Isis ontsluierd

Een sleutel tot de mysteries van oude en moderne wetenschap en religie

H.P. BLAVATSKY

Isis ontsluierd

Isis ontsluierd

Een sleutel tot de mysteries van oude en moderne wetenschap en religie

H.P. Blavatsky

‘Cecy est un livre de bonne foy.’ – Montaigne

Deel 1 – Wetenschap

Theosophical University Press Agency
Den Haag

Oorspronkelijke titel:
Isis Unveiled
1ste druk 1877

Nieuwe vertaling
H.P. Blavatsky
Isis ontsluierd

ISBN 978-90-70328-75-7, Eboek, 2 delen

Nur 720
Trefwoorden: theosofie, esoterie

Dit boek waarop copyright bestaat, mag kosteloos worden gedownload om het off-line te lezen, maar mag in geen enkele vorm of op geen enkele manier – elektronisch, mechanisch, of door middel van fotokopieën, of opnames, of op een andere manier – voor commerciële of andere doeleinden worden gereproduceerd en/of gedistribueerd, zonder eerst toestemming aan Theosophical University Press Agency te vragen.

Omslagfoto: Ernest Braun

© 2010 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565AG Den Haag
+31 (0)70 3231776
www.theosofie.net / info@theosofie.net

Voorwoord Vertalers

Deze nieuwe vertaling van *Isis Unveiled* is verricht op basis van de oorspronkelijke Engelse uitgave van 1877. We hebben daarbij een aantal onnauwkeurigheden kunnen verbeteren, onder andere waar het bronvermeldingen van citaten betreft. Hierbij is gebruikgemaakt van latere Engelse edities van *Isis Unveiled*, zoals die geredigeerd door Frederick J. Dick (Point Loma, 1919) en door Boris de Zirkoff (Wheaton, 1972), en van eigen onderzoek, vooral op internet, waar geciteerde boeken soms volledig beschikbaar zijn. Bovendien is de schrijfwijze van namen en termen zo veel mogelijk gemoderniseerd en consistent gemaakt.

De bladzijden tussen haakjes in de marge verwijzen naar de Engelse uitgave.

Deze nieuwe vertaling is voorzien van een uitgebreide index.

Als appendix zijn twee belangrijke artikelen van H.P. Blavatsky opgenomen aan het einde van deel 2. Deze verduidelijken onder andere het onderwerp reïncarnatie.

De schrijfster draagt dit boek op
aan de Theosophical Society,
die in 1875 in New York werd opgericht
om de hierin behandelde onderwerpen
te bestuderen.

Inhoud

Deel 1 – De ‘onfeilbaarheid’ van de moderne wetenschap

Voorwoord 1

Vóór de sluier 7

1 Oude dingen met nieuwe namen 49

2 Paranormale verschijnselen en krachten 91

3 Blinde leiders van de blinden 130

4 Theorieën over paranormale verschijnselen 160

5 De ether of het astrale licht 189

6 Psychofysieke verschijnselen 232

7 Elementen, elementalen en elementaren 281

8 Enkele natuurgeheimen 336

9 Cyclische verschijnselen 383

10 De innerlijke en uiterlijke mens 432

11 Psychische en fysieke wonderen 481

12 De ‘onoverkomelijke afgrond’ 527

13 Werkelijkheden en illusie 579

14 Egyptische wijsheid 641

15 India – de bakermat van de mensheid 710

Voorwoord

Het boek dat we hier ter beoordeling aan het publiek voorleggen is het resultaat van een nogal diepgaand persoonlijk contact met oosterse adepten en van het bestuderen van hun wetenschap. Het wordt aangeboden aan degenen die bereid zijn de waarheid te aanvaarden waar deze ook wordt gevonden, en deze zelfs tegen wijdverbreide vooroordelen in te verdedigen. Het is een poging de onderzoeker te helpen bij het opsporen van de hoofdbeginselen die de grondslag vormen van de oude filosofische stelsels.

Dit is een eerlijk en openhartig boek. Het heeft de bedoeling om iedereen en alles evenveel recht te doen en zonder kwade wil of vooroordeel de waarheid te zeggen. Maar het heeft geen genade voor misvattingen die op een voetstuk zijn geplaatst en geen eerbied voor onrechtmatig verkregen gezag. Het vraagt voor een geplunderd verleden die erkenning voor de daarin geleverde prestaties die te lang eraan is onthouden. Het eist teruggave van geleende kleren en de rehabilitatie van belasterde maar eervolle reputaties. Alleen in deze geest oefent de schrijfster kritiek uit op vormen van verering of godsdienst, op religieus geloof of wetenschappelijke hypothesen. Mensen en partijen, sekten en scholen zijn slechts kortstondige verschijnselen in het bestaan van de wereld. Alleen de WAARHEID, hoog gezeten op haar rots van diamant, is eeuwig en soeverein.

We geloven niet in een magie die boven het bereik en het vermogen van de menselijke geest uitgaat, en ook niet in 'wonderen', goddelijke of duivelse, als die een overtreden betekenen van de natuurwetten die al een eeuwigheid gelden. Toch aanvaarden we de uitspraak van de begaafde schrijver van *Festus*, dat het menselijke hart zich nog niet volledig heeft uitgesproken en dat we de volle omvang van de vermogens daarvan nooit hebben bereikt of zelfs begrepen. Gaat het te ver om te geloven dat de mens ontvankelijker wordt voor nieuwe gevoelens of indrukken en een nauwere relatie met de natuur gaat ontwikkelen? Als de logica van de evolutie tot in haar laatste consequenties wordt doorgevoerd, moet deze ons dat toch leren. Indien er ergens op de stijgende lijn van plant of zakpijp tot de edelste mens een ziel werd ontwikkeld die in het bezit is van verstandelijke vermogens, kan het niet onredelijk zijn te concluderen en te geloven

dat er in de mens ook een vermogen tot waarneming groeit dat hem in staat zal stellen feiten en waarheden te onderscheiden die nog buiten ons gezichtsveld liggen. Toch aarzelen we niet de bewering van Biffé te aanvaarden dat 'de essentie altijd dezelfde is. Of we nu het marmer dat het
(vi) beeld in het blok verbergt, naar binnen wegbeitelen, of de stenen naar buiten toe op elkaar stapelen tot de tempel is voltooid: ons NIEUWE eindproduct is toch slechts een *oud ontwerp*. De laatste van alle eeuwigheden zal de voor haar voorbeschikte andere zielenhelft in de eerste aantreffen.'

Toen we jaren geleden voor het eerst door het Oosten reisden en de binnenste delen van zijn verlaten heiligdommen onderzochten, waren er twee somber stemmende en steeds terugkerende vragen die ons bedrukten: *Waar*, WIE, WAT *is* GOD? *Wie heeft ooit de* ONSTERFELIJKE GEEST *van de mens gezien, zodat hij zeker kan zijn van de onsterfelijkheid van de mens?*

Toen we het sterkst verlangden deze hoofdbrekende vragen op te lossen, kwamen we in contact met bepaalde mensen die zulke mysterieuze vermogens en zo'n diepgaande kennis bezaten dat we ze met recht de wijzen van het Oosten mogen noemen. We luisterden met belangstelling naar hun leringen. Ze lieten ons zien dat door het combineren van wetenschap en religie, het bestaan van God en de onsterfelijkheid van de geest van de mens als een vraagstuk van Euclides kunnen worden bewezen. Voor het eerst kregen we de verzekering dat de oosterse filosofie geen ander geloof toelaat dan een onvoorwaardelijk en onwrikbaar vertrouwen in de almacht van het onsterfelijke zelf van de mens. Er werd ons meegedeeld dat deze almacht wordt veroorzaakt door de verwantschap van de geest van de mens met de Universele Ziel – God! De laatste, zeiden ze, kan alleen worden bewezen door de eerste. De menselijke geest bewijst het bestaan van de goddelijke geest, zoals één druppel water bewijst dat er een bron is waar deze vandaan moet zijn gekomen. Zeg aan iemand die nog nooit water heeft gezien dat er een oceaan van water bestaat, en hij moet dit in goed vertrouwen aannemen of helemaal verwerpen. Maar laat één druppel op zijn hand vallen: dan heeft hij een feit waaruit hij al het andere kan afleiden. Daarna kan hij geleidelijk gaan begrijpen dat er een grenzeloze en onpeilbaar diepe oceaan van water bestaat. Blind geloof zou hij dan niet meer hoeven te hebben; hij zou dit hebben vervangen door KENNIS. Wanneer men de sterfelijke mens enorme vermogens aan de dag ziet leggen, de natuurkrachten ziet beheersen en de wereld van de geest zichtbaar ziet maken, dan wordt degene die dit overdenkt, overweldigd door de innerlijke overtuiging dat als het spirituele *ego* van één mens tot dit alles in staat is, de vermogens van de VADER-GEEST naar verhouding evenveel omvangrijker moeten zijn als de hele oceaan in grootte en kracht een

enkele druppel overtreft. *Ex nihilo nihil fit*; bewijs het bestaan van de ziel van de mens uit de wonderbaarlijke vermogens ervan, en je hebt het bestaan van God bewezen!

Bij onze studie bleek dat mysteries geen mysteries zijn. Namen en plaatsen die voor de westerse mens alleen een betekenis hebben die is afgeleid uit oosterse fabels, bleken werkelijkheden te zijn. In de geest traden we eerbiedig de Isis-tempel binnen; om in Saïs de sluier van 'de ene die is en was en zal zijn' op te lichten; om door het gescheurde gordijn van het Heilige der Heiligen in Jeruzalem te kijken; en zelfs om in de onderaardse gewelven die zich eens onder dat gewijde gebouw bevonden, de mysterieuze Bath-Kol te ondervragen. De *Filia Vocis* – de dochter van de goddelijke stem – antwoordde vanaf de troon van genade binnen de sluier[1], en de wetenschap, de theologie en alle menselijke veronderstellingen en opvattingen, geboren uit onvolledige kennis, verloren voor ons hun gezaghebbende karakter. De ene levende God had door zijn orakel – de mens – gesproken, en we waren tevredengesteld. Zulke kennis is van onschatbare waarde, en bleef alleen verborgen voor degenen die haar over het hoofd zagen, bespotten of haar bestaan ontkenden. (vii)

Van personen zoals deze verwachten we kritiek, afkeuring en misschien vijandigheid, hoewel de hindernissen op onze weg niet voortvloeien uit de geldigheid van onze bewijzen of de vaststaande feiten van de geschiedenis, en ook niet uit gebrek aan gezond verstand bij het publiek dat we proberen te bereiken. Het denken van deze tijd beweegt zich duidelijk in de richting van het liberalisme, in zowel religie als wetenschap. Elke dag brengt de conservatieven dichter bij het punt waarop ze het despotische gezag over het openbare geweten, dat ze zo lang met plezier hebben uitgeoefend, moeten opgeven. Het einde is niet moeilijk te voorzien, als de paus zelfs zover kan gaan dat hij banvloeken slingert naar allen die de vrijheid van de pers en van het woord handhaven, of die erop staan dat bij een conflict tussen burgerlijke en kerkelijke wetten, eerstgenoemde de voorrang moeten hebben, of dat elke niet-kerkelijke onderwijsmethode moet worden toegestaan[2]; en als Tyndall als woordvoerder van de 19de-eeuwse wetenschap zegt: '. . . de onaantastbare positie van de wetenschap kan in een paar woorden worden uitgedrukt: we eisen het hele

[1] Lightfoot verzekert ons dat deze stem, die in het verleden werd gebruikt als een getuigenis uit de hemel, 'werd voortgebracht door toverkunst'. Laatstgenoemde term wordt op hooghartige manier gebruikt, alleen omdat hij verkeerd werd en nog wordt begrepen. Het doel van ons boek is de onjuiste opvattingen over 'toverkunst' recht te zetten.

[2] Encycliek van 1864.

terrein van de kosmologische theorie op van de theologie, en we zullen dit aan haar ontrukken.'[1]

Eeuwen van onderwerping hebben het levensbloed van de mens nog niet helemaal laten stollen tot kristallen rond de kern van blind geloof; en de 19de eeuw is getuige van de worsteling van de reus als hij de touwen van de lilliputters van zich afschudt en opstaat. Zelfs de protestantse gemeenten van Engeland en Amerika, die zich nu bezighouden met de herziening van de tekst van hun *Orakels*, zullen worden verplicht de oorsprong en de verdiensten van de tekst zelf aan te tonen. De tijd van het overheersen van mensen met dogma's is bijna voorbij.

Ons boek bepleit de erkenning van de hermetische filosofie, de universele wijsheid-religie van de oudheid, als enig mogelijke sleutel tot het absolute in wetenschap en theologie. Om te laten zien dat we ons volkomen bewust zijn van de ernst van onze onderneming, zeggen we nu al dat het niet vreemd zou zijn indien de volgende groepen personen zich tegenover ons zouden opstellen:

(viii) De christenen, die zullen zien dat we de bewijzen voor de echtheid van hun geloof in twijfel trekken.

De wetenschappers, die zullen constateren dat hun beweringen in hetzelfde hokje worden ondergebracht als die van de rooms-katholieke kerk wat onfeilbaarheid betreft, en dat de wijzen en filosofen van de oudheid in sommige opzichten hoger worden geplaatst dan zij.

Pseudowetenschappers zullen ons natuurlijk fel bekritiseren.

Ruimdenkende geestelijken en vrijdenkers zullen ontdekken dat we niet hetzelfde aannemen als zij, maar dat we de erkenning van de hele waarheid eisen.

Ontwikkelde mensen en verschillende *autoriteiten* die hun ware geloof verbergen uit eerbied voor populaire vooroordelen.

De huurlingen en parasieten van de pers, die haar meer dan koninklijke macht te schande maken en een edel beroep onteren, zullen het gemakkelijk vinden dingen te bespotten die te wonderbaarlijk zijn om door hen te worden begrepen; want voor hen is een stukje in de krant meer waard dan oprechtheid. Van velen zal eerlijke kritiek komen, van velen schijnheilig gepraat. Maar we zien uit naar de toekomst.

De krachtmeting die nu plaatsvindt tussen de partij van het publieke geweten en de partij van de conservatieven heeft al een gezondere gedachtesfeer veroorzaakt. Ze zal ten slotte ongetwijfeld leiden tot het uitbannen van fouten en de zegetocht van de waarheid. We herhalen: we werken voor een stralender toekomst.

[1] *Fragments of Science*.

En toch, wanneer we de bittere tegenstand in aanmerking nemen die we verplicht zijn tegemoet te treden, wie heeft dan meer recht dan wij om bij het binnengaan van de arena op ons wapenschild de groet van de Romeinse gladiator aan Caesar te schrijven: MORITURI TE SALUTANT!

New York, september 1877

Vóór de sluier

Pucelle: Laat onze vaandels wapperen op de muren!
– Shakespeare, *King Henry VI*, deel 1, 1ste bedrijf

Mijn leven was gewijd aan het bestuderen van de mens, zijn lot en zijn geluk. – J.R. Buchanan, MD, *Outlines of Lectures on Anthropology*

Negentien eeuwen geleden werd, zo vertelt men ons, de nacht van het heidendom voor het eerst verdreven door het goddelijke licht van het christendom; en tweeënhalve eeuw geleden begon het heldere licht van de moderne wetenschap te schijnen in de duisternis van de onwetendheid van de eeuwen. Men wil ons laten geloven dat tijdens deze twee perioden de ware morele en verstandelijke vooruitgang van de mensheid heeft plaatsgevonden. De filosofen van de oudheid waren goed genoeg voor hun eigen generaties, maar in vergelijking met de wetenschappers van nu waren ze ongeletterd. De ethiek van het heidendom voldeed misschien aan de behoeften van de cultuurloze mensen van de oudheid, maar pas na de komst van de stralende 'ster van Bethlehem' werd de ware weg naar morele volmaaktheid en naar verlossing duidelijk. Daarvóór was brute grofheid regel; deugd en vroomheid waren uitzonderingen. Nu kan zelfs de domste de wil van God lezen in zijn geopenbaarde woord; de mensen hebben voldoende aansporing om goed te zijn en ze worden steeds beter.

Dit zijn de veronderstellingen, maar wat zijn de feiten? Aan de ene kant zien we een niet-spirituele, dogmatische en al te vaak verdorven geestelijkheid, een groot aantal sekten en drie elkaar bestrijdende grote religies. Onenigheid in plaats van eenheid, dogma's zonder bewijzen, sensatie zoekende predikers, en huichelarij en fanatisme van rijkdom en genot zoekende gemeenteleden, veroorzaakt door tirannieke fatsoenseisen, zijn aan de orde van de dag. Eerlijkheid en werkelijke vroomheid vormen uitzonderingen. Aan de andere kant vinden we op zand gebouwde wetenschappelijke hypothesen, gebrek aan eensgezindheid over ook maar één vraagstuk, rancuneuze ruzies en jaloezie, een algemeen afglijden naar materialisme. Een worsteling op leven en dood tussen wetenschap en theologie om de onfeilbaarheid – 'een conflict van eeuwen'.

In Rome, dat zich de zetel van het christendom noemt, ondermijnt de

veronderstelde opvolger op de stoel van Petrus de maatschappelijke orde met zijn onzichtbare maar alomtegenwoordige netwerk van fanatieke vertegenwoordigers, en zet hen aan om in Europa radicale veranderingen teweeg te brengen ten gunste van zijn wereldlijke en spirituele oppermacht. We zien hem die zich de 'plaatsvervanger van Christus' noemt, zich verbroederen met de antichristelijke moslim tegen een ander christelijk land en in het openbaar Gods zegen afsmeken voor de wapens van degenen die zich eeuwenlang te vuur en te zwaard tegen de aanspraken op goddelijkheid van zijn Christus hebben verzet! In Berlijn – een van de grote centra van kennis – keren professoren in de moderne *exacte* wetenschappen zich af van de overdreven verhalen over de resultaten van de spirituele verlichting in de periode na Galileï, en doven geruisloos de kaars van de grote Florentijn uit. Kortom, ze proberen te bewijzen dat het heliocentrische stelsel en zelfs de draaiing van de aarde niets dan dromen van misleide wetenschappers zijn, dat Newton een fantast was en dat alle vroegere en tegenwoordige astronomen slechts handige rekenaars zijn die zich bezighouden met niet verifieerbare problemen.[1]

(x)

Tussen deze twee met elkaar botsende titanen – de wetenschap en de theologie – staat een verbijsterd publiek, dat snel zijn hele geloof in de persoonlijke onsterfelijkheid van de mens en in een of andere soort godheid verliest, en terugvalt naar het niveau van een zuiver dierlijk bestaan. Dat is het beeld van dit moment, verlicht door de heldere middagzon van deze christelijke en wetenschappelijke tijd!

Is het dan strikt rechtvaardig om de nederigste en bescheidenste van alle auteurs te veroordelen tot steniging met kritieken, *omdat ze het gezag van deze beide strijdende partijen volledig verwerpt?* Moeten we niet eerder als het ware motto voor deze eeuw de uitspraak van Horace Greeley nemen: 'Ik aanvaard *zonder voorbehoud* de opvattingen van niemand, levend of dood'?[2] Dat zal in ieder geval ons motto zijn, en we willen dit uitgangspunt tot onze blijvende gids maken bij het schrijven van dit boek.

Onder de vele merkwaardige uitwassen van onze eeuw is het vreemde geloof van de zogenaamde spiritisten opgekomen tussen de wankelende bouwvallen van wat zich presenteert als openbaringsreligies en materialistische filosofieën. Toch biedt alleen dit geloof een mogelijke laatste toevlucht voor een compromis tussen deze twee. Dat dit onverwachte spook uit de voorchristelijke tijd in onze nuchtere en zelfverzekerde eeuw niet erg welkom is, is niet verwonderlijk. De tijden zijn sterk veranderd. Pas

[1] Zie het laatste hoofdstuk van dit deel, blz. 767.

[2] *Recollections of a Busy Life*, blz. 147.

kortgeleden merkte een bekende predikant uit Brooklyn[1] in een preek heel raak op dat als Jezus kon terugkomen en zich in de straten van New York zou gedragen zoals hij in Jeruzalem deed, hij in de gevangenis van de Tombs zou worden opgesloten. Op wat voor ontvangst kon het spiritisme dan rekenen? Deze mysterieuze vreemdeling lijkt op het eerste gezicht noch aantrekkelijk, noch veelbelovend. Vormloos en lomp, als een zuigeling die door zeven voedsters is verzorgd, nadert hij verlamd en verminkt zijn twintigste jaar. Hij heeft een massa vijanden en maar een handvol vrienden en beschermers. Maar wat hindert dat? Wanneer werd ooit de waarheid a priori aanvaard? Dat de voorstanders van het spiritisme in hun fanatisme zijn goede eigenschappen hebben overdreven en blind zijn gebleven voor zijn tekortkomingen is nog geen reden om aan de werkelijkheid ervan te twijfelen. Vervalsing is onmogelijk als er geen model is om te vervalsen. Het fanatisme van de spiritisten is zelf een bewijs voor de (xi)
echtheid en de mogelijkheid van hun verschijnselen. Ze geven ons feiten die we kunnen onderzoeken, geen beweringen die we zonder bewijs moeten geloven. Miljoenen verstandige mannen en vrouwen bezwijken niet zo gemakkelijk voor collectieve hallucinatie. En terwijl de geestelijkheid haar eigen interpretaties van de *Bijbel* volgt, en de wetenschap haar zelfgemaakte *codex* van mogelijkheden in de natuur – en beide weigeren onbevooroordeeld te luisteren naar wat het spiritisme te zeggen heeft – zwijgen de *echte* wetenschap en de *ware* religie en wachten rustig de verdere ontwikkelingen af.

Pas als men de oude filosofieën goed begrijpt, krijgt men inzicht in de verschijnselen en hun oorzaken. Tot wie anders moeten we ons in onze verbijstering wenden dan tot de wijzen uit de oudheid, want de huidige wetenschappers weigeren ons een verklaring onder het voorwendsel dat het om bijgeloof gaat? Laten we hun vragen wat ze weten van echte wetenschap en religie, niet alleen op detailpunten, maar ook over deze twee waarheden in ruime zin – zo sterk wanneer ze één, en zo zwak wanneer ze verdeeld zijn. Bovendien doen we misschien ons voordeel met een vergelijking tussen deze moderne wetenschap waarop we ons beroemen en de onwetendheid van de oudheid, tussen deze verbeterde hedendaagse theologie en de 'geheime leringen' van de oude universele religie. Misschien vinden we zo een neutraal gebied van waaruit we beide kunnen bereiken en van beide voordeel trekken.

Alleen de filosofie van Plato, de met veel zorg uitgewerkte samenvatting van de diepzinnige stelsels van het oude India, kan ons dit neutrale

[1] Henry Ward Beecher.

gebied verschaffen. Hoewel er sinds de dood van Plato tweeëntwintig en een kwart eeuw zijn verlopen, houden de grote denkers van de wereld zich nog steeds met zijn geschriften bezig. Hij was in de volste betekenis van het woord de verklaarder van de wereld. En de grootste filosoof van de voorchristelijke tijd gaf in zijn boeken nauwkeurig het spiritualisme van de vedische filosofen weer die duizenden jaren vóór hem leefden, en de metafysische taal ervan. Het zal blijken dat gedurende de tussenliggende eeuwen Vyāsa, Jaimini, Kapila, Brihaspati, Sumati en zoveel anderen op Plato en zijn school hun onuitwisbare stempel hebben gedrukt. Dit wettigt de conclusie dat aan Plato en de hindoewijzen uit de oudheid dezelfde wijsheid werd geopenbaard. Moet deze wijsheid, die de schokken van de tijd heeft overleefd, niet goddelijk en eeuwig zijn?

Plato leerde dat er rechtvaardigheid is in de ziel van de mens en dat dit zijn grootste goed is. 'De mensen hebben overeenkomstig hun verstand zijn transcendente beweringen aanvaard.' Toch schrikken zijn commentatoren bijna eenstemmig terug voor iedere passage in zijn boeken waaruit blijkt dat zijn metafysica is gebaseerd op een vaste grondslag en niet op denkbeeldige begrippen.

Maar Plato kon geen filosofie accepteren die elk spiritueel streven zou missen; die twee waren bij hem één. Voor de oude Griekse wijze was er maar één doel: het verkrijgen van WERKELIJKE KENNIS. Hij beschouwde alleen diegenen als echte filosofen of als zoekers naar waarheid, die de kennis bezitten van het werkelijk bestaande, in tegenstelling tot het louter
(xii) zichtbare; van het *altijd bestaande* in tegenstelling tot het vergankelijke; en van wat *blijvend* bestaat in tegenstelling tot wat toeneemt, afneemt en afwisselend wordt ontwikkeld en vernietigd.

> Boven alle eindige bestaansvormen en secundaire oorzaken, alle wetten, ideeën en beginselen, is er een INTELLIGENTIE of DENKVERMOGEN [νοῦς, *nous,* de geest], het eerste beginsel van alle beginselen, de hoogste Idee waarop alle andere ideeën zijn gebaseerd, de heerser en wetgever van het heelal, de oorspronkelijke substantie waaraan alle dingen hun wezen en essentie ontlenen, de eerste en directe oorzaak van alle orde, harmonie, schoonheid, voortreffelijkheid en goedheid die het heelal doordringen – die wegens zijn superioriteit en alles overtreffende eigenschappen het hoogste Goed wordt genoemd, de God (ὁ θεός), 'de God voor allen' (ὁ ἐπὶ πᾶσι θεός).[1]

Hij is niet de waarheid en ook niet de intelligentie, maar 'de vader daarvan'. Hoewel deze eeuwige essentie van de dingen voor onze fysieke zin-

[1] Cocker, *Christianity and Greek Philosophy*, hfst. 11, blz. 377.

tuigen niet waarneembaar is, kan ze worden begrepen door het denken van degenen die niet opzettelijk dom zijn. 'Jullie mogen', zei Jezus tegen zijn uitverkoren discipelen, 'de geheimen van het koninkrijk van de hemel kennen, hun [de πολλοί] is dat niet gegeven; . . . Dit is de reden waarom ik in gelijkenissen [of allegorieën] tot hen spreek; omdat zij ziende blind en horende doof zijn en niets begrijpen' (*Matth.* 13:11, 13).

Porphyrius van de neoplatonische school verzekert ons dat de filosofie van Plato werd onderwezen en toegelicht in de MYSTERIËN. Velen hebben dit betwijfeld en zelfs ontkend. Lobeck is in zijn *Aglaophamus* zover gegaan dat hij de heilige feesten voorstelde als weinig meer dan een nietszeggende vertoning om de verbeelding te boeien. Alsof Athene en Griekenland zich twintig of meer eeuwen lang ieder vijfde jaar naar Eleusis zouden hebben begeven om een plechtige religieuze klucht bij te wonen! Augustinus, de vader-bisschop van Hippo, heeft die beweringen van Porphyrius toegelicht. Hij verklaart dat de leringen van de platonisten van Alexandrië de oorspronkelijke esoterische leringen van de eerste volgelingen van Plato waren, en hij beschrijft Plotinus als een weer opgestane Plato. Hij licht ook toe waarom de grote filosoof de innerlijke betekenis van wat hij onderwees verborg.[1]

In de *Gorgias* en de *Phaedo* verklaart Plato dat de *mythen* uitdrukkingsvormen van grote waarheden zijn, en dat het zoeken ernaar de moeite loont. Maar de commentatoren hebben zo weinig contact met de grote filosoof dat ze gedwongen zijn te erkennen dat ze niet weten waar 'de leringen eindigen en de mythen beginnen'. Plato verdreef het algemeen verbreide bijgeloof over magie en demonen, en ontwikkelde de overdreven (xiii)

[1] De tegen Socrates gerichte beschuldigingen van atheïsme, het invoeren van vreemde godheden en het bederven van de jeugd van Athene, waren voor Plato ruimschoots voldoende rechtvaardiging om zijn leringen in het geheim te verkondigen. Het eigenaardige taalgebruik of 'jargon' van de alchemisten werd ongetwijfeld voor eenzelfde doel gebruikt. De kerker, de pijnbank en de brandstapel werden zonder gewetensbezwaren door christenen van iedere richting toegepast, vooral door de rooms-katholieken, tegen iedereen die zelfs maar natuurwetenschap onderwees die in strijd was met de theorieën van de kerk. Paus Gregorius de Grote verbood zelfs het grammaticale gebruik van het Latijn als heidens. De misdaad van Socrates was dat hij aan zijn leerlingen de geheime leer over de goden uiteenzette, die in de mysteriën werd onderwezen; hierop stond de doodstraf. Aristophanes beschuldigde hem ook ervan dat hij de nieuwe god Dinos in de republiek invoerde als de demiurg of schepper en de heer van het zonnestelsel. Het heliocentrische stelsel was ook een leerstuk van de mysteriën; en toen Aristarchus de pythagoreeër dit openlijk verkondigde, verklaarde Cleanthes daarom dat de Grieken hem ter verantwoording hadden moeten roepen en veroordelen wegens godslastering. Maar Socrates was nooit ingewijd en onthulde dus niets dat hem ooit was meegedeeld.

voorstellingen van die tijd tot rationele theorieën en metafysische begrippen. Misschien zouden deze niet helemaal bestand zijn tegen de inductieve redeneermethode van Aristoteles; niettemin zijn ze in hoge mate bevredigend voor degenen die het bestaan aanvoelen van dat hogere vermogen van inzicht of intuïtie dat een toetssteen verschaft om waarheid vast te stellen.

Plato baseerde al zijn leringen op de aanwezigheid van de hoogste geest en leerde dat de *nous*, de geest of logisch denkende ziel van de mens, omdat deze is 'voortgebracht door de goddelijke Vader', een soortgelijke aard bezat of zelfs homogeen was met de godheid, en in staat was de eeuwige werkelijkheden te aanschouwen. Dit vermogen om de werkelijkheid rechtstreeks en onmiddellijk te beschouwen behoort aan God alleen; het streven naar deze kennis vormt wat men eigenlijk bedoelt met *filosofie* – liefde voor de wijsheid. Liefde voor de waarheid is in wezen liefde voor het goede; en omdat die liefde ieder verlangen van de ziel overheerst, deze zuivert en opneemt in het goddelijke, en zo iedere handeling van het individu bepaalt, verheft ze de mens tot het deelnemen aan en zich verenigen met de godheid, en maakt hem opnieuw 'naar de gelijkenis van God'. 'Deze verheffing', zegt Plato in de *Theaetetus,* 'bestaat uit het worden als God, en dit opnemen in het goddelijke betekent het rechtvaardig en heilig worden door wijsheid.'

De grondslag voor dit opnemen is, zoals altijd wordt gezegd, het voorbestaan van de geest of *nous.* In de allegorie van de strijdwagen met gevleugelde paarden, die voorkomt in de *Phaedrus,* stelt hij de psychische natuur voor als samengesteld en tweevoudig: de *thumos* of het *epithumetische* deel, gevormd uit de substanties van de wereld van de verschijnselen; en de θυμοειδές, *thumoeides,* waarvan de essentie is verbonden met de eeuwige wereld. Het tegenwoordige aardse leven is een val en een straf. De ziel woont in 'het graf dat we *het lichaam* noemen', en in belichaamde toestand en voorafgaand aan de discipline van de scholing, is het noëtische of spirituele element 'in slaap'. Het leven is dus meer een droom dan een werkelijkheid. Zoals bij de gevangenen in de onderaardse grot, beschreven in *De Staat,* is onze rug naar het licht gekeerd en nemen we alleen de schaduwen van voorwerpen waar, en denken dat het werkelijkheden zijn. Is dit
(xiv) niet het begrip *māyā,* of de illusie van de zintuigen in het fysieke leven, dat een zo opvallend aspect van de boeddhistische filosofie is? Maar als we ons niet volledig hebben overgegeven aan de natuur van de zintuigen, wekken deze schaduwen de herinnering in ons op aan die hogere wereld die we eens hebben bewoond. 'De innerlijke geest heeft een vage en schaduwachtige herinnering aan zijn toestand van gelukzaligheid vóór de geboorte

en een instinctief verlangen om daarnaar terug te keren.' Het is de taak van het vak filosofie deze geest uit de slavernij van de zintuigen te bevrijden en hem te verheffen tot de hoogste hemel van het zuivere denken, tot het aanschouwen van de eeuwige waarheid, goedheid en schoonheid. In de *Phaedrus* (249b&c) zegt Plato:

> De ziel kan niet de vorm van een mens aannemen als ze de waarheid nooit heeft gezien. Dit is een herinnering aan de dingen die onze ziel vroeger heeft gezien toen ze met de godheid op weg was, toen ze de dingen minachtte waarvan we nu zeggen dat ze *zijn,* en bewondering had voor wat WERKELIJK IS. Daarom is alleen de *nous* of geest van de filosoof (of zoeker naar de hogere waarheid) voorzien van vleugels, omdat hij, zo goed als hij kan, die dingen in gedachten houdt waarvan de overdenking de godheid zelf goddelijk maakt. Door het juiste gebruik te maken van de dingen die hij zich uit het vroegere leven herinnert, door zich voortdurend te vervolmaken in de volmaakte mysteriën, wordt een mens werkelijk volmaakt – een ingewijde in de hogere goddelijke wijsheid.

Zo kunnen we begrijpen waarom de meer verheven tonelen in de mysteriën zich altijd 's nachts afspeelden. Het leven van de innerlijke geest is de dood van de uiterlijke natuur, en de nacht van de fysieke wereld is tevens de dag van de spirituele. Dionysus, de nachtzon, wordt daarom meer vereerd dan Helios, de dagzon. In de mysteriën werd de vooraf bestaande toestand van de geest en de ziel gesymboliseerd, en de val van laatstgenoemde in het aardse leven en in Hades, de ellende van dat leven, de zuivering van de ziel en haar terugkeer tot goddelijke gelukzaligheid of hereniging met de geest. Theon van Smyrna vergelijkt terecht het vak filosofie met de rituelen van de mystiek.

> Filosofie kan men de inwijding in de ware geheimen noemen, en het onderricht in de echte mysteriën. Deze inwijding bestaat uit vijf onderdelen: 1. de voorafgaande zuivering; 2. het toelaten tot het deelnemen aan de geheime rituelen; 3. de openbaring aan de ingewijde; 4. de installatie of inauguratie; 5. het vijfde, dat uit alle andere voortkomt, is de vriendschap en innerlijke gemeenschap met God, en het genieten van dat geluk dat ontstaat door vertrouwelijke omgang met goddelijke wezens . . . Plato noemt de *epopteia,* of het persoonlijke zien, de volmaakte contemplatie van dingen die intuïtief worden aangevoeld: absolute waarheden en ideeën. Hij denkt ook dat het aanbrengen van een band om het hoofd en de kroning staan voor het verlenen van het recht dat iemand van zijn leermeesters krijgt om anderen tot dezelfde contemplatie te brengen. De vijfde trap is het meest volmaakte geluk dat daar-

(xv) uit voortvloeit, en komt volgens Plato neer op een opgenomen worden in de godheid, zover dit voor mensen mogelijk is.[1]

Dit is de leer van Plato. 'Van Plato', zegt Ralph Waldo Emerson, 'komen alle dingen waarover denkers nog steeds schrijven en discussiëren.' Hij nam de wetenschap van zijn tijd in zich op: die van Griekenland van Philolaus tot Socrates, van Pythagoras in Italië, en verder wat hij zich uit Egypte en het Oosten kon verschaffen. Hij was zo veelzijdig dat alle filosofie, de Europese en de Aziatische, in zijn leer was opgenomen. Naast beschaving en het vermogen tot contemplatie bezat hij de aard en de eigenschappen van een dichter.

De volgelingen van Plato hielden zich als regel nauw aan zijn psychologische theorieën. Maar een aantal van hen, zoals Xenocrates, waagden zich aan meer gedurfde speculaties. Speusippus, de neef en opvolger van de grote filosoof, was de schrijver van de *Numerieke Analyse,* een verhandeling over de pythagorische getallen. Enkele van zijn beschouwingen zijn niet opgenomen in de geschreven *Dialogen;* maar hij was aanwezig bij de niet schriftelijk vastgelegde lezingen van Plato, en daarom is het oordeel van Enfield dat hij niet van zijn meester verschilde, ongetwijfeld juist. Hoewel zijn naam niet werd genoemd, was hij kennelijk de tegenstander die door Aristoteles werd bekritiseerd, toen hij beweerde de redenering van Plato te citeren tegen de leer van Pythagoras dat alle dingen in wezen getallen waren, of beter gezegd, onafscheidelijk verbonden met het begrip getal. Hij probeerde vooral te laten zien dat de ideeënleer van Plato in essentie verschilde van die van Pythagoras, omdat ze veronderstelde dat er getallen en grootheden bestonden, los van dingen. Hij beweerde ook dat er volgens Plato geen *werkelijke* kennis kon zijn, indien het voorwerp van die kennis niet werd uitgebreid tot het gebied buiten of boven het waarneembare.

Maar Aristoteles was geen betrouwbare getuige. Hij gaf Plato onjuist weer, en hij maakte van de leringen van Pythagoras bijna een karikatuur. Er bestaat een interpretatieregel die ons moet leiden bij ons onderzoek van iedere filosofische opvatting: 'De menselijke geest was, als gevolg van de noodzakelijke werking van zijn eigen wetten, in alle eeuwen gedwongen zich aan dezelfde basisideeën te houden, en het menselijke hart om dezelfde gevoelens te koesteren.' Er is geen twijfel aan dat Pythagoras de grootste verstandelijke sympathie van zijn tijd opwekte en dat zijn leringen een sterke invloed op het denken van Plato uitoefenden. Zijn voornaamste idee was dat er achter de vormen, veranderingen en andere verschijnselen in het

[1] Zie Thomas Taylor, *Eleusinian and Bacchic Mysteries*, New York, J.W. Bouton, 1875, blz. 47.

heelal een blijvend beginsel van eenheid bestond. Aristoteles beweerde dat volgens hem 'getallen de eerste beginselen van alle bestaande dingen zijn'. Ritter heeft als zijn mening verkondigd dat de formule van Pythagoras symbolisch moet worden opgevat, en dit is zonder twijfel juist. Aristoteles brengt deze *getallen* vervolgens in verband met de 'vormen' en 'ideeën' van Plato. Hij verklaart zelfs dat Plato had gezegd: 'vormen zijn getallen', (xvi)
en dat 'ideeën substantiële bestaansvormen zijn – werkelijke wezens'.[1] Maar dit was niet de leer van Plato. Hij verkondigde dat de eindoorzaak de allerhoogste goedheid was – τὸ ἀγαθόν. 'Ideeën zijn voor het menselijk verstand voorwerpen van zuiver begrip, en het zijn eigenschappen van het goddelijke verstand.'[2] Evenmin heeft hij ooit beweerd dat 'vormen getallen zijn'. Wat hij wel heeft gezegd, kan men vinden in de *Timaeus:* 'God vormde de dingen zoals ze het eerst ontstonden, volgens vormen en getallen.'

De wetenschap erkent nu dat alle hogere natuurwetten de vorm van kwantitatieve uitspraken aannemen. Dit is misschien een nadere uitwerking of een duidelijke bevestiging van de leer van Pythagoras. Getallen werden beschouwd als de beste weergaven van de harmoniewetten die overal in de kosmos gelden. We weten ook dat in de scheikunde de leer van de atomen en de wetten van de verbindingen in feite en, als het ware, willekeurig door getallen worden bepaald. Zoals W. Archer Butler het uitdrukte: 'De wereld in ontwikkeling is dus in al haar geledingen een levende rekenkunde; in rust is ze een meetkunde die werkelijkheid is geworden.'

De sleutel tot de leer van Pythagoras is de algemene formule van eenheid in veelvoudigheid, het ene dat het vele ontwikkelt en doordringt. Dit is in een paar woorden de oude emanatieleer. Zelfs de apostel Paulus aanvaardde deze als waar. 'Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα': uit hem en door hem en in hem zijn alle dingen.[3] Zoals we in het volgende citaat kunnen zien, is dit zuiver hindoeïstisch en brahmaans:

> Toen aan de tijd van ontbinding – pralaya – een einde was gekomen, besloot het grote wezen (paramātman of para-purusha), de Heer die door zichzelf bestaat, uit wie en door wie alle dingen waren en zijn en zullen zijn, . . . uit zijn eigen substantie de verschillende schepselen te emaneren. – *Mānava-Dharma-Śāstra,* boek 1, śloka's 6-8

Het mystieke tiental, 1+2+3+4 = 10, is een manier om deze gedachte

---

[1] Aristoteles, *Metafysica*, 1:6.

[2] V. Cousin, *Cours de l'histoire de la philosophie moderne*, Ser. 2, Parijs, 1847, blz. 93-4.

[3] *Romeinen* 11:36.

uit te drukken. De één is God; de twee, stof; de drie, de combinatie van monade en duade die deelt in de natuur van beide, is de wereld van de verschijnselen; de vier, of de vorm van volmaaktheid, geeft de leegte van alles aan; het tiental of de som heeft betrekking op de hele kosmos. Het heelal is de combinatie van duizend elementen en toch de uitdrukking van één enkele geest – een chaos voor het gevoel, een kosmos voor het verstand.

Deze hele combinatie van de opklimming van getallen in de idee van de schepping komt van de hindoes. Het wezen dat door zichzelf bestaat, Svayambhū of Svāyambhuva, zoals sommigen hem noemen, is *één*. Hij emaneert uit zichzelf het *scheppende vermogen*, Brahmā of purusha (de goddelijk mannelijke), en het ene wordt *twee.* Uit deze duade, de vereni-
(xvii) ging van het zuiver verstandelijke beginsel met het stoffelijke beginsel, evolueert een derde, Virāj, de wereld van de verschijnselen. Uit deze onzichtbare en onbegrijpelijke drie-eenheid, de brahmaanse trimūrti, evolueert de tweede triade, die de drie vermogens voorstelt: het scheppende, het in stand houdende en het transformerende. Deze worden gesymboliseerd door Brahmā, Vishṇu en Śiva, maar vermengen zich telkens weer tot één. De *Eenheid,* Brahmā, of zoals de *Veda's* hem noemen, Tridaṇḍi, is de drievoudig gemanifesteerde god, uit wie de symbolische *Aum* of de verkorte trimūrti ontstond. Alleen onder deze drie-eenheid, altijd actief en tastbaar voor onze zintuigen, kan de onzichtbare en onbekende Monas zich aan de wereld van stervelingen manifesteren. Wanneer hij *śarīra* wordt, of hij die een zichtbare vorm aanneemt, symboliseert hij alle beginselen van de stof, alle levenskiemen; hij is purusha, de god met de drie gezichten of de drievoudige kracht, de essentie van de vedische triade.

> Laat de brahmanen de heilige lettergreep (Aum) kennen, de drie woorden van Savitri, en de *Veda's* dagelijks lezen.
>
> – *Manu*, boek 4, śloka 125

> Nadat hij van wie de macht onbegrijpelijk is, het heelal had voortgebracht, verdween hij weer, opgenomen in de hoogste ziel. . . . Nadat hij zich heeft teruggetrokken in de oorspronkelijke duisternis, blijft de grote ziel in het onbekende en is zonder enige vorm . . .
>
> Wanneer hij de ijle elementaire beginselen weer heeft verenigd, begeeft hij zich in een plantaardig of dierlijk zaad en neemt bij elk een nieuwe vorm aan.
>
> Zo laat het onveranderlijke wezen door afwisselend waken en rusten alle bestaande schepselen, actieve en inerte, eeuwig herleven en sterven. – *Manu*, boek 1, śloka's 51-7

Wie Pythagoras heeft bestudeerd en zijn beschouwingen over de

monade die, na emanatie van de duade, zich terugtrekt in stilte en duisternis en zo de triade schept, kan begrijpen waar de filosofie van de grote wijze uit Samos vandaan kwam, en na hem die van Socrates en Plato.

Speusippus schijnt te hebben verkondigd dat de psychische of thumetische ziel evenals de geest of met rede begaafde ziel onsterfelijk was. Later zullen we zijn redenen hiervoor noemen. In zijn uiteenzettingen over de ziel maakt hij, evenals Philolaus en Aristoteles, van de aether een element, zodat er vijf hoofdelementen waren, die correspondeerden met de vijf regelmatige lichamen in de meetkunde. Dit werd ook een stelling van de school van Alexandrië.[1] In feite was er veel in de leer van de *philalethen* dat niet voorkwam in de boeken van de oudere platonisten, maar dat ongetwijfeld in hoofdzaak door de filosoof zelf werd onderwezen en dat hij met zijn gebruikelijke terughoudendheid niet op schrift stelde, omdat het te geheim was om zonder voorbehoud bekend te maken. Speusippus en
na hem Xenocrates beweerden evenals hun grote leermeester dat de *anima* (xviii)
mundi of wereldziel niet de godheid was, maar een manifestatie. Die filosofen zagen de Ene nooit als een *bezielde natuur.*[2] De oorspronkelijke Ene *bestond* niet, zoals wij dat woord opvatten. Pas toen hij zich had verenigd met de vele, dus bestaan had geëmaneerd (de monade en de duade), werd er een wezen voortgebracht. Het τίμιον, het geëerde, dat wat gemanifesteerd is, woont in het middelpunt en ook in de omtrek, maar is alleen de weerspiegeling van de godheid – de wereldziel.[3] In deze leer zien we de geest van het esoterische boeddhisme.

Iemands voorstelling van God is dat beeld van verblindend licht dat hij ziet weerspiegeld in de holle spiegel van zijn eigen ziel, en toch is dit niet werkelijk God, maar slechts zijn weerspiegeling. Zijn glorie is er, maar wat de mens ziet, is het licht van zijn eigen geest, en meer kan hij niet verdragen. *Hoe helderder de spiegel, des te stralender zal het goddelijke beeld zijn*. Maar de wereld daarbuiten kan er niet gelijktijdig in worden gezien. In de in extase verkerende yogī, in de verlichte ziener, zal de geest schijnen als de middagzon; in het ontaarde slachtoffer van aardse verleidingen is de glans verdwenen, want de spiegel is verduisterd door smetten van stof. Zulke mensen verloochenen hun God en zouden graag de mensheid in één klap van haar ziel ontdoen.

GEEN GOD, GEEN ZIEL? Vreselijke, allesvernietigende gedachte! De waanzinnige nachtmerrie van een gek en atheïst, die voor zijn koortsige

---

[1] Thomas Taylor, *Theoretic Arithmetic*, Londen, 1816, 'On Pythagorean numbers', blz. 62.

[2] Plato, *Parmenides*, 141e.

[3] Vgl. Stobaeus, *Eclogae*, 1:862.

blik een afschuwelijke, eindeloze optocht van vonken kosmische stof laat voorbijgaan, die door *niemand* zijn geschapen, die uit zichzelf verschijnen, door zichzelf bestaan en zichzelf ontwikkelen. Dit zelf is *geen z*elf, want het is *niets* en *niemand.* Het komt *nergens vandaan* en zweeft verder, door geen oorzaak voortbewogen, want die is er niet, en het beweegt zich *nergens heen.* En dit in een cirkel van eeuwigheid, blind, inert en ZONDER OORZAAK. Wat is in vergelijking hiermee zelfs de onjuiste opvatting over het boeddhistische nirvāṇa! Het nirvāṇa wordt voorafgegaan door talloze spirituele transformaties en zielsverhuizingen, waarbij de entiteit zelfs geen seconde het gevoel van haar eigen individualiteit verliest, en die miljoenen eeuwen kunnen duren vóór het uiteindelijke *Geen*-Ding of *Niet*-iets wordt bereikt.

Hoewel Speusippus soms als de mindere van Aristoteles is beschouwd, is de wereld hem toch dank verschuldigd omdat hij veel van wat Plato in zijn leer van het tastbare en het ideële duister had gelaten, heeft omschreven en verklaard. Zijn grondregel was: 'Het onstoffelijke kent men door middel van wetenschappelijk denken, het stoffelijke door wetenschappelijke waarneming.'[1]

Xenocrates gaf een uiteenzetting van veel van de ongeschreven theorieën en leringen van zijn meester. Hij had ook een grote waardering voor de leer van Pythagoras en zijn stelsel van getallen en wiskunde. Hij onderscheidde slechts drie graden van kennis – *denken, waarneming* en *voorstelling* (of kennis door *intuïtie*); eerstgenoemde hield zich volgens hem
(xix) bezig met alles wat *boven* de hemelen is, waarneming met de dingen in de hemelen en intuïtie met de hemelen zelf.

In ongeveer dezelfde woorden vinden we deze theorieën terug in het *Mānava-Dharma-Śāstra,* waar het de schepping van de mens beschrijft: 'Hij (de Allerhoogste) ademde uit zijn eigen essentie de onsterfelijke adem die *niet vergaat in de mens,* en aan deze ziel van de mens gaf hij de ahaṃkāra (bewustzijn van het *ego*) als soevereine gids.' Toen gaf hij aan die ziel van de mens het verstand, gevormd door *de drie eigenschappen,* en de vijf organen voor waarneming van de buitenwereld.

Deze drie eigenschappen zijn intelligentie, geweten en wil, wat overeenkomt met het denken, het waarnemen en het voorstellingsvermogen van Xenocrates. Het verband tussen getallen en ideeën ontwikkelde hij verder dan Speusippus, en hij overtrof Plato bij zijn omschrijving van de leer van de ondeelbare grootheden. Door die terug te brengen tot hun oorspronkelijke ideële elementen, toonde hij aan dat elke figuur en vorm ont-

[1] Sextus Empiricus, *Tegen de mathematici*, 7:145.

stond uit de kleinste ondeelbare lijn. Het is duidelijk dat Xenocrates dezelfde theorieën over de menselijke ziel (deze werd verondersteld een getal te zijn) aanhing als Plato, hoewel Aristoteles dit tegenspreekt, zoals iedere andere stelling van deze filosoof.[1] Dit is een doorslaggevend bewijs dat veel leringen van Plato mondeling werden verkondigd, zelfs al zou men kunnen aantonen dat Xenocrates en niet Plato de eerste was die de theorie van de ondeelbare grootheden had geformuleerd. Hij leidt de ziel af van de eerste duade, en noemt haar een door zichzelf in beweging gebracht getal.[2] Theophrastus merkt op dat hij dieper op deze zieltheorie inging en deze uitvoeriger toelichtte dan de andere platonisten. Hij bouwde er de kosmologische leer op en bewees de noodzaak van het bestaan in ieder deel van de ruimte van het heelal van een opeenvolgende en opklimmende reeks van bezielde en denkende, hoewel spirituele wezens.[3] De menselijke ziel is bij hem een samenstel van de meest spirituele eigenschappen van de monade en de duade, en bezit de hoogste beginselen van beide. Wanneer hij evenals Plato en Prodicus de elementen goddelijke machten en goden noemt, dan verbinden noch hijzelf, noch anderen aan deze benaming enig antropomorfistisch idee. Krische merkt op dat hij ze alleen goden noemde om deze elementaire machten niet te verwarren met de demonen van de onderwereld[4] (de elementaren). Omdat de wereldziel de hele kosmos doordringt, moeten zelfs dieren iets goddelijks in zich hebben.[5] Dit is ook de leer van de boeddhisten en de hermetici, en Manu kent zelfs aan de planten en het kleinste grassprietje een levende ziel toe.[6]

Volgens deze theorie zijn de demonen wezens tussen de goddelijke vol- (xx)
maaktheid en de menselijke zondigheid,[7] en hij verdeelt ze in klassen, die elk weer in veel andere worden onderverdeeld. Maar hij verklaart met nadruk dat de individuele of persoonlijke ziel de leidende beschermdemon van ieder mens is, en dat geen demon meer macht over ons heeft dan die van onszelf. Het *daimonion* van Socrates is dus de god of het goddelijke wezen dat hem zijn hele leven heeft geïnspireerd. Het hangt van de mens af of hij zich voor de goddelijke stem wil openstellen of afsluiten. Evenals Speusippus schreef hij onsterfelijkheid toe aan de ψυχή, het psychische lichaam of de redeloze ziel. Enkele hermetische filosofen onderwezen ech-

---

[1] *Metafysica*, boek 13.
[2] Thomas Taylor, appendix van de *Timaeus*.
[3] Stobaeus, *Eclogae*, 1:62.
[4] Krische, *Forschungen*, blz. 322ev.
[5] Clemens van Alexandrië, *Stromateis*, 5:13.
[6] *Wetten van Manu*, 1:14, 15, 56.
[7] Plutarchus, *Ethica*, Over Isis en Osiris, §25.

ter dat de ziel slechts zolang een gescheiden voortbestaan heeft als er tijdens haar doorgang door de sferen nog stoffelijke of aardse deeltjes in aanwezig blijven, en dat wanneer ze volkomen is gezuiverd, deze deeltjes worden *vernietigd* en alleen de kern van de ziel wordt verenigd met haar *goddelijke* geest (de *met rede begaafde*), en dat de twee voortaan één zijn.

Zeller deelt mee dat Xenocrates het eten van dierlijk voedsel verbood, niet omdat hij in dieren enige verwantschap met de mens zag, want hij schreef ze een vage bewustheid van God toe, maar 'om de tegenovergestelde reden, om te verhinderen dat de redeloosheid van dierlijke zielen daardoor een zekere invloed op ons zou krijgen'.[1] Maar wij geloven dat het eerder was omdat hij evenals Pythagoras de hindoewijzen als meesters en als voorbeeld had gehad. Cicero stelt Xenocrates voor als een man met diepe minachting voor alles behalve de hoogste deugd,[2] en hij beschrijft de smetteloosheid en grote strengheid van zijn karakter.[3] 'Ons te bevrijden van de afhankelijkheid van het zinnelijke bestaan, de titanische elementen in onze aardse natuur te overwinnen door middel van de goddelijke, dat is onze opgave.' Zeller laat hem zeggen: 'Zuiverheid, zelfs in de geheime verlangens van ons hart, is de hoogste plicht, en alleen de filosofie en de inwijding in de mysteriën kunnen helpen om dit doel te bereiken.'[4]

Crantor, een andere filosoof die verbonden is met de eerste tijd van de Academie van Plato, dacht dat de menselijke ziel was gevormd uit de grondstof van alle dingen, de monade of het *ene,* en de duade of de *twee.* Plutarchus spreekt uitvoerig over deze filosoof, die evenals zijn meester geloofde dat zielen als verbanning en straf in aardse lichamen worden geplaatst.

Heraclitus verkondigde dezelfde ethiek, hoewel enkele critici niet geloven dat hij zich strikt hield aan de oorspronkelijke filosofie van Plato.[5] Zeller stelt hem voor als de verkondiger, evenals Hicetas en Ecphantus, van de leer van Pythagoras over de dagelijkse omwenteling van de aarde en de onbeweeglijkheid van de vaste sterren, maar voegt eraan toe dat hij
(xxi) niet bekend was met de jaarlijkse omwenteling van de aarde rond de zon en met het heliocentrische stelsel.[6] Maar we hebben duidelijke bewijzen dat het laatstgenoemde stelsel in de mysteriën werd onderwezen en dat Socrates ter dood werd gebracht wegens *atheïsme,* d.w.z. wegens het ont-

---

[1] Zeller, *Plato and the Older Academy*, blz. 597.
[2] *Tusculanae disputationes*, 5:18.
[3] *Op.cit.*, vgl. 5:23.
[4] Zeller, *Op.cit.*, blz. 601-2.
[5] *Op.cit.*, hfst. 16.
[6] *Op.cit.*, blz. 608.

hullen van deze heilige kennis. Heraclitus nam de opvattingen van Pythagoras en van Plato over de menselijke ziel, haar eigenschappen en haar vermogens volledig over. Hij beschrijft haar als een lichtgevende en heel etherische essentie. Hij beweert dat zielen de melkweg bewonen voordat ze afdalen 'in de voortplanting' of het ondermaanse bestaan. Zijn demonen of geesten zijn vluchtige en nevelige lichamen.

In de *Epinomis* wordt de leer van de pythagorische getallen met betrekking tot geschapen dingen volledig uiteengezet. Als een ware platonist beweert de schrijver ervan dat wijsheid alleen kan worden verkregen door een grondig onderzoek naar het occulte karakter van de schepping; alleen dat verzekert ons van een bestaan van gelukzaligheid na de dood. In deze verhandeling staan uitvoerige beschouwingen over de onsterfelijkheid van de ziel, maar de schrijver voegt eraan toe dat we deze kennis alleen kunnen verkrijgen door een volledig begrip van de getallen. Want wie een rechte lijn niet kan onderscheiden van een kromme, zal nooit voldoende wijsheid bezitten om een wiskundig bewijs van het *onzichtbare* te begrijpen. Met andere woorden, we moeten overtuigd zijn van het objectieve bestaan van onze ziel (astraal lichaam) vóór ons kan worden meegedeeld dat we een goddelijke en onsterfelijke geest bezitten. Iamblichus zegt hetzelfde en voegt eraan toe dat het een geheim is dat behoort tot de hoogste inwijding. De Goddelijke Macht, zegt hij, is altijd verontwaardigd geweest over hen 'die de constructie van de *icosagonus* bekendmaakten', dat wil zeggen die de methode van het vormen van een dodecaëder[1] in een bol aan de openbaarheid prijsgaven.

Het denkbeeld dat 'getallen', omdat ze de grootste deugd bezitten, altijd het goede voortbrengen en nooit het slechte, heeft betrekking op rechtvaardigheid, gelijkmoedigheid en alles wat harmonisch is. Als de schrijver elke ster een individuele ziel noemt, bedoelt hij alleen maar wat de hindoe-ingewijden en de hermetici vóór en na hem verkondigden, namelijk dat iedere ster een onafhankelijke planeet is, die evenals onze aarde een eigen ziel heeft en dat ieder atoom materie doortrokken is van de goddelijke instroming van de wereldziel. Ze ademt en leeft, ze voelt en lijdt en geniet op haar manier van het leven. Welke kenner van de natuur zou dit met goede argumenten kunnen betwisten? Daarom moeten we de hemellichamen als beelden van de goden beschouwen; in hun substantie hebben ze deel aan de goddelijke krachten. Hoewel ze niet onsterfelijk zijn wat hun zielen-entiteit betreft, geeft hun rol in de huishouding van het heelal hun recht op goddelijke eer, zoals we die aan lagere goden bewij-

[1] Twaalfvlak; een van de vijf regelmatige driedimensionale lichamen in de meetkunde.

zen. De gedachte is duidelijk; alleen een kwaadwillige zou deze verkeerd weergeven. Wie kan bewijzen dat de schrijver van de *Epinomis* helemaal ongelijk heeft, als hij deze vurige goden hoger plaatst dan de dieren, de (xxii) planten en zelfs de mensen, die hij als aardse wezens allemaal een lagere rang toekent? Men moet wel ver doordringen in de diepzinnige abstracte metafysica van de oude filosofieën om te kunnen begrijpen dat de verschillende manieren waarop hun begrippen worden uitgedrukt tenslotte zijn gebaseerd op een gelijke opvatting over de aard van de eerste oorzaak, haar kenmerken en haar methode.

Als de schrijver van de *Epinomis* tussen deze hoogste en laagste goden (belichaamde zielen) vervolgens drie klassen van demonen plaatst en het heelal bevolkt met onzichtbare wezens, dan denkt hij logischer dan onze tegenwoordige wetenschappers, die tussen de twee uitersten een groot hiaat openlaten, een strijdperk voor blinde krachten. Van deze drie klassen zijn de eerste twee onzichtbaar; hun lichamen zijn van zuivere ether en vuur (*planeetgeesten*). De demonen van de derde klasse zijn met ijle lichamen bekleed; ze zijn gewoonlijk onzichtbaar, maar soms verharden ze zich en worden dan enkele seconden zichtbaar. Dit zijn de aardgeesten of onze astrale zielen.

Deze leringen, bestudeerd volgens het beginsel van analogie of overeenkomst, brachten de oude en brengen misschien de tegenwoordige philalethen (zoekers naar waarheid) stap voor stap tot de oplossing van de grootste mysteries. Op de rand van de donkere kloof tussen de spirituele en de fysieke wereld staat de moderne wetenschap met gesloten ogen en afgewend gezicht en verkondigt dat de afgrond onoverkomelijk en bodemloos is, hoewel ze in haar hand een fakkel houdt die ze alleen maar in de diepte hoeft te laten zakken om haar vergissing te ontdekken. Maar over deze kloof heeft de geduldige beoefenaar van de hermetische filosofie een brug gebouwd.

In zijn *Fragments of Science* legt Tyndall de volgende treurige bekentenis af: ‘Als u me vraagt of de wetenschap ons heelal heeft doorgrond of dit vermoedelijk in onze tijd zal doen, twijfel ik en moet ik het hoofd schudden.’ Als hij de kwestie nog eens heeft overwogen, zichzelf later corrigeert en zijn toehoorders verzekert dat bewijsmateriaal uit experimenten hem heeft geholpen bij de ontdekking, in de met minachting beschouwde stof, van de ‘belofte en de latente kracht van elke eigenschap van het leven’, dan maakt hij maar een grapje. Het zou voor prof. Tyndall even moeilijk zijn om beslissende en onweerlegbare bewijzen aan te voeren voor wat hij beweert, als het voor Job was om een haak door de neus van de leviathan te halen.

Er zou gemakkelijk verwarring kunnen ontstaan door het herhaaldelijk gebruik van bepaalde termen in een andere betekenis dan die waaraan de lezer gewend is. Om deze te vermijden zijn enkele toelichtingen op hun plaats. We willen geen voorwendsel verschaffen voor misverstand of voor een verkeerde voorstelling van zaken. Zo kan 'magie' voor de ene groep lezers een andere betekenis hebben dan voor de andere. Voor ons heeft dit woord de betekenis die het heeft voor de beoefenaars ervan in het Oosten. Hetzelfde geldt voor de termen *hermetische wetenschap, occultisme, hiërofant, adept, tovenaar,* enz.; er is de laatste tijd weinig overeenstemming over hun betekenis. Hoewel de verschillen tussen de gebruikte woorden vaak onbetekenend zijn – alleen etnisch – kan het voor de lezer in het algemeen toch nuttig zijn om precies te weten wat er wordt bedoeld. We geven nu enkele van deze termen in alfabetische volgorde. (xxiii)

AETHROBATIE is de Griekse naam voor lopen of het worden opgeheven in de lucht; de zogenaamde *levitatie* van de tegenwoordige spiritisten. Dit kan bewust of onbewust gebeuren; in het eerste geval is het magie; in het laatste óf ziekte, óf een kracht die enkele woorden van toelichting vereist.

Een symbolische verklaring van aethrobatie wordt gegeven in een oud Syrisch manuscript dat in de 15de eeuw werd vertaald door een zekere Malchus, een alchemist. Over het geval Simon Magus bevat het de volgende passage:

> Met zijn gezicht op de grond fluisterde Simon in haar oor: 'O, moeder aarde, ik smeek u, geef me iets van uw adem; en ik zal u de mijne geven; *laat me gaan*, o moeder, zodat ik uw woorden naar de sterren kan brengen, en ik zal na enige tijd trouw naar u terugkeren.' En de aarde, die zonder nadelige gevolgen toenam in kracht, zond haar genius om van haar *adem* op Simon te ademen, *terwijl hij op haar ademde*; en de sterren verheugden zich omdat ze door de Machtige werden bezocht.

Het uitgangspunt is hier het erkende elektrochemische beginsel dat elektrisch gelijk geladen lichamen elkaar afstoten, terwijl verschillend geladen lichamen elkaar aantrekken. 'Het behoort tot de meest elementaire kennis van de scheikunde', zegt prof. Cooke, 'dat, terwijl radicalen van tegengestelde aard zich heel gemakkelijk verbinden, twee metalen of twee nauw verwante metalloïden maar weinig onderlinge affiniteit vertonen.'[1]

De aarde is een magnetisch lichaam; enkele wetenschappers hebben zelfs vastgesteld dat ze één grote magneet is, zoals Paracelsus ongeveer 300 jaar geleden al beweerde. Ze is geladen met één soort elektriciteit – laten we die positief noemen – die ze voortdurend spontaan in haar binnen-

[1] *The New Chemistry*, blz. 264.

ste, het zwaartepunt van haar beweging, opwekt. Menselijke lichamen, evenals alle andere stoffelijke vormen, zijn geladen met de tegenovergestelde soort, dus met negatieve elektriciteit. Dat wil zeggen dat organische of anorganische lichamen, als ze aan zichzelf worden overgelaten, voortdurend en onwillekeurig de vorm van elektriciteit zullen ontwikkelen die tegengesteld is aan die van de aarde zelf, en zich daarmee zullen opladen. Wat is gewicht? Eenvoudig de aantrekkingskracht van de aarde. 'Zonder de aantrekking van de aarde zou je geen gewicht hebben', zegt prof. Stewart;[1] en als de aarde twee keer zo zwaar was als de onze, zou de aantrekkingskracht twee keer zo groot zijn.' Hoe kunnen we dan van deze aantrekking afkomen? Volgens de bovengenoemde wet van de elektriciteit bestaat er een aantrekking tussen onze planeet en de organismen daarop, die deze op het aardoppervlak houdt. Maar de zwaartekracht wordt in veel gevallen opgeheven, onder andere door levitatie van personen en levenloze
(xxiv) voorwerpen; hoe verklaren we dit? De toestand van ons fysieke lichaam hangt volgens de theürgische filosofen grotendeels af van de werking van onze wil. Indien deze beheerst is, kunnen er 'wonderen' geschieden; onder andere een verandering van deze elektrische polariteit van negatief naar positief; de relaties van de mens met de aardmagneet zouden dan afstotend worden, en 'zwaartekracht' zou voor hem niet meer bestaan. Het zou voor hem dan even natuurlijk zijn om de lucht in te vliegen tot de afstotende kracht zich heeft uitgeput, als het tevoren was om op de grond te blijven. De hoogte van zijn levitatie zou worden bepaald door zijn grotere of kleinere vermogen om zijn lichaam met positieve elektriciteit te laden. Wanneer hij deze beheersing van de natuurkrachten eenmaal zou hebben verkregen, zou verandering van zijn lichtheid of zwaarte even gemakkelijk zijn als ademen.

Door het bestuderen van zenuwziekten is komen vast te staan dat zelfs bij gewoon slaapwandelen, en ook bij gehypnotiseerde slaapwandelaars, het lichaamsgewicht schijnt te zijn verminderd. Prof. Perty noemt een slaapwandelaar, Koehler, die in het water niet kon zinken, maar bleef drijven. De zieneres van Prevorst steeg omhoog in het bad en kon er niet in blijven zitten. Hij noemt ook Anna Fleischer, die leed aan epilepsie en die vaak door de geneesheer-directeur werd gezien toen ze in de lucht opsteeg; eens was ze in aanwezigheid van twee betrouwbare getuigen (twee decanen) en anderen in horizontale houding 2¼ meter van haar bed opgerezen. Het soortgelijke geval van Margaret Rule wordt door Upham geciteerd in zijn *Salem Witchcraft*. Prof. Perty voegt eraan toe:

---

[1] *The Sun and the Earth*.

> Bij personen in trance komt het in de lucht opstijgen veel vaker voor dan bij slaapwandelaars. We zijn zo gewend om de zwaartekracht als iets absoluuts en onveranderlijks op te vatten dat het denkbeeld van een volledig of gedeeltelijk opstijgen tegen die kracht in, ons ontoelaatbaar toeschijnt; niettemin zijn er verschijnselen waarbij de zwaartekracht door middel van stoffelijke krachten wordt opgeheven. Bij verschillende ziekten – zoals bijvoorbeeld zenuwkoortsen – schijnt het lichaamsgewicht van de mens toe te nemen, maar bij alle trancetoestanden af te nemen. En er zijn misschien nog andere krachten dan stoffelijke, die de zwaartekracht kunnen opheffen.

Een blad uit Madrid, *El Criterio Espiritista*, berichtte onlangs over een jong boerenmeisje in de omgeving van Santiago; het bericht is in dit verband van bijzonder belang. 'Twee staven gemagnetiseerd ijzer die op een halve meter afstand horizontaal boven haar werden gehouden, waren voldoende om haar lichaam in de lucht te laten zweven.'

Als onze artsen proeven zouden nemen met zulke in levitatie verkerende personen, zou men kunnen vaststellen dat deze sterk zijn geladen met eenzelfde soort elektriciteit als die van de plaats die – volgens de wet van de zwaartekracht – hen zou moeten *aantrekken*, of beter gezegd hun opstijgen zou moeten verhinderen. En wanneer een zenuwziekte en spirituele trance, onbewust voor de persoon, dezelfde gevolgen teweegbrengen, dan (xxv)
bewijst dit dat indien die natuurkracht goed zou worden bestudeerd, deze naar goeddunken kan worden gebruikt.

ĀKĀŚA. In het Sanskriet betekent het woord letterlijk *hemel*, maar in (xxvii)
zijn mystieke betekenis geeft het de *onzichtbare* hemel aan; of, zoals de brahmanen het bij het soma-offer (de *Jyotishṭoma Agnishṭoma*) noemen, de god Ākāśa of de god Hemel. Uit de taal van de *Veda's* blijkt dat de hindoes van vijftig eeuwen geleden dezelfde eigenschappen eraan toeschreven als de tegenwoordige lama's uit Tibet: ze beschouwden het als de bron van het leven, het reservoir van alle energie, en de kracht die iedere verandering van de stof in gang zet. In latente toestand komt het precies overeen met ons idee van de universele ether; in actieve toestand werd het het ākāśa, de alles besturende en almachtige god. In de brahmaanse offermysteriën speelt het de rol van Sadasya, of opzichter over de magische gevolgen van de religieuze ceremonie, en het had zijn eigen speciale hotri (of priester), die zijn naam aannam. In India en in andere landen in de oudheid zijn de priesters de vertegenwoordigers op aarde van verschillende goden; elk neemt de naam van de godheid aan in naam van wie hij handelt.

Het ākāśa is het onmisbare werktuig van iedere krityā (magische handeling), religieus of wereldlijk. De brahmaanse uitdrukking 'de Brahmā

opwekken' – *Brahmānam jinvati* – betekent het opwekken van de kracht die potentieel ten grondslag ligt aan al dergelijke magische handelingen, want de vedische offers zijn slechts ceremoniële magie.[1] Deze kracht is het ākāśa of de *occulte* elektriciteit, de alkahest van de alchemisten in één betekenis, of het universele oplosmiddel, dezelfde *anima mundi* als het astrale licht. Tijdens het brengen van het offer wordt dit doortrokken van de geest van Brahmā en is in die tijd Brahmā zelf. Dit is kennelijk de oorsprong van het christelijke dogma van de transsubstantiatie. Wat de meest algemene gevolgen van het ākāśa aangaat: de schrijver van een van de meest recente boeken over occulte filosofie, *Art Magic*, geeft de wereld voor het eerst een heel begrijpelijke en interessante uitleg van het ākāśa in verband met de verschijnselen die door de fakirs en lama's aan de invloed daarvan worden toegeschreven.[2]

(xxv) ALCHEMISTEN. Van *al* en *chemi*, vuur, of de god en aartsvader *Kham*, dat ook de naam van Egypte is. De rozenkruisers uit de middeleeuwen, zoals Robertus de Fluctibus (Robert Fludd), Paracelsus, Thomas Vaughan (Eugenius Philalethes), Van Helmont en anderen waren allen alchemisten, die in de anorganische stof zochten naar de *verborgen geest*. Sommige mensen, zelfs de grote meerderheid, hebben de alchemisten van kwakzalverij en valse voorwendsels beschuldigd. Maar mannen zoals Roger Bacon, Agrippa, Heinrich Khunrath en de Arabier Geber (de eerste die enkele geheimen van de scheikunde naar Europa heeft gebracht) kunnen niet als bedriegers worden behandeld, en zeker niet als dwazen. De wetenschappers die de natuurwetenschap herzien op basis van de atoomtheorie van Democritus, zoals die door John Dalton opnieuw is geformuleerd, vergeten voor het gemak dat Democritus van Abdera alchemist was, en dat iemand die in staat was in de ene richting zover in de geheime werkingen van de natuur door te dringen, goede redenen moet hebben gehad om de hermetische filosofie te bestuderen en deze te aanvaarden. Olaus Borrichius zegt dat de wieg van de alchemie in het verre verleden moet worden gezocht.

(xxvii) ANTROPOLOGIE. De wetenschap van de mens; deze omvat onder andere:

Fysiologie, of die tak van de natuurwetenschap die de geheimen onthult van de organen en hun functies bij mensen, dieren en planten; verder, en in het bijzonder:

Psychologie, of de grote en tegenwoordig zo verwaarloosde weten-
(xxviii) schap van de ziel, zowel als een entiteit die gescheiden is van de geest, als wat haar relaties met de geest en het lichaam betreft. In de moderne weten-

[1] Vgl. *Taittirīya-Brāhmaṇa*, 1:1.

[2] Emma Hardinge-Britten, *Art Magic*, New York, 1876, §11.

schap houdt de psychologie zich alleen of voornamelijk bezig met toestanden van het zenuwstelsel, en verwaarloost bijna volledig de psychische essentie en aard ervan. Artsen betitelen de wetenschap van de psychiatrie als *psychologie*, en geven die naam aan de leerstoel over psychiatrie in de medische faculteiten.

ASTRAAL LICHT. Dit is hetzelfde als het *siderische licht* van Paracelsus (xxv)
en andere hermetische filosofen. Fysisch gezien is het de ether van de huidige wetenschap. Metafysisch en in zijn spirituele, occulte betekenis is ether veel meer dan men zich vaak voorstelt. In de occulte natuurkunde en in de alchemie is aangetoond dat het binnen zijn oeverloze golven niet alleen Tyndalls '*belofte* en vermogen van iedere eigenschap van het leven' omvat, maar ook de *verwerkelijking* van alle vermogens van de geest. Alchemisten en hermetici geloven dat hun astrale of siderische ether, naast de bovengenoemde eigenschappen van zwavel en wit en rood magnesium of *magnes*, ook de anima mundi is, de werkplaats van de natuur en van de hele kosmos, zowel spiritueel als fysiek. Dit 'grote magisterium' laat zich gelden in het verschijnsel van het mesmerisme, in de 'levitatie' van mensen en voorwerpen; het spirituele aspect ervan kan men ether noemen.

Het woord *astraal* is oud en werd al gebruikt door enkele neoplatonisten. Porphyrius beschrijft het hemelse lichaam dat altijd met de ziel is verenigd, als 'onsterfelijk, lichtgevend en ster-achtig'. De wortel van het woord kan misschien worden gevonden in het Scytische *aist-aer*, dat ster betekent, of in het Assyrische *Ishtar*, dat volgens Burnouf dezelfde betekenis heeft. De rozenkruisers beschouwden het werkelijke als precies het tegenovergestelde van het schijnbare en ze leerden dat wat licht schijnt te zijn voor de *stof*, duisternis is voor de *geest*. Daarom zochten ze de laatstgenoemde in de astrale oceaan van onzichtbaar vuur die de wereld omgeeft, en beweren ze dat ze het spoor van de eveneens onzichtbare goddelijke geest, die iedere mens overschaduwt en ten onrechte *ziel* wordt genoemd, hebben teruggevolgd tot de troon van de onzichtbare en onbekende god. Omdat de grote oorzaak altijd onzichtbaar en onweegbaar moet (xxvi)
blijven, konden ze hun beweringen alleen bewijzen door de gevolgen ervan in deze stoffelijke wereld te laten zien, door ze uit het onkenbare tevoorschijn te roepen in het kenbare gebied van de gevolgen. Dat dit astrale licht de hele kosmos doordringt en in zijn latente staat zelfs in het kleinste rotsdeeltje is verscholen, tonen ze aan met het verschijnsel van de vonk uit de vuursteen en uit iedere andere steen, waarvan de geest, wanneer deze krachtig wordt verstoord, als een vonk tevoorschijn springt en dan onmiddellijk weer verdwijnt in het gebied van het onkenbare.

Paracelsus noemde het het *siderische licht*, een term die aan het Latijn

is ontleend. Hij beschouwde de sterrenmenigte (waaronder onze aarde) als de *gecondenseerde* gedeelten van het astrale licht die 'afdaalden in de stof en vormen deden ontstaan', maar waarvan de magnetische of spirituele emanaties een nooit ophoudende verbinding onderhielden tussen henzelf en de ouderlijke bron van alles – het astrale licht. 'De sterren trekken iets van ons naar zich toe, en wij omgekeerd van hen naar ons', zegt hij. Het lichaam is hout en het leven is vuur, dat zoals licht van de sterren uit de hemel komt. 'De magie is de filosofie van de alchemie', zegt hij verder.[1] Alles wat tot de spirituele wereld behoort, moet ons bereiken via de sterren, en als we vriendschap voor hen hebben, kunnen we de grootste *magische* gevolgen teweegbrengen.

> Zoals vuur door een ijzeren kachel gaat, zo gaan de sterren met al hun eigenschappen door de mens, en ze trekken in hem zoals de regen in de aarde, die vruchten voortbrengt uit diezelfde regen. Merk nu op dat de sterren de hele aarde *omgeven, zoals een dop het ei*; de lucht komt door de dop en dringt door tot de kern van de wereld.

Evenals de aarde, de planeten en de sterren valt het menselijke lichaam onder een dubbele wet; het trekt aan en stoot af, want het is verzadigd met een dubbel magnetisme, de instroming van het astrale licht. Alles in de natuur is tweezijdig: magnetisme is positief en negatief, actief en passief, mannelijk en vrouwelijk. De nacht laat de mensheid uitrusten van de werkzaamheden van de dag en herstelt het evenwicht in de menselijke en in de kosmische natuur. Wanneer de hypnotiseur het grote geheim zal hebben geleerd om zijn handeling te polariseren en aan zijn fluïdum een tweeslachtige kracht te verlenen, zal hij de grootste levende magiër zijn geworden. Het astrale licht is dus androgyn, want evenwicht is de resultante van twee tegengestelde krachten die eeuwig op elkaar inwerken. Het gevolg daarvan is LEVEN. *Wanneer de twee krachten zich hebben ontwikkeld en zo lang inactief blijven dat ze aan elkaar gelijk zijn en zo tot volkomen rust komen, hebben we de toestand van de* DOOD. Een mens kan óf warme óf koude adem uitblazen, en hij kan koude of warme lucht inademen. Ieder
(xxvii) kind weet hoe het de temperatuur van zijn adem kan regelen, maar hoe men zich tegen koude of warme lucht moet beschermen, heeft nog geen fysioloog met zekerheid geleerd. Alleen het astrale licht, de voornaamste werkzame kracht in de magie, kan alle geheimen van de natuur voor ons blootleggen. Het astrale licht is gelijk aan het *ākāśa* van de hindoes, een woord dat hierboven is toegelicht.

---

[1] *De ente spirituali*, boek 4; *De ente astrorum*, boek 1, en *Opera omnia*, Genève, 1658, deel 1, blz. 634 en 698.

CHALDEEËN of Kasdim. Eerst een stam, later een kaste van geleerde (xxviii)
kabbalisten. Zij waren de wijzen, de magiërs van Babylonië, astrologen en waarzeggers. De beroemde Hillel, de voorloper van Jezus in de filosofie en de ethiek, was een Chaldeeër. Franck wijst in zijn *La kabbale* op de nauwe overeenkomst tussen de 'geheime leer' van de *Avesta* en de religieuze metafysica van de Chaldeeën.[1]

DACTYLEN. Een naam die werd gegeven aan de priesters verbonden aan de eredienst van Κυβέλη (Cybelē). Sommige archeologen leiden de naam af van δάκτυλος (*daktylos*), vinger, omdat er tien waren, evenveel als vingers aan de handen. Maar we geloven niet dat laatstgenoemde hypothese juist is.

DĒMIOURGOS of Demiurg. Schepper of bouwer; de verheven macht die het heelal heeft gebouwd. De vrijmetselaars leiden van dit woord hun uitdrukking 'Hoogste Architect' af. De hoogwaardigheidsbekleders van sommige Griekse steden droegen deze titel.

DEMONEN. Een naam die in de oudheid, vooral door de filosofen van de school van Alexandrië, werd gegeven aan allerlei geesten, goede en slechte, menselijke en andere. De benaming is vaak synoniem met goden of engelen. Sommige filosofen probeerden echter op goede gronden een nauwkeurig onderscheid tussen de vele groepen te maken.

DERWISJEN, de zogenaamde 'rondwervelende tovenaars'. Afgezien van de strenge manier van leven, het gebed en de contemplatie, vertoont de islamitische gelovige maar weinig overeenkomst met de hindoefakir. Laatstgenoemde kan een sannyāsin, of heilige en vrome bedelmonnik worden; de eerste zal nooit verder komen dan zijn tweederangs occulte manifestaties. De derwisj kan tevens een krachtige hypnotiseur zijn, maar hij zal zich nooit vrijwillig onderwerpen aan de verschrikkelijke en bijna ongelooflijke zelfkwelling die de fakir met steeds toenemende gretigheid voor zichzelf bedenkt, tot hij bezwijkt en onder langzame en ondraaglijke martelingen sterft. De vreselijkste handelingen, zoals levend villen van ledematen, afsnijden van tenen, voeten en benen, uitrukken van ogen, en zich tot de kin levend in de aarde laten begraven en maanden in deze houding doorbrengen, schijnen voor hen kinderspel te zijn. Een van de meest voorkomende folteringen is de Siddhi-Pārvatī[2]. Deze bestaat uit het ophangen van de fakir aan een van de beweegbare armen van een soort galg die (xxix)
in de omgeving van veel tempels staan. Aan het eind van elk van deze armen is een katrol aangebracht, waarover een touw loopt met aan het einde een ijzeren haak. Deze haak wordt in de blote rug van de fakir gesla-

[1] Deel 3, hfst. 5.

[2] Meer gebruikelijk is de naam charaka-pūjā.

gen die dan, terwijl hij de grond met bloed doordrenkt, omhoog wordt gehesen en om de galg wordt rondgeslingerd. Vanaf het eerste ogenblik van deze wrede marteling tot hij óf wordt losgemaakt van de haak, óf het vlees van zijn rug door het gewicht van zijn lichaam uitscheurt en de fakir op de hoofden van de menigte wordt geworpen, zal hij geen spier van zijn gezicht vertrekken. Hij blijft kalm en ernstig en even rustig alsof hij een verfrissend bad nam. De fakir zal minachtend lachen om iedere denkbare kwelling, omdat hij ervan overtuigd is dat hoe meer zijn uiterlijke lichaam wordt gepijnigd, des te schitterender en heiliger zijn *innerlijke*, spirituele lichaam wordt. Maar de derwisj in India of in islamitische landen zal zich nooit aan zulke handelingen onderwerpen.

DRUÏDEN. Een priesterkaste die haar bloeitijd had in Brittannië en Gallië.

ELEMENTALE GEESTEN of ELEMENTALEN. De wezens die in de vier rijken van aarde, lucht, vuur en water zijn geëvolueerd en die door de kabbalisten gnomen, sylfen, salamanders of vuurgeesten en undinen worden genoemd. Ze kunnen worden aangeduid als de natuurkrachten, en zullen gevolgen teweegbrengen als onderdanige dienaren van de algemene wet, of kunnen worden gebruikt door onbelichaamde geesten – zuivere of onzuivere – en door levende adepten in magie en tovenarij, om bepaalde gewenste verschijnselen te laten ontstaan. Zulke wezens worden nooit mensen.[1]

Onder de algemene benaming 'feeën' en 'elfen' komen deze geesten van de elementen voor in de mythen, fabels, overleveringen of gedichten van alle volkeren, zowel in de oudheid als in onze tijd. Hun namen zijn legio: peri's, devs, djinns, sylfen, saters, faunen, elfen, dwergen, trollen, nornen, nissen, kobolden, nachtelfjes, necks, strömkarls, undinen, nixen, salamanders, kabouters, ponkes, banshies, watergeesten, tovergodinnen, mosmannetjes, goede mannetjes, goede buurtjes, wilde vrouwen, vredesmannetjes, witte vrouwen en nog veel meer. Ze zijn in alle delen van de

---

[1] Mensen die geloven in helderziendheid, maar geneigd zijn te twijfelen aan het bestaan van alle geesten in de natuur behalve onbelichaamde menselijke geesten, zullen misschien belangstelling hebben voor een verslag over bepaalde helderziende waarnemingen dat verscheen in de Londense *Spiritualist* van 29 juni 1877. Toen er een onweersbui naderde, zag de zieneres 'een helverlichte geest uit een donkere wolk tevoorschijn komen en bliksemsnel langs de hemel schieten, en een paar minuten later een schuine lijn van donkere geesten in de wolken'. Dit zijn de *maruts* van de *Veda's* (zie Max Müllers *Rig-Veda-Sanhitā*).

De bekende en gerespecteerde spreekster, schrijfster en helderziende, Mw. Emma Hardinge Britten, heeft verslagen gepubliceerd van haar vele ervaringen met deze elementalen.

wereld en in alle tijden gezien, gevreesd, gezegend, vervloekt en opgeroepen. Moeten we dan aannemen dat iedereen die ze heeft gezien, aan het hallucineren was?

Deze elementalen zijn de belangrijkste werktuigen van ontlichaamde, (xxx)
maar *nooit zichtbare* geesten op seances, en ze veroorzaken alle verschijnselen, behalve de subjectieve.

ELEMENTAIRE GEESTEN of ELEMENTAREN. Eigenlijk de ontlichaamde *zielen* van verdorven mensen. Deze zielen hebben op een bepaald moment vóór de dood hun goddelijke geest van zich afgestoten en zijn daardoor niet meer onsterfelijk. Éliphas Lévi en enkele andere kabbalisten maken weinig onderscheid tussen elementaren die mensen zijn geweest, en de wezens die de elementen bevolken en blinde natuurkrachten zijn. Wanneer ze eenmaal van hun lichaam zijn gescheiden, worden deze zielen (ook 'astrale lichamen' genoemd) van volkomen materialistische personen onweerstaanbaar aangetrokken tot de aarde, waar ze een tijdlang leven te midden van elementen die passen bij hun grove natuur. Omdat ze tijdens hun aardse leven nooit een spirituele aard hebben aangekweekt, maar deze ondergeschikt hebben gemaakt aan het stoffelijke en het grove, zijn ze nu ongeschikt voor de verheven levensweg van een zuiver ontlichaamd wezen, voor wie de atmosfeer van de aarde verstikkend en verpestend is, en dat daardoor in alle opzichten wordt afgestoten. Na lange of korte tijd zullen deze stoffelijk ingestelde zielen uiteenvallen. Ten slotte zullen ze als een mistbank atoom na atoom in de omringende elementen worden opgelost.

ESSENEN, van *asa*, genezer. Een joodse sekte die volgens Plinius[1] '*per millia saeculorum*', duizenden eeuwen, bij de Dode Zee woonde. Sommigen hebben verondersteld dat het heel strenge farizeeën waren; anderen – en dit is misschien de ware theorie – zagen hen aan voor de afstammelingen van de *benim-nabim* uit de *Bijbel*, en denken dat ze 'Kenieten' en 'Nazireeën' waren. Ze hadden veel boeddhistische ideeën en gebruiken, en het is opmerkelijk dat de priesters van de *Grote Moeder* in Efeze, Diana-Bhavānī met de vele borsten, ook zo werden genoemd. Eusebius[2] en na hem De Quincey beweerden dat ze overeenkwamen met de eerste christenen, wat meer dan waarschijnlijk is. De benaming 'broeder' die in de vroege kerk werd gebruikt, was esseens: ze vormden een broederschap, of een *koinobion* of gemeenschap evenals de eerste bekeerlingen. Het is opvallend dat alleen de sadduceeën of zadokieten, de priesterkaste en hun aanhangers, de christenen vervolgden. De farizeeën waren in het algemeen geleerd en gematigd, en kozen vaak partij voor laatst-

[1] *Naturalis historia*, 5:15.
[2] *Kerkgeschiedenis*, 2:17; vgl. Philo Judaeus, *De vita contemplativa.*

genoemden. Jacobus de Rechtvaardige was tot zijn dood farizeeër, maar Paulus of *Acher* werd als een scheurmaker beschouwd.

EVOLUTIE. De ontwikkeling van hogere diersoorten uit lagere. De moderne of zogenaamd *exacte* wetenschap verkondigt slechts een eenzijdige, fysieke evolutie; ze vermijdt en negeert zorgvuldig de hogere of spirituele evolutie, die onze tijdgenoten zou dwingen de superioriteit van de filosofen en psychologen uit de oudheid te erkennen. De oude wijzen namen als uitgangspunt de eerste manifestatie van het onzichtbare, het onontkoombare, klommen op tot het ONKENBARE, en kwamen door strikt logisch te redeneren tot de absolute noodzaak van een scheppend wezen,
(xxxi) de demiurg van het heelal. Bij hen begon de evolutie met de zuivere geest, die verder en verder afdaalde, ten slotte een zichtbare en begrijpelijke vorm aannam, en stof werd. Op dit punt aangekomen, hielden ze beschouwingen volgens de methode van Darwin, maar op een veel bredere en uitgebreidere basis.

In de *Rig-Veda-Sanhitā*, het oudste boek van de wereld[1] (dat zelfs onze voorzichtigste indologen en Sanskrietkenners dateren tussen 2000 en 3000 v.Chr.), wordt in het eerste boek in de 'Hymnen aan de Maruts' gezegd:

> *Niet-zijn* en *Zijn* zijn in de hoogste hemel, in de geboorteplaats van Daksha, in de schoot van Aditi. – maṇḍala 1, sūkta 166

> In het eerste tijdperk van de goden werd Zijn (de begrijpelijke godheid) geboren uit Niet-zijn (dat door geen verstand kan worden begrepen); daarna werden de werelden (de onzichtbare) geboren, en uit deze, Uttānapāda.
>
> Uit Uttānapāda werd de aarde geboren, de werelden (de zichtbare) werden uit de aarde geboren. Daksha werd geboren uit Aditi, en Aditi uit Daksha. – *Op.cit.*

Aditi is het oneindige, en Daksha is *dāksha-pitaraḥ*, dat is letterlijk de *vaderen van de goden*, maar volgens Max Müller en Roth betekent dit *de vaderen van kracht*, 'die vermogens bewaren, bezitten en schenken'. Daarom ziet men gemakkelijk in dat 'Daksha, geboren uit Aditi, en Aditi uit Daksha' betekent wat men tegenwoordig verstaat onder 'wisselwerking van krachten'; dit temeer omdat we in deze passage (vertaald door prof. Müller) lezen: 'Ik beschouw Agni als de bron van alle wezens, de vader van kracht' (3:27:9), een helder en identiek denkbeeld dat zo'n belangrijke plaats innam in de leringen van de Zoroastriërs, de magiërs en de

[1] Vertaald door Max Müller, professor in de vergelijkende filologie aan Oxford University, Engeland.

middeleeuwse vuurfilosofen. Agni is de god van het vuur, van de spirituele ether, de eigenlijke substantie van de goddelijke essentie van de onzichtbare God, die aanwezig is in elk atoom van zijn schepping en die door de rozenkruisers het 'hemelse vuur' wordt genoemd. In een van de verzen van dit maṇḍala staat: 'De hemel is uw vader, de aarde uw moeder, Soma uw broeder en Aditi uw zuster' (1:191:6)[1]. Als we deze verzen zorgvuldig vergelijken met de inscriptie op de *Smaragden Tafel* van Hermes, zullen we dezelfde basis van metafysische filosofie vinden, precies dezelfde leringen!

> Omdat alle dingen waren voortgebracht door bemiddeling van één wezen, werden alle dingen door aanpassing uit dit ene ding voortgebracht. Zijn vader is de zon, zijn moeder is de maan . . . Scheid de aarde van het vuur, het *fijne van het grove*. . . . Wat ik over de werking van de zon te zeggen had, is voltooid' – *Smaragden Tafel*[2] (xxxii)

Prof. Max Müller ziet in dit maṇḍala 'eindelijk iets van een theogonie, hoewel vol tegenstrijdigheden'.[3] De alchemisten, kabbalisten en geïnteresseerden in de mystieke filosofie ontdekken daarin een volledig omschreven stelsel van evolutie in de kosmogonie van een volk dat ongeveer 20.000 jaar vóór onze jaartelling leefde. Bovendien vinden ze daarin een volmaakte overeenkomst van denken en zelfs van de leer met de filosofie van Hermes en ook met die van Pythagoras en Plato.

In de evolutieleer zoals die nu in steeds bredere kring wordt opgevat, veronderstelt men dat er in alle stof een impuls bestaat om een hogere vorm aan te nemen – een veronderstelling die duidelijk is geformuleerd door Manu en andere hindoefilosofen uit de vroegste oudheid. De zogenaamde filosofenboom is hiervan een voorbeeld bij de zinkoplossing. Het geschil tussen de volgelingen van deze school en de emanationisten kan als volgt kort worden weergegeven: de evolutionist eindigt al het onderzoek bij de grens van het 'onkenbare'; de emanationist gelooft dat niets kan worden ontwikkeld – dat betekent gebaard of geboren – dat niet eerst ingewikkeld is geweest, waarmee hij aangeeft dat het leven komt van een spirituele macht die boven alles staat.

FAKIRS. Fanatieke religieuzen in Oost-India. Ze zijn meestal verbonden aan brahmaanse pagoden en volgen de wetten van Manu. Een streng religieuze fakir is geheel naakt, met uitzondering van een stukje linnen, *dhoti*

---

[1] 'Dyaur hi vaḥ pitā, prithivī mātā somaḥ bhrātā aditiḥ svasā.'

[2] Omdat de volledige overeenstemming van de filosofische en religieuze leringen van de oudheid in de volgende hoofdstukken uitvoerig zal worden behandeld, beperken we hier onze toelichtingen.

[3] *Rig-Veda-Sanhitā*, blz. 234.

genoemd, om zijn heupen. Ze dragen hun haar lang en gebruiken dit als een zak, want ze steken er allerlei voorwerpen in, zoals een pijp, een fluitje of *vagudah*, waarvan de geluiden bij slangen een cataleptische verstijving veroorzaken, en soms hun bamboestok (ongeveer een voet lang) met *de zeven mystieke knopen* erin. Deze magische stok of liever staf ontvangt de fakir op de dag van zijn inwijding van zijn goeroe, tegelijk met de drie *mantra's*, die hem 'van mond tot oor' worden meegedeeld. Men zal geen fakir zien zonder dit machtige attribuut van zijn roeping. Ze beweren allen dat dit de toverstaf is, de oorzaak van alle occulte verschijnselen die ze
(xxxiii) teweegbrengen.[1] De brahmaanse fakir verschilt volkomen van de islamitische bedelmonniken uit India, die in sommige delen van het Britse gebied ook fakirs worden genoemd.

(xli) GEEST EN ZIEL. Door het ontbreken van overeenstemming tussen de schrijvers bij het gebruik van het woord 'geest' is een ernstige verwarring ontstaan. Gewoonlijk wordt het als een synoniem van *ziel* beschouwd, en de lexicografen keuren dit gebruik goed. Dit is het natuurlijke gevolg van onbekendheid met de inhoud van het eerste woord en van het afwijzen van de classificatie van de Ouden. Op een andere plaats proberen we het verschil tussen de woorden 'geest' en 'ziel' duidelijk te maken. Dat zijn de belangrijkste passages van dit boek. Nu voegen we er alleen aan toe dat 'geest' de νοῦς van Plato is, het onsterfelijke, onstoffelijke en zuiver *goddelijke* beginsel in de mens – de kroon van de menselijke *triade*; terwijl de 'ziel' de ψυχή of de *nefesh* uit de *Bijbel* is, het levensbeginsel of de levensadem die elk dier, tot de infusoriën toe, met de mens gemeen heeft. In de vertaling van de *Bijbel* staat het zowel voor *leven* als bloed en ziel. 'Laten we zijn nefesh *niet doden*', zegt de oorspronkelijke tekst: 'laten we *hem* niet doodslaan', vertalen de christenen (*Genesis* 37:21), enz.

(xxxviii) HEIDENSE GODEN. De term 'goden' wordt door het overgrote deel van het lezende publiek ten onrechte opgevat als 'afgoden'. Er wordt *niet* de betekenis van iets objectiefs of antropomorfs aan toegeschreven. Met uitzondering van gevallen waar 'goden' goddelijke planeetgeesten (engelen) of ontlichaamde geesten van reine mensen betekent, roept het woord voor de mysticus – een hindoehotri, een mazdeïsche magiër, een Egyptische hiërofant of een leerling van de Griekse filosofen – eenvoudig de gedachte

[1] Philostratus verzekert ons dat de brahmanen in zijn tijd in staat waren de meest verbazingwekkende genezingen tot stand te brengen, enkel door het uitspreken van bepaalde magische woorden. 'De Indiase brahmanen dragen een staf en een ring, waarmee ze tot bijna alles in staat zijn' (*Vita Apollonii*, 3:15). Origenes zegt hetzelfde (*Contra Celsum*, 1:48). Maar als er geen sterk magnetisch fluïdum – bijvoorbeeld uit het oog, zonder enig ander contact – aan werd toegevoegd, zouden magische woorden geen enkel effect hebben.

op van een zichtbare of waargenomen manifestatie van een onzichtbare natuurkracht. Deze occulte krachten worden aangeroepen onder de namen van verschillende goden die deze krachten tijdelijk verpersoonlijken. Zo is elk van de talloze godheden van het hindoe, Griekse en Egyptische pantheon eenvoudig een kracht van het 'onzichtbare heelal'. Als de brahmaan die de rituele handeling verricht, Āditya aanroept – die kosmisch opgevat de zonnegodin is – dan *beveelt* hij eenvoudig die macht (verpersoonlijkt in een god) die, zoals hij beweert, 'woont in de mantra, als de heilige *Vāch*'. Deze goddelijke krachten worden allegorisch beschouwd als de goddelijke *hotri's* van de Allerhoogste; terwijl de priester (brahmaan) de menselijke hotri is die op aarde dienst doet en die, wanneer hij die bijzondere kracht vertegenwoordigt, als een ambassadeur wordt bekleed met dezelfde macht die hij verpersoonlijkt.

HERMETICI. Deze naam komt van Hermes, de god van wijsheid; in Egypte, Syrië en Fenicië bekend als Thoth, Tat, Adad, Seth en Sat-an (laatstgenoemde moet *niet* worden *opgevat* in de betekenis die de moslims en christenen eraan geven), en in Griekenland als Kadmos. De kabbalisten stellen hem gelijk met *Adam-Kadmon*, de eerste manifestatie van de goddelijke macht, en met Henoch. Er waren twee Hermessen: de oudste was de Trismegistus, en de tweede een emanatie of transformatie van hem, de vriend en leraar van Isis en Osiris. Hermes is evenals Mazeus de god van de priesterwijsheid. (xxxiii)

HIËROFANT. Onthuller van geheime leringen. De Oude Man, het hoofd van de adepten bij de inwijdingen, die de geheime kennis aan de neofieten meedeelde, droeg deze titel. In het Hebreeuws en Chaldeeuws was de benaming *Peter*, of openbaarder, onthuller; daarom zit de paus, als opvolger van de hiërofant van de oude mysteriën, op de heidense stoel van 'Sint Petrus'. De rancune van de katholieke kerk tegenover de alchemisten, de geheime wetenschap en de astronomie kan men verklaren uit het feit dat zulke kennis het oude privilege was van de hiërofant of plaatsvervanger van Petrus, die de geheimen van leven en dood bewaarde. Mensen zoals Bruno, Galileï en Kepler en zelfs Cagliostro waren dus binnengedrongen op het voor de kerk gereserveerde terrein en werden dan ook vermoord.

Ieder volk had zijn mysteriën en hiërofanten. Zelfs de joden hadden hun Petrus – tannaim of rabbi's, zoals Hillel, Akiba[1] en andere beroemde kabbalisten, die de enigen waren die de verschrikkelijke kennis die aan-

[1] Akiba was een vriend van Acher, die de apostel Paulus van het christelijke verhaal zou zijn geweest. Van beiden wordt gezegd dat ze het paradijs hebben bezocht. Acher nam takken van de boom van kennis en werd daardoor een afvallige van de ware (joodse) godsdienst. Akiba ging in vrede heen. Zie *2 Corinthiërs*, hfst. 12.

wezig is in de *Merkabah*, konden meedelen. In India was er in de oudheid één, maar nu zijn er verschillende hiërofanten over het land verspreid, verbonden aan de belangrijkste pagoden. Ze staan bekend als de brahmātma's. In Tibet is de hoofdhiërofant de dalai lama van Lhasa.[1] In christelijke landen hebben alleen de katholieken aan deze 'heidense' gewoonte vastgehouden in de persoon van hun paus, al hebben ze de majesteit ervan en de waardigheid van het heilige ambt schandelijk misvormd.

INGEWIJDEN. In de oudheid degenen die waren ingewijd in de geheime kennis die werd onderwezen door de hiërofanten van de mysteriën; in onze tijd personen die door de adepten van de mystieke overlevering zijn ingewijd in de geheime kennis die, hoewel er eeuwen zijn verlopen, op aarde toch enkele echte volgelingen heeft.

(xxxiv) KABBALIST, van קבלה, *kabbala*, een ongeschreven of mondelinge overlevering. De kabbalist is een beoefenaar van de 'geheime wetenschap', iemand die de verborgen betekenis van de Schrift verklaart met behulp van de symbolische *kabbala*, en door middel daarvan de werkelijke betekenis uitlegt. De tannaim waren bij de joden de eerste kabbalisten; ze verschenen in Jeruzalem ongeveer in het begin van de derde eeuw v.Chr. De boeken *Ezechiël*, *Daniël*, *Henoch* en de *Openbaring* van Johannes zijn zuiver kabbalistisch. Deze geheime leer is gelijk aan die van de Chaldeeën en bevat tegelijk veel van de Perzische wijsheid of 'magie'.

LAMA'S. Boeddhistische monniken die behoren tot de lamaïstische religie van Tibet, evenals bijvoorbeeld de fraters de monniken zijn die behoren tot de paapse of rooms-katholieke religie. Alle lama's staan onder de grote dalai lama, de boeddhistische paus van Tibet, die in Lhasa verblijft en een reïncarnatie van Boeddha is.

MAGI. De term komt van *mag* of *maha* en is de wortel van het woord 'magiër'. De mahā-ātma (de grote ziel of geest) in India had zijn priesters in voorvedische tijden. De magi of wijzen waren priesters van de vuurgod; we vinden hen zowel bij de Assyriërs en Babyloniërs als bij de Perzische vuuraanbidders. De drie wijzen uit het Oosten, ook wel koningen genoemd, van wie wordt gezegd dat ze geschenken van goud, wierook en myrrhe naar het kind Jezus brachten, waren evenals de anderen vuuraanbidders, en ook astrologen, want ze zagen zijn ster. De hogepriester van de pārsī's in Surat wordt *mobed* genoemd; anderen leidden het woord af van *megh*; *meh-ab* betekent iets groots en edels. De leerlingen van Zarathoestra werden volgens Kleuker aangeduid als *meghestom*.

MAGIËR. De betekenis van dit woord, dat eens een eretitel was, is nu volkomen ontaard. Eens was het een synoniem van alles wat eervol en eer-

[1] Taley betekent oceaan of zee.

biedwaardig was, de titel van een geleerde en wijze; nu is het verworden tot een scheldwoord voor een huichelaar en een zwendelaar; kortom, een charlatan of iemand die 'zijn ziel aan de duivel heeft verkocht', en die volgens de leer van de geestelijkheid en een menigte bijgelovige dwazen die denken dat een magiër een tovenaar is, zijn kennis misbruikt voor lage en gevaarlijke doeleinden. Blijkbaar vergeten de christenen dat Mozes ook een magiër was, en Daniël '*hoofd* van de magiërs, astrologen, Chaldeeën en waarzeggers' (*Daniël* 5:11).

Wetenschappelijk gezien is het woord magiër afgeleid van *magh*, *mah* – bij de hindoes en in het Sanskriet *mahā* – en betekent groot; iemand die goed op de hoogte is van de geheime of esoterische kennis; strikt genomen een priester.

MANTIEK of mantische razernij. In deze toestand werd de gave van het waarzeggen ontwikkeld. De twee woorden zijn bijna synoniem. Beide werden evenveel geëerd. Pythagoras en Plato hadden er grote waardering voor, en Socrates raadde zijn leerlingen aan de mantiek of waarzeggerij te (xxxv) beoefenen. De kerkvaders, die de *mantische razernij* van heidense priesters en pythiae zo streng veroordeelden, achtten zich niet te goed om deze voor hun eigen doeleinden toe te passen. De montanisten, die zich zo noemden naar Montanus, een bisschop van Frygië die werd beschouwd als door God geïnspireerd, wedijverden met de μάντεις (manteis) of profeten. 'Tertullianus, Augustinus en de martelaren van Carthago behoorden tot hen', zegt dr. Alexander Wilder, de schrijver van *Prophecy, Ancient and Modern*. 'De montanisten schijnen, wat de wilde geestdrift van hun orgiën betreft, te hebben geleken op de *bacchanten*', voegt hij eraan toe. Er zijn verschillende meningen over de oorsprong van het woord *mantiek*. In de tijd van Melampus en Proetus, koning van Argos, was er de beroemde Mantius de Ziener; verder was er Manto, de dochter van de profeet van Thebe, die zelf een profetes was. Cicero beschrijft waarzeggerij en mantische razernij door te zeggen dat 'in de binnenste schuilhoeken van de geest een goddelijk vermogen tot profetie is verborgen en opgesloten, een goddelijke impuls die, wanneer hij heviger opvlamt, furor (razernij, krankzinnigheid) wordt genoemd'.

Er is nóg een afleiding voor het woord *mantis* mogelijk, en we betwijfelen of deze ooit de aandacht van de taalkundigen heeft getrokken. De mantische razernij heeft misschien een nog eerdere oorsprong. De twee offerbekers van het soma-mysterie die bij de religieuze rituelen werden gebruikt, en die bekendstaan als graha's, worden respectievelijk *Śukra* en *Manthi* genoemd.[1]

[1] M. Haug, *The Aitareya Brāhmaṇam*, 3:1:1.

In deze laatste manti- of manthibeker zou Brahmā worden 'opgewekt'. Terwijl de ingewijde (hoewel maar weinig) drinkt van dit gewijde soma-sap, treedt de Brahmā, of beter gezegd zijn 'geest', gepersonifieerd door de god Soma, in de mens en neemt hem *in bezit*. Vandaar de extatische visioenen, helderziendheid en de gave van profetie. Beide soorten waarzeggerij, de natuurlijke en de kunstmatige, worden door de soma teweeggebracht. De śukra-beker roept de soort op die ieder mens van nature bezit. Hij verenigt geest en ziel, en deze hebben – door hun eigen aard en wezen, die goddelijk zijn – voorkennis van dingen in de toekomst, zoals duidelijk wordt bewezen door dromen, onverwachte visioenen en voorgevoelens. De inhoud van de andere beker, de *manti*, die 'de Brahmā opwekt', brengt daardoor de ziel in verbinding, niet alleen met de lagere goden – de goed ingelichte maar niet alwetende geesten – maar zelfs met de hoogste goddelijke essentie zelf. De ziel ontvangt rechtstreeks verlichting door de aanwezigheid van haar 'god'; maar omdat het haar niet is toegestaan om zich bepaalde dingen te herinneren – die alleen in de hemel bekend zijn – wordt de ingewijde meestal bevangen door een soort heilige razernij; wanneer hij zich daarvan heeft hersteld, herinnert hij zich alleen wat hem is toegestaan. Wat de andere soort zieners en waarzeggers betreft – degenen die er een
(xxxvi) beroep van maken en er hun levensonderhoud mee verdienen – meestal neemt men aan dat ze zijn bezeten door een *gandharva*, een godheid die nergens zo weinig wordt vereerd als in India.

MANTRA. Een Sanskrietwoord dat hetzelfde betekent als de 'onuitsprekelijke naam'. Sommige mantra's, uitgesproken volgens de magische formules die worden voorgeschreven in de *Atharva-Veda*, brengen een onmiddellijk en wonderbaarlijk effect teweeg. In de algemene betekenis echter is een mantra óf eenvoudig een gebed tot de goden en de machten van de hemel, zoals de brahmaanse boeken – vooral Manu – dit leren, óf een magische toverformule. In zijn esoterische betekenis wordt het 'woord' van de mantra, of de mystieke taal, door de brahmanen *Vāch* genoemd. Het is aanwezig in de 'mantra', wat letterlijk betekent die gedeelten van de heilige boeken die worden beschouwd als de *Śruti* of rechtstreekse goddelijke openbaring.

MARABOET. Een islamitische pelgrim die in Mekka is geweest; een heilige van wie het lichaam na zijn dood in een open bovengronds graf wordt gelegd, gelijk aan de andere gebouwen, maar midden in de straten en openbare plaatsen van grote steden. In de kleine en enige ruimte van het graf – verschillende van zulke openbare sarcofagen van steen en metselwerk zijn in de straten en pleinen van Caïro nog steeds te zien – houden vrome voorbijgangers aan zijn hoofdeinde steeds een lamp brandende. De graven van

sommige van deze maraboets zijn heel beroemd door de wonderen die ze zouden teweegbrengen.

MATERIALISATIE. Een woord dat door spiritisten wordt gebruikt om het verschijnsel aan te duiden van 'een geest die zich met een stoffelijke vorm bekleedt'. De veel aanvaardbaarder benaming 'vorm-manifestatie' is kort geleden door Stainton-Moses uit Londen voorgesteld. Wanneer de ware aard van deze verschijningen beter wordt begrepen, zal er ongetwijfeld een beter passende naam voor worden gevonden. Het is niet juist om ze gematerialiseerde geesten te noemen, want het zijn geen geesten maar bezielde portretbeelden.

MAZDEEËN, afgeleid van (Ahura) Mazda.[1] In de oudheid waren dit de Perzische edelen die Ormazd vereerden. Ze verwierpen het maken van afbeeldingen en inspireerden de joden met dezelfde afschuw voor iedere concrete voorstelling van de godheid.

> In de tijd van Herodotus schijnen ze door de magi-volgelingen te zijn verdrongen. De pārsī's en ghebers (גברים, *geberim*, 'de geweldigen' uit *Genesis* 6:4 en 10:8) schijnen magi-volgelingen te zijn geweest. . . . Door een merkwaardige verwarring van ideeën wordt Zoro-aster (Zero, een cirkel, een zoon of priester; Aster, Ishtar of Astartē, in Indo-Iraans dialect: een ster) – de titel van het hoofd van de magi en vuuraanbidders, of Sūrya-ishtara, de zonaanbidder – tegenwoordig vaak verward met Zara-thoestra, de bekende mazdeïsche apostel.

METEMPSYCHOSE. Het voortgaan van de ziel van het ene stadium van bestaan naar het andere. Dit wordt gesymboliseerd en door de grote massa opgevat als een reeks wedergeboorten in dierenlichamen. De term wordt als regel door alle geledingen van de Europese en Amerikaanse samen- (xxxvii)
leving, waaronder veel wetenschappers, verkeerd begrepen. Het kabbalistische axioma: 'een steen wordt een plant, een plant een dier, een dier een mens, een mens een geest, en een geest een god' wordt toegelicht in het *Mānava-Dharma-Śāstra* van Manu en in andere brahmaanse boeken.

MYSTERIËN. In het Grieks *teletai* of voltooiingen, analoog aan *teleuteia* of dood. Het waren ceremoniën die gewoonlijk voor het gewone volk en de niet-ingewijden werden geheimgehouden, waarin door toneelvoorstellingen en door andere methoden uiteenzettingen werden gegeven over de oorsprong van de dingen, de aard van de menselijke geest, zijn relaties tot het lichaam en de manier om deze te zuiveren en tot een hoger leven terug te brengen. Natuurwetenschap, geneeskunde, de muziekwetten en waarzeggerij werden alle op dezelfde manier onderwezen. De eed van

[1] Zie Spiegels *Yaśna*, 1:65, 13:21-2.

Hippocrates was niets anders dan een mystieke gelofte. Hippocrates was een priester van Asclepius, van wie enkele geschriften toevallig algemeen bekend werden. Maar de asclepiaden waren ingewijden in de slangeneredienst van Asclepius, zoals de bacchanten in de dienst van Dionysus; beide rituelen zijn ten slotte opgenomen in de mysteriën van Eleusis. In de volgende hoofdstukken zullen we de mysteriën uitvoerig bespreken.

MYSTICI. De ingewijden. Maar in de middeleeuwen en later werd de naam gebruikt voor mensen zoals de theosoof Böhme, de quiëtist Molinos, Nicolaas van Bazel en anderen die geloofden in een rechtstreekse innerlijke gemeenschap met God, analoog aan de inspiratie van de profeten.

NABIA. Zienerschap, waarzeggerij. Dit oudste en meest geëerde mystieke verschijnsel draagt de naam die in de *Bijbel* wordt gebruikt voor profetie. Deze wordt terecht gerekend tot de spirituele vermogens, zoals voorspellen, het hebben van helderziende visioenen, het ondergaan van trancetoestanden en het doen van orakeluitspraken. Maar terwijl tovenaars, waarzeggers en zelfs astrologen in de boeken van Mozes streng worden veroordeeld, worden profetie, zienerschap en *nabia* voorgesteld als bijzondere gaven van de hemel. In vroege tijden werden ze allen *epoptai* genoemd, het Griekse woord voor zieners of helderzienden; daarna werden ze aangeduid als *nebim*, 'het meervoud van Nebo, de Babylonische god van de wijsheid'. De kabbalist maakt onderscheid tussen de *ziener* en de *magiër*, de een is passief en de ander actief. *Nebi-rah* is iemand die in de toekomst ziet en helderziend is; *nebi-poel* is degene die *magische vermogens* bezit. We merken op dat Elia en Apollonius van hetzelfde middel gebruikmaken om zich te isoleren van de storende invloeden van de buitenwereld, namelijk door hun hoofd volledig in een wollen mantel te wikkelen, vermoedelijk omdat deze geen elektriciteit geleidt.

OCCULTIST. Iemand die de verschillende takken van occulte wetenschap bestudeert. Deze term wordt door de Franse kabbalisten gebruikt (zie de boeken van Éliphas Lévi). Het occultisme omvat het hele gebied van de psychische, fysiologische, kosmische, fysieke en spirituele verschijnselen. Het is afkomstig van het woord *occult*, dat wil zeggen verborgen of geheim, en heeft dus betrekking op de studie van de kabbala, astrologie, alchemie en alle geheime wetenschappen.

(xxxviii) PITRI'S. Er wordt algemeen aangenomen dat de hindoeterm *pitri's* de geesten van onze rechtstreekse voorouders aanduidt, dus van ontlichaamde mensen. Vandaar de redenering van sommige spiritisten dat fakirs en andere oosterse mensen die wonderen verrichten mediums zijn; en dat ze toegeven zelf niets te kunnen verrichten zonder de hulp van de pitri's, van wie ze de gehoorzame werktuigen zijn. Dit is in meer dan één opzicht

onjuist. De pitri's zijn niet de voorouders van de nu levende mensen, maar van de eerste mensensoort of het adamitische ras. Het zijn de geesten van *menselijke* rassen die, op de grote ladder van de afdalende evolutie, aan onze mensenrassen voorafgingen, en die zowel fysiek als spiritueel ver boven onze hedendaagse pygmeeën stonden. In het *Mānava-Dharma-Śāstra* worden ze de *maan*-voorouders genoemd.

PYTHIA, of pythische priesteres. Webster doet het woord kort af door te zeggen dat het de naam was van iemand die in de tempel van Delphi orakeluitspraken deed, en van 'iedere vrouw van wie men veronderstelt dat ze de geest van het waarzeggen bezit, *een heks*', wat noch vleiend, noch juist, noch rechtvaardig is. Volgens Plutarchus, Iamblichus, Lamprias en anderen was een pythia een uiterst gevoelig medium. Ze werd gekozen uit de armste klasse en was jong en rein. Ze was verbonden aan de tempel, binnen de muren waarvan ze een kamer had die was afgescheiden van alle andere, en waar alleen de priester of ziener toegang had. Ze had geen verbinding met de buitenwereld en haar leven was strenger en ascetischer dan dat van een katholieke non. Als ze op een koperen drievoet zat, die was geplaatst boven een spleet in de grond waaruit bedwelmende dampen opstegen, doordrongen deze onderaardse uitwasemingen haar hele lichaam (xxxix)
en veroorzaakten een profetische waanzin. In deze abnormale toestand deed ze orakeluitspraken. Ze werd soms *ventriloqua vates*[1] genoemd, de buikspreekster-profetes.

Volgens de Ouden bevond de astrale ziel van de mens, ψυχή, zijn zelfbewustzijn, zich in de maagkuil. De brahmanen deelden dit geloof met Plato en andere filosofen. Zo vinden we in het vierde vers van de tweede *Nābhānedishṭha* hymne: 'Luister, o zonen van de goden (geesten), naar iemand die door zijn navel (*nābhā*) spreekt, want hij groet u in uw woningen!'

Veel Sanskrietkenners zijn het erover eens dat dit geloof bij de hindoes heel oud is. De tegenwoordige fakirs, evenals de gymnosofisten uit de oudheid, verenigen zich met hun ātman en de godheid door onbeweeglijk in contemplatie te blijven en heel hun denken op hun navel te concentreren. Evenals nu bij verschijnselen tijdens het slaapwandelen werd de navel opgevat als 'de cirkel van de zon', de zetel van innerlijk goddelijk licht.[2]

---

[1] Edward Baldwin, *The Pantheon, etc.*, 3de ed., 1810, blz. 49-50

[2] Het orakel van Apollo bevond zich in Delphos, de stad van de δελφύς, de schoot of buik; de plaats van de tempel werd de *omphalos* of navel genoemd. De symbolen zijn vrouwelijk en van de maan; dit herinnert ons eraan dat de Arcadiërs 'Proselēnoi', dus voor-Helleens, werden genoemd, dat is van vóór de tijd dat de Ionische en Olympische maanverering werd ingevoerd.

Moet het feit dat nu een aantal slaapwandelaars in staat is met dat gedeelte van hun lichaam brieven te lezen, te horen, te ruiken en te zien, weer worden beschouwd als een 'toevallige samenloop van omstandigheden', of zullen we eindelijk toegeven dat de wijzen uit de oudheid wat meer wisten van fysiologische en psychische geheimen dan de tegenwoordige leden van onze academies? Wanneer in het hedendaagse Perzië een 'magiër' (vaak een hypnotiseur) wordt geraadpleegd in gevallen van diefstal en andere raadselachtige gebeurtenissen, maakt hij handbewegingen over zijn maagkuil en brengt zich zo in een toestand van helderziendheid. Bij de tegenwoordige pārsī's, merkt een vertaler van de *Rig-Veda* op, bestaat nog steeds het geloof dat hun adepten een vlam in hun navel hebben, die voor hen iedere duisternis verlicht en de spirituele wereld en alle onzichtbare of zich op een afstand bevindende dingen toont. Ze noemen het de lamp van de *deshtur* of hogepriester; het licht van de *dīkshita* (de ingewijde), en duiden het verder met nog veel andere namen aan.

SAMOTHRAKEN. Een aanduiding voor de tempelgoden die werden vereerd in de mysteriën in Samothrake. Men beschouwt ze als identiek met de kabiren, dioscuren en korybanten. Hun namen waren mystiek en hadden betrekking op Pluto, Ceres of Proserpina, Bacchus, en Asclepius of Hermes.

SJAMANEN. Een boeddhistische orde bij de Tartaren, vooral in Siberië.
(xl) Ze zijn mogelijk verwant met de filosofen die in de oudheid bekendstonden als *brachmanes*, soms ten onrechte beschouwd als brahmanen.[1] Ze zijn allen *magiërs*, of beter gezegd kunstmatig ontwikkelde sensitieven of mediums. Degenen die nu bij de Tartaren als priesters optreden, zijn in het algemeen heel onwetend en staan in kennis en ontwikkeling ver beneden de fakirs. Zowel mannen als vrouwen kunnen sjamaan zijn.

SOMA. Deze heilige drank van de hindoes komt overeen met het Griekse ambrozijn of de nectar die door de goden van de Olympus werd gedronken. Een beker *kykeōn* werd ook geledigd door de *mystēs* bij de inwijding van Eleusis. Wie dit drinkt, bereikt gemakkelijk *bradhna*, of een plaats van heerlijkheid (de hemel). De somadrank die de Europeanen kennen, is niet de *echte* drank maar een surrogaat, want alleen de ingewijde priesters mogen van de echte soma proeven; zelfs koningen en rājā's die

[1] Uit de verslagen van Strabo en Megasthenes, die Palibothras bezochten, zou men kunnen afleiden dat de personen die hij sjamaanse of brachmaanse priesters noemde, eenvoudig boeddhisten waren. Upham merkt op: 'De uitzonderlijk scherpzinnige antwoorden van de sjamaanse of brahmaanse filosofen tijdens hun gesprek met de veroveraar bevatten de geest van de boeddhistische leer.' (Zie *The History and Doctrine of Buddhism*, inleiding, blz. 12; en W. Hales, *A New Analysis of Chronology*, deel 3, blz. 238.)

offers brengen, krijgen het surrogaat. Haug geeft zelf in zijn *Aitareya Brāhmaṇam*[1] toe dat het geen soma was dat hij proefde en onsmakelijk vond, maar het sap van de wortel van de nyagrodha, een plant of struik die op de heuvels van Poona groeit. Er is ons nadrukkelijk meegedeeld dat de meeste offerpriesters van Dekkan het geheim van de echte soma hebben verloren. Het is noch te vinden in de ceremonieboeken, noch uit mondelinge mededelingen. Er zijn heel weinig ware volgelingen van de oorspronkelijke vedische religie; dit zijn volgens sommigen de afstammelingen van de *rishi's*, de echte *agnihotri's*, de ingewijden van de grote mysteriën. Het bestaan van de somadrank is ook vastgelegd in het hindoepantheon, want hij wordt Koning Soma genoemd. Wie ervan drinkt, zal deelhebben aan de hemelse koning, omdat hij ervan vervuld raakt, zoals de christelijke apostelen en hun bekeerlingen werden vervuld van de Heilige Geest en van hun zonden werden gezuiverd. De soma maakt van de ingewijde een nieuwe mens; hij wordt herboren en getransformeerd, en zijn spirituele natuur overwint de fysieke; ze geeft het goddelijke vermogen van inspiratie en ontwikkelt de helderziendheid tot het uiterste. Volgens de exoterische verklaring is de soma een plant, maar tegelijk is ze een engel. Ze veroorzaakt een sterke band tussen de *innerlijke*, hoogste 'geest' van de mens – een geest die evenals de mystieke soma een engel is – en zijn 'redeloze ziel' of astrale lichaam; en als ze op die manier door de kracht van de magische drank zijn verenigd, stijgen ze samen uit boven de fysieke natuur, en nemen tijdens het leven deel aan de gelukzaligheid en onuitsprekelijke heerlijkheid van de hemel.

De soma van de hindoes is dus mystiek, en in alle opzichten hetzelfde als het eucharistische avondmaal van de christenen. Ze hebben vrijwel dezelfde betekenis. Door middel van de offergebeden – de mantra's – (xli)
wordt deze drank volgens sommigen ter plaatse getransformeerd tot echte soma – of tot de engel, en zelfs tot Brahmā zelf. Sommige missionarissen hebben zich heel verontwaardigd over deze ceremonie uitgelaten, temeer omdat de brahmanen meestal als vervanging *een soort alcoholische drank* gebruiken. Maar geloven de christenen minder vurig in de transsubstantiatie van de communiewijn in het bloed van Christus, omdat deze wijn nu eenmaal meer of minder alcoholhoudend is? Is het denkbeeld van het eraan verbonden symbool niet hetzelfde? Maar de missionarissen zeggen dat dit uur van het drinken van de soma het gouden uur van satan is, die zich schuilhoudt op de bodem van de hindoeofferbeker.[2]

---

[1] Deel 2, blz. 489.

[2] Op hun beurt mogen de heidenen de missionarissen wel vragen welke soort geest er op de bodem van de offer-bierfles verscholen ligt. De evangelische New

THEOSOFEN. In de middeleeuwen was dit de naam waaronder de leerlingen van Paracelsus uit de 16de eeuw bekendstonden, de zogenaamde vuurfilosofen of *philosophi per ignem*. Evenals de platonisten beschouwden ze de ziel (ψυχή), en de goddelijke geest, *nous* (νοῦς), als een deeltje van de grote Archos – een vuur afkomstig uit de eeuwige oceaan van licht.

De Theosophical Society, waaraan deze delen door de schrijfster zijn opgedragen als een teken van hartelijke genegenheid, werd in 1875 in New York opgericht. Het doel van de stichters was praktische ervaring op te doen met de occulte krachten van de natuur, en kennis over de oosterse religieuze filosofieën te verzamelen en onder christenen te verbreiden.
(xlii) Later besloot de Society onder de 'arme onwetende heidenen' zoveel gegevens over de praktische gevolgen van het christendom bekend te maken dat de gemeenten waar zendelingen werken tenminste over beide kanten van het verhaal zullen zijn ingelicht. Met het oog hierop heeft ze contacten gelegd met verenigingen en personen overal in het oosten, aan wie ze geverifieerde verslagen verstrekt van de kerkelijke misdaden en misdrijven, scheuringen en ketterijen, geschillen en processen, twisten over de leer, bijbelkritieken en -herzieningen, waarvan het in de pers van het christelijke Europa en Amerika voortdurend wemelt. De christelijke wereld is al lange tijd uitvoerig ingelicht over de ontaarding en de onmenselijkheid waarin het boeddhisme, brahmanisme en confucianisme hun misleide volgelingen hebben gestort, en miljoenen zijn op grond van dergelijke onjuiste voorstellingen van zaken met kwistige hand uitgegeven aan zending en missie. De Theosophical Society, die de dagelijkse bewijzen van deze stand van zaken ziet als het gevolg van het christelijke onderwijs en voorbeeld – vooral het laatste – beschouwde het als niet meer dan rechtvaardig om deze feiten bekend te maken in Palestina, India, Ceylon, Kashmir, Tartarije, Tibet, China en Japan; in al deze landen heeft ze invloedrijke correspondenten. Ze zal misschien op een gegeven ogenblik veel over het gedrag van de zendelingen te zeggen hebben tegen degenen die aan hun onderhoud bijdragen.

THEÜRG. Komt van θεός, god, en ἔργον, werk. De eerste school voor praktische theürgie in de christelijke tijd werd door Iamblichus gesticht onder de platonisten van Alexandrië; maar de priesters die aan de tempels van Egypte, Assyrië en Babylonië waren verbonden, en die een actieve rol

---

Yorkse krant *The Independent* deelt mee: 'Kortgeleden ontdekte een Engelse reiziger dat in een eenvoudige missiekerk van de baptisten in het verre Birma, zonder twijfel met Gods zegen, voor de avondmaalsdienst Bass' bier werd gebruikt in plaats van wijn.' Zaken veranderen door de omstandigheden, schijnt het!

speelden bij het oproepen van de goden tijdens de heilige mysteriën, waren al in de vroegste oudheid onder deze naam bekend. Het doel van dit oproepen was om geesten zichtbaar te maken voor sterfelijke mensen. Een theürg was vertrouwd met de esoterische leer van de heiligdommen van alle belangrijke landen. De neoplatonisten van de school van Iamblichus werden theürgen genoemd, want ze verrichtten de zogenaamde 'ceremoniële magische handelingen' en riepen de 'geesten' van de overleden helden, 'goden' en demonen (δαιμόνια, goddelijke, spirituele entiteiten) op. In de zelden voorkomende gevallen waarin de aanwezigheid van een *tastbare* en *zichtbare* geest werd verlangd, moest de theürg die vreemde verschijning laten ontstaan uit een deel van zijn eigen vlees en bloed – hij moest dan de *theopoiia* of de 'schepping van de goden' verrichten met behulp van een mysterieus proces dat goed bekend is aan de tegenwoordige fakirs en ingewijde brahmanen in India. Het *Boek van inwijding* van de pagoden zegt hierover het volgende; het toont de volkomen gelijkheid aan van de rituelen en ceremoniën van de oudste brahmaanse theürgie en die van de platonisten van Alexandrië:

> De brahmaanse grihastha (de oproeper) moet in een staat van volkomen zuiverheid verkeren vóór hij het aandurft de pitri's op te roepen.

Nadat hij een lamp heeft aangestoken, wat sandelhout, wierook, enz., heeft klaargelegd en de magische cirkels heeft getrokken, zoals hem door zijn goeroe en meerdere is geleerd, om *slechte* geesten weg te houden, 'houdt hij op te ademen en roept het *vuur* te hulp om zijn lichaam te ver- (xliii)
spreiden'. Hij spreekt het heilige woord een aantal keren uit, en 'zijn ziel ontsnapt uit zijn lichaam, en zijn lichaam verdwijnt, en de ziel van de opgeroepen geest daalt neer in het *dubbele* lichaam en bezielt het'. Dan gaat 'zijn ziel (d.w.z. van de grihastha) zijn lichaam weer binnen, waarvan de fijne deeltjes zich opnieuw hebben verenigd, nadat ze van hun emanaties een etherisch lichaam voor de opgeroepen geest hebben gevormd'.

En nu hij voor de pitri een lichaam heeft gevormd uit de meest essentiële en zuiverste deeltjes van het zijne, is het de grihastha toegestaan na het ceremoniële offer 'zich te onderhouden met de zielen van de voorouders en de pitri's, en hun vragen te stellen over de geheimen van het Zijn en de transformaties van het *onvergankelijke*'.

> Nadat hij zijn lamp heeft uitgeblazen, moet hij deze weer aansteken en de slechte geesten, die door de magische cirkels van deze plaats waren uitgesloten, in vrijheid stellen, en dan het heiligdom van de pitri's verlaten.[1]

[1] *Brahmaanse boek van inwijding*, deel 3.

De school van Iamblichus verschilde van die van Plotinus en Porphyrius, die sterk tegen ceremoniële magie en praktische theürgie waren gekant, omdat die gevaarlijk zouden zijn, hoewel deze twee hoogstaande mensen vast in beide geloofden. '*In de eerste eeuw* van het christelijke tijdperk waren zowel de *theürgische* of *weldadige* magie als de goëtische of duistere en kwaadaardige dodenbezwering in brede kringen bekend.'[1] Maar nooit heeft ook maar een van die verheven morele en vrome filosofen – van wie de goede naam ons vrij van slechte daden heeft bereikt – een andere soort magie beoefend dan de theürgische of *weldadige*, zoals Bulwer-Lytton het noemt. Porphyrius zegt:

> Iedereen die bekend is met de aard van *goddelijk lichtende verschijningen* (φάσματα) weet ook waarom het nodig is zich van alle vogels (dierlijk voedsel) te onthouden, vooral voor degene die snel wil worden bevrijd van aardse beslommeringen en zijn plaats wil innemen bij de hemelse goden.[2]

Hoewel hij weigerde zelf aan theürgie te doen, noemt Porphyrius in zijn *Leven van Plotinus* een priester in Egypte die 'op verzoek van een vriend van Plotinus (die vriend was misschien Porphyrius zelf, merkt T. Taylor op) aan Plotinus in de tempel van Isis in Rome de huisdemon, of in moderne taal de *beschermengel*, van die filosoof liet zien'.[3]

De algemeen heersende opvatting was dat de theürgen evenals de magiërs wonderen verrichtten, zoals het oproepen van de zielen of schimmen van helden en goden en het volgen van andere miraculeuze praktijken met behulp van bovennatuurlijke krachten.

(xliv) YAJÑA. De yajña, zeggen de brahmanen, bestaat eeuwig, want hij kwam voort uit de Allerhoogste, de *Brahmā-Prajāpati*, waarin hij vanaf het '*niet*-begin' slapende was. Het is de sleutel tot de TRAIVIDYĀ, de in drie opzichten heilige wetenschap die besloten ligt in de Rig-verzen, waaruit de leringen over het *yajus* of de offermysteriën voortkomen. 'De yajña' bestaat altijd als iets onzichtbaars; hij is vergelijkbaar met de latente kracht van elektriciteit in een elektriseermachine, die alleen de werking van een geschikt toestel vereist om te worden opgewekt. Men neemt aan dat hij zich uitstrekt van de *āhavanīya* of het offervuur tot aan de hemelen, en een brug of ladder vormt door middel waarvan de offeraar zich met de wereld van goden en geesten in verbinding kan stellen, en zelfs tij-

---

[1] Bulwer-Lytton, *Last Days of Pompeii*, boek 2, hfst. 8.

[2] *De abstinentia*, 4:16 (in Thomas Taylors *Select Works of Porphyry*, Londen, 1823, blz. 157).

[3] *Op.cit.*, blz. 92.

dens zijn leven tot hun verblijfplaatsen kan opstijgen.[1]

Deze yajña is weer een van de vormen van het ākāśa, en het mystieke woord dat deze tot leven roept en dat in gedachten door de ingewijde priester wordt uitgesproken, is het *verloren woord* dat een impuls krijgt door WILSKRACHT.

ZIEL. Zie onder GEEST EN ZIEL.

Om de lijst volledig te maken, voegen we nu eraan toe dat wanneer we in de volgende hoofdstukken de term *archaïsch* gebruiken, we daarmee de tijd vóór Pythagoras bedoelen; met *uit de oudheid* geven we de tijd vóór Mohammed aan; en met *middeleeuws* de periode tussen Mohammed en Maarten Luther. We zullen op deze regel alleen een uitzondering maken als we soms moeten spreken over volkeren *uit de oudheid vóór Pythagoras*; dan zullen we de algemene gewoonte volgen om deze 'uit de oudheid' te noemen.

Voordat we dit eerste hoofdstuk besluiten, zullen we de opzet van dit boek kort toelichten. Het is niet ons doel de persoonlijke opvattingen of theorieën van de schrijfster aan het publiek op te dringen; het boek heeft ook niet de pretentie van een wetenschappelijk werk dat erop gericht is in een deel van het denken een revolutie te ontketenen. Het is eerder een korte samenvatting van de religies, filosofieën en algemene tradities van de mensheid, en de uitleg daarvan in de geest van die geheime leringen waarvan – als gevolg van vooroordeel en onverdraagzaamheid – geen enkele in een zo onverminkte vorm het christendom heeft bereikt dat er een eerlijk oordeel over kon worden geveld. Sinds de tijd van de ongelukkige middeleeuwse filosofen, de laatsten die hebben geschreven over deze geheime leringen waarvan ze de bewaarders waren, hebben weinigen het gewaagd om vervolging en vooroordeel te trotseren door hun kennis op schrift te stellen. En die enkelingen hebben als regel niet voor het grote publiek geschreven, maar alleen voor de mensen van hun eigen tijd en daarna die de sleutel tot hun vaktaal bezaten. De massa, die hen en hun leer niet begreep, is hen als een groep oplichters of dromers gaan beschouwen. Vandaar de onverdiende minachting die langzamerhand is ontstaan voor de studie van de edelste van de wetenschappen – die van de spirituele mens.

Bij haar onderzoek naar die veronderstelde onfeilbaarheid van de (xlv)
tegenwoordige wetenschap en theologie is de schrijfster gedwongen, zelfs op gevaar af voor breedvoerig te worden aangezien, voortdurend vergelijkingen te maken tussen de ideeën, de bereikte resultaten en de beweringen van hun vertegenwoordigers en die van de filosofen en religieuze leraren

[1] M. Haug, *The Aitareya Brāhmaṇam*, inleiding, blz. 73-4.

uit de oudheid. Zaken die in de tijd ver uit elkaar liggen, zijn onmiddellijk naast elkaar gezet, want alleen op die manier konden de onderlinge prioriteit en de afkomst van ontdekkingen en dogma's worden vastgesteld. Bij het bespreken van de verdiensten van onze wetenschappelijke tijdgenoten werd de basis van deze studie gevormd door hun eigen erkenning van tekortschieten bij experimenteel onderzoek, van verbijstering bij het oplossen van mysteries, van het ontbreken van schakels in hun theoretische redeneringen, van onvermogen om natuurverschijnselen te begrijpen en van onbekendheid met de wetten van oorzaak en gevolg. De psychologie is zo sterk verwaarloosd en het Oosten is zo ver weg dat maar enkele van onze onderzoekers dit ooit zullen bezoeken om die wetenschap te bestuderen op de enige plek waar deze wordt begrepen. Vooral daarom zullen we ons opnieuw verdiepen in de beschouwingen en het gedrag van bekende autoriteiten in verband met de hedendaagse paranormale verschijnselen die in Rochester zijn begonnen en zich nu over de hele wereld hebben verspreid. *We willen laten zien hoe onvermijdelijk hun talrijke mislukkingen waren, en dat die zullen voortduren totdat deze zogenaamde autoriteiten van het Westen naar de brahmanen en lama's van het Verre Oosten gaan en hun eerbiedig vragen het alfabet van de ware wetenschap mee te delen*. We hebben de wetenschappers niet van iets beschuldigd dat ze niet zelf in het openbaar hebben erkend, en als onze citaten uit de verslagen van de oudheid sommigen beroven van wat ze tot nu toe hebben gezien als welverdiende lauweren, dan is dit niet onze schuld, maar die van de waarheid. Niemand die de naam filosoof waardig is, zou eer willen genieten die rechtens iemand anders toekomt.

Omdat we ons diep bewust zijn van de huidige titanenstrijd tussen het materialisme en de spirituele aspiraties van de mensheid, hebben we er voortdurend naar gestreefd om in onze hoofdstukken – als wapens in arsenalen – ieder feit en ieder argument op te nemen dat laatstgenoemde kan helpen om het eerste te verslaan. Hoe ziekelijk en mismaakt het huidige materialisme ook is, het kind is toch geboren uit het brute gisteren. Als zijn groei niet wordt tegengehouden, kan het onze meester worden. Het is het bastaardproduct van de Franse revolutie en haar reactie op eeuwen van religieuze onverdraagzaamheid en onderdrukking. Om te vermijden dat deze spirituele aspiraties worden verpletterd, deze hoop vernietigd en die intuïtie gedood die ons leert dat er een God en een hiernamaals is, moeten we die valse theologieën in hun naakte mismaaktheid laten zien en onderscheid maken tussen goddelijke religie en menselijke dogma's. We verheffen onze stem voor spirituele vrijheid, en we pleiten voor bevrijding van de mens van elke tirannie uitgeoefend door WETENSCHAP en THEOLOGIE.

1

Oude dingen met nieuwe namen

Ego sum qui sum.
– Een axioma van de hermetische filosofie

We begonnen het onderzoek waar de huidige speculaties hun vleugels van ongeloof sluiten. Voor ons was dat bij de gewone onderdelen van de wetenschap die door de wijzen van nu als wilde hersenschimmen worden geminacht, of waarover ze wanhopen omdat het voor hen ondoorgrondelijke mysteries zijn. – Bulwer, *Zanoni*

Er bestaat ergens in deze wijde wereld een oud boek, zo oud dat onze hedendaagse oudheidkundigen een onbepaalde tijd over zijn bladzijden zouden kunnen nadenken en het toch niet helemaal eens kunnen worden over de aard van het weefsel waarop het is geschreven. Het is het enige oorspronkelijke exemplaar dat nu bestaat. Het oudste Hebreeuwse document over occulte kennis – de *Sifra di Tseniutha* – werd eruit samengesteld, en dat in een tijd toen het eerstgenoemde al werd beschouwd als een literair overblijfsel. Een van de illustraties laat zien hoe de goddelijke essentie uit ADAM[1] emaneert[2] als een lichtende boog, die dan een cirkel vormt; en dan, na het hoogste punt van zijn omtrek te hebben bereikt, buigt deze onuitsprekelijke majesteit weer terug naar de aarde, terwijl ze in haar werveling een hoger type mensheid meevoert. Naarmate ze onze planeet dichter en dichter nadert, krijgt de emanatie steeds meer schaduw, totdat ze bij het aanraken van de grond zo zwart is als de nacht.

Er bestond bij de hermetische filosofen van alle tijden een overtuiging die, zoals ze beweren, was gebaseerd op *zeventig*duizend jaar ervaring[3], namelijk dat de stof in de loop van de tijd door de zonde grover en dich-

---

[1] De naam wordt gebruikt in de betekenis van het Griekse woord ἄνθρωπος.

[2] Noot vert.: Meester KH schrijft over *Isis ontsluierd*: '. . . er zijn enkele echte fouten ingeslopen, zoals in deel 1, hoofdstuk 1, waar op bladzijde 1 wordt gezegd dat de goddelijke essentie emaneert uit Adam in plaats van omgekeerd' (*De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 51).

[3] Volgens de overleveringen van de kabbalisten in het Oosten is hun wetenschap nog ouder. De tegenwoordige wetenschappers betwijfelen en verwerpen die bewering misschien. Maar ze *kunnen niet* bewijzen dat deze onwaar is.

(2) ter is geworden dan bij het eerste vormgeven van de mens; dat het menselijk lichaam in het begin halfetherisch was en dat de mens vóór de val in nauw contact stond met de nu onzichtbare werelden. Maar sinds die tijd is de stof een ontzagwekkende scheidsmuur tussen ons en de geestenwereld geworden. De oudste esoterische overleveringen zeggen ook dat er vóór de mystieke Adam veel mensenrassen hebben geleefd en zijn uitgestorven, waarbij telkens het ene plaatsmaakte voor het andere. Waren deze voorafgaande typen volmaakter? Behoorden een of meer van hen tot het *gevleugelde* mensenras dat Plato in de *Phaedrus* noemt? Het is vooral de taak van de wetenschap om dit vraagstuk op te lossen. De grotten in Frankrijk en de overblijfselen van het stenen tijdperk bieden een beginpunt voor het onderzoek.

Naarmate de cyclus voortging, werden de ogen van de mens meer en meer geopend, totdat hij 'goed en kwaad' leerde kennen, evengoed als de elohim zelf. Nadat de top was bereikt, ging de cyclus weer naar beneden. Toen de boog een bepaald punt bereikte waar hij evenwijdig liep met de vaste lijn van ons aardse gebied, werd de mens door de natuur voorzien van 'rokken van vellen', en de Heer God 'bekleedde hen'.

Ditzelfde geloof in het eerdere bestaan van een veel spiritueler ras dan ons tegenwoordige, kan men terugvinden in de vroegste tradities van bijna elk volk. In het oude Quiché-manuscript, uitgegeven door Brasseur de Bourbourg – de *Popol Vuh*[1] – worden de eerste mensen omschreven als een ras dat kon redeneren en spreken, dat een onbeperkt gezichtsvermogen had en dat alle dingen onmiddellijk wist. Volgens Philo Judaeus[2] is de lucht gevuld met een onzichtbare menigte geesten, van wie sommige geen kwaad kennen en onsterfelijkheid bezitten, en andere kwaadaardig en sterfelijk zijn. 'Van de zonen van EL stammen wij af, en zonen van EL moeten wij weer worden.' En de ondubbelzinnige uitspraak van de anonieme gnosticus die *Het evangelie volgens Johannes* schreef, dat 'zo velen als Hem hebben aangenomen', dat wil zeggen, die in de praktijk de esoterische leer van Jezus volgden, 'de zonen van God zouden worden', wijst op hetzelfde geloof (1:12). 'Weten jullie niet dat jullie *goden* zijn?' riep de meester uit (10:34). Plato beschrijft in de *Phaedrus* op bewonderenswaardige manier de toestand waarin de mens eens verkeerde, en waarin hij zal terugkeren: voor en na het 'verlies van zijn vleugels', toen 'hij leefde te midden van de goden, zelf een god in de ijle wereld'. Vanaf de vroegste tijden leerden de religieuze filosofieën dat het hele universum vol is met goddelijke en spirituele wezens van allerlei klassen. Uit een hiervan ontwikkelde zich in de

[1] Deel 3, hfst. 2, blz. 199-201.

[2] *De gigantibus*, §2ev.; *De opificio mundi*, §3.

loop van de tijd ADAM, de oorspronkelijke mens.

Ook de Kalmukken en enkele stammen in Siberië beschrijven in hun legenden vroegere scheppingen dan ons huidige ras. Ze zeggen dat deze wezens een bijna onbegrensde kennis bezaten en in hun brutaliteit zelfs met opstand dreigden tegen de Verheven Hoogste Geest. Om ze te straffen voor hun verwaandheid en ze te vernederen, zette hij ze gevangen *in lichamen* en sloot zo hun zintuigen op. Hieruit kunnen ze alleen ontsnappen (3)
door een lang berouw, zelfreiniging en ontwikkeling. Ze denken dat hun *sjamanen* van tijd tot tijd de goddelijke vermogens bezitten die alle mensen oorspronkelijk bezaten.

De Astor Bibliotheek in New York werd kortgeleden verrijkt met een reproductie van een Egyptische geneeskundige verhandeling, geschreven in de 16de eeuw v.Chr. (of nauwkeuriger in 1552 v.Chr.), toen volgens de gewoonlijk aanvaarde chronologie Mozes nog maar 21 jaar oud was. Het origineel is geschreven op de binnenbast van de *Cyperus papyrus*; prof. Schenk uit Leipzig heeft verklaard dat het niet alleen echt is, maar ook het meest volmaakte dat hij ooit heeft gezien. Het bestaat uit een enkel vel geelbruine papyrus van de fijnste kwaliteit, drietiende meter breed en meer dan 20 meter lang; het vormt één rol die is verdeeld in 110 bladzijden, die alle zorgvuldig zijn genummerd. Het werd in 1872-73 door de archeoloog Ebers in Egypte gekocht van 'een welgestelde Arabier uit Luxor'. De *New York Tribune* zegt dat de papyrus 'materiaal bevat waaruit blijkt dat het een van de zes medische boeken van Hermes zou kunnen zijn, die worden genoemd door Clemens van Alexandrië'.

De redacteur zegt verder:

> In de tijd van Iamblichus, in 363 n.Chr., toonden de Egyptische priesters 42 boeken die ze toeschreven aan Hermes (Tehuti). Volgens die schrijver bevatten 36 hiervan de geschiedenis van alle kennis van de mensheid; de laatste zes behandelden de anatomie, de pathologie, aandoeningen van het oog, chirurgische instrumenten en geneesmiddelen.[1] De Ebers-papyrus is onmiskenbaar een van deze oude boeken van Hermes.

Als er zo'n heldere lichtstraal is geworpen op de oude Egyptische wetenschap door de toevallige (?) ontmoeting van de Duitse archeoloog met een 'welgestelde Arabier' uit Luxor, hoe kunnen we dan weten welk zonlicht er misschien zal worden geworpen op de donkere onderaardse gewelven van de geschiedenis door een even toevallige ontmoeting tussen

[1] Clemens van Alexandrië beweerde dat de Egyptische priesters in zijn tijd 42 canonieke boeken bezaten (*Stromateis*, 6:4).

een andere welgestelde Egyptenaar en een andere ondernemende onderzoeker van de oudheid?!

De ontdekkingen van de moderne wetenschap zijn niet in strijd met de oudste overleveringen die aan ons ras een ongelooflijke ouderdom toekennen. In de laatste paar jaar heeft de geologie, die vroeger slechts had toegegeven dat de mens al in het tertiair bestond, onweerlegbare bewijzen gevonden dat er meer dan 250.000 jaar vóór de laatste ijstijd van Europa al mensen waren! Een harde noot om te kraken voor de theologie van de kerkvaders, maar bij de filosofen van de oudheid een erkend feit.

(4) Bovendien zijn er samen met menselijke overblijfselen, fossiele werktuigen opgegraven, die bewijzen dat de mens in dat verre verleden jaagde en wist hoe hij een vuur moest aanleggen. Maar de volgende stap bij deze zoektocht naar de oorsprong van de mensheid is nog niet gezet; de wetenschap is tot staan gekomen en wacht op verdere bewijzen. Helaas kennen de antropologie en de psychologie geen Cuvier; noch de geologen noch de archeologen kunnen uit de tot nu toe ontdekte brokstukken het volledige geraamte van de drievoudige mens – fysiek, verstandelijk en spiritueel – samenstellen. Het feit dat de fossiele werktuigen van de mens ruwer en grover worden naarmate de geologie dieper in de ingewanden van de aarde doordringt, schijnt voor de wetenschap een bewijs te zijn dat hoe dichter we bij de oorsprong van de mens komen, des te wilder en dierlijker deze moet zijn. Vreemde logica! Bewijst de vondst van de overblijfselen in de grot van Devon dat er in dezelfde tijd geen hoogbeschaafde rassen waren? Wanneer de tegenwoordige bevolking van de aarde zal zijn verdwenen, en een archeoloog van het 'komende ras' van de verre toekomst het huisraad van een van onze stammen van India of van de Andamanen zal opgraven, zal hij daaruit dan mogen afleiden dat de mensheid in de 19de eeuw 'juist aan de steentijd was ontgroeid'?

Het is de laatste tijd mode geweest te spreken over 'de onhoudbare denkbeelden van een onbeschaafd verleden'. *Alsof het mogelijk was om achter een epigram de intellectuele steengroeven te verbergen waaruit de reputaties van zoveel tegenwoordige filosofen zijn uitgehakt!* Zoals Tyndall altijd klaarstaat om filosofen uit de oudheid te kleineren – meer dan één eminente wetenschapper heeft juist eer en roem behaald door hun ideeën in een nieuwe versie te presenteren – evenzo schijnen ook de geologen een toenemende neiging te hebben om zonder meer aan te nemen dat alle archaïsche rassen zich gelijktijdig in een toestand van domme barbaarsheid bevonden. Maar niet alle grote autoriteiten zijn het hierover eens. Enkele van de allerbeste beweren precies het tegenovergestelde. Max Müller bijvoorbeeld zegt:

> Veel is voor ons nog onbegrijpelijk, en de hiërogliefentaal van de oudheid vermeldt slechts de helft van de onbewuste bedoelingen van het verstand. Maar het beeld van de mens, in welke streek we hem ook ontmoeten, rijst meer en meer voor ons op, edel en zuiver vanaf het eerste begin; zelfs zijn fouten leren we te begrijpen, zelfs zijn dromen beginnen we te verklaren. Zover we de voetstappen van de mens in het verleden kunnen terugvinden, zelfs in de diepste lagen van de geschiedenis, zien we dat hij vanaf het begin de goddelijke gave van een gezond en nuchter verstand bezit, en het denkbeeld dat de mensheid langzaam uit de diepten van dierlijke bruutheid oprijst, is niet langer te verdedigen.[1]

Omdat het als onfilosofisch wordt beschouwd om naar eerste oorzaken (5)
te vragen, houden de wetenschappers zich nu bezig met het onderzoeken van de fysieke gevolgen ervan. Het gebied van wetenschappelijk onderzoek is dus begrensd door de fysieke natuur. Wanneer de grenzen daarvan eenmaal zijn bereikt, moet het onderzoek ophouden en moet het werk opnieuw beginnen. Met alle eerbied voor onze geleerden: ze gedragen zich als de eekhoorn in zijn tredmolen, want ze zijn gedoemd om in het kringetje van hun 'materie' te blijven rondlopen. De wetenschap is een grote macht en het is niet aan ons dwergen om haar in twijfel te trekken. Maar de 'wetenschappers' zijn niet zelf de belichaamde wetenschap, evenmin als de mensen van onze planeet die planeet zelf zijn. We hebben niet het recht van onze 'hedendaagse filosoof' te eisen, en evenmin de macht om hem te dwingen, om zonder tegenspraak een geografische beschrijving van de donkere kant van de maan te aanvaarden. Maar als bij een of andere maanramp een van haar bewoners tot binnen de aantrekkingskracht van onze dampkring zou worden geslingerd en gezond en wel voor de deur van dr. Carpenter zou belanden, en als deze dan zou nalaten het natuurkundige vraagstuk op te lossen, dan zou hij kunnen worden aangeklaagd omdat hij in zijn beroepsplicht was tekortgeschoten.

Een wetenschapper die niet gebruikmaakt van een gelegenheid om een nieuw verschijnsel te onderzoeken, of dit hem nu bereikt in de vorm van een mannetje van de maan of van een spook uit de boerderij van de Eddy's, handelt in beide gevallen even afkeurenswaardig.

Of ze ertoe zijn gekomen met behulp van de methode van Aristoteles of van die van Plato, hoeven we niet te onderzoeken; maar het is een feit dat de andrologen uit de oudheid beweerden dat ze zowel de innerlijke als de uiterlijke aard van de mens volkomen hadden begrepen. Ondanks de oppervlakkige hypothesen van de geologen, krijgen we nu bijna dagelijks bewijzen die de beweringen van die filosofen ondersteunen.

[1] *Chips from a German Workshop*, 2de ed., 1868, deel 2, blz. 8.

Ze verdeelden de eindeloze perioden van het menselijke bestaan op deze planeet in cyclussen, in elk waarvan de mensheid geleidelijk het toppunt van de hoogste beschaving bereikte en dan langzamerhand tot rampzalige barbaarsheid terugviel. Tot welke grootsheid de mensheid verschillende keren bij zijn vooruitgang was gekomen, kan men vaag vermoeden op grond van de prachtige nog aanwezige monumenten uit de oudheid en van de beschrijvingen door Herodotus van andere wonderen waarvan nu geen spoor meer over is.[1] Zelfs in zijn tijd waren de reusachtige bouwsels van veel piramiden en wereldberoemde tempels slechts grote puinhopen. Verstrooid door de onverbiddelijke hand van de tijd worden ze door de Vader van de Geschiedenis beschreven als 'deze eerbiedwaardige getuigen van de lang vervlogen glorie van overleden voorvaderen'. Hij 'deinst ervoor terug over goddelijke dingen te spreken' en geeft het nageslacht slechts een onvolkomen beschrijving op basis van informatie uit de tweede hand van enkele wonderbaarlijke onderaardse kamers van het Labyrint waarin de heilige overblijfselen van de ingewijde koningen verborgen lagen en nog liggen.

(6) Over de verheven beschaving die in sommige tijdperken van de oudheid werd bereikt, kunnen we bovendien oordelen op grond van de historische beschrijvingen uit de tijd van de Ptolemaeën. Toch dacht men toen al dat de kunsten en wetenschappen achteruitgingen en was het geheim van een aantal van die kunsten al verloren gegaan. Bij de recente opgravingen door Mariette-Bey zijn aan de voet van de piramiden houten standbeelden en andere overblijfselen tevoorschijn gekomen, waaruit blijkt dat de Egyptenaren lang voor de tijd van de eerste dynastieën een verfijning en vervolmaking hadden bereikt die de verbazing van zelfs de vurigste bewonderaars van de Griekse kunst moeten opwekken. Bayard Taylor beschrijft deze standbeelden in een van zijn lezingen, en vertelt dat de schoonheid van de hoofden, versierd met ogen van edelstenen en koperen oogleden, onovertroffen is. Ver onder de zandlaag waarin de overblijfselen lagen die werden bijeengebracht in de verzamelingen van Lepsius, Abbott en het British Museum, werden de tastbare bewijzen gevonden van de hermetische leer van de cyclussen, die we al hebben toegelicht.

Dr. Schliemann, de enthousiaste hellenist, heeft kortgeleden bij zijn opgravingen rond Troje overvloedige bewijzen gevonden van dezelfde geleidelijke overgang van barbaarsheid tot beschaving, en van beschaving weer tot barbaarsheid. Waarom zouden we dan zoveel tegenzin hebben om de mogelijkheid te erkennen dat de antediluvianen – indien ze inderdaad in bepaalde wetenschappen veel verder waren dan wij, zodat ze volkomen

[1] *Historiën*, 2:148ev.

vertrouwd waren met sommige belangrijke vaardigheden die wij nu als *verloren* beschouwen – ook in psychologische kennis kunnen hebben uitgemunt? Zo'n hypothese moet als even redelijk worden beschouwd als iedere andere, tot er bewijsmateriaal wordt ontdekt dat daartegen opweegt en dat haar weerlegt.

Iedere werkelijke *geleerde* erkent dat de kennis van de mens in veel opzichten nog in de kinderschoenen staat. Kan het zijn dat onze cyclus in betrekkelijk recente tijden is begonnen? *Deze cyclussen omvatten* volgens de Chaldeeuwse filosofie *niet de hele mensheid op hetzelfde moment*. Prof. Draper bevestigt deze opvatting gedeeltelijk door te zeggen dat de perioden waarin de geologie 'heeft gemeend de vooruitgang in beschaving van de mens te moeten verdelen, geen scherp gescheiden tijdperken zijn die tegelijk voor de hele mensheid gelden'.[1] Hij geeft als voorbeeld de 'rondzwervende indianen van Amerika', die 'nu pas het stenen tijdperk verlaten'. Zo hebben de wetenschappers meer dan eens onbewust het getuigenis van de Ouden bevestigd.

Iedere kabbalist die goed bekend is met het getallenstelsel en de meetkunde van Pythagoras, kan aantonen dat de metafysische opvattingen van Plato op zuiver wiskundige beginselen waren gebaseerd. 'Ware wiskunde', zegt de *Magicon*[2], 'is iets waarmee alle hogere wetenschappen verband houden; gewone wiskunde is slechts een bedrieglijk schimmenspel, en haar veelgeprezen onfeilbaarheid is slechts het gevolg van het feit dat ze gebaseerd is op materie, voorwaarden en relaties'. Wetenschappers die (7)
geloven dat ze de methode van Aristoteles alleen hebben aanvaard omdat ze op welke manier dan ook van bewezen bijzonderheden naar algemeenheden willen komen, verheerlijken deze methode van inductieve filosofie en verwerpen die van Plato, die ze als ongefundeerd beschouwen. Prof. Draper betreurt het dat speculatieve mystici zoals Ammonius Saccas en Plotinus de plaats hebben ingenomen 'van de strenge meetkundigen van de oude school'.[3] Hij vergeet dat meetkunde, de enige wetenschap die uitgaande van algemeenheden tot bijzonderheden komt, juist de methode is die Plato in zijn filosofie toepaste. Zolang de exacte wetenschap haar onderzoek beperkt tot fysieke toestanden en te werk gaat op de manier van Aristoteles, zal ze beslist niet in gebreke blijven. Maar hoewel voor ons de stoffelijke wereld grenzeloos is, is ze toch eindig; en het materialisme zal dus altijd in deze cirkel zonder bewijskracht blijven ronddraaien, niet in staat om hoger te stijgen dan de omtrek toestaat. Alleen de kosmologische

[1] *History of the Conflict between Religion and Science*, hfst. 7, blz. 199.
[2] Leipzig, 1784.
[3] *History of the Conflict between Religion and Science*, hfst. 1, blz. 26.

getallentheorie die Pythagoras van de Egyptische hiërofanten leerde, kan de twee eenheden, stof en geest, met elkaar verzoenen en kan elk van deze het bestaan van de andere wiskundig laten bewijzen.

In hun esoterische combinatie lossen de heilige getallen van het heelal het grote raadsel op en verklaren ze de stralingstheorie en de cyclus van de emanaties. De lagere soorten moeten uit de hogere spirituele emaneren voordat ze zich kunnen ontwikkelen tot hogere soorten, en wanneer ze bij het keerpunt zijn gekomen, moeten ze weer worden opgenomen in het oneindige.

Zoals alles in deze wereld van voortdurende ontwikkeling is de fysiologie onderhevig aan cyclische omwentelingen. Nu schijnt ze nauwelijks tevoorschijn te komen uit de schaduwen van de onderste boog, maar eens zal misschien worden bewezen dat ze lang voor de tijd van Pythagoras het hoogste punt van de omtrek van de cirkel al had bereikt.

Mochus de Sidoniër, de fysioloog en leraar in de anatomie, was al veel eerder dan de wijze van Samos beroemd; en deze ontving de heilige leringen van de volgelingen en leerlingen van eerstgenoemde. Pythagoras, de zuivere filosoof, die een grote kennis had van moeilijk te doorgronden natuurverschijnselen, de edele erfgenaam van de oude kennis, en die het grootse streven had de ziel te bevrijden van de ketenen van de zintuigen en deze haar vermogens te laten inzien, moet eeuwig blijven leven in de herinnering van de mens.

Een ondoordringbare sluier van geheimhouding werd geworpen over de wetenschappen die in het heiligdom werden onderwezen. Dit is de oorzaak van de tegenwoordige geringschatting van de filosofieën van de oudheid. Zelfs Plato en Philo Judaeus zijn door veel commentatoren van
(8) absurde inconsequenties beschuldigd, terwijl het plan waarop de doolhof van metafysische tegenstrijdigheden steunt, die zo verwarrend is voor de lezer van de *Timaeus*, maar al te duidelijk is. Maar is Plato ooit door een van de verklaarders van de klassieken met begrip gelezen? Dit is een vraag die wordt gewettigd door de kritieken die men kan vinden bij schrijvers als Stallbaum, Schleiermacher, Ficino (Latijnse vertaling), Heindorf, Sydenham, Buttmann, Taylor en Burges, om nog maar te zwijgen van mindere autoriteiten. De bedekte toespelingen van de Griekse filosoof op esoterische zaken hebben deze commentatoren duidelijk in hoge mate verbijsterd. Niet alleen verkondigen ze schaamteloos dat bij bepaalde moeilijke passages duidelijk een andere manier van uitdrukken was bedoeld, maar ze zijn zelfs zo brutaal om veranderingen aan te brengen! Over de orfische regel: ‘Van het lied is de orde van het *zesde ras* verborgen’, die alleen kan worden opgevat als een verwijzing naar het *zesde* ras dat zich in

de evolutie van de opeenvolgende bollen heeft ontwikkeld,[1] zegt Burges: '. . . deze is kennelijk ontleend aan een kosmogonie waarin werd verondersteld dat de mens het laatst werd geschapen'.[2] Zou iemand die op zich neemt de boeken van een ander te bewerken niet op zijn minst moeten begrijpen wat zijn auteur bedoelt?

Volgens de algemene opvatting van zelfs de minst bevooroordeelden van onze tegenwoordige critici hadden de filosofen van de oudheid niet die diepzinnigheid en gedegen kennis van de exacte wetenschappen, waarop onze eeuw zich zo beroemt. Men vraagt zich zelfs af of ze het wetenschappelijke grondbeginsel *ex nihilo nihil fit* wel hebben begrepen. Als ze de onvernietigbaarheid van de stof al hebben vermoed, zeggen deze commentatoren, volgde dat niet uit een onwrikbaar vaststaande formule, maar alleen uit een intuïtieve redenering en naar analogie.

Wij hebben een tegenovergestelde mening. De beschouwingen van deze filosofen over de stof waren vatbaar voor kritiek, maar hun leringen over spirituele zaken waren diep esoterisch. Omdat ze hadden gezworen tot geheimhouding en een plechtig stilzwijgen over diepzinnige onderwerpen die te maken hadden met de betrekkingen tussen geest en stof, wedijverden ze met elkaar in vindingrijkheid om methoden te vinden die hun werkelijke mening zouden verbergen.

De leer over *metempsychose* is door wetenschappers uitvoerig belachelijk gemaakt en door theologen verworpen, maar als men goed had begrepen hoe ze kan worden toegepast op de onvernietigbaarheid van de stof en de onsterfelijkheid van de geest, zou men hebben beseft dat ze een verheven gedachte inhoudt. Zouden we dit onderwerp niet eerst vanuit het standpunt van de Ouden moeten beschouwen, voordat we degenen die het (9)
onderwezen gaan kleineren? De oplossing van het grote vraagstuk van de *eeuwigheid* behoort noch tot het religieuze bijgeloof noch tot het grove materialisme. De harmonie en de wiskundige gelijkvormigheid van de dubbele evolutie – de spirituele en de fysieke – worden alleen verduidelijkt door de universele getallen van Pythagoras, die zijn stelsel volledig opbouwde op basis van de zogenaamde 'metrische taal' van de *Veda's* van de hindoes. Pas kortgeleden nam Martin Haug, een van de ijverigste Sanskrietgeleerden, de vertaling op zich van het *Aitareya Brāhmaṇam* van de *Rig-Veda*. Tot die tijd was deze geheel onbekend; deze toelichtingen wijzen onbetwistbaar op de gelijkheid van de pythagorische en brahmaanse stelsels. Bij beide wordt de esoterische betekenis afgeleid uit het getal:

[1] Elders verklaren we de hermetische filosofie over de evolutie van de bollen en hun verschillende rassen wat nauwkeuriger.

[2] J. Burges, *The Works of Plato*, deel 4, blz. 107vn.

in het eerstgenoemde stelsel uit de mystieke relatie van elk getal tot alles wat voor de mens begrijpelijk is; in het laatstgenoemde stelsel uit het aantal lettergrepen waaruit ieder vers in de *mantra's* bestaat. Plato, de toegewijde leerling van Pythagoras, begreep dit zo goed dat hij beweerde dat de dodecaëder de meetkundige figuur was die de *demiurg* bij de bouw van het heelal had gebruikt.[1] Enkele van deze getallen hadden een bijzonder heilige betekenis. De *vier* bijvoorbeeld, waarvan de dodecaëder het drievoud is, werd door de pythagoreeërs als heilig beschouwd. Het is het volmaakte vierkant; geen van de zijden is ook maar iets langer dan de andere. Het is het symbool van morele gerechtigheid en goddelijke rechtvaardigheid, meetkundig uitgedrukt. Alle vermogens en grote harmonieën van fysieke en spirituele aard liggen in het volmaakte vierkant besloten; en de onuitsprekelijke naam van hem van wie men de naam anders niet zou kunnen uitspreken, werd vervangen door dit heilige getal 4, de meest bindende en plechtige eed bij de mystici van de oudheid – de *tetraktis*.

Wanneer de metempsychose van de pythagoreeërs grondig zou worden toegelicht en vergeleken met de moderne evolutietheorie, zou men ontdekken dat deze iedere 'ontbrekende schakel' in de keten van laatstgenoemde verschaft. Maar welke wetenschapper wil zijn kostbare tijd verspillen aan de grillen van de Ouden? Ondanks bewijzen van het tegendeel ontkennen ze niet alleen dat de volkeren van archaïsche tijden enige werkelijke kennis van het heliocentrische stelsel hadden, maar ze bestrijden dit zelfs voor de filosofen uit de oudheid. 'De Eerwaarde Beda's', de Augustijnen en Lactantii schijnen met hun dogmatische onwetendheid elk geloof in de vroegere theologen van de voorchristelijke tijd te hebben onderdrukt. Maar nu hebben de taalkunde en een grotere bekendheid met de Sanskrietliteratuur ons in staat gesteld hen voor een deel van deze onverdiende beschuldigingen vrij te pleiten. In de *Veda's* bijvoorbeeld vinden we het duidelijke bewijs dat de hindoewijzen en -geleerden al 2000 jaar v.Chr. bekend moeten zijn geweest met de bolvorm van onze aarde en met het heliocentrische stelsel. Pythagoras en Plato kenden dit astronomische feit
(10) dus, want Pythagoras verkreeg zijn kennis in India of van mensen die daar waren geweest, en Plato gaf zijn leringen getrouw door. We citeren twee passages uit het *Aitareya Brāhmaṇam*.

In de 'slangenmantra'[2] verklaart het *Brāhmaṇam* het volgende: dat dit de *mantra* is die werd gezien door de koningin van de slangen, *sarpa-rājñī*, omdat de aarde (*iyam*) de koningin van de slangen is, want ze is de moeder en koningin van alles wat beweegt (*sarpati*). In het begin was zij (de

[1] *Timaeus*, 55c.

[2] Uit de Sanskriettekst van het *Aitareya Brāhmaṇam*, boek 5, hfst. 4, §23.

aarde) slechts één hoofd (rond), zonder haren (*kaal*), dat wil zeggen, zonder vegetatie. Toen zag ze deze mantra, die aan hem die haar kent de macht geeft om iedere gewenste vorm aan te nemen. Ze 'sprak de *mantra* uit', dat wil zeggen, ze offerde aan de goden, en kreeg daardoor onmiddellijk een bont voorkomen; ze werd veelkleurig en kon iedere gewenste vorm aannemen, *waarbij ze de ene vorm in de andere liet overgaan*. Deze mantra begint met de woorden: '*Āyam gauḥ priśnir akramīt*' (10:189).

De beschrijving van de aarde als een rond en kaal hoofd, dat eerst *zacht* was en pas *hard* werd doordat de god Vāyu, de heer van de lucht, erop ademde, doet sterk vermoeden dat de schrijvers van de heilige vedische boeken wisten dat de aarde *rond* of bolvormig was, en bovendien eerst een *geleiachtige* massa, die geleidelijk onder invloed van de lucht en de tijd is afgekoeld. Tot zover over hun kennis van de bolvorm van onze aarde. Nu geven we het bewijsmateriaal waarop we onze bewering baseren dat de hindoes ten minste 2000 jaar v.Chr. volledig op de hoogte waren van het heliocentrische stelsel.

In dezelfde verhandeling wordt aan de *hotri* (priester) geleerd hoe de *Śāstra's* moeten worden opgezegd, en hoe de verschijnselen van zonsopgang en zonsondergang moeten worden verklaard. Er wordt gezegd:

> De Agnishṭoma is hij (die god), die brandt. De zon *gaat nooit onder en komt nooit op*. Als de mensen denken dat de zon ondergaat, is dat *niet zo*, ze vergissen zich. Want als hij aan het eind van de dag is gekomen, brengt hij twee tegenovergestelde gevolgen teweeg: hij maakt nacht voor wat onder is, en dag voor wat zich aan de andere kant bevindt. Als zij (de mensen) geloven dat de zon 's morgens opkomt, doet hij alleen dit: aan het eind van de nacht gekomen, laat hij twee tegenovergestelde gevolgen ontstaan; wat onder is, wordt dag, en wat aan de andere kant is, wordt nacht. Eigenlijk gaat de zon nooit onder; hij gaat evenmin onder voor hem die deze kennis bezit . . .[1]

Deze zin is zo doorslaggevend dat zelfs de vertaler van het *Aitareya Brāhmaṇam*, dr. Haug, gedwongen was dit op te merken. Hij zegt dat deze passage 'de *ontkenning* bevat van het bestaan van zonsopgang en -ondergang' en dat de schrijver veronderstelt dat de zon 'altijd in zijn hoge positie blijft'.[2]

In een van de oudste *Nivids* verklaart rishi Kutsa, een hindoewijze uit (11)
de grijze oudheid, de allegorie van de eerste wetten die aan de hemellichamen werden gegeven. Omdat ze deed 'wat ze niet behoorde te doen', wordt Anāhita (Anaïtis of Nana, de Perzische Venus), die in de legende de

[1] *Op.cit.*, boek 3, hfst. 4, §44.
[2] *Op.cit.*, boek 2, blz. 242.

aarde voorstelt, veroordeeld om rond de zon te draaien. De sattra's, of offerzittingen[1], bewijzen zonder twijfel dat de hindoes al in de 18de of 20ste eeuw v.Chr. aanzienlijke vooruitgang in de astronomie hadden gemaakt. De *sattra's* duurden één jaar en waren 'niets anders dan een nabootsing van de jaarlijkse loop van de zon. Volgens Haug waren ze verdeeld in twee afzonderlijke delen, die ieder bestonden uit zes maanden van elk dertig dagen; tussen deze twee perioden in was de *Vishuvam* (evenaar of middelste dag), die het geheel van de *sattra's* in twee helften verdeelde, enz.[2] Deze wetenschapper stelt dat het grootste deel van de *Brāhmaṇa's* in de periode 1400-1200 v.Chr. werd samengesteld. Toch is hij van mening dat de oudste hymnen in het eerste begin van de vedische literatuur kunnen worden geplaatst, tussen 2400 en 2000 v.Chr. Hij vindt geen redenen om de *Veda's* als minder oud te beschouwen dan de heilige boeken van de Chinezen.[3] En omdat is bewezen dat de *Shu-King* of het *Boek van de geschiedenis* en de offergezangen van de *Shi-King* of het *Boek van de oden* dateren uit 2200 v.Chr., zullen onze filologen mogelijk binnenkort worden gedwongen toe te geven dat de antediluviale hindoes wat astronomische kennis betreft hun leermeesters waren.

Hoe dan ook, er zijn feiten die aantonen dat bepaalde astronomische berekeningen van de Chaldeeën in de tijd van Julius Caesar even juist waren als nu. Toen de kalender door de veroveraar werd herzien, bleek dat het burgerlijke jaar zo weinig met de seizoenen overeenkwam dat de zomermaanden in de herfst vielen, en de herfstmaanden midden in de winter. Sosigenes, de Chaldeeuwse astronoom, bracht weer orde in de verwarring door 25 maart negentig dagen terug te zetten, waardoor deze datum samenviel met de lente-evening, en hij stelde de lengten van de maanden vast *zoals ze tot nu toe zijn gebleven*.

In Amerika stelde het leger van Montezuma vast dat de kalender van de Azteken aan elke maand een gelijk aantal dagen en weken gaf. Hun astronomische berekeningen waren zo uiterst nauwkeurig dat bij latere controles daarvan *geen enkele fout* is ontdekt, terwijl de Europeanen die in 1519 in Mexico landden, volgens de Juliaanse kalender bijna elf dagen op de juiste tijd vooruit waren.

Het is aan de onschatbare en nauwkeurige vertalingen van de vedische boeken en aan het persoonlijke onderzoek van dr. Haug te danken dat de
(12) beweringen van de hermetische filosofen zijn bevestigd. Men kan gemakkelijk bewijzen dat de tijd van Zarathoestra Spitama tot de grijze oudheid

[1] *Aitareya Brāhmaṇam*, boek 4.
[2] *Op.cit.*, inleiding, blz. 46.
[3] *Op.cit.*, blz. 47.

behoort. De *Brāhmaṇa's*, waaraan Haug een ouderdom van 4000 jaar toekent, beschrijven de religieuze strijd tussen de oude hindoes, die in de voorvedische tijd leefden, en de Iraniërs. De gevechten tussen de *deva's* en de *asura's* – eerstgenoemden stelden de *hindoes* voor en de laatsten de Iraniërs – worden in de heilige boeken uitvoerig beschreven. De Iraanse profeet was de eerste die in opstand kwam tegen wat hij de 'afgoderij' van de brahmanen noemde en die hen aanduidde als de *deva's* (duivels): hoever in het verleden moet deze religieuze crisis dan wel hebben gelegen?

'Deze strijd', antwoordt dr. Haug, 'moet aan de schrijvers van de *Brāhmaṇa's* even ver in het verleden hebben geschenen als de heldendaden van koning Arthur aan de Engelse schrijvers van de 19de eeuw.'

Elke filosoof van enige bekendheid onderschreef deze leer over metempsychose, zoals de brahmanen, de boeddhisten en later de pythagoreeërs die in haar esoterische betekenis onderwezen, al drukte de een deze begrijpelijker uit dan de ander. Origenes, Clemens van Alexandrië, Synesius en Chalcidius geloofden allen erin; en hetzelfde geldt voor de gnostici, die in de geschiedenis zonder aarzeling worden bestempeld als de meest beschaafde, geleerde en verlichte mensen.[1] Socrates had dezelfde opvattingen als Pythagoras; beiden werden als straf voor hun goddelijke filosofie gewelddadig ter dood gebracht. Het gepeupel is in alle tijden hetzelfde geweest. Het materialisme was altijd blind voor spirituele waarheden en zal dit altijd blijven. Deze filosofen dachten evenals de hindoes dat God een deel van zijn eigen goddelijke geest – die elk deeltje bezielt en activeert – in de stof had laten doordringen. Ze onderwezen dat de mens *twee* afzonderlijke en heel verschillende *zielen* heeft: de ene vergankelijk – de astrale ziel of het innerlijke fluïde lichaam – de andere onvergankelijk en onsterfelijk – de *augoeides* of een deel van de goddelijke geest; en dat de sterfelijke of astrale ziel vergaat bij iedere geleidelijke verandering op de drempel van iedere nieuwe sfeer, en bij elke transmigratie zuiverder wordt. De astrale mens, hoe ontastbaar en onzichtbaar hij ook is voor onze sterfelijke, aardse zintuigen, bestaat toch uit stof, al is deze gesublimeerd. Hoewel Aristoteles om eigen politieke redenen een voorzichtig stilzwijgen bewaarde over bepaalde esoterische zaken, gaf hij duidelijk uiting aan zijn mening over dit onderwerp. Hij geloofde dat menselijke zielen emanaties van God zijn, en dat die uiteindelijk weer in de godheid worden opgenomen. Zeno, de stichter van de stoïcijnse leer, verkondigde dat er in de hele natuur twee eeuwige eigenschappen zijn: de ene actief of mannelijk, de andere passief of vrouwe-

[1] Zie Gibbon, *The Decline and Fall of the Roman Empire*, deel 1, hfst. 15.

(13) lijk; en dat eerstgenoemde zuivere, fijne ether of goddelijke geest is, en dat laatstgenoemde op zichzelf geheel onwerkzaam is tot ze wordt verenigd met het actieve beginsel. Verder dat de goddelijke geest op de stof inwerkt en vuur, water, aarde en lucht voortbrengt, en dat deze het enige werkende beginsel is door middel waarvan de hele natuur in beweging komt. Evenals de hindoewijzen geloofden de stoïcijnen in de uiteindelijke opneming.[1] Justinus geloofde in de emanatie van deze zielen uit de godheid, en Tatianus de Assyriër, zijn leerling, verklaarde dat 'de mens even onsterfelijk was als God zelf'.[2]

Dat diepzinnige en betekenisvolle vers uit *Genesis*: 'Aan al het gedierte van de aarde en aan al het gevogelte van de hemel en aan al wat op de aarde kruipt, gaf ik *een levende ziel* . . .' zou de aandacht moeten trekken van iedere hebraïst die in staat is de Schrift in de oorspronkelijke taal te lezen, in plaats van de onnauwkeurige vertaling te volgen waarin wordt gezegd: 'waarin *leven* is'.[3]

Van het eerste tot het laatste hoofdstuk hebben de vertalers van de joodse heilige boeken de betekenis ervan verkeerd geïnterpreteerd. Ze hebben zelfs de spelling van de naam van God veranderd, zoals Sir W. Drummond heeft bewezen. Zo zou El, als het juist werd geschreven, *Al* moeten zijn, want in de oorspronkelijke tekst staat אל, dat is Al, en volgens Higgins betekent dit woord de god Mithra, de *Zon*, de instandhouder en redder. Sir W. Drummond toont aan dat *Beth-el* letterlijk betekent het Huis van de *Zon*, en niet van God. '*El* betekent in de samenstellingen van deze Kanaänitische namen niet *Deus*, maar *Sol*.'[4] Zo is de oude theosofie door de theologie misvormd, en de oude filosofie door de wetenschap.[5]

Door het ontbreken van een goed inzicht in dit grote filosofische beginsel moeten de methoden van de moderne wetenschap, hoe exact ze ook zijn, op niets uitlopen. In geen enkele tak van wetenschap kan deze de oorsprong en het einde van de dingen aangeven. In plaats van het gevolg van

---

[1] Diogenes Laërtius, *Vita Zenonis*, §68ev.

[2] *Oratio ad Graecos*, §15.

[3] *Genesis* 1:30.

[4] Sir William Drummond, *Oedipus Judaicus*, blz. 221, 271.

[5] De absolute noodzaak voor de eerste kerkvaders en de latere theologen om zo'n vroom bedrog te plegen wordt begrijpelijk als we bedenken dat indien ze het woord *Al* hadden gehandhaafd zoals in de oorspronkelijke tekst, het maar al te duidelijk zou zijn geworden – behalve voor de ingewijden – dat de *Jehovah* van Mozes identiek was met de zon. De menigte, die niet weet dat de oude hiërofant onze *zichtbare* zon slechts beschouwde als een symbool voor de centrale, onzichtbare en spirituele zon, zou Mozes hebben beschuldigd – zoals veel van onze tegenwoordige commentatoren al hebben gedaan – van het vereren van planeten, kortom van sabaeïsme.

de eerste oorzaak af te leiden, redeneert ze in tegenovergestelde richting. De hogere soorten hebben zich volgens haar alle uit de voorafgaande lagere ontwikkeld. Ze begint bij het onderste punt van de cyclus en wordt stap voor stap door een draad van stof in het grote labyrint van de natuur verder geleid. Zodra deze breekt en het spoor verloren is, deinst ze verschrikt terug voor het onbegrijpelijke en erkent haar onmacht. Dat was niet (14)
het geval bij Plato en zijn leerlingen. Voor hem *waren de lagere soorten slechts de concrete afbeeldingen van de hogere abstracte soorten*. De ziel, die onsterfelijk is, heeft een rekenkundig, en het lichaam een meetkundig begin. Dit begin, de weerspiegeling van de grote universele ARCHAEUS, zet zichzelf in beweging en verspreidt zich vanuit het middelpunt over het hele lichaam van de microkosmos.

De droevige gewaarwording van deze waarheid bracht Tyndall ertoe te erkennen hoe machteloos de wetenschap is, zelfs op stoffelijk gebied. 'De eerste rangschikking van de atomen, waarvan alle volgende werkingen afhangen, tart een scherper vermogen dan dat van de microscoop.'

> Wegens de te grote ingewikkeldheid en lang vóór waarnemingen een stem in de zaak kunnen hebben, *trekt* het best geoefende verstand en de meest verfijnde en geschoolde verbeelding *zich verbijsterd terug van de beschouwing van het vraagstuk*. We staan stom van verbazing die geen microscoop kan wegnemen, en twijfelen niet alleen aan het vermogen van ons instrument, maar ook of we zelf voldoende intelligentie bezitten om ons ooit in staat te stellen de uiteindelijke structurele energieën van de natuur te begrijpen.[1]

De meetkundige basisfiguur van de kabbala – de figuur die volgens de overlevering en de esoterische leringen door de godheid zelf op de berg Sinaï[2] aan Mozes werd gegeven – bevat in haar grootse, want eenvoudige samenstelling de sleutel tot het universele vraagstuk. In deze figuur zijn alle andere begrepen. Zij die ermee kunnen werken, hoeven hun verbeeldingskracht niet te gebruiken. Geen aardse microscoop kan met de scherpte van spirituele waarneming worden vergeleken.

En zelfs voor hen die niet bekend zijn met de GROTE WETENSCHAP is de beschrijving door een goed geoefende kinderpsychometrist van het ontstaan van een graankorrel, een kristalletje of een ander voorwerp, meer waard dan alle telescopen en microscopen van de 'exacte wetenschap'.

Er schuilt misschien meer waarheid in de avontuurlijke celtheorie van Darwin – die door Tyndall een 'speculerende hoogvlieger' wordt genoemd

---

[1] *Fragments of Science*, 'Scientific use of the imagination', ed. 1872, blz. 153-4.
[2] *Exodus* 25:40.

– dan in de voorzichtige, strikt aan regels gebonden hypothese van laatstgenoemde die, evenals andere denkers van zijn soort, zijn verbeelding omringt 'met de vaste grenzen van de rede'. De theorie over een microscopische kiem, die zelf 'een wereld van kleinere kiemen' bevat, verheft zich in ten minste één opzicht tot in het oneindige. Ze begeeft zich buiten de wereld van de stof en begint zich onbewust bezig te houden met de wereld van de geest.

Indien we de theorie van Darwin over de ontwikkeling van de soorten aanvaarden, zien we dat zijn uitgangspunt zich voor een open deur bevindt. Het staat ons vrij met hem aan deze kant te blijven of de drempel te over-
(15) schrijden, waarachter het grenzeloze en het onbegrijpelijke, of beter gezegd het *onuitsprekelijke* ligt. Al is onze sterfelijke taal ontoereikend om uit te drukken wat onze geest – terwijl die op deze aarde is – vaag onderscheidt in het grote 'aan *gene zijde*', toch moet deze geest dat op een bepaald punt in de tijdloze eeuwigheid begrijpen.

Zo is het niet met de theorie van prof. Huxley over de 'fysieke basis van het leven'. Hij bekommert zich niet om de overweldigende meerderheid van ontkenningen van zijn Duitse collega-wetenschappers, en schept een universeel *protoplasma* en maakt de cellen daarvan tot de heilige bronnen van het beginsel van alle *leven*. Door dit laatste als gelijk te beschouwen in de levende mens, in 'dood schapenvlees', in een brandnetel en in een kreeft; door het levensbeginsel in de moleculaire cel van het protoplasma op te sluiten en door dit beginsel af te sluiten voor de goddelijke instroming die met de daaropvolgende evolutie gepaard gaat, sluit hij de deur voor iedere mogelijke ontsnapping. Als een kundige tacticus zet hij zijn '*wetten* en *feiten*' om in schildwachten, die hij iedere uitgang laat bewaken. Het vaandel waaronder hij ze verenigt, heeft het opschrift 'noodzakelijkheid'; maar nauwelijks is dit ontplooid, of hij spot met dit woord en noemt het 'een lege schaduw van mijn eigen verbeelding'.[1]

De grondleringen van het spiritisme, zegt hij, 'liggen buiten de grenzen van het filosofische onderzoek'. We zullen zo vrij zijn om deze bewering tegen te spreken en te zeggen dat ze veel meer binnen dat onderzoek liggen dan het protoplasma van Huxley. Ze geven zelfs duidelijke en tastbare feiten over het bestaan van *geest*; en de protoplasmacellen, wanneer deze *eenmaal dood* zijn, geven er geen enkel blijk van dat ze de voortbrengers of de bases van het leven zijn, zoals deze ene van de weinige 'prominente denkers van deze tijd' ons wil laten geloven.[2]

Een kabbalist van de oudheid steunde op geen enkele hypothese voor-

[1] *On the Physical Basis of Life*, een lezing van T.H. Huxley.
[2] *Op.cit.*

dat hij een vaste basis daarvoor had in de vorm van opgetekende experimenten.

Maar de te grote afhankelijkheid van fysieke feiten leidde tot een groeiend materialisme en een verval van spiritualiteit en geloof. In de tijd van Aristoteles was dit de overheersende richting in het denken. En hoewel het Delphische gebod nog niet volledig uit het Griekse denken was verdwenen, en sommige filosofen nog eraan vasthielden dat 'om te weten wat de mens *is*, men moet weten wat de mens *was*', was het materialisme al begonnen aan de wortel van het geloof te knagen. De mysteriën zelf waren grotendeels ontaard in niet meer dan priesterlijke beschouwingen en religieus bedrog. Er waren maar weinig werkelijke adepten en ingewijden, de erfgenamen en nakomelingen van hen die door het zegevierende zwaard van verschillende invallers in het oude Egypte waren uiteengedreven.

De tijd die door de grote Hermes in zijn dialoog met Asclepius was (16)
voorspeld, was inderdaad gekomen; de tijd dat goddeloze vreemdelingen Egypte ervan zouden beschuldigen dat ze monsters aanbaden, en dat niets zou blijven bestaan dan de letters die in steen op zijn monumenten waren gebeiteld – voor het nageslacht ongelooflijke raadsels. Hun gewijde schrijvers en hiërofanten waren zwervers op aarde. Uit vrees voor ontheiliging van de gewijde mysteriën waren ze gedwongen hun toevlucht te zoeken bij de hermetische broederschappen – later bekend als de *essenen* – en werd hun esoterische kennis dieper dan ooit begraven. De zegevierende fakkel van de leerling van Aristoteles verdreef van zijn veroveringspad ieder spoor van een eens zuivere religie en Aristoteles zelf, het prototype en het kind van zijn tijd, wist – hoewel onderwezen in de geheime wetenschap van de Egyptenaren – toch maar weinig van deze bekroning van duizenden jaren esoterische studie.

Evenals degenen die leefden in de tijd van de Psammetichi[1], lichten onze tegenwoordige filosofen 'de sluier van Isis' op, want Isis is slechts het symbool van de natuur. Maar ze zien alleen haar fysieke vormen. De innerlijke ziel ontsnapt aan hun blik, en de Goddelijke Moeder heeft voor hen geen antwoord. Er zijn anatomen die beweren dat de mens geen ziel heeft, want ze ontdekken geen inwonende geest onder de spierlagen, het netwerk van zenuwen of de grijze hersenmassa die ze oplichten met de punt van het ontleedmes. Ze zijn even kortzichtig in hun spitsvondigheid als de onderzoeker die zich beperkt tot de dode letter van de kabbala en dan durft te zeggen dat deze geen bezielende geest heeft. Om de werkelijke mens te zien die eens het lichaam bewoonde dat op de ontleedtafel voor hem ligt,

[1] Noot vert.: Psammetichus was de naam van drie Egyptische farao's van de 26ste dynastie.

moet de chirurg andere ogen dan die van zijn lichaam gebruiken. Zo kan de roemrijke waarheid die in de priesterlijke geschriften van de papyrussen uit de oudheid verborgen ligt, alleen aan hem worden onthuld die het vermogen tot intuïtie bezit; als we de rede het oog van het verstand noemen, kan men dat vermogen als het oog van de ziel omschrijven.

De wetenschap erkent nu een allerhoogste kracht, een onzichtbaar beginsel, maar ontkent een Opperwezen of een persoonlijke God.[1] Logisch gezien zou men het verschil tussen deze twee kunnen betwijfelen, want in dit geval zijn *de kracht en het wezen identiek*. Het verstand van de mens kan zich nauwelijks een intelligente allerhoogste kracht voorstellen zonder die in verband te brengen met het denkbeeld van een intelligent wezen. Men kan nooit verwachten dat de grote massa een duidelijk beeld heeft van de almacht en alomtegenwoordigheid van een hoogste God, zonder dat een gigantische projectie van hun eigen persoonlijkheid met die eigenschappen wordt bekleed. Maar de kabbalisten hebben de onzichtbare AIN SOF nooit anders dan als een *kracht* opgevat.

Er bestonden al duizenden jaren geleden voorlopers van de moderne positivisten met hun voorzichtige filosofie. De hermetische adept beweert te kunnen bewijzen dat het gewone gezonde verstand de mogelijkheid uit-
(17) sluit dat het heelal het gevolg is van puur toeval. Dat idee lijkt hem nog absurder dan de gedachte dat de problemen van Euclides onbewust ontstonden doordat een aap met meetkundige figuren speelde.

Heel weinig christenen begrijpen de joodse theologie, als ze er al iets van weten. De talmud is het meest duistere van alle raadsels, zelfs voor de meeste joden, terwijl de Hebreeuwse geleerden die hem wel begrijpen, zich niet op hun kennis beroemen. Hun kabbalistische boeken begrijpen ze nog minder, want in onze tijd zijn meer christelijke dan joodse onderzoekers bezig daaruit de grote waarheden te lichten. En hoeveel minder is er met zekerheid bekend van de oosterse of de universele kabbala! De adepten ervan zijn gering in aantal, maar deze uitverkoren erfgenamen van de wijzen die het eerst 'de stralende waarheden' ontdekten 'die schenen op de grote Shemaïa uit de Chaldeeuwse verhalen',[2] hebben het probleem van het 'absolute' opgelost en rusten nu na hun grootse werk. Ze kunnen niet verder gaan dan aan aardse stervelingen is gegeven om te weten; en niemand, zelfs deze uitverkorenen niet, kan de lijn overschrijden die door de vinger van de godheid zelf is getrokken. Reizigers hebben deze adepten ontmoet aan de oevers van de heilige Ganges, ze zijn vlak langs hen heen

[1] Prof. J.W. Draper, *History of the Conflict between Religion and Science*, hfst. 1, blz. 24.

[2] Bulwer-Lytton, *Zanoni*, boek 3, hfst. 5.

gegaan in de stille ruïnes van Thebe en in de mysterieuze verlaten kamers van Luxor. In de zalen met blauwe en gouden gewelven waarop vreemde tekens de aandacht trekken, waarvan de geheime betekenis nooit is doorgedrongen tot hen die er doelloos naar staren, zijn ze gezien, maar zelden herkend. In historische geschriften is hun aanwezigheid vastgelegd in de schitterend verlichte *salons* van de Europese aristocratie. Men is hen ook tegengekomen op de dorre en onherbergzame vlakten van de Grote Sahara en in de grotten van Elephanta. Men kan hen overal vinden, maar ze maken zich alleen bekend aan hen die hun leven hebben gewijd aan onzelfzuchtige studie en daar waarschijnlijk bij zullen blijven.

Maimonides, de grote joodse theoloog en historicus, die eens door zijn landgenoten bijna werd vergoddelijkt en later als een ketter werd behandeld, merkt op dat hoe vreemder en zinlozer de talmud schijnt te zijn, des te verhevener de geheime betekenis ervan is. Deze geleerde heeft met succes aangetoond dat de magie van de Chaldeeën, de wetenschap van Mozes en andere geleerde wonderdoeners geheel was gebaseerd op een uitgebreide kennis van de verschillende nu vergeten takken van de natuurwetenschap. De ingewijden of adepten die waren onderwezen in de geheimzinnige heiligdommen van de tempels, waren volledig bekend met alle hulpbronnen van het planten- , dieren- en mineralenrijk, deskundig in de occulte scheikunde en natuurkunde, en waren zowel psychologen als fysiologen. Waarom zou men zich dan verbazen dat ze wonderen konden verrichten die zelfs in onze verlichte tijd bovennatuurlijk zouden schijnen? (18)
Het is een belediging voor de aard van de mens om magie en occulte wetenschap als bedrog te brandmerken. Als men gelooft dat zoveel duizenden jaren lang de ene helft van de mensheid de andere helft heeft misleid en bedrogen, dan zegt men eigenlijk dat de mensheid alleen bestond uit schurken en ongeneeslijke idioten. Waar is het land waar magie niet werd beoefend? In welke tijd was deze volledig vergeten?

In de oudste geschriften die we nu bezitten, de *Veda's* en de oudere *Wetten van Manu*, vinden we dat de brahmanen veel magische rituelen hielden en toestonden.[1] Tibet, Japan en China verkondigen in deze tijd wat door de oudste Chaldeeën werd onderwezen. De geestelijken van deze landen bewijzen bovendien wat ze leren, namelijk dat het beoefenen van morele en fysieke zuiverheid en van een bepaalde soberheid, de levenwekkende zielenkracht tot zelfverlichting ontwikkelt. Doordat de mens in staat wordt gesteld zijn eigen onsterfelijke geest te beheersen, verkrijgt hij werkelijk magische macht over de elementaren die lager staan dan hijzelf. In het Westen vinden we magie die even oud is als in het Oosten. De druïden

[1] Zie de *Ordinances* gepubliceerd door Sir William Jones, hfst. 6, blz. 11.

in Groot-Brittannië beoefenden deze in de stille gewelven van hun diepe grotten; Plinius wijdt veel hoofdstukken aan de 'wijsheid'[1] van de leiders van de Kelten. De semothiërs, de druïden van de Galliërs, gaven uiteenzettingen over zowel de fysieke als de spirituele wetenschappen. Ze onderwezen de geheimen van het heelal, de harmonische voortgang van de hemellichamen, de vorming van de aarde en vooral de onsterfelijkheid van de ziel.[2] In hun heilige wouden – academies in de natuur, gebouwd door de onzichtbare Architect – verzamelden de ingewijden zich op het stille middernachtelijke uur om te vernemen wat de mens eens was en wat hij zal zijn.[3] Ze hadden geen kunstverlichting of leven verbruikend gas nodig om hun tempels te verlichten, want de reine godin van de nacht wierp haar zilveren stralen op hun met eikenloof gekroonde hoofden, en hun heilige barden in witte gewaden wisten hoe ze zich konden onderhouden met de eenzame koningin van het sterrengewelf.[4]

Hun heilige eiken staan nog op de dorre grond van het lang vervlogen verleden, nu door de giftige adem van het materialisme opgedroogd en beroofd van hun spirituele betekenis. Maar voor wie de occulte leer bestudeert, is hun vegetatie nog even groen en weelderig en even vol diepe en heilige waarheden als toen de aartsdruïde zijn magische genezingen verrichtte, en met een maretak zwaaide terwijl hij met zijn gouden sikkel de groene tak van de moedereik scheidde. De magie is *zo oud als de mens*.
(19) Het is even onmogelijk om het moment vast te stellen waarop ze ontstond, als om aan te geven wanneer de eerste mens zelf werd geboren. Telkens wanneer een schrijver ervan uitging dat het ontstaan van de magie in een land in verband stond met het optreden van een historische figuur, heeft verder onderzoek aangetoond dat er geen basis voor zijn opvattingen was. Velen dachten dat Odin, de Scandinavische priester en koning, de beoefening van de magie omstreeks 70 jaar v.Chr. had ingevoerd. Maar er kon gemakkelijk worden aangetoond dat de mysterieuze rituelen van de priesteressen die *voïlers* of *vala's* werden genoemd, lang vóór deze tijd werden gehouden.[5] Enkele schrijvers van onze tijd waren eropuit om te bewijzen dat Zarathoestra de grondlegger van de magie was, omdat hij de stichter was van de religie van de magi. Ammianus Marcellinus, Arnobius, Plinius en andere historici uit de oudheid hebben afdoende aangetoond dat hij

[1] Plinius, *Naturalis historia*, boek 30, hfst. 1; boek 29, hfst.12, enz.

[2] Pomponius Mela zegt (*De situ orbis*) dat ze kennis van de meest verheven wetenschappen bezaten.

[3] Caesar, *Commentaren*, 6:14.

[4] Plinius, *Op.cit.*, boek 16, hfst. 95; boek 30, hfst. 4.

[5] Zie Münter 'Over de oudste religie van het noorden vóór de tijd van Odin', *Mémoires de la Société des Antiquaires de France*, deel 2, blz. 230-1.

slechts een hervormer van de magie was zoals die werd beoefend door de Chaldeeën en Egyptenaren.[1]

De grootste leraren in de theologie zijn het erover eens dat bijna alle boeken van de oudheid waren geschreven in een symbolische taal die alleen voor ingewijden begrijpelijk was. De levensbeschrijving van Apollonius van Tyana is hiervan een voorbeeld. Zoals iedere kabbalist weet, omvat deze de hele filosofie van Hermes en is in veel opzichten een tegenhanger van de overleveringen die we van koning Salomo hebben. Ze klinkt als een sprookje, maar evenals in dat geval worden soms feiten en historische gebeurtenissen weergegeven in de vorm van een verzonnen verhaal. De reis naar India stelt allegorisch de beproevingen van een neofiet voor. Zijn lange gesprekken met de brahmanen, hun wijze raadgevingen en de dialogen met de Corinthiër Menippus zouden, indien ze goed werden geïnterpreteerd, de esoterische catechismus opleveren. Zijn bezoek aan het rijk van de wijzen en zijn onderhoud met hun koning Iarchas, het orakel van Amphiaraus, vormen een symbolische verklaring van veel geheime dogma's van Hermes. Als ze goed werden begrepen, zouden ze enkele van de belangrijkste geheimen van de natuur onthullen. Éliphas Lévi wijst op de grote overeenkomst tussen koning Iarchas en de legendarische Hiram, van wie Salomo de ceders van de Libanon en het goud van Ofir verkreeg. We zouden graag willen weten of de tegenwoordige vrijmetselaars, zelfs de 'Groot-Redenaars' en de meest intelligente vaklieden van de belangrijke loges, begrijpen wie de *Hiram* is van wie ze gezamenlijk de dood willen wreken?

Wanneer we even afzien van de zuiver metafysische leringen van de kabbala en onze aandacht zouden richten op het fysieke occultisme, de zogenaamde therapeutische geneeskunde, dan zouden de resultaten daarvan van groot nut zijn voor enkele van onze hedendaagse wetenschappen, zoals de scheikunde en de medische wetenschap. Prof. Draper zegt: 'Soms ontmoeten we tot onze verrassing ideeën *waarvan we ons verbeelden dat* (20)
ze in onze tijd zijn ontstaan.'[2] Deze opmerking werd gemaakt over de wetenschappelijke geschriften van de Saracenen, maar zou nog meer van toepassing zijn op de heel geheime verhandelingen van de Ouden. Hoewel de tegenwoordige geneeskunde sterk is vooruitgegaan in de anatomie, de fysiologie en de pathologie en zelfs in de therapie, heeft ze ontzaglijk veel verloren door haar bekrompen geest, haar starre materialisme en haar sektarische dogmatiek. De ene school negeert in haar onbuigzame kortzichtigheid de resultaten die door andere scholen zijn bereikt, en alle samen

[1] Ammianus Marcellinus, 23:6:31-2.

[2] Draper, *Op.cit.*, blz. 118.

negeren iedere verheven opvatting over de mens of de natuur zoals die is ontwikkeld door het mesmerisme of door Amerikaanse experimenten met de hersenen – ieder beginsel dat niet overeenstemt met een stompzinnig materialisme. Men zou de elkaar bestrijdende artsen van de vele verschillende scholen bijeen moeten roepen om samen te brengen wat er nu bekend is over de medische wetenschap, en het gebeurt maar al te vaak dat, nadat de beste artsen tevergeefs hun kennis op een patiënt hebben uitgeput, een hypnotiseur of een 'genezend medium' wel zijn doel bereikt! Wie de oude medische literatuur vanaf de tijd van Hippocrates tot die van Paracelsus en Van Helmont onderzoekt, vindt een groot aantal goed gedocumenteerde fysiologische en psychologische feiten en vermeldingen van maatregelen of medicijnen om zieken te genezen, die de tegenwoordige artsen hooghartig weigeren te gebruiken.[1] Zelfs wat betreft de chirurgie hebben de huidige doktoren nederig en openlijk bekend dat het hun volkomen onmogelijk is om de wonderbaarlijke vakbekwaamheid van de oude Egyptenaren bij het verbinden ook maar te benaderen. De vele honderden meters verband waarin een mummie van de oren tot iedere afzonderlijke teen toe was gewikkeld, werden door de voornaamste chirurgen in Parijs bestudeerd, en ondanks het feit dat ze de modellen vóór zich hadden, konden ze niet iets vergelijkbaars tot stand brengen.

In de egyptologische Abbott-collectie in New York City kan men talrijke bewijzen zien van de bekwaamheid van de Ouden op verschillende gebieden van handwerk, onder andere de kunst van het maken van kant; en zoals men kon verwachten, gaan de tekenen van vrouwelijke ijdelheid
(21) samen met die van mannelijke kracht; er zijn ook voorbeelden van kunsthaar en verschillende soorten gouden sieraden. De *New York Tribune* geeft een overzicht van de inhoud van de *Ebers-papyrus* en zegt: 'Er is werkelijk niets nieuws onder de zon . . . Uit de hoofdstukken 65, 66, 79 en 89 blijkt dat er al 3400 jaar geleden vraag was naar haargroeimiddelen, haarverf, pijnstillers en vlooienpoeder.'

---

[1] In sommige opzichten kunnen onze hedendaagse filosofen, die denken dat ze nieuwe ontdekkingen doen, worden vergeleken met 'de heel knappe, geleerde en beleefde heer' die Hippocrates eens op Samos ontmoette en die hij heel blijmoedig beschrijft. 'Hij deelde mij mee', vertelt de vader van de geneeskunde, 'dat hij onlangs een kruid had ontdekt dat in Europa of Azië nog onbekend was, en dat geen ziekte, hoe kwaadaardig of chronisch ook, weerstand kon bieden aan de wonderbaarlijke eigenschappen ervan. Ik wilde op mijn beurt beleefd zijn en liet me overhalen hem te vergezellen naar de plantenkas waarin hij dit wondergeneesmiddel had overgeplant. Ik vond een van de in Griekenland meest voorkomende planten, namelijk knoflook, de plant die wel de minste aanspraak maakt op genezende eigenschappen' (Hippocrates, *De optima praedicandi ratione item judicio operum magni*, boek 1).

Hoe weinig van onze recente zogenaamde ontdekkingen echt nieuw zijn en hoeveel er tot de oudheid behoren, wordt eveneens eerlijk en welsprekend, hoewel slechts onvolledig meegedeeld door onze voortreffelijke filosoof en schrijver, prof. John W. Draper. Zijn *History of the Conflict between Religion and Science*, een uitstekend boek met een heel slechte titel, wemelt van zulke feiten. Op bladzijde 13 citeert hij enkele prestaties van filosofen uit de oudheid, die bij de Grieken bewondering wekten. In Babylon had men een reeks Chaldeeuwse astronomische waarnemingen die 1903 jaar teruggingen en die Callisthenes aan Aristoteles zond. Ptolemaeus, de Egyptische koning-astronoom, bezat een Babylonische lijst van eclipsen die 747 jaar vóór onze tijdrekening begon. Terecht merkt prof. Draper op:

> Lang voortgezette en nauwkeurige waarnemingen waren nodig vóór sommige van deze sterrenkundige uitkomsten die onze tijd hebben bereikt, definitief konden worden vastgesteld. Zo hadden de Babyloniërs de lengte van een tropisch jaar bepaald tot op 25 seconden nauwkeurig; hun schatting van het siderische jaar was nauwelijks twee minuten te hoog. Ze hadden de precessie van de nachteveningspunten ontdekt. Ze kenden de oorzaken van eclipsen en konden die voorspellen met behulp van hun cyclus, de *saros*. Hun schatting van de lengte van die cyclus – meer dan 6585 dagen – was tot op 19 en een halve minuut nauwkeurig.
>
> Deze feiten leveren het onweerlegbare bewijs van het geduld en de bekwaamheid waarmee de astronomie in Mesopotamië werd beoefend, en tonen aan dat deze met weinig geavanceerde instrumenten toch een aanzienlijke perfectie had bereikt. Deze waarnemers uit de oudheid hadden een catalogus van de sterren gemaakt, de dierenriem in 12 tekens verdeeld, en de dag en de nacht elk in twaalf uren. Zoals Aristoteles meedeelt, hadden ze zich lange tijd gewijd aan het waarnemen van sterverduisteringen door de maan. Ze hadden juiste opvattingen over de bouw van het zonnestelsel en kenden de volgorde van plaatsing van de planeten. Ze maakten zonnewijzers, wateruurwerken, hoekmeters en gnomons [verticale zonnewijzers].

Over de wereld van eeuwige waarheden die ligt ‘binnen de wereld van voorbijgaande waanvoorstellingen en onwerkelijkheden’ zegt prof. Draper:

> Die wereld kan niet worden ontdekt door middel van de nutteloze overleveringen die ons de opvattingen hebben gebracht van mensen die bij het begin van de beschaving leefden, en ook niet in de *dromen van mystici* die dachten dat ze geïnspireerd waren. Ze kan worden ontdekt (22)

door het onderzoek van *de meetkunde en door de praktische bestudering van de natuur*.[1]

Inderdaad. Dit punt kon niet beter worden geformuleerd. Deze schrijver drukt zich voortreffelijk uit en vertelt ons een diepe waarheid. Hij zegt echter niet de *hele* waarheid, omdat hij die niet kent. Hij heeft niet de aard of de omvang van de kennis beschreven die in de mysteriën werd meegedeeld. Geen van de later levende volkeren was zo bekwaam in de meetkunde als de bouwers van de piramiden en andere titanische monumenten, zowel de antediluviale als de postdiluviale. En geen ander volk heeft hen in het praktische onderzoek van de natuur ooit geëvenaard.

De betekenissen van hun talrijke symbolen vormen hiervoor een onweerlegbaar bewijs. *Elk van deze symbolen is een belichaamd denkbeeld, een combinatie van het begrip 'het onzichtbare goddelijke' en het zichtbare en aardse*. Het eerstgenoemde wordt strikt naar analogie afgeleid van het laatste volgens de hermetische formule: 'zo beneden, zo boven'. Uit hun symbolen blijkt een grote kennis van de natuurwetenschappen en een praktisch onderzoek van kosmische krachten.

Over de feitelijke resultaten die door 'het onderzoek van de meetkunde' kunnen worden verkregen, hoeven we – gelukkig voor de onderzoekers die nu aan het werk willen gaan – ons niet langer met slechts gissingen tevreden te stellen. In onze tijd is een Amerikaan, George H. Felt uit New York – die, als hij op de ingeslagen weg verdergaat, misschien eens zal worden erkend als de grootste meetkundige van deze eeuw – in staat geweest, alleen met behulp van de door de oude Egyptenaren vastgestelde premissen, resultaten te bereiken die we nu in zijn eigen woorden zullen weergeven.

> Ten eerste is er de basisfiguur waarop alle kennis van de elementaire meetkunde steunt, zowel van het platte vlak als van de ruimte; de methode om rekenkundige stelsels van verhoudingen meetkundig te laten ontstaan; het herkennen van deze getalsverhouding in alle overblijfselen van bouwkunst en beeldhouwwerken, waarin ze verbazingwekkend nauwkeurig is gevolgd; de vaststelling dat de Egyptenaren haar hadden gebruikt als basis voor al hun astronomische berekeningen, waarop hun religieuze symboliek bijna geheel berustte; het vinden van sporen ervan bij alle overblijfselen van kunst en architectuur van de Grieken; het ontdekken van zulke duidelijke sporen ervan in de heilige joodse geschriften dat daarmee afdoende is bewezen dat deze daarop berustten; het vaststellen van het feit dat het hele stelsel was ontdekt door de Egyptenaren na onderzoek van de natuurwetten gedurende tien-

[1] *History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 33.

duizenden jaren, en dat dit terecht de wetenschap van het heelal kan worden genoemd.

Deze stelde hem verder in staat 'om nauwkeurig fysiologische problemen te formuleren, die daarvóór slechts werden vermoed; om voor het eerst een zodanige maçonnieke filosofie te ontwikkelen dat definitief werd bewezen dat dit de eerste wetenschap en religie is, en ook de laatste zal zijn'. En ten slotte, voegen we eraan toe, om het zichtbare bewijs te geven dat de Egyptische beeldhouwers en architecten de modellen voor de (23) vreemde figuren die de gevels en portalen van hun tempels versieren, niet hadden ontleend aan hun eigen verwarde fantasieën, maar aan de 'onzichtbare bewoners van de lucht' en andere natuurrijken die hij – evenals zij – *beweert* zichtbaar te kunnen maken met behulp van hun eigen chemische en kabbalistische processen.

Schweigger bewijst dat de symbolen van alle mythologieën een wetenschappelijke grondslag en inhoud hebben.[1] Pas met behulp van recente ontdekkingen van de fysieke elektromagnetische natuurkrachten konden kenners van het mesmerisme zoals Ennemoser, Schweigger en Bart in Duitsland, baron Du Potet en Regazzoni in Frankrijk en Italië, met bijna foutloze nauwkeurigheid het ware verband aantonen tussen elke *Theomythos* en een van deze krachten. De Idaeïsche vinger, die zo'n belangrijke rol speelde in de magische geneeskunde, betekent een ijzeren vinger, die afwisselend wordt aangetrokken en afgestoten door magnetische natuurkrachten. Deze bracht in Samothrake wonderen van genezing teweeg door aangetaste organen weer in hun normale toestand te brengen.

Bart gaat dieper dan Schweigger in op de betekenis van de oude mythen, en bestudeert zowel het spirituele als het fysieke aspect van het onderwerp. Uitvoerig behandelt hij de Frygische dactylen, deze 'magiërs en uitbanners van ziekten', en de kabirische theürgen. Hij zegt:

> Als we ons bezighouden met het nauwe verband tussen de dactylen en magnetische krachten, beperken we ons niet noodzakelijk tot de magnetische steen, en onze opvattingen over de natuur betreffen nog lang niet het magnetisme in zijn volle betekenis. Zo wordt het duidelijk hoe de ingewijden, die zich *dactylen* noemden, het volk verbaasden door hun magische praktijken, als ze wonderen van genezing teweegbrachten. Hierbij kwamen de vele andere gebruikelijke praktijken van de priesters uit de oudheid: het bebouwen van het land, het bevorderen van ethisch handelen en van kunst en wetenschap, de mysteriën, en geheime ceremoniën. Dit alles deden de kabirische priesters, en *waar-*

[1] J.S.C. Schweigger, *Einleitung in die Mythologie auf dem Standpunkte der Naturwissenschaft, etc.*, Halle, 1836.

om niet onder leiding en met steun van de mysterieuze geesten van de natuur?[1]

Schweigger heeft dezelfde mening en laat zien dat de verschijnselen van de theürgie in de oudheid werden voortgebracht door magnetische krachten 'onder leiding van geesten'.

Ondanks hun schijnbare polytheïsme waren de Ouden – in ieder geval de beschaafde klasse – volkomen monotheïstisch, en wel al eeuwen en eeuwen vóór de tijd van Mozes. In de *Ebers-papyrus* blijkt dit afdoende uit de volgende woorden, vertaald uit de eerste vier regels van Plaat I: 'Ik
(24) kwam uit Heliopolis met de groten van Het-aat, de Heren van Bescherming, de meesters van eeuwigheid en verlossing. Ik kwam uit Saïs met de moeder-godinnen, die mij bescherming gaven. *De Heer van het Heelal* zei me hoe ik de goden van alle moordende ziekten kon bevrijden.' *Voortreffelijke mensen werden door de Ouden goden genoemd*. Het vergoddelijken van stervelingen en veronderstelde goden is evenmin een bewijs tegen hun monotheïsme als het bouwen van monumenten door de tegenwoordige christenen, die standbeelden oprichten voor hun helden, een bewijs is voor hun polytheïsme. Amerikanen uit de 19de eeuw zouden het onzinnig vinden als hun nakomelingen over 3000 jaar hen als afgodendienaren zouden beschouwen, omdat ze standbeelden hebben gebouwd voor hun god Washington. De hermetische filosofie ging zo in geheimzinnigheid gehuld dat Volney beweerde dat de volkeren van de oudheid hun grofstoffelijke symbolen vereerden als op zichzelf goddelijk, terwijl ze in feite slechts werden beschouwd als voorstellingen van esoterische beginselen. Ook Dupuis, die jaren van studie aan dit vraagstuk had gewijd, gaf een onjuiste interpretatie aan de symbolische cirkel, en schreef hun religieuze opvattingen alleen aan de astronomie toe. Eberhart (*Berliner Monatschrift*, 1787) en veel andere Duitse schrijvers uit de 18de en de 19de eeuw maken zich zonder omhaal af van de magie en denken dat deze is ontstaan uit de mythe van Plato in de *Timaeus*. Maar hoe zou het zonder kennis van de mysteriën voor deze mensen of voor anderen die de meer verfijnde intuïtie van een Champollion misten, mogelijk zijn geweest de esoterische helft te ontdekken van wat achter de sluier van Isis voor iedereen behalve de adepten verborgen was?

Niemand zal twijfelen aan de verdiensten van Champollion als egyptoloog. Hij verklaart dat alles bewijst dat de oude Egyptenaren overtuigde monotheïsten waren. De juistheid van de geschriften van de mysterieuze Hermes Trismegistus, van wie de datum dat hij leefde teruggaat tot in

[1] Ennemoser, *History of Magic*, Londen, 1854, deel 2, blz. 65.

de nacht van de tijd, wordt door hem tot in hun kleinste bijzonderheden bevestigd. Ook Ennemoser zegt: 'Naar Egypte en het Oosten gingen Herodotus, Thales, Parmenides, Empedocles, Orpheus en Pythagoras, om onderricht te krijgen in de natuurwetenschappen en de theologie.' Daar verkreeg ook Mozes zijn wijsheid, en Jezus bracht er zijn jonge jaren door.

Daar verzamelden de onderzoekers van alle landen zich vóór Alexandrië was gesticht. 'Hoe komt het', vervolgt Ennemoser, 'dat van deze mysteriën in de loop van zoveel eeuwen en bij zoveel verschillende volkeren zo weinig bekend is geworden? Het antwoord is dat dit moet worden toegeschreven aan het overal geldende strikte stilzwijgen van de ingewijden. Een andere mogelijke oorzaak is de vernietiging en het volledige verlies van alle geschriften over de geheime kennis van de grijze oudheid.' De boeken van Numa, beschreven door Livius en bestaande uit verhandelingen over de natuurwetenschap, werden gevonden in het graf van eerstgenoemde, maar ze mochten niet worden bekendgemaakt, om te vermijden dat ze de geheimste mysteriën van de staatsreligie zouden openbaren. De senaat en de volkstribuun bepaalden dat de boeken zelf zouden worden (25)
verbrand, en dit gebeurde in het openbaar.[1]

De magie werd beschouwd als een goddelijke wetenschap die leidde tot een deelhebben aan de eigenschappen van de godheid zelf. 'Ze ontsluiert de werkingen van de natuur', zegt Philo Judaeus, 'en leidt tot het aanschouwen van hemelse machten.'[2] In latere tijden maakten het misbruik ervan en de ontaarding in tovenarij haar tot een voorwerp van algemene afschuw. We moeten ons dus alleen met haar bezighouden zoals ze in het verre verleden was, in de eeuwen toen iedere ware religie op kennis van de occulte natuurkrachten was gebaseerd. De magie is niet ingesteld door de priesterklasse in het oude Perzië, zoals gewoonlijk wordt gedacht maar door de magi, die aan haar hun naam ontleenden. De mobeds, de priesters van de pārsī's – de oude ghebers – worden zelfs nu nog in het Pehlevi dialect *magoï* genoemd.[3] *De magie verscheen tegelijk met de eerste mensenrassen op de wereld*. Cassianus vermeldt een verhandeling die in de vierde en de vijfde eeuw goed bekend was en die werd toegeschreven aan Cham, de zoon van Noach, die deze op zijn beurt zou hebben gekregen van Jared, het vierde geslacht van Seth, de zoon van Adam.[4]

Mozes dankte zijn kennis aan de moeder van de Egyptische prinses Thermuthis, die hem uit het water van de Nijl had gered. De vrouw van de

---

[1] *History of Magic*, deel 2, blz. 9, 11.
[2] Philo Judaeus, *De specialibus legibus*, §4.
[3] *Zend-Avesta*, deel 2, blz. 506.
[4] Joannes Cassianus, *Collationes Patrum*, 1, Coll. 8, hfst. 21.

farao,[1] Batria, was zelf een ingewijde, en de joden zijn haar dank verschuldigd voor het bezit van hun profeet, 'onderwezen in alle wijsheid van de Egyptenaren en machtig in woord en daad'.[2] Justinus de Martelaar zegt op gezag van Trogus Pompeius dat Jozef bij de hogepriesters van Egypte een grote kennis van de magische kunsten had verkregen.[3]

De Ouden wisten meer over bepaalde wetenschappen dan onze tegenwoordige geleerden tot dusver hebben ontdekt. Hoewel velen onwillig zijn om dit toe te geven, heeft toch meer dan één wetenschapper dit erkend. 'De hoeveelheid wetenschappelijke kennis die in een vroege beschaving al bestond, was veel groter dan men in onze tijd wil toegeven,' zegt dr. A. Todd Thomson, de uitgever van *The Philosophy of Magic* van Salverte, 'maar', voegt hij eraan toe, 'deze was beperkt tot de tempels, werd zorgvuldig verborgen voor het volk en was alleen toegankelijk voor de priesters'. De geleerde Franz von Baader merkt over de kabbala op dat 'niet alleen onze verlossing en wijsheid, maar zelfs onze wetenschap van de joden afkomstig is'. Maar waarom maakt hij de zin niet af en vertelt hij de lezer niet van wie de joden hun kennis hadden?

Origenes, die had behoord tot de Alexandrijnse school van platonisten,
(26) verklaart dat Mozes aan de 70 ouderen naast de leringen van het verbond ook enkele heel belangrijke geheimen 'uit de verborgen diepten van de wet' heeft meegedeeld. Hij eiste van hen dat ze deze alleen zouden bekendmaken aan personen die ze dit waardig achtten.

Hiëronymus noemt de joden van Tiberias en Lydda als de enige leraren van de mystieke methode van interpretatie. Ten slotte geeft Ennemoser als zijn sterke overtuiging dat 'de geschriften van Dionysius de Areopagiet duidelijk zijn gebaseerd op de joodse kabbala'. Wanneer we in aanmerking nemen dat de gnostici of eerste christenen de volgelingen van de oude essenen waren onder een nieuwe naam, hoeft men zich daarover niet te verwonderen. Prof. Molitor geeft de kabbala wat deze toekomt. Hij zegt:

> De tijd van onlogisch redeneren en oppervlakkigheid, in zowel de theologie als de wetenschap, is voorbij, en omdat het revolutionaire rationalisme slechts zijn eigen leegte heeft achtergelaten nadat het al het positieve heeft vernietigd, schijnt het nu de tijd te zijn om onze aandacht opnieuw te richten op die mysterieuze openbaring die de levende bron is waaruit onze verlossing moet komen . . . de mysteriën van het oude Israël, die alle geheimen van het tegenwoordige Israël bevatten, zouden bijzonder geschikt zijn om . . . op hun diepste theosofische beginselen

[1] Gilbert Gaulmin, *De Vita et Morte Mosis*, blz. 199.
[2] *Handelingen van de Apostelen* 7:22.
[3] Justinus, *Historiae Philippicae*, boek 36, hfst 2.

> het gebouw van de theologie te baseren en zo voor alle ideële wetenschappen een *vaste grondslag* te verkrijgen. Ze zouden een nieuwe weg openen . . . naar de duistere doolhof van de mythen, geheimen en instellingen van primitieve volkeren. . . . Alleen deze overleveringen bevatten de stelsels van de scholen van de profeten, die de profeet Samuel niet stichtte maar *slechts herstelde*, en die geen ander doel hadden dan de geleerden tot wijsheid en de hoogste kennis te brengen, en als ze zich daartoe waardig hadden betoond, hen in te wijden *in nog diepere mysteriën*. Tot deze mysteriën rekende men ook de *magie*, die tweevoudig van aard was: goddelijke magie en boze magie of zwarte kunst. Elk van deze kan weer in twee soorten worden verdeeld, de actieve en de beschouwende; in de eerste probeert de mens zich met de wereld in verbinding te stellen om verborgen dingen te weten te komen; in de laatste probeert hij macht te krijgen over geesten; in de eerste, om *goede en heilzame* handelingen te verrichten; in de laatste, om allerlei soorten duivelse en onnatuurlijke daden te verrichten.[1]

De geestelijkheid van de voornaamste drie christelijke kerken, de Griekse, de rooms-katholieke en de protestantse, keurt elk spiritistisch verschijnsel af dat zich door middel van zogenaamde 'mediums' openbaart. Het is nog maar kortgeleden dat laatstgenoemde twee kerkelijke organisaties elk hulpeloos slachtoffer bij wie zich via hun organisme geesten manifesteerden – en soms blinde en nog onverklaarde natuurkrachten – (27) verbrandden, ophingen of op andere manier vermoordden. Aan het hoofd van deze drie kerken staat in het bijzonder de roomse kerk. Haar handen zijn vuurrood van het onschuldige bloed van talloze slachtoffers, gestort in naam van de Molochachtige godheid die aan het hoofd van haar geloof staat. Ze staat klaar en verlangt ernaar om weer te beginnen. Maar ze is aan handen en voeten gebonden door die 19de-eeuwse geest van vooruitgang en religieuze vrijheid, die ze dagelijks bespot en belastert. De Grieks-Russische kerk is in haar primitieve, eenvoudige, hoewel blinde geloof het vriendelijkst en staat het dichtst bij Christus. Ondanks de omstandigheid dat er tussen de Griekse en rooms-katholieke kerk geen werkelijke eenheid heeft bestaan en dat deze al eeuwen geleden uit elkaar zijn gegaan, schijnen de roomse pausen dit feit onveranderlijk te negeren. Ze hebben zich op de meest onbeschaamde manier de rechtsbevoegdheid aangematigd, niet alleen over de landen van de Griekse kerk, maar ook over alle protestanten. 'De kerk houdt vol', zegt prof. Draper, 'dat de staat geen rechten heeft over iets waarvan zij verklaart dat het op haar terrein ligt, en dat het protestantisme, omdat het slechts een rebellie is, helemaal geen rechten heeft;

[1] Molitor, *Philosophy of History and Traditions*, vertaling van Howitt, blz. 285.

dat zelfs in protestantse gemeenten de katholieke bisschop *de enige rechtmatige* spirituele herder *is*.'[1] In de wind geslagen decreten, encyclieken die niet werden gelezen, uitnodigingen voor oecumenische concilies waaraan geen aandacht werd besteed, excommunicaties waarover werd gelachen, deze schijnen geen van alle enig verschil te hebben gemaakt. Hun volharding werd slechts geëvenaard door hun onbeschaamdheid. In 1864 werd het toppunt van absurditeit bereikt toen Pius IX de Russische keizer excommuniceerde en in het openbaar zijn banvloeken naar hem slingerde, als een '*scheurmaker* die is uitgeworpen uit de schoot van de heilige moederkerk'.[2] Noch hij, noch zijn voorouders, noch Rusland nadat dit duizend jaar geleden werd gekerstend, hebben ooit ermee ingestemd om zich bij de rooms-katholieken aan te sluiten. Waarom matigt men zich niet de kerkelijke jurisdictie aan over de boeddhisten van Tibet, of over de schaduwen van de oude Hyksos?

De mediamieke verschijnselen hebben zich in alle tijden in Rusland en in andere landen voorgedaan. Deze kracht negeert religieuze verschillen, lacht om nationaliteiten en kan ongevraagd elk individu binnendringen, ongeacht of dat een gekroond hoofd of een arme bedelaar is.

Zelfs de tegenwoordige plaatsvervangende god, Pius IX zelf, zou die onwelkome gast niet kunnen ontlopen. Het is bekend dat zijne heiligheid in de loop van de laatste 50 jaar aan heel merkwaardige toevallen heeft geleden. Binnen het Vaticaan noemt men ze *goddelijke visioenen*; daarbuiten noemen artsen het epileptische aanvallen, en een gerucht onder het volk schrijft ze toe aan bezetenheid door de geesten van Perugia, Castelfidardo en Mentana!

(28) De lichten branden blauw: 't is nu middernacht
Koude angstdruppels staan op mijn rillende vlees,
Ik dacht dat de zielen kwamen van allen
Die ik liet vermoorden . . .[3]

De prins van Hohenlohe, die in het eerste kwart van onze eeuw zo beroemd was door zijn genezende vermogens, was zelf een groot medium. Deze verschijnselen en krachten behoren in feite niet tot een bepaalde tijd of een bepaald land. Ze vormen een deel van de psychologische eigenschappen van de mens – de microkosmos.

Eeuwenlang leden de *klikushi*[4], de *yurodiviy*[5] en andere ongelukkige

[1] *History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 329.
[2] Zie de *Gazette du Midi* en *Le Monde* van 3 mei 1864.
[3] Shakespeare, *King Richard III*, 5de akte, 3de toneel.
[4] Letterlijk de *krijsenden* of huilenden.
[5] De verstandelijk gehandicapten.

schepselen aan vreemde kwalen, die de Russische geestelijken en het volk toeschrijven aan bezetenheid door de duivel. Ze verdringen zich bij de ingangen van de kathedralen zonder naar binnen te durven gaan, uit vrees dat de eigenzinnige demonen door wie ze worden beheerst, hen tegen de grond zouden werpen. Woronezj, Kiev, Kazan en alle steden die de wonderdoende relikwieën van gecanoniseerde heiligen bezitten, wemelen van zulke onbewuste mediums. Men kan een aantal van hen altijd in akelige groepen bijeen vinden, rondhangend bij poorten en portalen. Bij bepaalde onderdelen van de misviering door de dienstdoende geestelijke, zoals het verschijnen van de sacramenten of het begin van het gebed en het koor '*Ejey Cherouvim*', beginnen deze half waanzinnigen, half mediums te kraaien als hanen, te blaffen, te loeien en te balken en vallen ten slotte onder vreselijke stuiptrekkingen neer. 'De *onreine* kan het heilige gebed niet verdragen', is de vrome verklaring. Bewogen door medelijden, geven sommige menslievende zielen versterkend voedsel aan de 'gekwelden', en delen aalmoezen onder hen uit. Soms wordt een priester gevraagd om de duivel uit te drijven. In dat geval verricht hij die ceremonie óf uit liefde en barmhartigheid, óf vanwege het lokkende vooruitzicht van een zilveren twintig-kopekenstuk, al naar gelang van de kracht van zijn christelijke motieven. Maar deze meelijwekkende schepsels – die mediums zijn, want ze voorspellen de toekomst en hebben soms visioenen als hun stuipen echt zijn[1] – worden om hun ongelukkige toestand nooit lastiggevallen. Waarom zouden de geestelijken hen vervolgen of het volk hen haten en aanklagen als vervloekte heksen en tovenaars? Het gezonde verstand en de rechtvaardigheid leiden ongetwijfeld tot de overweging dat als er iemand moet worden gestraft, dit toch niet de slachtoffers zijn die er niets aan kunnen doen, maar de demon die zoals wordt beweerd hun daden beheerst. Het ergste dat met de lijder kan gebeuren, is dat de priester hem of haar overgiet met wijwater en er de oorzaak van is dat het arme schepsel kou vat. Als dit niet helpt, wordt de *klikusha* overgelaten aan de wil van God en met liefde en (29)
medelijden verzorgd. Een geloof dat op grond van zulke beginselen wordt beleden, al is het bijgelovig en blind, verdient ongetwijfeld enig respect en kan voor de mens of de *ware* God nooit aanstootgevend zijn. Dit is niet het geval met het geloof van de rooms-katholieken, en daarom willen we hen en in de tweede plaats de protestantse geestelijkheid – met uitzondering van enkele vooraanstaande denkers onder hen – in dit boek nader onderzoeken. We willen weten waaraan ze het recht ontlenen om hindoes en Chinese spiritualisten en kabbalisten te behandelen zoals ze doen: ze

[1] Maar dit is niet altijd het geval, want sommige van deze bedelaars maken er een geregeld en winstgevend beroep van.

samen met de ongelovigen – een categorie die ze zelf hebben geschapen – als evenzoveel misdadigers te veroordelen tot de onuitblusbare vuren van de hel.

We wijzen volstrekt de gedachte af van ook maar de geringste oneerbiedigheid – laat staan de lastering – tegenover de goddelijke Macht die alle dingen, zichtbare en onzichtbare, heeft laten ontstaan. Aan haar majesteit en grenzeloze volmaaktheid durven we zelfs niet te denken. Het is voor ons voldoende te weten dat *zij* bestaat en alwijs is, en dat we evenals onze medeschepselen een vonk van *haar* essentie bezitten. De hoogste macht die we vereren is de grenzeloze en oneindige, de grote 'CENTRALE SPIRITUELE ZON', en door de eigenschappen en zichtbare gevolgen van zijn onhoorbare WIL worden we omringd. Het is de God van de zieners van de oudheid en van deze tijd. Zijn aard kan alleen worden onderzocht in de werelden die door zijn machtige FIAT tevoorschijn zijn geroepen. Zijn openbaring is met zijn eigen vinger in onvergankelijke tekens van universele harmonie weergegeven op het aangezicht van de kosmos. Het is het enige ONFEILBARE evangelie dat we erkennen.

Over de geografen van de oudheid merkt Plutarchus in *Theseus* op dat ze 'in de hoeken van hun kaarten delen van de wereld samendrukken waarover ze niets weten, en er als kanttekening bijzetten dat hierbuiten alleen zandwoestijnen liggen, *vol wilde beesten* en *ontoegankelijke moerassen*'. Doen onze theologen en wetenschappers niet hetzelfde? Terwijl eerstgenoemden de onzichtbare wereld bevolken met engelen of duivels, proberen onze filosofen hun leerlingen te overtuigen dat waar geen *stof* is, er *niets* is.

Hoeveel van onze verstokte sceptici behoren ondanks hun materialisme tot vrijmetselaarsloges? De broeders van het rozenkruis, mysterieuze ambachtslieden van de middeleeuwen, leven nog – maar alleen in naam. Ze kunnen 'tranen storten op het graf van hun eerbiedwaardige meester Hiram Abiff', maar vergeefs zullen ze de ware plaats zoeken 'waar het takje van de mirt zich bevond'. Alleen de dode letter is gebleven, de geest is verdwenen. Ze zijn als het Engelse of Duitse koor van de Italiaanse opera, dat in de vierde akte van *Ernani* neerdaalt in de grafkelder van Karel de Grote, en in een voor hen volkomen onbekende taal over hun samenzwering zingt. Zo kunnen ook onze tegenwoordige ridders van het Heilige Gewelf,
(30) als ze willen, iedere nacht 'door de negen gewelven naar de ingewanden van de aarde' afdalen: ze 'zullen nooit de heilige Delta van Henoch ontdekken'. De 'Heren ridders in de Zuidvallei' en die in 'de Noordvallei' kunnen proberen zich ervan te overtuigen dat 'hun geest al snel zal worden verlicht' en dat, naarmate ze vooruitgaan in de vrijmetselarij, 'de sluier van

bijgeloof, despotisme, tirannie' en dergelijke niet langer hun verstand verduistert. Maar dit zijn allemaal lege woorden zolang ze hun moeder, de magie, verwaarlozen en haar tweelingzuster, het spiritisme, de rug toekeren. Werkelijk, 'Heren ridders van het Oosten', u mag 'uw plaatsen verlaten en in een droevige houding op de grond gaan zitten, met uw hoofd rustend op uw handen', want u heeft reden om uw lot te beklagen en te berouwen. Sinds Filips de Schone de tempeliers uitroeide, is er niet één verschenen om uw twijfels weg te nemen, ondanks alle beweringen van het tegendeel. U bent inderdaad 'zwervers uit Jeruzalem, die de verloren schat van de heilige plaats zoeken'. Heeft u die gevonden? Helaas, nee! want de heilige plaats is ontwijd; de pilaren van wijsheid, kracht en schoonheid zijn verwoest. Voortaan 'moet u zwerven in het duister' en 'reizen in nederigheid' door de wouden en bergen, op zoek naar het 'verloren woord'. 'Ga voort!', u zult het nooit vinden zolang u uw reizen beperkt tot *zeven* of zelfs zeven maal zeven; want u 'reist in het duister', en deze duisternis kan alleen worden verdreven door het licht van de fel schijnende toorts van de waarheid, en die wordt alleen gedragen door de ware afstammelingen van Ormazd. Alleen zij kunnen u de juiste uitspraak leren van de naam die aan Henoch, Jacob en Mozes is geopenbaard. 'Ga voort!' Tot uw R.S.W. zal leren 333 te vermenigvuldigen en in plaats daarvan 666 *te schrappen*, het getal van het Beest uit de *Openbaring*, kunt u het best voorzichtig zijn en '*sub rosa*' handelen.

Om te laten zien dat de opvattingen van de Ouden over de verdeling van de geschiedenis van de mens in cyclussen niet geheel zonder filosofische basis waren, zullen we dit hoofdstuk besluiten door de lezer bekend te maken met een van de oudste overleveringen van de oudheid over de evolutie van onze planeet.

Aan het einde van ieder 'groot jaar', dat Aristoteles volgens Censorinus[1] het *grootste* noemt en dat bestaat uit zes *sars*[2], ondergaat onze planeet een volledige omwenteling van de natuur. De klimaten van de polen en van de evenaar verwisselen geleidelijk van plaats. Het eerstgenoemde beweegt zich langzaam naar de equator, en de tropische zone met

[1] *De die natali*, hfst. 18.

[2] Webster beweert volkomen ten onrechte dat de Chaldeeën de cyclus van eclipsen, een periode van ongeveer 6.586 jaar, *saros* noemden, 'de tijd van omwenteling van de maanknopen'. Berosus, zelf een Chaldeeuwse astroloog in de tempel van Belus in Babylon, geeft voor de duur van de *sar* of *sarus* 3600 jaar, voor een *neros* 600 jaar en voor een *sossus* 60 jaar. Zie Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 28-31, 335-6: Berosus (fragment uit Abydenus), 'On the Chaldaean Kings and the Deluge'; en fragment uit Theon van Alexandrië in MS. ex. cod. reg. Gall. gr. No. 2390, fol. 154. Ook Eusebius, *Chronicon*, 1:6.

haar uitbundige vegetatie, die vol dierenleven is, komt in de plaats van
(31) het afschrikwekkende woeste land van de ijzige polen. Deze klimaatverandering gaat noodzakelijk gepaard met overstromingen, aardbevingen en andere kosmische rampen.[1] Doordat de oceaanbeddingen aan het eind van elke 10.000 jaar en ongeveer één neros worden verplaatst, wordt een half universele zondvloed, zoals de legendarische van Noach, teweeggebracht. Dat jaar werd door de Grieken het *zonnejaar* genoemd, maar niemand buiten het heiligdom wist iets met zekerheid, noch over de duur, noch over de bijzonderheden ervan. De winter van dat jaar werd de catastrofe of de zondvloed genoemd; de zomer de *ecpyrosis*. Volgens de volksoverlevering werd de wereld in deze jaargetijden afwisselend verbrand en overstroomd. Dat lezen we tenminste in de *Astronomische Fragmenten* van Censorinus en Seneca. Zo onzeker waren de commentatoren over de lengte van dit jaar dat geen van hen, behalve Herodotus en Linus, dicht bij de waarheid kwamen.[2] Eerstgenoemde gaf er 10.800 jaar voor op, de laatste 13.984 jaar. Volgens de beweringen van de Babylonische priesters, die werden bevestigd door Eupolemus[3], 'dankt de stad Babylon haar stichting aan degenen die werden gered van de ramp van de zondvloed; *dit waren de reuzen* en ze bouwden de toren die bekend is uit de geschiedenis'.[4] Deze reuzen, die grote astrologen waren en bovendien van hun vaderen, 'de zonen van god', alle onderricht over geheime zaken hadden ontvangen, onderwezen op hun beurt de priesters, en lieten in de tempels alle verslagen achter over de periodieke catastrofe die ze zelf hadden meegemaakt. Zo kwamen de hogepriesters aan hun kennis over de *grote* jaren. Wanneer we bovendien bedenken dat Plato in de *Timaeus* (22-23) de oude Egyptische priester citeert, die Solon een standje geeft omdat deze niet wist dat er verschillende zondvloeden waren geweest zoals de grote van Ogyges, dan kunnen we gemakkelijk vaststellen dat dit geloof in het

---

[1] Voordat de wetenschappers zo'n theorie – al is die traditioneel – verwerpen, zou het toch wel passend zijn als ze verklaarden waarom het noordelijke halfrond aan het einde van het Tertiair zo'n temperatuurdaling had ondergaan dat de hete zone volledig in een Siberisch klimaat is veranderd. Laten we in het oog houden dat *het heliocentrische stelsel uit Boven-India afkomstig is* en dat de kiemen van alle grote sterrenkundige waarheden door Pythagoras daarvandaan zijn meegebracht. Zolang we geen wiskundig juist bewijs hebben, is de ene hypothese even goed als de andere.

[2] Censorinus, *De die natali*, hfst. 18. Seneca, *Quaestiones naturales*, 3:29.

[3] Eusebius, *Praeparatio evangelica*, boek 9, hfst. 14. Over de toren van Babel en Abraham.

[4] Dit is volkomen in tegenspraak met het bijbelverhaal, dat ons meedeelt dat de zondvloed juist werd gezonden om die *reuzen* te vernietigen. De priesters van Babylon hadden er *geen* belang bij om leugens te bedenken.

zonnejaar een leer was die door de ingewijde priesters in de hele wereld werd aangehangen.

De nerossen, de Brihaspati of de perioden die men yuga's of kalpa's noemt, zijn vraagstukken waarvan de oplossing een heel leven kost. Het satyayuga en de boeddhistische chronologische cyclussen zouden een wiskundige verbluft doen staan door de lange rij cijfers. De mahākalpa omvat een onnoemelijk aantal perioden, die ver teruggaan in antediluviale tijden. (32)
Dit stelsel omvat een kalpa of grote periode van 4.320.000.000 jaar, die als volgt wordt verdeeld in vier kleinere yuga's:

1.	Satyayuga	1.728.000 jaar
2.	Trētayuga	1.296.000 jaar
3.	Dvāparayuga	864.000 jaar
4.	Kaliyuga	432.000 jaar
	Totaal	4.320.000 jaar

die één goddelijke eeuw of mahāyuga vormen; 71 mahāyuga's hebben 306.720.000 jaar; daarbij voegt men een saṃdhyā (of de tijd dat dag en nacht aan elkaar grenzen, de ochtend- en de avondschemering), die in duur gelijk is aan een satyayuga van 1.728.000 jaar. Zo komt men tot een manvantara van 308.448.000 jaar.[1] Veertien manvantara's tellen 4.318.272.000 jaar, waarbij men een saṃdhyā van 1.728.000 jaar moet optellen om de kalpa te beginnen, waardoor de kalpa of grote periode 4.320.000.000 jaar omvat.[2] We zijn nu pas in het kaliyuga van het 28ste tijdperk van het 7de manvantara van 308.448.000 jaar; we hebben dus nog voldoende tijd vóór we zelfs de helft van de tijd hebben bereikt die aan de wereld is toegekend.

Deze getallen zijn geen fantasie, maar zijn gebaseerd op werkelijke sterrenkundige berekeningen, zoals is aangetoond door S. Davis.[3] Voor veel wetenschappers, onder wie Higgins, was het ondanks hun onderzoekingen een groot raadsel welke van deze cyclussen de *geheime* was. Bunsen heeft aangetoond dat de Egyptische priesters die aantekeningen van de cyclussen maakten, deze altijd strikt geheimhielden.[4] Misschien

[1] Coleman, die deze berekening maakt (*The Mythology of the Hindus*, blz. xiii, Londen, 1832), heeft een ernstige fout in de drukproef laten staan: de duur van het manvantara wordt opgegeven als 368.448.000 jaar, wat precies 60 miljoen jaar te veel is.

[2] Noot vert.: Een kalpa of dag van Brahmā is gelijk aan duizend mahāyuga's, dus 4.320.000.000 jaar.

[3] S. Davis, 'On the Astronomical Computations of the Hindus', in *Asiatic Researches*, vol. 2, blz. 225ev.; Higgins, *Anacalypsis,* 1:176.

[4] Bunsen, *Egypt's Place in Universal History*, deel 1, 1848, blz. 24.

kwam hun moeilijkheid voort uit het feit dat de berekeningen van de Ouden zowel sloegen op de spirituele als op de fysieke vooruitgang van de mensheid. Het zal niet moeilijk zijn het nauwe verband te begrijpen dat de Ouden legden tussen de cyclussen van de natuur en van de mensheid, indien we bedenken dat ze geloofden in de voortdurende en almachtige invloeden van de planeten op de lotgevallen van de mensheid. Higgins dacht terecht dat de cyclus van 432.000 jaar van het Indiase stelsel de ware sleutel tot de geheime cyclus is. Maar het is duidelijk dat zijn poging deze te ontcijferen is mislukt, want die cyclus behoorde tot het mysterie van de schepping en was daarom de meest onschendbare van alle. Hij werd, alleen in symbolische cijfers, herhaald in het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*,
(33) waarvan het origineel, indien het nog bestaat, beslist niet in de bibliotheken aanwezig is, want het was een van de oudste boeken van Hermes,[1] waarvan het aantal op dit moment onbekend is.

Bij hun berekeningen volgens de geheime periode van de grote neros

[1] De 42 heilige boeken van de Egyptenaren, waarvan Clemens van Alexandrië vermeldt dat ze in zijn tijd bestonden, waren slechts een deel van de boeken van Hermes. Op gezag van de Egyptische priester Abammon schrijft Iamblichus 1200 van dergelijke boeken toe aan Hermes, en Manetho 36.000. Maar het getuigenis van Iamblichus als neoplatonist en magiër wordt natuurlijk door de tegenwoordige critici verworpen. Manetho, die bij Bunsen in hoog aanzien staat als een 'zuiver historische persoonlijkheid' . . . met wie 'geen van de latere uit zijn land afkomstige historici kan worden vergeleken . . .' (zie *Egypt's Place*, deel 1, blz. 97), wordt plotseling een pseudo-Manetho, zodra de ideeën die hij naar voren brengt in strijd komen met de wetenschappelijke vooroordelen tegen de magie en de occulte kennis waarover de priesters van de oudheid beweerden te beschikken. Maar geen archeoloog twijfelt ook maar een ogenblik aan de bijna ongelooflijke ouderdom van de hermetische boeken. Champollion toont groot respect voor hun echtheid en waarheidsliefde, die door veel oude monumenten worden bevestigd. En Bunsen voert onweerlegbare bewijzen aan voor hun ouderdom. Uit zijn onderzoek vernemen we bijvoorbeeld dat er vóór de tijd van Mozes een reeks van 61 koningen was, die aan het mozaïsche tijdperk voorafgingen met een duidelijk aanwijsbare beschaving van enkele duizenden jaren. We kunnen dus ervan verzekerd zijn dat de boeken van Hermes Trismegistus eeuwen vóór de geboorte van de joodse wetgever al bestonden. 'Schrijfstiften en inktkokers, de oudste van de wereld, werden gevonden op monumenten van de vierde dynastie,' zegt Bunsen. Wanneer deze eminente egyptoloog de periode van 48.863 jaar vóór Alexander, waarop volgens Diogenes Laërtius de verslagen van de priesters betrekking hebben, verwerpt, dan wordt hij kennelijk nog meer in verlegenheid gebracht door de 10.000 jaar van sterrenkundige waarnemingen. Hij merkt op: 'Als dit werkelijke waarnemingen zouden zijn, *moeten* ze zich over 10.000 jaar *hebben* uitgestrekt' (blz. 14). 'We vernemen echter', voegt hij eraan toe, 'uit een van hun eigen oude chronologische boeken . . . dat de werkelijke Egyptische overleveringen over het mythologische tijdperk, *tienduizenden* jaren betreffen' (*Op.cit.*, deel 1, blz. 15).

en de kalpa's van de hindoes stelden sommige kabbalisten, wiskundigen en archeologen die niets wisten van de geheime berekeningen, het bovengenoemde aantal van 21.000 jaar op 24.000 als de duur van het grote jaar, want ze dachten dat de laatste periode van 6000 jaar alleen sloeg op de vernieuwing van onze aardbol. Higgins geeft als reden daarvoor dat men in de oudheid dacht dat de equinoxen slechts met 2000 jaar per teken voortgingen, en niet met 2160 jaar. Dan kan de lengte van het grote jaar viermaal 6000 of 24.000 jaar bedragen. 'Zo zouden', zegt hij, 'hun sterk verlengde cyclussen kunnen ontstaan; want het zou bij dit grote jaar hetzelfde zijn als bij het gewone jaar, tot het een sterk verlengde cirkel was rondgegaan en was teruggekeerd op het beginpunt.' Hij geeft voor de 24.000 de volgende verklaring:

> Indien de hoek die het vlak van de ecliptica maakt met het vlak van de evenaar geleidelijk en regelmatig kleiner was geworden, zoals men tot voor kort veronderstelde, zouden de twee vlakken na ongeveer tien perioden of 6000 jaar samenvallen; na nog 6000 jaar zou de zon net zo (34)
> ten opzichte van het zuidelijke halfrond staan als hij nu ten opzichte van het noordelijke halfrond staat. Na weer 6000 jaar zouden de twee vlakken opnieuw samenvallen en na de volgende 6000 jaar, dus na verloop van ongeveer 24.000 of 25.000 jaar in totaal, zou de zon weer dezelfde stand hebben als nu. Wanneer de zon de equator bereikte, zouden de tien perioden of 6000 jaar zijn geëindigd en de wereld *door vuur* worden vernietigd; wanneer hij kwam aan het zuidelijke punt, zou ze door water worden verwoest. En zo zou de wereld aan het eind van elke 6000 jaar of 10 nerossen worden vernietigd.[1]

Deze methode om met *nerossen* te rekenen, zonder aandacht te besteden aan de geheimhouding waarmee de oude filosofen, die uitsluitend tot de priesterkaste behoorden, hun kennis omgaven, leidde tot de grootste fouten. Ze bracht de joden en sommige christelijke platonisten ertoe te beweren dat de wereld na 6000 jaar zou vergaan. Gale toont aan hoe diep dit geloof bij de joden was geworteld. Het heeft ook de huidige wetenschappers ertoe gebracht de hypothese van de Ouden in diskrediet te brengen. Het was de oorzaak van het ontstaan van verschillende religieuze sekten die, zoals de adventisten van de 19de eeuw, steeds leven in de verwachting van de naderende ondergang van de wereld.

Evenals onze planeet ieder jaar eenmaal om de zon draait en tegelijk in elke 24 uur één keer om haar eigen as wentelt en zo kleinere cirkels beschrijft binnen een grotere, zo wordt binnen de grote saros het werk van de kleinere cyclische perioden volbracht en opnieuw begonnen.

[1] Higgins, *Anacalypsis*, deel 1, blz. 209.

De omwenteling van de fysieke wereld gaat volgens de leer van de Ouden vergezeld van een soortgelijke omwenteling in de wereld van het verstand, want de spirituele evolutie van de wereld verloopt evenals de fysieke volgens cyclussen.

Zo zien we in de geschiedenis een regelmatige afwisseling van eb en vloed in het getij van de menselijke vooruitgang. De grote koninkrijken en keizerrijken van de wereld raken, nadat ze het hoogtepunt van hun bloei hebben bereikt, weer in verval, overeenkomstig dezelfde wet waardoor ze aanzien verwierven; totdat de mensheid, nadat ze het laagste punt heeft bereikt, zich weer doet gelden en nogmaals opklimt, waarbij volgens deze wet van cyclisch opklimmende vooruitgang, het bereikte iets hoger ligt dan het punt vanwaar ze daarvóór was afgedaald.

De indeling van de geschiedenis van de mensheid in een gouden, zilveren, koperen en ijzeren tijdperk is geen verbeelding. We zien hetzelfde in de literatuur van volkeren. Een periode van grote inspiratie en onbewuste productiviteit wordt onveranderlijk gevolgd door een periode van kritiek en bewustheid. De ene verschaft het materiaal voor het analyserende en kritische verstand van de andere.

Zo waren al die grote persoonlijkheden die als reuzen oprijzen in de geschiedenis van de mensheid, zoals Boeddha-Siddhārtha en Jezus op spi-
(35) ritueel gebied, en Alexander de Macedoniër en Napoleon de Grote op het gebied van de fysieke veroveringen, slechts weerspiegelde beelden van mensentypen die 10.000 jaar eerder hadden bestaan, in het voorafgaande tijdperk van die duur, opnieuw voortgebracht door de mysterieuze machten die de lotgevallen van onze wereld bepalen. Er is in alle geschriften van de religieuze of wereldlijke geschiedenis geen enkele op de voorgrond tredende persoonlijkheid van wie we niet het prototype kunnen vinden in de halffictieve en halfhistorische overleveringen van vroegere religies en mythologieën. Zoals de ster, die op onmetelijke afstand boven ons hoofd zacht schittert in de grenzeloze uitgestrektheid van de hemel, wordt weerspiegeld in de kalme wateren van een meer, zo wordt het beeld van mensen uit de antediluviale tijd weerspiegeld in de tijden die we in een historische terugblik kunnen omvatten.

'*Zo boven, zo beneden. Wat is geweest, zal terugkeren. Zoals in de hemel, zo ook op aarde*.'

De wereld is altijd ondankbaar tegenover haar grote figuren. Florence heeft een standbeeld opgericht voor Galileï, maar Pythagoras wordt zelfs nauwelijks genoemd. Eerstgenoemde vond een kant-en-klare gids in de uiteenzettingen van Copernicus, die strijd had moeten voeren tegen het algemeen aanvaarde stelsel van Ptolemeus. Maar noch Galileï, noch de

tegenwoordige astronomen waren de ontdekkers van de posities van de planeten. Duizenden eeuwen eerder werden die onderwezen door de wijzen van Centraal-Azië, en vandaar meegebracht door Pythagoras, niet als veronderstelling, maar wetenschappelijk bewezen. 'De getallen van Pythagoras', zegt Porphyrius, 'waren hiëroglifische symbolen, door middel waarvan hij alle denkbeelden over de aard van de dingen verklaarde.'[1]

We moeten dus in de oudheid naar de oorsprong van alle dingen zoeken. Hargrave Jennings drukt zich uitstekend uit als hij over de piramiden spreekt, en hij zegt ware woorden wanneer hij vraagt:

> Is het wel een redelijke conclusie dat – in een tijd toen de kennis het grootst was en de menselijke vermogens in vergelijking met die in onze tijd wonderbaarlijk waren – al die onovertroffen, *nauwelijks te geloven* fysieke resultaten, prestaties zoals die van de Egyptenaren, ontstonden door toewijding aan een fout of een vergissing? Dat de myriaden bewoners van het Nijlgebied dwazen waren die hun zware werk in het duister verrichtten, en dat al de magie van hun grote figuren bedrog was, en dat alleen wij, met onze minachting voor wat we hun bijgeloof en verspilde kracht noemen, wijs zijn? Nee! Deze oude religies bevatten veel meer dan men waarschijnlijk – gezien de huidige verwaandheid die deze verwerpt, het zelfvertrouwen van deze tijd van oppervlakkige wetenschap, en de spot in onze dagen van ongeloof – ook maar enigszins vermoedt. We begrijpen de oude tijd niet . . . Zo zien we hoe de klassieke gebruiken en de heidense leringen met elkaar in overeenstemming kunnen worden gebracht, hoe zelfs de heidense en de Hebreeuwse, de mythologische en de christelijke leer harmoniëren in (36)
> het algemene geloof dat op magie is gebaseerd. Dat magie inderdaad mogelijk is, is de moraal van dit boek.[2]

Die is inderdaad mogelijk. Dertig jaar geleden, toen het eerste kloppen in Rochester de sluimerende aandacht voor de werkelijkheid van een onzichtbare wereld wakker riep, toen de zachte regen van klopgeluiden geleidelijk een stortvloed werd die de hele wereld overspoelde, waren er slechts twee machten waartegen de spiritisten moesten strijden: de theologie en de wetenschap. Maar de theosofen hebben naast deze, de hele wereld tegen zich, en in de eerste plaats de spiritisten.

'Er is een *persoonlijke* God en een *persoonlijke* Duivel!' dondert de christelijke prediker. 'Laat degene vervloekt zijn die dat durft te ontkennen!' 'Er is geen persoonlijke God, behalve in de grijze massa van onze hersenen', antwoordt de materialist minachtend. 'En er is geen Duivel.

[1] *Vita Pythagorae*, Amsterdam, 1707.
[2] Hargrave Jennings, *The Rosicrucians*, 1870, blz. 99-102.

Laat degene die dit beweert, worden beschouwd als een driedubbele idioot.' Intussen storen de occultisten en *ware* filosofen zich aan geen van de strijdende partijen, maar volharden in hun werk. Geen van hen gelooft in de absurde, hartstochtelijke en wispelturige God van het bijgeloof, maar ze geloven allen in goed en kwaad. Ons menselijke verstand, de emanatie van ons eindige denkvermogen, is zonder twijfel niet in staat een goddelijke intelligentie, een eindeloze en oneindige entiteit, te begrijpen; en volgens de strikte logica kan dat wat ons begrip te boven gaat en volstrekt onbegrijpelijk zou blijven, voor ons niet bestaan; het bestaat dus niet. Tot op dit punt is het eindige verstand in overeenstemming met de wetenschap en zegt: 'Er is geen God.' Maar aan de andere kant doet ons ego, dat wat onafhankelijk van ons in ons sterfelijke omhulsel leeft, denkt en voelt, meer dan geloven. Het *weet* dat er in de natuur een God bestaat, want de enige en onoverwinnelijke maker van alles leeft in ons, zoals wij in hem leven. Geen dogmatisch geloof of exacte wetenschap is in staat dat intuïtieve gevoel dat de mens is ingeworteld, uit te roeien, wanneer hij zich eenmaal volledig ervan bewust is geworden.

De menselijke natuur lijkt op de natuur van het heelal, omdat beide een afkeer van een vacuüm hebben. Ze voelt een intuïtief verlangen naar een hoogste macht. Zonder een God zou de kosmos haar als een zielloos lijk toeschijnen. Omdat het de mens verboden is hem te zoeken waar alleen zijn sporen zouden zijn te vinden, vulde hij de schrijnende leegte met de persoonlijke God die zijn spirituele leraren voor hem opbouwden uit de afbrokkelende restanten van heidense mythen en vergrijsde filosofieën uit de oudheid. Hoe kan men anders het als paddestoelen uit de grond schieten van soms grenzeloos absurde nieuwe sekten verklaren? De mensheid heeft één ingeboren, niet te onderdrukken verlangen waaraan moet worden voldaan door iedere religie die de plaats zou willen innemen van de dogmatische, onbewezen en onbewijsbare theologie van onze christelijke tijd. Dat is het verlangen naar de bewijzen van onsterfelijkheid. Zoals Sir Thomas Browne het heeft uitgedrukt: 'het is de zwaarste steen die de
(37) melancholie naar een mens kan gooien: hem te zeggen dat hij aan het eind van zijn bestaan is, of dat er geen toekomstig leven is waar het tegenwoordige naartoe leidt, dat anders zinloos zou zijn geweest'. Laat een religie zich aanbieden die deze bewijzen kan leveren in de vorm van wetenschappelijke feiten, en het bestaande stelsel zal óf zich gedwongen voelen zijn dogma's met dergelijke feiten te versterken, óf het zal de eerbied en genegenheid van het christendom verliezen. Christelijke geestelijken hebben vaak moeten erkennen dat er *geen authentieke* bron bestaat waaruit de mens de zekerheid van een toekomstig leven zou kunnen afleiden. Hoe

heeft zo'n geloof dan talloze eeuwen kunnen standhouden, als het niet zo was dat aan mensen van alle volkeren, beschaafd of onbeschaafd, dat bewijs *werd* gegeven? Is alleen al het bestaan van zo'n geloof niet een bewijs dat de nadenkende filosoof en de niet redenerende wilde beiden gedwongen waren het getuigenis van hun zintuigen te erkennen? Dat, zelfs al is in afzonderlijke gevallen de illusie van een geestverschijning misschien opgetreden als gevolg van fysieke oorzaken, er anderzijds in duizenden gevallen verschijningen van personen met verschillende mensen tegelijk een gesprek hebben gevoerd, die deze allen zagen en hoorden en die toch niet allemaal geestesziek konden zijn geweest?

De grootste denkers van Griekenland en Rome beschouwden zulke dingen als bewezen feiten. Ze onderscheidden de verschijningen in *manes*, *anima* en *umbra*. De *manes* daalden na de dood van het individu af naar de onderwereld; de *anima* of zuivere geest steeg op naar de hemel; en de rusteloze *umbra* (aan de aarde gebonden geest) zweefde om zijn graf, omdat de aantrekkingskracht van de stof en de liefde voor zijn aardse lichaam erin overheersten en zijn opstijgen naar hogere regionen verhinderde.

> Terra tegit *carnem*, tumulum circumvolat *umbra*,
> Orcus habet *manes*, *spiritus* astra petit,

zegt Ovidius over de drie samenstellende delen van de ziel.

Maar al die omschrijvingen moeten worden onderworpen aan een zorgvuldige filosofische analyse. Te veel van onze denkers houden geen rekening ermee dat de talrijke veranderingen van de taal, de allegorische manier van uitdrukken en de duidelijke geheimzinnigheid van oude mystieke schrijvers, die meestal verplicht waren de plechtige geheimen van de tempel nooit te onthullen, de vertalers en commentatoren ernstig kunnen hebben misleid. Ze vatten de uitspraken van de middeleeuwse alchemisten letterlijk op, en zelfs de bedekte symboliek van Plato wordt door de huidige wetenschappers meestal verkeerd begrepen. Eens zullen ze beter weten, en inzien dat in zowel de oude als de moderne filosofie een extreem determinisme werd toegepast; dat vanaf de eerste tijden van het bestaan van de mens de grondwaarheden over alles wat we op aarde mogen weten, door de adepten van de tempel werden bewaard; dat het verschil in geloof en reli- (38)
gieuze gebruiken alleen uiterlijk was; en dat die bewaarders van de oorspronkelijke goddelijke openbaring, die elk vraagstuk hadden opgelost dat binnen het bereik van het menselijke verstand ligt, met elkaar waren verbonden door een universele vrijmetselarij van wetenschap en filosofie, die één ongebroken keten om de aarde vormde. De filologie en de psychologie moeten nu het uiteinde van de draad vinden. Als dat is gebeurd, zal men

ontdekken dat de keten van geheimzinnigheid kan worden ontward door één enkele knoop uit de oude religieuze stelsels los te maken.

Het veronachtzamen en achterhouden van deze bewijzen heeft voortreffelijke denkers als Hare en Wallace en andere mensen met talent tot het moderne spiritisme gebracht. Tegelijk heeft het anderen, die van nature geen enkele spirituele intuïtie hadden, gedwongen tot een grof materialisme, dat onder verschillende namen verschijnt.

Maar het heeft geen zin over dit onderwerp door te gaan. We zullen de hoop of de moed niet verliezen, hoewel de wereld volgens de meesten van onze tijdgenoten slechts de kennis van één dag bezit, in de ochtendschemering waarvan de oudere filosofen stonden en waarvan de helderheid van de volle dag in haar bezit is; en hoewel het getuigenis van grote aantallen denkers uit de oudheid en de middeleeuwen voor de tegenwoordige onderzoekers geen waarde blijkt te hebben, alsof de wereld dateerde van het jaar 1 n.Chr. en alle kennis nog maar pas was verkregen. Dit ogenblik is geschikter dan ooit voor een heroverweging van oude filosofieën. Archeologen, filologen, astronomen, schei- en natuurkundigen naderen steeds dichter tot het punt waar ze zullen worden gedwongen deze te gaan bestuderen. De natuurwetenschap heeft de grenzen van haar onderzoek al bereikt; de bronnen van inspiratie van de dogmatische theologie zijn opgedroogd. Als de tekenen ons niet bedriegen, nadert de dag waarop aan de wereld de bewijzen zullen worden geleverd dat alleen de religies uit de oudheid in harmonie waren met de natuur en dat de wetenschap van de oudheid alles omvatte wat kan worden gekend. Lang bewaarde geheimen zullen dan misschien worden onthuld; lang vergeten boeken en lang verloren kunsten zullen mogelijk weer aan het licht komen; papyrussen en perkamenten van onschatbare betekenis zullen tevoorschijn komen in handen van mensen die beweren dat ze ze van mummies hebben afgerold of toevallig in onderaardse graven hebben ontdekt; er zullen wellicht kleitabletten en pilaren worden opgegraven en geïnterpreteerd, waarvan de gebeeldhouwde openbaringen de theologen zullen verbluffen en de wetenschappers in verwarring zullen brengen. Wie kent de mogelijkheden van de toekomst? Een tijd van ontnuchtering en van herbouw zal binnenkort beginnen – ja, is zelfs al begonnen. De cyclus is bijna volbracht; een nieuwe staat op het punt te beginnen, en de toekomstige bladzijden van de geschiedenis zullen het volledige getuigenis en bewijs kunnen bevatten dat

> Als men van de voorouders ook maar iets mag geloven,
> Dan hebben neerdalende geesten met de mens gesproken,
> En hem geheimen van een onbekende wereld verteld.

2

Paranormale verschijnselen en krachten

Waar het verstand tekortschiet,
Komt de trots te hulp
En vult de hele leegte op.
– Pope

Maar waarom zouden de werkingen van de natuur zijn veranderd? Er is misschien een diepzinniger filosofie dan die waarvan we dromen – een filosofie die de geheimen van de natuur onthult, *maar door er dieper in door te dringen het verloop van de natuur niet verandert*.
– Bulwer-Lytton

Is het voor een mens voldoende te weten dat hij bestaat? Is het voldoende dat hij als menselijk wezen is gevormd, om de benaming MENS te verdienen? We zijn er beslist van overtuigd dat de mens, wil hij een werkelijk spirituele entiteit worden, iets wat in deze naam besloten ligt, zichzelf eerst bij wijze van spreken opnieuw moet scheppen, dat wil zeggen hij moet uit zijn denken en geest niet alleen de overheersende invloed van zelfzucht en andere onzuiverheden verwijderen, maar ook de besmetting met bijgeloof en vooroordeel. Dit laatste is iets heel anders dan wat we gewoonlijk *antipathie* of *sympathie* noemen. We worden eerst onweerstaanbaar of onbewust binnen haar duistere kring getrokken door die eigenaardige invloed, die machtige stroom van magnetisme die uitgaat van denkbeelden en van fysieke lichamen. Hierdoor worden we omringd en worden we door morele lafheid – de angst voor de publieke opinie – ten slotte verhinderd om die kring te verlaten. Het komt zelden voor dat mensen iets in het ware of in een verkeerd licht zien, en tot hun conclusie komen door de vrije werking van hun eigen oordeel. Het tegenovergestelde is het geval. Men trekt meestal zijn conclusie door blindelings de mening te volgen die op dat moment heerst in het gezelschap waarin men verkeert. Een kerkganger zal geen absurd hoge prijs voor zijn plaats betalen, en een materialist gaat niet twee keer naar een lezing van Huxley over evolutie, omdat ze denken dat het juist is om dat te doen, maar alleen omdat meneer en mevrouw Huppeldepup dat hebben gedaan en omdat zij de grote Huppeldepups zijn.

Hetzelfde geldt voor al het andere. Als de psychologie haar Darwin had

gehad, zou men misschien hebben geconcludeerd dat de afstamming van de mens wat zijn morele eigenschappen betreft onlosmakelijk is verbonden met die van zijn fysieke lichaam. De maatschappij in haar slaafse toestand wekt bij de intelligente waarnemer van haar naäperij de indruk van een verwantschap tussen apen en mensen, die veel treffender is dan die tussen uiterlijke kentekenen waarop de grote antropoloog heeft gewezen. De
(40) vele soorten apen – 'spotbeelden van onszelf' – schijnen met opzet te zijn geëvolueerd om een bepaalde klasse van duur geklede mensen het materiaal voor hun stambomen te verschaffen.

De wetenschap boekt dagelijks vooruitgang op weg naar grote ontdekkingen in de scheikunde, de natuurkunde, de biologie en de antropologie. Onderzoekers zouden niet moeten worden beïnvloed door vooropgezette meningen en allerlei vooroordeel; maar hoewel het denken en de meningsvorming nu vrij zijn, zijn de wetenschappers nog steeds dezelfde mensen als vroeger. Een utopistische dromer is iemand die denkt dat de mens steeds verandert met het ontstaan en de ontwikkeling van nieuwe ideeën. Ook al is de grond goed bemest, zodat deze ieder jaar een grotere en betere variëteit van vruchten oplevert, wanneer u iets dieper graaft dan de laag die voor de oogst nodig is, zult u daaronder dezelfde aarde vinden die er al was vóór de eerste voor werd getrokken.

Enkele jaren geleden werd iemand die de onfeilbaarheid van een theologisch dogma in twijfel trok, onmiddellijk gebrandmerkt als een beeldenstormer en ongelovige. *Vae victis*! . . . De wetenschap heeft overwonnen. Maar op haar beurt maakt de overwinnares aanspraak op dezelfde onfeilbaarheid, hoewel ze evenmin erin slaagt te bewijzen daar recht op te hebben. '*Tempora mutantur et nos mutamur in illis*' (Tijden veranderen en wij veranderen tegelijk daarmee), het gezegde van de goede oude Lotharius is hier van toepassing. Niettemin hebben we het gevoel dat we enig recht hebben om aan de hogepriesters van de wetenschap te twijfelen.

Jarenlang hebben we de ontwikkeling en de groei van die twistappel – het MODERNE SPIRITISME – gadegeslagen. We zijn goed bekend met de literatuur erover in Europa en Amerika, en hebben nauwkeurig en belangstellend de eindeloze discussies gevolgd en de tegenstrijdige hypothesen ervan vergeleken. Veel ontwikkelde mannen en vrouwen – heterodoxe spiritisten natuurlijk – hebben geprobeerd de veelvormige verschijnselen te doorgronden. Het enige resultaat was dat ze tot de volgende conclusie kwamen: wat de reden ook is van die voortdurende mislukkingen – of die zijn toe te schrijven aan de onderzoekers zelf of aan de geheime kracht die aan het werk is – er is in ieder geval bewezen dat naarmate de paranormale verschijnselen in aantal en verscheidenheid toenemen, de duisternis waarin

hun oorsprong is gehuld steeds ondoordringbaarder wordt.

Dat er in feite mysterieuze verschijnselen worden waargenomen – die gewoonlijk en misschien ten onrechte spiritueel worden genoemd – kan men niet meer ontkennen. Zelfs wanneer men een groot deel ervan toeschrijft aan handig bedrog, is wat er overblijft belangrijk genoeg om een zorgvuldig wetenschappelijk onderzoek nodig te maken. '*Eppur si muove*', de zin die eeuwen geleden werd uitgesproken, is een bekend gezegde geworden. Nu is er niet meer de moed van een Galileï voor nodig om het de Academie naar het hoofd te slingeren. De paranormale verschijnselen zijn al in het offensief.

Het standpunt dat door wetenschappers in deze tijd wordt ingenomen, is dat, hoewel het optreden van bepaalde mysterieuze verschijnselen in aanwezigheid van mediums een feit is, niet is te bewijzen dat ze niet wor- (41)
den veroorzaakt door een abnormale zenuwtoestand van die personen; de mogelijkheid dat ze worden teweeggebracht door terugkerende menselijke geesten hoeft niet te worden overwogen tot die eerste vraag is beantwoord. Men kan weinig bezwaar maken tegen dit standpunt. Ongetwijfeld rust de bewijslast op hen die beweren dat er geesten werkzaam zijn. Indien de wetenschappers zich te goeder trouw met dit onderwerp zouden bezighouden en een werkelijk ernstig verlangen aan de dag zouden leggen om dit moeilijke mysterie op te lossen, in plaats van het te behandelen met een onwaardige en niet professionele minachting, zouden hun geen verwijten kunnen worden gemaakt. Het is waar dat het overgrote deel van de mededelingen van 'geesten' zelfs bij onderzoekers met een middelmatig verstand een afkeer zal opwekken. Zelfs wanneer ze echt zijn, zijn ze onbetekenend, alledaags en vaak zelfs grof. In de loop van de laatste 20 jaar hebben we via verschillende mediums boodschappen ontvangen, die afkomstig zouden zijn van Shakespeare, Byron, Franklin, Peter de Grote, Napoleon en Joséphine, en zelfs van Voltaire. De algemene indruk die deze mededelingen op ons maakten, was dat de Franse veroveraar en zijn echtgenote de juiste spelling van woorden schenen te zijn vergeten; Shakespeare en Byron waren chronische dronkaards geworden, en Voltaire een dwaas. Wie kan mensen die getraind zijn om nauwkeurig te werken, of zelfs alleen maar ontwikkelde personen, dan verwijten maken als ze te snel concluderen dat, wanneer er aan de oppervlakte zoveel duidelijk bedrog is, er praktisch geen waarheid te vinden zal zijn als ze tot de bodem gaan? Het uitkramen van gewichtig klinkende namen in verband met idiote mededelingen heeft de wetenschappelijke maag zo'n indigestie gegeven dat deze daardoor zelfs de grote waarheid niet kan verteren die zich op de telegrafische plateaus in deze oceaan van paranormale verschijnselen bevindt. Ze

oordelen slechts op basis van de oppervlakte, die met schuim en vuil bedekt is. Maar ze zouden met evenveel reden kunnen ontkennen dat er in de diepten van de zee helder water was, wanneer er een olieachtig schuim aan de oppervlakte drijft. Als we hun dus aan de ene kant geen verwijt kunnen maken dat ze terugdeinzen bij de eerste blik van iets werkelijk afstotelijks, hebben we toch het recht hen te bekritiseren wegens hun onwil om hun onderzoek voort te zetten. Parels en geslepen diamanten vindt men niet los op de grond; en deze mensen handelen even onverstandig als een beroepsduiker die een oester weggooit omdat die er vuil en slijmerig uitziet, terwijl hij als hij haar opende, in de schelp misschien een kostbare parel zou vinden.

Zelfs de gerechtvaardigde en ernstige verwijten van enkele van hun vooraanstaande figuren zijn zonder enig gevolg gebleven, en de angst van wetenschappers om zo'n impopulair onderwerp te onderzoeken schijnt in een algemene paniek te zijn overgegaan. '*De verschijnselen achtervolgen de wetenschappers en de wetenschappers lopen weg voor de verschijnselen*', merkt A.N. Aksakof heel nadrukkelijk op in een knap artikel over paranormale verschijnselen en de St. Petersburgse Wetenschappelijke
(42) Commissie. De houding van deze groep professoren tegenover het onderwerp dat ze beloofd hadden te onderzoeken, was van begin tot eind eenvoudig schandelijk. Hun voorbarige en *vooraf opgestelde* rapport was zo duidelijk partijdig en weinig overtuigend dat het een minachtend protest uitlokte, zelfs van mensen die niet in verschijnselen geloven.

Op de inconsequentie van de logica van die geleerde heren met betrekking tot de filosofie van het eigenlijke spiritisme wordt op voortreffelijke manier gewezen door prof. John Fisk – iemand uit hun eigen gelederen. In een onlangs verschenen boek over filosofie, *The Unseen World*, toont hij aan dat zelfs al in de definitie van de woorden *stof* en *geest* besloten ligt dat het bestaan van de geest niet aan de zintuigen kan worden bewezen en dat dus geen enkele theorie op dit gebied *wetenschappelijk* kan worden *getoetst*. In de volgende regels deelt hij dan zijn collega's een rake klap uit:

> Het bewijsmateriaal moet in zo'n geval onder de omstandigheden van ons huidige bestaan altijd onbereikbaar blijven. Het ligt geheel buiten het gebied van waarneming. Hoe overvloedig het ook is, we kunnen niet verwachten dat we het zullen vinden. Het feit dat we dit bewijs niet kunnen leveren, kan dus niet tot enig bezwaar tegen onze theorie leiden. Op deze manier opgevat, is het geloof aan een toekomstig leven zonder wetenschappelijke steun, maar tegelijkertijd stelt men het buiten de noodzaak daarvan en buiten het bereik van wetenschappelijke kritiek. Het is een geloof dat door geen enkele denkbare toekomstige natuur-

> kundige ontdekking op een of andere manier kan worden weerlegd. Het is een geloof dat in geen enkel opzicht irrationeel is, en dat men logisch kan aanvaarden zonder onze wetenschappelijke manier van denken ook maar enigszins geweld aan te doen of aan onze wetenschappelijke conclusies afbreuk te doen.' 'Indien wetenschappers', voegt hij eraan toe, 'de opvatting willen aanvaarden dat geest geen stof is en niet door de wetten van de stof wordt beheerst, en willen afzien van speculaties daarover die worden beperkt door hun kennis van stoffelijke dingen, dan zullen ze bij religieuze mensen de voornaamste oorzaak van hun huidige irritatie wegnemen.

Maar dat doen ze niet. Ze zijn ontstemd over de dappere, eerlijke en prijzenswaardige overgave van hoogstaande mensen zoals Wallace en weigeren zelfs de voorzichtige en zich beperkende werkwijze van een Crookes te volgen.

We vragen aandacht voor de in dit boek gegeven opvattingen enkel omdat ze gebaseerd zijn op een jarenlange studie van zowel de oude magie als haar moderne vorm, het spiritisme. Zelfs nu nog wordt eerstgenoemde, nu zulke verschijnselen voor ieder zo vertrouwd zijn geworden, gewoonlijk als handige goochelarij beschouwd. Laatstgenoemde wordt, wanneer een overstelpende hoeveelheid bewijsmateriaal het onmogelijk maakt om het waarheidsgetrouw als kwakzalverij te bestempelen, een algemene hallucinatie genoemd.

Jaren van omzwervingen onder 'heidense' en 'christelijke' magiërs, occultisten, hypnotiseurs en al die beoefenaars van witte en zwarte kunst zouden volgens ons voldoende moeten zijn om ons bevoegd te achten om (43)
een praktische kijk te hebben op dit twijfelachtige en ingewikkelde probleem. We zijn omgegaan met de fakirs, de heilige mannen van India, en hebben hen gadegeslagen in hun omgang met de *pitri's*. We hebben de verrichtingen en de manier van optreden van de huilende en dansende derwisjen waargenomen; we hebben vriendschappelijke relaties onderhouden met de maraboets van Europees en Aziatisch Turkije; en de slangenbezweerders van Damascus en Benares hebben maar weinig geheimen die we niet het geluk hadden te kunnen bestuderen. Wanneer dus de wetenschappers, die nooit de gelegenheid hebben gehad onder deze oosterse goochelaars te leven en die dus op zijn best een oppervlakkig oordeel kunnen hebben, ons vertellen dat hun verrichtingen niets anders inhouden dan goocheltrucs, kunnen we het alleen maar betreuren dat ze zulke overhaaste conclusies hebben getrokken. Dat zulke aanmatigende beweringen worden gedaan over een diepgaande analyse van de natuurkrachten, en dat tegelijk zo'n onvergeeflijke verwaarlozing wordt getoond van vraagstuk-

ken van zuiver fysiologische en psychologische aard, en dat verbluffende verschijnselen zonder onderzoek of hoger beroep worden verworpen, is een vertoon van inconsequentie dat sterk aan angst zo niet aan een morele verdorvenheid doet denken.

Wanneer we dus ooit van de een of andere tegenwoordige Faraday dezelfde hatelijkheid toegeworpen zouden krijgen die deze heer jaren geleden uitsprak, toen hij met meer oprechtheid dan beschaving zei 'dat veel *honden* het vermogen bezitten om veel logischer conclusies te trekken dan sommige spiritisten',[1] dan vrezen we dat we toch bij ons standpunt moeten blijven. Scheldwoorden zijn geen argumenten en zeker geen bewijzen. Al noemen mensen als Huxley en Tyndall het spiritisme een 'verlagend geloof' en oosterse magie 'goochelarij', dan kunnen ze daardoor toch niets aan de waarheid ervan afdoen. Scepticisme, of dit nu voortkomt uit een wetenschappelijk of uit een onwetend brein, is niet in staat de onsterfelijkheid van onze zielen – als die inderdaad onsterfelijk zijn – te veranderen en ze na de dood te vernietigen. 'Het verstand is onderhevig aan misvatting', zegt Aristoteles; dat geldt ook voor een mening; en van de persoonlijke opvattingen van de geleerdste filosoof kan vaak eerder worden bewezen dat het misvattingen zijn dan van de voortbrengselen van het gezonde verstand van zijn ongeletterde kok. In de *Verhalen van de goddeloze khalief* houdt Barrachias-Hassan-Oglu, de Arabische filosoof, de volgende wijze redenering:

> Pas op, mijn zoon, voor zelfverheerlijking. Deze is heel gevaarlijk, omdat daarvan een aangename bedwelming uitgaat. Trek voordeel uit uw eigen wijsheid, maar leer ook de wijsheid van uw vaderen te respecteren. En bedenk, mijn geliefde zoon, dat het licht van Allahs waarheid vaak veel gemakkelijker in een leeg hoofd doordringt dan in een hoofd dat zo met geleerdheid is volgepropt dat door ruimtegebrek veel zilveren stralen eruit worden verdrongen; . . . dit is het geval met onze al te wijze Kadi.

(44) Deze vertegenwoordigers van de moderne wetenschap in beide halfronden schijnen nooit méér blijk van minachting te hebben gegeven of zich meer verbitterd te hebben getoond ten opzichte van dit onoplosbare mysterie, dan sinds Crookes in Londen met zijn onderzoek van verschijnselen begon. Deze moedige man was de eerste die aan het publiek een van die zogenaamde 'gematerialiseerde' schildwachten voorstelde, die de verboden poorten bewaken. Na hem hadden verschillende andere wetenschappers de zeldzame onbevangenheid, gepaard gaand met een dosis

[1] W. Crookes, FRS, *Researches in the Phenomena of Spiritualism*, Londen, 1874, blz. 7.

moed die men gezien het feit dat het onderwerp weinig geliefd was heldenmoed zou kunnen noemen, om de verschijnselen te onderzoeken.

Maar helaas, hoewel de geest gewillig was, bleek het vlees zwak. De meesten van hen konden het niet verdragen om belachelijk te worden gemaakt en dus werd de zwaarste last gelegd op de schouders van Crookes. Een verslag van wat zijn belangeloze onderzoek hem opleverde en van de dank die hij van zijn collega's kreeg, is te vinden in zijn drie brochures, getiteld *Researches in the Phenomena of Spiritualism*.

Na enige tijd werden de leden die deel uitmaakten van de commissie van de Dialectical Society en Crookes, die zijn mediums aan de scherpste controles had onderworpen, door een ongeduldig publiek gedwongen in duidelijke taal verslag te doen van wat ze hadden gezien. Maar wat konden ze anders zeggen dan de waarheid? Zo werden ze gedwongen te erkennen: Ten eerste dat de verschijnselen, waarvan *zij* althans getuige waren geweest, echt waren en onmogelijk konden zijn nagemaakt, waarmee werd aangetoond dat manifestaties die door een onbekende kracht werden voortgebracht, konden plaatsvinden en ook werkelijk plaatsvinden. Ten tweede dat ze niet konden vaststellen of die verschijningen door ontlichaamde geesten of vergelijkbare entiteiten werden voortgebracht; maar dat er feitelijk manifestaties plaatsvonden die veel van de vroeger ontwikkelde theorieën over de natuurwetten omverwierpen en die niet te ontkennen waren. Verschillende daarvan kwamen in hun eigen gezin voor. Ten derde dat ze ondanks al hun gezamenlijke inspanningen om het tegenovergestelde te bereiken, en verder te komen dan het onbetwistbare feit van de werkelijkheid van de verschijnselen – 'een vage indruk van werkingen van de natuur die nog niet tot natuurwetten zijn herleid'[1] – er om de uitdrukking van graaf De Gabalis over te nemen 'geen touw aan konden vastknopen'.

Dit was precies waar een sceptisch publiek niet op had gerekend. Voordat de conclusies van Crookes, Varley en de Dialectical Society werden bekendgemaakt, had men met ongeduld uitgezien naar de nederlaag van hen die in het spiritisme geloven. Zo'n bekentenis door hun collegawetenschappers was te vernederend voor de trots van hen die uit angst van een dergelijk onderzoek hadden afgezien. Het was werkelijk meer dan men kon verdragen dat zulke laag bij de grondse en weerzinwekkende manifestaties van verschijnselen, die door beschaafde mensen altijd een- (45)
drachtig als sprookjes werden beschouwd, alleen geschikt om hysterische dienstmeisjes te vermaken en beroepshypnotiseurs inkomsten te verschaffen – dat verschijnselen die door de Academie en het Instituut van Parijs

[1] W. Crookes, *Op.cit.*, 'Some further experiments on psychic force', blz. 25, waarbij hij Faraday citeert.

naar de vergetelheid waren verwezen op zo onbeschaamde wijze aan ontmaskering door deskundigen op het gebied van de natuurwetenschappen ontkwamen.

Een storm van verontwaardiging volgde op deze erkenning. Crookes beschrijft dit in zijn brochure over psychische kracht. Aan het begin daarvan geeft hij heel toepasselijk een citaat van Galvani: 'Ik word door twee volkomen tegengestelde partijen aangevallen – de wetenschappers en de *weetnieten*, en toch weet ik dat ik een van de grootste natuurkrachten heb ontdekt.' Dan vervolgt hij:

> De schrijvers gingen er als vanzelfsprekend van uit dat de resultaten van mijn experimenten zouden overeenstemmen met hun vooropgezette meningen. Wat ze in werkelijkheid verlangden was niet *de waarheid*, maar een bevestiging van wat ze een uitgemaakte zaak vonden. En toen ze tot de ontdekking kwamen dat de feiten die dat onderzoek opleverde niet in overeenstemming met die meningen konden worden gebracht, wel, 'dat is dan jammer voor die feiten'. Ze probeerden zich te distantiëren van het feit dat zijzelf met zoveel vertrouwen een onderzoek hadden aanbevolen, door te verklaren: 'die Home is een handige goochelaar die ons allen heeft beetgenomen.' 'Crookes kon evengoed de toeren van een Indiase goochelaar onderzoeken.' 'Crookes moet met betere bewijzen komen vóór men hem kan geloven.' 'Het is te dwaas om serieus te worden genomen.' 'Het is onmogelijk en daarom kan het niet.' (Ik heb nooit gezegd dat het mogelijk was; ik zei slechts dat het waar was.) 'De onderzoekers waren allen gebiologeerd en verbeeldden zich dingen te zien gebeuren die in werkelijkheid nooit hebben plaatsgevonden', enz., enz., enz.[1]

Na hun energie te hebben verspild aan zulke kinderachtige theorieën als 'onbewuste hersenwerking', 'onwillekeurige samentrekking van de spieren' en de volkomen belachelijke theorie van 'het kraken van de kniegewrichten' (*le muscle craqueur*); na beschamende nederlagen te hebben geleden door het koppig voortleven van de nieuwe kracht, en ten slotte, na alle wanhopige pogingen om haar teniet te doen, vonden deze '*filii diffidentiae*' – zoals Paulus dat soort mensen noemt – het het beste om zich met afkeer van de hele zaak af te wenden. Ze offerden hun moedig volhardende collega's op het altaar van de publieke opinie, en trokken zich terug in een waardig stilzwijgen. Het is niet waarschijnlijk dat deze ongelukkige onderzoekers de arena van het onderzoek dat ze aan meer onverschrokken strijders hebben overgelaten ooit weer zullen betreden.[2] Het is veel gemak-

[1] W. Crookes, *Researches in the Phenomena of Spiritualism*, blz. 21-2.
[2] A.N. Aksakof, *Phenomena of Mediumism*.

kelijker de werkelijkheid van zulke verschijningen op een veilige afstand te ontkennen dan om daarvoor de juiste plaats vast te stellen in de categorieën van natuurverschijnselen die door de exacte wetenschap worden (46)
erkend. En hoe zouden ze dat kunnen, omdat al die verschijnselen tot het gebied van de psychologie behoren en deze, met al haar occulte en geheimzinnige krachten voor de moderne wetenschap *terra incognita* is? Omdat de wetenschappers niet in staat zijn om datgene te verklaren wat rechtstreeks voortvloeit uit de aard van de menselijke ziel – waarvan de meesten van hen het bestaan ontkennen – en tegelijkertijd onwillig zijn om hun onwetendheid te erkennen, wreken ze zich heel onrechtvaardig op hen die het getuigenis van hun zintuigen geloven zonder enige aanspraak te maken op wetenschappelijkheid.

'Een schop van u, O Jupiter, is zoet', zegt de dichter Tretiakowsky in een oude Russische tragedie. Deze Jupiters van de wetenschap gedragen zich soms misschien grof tegenover ons, goedgelovige stervelingen, maar door hun uitgebreide kennis – over minder duistere vraagstukken, bedoelen we – en niet door hun manieren, hebben ze recht op het respect van het publiek. Maar helaas zijn het niet de goden die het hardst schreeuwen.

De welsprekende Tertullianus noemt Satan en zijn duiveltjes, die hij ervan beschuldigt steeds de werken van de Schepper na te bootsen, 'naapers van God'. Gelukkig voor die filosoofjes hebben we geen moderne Tertullianus om hen als 'apen van de wetenschap' met onsterfelijke minachting te behandelen.

Maar laten we terugkeren tot de echte wetenschappers. A.N. Aksakof zegt:

> Verschijnselen van zuiver objectieve aard vragen van de vertegenwoordigers van de exacte wetenschappen dringend om onderzoek en verklaring; maar de hogepriesters van de wetenschap worden door een zo schijnbaar eenvoudig vraagstuk . . . geheel in verlegenheid gebracht! Dit onderwerp schijnt het voorrecht te hebben om hen te dwingen tot verraad tegen niet alleen de hoogste ethische norm – de waarheid – maar ook tegen de hoogste wet in de wetenschap – het *experiment*! . . . Ze voelen dat er iets te ernstigs aan ten grondslag ligt. De gevallen van Hare, Crookes, De Morgan, Varley, Wallace en Butleroff veroorzaken paniek! Ze zijn bang dat als ze zich op één punt gewonnen geven, ze het hele terrein zullen moeten prijsgeven. Aloude beginselen, beschouwende bespiegelingen van een heel leven, van vele generaties, dit alles wordt op één kaart gezet![1]

Wat kunnen we gezien de ervaringen opgedaan door Crookes en de

[1] *Op.cit.*

Dialectical Society, door Wallace en wijlen prof. Hare, nog verwachten van onze lichten van grote kennis? Hun houding tegenover de niet te ontkennen verschijnselen is op zichzelf al een fenomeen. Het is eenvoudig onbegrijpelijk, tenzij we de mogelijkheid openlaten voor een andere psychische ziekte, even mysterieus en besmettelijk als watervrees. Hoewel we niet de eer opeisen voor deze nieuwe ontdekking, stellen we toch voor deze aan te duiden als *wetenschappelijke psychofobie*.

(47) Ze zouden in de harde school van ondervinding zo langzamerhand geleerd moeten hebben dat ze slechts tot op zekere hoogte op de zelfgenoegzaamheid van de exacte wetenschappen kunnen vertrouwen en dat, zolang er nog maar één enkel onverklaard mysterie in de natuur overblijft, het woord '*onmogelijk*' voor hen een gevaarlijk woord is.

In zijn *Researches in the Phenomena of Spiritualism*[1] laat Crookes de lezer de keuze uit acht theorieën 'om de waargenomen verschijnselen te verklaren'. Die theorieën luiden als volgt:

> *Eerste theorie* – De verschijnselen zijn alle het resultaat van trucs, handig aangebrachte werktuigen, of vingervlugheid; de mediums zijn bedriegers; de rest van het gezelschap zijn sukkels. . . .
>
> *Tweede theorie* – De aanwezigen bij een seance zijn het slachtoffer van een soort manie of illusie en verbeelden zich dat er zich verschijnselen voordoen die geen werkelijk objectief bestaan hebben.
>
> *Derde theorie* – Het geheel is het gevolg van bewuste of onbewuste hersenwerking.
>
> *Vierde theorie* – Het gevolg van de geest van het medium, misschien in samenwerking met de geesten van sommige of alle aanwezigen.
>
> *Vijfde theorie* – De werkingen van boze geesten of duivels, die wie of wat ze maar willen belichamen, met het doel het christendom te ondermijnen en de zielen van de mensen in het verderf te storten [de theorie van onze theologen].
>
> *Zesde theorie* – De werkingen van een afzonderlijke orde van wezens, die op deze aarde wonen, maar onstoffelijk en voor ons onzichtbaar zijn. Ze zijn echter soms in staat zich te manifesteren, en zijn in bijna alle landen en tijden bekend, en wel als demonen (die niet per se slecht zijn), gnomen, feeën, kobolden, elfen, kabouters, enz. [een van de beweringen van de kabbalisten].
>
> *Zevende theorie* – Het werk van heengegane mensen – de spiritistische theorie bij uitstek.
>
> *Achtste theorie* – (De theorie van de psychische kracht) . . . een toevoegsel aan de vierde, vijfde, zesde en zevende theorie.

De eerste van deze theorieën is slechts in enkele, maar helaas nog te

[1] Blz. 98-100.

vaak voorkomende gevallen steekhoudend gebleken, en moet dus worden uitgesloten omdat ze geen werkelijk verband houdt met de verschijnselen zelf. De *tweede* en de *derde* theorie zijn de laatste afbrokkelende bolwerken van het legertje sceptici en materialisten en blijven bestaan want, zoals advocaten plegen te zeggen, *adhuc sub judice lis est* (tot nu toe is de zaak nog onbeslist). In dit boek hoeven we ons dus slechts met de vier overgebleven theorieën bezig te houden, omdat de achtste, volgens Crookes, slechts een 'noodzakelijk toevoegsel' aan de andere is.

Hoezeer zelfs een wetenschappelijke opvatting onjuist kan zijn, zien we, wanneer we de verschillende artikelen over spiritistische verschijnselen, van de hand van die bekwame onderzoeker en verschenen in de jaren (48)
1870-1875, vergelijken. In een van de eerste lezen we: 'de ruimere toepassing van wetenschappelijke methoden zal bij de onderzoekers leiden tot exacte waarnemingen en grotere waarheidsliefde bevorderen en zal een soort waarnemers voortbrengen *die het waardeloze overblijfsel van het spiritisme zal verbannen naar het onbekende gebied van de magie en necromantie*.'[1] En in 1875 lezen we boven zijn handtekening gedetailleerde en zeer interessante beschrijvingen van de gematerialiseerde 'geest' – Katie King![2]

Het is moeilijk aan te nemen dat Crookes twee of drie jaar achtereen onder elektrobiologische invloed heeft verkeerd of hallucinaties heeft gehad. De 'geest' verscheen in zijn eigen huis, in zijn bibliotheek, onder de meest stringent gecontroleerde omstandigheden, en werd door honderden personen gezien, gevoeld en gehoord.

Maar Crookes ontkent dat hij Katie King ooit als een van het lichaam gescheiden geest heeft beschouwd. Wat was ze dan? Als het niet Mej. Florence Cook was – en zijn woord is voor ons voldoende waarborg – dan was ze óf de geest van iemand die op aarde had geleefd, óf een van die wezens die rechtstreeks vallen onder de zesde theorie van de acht, die de eminente wetenschapper het publiek ter keuze aanbiedt. Het moet één van die wezens zijn geweest, die feeën, kobolden, aardmannetjes, elfen of kabouters worden genoemd.

Ja, Katie King moet een fee geweest zijn – een titania. Want de volgende poëtische ontboezeming die Crookes bij zijn beschrijving van deze wonderbaarlijke geest citeert, kan alleen op een fee van toepassing zijn:

Rondom haar verspreidde ze een atmosfeer van leven;
De lucht zelf scheen lichter vanuit haar ogen,
Zo zacht waren die, zo mooi, zo overvloeiende

[1] W. Crookes, *Researches in the Phenomena of Spiritualism,* blz. 8.
[2] *Op.cit*., blz. 108-12.

Van al wat we ons van de hemelen kunnen voorstellen; . . .
Haar overweldigende aanwezigheid geeft u het gevoel
Dat het *geen blinde verering zou zijn om voor haar te knielen*![1]

Na aldus in 1870 zijn strenge vonnis tegen spiritisme en magie te hebben neergeschreven, na te hebben gezegd dat hij zelfs op dat ogenblik 'de hele zaak als bijgeloof, althans als een niet-verklaarde truc beschouwde . . . een misleiding van de zintuigen', besluit Crookes in 1874 zijn brief met de volgende gedenkwaardige woorden: 'Het doet iemands gezonde verstand meer geweld aan te veronderstellen dat de Katie King van de laatste drie jaren het resultaat van bedrog zou zijn dan te geloven dat zij is wat zijzelf beweert te zijn.'[2] Deze laatste opmerking bewijst bovendien over-
(49) tuigend dat: 1. Ondanks Crookes' vaste overtuiging dat zij die zich Katie King noemde noch het medium noch een of andere handlanger was, maar integendeel een onbekende natuurkracht die – evenals liefde – 'pijlen schiet over honderd mijlen'; 2. Hoewel deze tot nu toe onbekende vorm van kracht voor Crookes 'niet een kwestie van denken maar een van weten' was geworden, de eminente onderzoeker toch tot het laatste ogenblik zijn sceptische houding ten opzichte van het vraagstuk niet liet varen. Kortom, hij gelooft wel degelijk in het verschijnsel, maar verwerpt het denkbeeld dat het de menselijke 'geest' van een overleden *persoon* is.

Het komt ons voor dat Crookes, voor zover het *het vooroordeel van de mensen* betreft, het ene mysterie oplost door een nog groter te scheppen: het *obscurum per obscurius*. Met andere woorden, terwijl de moedige wetenschapper '*het waardeloze overblijfsel van het spiritisme*' verwerpt, stort hij zich onbevreesd in zijn eigen '*onbekende gebied van magie en necromantie*'.

De bekende wetten van de natuurkunde kunnen maar enkele van de meer objectieve van de zogenaamde spiritistische verschijnselen verklaren. Hoewel ze de werkelijkheid van bepaalde zichtbare gevolgen van een onbekende kracht aantonen, hebben ze tot dusver de wetenschappers nog niet in staat gesteld om zelfs dit aspect van de verschijnselen naar goeddunken te beheersen. Het is zo dat de wetenschappers nog niet de noodzakelijke voorwaarden hebben ontdekt waaronder de verschijnselen zich voordoen. Ze moeten de drievoudige aard van de mens – fysiologisch, psychisch en *goddelijk* – even diepgaand bestuderen als hun voorgangers, de magiërs, theürgen en thaumaturgen uit de oudheid. Tot op heden hebben zelfs zij die de verschijnselen even grondig en onpartijdig onderzochten als Crookes, de oorzaak terzijde geschoven als iets dat nu niet, en misschien

[1] *Op.cit.*, blz. 110 (Byron, *Don Juan*, canto 3, vers 74).
[2] *Op.cit.*, blz. 112.

wel nooit, kan worden gevonden. Ze hebben zich daarmee evenmin bezig-gehouden als met de eerste oorzaak van de wisselwerking van krachten bij kosmische verschijnselen, waarvan ze de eindeloze gevolgen met zoveel moeite onderzoeken en classificeren. Hun werkwijze is even dwaas als die van iemand die de bronnen van een rivier probeert te vinden door onderzoek te doen in de richting van haar monding. Dit heeft hun opvattingen over de mogelijkheden van de natuurwetten zo vernauwd dat zeer eenvoudige vormen van occulte verschijnselen noodzakelijk door hen moesten worden ontkend, omdat er anders wonderen mogelijk zouden zijn; en aangezien dit laatste een wetenschappelijke ongerijmdheid is, heeft dit tot gevolg gehad dat de natuurkunde de laatste tijd haar prestige aan het verliezen is. Indien wetenschappers de zogenaamde 'wonderen' hadden bestudeerd in plaats van ze te ontkennen, zouden veel geheime natuurwetten, die in de oudheid werden begrepen, opnieuw zijn ontdekt. 'Overtuiging', zegt Bacon, 'ontstaat niet door redeneringen maar door experimenten.'

De Ouden – vooral de Chaldeeuwse astrologen en magiërs – onderscheidden zich altijd door hun vurige liefde voor en het nastreven van kennis in elke tak van wetenschap. Ze probeerden de geheimen van de natuur op dezelfde manier als de huidige wetenschappers te doorgronden, en wel (50)
volgens de enige methode waarmee dit doel kan worden bereikt, namelijk door experimenteel onderzoek en door redenering. Als filosofen tegenwoordig niet kunnen begrijpen dat zij dieper in de geheimen van het heelal waren doorgedrongen dan zijzelf, dan vormt dit nog geen gegronde reden om hun het bezit van zo'n wetenschap te ontzeggen of hen van bijgeloof te beschuldigen. Er is niets dat die beschuldiging rechtvaardigt en iedere nieuwe archeologische ontdekking is in strijd met die bewering. Als scheikundigen waren ze ongeëvenaard. Wendell Phillips zegt in zijn beroemde lezing *The Lost Arts*: 'De scheikunde van de vroege oudheid had een hoogte bereikt die *wij zelfs niet zijn genaderd.*' Het zou in onze beschaafde landen even moeilijk zijn het geheim van het buigzame glas 'dat wanneer het aan het ene uiteinde door zijn eigen gewicht omlaag wordt getrokken na twintig uur slinkt tot een ragfijne draad die u om uw pols kunt winden', opnieuw te ontdekken als naar de maan te vliegen.

Het kunnen vervaardigen van een glazen beker, die door een banneling tijdens de regering van Tiberius naar Rome werd gebracht – een beker 'die hij op de marmeren vloer wierp en die door de val noch barstte noch brak' en die, omdat het voorwerp daardoor 'enigszins gedeukt' was, met een hamer weer gemakkelijk in zijn oude vorm werd teruggebracht, is een historisch feit.[1] Dat men er nu aan twijfelt, komt slechts omdat men zoiets

[1] Vgl. Plinius, *Naturalis historia*, boek 36, hfst. 66.

tegenwoordig niet kan maken. En toch kunnen dat soort bekers en glaswerk nu nog in Samarkand en in sommige kloosters in Tibet worden gevonden; er zijn zelfs mensen die beweren dat ook zij die kunnen maken met hun kennis van de veelbespotte en steeds in twijfel getrokken *alkahest*, het universele oplosmiddel. Dit agens is volgens Paracelsus en Van Helmont een bepaalde vloeistof in de natuur, 'waardoor alle ondermaanse lichamen, zowel homogene als gemengde, tot hun *ens primum*, dat wil zeggen tot de oorspronkelijke stof waaruit ze zijn samengesteld, kunnen worden teruggebracht, of tot een gelijkvormige drinkbare vloeistof die zich met water en met de sappen van alle lichamen laat verenigen en toch steeds haar oorspronkelijke eigenschappen behoudt; en wanneer ze weer met zichzelf wordt vermengd, dan wordt ze omgezet in zuiver elementair water'.[1] Waarom zou men deze bewering voor onmogelijk houden? Waarom zou deze stof niet kunnen bestaan en waarom zou men het denkbeeld als utopisch beschouwen? Is dat ook in dit geval omdat de huidige scheikundigen haar niet kunnen maken? Maar men kan zich toch heel gemakkelijk, zonder veel inspanning van de verbeelding, voorstellen dat alle lichamen uit de een of andere oerstof moeten zijn voortgekomen, en dat deze stof volgens de astronomie, geologie en natuurkunde een vloeistof moet zijn geweest. Waarom kan goud – over het ontstaan waarvan onze wetenschappers zo weinig weten – niet oorspronkelijk een primitieve stof, een *basisgoudstof*, zijn geweest, een zware vloeistof die volgens Van Helmont 'uit eigen aard of door een sterke cohesie tussen haar deel-
(51) tjes later een vaste vorm aannam'?[2] Het is niet zo dwaas om te geloven in een 'universeel *ens* dat alle lichamen doet oplossen in hun *ens genitale*'. Van Helmont noemt dit 'het hoogste en het krachtigste van alle zouten, het enige dat, na de hoogste graad van eenvoud, zuiverheid en fijnstoffelijkheid te hebben verkregen, het vermogen bezit onveranderd en onaangetast te blijven door de stoffen waarop het inwerkt, en dat de hardste, moeilijk te bewerken lichamen, zoals stenen, edelgesteenten, glas, aarde, zwavel, metalen, enz., kan oplossen in rood zout dat evenveel weegt als de opgeloste stof, en dat gebeurt even gemakkelijk als dat heet water sneeuw doet smelten'.[3]

De makers van buigzaam glas beweerden en beweren nog dat ze gewoon glas gedurende enkele uren in deze vloeistof dompelen om het deze eigenschap van buigzaamheid te geven.

We hebben een eenvoudig en tastbaar bewijs voor de mogelijkheid

---

[1] Van Helmont, *Ortus Medicinae*, 'Ignota actio regiminis', §11.
[2] *Op.cit.,* 'Progymnasina meteori', §6, 7.
[3] *Op.cit*., 'Potestas mediacaminum', §24ev.

hiervan. Een buitenlandse correspondent van de Theosophical Society, een bekende arts die meer dan dertig jaar de occulte wetenschappen heeft bestudeerd, is erin geslaagd wat hij de 'ware olie van het goud' noemt te verkrijgen, dat wil zeggen het oorspronkelijke element. Schei- en natuurkundigen hebben het gezien en onderzocht, en moesten toegeven dat ze niet wisten *hoe* het was verkregen, en waren zelf niet daartoe in staat. Dat hij niet wil dat zijn naam wordt bekendgemaakt, is niet verwonderlijk; de bespotting en het vooroordeel van het grote publiek zijn soms gevaarlijker dan de inquisitie van vroeger. Deze 'adamitische aarde' komt dichtbij de alkahest en is een van de belangrijkste geheimen van de alchemisten. Geen enkele kabbalist zal dit aan de wereld bekendmaken, want zoals hij het in zijn bekende jargon uitdrukt: 'dit zou de verklaring geven van de *arenden* van de alchemisten en hoe de vleugels van de arenden worden gekortwiekt', een geheim dat Thomas Vaughan (Eugenius Philalethes) pas na 20 jaar te weten kwam.

Naarmate de dageraad van de natuurwetenschap overging in schitterend daglicht, werden de geesteswetenschappen meer en meer in nachtelijk duister gehuld om op hun beurt geheel te worden ontkend. En dus worden deze edelste meesters van de psychologie nu beschouwd als 'onwetende en bijgelovige voorouders'; als kwakzalvers en goochelaars, omdat de zon van de huidige geleerdheid tegenwoordig zó fel schijnt dat het een axioma is geworden dat de filosofen en wetenschappers uit de oudheid niets wisten en in een nacht van bijgeloof leefden. Maar hun lasteraars vergeten dat de zon van vandaag donker zal lijken vergeleken met de ster van morgen, ongeacht of dit terecht is of niet; en zoals de mensen van onze eeuw hun voorouders voor onwetend houden, evenzo zullen hun nakomelingen hen misschien als *weetnieten* beschouwen. De wereld gedraagt zich cyclisch. De toekomstige rassen zullen slechts de reproducties zijn van rassen die langgeleden hebben geleefd, zoals wij het evenbeeld zijn van hen die een honderdtal eeuwen geleden hebben geleefd. Eens zal de tijd komen dat zij die nu in het openbaar de hermetici belasteren maar in het geheim (52)
over hun met stof bedekte boekdelen nadenken, die hun denkbeelden stelen, ze verwerken en ze dan als hun eigen ideeën verkondigen – dat deze lieden hun loon zullen ontvangen. Pfaff roept eerlijk uit:

> Wie heeft ooit ruimere denkbeelden over de natuur gehad dan Paracelsus? Hij was de stoutmoedige schepper van scheikundige geneesmiddelen, de oprichter van moedige verenigingen, zegevierend in controverses en behorend tot die denkers die ons een nieuwe manier van natuurbeschouwing hebben geschonken. Wat hij verspreid in zijn geschriften meedeelt over de steen der wijzen, over dwergen en mijn-

> geesten, over voortekens, homunculi en het levenselixer, wat door velen tegen hem wordt aangevoerd om zijn reputatie te schaden, kan echter onze dankbare herinnering aan zijn werken in het algemeen en onze bewondering voor zijn onbevangen, dappere pogingen en zijn edele, intellectuele leven niet uitwissen.[1]

Veel pathologen, scheikundigen, homeopaten en magnetiseurs hebben hun dorst naar kennis gelest met de boeken van Paracelsus. Frederick Hufeland ontleende zijn theorieën over infecties aan die middeleeuwse 'kwakzalver', zoals Sprengel deze geleerde, die onmetelijk ver boven hem staat, zo graag noemt. Hemmann, die deze grote filosoof probeert te rehabiliteren en die zo edelmoedig poogt zijn belasterde reputatie in ere te herstellen, noemt hem 'de *grootste* scheikundige van zijn tijd'.[2] Ook prof. Molitor[3] en de eminente Duitse psycholoog dr. Ennemoser noemen hem zo.[4] Volgens hun bespreking van de werken van Paracelsus is deze hermeticus 'het verbazingwekkendste intellect van zijn tijd', een 'edel genie'. Maar de verlichte denkers van deze tijd verbeelden zich het beter te weten, en de denkbeelden van de rozenkruisers over elementaren, kabouters en elfen worden naar het 'rijk van de magie' verwezen en worden als kindersprookjes beschouwd.[5]

We willen graag aan sceptici toegeven dat de helft, en zelfs meer, van de zogenaamde verschijnselen slechts min of meer handig bedrog is. De ontmaskeringen van de laatste tijd, vooral die van 'materialiserende' mediums, leveren maar al te duidelijk het bewijs daarvan. Ongetwijfeld zullen die onthullingen nog door vele andere worden gevolgd en dit zal
(53) doorgaan tot de controlevoorwaarden zo volmaakt en de spiritisten zo verstandig zijn geworden dat de mediums geen nieuwe gelegenheden en de

[1] Pfaff, *Astrologie*.

[2] *Medicinisch-chirurgische Aufsätze*, Berlijn, 1778, blz. 19ev.

[3] *Die Philosophie der Geschichte*, deel 3.

[4] *History of Magic*, deel 2, 229.

[5] Kemshead zegt in zijn *Inorganic Chemistry*, dat 'het element *waterstof* voor het eerst in de 16de eeuw door Paracelsus werd vermeld, maar dat er in elk opzicht heel weinig over bekend was' (blz. 66). Waarom is hij niet zo eerlijk om ronduit te erkennen dat Paracelsus de herontdekker van waterstof was, evenals hij de herontdekker was van de verborgen eigenschappen van de magneet en van dierlijk magnetisme? Het kan gemakkelijk worden aangetoond dat hij, gebonden door de strenge gelofte van geheimhouding die door iedere rozenkruiser (en vooral door de alchemist) wordt afgelegd en waar deze zich trouw aan houdt, zijn kennis geheimhield. Misschien zou het voor een scheikundige die goed op de hoogte is met de werken van Paracelsus, niet moeilijk zijn om aan te tonen dat de rozenkruiser-alchemist evengoed bekend was met *zuurstof*, waarvan de ontdekking aan Priestley wordt toegeschreven, als met waterstof.

tegenstanders geen nieuwe ammunitie worden geboden.

Wat zouden verstandige spiritisten moeten denken over de aard van beschermengelen, die, na misschien jarenlang de tijd, gezondheid en middelen van een beklagenswaardig medium voor zich op te hebben opgeëist, hem plotseling verlaten, wanneer hij hun hulp het meest nodig heeft? Slechts wezens *zonder ziel of geweten* zouden zich aan zo'n onrechtvaardigheid schuldig maken. De omstandigheden? – niets dan sofisterij. Wat moeten dat wel voor geesten zijn die niet, zo nodig, een heel leger bevriende geesten bijeenroepen (wanneer die tenminste bestaan) om het onschuldige medium weg te trekken van de kuil die vóór zijn voeten is gegraven? Zulke dingen gebeurden in de oudheid en kunnen ook nu nog gebeuren. *Geestverschijningen vonden plaats vóór het moderne spiritisme, en verschijnselen zoals we die nu waarnemen kwamen voor in alle voorafgaande eeuwen*. Indien de moderne verschijnselen werkelijke, tastbare feiten zijn, dan moeten de zogenaamde 'wonderen' en thaumaturgische verrichtingen in de oudheid dat eveneens zijn geweest; en als laatstgenoemde slechts bijgelovige verzinsels zijn, dan moet dat ook gelden voor de eerstgenoemde, want het getuigenis waarop ze berusten is in dat geval niet beter.

Maar al wordt bewezen dat tweederde van deze dagelijks toenemende stortvloed van occulte verschijnselen die de hele wereld overspoelt bedrog is, hoe zit het dan met die verschijnselen waarvan de echtheid boven alle twijfel en kritiek is verheven? Men treft daaronder mededelingen aan die ons bereiken door tussenkomst van zowel beroeps- als niet-beroeps-mediums, en die subliem en goddelijk verheven zijn. Vaak ontvangen we van jonge kinderen of eenvoudige, onontwikkelde mensen filosofische leringen en voorschriften, poëzie en geïnspireerde redevoeringen, muziek en schilderstukken die de naam van hun vermeende auteurs waardig zijn. Hun voorspellingen worden vaak bevestigd en hun verhandelingen over ethiek zijn weldadig, hoewel laatstgenoemde minder vaak voorkomen. Wie zijn die geesten, wat zijn die krachten of intelligenties die kennelijk *buiten* het eigenlijke medium staan en opzichzelfstaande entiteiten zijn? Deze *intelligenties* verdienen die naam, en verschillen als dag en nacht van de gewone soort spoken en kwelgeesten die rondzwerven in de seancekamers.

We erkennen dat de toestand zeer ernstig lijkt. De beheersing van mediums door zulke beginselloze, leugenachtige 'geesten' komt steeds vaker voor, en de slechte invloed van wat diabolisme *schijnt* te zijn neemt voortdurend toe. Sommige van de beste mediums treden niet meer in het openbaar op en onttrekken zich aan die invloed; de beweging drijft langzaam af in de richting van de kerk. We durven te voorspellen dat, tenzij de spiritisten de oude filosofie gaan bestuderen en daardoor onderscheid leren

maken tussen de verschillende soorten geesten en zich leren beschermen tegen de lagere soorten, het geen 25 jaar meer zal duren vóór ze hun toevlucht zullen moeten nemen tot de roomse communie om aan deze 'geleigeesten' en 'controlerende geesten', die zij gedurende zo lange tijd hebben gekoesterd, te ontkomen. De eerste tekenen van deze catastrofe beginnen
(54) al duidelijk te worden. Op een onlangs gehouden bijeenkomst in Philadelphia werd in ernst voorgesteld een sekte van *christelijke* spiritisten op te richten! Dit komt omdat ze, na zich van de kerk te hebben afgescheiden zonder iets van de filosofie van de verschijnselen of de aard van hun geesten te hebben geleerd, als een schip zonder kompas of roer rondzwalken over een zee van onzekerheid. Ze kunnen niet ontkomen aan het dilemma: ze moeten kiezen tussen Porphyrius en Pius IX.

Terwijl werkelijke wetenschappers zoals Wallace, Crookes, Wagner, Butleroff, Varley, Buchanan, Hare, Reichenbach, Thury, Perty, De Morgan, Hoffmann, Goldschmidt, W. Gregory, Flammarion, sergeant Cox en vele anderen vast geloven in de huidige verschijnselen, verwerpen velen van hen de theorie van de gestorven geesten. Het lijkt ons daarom niet anders dan logisch te denken dat, als de Londense 'Katie King' – het enige gematerialiseerde *iets* dat het publiek uit eerbied voor de wetenschap min of meer verplicht is aan te nemen – niet de geest van een gestorvene is, het de astrale, verdichte schaduw moet zijn van een van de spoken uit de werken van de rozenkruisers – 'fantasieën van het bijgeloof' – of van een tot nu toe onverklaarde natuurkracht. Of het echter 'een genezende geest of een vervloekte kabouter' is, doet weinig ter zake; want als eenmaal is bewezen dat zijn organisme niet uit vaste stof bestaat, dan moet het een geest zijn en is het een geest, een verschijning, een *ademtocht*. Het is een intelligentie die buiten ons organisme om werkt, en dus tot een of andere bestaande, hoewel onzichtbare, klasse van wezens moet behoren. Maar wat is het? Wat is dit iets dat denkt en zelfs spreekt, maar toch geen mens is, dat ontastbaar is en toch geen ontlichaamde geest, dat liefde, hartstocht, berouw, angst en vreugde imiteert en toch niets van dit alles voelt? Wat is dat voor een huichelachtig wezen dat genoegen schept in het bedriegen van de oprechte onderzoeker en in het bespotten van heilige menselijke gevoelens? Want al heeft de Katie King van Crookes dat niet gedaan, andere soortgelijke wezens deden dit alles wel. Wie kan het geheim doorgronden? Alleen de ware psycholoog. En waar anders kan hij zijn handboeken vinden dan in de lang vergeten schuilhoeken van bibliotheken waar de werken van geminachte hermetici en theürgen onder het stof van vele jaren verborgen liggen?

Henry More, de gerespecteerde Engelse platonist, zegt in zijn verweer

tegen de aanval van een scepticus uit die tijd, Webster genaamd, op mensen die geloven in spiritistische en magische verschijnselen:[1]

> Dat andere denkbeeld waaraan het grootste deel van de hervormde theologen gelooft, namelijk dat het de duivel was die in de gedaante van Samuel verscheen, is niet de moeite waard om over te spreken. Want al twijfel ik er niet aan dat het bij veel van die necromantische verschijningen *bespottelijke geesten en niet de zielen van de gestorvenen zijn die verschijnen*, toch ben ik overtuigd van het verschijnen van de ziel van Samuel en evenzeer ben ik er zeker van dat er in andere necromantieën zich zulke geesten kunnen voordoen zoals Porphyrius heeft beschreven, die zich in allerlei vormen en gedaanten veranderen en het ene ogenblik de rol kunnen spelen van duivels, op een ander die van engelen of goden en weer een ander die *van de zielen van de gestorvenen*. En ik geef toe dat zo'n geest hier Samuel zou kunnen uitbeelden, al zou Webster nog zo overtuigd zijn van het tegendeel, want zijn argumenten zijn buitengewoon zwak en onhandig. (55)

Wanneer zo'n metafysicus en filosoof als Henry More een dergelijk getuigenis aflegt, dan kunnen we heel goed aannemen dat we een juist standpunt hebben ingenomen. Geleerde onderzoekers, die allen heel sceptisch staan tegenover geesten in het algemeen en 'geesten van gestorven mensen' in het bijzonder, hebben zich de afgelopen 20 jaar het hoofd gebroken om nieuwe namen te bedenken voor een oude zaak. Zo heet die bij Crookes en sergeant Cox 'psychische kracht'; prof. Thury uit Genève noemt haar de 'psychode' of *ectenische* kracht; prof. Balfour Stewart de 'elektrobiologische kracht'; Faraday, de 'grote meester van de experimentele natuurkunde', maar blijkbaar een nieuweling in de psychologie, noemde het laatdunkend een 'onbewuste spierwerking', een 'onbewuste hersenwerking', en wat al niet; Sir William Hamilton, een 'latente gedachte'; dr. Carpenter, het 'ideo-motorisch beginsel', enz., enz. Zoveel wetenschappers – zoveel namen.

Jaren geleden verwierp de oude Duitse filosoof Schopenhauer deze kracht en stof tegelijk, en sinds de bekering van Wallace heeft deze grote antropoloog diens denkbeelden daarover kennelijk aangenomen. Schopenhauers leer is dat het heelal slechts de manifestatie is van de wil. Elke

[1] 'Brief aan J. Glanvill, hofpredikant en lid van de Royal Society.' Glanvill was de schrijver van het beroemde boek over geestverschijningen en demonologie, getiteld: *Sadducismus Triumphatus; or, Full and Plain Evidence concerning Witches and Apparitions*, 'waarbij het werkelijke bestaan van verschijningen, geesten en heksen wordt aangetoond, deels op basis van de Heilige Schrift en deels door een goede selectie van hedendaagse verhalen'. Twee delen, Londen, 1681. (Dr. More's brief is in dit boek gepubliceerd.)

kracht in de natuur is eveneens een uiting van de wil, die een hogere of lagere graad van zijn objectiviteit vertegenwoordigt. Het is de lering van Plato, die duidelijk zegt dat alles wat zichtbaar is, werd geschapen of ontwikkeld door de onzichtbare, eeuwige WIL, en op zijn manier. Onze hemel werd volgens hem voortgebracht overeenkomstig het eeuwige voorbeeld van de 'ideëele wereld', die, evenals al het andere, besloten ligt in de dodecaëder, het meetkundige model dat door de godheid werd gebruikt.[1] Bij Plato is dit oorspronkelijke wezen een emanatie van het demiurgische denkvermogen (*nous*), dat in alle eeuwigheid de '*idee*' van de 'nog te scheppen wereld' in zich bevat, welke idee hij vanuit zichzelf tevoorschijn brengt.[2] De natuurwetten zijn de vastgestelde betrekkingen van deze *idee*
(56) tot de vormen van haar manifestaties; 'deze vormen', zegt Schopenhauer, 'zijn tijd, ruimte en oorzakelijkheid. Door tijd en ruimte verschilt de idee in haar talloze manifestaties'.

Deze denkbeelden zijn verre van nieuw, en zelfs bij Plato waren ze niet oorspronkelijk. In de *Chaldeeuwse orakels*[3] lezen we het volgende:

> De werken van de natuur bestaan tegelijkertijd met het verstandelijke [νοερός], spirituele licht van de Vader. Want het is de ziel [ψυχή] die de grote hemel versierde, en die deze versiert overeenkomstig de Vader.

'De onlichamelijke wereld was toen al voltooid, omdat ze haar zetel had in het goddelijke Verstand', zegt Philo[4], die ten onrechte ervan wordt beschuldigd zijn filosofie van die van Plato te hebben afgeleid.

In de *Theogonie* van Mochus vinden we eerst de aether, dan de lucht – de twee beginselen waaruit Olam, de *begrijpelijke* (νοητός) God (het zichtbare stoffelijke heelal) wordt geboren.[5]

In de orfische gezangen komt Eros-Phanes voort uit het spirituele ei, bevrucht door de aetherische winden; de wind[6] is dan 'de geest van God', waarvan men zegt dat hij in aether in beweging is, zwevende 'boven de Chaos' – de goddelijke 'Idee'. 'In de *Kaṭhakopanishad* van de hindoes bestaat purusha, de goddelijke geest, vóór de oorspronkelijke stof, uit de vereniging waarvan de grote ziel van de wereld *mahā-ātma*, Brahma, de levensgeest ontstaat';[7] deze laatste benamingen betekenen volkomen het-

[1] Plato, *Timaeus*, 55c; vgl. Timaeus Locrius, *Over de ziel*, §5.

[2] Zie Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 268; Proclus, *Over de Parmenides*, 5; vgl. Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 255-6.

[3] Cory, *Op.cit.*, blz. 251.

[4] Philo Judaeus, *De opificio mundi*, §10.

[5] Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 282.

[6] K.O. Müller, *A History of the Literature of Ancient Greece*, blz. 236.

[7] Weber, *Akademische Vorlesungen*, 213, 214, enz.

zelfde als de universele ziel of anima mundi en het astrale licht van de theürgen en kabbalisten.

Pythagoras bracht zijn leringen mee uit de tempels van het Oosten en Plato bracht ze bijeen in een vorm die voor de niet-ingewijden begrijpelijker was dan de mysterieuze getallen van die wijze – van wie hij de beginselen volledig had aangenomen. Zo is de *kosmos* bij Plato 'de zoon', die als vader en moeder het goddelijke denken en de stof heeft.[1]

'De Egyptenaren', zegt Dunlap,[2] 'maken onderscheid tussen de oudere en de jongere Horus; eerstgenoemde is de *broer* van Osiris, de laatste de *zoon* van Osiris en Isis.' De eerste is de *Idee* van de wereld, die verblijft in het demiurgisch denkvermogen, 'in duisternis geboren vóór de schepping van de wereld'. De tweede Horus is deze 'Idee', die uitgaat van de *logos*, zich in de stof hult en een werkelijk bestaan aanneemt.[3]

'De wereld-God, eeuwig, grenzeloos, jong en oud, met een spiraalvormige gedaante', zeggen de *Chaldeeuwse orakels.*[4]

Deze 'spiraalvormige gedaante' is een beeld om de trillende beweging van het astrale licht aan te duiden, waarmee de priesters van de oudheid heel goed bekend waren, al hadden ze misschien een andere opvatting over (57)
ether dan hedendaagse wetenschappers; want de eeuwige Idee die het heelal doordringt, of de *wil* die *kracht* wordt, en de *stof* schept of structureert, lokaliseerden zij in de aether.

'De wil', zegt Van Helmont, 'is de belangrijkste kracht. Want door de wil van de Schepper werden alle dingen gemaakt en in beweging gezet. . . . De wil is een kenmerk van alle spirituele wezens, en vertoont zich actiever in hen naarmate ze zich meer van de stof hebben bevrijd.'[5] En Paracelsus, 'de goddelijke', zoals hij werd genoemd, voegt in dezelfde trant eraan toe: '*Geloof* moet de verbeelding bevestigen, want geloof bekrachtigt de *wil*. . . . Een vastbesloten wil is het begin van alle magische handelingen. . . . Dat de mensen geen volmaakte voorstelling van het resultaat maken en erin geloven, is de reden dat de magische praktijken twijfelachtig zijn, terwijl ze volkomen zeker zouden kunnen zijn.'

Alleen de tegenwerkende kracht van ongeloof en scepsis kan, als ze op een stroom van gelijke kracht wordt gericht, de andere tegengaan en soms geheel opheffen. Waarom zouden spiritisten zich erover verbazen dat de aanwezigheid van enkele mensen die zeer sceptisch of vijandig staan

---

[1] Plutarchus, *Ethica*, Over Isis en Osiris, §56.
[2] *Vestiges of the Spirit-History of Man*, blz. 189-90.
[3] Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 268.
[4] Cory, *Op.cit.*, blz. 248.
[5] Van Helmont, *Ortus medicinae*, sect. 'Blas humanum', §9-10.

tegenover verschijnselen en onbewust hun wilskracht aanwenden om ze tegen te gaan, de manifestaties belemmert en ze vaak geheel ongedaan maakt? Als er al geen *bewuste* kracht op aarde bestaat die niet soms op een andere stuit die haar tegenwerkt of zelfs opheft, waarom zou men zich dan erover verbazen, wanneer de *onbewuste*, passieve kracht van een medium plotseling in haar werking wordt verlamd door een andere die haar tegenwerkt, al wordt ook deze onbewust uitgeoefend? De professoren Faraday en Tyndall beroemden zich erop dat hun aanwezigheid bij een seance elke manifestatie onmiddellijk deed ophouden. Alleen al dit feit had voor die eminente wetenschappers het bewijs moeten zijn dat er bij die verschijnselen een kracht optrad die hun aandacht verdiende. Als wetenschapper stond prof. Tyndall misschien ver boven de kring van mensen die bij de seance aanwezig waren; als scherpzinnige waarnemer, als iemand die zich niet gemakkelijk laat beetnemen door een medium dat gebruikmaakt van trucs, was hij misschien niet beter, maar wel even scherpzinnig als de anderen in de seancekamer, en wanneer de manifestaties een zo ingenieus bedrog waren dat ze de anderen konden bedriegen, dan zouden ze zelfs door *zijn* toedoen niet zijn opgehouden. Welk medium kan zich ooit op zulke verschijnselen beroemen zoals die door Jezus en na hem door apostel Paulus zijn teweeggebracht? Toch kwamen er zelfs bij Jezus gevallen voor waarbij de onbewuste, tegenwerkende kracht zelfs zijn zo goed gerichte wilsstroom overmeesterde. 'En hij verrichtte daar niet veel wonderen, vanwege hun ongeloof' (*Mattheus* 13:58).

Al die opvattingen vindt men weerspiegeld in de filosofie van Schopenhauer. Onze 'onderzoekende' wetenschappers kunnen er veel aan hebben als ze zijn werken bestuderen. Ze zullen daarin veel vreemde hypothesen vinden die op oude denkbeelden zijn gebaseerd, speculaties over de 'nieuwe' verschijnselen die wel eens even redelijk zouden kunnen blijken als welke andere ook, en ze zouden zich daardoor de vergeefse
(58) moeite kunnen besparen om nieuwe theorieën te bedenken. De theorieën over de psychische en ectenische krachten, over de 'ideo-motor' over 'elektrobiologische krachten', over de 'latente gedachte', en zelfs over 'de onbewuste hersenwerking' zouden in twee woorden kunnen worden samengevat: het kabbalistische ASTRALE LICHT.

De stoutmoedige theorieën en opvattingen die in de werken van Schopenhauer zijn te vinden, verschillen hemelsbreed van die van de meeste orthodoxe wetenschappers. Deze moedige filosoof merkt op:

> In werkelijkheid is er *geest* noch *stof*. . . . De neiging van een steen om onderhevig te zijn aan de zwaartekracht is even onverklaarbaar als het denken in de menselijke hersenen. . . . Als de stof – niemand weet

> waarom – naar de aarde kan vallen, dan kan ze ook – niemand weet waarom – denken. . . . Zodra we echter, zelfs in de mechanica, verder gaan dan het zuiver wiskundige, zodra we komen op het ondoorgrondelijke, de adhesie, de zwaartekracht, enzovoort, krijgen we te maken met verschijnselen die voor onze zintuigen even mysterieus zijn als de WIL en het DENKEN van de mens – we krijgen te maken met het onbegrijpelijke, want elke natuurkracht is dat. Waar is dan die *stof* die u allen zo goed denkt te kennen, en op grond waarvan u – omdat deze u zo bekend is – al uw conclusies trekt en uiteenzettingen baseert, en alles daarvan afleidt? . . . Datgene waarover het verstand en de zintuigen iets te weten kunnen komen is maar de buitenkant, ze kunnen nooit doordringen tot de innerlijke substantie van de dingen. Dat was de opvatting van Kant. Als u aanneemt dat er in een menselijk hoofd een of andere *geest* bestaat dan moet u dat ook aannemen voor een steen. Als uw dode en volkomen passieve stof de neiging kan vertonen om zwaartekracht uit te oefenen, of om, zoals elektriciteit, aan te trekken en af te stoten, en vonken uit te zenden, dan kan ze evenals de hersenen ook denken. Kortom, elk deeltje van de zogenaamde geest kunnen we vervangen door een gelijkwaardige hoeveelheid stof, en elk deeltje stof door geest. . . . Daarom kan de Cartesiaanse indeling van de dingen in geest en stof filosofisch nooit juist zijn, maar wel die in *wil* en *verschijningsvorm,* maar deze manier van indelen heeft niets te maken met de eerstgenoemde, want ze vergeestelijkt alles: ze herleidt alles wat in eerste instantie werkelijk en objectief is – het lichaam en de stof – tot een verschijningsvorm, en herleidt elke verschijningsvorm tot de wil.[1]

Deze denkbeelden bevestigen wat we al hebben gezegd over de verschillende benamingen die aan eenzelfde zaak worden gegeven. De twistende partijen strijden slechts over woorden. Noem het verschijnsel kracht, energie, elektriciteit, magnetisme, wil of geestkracht, het zal steeds de gedeeltelijke manifestatie zijn van de *ziel*, of deze nu ontlichaamd is of tijdelijk in haar lichaam gevangen zit – van een deel van die intelligente, machtige, individuele WIL die de hele natuur doordringt en die, omdat de menselijke taal ontoereikend is om psychische beelden juist uit te drukken, bekendstaat als GOD.

De denkbeelden van sommige van onze wetenschappers over de stof (59)
zijn vanuit kabbalistisch standpunt gezien in veel opzichten onjuist. Hartmann noemt hun opvattingen ‘een *instinctief* vooroordeel’. Verder toont hij aan dat een onderzoeker zich in feite helemaal niet kan bezighouden met stof per se, maar slechts met de krachten waarin hij deze verdeelt. De zichtbare gevolgen van de stof zijn slechts de gevolgen van kracht.

[1] *Parerga und Paralipomena*, Berlijn, 1851, deel 2, blz. 89-90.

Daardoor komt hij tot de conclusie dat datgene wat men nu stof noemt, niets anders is dan de samenvoeging van atomaire krachten, waarvoor men het woord *stof* gebruikt; afgezien daarvan heeft het woord stof voor de wetenschap geen enkele betekenis. Ondanks veel eerlijke bekentenissen van specialisten – natuurkundigen, fysiologen en scheikundigen – dat ze helemaal niets van de stof afweten,[1] *vergoddelijken ze haar*. Elk nieuw verschijnsel dat ze niet kunnen verklaren, wordt fijngemalen, tot wierook gemaakt en verbrand op het altaar van de godin die de hedendaagse wetenschappers onder haar bescherming heeft.

Niemand kan dit onderwerp beter behandelen dan Schopenhauer in zijn *Parerga*. In dit werk bespreekt hij uitvoerig dierlijk magnetisme, helderziendheid, sympathetische genezingen, zienerschap, magie, voortekenen, geesten-zien en andere spirituele zaken. Hij zegt:

> Al deze manifestaties zijn takken van één en dezelfde boom, en leveren ons onweerlegbare bewijzen voor het bestaan van een keten van wezens, die op een heel andere orde van zaken berust dan die natuur die als haar grondslag de wetten van ruimte, tijd en aanpassingsvermogen heeft. Deze andere orde van zaken ligt veel dieper, want deze is oorspronkelijk en onmiddellijk; daar zijn de gewone natuurwetten, die zuiver formeel zijn, niet van toepassing; en door haar onmiddellijke werking kunnen tijd en ruimte de individuen dus niet langer scheiden, en stelt de op vormen berustende scheiding niet langer onoverkomelijke grenzen aan het overbrengen van gedachten en de onmiddellijke werking van de wil. Zo kunnen veranderingen worden teweeggebracht via een heel andere weg dan die van de fysieke oorzakelijkheid, namelijk door een werking van de manifestatie van de wil die zich op een bijzondere manier vertoont en buiten het individu zelf. Het eigenaardige karakter van alle bovengenoemde verschijnselen is dus een *visio in distante et actio in distante* [zien en handelen op afstand] met betrekking tot zowel tijd als ruimte.

Zo'n handelen op afstand is precies het fundamentele kenmerk van wat *magisch* wordt genoemd; want dat houdt de onmiddellijke werking in van onze wil, een handeling vrij van de oorzakelijke beperkingen van fysiek handelen, namelijk contact.

Schopenhauer vervolgt:

> Bovendien vormen deze verschijnselen een werkelijk en volkomen logische ontkenning van het materialisme en zelfs van het naturalisme,
> (60) want in het licht van zulke manifestaties schijnt die orde van de natuur die deze beide filosofische richtingen als absoluut en de enig ware wil-

[1] Zie Huxley, *On the Physical Basis of Life*, blz. 129.

> len voorstellen, ons als zuiver fenomenaal en oppervlakkig toe en bevat in de kern een afzonderlijke substantie van dingen die volledig onafhankelijk van haar eigen wetten is. De besproken verschijnselen zijn daarom – althans vanuit een zuiver filosofisch standpunt – ongetwijfeld de belangrijkste van alle feiten die het hele terrein van experimentele ervaring ons biedt. Daarom is het de plicht van elke wetenschapper om zich daarvan op de hoogte te stellen.[1]

Het zou geen zin hebben om van de filosofische beschouwingen van een man als Schopenhauer over te gaan tot de oppervlakkige generalisaties van sommige leden van de Académie Française, als het niet zo was dat we daardoor het intellectuele niveau van die twee scholen kunnen vergelijken. Wat de Duitse school van diepzinnige psychologische vraagstukken begrijpt, hebben we al gezien. Vergelijk dit met het beste wat de astronoom Babinet en de scheikundige Boussingault kunnen geven als verklaring van een belangrijk spiritistisch verschijnsel. In 1854-55 presenteerden die geleerde specialisten aan de Académie een *mémoire*, of monografie, die kennelijk was bedoeld om dr. Chevreuls te ingewikkelde theorie van de ronddraaiende tafels – hij maakte deel uit van de commissie die deze feiten moest onderzoeken – te bevestigen en tegelijkertijd duidelijker te maken.

We citeren letterlijk:

> Wat de bewegingen en slingeringen betreft die bij sommige tafels zouden voorkomen, deze kunnen geen andere oorzaak hebben dan de *onzichtbare* en onwillekeurige trillingen van het spierstelsel van de onderzoeker; de sterkere samentrekking van de spieren manifesteert zich bij zulke gelegenheden door een reeks vibraties en wordt dan een *zichtbare trilling* die aan het voorwerp een ronddraaiende beweging geeft. Deze ronddraaiende beweging kan zich met aanzienlijke kracht openbaren door een geleidelijk sneller wordende beweging, of door een grote weerstand, telkens wanneer de beweging moet ophouden. Zo wordt de fysieke verklaring van dit verschijnsel duidelijk en levert geen enkel probleem op.[2]

Geen enkel! Deze wetenschappelijke hypothese – of zullen we zeggen bewijsvoering? – is even helder als een van Babinets nevelvlekken, waargenomen in een mistige nacht.

En toch hoe duidelijk dit bewijs misschien ook is, er ontbreekt een

---

[1] Schopenhauer, *Parerga und Paralipomena*, deel 1, blz. 252-4; zie ook het artikel 'Dierlijk magnetisme en magie' in Schopenhauer, *Über den Willen in der Natur*, 1836.

[2] *Revue des deux mondes*, 15 januari 1855, blz. 408.

belangrijke factor aan, namelijk gezond verstand. We kunnen niet vaststellen of Babinet *en désespoir de cause* Hartmanns bewering al of niet aanneemt dat 'de zichtbare *gevolgen van de stof* niets anders zijn dan de *gevolgen van een kracht*' en dat men om zich een helder begrip te vormen van stof, eerst een goed begrip moet hebben van kracht. De filosofie van
(61) de school waartoe Hartmann behoort en die voor een deel door verschillende van de grote Duitse wetenschappers wordt aangenomen, leert dat het vraagstuk van de stof slechts kan worden opgelost door die onzichtbare kracht die Schopenhauer, op basis van zijn bekendheid daarmee, 'magische kennis', 'magisch gevolg of magische werking van de wil' noemt. We moeten dus eerst nagaan of de 'onwillekeurige trillingen van het spierstelsel van de onderzoeker', die slechts 'werkingen van de stof' zijn, worden veroorzaakt door een wil die zich *in* de onderzoeker of *buiten* hem bevindt. In het eerstgenoemde geval maakt Babinet van hem een onbewuste epilepticus; het laatste wordt door hem verworpen, zoals we later zullen zien, en hij schrijft alle verstandige antwoorden van de kloppende of tikkende tafels toe aan 'onbewuste buiksprekerij'.

We weten dat elke wilsuiting in *kracht* wordt omgezet, en dat volgens bovengenoemde Duitse school de manifestaties van atomaire krachten individuele wilsuitingen zijn, die tot gevolg hebben dat de atomen onbewust stromen naar een concreet beeld dat al subjectief door de wil was geschapen. Democritus leerde, evenals zijn leermeester Leucippus, dat de eerste beginselen van alle dingen in het heelal atomen en een *vacuüm* zijn. Volgens de kabbalistische betekenis duidt het *vacuüm* hier op de *latente* godheid of latente kracht, die bij haar eerste manifestatie WIL werd en zo aan die atomen – waarvan de opeenhoping stof is – de eerste impuls tot beweging gaf. Dit vacuüm was slechts een andere benaming voor chaos en wel een zeer onbevredigende, want volgens de peripatetici 'heeft de natuur een afkeer van een vacuüm'.

Dat de Ouden vóór Democritus bekend waren met het denkbeeld van de onvernietigbaarheid van de stof wordt bewezen door hun allegorieën en talrijke andere feiten. Movers[1] omschrijft het Fenicische denkbeeld van het ideële zonlicht als een spirituele invloed die uitstroomt van de hoogste God, IAO, 'het licht dat alleen door het verstand kan worden begrepen – het fysieke en spirituele beginsel van alle dingen, waaruit de ziel emaneert'. Het was de mannelijke essentie of wijsheid, terwijl de oorspronkelijke stof of *chaos* de vrouwelijke essentie was. De eerste twee, eeuwig samen bestaande en oneindige beginselen waren dus al bij de eerste Feniciërs geest en stof. Die theorie is daarom even oud als de wereld, want Democritus was niet de eer-

[1] *Die Phönizier*, deel 1, blz. 265, 553-4.

ste filosoof die haar onderwees, en intuïtie bestond al in de mens vóór de uiteindelijke ontwikkeling van zijn verstand. Maar juist de ontkenning van de grenzeloze, oneindige Entiteit, de bezitter van die onzichtbare wil, die we bij gebrek aan een betere benaming GOD noemen, is de oorzaak van de onmacht van elke materialistische wetenschap om de occulte verschijnselen te verklaren. In het bij voorbaat verwerpen van alles wat hen ertoe zou kunnen dwingen de grens van de exacte wetenschap te overschrijden en het terrein van de psychische of, als u wilt, metafysische fysiologie te betreden, moeten we de verborgen oorzaak zoeken van het feit dat ze door de manifestaties in verlegenheid worden gebracht, en van hun dwaze theorieën om deze te verklaren. De oude filosofie bevestigde dat als gevolg van de manifestatie van die wil – door Plato de *goddelijke idee* genoemd – al het zichtbare en onzichtbare tot bestaan kwam. Zoals die intelligente Idee, een- (62)
voudig door haar wilskracht op een middelpunt van gelokaliseerde krachten te richten, objectieve vormen deed ontstaan, evenzo kan de mens, de microkosmos van de grote macrokosmos, hetzelfde doen in verhouding tot de ontwikkeling van zijn wilskracht. De denkbeeldige atomen – een door Democritus gebruikte beeldspraak en dankbaar door de materialisten overgenomen – lijken op automatische werkers die van binnenuit worden bewogen door de instroming van de universele Wil die op hen wordt gericht, zich manifesteert als kracht en hen in beweging zet. Het bouwplan van de structuur die moet worden opgebouwd, bevindt zich in het brein van de Architect en weerspiegelt zijn wil; het is nog abstract, en wordt vanaf het ogenblik dat het is ontworpen concreet door middel van die atomen die elke lijn, elk punt en elke figuur uitgedacht in de verbeelding van de goddelijke Meetkundige, getrouw volgen.

Zoals God schept, zo kan ook de mens scheppen. Als er een zekere intensiteit van wil bestaat, dan worden de door het denkvermogen geschapen vormen subjectief; hallucinaties worden ze genoemd, hoewel ze voor hun schepper even werkelijk zijn als een zichtbaar voorwerp voor ieder ander mens. Wanneer de wil intenser en met meer onderscheidingsvermogen wordt geconcentreerd, wordt de vorm concreet, zichtbaar, objectief; dan heeft men het geheim der geheimen geleerd, en is men een MAGIËR.

De materialist zou tegen deze redenering geen bezwaar moeten maken, want hij beschouwt gedachte als stof. Wanneer men dit als juist aanneemt dan moeten het vernuftige mechanisme uitgedacht door de uitvinder, de sprookjesachtige taferelen ontstaan in het brein van de dichter, het prachtige schilderij gevormd door de verbeelding van de schilder, het standbeeld zonder weerga in de ether gebeiteld door de beeldhouwer, de paleizen en kastelen in de lucht opgetrokken door de architect – dit alles, hoewel

onzichtbaar en subjectief, moet dan bestaan, want het is gevormde, gemodelleerde stof. Wie zal dan durven zeggen dat er geen mensen bestaan met zo'n oppermachtige wil dat ze die in de lucht gebouwde beelden zichtbaar en tastbaar kunnen maken door ze in grofstoffelijke omhulsels te kleden?

Als de Franse wetenschappers geen lauweren hebben geoogst op het nieuwe veld van onderzoek, wat heeft Engeland dan méér gedaan tot de dag waarop Crookes zich als zoenoffer voor de zonden van de geleerde heren aanbood? Faraday verwaardigde zich 20 jaar geleden een paar keer om over dit onderwerp te spreken. Faraday, wiens naam door de anti-spiritisten in elke discussie over de verschijnselen als een soort wetenschappelijk tovermiddel tegen het boze oog van het spiritisme wordt gebruikt, Faraday, die 'bloosde' omdat hij zijn onderzoek over een zo ontaard geloof had gepubliceerd, over hem is nu uit betrouwbare bron vernomen dat hij nooit zelf aan een wiebelende tafel heeft gezeten! We hoeven slechts een paar losse nummers van het *Journal des débats* op te slaan, verschenen in de tijd dat een bekend Schots medium in Engeland was, om ons de voorgevallen feiten in al hun oorspronkelijke levendigheid te herinneren. In een van die nummers[1] treedt dr. Foucault uit Parijs op als verdediger van de eminente Engelse onderzoeker. 'Geloof toch vooral niet', zegt hij, 'dat die
(63) grote natuurkundige zich ooit zo heeft verlaagd om prozaïsch aan een dansende tafel te gaan zitten.' Vanwaar dan dat blozen dat zich vertoonde op de wangen van de 'vader van het experimentele onderzoek'? Terwijl we dit feit in gedachten houden zullen we nu de aard van Faraday's prachtige 'indicator' nagaan, die bijzondere 'mediumvanger', door hem uitgevonden om bedrog van mediums te ontdekken. Dat gecompliceerde instrument, waarvan de gedachte alleen al als een nachtmerrie in de dromen van oneerlijke mediums spookt, wordt in markies De Mirville's *Question des esprits* nauwkeurig beschreven.

Om de onderzoekers beter te bewijzen dat zijzelf werkelijk bewegingen veroorzaakten, plaatste prof. Faraday verschillende kartonnen schijven, met elkaar verbonden en aan de tafel bevestigd met halfweke lijm die het geheel korte tijd aan elkaar deed kleven maar toch bij aanhoudende druk zou loslaten. Nadat de tafel had gedraaid – ja werkelijk *voor Faraday's ogen had durven ronddraaien*, een feit dat tenminste enige waarde heeft – werden de schijven onderzocht; en omdat werd geconstateerd dat ze zich langzamerhand hadden verplaatst en in dezelfde richting waren verschoven als die waarin de tafel zich had bewogen, was dit een onweerlegbaar bewijs dat de onderzoekers de tafel zelf hadden *geduwd*.

Een andere zogenaamd wetenschappelijke proef, zo nuttig bij een ver-

[1] 15 juli 1853.

schijnsel dat naar men zegt óf psychisch óf spiritueel is, bestond uit een klein instrument dat de getuigen onmiddellijk waarschuwde bij de minste persoonlijke aanraking van hun kant, of – beter gezegd – volgens de eigen woorden van Faraday,

> hen waarschuwde wanneer ze van passieve in actieve toestand overgingen. Deze naald, die de actieve beweging verried, bewees maar één ding: de werking van een kracht die óf van de aanzittenden uitging óf hen beheerste. Maar wie heeft ooit beweerd dat zo'n kracht niet bestaat? Iedereen geeft dat althans toe, of de kracht zich nu door de proefnemer heen beweegt zoals gewoonlijk gebeurt, of geheel onafhankelijk van hem werkt zoals vaak het geval is. Het hele geheim lag in de *onevenredigheid* van de kracht die werd gebruikt door de proefnemers, die duwden omdat ze gedwongen werden te duwen, met als gevolg dat de tafel begon rond te draaien of, beter gezegd, zich werkelijk wonderlijk snel ging bewegen. Hoe zou iemand bij zulke verbazingwekkende resultaten kunnen denken dat dit soort lilliputachtige experimenten enige waarde konden hebben in dit pas ontdekte Land van de Reuzen?[1]

Prof. Agassiz, die in Amerika bijna dezelfde eervolle plaats als wetenschapper innam als Faraday in Engeland, maakte zich aan een nog grotere onrechtvaardigheid schuldig. Prof. J.R. Buchanan, de vooraanstaande antropoloog, die het spiritisme in sommige opzichten wetenschappelijker heeft behandeld dan wie dan ook in Amerika, spreekt in een pas verschenen artikel met gerechtvaardigde verontwaardiging over Agassiz. Want (64)
prof. Agassiz zou meer dan wie ook moeten geloven in een verschijnsel waarbij hij zelf betrokken was. Maar nu Faraday en Agassiz zelf *ontlichaamd* zijn, doen we er beter aan nog in leven zijnde personen te raadplegen in plaats van de doden.

Zo wordt het bestaan van een kracht waarvan de verborgen vermogens de theürgen van de oudheid volkomen bekend waren, door moderne sceptici ontkend. De antediluviale kinderen – die misschien ermee speelden en ervan gebruikmaakten, zoals de jongens in Bulwer-Lyttons *Coming Race* gebruikmaakten van het ontzagwekkende 'vril' – noemden haar het 'Water van Ptah'; hun nakomelingen noemden haar de *anima mundi*, de ziel van het heelal; nog later gaven de middeleeuwse hermetici haar de naam 'siderisch licht' of 'melk van de Hemelse Maagd', de 'magnes' en vele andere namen. Maar de tegenwoordige wetenschappers willen haar niet aannemen, noch erkennen ze het bestaan ervan onder zulke namen, want het behoort tot de *magie*, en magie is volgens hen een schandelijk bijgeloof.

Apollonius en Iamblichus beweerden dat 'het rijk van de mens die

[1] Markies De Mirville, *Question des esprits*.

ernaar streeft meer dan mens te worden, niet ligt in de kennis van *uiterlijke* zaken, maar in de vervolmaking van de *innerlijke* ziel'.[1] Zo waren ze gekomen tot de volledige kennis van hun goddelijke ziel, en ze gebruikten de krachten daarvan met al de wijsheid – de uitkomst van de esoterische studie van de hermetische kennis – die ze van hun voorouders hadden geërfd. Maar onze filosofen, die zich geheel opsluiten in hun vleselijke omhulsels, kunnen of durven hun schuchtere blikken niet hoger te richten dan tot het *begrijpelijke*. Voor hen bestaat er geen toekomstig leven, bestaan er geen goddelijke dromen; ze minachten die als onwetenschappelijk; voor hen zijn de mensen van de oudheid slechts 'onwetende voorouders', zoals ze het uitdrukken, en telkens wanneer ze bij hun fysiologisch onderzoek stuiten op een schrijver die gelooft dat dit mysterieuze verlangen naar spirituele kennis ieder mens is aangeboren, en ons niet geheel doelloos kan zijn gegeven, beschouwen ze zo iemand met verachtend medelijden.

Een Perzisch spreekwoord zegt: 'Hoe donkerder de hemel is, des te helderder zullen de sterren schijnen.' Zo verschenen aan het donkere firmament van de middeleeuwen de mysterieuze broeders van het rozenkruis. Ze vormden geen verenigingen en bouwden geen scholen, want ze werden zoals zoveel wilde dieren opgejaagd en botweg geroosterd, wanneer ze door de christelijke kerk werden ontdekt. 'Omdat de godsdienst het bloedvergieten verbiedt,' zegt Bayle, 'verbrandden ze de mensen om de stelregel *Ecclesia non novit sanguinem* te ontduiken, want bij verbranding wordt er geen bloed vergoten!'

Veel van deze mystici kwamen, door na te volgen wat hun werd geleerd in sommige verhandelingen, die in het geheim van de ene generatie op de andere werden overgeleverd, tot ontdekkingen die zelfs in onze moderne tijd van exacte wetenschappen niet gering zouden worden geacht. Roger
(65) Bacon, de monnik, werd uitgelachen als kwakzalver, en nu rekent men hem algemeen tot degenen die 'aanspraak maken' op magische vermogens; maar zijn ontdekkingen werden niettemin aanvaard en worden nu gebruikt door diegenen die hem het meest bespotten. Roger Bacon behoorde rechtens, zo niet feitelijk, tot die broederschap die al diegenen omvat die de occulte wetenschappen bestuderen. Hij leefde in de 13de eeuw en was dus bijna een tijdgenoot van Albertus Magnus en Thomas van Aquino; iedereen beschouwde zijn ontdekkingen – zoals buskruit en optische glazen en zijn mechanische constructies – als evenzoveel wonderen. Hij werd ervan beschuldigd dat hij een verbond met de duivel had gesloten.

In het legendarische verhaal van broeder Bacon en ook in een oud

[1] Bulwer-Lytton, *Zanoni*, boek 3, hfst. 18.

toneelstuk van Robert Greene, een toneelschrijver in de tijd van koningin Elizabeth I, wordt verteld dat de monnik bij de koningin werd ontboden en toen werd overgehaald om enkele van zijn vaardigheden aan hare majesteit de koningin te tonen. Hij bewoog toen zijn hand (*zijn staf*, zegt de tekst) en 'ogenblikkelijk hoorde men zulke voortreffelijke muziek dat allen zeiden nooit iets dergelijks te hebben gehoord'. Daarop hoorde men nog luidere muziek en plotseling vertoonden zich vier verschijningen die dansten tot ze in de lucht verdwenen. Toen wuifde hij opnieuw met zijn staf en opeens was er een geur, 'alsof al de heerlijkste parfums van de hele wereld daar volgens de beste regels van de kunst waren bereid'. Daarop trok Roger Bacon, die een heer beloofd had hem zijn liefje te tonen, een gordijn in het vertrek van de koning opzij en allen die in de kamer waren, zagen 'een keukenmeid met een braadlepel in de hand'. Hoewel de trotse heer het meisje herkende, dat even snel verdween als ze was verschenen, was hij toch woedend over dit vernederende schouwspel en bedreigde de monnik met zijn wraak. Wat deed de magiër daarop? Hij gaf eenvoudig ten antwoord: 'Dreig niet, opdat ik u niet nog meer schande aandoe en neem u voortaan in acht onderzoekers voor leugenaars uit te maken!'

Als commentaar hierop merkt een hedendaagse historicus[1] op: 'Dit kunnen we opvatten als een voorbeeld van de soort verrichtingen die waarschijnlijk mogelijk waren als gevolg van een *grotere kennis* van de natuurwetenschappen.' Niemand heeft ooit eraan getwijfeld dat ze inderdaad het gevolg waren van juist die kennis; hermetici, magiërs, astrologen en alchemisten hebben nooit iets anders beweerd. Het was ongetwijfeld niet hun schuld dat de onwetende menigte onder de invloed van een gewetenloze, fanatieke geestelijkheid al dat soort verrichtingen aan de duivel toeschreef. Wanneer men aan de afschuwelijke martelingen denkt die door de inquisitie werden bedacht voor al diegenen die verdacht werden van zwarte of witte magie, dan is het niet te verwonderen dat deze filosofen zich niet beroemden op een dergelijke omgang en het bestaan ervan zelfs ontkenden. Integendeel, hun eigen geschriften bewijzen dat ze magie beschouwden als 'niets anders dan de toepassing van natuurlijk actieve (66)
oorzaken op passieve voorwerpen of wezens, door middel waarvan vele hoogst verbazingwekkende maar toch natuurlijke gevolgen worden teweeggebracht'.

De verschijnselen van de mystieke geuren en muziek, die door Roger Bacon werden voortgebracht, zijn in onze tijd vaak waargenomen. We laten onze persoonlijke ervaringen even terzijde; Engelse correspondenten van de Theosophical Society hebben ons meegedeeld dat ze de verrukkelijkste

[1] T. Wright, *Narratives of Sorcery and Magic*, deel 1, blz. 127-8.

muziek hebben gehoord zonder dat die uit een zichtbaar instrument voortkwam, en verschillende heerlijke geuren hebben geroken die volgens hen door middel van geesten werden voortgebracht. Eén correspondent deelt ons mee dat een van deze bekende geuren – die van sandelhout – zo sterk was dat het huis nog weken na de seance ervan doortrokken was. Het medium was in dit geval een lid van een besloten gezelschap en de experimenten werden alle in de huiselijke kring gehouden. Iemand anders beschrijft wat hij een '*muzikaal* getik' noemt. De machten die nu in staat zijn deze verschijnselen teweeg te brengen, moeten in de tijd van Roger Bacon ook hebben bestaan en toen even doeltreffend hebben gewerkt. Wat de verschijnselen betreft, is het voldoende te zeggen dat ze nu in spiritistische kringen worden opgeroepen en door wetenschappers worden bevestigd, zodat het oproepen ervan door Roger Bacon meer aannemelijk is dan ooit.

Baptista Porta geeft in zijn verhandeling over *Natuurlijke Magie* een hele reeks geheime formules om bijzondere gevolgen teweeg te brengen door gebruik te maken van de occulte natuurkrachten. Hoewel de 'magiërs' even vast als de huidige spiritisten geloofden in een wereld van onzichtbare geesten, beweerde toch geen van hen zijn verschijnselen onder hun toezicht of alleen door hun hulp teweeg te brengen. Ze wisten maar al te goed hoe moeilijk het is de elementaren op afstand te houden, wanneer deze eenmaal de deur wijd geopend hebben gevonden. Zelfs de magie van de oude Chaldeeën was niets anders dan een diepgaande kennis van de krachten van kruiden en mineralen. Pas wanneer de theürg *goddelijke* hulp in spirituele en aardse zaken verlangde, zocht hij door religieuze ceremoniën rechtstreekse omgang met zuivere spirituele wezens. Zelfs door hen konden die geesten, die onzichtbaar blijven en met stervelingen in verbinding komen door middel van hun ontwaakte innerlijke zintuigen, zoals in helderziendheid, helderhorendheid en trance, slechts *subjectief* worden opgeroepen en als het gevolg van een zuiver leven en van gebed. Maar alle fysieke verschijnselen werden eenvoudig voortgebracht door kennis van natuurkrachten toe te passen en zeker niet door allerlei trucs zoals dat tegenwoordig door goochelaars gebeurt.

Individuen die in het bezit waren van die kennis en over zulke vermogens beschikten, werkten geduldig voor iets beters dan de nutteloze glorie van tijdelijke beroemdheid. Hoewel ze er niet naar streefden, werden ze onsterfelijk, zoals allen worden die werken voor het welzijn van de mensheid en hun eigen onbetekenende zelf vergeten. Verlicht door het licht van de eeuwige waarheid, richtten deze rijke en toch arme alchemisten hun aandacht op de dingen die het gewone bevattingsvermogen te boven gaan,
(67) en erkenden alleen de eerste oorzaak als ondoorgrondelijk en beschouw-

den geen enkel probleem als onoplosbaar. Durven, weten, willen en ZWIJGEN was hun vaste stelregel; bij hen was er een spontane drang tot het verrichten van goede daden en tot onzelfzuchtigheid en bescheidenheid. Ze verachtten de winsten van kleingeestige handel, wezen rijkdom, luxe, pracht en praal, en wereldlijke macht af, en streefden naar kennis, omdat deze van alles wat men kan verkrijgen de meeste voldoening geeft. Ze beschouwden armoede, honger, hard werken en een slechte naam bij hun medemensen als een niet te hoge prijs voor het verkrijgen ervan. Zij die zich hadden kunnen uitstrekken op zachte, met fluweel bedekte bedden, stierven liever in ziekenhuizen en langs de weg dan hun ziel te verlagen en toe te staan dat de wereldse hebzucht van diegenen die hen in verleiding brachten, over hun heilige geloften zegevierde. De levens van Paracelsus, Cornelius Agrippa en Philalethes zijn te goed bekend om het oude treurige verhaal te herhalen.

Wanneer de spiritisten strikt dogmatisch willen blijven in hun opvattingen over de 'geestenwereld', dan moeten ze geen *wetenschappers* aansporen om hun verschijnselen met een ware experimentele geest te onderzoeken. Die poging zou ongetwijfeld leiden tot het gedeeltelijk herontdekken van de magie van de oudheid – die van Mozes en Paracelsus. Onder de bedrieglijke schoonheid van enkele van hun verschijningen zouden ze op een dag misschien de sylfen en de mooie undinen van de rozenkruisers kunnen vinden, die spelen in de stromen van *psychische* en *odische* kracht.

Crookes, die het *bestaan* van Katie volkomen erkent, komt reeds tot het inzicht dat zich onder haar lichte huid, die een schijnbeeld van een hart bedekt dat gedeeltelijk ontleend is aan het medium en gedeeltelijk aan de kring, *geen ziel* bevindt. En de geleerde schrijvers van *The Unseen Universe*, die hun 'elektrobiologische' theorie laten varen, beginnen in te zien dat het *mogelijk* is dat de universele ether een fotoalbum van AIN SOF – het grenzeloze – is.[1]

We geloven helemaal niet dat alle geesten die op seances mededelingen doen, tot de categorieën van de zogenaamde 'elementalen' en 'elementaren' behoren. Vele ervan – vooral zij die het medium subjectief controleren om te spreken, te schrijven of om allerlei andere handelingen te verrichten – zijn menselijke, ontlichaamde geesten. Of de meerderheid van zulke geesten goed of *slecht* is, hangt grotendeels af van het morele karakter van het medium, veel van wie er op de seance aanwezig zijn, en ook voor een groot deel van het doel dat ze nastreven en de kracht waarmee ze dit doen. Indien dit doel slechts is om nieuwsgierigheid te bevredigen en de tijd te

[1] Tait en Stewart, *The Unseen Universe*, ed. 1876, hfst. 7, §196ev.

doden, dan is het nutteloos iets ernstigs te verwachten. Maar menselijke geesten kunnen zich in ieder geval *nooit in eigen persoon* materialiseren. Ze kunnen nooit voor de onderzoeker verschijnen met warm, stevig vlees, met transpirerende handen en gezicht, en in een grofstoffelijk lichaam. Ze kunnen hooguit hun etherische weerspiegeling op de atmosferische golven projecteren; wanneer de aanraking van hun handen en kleren bij zeldzame gelegenheden objectief kan worden gemaakt voor de zintuigen van een levende sterveling, zal deze aanvoelen als een voorbijgaande windzucht, die zachtjes over de aangeraakte plaats strijkt en niet als een menselijke hand of een stoffelijk lichaam. Het is nutteloos aan te voeren dat de 'gema-
(68) terialiseerde geesten' die zich hebben vertoond met kloppende harten en luide stemmen (met of zonder trompet) *menselijke* geesten zijn. Men zal de stemmen – als men zo'n geluid al een stem kan noemen – van een geestverschijning, wanneer men die eenmaal heeft gehoord, waarschijnlijk nooit vergeten. Die van een zuivere geest is gelijk de harmonische tonen van een eolusharp, weerklinkend vanuit de verte; de stem van een lijdende, en dus onzuivere zo niet volkomen slechte geest, kan men vergelijken met een menselijke stem die klinkt vanuit een leeg vat.

Dit is niet *onze* filosofie, maar die van talloze generaties van theürgen en magiërs, en gebaseerd op hun praktische ervaring. Het getuigenis van de oudheid is wat dit onderwerp betreft positief: 'Δαιμόνιων φωναὶ ἄναρθροι εἰσί . . .'[1] de stemmen van geesten zijn niet geärticuleerd. De geest-stem bestaat uit een reeks klanken die de indruk geeft van een kolom samengeperste lucht, die zich van beneden naar boven beweegt en zich rondom de levende ondervrager verspreidt. De talrijke ooggetuigen, die getuigenis aflegden in de zaak van Elizabeth Eslinger – dat waren[2] de adjunct-directeur van de gevangenis in Weinsberg, Mayer, Eckhart, Theurer en Knorr (beëdigde getuigen), Düttenhöfer en de wiskundige Kapff – getuigden dat ze de verschijning zagen *als een zuil van wolken*. Gedurende elf weken woonden dr. Kerner met zijn zoons, verschillende Lutherse predikanten, de advocaat Fraas, de graveur Düttenhöfer, twee artsen, Siefer en Sicherer, de rechter Heyd, baron Von Hugel en nog vele anderen deze manifestatie dagelijks bij. Gedurende de tijd dat deze aanhield, bad de gevangene Elizabeth onafgebroken met luide stem; omdat de 'geest' tegelijkertijd sprak, kon dit dus geen buiksprekerij zijn; en die stem, beweerden ze, 'had niets *menselijks* in zich, niemand kon de klanken nabootsen'.

Later zullen we voor deze veronachtzaamde maar onmiskenbare waar-

[1] Zie Des Mousseaux, 'Dodone' in *Dieu et les dieux*, blz. 326.
[2] C. Crowe, *The Night-Side of Nature*, blz. 345ev.

heid overvloedige bewijzen aanvoeren van schrijvers uit de oudheid. We willen nu slechts herhalen dat van geen enkele geest die volgens de spiritisten menselijk zou zijn, ooit op basis van voldoende getuigenverklaringen is bewezen dat hij menselijk was. De invloed van de *niet-belichaamde* geesten kan worden gevoeld, en door hen *subjectief* op sensitieve personen worden overgebracht. Ze kunnen *objectieve* verschijnselen teweegbrengen, maar ze kunnen *zichzelf* niet op een andere manier vertonen dan op bovengenoemde wijze. Ze kunnen het lichaam van een medium beheersen en hun begeerten en denkbeelden uitdrukken op de verschillende aan de spiritisten zo goed bekende manieren, maar ze kunnen niet *materialiseren* wat onstoffelijk en zuiver spiritueel is – hun *goddelijke essentie*. Daarom wordt elke zogenaamde 'materialisatie' – wanneer deze echt is – óf (*misschien*) teweeggebracht door de wil van de geest van wie het de 'verschijning' zou zijn, maar die deze in het beste geval slechts kan uitbeelden, óf door de elementaire kwelgeesten zelf, die in het algemeen te dom zijn om de eer te verdienen duivels te worden genoemd. In zeldzame gevallen zijn de geesten in staat die zielloze wezens – die wanneer ze hun gang kunnen gaan, steeds klaarstaan om gewichtige namen aan te nemen – te onderwerpen en te beheersen, en wel zo dat de ondeugende 'lucht'geesten, gevormd naar het ware beeld van de *menselijke* geest, door laatstgenoemde als marionetten in beweging worden gebracht en niet anders kunnen handelen of andere woorden kunnen uiten dan hun door de 'onsterfelijke ziel' wordt bevolen. Maar daarvoor moet aan veel voorwaarden zijn voldaan die in kringen van spiritisten, zelfs van hen die geregeld seances bijwonen, gewoonlijk onbekend zijn. Niet iedereen die dat wil kan *menselijke* geesten aantrekken. Een van de sterkste aantrekkingskrachten van onze overledenen is hun grote liefde voor de mensen die ze op aarde hebben achtergelaten. Deze trekt hen onweerstaanbaar geleidelijk in de stroom van het astrale licht, die trilt tussen de persoon die ze toegenegen zijn en de universele ziel. Een andere heel belangrijke voorwaarde is harmonie en de magnetische zuiverheid van de aanwezigen. (69)

Indien deze filosofie niet de juiste is, indien alle 'gematerialiseerde' gedaanten die in donker gemaakte kamers vanuit nog *donkerder* kabinetten verschijnen, geesten van mensen zijn die eens op aarde hebben geleefd, waarom is er dan zo'n verschil tussen hen en de spoken die onverwachts – *ex abrupto* – verschijnen zonder kabinet of medium? Wie heeft ooit gehoord van verschijningen, rusteloze 'zielen' die ronddoolden op de plaats waar ze werden vermoord, of die om één of andere geheimzinnige persoonlijke reden terugkwamen, met 'warme handen' die aanvoelden *als levend vlees* en die, ware het niet dat men wist dat ze dood en begraven

waren, niet van nog in leven zijnde mensen waren te onderscheiden? We bezitten officieel bevestigde feiten over zulke verschijningen, die plotseling zichtbaar werden, maar tot het begin van dit tijdperk van 'materialisaties' hebben we nooit iets dergelijks gezien. In de *Medium and Daybreak* van 8 september 1876 lezen we een brief van 'een dame die in Europa reisde' waarin over een gebeurtenis wordt verteld die plaatsvond in een spookhuis. Ze zegt: 'Er kwam een vreemd geluid uit een donkere hoek van de bibliotheek . . . toen ze omhoog keek, zag ze een *wolk of kolom van lichtgevende damp*; . . . de aan de aarde gebonden geest zweefde boven de plek die door zijn slechte daad met een vloek was beladen.' Omdat deze geest ongetwijfeld een *echte* elementaire verschijning was, die zich uit eigen beweging zichtbaar maakte – kortom, een *umbra* – was deze, zoals elke fatsoenlijke schaduw zou moeten zijn, zichtbaar maar niet tastbaar, of als ze al tastbaar was, dan gaf ze bij aanraking aan de tastzin de indruk alsof men plotseling met de hand in een massa water grijpt, of van verdichte, maar koude stoom. Ze was *lichtgevend* en *nevelachtig*; voor zover we kunnen nagaan kan het de werkelijke persoonlijke schaduw van de 'geest' zijn geweest, die werd vervolgd en aan de aarde was gebonden, hetzij door eigen berouw en misdaden of door die van een andere mens of geest. De mysteries van het bestaan na de dood zijn talrijk, en de tegenwoordige 'materialisaties' maken die slechts dwaas en belachelijk in het oog van de onverschilligen.

Tegenover deze beweringen kan een aan spiritisten welbekend feit worden gesteld: *De schrijfster heeft in het openbaar verklaard zulke gematerialiseerde gedaanten te hebben gezien*. Dat hebben we zeer zeker en we
(70) zijn bereid dat getuigenis opnieuw af te leggen. We hebben zulke gedaanten herkend als de zichtbare voorstellingen van kennissen, vrienden en zelfs familieleden. We hebben hen in gezelschap van veel andere toeschouwers woorden horen uitspreken in talen die niet alleen aan het medium en alle overige aanwezigen in de kamer onbekend waren, behalve aan onszelf, maar in enkele gevallen aan bijna ieder, zo niet aan ieder medium in Amerika en Europa, want het waren de talen van oosterse stammen en volkeren. In die tijd werden die gevallen terecht beschouwd als afdoende bewijzen voor het echte mediumschap van de onontwikkelde boer uit Vermont die in het 'kabinet' zat. Maar niettemin waren deze verschijningen *niet* de gedaanten van de personen die ze schenen te zijn. Het waren eenvoudig hun portretten in beeldvorm, opgebouwd, bezield en in beweging gebracht door de elementaren. Dit punt hebben we niet eerder opgehelderd omdat het spiritistische publiek toen niet bereid was om zelfs te luisteren naar de basisgedachte dat er elementalen en elementaren

bestaan. Sinds die tijd is het onderwerp vaker ter sprake gebracht en min of meer uitvoerig besproken. Het is nu minder gevaarlijk om te proberen in de rusteloze zee van kritiek de eerbiedwaardige filosofie van de oude wijzen van stapel te laten lopen, want de publieke opinie is enigszins voorbereid om haar onpartijdig en zorgvuldig te onderzoeken. Twee jaar strijd hebben een opmerkelijke verandering ten goede teweeggebracht.

Pausanias schrijft dat 400 jaar na de slag bij Marathon op de plaats van het slagveld nog altijd *gehinnik van paarden* en de kreten van schaduwbeelden van soldaten werden gehoord.[1] Stel dat alle schimmen van de gevallen soldaten werkelijk hun geesten waren, dan zagen ze er toch als 'schaduwen' uit en niet als gematerialiseerde mensen. Wie of wat veroorzaakte dan het gehinnik van paarden? 'Geesten' *van paarden*? En indien men zou beweren dat het onjuist is dat paarden geesten hebben – iets wat een zoöloog, fysioloog, psycholoog of zelfs spiritist noch kan bewijzen noch weerleggen – moeten we dan als vanzelfsprekend aannemen dat het de 'onsterfelijke zielen' van mensen waren die het gehinnik in Marathon veroorzaakten om de historische voorstelling van de slag nog levendiger en dramatischer te maken? Spookverschijningen van honden, katten en allerlei andere dieren zijn herhaaldelijk gezien, en de getuigenverklaringen in de hele wereld zijn op dit punt even betrouwbaar als die over menselijke verschijningen. Wie of *wat* doet zich dan voor als de 'geesten' van gestorven dieren? Zijn het ook hier menselijke geesten? Zoals de zaken nu staan is er geen andere uitweg: óf we moeten aannemen dat dieren evenals wij een voortlevende geest en ziel hebben, óf evenals Porphyrius geloven dat er in de *onzichtbare* wereld een soort sluwe en kwaadaardige demonen bestaat, wezens die tussen levende mensen en 'goden' in staan, geesten die er genoegen in scheppen om in elke denkbare gedaante te verschijnen, van menselijke tot die van verschillende dieren.[2]

Vóór we het vraagstuk proberen op te lossen of de spookverschijnin- (71)
gen van diervormen, die zo herhaaldelijk worden gezien en bevestigd, de terugkerende geesten van gestorven dieren zijn, moeten we zorgvuldig nagaan wat over hun gedrag wordt meegedeeld. Handelen deze schimmen zoals dieren dat tijdens hun leven doen en vertonen ze dezelfde instincten? Liggen de schimmen van roofdieren in hinderlaag te wachten op hun slachtoffers, ontvluchten schichtige dieren de tegenwoordigheid van de mens, of vertonen laatstgenoemde een kwaadaardige neiging om te plagen die hun aard normaal geheel vreemd is? Talloze slachtoffers van zulke obsessies – vooral de gekwelde mensen van Salem en andere historische

[1] Pausanias, *Beschrijving van Griekenland*, 'Attica', hfst. 32, 4.
[2] *De abstinentia*, 2:38ev.

hekserijen – verklaren te hebben gezien dat honden, katten, varkens en andere dieren hun kamers binnenkwamen, hen beten, op hun slapende lichamen trapten, tot hen *spraken*, en *hen vaak aanzetten tot zelfmoord en andere misdaden*. In het goed gedocumenteerde geval van Elizabeth Eslinger dat door dr. Kerner wordt genoemd, werd de verschijning van de oude priester van Wimmenthal[1] begeleid door een grote zwarte hond, die hij *zijn vader* noemde, en die in tegenwoordigheid van talrijke getuigen op alle bedden van de gevangenen sprong. Een andere keer verscheen de priester met een lam en soms met twee lammeren. De meesten van de aangeklaagden in Salem werden door de zieneressen ervan beschuldigd dat ze gele vogels raadpleegden en met deze samenspanden om onheil te stichten; deze zaten op hun schouders of op de balken boven hun hoofd.[2] Tenzij we het getuigenis verwerpen van duizenden personen in alle delen van de wereld en in alle tijden, en het monopolie van zienerschap aan de tegenwoordige mediums toekennen, verschijnen spookdieren wel degelijk en vertonen ze alle slechte eigenschappen van een verdorven menselijke natuur zonder zelf menselijk te zijn. Wat kunnen het dan anders zijn dan elementalen?

Descartes was een van de weinigen die geloofden en durfden te zeggen dat we aan de occulte geneeskunde ontdekkingen te danken zullen hebben 'die bestemd zijn om het rijk van de filosofie uit te breiden'; en Brierre de Boismont deelde niet alleen in die verwachtingen, maar erkende openlijk zijn sympathie voor het 'supranaturalisme', dat hij beschouwde als het universele 'edele geloof'. Hij zegt:

> We zijn met Guizot van mening dat het bestaan van de maatschappij nauw ermee samenhangt. *Vergeefs verwerpt* het hedendaagse denken, dat ondanks zijn *positivisme* de innerlijke oorzaak van geen enkel verschijnsel kan verklaren, *het bovennatuurlijke*; het is universeel en ligt ten grondslag aan elk menselijk hart. De meest verheven zielen zijn vaak de vurigste volgelingen ervan.[3]

Christophorus Columbus ontdekte Amerika, en Amerigo Vespucci oogstte zijn roem en maakte zich meester van wat de ander rechtmatig toekwam. Theophrastus Paracelsus ontdekte opnieuw de occulte eigenschappen van de magneet – 'het been van Horus' dat twaalf eeuwen vóór zijn tijd zo'n grote rol had gespeeld in de theürgische mysteriën; en hij werd

---

[1] C. Crower, *The Night-Side of Nature*, blz 350.

[2] C.W. Upham, *Salem Witchcraft*, blz. 8, 25.

[3] Brierre de Boismont, *Des hallucinations*, *etc.*, 3de ed., Parijs, 1862, voorwoord, blz. ix, en hfst. 2, blz. 39.

heel vanzelfsprekend de stichter van de school van het magnetisme en de (72)
middeleeuwse magische theürgie. Maar Mesmer, die ongeveer 300 jaar na hem leefde en als leerling van zijn school de magnetische wonderen openbaar maakte, oogstte de roem die feitelijk de vuurfilosoof toekwam, terwijl de grote meester in een ziekenhuis stierf!

Zo gaat het in de wereld: nieuwe ontdekkingen die zich uit oude wetenschappen ontwikkelen; nieuwe mensen – maar dezelfde oude natuur!

3

Blinde leiders van de blinden

> De spiegel van de ziel kan niet tegelijk de aarde en de hemel weerkaatsen; de één verdwijnt van zijn oppervlak wanneer de ander erin wordt weerspiegeld. – Bulwer-Lytton, *Zanoni*, boek 4, hfst. 9

> Qui, donc, t'a donné la mission d'annoncer au peuple que la Divinité n'existe pas – quel avantage trouves tu à persuader à l'homme qu'une force aveugle préside à ses destinées et frappe au hasard le crime et la vertu? – Robespierre, *Discours sur la constitution*, 7 mei 1794

We denken dat slechts weinige van de fysieke verschijnselen die echt zijn door ontlichaamde menselijke geesten worden veroorzaakt. Toch verdienen zelfs die welke door occulte natuurkrachten worden teweeggebracht, wat door middel van enkele werkelijke mediums gebeurt, en bewust door de zogenaamde 'goochelaars' van India en Egypte worden gebruikt, zorgvuldig en ernstig door de wetenschap te worden onderzocht; vooral nu een aantal gerespecteerde autoriteiten hebben getuigd dat de bedrog-hypothese in veel gevallen niet opgaat. Er zijn ongetwijfeld beroepsgoochelaars die trucs nog handiger kunnen verrichten dan alle Amerikaanse en Engelse 'John Kings' bij elkaar. Robert-Houdin kon dit ongetwijfeld; maar dit nam niet weg dat hij de leden van de Académie in hun gezicht uitlachte toen ze wilden dat hij in de kranten zou beweren dat hij een tafel kon laten bewegen, en via klopgeluiden op een tafel vragen kon beantwoorden *zonder haar met de handen aan te raken*, tenzij de tafel daarvoor was gereedgemaakt.[1] Het feit alleen dat een nu heel bekende Londense goochelaar weigerde een weddenschap van £1000 aan te gaan, die hem werd aangeboden door Algernon Joy[2], en wel om zulke manifestaties voort te brengen als gewoonlijk door mediums worden verkregen, tenzij hij *ongebonden* en *vrij* kon blijven van het toezicht van een commissie, doet zijn *exposé* van de occulte verschijnselen teniet. Hoe handig hij misschien ook is, we dagen hem uit onder *dezelfde omstandigheden* de 'kunstjes' te verrichten die zelfs door een gewone Indiase goochelaar worden vertoond. Bijvoorbeeld, dat

[1] Zie De Mirville, *Question des esprits*; en De Gasparin, *Science vs. Modern Spiritualism*.

[2] Ere-secretaris van de National Association of Spiritualists, Londen.

de plek wordt gekozen door de onderzoekers op het moment van de vertoning, en dat de goochelaar niets van die keuze afweet; dat de proef op klaarlichte dag wordt genomen zonder enige voorbereiding en zonder enige andere medewerker dan een geheel naakte jongen, terwijl de goochelaar halfnaakt moet zijn. Daarna zouden we uit verschillende *trucs* er drie kiezen, die tot de meest alledaagse van zulke in het openbaar optredende goochelaars behoren en die onlangs aan enkele heren uit het gevolg van de (74)
Prins van Wales werden vertoond: 1. Om een roepie – stevig vastgeklemd in de hand van een scepticus – te veranderen in een levende cobra, waarvan de beet dodelijk zou zijn, zoals uit het onderzoek van zijn giftanden zou blijken. 2. Om een zaadje, door de toeschouwers willekeurig gekozen, en geplant in het eerste het beste voorwerp dat als bloempot dienst kan doen en door die sceptici wordt aangeleverd, te laten groeien, volle wasdom bereiken en vruchten dragen in minder dan een kwartier. 3. Om zich op drie zwaarden uit te strekken, die met hun heft loodrecht in de grond zijn gestoken met de scherpe punten naar boven, waarna eerst het ene zwaard wordt weggenomen, dan het tweede en na enige seconden het laatste, zodat de goochelaar ten slotte op *niets* – op de lucht – rust, en op wonderbaarlijke wijze op ongeveer één meter boven de grond zweeft. Wanneer de een of andere goochelaar, van Houdin tot de laatste bedrieger die zich van gratis reclame heeft verzekerd door het spiritisme aan te vallen, *hetzelfde* doet, dan – maar ook alleen dan – zullen we ons best doen te geloven dat de mensheid uit de teen van de achterpoot van Huxley's *orohippus* uit het eoceen is voortgekomen.

Ook beweren we vol vertrouwen dat er in het noorden, zuiden of westen geen beroepstovenaar bestaat die met de minste schijn van succes met deze ongeletterde, naakte zonen van het Oosten kan wedijveren. Ze hebben voor hun vertoningen geen Egyptian Hall (een zaal in Londen) nodig, geen toebereidselen of repetities, maar staan altijd klaar om op elk moment de verborgen krachten van de natuur te hulp te roepen, die voor zowel Europese goochelaars als wetenschappers een gesloten boek zijn. Het is zoals Elihu het heeft verwoord: 'Niet de ouderdom maakt wijs, de jaren leiden niet vanzelf tot een juist oordeel.'[1] We kunnen heel goed zeggen, waarbij we de opmerking van de Engelse theoloog en filosoof dr. Henry More herhalen: '. . . ja, wanneer de mensheid nog over enige bescheidenheid beschikte, dan zouden de bijbelse verhalen de mensen overvloedig het bestaan van engelen en geesten kunnen bewijzen'. Dezelfde eminente man voegt eraan toe: 'Ik beschouw het als een bijzondere gunst van de Voorzienigheid dat . . . nieuwe voorbeelden van verschijningen onze ver-

[1] *Job* 32:9.

doofde en vergeetachtige hersenen kunnen opwekken, en ons de verzekering geven dat er andere intelligente wezens bestaan dan die welke bekleed zijn met zware aarde of klei . . . want het bewijs dat er slechte geesten bestaan zal noodzakelijkerwijs de deur openen voor het geloof dat er ook goede zijn, en ten slotte dat er een God is.'[1] Bovengenoemd voorbeeld bevat een moraal, niet alleen voor wetenschappers maar ook voor theologen. Mensen die uitblonken op de kansel en als professor, tonen het lekenpubliek voortdurend dat ze werkelijk zó weinig van psychologie afweten dat ze meegaan met elke geloofwaardige samenzweerder die ze toevallig tegenkomen, en maken zich zodoende belachelijk in de ogen van de nadenkende onderzoeker. De publieke opinie over dit onderwerp is gevormd door goochelaars en pseudowetenschappers, die ernstige beschouwing onwaardig zijn.

(75) De ontwikkeling van de psychologie is veel meer tegengehouden door het spotten door dit soort aanmatigende figuren dan door de moeilijkheden van de studie zelf. De holle lach van de wetenschappelijke beginneling of van de dwaze trendvolger heeft er meer toe bijgedragen dat de mens onwetend bleef van zijn koninklijke psychische vermogens, dan de duistere punten, moeilijkheden en gevaren die met het onderzoek ervan samenhangen. Dit is vooral het geval met de spiritistische verschijnselen. Dat het onderzoek ervan zozeer beperkt werd tot mensen die daartoe niet in staat waren, is te wijten aan het feit dat de wetenschappers, die die verschijnselen hadden kunnen en willen onderzoeken, daarvan werden afgeschrikt door de beweerde ontmaskeringen, de armzalige grappen en het brutale geschreeuw van hen die niet waardig waren hun schoenveters vast te maken. Er zijn morele lafaards zelfs onder professoren aan universiteiten. De vitaliteit die het moderne spiritisme eigen is, blijkt uit het voortleven ervan ondanks dat de wetenschap geen aandacht eraan schenkt en de zogenaamde ontmaskeraars ervan luidruchtig daarover opscheppen. Van de verachtelijke spot van de nestoren van de wetenschap, zoals Faraday en Brewster, tot de vakkundige (?) ontmaskeringen van de succesvolle nabootser van verschijnselen, ——, in Londen, zien we dat er door hen geen enkel goed onderbouwd argument tegen het plaatsvinden van spiritistische verschijnselen wordt aangevoerd. 'Mijn theorie is', zo zegt dit individu in zijn onlangs verschenen zogenoemde '*exposé*', 'dat Williams zich kleedde en voordeed als John King en Peter. Niemand kan aantonen dat dit niet het geval was.' Het blijkt dus dat dit ondanks de gedurfde bevestigende toon tenslotte slechts een theorie is, en de spiritisten zouden de ontmaskeraar kunnen tegenwerpen dat hij zou moeten bewijzen dat deze juist is.

[1] Glanvill, *Sadducismus triumphatus,* Londen, 1681, blz. 14, 16.

Maar de meest verstokte, onwrikbare tegenstanders van het spiritisme zijn een categorie van mensen die gelukkig uit slechts weinig leden bestaat, maar die niettemin des te luider van leer trekken en hun opvattingen verkondigen met een drukte, een betere zaak waardig. Dit zijn de *zogenaamde* wetenschappers van jong Amerika – een bastaardgroep van pseudofilosofen, reeds genoemd aan het begin van dit hoofdstuk – die soms niet meer recht hebben om als wetenschappers te worden beschouwd dan doordat ze in het bezit zijn van een elektriseermachine of een kinderachtige lezing over krankzinnigheid en mediomanie hebben gehouden. Zulke figuren zijn – als u hen wilt geloven – diepzinnige denkers en fysiologen; bij hen is geen spoor van metafysische onzin te vinden; ze zijn positivisten – de mentale kinderen van Auguste Comte – van wie de borst zwelt van trots bij de gedachte dat ze de bedrogen mensheid van de donkere afgrond van het bijgeloof wegtrekken en de kosmos volgens verbeterde beginselen herbouwen. Lichtgeraakte psychofobici als ze zijn, kunnen ze niet ernstiger worden beledigd dan door te veronderstellen dat ze misschien begiftigd zijn met een onsterfelijke geest. Wanneer men hen hoort, zou men denken dat er geen andere zielen in mannen en vrouwen zijn dan 'wetenschappelijke' of 'onwetenschappelijke zielen', wat voor ziel dat ook is.[1]

Ongeveer 30 of 40 jaar geleden werd in Frankrijk Auguste Comte – een (76)
leerling van de *École Polytechnique*, die jarenlang aan die inrichting verbonden was geweest als repetitor in de transcendente analyse en rationalistische mechanica – op een mooie ochtend wakker met de zeer irrationele gedachte een profeet te worden. In Amerika kan men op de hoek van iedere straat profeten tegenkomen; in Europa zijn ze zo zeldzaam als zwarte zwanen. Maar Frankrijk is het land van de nieuwigheden. Auguste Comte werd een profeet, en de mode is soms zo besmettelijk dat hij zelfs in het nuchtere Engeland gedurende enige tijd als de Newton van de 19de eeuw werd beschouwd.

De epidemie breidde zich uit en verspreidde zich als Grieks vuur over Duitsland, Engeland en Amerika. In Frankrijk vond de beweging volgelingen, maar de opwinding was bij hen niet van lange duur. De profeet had geld nodig, en de leerlingen waren niet bereid hem dat te verschaffen. De koortsachtige bewondering voor een religie zonder God koelde even snel af als ze was opgekomen; van alle vurige apostelen van de profeet bleef er slechts één over die het noemen waard was. Het was de bekende filoloog Littré, lid van het Institut de France, die graag lid van de Keizerlijke

[1] Zie dr. F.R. Marvin, *The Philosophy of Spiritualism and Pathology and Treatment of Mediomania*, New York, 1874.

Academie van Wetenschappen had willen worden, maar die door de aartsbisschop van Orléans kwaadwillig ervan werd weerhouden om een van de 'onsterfelijken' te worden.[1]

Deze filosoof-wiskundige – de hogepriester van de 'religie van de toekomst' – onderwees zijn leer zoals al zijn medeprofeten in onze tijd dat doen. Hij maakte 'de vrouw' tot een godheid en richtte voor haar een altaar op, maar de godin moest daarvoor boeten. De rationalisten hadden gelachen om de verstandelijke afwijking van Fourier en om de Simonisten, en hun minachting voor het spiritisme kende geen grenzen. En diezelfde rationalisten en materialisten werden als evenzoveel leeghoofdige mussen gevangen door de vogellijm van de welsprekendheid van de nieuwe profeet. Het verlangen naar de een of andere godheid, het hunkeren naar het 'onbekende' is een gevoel dat de mens is aangeboren; vandaar dat de ergste atheïsten er niet vrij van schijnen te zijn. Bedrogen door het uiterlijke geschitter van dit dwaallicht volgden de leerlingen dit, tot ze merkten dat ze in een bodemloos moeras rondspartelden.

De positivisten van dit land zetten een masker van voorgewende geleerdheid op en hebben zich georganiseerd tot verenigingen en commissies met als doel het spiritisme uit te roeien, terwijl ze het deden voorkomen alsof ze het onpartijdig onderzochten.

Ze waren te bang om de kerken en de christelijke leer openlijk uit te dagen, en probeerden datgene te ondermijnen waarop alle religie is gebaseerd – het geloof van de mens in God en in zijn eigen onsterfelijkheid. Hun tactiek is om wat een bijzondere basis aan zo'n geloof verschaft – het op verschijnselen berustende spiritisme – belachelijk te maken. Ze
(77) vallen het op zijn zwakste punt aan door zo veel mogelijk te profiteren van het feit dat het niet de inductieve methode toepast, en door te wijzen op de overdrijvingen die in de transcendentale leringen van de propagandisten van het spiritisme zijn te vinden. Ze maken gebruik van de impopulariteit ervan en tonen een moed die even verwoed en misplaatst is als die van de dolende ridder van La Mancha, en eisen om als filantropen en weldoeners te worden beschouwd, die een monsterlijk bijgeloof willen uitroeien.

Laten we eens nagaan in hoeverre Comte's opgehemelde religie van de toekomst boven het spiritisme staat, en hoeveel minder waarschijnlijk het is dat haar verdedigers hun toevlucht zullen moeten nemen tot de psychiatrische ziekenhuizen, die ze zeer gedienstig aanbevelen aan de mediums om wie ze zich zo bezorgd hebben gemaakt. Vóór we beginnen, moeten we

[1] Vapereau, *Biographie contemporaine*, art. 'Littré'; en Des Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, hfst. 6, §6.

de aandacht erop vestigen dat driekwart van de schandelijke eigenschappen die in het moderne spiritisme worden tentoongespreid, direct moeten worden toegeschreven aan de materialistische avonturiers die zich als spiritisten voordoen. Comte heeft een walgelijk beeld geschilderd van de 'kunstmatig bevruchte' vrouw van de toekomst. Ze is slechts de oudere zuster van het Cyprische ideaal van de vrije liefde. De zekerheid voor de toekomst, die door de leringen van zijn maanzieke discipelen werd geboden, heeft enkele pseudospiritisten zozeer aangestoken dat ze ertoe werden gebracht communistische verenigingen te stichten. Geen ervan bleek echter lang te kunnen standhouden. Omdat hun hoofdkenmerk in het algemeen een materialistische dierlijkheid was, verguld met een dun laagje filosofisch klatergoud voorzien van een stel moeilijke Griekse namen, kon de vereniging niet veel anders dan mislukken.

Plato geeft in het vijfde boek van *De Staat* een methode aan om de mensheid te verbeteren door ongezonde of misvormde individuen uit te sluiten en de betere exemplaren van beide seksen paren te laten vormen. Het was niet te verwachten dat het 'genie van onze eeuw', zelfs al was hij een profeet, uit zijn hersenen iets geheel nieuws zou kunnen persen.

Comte was een wiskundige. Op handige wijze combineerde hij verschillende oude utopieën en kleurde het geheel, verbeterde het denkbeeld van Plato, verstoffelijkte het en schonk aan de wereld het grootste gedrocht dat ooit uit een menselijk brein is voortgekomen!

We vragen de lezer te bedenken dat we Comte niet aanvallen als filosoof maar als een zogenaamde hervormer. In de onherstelbare duisternis van zijn politieke, filosofische en religieuze zienswijzen komen we vaak opzichzelfstaande opmerkingen tegen waarin diepe logica en wijze gedachten wedijveren met de schitterende manier waarop ze zijn weergegeven. Maar die verblinden u, als bliksemflitsen in een donkere nacht, om u het ogenblik daarna in een nog diepere duisternis achter te laten dan ooit. Zijn verschillende werken zouden samen, indien verkort en opnieuw ingedeeld, een boekdeel met zeer oorspronkelijke aforismen kunnen opleveren, die een zeer duidelijke en werkelijk knappe definitie van de meeste van onze maatschappelijke problemen zouden geven; maar in hetzij de vervelende langdradigheid van zijn zesdelige *Cours de philosophie positive*, of (78)
de *Catéchisme positiviste*, die parodie op het priesterschap in de vorm van een dialoog, zou men vergeefs zoeken naar enig denkbeeld dat zelfs maar een voorlopige oplossing voor die problemen bood. Zijn leerlingen beweren dat de verheven leerstellingen van hun profeet niet voor het gewone volk waren bestemd. Wanneer we de dogma's die door het positivisme worden gepredikt vergelijken met de praktische toepassing ervan door zijn

apostelen, moeten we erkennen dat er misschien een zeer kleurloze leer aan ten grondslag ligt. Terwijl de 'hogepriester' predikt dat 'de vrouw moet ophouden de echtgenote van de man te zijn',[1] terwijl de theorie van de positivistische wetgevers met betrekking tot het huwelijk en het gezin voornamelijk bestaat in het maken van de vrouw tot 'alleen maar de metgezel van de man door haar te ontheffen van alle moederlijke plichten'[2] en terwijl ze voor de toekomst iets voorbereiden om voor die plichten in de plaats te stellen door aan de '*kuise* vrouw' 'een *latente kracht*'[3] toe te schrijven, prediken sommige van haar lekenpriesters openlijk de polygamie en beweren anderen dat hun leringen de kern van de spirituele filosofie bevatten.

Volgens de roomse geestelijkheid, die aan een chronische nachtmerrie over de duivel lijdt, geeft Comte zijn 'vrouw van de toekomst' aan de 'incubi' over.[4] Volgens meer prozaïsche mensen moet de *godheid* van het positivisme voortaan als een tweevoetige fokmerrie worden beschouwd. Zelfs Littré maakte voorzichtig enig voorbehoud toen hij het apostelschap van deze wonderbaarlijke religie aanvaardde. Het volgende schreef hij in 1859:

> Comte dacht dat hij niet alleen de beginselen had uitgevonden, de contouren had aangegeven en de methode had verschaft, maar ook de gevolgen had afgeleid en het sociale en religieuze gebouw van de toekomst had opgetrokken. Ten aanzien van dit *tweede* punt maken we enig voorbehoud en verklaren tegelijkertijd dat we het hele eerste deel als een erfenis aanvaarden.

Verder zegt hij:

> Comte heeft in een groots werk getiteld het *Stelsel van de positieve filosofie*, de basis voor een filosofie [?] gelegd die elke andere theologie en alle metafysica ten slotte moet vervangen. Zo'n werk moet noodzakelijkerwijs rechtstreeks van toepassing zijn op het bestuur van de maatschappij; omdat er *niets willekeurigs in te vinden is* [?] en omdat we daarin *werkelijke wetenschap* [?] aantreffen, betekent mijn instemming met de beginselen tevens mijn instemming met de voornaamste consequenties daarvan.[5]

Littré heeft zich getoond in het licht van een trouwe zoon van zijn pro-

---

[1] A. Comte, *Système de politique positive*, deel 1, blz. 203ev.
[2] *Op.cit.*
[3] *Op.cit.*
[4] Zie Des Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 431ev.
[5] Littré, *Paroles de philosophie positive*, 1859, blz. vii, 57.

feet. Het schijnt ons toe dat het hele stelsel van Comte op woordenspel is gebaseerd. Lees *nihilisme* wanneer ze zeggen '*positivisme'*, en waar u het woord kuisheid hoort, weet dat daarmee *schaamteloosheid* wordt bedoeld, enz. Omdat het een religie is, gebaseerd op een theorie van ontkenningen, (79) kunnen de aanhangers haar bijna niet in praktijk brengen zonder wit te zeggen wanneer ze zwart bedoelen!

Littré gaat verder:

> De positieve filosofie verwerpt het atheïsme, want de atheïst is geen werkelijk vrije denker, maar is op zijn manier nog theoloog; hij geeft zijn verklaring van de essentie van de dingen; hij weet hoe die zijn begonnen! . . . Atheïsme is pantheïsme; dat stelsel is niettemin heel theologisch en hoort daarom nog tot de oude partij.[1]

Het zou werkelijk tijdverspilling zijn om nog meer van die tegenstrijdige redeneringen te citeren. Comte bereikte de apotheose van dwaasheid en tegenstrijdigheid toen hij de door hem uitgevonden filosofie een 'religie' noemde. En zoals het gewoonlijk gaat, gingen de leerlingen in hun dwaasheid verder dan de hervormer. Zogenaamde filosofen, die in de Amerikaanse academies van Comte schitteren als een *lampyris noctiluca* naast een planeet, laten ons geen twijfel over hun geloof en vergelijken 'dat stelsel van leven en denken', uitgewerkt door de Franse apostel, met de 'idiotie' van het spiritisme – natuurlijk in het voordeel van het eerstgenoemde. 'Wanneer u wilt vernietigen moet u er iets anders voor in de plaats stellen', roept de schrijver van de *Catechismus van de positivistische religie* uit, waarbij hij in het voorbijgaan Cassaudière citeert zonder hem de eer van die gedachte te geven, en zijn leerlingen zetten vervolgens uiteen door welk afschuwelijk stelsel ze het christendom, het spiritisme en zelfs de wetenschap zo graag zouden willen vervangen.

Een van hen oreert:

> Het positivisme is een *integrale* leer. Het verwerpt geheel alle vormen van theologisch en metafysisch geloof, alle vormen van supernaturalisme en dus ook het spiritisme. De ware positieve geest bestaat in het vervangen van de studie van de onveranderlijke wetten van de verschijnselen door die van hun zogenaamde oorzaken, hetzij de direct voorafgaande of de oorspronkelijke oorzaken.

Hij voegt eraan toe, plagiaat plegend van enkele zinnen uit Littrés werken:

> Op basis hiervan verwerpt het eveneens het atheïsme, *want de atheïst is in wezen een theoloog*; de atheïst verwerpt de vraagstukken

[1] *Op.cit.*, blz. 32.

van de theologie niet, maar slechts de oplossing daarvan, en daarom gaat hij onlogisch te werk. Wij *positivisten* verwerpen op onze beurt het hele probleem op grond van zijn volkomen onbereikbaarheid voor het verstand; we zouden onze krachten slechts verspillen in een vruchteloos zoeken naar de eerste en uiteindelijk oorzaken. Zoals u ziet geeft het positivisme een volledige verklaring [?] van de wereld, van de mens, zijn plichten en bestemming . . .[1]

Dit alles is heel mooi; laten we nu ter vergelijking citeren wat een vooraanstaande wetenschapper, prof. Hare, van dit stelsel denkt.

Comte's positieve filosofie is in feite slechts negatief. Comte erkent dat hij niets weet van de *oorsprong* en *de oorzaken* van de natuurwetten, dat hun ontstaan zo volkomen ondoorgrondelijk is dat het nutteloos
(80) is ook maar enige tijd aan het onderzoek ervan te besteden. . . . Natuurlijk bestempelt zijn leer hem naar eigen zeggen als een volslagen onwetende wat betreft de oorzaken van de wetten, of de middelen waardoor ze zijn ingesteld, en kan die leer geen andere basis hebben dan de bovengenoemde *negatieve* redenering om bezwaar te maken tegen de over de spirituele schepping vastgestelde feiten. . . . Terwijl het spiritisme de atheïst dus zijn materialistische gebied toestaat, wil het binnen en boven dezelfde ruimte een gebied hebben van evenveel groter belang als de eeuwigheid is vergeleken met de normale duur van het menselijk leven, en als de onbegrensde gebieden van de vaste sterren zijn vergeleken met het bewoonbare gedeelte van deze aardbol.[2]

Kortom, het positivisme stelt zich ten doel theologie, metafysica, spiritisme, atheïsme, materialisme, pantheïsme en wetenschap te vernietigen, en het eind moet zijn dat het ten slotte zichzelf vernietigt. De Mirville denkt dat volgens het positivisme 'in de menselijke geest pas orde zal beginnen te heersen wanneer de psychologie een soort *natuurkunde van de hersenen* en de geschiedenis een soort maatschappelijke natuurkunde zullen zijn geworden'. De moderne Mohammed ontlast man en vrouw eerst van God en hun eigen ziel, en vernietigt dan onbewust zijn eigen leer met het al te scherpe zwaard van de metafysica, die hij steeds zo zorgvuldig dacht te kunnen vermijden, en laat zo elk spoor van filosofie ontsnappen.

In 1864 hield Paul Janet, lid van het Institut, een rede over het positivisme, waarin de volgende opmerkelijke woorden voorkomen:

Sommige personen, die zijn opgevoed in en van wie de geest is gevoed met de exacte wetenschappen, voelen niettemin een instinctieve

[1] *Spiritualism and Charlatanism*.

[2] Prof. Robert Hare, *Experimental Investigations of the Spirit Manifestations, etc*., New York, 1858, blz. 26.

> drang tot filosofie. Ze kunnen aan die drang slechts voldoen door gebruik te maken van de gegevens waarover ze reeds beschikken. Ze zijn onbekend met de psychologie, omdat ze slechts de eerste beginselen van de metafysica hebben bestudeerd, maar zijn toch vastbesloten om juist die metafysica en die psychologie aan te vallen, hoewel ze van beide even weinig weten. Wanneer ze dit hebben gedaan, zullen ze zich verbeelden een positieve wetenschap te hebben gevormd, terwijl ze in werkelijkheid slechts een nieuwe verminkte en onvolledige metafysische theorie hebben opgebouwd. Ze matigen zich het gezag en de onfeilbaarheid aan die feitelijk alleen aan de ware wetenschappen toekomen, namelijk die welke op ervaring en berekeningen zijn gebaseerd; maar het ontbreekt hen aan zo'n gezag, want hun denkbeelden, hoe gebrekkig die misschien ook zijn, behoren toch tot dezelfde soort als die welke ze aanvallen. Vandaar hun zwakke positie en ten slotte de hele ondergang van hun denkbeelden die al snel naar alle vier windstreken worden weggeblazen.[1]

De positivisten in Amerika hebben zich verenigd om door hun onvermoeibare inspanningen het spiritisme omver te werpen. Om echter hun onpartijdigheid te bewijzen, stellen ze bijvoorbeeld de volgende nieuwe vragen: 'Wat is er voor rationeels in het dogma van de onbevlekte ontvangenis, de drie-eenheid en van de transsubstantiatie, wanneer men deze onderwerpt aan een fysiologisch, wiskundig en scheikundig onderzoek?' en ze 'durven te zeggen dat de grillen van het spiritisme deze zo hoogst eerbiedwaardige denkbeelden in dwaasheid niet overtreffen'. Heel goed. Maar er bestaat geen theologische dwaasheid of spiritistische misvatting die het positivistische denkbeeld van 'kunstmatige bevruchting' in verdorvenheid en stommiteit kan evenaren. Ze schenken in het geheel geen aandacht aan oorspronkelijke en uiteindelijke oorzaken, en passen hun krankzinnige theorieën toe op de vorming van een onmogelijke vrouw om door toekomstige geslachten te worden aanbeden; de levende, onsterfelijke metgezel van de man zouden ze willen vervangen door de Indiase vrouwelijke fetisj van de obeah, het houten afgodsbeeld dat elke dag met slangeneieren wordt volgestopt om die door de zonnehitte te laten uitbroeden! (81)

En, als we in naam van het gezonde verstand die vragen mogen stellen, waarom zouden de christelijke mystici worden beschuldigd van bijgeloof, of de spiritisten naar Bedlam (een psychiatrische inrichting) worden gestuurd, wanneer een *religie* die zo'n weerzinwekkende dwaasheid inhoudt, zelfs onder de leden van de Académie volgelingen vindt? – wanneer zulke krankzinnige ontboezemingen als de volgende door Comte

[1] *Revue des deux mondes*, 1 aug. 1864, blz. 727ev. Zie ook Des Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 471.

kunnen worden uitgesproken en door zijn aanhangers kunnen worden bewonderd:

> Mijn ogen zijn verblind; elke dag zien ze beter het steeds in meerdere mate samenvallen van de sociale opkomst van het *vrouwelijke mysterie* en het geestelijke verval van het eucharistische sacrament. Bij de zuidelijke katholieken heeft de Heilige Maagd God al van de troon gestoten! Het positivisme verwezenlijkt de utopie van de middeleeuwen door alle leden van de grote familie voor te stellen als nakomelingen van een *moeder-maagd zonder echtgenoot*.

En dan, na de *modus operandi* te hebben beschreven:

> De ontwikkeling van dit *nieuwe proces* zou al snel een kaste zonder erfelijkheid doen ontstaan, die beter dan het door de gewone voortplantingswijze ontstane geslacht geschikt zou zijn voor de werving van spirituele leiders, of zelfs van wereldlijke leiders, van wie het gezag dan zou berusten op een werkelijk hogere oorsprong – een kaste die *niet terugschrikt voor een onderzoek*.[1]

Hierover zouden we terecht kunnen vragen of er ooit in de 'grillen van het spiritisme' of in de mysteries van het christendom iets is gevonden dat dwazer is dan dit ideale 'toekomstige ras'. Indien de materialistische neiging niet krachtig wordt tegengesproken door het gedrag van enkele voorstanders ervan en wel door hen die openlijk polygamie prediken, dan geloven we dat er, ongeacht of er ooit een priesterlijk geslacht op die manier zal worden voortgebracht of niet, geen eind aan het nageslacht zal komen – van kinderen geboren uit 'moeders zonder echtgenoten'.

Het is begrijpelijk dat een filosofie die zo'n kaste van didactische incubi kon voortbrengen, de volgende opvattingen liet neerschrijven door de pen van een van haar meest praatzieke schrijvers:

(82)

> Het is een treurige, een diep treurige tijd[2], vol dode en stervende geloven, vol nutteloze gebeden, vergeefs opgezonden naar de vertrekkende goden. Maar o, het is ook een heerlijke tijd, vol van het gulden licht dat uitstroomt van de rijzende zon van de wetenschap! Wat kunnen we doen voor hen van wie het geloof schipbreuk heeft geleden, die *verstandelijk bankroet zijn*, maar . . . die hun troost zoeken in de *fata morgana van het spiritisme*, de begoochelingen van het transcendentalisme en het *dwaallichtje* van het mesmerisme?

Het dwaallichtje, nu zo'n geliefd beeld bij veel dwergfilosofen, moest zelf worstelen om te worden erkend. Het is nog niet zo lang geleden dat

[1] *Cours de philosophie positive*, deel 4, blz. 278-9.

[2] Dr. F.R. Marvin, *Lectures on Mediomania and Insanity*, New York, 1875.

het nu zo bekende verschijnsel krachtig werd ontkend door een correspondent van de Londense *Times*, van wie de beweringen gewicht in de schaal legden, tot het werk van dr. Phipson – gesteund door het getuigenis van Beccaria, Humboldt en andere natuurkundigen – het vraagstuk besliste.[1] De positivisten hadden een gelukkiger uitdrukking kunnen kiezen en tegelijkertijd rekening kunnen houden met de ontdekkingen van de wetenschap. In veel delen van Duitsland is het mesmerisme aanvaard en in verschillende ziekenhuizen wordt het openlijk met onmiskenbaar succes toegepast; de occulte eigenschappen ervan zijn bewezen en artsen, van wie de naam, geleerdheid en welverdiende roem de zelfgenoegzame spreker over mediums en krankzinnigheid moeilijk zal kunnen evenaren, zijn ervan overtuigd.

We hebben hier nog slechts enkele woorden aan toe te voegen alvorens van dit onaangename onderwerp af te stappen. We hebben positivisten ontmoet die bijzonder gelukkig waren met de misvatting dat de *grootste wetenschappers* van Europa volgelingen van Comte waren. In hoeverre hun beweringen over andere geleerden juist zijn weten we niet, maar Huxley, die in heel Europa als een van haar grootste wetenschappers wordt beschouwd, wijst die eer zeer beslist af, en dr. Maudsley uit Londen eveneens. Uit een lezing door eerstgenoemde in 1868 te Edinburg gehouden over 'De fysieke basis van het leven' blijkt dat hij zelfs zeer geschokt was doordat de aartsbisschop van York zich de vrijheid had veroorloofd om hem te vereenzelvigen met de filosofie van Comte. Huxley zegt:

> Wat mij betreft zou de eerwaarde geestelijke een lezing mogen houden waarin Comte, als een moderne Agag, aan mootjes wordt gehakt zonder dat ik iets zou doen om hem tegen te houden. Voor zover ik weet uit mijn studie van wat in het bijzonder de positivistische filosofie karakteriseert, heb ik er weinig of niets van wetenschappelijke waarde in aangetroffen, maar heel veel dat evenzeer in strijd is met de diepere essentie van de wetenschap als elk dogma van het ultramontaanse katholicisme. In feite zou men Comte's filosofie in het kort kunnen omschrijven als *katholicisme zonder christendom.*

Huxley wordt dan zelfs boos en beschuldigt de Schotten van ondankbaarheid omdat ze de bisschop aan Comte het stichten van een filosofie lieten toeschrijven die rechtens aan Hume toekwam.

> Het zou voor David Hume reden genoeg zijn om zich in zijn graf (83)
> om te draaien dat een belangstellend publiek hier, bijna op gehoorsafstand van zijn huis, zonder er iets tegen in te brengen heeft aange-

[1] Zie Howitt, *History of the Supernatural*, deel 2, blz. 469.

> hoord dat zijn karakteristieke leringen werden toegeschreven aan een Franse schrijver van 50 jaar later, in wiens *saaie en langdradige bladzijden we zowel de kracht van het denken als de helderheid van stijl missen . . .*[1]

Arme Comte! Het schijnt dat de hoogste vertegenwoordigers van zijn filosofie nu, althans in de VS, beperkt zijn tot 'één natuurkundige, één specialist in zenuwziekten en één advocaat'. Een geestige criticus gaf dit wanhopige trio de bijnaam 'een *anomalistische triade*, die te midden van haar drukke werkzaamheden geen tijd kan vinden om zich bekend te maken met de grondbeginselen en wetten van hun taal.'[2]

De positivisten laten, om dit onderwerp te besluiten, geen middel ongebruikt om het spiritisme te vernietigen ten gunste van hun *religie*. Hun hogepriesters moeten onvermoeibaar op de trompet blazen; en hoewel het niet waarschijnlijk is dat de muren van een modern Jericho ooit door hun getoeter zullen instorten, laten ze toch niets na om het verlangde doel te bereiken. Hun paradoxen zijn uniek, en hun beschuldigingen tegen de spiritisten zijn van een onweerstaanbare logica. In een onlangs gehouden lezing, bijvoorbeeld, werd de opmerking gemaakt dat 'het uitsluitend aankweken van het *religieuze* instinct seksuele immoraliteit veroorzaakt, en dat priesters, monniken, nonnen, heiligen, *mediums*, extatici en devote personen bekendstaan om hun immorele gedrag'.[3]

Het doet ons genoegen te kunnen opmerken dat, terwijl het positivisme zich luid voor een religie uitgeeft, het spiritisme er nooit aanspraak op heeft gemaakt iets anders te zijn dan een wetenschap, een filosofie in ontwikkeling, of beter gezegd een onderzoek naar de verborgen en tot dusver onverklaarde natuurkrachten. De objectiviteit van de verschillende verschijnselen ervan is door meer dan één werkelijke vertegenwoordiger van de wetenschap aangetoond, en even vergeefs door haar 'apen' ontkend.

Ten slotte kan over onze positivisten, die alle paranormale verschijnselen zonder plichtplegingen behandelen, nog worden opgemerkt dat ze op Samuel Butlers redenaar lijken, die 'als zijn mond openging steeds kwam met een *woordspeling*'.

We zouden willen dat er voor de criticus geen aanleiding bestond om

---

[1] Prof. Huxley, *On the Physical Basis of Life*, blz. 140-1.

[2] Hier wordt verwezen naar een ingezonden stuk dat enige tijd daarna in een New Yorkse krant verscheen, ondertekend door drie personen, die zichzelf betitelden zoals hierboven is aangegeven. Ze stelden zich voor als een wetenschappelijke commissie die twee jaar eerder was gevormd om spiritistische verschijnselen te onderzoeken. De kritiek op die triade verscheen in het tijdschrift *New Era*.

[3] Dr. Marvin, *Lectures on Mediomania and Insanity*.

zijn blik buiten de kring van beuzelaars en betweters te laten gaan, die onrechtmatig de titel van wetenschappers dragen. Maar het valt ook niet te (84) ontkennen dat de behandeling van nieuwe onderwerpen door hen die in de wetenschappelijke wereld hoog staan aangeschreven, maar al te vaak onweersproken blijft, terwijl die toch vatbaar is voor kritiek. De voorzichtigheid ontstaan door een vaste manier om experimenteel onderzoek te doen, de onzekere voortgang van theorie naar theorie, het gewicht toegekend aan erkende autoriteiten – dit alles kweekt een behoudendheid van denken aan die vanzelf eindigt in dogmatiek. Het martelaarschap of de verbanning van iemand die iets nieuws wil invoeren, is maar al te vaak de prijs die voor wetenschappelijke vooruitgang wordt betaald. De hervormer van het laboratorium moet de vesting van gewoonte en vooroordeel als het ware met de bajonet veroveren. Zelden wordt zelfs een achterdeurtje door een bevriende hand opengelaten. Hij kan zich veroorloven het luidruchtige protest en de onbeschaamde kritiek van de eenvoudige mensen in de wachtkamers van de wetenschap niet op te merken, maar de vijandelijkheid van de andere partij levert werkelijk een gevaar op, waaraan de vernieuwer het hoofd moet bieden en dat hij moet overwinnen. De kennis neemt snel toe, maar de eer daarvan komt niet toe aan de grote meerderheid van de wetenschappers. Telkens hebben ze hun best gedaan om de nieuwe uitvindingen, tegelijk met de uitvinder, schipbreuk te doen lijden. Eer komt hun toe die haar verdiend hebben door individuele moed, intuïtie en volharding. Er zijn weinig krachten in de natuur waarom niet werd gelachen toen ze voor het eerst bekend werden, en die daarna als dwaas en onwetenschappelijk werden opzijgezet. Deze rechtvaardige aanspraken van hen die geen gehoor konden vinden tot het niet meer verstandig was ze nog langer te negeren, krenkten de trots van hen die niets hadden uitgevonden; en toen – helaas voor de arme zelfzuchtige mensheid! – werden diezelfde ontdekkers maar al te vaak op hun beurt de tegenstanders en onderdrukkers van nog latere ontdekkers op het gebied van de natuurwetten! Zo beweegt de mensheid zich stap voor stap rond haar afgebakende cirkel van kennis, terwijl de wetenschap voortdurend haar fouten verbetert en de onjuiste theorieën van de ene dag de volgende dag aanpast. Dit is niet alleen met vraagstukken op het gebied van psychologie gebeurd, zoals het mesmerisme, in zijn tweevoudige aard van een fysiek en spiritueel verschijnsel, maar zelfs met die ontdekkingen die rechtstreeks verband houden met exacte wetenschappen en die gemakkelijk konden worden bewezen.

Wat kunnen we hieraan doen? Zullen we het onaangename verleden weer oprakelen? Zullen we wijzen op middeleeuwse wetenschappers die samenspanden met de geestelijkheid in het ontkennen van de heliocentri-

sche theorie, uit angst om een kerkelijk dogma aan te tasten? Moeten we in herinnering brengen hoe geleerde schelpkundigen eens hebben ontkend dat de fossiele schelpen, die over de hele aarde verspreid worden gevonden, ooit door levende dieren werden bewoond? Hoe de natuurwetenschappers van de 18de eeuw beweerden dat het slechts *facsimiles* van dieren waren? En hoe die natuurwetenschappers over die eerbiedwaardige mummies uit oude tijden bijna een eeuw lang met elkaar vochten, kibbelden, streden en elkaar uitscholden, totdat Buffon aan de zaak een einde maakte door de ontkenners aan te tonen dat ze zich vergisten? Een oesterschelp is toch allesbehalve transcendentaal, en zou een voldoende tastbaar voorwerp moeten zijn voor elk exact onderzoek; en indien de wetenschap-
(85) pers het daarover niets eens konden worden, kunnen we nauwelijks van hen verwachten dat ze zullen geloven dat vluchtige vormen – van handen, gezichten, en soms van hele lichamen – verschijnen op seances van spiritistische mediums, wanneer laatstgenoemden oprecht zijn.

Er bestaat een boek dat heel nuttige lectuur zou zijn voor de vrije tijd van sceptische wetenschappers. Het is uitgegeven door Flourens, de permanente secretaris van de Franse Académie en is getiteld *Buffon: histoire de ses travaux et de ses idées*. De schrijver toont daarin aan, hoe deze grote natuurkundige de voorstanders van de facsimiletheorie bestreed en ten slotte overwon, hoe zij toch steeds voortgingen alles onder de zon te ontkennen, zodat de geleerde heren van tijd tot tijd uitbarstten in een golf van ontkenningen. Ze ontkenden Franklin en zijn verfijnde elektriciteit; ze lachten om Fulton en zijn samengeperste stoom; ze stelden voor de ingenieur Perdonnet een dwangbuis aan te doen voor zijn aanbod spoorwegen te bouwen; ze brachten Harvey in verlegenheid, en verklaarden dat Bernard de Palissy ‘even dom was als een van zijn potten’!

In zijn vaak geciteerde boek *History of the Conflict between Religion and Science*, toont prof. Draper de uitgesproken neiging te schoppen tegen de arm van de weegschaal van rechtvaardigheid, en geeft hij de geestelijkheid alle schuld voor de belemmeringen die de vooruitgang van de wetenschap tegenhouden. Met alle aan deze welsprekende schrijver en wetenschapper verschuldigde eerbied en bewondering moeten we daartegen protesteren en aan ieder geven wat hem toekomt. Veel van de bovengenoemde ontdekkingen worden door de schrijver van het *Conflict* genoemd. Bij elk geval stelt hij de bittere tegenstand van de geestelijkheid aan de kaak en bewaart het stilzwijgen over dezelfde tegenstand die elke nieuwe ontdekker onveranderlijk van de kant van de wetenschap ondervond. Zijn bewering ten gunste van de wetenschap dat ‘kennis macht is’, is ongetwijfeld waar. Maar misbruik van macht, hetzij dit voortvloeit uit

een teveel aan wijsheid of onwetendheid, is in zijn gevolgen even schadelijk. Bovendien is de geestelijkheid nu het zwijgen opgelegd. Tegenwoordig zouden hun protesten in de wetenschappelijke wereld nauwelijks worden opgemerkt. Maar terwijl de theologie nu naar de achtergrond is verdreven, hebben de wetenschappers met beide handen de scepter van het despotisme gegrepen, en gebruiken die nu, evenals de cherubijnen en het vlammende zwaard van Eden, om de mensen af te houden van de boom van het eeuwige leven en hen binnen deze wereld van vergankelijke stof te houden.

De redacteur van de Londense *Spiritualist* merkt in antwoord op dr. Gully's kritiek op Tyndalls vuurneveltheorie op dat, indien in deze eeuw niet alle spiritisten in Smithfield levend worden geroosterd, wij deze grote genade alleen aan de wetenschap te danken hebben. Laten we erkennen dat de wetenschappers in dit geval indirecte weldoeners van de gemeenschap zijn geweest, in zoverre dat het op de brandstapel brengen van geleerde wetenschappers niet meer in de mode is. Is het echter onredelijk te vragen of de houding die door Faraday, Tyndall, Huxley, Agassiz en anderen tegenover de spiritistische leer is aangenomen, niet het vermoeden rechtvaardigt dat de spiritisten, indien deze geleerde heren en hun volgelingen de onbegrensde macht hadden die ooit bij de inquisitie berustte, geen reden (86)
zouden hebben om zich zo veilig te voelen als nu? Zelfs als we aannemen dat zij degenen die in het bestaan van een geestenwereld geloven, niet zouden roosteren – omdat het verboden is mensen levend te verbranden – zouden ze dan niet elke spiritist, als ze dat konden, naar Bedlam sturen? Schelden ze ons niet uit voor 'ongeneeslijke monomanen', 'hallucinerende dwazen', 'fetisj-aanbidders' en soortgelijke typerende benamingen? We begrijpen echt niet wat zozeer de dankbaarheid van de redacteur van de Londense *Spiritualist* heeft opgewekt voor de weldadige voogdij door de wetenschap. We vinden dat het onlangs gehouden Lankester-Donkin-Slade proces in Londen voor hoopvolle spiritisten ten slotte de ogen zou moeten openen, en hun tonen dat koppige materialisten vaak dommere dwepers zijn dan de godsdienstfanatici zelf.

Een van de knapste producten van prof. Tyndalls pen is zijn sarcastische verhandeling over 'Scientific materialism'. Maar het is ook een stuk waaruit de schrijver in latere jaren ongetwijfeld graag enige onvergeeflijke grove uitdrukkingen zal willen weglaten. We zullen deze nu niet bespreken, maar gaan na wat hij over het verschijnsel bewustzijn heeft te zeggen. Hij citeert de volgende vraag van Martineau: 'Iemand kan zeggen: 'Ik voel, ik denk, ik heb lief', maar welke rol speelt het bewustzijn daarbij?' Zijn antwoord luidt:

> De overgang van de fysieke werking in de hersenen naar de corresponderende bewustzijnsverschijnselen kunnen we niet begrijpen. Zelfs al geven we toe dat een bepaalde gedachte en een moleculaire werking gelijktijdig in de hersenen plaatsvinden, dan bezitten we noch een intellectueel orgaan noch naar het schijnt enig rudimentair orgaan dat ons in staat zou stellen door middel van redenering van het een tot het ander te komen. Ze verschijnen tegelijkertijd, maar *we weten niet waarom*. Wanneer ons denken en onze zintuigen zo ontwikkeld, krachtig en verlicht zouden zijn dat we in staat waren de moleculen zelf van onze hersenen te zien en te voelen; wanneer het ons mogelijk zou zijn om al hun bewegingen, groeperingen en elektrische ontladingen te volgen, als die er zijn, en wanneer we tevens nauwkeurig bekend zouden zijn met de daarmee overeenkomende toestanden van denken en voelen, dan waren we nog even ver als ooit tevoren verwijderd van de oplossing van het vraagstuk: 'Hoe zijn deze fysieke processen verbonden met de feiten van het bewustzijn?' De kloof die deze beide klassen van verschijnselen scheidt, zou intellectueel toch onoverbrugbaar blijven.[1]

Deze kloof, even onoverbrugbaar voor prof. Tyndall als de vuurnevel waarbij de wetenschapper zijn onkenbare oorzaak onder ogen moet zien, vormt alleen voor mensen zonder spirituele intuïtie een belemmering. Prof. Buchanans *Outlines of Lectures on the Neurological System of Anthropology*, een boek dat al in 1854 werd geschreven, bevat wenken die, als de
(87) schijngeleerden er slechts acht op wilden slaan, hun zouden tonen hoe over die verschrikkelijke afgrond een brug kan worden geslagen. Het is een van de bewaarplaatsen waarin het gedachtezaad voor de oogst van morgen is opgeborgen door het zuinige heden. Het gebouw van het materialisme rust echter geheel op die grove onderbouw – het verstand. *En wanneer ze de mogelijkheden ervan tot hun uiterste grenzen hebben uitgerekt, kunnen de leraren ervan ons in het beste geval een heelal onthullen dat bestaat uit moleculen die door een occulte kracht worden bezield*. Welke betere diagnose van de ziekte van onze wetenschappers zou men kunnen verlangen dan die, met verandering van slechts enkele begrippen, kan worden afgeleid van prof. Tyndalls analyse van de mentale toestand van de ultramontaanse geestelijkheid? Lees in plaats van 'spirituele leiders' 'wetenschappers', in plaats van 'vóór-wetenschappelijk verleden' 'materialistisch heden'; zeg in plaats van 'wetenschap' 'geest', en u zult in de volgende alinea een levensbeschrijving van een moderne wetenschapper herkennen, getekend door een meesterhand:

> . . . hun spirituele leiders leven zo uitsluitend in het vóór-weten-

[1] Tyndall, *Fragments of Science*, ed. 1871, blz. 118-20.

> schappelijke verleden dat zelfs de werkelijk krachtige intellecten onder hen op het punt van wetenschappelijke waarheid zijn afgestompt. Ze hebben ogen en zien niet; ze hebben oren en horen niet; want zowel ogen als oren zijn in beslag genomen door de gezichten en geluiden van een ander tijdperk. Met betrekking tot de wetenschap zijn de ultramontaanse hersenen door gebrek aan oefening feitelijk de onontwikkelde hersenen van een kind. En zo komt het dat zij als kinderen in wetenschappelijke kennis, maar als gezaghebbende dragers van spirituele macht onder de onwetenden, gebruiken toelaten en bekrachtigen die bij de meer ontwikkelden onder hen het schaamrood op de kaken brengen.[1]

De occultist houdt de wetenschap deze spiegel voor, opdat zij zal zien hoe zij eruitziet.

Sinds de geschiedenis voor het eerst melding maakte van door mensen ingestelde wetten, heeft er geen volk bestaan van wie het wetboek niet de beslissing over leven en dood van zijn burgers liet afhangen van het getuigenis van twee of drie geloofwaardige getuigen. 'Het doodvonnis mag alleen op grond van de verklaringen van ten minste twee getuigen worden voltrokken; één getuigenverklaring is onvoldoende',[2] zegt Mozes, de eerste wetgever die we in de geschiedenis van de oudheid tegenkomen. 'Wetten die iemand ter dood veroordelen op basis van de verklaring van één getuige zijn noodlottig voor de vrijheid', zegt Montesquieu. 'De rede eist dat daarvoor twee getuigen nodig zijn.'[3]

Zo zijn alle landen het stilzwijgend eens geworden over de waarde die aan getuigenis moet worden gehecht. Maar de wetenschappers willen het getuigenis van een miljoen tegen één niet aanvaarden. Vergeefs leggen honderdduizenden mensen over die feiten getuigenis af. *Oculos habent ei non vident*! (Ze hebben ogen en zien niet.) Ze zijn vastbesloten blind en doof te blijven. Dertig jaar van praktische demonstraties en het getuigenis in Amerika en Europa van enkele miljoenen mensen die erin geloven, hebben toch zeker wel recht op enige eerbied en aandacht. Vooral wanneer de uitspraak van een jury van twaalf spiritisten op basis van het getuigenis (88)
van twee andere personen voldoende is om zelfs een wetenschapper naar de galg te verwijzen voor een misdaad die hij misschien beging onder aandrang van een beroering in de hersenmoleculen die niet in bedwang worden gehouden door het besef van een toekomstige morele VERGELDING.

De hele beschaafde wereld zou met respect en eerbied moeten opzien naar de wetenschap in haar totaliteit, als naar een goddelijk doel; want

---

[1] *Op.cit.*, inleiding tot deel 2.

[2] *Deuteronomium* 17:6.

[3] Montesquieu, *De l'esprit des lois*, boek 12, hfst. 3.

alleen zij kan de mens in staat stellen de Godheid te begrijpen door een juiste waardering van haar werken. 'Wetenschap *betreft het begrijpen van waarheid of feiten*', zegt Webster; het is 'het zoeken naar waarheid per se en het streven naar zuivere kennis'. Indien deze omschrijving juist is, dan blijkt de meerderheid van onze tegenwoordige wetenschappers ontrouw te zijn geworden aan haar godin. 'Waarheid per se!' En waar zou men anders moeten zoeken naar de sleutels van elke waarheid in de natuur dan in de tot nog toe ondoorzochte geheimen van de psychologie? Helaas dat bij het onderzoek van de natuur zoveel wetenschappers haar feiten zo kieskeurig selecteren en ter bestudering slechts die kiezen die hun vooroordelen het beste kunnen steunen.

De psychologie heeft geen grotere vijanden dan de medische school die zich de *allopathische* noemt. Vergeefs herinnert men hun eraan dat van de zogenaamde exacte wetenschappen de medische, zoals niet kan worden ontkend, het minst aanspraak op die benaming kan maken. Hoewel artsen de psychologie meer dan enige andere tak van de medische wetenschap zouden moeten bestuderen, omdat zonder haar hun praktijk geheel in giswerk en toevallige ingevingen ontaardt, verwaarlozen ze haar bijna volledig. Aan de minste afwijking van hun eenmaal aangenomen leerstellingen wordt aanstoot genomen als een ketterij, en al zou van een niet algemeen gebruikelijke en erkende geneeswijze blijken dat ze duizenden levens redde, toch schijnen ze als groep geneigd om te blijven vasthouden aan eenmaal aangenomen veronderstellingen en geneesmiddelen, en keuren ze zowel de pionier als de vernieuwing zelf af tot deze het stempel van officiële erkenning verkrijgen. Duizenden ongelukkige patiënten kunnen intussen sterven, maar dit is bijzaak zolang de beroepseer maar onaangetast blijft.

Hoewel theoretisch de meest heilzame, vertoont geen andere wetenschappelijke school tegelijkertijd zoveel voorbeelden van kleingeestig vooroordeel, materialisme, atheïsme en kwaadwillige koppigheid als de medische. De voorkeur voor en de steun aan vooraanstaande artsen worden zelden bepaald op basis van het nut van een ontdekking. Het bloed aftappen door bloedzuigers, het aderlaten en het gebruiken van het lancet zijn een rage geweest, maar ten slotte viel dit alles in welverdiende ongenade; water, dat nu vrijelijk aan koortslijders wordt gegeven, werd hun vroeger onthouden; warme baden werden vervangen door koude, en korte tijd was de watergeneeswijze een manie. Aan de Peruviaanse bast – die een moderne verdediger van bijbels gezag[1] in ernst tracht te vereenzelvigen met de 'boom van het leven' uit het Paradijs, en die in 1632 naar Spanje
(89) werd overgebracht – werd jarenlang geen aandacht besteed. Ditmaal toon-

[1] C.B. Warring.

de de kerk bij uitzondering meer onderscheidingsvermogen dan de wetenschap. Op verzoek van kardinaal De Lugo schonk Innocentius X de bescherming van zijn machtige naam eraan.

In een oud boek getiteld *Demonologia* citeert de schrijver veel gevallen van belangrijke geneesmiddelen die eerst werden genegeerd maar later toevallig bekend werden. Hij toont tevens aan dat de meeste nieuwe ontdekkingen in de geneeskunde niets meer en niets minder bleken te zijn dan 'het herleven en het weer aannemen van heel oude behandelwijzen'. Gedurende de 18de eeuw werd de wortel van de mannelijke varen door Madame Nouffleur, een vrouwelijke kwakzalver, verkocht en op grote schaal geadverteerd als een effectief middel tegen lintworm. Het geheim werd door Lodewijk XV voor een groot bedrag gekocht; daarna ontdekten de artsen dat het door Galenus werd aanbevolen en gebruikt bij die ziekte. Het beroemde poeder van de hertog van Portland tegen jicht was de *diacentaureon* van Caelius Aurelianus. Later werd ontdekt dat het door de oudste medische schrijvers was gebruikt, die het op hun beurt in de geschriften van de oude Griekse filosofen hadden gevonden. Zo ook met het *eau médicinale* van dr. Husson, van wie het de naam draagt. Dit beroemde geneesmiddel tegen jicht werd onder zijn nieuwe masker herkend als het *colchicum autumnale* of weidesaffraan, dat identiek is met een plant, *hermodactylus* genaamd, waarvan de verdiensten als middel tegen jicht erkend en verdedigd werden door Oribasius, een bekende arts in de vierde eeuw, en door Aetius Amidenus, een andere eminente arts in Alexandrië (5de eeuw). Daarna raakte het in onbruik en discrediet, alleen omdat het *te oud* was om als deugdelijk te worden beschouwd door de leden van de medische faculteiten die tegen het eind van de 18de eeuw een bloeiperiode doormaakten!

Zelfs de grote Magendie, de wijze fysioloog, ontkwam er niet aan om nog eens te ontdekken wat al door de artsen van de oudheid was ontdekt en beproefd. Het door hem voorgestelde middel tegen tuberculose, namelijk het gebruik van Pruisisch zuur, kan men vinden in het werk van Linnaeus, *Amenitates academicae*, deel 4, waarin hij aantoont dat gedistilleerd laurierwater met zeer gunstig gevolg tegen longtuberculose werd aangewend. Plinius verzekert ons ook dat de meest hardnekkige hoest genas door een extract van amandelen en kersenpitten. Zoals de schrijver van *Demonologia* terecht opmerkt kan men met volkomen zekerheid aannemen dat 'alle verschillende geheime bereidingen van opium die zijn verheerlijkt als uitvindingen van moderne tijden, kunnen worden teruggevonden in de werken van schrijvers uit de oudheid', die in onze tijd zo worden geminacht.[1]

[1] *Demonologia*, Londen, 1827, blz. 70-3.

Van alle kanten wordt erkend dat het Verre Oosten vanaf de vroegste tijden het land van kennis was. Zelfs in Egypte werden botanie en mineralogie niet zo grondig bestudeerd als door de wetenschappers van het oude Centraal-Azië. Sprengel, hoe onrechtvaardig en bevooroordeeld hij zich ook in al het overige heeft betoond, erkent dit in zijn *Geschichte der*
(90) *Arzneikunde*[1]. En toch wordt er wanneer er sprake is van magie, zelden aan India gedacht, want het geregelde gebruik dat er in dat land van wordt gemaakt is veel minder bekend dan dat bij enig ander volk van de oudheid. Bij de hindoes was en is ze zo mogelijk nog esoterischer dan zelfs bij de Egyptische priesters. Ze werd zelfs als zo heilig beschouwd dat het bestaan ervan maar half werd toegegeven, en alleen wanneer het openbaar belang het vereiste, werd ervan gebruikgemaakt. *Ze was zelfs van meer dan religieuze aard, want ze werd als goddelijk beschouwd*. De Egyptische hiërofanten konden, ondanks hun strenge en zuivere ethiek, geen ogenblik worden vergeleken met de ascetische gymnosofisten, noch in heiligheid van levenswandel noch in de wonderbaarlijke vermogens die ze hadden ontwikkeld door het bovennatuurlijk afzweren van alles wat aards is. Door diegenen die hen goed kenden, werden ze nog meer vereerd dan de Chaldeeuwse magiërs. Ze ontzegden zich het eenvoudigste comfort in het leven, woonden in bossen en leidden het leven van de meest afgezonderde kluizenaars[2], terwijl hun Egyptische broeders tenminste samenkwamen. Ondanks dat de geschiedenis een smet heeft geworpen op allen die de magie en waarzeggerij beoefenden, heeft ze toch verklaard dat deze mensen de grootste geheimen op medisch gebied bezaten, en een onovertroffen vaardigheid hadden bij de praktische beoefening ervan. Talrijk zijn de boekdelen die in hindoekloosters worden bewaard, waarin de bewijzen van hun geleerdheid zijn te vinden. Het proberen vast te stellen of deze gymnosofisten de werkelijke stichters van de magie in India zijn geweest, of dat ze slechts de kunst beoefenden die hun is nagelaten als erfdeel van de eerste *rishi's*[3], de zeven oorspronkelijke wijzen, zal door wetenschappers als pure speculatie worden beschouwd. 'De zorg die ze besteedden aan het opvoeden van de jeugd door hen vertrouwd te maken met edelmoedige en deugdzame gevoelens, deed hun bijzondere eer aan, en hun door de historici opgetekende stelregels en verhandelingen tonen aan dat ze experts

[1] Deel 1, blz. 102ev.

[2] Ammianus Marcellinus, *Historia Romana*, 22:6:32-3.

[3] De rishi's waren zeven in getal, en leefden in voorvedische tijden. Ze stonden bekend als wijzen, en werden als halfgoden vereerd. Haug toont aan dat ze in de brahmaanse religie een overeenkomstige plaats innemen als de twaalf zonen van Jacob in de joodse bijbel. De brahmanen beweren in rechte lijn van deze rishi's af te stammen.

waren in filosofie, metafysica, astronomie, ethiek en religie', zegt een hedendaagse schrijver. Ze behielden hun waardigheid onder de heerschappij van de machtigste vorsten, en zouden zich *niet* verwaardigen hen te bezoeken of om de minste gunst lastig te vallen. Indien de vorsten de raad of de gebeden van de heilige mannen nodig hadden, waren ze genoodzaakt zelf naar hen toe te gaan, of boodschappers te zenden. Geen enkele geheime kracht van plant of mineraal was hun onbekend. Ze hadden de natuur in haar diepten gepeild; psychologie en fysiologie waren voor hen een open boek, en het resultaat van dit alles was die wetenschap of *machagistia*, die nu zo laatdunkend *magie* wordt genoemd.

Terwijl de wonderen die in de *Bijbel* worden genoemd bij de christenen aangenomen feiten zijn geworden, en het twijfelen daaraan als geloofsverzaking wordt beschouwd, wekken de verhalen over de wonderen die in de *Atharva-Veda*[1] zijn te vinden hun minachting op, of ze worden beschouwd als bewijzen van duivelarij. En toch kunnen we in meer dan één opzicht, en ondanks de onwil van bepaalde Sanskrietgeleerden, de overeenkomst van beide aantonen. Nu bovendien door wetenschappers is bewezen dat de *Veda's* vele eeuwen ouder zijn dan de joodse *Bijbel*, kan men gemakkelijk concluderen dat, indien de één van de ander heeft geleend, de heilige hindoegeschriften niet van plagiaat kunnen worden beschuldigd. (91)

Ten eerste toont hun kosmogonie aan hoe onjuist de in beschaafde landen heersende opvatting is dat Brahmā door de hindoes ooit als hun voornaamste of hoogste God werd beschouwd. Brahmā is een secundaire godheid en, evenals Jehovah, '*een die de wateren in beweging brengt*'. Hij is de *scheppende* god, en heeft in allegorische voorstellingen vier hoofden die overeenkomen met de vier windstreken. Hij is de demiurg, de *architect* van de wereld. Poliers *Mythologie des Indous* zegt:

> In de allereerste toestand van de schepping rustte de kiem van het heelal, in water gedompeld, in de schoot van het Eeuwige. Uit deze chaos en duisternis kwam Brahmā voort, de architect van de wereld, gezeten op een lotusblad dat dreef (zich bewoog?) op de wateren, niet in staat iets anders waar te nemen dan water en duisternis.

Dit komt bijna volledig overeen met de Egyptische kosmogonie, die in de openingszinnen Hathor of de Moeder Nacht (die de grenzeloze duisternis voorstelt) aanduidt als het oorspronkelijke element dat de oneindige afgrond bedekte, bezield door water en de universele geest van het Eeuwige, die in de chaos in eenzaamheid verblijft. Evenals in de joodse geschriften begint het verhaal van de schepping met de geest van God en

[1] De vierde *Veda*.

zijn scheppende emanatie – een andere godheid.[1] Brahmā neemt de treurige toestand van alles waar en roept in zichzelf ontzet uit: 'Wie ben ik? Vanwaar kwam ik?' Dan hoort hij een stem: 'Richt uw gebed tot Bhagavat het eeuwige, ook bekend als parabrahman.' Dan verheft Brahmā zich uit zijn drijvende toestand en gaat in contemplatieve houding op de lotus zitten; hij denkt na over het eeuwige dat, verheugd over dit blijk van eerbied, de oorspronkelijke duisternis verjaagt en zijn begripsvermogen opent. 'Daarna komt Brahmā uit het wereld-ei (de oneindige chaos) als *licht* tevoorschijn, want zijn begripsvermogen is nu geopend, en hij begint te werken: hij *beweegt zich* over de eeuwige wateren, met de geest Gods in zich; in zijn hoedanigheid van beweger van de wateren is hij *Nārāyaṇa*.'

De lotus, de heilige bloem van zowel de Egyptenaren als de hindoes, is
(92) het symbool van Horus, en ook van Brahmā. In Tibet of Nepal vindt men geen tempel zonder de lotus, en de betekenis van dit symbool is bijzonder veelzeggend. Het takje *leliën* in de hand van de aartsengel, die het aan de Maagd Maria aanbiedt, op de schilderijen van de 'blijde boodschap', hebben in hun esoterische symboliek precies dezelfde betekenis. We verwijzen de lezer naar Sir William Jones[2]. Bij de hindoes is de lotus het symbool van de voortbrengende kracht van de natuur, door middel van vuur en water (geest en stof). 'O, eeuwige!' zegt een vers in de *Bhagavad Gītā* (hfst. 11), 'ik zie in *u* Brahmā de schepper tronende op de lotus!' en Sir W. Jones[3] toont aan dat de zaden van de lotus – zelfs vóór ze ontkiemen – volmaakt gevormde bladeren bevatten, de miniatuurvormen van wat ze eens als volgroeide planten zullen worden; of, zoals de schrijver van *The Heathen Religion* zegt: 'De natuur geeft ons zo een voorbeeld van de *preformatie* van haar voortbrengselen', en voegt eraan toe dat 'de zaden van alle *phaenogame* planten die *werkelijke* bloemen dragen, *een embryoplantje dat al helemaal is gevormd*, in zich bevatten'.[4]

Bij de boeddhisten heeft het dezelfde betekenis. Aan Mahā-Māyā of Mahā-Deva, de moeder van Gautama Boeddha, werd de geboorte van haar zoon aangekondigd door de bodhisattva (de geest van Boeddha), die aan haar bed verscheen met een *lotus* in zijn hand. Osiris en Horus worden door de Egyptenaren ook steeds afgebeeld samen met de lotusbloem.

Al deze feiten laten de identieke afkomst zien van dit denkbeeld in de

---

[1] We bedoelen niet de gangbare of algemeen aangenomen *Bijbel*, maar de *ware* joodse Bijbel, kabbalistisch uitgelegd.

[2] *Dissertations . . . relating to the History and Antiquities of . . . Asia*, 1793, blz. 25.

[3] *The Works of Sir W. Jones*, 1799, deel 6, blz. 320.

[4] Dr. J.B. Gross, blz. 195.

drie religieuze stelsels, het hindoe-, het Egyptische en het joods-christelijke. Overal waar de mystieke waterlelie (lotus) wordt gebruikt, betekent dit de emanatie van het objectieve uit het verborgene of subjectieve – de eeuwige gedachte van de altijd onzichtbare godheid die van de abstracte vorm overgaat in de concrete of zichtbare. Want zodra de duisternis was verdwenen en 'er licht was' werd Brahmā's begripsvermogen geopend, en zag hij in de ideële wereld (die tot dan toe eeuwig verborgen had gelegen in het goddelijke denken) de oervormen van de oneindig vele toekomstige dingen die tot aanzijn zouden worden geroepen en dus zichtbaar zouden worden. In dit eerste stadium van werkzaamheid was Brahmā nog niet de architect geworden, de bouwer van het heelal, want evenals de architect moest hij zich eerst vertrouwd maken met het plan, en zich bewust worden van de ideële vormen die verborgen lagen in de schoot van het eeuwige, evenals de toekomstige lotusbladeren verborgen liggen in het zaadje van die plant. En het is juist in dit denkbeeld dat we de oorsprong en de verklaring van het vers van de joodse kosmogonie moeten zoeken, waarin staat: 'En God zei: Laat de aarde voortbrengen . . . bomen die vruchten dragen met zaad erin' (*Genesis* 1:11). In alle oorspronkelijke religies is de 'zoon van de Vader' de scheppende God, d.w.z. zijn denken dat zichtbaar is gemaakt; en vóór de christelijke jaartelling werd de drie-enige godheid van elk volk, van de trimūrti van de hindoes tot de drie kabbalistische hoofden van de op joodse wijze verklaarde Schrift toe, in haar allegorieën (93)
volledig omschreven en vaste vorm gegeven. In het christelijke geloof zien we slechts de kunstmatige enting van een nieuwe tak op de oude stam; en het aannemen door de Griekse en Roomse kerken van het symbool van de lelie die de aartsengel op het ogenblik van het verkondigen van de blijde boodschap omhooghoudt, vertoont een gedachte met precies dezelfde metafysische betekenis.

De lotus is het product van vuur (warmte) en water, vandaar het tweevoudige symbool van geest en stof. De god Brahmā is de tweede persoon van de drie-eenheid, zoals Jehovah (Adam-Kadmon) en Osiris, of beter gezegd Poimandres, of de kracht van het goddelijke denken, of Hermes. Want Poimandres vertegenwoordigt de stamvader van alle Egyptische zonnegoden. Het Eeuwige is de geest van het vuur, die alles wat uit water of uit de oorspronkelijke aarde – die uit Brahmā is voortgekomen – wordt geboren, opwekt en bevrucht en tot een concrete vorm ontwikkelt; maar het heelal is zelf Brahmā, en hij is het heelal. Dit is de filosofie van Spinoza, die hij ontleende aan die van Pythagoras; en voor dezelfde filosofie stierf Bruno de martelaarsdood. Door dit historische feit wordt aangetoond hoever de christelijke theologie van haar uitgangspunt is

afgeweken. Bruno werd vermoord voor zijn uitleg van een symbool dat door de eerste christenen was aangenomen, en door de apostelen was toegelicht! Het takje waterlelies van de bodhisattva, en later van Gabriël, dat vuur en water voorstelde, of het denkbeeld van schepping en voortbrenging, is verwerkt in het oudste dogma van het sacrament van de doop.

Bruno's en Spinoza's leringen zijn bijna identiek, al zijn de bewoordingen van de laatste meer gesluierd en voorzichtiger gekozen dan die welke men kan vinden in de theorieën van de schrijver van *Della Causa Principio e Uno*, of *De l'Infinito Universo e Mondi*. Bruno, die erkent dat Pythagoras de bron van zijn wetenschap was, en Spinoza, die zonder het even openlijk te erkennen zijn filosofie het geheim laat verraden, beschouwen de eerste oorzaak vanuit hetzelfde standpunt. Bij hen is God een entiteit die geheel op zichzelf staat, een oneindige geest, en het enige wezen dat geheel vrij en onafhankelijk van zowel gevolgen als andere oorzaken is, dat door diezelfde wil die alle dingen voortbracht en de eerste stoot gaf tot het ontstaan van alle kosmische wetten, het bestaan van alles in het heelal voortdurend in stand en op orde houdt. Evenals de hindoe-svābhāvika's, ten onrechte atheïsten genoemd, die aannemen dat alle dingen, zowel mensen als goden en geesten, uit svabhāva, of hun eigen natuur, (94) werden geboren,[1] kwamen Spinoza en Bruno tot de conclusie dat *God gezocht moet worden in en niet buiten de natuur*. Want, omdat de schepping evenredig is aan de kracht van de schepper, moeten zowel het heelal als zijn schepper oneindig en eeuwig zijn, waarbij de ene vorm uit zijn eigen essentie tevoorschijn komt en op zijn beurt de andere schept. In deze tijd beweren commentatoren dat Bruno, '*niet gesteund door de hoop op een andere en betere wereld*, toch liever zijn leven dan zijn overtuiging prijsgaf'; daarbij laten ze de conclusie toe dat Giordano Bruno niet geloofde in een voortbestaan van de mens na de dood. Prof. Draper beweert nadrukkelijk dat Bruno niet aan de onsterfelijkheid van de ziel geloofde. Als hij spreekt over de talloze slachtoffers van de godsdienstige onverdraagzaamheid van de pauselijke kerk, merkt hij op:

> De overgang van dit leven naar het volgende was, al moet het een zware beproeving zijn geweest, de overgang van tijdelijke zorgen naar eeuwige gelukzaligheid. . . . De martelaar dacht op zijn weg door de

[1] Brahmā schept evenmin de aarde, mrityuloka, als de rest van het heelal. Wanneer hij zich uit de wereldziel heeft ontwikkeld, en eenmaal van de Eerste Oorzaak is gescheiden, emaneert hij op zijn beurt de hele natuur uit zichzelf. Hij staat niet erboven, maar is ermee vervlochten; Brahmā en het heelal vormen één wezen, waarvan elk deeltje in zijn essentie Brahmā zelf is, die uit zichzelf is voortgekomen (Burnouf, *Introduction à l'histoire du bouddhisme indien*, blz. 118).

> donkere vallei dat een onzichtbare hand hem zou leiden. . . . Voor Bruno bestond die steun niet. De filosofische ideeën waarvoor hij zijn leven liet, konden hem geen troost bieden.[1]

Maar prof. Draper schijnt een heel oppervlakkige kennis van de werkelijke opvattingen van de filosofen te hebben. We kunnen Spinoza buiten beschouwing laten, en hem zelfs in de ogen van zijn critici een verstokte atheïst en materialist laten blijven; want de voorzichtige terughoudendheid die hij zichzelf in zijn geschriften oplegde, maakt het bijzonder moeilijk voor iemand die niet tussen de regels kan lezen, en niet door en door bekend is met de verborgen betekenis van de pythagorische metafysica, om vast te stellen wat hij werkelijk dacht. Maar wat Giordano Bruno betreft, hij moet, indien hij de leringen van Pythagoras aanhing, in een leven na de dood hebben geloofd, zodat hij geen atheïst kan zijn geweest, van wie de filosofie hem niet zo'n 'troost' kon verschaffen. De aanklacht tegen hem en zijn daaropvolgende bekentenis, zoals die door prof. Domenico Berti in zijn *Leven van Bruno* wordt meegedeeld, samengesteld op basis van onlangs gepubliceerde oorspronkelijke documenten, hebben buiten alle twijfel aangetoond wat zijn *werkelijke* filosofie, geloof en leringen waren. Evenals de Alexandrijnse platonisten en de latere kabbalisten, beschouwde hij Jezus als een magiër in de betekenis die Porphyrius en Cicero aan die benaming hechtten; die magie noemden ze de *divina sapientia* (goddelijke wetenschap). Ook Philo Judaeus beschreef de magiërs als zeer bewonderenswaardige onderzoekers van de verborgen mysteries van de natuur, en niet in de vernederende zin die in de 19de eeuw aan het woord magie wordt gegeven. Volgens zijn edele opvatting *waren de magiërs heilige mensen die zich van alle aardse dingen afzonderden en zich verdiepten in de goddelijke deugden, waardoor ze de goddelijke aard van goden en geesten beter begrepen; en met deze kennis wijdden ze an-* (95)
deren in deze mysteriën in, die bestaan in een voortdurende omgang tijdens het leven met deze onzichtbare wezens. Maar we kunnen een betere indruk van Bruno's diepste filosofische overtuigingen geven door fragmenten van de *aanklacht* en van zijn *eigen bekentenis* te citeren.

De beschuldigingen in de aanklacht van Mocenigo, zijn aanklager, zijn als volgt geformuleerd:

> Ik, Zuane Mocenigo, zoon van de vermaarde Ser Marcantonio, richt de volgende aanklacht tot u, eerwaarde vader, daartoe gedwongen door mijn geweten en op bevel van mijn biechtvader, dat ik door Giordano Bruno verschillende keren wanneer hij in mijn huis met mij sprak, heb

[1] *History of the Conflict between Religion and Science*, hfst. 6, blz. 180.

horen zeggen dat het een grote godslastering is van de katholieken om te beweren dat het brood overgaat in vlees; dat hij tegen de mis is; dat geen godsdienst hem behaagt; dat Christus een arme stakker (*un tristo*) was, en dat hij, wanneer hij slechte dingen deed om het volk te verleiden, van te voren wel kon weten dat hij aan een spiets moest worden geregen; dat er in God geen personen zijn te onderscheiden en dat dit een onvolmaaktheid in God zou zijn; dat de wereld eeuwig is en dat er een oneindig aantal werelden zijn en dat God die voortdurend schept omdat hij volgens hem alles verlangt wat er in zijn vermogen ligt; dat Christus schijnbare wonderen verrichtte en *een magiër* was, evenals de apostelen, en dat hij van plan was hetzelfde te doen als zij, en méér; dat Christus tegenzin toonde om te sterven en de dood zo veel mogelijk vermeed; dat er geen straf voor de zonde bestaat en dat de zielen die door de werking van de natuur zijn geschapen, van het ene dier naar het andere overgaan; en dat mensen, wanneer ze na ontbinding terugkomen om opnieuw te worden geboren, evenals de redeloze dieren uit verderf zullen worden geboren.

Hoe verraderlijk verdraaid bovenstaande woorden ook zijn, ze laten toch duidelijk Bruno's geloof zien in de pythagorische metempsychose, die, hoe verkeerd ook begrepen, toch wijst op een geloof in het *voortleven* van de mens in een of andere vorm. Verder zegt zijn beschuldiger:

Hij heeft laten blijken dat hij de stichter wilde worden van een nieuwe sekte, onder de naam '*Nieuwe Filosofie*'. Hij heeft gezegd dat de Maagd niet kon hebben gebaard, en dat ons katholieke geloof talloze lasteringen kent tegen de majesteit van God; dat de monniken het recht om te redetwisten en tevens hun inkomen moest worden ontnomen, omdat ze de wereld in het verderf storten; dat ze allen ezels zijn en dat onze meningen de leringen van ezels zijn; dat we geen bewijs ervoor hebben dat ons geloof in het oog van God enige verdienste heeft, en dat het anderen niet aandoen wat wijzelf niet zouden wensen, voldoende is om goed te leven; dat hij om alle andere zonden lacht, en zich erover verwondert hoe God zoveel ketterijen bij de katholieken duldt. Hij zegt dat hij zich op de waarzeggerij wil toeleggen, en ervoor zorgen dat de hele wereld hem volgt; dat St. Thomas en alle doctoren niets wisten vergeleken met hem, en dat hij de beste theologen van de wereld vragen zou kunnen stellen die ze niet zouden kunnen beantwoorden.[1]

(96) Hierop antwoordde de beschuldigde filosoof met de volgende geloofsbelijdenis, die de belijdenis van elke leerling van de meesters van de oudheid is:

[1] Domenico Berti, *Vita di Giordano Bruno da Nola*, Firenze, Torino, Milano, 1868, blz. 327-8.

Kortom, ik geloof in een oneindig heelal, d.w.z. een gevolg van een oneindige goddelijke macht, omdat ik het de goddelijke goedheid en macht onwaardig beschouwde, dat deze, die in staat is om naast deze wereld nog een andere en een oneindig aantal andere te scheppen, een eindige wereld zou voortbrengen. Daarom heb ik verklaard dat er een oneindig aantal afzonderlijke werelden bestaan, gelijksoortig aan deze aarde, die ik evenals Pythagoras voor een ster houd, wat aard betreft vergelijkbaar met de maan, de andere planeten, en de andere sterren, die ontelbaar zijn; dat al die lichamen talloze werelden zijn die aldus de oneindige alomvattendheid in een oneindige ruimte uitmaken, en deze wordt het oneindige heelal genoemd, waarin een ontelbaar aantal werelden zijn, zodat er een dubbele oneindige grootsheid bestaat in het heelal en van het aantal werelden. Indirect kan men dit opvatten als onverenigbaar met de waarheid volgens het ware geloof.

Bovendien is er volgens mij in dit heelal een universele Voorzienigheid, door middel waarvan alles leeft, groeit, zich beweegt en standhoudt in zijn volmaaktheid, en dit vat ik op twee manieren op: ten eerste op de manier waarop de hele ziel zich in het hele lichaam en in elk deel daarvan bevindt; dit noem ik de natuur, de schaduw en de voetafdruk van goddelijkheid; ten tweede op de onuitsprekelijke manier waarop God door zijn essentie, tegenwoordigheid en kracht in alles en boven alles is, niet als deel, niet als ziel, maar op onbegrijpelijke wijze.

Bovendien vat ik alle eigenschappen van de goddelijkheid op als één en hetzelfde. Met de theologen en grote filosofen neem ik drie eigenschappen aan: macht, wijsheid en goedheid, of beter gezegd denkvermogen, intellect en liefde, waardoor de dingen eerst bestaan door het denkvermogen, vervolgens een geordend en bepaald bestaan hebben door het intellect, en ten derde harmonie en symmetrie door liefde. Zo vat ik het zijn in alles en over alles op, omdat er niets is wat niet deelneemt aan het zijn, en er geen zijn is zonder essentie, evenmin als er iets schoons bestaat zonder dat er schoonheid aanwezig is; aldus kan niets zonder de goddelijke tegenwoordigheid bestaan, en zo vat ik, op basis van logisch redeneren en niet op basis van een materiële waarheid, het kenmerk van goddelijkheid op.

Als ik dan aanneem dat de wereld tot aanzijn is geroepen en is voortgebracht, is het mijn mening dat ze overeenkomstig haar hele wezen afhankelijk is van de eerste oorzaak, zodat het woord schepping niet wordt afgewezen, waarop volgens mij ook Aristoteles heeft gedoeld als hij zegt: ‘God is datgene waarvan de wereld en de hele natuur afhangt’, zodat zij volgens de verklaring van St. Thomas, of ze nu eeuwig of tijdelijk is, overeenkomstig haar hele wezen afhankelijk is van de eerste oorzaak, en er niets op aarde is dat daarvan niet afhankelijk is.

Vervolgens, met betrekking tot datgene wat tot het ware geloof

behoort, zonder filosofisch te spreken, komen we bij de individualiteit
(97) van de goddelijke personen, de wijsheid en de zoon van het denkvermogen, door filosofen het verstand, en door theologen het woord genoemd, dat volgens het geloof menselijk vlees heeft aangenomen. Ik, die altijd vasthoud aan de formuleringen van de filosofie, heb dit echter niet begrepen, maar heb eraan getwijfeld en er niet vast in geloofd. Niet dat ik me herinner in geschriften of gesprekken ooit blijk daarvan te hebben gegeven; alleen heeft men misschien indirect, uit andere dingen, op handige wijze of beroepsmatig iets kunnen opmaken over tot datgene wat door de rede kan worden bewezen, en op basis van gezond verstand kan worden geconcludeerd. Zodat ik, wat de Heilige Geest in een derde persoon betreft, niet kon begrijpen wat ik moest geloven; ik heb hem echter op pythagorische wijze en in overeenstemming met Salomo opgevat als de wereldziel, of verenigd met het heelal zoals de wijsheid van Salomo het uitdrukt: 'De geest van God vervulde de hele aarde en dat wat alle dingen bevat', wat volkomen overeenstemt met de pythagorische leer die door Vergilius is toegelicht in de tekst van de *Aeneis* [6:724-7]:

Principio coelum ac terras camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunae, Titaniaque astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem;[1]

en de daaropvolgende regels.

Uit deze geest, die het leven van het heelal wordt genoemd, komt – zo stel ik het me in mijn filosofie voor – het leven en de ziel van alles wat leven en ziel heeft, voort; bovendien is de ziel volgens mij onsterfelijk, evenals de lichamen die, wat hun substantie betreft, alle onsterfelijk zijn, omdat er geen andere dood is dan scheiding en samenvoeging, een leer die schijnt te zijn weergegeven in *Prediker* [1:9], waar wordt gezegd dat er 'niets nieuws onder de zon is; wat er is is wat er is geweest'.[2]

Verder erkent Bruno dat hij de leer van de drie personen in de godheid niet kan begrijpen, en geeft hij toe te twijfelen aan de incarnatie van God in Jezus, maar spreekt hij krachtig zijn geloof uit in de *wonderen* van Christus. Hoe zou hij, een pythagorische filosoof, daaraan kunnen twijfelen? Wanneer hij, evenals Galileï, later onder de meedogenloze drang van de inquisitie zijn verklaringen herriep en zich overgaf aan de genade van

[1] Vertaling: In het begin voedt de geest innerlijk hemel en aarde, en de watervlakten en Luna's lichtende bol, en de titanische sterren. Het denkvermogen, door elke geleding verspreid, brengt de hele massa in beweging.

[2] Berti, *Op.cit.*, blz. 353-4.

zijn kerkelijke vervolgers, mogen we niet vergeten dat hij sprak als iemand die tussen de pijnbank en de brandstapel stond; de mens kan niet altijd heldhaftig blijven wanneer zijn lichamelijk gestel verzwakt is door foltering en gevangenschap.

Als Berti's gezaghebbende boek niet op het juiste moment was verschenen, dan waren we Bruno blijven vereren als een martelaar, van wie het borstbeeld met laurieren was bekranst door de hand van Draper, en terecht een hoge plaats innam in het pantheon van de exacte wetenschappen. Maar nu zien we dat hun held van het eerste uur noch atheïst, noch (98)
materialist, noch positivist is, maar eenvoudig een pythagoreeër die de filosofie van de hoger gelegen delen van Azië verkondigde en er aanspraak op maakte magische vermogens te bezitten die door Drapers eigen school zo werden geminacht! Sinds door oneerbiedige archeologen is ontdekt dat het zogenaamde standbeeld van Petrus niets anders is dan de Jupiter van het Capitool, en Boeddha's volmaakte gelijkenis met de katholieke St. Josafat voldoende is bewezen, is er niets gebeurd dat zo leuk is als deze tegenvaller.

Zo zullen we, waar we ook zoeken in de annalen van de geschiedenis, nergens ook maar een fragment van de moderne filosofie vinden, of dit nu Newtoniaans, Cartesiaans, Huxleyaans of van iemand anders is, dat niet uit oosterse mijnen is opgedolven. Zelfs van het positivisme en het nihilisme is het prototype te vinden in het exoterische gedeelte van Kapila's filosofie, zoals Max Müller terecht opmerkt. Het was de inspiratie van de hindoewijzen die de mysteriën van *prajñāpāramitā* (volmaakte wijsheid) doordrong; het waren hun handen die de eerste voorvader van dat zwakke maar luidruchtige kindje wiegden dat we MODERNE WETENSCHAP hebben gedoopt.

4

Theorieën over paranormale verschijnselen

> Ik kies voor de meer edele gedachten van Emerson zoals toen hij na verschillende teleurstellingen uitriep: 'Ik verlang naar waarheid.' De blijheid van het ware heldendom woont in het hart van hem die werkelijk in staat is dit te zeggen. – Tyndall, *Fragments of Science*

> Een getuigenis is voldoende als het berust op:
> 1. een groot aantal verstandige getuigen die het erover eens zijn dat ze er *goed* naar hebben gekeken;
> 2. die lichamelijk en spiritueel gezond zijn;
> 3. die onpartijdig zijn en geen persoonlijk belang bij hun verklaring hebben;
> 4. die het allen met elkaar eens zijn;
> 5. die dit plechtig verklaren.
>
> – Voltaire, *Dictionnaire Philosophique*

Graaf Agénor de Gasparin is een toegewijde protestant. Zijn strijd tegen Des Mousseaux, De Mirville en andere fanatici die alle spiritistische verschijnselen aan Satan toeschreven, was lang en hevig. Het resultaat ervan was twee delen van meer dan 1500 bladzijden, waarin de *gevolgen* worden bewezen, de *oorzaken* worden ontkend, en bovenmenselijke krachten worden gebruikt om allerlei andere mogelijke verklaringen te bedenken, liever dan de ware te noemen.

De scherpe terechtwijzing die het *Journal des débats* van De Gasparin ontving, werd in heel het beschaafde Europa gelezen. Nadat deze heer nauwkeurig talrijke verschijnselen had beschreven die hij zelf had bijgewoond, stelde dit blad de Franse autoriteiten heel brutaal voor om allen, die – na lezing van de *voortreffelijke analyse* door Faraday van de 'spiritistische hallucinaties' – in hun geloof aan dit waanidee zouden volharden, naar het psychiatrisch ziekenhuis voor *ongeneeslijke* gevallen te sturen. 'Pas op,' schreef De Gasparin als antwoord, 'de vertegenwoordigers van de exacte wetenschappen zijn op weg . . . de *inquisiteurs* van onze tijd te worden . . . Feiten zijn sterker dan academies. Verworpen, ontkend, bespot, zijn het toch feiten, en bestaan ze echt.'[1]

[1] A. de Gasparin, *Des tables tournantes, etc.*, Parijs, 1854, deel 1, blz. 213.

In De Gasparins omvangrijke werk kan men de volgende bevestigingen van fysieke verschijnselen vinden, waarvan hij en prof. Thury getuige waren.

> De onderzoekers hebben vaak gezien dat de poten van een tafel bij wijze van spreken aan de vloer zaten *vastgelijmd*, en ondanks de opwinding van de aanwezigen, niet van hun plaats konden worden gekregen. Bij andere gelegenheden hebben ze tafels zich krachtig zien verheffen. Ze hoorden met eigen oren zowel harde als zachte klopgeluiden, waarbij eerstgenoemde door hun geweld de tafel aan stukken dreigden te slaan, terwijl de laatste zo zacht waren dat ze nauwelijks konden worden waargenomen. . . . Wat de LEVITATIES ZONDER AANRAKING betreft, we vonden middelen om ze gemakkelijk en met succes teweeg te brengen. . . . En die levitaties vormen geen opzichzelfstaande gevallen. We hebben ze meer dan DERTIG keer herhaald.[1] . . . De ene dag draait de tafel rond en licht achtereenvolgens al haar poten op, waarbij haar gewicht nog is vergroot doordat er een man van 87 *kilo* op zit; een andere keer blijft ze onbeweeglijk en *onwrikbaar* staan, hoewel de persoon die erop heeft plaatsgenomen maar 60 kilo weegt.[2] . . . Bij één gelegenheid wilden we dat de tafel ondersteboven zou keren, en ze keerde ook om, met de poten in de lucht, hoewel onze vingers *haar niet één keer aanraakten*.[3]

(100)

'Het is zeker', merkt De Mirville op, 'dat iemand die zo'n verschijnsel herhaaldelijk heeft waargenomen, de voortreffelijke analyse van de Engelse natuurkundige niet kan accepteren.'[4]

Sinds 1850 hebben Des Mousseaux en De Mirville, onwrikbare roomskatholieken, veel boeken gepubliceerd waarvan de titels handig waren bedacht om de aandacht van het publiek te trekken. Ze verraden bij de auteurs een ernstige ongerustheid, die ze bovendien niet proberen te verbergen. Als het mogelijk was geweest om de verschijnselen als niet echt op te vatten, zou de roomse kerk nooit zoveel moeite hebben gedaan om ze te onderdrukken.

Nadat de beide partijen het over de feiten eens waren geworden – we laten de sceptici buiten beschouwing – waren er maar twee groepen waarbij men zich kon aansluiten: zij die geloofden in de rechtstreekse tussenkomst van de duivel, en de mensen die geloofden in ontlichaamde en andere geesten. Alleen al het feit dat de theologie veel meer angst had voor de openbaringen die mogelijk door deze mysterieuze kracht zouden wor-

[1] *Op.cit.*, blz. 48.
[2] *Op.cit.*, blz. 24.
[3] *Op.cit.*, blz. 35.
[4] De Mirville, *Question des esprits*, blz. 26.

den gedaan, dan voor alle dreigende 'conflicten' met de wetenschap en de categorische ontkenningen van laatstgenoemde, had de ogen van de grootste scepticus moeten openen. De roomse kerk is nooit lichtgelovig of laf geweest, zoals ruimschoots wordt bewezen door het machiavellisme dat haar beleid kenmerkt. Bovendien heeft ze zich nooit veel zorgen gemaakt over de handige goochelaars van wie ze *wist* dat het slechts adepten in bedriegerij waren. Robert-Houdin, Comte, Hamilton en Bosco liet ze rustig in hun bed slapen, terwijl ze mensen zoals Paracelsus, Cagliostro en Mesmer, de hermetische filosofen en mystici vervolgde, en op doeltreffende manier aan iedere echte occulte manifestatie een eind maakte door de mediums te doden.

Degenen die niet kunnen geloven in een persoonlijke duivel en in de dogma's van de kerk, moeten niettemin toegeven dat de geestelijkheid slim
(101) genoeg is om haar reputatie van onfeilbaarheid niet in gevaar te brengen door zoveel aandacht te besteden aan verschijnselen die, als ze op bedrog berusten, onvermijdelijk eens moeten worden ontmaskerd.

Maar het beste getuigenis voor de realiteit van deze kracht werd gegeven door Robert-Houdin, de koning van de goochelaars, zelf. Toen hij door de Academie werd uitgenodigd als deskundige om getuige te zijn van de verbazingwekkende *helderziende* vermogens en de af en toe optredende fouten van een tafel, zei hij: 'Wij goochelaars maken nooit fouten, en mijn helderziendheid heeft me tot dusver nog nooit in de steek gelaten.'[1]

De geleerde astronoom Babinet was niet gelukkiger met zijn keuze van Comte, de beroemde buikspreker, als deskundige om te getuigen tegen de verschijnselen van rechtstreekse stemmen en klopgeluiden. Als we de getuigen mogen geloven, lachte Comte Babinet in zijn gezicht uit toen deze de gedachte naar voren bracht dat de klopgeluiden werden veroorzaakt door '*onbewuste buiksprekerij*'! Laatstgenoemde theorie, een waardige tweelingzuster van de '*onbewuste hersenwerking*', liet veel van de meest sceptische academici blozen. Het absurde ervan was al te duidelijk.

De Gasparin zegt:

> Het vraagstuk van het bovennatuurlijke zoals het in de middeleeuwen werd geformuleerd en zoals het zich nu voordoet, behoort niet tot de problemen die we mogen minachten; de strekking en grootsheid ervan ontsnappen aan niemands aandacht. . . . Alles erin heeft een diepzinnige betekenis, zowel het kwaad als de remedie, het toenemen van het bijgeloof en het fysieke feit dat bestemd is om het laatstgenoemde te overwinnen.[2]

---

[1] *Question des esprits*, blz. 63.

[2] *Des tables tournantes, etc.*, 'Avant propos', blz. xii en xvi.

Verder spreekt hij het volgende beslissende oordeel uit, waartoe hij volgens eigen zeggen kwam toen hij door de verschillende verschijnselen overtuigd was geraakt:

> Het aantal feiten dat in het volle daglicht van de waarheid hun plaats opeist, is de laatste jaren zo toegenomen dat van twee gevolgen er één onvermijdelijk is geworden: óf het gebied van de natuurwetenschappen moet zich kunnen uitbreiden, óf het terrein van het bovennatuurlijke zal zo worden verruimd dat het geen grenzen meer heeft.[1]

Onder het grote aantal boeken uit katholieke en protestantse bron, dat zich tegen het spiritisme keert, heeft er niet één een schrikbarender effect teweeggebracht dan die van De Mirville en Des Mousseaux: *La magie au XIXme siècle – Moeurs et pratiques des démons – Hauts phénomènes de la magie – Les médiateurs et les moyens de la magie – Des esprits et de leurs manifestations diverses*, enz. Ze omvatten de meest encyclopedische levensbeschrijving van de duivel en zijn handlangers die sinds de middeleeuwen is verschenen voor het persoonlijke genoegen van goede katholieken.

Volgens de schrijvers was hij die 'vanaf het begin een leugenaar en een moordenaar was', ook de voornaamste drijvende kracht achter spiritistische verschijnselen. Duizenden jaren had hij aan het hoofd gestaan van de heidense theürgie, en hij was het ook die, aangemoedigd door het toe- (102)
nemen van ketterijen, ongeloof en atheïsme, in onze eeuw opnieuw was verschenen. De Franse Académie verhief haar stem in algemene verontwaardiging, en De Gasparin vatte het zelfs als een persoonlijke belediging op. 'Dit is een oorlogsverklaring, een 'opheffen van de schilden'', schreef hij in zijn omvangrijke boek met weerleggingen.

> Het werk van De Mirville is een waar *manifest*. . . . Graag zou ik daarin de uitdrukking zien van een strikt persoonlijke mening, maar dat is in feite *onmogelijk*. Het succes van dit boek, deze plechtige verklaringen van instemming, de getrouwe weergave van de stellingen ervan door de tijdschriften en de schrijvers van de partij, de in alle opzichten bestaande solidariteit tussen hen en de hele katholieke wereld . . . uit alles blijkt dat het werk *in wezen een daad is, en de waarde heeft van een gezamenlijke inspanning*. Zoals de zaken staan, had ik het gevoel dat ik een plicht moest vervullen. . . . Ik voelde me verplicht de handschoen op te nemen . . . en de vlag van het protestantisme hoog te houden tegenover het ultramontaanse vaandel.[2]

---

[1] *Op.cit.*, deel 1, blz. 224.
[2] *Op.cit.*, deel 2, blz. 524.

Zoals was te verwachten speelden de medische faculteiten de rol van het Griekse koor, en herhaalden de verschillende vermaningen tegen de schrijvers over demonologie. *Annales medico-psychologiques*, onder redactie van de artsen Brierre de Boismont en Cerise, publiceerde het volgende:

> Afgezien van deze scherpe discussies tussen tegenover elkaar staande partijen, heeft in ons land geen schrijver het ooit gedurfd met een strijdlustiger kalmte het hoofd te bieden aan . . . het sarcasme en de verachting van wat we gezond verstand noemen. Als uitdaging tegenover het donderende schaterlachen en het schouderophalen neemt de schrijver een houding aan, waarbij hij zich onbeschaamd tegenover de leden van de Académie opstelt . . . en richt hij tot hen wat hij bescheiden zijn *Verhandeling over de Duivel* noemt![1]

Dat was ongetwijfeld een grove belediging voor de academieleden; maar sinds 1850 schijnen ze voortdurend te zijn gedoemd om in hun trots méér te worden gekrenkt dan de meesten van hen kunnen verdragen. Wat een idee om de aandacht van de veertig 'onsterfelijken' te vragen voor de streken van de duivel! Ze zwoeren wraak, en samen brachten ze een theorie naar voren die in absurditeit zelfs De Mirville's duivelaanbidding overtrof! Dr. Rayer en Jobart de Lamballe, beiden op hun manier beroemdheden, werkten samen en stelden aan het Institut een Duitser voor, die volgens zijn eigen verklaring zo knap was dat hij de sleutel kon verschaffen voor al het geklop en getik van de beide halfronden. Markies De Mirville merkte op:

> We schamen ons om te zeggen dat de hele truc eenvoudig bestond uit het herhaald verplaatsen van een van de pezen van de beenspieren. Grote demonstratie van de methode tijdens een volbezette bijeenkomst van het Institut, en ter plekke . . . uitingen van academische dankbaarheid voor deze *interessante* mededeling, en een paar dagen later de stellige verzekering aan het publiek door een professor van de medische
> (103) faculteit dat, nu de wetenschappers hun oordeel hebben uitgesproken, het mysterie ten slotte was ontrafeld![2]

Maar zulke *wetenschappelijke* verklaringen konden noch voorkomen dat het verschijnsel rustig zijn verloop had, noch dat de twee schrijvers over demonologie voortgingen hun strikt orthodoxe theorieën uiteen te zetten.

Des Mousseaux ontkende dat de kerk iets met zijn boeken te maken had en bood de Académie plechtig, behalve zijn *Mémoire*, de volgende

[1] *Annales médico-psychologiques*, 1 jan. 1854.

[2] De Mirville, *Question des esprits*, blz. 32; *Constitutionnel*, 15 juni 1854.

interessante en diepzinnig filosofische gedachten over Satan aan:

> *De duivel is de steunpilaar van het geloof*. Hij is een van de grote persoonlijkheden van wie het leven nauw met dat van de kerk is verbonden; en zonder zijn woorden, die zo triomfantelijk uit de bek van de slang, zijn *medium*, kwamen, zou de val van de mens niet hebben kunnen plaatsvinden. Zonder hem zou de Heiland, de Gekruisigde, de Verlosser, een heel belachelijke en overbodige figuur zijn, en het kruis een belediging voor het gezonde verstand![1]

Vergeet niet dat deze schrijver slechts de getrouwe echo is van de kerk, die zowel de banvloek uitspreekt over wie God ontkent, als over wie aan het objectieve bestaan van Satan twijfelt.

Maar markies De Mirville gaat nog verder met zijn gedachte van Gods samenwerking met de duivel. Volgens hem is het een gewone zakelijke overeenkomst, waarbij de oudste 'stille vennoot' toelaat dat de eigenlijke zaken van de firma worden gedaan door de jongere partner, waarbij hij voordeel trekt van de durf en de ijver van deze. Wie zou iets anders kunnen denken wanneer hij het volgende leest?

> Op het moment van deze geestelijke invasie van 1853, die zo geringschattend werd beoordeeld, hebben wij het gewaagd de betiteling 'dreigende catastrofe' uit te spreken. Er heerste niettemin vrede in de wereld, maar omdat de geschiedenis leert dat dezelfde symptomen aan alle rampzalige tijdperken voorafgaan, hadden we een voorgevoel van de treurige gevolgen van een wet die Görres als volgt formuleerde: 'Deze mysterieuze verschijningen hebben onveranderlijk gewezen op de kastijdende hand van God op aarde.'[2]

Deze guerilla-schermutselingen tussen de voorvechters van de geestelijkheid en de materialistische Academie van Wetenschappen vormen een overvloedig bewijs hoe weinig laatstgenoemde heeft gedaan om het blinde fanatisme van zelfs heel ontwikkelde personen uit te roeien. *Kennelijk heeft de wetenschap de theologie noch volledig overwonnen, noch gemuilkorfd*. Ze zal haar pas de baas worden als ze zich verwaardigt om in de spiritistische verschijnselen meer te zien dan alleen hallucinaties en kwakzalverij. Maar hoe kan ze dat doen zonder een grondig onderzoek? Laten we eens aannemen dat prof. Oersted uit Kopenhagen, de ontdekker van het elektromagnetisme, vóór de tijd waarin dit algemeen werd geaccepteerd, (104)
een aanval had gehad van wat we *psychofobie* of *pneumatofobie* noemen.

[1] Chevalier Des Mousseaux, *Moeurs et pratiques des démons*, blz. x.

[2] De Mirville, *Op.cit*., blz. 4, waarbij hij Görres citeert, *Die Christliche Mystik*, deel 5, blz. 356.

Hij merkt op dat de draad waarlangs een galvanische stroom gaat, de neiging vertoont de magnetische naald van haar gewone stand te laten afwijken naar een stand die loodrecht staat op de stroomrichting. Stel verder dat de professor veel had gehoord over bepaalde bijgelovige mensen die deze soort magneetnaalden gebruikten om te spreken met onzichtbare intelligenties. Dat ze tekens ontvingen en zelfs hele gesprekken met hen voerden door middel van het uitslaan van zo'n naald, en dat hij daardoor plotseling een wetenschappelijke afschuw en afkeer voelde van zo'n dom geloof, en zonder meer weigerde iets met zo'n naald te maken te hebben. Wat zou het gevolg zijn geweest? Het elektromagnetisme zou tot nu toe misschien niet zijn ontdekt, en onze onderzoekers zouden daarbij de grootste verliezers zijn geweest.

Babinet, Rayer en Jobert de Lamballe, alle drie leden van het Institut, hebben zich bij deze strijd tussen scepticisme en geloof in het bovennatuurlijke bijzonder onderscheiden, en ze hebben er beslist geen lauweren voor geoogst. De beroemde astronoom had zich onvoorzichtig op het slagveld van dit verschijnsel gewaagd. Hij had de verschijnselen wetenschappelijk *verklaard*. Maar, aangemoedigd door het dwaze geloof van de wetenschappers dat de nieuwe epidemie geen diepgaand onderzoek kon doorstaan en het geen jaar zou uithouden, was hij nog veel onvoorzichtiger door er twee artikelen over te publiceren. Zoals De Mirville heel geestig opmerkt: terwijl beide artikelen in wetenschappelijke kringen maar een beperkt succes hadden, hadden ze dat in kranten helemaal niet.

Babinet begon met bij voorbaat het ronddraaien en de bewegingen van de meubelen aan te nemen; dit feit noemde hij '*hors de doute*'. 'Dit ronddraaien', zei hij, 'kan zich met veel energie manifesteren, óf door een heel grote snelheid, óf door een sterke weerstand wanneer men wil dat de beweging ophoudt.'[1]

Nu komt de verklaring door de eminente wetenschapper:

> Zachtjes geduwd door kleine harmonische stoten van de handen die erop liggen, begint de tafel van rechts naar links te schommelen. . . . Wanneer na enige tijd een nerveuze trilling in de handen is ontstaan, en de kleine individuele stoten van alle onderzoekers in harmonie met elkaar zijn gekomen, komt de tafel in beweging.[2]

Hij vindt dit heel eenvoudig, want

> alle spierbewegingen worden bij lichamen bepaald door hefbomen van de derde orde, waarbij het steunpunt dichtbij het punt ligt waar de kracht

[1] De Mirville, *Op.cit*., blz. 28; *Revue des deux mondes*, 15 januari 1854, blz. 108.
[2] Dit is een herhaling en een variatie van de theorie van Faraday.

> aangrijpt. Dit geeft een grote snelheid aan de bewegende delen over de heel korte afstand die de aandrijfkracht moet overbruggen. . . . Sommige mensen zijn verbaasd als ze zien dat een tafel die wordt blootgesteld aan de inwerking van een aantal welwillende individuen, en die een heel eind op weg is om *krachtige hindernissen te overwinnen*, zelfs haar poten breekt als ze plotseling wordt tegengehouden; maar dat is eenvoudig te begrijpen als we rekening houden met het vermogen van de *kleine samenwerkende krachten*. . . . Nogmaals, de fysische verklaring levert geen problemen op.[1] (105)

Uit deze verhandeling worden twee conclusies duidelijk: de realiteit van de verschijnselen wordt bewezen, en de wetenschappelijke verklaring ervan wordt belachelijk gemaakt. Maar Babinet kan zich wel veroorloven dat er een beetje om hem wordt gelachen; als astronoom weet hij dat er zelfs op de zon donkere vlekken zijn.

Er is echter één ding dat Babinet altijd krachtig heeft ontkend, namelijk de levitatie van meubelen zonder aanraking. De Mirville betrapt hem erop dat hij verkondigt dat zo'n levitatie onmogelijk is: 'eenvoudig *onmogelijk*', zegt hij, 'even onmogelijk als een perpetuum mobile'.[2]

Wie kan na zo'n verklaring nog volhouden dat het door de wetenschap uitgesproken woord '*onmogelijk*' onfeilbaar is?

Maar nadat de tafels hadden gewalst, geschommeld en rondgedraaid, begonnen ze ook te wippen en te kloppen. Het kloppen was soms zo hard als pistoolschoten. Hoe kwam dat? Luister: 'De getuigen en onderzoekers zijn *buiksprekers*!'

De Mirville verwijst ons naar de *Revue des deux mondes*, waarin een heel interessant gesprek is opgenomen, bedacht door Babinet, die met zichzelf over zichzelf spreekt, zoals de Chaldeeuwse ain sof van de kabbalisten:

> Wat kunnen we per slot van rekening zeggen over al deze feiten die onder onze aandacht zijn gebracht? Worden er inderdaad zulke klopgeluiden teweeggebracht? Ja. Geven die klopgeluiden antwoorden op vragen? Ja. Wie brengt de geluiden voort? De mediums. Op welke manier? *Door de gewone akoestische methode van de buiksprekers*. Maar we moesten toch aannemen dat deze geluiden konden ontstaan uit het *laten kraken van de tenen en vingers*? Nee, want dan zouden ze altijd van dezelfde plaats komen, en dat is niet het geval.[3]

De Mirville vraagt:

[1] *Revue des deux mondes*, blz. 410, 414.
[2] *Op.cit.,* januari 1854, blz. 414.
[3] *Op.cit.,* 1 mei 1854, blz. 531.

> Wat moeten we denken van de Amerikanen en hun *duizenden mediums* die dezelfde klopgeluiden in aanwezigheid van miljoenen getuigen voortbrengen?' 'Zonder twijfel *buiksprekerij*', antwoordt Babinet. Maar hoe kun je zo'n onmogelijkheid verklaren? Heel gemakkelijk, luister maar: 'Het enige wat nodig was om het eerste verschijnsel in het *eerste huis* in Amerika te verkrijgen, was een straatjongen die op de deur van een voor de gek gehouden burger klopte, misschien met een
> (106) loden bal aan een touw. En als de heer Weekman (de eerste gelovige in Amerika) (?)[1] toen hij dit de derde keer merkte, geen hard gelach op straat hoorde, kwam dit door het grote verschil tussen een Franse en een Engelse of transatlantische straatjongen. Laatstgenoemde beschikt namelijk ruimschoots over wat we een *treurige vrolijkheid*, een '*gaieté triste*', noemen.[2]

In zijn beroemde antwoord op de aanvallen van De Gasparin, Babinet en andere wetenschappers zegt De Mirville terecht:

> en dus draaien volgens onze grote natuurkundige *de tafels* heel snel, heel krachtig, bieden ze ook weerstand en, zoals De Gasparin heeft bewezen, worden ze *opgeheven zonder aanraking*. Een minister zei eens: 'Op basis van drie woorden in iemands handschrift kan ik hem laten hangen.' Met de bovenstaande drie regels kunnen wij op onze beurt de natuurkundigen van de hele aardbol in de grootste verwarring brengen, of beter gezegd een omwenteling in de wereld veroorzaken – tenminste indien Babinet de voorzorg had genomen om evenals De Gasparin, een nog onbekende wet of kracht aan te nemen. Want daarmee zou alles worden verklaard.[3]

Maar pas in de aantekeningen over de 'feiten en fysische theorieën' vinden we het toppunt van consequentie en logica van Babinet als deskundige onderzoeker op het gebied van het spiritisme.

Het schijnt dat De Mirville in zijn verhaal over de wonderen die zich voordeden in de pastorie van *Cideville*, erg was getroffen door het verbazingwekkende van sommige feiten. Hoewel de echtheid ervan door het gerechtelijke onderzoek was bewezen, waren ze zo wonderbaarlijk dat de schrijver over demonologie zelf terugdeinsde voor de verantwoordelijkheid om ze te publiceren.

Deze feiten waren als volgt:

> Precies op het ogenblik dat door een *tovenaar* was voorspeld [het ging om een geval van wraak], hoorde men een hevige donderslag boven

[1] We vertalen *letterlijk*. We betwijfelen of Weekman de eerste onderzoeker was.
[2] Babinet, *Revue des deux mondes*, 1 mei 1854, blz. 511.
[3] De Mirville, *Question des esprits*, blz. 33.

> een van de schoorstenen van de pastorie, waarna het *fluïdum* met een geweldig lawaai daardoor naar beneden kwam, gelovigen en sceptici [wat betreft de macht van de tovenaar] die zich bij het vuur warmden, omverwierp, en na de kamer te hebben gevuld met een groot aantal *fantastische dieren*, terugkeerde naar de schoorsteen, daarin weer opsteeg en onder het voortbrengen van hetzelfde vreselijke lawaai verdween.

'Omdat we', voegt De Mirville eraan toe, 'al rijkelijk van feiten waren voorzien, schrokken we ervoor terug om deze nieuwe buitensporigheid aan zovele andere toe te voegen.'[1]

Maar Babinet, die evenals zijn geleerde collega's de twee schrijvers over demonologie zo belachelijk had gemaakt, en die bovendien vastbesloten was om het absurde van al dat soort verhalen aan te tonen, voelde zich verplicht het bovengenoemde feit van de verschijnselen in Cideville (107) in diskrediet te brengen door een nog ongelooflijker verhaal te vertellen. We geven het woord aan Babinet zelf.

De volgende bijzonderheden die hij op 5 juli 1852 aan de Academie van Wetenschappen verstrekte, kan men *zonder nader commentaar* en alleen als voorbeeld van een *bolbliksem* vinden in de *Oeuvres de F. Arago*, deel 1, blz. 52. We geven ze letterlijk weer.

> Na een hevige donderslag maar niet onmiddellijk erna, zag een kleermakersleerling die woonde in de Rue St. Jacques, net toen hij zijn middagmaal had beëindigd, dat het papieren scherm dat de open haard afsloot, neerviel alsof het door een zachte windvlaag van zijn plaats werd geduwd. Direct daarna zag hij een vuurbol, zo groot als een kinderhoofd, *rustig en zachtjes* uit het gat van de haard tevoorschijn komen en zich langzaam door de kamer bewegen, zonder de stenen van de vloer aan te raken. Deze vuurbol zag eruit als een *jonge kat* van gemiddelde grootte . . . die zich voortbewoog zonder haar poten te gebruiken. De vuurbol was eerder schitterend en lichtgevend dan heet of vlammend, en de kleermaker voelde geen warmte. De bol naderde zijn voeten als een jonge kat die wil spelen en zich tegen zijn benen wil wrijven, zoals de gewoonte van deze dieren is; maar de leerling trok zijn voeten met een voorzichtige beweging terug en vermeed zo het contact met de *meteoor*. Laatstgenoemde bleef een paar seconden om zijn benen heen draaien, en de kleermaker onderzocht hem nieuwsgierig en boog zich over hem heen. Nadat de vuurbol zich in verschillende tegengestelde richtingen had bewogen, maar zonder het midden van de kamer te verlaten, verhief hij zich verticaal tot op de hoogte van het hoofd van de man die, om een aanraking met zijn gezicht te vermijden, zich achterover in zijn stoel liet vallen. Toen de bol ongeveer een meter van de

[1] *Op.cit.*, blz. 38.

> vloer was gekomen, werd hij wat langer en bewoog zich schuin naar een gat in de muur boven de haard, ongeveer een meter boven de schoorsteenmantel. Dit gat was gemaakt om er in de winter een kachelpijp in te kunnen steken; maar, zoals de kleermaker het uitdrukte, *de donder kon het gat niet zien*, want het was evenals de rest van de muur met papier behangen. De vuurbol ging rechtstreeks naar dat gat, *maakte de lijm van het papier los zonder het te beschadigen*, en steeg weer door de schoorsteen op . . . toen hij bovenaan was gekomen, wat heel langzaam gebeurde . . . ten minste zestig voet boven de grond . . . veroorzaakte hij een verschrikkelijke ontploffing, die de schoorsteen gedeeltelijk vernielde . . .

'Het schijnt', merkt De Mirville in zijn verslag op, 'dat de opmerking van een heel geestige vrouw tegen Raynal, 'Als u geen christen bent, komt dit niet door een gebrek aan geloof', ook op Babinet kan worden toegepast.'[1]

Het waren niet alleen gelovigen die zich verwonderden over de licht-
(108) gelovigheid van Babinet, die het verschijnsel een *meteoor* bleef noemen, want dr. Boudin noemt het in volle ernst in een boek over de *bliksem*, dat hij toen juist publiceerde. De doctor zegt:

> Als deze bijzonderheden juist zijn, wat wel zo schijnt te zijn, want ze worden door Babinet en Arago erkend, lijkt het nauwelijks mogelijk om het verschijnsel een *bolbliksem* te blijven noemen. Maar we laten het aan anderen over om uit te leggen, als ze dat kunnen, wat het *wezen is van een vuurbol die geen gevoel van hitte veroorzaakt, die er uitziet als een kat die langzaam in een kamer rondwandelt, en die een manier vindt om te ontsnappen door in de schoorsteen op te stijgen door een opening in de muur die met behangpapier is bedekt, waarvan hij de lijm losmaakt zonder het te beschadigen*![2]

De markies voegt eraan toe:

> We hebben dezelfde mening als de geleerde doctor, over het probleem om een exacte omschrijving te geven, en we zien niet in waarom we in de toekomst geen bliksem zouden hebben in de gedaante van een hond, een aap, enz. Men rilt alleen al bij de gedachte van een hele meteorologische *menagerie*, die dankzij de *donder*, in onze huiskamer zou neerdalen om er naar willekeur rond te wandelen.[3]

---

[1] De Mirville, *Question des esprits*, 'Notes', blz. 39.

[2] Zie de monografie: *Over de bliksem, beschouwd vanuit het gezichtspunt van de geschiedenis van de forensische geneeskunde en de openbare gezondheidsleer*, door Boudin, chef-arts van het militaire hospitaal in Roule.

[3] De Mirville, *Op.cit.*, blz. 40.

De Gasparin zegt in zijn dikke boek met weerleggingen: 'Als het gaat om getuigenissen houdt de zekerheid volstrekt op zodra we de grens naar het bovennatuurlijke overschrijden.'[1]

Nu de grenslijn niet voldoende is vastgelegd en bepaald, rijst de vraag wie van de tegenstanders het meest geschikt is om die moeilijke taak op zich te nemen? Wie van de twee heeft het meeste recht om de openbare arbiter te worden? Is het de partij van het bijgeloof, die in haar getuigenis wordt gesteund door dat van duizenden mensen? Bijna twee jaar lang verdrongen ze zich in het land waar dagelijks de ongeëvenaarde wonderen van Cideville plaatshadden, die nu bijna zijn vergeten te midden van talloze andere spiritistische verschijnselen; moeten we hen geloven, of moeten we buigen voor de wetenschap, vertegenwoordigd door Babinet, die op getuigenis van *één* man (de kleermaker) het verschijnsel aanneemt van de vuurbol of de *meteoorkat*, en daarvoor nu een plaats opeist onder de vaststaande feiten over *natuurlijke* verschijnselen?

Crookes noemt in zijn eerste artikel in de *Quarterly Journal of Science* van 1 oktober 1871, De Gasparin en zijn boek *Wetenschap versus spiritisme*. Hij merkt op:

> De schrijver kwam ten slotte tot de conclusie dat al deze verschijnselen uit de werking van natuurlijke oorzaken kunnen worden verklaard, en dat het niet nodig is wonderen aan te nemen, of de tussenkomst van geesten en duivelse invloeden! De Gasparin beschouwt het als een feit dat door zijn experimenten volledig is bewezen dat *de wil bij bepaalde toestanden van het organisme, op een afstand kan inwerken op inerte stof*, en het grootste deel van zijn boek is gewijd aan het vaststellen van de wetten en de voorwaarden waaronder deze inwerking zich manifesteert.[2] (109)

Juist, maar de publicaties van De Gasparin lokten talloze *antwoorden, verdedigingen* en *verhandelingen* uit. Zo werd door zijn eigen werk bewezen dat, omdat hij protestant was, hij op het punt van religieus fanatisme evenmin was te vertrouwen als Des Mousseaux en De Mirville. De Gasparin is een diepgelovig calvinist, terwijl laatstgenoemden twee fanatieke rooms-katholieken zijn. Bovendien verraden de woorden van De Gasparin zelf zijn partijdige instelling: 'Ik voel dat ik een plicht moet vervullen. . . . Ik houd de vlag van het protestantisme hoog tegenover het ultramontaanse vaandel!' enz.[3] Bij zaken zoals de aard van de zogenaamde spiritistische verschijnselen kan men als bewijsmateriaal alleen vertrou-

[1] *Des tables tournantes, etc.*, deel 1, blz. 288.
[2] Crookes, *Researches in the Phenomena of Spiritualism*, 1874, blz. 26.
[3] *Des tables tournantes, etc.*, deel 1, blz. 313.

wen op het belangeloze getuigenis van *onbevooroordeelde* personen en van de wetenschap. De waarheid is één, en legio zijn de namen van de religieuze sekten; elk daarvan beweert de onvervalste waarheid te hebben gevonden; omdat 'de duivel de steunpilaar is van de (katholieke) kerk', eindigden alle bovennatuurlijkheid en wonderen volgens De Gasparin 'met het apostelschap'.

Maar Crookes noemde een andere eminente geleerde, Thury uit Genève, professor in de biologie, een collega-onderzoeker van De Gasparin naar de verschijnselen van Valleyres. Deze professor spreekt de beweringen van zijn collega zonder meer tegen. 'De eerste en meest noodzakelijke voorwaarde', zegt De Gasparin, 'is de *wil* van de proefnemer; zonder die wil zou men niets bereiken; u kunt 24 uur achtereen een keten (een kring) vormen, zonder de minste beweging te verkrijgen.'[1]

Het bovenstaande bewijst slechts dat De Gasparin geen onderscheid maakt tussen zuiver magnetische verschijnselen, teweeggebracht door de volhardende wil van de aanwezigen, onder wie er misschien geen enkel ontwikkeld of onontwikkeld medium is, en de zogenaamde spiritistische verschijnselen. Terwijl de eerstgenoemde door vrijwel iedereen die een vaste wil heeft, *bewust* kunnen worden voortgebracht, overweldigen de laatstgenoemde het medium heel vaak tegen zijn zin, en treden altijd onafhankelijk van hem op. *De hypnotiseur richt zijn wil op iets, en als hij sterk genoeg is, dan gebeurt het. Het medium*, al had hij het oprechte voornemen om te slagen, *krijgt misschien helemaal geen manifestaties; hoe minder hij zijn wil inspant, des te beter de verschijnselen: hoe meer hij ernaar verlangt, des te onwaarschijnlijker is het dat hij resultaat heeft*. Hypnotiseren vereist een positieve natuur; om een medium te zijn is een volkomen passieve natuur nodig. Dit is het alfabet van het spiritisme, en ieder medium is daarvan op de hoogte.

(110) Zoals we al zeiden, verschilt de mening van Thury volledig van De Gasparins theorieën over wilskracht. Hij zegt dat heel duidelijk in een brief, in antwoord op de uitnodiging van de graaf om het laatste artikel van zijn verhandeling te veranderen. Omdat we het boek van Thury niet bij de hand hebben, vertalen we de brief zoals die voorkomt in het *résumé* van De Mirville's *Verweer*. Thury's artikel, dat zijn religieuze vriend zo schokte, had betrekking op de mogelijkheid van het bestaan en de tussenkomst bij die verschijnselen 'van een andere *wil* dan die van mens of dier'.

> Ik voel, mijnheer, dat uw opmerkingen over de laatste bladzijden van deze *verhandeling* gerechtvaardigd zijn: ze wekken misschien bij

[1] *Op.cit.*, deel 1, blz. 313.

de wetenschappers in het algemeen heel slechte gevoelens voor mij op. Ik betreur dit des te meer, omdat mijn vastbeslotenheid *u zo schijnt te treffen*; niettemin blijf ik bij mijn besluit, omdat ik het een plicht acht; het zou een soort verraad zijn me daaraan te onttrekken.

Als er, *tegen alle verwachtingen in*, enige waarheid in het spiritisme was, zou ik – door, namens de wetenschap zoals ik die opvat, niet te zeggen *dat de absurditeit van het geloof in de tussenkomst van geesten nog niet wetenschappelijk is bewezen* (want dat staat in de samenvatting, en is de stelling van de laatste bladzijden van mijn verhandeling), door dit niet te zeggen tegen degenen die na het lezen van mijn werk geneigd zullen zijn met de verschijnselen te experimenteren – misschien riskeren zulke personen op een pad te lokken dat vele *twijfelachtige* zaken omvat.

Zonder het terrein van de wetenschap, zoals ik die opvat, *te verlaten*, wil ik mijn plicht tot het einde blijven vervullen, zonder enige terughoudendheid ten gunste van eigen roem en, om uw eigen woorden te gebruiken, 'nu het grote schandaal er is', wens ik de schande daarvan niet op me te nemen. Bovendien houd ik vol dat '*dit even wetenschappelijk is als wat dan ook*'. Als ik nu de theorie van de tussenkomst van ontlichaamde geesten zou willen ondersteunen, zou ik daartoe niet in staat zijn, want de bekendgemaakte feiten zijn niet voldoende om zo'n hypothese te bewijzen. Zoals de zaken staan, voel ik me sterk bij het standpunt dat ik tegenover iedereen heb ingenomen. Of ze willen of niet, alle wetenschappers moeten door ervaring en door hun eigen fouten leren hun oordeel over dingen die ze niet voldoende hebben onderzocht, op te schorten. De les die u hun in deze richting gaf, kan niet verloren gaan.

GENÈVE, 21 december 1854.[1]

Laten we deze brief analyseren en proberen te ontdekken wat de schrijver over die nieuwe kracht denkt, of beter gezegd niet denkt. Eén ding is in ieder geval zeker: prof. Thury, een vooraanstaande natuurkundige en natuurkenner, erkent en geeft zelfs het wetenschappelijke bewijs dat er verschillende verschijnselen plaatsvinden. Evenmin als Crookes gelooft hij dat ze worden teweeggebracht door tussenkomst van geesten of ontlichaamde mensen die op aarde hebben geleefd en zijn gestorven, want hij (111)
zegt in zijn brief dat deze theorie door niets wordt bewezen. Hij gelooft beslist evenmin in de katholieke duivels of demonen, want De Mirville, die deze brief als een triomfantelijk bewijs tegen De Gasparins naturalistische theorie citeert, haast zich, als hij eenmaal bij de bovengenoemde zin is gekomen, om daarop de nadruk te leggen door middel van de volgende

[1] De Mirville, *Question des esprits*, blz. 156-7; en *La magie au XIXième siècle*, blz. 263-4.

voetnoot: 'In Valleyres – *misschien*, maar verder overal!'[1] waardoor hij laat blijken de gedachte naar voren te willen brengen dat de professor alleen de verschijnselen in Valleyres bedoelde, toen hij ontkende dat deze door duivels werden teweeggebracht.

De tegenstrijdigheden, en het spijt ons het te moeten zeggen, de absurditeiten waarop De Gasparin zich laat betrappen, zijn talrijk. Terwijl hij de beweringen van de geleerde volgelingen van Faraday scherp bekritiseert, schrijft hij dingen die hij *magisch* noemt, toe aan volkomen natuurlijke oorzaken. Hij zegt:

> Als we alleen met zulke verschijnselen (zoals waargenomen en verklaard [?] door de grote natuurkundige) te maken hadden, dan zouden we onze mond wel kunnen houden; maar we zijn *verdergegaan*, en wat hebben we nu, zou ik willen vragen, aan die toestellen die aantonen dat een *onbewuste druk* alles verklaart? Die verklaart *alles*, en de tafel biedt weerstand aan druk en leiding! Die verklaart *alles*, en een meubelstuk dat door *niemand* wordt *aangeraakt*, volgt de vingers die ernaar wijzen; het *verheft zich* [zonder aanraking], en het keert zich *ondersteboven*![2]

Niettemin probeert hij de verschijnselen te *verklaren*.

> De mensen zullen het bestaan van wonderen verdedigen; u zegt – van magie! Elke nieuwe wet schijnt hun een wonder toe. Wees niet ongerust, ik neem de taak op me om degenen die geschrokken zijn te kalmeren. Bij zulke verschijnselen overschrijden we de grenzen van de natuurwet helemaal niet.[3]

Beslist niet. Maar kunnen de wetenschappers zeggen dat zij de sleutels van die wet bezitten? De Gasparin denkt dat hij ze heeft. Laten we eens kijken.

> Ik waag me niet aan een verklaring; *het is mijn zaak niet* [?]. Het enige wat ik pretendeer te doen, is eenvoudige feiten vast te leggen, en een waarheid te verkondigen die de wetenschap wil smoren. Toch kan ik de verleiding niet weerstaan om degenen die ons als evenzoveel *illuminati* of tovenaars zouden willen behandelen, erop te wijzen dat het verschijnsel waarover we het hebben een uitleg toelaat die overeenkomt met *de gewone wetten van de wetenschap*.
>
> Stel dat er een fluïdum is dat emaneert uit de proefnemers, en hoofdzakelijk uit *enkelen van hen*; stel verder dat de wil de richting bepaalt waarin dit fluïdum stroomt, dan begrijpt u gemakkelijk het ronddraaien

[1] De Mirville bepleit hier natuurlijk de duivel-theorie.
[2] *Des tables tournantes, etc.*, deel 1, blz. 116.
[3] *Op.cit.*, deel 1, blz. 217.

> en de levitatie van die tafelpoot waarheen bij iedere werking van de wil een teveel van dat fluïdum wordt uitgestraald. Stel ten slotte dat het glas het fluïdum laat ontsnappen, dan zult u begrijpen hoe een op de tafel (112) geplaatste glazen beker het ronddraaien ervan kan onderbreken, en dat de beker, als deze op één kant van de tafel wordt gezet, een opeenhoping van het fluïdum aan de andere kant veroorzaakt, waardoor die kant *wordt opgetild*![1]

Als alle onderzoekers knappe hypnotiseurs waren, dan was deze verklaring, afgezien van bepaalde belangrijke details, aannemelijk. Dit wat betreft de macht van de *menselijke wil* over onbezielde stof, volgens de geleerde minister van Louis Philippe. Maar hoe staat het met de door de tafel getoonde intelligentie? Welke verklaring geeft hij voor de antwoorden op vragen die door middel van deze tafel werden verkregen? Deze antwoorden konden onmogelijk 'weerspiegelingen van de hersenen' van de aanwezigen zijn geweest (een van de geliefde theorieën van De Gasparin), want hun eigen ideeën waren juist tegengesteld aan de heel *liberale* filosofie van deze verbazingwekkende tafel. Hierover zwijgt hij. Als het maar niet om *geesten* gaat – menselijke, satanische of elementale.

Zo kan men vaststellen dat de 'gelijktijdige gedachteconcentratie' en de 'opeenhoping van fluïdum' geen betere verklaring vormen dan de 'onbewuste hersenwerking' en de 'psychische kracht' van andere wetenschappers. We moeten nog een poging wagen; en we voorspellen dat de duizend en één theorieën van de wetenschap van geen nut zullen blijken, tot men erkent dat deze kracht, in plaats van een projectie van de verzamelde wilskracht van de aanwezigen te zijn, een abnormale kracht is, die hen vreemd is, en *boven-intelligent*.

Prof. Thury – die de theorie van de geesten van overleden mensen ontkent, de christelijke duivelleer verwerpt en niet bereid is zich uit te spreken ten gunste van de zesde theorie van Crookes, die van de hermetici en de oude theürgen – aanvaardt de theorie die, zoals hij in zijn brief zegt, '*de voorzichtigste* is, en waarbij hij zich tegenover iedereen sterk voelt'. Bovendien neemt hij evenmin De Gasparins hypothese van 'onbewuste wilskracht' aan. In zijn boek zegt hij:

> Wat de aangekondigde verschijnselen betreft, zoals *levitatie zonder aanraking* en het verplaatsen van meubelen door onzichtbare handen – wie de onmogelijkheid hiervan niet kan aantonen, heeft niet het recht bij voorbaat het zwaarwegende bewijsmateriaal van het optreden ervan als absurd te beschouwen. – blz. 9

[1] *Op.cit.*, deel 1, blz. 218.

De theorie van De Gasparin wordt door Thury heel streng beoordeeld. De Mirville zegt:

> Terwijl hij toegeeft dat in de experimenten in Valleyres het centrum van de *kracht* in het *individu* kan hebben gelegen [en wij zeggen dat die kracht tegelijk in en buiten het individu lag] en dat er in het algemeen misschien wilskracht voor nodig is (blz. 20), herhaalt hij slechts wat hij al in zijn voorwoord had gezegd, namelijk: 'De Gasparin legt ons de ruwe feiten voor, en daarna geeft hij de verklaringen voor wat ze waard zijn. *Blaas erop*, en niet veel daarvan zullen overeind blijven. Nee, van
(113) zijn verklaringen zal heel weinig of misschien niets overblijven. Wat de feiten betreft, die zijn *voortaan bewezen*' (blz. 10).[1]

Zoals Crookes meedeelt, wijst professor Thury

> al deze verklaringen af, en beschouwt hij de effecten als een gevolg van een eigenaardige substantie, een fluïdum of agens, die op ongeveer dezelfde manier als de licht voortplantende ether van de wetenschappers, alle stof doordringt – zenuwstof, organische of anorganische stof – en die hij *psychode* noemt. Hij bespreekt uitvoerig de eigenschappen van die toestand of vorm van stof, en stelt de naam *ectenische* kracht voor . . . voor de kracht die wordt uitgeoefend wanneer het bewustzijn via de invloed van de psychode op een afstand werkt.[2]

Crookes merkt verder op dat prof. Thury's *ectenische* kracht en zijn eigen 'psychische kracht' kennelijk gelijkwaardige termen zijn.

We zouden ongetwijfeld heel gemakkelijk kunnen aantonen dat die twee krachten identiek zijn, en bovendien identiek met het astrale of *siderische* licht zoals dat wordt verklaard door de alchemisten en door Éliphas Lévi in zijn *Dogme et rituel de la haute magie*; en dat die allesdoordringende kracht al duizenden jaren geleden onder de naam ĀKĀŚA of levensbeginsel bekend was aan de gymnosofisten, hindoe-magiërs en adepten van alle landen; en dat deze hun nog steeds bekend is en tegenwoordig wordt gebruikt door de Tibetaanse lama's, fakirs en wonderdoeners uit alle landen, en zelfs door veel hindoe-'goochelaars'.

In veel gevallen van door hypnose kunstmatig opgewekte trance is het ook heel goed mogelijk en zelfs waarschijnlijk dat het de 'geest' van het subject is die handelt onder leiding van de wil van de hypnotiseur. Maar wanneer het medium bij bewustzijn blijft en er psychofysieke verschijnselen optreden die wijzen op een leidende intelligentie, dan kan fysieke uitputting niets anders betekenen dan zenuwzwakte, tenzij men zou toegeven

[1] *Question des esprits*, blz. 37.

[2] Crookes, *Researches in the Phenomena of Spiritualism*, 1874, blz. 26-7.

dat hij een 'magiër' is die zijn dubbel kan projecteren. Het bewijs dat hij het passieve werktuig is van onzichtbare wezens die occulte krachten beheersen, schijnt afdoende te zijn. Zelfs indien Thury's *ectenische* en Crookes' *psychische* kracht in hoofdzaak uit dezelfde bron voortkomen, schijnen toch de respectievelijke ontdekkers sterk van mening te verschillen over de eigenschappen en vermogens van deze kracht; terwijl prof. Thury eerlijk toegeeft dat de verschijnselen vaak worden teweeggebracht door een '*niet*-menselijke wil' – en daarmee natuurlijk een gekwalificeerde bevestiging geeft van de zesde theorie van Crookes – heeft laatstgenoemde, hoewel hij de echtheid van de verschijnselen erkent, nog geen definitieve mening over de oorzaak ervan uitgesproken.

Zo zien we dat noch Thury, die deze manifestaties in 1854 met De Gasparin onderzocht, noch Crookes, die in 1874 hun onmiskenbare echtheid erkende, iets definitiefs hebben bereikt. Beiden zijn schei- en natuurkundigen, en heel geleerd. Beiden hebben al hun aandacht aan dat moeilijke vraagstuk gewijd; en naast deze twee wetenschappers waren er (114)
veel anderen die, terwijl ze tot dezelfde conclusie kwamen, tot nu toe evenmin in staat waren om de wereld een definitieve oplossing te verschaffen. Daaruit volgt dat in 20 jaar geen van de wetenschappers ook maar één stap verder is gekomen bij het ontrafelen van het mysterie, dat even onbeweeglijk en ondoordringbaar blijft als de muren van een betoverd kasteel in een sprookje.

Zou het al te brutaal zijn te vermoeden dat de wetenschappers nu misschien zijn terechtgekomen in wat de Fransen *un cercle vicieux* noemen? Dat ze – belemmerd door het gewicht van hun materialisme, en de ontoereikendheid van wat ze 'de exacte wetenschappen' noemen om op een tastbare manier het bestaan van een spiritueel heelal aan te tonen dat veel dichter is bevolkt en bewoond dan onze zichtbare wereld – voor eeuwig zijn gedoemd om *binnen* die cirkel rond te kruipen, eerder niet bereid dan niet in staat om buiten de betoverde kring door te dringen en deze wereld in alle richtingen te onderzoeken? Alleen hun vooroordeel weerhoudt hen ervan tot aanvaarding van vaststaande feiten te komen en verbinding te zoeken met kundige magnetiseurs en hypnotiseurs, zoals Du Potet en Regazzoni dat waren.

'Wat ontstaat er dan uit de dood?' vroeg Socrates aan Cebes. '*Het leven*', was het antwoord.[1] 'Kan de ziel, die immers onsterfelijk is, iets anders zijn dan onvergankelijk?'[2] Het 'zaadje kan zich niet ontwikkelen, tenzij het gedeeltelijk is verteerd', zegt prof. Le Conte; 'het komt niet tot

[1] Plato, *Phaedo*, 71d.
[2] *Op.cit.*, 106b.

leven tenzij het sterft', zegt Paulus.[1]

Een bloem bloeit, en verwelkt en sterft dan. Ze laat een geur achter die in de lucht blijft hangen, lang nadat haar tere blaadjes tot stof zijn vergaan. Onze stoffelijke zintuigen merken deze misschien niet op, maar die geur is toch aanwezig. Laat er een noot worden aangeslagen op een muziekinstrument, en het zwakste geluid brengt een eeuwige echo voort. Er vindt een verstoring plaats in de onzichtbare golven van de oeverloze oceaan van de ruimte, en de trilling gaat nooit geheel verloren. Zodra de energie ervan is overgebracht van de stoffelijke naar de onstoffelijke wereld, blijft ze eeuwig leven. En dan vraagt men ons te geloven dat de mens, de levende, denkende en redenerende entiteit, de godheid die woont in het alles overtreffende meesterwerk van onze natuur, zijn omhulsel zou verlaten en niet meer zou bestaan! Zou het beginsel van de continuïteit, dat zelfs voor de zogenaamd *anorganische* stof, voor een zwevend atoom, bestaat, worden onthouden aan de geest, waarvan de kenmerken bewustzijn, geheugen, denkvermogen en LIEFDE zijn? Werkelijk, alleen al de gedachte is belachelijk. Hoe meer we nadenken en hoe meer we leren, des te moeilijker wordt het voor ons om het atheïsme van de wetenschapper te verklaren. We kunnen heel goed inzien dat iemand die de natuurwetten niet kent en niet op de hoogte is van schei- of natuurkunde juist door zijn onwetendheid, doordat hij niet in staat is de filosofie van de exacte wetenschappen in zich op
(115) te nemen, of naar analogie conclusies te trekken van het *zichtbare* naar het *onzichtbare*, op fatale manier tot het materialisme wordt aangetrokken. Een geboren metafysicus, een onwetende dromer, kan ineens ontwaken en tot zichzelf zeggen: 'Ik heb het gedroomd; ik heb geen tastbaar bewijs van wat ik me heb verbeeld; het is allemaal illusie', enz. Maar als een wetenschapper, die bekend is met de eigenschappen van de universele energie, zou beweren dat het *leven* slechts een stoffelijk verschijnsel is, een soort energie, dan zou dat eenvoudig een erkenning zijn van zijn eigen onvermogen om de alfa en de omega, zelfs van de stof, te analyseren en goed te begrijpen.

Oprechte scepsis over de onsterfelijkheid van de ziel van de mens is een ziekte, een misvorming van de fysieke hersenen, en heeft in alle tijden bestaan. Zoals er kinderen zijn, die zijn geboren met de helm op het hoofd, zo zijn er ook mensen die tot hun laatste levensuur niet in staat zijn de soort helm kwijt te raken die kennelijk hun spirituele organen omhult. Maar het is een heel ander gevoel dat ertoe leidt dat ze de mogelijkheid van spiritistische en magische verschijnselen verwerpen. De ware naam voor dat gevoel is *ijdelheid*. 'We kunnen ze noch teweegbrengen, noch verklaren, en

[1] *1 Corinthiërs* 15:36.

daarom *bestaan* ze *niet*, en kunnen bovendien *nooit* hebben bestaan.' Dat is de onweerlegbare argumentatie van onze tegenwoordige filosofen. Ongeveer dertig jaar geleden liet E. Salverte de wereld van de 'goedgelovigen' opschrikken door zijn boek *The Philosophy of Magic*. Dit boek beweerde alle wonderen uit de *Bijbel* en van de heidense heiligdommen te ontsluieren. De samenvatting ervan luidde als volgt: langdurige waarneming; een grote kennis (voor die tijd van onwetendheid) van de natuurwetenschappen en de filosofie; bedrog; handige trucs; gezichtsbedrog; hersenschimmen; overdrijving. Logische eindconclusie: wonderdoeners, profeten, magiërs, schurken en schelmen; en de rest van de wereld, dwazen.

Naast veel andere afdoende bewijzen worden de volgende aangevoerd:

> De geestdriftige leerlingen van Iamblichus beweerden dat hij, als hij bad, tot vijf meter boven de grond werd verheven; en *slachtoffers* van dezelfde beeldspraak, hoewel christenen, waren zo onnozel een soortgelijk wonder toe te schrijven aan de heilige Clara en aan Franciscus van Assisi.[1]

Honderden reizigers hebben beweerd dat ze fakirs dezelfde verschijnselen hebben zien teweegbrengen, en ze werden allen voor leugenaars of hallucinerenden aangezien. Maar onlangs nog werd ditzelfde verschijnsel door een bekende wetenschapper waargenomen en bevestigd; het werd onder proefvoorwaarden voortgebracht; door Crookes voor echt verklaard, en volgens hem kan het onmogelijk een illusie of truc zijn. En zo werd het heel vaak vertoond aan en bevestigd door talrijke getuigen, hoewel geen van hen nu wordt geloofd.

Vrede zij aan uw geleerde as, o lichtgelovige Eusèbe Salverte! Wie (116)
weet, misschien heeft vóór het einde van deze eeuw de volkswijsheid een nieuw spreekwoord uitgevonden: 'Zo ongelooflijk goedgelovig als een wetenschapper.'

Waarom zou het zo onmogelijk schijnen dat zodra de geest van het lichaam is gescheiden, deze het vermogen heeft om een vluchtige vorm tot leven te brengen, die is geschapen door die magische 'psychische' of 'ectenische' of 'etherische' kracht, met behulp van de elementaren die deze geest voorzien van de verfijnde stof van hun eigen lichamen? De enige moeilijkheid is dat men moet inzien dat de ons omringende ruimte geen leegte is, maar een reservoir dat tot de rand vol is met de modellen van alle dingen die er ooit waren, die er zijn en zullen zijn, en met wezens van ontelbare klassen, die anders zijn dan de onze. Schijnbaar bovennatuurlijke feiten – bovennatuurlijk omdat ze duidelijk in strijd zijn met de bewezen

[1] *The Philosophy of Magic*, Engelse vertaling door Thomson, deel 1, blz. 47.

natuurwetten van de zwaartekracht, zoals in het bovengenoemde geval van levitatie – worden door veel wetenschappers erkend. Iedereen die de zaak grondig durfde te onderzoeken, was gedwongen hun bestaan te erkennen; alleen zijn – bij hun vergeefse pogingen om de verschijnselen te verklaren uit theorieën die waren gebaseerd op de bekende wetten over deze krachten – enkele van de belangrijkste vertegenwoordigers van de wetenschap in onontwarbare moeilijkheden verstrikt geraakt!

In zijn *Samenvatting* schrijft De Mirville dat de redenering van deze tegenstanders van het spiritisme uit vijf paradoxen bestaan, die hij *ontsporingen* noemt.

Eerste ontsporing: die van Faraday, die het tafelverschijnsel verklaart uit de tafel die *u* duwt 'als gevolg van de weerstand die *haar terugduwt*'.

Tweede ontsporing: die van Babinet, die alle mededelingen (door klopgeluiden) die, zoals hij zegt, 'te goeder trouw en gewetensvol, in ieder opzicht correct worden voortgebracht, verklaart uit *buiksprekerij*'; het gebruik van dit vermogen betekent noodzakelijk *kwade trouw*.

Derde ontsporing: die van dr. Chevreul, die het vermogen om meubels *zonder* aanraking te laten bewegen, verklaart uit het vooraf verkrijgen van dat vermogen.

Vierde ontsporing: die van het Institut de France en de leden ervan, die bereid zijn de wonderen te aanvaarden, mits deze op geen enkele manier in strijd zijn met de natuurwetten waarmee ze bekend zijn.

Vijfde ontsporing: die van De Gasparin die datgene wat iedereen verwerpt, juist omdat niemand ooit iets dergelijks heeft gezien, als een heel *eenvoudig* en volkomen *elementair* verschijnsel naar voren brengt.[1]

Terwijl de grote wereldberoemde wetenschappers zich bezighouden met zulke fantasierijke theorieën, vinden sommige minder bekende neuro-
(117) logen een verklaring voor allerlei soorten occulte verschijnselen in een abnormale uitwaseming als gevolg van epilepsie.[2] Anderen zouden mediums – en ook dichters, mogen we concluderen – willen behandelen met duivelsdrek en ammoniak,[3] en verklaren ieder die gelooft in spiritistische verschijnselen voor krankzinnig en voor een hallucinerende mysticus.

Laatstgenoemde spreker – die zich patholoog noemt – bevelen we de verstandige raad aan die in het Nieuwe Testament wordt gegeven: 'Geneesheer, genees uzelf.' Ongetwijfeld zou niemand die bij zijn volle verstand is, 446 miljoen mensen in verschillende delen van de wereld, die in onze omgang met geesten geloven, zo radicaal voor krankzinnig verklaren!

---

[1] De Mirville, *Question des esprits*, blz. 153.

[2] F. Gerry Fairfield, *Ten Years with Spiritual Mediums*, New York, 1875, hfst. 5.

[3] F.R. Marvin, *Lectures on Mediomania and Insanity.*

Als we dit alles overwegen, kunnen we ons alleen maar verwonderen over de belachelijke arrogantie van deze mensen die op grond van hun geleerdheid beschouwd willen worden als de hogepriesters van de wetenschap, om een verschijnsel te verklaren waarvan ze niets weten. Miljoenen van hun landgenoten, al zijn die dan misleid, verdienen toch zeker minstens evenveel aandacht als aardappelkevers of sprinkhanen! Maar wat zien we in plaats daarvan? Het Congres van de Verenigde Staten stelt op verzoek van de American Association for the Advancement of Science statuten op voor Nationale Insectencommissies; scheikundigen houden zich bezig met het koken van kikkers en kevers; geologen amuseren zich in hun vrije tijd met osteologisch onderzoek van geharnaste *ganoïden* en bespreken de odontologie van de verschillende soorten *dinichtys*; en entomologen laten zich in hun geestdrift zover meeslepen dat ze gekookte, gebakken en in de soep verwerkte sprinkhanen eten.[1] Intussen raken, volgens enkele van deze zeer geleerde encyclopedisten, miljoenen Amerikanen het spoor bijster in de doolhof van 'idiote waanvoorstellingen', of ze gaan lichamelijk te gronde door 'zenuwaandoeningen' die worden veroorzaakt of naar buiten gebracht door een mediamieke aanleg voor ziekten.

Op een bepaald moment was er reden om te hopen dat Russische wetenschappers de taak op zich zouden nemen om de verschijnselen zorgvuldig en onpartijdig te bestuderen. Er werd door de keizerlijke universiteit van St. Petersburg een commissie ingesteld onder leiding van de grote natuurkundige prof. Mendelejev. Het aangekondigde programma voorzag in een reeks van 40 seances om mediums te onderzoeken. Uitnodigingen werden gericht aan alle mediums die naar de Russische hoofdstad wilden komen om hun vermogens aan een onderzoek te laten onderwerpen. In het algemeen weigerden ze – ongetwijfeld omdat ze voorzagen dat er een val voor hen was opgesteld. Al na *acht* zittingen, juist toen de verschijnselen interessant werden, gaf de commissie op grond van een oppervlakkig voorwendsel haar voortijdige oordeel, en maakte een beslissing bekend die ongunstig uitviel voor de beweringen van de mediums. In plaats van hoogstaande wetenschappelijke methoden te volgen, liet ze spionnen door sleutelgaten loeren. Prof. Mendelejev (118)
verklaarde in een openbare lezing dat spiritisme of elk soortgelijk geloof in de onsterfelijkheid van onze ziel, een mengsel was van *bijgeloof*, *waanvoorstellingen* en *bedrog*. Hij voegde eraan toe dat we moeten aannemen dat elk van dat soort 'verschijnselen' – waaronder gedachtelezen, trance en andere paranormale verschijnselen – kon worden en *werd* voortgebracht door middel van handige apparaten en toestellen, die onder

[1] *Scientific American*, New York, 1875.

de kleding van de mediums waren verborgen!

Na deze publieke vertoning van onwetendheid en vooroordeel kregen Butlerof, professor in de scheikunde aan de universiteit van St. Petersburg, en Aksakof, regent in die stad, die waren uitgenodigd deel uit te maken van de commissie die mediums onderzocht, een zo grote afkeer van de gang van zaken dat ze zich terugtrokken. Nadat ze hun protesten in de Russische kranten hadden gepubliceerd, werden ze gesteund door de meerderheid van de pers, die Mendelejev en zijn overgedienstige commissie hun sarcasme niet bespaarden. Het publiek reageerde in dit geval rechtvaardig. Honderddertig namen van de invloedrijkste personen uit de hoogste kringen van St. Petersburg, veel van hen helemaal geen spiritisten maar alleen onderzoekers, voegden hun handtekening toe aan het welverdiende protest.

Het onvermijdelijke resultaat van deze gebeurtenissen volgde; overal werd de aandacht gevestigd op het vraagstuk van het spiritisme; door het hele keizerrijk werden besloten kringen georganiseerd; enkele van de meest liberale kranten gingen het onderwerp bespreken; en terwijl we dit schrijven, wordt een nieuwe commissie ingesteld om het onderbroken werk te voltooien.

Maar natuurlijk zullen ze hun plicht nu minder dan ooit vervullen. Ze hebben een beter voorwendsel dan ooit in de zogenaamde *ontmaskering* van het medium Slade door prof. Lankester uit Londen. Maar tegenover het getuigenis van één wetenschapper en zijn vriend – Lankester en Donkin – stelde de beschuldigde dat van Wallace, Crookes en een menigte anderen, waardoor een beschuldiging die alleen op aanwijzingen en vooroordeel is gebaseerd geheel teniet wordt gedaan. Zoals de Londense *Spectator* heel terecht opmerkt:

> Het is werkelijk puur bijgeloof en niets anders om aan te nemen dat we zo volledig op de hoogte zijn van de natuurwetten dat zelfs zorgvuldig onderzochte feiten die door een ervaren waarnemer zijn bevestigd als volstrekt ongeloofwaardig moeten worden verworpen, alleen omdat ze op het eerste gezicht niet overeen schijnen te komen met wat als vaststaand wordt beschouwd. Om aan te nemen, zoals prof. Lankester blijkbaar doet, dat, omdat er een overvloed van bedrog en goedgelovigheid in verband met deze feiten wordt aangetroffen – zoals ongetwijfeld het geval is in verband met *alle* zenuwziekten – bedrog en goedgelovigheid de verklaring vormen voor *alle* zorgvuldig bevestigde beweringen van nauwgezette en gewetensvolle waarnemers, betekent het afzagen van die tak van de boom van kennis, waarop de inductieve wetenschap moet rusten, en het laten instorten van het hele gebouw.

(119) Maar wat kan dit alles de wetenschappers schelen? De stortvloed van

bijgeloof, die volgens hen miljoenen mensen met een helder verstand in zijn wilde stroom meesleurt, kan hen niet bereiken. De moderne zondvloed die spiritisme wordt genoemd, is niet in staat hun sterke verstand te beïnvloeden; en de modderige golven van die vloed moeten hun woede uitrazen zonder dat zelfs hun schoenzolen nat worden. Ongetwijfeld is het slechts de traditionele koppigheid van de Schepper die hem ervan weerhoudt te bekennen wat een armzalig kleine kans zijn wonderen in deze tijd hebben om erkende wetenschappers te verblinden. Zo langzamerhand behoort zelfs hij te weten en op te merken dat zij langgeleden hebben besloten in de zuilengangen van hun universiteiten en colleges te schrijven:

> De wetenschap gebiedt dat God
> Op deze plaats geen wonderen zal doen![1]

De ongelovige spiritisten en de orthodoxe rooms-katholieken schijnen zich dit jaar te hebben verbonden tegen de beeldenstormende aanspraken van het materialisme. Het toenemen van de scepsis heeft de laatste tijd ook geleid tot een toename van de lichtgelovigheid. De verdedigers van de bijbelse 'goddelijke' wonderen wedijveren met de mediamieke verschijnselen van de lofredenaar, en de middeleeuwen herleven in de 19de eeuw. We zien de Maagd Maria haar briefwisseling met de trouwe kinderen van haar kerk nog eens hervatten; en terwijl de 'engel-vrienden' met behulp van hun mediums boodschappen aan spiritisten neerkrabbelen, laat de 'moeder van God' brieven rechtstreeks uit de hemel op aarde vallen. Het heiligdom van Notre Dame de Lourdes is een spiritistisch kabinet voor 'materialisaties' geworden, terwijl de kabinetten van geliefde Amerikaanse mediums zijn veranderd in heiligdommen waarin Mohammed, bisschop Polk, Jeanne d'Arc en andere aristocratische geesten van de overkant van de 'donkere rivier' neerdalen en zich in het volle licht 'materialiseren'. En als men de Maagd Maria in volledig menselijke gedaante haar dagelijkse wandeling ziet maken in de bossen rond Lourdes, waarom dan niet de apostel van de islam en wijlen de bisschop van Louisiana? Óf beide 'wonderen' zijn mogelijk, óf deze beide soorten manifestaties, zowel de 'goddelijke' als de 'spiritistische', zijn doortrapt bedrog. Alleen de tijd zal leren hoe het zit; maar intussen moeten, omdat de wetenschap weigert haar toverlamp uit te lenen om deze mysteries te verhelderen, de gewone mensen blijven voortstruikelen, of ze nu onder de modder komen te zitten, of niet.

---

[1] Een satire die werd aangetroffen op de muren van het kerkhof in de tijd van de wonderen van de jansenisten en het verbod ervan door de Franse politie:

> De par le Roi, défense à Dieu,
> De faire miracle en ces lieux.

Nadat de recente 'wonderen' in Lourdes tot een ongunstige bespreking in de Londense kranten hadden geleid, deelt monseigneur Capel aan de *Times* als volgt de opvatting van de roomse kerk mee:

(120) Wat de wonderbaarlijke genezingen betreft die plaatsvinden, zou ik uw lezers graag verwijzen naar het gematigde, oordeelkundige boek *La Grotte de Lourdes* door dr. Dozous, een voortreffelijke plaatselijke arts, inspecteur van epidemische ziekten van het district, en medisch medewerker van het gerechtshof. Een aantal uitvoerig omschreven gevallen van wonderbaarlijke genezing, die hij zegt zorgvuldig en volhardend te hebben bestudeerd, leidt hij als volgt in: 'Ik verklaar dat deze genezingen die in het Heiligdom van Lourdes door middel van het water van de bron zijn bereikt, voor trouwe gelovigen hun bovennatuurlijke karakter hebben bewezen. Ik moet erkennen dat zonder deze genezingen mijn verstand, dat weinig geneigd is te luisteren naar welke wonderbaarlijke verklaring ook, grote moeite zou hebben gehad om zelfs dit feit (de verschijning) aan te nemen, ook al is het in veel opzichten heel opmerkelijk. Maar de genezingen, waarvan ik zo vaak ooggetuige ben geweest, hebben mijn verstand een licht verschaft dat me niet toestaat het belang te ontkennen van de bezoeken van Bernadette aan de grot, en de werkelijkheid van de verschijningen waardoor ze werd bevoorrecht.' Het getuigenis van een vooraanstaande arts, die Bernadette en de wonderbaarlijke genezingen in de grot vanaf het begin nauwkeurig heeft gevolgd, is op zijn minst een eerbiedige beschouwing waard. Ik kan eraan toevoegen dat een groot aantal mensen die naar de grot komen, dit doen uit berouw over hun zonden, om hun vroomheid te versterken, om te bidden voor de wedergeboorte van hun land, en om openlijk hun geloof te belijden in de Zoon van God en zijn Onbevlekte Moeder. Velen komen om van lichamelijke kwalen te worden genezen; en volgens ooggetuigen keren verschillenden van hen bevrijd van hun ziekte naar huis terug. Om degenen die ook de wateren van de Pyreneeën gebruiken, hun ongeloof te verwijten, zoals uw artikel doet, is even redelijk als om de rechters van ongeloof te beschuldigen die straf opleggen aan de 'eigenaardige mensen' die afzien van medische hulp. Door mijn slechte gezondheid was ik genoodzaakt de winters van 1860 tot 1867 in Pau door te brengen. Dit gaf me de gelegenheid een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar de verschijning in Lourdes. Na herhaald en langdurig onderzoek van Bernadette en enkele van de verrichte wonderen, ben ik ervan overtuigd dat, *als feiten op menselijk getuigenis moeten worden aanvaard, de verschijning in Lourdes er alle recht op heeft als een onbetwistbaar feit te worden aangenomen*. Deze vormt echter geen deel van het katholieke geloof, en mag zonder enige lof of enig verwijt door iedere katholiek worden aanvaard of verworpen.

We vragen de lezer om te letten op de zin die we cursief hebben gedrukt. Deze maakt duidelijk dat de katholieke kerk, ondanks haar onfeilbaarheid en haar vrije mogelijkheden tot uitwisseling van berichten met het koninkrijk van de hemel, bereid is zelfs de geloofwaardigheid van *goddelijke* wonderen op grond van menselijk getuigenis te aanvaarden. Wanneer we nu het verslag van Huxley's recente lezingen in New York over evolutie raadplegen, vinden we dat hij zegt dat 'we voor het grootste deel van onze kennis over de gebeurtenissen uit het verleden afhankelijk zijn van historische getuigenissen van mensen'. In een lezing over biologie zei hij: 'iedereen die het belang van de waarheid ter harte gaat, moet ernstig wensen dat iedere gegronde en gerechtvaardigde kritiek die kan worden gegeven, ook wordt gegeven; maar het is noodzakelijk . . . dat de criticus weet waarover hij spreekt'. Een aforisme dat de schrijver zich zou moeten herinneren wanneer hij uitspraken doet over psychologische onderwerpen. Voeg daarbij zijn hierboven weergegeven opvattingen, en wie zou een beter uitgangspunt kunnen wensen om hem tegemoet te treden? (121)

Hier hebben we een typische materialist en een typische katholieke prelaat die dezelfde opvatting verkondigen over de toereikendheid van het *menselijke getuigenis* om feiten te bewijzen die passen bij ieders vooroordelen. Waarom zou het nu nog nodig zijn dat de beoefenaar van het occultisme of zelfs de spiritist zou zoeken naar bevestiging van de redenering die ze zo lang en zo volhardend naar voren hebben gebracht, namelijk dat de paranormale verschijnselen van wonderdoeners uit de oudheid en uit deze tijd – die immers overvloedig zijn bewezen op grond van menselijke getuigenissen – als feiten moeten worden aanvaard? Nu de kerk en de universiteit zich hebben beroepen op het tribunaal van het menselijke getuigenis, kunnen ze hetzelfde privilege niet aan de rest van de mensheid weigeren. Een van de resultaten van de recente opschudding in Londen over mediamieke verschijnselen is het tot uitdrukking brengen van enkele opvallend vrije opvattingen door de wereldlijke pers. 'In ieder geval zijn we ervóór om het spiritisme een plaats te geven bij de toegelaten geloofsopvattingen, en het dus met rust te laten', zegt de Londense *Daily News* in 1876. 'Het heeft veel enthousiaste lezers die even intelligent zijn als de meesten van ons, en aan wie ieder duidelijk en tastbaar gebrek in het bewijsmateriaal dat bedoeld was om te overtuigen, allang duidelijk en tastbaar moet zijn geweest. *Sommige van de wijste mensen in de wereld geloofden in geesten*, en zouden erin zijn blijven geloven, zelfs al zouden achtereenvolgens een half dozijn personen schuldig zijn bevonden aan het bang maken van mensen met namaakspoken.'

Het is niet voor het eerst in de wereldgeschiedenis dat de onzichtbare

wereld moet strijden tegen de materialistische scepsis van zielenblinde sadduceeën. Plato betreurt zo'n ongeloof, en verwijst in zijn boeken meer dan eens naar deze verderfelijke neiging.

Vanaf Kapila – de hindoefilosoof die eeuwen vóór Christus bezwaar maakte tegen de bewering van de mystieke yogī's dat de mens in extase het vermogen heeft de godheid van aangezicht tot aangezicht te ontmoeten en met de 'hoogste' wezens te spreken – tot de volgelingen van Voltaire in de 18de eeuw toe, die lachten om alles wat voor anderen heilig was, heeft iedere eeuw zijn ongelovige Thomassen gekend. Zijn ze er ooit in geslaagd de vooruitgang van de waarheid tegen te houden? Evenmin als de onwetende godsdienstfanatici die Galileï moesten berechten, de voortgang van de omwenteling van de aarde konden stuiten. Geen enkele onthulling is in staat belangrijke invloed uit te oefenen op de stabiliteit of instabiliteit van een geloof dat de mensheid heeft geërfd van de eerste mensenrassen, die –
(122) als we kunnen geloven in de evolutie van de spirituele mens zoals in die van de fysieke – de grote waarheid hadden gehoord uit de mond van hun voorouders, de *goden van hun vaderen*, 'die van vóór de zondvloed waren'. Het identiek-zijn van de *Bijbel* en de legenden uit de heilige boeken van de hindoes en de kosmogonieën van andere volkeren moet op een later tijdstip worden aangetoond. *Men zal zien dat de fabels uit de tijd waarin de mythen tot stand kwamen, slechts allegorieën zijn van de belangrijkste waarheden van de geologie en de antropologie*. In de absurde taal van deze fabels zal de wetenschap naar haar 'ontbrekende schakels' moeten zoeken.

Waar zouden anders zulke vreemde 'toevallige overeenkomsten' vandaan komen in de geschiedenissen van landen en volkeren die zo ver uiteen liggen? Waar komt die gelijkheid vandaan in de oorspronkelijke opvattingen die, hoewel ze nu fabels en legenden worden genoemd, toch een kern bevatten van historische feiten, van een waarheid die dicht is overwoekerd door bij het volk geliefde versieringen, maar niettemin een waarheid? Vergelijk slechts deze verzen van *Genesis* (6:1-4): 'Toen de *mensen* zich op de aarde *begonnen te vermenigvuldigen* en hun dochters werden geboren, zagen de zonen van God dat de dochters van de mensen mooi waren, en ze namen zich daaruit vrouwen, wie ze maar verkozen. . . . Er waren *in die tijd reuzen op aarde*,' enz., met dat deel van de kosmogonie van de hindoes in de *Veda's* dat vertelt over het neerdalen van de brahmanen. De eerste brahmaan klaagt dat hij de *enige* is onder al zijn broeders die geen vrouw heeft. Hoewel de Eeuwige hem de raad geeft zijn dagen uitsluitend te wijden aan de studie van de heilige wetenschap (de *veda*), blijft de *eerstgeborene* aandringen. Geprikkeld over zoveel ondankbaar-

heid gaf de Eeuwige de brahmaan een vrouw van het ras van de *daitya's* of *reuzen*, van wie alle brahmanen van moederskant afstammen. Zo stamt de hele hindoepriesterschap enerzijds af van de *hogere* geesten (de zonen van god), en anderzijds van *Daiteyī*, een dochter van de aardse reuzen, de oorspronkelijke mensen.[1] 'En zij baarden kinderen bij hen; dit werden de machtigen uit de oudheid, mensen van naam.'[2]

Hetzelfde vindt men in het Scandinavische fragment over de kosmogonie. De *Edda* geeft de beschrijving van Gangler door Har, een van de drie leraren (Har, Jafnhar en Thridi) van de eerste mens, genaamd Buri, 'de vader van Bur, die Beisla, een dochter van de reus Bölthorn van het ras van de *oorspronkelijke reuzen*, tot vrouw nam'. Het volledige en interessante verhaal kan men vinden in de *Prose Edda*, afdelingen 4-8, in Malletts *Northern Antiquities*.[3]

Dezelfde geschiedenis ligt ten grondslag aan de Griekse fabels over de titanen, en kan worden aangetroffen in de legende van de Mexicanen – de vier opeenvolgende rassen van de *Popol Vuh*.[4] Deze vormt een van de vele uiteinden van het ingewikkelde en schijnbaar onontwarbare kluwen van (123)
de mensheid, gezien als psychisch verschijnsel. Het geloof in het bovennatuurlijke zou anders onverklaarbaar zijn. De bewering dat het ontstond, groeide en zich gedurende ontelbare eeuwen ontwikkelde, zonder oorzaak of ook maar enige vaste basis, maar alleen als een inhoudsloze fantasie, is een even grote absurditeit als de theologische leer dat het heelal uit het niets werd geschapen.

Het is nu te laat om bezwaar te maken tegen bewijsmateriaal dat zo duidelijk zichtbaar is, alsof de volle middagzon erop schijnt. Liberale en christelijke bladen en de organen van de meest vooruitstrevende wetenschappelijke autoriteiten beginnen unaniem te protesteren tegen het dogmatisme en de enge vooroordelen van de pseudowetenschap. *The Christian World*, een kerkelijk blad, voegt zijn stem bij die van de ongelovige Londense pers. Hier volgt een goed voorbeeld van zijn gezonde verstand:

> Al kan men nog zo afdoende bewijzen dat een medium een bedrieger is, toch zullen we bezwaar maken tegen de neiging van mensen met

[1] Polier, *La mythologie des Indous*, deel 1, blz. 168-9.

[2] *Genesis* 6:4.

[3] Mallett, *Northern Antiquities*, editie Bohn, blz. 401-5.

[4] In de *Quarterly Review* van 1859 doet Graham een vreemd verslag over veel nu verlaten oosterse steden, waarin de stenen deuren enorme afmetingen hebben, vaak schijnbaar niet in verhouding tot de gebouwen zelf; hij merkt op dat de woningen en de deuren alle de kenmerken vertonen van een oud reuzenras.

> enig gezag in wetenschappelijke zaken om minachtend de schouders op te halen over elk zorgvuldig onderzoek van die onderwerpen waaraan Barrett aandacht besteedde in zijn lezing voor de British Association, en dit de kop in te drukken. Dat spiritisten zich met veel dwaasheden hebben ingelaten, is geen reden waarom de verschijnselen waarop ze zich beroepen, als geen onderzoek waardig moeten worden afgewezen. Die kunnen van hypnotische, helderziende of andere oorsprong zijn. Maar laten onze wijze mannen zeggen wat ze zijn, en ons niet bits afwijzen, zoals onwetende mensen vaak doen bij jongelui die vragen stellen, met de gemakkelijke maar onbevredigende spreuk: 'Kleine kinderen mogen niet vragen.'

Zo is de tijd gekomen waarin de wetenschappers alle recht hebben verloren om te worden toegesproken met de dichtregel van Milton: 'U die wegens het getuigen van de waarheid overal verwijten heeft ontvangen!' Droevige ontaarding, die herinnert aan de uitroep van die 'doctor in de natuurwetenschap' die 180 jaar geleden door dr. Henry More werd genoemd, en die bij het horen van het verhaal van de trommelslager van Tedworth en van Ann Walker, onmiddellijk uitriep: '*Als dit waar is, heb ik het al die tijd mis gehad en moet ik mijn uiteenzetting van voren af aan herschrijven*.'[1]

Maar in onze eeuw is, ondanks Huxleys bevestiging van de waarde van het 'menselijke getuigenis', zelfs dr. Henry More 'een fantast en een ziener geworden, wat, verenigd in dezelfde persoon, een *moraliserende gek* betekent'.[2]

(124) Waaraan het de psychologie lang heeft ontbroken om haar geheimzinnige wetten begrijpelijker te maken, en toepasbaar op zowel de gewone als de buitengewone zaken van het leven, zijn niet de feiten. Die heeft ze in overvloed gehad. Maar er was behoefte aan het vastleggen en classificeren ervan – dus aan geoefende waarnemers en bekwame analisten. De wetenschap had deze moeten leveren. Als tijdens de vele eeuwen van het christendom misvattingen de overhand hebben gehad en bijgeloof hoogtij heeft gevierd, is dat ongelukkig voor de gewone mensen, en een verwijt aan de wetenschap. De generaties zijn gekomen en gegaan, en elk heeft aan het geweten en aan de morele moed haar aandeel martelaren geleverd, en de psychologie wordt tegenwoordig weinig beter begrepen dan toen de zware hand van het Vaticaan die dappere ongelukkigen naar hun voortijdige ondergang verwees, en de herinnering aan hen brandmerkte met het stigma van ketterij en tovenarij.

---

[1] Dr. More, 'Brief aan Glanvill', in *Sadducismus triumphatus*, blz. 12.

[2] J.S. Forsyth, *Demonologia, or Natural Knowledge Revealed*, 1827, blz. 219.

5

De ether of het astrale licht

Ich bin der Geist der stets verneint.
(Ik ben de geest die steeds ontkent.)
– Goethe, Mephisto in *Faust*

De geest van de waarheid; de wereld kan hem niet ontvangen, want ze ziet hem niet, en kent hem niet. – *Johannes* 14:17

Miljoenen spirituele wezens wandelen op aarde
Onzichtbaar, terwijl wij waken en terwijl wij slapen.
– Milton, *Paradise Lost*

Verstandelijke ontwikkeling alléén kan het spirituele niet herkennen. Evenals de zon een vuur in schittering overtreft, zo overtreft de geest de ogen van louter verstand. – W. Howitt

Er is een eindeloze verwarring van benamingen geweest om een en dezelfde zaak mee aan te duiden.

De chaos van de Ouden, het heilige vuur van de Zoroastriërs, of het Atash-Behram van de pārsī's, het Hermesvuur, het elmusvuur van de oude Germanen, de bliksem van Cybelē, de brandende toorts van Apollo, de vlam op het altaar van Pan, het onuitblusbare vuur in de tempel op de Acropolis en in die van Vesta; de vuurvlam op de helm van Pluto, de schitterende vonken op de hoofddeksels van de dioscuren, op het hoofd van de gorgonen, de helm van Pallas en de staf van Mercurius, de πῦρ ἄσβεστον, de Egyptische Ptah, of Ra, de Griekse Zeus Kataibates (de neerdalende),[1] de pinkstervuurtongen, het brandende braambos van Mozes, de vuurzuilen in *Exodus*, en de 'brandende lamp' van Abram, het eeuwige vuur van de hel, de dampen van het orakel van Delphi, het siderische licht van de rozenkruisers, het ākāśa van de hindoe-adepten, het astrale licht van Éliphas Lévi, de zenuw-aura en het fluïdum van de magnetiseurs, het *od* van Reichenbach, de vuurbol of meteoorkat van Babinet, de psychode en de ectenische kracht van Thury, de psychische kracht van sergeant Cox en Crookes, het atmosferische magnetisme van sommige natuurkundigen, het galvanisme en ten slotte de elektriciteit – dit zijn alle slechts verschil-

[1] Pausanias, *Beschrijving van Griekenland*, 'Elis', boek 1, hfst. 14.

lende namen voor veel verschillende manifestaties of gevolgen van dezelfde mysterieuze, alles doordringende oorzaak, de Griekse *Archaeus*, of Ἀρχαῖος.

Sir E. Bulwer-Lytton beschrijft dit in *The Coming Race* als de VRIL[1], die door de onderaardse volkeren wordt gebruikt, en liet zijn lezers vrij het als
(126) een verzinsel op te vatten. 'Deze mensen', zegt hij, 'zijn van mening dat ze met de vril de eenheid van de in de natuur werkzame krachten hebben bereikt', en hij deelt vervolgens mee dat Faraday erop zinspeelde 'met de meer voorzichtige term wisselwerking', en het als volgt verwoordde:

> Ik heb lange tijd de mening gekoesterd, die bijna tot overtuiging is geworden, en die ik volgens mij met vele andere belangstellenden in de natuurwetenschap deel, dat de verschillende vormen waaronder de natuurkrachten zich manifesteren, ÉÉN GEMEENSCHAPPELIJKE OORSPRONG HEBBEN, of met andere woorden, dat ze zo direct met elkaar verband houden en van nature zo van elkaar afhangen, dat ze als het ware in elkaar kunnen worden omgezet, en dat ze in hun werking gelijkwaardige vermogens bezitten.

Hoe dwaas en onwetenschappelijk onze vergelijking van een denkbeeldig, door de grote romanschrijver verzonnen *vril*, en de oorspronkelijke kracht van de even beroemde onderzoeker, met het kabbalistische astrale licht misschien ook lijkt, toch is dit de ware omschrijving van deze kracht. Er worden voortdurend ontdekkingen gedaan die deze stoutmoedige bewering bevestigen. Sinds we dit deel van ons boek begonnen te schrijven is er in een aantal kranten een bericht verschenen over de zogenaamde ontdekking van een nieuwe kracht door Edison, de expert op het gebied van elektriciteit uit Newark in New-Jersey; het betrof een kracht die weinig gemeen schijnt te hebben met elektriciteit of galvanisme, behalve de eigenschap van geleidbaarheid. Wanneer het bestaan ervan wordt aangetoond, kan deze kracht lange tijd een of ander wetenschappelijk pseudoniem dragen, maar toch zal ze slechts een van de vele kinderen zijn die vanaf het begin door onze kabbalistische moeder, de *astrale maagd*, zijn voortgebracht. In feite zegt de ontdekker ervan dat 'deze kracht evenzeer haar eigen kenmerken en even regelmatige wetten heeft als warmte, magnetisme of elektriciteit'. De krant die het eerste verslag van deze ontdekking bevat, voegt eraan toe dat 'Edison denkt dat ze in verband staat met warmte, en dat ze ook door onafhankelijke en *tot nu toe onontdekte middelen* kan worden opgewekt'.

[1] We vermoeden dat de edele schrijver zijn wonderlijke namen heeft gevormd door woorden uit klassieke talen samen te trekken. *Gy* zou dan komen van *gune*; *vril* van *virile*.

Een andere hoogst opzienbarende ontdekking van de laatste tijd is de mogelijkheid om de afstand tussen mensenstemmen teniet te doen door middel van de *telefoon*, een apparaat uitgevonden door prof. A. Graham Bell. Deze mogelijkheid, waarop het eerst de aandacht werd gevestigd door de kleine 'telegraaf voor verliefden', bestaande uit kleine tinnen bekertjes met perkamentpapier en een verbindingsdraad, waarmee een gesprek kan worden gevoerd op 60 meter afstand, heeft zich ontwikkeld tot de telefoon, die het wonder van deze eeuw zal worden. Een lang gesprek is via de telefoon gehouden tussen Boston en Cambridgeport, waarbij volgens het officiële verslag 'ieder woord duidelijk werd gehoord en volkomen helder werd verstaan, terwijl de stembuigingen goed konden worden onderscheiden'. *De stem wordt om zo te zeggen opgevangen en vastgehouden door een magneet, en de geluidsgolf wordt overgebracht door elektriciteit die eendrachtig samenwerkt met de magneet*. Het hele succes ervan hangt af van een volmaakte beheersing van de elektrische stromen en van de kracht van de gebruikte magneten, waarmee eerst- (127)
genoemde moeten samenwerken. Volgens het krantenbericht

> kan de uitvinding in het kort worden beschreven als een soort hoorn, over het mondstuk waarvan een dun vlies is gespannen, dat zich, wanneer het stemgeluid in de buis wordt gericht, uitzet in verhouding tot de kracht van de geluidsgolf. Aan de buitenzijde van het vlies is een stukje metaal bevestigd, dat, wanneer dit vlies zich naar buiten uitzet, in aanraking komt met een magneet, en dit proces wordt evenals de elektrische stroom bepaald door degene die spreekt. Volgens een nog niet geheel begrepen beginsel brengt de elektrische stroom de geluidsgolf over, precies zoals deze door de stem in de hoorn is uitgezonden, en de luisteraar aan het andere einde van de lijn, die een soortgelijke hoorn aan zijn oor houdt, hoort duidelijk ieder woord, en onderscheidt gemakkelijk de stembuigingen van de spreker.

Zou het – in het licht van de verbazingwekkende ontdekkingen van onze tijd en de verdere magische mogelijkheden die nog verborgen en onontdekt liggen in het grenzeloze gebied van de natuur, en ook met het oog op de grote waarschijnlijkheid dat Edisons kracht en prof. Graham Bells telefoon al onze denkbeelden over de onweegbare fluïden onzeker zullen maken, of zelfs geheel zullen omverwerpen – niet beter zijn voor hen die geneigd zijn zich tegen onze beweringen te verzetten, om af te wachten of ze misschien door toekomstige ontdekkingen zullen worden bevestigd of weerlegd?

Maar in verband met deze *ontdekkingen* is het misschien goed dat we onze lezers herinneren aan de vele toespelingen die in de oude geschiede-

nis zijn te vinden op een bepaald geheim dat in het bezit zou zijn geweest van de Egyptische priesters, die tijdens het vieren van de mysteriën ogenblikkelijk konden communiceren van de ene tempel naar de andere, ook al bevonden deze zich respectievelijk in Thebe en aan de andere kant van het land, terwijl de legenden dit natuurlijk toeschrijven aan de 'onzichtbare menigten' van de lucht, die boodschappen overbrengen voor stervelingen. De schrijver van *Pre-Adamite Man* citeert een voorbeeld dat, omdat het alleen op zijn gezag wordt gegeven en hij er niet zeker van schijnt te zijn of het verhaal afkomstig is van Macrinius of een andere schrijver, kan worden genomen voor wat het waard is. Hij vond tijdens zijn verblijf in Egypte afdoende bewijs, zegt hij, dat 'een van de Cleopatra's [?] per draad berichten verzond naar alle steden aan de Boven Nijl, van Heliopolis tot Elephantine'.[1]

Het is nog niet zo lang geleden dat prof. Tyndall ons binnenleidde in een nieuwe wereld, bevolkt met etherische gedaanten van betoverende schoonheid.

'Deze ontdekking bestaat', zegt hij, 'daarin dat de dampen van vluchtige vloeistoffen worden blootgesteld aan de inwerking van geconcentreerd zonlicht of aan de geconcentreerde straal van het elektrische licht.' De dampen van bepaalde nitrieten en jodiumverbindingen en zuren worden aan de inwerking van het licht blootgesteld in een *reageerbuis*, die horizontaal ligt en zo is opgesteld dat de as van de buis en die van de even-
(128) wijdige stralen die uit de lamp komen, samenvallen. De dampen vormen wolken van schitterende kleuren, en rangschikken zich in de vorm van vazen, flessen of kegels, in groepen van zes of meer in elkaar passend, in die van schelpen, tulpen, rozen, zonnebloemen, bladeren en ingewikkelde patronen. 'In één geval', zo vertelt hij, 'groeide de wolkenkern snel uit tot een slangenkop; een muil vormde zich, en uit de wolk maakte zich een streepje wolk los, dat op een tong leek.' Ten slotte nam de wolk, als climax van deze wonderen, 'eenmaal duidelijk de vorm aan van een vis met ogen, kieuwen en sprieten. De symmetrie van de dierlijke vorm kwam overal tot uitdrukking, en er was geen *schubbetje, krulletje of vlekje aan de ene kant, dat niet ook voorkwam op de andere kant*.'

Deze verschijnselen kunnen misschien gedeeltelijk worden verklaard door de mechanische werking van een lichtstraal, zoals onlangs door Crookes is aangetoond. Zo is het bijvoorbeeld denkbaar dat de lichtstralen een horizontale as vormden, waaromheen de in beroering gebrachte moleculen van de dampen zich in de vorm van bollen en spillen verzamelden. Maar hoe moet men de vis, de slangenkop, de vazen, de verschillende

[1] P.B. Randolph, *Pre-Adamite Man*, blz. 48.

soorten bloemen en de schelpen verklaren? Dit schijnt voor de wetenschap een dilemma te vormen dat even verbijsterend is als de meteoorkat van Babinet. We hebben niet gehoord dat Tyndall een even dwaze verklaring heeft durven geven van zijn bijzondere verschijnselen als de Fransman van de zijne.

Zij die geen aandacht aan het onderwerp hebben besteed, zullen verbaasd zijn te horen hoeveel er in vroegere tijden bekend was over dat aldoordringende, verfijnde beginsel, dat onlangs DE UNIVERSELE ETHER is gedoopt.

Alvorens verder te gaan willen we nogmaals in twee stellige beweringen die dingen verkondigen waarop hierboven werd gezinspeeld. Deze beweringen waren voor de theürgen van de oudheid bewezen natuurwetten.

1. De zogenaamde wonderen, te beginnen bij Mozes en te eindigen met Cagliostro, waren, zoals De Gasparin in zijn werk over de verschijnselen terecht opmerkt, wanneer ze echt waren, 'volkomen in overeenstemming met natuurwetten', en dus geen wonderen. Elektriciteit en magnetisme werden ongetwijfeld gebruikt om sommige wonderen te veroorzaken; maar er wordt nu, evenals toen, door alle mediums van gebruikgemaakt; door de bijzondere aard van zijn of haar gestel, dat als geleider dient voor sommige van deze onweegbare, aan de wetenschap nog niet volledig bekende, fluïden, wordt hij of zij gedwongen *onbewust* van deze krachten gebruik te maken. Deze kracht is de vruchtbare oorzaak van talloze kenmerken en eigenschappen, waarvan vele, of beter gezegd de meeste, tot nu toe aan de moderne natuurkunde onbekend zijn.

2. De verschijnselen op het gebied van de natuurlijke magie, die men in Siam, India, Egypte en andere oosterse landen kan waarnemen, hebben niets te maken met goochelarij; eerstgenoemde zijn uitsluitend fysieke gevolgen, teweeggebracht door de werking van occulte natuurkrachten; laatstgenoemde is slechts een bedrieglijk gevolg, verkregen door handige (129)
manipulaties, en ook door samenzwering.[1]

[1] Op dit punt staan we tenminste op vaste grond. Het getuigenis van Crookes bevestigt onze beweringen. Op blz. 84-5 van zijn *Researches in the Phenomena of Spiritualism* zegt hij:

> De vele honderden feiten, waarvan ik bereid ben getuigenis af te leggen, die, als ze door een bekende techniek of door fysieke middelen zouden moeten worden nagebootst, de vaardigheid van een Houdin, een Bosco of een Anderson, gesteund door alle hulpmiddelen en uitgebreide apparatuur, en door jarenlange oefening, zouden doen tekortschieten, zijn alle voorgevallen in mijn eigen huis, op door mij vastgestelde tijdstippen en onder omstandigheden die het gebruik van de allereenvoudigste hulpmiddelen volstrekt uitsloten.

De thaumaturgen van alle tijden, scholen en landen verrichtten hun wonderen, omdat ze volledig vertrouwd waren met de – in hun gevolgen – onweegbare, maar overigens volkomen tastbare, golven van het astrale licht. Ze beheersten de stromen ervan door hun wilskracht. De wonderen waren van zowel fysieke als psychische aard; de eerste omvatten de gevolgen van op stoffelijke voorwerpen uitgeoefende invloeden, de laatste de verstandelijke verschijnselen van Mesmer en zijn opvolgers. Deze soort wordt in onze tijd vertegenwoordigd door twee beroemde figuren, Du Potet en Regazzoni, van wie de verbazingwekkende vermogens in Frankrijk en andere landen algemeen werden erkend. Het mesmerisme is de belangrijkste tak van de magie; de verschijnselen zijn gevolgen van de universele natuurkracht die ten grondslag ligt aan alle magie, en in alle eeuwen de zogenaamde wonderen heeft teweeggebracht.

De Ouden noemden het *chaos*, Plato en de pythagoreeërs *de wereldziel*. Volgens de hindoes doordringt de Godheid in de vorm van aether alle dingen. Het is het onzichtbare, maar – zoals we reeds zeiden – al te tastbare, fluïdum. Onder andere namen werd deze universele Proteus – of 'de nevelachtige Almachtige', zoals De Mirville hem spottend noemt – door de theürgen 'het levende vuur',[1] 'de geest van het licht', en *magnes* genoemd. Deze laatste benaming wijst op zijn magnetische eigenschappen, en duidt zijn magische aard aan. Want, zoals een van zijn vijanden terecht zegt, – μάγος en μάγνης zijn twee takken van dezelfde stam, die soortgelijke gevolgen teweegbrengen.

Voor de afleiding van het woord magnetisme moeten we teruggaan tot een ongelooflijk vroeg tijdperk. Velen denken dat de steen die *magneet* wordt genoemd zijn naam te danken heeft aan Magnesia, een stad of streek in Thessalië, waar deze stenen in grote aantallen werden gevonden. We geloven echter dat de opvatting van de hermetici juist is. Het woord *magh*, *magus*, is afgeleid van het Sanskriet *mahājī*, de *grote* of *wijze* (de door goddelijke wijsheid gezalfde). 'Eumolpus is de *mythische* stichter van de
(130) Eumolpidae (priesters); de priesters schreven de oorsprong van hun eigen wijsheid aan de goddelijke intelligentie toe.'[2] De verschillende kosmogonieën van wereldwording tonen aan dat de universele ziel van de archaeus

[1] Door deze benaming kunnen we de betekenis ontdekken van de raadselachtige uitspraak in de *Zend-Avesta*, dat 'vuur kennis verschaft van de toekomst, wetenschap en beminnelijke taal', want het doet in sommige sensitieven een buitengewone welsprekendheid ontstaan.

[2] Dunlap, *Sōd*, 'The Mysteries of Adoni', Londen, 1861, blz. 111. [Noot vert.: Deze en de volgende zin in de bovenstaande tekst houden geen verband met het onderwerp dat hier wordt besproken, en horen misschien bij een ander deel van dit boek.]

door ieder volk werd gezien als het 'denkvermogen' van de demiurgische Schepper, de *Sophia* van de gnostici of *de Heilige Geest als een vrouwelijk beginsel*. Evenals de magi er hun naam aan ontleenden, zo werd ook de steen van Magnesia, of magneet, ter ere van hen zo genoemd, want zij waren de eersten die de wonderbaarlijke eigenschappen ervan ontdekten. Hun tempels lagen in alle richtingen over het land verspreid, en daaronder waren enige tempels van Hercules[1]; vandaar dat de steen, toen eenmaal bekend werd dat de priesters hem voor genezingen en wonderen gebruikten, de naam ontving van steen van Magnesia of van Hercules. Socrates zegt over deze steen: 'Euripides noemt hem de steen van Magnesia, maar de gewone mensen die van Hercules'[2]. Het land en de steen werden naar de magi genoemd, en niet de magi naar één van deze twee. Plinius deelt mee dat de trouwring bij de Romeinen vóór de plechtigheid door de priesters werd gemagnetiseerd. De oude heidense historici zwijgen zorgvuldig over sommige mysteriën van de 'wijzen' (magi), en Pausanias werd naar hij zei in een droom gewaarschuwd de heilige rituelen van de tempel van Demeter en Persephone in Athene niet te ontsluieren.[3]

De moderne wetenschap heeft, na vruchteloos het *dierlijke magnetisme* te hebben ontkend, zich gedwongen gezien het als een feit aan te nemen. Het is nu een erkende eigenschap van het menselijk en dierlijk lichaam; over de psychische, occulte invloed ervan wordt in onze tijd in academische kringen heviger gestreden dan ooit. Dit is te meer te betreuren en des te verwonderlijker omdat de vertegenwoordigers van de 'exacte wetenschap' niet in staat zijn ons een verklaring, of zelfs iets dat op een redelijke hypothese lijkt, te geven voor het onmiskenbare, mysterieuze vermogen van een eenvoudige magneet. We beginnen nu dagelijks bewijzen te krijgen dat deze krachten ten grondslag liggen aan de theürgische mysteriën, en zouden daarom misschien de occulte vermogens die oude en moderne thaumaturgen bezaten, evenals een groot deel van hun meest verbazingwekkende verrichtingen, kunnen verklaren. De gaven die door Jezus aan

---

[1] 'Hercules was bekend als de koning van de Musianen', zegt Schwab, 2:44; en de Musion was het feest van 'geest en stof', Adonis en Venus, Bacchus en Ceres. (Zie Dunlap, *Op.cit.*, blz. 95.) Dunlap toont op gezag van Julianus (*Oratio* IV) en Anthonius aan dat Asclepius 'de verlosser van allen' dezelfde is als Ptah (het scheppende verstand, de goddelijke wijsheid), en als Apollo, Baäl, Adonis, Hercules (*Op.cit*., blz. 93) en Ptah is de 'anima mundi', de universele ziel van Plato, de heilige geest van de Egyptenaren en het astrale licht van de kabbalisten. Michelet beschouwt de Griekse Heracles echter als een andere figuur, de tegenstander van de bacchische zwelgpartijen en van de daarmee gepaard gaande mensenoffers.

[2] Plato, *Ion*.

[3] *Beschrijving van Griekenland,* 'Attica', hfst. 14.

sommige van zijn discipelen werden overgedragen waren van die soort. Op
(131) het ogenblik van zijn wonderbaarlijke genezingen voelde de man van Nazareth een *kracht* van zich uitgaan. Wanneer Socrates in zijn dialoog met Theages[1] over zijn huisgod (*daimon*) spreekt en over zijn macht om óf zijn wijsheid (dat is van Socrates) aan zijn leerlingen mee te delen óf te beletten dat deze degenen met wie hij verkeerde ten goede kwam, geeft hij het volgende voorbeeld ter ondersteuning van zijn woorden: 'Socrates, ik zal u iets vertellen', zegt Aristides, 'dat – bij alle goden! – werkelijk ongelooflijk is, maar toch waar. Ik maakte vorderingen wanneer ik met u omging, zelfs al was ik in hetzelfde huis, hoewel niet in dezelfde kamer, maar nog meer als ik *in dezelfde kamer was* . . . en nog veel meer als ik *u aankeek*. . . . Maar ik maakte verreweg de grootste vorderingen als ik naast u zat en *u aanraakte.*'

Dit is het moderne magnetisme en mesmerisme van Du Potet en andere meesters, die aan iemand die zij aan hun *fluïdische* invloed hebben onderworpen, al hun gedachten zelfs op een afstand kunnen meedelen, en die hun proefpersoon met een onweerstaanbare macht kunnen dwingen hun *mentaal gegeven* bevelen te gehoorzamen. Maar hoeveel beter was deze psychische kracht aan de oude filosofen bekend! We kunnen aan de oudste bronnen enige gegevens over dit onderwerp ontlenen. Pythagoras onderwees zijn leerlingen dat God het universele *bewustzijn* is dat alle dingen doordringt, en dat dit bewustzijn, enkel door het feit dat het overal aanwezig en overal hetzelfde is, van het ene voorwerp op het andere kan worden overgebracht en alleen al door de wilskracht van de mens kon worden gebruikt om alle dingen te scheppen. Bij de oude Grieken was *Kurios* de god-geest (*nous*). 'Koros [Kurios] betekent de zuivere en onvermengde aard van het intellect – wijsheid', zegt Plato.[2] Kurios is Mercurius, de goddelijke wijsheid en 'Mercurius is de Sol' (zon),[3] van wie Thoth-Hermes zijn goddelijke wijsheid ontving, die hij op zijn beurt in zijn boeken aan de wereld bekendmaakte. Hercules is ook de zon – de hemelse voorraadschuur van universeel magnetisme;[4] of, beter gezegd, Hercules is het

---

[1] Plato, *Theages*, 130d, e. Cicero geeft dit woord δαιμόνιον weer als *quiddam divinum*, iets goddelijks, niet iets persoonlijks.

[2] *Cratylus*, 396b.

[3] Zie Arnobius, *Adversus gentes*, 6:12.

[4] Zoals we in latere hoofdstukken zullen aantonen, werd de zon door de Ouden niet beschouwd als de onmiddellijke oorzaak van licht en warmte, maar alleen als een instrument van het licht, waar het doorheen reist op weg naar onze aardbol. Zo werd de zon door de Egyptenaren altijd 'het oog van Osiris' genoemd, die zelf de *logos* was, de eerstgeborene, of het licht dat aan de wereld is geopenbaard, 'die het denkvermogen en het goddelijke intellect van de verborgene is'. Alleen het licht dat

magnetische licht dat, wanneer het zich een weg heeft gebaand door het 'geopende oog van de hemel', de sferen van onze planeet bereikt en aldus de schepper wordt. Hercules volbrengt de twaalf werken, de moedige titan! Hij wordt 'vader van allen' en 'uit zichzelf geborene' (*autophues*) ge- (132)
noemd.[1] Hercules, de zon, wordt gedood door de duivel, Typhon,[2] en dat geldt ook voor Osiris, die de vader en broer van Horus is, en tegelijkertijd identiek met hem is; ook moeten we niet vergeten dat de magneet 'het bot van Horus', en ijzer 'het bot van Typhon' werden genoemd. Hij wordt alleen 'Hercules *Invictus*' (de niet overwonnen Hercules) genoemd als hij afdaalt in Hades (de onderaardse tuin), 'de gouden appelen' van de 'levensboom' plukt, en de draak verslaat.[3] De ruwe titanische kracht waarmee elke zonnegod is 'bekleed', stelt de kracht van haar blinde stof tegenover de goddelijke magnetische geest, die alles in de natuur in harmonie probeert te brengen.

Alle zonnegoden met hun symbool, de zichtbare zon, zijn de scheppers van alleen de *fysieke* natuur. De *spirituele* natuur is het werk van de hoogste God – het verborgene, de centrale, spirituele ZON – en van zijn demiurg, het goddelijke denkvermogen van Plato, de goddelijke wijsheid van Hermes Trismegistus[4] – de wijsheid uitgestort door Olam of Chronos.

'In de mysteriën van Samothrake begon na het uitdelen van zuiver vuur een nieuw leven.'[5] Dit was de 'wedergeboorte' waar Jezus op doelde in zijn nachtelijke gesprek met Nicodemus. 'Als we ingewijd zijn in de gezegendste van alle mysteriën, en zelf zuiver zijn . . . worden we rechtvaardig en heilig door wijsheid.'[6] 'Hij *blies* op hen en zei tot hen: 'Ontvang de heilige *pneuma*'.'[7] En deze eenvoudige uitoefening van wilskracht was voldoende om de gave van het voorspellen in haar edeler en meest volmaakte vorm over te dragen – indien de inwijder en de ingewijde beiden deze kunst waardig waren. Deze gave zelfs in haar tegenwoordige gedaan-

---

wij waarnemen, is de demiurg, de *schepper* van onze planeet en van alles wat ertoe behoort; met de onzichtbare en onbekende heelallen die in de ruimte verspreid liggen, had geen van de zonnegoden iets te maken. Dit denkbeeld wordt heel duidelijk weergegeven in de boeken van Hermes.

[1] *Orfische hymne*, 12; Dunlap, *Sōd*, 'Mysteries of Adoni', blz. 91.

[2] Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 525; Dunlap, *Sōd*, 'Mysteries of Adoni', blz. 92.

[3] L. Preller, *Griechische Mythologie*, dl. 2, blz. 153. Dit is kennelijk de oorsprong van het christelijke dogma van Christus' afdaling naar de hel en zijn overwinning op Satan.

[4] Dit belangrijke feit geeft een bewonderenswaardige verklaring van het grove polytheïsme van het volk, en het verfijnde, diep filosofische begrip van de *ene* God, dat alleen in de heiligdommen van de 'heidense' tempels werd onderwezen.

[5] Wm. Smith, *Dict. of Gk. and Rom. Antiq.*, zie onder 'Cabeiria'.

[6] Plato, *Phaedrus*, 250c.

[7] *Johannes* 20:22.

te te bespotten 'als het ontaarde product en kwijnende overblijfsel van een onwetende bijgelovige tijd, en haar vlug te beoordelen als iets dat het niet waard is om serieus te worden onderzocht, zou even onfilosofisch als verkeerd zijn', merkt Eerw. J.B. Gross op.

> In elk tijdperk heeft men geprobeerd de sluier op te lichten die de toekomst voor onze blikken verbergt; en daarom wordt de neiging om in de toekomst te gluren als een van de vermogens van de menselijke geest beschouwd, die onder goddelijke goedkeuring aan ons is toevertrouwd. . . . De Zwitserse hervormer Zwingli bewees de ruimere opvatting van zijn geloof in de voorzienigheid van het Opperwezen door de kosmopolitische leer dat het betere deel van de heidenen niet geheel van de Heilige Geest was uitgesloten. Wanneer we erkennen dat dit juist is, kunnen we moeilijk een geldige reden vinden waarom een aldus
> (133) bevoorrechte heiden niet tot juiste voorspellingen in staat zou zijn.[1]

Wat is deze mystieke, oorspronkelijke stof? In *Genesis* wordt ze in het begin van het eerste hoofdstuk 'de oppervlakte van de wateren' genoemd, die door de 'geest van God' zou zijn bevrucht. In *Job* (26:5) staat dat 'dode dingen worden gevormd van onder de wateren en de bewoners daarvan'. In de oorspronkelijke tekst staat in plaats van 'dode dingen' dode *refaim* (reuzen, of de machtige oermensen) van wie de evolutieleer misschien eens ons huidige ras zal afleiden. In de Egyptische mythologie wordt Kneph, de eeuwige, *niet-geopenbaarde* God, voorgesteld door het symbool van de slang van de eeuwigheid, gekronkeld om een waterurn, terwijl ze met de kop boven het water hangt, dat ze met haar adem bevrucht. In dit geval is de slang de *agathodaimōn*, de goede geest; in het tegenovergestelde aspect de *kakodaimōn*, de kwade. In de Scandinavische *Edda's* valt de honingdauw – het voedsel van de goden en van de scheppende, bezige Yggdrasil-bijen – tijdens de uren van de nacht als de atmosfeer is doortrokken van vocht. In de Oud-Noorse mythologieën stelt de dauw als passief scheppingsbeginsel de schepping van het heelal *uit water* voor; deze dauw is het astrale licht in een van zijn samenstellingen, en bezit zowel scheppende als vernietigende eigenschappen. In de Chaldeeuwse legende van Berosus laat Oannes of Dagon, de vis-mens, bij het onderrichten van het volk zien dat de jonge wereld uit *water* werd geschapen, en dat alle wezens uit deze *prima materia* voortkwamen. Mozes leert dat alleen aarde en *water* een levende ziel kunnen doen ontstaan, en we lezen in de Schrift dat er geen kruiden konden groeien voordat de eeuwige het op aarde liet *regenen*. In de Mexicaanse *Popol Vuh* (1:2) wordt de mens geschapen uit *modder* of klei (*terre glaise*), die uit het water wordt gehaald. Brahmā schept

[1] Eerw. J.B. Gross, *The Heathen Religion*, blz. 104.

Lomaśa, de grote muni (of eerste mens), gezeten op zijn lotus, na eerst *geesten* te hebben geschapen die zich dus verheugden in een bestaan vóór dat van stervelingen, en hij schept hem uit water, lucht en aarde. De alchemisten beweren dat de oorspronkelijke aarde, of die van vóór Adam, als deze tot haar eerste substantie wordt teruggebracht, in de *tweede* fase van omzetting als helder water is, terwijl zij in de eerste de eigenlijke *alkahest*[1] is. Deze oorspronkelijke substantie zou de essentie bevatten van alles wat nodig is om de mens samen te stellen. Ze bevat niet alleen alle elementen van zijn fysieke wezen, maar ook de 'levensadem' zelf in latente toestand en gereed om te worden opgewekt. Deze verkrijgt ze door de 'bevruchting' van de geest van God op de wateren – chaos. In feite is deze substantie de chaos zelf. Paracelsus beweerde hieruit zijn 'homunculi' te kunnen maken; en op grond hiervan beweerde Thales, de grote natuurfilosoof, dat *water* (134)
het beginsel van alle dingen in de natuur is.

Wat is de oorspronkelijke chaos anders dan aether? De *tegenwoordige* ether; niet de ether zoals die door onze wetenschappers wordt opgevat, maar zoals deze lang vóór de tijd van Mozes aan de oude filosofen bekend was; ether met al zijn mysterieuze en occulte eigenschappen, die de kiemen voor de universele schepping in zich bevat; ether, de hemelse maagd, de spirituele moeder van alle bestaande vormen en wezens – vanuit haar schoot worden, zodra deze door de goddelijke geest is 'bevrucht', stof en leven, kracht en werking in het bestaan geroepen. Elektriciteit, magnetisme, warmte, licht en chemische werking worden maar weinig begrepen, zelfs nu nieuwe feiten voortdurend de omvang van onze kennis vergroten. Wie weet waar de macht van deze proteïsche reus – ether – ophoudt, of waar zijn mysterieuze oorsprong ligt? Wie – bedoelen we – ontkent de geest die erin werkt en die alle zichtbare vormen eruit ontwikkelt?

Het is gemakkelijk aan te tonen dat de kosmogonische legenden overal in de wereld zijn gebaseerd op een kennis die de Ouden hadden van die wetenschappen die zich in onze tijd hebben verenigd om de evolutieleer te ondersteunen, en dat nader onderzoek het bewijs kan leveren dat die Ouden veel beter op de hoogte waren dan wij van het feit van evolutie zelf, zowel in haar fysieke als in haar spirituele aspecten. Voor de filosofen van de oudheid was evolutie een universele stelling, een leer die het *geheel* omvatte, en een vaststaand beginsel, terwijl de hedendaagse aanhangers van de evolutieleer ons slechts speculatieve theorieën kunnen bieden, met *specifieke*, zo niet *geheel negatieve* leerstellingen. Het heeft geen zin dat de vertegenwoordigers van onze moderne wijsheid de discussie beëindigen en doen alsof het

[1] Alkahest, een woord dat voor het eerst door Paracelsus werd gebruikt om het menstruum of universele oplosmiddel aan te duiden, dat alle dingen kan herleiden.

een uitgemaakte zaak is, alleen omdat de duistere taal van het mozaïsche verhaal in strijd is met de vaste exegese van de 'exacte wetenschap'.

Er is ten minste één feit bewezen: dat er geen fragment over de kosmogonie bestaat, van welk volk dan ook, of het bewijst door deze universele allegorie van water en de erboven zwevende geest dat geen van hen, evenmin als de tegenwoordige natuurkundigen, zich het heelal voorstelde als ontstaan uit het niets; want al hun legenden beginnen met dat tijdperk waarin dampen ontstaan en een Egyptische duisternis heerste boven een vloeibare massa, gereed om te beginnen met haar actieve bestaan bij het eerste zuchtje adem van hem die de niet-geopenbaarde is. Ze voelden hem, al zagen ze hem niet. Hun spirituele intuïtie was niet zo verduisterd door de spitsvondigheden van latere eeuwen als de onze nu. Al spraken ze minder over het siluur, dat langzaam overging in het tijdperk van de zoogdieren, en al werd het neozoïcum slechts aangeduid door allerlei allegorieën over de oorspronkelijke mens – de Adam van *ons* ras – dan is dit toch slechts een negatief bewijs dat hun 'wijzen' en leiders deze opeenvolgende tijdperken niet even goed kenden als wij nu. In de tijd van Democritus en Aristoteles was de cyclus al begonnen aan zijn neergaande pad van vooruitgang. Wanneer deze twee filosofen zo goed de atoomtheorie konden bespreken, en het atoom konden herleiden tot zijn stoffelijke of fysieke *punt*, dan is het heel goed mogelijk dat hun voorouders nog verder zijn gegaan, en de oorsprong ervan hebben gevolgd tot ver voorbij de grens waar Tyndall en anderen op hun plaats schijnen te zijn vastgegroeid, omdat ze de moed niet hebben om de lijn van het 'onbegrijpelijke' te overschrijden. De *verloren kunsten* zijn voldoende bewijs dat, zelfs al worden hun prestaties op het gebied van de natuurbeschrijving nu betwijfeld op grond van de onbevredigende geschriften van hun natuurkundigen en natuurkenners, aan de andere kant hun praktische kennis van de scheikunde van planten en van mineralogie de onze ver overtrof. Bovendien kan het heel goed zijn dat ze volkomen op de hoogte waren van de fysieke geschiedenis van onze aardbol zonder dat ze in die eeuwen van religieuze mysteriën hun kennis aan de onwetende massa bekendmaakten.

(135)

Daarom zullen we niet alleen uit de mozaïsche boeken bewijzen voor onze verdere beweringen aanvoeren. De oude joden hadden al hun kennis – zowel religieuze als wereldse – verkregen van de volkeren waarmee we hen vanaf de vroegste tijden contacten zien onderhouden. Zelfs de oudste van alle wetenschappen, hun kabbalistische 'geheime leer', kan in elk detail tot haar eerste oerbron, Boven-India of Turkestan, worden herleid, lang vóór de tijd dat er een duidelijke scheiding tussen de Indo-Europese en Semitische volkeren bestond. Volgens de historicus Josephus die bij het nageslacht zo

beroemd is om zijn bedrevenheid in de magie, had koning Salomo zijn geheime wijsheid uit India gekregen van Hiram, koning van Ofir, en misschien van Sheba.[1] Zijn ring, algemeen bekend als 'salomonszegel', zo beroemd in alle volkslegenden om de macht die hij gaf over de verschillende soorten geesten en demonen, is eveneens van hindoe-oorsprong. Als Eerw. Samuel Mateer van de Londense zendingsvereniging over de aanmatigende en afschuwelijke vaardigheid van de 'duivelaanbidders' van Travancore schrijft, beweert hij in het bezit te zijn van een heel oud manuscript met magische aanroepingen en bezweringen in het Malayālam, met aanwijzingen voor het bereiken van allerlei doeleinden. Natuurlijk voegt hij eraan toe dat 'vele daarvan *vreselijk* verderfelijk en weerzinwekkend zijn'; hij geeft in zijn boek het facsimile van sommige amuletten met magische figuren en tekeningen erop. Daaronder bevindt zich één met het volgende opschrift: 'Om beven ontstaan door bezetenheid door de duivel te laten ophouden, (136)
teken deze figuur op een plant die melkachtig sap heeft, en sla er een spijker doorheen, dan zal het beven ophouden.'[2] De figuur is hetzelfde salomonszegel, of de dubbele driehoek van de kabbalisten. Kreeg de hindoe het van de joodse kabbalist, of kreeg de laatste het uit India als erfstuk van hun grote koning-kabbalist, de wijze Salomo?[3] Maar wij zullen van dit onbedui-

[1] Josephus, *De oude geschiedenis van de Joden*, boek 8, hfst. 2, §5.

[2] *The Land of Charity*, blz. 210.

[3] De beweringen van sommige 'adepten', die niet overeenstemmen met die van de bestudeerders van de zuiver joodse kabbala, en die aantonen dat de 'geheime leer' in India is ontstaan, vanwaar ze naar Chaldea werd gebracht en vervolgens in handen kwam van de Hebreeuwse 'tannaim', worden door het onderzoek van de christen-zendelingen op een bijzondere manier bevestigd. Deze vrome en geleerde reizigers komen ons te hulp zonder zelf die bedoeling te hebben. Dr. Caldwell in zijn *Comparative Grammar of the Dravidian Languages* (blz. 77, 491-5), en dr. Mateer in *The Land of Charity* (blz. 83-4), onderschrijven geheel onze bewering dat de 'wijze' koning Salomo al zijn kabbalistische kennis uit India verkreeg, zoals de boven weergegeven magische figuur duidelijk aantoont. Eerstgenoemde zendeling probeert te bewijzen dat heel oude en grote exemplaren van de baobab-boom, die niet in India inheems schijnt te zijn maar op Afrikaanse bodem thuishoort, en 'die alleen op sommige oude plaatsen wordt gevonden waar met het buitenland handel werd gedreven [in Travancore], voor zover we weten, door de dienaren van koning Salomo kunnen zijn geplant en naar India zijn overgebracht'. Het andere bewijs is nog sterker. Dr. Mateer zegt in zijn hoofdstuk over de biologie van Travancore: 'Met de naam van deze vogel (de pauw) hangt een merkwaardig feit samen dat enig licht

dende twistpunt afstappen om door te gaan met het interessantere onderwerp 'het astrale licht' en de onbekende eigenschappen daarvan.

Terwijl we dus aannemen dat deze mythische kracht de ether is, zullen we verdergaan en zien wat en hoeveel ervan aan de wetenschap bekend is.

Over de verschillende uitwerking die de diverse zonnestralen hebben, merkt Robert Hunt, FRS, in zijn *Researches on Light in its Chemical Relations* op:

> Die stralen die het *meeste* licht geven – de gele en oranje stralen – brengen geen kleurverandering teweeg in zilverchloride, terwijl die stralen die de minste lichtgevende kracht hebben – de blauwe en violette – de grootste veranderingen veroorzaken, en dit in bijzonder korte tijd. . . . De
> (137) gele glazen houden nauwelijks enig licht tegen; de blauwe glazen kunnen zo donker zijn dat ze slechts een heel kleine hoeveelheid doorlaten.

En toch zien we dat onder de *blauwe* straal zowel het planten- als het dierenrijk een ongeremde ontwikkeling vertoont, terwijl deze onder de gele straal naar verhouding wordt tegengehouden. Hoe kunnen we dit anders tot tevredenheid verklaren dan door te veronderstellen dat zowel het dieren- als het plantenleven verschillend gewijzigde elektromagnetische verschijnselen zijn, waarvan de fundamentele beginselen nog onbekend zijn?

R. Hunt vindt dat de golftheorie geen verklaring geeft voor de resultaten van zijn experimenten. Sir David Brewster toont in zijn *Treatise on Optics* aan dat 'de kleuren van het plantenleven . . . ontstaan . . . uit een bijzondere aantrekkingskracht die de deeltjes van die lichamen uitoefenen op de verschillend gekleurde lichtstralen' en dat 'door het zonlicht de gekleurde plantensappen ontstaan en de kleuren van de lichamen veranderen, enz. . . .' Hij merkt op dat het niet gemakkelijk is om in te zien 'dat zulke gevolgen enkel door de trilling van een etherische middenstof kunnen worden teweeggebracht'. En hij zegt dat hij 'door deze reeks feiten wordt *gedwongen* te redeneren alsof licht *stoffelijk* (?) is'. Prof. Josiah P.

---

werpt op de bijbelse geschiedenis. Koning Salomo zond zijn vloot naar Tarsis (*1 Koningen* 10:22), en deze keerde eens in de drie jaar terug beladen met 'goud en zilver, ivoor, apen en pauwen'. Het woord dat in de Hebreeuwse bijbel wordt gebruikt voor pauw is *tukki*, en omdat de joden natuurlijk geen woord voor deze mooie vogels hadden, vóór ze het eerst door koning Salomo in Judea werden ingevoerd, is zonder twijfel *tukki* eenvoudig het oude Tamil woord *toki*, het woord voor pauw. De aap wordt ook in het Hebreeuws *koph* genoemd, en het Hindi-woord daarvoor is *kapi*. Ivoor komt, zoals we weten, in Zuid-India overvloedig voor, en goud wordt in de rivieren aan de westkust overal gevonden. Dus was het 'Tarsis', waarover zo-even is gesproken, ongetwijfeld de westkust van India, en Salomo's schepen waren oude 'Oost-Indië-vaarders'. En dus kunnen we eraan toevoegen dat koning Salomo en zijn vriend Hiram, die bij de vrijmetselaars zo bekend is, naast 'het goud en zilver, apen en pauwen', ook hun 'magie' en 'wijsheid' uit India verkregen.

Cooke van Harvard University zegt dat hij 'het niet eens kan zijn met degenen die de golftheorie van het licht beschouwen als een vaststaand beginsel van de wetenschap.'[1] De leerstelling van Herschel dat de intensiteit van het licht, in feite van elke golfbeweging, 'omgekeerd evenredig is met het kwadraat van de afstand tot het lichtgevende lichaam', brengt, als deze juist is, grote schade toe aan de golftheorie, als ze deze al niet volkomen omverwerpt. Dat hij gelijk heeft, werd herhaaldelijk bewezen door proeven met lichtmeters; en hoewel men haar sterk begint te betwijfelen, leeft de golftheorie nog steeds.

Omdat generaal Pleasonton uit Philadelphia de bestrijding van deze anti-pythagorische hypothese op zich heeft genomen, en daaraan een heel boekdeel heeft gewijd, kunnen we de lezer het beste naar zijn laatste werk over de blauwe straal verwijzen.[2] We zullen het aan de theorie van Thomas Young, die volgens Tyndall 'de golftheorie van het licht op een onwrikbare basis plaatste' overlaten – als dat lukt – om zich tegenover de onderzoeker uit Philadelphia staande te houden.

De hedendaagse magiër, Éliphas Lévi, beschrijft het astrale licht als volgt:

> We hebben gezegd dat er om magische kracht te verkrijgen, twee dingen nodig zijn: de wil vrijmaken van alle slavernij, en de wilskracht met volledige beheersing uitoefenen.
>
> De autonome wil wordt in onze symboliek voorgesteld door de vrouw die de slangenkop verplettert, en door de schitterende engel die de draak bedwingt en hem met zijn speer onder de voet houdt; de grote magische kracht, de tweevoudige lichtstroom, het levende en astrale *vuur* van de aarde wordt in de oude theogonieën voorgesteld door een slang met de kop van een stier, een ram of een hond. Het is de dubbele (138)
> slang van de *caduceus*, het is de oude slang van *Genesis*, maar het is ook de *koperen slang van Mozes* gekronkeld om de *tau*, dat wil zeggen, de voortbrengende *liṅga*. Het is ook de bok van de heksensabbat, en de Bafomet van de tempeliers; het is de *hyle* van de gnostici; het is de dubbele slangenstaart, die de poten vormt van de zonnehaan van de Abraxas; ten slotte is het de duivel van Eudes de Mirville. Maar in werkelijkheid is het de blinde kracht die door zielen moet worden overwonnen om zich vrij te maken van de aardse banden; want als hun wil hen niet bevrijdt van deze *noodlottige aantrekking*, zullen ze door de kracht die hen heeft voortgebracht worden meegesleurd in de stroom, en *zullen ze terugkeren naar het centrale, eeuwige vuur*.

Deze laatste kabbalistische beeldspraak is, ondanks haar vreemde taal-

[1] J.P. Cooke, *The New Chemistry*, New York, 1874, blz. 22.
[2] *The Influence of the Blue Ray, etc*., Philadelphia, 1877.

gebruik, precies dezelfde als die door Jezus werd gebruikt; en bij hem kan die geen andere betekenis hebben gehad dan die welke door de gnostici en kabbalisten eraan werd gegeven. Later verklaarden de christelijke theologen haar anders, en voor hen werd ze de leer van de hel. Letterlijk echter betekent het eenvoudig wat er staat – het astrale licht, of de voortbrenger en vernietiger van alle vormen.

Lévi vervolgt:

> Alle magische verrichtingen bestaan daarin zich te bevrijden uit de kronkels van de oude slang, vervolgens de voet op haar kop te plaatsen, en haar geheel te leiden volgens de wil van degene die deze verrichtingen doet. In de mythe van het evangelie zegt de slang: 'Ik zal u alle koninkrijken van de aarde geven, als u voor mij neerknielt en mij aanbidt.' De ingewijde moet hem antwoorden: 'Ik zal niet neerknielen, maar u zult aan mijn voeten kruipen; u zult mij niets geven, maar ik zal van u gebruikmaken en van u nemen wat ik verlang. Want *ik ben uw heer en meester*!' Dit is de werkelijke betekenis van het dubbelzinnige antwoord dat Jezus de verleider gaf. . . . De duivel is dus geen entiteit. Het is een ronddwalende kracht, zoals de naam aanduidt. Een *odische of magnetische stroom* gevormd door een keten [een kring] van kwaadaardige wilsuitingen moet die boze geest voortbrengen die de *Bijbel legio* noemt en die een kudde zwijnen de zee in drijft – een andere allegorie uit het evangelie, die aantoont hoe lage naturen hals over kop kunnen worden meegesleept door de blinde krachten die door misvatting en zonde in beweging zijn gebracht.[1]

In zijn uitgebreide werk *Die mystischen Erscheinungen der menschlichen Natur* heeft de Duitse natuurkundige en filosoof Maximilian Perty een heel hoofdstuk gewijd aan de *moderne vormen van magie*. In zijn voorwoord zegt hij:

> De verschijnselen van magisch leven berusten gedeeltelijk op een heel andere orde van zaken dan de natuur waarin wij met de begrippen tijd, ruimte en causaliteit bekend zijn; slechts weinig experimenten kunnen met deze verschijnselen worden verricht; ze kunnen niet op ons verzoek tevoorschijn worden geroepen, maar ze kunnen worden
> (139) waargenomen en zorgvuldig worden gevolgd telkens wanneer ze in onze tegenwoordigheid plaatsvinden; we kunnen ze slechts naar analogie in groepen indelen en er algemene beginselen en wetten uit afleiden.

Voor prof. Perty, die kennelijk tot de school van Schopenhauer behoort, zijn dus de mogelijkheid en de *natuurlijkheid* van de verschijnselen die

[1] Éliphas Lévi, *Dogme et rituel de la haute magie*, deel 2, hfst. 6.

plaatsvonden in tegenwoordigheid van fakir Govinda Svāmin, en die door de oriëntalist Louis Jacolliot[1] worden beschreven, op grond van dat beginsel volkomen bewezen. De fakir had door de volledige beheersing van de stof van zijn lichaam die staat van zuiverheid bereikt waar de geest bijna geheel uit zijn gevangenis[2] is bevrijd, en wonderen kan teweegbrengen. Zijn *wil*, of zelfs een eenvoudige wens van hem, is een scheppende kracht geworden, en hij kan de elementen en krachten van de natuur beheersen. Zijn lichaam is voor hem geen belemmering meer, zodat hij gesprekken kan voeren 'van geest tot geest', 'van adem tot adem'. Onder zijn uitgestrekte handpalmen zal een hem onbekend zaadje (want Jacolliot heeft het naar willekeur gekozen uit verschillende zaadjes in een zak en het zelf in een bloempot geplant, na het van een merkteken te hebben voorzien) onmiddellijk wortel schieten, en zich een weg banen door de grond.[3] In minder dan twee uur ontwikkelt het zich tot een omvang en hoogte waarvoor misschien onder gewone omstandigheden enkele dagen of weken nodig zouden zijn, groeit het op wonderbaarlijke wijze onder de ogen van de verbijsterde onderzoeker, en overtreedt daarmee spottend elke in de plantkunde aangenomen wetmatigheid. Is dit een wonder? Volstrekt niet; het zou er misschien een zijn als we Websters definitie aannemen die een wonder omschrijft als 'elke gebeurtenis in strijd met de *vastgestelde* structuur en gang van zaken – een afwijking van de *bekende* natuurwetten'. Maar zijn onze natuurkundigen bereid vol te houden dat wat ze eenmaal door waarneming hebben *vastgesteld* onfeilbaar is? Of dat *elke* natuurwet hun bekend is? In dit voorbeeld springt het 'wonder' slechts een weinig *meer* in het oog dan bij de nu bekende experimenten van generaal Pleasonton uit Philadelphia. Terwijl de groei en bloei van zijn wijnstokken door het kunstmatige violette licht tot een ongelooflijke activiteit werden gestimuleerd, bracht het magnetische fluïdum dat uit de handen van de fakir stroomde nog grotere en snellere veranderingen in de levensfuncties van de Indiase planten teweeg. Het trok het *ākāśa*, of levensbeginsel, naar het zaadje toe en concentreerde het daarop.[4] Zijn magnetisme gehoorzaam-

---

[1] *Le spiritisme dans le monde*, blz. 279ev.

[2] Plato zinspeelt op een ceremonie die voorkomt in de mysteriën, waarbij de neofiet werd geleerd dat de mens *in dit leven* zich in een soort gevangenis bevindt, en ook hoe *er tijdelijk uit te ontsnappen*. Zoals gewoonlijk werd dit fragment door de al te geleerde vertalers verminkt, gedeeltelijk omdat ze haar *niet konden* begrijpen en gedeeltelijk omdat ze het *niet wilden*. Zie *Phaedo*, en de commentaren daarop van Henry More, de bekende mystieke filosoof en platonist.

[3] *Le spiritisme dans le monde*, blz. 311.

[4] *Ākāśa* is een Sanskrietwoord dat hemel betekent, maar het duidt ook het ondefinieerbare en ongrijpbare levensbeginsel aan – het astrale en het hemelse licht ver-

(140) de aan zijn wil en trok het ākāśa in een geconcentreerde stroom door de plant heen naar zijn handen toe, en terwijl hij gedurende de vereiste tijd een onafgebroken stroom onderhield, bouwde het levensbeginsel van de plant met uitzonderlijke activiteit cel na cel, laag na laag, totdat het werk gereed was. Het levensbeginsel is slechts een blinde kracht die gehoorzaamt aan een overheersende invloed. Bij een normaal natuurlijk verloop zou het plantenprotoplasma het hebben geconcentreerd en met een bepaalde vaststaande snelheid hebben geleid. Deze zou hebben afgehangen van de heersende atmosferische omstandigheden; zijn groei zou langzaam of vlug zijn, en de groei van de stengel of van de kroon zou afhankelijk zijn van de hoeveelheid licht en warmte en van de vochtigheid van het jaargetijde. Maar de fakir, die de natuur te hulp komt met zijn sterke wil en geest die gezuiverd zijn van aanraking met de stof,[1] verdicht om zo te zeggen de essentie van het plantenleven in haar kiem, en dwingt haar vóór haar tijd rijp te worden. Deze blinde kracht is volledig aan zijn wil onderworpen en gehoorzaamt die onderdanig. Als hij zich de plant als een monster wilde *voorstellen*, zou ze dat even zeker worden, als dat ze normaal gesproken

enigd – en deze twee vormen de *anima mundi*, en stellen de ziel en de geest van de mens samen; het hemelse licht bouwt zijn νοῦς, πνεῦμα of goddelijke geest op; en het andere zijn ψυχή of *astrale* geest. De grovere deeltjes van laatstgenoemde dienen tot het maken van zijn uiterlijke vorm – het lichaam. Het *ākāśa* is het geheimzinnige fluïdum dat door de scholastiek 'de al-doordringende ether' wordt genoemd; het speelt een rol bij alle magische verrichtingen van de natuur, en veroorzaakt de mesmerische, magnetische en spirituele verschijnselen. *As* betekende in Syrië, Palestina en India tegelijkertijd de hemel, het *leven* en ook de *zon*; want de zon werd door de oude wijzen als de grote magnetische bron van ons heelal beschouwd. De verzachte uitspraak van dit woord was *ah*, zegt Dunlap, want 'van Griekenland tot Calcutta verzacht de *s* voortdurend tot *h*'. *Ah* is Iah, Ao en Iao. God deelt Mozes mee dat zijn naam is 'Ik ben' (*Ahiah*), een verdubbeling van Ah of Iah. Het woord 'as', ah of iah betekent *leven*, *bestaan*, en is kennelijk de wortel van het woord *ākāśa*, dat in Hindoestan wordt uitgesproken als a*h*asa, het levensbeginsel, of het goddelijke levengevende fluïdum (of middenstof). Het is de Hebreeuwse *ruach*, en betekent volgens Parkhursts *Hebrew and English Lexicon* de 'wind', de adem, *de lucht in beweging*, of 'bewegende geest'; het is hetzelfde als de geest van God die zweeft over de wateren.

[1] Vergeet niet dat Govinda Svāmin Jacolliot liet zweren dat hij hem gedurende de tijd dat hij in trance was niet zou naderen noch zou *aanraken*. De minste aanraking met de *stof* zou de werking van de bevrijde geest hebben verlamd, die, wanneer men ons toestaat zo'n ondichterlijke vergelijking te maken, zijn woning weer zou binnengaan evenals een bange slak zijn voelhorens intrekt bij de nadering van een vreemd voorwerp. Zo'n *ruwe* verstoring en terugkeer van de geest naar het lichaam doodt in sommige gevallen de persoon die in trance is (soms kan daardoor plotseling de fijne draad die hem met het lichaam verbindt breken). Zie de verschillende boeken van baron Du Potet en Puységur over dit onderwerp.

tot haar natuurlijke vorm zou uitgroeien; want het concrete beeld – dat de slaaf is van het subjectieve model dat in de verbeelding van de fakir wordt ontworpen – moet het origineel tot in het kleinste detail volgen, zoals de hand en het penseel van de schilder het beeld in zijn geest moeten volgen, waarvan ze een kopie maken. De wil van de fakir vormt een onzichtbare maar toch voor die wil volmaakt objectieve moedervorm, waarin de plantenstof gedwongen wordt neer te slaan en de vastgestelde vorm aan te nemen. De wil schept, want de wil in beweging is *kracht*, en kracht brengt *stof* voort.

Aan hen die tegen deze verklaring bezwaar maken omdat de fakir met (141)
geen mogelijkheid het model in zijn verbeelding kon scheppen, want Jacolliot had hem niet meegedeeld welk soort zaadje hij voor het experiment had uitgezocht, antwoorden we dat de geest van de mens gelijk is aan die van zijn Schepper – in zijn essentie alwetend. In zijn gewone toestand wist de fakir *niet*, en *kon* hij *niet* weten, of het een zaadje van een meloen of van een andere plant was; in trance gebracht, dat wil zeggen uiterlijk schijnbaar lichamelijk dood, had de geest, voor wie noch afstand, noch stoffelijke hinderpalen, noch tijdruimte bestaan, echter geen moeite om het meloenzaadje te onderscheiden, ook al lag het diep in de aarde van de bloempot verborgen of werd het weerspiegeld in de getrouwe beeldengalerij van Jacolliots hersenen. Onze droombeelden, voorgevoelens, en andere paranormale verschijnselen, die alle in de natuur voorkomen, bevestigen dit feit.

Het is misschien goed om gelijk aan een tweede bezwaar dat gemaakt zou kunnen worden, aandacht te besteden. Men zal ons zeggen dat Indiase *goochelaars* hetzelfde doen, en even goed als de fakir, indien men de kranten en verhalen van reizigers mag geloven. Dat is ongetwijfeld het geval; en bovendien zijn deze rondreizende goochelaars niet zuiver in hun levenswijze, en worden door niemand als heilig beschouwd, noch door vreemdelingen noch door hun eigen volk. *Ze worden gewoonlijk door de lokale bevolking* GEVREESD *en veracht*, want het zijn *tovenaars*, mensen die de *zwarte kunst* beoefenen. Terwijl een heilige man zoals Govinda Svāmin slechts de hulp nodig heeft van zijn eigen goddelijke ziel, nauw verenigd met de astrale geest, en de hulp van enkele vertrouwde *pitri's* – zuivere, etherische wezens, die zich rond hun uitverkoren broeder in het vlees verzamelen – kan de tovenaar slechts de hulp inroepen van die soort geesten die bij ons bekendstaan als elementalen. Gelijken trekken elkaar aan; en begeerte naar geld, onzuivere doeleinden en zelfzuchtige plannen kunnen geen andere geesten aantrekken dan die welke bij de Hebreeuwse kabbalisten bekendstaan als de *klippoth*, de bewoners van *asiah*, de vierde wereld,

en bij de oosterse magiërs als *ifrieten*, elementaire spotgeesten of *daēva's*.

Een Engelse krant geeft van de verbazingwekkende truc van de groeiende plant, zoals die door de Indiase *goochelaars* wordt verricht, de volgende beschrijving:

> De goochelaar zette een lege bloempot op de grond en vroeg toestemming dat zijn helpers wat tuinaarde zouden halen uit het lager gelegen stukje grond. Toen dit werd toegestaan, ging de man heen en kwam twee minuten later terug met een kleine hoeveelheid verse aarde, gebonden in een hoek van zijn gewaad, die in de bloempot werd gedaan en zacht werd aangedrukt. Toen nam hij uit zijn mand een droge mangopit, en liet deze bij het gezelschap rondgaan opdat iedereen haar kon onderzoeken en zich ervan overtuigen dat het werkelijk was wat het scheen te zijn; toen schepte de goochelaar wat aarde uit het midden van de bloempot en plaatste de pit in de holte. Daarna deed hij de aarde losjes eroverheen, goot wat water over de oppervlakte en onttrok de bloempot door
(142) middel van een doek die over een kleine driehoek werd geworpen, aan
> het zicht. En nu begon de pit onder een koor van stemmen en een ra-ta-ta begeleiding van de tamboerijn te ontkiemen; kort daarna werd een tip van de doek weggetrokken waardoor het tere spruitje, bestaande uit twee lange bladeren met een zwartbruine kleur, zichtbaar werd. De doek werd weer op zijn plaats gelegd en de bezwering hervat. Het duurde echter niet lang of de doek werd voor de tweede keer opzijgeschoven, en toen zag men dat de eerste twee bladeren hadden plaatsgemaakt voor vele groene, en dat de plant nu 20 à 25 cm hoog was. De derde keer was het gebladerte veel zwaarder, en het jonge boompje ongeveer 30 à 35 cm hoog. De vierde keer hingen aan de takken van het miniatuurboompje, dat nu bijna 45 cm hoog was, tien of twaalf mango's, ongeveer zo groot als walnoten. Ten slotte, na verloop van drie of vier minuten, werd de doek geheel weggenomen, en werd de vrucht, die volmaakt van grootte maar nog niet geheel rijp was, geplukt en aan de toeschouwers overhandigd; toen ze werd geproefd, bleek ze zoetzuur van smaak en dus bijna rijp te zijn.

We kunnen hieraan toevoegen dat we in India en Tibet getuige zijn geweest van eenzelfde experiment, en dat we meer dan eens de bloempot zelf leverden door een oud blik Liebig-extract leeg te maken. We vulden het zelf met aarde en plantten er een kleine wortel in, die ons door de goochelaar werd overhandigd, en hielden vóór het experiment was geëindigd onze ogen geen ogenblik af van de pot, die *in onze eigen kamer* werd gezet. Het resultaat was onveranderlijk hetzelfde als boven is beschreven. Denkt de lezer dat één Europese goochelaar onder dezelfde omstandigheden hetzelfde verschijnsel zou kunnen teweegbrengen?

De geleerde Orioli, corresponderend lid van het Institut de France, geeft een aantal voorbeelden die de wonderbaarlijke resultaten laten zien die worden teweeggebracht door de wilskracht die inwerkt op de onzichtbare proteus van de mesmeristen. 'Viero verklaart', schrijft hij, 'dat hij mensen heeft gezien die door eenvoudig bepaalde woorden uit te spreken, wilde stieren en paarden op volle snelheid, lieten stilstaan, en een pijl die de lucht doorklieft in zijn vlucht tegenhielden.'[1] Thomas Bartolinus bevestigt dit.

Du Potet zegt:

> Wanneer ik op de grond deze figuur met kalk of houtskool teken . . . dan ontstaat daar een *vuur,* een *licht*. . . . Al snel trekt het de persoon aan die het nadert; het houdt hem vast en betovert hem . . . en het heeft geen zin te proberen die lijn te overschrijden. Een *magische* kracht dwingt hem stil te staan. Na verloop van enige minuten geeft hij zich gewonnen en barst in snikken uit. . . . *De oorzaak ligt niet in mij*, ze ligt in dit geheel kabbalistische teken; geweld gebruiken zou niet helpen.[2]

Tijdens een reeks opmerkelijke experimenten uitgevoerd door Regazzoni in Parijs in tegenwoordigheid van enkele bekende Franse artsen, kwa- (143)
men ze op de avond van 18 mei 1856 bijeen, en trok Regazzoni met zijn vinger een denkbeeldige kabbalistische streep op de grond, waarover hij snel enkele strijkbewegingen maakte. Men was overeengekomen dat de mesmerische proefpersonen, die door de onderzoekers en het comité voor de experimenten waren gekozen en hem allen onbekend waren, geblinddoekt in de kamer zouden worden gebracht, en dat men hen naar de streep zou laten lopen zonder ook maar een woord te zeggen over wat men van hen verwachtte. De proefpersonen liepen zonder enige argwaan vooruit tot ze bij de onzichtbare hindernis kwamen, toen 'hun voeten', zoals het wordt beschreven, 'aan de grond kleefden, *alsof ze plotseling waren beetgepakt en vastgeklonken*, terwijl hun lichamen, voortgestuwd door de snelheid van de beweging, vielen en tegen de grond sloegen. Hun ledematen waren plotseling zo stijf als van een bevroren lijk, en hun hielen werden met wiskundige precisie op de noodlottige streep vastgeworteld!'[3]

Bij een ander experiment was men overeengekomen dat wanneer een van de artsen met zijn blik een bepaald teken gaf, men het geblinddoekte meisje door middel van het door Regazzoni's wil uitgezonden magnetische fluïdum op de grond zou doen vallen, als door een bliksemstraal getroffen. Ze werd op een afstand van de magnetiseur geplaatst; het teken werd ge-

[1] F. Orioli, *Fatti relativi al mesmerismo*, Corfu, 1842, blz. 88-93.
[2] *La magie dévoilée*, Parijs, 1875, blz. 193.
[3] Des Mousseaux, *La magie au XIXme siècle*, blz. 238.

geven, en ogenblikkelijk werd de proefpersoon tegen de grond geworpen, zonder dat er een woord werd gesproken, of een beweging werd gemaakt. Onwillekeurig strekte een van de toeschouwers zijn hand uit om haar op te vangen; maar Regazzoni riep met donderende stem: 'Raak haar niet aan! Laat haar vallen, een gemagnetiseerde proefpersoon bezeert zich nooit als hij valt.' Des Mousseaux, die het verhaal vertelt, zegt:

> haar lichaam was stijver dan marmer; haar hoofd raakte de grond niet aan; een van haar armen bleef uitgestrekt in de lucht; een van haar benen was opgeheven en het andere horizontaal gestrekt. Ze bleef gedurende een onbepaalde tijd in deze onnatuurlijke houding. Een bronzen standbeeld is nog buigzamer dan zij was.[1]

Alle resultaten die bij experimenten tijdens openbare lezingen over mesmerisme waren waargenomen, werden door Regazzoni volmaakt teweeggebracht, en zonder met één woord aan te geven wat de proefpersoon moest doen. Hij oefende zelfs zwijgend en alleen door zijn wil de meest verbazingwekkende invloeden uit op het fysieke gestel van personen die hem geheel onbekend waren. Aanwijzingen die door het comité in Regazzoni's oor werden gefluisterd, werden onmiddellijk door de proefpersonen opgevolgd, van wie de oren met katoen waren dichtgestopt en van wie de ogen waren geblinddoekt. In sommige gevallen was het voor hen zelfs niet nodig om de magnetiseur mee te delen wat ze verlangden, want hij liet hun eigen mentale wensen volkomen getrouw in vervulling gaan.

Soortgelijke experimenten werden door Regazzoni in Engeland gedaan, op 300 meter afstand van de proefpersoon die bij hem was ge-
(144) bracht. De *jettatura*, of het boze oog, is niets anders dan het richten van dit van kwade wil en haat verzadigde, onzichtbare fluïdum van de ene persoon op de andere met de bedoeling hem kwaad te doen. Het kan evenzeer ten goede als ten kwade worden gebruikt. *In het eerste geval is het magie; in het laatste tovenarij*.

Wat is de wil? Kan de 'exacte wetenschap' dit zeggen? Wat is de aard van dat intelligente, ontastbare en machtige iets dat oppermachtig heerst over alle trage stof? De grote universele Gedachte wilde, en de kosmos ontstond. Ik *wil*, en mijn ledematen gehoorzamen. Ik *wil,* en mijn gedachte overbrugt de afstand die voor haar niet bestaat, omsluit het lichaam van iemand anders, die geen deel van mijzelf is, dringt door zijn poriën, neemt de plaats in van zijn eigen vermogens, als die zwakker zijn, en dwingt hem tot een vooraf bepaalde handeling. Hij werkt als het fluïdum van een galvanische batterij op de ledematen van een lijk. De mysterieuze gevolgen

[1] *Op.cit.*, blz. 237.

van aantrekking en afstoting zijn de *onbewuste* werktuigen van die wil; de hypnotiserende blik die we sommige dieren zien werpen, bijvoorbeeld door slangen op vogels, is een *bewuste* werking van die wil, en het gevolg van denken. Wanneer men zegellak, glas en barnsteen wrijft – d.w.z. wanneer de latente warmte, die in elke substantie aanwezig is, wordt opgewekt – trekken ze lichte voorwerpen aan; ze oefenen onbewust *wilskracht* uit; want zowel anorganische als organische stof hebben een stukje van de *goddelijke* essentie in zich, hoe uiterst klein dit ook is. En hoe zou het anders kunnen zijn? Al is hij in de voortgang van zijn evolutie van het begin tot het einde door miljoenen verschillende vormen gegaan, toch moet hij altijd zijn kiem behouden van die vroeger bestaande stof, die de eerste manifestatie en emanatie van de Godheid zelf is. Wat is deze onverklaarbare aantrekkingskracht anders dan een atomair deeltje van die essentie, die zowel wetenschappers als kabbalisten erkennen als het 'levensbeginsel' – het *ākāśa*? Terwijl we erkennen dat de aantrekking die zulke lichamen uitoefenen, misschien blind is, vinden we toch dat, naarmate we hoger op de trap van de organische wezens in de natuur komen, dit levensbeginsel eigenschappen en vermogens ontwikkelt die op elke sport van de eindeloze ladder specifieker en kenmerkender worden. Alleen aan de mens, het meest volmaakte gestructureerde wezen op aarde, in wie stof en geest – d.w.z. *wil* – het meest ontwikkeld en het krachtigst zijn, is het vergund aan dit beginsel dat van hem uitgaat, een bewuste impuls te geven; en alleen hij kan aan het magnetische fluïdum tegengestelde en verschillende impulsen geven, zonder beperking wat betreft de richting. 'Hij wil,' zegt Du Potet, 'en de *gestructureerde* stof gehoorzaamt. Ze heeft *geen polen*.'

Dr. Brierre de Boismont beschouwt in zijn boek over hallucinaties een schitterende verscheidenheid aan droombeelden, verschijningen en extases, die gewoonlijk hallucinaties worden genoemd. Hij zegt:

> We kunnen niet ontkennen dat we bij sommige ziekten een sterke overgevoeligheid zien ontstaan, die aan de zintuigen een bijzonder (145)
> scherp waarnemingsvermogen geeft. Zo zullen sommigen op zeer grote afstand kunnen waarnemen, anderen zullen de nadering van personen aankondigen die werkelijk in aantocht zijn, hoewel zij die aanwezig zijn niet kunnen zien of horen dat ze eraan komen.[1]

Een zieke die helder is en in bed ligt, kondigt de komst van personen aan die hij slechts kan zien indien hij de gave bezit *door de muren heen te zien*, en dit vermogen wordt door Brierre de Boismont *hallucinatie*

[1] Brierre de Boismont, *Des hallucinations, etc.*, 1845, blz. 301. Zie ook Fairfield, *Ten Years with Spiritual Mediums*, blz. 128ev.

genoemd. In onze onwetendheid en onschuld dachten we tot nu toe dat een visioen, om met recht een *hallucinatie* te worden genoemd, subjectief moet zijn. Het moet alleen in het ijlende brein van de zieke bestaan. Maar als deze het bezoek aankondigt van iemand die mijlen ver weg is, en die persoon komt precies op het door de *ziener* voorspelde ogenblik, dan was dat visioen niet meer subjectief maar integendeel volkomen *objectief*, want hij zag dat die persoon onderweg was. En hoe kon de zieke door vaste lichamen en op een afstand een voorwerp zien dat buiten bereik van ons sterfelijk oog was, als hij niet bij die gelegenheid zijn spirituele ogen had gebruikt? Is dit toeval?

Cabanis spreekt over bepaalde zenuwstoornissen waarbij de zieken gemakkelijk met het blote oog infusoriën en andere microscopische wezens onderscheidden, die anderen slechts met behulp van krachtige lenzen konden zien. Hij zegt:

> Ik heb proefpersonen ontmoet die evengoed in een Egyptische duisternis konden zien als in een verlichte kamer, anderen die als honden mensen konden opsporen, en aan de geur voorwerpen konden herkennen die aan die personen toebehoorden of zelfs alleen maar door hen waren aangeraakt, en dat met een scherpte van waarneming die men tot nu toe slechts bij dieren had opgemerkt.[1]

Juist; omdat het verstand dat, zoals Cabanis zegt, zich slechts ten koste en met het verlies van het natuurlijke instinct ontwikkelt, een Chinese muur is die op het fundament van de sofisterij langzaam hoger wordt, en die ten slotte de spirituele gewaarwording van de mens, waarvan het instinct een van de belangrijkste voorbeelden is, buitensluit. In een bepaald stadium van fysieke krachteloosheid, wanneer het bewustzijn en de verstandelijke vermogens door zwakte en lichamelijke uitputting verlamd schijnen te zijn, ziet, hoort, voelt, proeft en ruikt het instinct – de spirituele *éénheid* van de vijf zintuigen – niet belemmerd door tijd of ruimte. Wat weten we precies over de grenzen van de werking van het denken? Hoe moet een arts de denkbeeldige van de werkelijke zintuigen onderscheiden van een mens die misschien een spiritueel leven leidt in een lichaam dat zoveel van zijn gewone levenskracht heeft verloren dat het in feite niet in staat is te verhinderen dat de ziel uit haar gevangenis *ontsnapt*?

Het goddelijke licht door middel waarvan de ziel, onbelemmerd door
(146) de stof, dingen uit verleden, heden en toekomst waarneemt, alsof hun stralen werden geconcentreerd in een spiegel; de dodelijke bliksemschicht

[1] P.J.G. Cabanis, *Rapport du physique et du moral de l'homme*, Parijs, 1802, deel 2, hfst. 7, 'Influence des maladies sur la formation des idées'. Een gerespecteerde New Yorkse wetgever bezit dit vermogen.

geworpen in een ogenblik van hevige boosheid of wanneer langgekoesterde haat zijn toppunt bereikt; de zegen uitgesproken door een dankbaar of welwillend hart; en de vloek naar het hoofd geslingerd van iemand die kwaad doet of een slachtoffer – alle moeten gebruikmaken van die universele werkzame kracht, die bij de ene opwelling de adem van God en bij de andere het vergif van de duivel is. Ze werd door baron Reichenbach *ontdekt* (?) en *od* genoemd, met opzet of niet, dat is ons onbekend, maar het is eigenaardig dat een naam werd gekozen die in de oudste boeken van de kabbala voorkomt.

Onze lezers zullen zeker vragen wat dan dit onzichtbare *al* is? Hoe komt het dat onze wetenschappelijke methoden, hoe nauwkeurig deze ook zijn, nooit een enkele van de daarin besloten liggende magische eigenschappen hebben ontdekt? Hierop kunnen we antwoorden dat, al zijn de wetenschappers tegenwoordig niet ermee bekend, dit geen reden is dat het niet alle eigenschappen zou bezitten die de filosofen uit de oudheid eraan toekenden. De wetenschap verwerpt nu veel dingen die ze morgen misschien zal moeten aannemen. Iets minder dan een eeuw geleden ontkende de Academie Franklins elektriciteit, en tegenwoordig kunnen we nauwelijks meer een huis vinden zonder bliksemafleider op het dak. De Academie schoot op de schuurdeur, en miste daardoor de schuur zelf. Wetenschappers doen dit tegenwoordig heel vaak door hun moedwillige scepsis en geleerde onwetendheid.

Emepht, het hoogste eerste beginsel, bracht een ei voort; door erop te broeden en het wezen ervan met zijn eigen bezielende essentie te doordringen, werd de kiem die erin zat ontwikkeld; en *Ptah*, het werkzame, scheppende beginsel, kwam eruit tevoorschijn en begon zijn werk. Uit de grenzeloze uitgestrektheid van de kosmische stof, die zich onder zijn adem of *wil* had gevormd, vormde deze kosmische stof – astraal licht, aether, vuurmist, levensbeginsel, het doet er niet toe hoe we haar noemen – vormde dit scheppende beginsel (of, zoals onze moderne filosofie het noemt, de wet van de evolutie) zonnen en sterren en satellieten door de erin sluimerende krachten in beweging te brengen; regelde hun plaats door de onveranderlijke wet van harmonie en bevolkte ze 'met alle levensvormen en -eigenschappen'. In de oude oosterse mythologieën vertelt de mythe van het ontstaan van de kosmos dat er slechts water (de vader) en vruchtbaar slijk (de moeder *Ilus* of *Hylē*) was, waaruit de wereldslang – *de stof* – tevoorschijn kroop. Het was de god *Phanes*, de geopenbaarde, het woord, of *logos*. Hoe gewillig deze mythe werd geloofd, zelfs door de christenen die het Nieuwe Testament samenstelden, kan gemakkelijk uit het volgende feit worden opgemaakt. Phanes, de geopenbaarde god, wordt in dit slangen-

symbool voorgesteld als een *prōtogonos*, een wezen met het hoofd van een *mens*, en de kop van een havik of arend, en van een stier (taurus) en van een leeuw, met vleugels aan beide kanten. De hoofden slaan op de dierenriem, en stellen symbolisch de vier jaargetijden voor, want de *wereld*-
(147) slang is het *wereld*jaar, terwijl de slang zelf het symbool is van Kneph, de verborgen of *ongeopenbaarde* godheid – God de Vader. De tijd heeft vleugels, daarom wordt de slang voorgesteld met vleugels. Als we bedenken dat elk van de vier evangelisten wordt voorgesteld met een van de genoemde dieren naast zich – samen gegroepeerd in Salomo's driehoek in de vijfpuntige ster van Ezechiël, en terug te vinden in de vier cherubijnen of sfinxen van de heilige ark – dan zullen we de geheime betekenis misschien begrijpen, en ook de reden waarom de eerste christenen dit symbool aannamen, en ook hoe het komt dat de rooms-katholieken van deze tijd en de volgelingen van de Griekse kerk nog altijd deze dieren weergeven op afbeeldingen van hun evangelisten, die soms bij de vier *evangeliën* voorkomen. We zullen dan bovendien begrijpen waarom Irenaeus, bisschop van Lyon, zo aandrong op de noodzaak van het *vierde* evangelie, waarbij hij als reden opgaf dat er niet minder dan vier konden zijn, omdat er *vier* luchtstreken in de wereld zijn, en vier hoofdwinden vanuit de vier hemelstreken, enz.[1]

Volgens een van de Egyptische mythen werd de schaduwvorm van het eiland Chemmis (*Chemi*, het oude Egypte), dat op de etherische golven van de hemelse sfeer drijft, tot aanzijn geroepen door Horus-Apollo, de zonnegod, die het uit het wereld-ei liet evolueren.

In het kosmogonische gedicht *Völuspá* (het lied van de profetes), dat de Scandinavische legenden over de vroegste tijden bevat, wordt beschreven dat de oorspronkelijke schim-kiem van het heelal in de *ginnungagap* – of de beker van illusie, een grenzeloze, lege afgrond – lag. In de schoot van deze wereld, vroeger een gebied van duisternis en verlatenheid, liet Niflheim (neveloord) een straal koud licht (aether) vallen, die deze beker deed overlopen en erin bevroor. Toen liet de onzichtbare een verschroeiende wind waaien, die de bevroren wateren deed ontdooien en de mist deed optrekken. Deze wateren, de stromen van *Elivågar* genoemd, vormden zich tot levenwekkende druppels die neervielen en bij hun val de aarde en de reus *Ymir* schiepen, die slechts 'leek op een man' (het mannelijke beginsel). Tegelijk met hem werd de koe *Audhumla*[2] (het vrouwelijke beginsel)

[1] Irenaeus, *Tegen ketterijen*, boek 3, hfst. 11, §8.

[2] De koe is het symbool van vruchtbare voortbrenging en van het intellect. In Egypte was ze aan Isis gewijd, in India aan Krishṇa en aan een enorm aantal andere goden en godinnen, die de verschillende voortbrengende krachten van de natuur

geschapen, en uit haar uier vloeiden *vier* stromen melk[1] die zich door de ruimte verspreidden (het astrale licht in zijn zuiverste emanatie). De koe *Audhumla* brengt door te likken aan de stenen die met *mineraal zout* bedekt waren, een *verheven*, knap en machtig wezen voort, dat *Buri* wordt genoemd.

Als we nu in aanmerking nemen dat dit mineraal door de filosofen van de oudheid algemeen werd gezien als een van de belangrijkste vormende (148) beginselen in de organische schepping, door de alchemisten als het universele oplosmiddel dat volgens hen uit water moest worden verkregen, en door alle anderen – en nu zelfs door de wetenschap en het grote publiek – als een onontbeerlijk bestanddeel voor mens en dier, dan kunnen we gemakkelijk de verborgen wijsheid van deze allegorie over de schepping van de mens begrijpen. Paracelsus noemt zout 'de kern van water, waarin metalen moeten sterven', enz.,[2] en van Helmont noemt de *alkahest* '*summum et felicissimum omnium salium*', het krachtigste van alle zouten.[3]

In het *Evangelie naar Mattheus* zegt Jezus: 'U bent het *zout van de aarde*; indien nu het zout smakeloos wordt, waarmee zal het worden gezouten?' en na de gelijkenis voegt hij eraan toe: 'U bent *het licht* van de wereld' (5:14). Dit is meer dan een allegorie; deze woorden wijzen op een besliste, ondubbelzinnige betekenis in verband met het spirituele en fysieke organisme van de mens in zijn tweevoudige natuur, en tonen bovendien kennis van de 'geheime leer' aan, waarvan we de directe sporen ook vinden in de alleroudste en in de gangbare volksoverleveringen, in het Oude en in het Nieuwe Testament, en in de geschriften van de oude en middeleeuwse mystici en filosofen.

Maar om terug te keren tot onze *Edda*-legende. Ymir, de reus, valt in slaap en zweet behoorlijk. Dit zweet doet uit de okselholte van zijn linkerarm een man en een vrouw ontstaan, terwijl zijn voet voor hen een zoon voortbrengt. Terwijl dus de mythische 'koe' het leven schenkt aan een ras van hoogstaande spirituele mensen, verwekt de reus Ymir een ras van slechte en ontaarde mensen, de hrimthursen of ijsreuzen. Als we dit vergelijken met de *Veda's* van de hindoes, dan zien we dat ze met kleine wijzigingen dezelfde kosmogonische legende in de kern en in details bevatten. Brahmā brengt, zodra Bhagavat, de hoogste God, hem met scheppende

---

verpersoonlijkten. Kortom, de koe werd beschouwd als de verpersoonlijking van de Grote Moeder van alle wezens, van zowel stervelingen als goden, van het fysieke en spirituele voortbrengen van de dingen.

[1] In *Genesis* (2:10) werd de rivier in Eden verdeeld, 'en werd tot *vier* hoofden'.

[2] *Paracelsi opera omnia*, Genève, 1658, 'Structuur van mineralen', enz.

[3] *Ortus medicinae*, Amsterdam, 1652, 'Potestas medicaminum', §24.

kracht begiftigt, levende wezens voort, die in het begin volkomen spiritueel zijn. De devatā's, de bewoners van het gebied van svarga (de hemel), zijn ongeschikt om op aarde te leven; daarom schept Brahmā de daitya's (reuzen, die de bewoners worden van het pātāla, de lagere gebieden van de ruimte), die weer ongeschikt zijn om mrityuloka (de aarde) te bewonen. Om dit kwaad te verzachten ontwikkelt de scheppende macht *uit zijn mond* de eerste brahmaan, die zo de voorouder van onze mensheid wordt; uit zijn rechterarm schept Brahmā Kshatriya, de krijgsman, en uit zijn linkerarm Kshatriyāṇī, diens vrouw. Dan ontstaat hun zoon Vaiśya uit de rechtervoet en zijn vrouw Vaiśyā uit de linkervoet van de schepper. Terwijl in de Scandinavische legende Bur (de kleinzoon van de koe Audhumla), een *verheven* wezen, Beisla, een dochter uit het ontaarde reuzenras, huwt, trouwt in de hindoe-overlevering de eerste brahmaan met Daiteyī, eveneens een dochter uit het reuzenras; en in *Genesis* zien we dat de zonen van God de dochters van mensen tot vrouw nemen, en eveneens de helden van de oud-
(149) heid voortbrengen. Dit alles toont een onweerlegbare overeenstemming van oorsprong aan tussen het christelijk geïnspireerde boek en de heidense 'fabels' van Scandinavië en Hindoestan. Indien we de overleveringen van bijna elk ander volk onderzoeken, zal dat hetzelfde resultaat opleveren.

Welke hedendaagse onderzoeker van de kosmogonie zou, in zo'n eenvoudig symbool als de Egyptische slang in een cirkel, zo'n wereld van betekenis kunnen samenvatten? We hebben hier in dit schepsel de hele filosofie van het heelal: de stof tot leven gewekt door de geest, en samen ontwikkelen die twee uit chaos (kracht) alles wat er moest komen. Om aan te duiden dat de elementen stevig zijn geworteld in deze kosmische stof, die door de slang wordt gesymboliseerd, bonden de Egyptenaren haar staart *in een knoop*.

Er is nóg een belangrijk symbool dat in verband staat met het afwerpen van de huid van de slang, dat, zover we weten, nog nooit eerder door de kenners van de symboliek is opgemerkt. Evenals dit reptiel door zijn bovenhuid af te werpen wordt bevrijd van een omhulsel van grove stof, dat een lichaam dat te groot is geworden, belemmerde, en zijn bestaan met hernieuwde activiteit voortzet, *evenzo treedt de mens, door zijn grofstoffelijke lichaam af te werpen, het volgende gebied van zijn bestaan met grotere vermogens en grotere levenskracht binnen*. Omgekeerd zeggen de Chaldeeuwse kabbalisten ons dat de oorspronkelijke mens, die in tegenstelling tot de darwinistische leer zuiverder, wijzer en veel spiritueler was, zoals de mythen van de Scandinavische Bur, de hindoe-devatā's en de mozaïsche 'zonen van God' aantonen – kortom, van veel hogere aard was dan de mensen van het tegenwoordige adamitische ras – dat die eerste

mens *ontgeestelijkt* of met stof bezoedeld werd en toen voor het eerst met een *lichaam van vlees* werd begiftigd, wat in *Genesis* (3:21) symbolisch wordt voorgesteld in dat betekenisvolle vers: 'En God, de Heer, maakte voor Adam en zijn vrouw rokken van vellen en trok hun die aan.' Tenzij de commentatoren van de eerste oorzaak een *hemelse kleermaker* willen maken, wat kunnen de ogenschijnlijk absurde woorden anders betekenen dan dat de spirituele mens door het voortschrijden van de involutie het punt had bereikt waar de stof de geest overheerste en overwon, en hem transformeerde tot de fysieke mens of de tweede Adam uit het tweede hoofdstuk van *Genesis*?

Deze kabbalistische theorie is veel verder uitgewerkt in het boek *Jasher*[1]. In hoofdstuk 7 worden deze rokken van vellen door Noach in de ark meegenomen; hij had ze van Methusalem en Henoch geërfd, en zij hadden ze weer van Adam en zijn vrouw. Cham steelt ze van zijn vader (150)
Noach, geeft ze 'in het geheim' aan Kush die ze voor zijn zonen en broers verborgen houdt, en ze aan Nimrod overhandigt.

Terwijl sommige kabbalisten en zelfs archeologen beweren dat 'Adam, Henoch en Noach misschien uiterlijk verschillende mensen zijn, maar in werkelijkheid een en dezelfde goddelijke persoonlijkheid waren',[2] zeggen anderen dat tussen Adam en Noach verschillende cyclussen liggen. Dat wil zeggen dat elk van deze antediluviale aartsvaders de vertegenwoordiger van een ras voorstelde, dat zijn plaats innam in een opeenvolging van cyclussen; elk van die rassen was minder spiritueel dan zijn voorganger. Dus kon Noach, hoewel hij een goed mens was, niet de vergelijking doorstaan met zijn voorvader Henoch, die 'wandelde met God en niet stierf'. Vandaar de allegorische interpretatie, waarin Noach deze rok van vellen erft van de tweede Adam en Henoch, maar de rok niet zelf draagt, want anders kon Cham hem niet hebben gestolen. Maar Noach en zijn kinderen overleefden de zondvloed, en terwijl eerstgenoemde behoorde tot het oude en nog spirituele antediluviale geslacht, omdat hij om zijn zuiverheid uit de hele mensheid werd uitverkoren, waren zijn kinderen *post*-diluviaal. De rok van vellen, door Kush 'in het geheim' gedragen – d.w.z. toen zijn spirituele natuur door de stof bevlekt begon te worden – wordt Nimrod aangetrokken, de machtigste en krachtigste fysieke mens aan deze kant

[1] Dit zou een van de ontbrekende boeken van de heilige canon van de joden zijn, waarnaar in *Jozua* (10:13) en *2 Samuel* (1:18ev.) wordt verwezen. Het werd door Sidrus, een officier van Titus, gedurende de plundering van Jeruzalem ontdekt, en is in de 17de eeuw in Venetië uitgegeven, zoals in het voorwoord door het Consistorie van Rabbi's wordt beweerd, maar zowel de Amerikaanse als de Engelse uitgave worden door de rabbi's nu als een vervalsing uit de 12de eeuw beschouwd.

[2] Zie Godfrey Higgins, *Anacalypsis*, deel 1, blz. 201, waar hij Faber citeert.

van de zondvloed – de laatst overgeblevene van de antediluviale reuzen.[1]

In de Scandinavische legende wordt Ymir, de reus, door de zonen van Bur verslagen; en de stromen bloed die uit zijn wonden vloeiden, waren zo overvloedig dat zij het hele ras van ijs- en vorstreuzen deden verdrinken. Van dat ras werden alleen Bergelmir en zijn vrouw gered, door zich in een boot in veiligheid te brengen, waardoor hij in staat was een nieuwe tak van reuzen uit de oude stam te laten ontstaan. Maar alle zonen van Bur bleven voor de golven gespaard.[2]

Wanneer men de symboliek van deze overstromingslegende heeft ontrafeld, ziet men onmiddellijk de werkelijke betekenis van de beeldspraak. De reus Ymir stelt de organische *oerstof* voor, de blinde kosmische krachten, in hun chaotische toestand, vóór ze de verstandelijke impuls ontvingen van de goddelijke geest die hen in regelmatige, op onveranderlijke wetten gebaseerde beweging bracht. De nakomelingen van Bur zijn de 'zonen van God', of de lagere goden – door Plato in de *Timaeus* vermeld – die belast waren, zoals hij het uitdrukt, met de schepping van de mens; want we zien hen de verminkte overblijfselen van Ymir naar de ginnungagap, de chaotische afgrond, brengen om ze te gebruiken voor de schepping van onze wereld. Zijn bloed dient tot het vormen van oceanen en rivieren, zijn beenderen voor de bergen, zijn tanden voor de rotsen en klippen, zijn
(151) haar voor de bomen, enz., terwijl zijn schedel het hemelgewelf vormt, ondersteund door vier zuilen die de vier hemelstreken voorstellen. Uit de wenkbrauwen van Ymir werd de toekomstige verblijfplaats van de mens – Midgard – geschapen. Dit verblijf (de aarde) moet men zich volgens de *Edda*, om het tot in de kleinste details juist te beschrijven, *zo rond* denken *als een ring* of schijf die midden in de hemelse oceaan (ether) zweeft. Het wordt omsloten door Iörmungand, de reusachtige Midgard- of Aard-slang, die zijn staart in de bek houdt. Dit is de wereldslang, stof en geest, het gezamenlijke product en de emanatie van Ymir, de grove rudimentaire stof, en de geest van de 'zonen van God', die alle vormen modelleerden en schiepen. Deze emanatie is het astrale licht van de kabbalisten, en de tot nu toe problematische en nauwelijks bekende aether, of het 'hypothetische agens van grote elasticiteit' van onze natuurkundigen.

Men kan uit dezelfde Scandinavische legende over de schepping van de mensheid opmaken hoe zeker de Ouden waren van de leer over de drievoudige aard van de mens. Volgens de *Völuspá* zagen Odin, Hönir en Lodur,

---

[1] Zie Cory, *Ancient Fragments*, zie onder 'Berosus', 'Eupolemus', 'Sibillijnse orakels'.

[2] Voor nadere bijzonderheden verwijzen we de lezer naar de 'Prose Edda' in Malletts *Northern Antiquities*, blz. 404ev.

die de voorvaderen van ons ras zijn, op een van hun wandelingen langs het zeestrand twee stokken op de golven drijven 'machteloos en zonder bestemming'. Odin blies er de levensadem in; Hönir begiftigde ze met een ziel en beweging; en Lodur met schoonheid, spraak, gezicht en gehoor. Ze noemden de man Askr – de es[1], en de vrouw Embla – de els. Deze eerste mensen worden geplaatst in Midgard (de midden-tuin of Eden), en erven zo van hun scheppers de stof of het anorganische leven, verstand of ziel, en zuivere geest; het eerste correspondeert dan met dat gedeelte van hun organisme dat voortkwam uit de overblijfselen van Ymir, de reus-stof, het tweede uit de Asen of goden, de afstammelingen van Bur, en het derde uit de Vanen, of de vertegenwoordigers van zuivere geest.

Een andere versie van de *Edda* laat ons zichtbare heelal ontspringen vanonder de weelderige takken van de wereldboom – de Yggdrasil, de boom met de *drie* wortels. Onder de eerste wortel vloeit de levensbron, Urdar; onder de tweede ligt de beroemde bron van Mimer, waarin in de diepte kennis en wijsheid liggen begraven. Alvader Odin vraagt om een slok van dit water; hij krijgt het, maar moet daarvoor een van zijn ogen verpanden. Het oog is in dit geval het symbool van de godheid die zich in de wijsheid van haar eigen schepping openbaart, want Odin laat het oog op de bodem van de diepe bron achter. De zorg voor de wereldboom wordt toevertrouwd aan drie maagden (de nornen of parcae) Urd, Verdande en Skuld – of het heden, het verleden en de toekomst. Elke ochtend stellen ze de duur van het menselijk leven vast, halen water uit de bron van Urd, en (152)
besprenkelen daarmee de wortels van de wereldboom, opdat hij in leven zal blijven. De uitwasemingen van de es, Yggdrasil, verdichten zich, vallen op onze aarde neer, en roepen daardoor elk deeltje onbezielde stof tot leven en doen het van gedaante veranderen. Deze boom is het symbool van het *universele* leven, zowel organisch als anorganisch; zijn emanaties stellen de geest voor die elke vorm van de schepping bezielt. Van zijn drie wortels strekt zich één naar de hemel uit, de tweede naar de woonplaats van de magiërs – reuzen, bewoners van de *hoge bergen* – terwijl aan de derde, waaronder de bron Hvergelmir ligt, het monster Nidhögg knaagt, dat de mensheid voortdurend aanzet tot het kwaad. De Tibetanen hebben ook hun wereldboom, en de legende is onnoemlijk oud. Bij hen wordt hij *Zampoen* genoemd. De eerste van zijn drie wortels strekt zich ook uit tot in de hemel, naar de top van de hoogste bergen, de tweede gaat naar het lagere gebied, de derde blijft halverwege en bereikt het oosten. De wereld-

[1] Het is opmerkelijk dat in de Mexicaanse *Popol Vuh* de mensheid uit een rietstengel wordt geschapen, en in Hesiodus uit de es, evenals in het Scandinavische verhaal.

boom van de hindoes is de *aśvattha*.[1] Zijn takken zijn de bestanddelen van de zichtbare wereld, en zijn bladeren de mantra's van de *Veda's*, symbolen van het heelal in zijn verstandelijke en ethische aard.

Wie kan de oude religieuze en kosmogonische mythen zorgvuldig bestuderen zonder in te zien dat deze opvallende overeenkomst van opvattingen, in hun exoterische vorm en esoterische geest, niet het gevolg is van louter toeval, maar duidelijk maakt dat aan alle één plan ten grondslag ligt? Het bewijst dat reeds in die eeuwen die door de ondoordringbare nevel van de overlevering aan ons oog zijn onttrokken, het menselijke, religieuze denken zich in elk deel van onze aardbol op overeenkomstige wijze ontwikkelde. Christenen noemen deze verering van de natuur in haar meest verborgen waarheden: pantheïsme. Maar wanneer het laatste, dat God in de ruimte aanbidt en openbaart in zijn enig mogelijke objectieve vorm (die van de zichtbare natuur), de mensheid voortdurend herinnert aan hem die haar schiep, en wanneer een godsdienst van theologische dogmatiek slechts dient om hem meer voor ons gezicht te verbergen, welke is dan beter afgestemd op de behoeften van de mensheid?

De hedendaagse wetenschap houdt vast aan de evolutieleer; dat doen ook het gezonde verstand en de 'geheime leer', en het denkbeeld wordt bevestigd door de legenden en mythen van de oudheid, en zelfs door de *Bijbel*, wanneer men daarin tussen de regels door leest. We zien een bloem zich langzaam ontwikkelen uit een knop, en de knop uit het zaadje. Maar waar komt het zaadje vandaan met zijn vooraf vaststaande programma van fysieke transformatie en zijn onzichtbare en dus *spirituele* krachten die geleidelijk zijn vorm, kleur en geur laten ontstaan? Het woord *evolutie* spreekt voor zich. De kiem van de tegenwoordige mensheid moet eerder hebben bestaan in de voorloper van dit ras, evenals het zaadje – waarin de
(153) bloem van de volgende zomer verborgen ligt – tot ontwikkeling kwam in de zaaddoos van zijn moederbloem; al is deze laatste misschien maar weinig verschillend van haar toekomstige nageslacht, toch verschilt ze ervan. De antediluviale voorouders van de tegenwoordige olifant en hagedis waren misschien de mammoet en de plesiosaurus; waarom zouden dan niet de voorvaderen van onze mensheid de 'reuzen' uit de *Veda's*, de *Völuspá* en *Genesis* zijn geweest? Terwijl het bepaald absurd is te geloven dat de 'vormverandering van de soorten' plaatsvond overeenkomstig enkele van de meer materialistische opvattingen van de evolutionisten, is het alleen maar natuurlijk te denken dat elke soort, van de weekdieren tot aapmens, haar eigen oorspronkelijke, kenmerkende vorm heeft gewijzigd. Stel dat we erkennen dat 'dieren van ten hoogste vier of vijf voorouders

[1] Zie Kanne, *Pantheum der ältesten Naturphilosophie*.

afstammen',[1] en desnoods dat zelfs 'alle organische wezens die ooit *op deze aarde* hebben geleefd, afstammen van een of andere oorspronkelijke vorm',[2] dan kan toch niemand dan een stekeblinde materialist, die het aan intuïtiviteit geheel ontbreekt, in ernst verwachten dat 'in de verre toekomst . . . de psychologie zal worden gebaseerd op een nieuwe grondslag, namelijk dat elke mentale kracht en elk mentaal vermogen trapsgewijs moeten worden verworven'.[3]

De fysieke mens kan, als product van de evolutie, gerust aan de beoefenaar van de exacte wetenschap worden overgelaten. Alleen hij kan licht werpen op de *fysieke* oorsprong van de mensheid. Maar waar het om de psychische en spirituele evolutie van de mens gaat, moeten we de materialist dat voorrecht beslist ontzeggen, want dat hij en zijn hoogste vermogens 'evenzeer voortbrengselen van de evolutie zijn als de nederigste plant of de nietigste worm' *kan niet* afdoende worden bewezen.[4]

Na dit te hebben gezegd, zullen we nu de evolutiehypothese van de oude brahmanen verklaren, zoals die door hen in de allegorie van de wereldboom is vormgegeven. De hindoes stellen hun mythische boom, die ze aśvattha noemen, op een andere manier voor dan de Scandinaviërs. In hun beschrijving groeit deze ondersteboven, met de takken naar beneden en de wortels naar boven; eerstgenoemde stellen de uiterlijke, zintuiglijke wereld voor – d.w.z. het zichtbare, kosmische heelal – de laatste de onzichtbare, spirituele wereld, want de wortels hebben hun ontstaan of *genesis* in de hemelse gebieden, waar de mensheid sinds de schepping van de wereld haar onzichtbare godheid heeft gelokaliseerd. Omdat de scheppende energie in het oorspronkelijke punt is ontstaan, zijn de religieuze symbolen van elk volk evenzoveel illustraties van deze metafysische hypothese die door Pythagoras, Plato en andere filosofen is uiteengezet. 'Deze (154)
Chaldeeën', zegt Philo[5], 'waren van mening dat de kosmos onder de bestaande dingen één enkel punt is, en óf dit is God (theos) zelf, óf God is daarin, en bevat de ziel van alle dingen in zich.'

Ook de Egyptische piramide stelt symbolisch dit denkbeeld van de wereldboom voor. Haar top is de mystieke schakel tussen hemel en aarde, en betekent de wortel, terwijl het grondvlak de uitgespreide takken weer-

[1] Charles Darwin, *On the Origin of Species*, 1st. ed., 1859, blz. 484.

[2] *Op.cit.* Laatstgenoemde woorden kunnen we niet goedkeuren, tenzij men erkent dat 'oorspronkelijke vorm' de eerste concrete vorm is die de geest als de *geopenbaarde* godheid aannam.

[3] *Op.cit.*, blz. 488.

[4] Lezing door T.H. Huxley, FRS, 'Darwin and Haeckel', *Popular Science Monthly*, maart 1875.

[5] *De migratione Abrahami*, §32.

geeft, die zich naar de vier hemelstreken van het stoffelijke heelal uitstrekken. Ze geeft het denkbeeld weer dat alle dingen hun oorsprong in de geest hadden, want de evolutie begon oorspronkelijk van bovenaf en ging daarna naar omlaag, in plaats van omgekeerd, zoals volgens de theorie van Darwin. Met andere woorden, er heeft een geleidelijke verstoffelijking van de vormen plaatsgevonden tot een bepaald uiterst punt van afdaling wordt bereikt. Dit is het punt waar de moderne evolutieleer de arena van de speculatieve hypothesen binnengaat. Op dit punt gekomen zullen we gemakkelijker Haeckels *Anthropogenie* begrijpen, dat de stamboom van de mens afleidt 'van zijn protoplasma-wortel, bedolven door de modder van de zeeën die bestonden vóór de oudste, fossielenhoudende gesteenten waren afgezet', zoals prof. Huxley uiteenzet. We kunnen nog gemakkelijker geloven dat de mens zich ontwikkelde 'door geleidelijke verandering van een zoogdier met een aapachtige gestel' wanneer we bedenken dat volgens Berosus dezelfde theorie (hoewel in een meer beknopte en minder elegante maar toch even begrijpelijke vorm beschreven) vele duizenden jaren vóór zijn tijd door de vis-mens Oannes of Dagon, de halfdemon van Babylonië, werd verkondigd.[1] We kunnen als een interessant feit eraan toevoegen dat deze oude evolutietheorie niet alleen in allegorieën en legenden is vastgelegd, maar ook op de muren van sommige tempels in India is afgebeeld, en in fragmentarische vorm is gevonden in de tempels van Egypte en op de tabletten van Nimrod en Ninevé, die door Layard zijn opgegraven.

Maar wat zit er achter de darwinistische afstammingslijn? Wat Darwin betreft alleen maar 'onverifieerbare hypothesen'. Want hij beschouwt, zoals hij het uitdrukt, alle wezens 'als afstammelingen in rechte lijn van een klein aantal wezens dat leefde lang vóór de eerste laag van het siluur werd afgezet'.[2] Hij doet geen poging ons mee te delen wie dit 'kleine aantal wezens' was. Maar dit beantwoordt toch heel goed aan ons doel; want alleen al doordat hun bestaan wordt erkend, verkrijgt ons beroep op de Ouden om dit denkbeeld te bevestigen en uit te werken het stempel van wetenschappelijke goedkeuring. Ondanks alle veranderingen die onze aardbol heeft ondergaan wat betreft temperatuur, klimaat, bodem en – als men het ons gezien de jongste onthullingen wil vergeven – zijn elektromagnetische toestand, zou het werkelijk gedurfd zijn te zeggen dat de oude
(155) hypothese over de mens van vóór het siluur door ook maar iets in de huidige wetenschap wordt weersproken. De bijlen van vuursteen die het eerst

[1] Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 18ev, zie over kosmogonie en zondvloed, onder 'Berosus' (uit Alexander Polyhistor).

[2] *Origin of Species*, 1ste ed., blz. 488-9.

door Boucher de Perthes in de vallei van de Somme zijn gevonden, bewijzen dat er mensen moeten hebben geleefd in een zo ver in het verleden liggend tijdperk dat men het niet kan berekenen. Wanneer wij Büchner mogen geloven, moet de mens zelfs gedurende en vóór de ijstijd (een onderafdeling van het kwartair of diluviale tijdperk die zich waarschijnlijk tot zeer ver terug daarin uitstrekt) hebben geleefd. Maar wie zal zeggen wat de volgende ontdekking ons zal brengen?

Als we onweerlegbare bewijzen hebben dat de mens al zo lang heeft bestaan, moet zijn lichamelijk gestel verbazingwekkende wijzigingen hebben ondergaan overeenkomstig de verandering van klimaat en atmosfeer. Schijnt dit niet naar analogie aan te tonen dat er, wanneer men verder teruggaat, andere wijzigingen kunnen zijn geweest die de verst verwijderde voorouders van de 'ijsreuzen' zelfs in staat stelden gelijktijdig met de vissen van het devoon of de weekdieren van het siluur te leven? Ze hebben weliswaar geen vuurstenen bijlen of beenderen of andere overblijfselen in grotten achtergelaten, maar als de Ouden het bij het rechte eind hebben, bestonden de rassen in die tijd niet alleen uit reuzen of 'machtige mannen van naam' maar ook uit 'zonen van God'. Wanneer zij die even krachtig geloven in de evolutie van de *geest* als de materialisten in die van de *stof*, ervan worden beschuldigd 'onverifieerbare hypothesen' te verkondigen, hoe gemakkelijk kunnen ze dan hun beschuldigers van antwoord dienen door te zeggen dat hun fysieke evolutie, zoals ze *zelf* erkennen, nog een 'ongeverifieerde, zo niet in feite een onverifieerbare, hypothese' is.[1] Eerstgenoemden kunnen tenminste door redenering een bewijs ontlenen aan de legendarische mythen, waarvan de reusachtige ouderdom door zowel filologen als archeologen wordt aangenomen, terwijl hun tegenstanders niet over iets dergelijks beschikken, *tenzij ze een gedeelte van de oude documenten in beeldschrift bekijken en de rest achterhouden*.

Het is bijzonder gelukkig dat, terwijl de geschriften van sommige wetenschappers, die terecht grote bekendheid hebben verworven, onze hypothesen vierkant tegenspreken, het onderzoek en het werk van andere, niet minder eminente wetenschappers onze opvattingen volledig schijnen te bevestigen. In het pas verschenen boek van Alfred R. Wallace, *The Geographical Distribution of Animals*, zien we de schrijver ernstig het denkbeeld aanhangen van 'een of ander langzaam ontwikkelingsproces' van de huidige soorten uit andere die eraan zijn voorafgegaan, terwijl zijn denkbeeld een enorm lange reeks cyclussen omvat. Wanneer dit zo is bij het dier, waarom zou dan niet de dier-mens in nog vroegere tijd zijn voorafgegaan door een volkomen 'spirituele' mens – een 'zoon van God?'

[1] Huxley, 'Darwin and Haeckel', *Popular Science Monthly*, maart 1875.

En nu keren we nog eens terug tot de symboliek van de oudste tijden en haar fysiek-religieuze mythen. Vóór we dit boek hebben voltooid, hopen we met meer of minder succes aan te tonen hoe nauw de denkbeelden van laatstgenoemden verband houden met veel resultaten van de moderne wetenschap op het gebied van natuurkunde en biologie. Onder de
(156) symbolische spreuken en de bijzondere manier van uitdrukken van de priesters van de oudheid liggen aanduidingen verborgen over wetenschappen die in de tegenwoordige cyclus nog niet zijn ontdekt. Hoe goed een onderzoeker ook bekend is met het hiëratische schrift en het stelsel van hiërogliefen van de Egyptenaren, hij moet vóór alles leren hun geschriften nauwkeurig te bestuderen. Hij moet zich met passer en liniaal in de hand ervan overtuigen dat het beeldschrift dat hij onderzoekt, nauwkeurig overeenkomt met bepaalde vaste meetkundige figuren die de verborgen sleutels tot zulke geschriften zijn, voordat hij zich aan een interpretatie waagt.

Maar er zijn mythen die voor zich spreken. Tot deze klasse kunnen we de tweeslachtige eerste scheppers van elke kosmogonie rekenen. De Griekse Zeus-Zēn (aether), en zijn vrouwen Chthonia (de chaotische aarde) en Mētis (water); Osiris en Isis-Latona – waarbij eerstgenoemde god ook aether voorstelt – de eerste emanatie van de hoogste godheid, Amun, de eerste bron van licht; de godin stelt ook hier aarde en water voor; Mithras[1], de uit een rots geboren god, het symbool van het mannelijke wereldvuur, of het verpersoonlijkte oorspronkelijke licht, en Mithra, de vuurgodin, tegelijk zijn moeder en zijn vrouw; het zuivere element vuur (het actieve of mannelijke beginsel) beschouwd als licht en warmte, samen met aarde en water of stof (het vrouwelijke of passieve element van de kosmische voortbrenging). Mithras is de zoon van Bordj, de Perzische wereldberg,[2] van waaruit hij als een schitterende lichtstraal tevoorschijn schoot. Brahmā de vuurgod en zijn vruchtbare echtgenote; en Agni van de hindoes, de schitterende godheid – uit het lichaam van deze stralende godheid komen duizend stromen van heerlijkheid en *zeven* vuurtongen voort, en ter ere van hem onderhouden de Sāgnika-brahmanen tot op heden een *eeuwig* vuur; Śiva, verpersoonlijkt door de wereldberg van de hindoes, de Meru (Himālaya). Deze verschrikkelijke vuurgoden, die volgens de legende evenals de joodse Jehovah *in een vuurzuil* uit de hemel zijn neergedaald, en een dozijn andere archaïsche godheden met een dubbel geslacht,

---

[1] Mithras werd door de Perzen beschouwd als de *theos ek petras* – god van de rots.

[2] Bordj wordt een vuurberg, een vulkaan, genoemd; daarom bevat hij vuur, rots, aarde en water – de mannelijke of actieve en de vrouwelijke of passieve elementen. De mythe heeft een diepe betekenis.

verkondigen allen luid hun verborgen betekenis. Wat zouden deze mythen over tweeslachtige wezens anders kunnen betekenen dan het fysisch-chemische beginsel van de oorspronkelijke schepping? De eerste openbaring van de hoogste Oorzaak in haar drievoudige manifestatie van geest, kracht en stof; de goddelijke *wisselwerking* bij haar beginpunt van evolutie, allegorisch voorgesteld als het huwelijk van *vuur* en water, voortbrengselen van de elektriserende geest, de vereniging van het mannelijke actieve beginsel met het vrouwelijke passieve element, die de ouders worden van hun aardse kind, de kosmische stof, de *prima materia*, waarvan de geest de aether is en de schaduw het astrale licht!

Zo kan van alle wereldbergen, wereldeieren, wereldbomen, wereldslangen en wereldzuilen worden aangetoond dat ze wetenschappelijk bewezen waarheden van de natuurfilosofie belichamen. Al deze bergen (157)
bevatten, met zeer geringe wijzigingen, de op allegorische wijze uitgedrukte beschrijving van de allereerste kosmogonie; de wereldbomen beschrijven de daaropvolgende evolutie van geest en stof; de wereldslangen en -zuilen herinneren ons symbolisch aan de verschillende kenmerken van deze dubbele evolutie in de eindeloze wisselwerking van kosmische krachten. In de mysterieuze schuilhoeken van de berg – de schoot van het heelal – bereiden de goden (of natuurkrachten) de atomaire kiemen van organisch leven, en tegelijkertijd de levensdrank, die wanneer daarvan wordt geproefd, in de mens-stof de mens-*geest* doet ontwaken. De soma, de offerdrank van de hindoes, is die heilige drank. Want bij de schepping van de *prima materia*, toen de grofste delen daarvan werden gebruikt voor de fysieke wereld in wording, vervulde de meer goddelijke essentie daarvan het heelal, en doordrong en omwikkelde op onzichtbare wijze met haar etherische golven het pasgeboren kind, deed het ontwikkelen en prikkelde het tot activiteit, terwijl het langzaam uit de eeuwige chaos evolueerde.

Van de poëzie van het abstracte denken gingen deze wereldlijke mythen geleidelijk over in concrete beelden van kosmische symbolen, zoals archeologen die nu vinden. De slang, die zo'n belangrijke rol speelt in de voorstellingswereld van de Ouden, werd door de absurde interpretatie van de slang uit het boek *Genesis* verlaagd tot een synoniem van Satan, de vorst van de duisternis, terwijl deze mythe met haar verschillende symbolische betekenissen toch een van de meest vindingrijke is. Voor de één is zij als agathodaimōn (of goede geest) het symbool van de geneeskunde en van de onsterfelijkheid van de mens. Ze omringt de afbeeldingen van de meeste goden van gezondheid of hygiëne. De *gezondheidsbeker* in de Egyptische mysteriën was omwonden met slangen. Omdat het kwade alleen kan ontstaan door overdrijving van het goede, werd de slang, in een

ander aspect, het beeld van de stof, die, naarmate ze zich meer van haar oorspronkelijke, spirituele bron verwijdert, steeds meer onderhevig wordt aan het kwade. In de oudste Egyptische afbeeldingen, zoals in de kosmogonische allegorieën van Kneph, wordt de wereldslang, wanneer ze de stof symboliseert, gewoonlijk afgebeeld in een cirkel; ze ligt recht over de evenaar, en duidt zo aan dat het heelal van astraal licht, waaruit de fysieke wereld zich ontwikkelde, terwijl het laatstgenoemde begrenst, zelf door Emepht, of de hoogste eerste oorzaak, wordt begrensd. Ptah, die Ra voortbrengt, en de enorme aantallen vormen waaraan hij het leven schenkt, worden afgebeeld als kruipende uit het wereld-ei, omdat dit de meest bekende vorm is van datgene waarin de kiem van elk levend wezen wordt geplaatst en ontwikkeld. Wanneer de slang de eeuwigheid en onsterfelijkheid voorstelt, omsluit hij, door in zijn staart te bijten, de wereld en geeft daarmee het oneindige aan. Hij wordt dan het astrale licht. De leerlingen uit de school van Pherecydes onderwezen dat de ether (Zeus of Zēn) de allerhoogste hemel is, die de hoogste wereld omsluit, en dat zijn licht (het astrale) het geconcentreerde oorspronkelijke element is.

Dit is de oorsprong van de slang, die in de christelijke tijd veranderde
(158) in Satan. Het is de Od, de Ob en de Or van Mozes en de kabbalisten. In passieve toestand is het astrale licht – wanneer het inwerkt op hen die onbewust in de stroom ervan worden getrokken – de Ob, of de Python. Mozes was vastbesloten allen uit te roeien die gevoelig waren voor die invloed en die zich gemakkelijk lieten beheersen door de slechte wezens die zich in de astrale golven bewegen zoals vissen in het water; wezens die ons omringen en die Bulwer-Lytton in *Zanoni* 'de wachters op de drempel' noemt. Het wordt de Od, zodra het tot leven wordt gewekt door de *bewuste uitstroming* van een onsterfelijke ziel, want dan werken de astrale stromingen onder de leiding van óf een adept, een zuivere geest, óf een bekwame magnetiseur, die zelf zuiver is en de blinde krachten weet te beheersen. In zulke gevallen daalt een hoge planeetgeest, een van de soort wezens die nooit belichaamd zijn geweest (hoewel er velen uit deze hiërarchieën op aarde hebben geleefd), af en toe zelfs op onze aardbol neer, zuivert de omringende atmosfeer, stelt de proefpersoon in staat om te zien, en opent in hem de bronnen van de ware goddelijke profetie. Wat de term Or betreft, dit woord wordt gebruikt om bepaalde occulte eigenschappen van de universele werkende kracht aan te duiden. Het behoort meer tot het terrein van de alchemist, en is voor het grote publiek niet van belang.

Anaxagoras van Clazomenae, de schrijver van het *Homoiomerische* stelsel van filosofie, geloofde vast dat de spirituele prototypen van zowel alle dingen als hun elementen te vinden waren in de grenzeloze ether, waar-

in ze waren ontstaan, waaruit ze zich ontwikkelden en waarheen ze van de aarde terugkeerden. Evenals de hindoes, die hun ākāśa (hemel of ether) hadden verpersoonlijkt, en er een goddelijke entiteit van hadden gemaakt, hadden de Grieken en Romeinen van aether een godheid gemaakt. Vergilius noemt Zeus *pater omnipotens aether*,[1] *Magnus*, de grote god, Aether.

De hierboven aangeduide wezens zijn de elementalen van de kabbalisten,[2] die door de christelijke geestelijkheid worden betiteld als 'duivels', de vijanden van de mensheid.

In zijn hoofdstuk over de duivels merkt Des Mousseaux ernstig op: 'Tertullianus heeft *formeel* het geheim van hun sluwheid al ontdekt.'[3] (159)

Dat is een onschatbare ontdekking. Nu we over de verstandelijke activiteit van de heilige vaders en hun prestaties op het gebied van de astrale antropologie zoveel hebben gehoord, hoeven we helemaal niet verbaasd te zijn als ze in het enthousiasme van hun spirituele onderzoek hun eigen planeet zozeer hebben verwaarloosd dat ze haar soms niet alleen het recht op beweging hebben ontzegd, maar zelfs haar bolvorm hebben ontkend.

Bij Langhorne, de vertaler van Plutarchus, vinden we het volgende: 'Dionysius van Halicarnassus is van mening dat Numa de tempel van Vesta *in een ronde vorm* bouwde om daarmee de gedaante van de aarde voor te stellen, want met Vesta werd de aarde bedoeld'.[4] Bovendien was

---

[1] Vergilius, *Georgica*, boek 2.

[2] Porphyrius en andere filosofen verklaren de aard van deze *wachters op de drempel*. Ze zijn ondeugend en onbetrouwbaar, hoewel sommigen heel vriendelijk en volkomen onschadelijk zijn, maar zo zwak dat ze de grootste moeite hebben om in contact te komen met stervelingen, van wie ze het gezelschap onophoudelijk zoeken. Eerstgenoemden zijn niet schadelijk door verstandelijke kwaadwilligheid. De wet van de spirituele evolutie heeft hun instinct nog niet ontwikkeld tot verstand, waarvan het hoogste licht slechts aan de onsterfelijke geesten toebehoort, zodat hun verstandelijke vermogens latent zijn en zijzelf daarom niet verantwoordelijk zijn.

Maar de roomse kerk spreekt de kabbalisten tegen. Augustinus heeft over dat onderwerp zelfs een gedachtewisseling met de neoplatonist Porphyrius. 'Deze geesten', zegt hij, 'zijn niet onbetrouwbaar door hun aard, zoals Porphyrius, de theürg, beweert, maar door kwaadwilligheid. Ze geven zich uit voor *goden* en voor *de zielen van de gestorvenen*' (*De civitate Dei*, 10:11). Tot zover is Porphyrius het met hem eens; 'maar ze geven zich niet uit voor *demonen* [lees: duivels], want dat zijn ze in feite!' voegt de bisschop van Hippo eraan toe. Maar onder welke klasse moeten we dan de mensen *zonder hoofd* rangschikken, waarvan Augustinus ons wil doen geloven dat hij ze zelf heeft gezien? of de saters van Hiëronymus, die, zoals hij beweert, geruime tijd in Alexandrië waren te zien? 'Het waren', zo zegt hij, 'mensen met bokkenpoten en -staarten', en, als we hem mogen geloven, werd een van deze saters *in zuur ingemaakt* en in een ton aan keizer Constantijn gezonden!

[3] *Moeurs et pratiques des démons*, blz. 44-5.

[4] Vgl. Plutarch, *Levens*, Numa, §11. Vgl. Dionysius Halic., *Antiq. Rom.*, 2:66.

Philolaus evenals alle andere pythagoreeërs van mening dat het element vuur zich in het middelpunt van het heelal bevond. Als Plutarchus dit onderwerp bespreekt, zegt hij over de pythagoreeërs dat 'ze denken dat de aarde niet onbeweeglijk is en niet in het middelpunt van de wereld ligt, maar dat ze rondwentelt om de vuurbol; en dat ze noch een van de meest waardevolle noch een van de belangrijkste delen van de grote machine is. Men zegt dat ook Plato die opvatting had.'[1] Hieruit blijkt dus dat de pythagoreeërs Galileï's *ontdekking* vóór zijn geweest.

Wanneer men het bestaan van zo'n onzichtbaar heelal eenmaal erkent – zoals waarschijnlijk zal gebeuren indien de speculaties van de schrijvers van *The Unseen Universe* ooit door hun collega's worden aanvaard – dan worden veel verschijnselen duidelijk die tot nu toe mysterieus en onverklaarbaar waren. Het werkt in op het gestel van de gemagnetiseerde mediums, het doordringt en verzadigt hen door en door, ongeacht of het wordt bestuurd door de krachtige wil van een hypnotiseur, of door onzichtbare wezens die hetzelfde gevolg teweegbrengen. Heeft de stille werking eenmaal plaatsgehad, dan verlaat de astrale of siderische schaduwvorm van de gehypnotiseerde proefpersoon zijn verlamde, aardse omhulsel, en na in de grenzeloze ruimte te hebben rondgezworven bereikt ze de drempel van de mysterieuze 'grens'. De poorten van de voorhof die de ingang naar het 'zwijgende land' afsluiten, staan voor hem nu slechts gedeeltelijk op een kier; ze zullen voor de ziel van de somnambule in trance pas wijd open vliegen op de dag dat hij, verenigd met zijn hogere onsterfelijke essentie, zijn sterfelijke omhulsel voor altijd zal hebben afgelegd. Vóór die tijd kan de ziener of zieneres slechts door een spleet kijken; het hangt van de scherpte van de spirituele blik van de helderziende af of hij meer of minder daarin kan kijken.

(160) De drie-eenheid is een denkbeeld dat alle oude volkeren gemeen hadden. De drie devatā's – de trimūrti van de hindoes; de *drie hoofden* van de joodse kabbala.[2] 'Drie hoofden worden in en over elkaar gehouwen.' De drie-eenheid van de Egyptenaren en die van de mythologische Grieken waren eveneens voorstellingen van de eerste drievoudige emanatie, die twee mannelijke en één vrouwelijk beginsel bevat. Het is de vereniging van de mannelijke logos of wijsheid, de geopenbaarde godheid, met de vrouwelijke aura of anima-mundi – 'de heilige pneuma' die de sefira van de kabbalisten is en de sophia van de hoogbeschaafde gnostici – die alle zichtbare en onzichtbare dingen voortbracht. Terwijl de ware metafysische

[1] *Op.cit.*

[2] 'Tria capita exsculpta sunt, unum intra alterum, et alterum supra alterum', *Zohar*, 'Idra Zuta', §2.

verklaring van dit universele dogma binnen de muren van de heiligdommen bleef, verpersoonlijkten de Grieken, met hun zin voor poëzie, het in veel prachtige mythen. In de *Dionysiaca* van Nonnus wordt de god Bacchus – naast zijn rol in andere allegorieën – voorgesteld als verliefd op de zachte, levenwekkende adem (de heilige pneuma), onder de naam *aura placida* (letterlijk: rustige luchtstroom). En nu zullen we Godfrey Higgins aan het woord laten: 'Toen de *onwetende* kerkvaders hun almanak samenstelden, maakten ze van deze zachte koele wind twee rooms-katholieke heiligen', Aura en Placida! Ze gingen zelfs zover om de vrolijke god te veranderen in St. Bacchus en lieten zelfs *zijn doodkist en relikwieën in Rome zien*. Het feest van de twee 'gezegende heiligen' Aura en Placida valt op 5 oktober, vlak voor het feest van de heilige Bacchus.[1]

Hoeveel poëtischer en grootser is de religieuze geest die men in de 'heidense' Oud-Noorse scheppingslegenden vindt! In de grenzeloze afgrond van de werelddiepte, de ginnungagap, waar de kosmische stof en de oerkrachten in blinde woede en strijd razen, blaast plotseling de dooiwind. Het is de 'ongeopenbaarde God', die zijn weldadige adem zendt vanuit Muspellsheim, de sfeer van hemels vuur, in de gloeiende stralen waarvan dit grote wezen woont, ver buiten de grenzen van de wereld van de stof; en de animus van de onzichtbare, de geest die zweeft boven de donkere peilloze wateren, schept orde uit de chaos, en na de aanzet tot de hele schepping te hebben gegeven, trekt de eerste oorzaak zich terug, en blijft voor altijd in een verborgen toestand![2]

Deze heidense Scandinavische liederen bevatten zowel religie als wetenschap. Laten we als voorbeeld van laatstgenoemde de opvatting van Thor, de zoon van Odin, nemen. Wanneer deze Hercules van het noorden het handvat van zijn vreselijke wapen, de bliksemflits of elektrische hamer, wil grijpen moet hij zijn *ijzeren* handschoenen aantrekken. Hij draagt ook een magische riem, bekend als de *krachtgordel*, die, wanneer (161)
hij zich daarmee heeft omgord, zijn hemelse kracht zeer versterkt. Hij rijdt op een wagen getrokken door twee rammen met zilveren teugels, en zijn ontzagwekkende voorhoofd is omlijst door een krans van sterren. Zijn wagen heeft een puntige ijzeren disselboom, en de vonken spattende wielen rollen voortdurend over rommelende donderwolken. Hij zwaait zijn hamer met onweerstaanbare kracht tegen de opstandige ijsreuzen, die hij doet smelten en vernietigt. Wanneer hij zich naar de Urdar-bron begeeft,

[1] G. Higgins, *Anacalypsis*, deel 2, blz. 85; ook Dupuis, *Origine de tous les cultes*, deel 3, blz. 151.

[2] Mallet, *Northern Antiquities*, blz. 401-6; en 'Het lied van de Völuspá' in de *Edda*.

waar de goden in vergadering bijeenkomen om te beslissen over het lot van de mensheid, gaat alleen hij te voet, terwijl de andere goden te paard gaan. Hij loopt uit vrees dat hij, bij het gaan over Bifröst (de regenboog), de veelkleurige Asenbrug, haar met zijn donderwagen in brand zou steken, en tegelijkertijd de Urdar-wateren aan het koken zou brengen.

Hoe kan deze mythe, in duidelijke taal weergegeven, anders worden verklaard dan dat de makers van de Oud-Noorse legenden volkomen bekend waren met elektriciteit? Thor, de personificatie van elektriciteit, hanteert zijn bijzondere element alleen wanneer hij is beschermd door handschoenen van *ijzer*, wat de natuurlijke geleider van elektriciteit is. Zijn krachtgordel is een gesloten circuit waarlangs de geïsoleerde stroom moet gaan, in plaats van zich in de ruimte te verspreiden. Wanneer hij met zijn wagen door de wolken snelt, is hij elektriciteit in haar *actieve* toestand, zoals blijkt uit de vonken die van de wielen spatten en de ratelende donder van de wolken. De puntige ijzeren disselboom van de wagen doet denken aan een bliksemafleider; de twee rammen, die dienstdoen als rossen, zijn de bekende oude symbolen van de mannelijke of voortbrengende kracht; hun zilveren teugels geven het vrouwelijke beginsel weer, want zilver is het metaal van Luna, Astartē, Diana. Daarom zien we in de ram en zijn teugel de actieve en passieve beginselen van de natuur in hun tegenstelling verenigd, het ene vooruitsnellend, het andere tegenhoudend, terwijl beide ondergeschikt zijn aan het wereld-doordringende, elektrische beginsel, dat hen aandrijft. Het gevolg van de elektriciteit, die de impuls geeft, en van de mannelijke en vrouwelijke beginselen die zich eindeloos in onderlinge verbanden verenigen en opnieuw verenigen, is de evolutie van de zichtbare natuur, waarvan de schitterende bekroning het planetenstelsel is, dat bij de mythische Thor wordt gesymboliseerd door de krans van glinsterende bollen die zijn voorhoofd sieren. Wanneer hij actief is, vernietigen zijn vreselijke donderslagen alles, zelfs de andere kleinere titanische krachten. Maar hij gaat te voet over de regenboogbrug, Bifröst, omdat hij om zich te kunnen begeven onder de andere minder machtige goden dan hijzelf, genoodzaakt is in een *latente* staat te verkeren, wat hij in zijn wagen niet zou kunnen; anders zou hij alles in brand steken en vernietigen. De betekenis van de Urdar-bron, die Thor vreest te doen koken, en de oorzaak van zijn aarzeling, zullen pas dan door onze natuurkundigen worden begrepen, wanneer de wederzijdse elektromagnetische banden tussen de talloze delen van het planetenstelsel, waarvan men het bestaan nu pas begint te vermoeden, nauwkeurig zullen zijn vastgesteld. Een glimp van de waar-
(162) heid wordt gegeven in recente wetenschappelijke artikelen van prof. Mayer en prof. Sterry Hunt. De oude filosofen geloofden dat niet alleen

vulkanen maar ook heetwaterbronnen door concentraties van ondergrondse elektrische stromen worden veroorzaakt, en dat diezelfde oorzaak verschillende soorten minerale afzettingen teweegbracht, die geneeskrachtige bronnen vormen. Brengt men hiertegenin dat dit feit niet duidelijk wordt aangegeven door de oude schrijvers, die volgens de mening van de 19de eeuw nauwelijks bekend waren met elektriciteit, dan kunnen we daarop eenvoudig antwoorden dat niet alle werken die oude wijsheid bevatten nu in het bezit zijn van onze wetenschappers. De heldere, koele wateren van Urdar waren nodig voor de dagelijkse besproeiing van de mystieke wereldboom; en als ze door Thor – of actieve elektriciteit – in beroering waren gebracht, dan zouden ze in minerale bronnen zijn veranderd die ongeschikt zijn voor dat doel. Voorbeelden zoals de bovenstaande zullen steun geven aan de bewering van de filosofen van de oudheid dat *er in elke mythos een logos is*, of een ondergrond van waarheid in elk fictief verhaal.

6

Psychofysieke verschijnselen

> Hermes, die altijd de boodschapper is van mijn decreten, . . .
> Nam daarop zijn staf, waarmee hij de ogen van stervelingen naar welgevallen sluit, en de slapenden naar welgevallen weer doet ontwaken.
> – Homerus, *Odyssee*, boek 5

> Ik zag de ringen van Samothrake springen, en het ijzervijlsel dansen in een koperen schaal, zodra de magneetsteen daaronder was geplaatst; en met wilde schrik scheen het ijzer ervoor te vluchten in onbuigzame haat. – Lucretius, *De rerum natura*, boek 6

> Maar datgene waardoor de broederschap zich voornamelijk onderscheidt is haar verbazingwekkende kennis van de hulpmiddelen van de geneeskunde. Ze werkt niet met toverformules maar met kruiden.
> – Manuscript, *Verslag over de oorsprong en de eigenschappen van de ware rozenkruisers*

Een van de grootste waarheden die ooit door een wetenschapper is uitgesproken, is de opmerking van prof. Cooke in zijn *The New Chemistry* (blz. 11).

> De geschiedenis van de wetenschap toont aan dat een tijdperk moet worden voorbereid voordat wetenschappelijke waarheden kunnen wortel schieten en groeien. De voorgevoelens van de wetenschap zijn vruchteloos gebleven omdat deze zaden van waarheid op onvruchtbare bodem vielen; maar als het tijdstip daarvoor eenmaal is aangebroken, heeft het zaad wortel geschoten en is de vrucht rijp geworden . . . iedere onderzoeker verbaast zich erover te zien hoe klein het aandeel van nieuwe waarheden is die zelfs door het grootste genie aan de reeds bestaande voorraad zijn toegevoegd.

Na de omwenteling die de scheikunde onlangs heeft doorgemaakt, is het heel goed mogelijk om de aandacht van scheikundigen op dit feit te vestigen; en het zou niet vreemd zijn als het minder tijd kostte om de beweringen van de alchemisten onpartijdig te onderzoeken en vanuit een redelijk gezichtspunt te bestuderen dan om die omwenteling tot stand te brengen. De smalle kloof te overbruggen die nu de *nieuwe* scheikunde van de *oude* alchemie scheidt, is nauwelijks moeilijker dan wat men deed door

van het dualisme te komen tot de wet van Avogadro.

Zoals Ampère nodig was om Avogadro bij de huidige scheikundigen bekend te maken, evenzo zal van Reichenbach ooit blijken dat hij met zijn *od* de weg heeft gebaand voor een eerlijke waardering van Paracelsus. Het duurde meer dan 50 jaar voordat men in scheikundige berekeningen moleculen als eenheden aannam; misschien kost het minder dan de helft van die tijd om de schitterende verdiensten van de Zwitserse mysticus te doen erkennen. De waarschuwende woorden over genezende mediums[1] die men elders zal aantreffen, hadden geschreven kunnen zijn door iemand die zijn (164)
werken had gelezen. 'U moet weten', zegt hij, 'dat de magneet die levensgeest in de mens is die door de geïnfecteerde wordt opgezocht, omdat beiden zich verenigen met de chaos buiten zich. En zo besmetten de ongezonden door magnetische aantrekking de gezonden.'

De eerste oorzaken van de ziekten waarmee de mensen worden geplaagd, het geheime verband tussen fysiologie en psychologie waarnaar nu door wetenschappers met moeite vergeefs wordt gezocht om een of ander aanknopingspunt te vinden waarop zij hun beschouwingen kunnen baseren, de bijzondere therapieën en geneesmiddelen voor elke kwaal van het menselijk lichaam zijn alle in zijn omvangrijke werken beschreven en verklaard. Elektromagnetisme, de zogenaamde *ontdekking* van prof. Oersted, werd drie eeuwen tevoren door Paracelsus gebruikt. Dit kan worden bewezen door een kritisch onderzoek van zijn manier om ziekten te genezen. Het is niet nodig over de door hem bereikte resultaten op het gebied van de scheikunde uit te wijden, want eerlijke en onbevooroordeelde schrijvers erkennen dat hij een van de grootste scheikundigen van zijn tijd was.[2] Brierre de Boismont noemt hem een 'genie', en is het eens met Deleuze dat hij een nieuw tijdperk in de geschiedenis van de geneeskunde schiep. Het geheim van zijn geslaagde en, naar men zei, magische genezingen ligt in zijn diepe minachting voor de zogenaamd geleerde 'autoriteiten' van zijn tijd. Paracelsus zegt:

> Ik zocht naar waarheid en overlegde bij mezelf hoe ik, indien er in deze wereld geen leraren in de medicijnen waren, die kunst zou kunnen leren? Niet anders dan uit het grote, geopende boek van de natuur, geschreven door de vinger van God. . . . Ik word beschuldigd en aangeklaagd dat ik niet via de juiste deur bij die kunst ben binnengekomen. Maar wat is de juiste? Galenus, Avicenna, Mesua, Rhazes, of de natuur zelf? Ik geloof de laatste! Door deze deur trad ik binnen, en het licht van de natuur, en niet de apothekerslamp, wees me de weg.

[1] Uit een Londens spiritisten-tijdschrift.

[2] Hemmann, *Medicinisch-chirurgische Aufsätze*, Berlijn, 1778, blz. 19ev.

Deze totale verachting voor eenmaal vastgestelde wetten en wetenschappelijke formules, dit verlangen van de sterfelijke stof om zich te vermengen met de geest van de natuur en alleen daarvan gezondheid en hulp en het licht van de waarheid te verwachten, waren de oorzaak van de diepgewortelde haat die de dwergen van zijn tijd voor de vuurfilosoof en alchemist koesterden. Geen wonder dat hij van kwakzalverij en zelfs van dronkenschap werd beschuldigd. Van de laatste aanklacht wordt hij door Hemmann stoutmoedig en onbevreesd vrijgesproken. Laatstgenoemde bewijst dat de oneerlijke beschuldiging afkomstig was van 'Oporinus, die enige tijd bij hem inwoonde om zijn geheimen te leren kennen maar zijn doel niet bereikte; vandaar de kwade geruchten van zijn leerlingen en van apothekers'. Hij was de stichter van de school voor dierlijk magnetisme, en de ontdekker van de occulte eigenschappen van de magneet. Hij werd door zijn tijdgenoten gebrandmerkt als een tovenaar, omdat de genezingen die hij tot stand bracht wonderbaarlijk waren. Drie eeuwen later werd ook baron Du Potet door de roomse kerk van tovenarij en duivelaanbidding
(165) beschuldigd, en door de Europese academici van kwakzalverij. Volgens de vuurfilosofen zal de scheikundige zich niet verwaardigen het 'levende vuur' anders te beschouwen dan zijn collega's. 'U bent vergeten wat uw voorvaderen u daarover hebben geleerd – of beter gezegd u heeft het nooit geweten . . . het is *te duidelijk* voor u!'[1]

Een werk over magisch-spirituele filosofie en occulte wetenschap zou onvolledig zijn als daarin geen bijzondere aandacht werd besteed aan de geschiedenis van het dierlijke magnetisme sinds Paracelsus de schoolgeleerden van de tweede helft van de 16de eeuw daardoor versteld deed staan.

We zullen kort het verschijnen ervan in Parijs bespreken toen het daar door Anton Mesmer vanuit Duitsland werd geïntroduceerd. Laten we voorzichtig en behoedzaam de oude papieren bestuderen die nu in de Academie van Wetenschappen van die hoofdstad liggen te beschimmelen, want daarin zullen we zien dat de *onsterfelijken*, na op hun beurt elke ontdekking sinds Galileï te hebben verworpen, ten slotte als hoogtepunt de rug toekeren aan het magnetisme en hypnotisme. Ze sloten vrijwillig voor zichzelf de deuren die leiden naar die grootste geheimen van de natuur, die verborgen liggen in de donkere gebieden van zowel de psychische als de fysieke wereld. Het grote universele oplosmiddel, de alkahest, lag binnen hun bereik – ze schonken er geen aandacht aan; en nu, nadat bijna 100 jaar zijn verstreken, lezen we de volgende bekentenis:

> En toch is het waar dat onze wetenschap [scheikunde] buiten de grenzen van de directe waarneming niet onfeilbaar is, en dat onze theo-

[1] Robert Fludd, *Summum bonum*, *etc*.

rieën en stelsels, hoewel ze alle *misschien* een kern van waarheid bevatten, veelvuldige veranderingen ondergaan, en vaak radicaal worden gewijzigd.[1]

De dogmatische bewering dat hypnotisme en dierlijk magnetisme slechts hallucinaties zijn betekent dat die bewering kan worden bewezen. Maar waar zijn die bewijzen die in de wetenschap als enige gezag moesten hebben? Duizenden keren werd de academici de gelegenheid geboden zich van die waarheid te overtuigen; maar ze hebben dit steeds afgeslagen. Vergeefs roepen hypnotiseurs en genezers het getuigenis in van de doven, lammen, zieken en stervenden, die door eenvoudige manipulaties en de apostolische 'handoplegging' werden genezen of weer tot leven werden gebracht. 'Toevallige samenloop van omstandigheden', is het gebruikelijke antwoord, wanneer het feit te duidelijk waar is om geheel te worden ontkend; 'hersenschim', 'overdrijving', 'kwakzalverij', zijn geliefde termen van onze maar al te talrijke Thomassen. De bekende Amerikaanse genezer Newton heeft meer ogenblikkelijke genezingen teweeggebracht dan menig beroemd arts in New York in zijn hele leven aan patiënten heeft gehad; de zouaaf Jacob heeft in Frankrijk een soortgelijk succes gehad. Moeten we het gezamenlijke bewijsmateriaal van de laatste 40 jaar over dit onderwerp dan geheel als een illusie beschouwen, als het samenspannen van handige kwakzalvers, en als waanzin? Alleen al het fluisteren van zo'n enorme mis- (166)
vatting zou gelijkstaan met zichzelf van waanzin te beschuldigen.

Ondanks de recente veroordeling van Leymarie, ondanks de spot van de sceptici en van de grote meerderheid van artsen en wetenschappers, de geringe populariteit van het onderwerp en bovenal de onvermoeibare vervolgingen door de rooms-katholieke geestelijkheid, die in de hypnose de traditionele vijand van de vrouw bestrijdt, is de waarheid van de verschijnselen ervan zo duidelijk en onbedwingbaar dat zelfs de Franse rechterlijke macht genoodzaakt was, hoewel met grote aarzeling, toch stilzwijgend het bestaan ervan te erkennen. De beroemde *helderziende* Madame Roger werd ervan beschuldigd samen met haar hypnotiseur, dr. Fortin, onder valse voorwendsels geld te hebben verkregen. Op 18 mei 1876 stond ze terecht voor het *Tribunal Correctionnel* van de Seine. Haar getuige was baron Du Potet, in Frankrijk al 50 jaar de grootmeester van de hypnose, haar advocaat de niet minder beroemde Jules Favre. De waarheid overwon deze keer – de beschuldiging werd ingetrokken. Was het de buitengewone welsprekendheid van de redenaar, of waren het de naakte, onbetwistbare en onaantastbare feiten die de overwinning brachten? Maar Leymarie, de redacteur van de *Revue Spirite*, had ook feiten in zijn voordeel, en boven-

[1] Prof. J.P. Cooke, *The New Chemistry*, blz. 12.

dien het getuigenis van meer dan 100 eerbiedwaardige personen, onder wie de namen van belangrijke families in Europa. Hierop is slechts één antwoord mogelijk – de rechterlijke macht waagde het niet de feiten van het hypnotisme in twijfel te trekken. Foto's van geesten, het kloppen door geesten, schrijven, bewegen, praten en zelfs materialisaties van geesten kunnen worden nagebootst; er is nu in Europa of Amerika bijna geen fysiek verschijnsel dat niet door een handige goochelaar met toestellen kan worden nagemaakt. Alleen de wonderen van het hypnotisme en de subjectieve verschijnselen tarten listige bedriegers, scepsis, strikte wetenschap en oneerlijke mediums; *het is onmogelijk de cataleptische toestand voor te wenden*. Spiritisten die graag willen dat hun waarheden worden verkondigd en aan de wetenschap worden opgedrongen, leggen zich toe op hypnotische verschijnselen. Breng op het toneel van Egyptian Hall een somnambule die in een diepe, hypnotische slaap is verzonken. Laat haar hypnotiseur haar bevrijde geest uitzenden naar alle plaatsen die door het publiek worden opgenoemd; beproef haar helderziendheid en helderhorendheid; steek spelden in elk deel van haar lichaam waarover de hypnotiseur zijn strijkbewegingen heeft gemaakt; steek naalden door de huid onder haar oogleden; brand haar vlees en rijt het open met een scherp instrument. 'Wees niet bang!', roepen Regazzoni en Du Potet, Teste en Pierrard, Puységur en Dolgoroeki uit – 'een gehypnotiseerde of in trance gebrachte proefpersoon *bezeert zich nooit!*' En wanneer u dit alles heeft gedaan, nodig dan de één of andere in uw tijd bekende goochelaar – die hunkert naar overdreven lof en die handig is in het nabootsen van elk spiritistisch verschijnsel of beweert dat te zijn – uit om *zijn* lichaam aan dezelfde proeven te onderwerpen![1]

(167) De toespraak van Jules Favre zou anderhalf uur hebben geduurd en de rechters en het publiek door zijn welsprekendheid in zijn ban hebben gehouden. Wij, die Jules Favre hebben gehoord, nemen dit graag aan; maar de bewering in de laatste zin van zijn betoog was ongelukkigerwijs voorbarig en tegelijkertijd onjuist.

We staan voor een verschijnsel dat *door de wetenschap wordt erkend* zonder dat ze probeert het te verklaren. *Het publiek lacht mis-*

[1] In het *Bulletin de l'Académie de Médecine*, Parijs, 1836, deel 1, blz. 343-4, kan men het verslag van dr. Oudet vinden, die, om zich van de staat van ongevoeligheid van een dame in hypnotische slaap te overtuigen, haar met spelden prikte, een lange speld tot aan de kop in het vlees stak, en een van haar vingers gedurende enige seconden in de vlam van een kaars hield. Een kankergezwel werd uit de borst van een zekere Mw. Plantain gesneden. De operatie duurde 12 minuten; gedurende de hele tijd sprak de patiënte heel rustig met haar hypnotiseur, en voelde zelfs niet de geringste pijn (*Op.cit.*, deel 2, blz. 370-8).

> *schien erom*, maar onze meest gerenommeerde artsen beschouwen het met ernst. Het recht kan niet langer voorbijgaan aan wat *de wetenschap heeft erkend*!

Als deze stellige uitspraak op feiten was gebaseerd, en het hypnotisme onpartijdig was onderzocht door veel in plaats van door enkele echte wetenschappers die meer ernaar verlangen om de natuur te onderzoeken dan om eigen doelen na te streven, dan zou het publiek *nooit* erom lachen. Het publiek is een trouw en volgzaam kind, en gaat zonder aarzelen waarheen het kindermeisje het brengt. Het kiest zijn afgoden en voorwerpen van verering, en aanbidt ze met meer of minder kabaal, en draait zich dan met een verlegen vleiende blik om, om te zien of het kindermeisje, de oude juffrouw 'Publieke Opinie', tevreden is.

De oude kerkvader Lactantius zou hebben opgemerkt dat geen scepticus in zijn tijd tegenover een magiër zou hebben durven beweren dat de ziel het lichaam niet overleefde, maar tegelijk daarmee stierf, 'want hij zou dit onmiddellijk weerleggen door de zielen van de doden op te roepen, ze voor het menselijk oog zichtbaar te maken, en ze toekomstige gebeurtenissen te laten voorspellen'.[1] Zo verging het de rechters in de zaak van Mw. Roger. Baron Du Potet was er, en ze waren *bang* om hem de somnambule te zien hypnotiseren, en hen dus te dwingen niet alleen in het verschijnsel te geloven, maar het te erkennen – wat veel erger was.

Om terug te komen op de leer van Paracelsus: zijn onbegrijpelijke maar levendige stijl moet worden gelezen zoals de boekrol van Ezechiël, '*van binnen en van buiten*'. Het was in die tijd heel gevaarlijk afwijkende theorieën te verkondigen; de kerk was machtig, en tovenaars werden bij dozijnen verbrand. Daarom zien we dat Paracelsus, Agrippa en Eugenius Philalethes evenzeer bekend waren om hun vrome uitlatingen als om hun resultaten op het gebied van de alchemie en magie. De volledige opvattingen van Paracelsus over de occulte eigenschappen van de magneet worden gedeeltelijk verklaard in zijn welbekende boek, *Archidoxa*, waarin hij een wonderbaarlijke tinctuur beschrijft, een aan een magneet onttrokken medicijn dat *magisterium magnetis* wordt genoemd, en gedeeltelijk in *De ente Dei* en *De ente astrorum*, boek 1. Maar de verklaringen worden alle uitgedrukt in een taal die voor niet-ingewijden onbegrijpelijk is. Hij zegt: (168)

> Iedere boer ziet dat een magneet het ijzer aantrekt, maar een wijs mens moet dit zelf onderzoeken. . . . Ik heb ontdekt dat de magneet naast deze zichtbare kracht, namelijk die om ijzer aan te trekken, nog een andere *verborgen* kracht bezit.

[1] *Divinae institutiones*, 7:13.

Hij toont verder aan dat in de mens een '*sterren*-kracht' verborgen ligt: die emanatie van de sterren en hemellichamen waaruit de spirituele vorm van de mens – de astrale geest – is samengesteld. Deze overeenkomstige essentie, die we de geest van komeetstof kunnen noemen, staat altijd in rechtstreekse verbinding met de sterren waaraan ze is ontleend, zodat ze, omdat beide magneten zijn, elkaar onderling aantrekken. Deze overeenstemming van samenstelling van de aarde en alle andere planeten met het aardse lichaam van de mens was een basisgedachte van zijn filosofie.

> Het lichaam komt van de elementen, de [astrale] geest van de sterren. . . . De mens eet en drinkt van de elementen om zijn bloed en vlees in stand te houden; van de sterren komen het intellect en de gedachten die zijn geest voeden.

De spectroscoop heeft zijn theorie over de identieke samenstelling van de mens en de sterren bevestigd; de natuurkundigen onderrichten nu hun studenten over de magnetische aantrekking van de zon en de planeten.[1]

Van de stoffen waarvan men weet dat deze het lichaam van de mens samenstellen, heeft men in de sterren reeds waterstof, natrium, calcium, magnesium en ijzer ontdekt. In al de onderzochte sterren, vele honderden in aantal, werd waterstof gevonden, op twee na. Als we ons voor de geest halen hoe men Paracelsus en zijn theorie (dat de mens en de sterren uit dezelfde stoffen bestaan) heeft gekleineerd, en hoe hij om zijn denkbeelden over de scheikundige verwantschap en aantrekking tussen die twee door astronomen en natuurkundigen werd bespot, en als we dan bedenken dat de spectroscoop tenminste een van zijn beweringen heeft gerechtvaardigd, is het dan zo absurd te voorspellen dat na verloop van tijd al zijn andere theorieën zullen worden bevestigd?

En nu rijst er een heel natuurlijke vraag. Hoe kwam Paracelsus iets te weten over de samenstelling van de sterren, terwijl tot zeer kort geleden – in feite tot de ontdekking van de spectroscoop – de bestanddelen van de hemellichamen aan onze geleerde academies geheel onbekend waren? En
(169) zelfs nu is, ondanks de tele-spectroscoop en andere belangrijke moderne verbeteringen, alles in de sterren op enkele elementen en een hypotheti-

[1] De theorie dat de zon een gloeiende bol is – zoals een van de tijdschriften het onlangs uitdrukte – 'raakt uit de mode'. Er is berekend dat als de zon – waarvan de massa en diameter ons bekend zijn – 'een massief stuk steenkool zou zijn en er een voldoende hoeveelheid zuurstof zou kunnen worden aangevoerd om deze zo snel te laten branden als nodig is om de gevolgen voort te brengen die we zien, deze in minder dan 5000 jaar volledig zou zijn verteerd'. En toch werd tot maar enkele weken geleden beweerd – en wordt er nog beweerd – dat de zon een reservoir is van vluchtige metalen!

sche chromosfeer na, voor hen nog een mysterie. Had Paracelsus zo zeker kunnen zijn van de aard van de sterrenmenigte, als hij niet over middelen had beschikt waarvan de wetenschap niets weet? Hoewel ze niets weet, wil ze zelfs de namen van deze middelen niet horen uitspreken – en dat zijn hermetische filosofie en alchemie.

We moeten bovendien niet vergeten dat *Paracelsus de ontdekker was van waterstof, en al haar eigenschappen en haar samenstelling kende* lang vóór een van de conservatieve leden van de Academie zelfs maar eraan dacht; dat hij, zoals alle vuurfilosofen, astrologie en astronomie had bestudeerd; en dat hij, toen hij beweerde dat de mens rechtstreeks verwant is met de sterren, heel goed wist wat hij zei.

Het volgende punt dat de fysiologen moeten nagaan, is zijn bewering dat de voeding van het lichaam niet alleen via de maag plaatsheeft, 'maar ook onmerkbaar door de magnetische kracht, die overal in de natuur te vinden is en waardoor elk afzonderlijk lichaamsdeel zijn specifieke voeding aantrekt'. Hij zegt verder dat de mens niet alleen gezondheid uit de elementen trekt als ze in evenwicht zijn, maar ook ziekte wanneer ze verstoord zijn. Levende lichamen zijn onderworpen aan de wetten van aantrekking en chemische verwantschap, zoals de wetenschap toegeeft; volgens fysiologen is *absorptie* een heel opmerkelijke fysieke eigenschap van organische weefsels. Wat is dus natuurlijker dan deze theorie van Paracelsus dat dit absorberende, aantrekkende en chemische lichaam van ons de astrale of sterreninvloeden in zich opneemt? 'De zon en de sterren trekken iets van ons naar zich toe, en wij weer van hen naar ons.' Welk bezwaar kan de wetenschap daartegen maken? Wat het is dat wij uitstralen, wordt aangetoond door de ontdekking van baron Reichenbach van de odische emanaties van de mens, die gelijk zijn aan vlammen uit magneten, kristallen en in feite uit alle plantaardige organismen.

Paracelsus beweerde dat het heelal een eenheid is, en zei dat 'het menselijk lichaam uit oerstof [of kosmische stof] bestaat'; de spectroscoop heeft die bewering bewezen door aan te tonen dat dezelfde scheikundige elementen die op aarde en in de zon voorkomen, ook in alle sterren worden gevonden. De spectroscoop doet nog meer: hij toont aan dat alle sterren *zonnen* zijn, waarvan de samenstelling vergelijkbaar is met die van onze zon;[1] en omdat volgens prof. Mayer[2] de magnetische toestand van de

---

[1] Zie Youmans, *A Class-Book of Chemistry*, hfst. 7, 'Spectrum analysis', blz. 122.

[2] Professor in de natuurkunde aan het Stevens Institute of Technology. Zie zijn 'De aarde een grote magneet' – een lezing gehouden voor de Yale Scientific Club, 1872. Zie ook prof. Balfour Stewarts lezing over 'De zon en de aarde', Manchester, 13 nov. 1872.

aarde verandert met elke verandering van de oppervlakte van de zon en
(170) 'onderworpen zou zijn aan de *emanaties* van de zon', moeten de sterren, die zelf zonnen zijn, ook emanaties uitstralen die ons naar evenredigheid beïnvloeden.

Paracelsus zegt:

> In onze dromen zijn we gelijk de planten, die ook een elementair en vitaal lichaam maar geen geest hebben. In onze slaap is het astrale lichaam vrij en kan door zijn veerkrachtige aard óf in de nabijheid van zijn slapende voertuig ronddwalen, óf een hogere vlucht nemen om zich met zijn sterachtige verwanten te onderhouden of zelfs met zijn broeders op grote afstand te communiceren. Dromen van profetische aard, voorkennis, en kennis van de behoeften van het ogenblik, zijn de vermogens van de astrale geest. Deze gaven zijn niet toebedeeld aan ons elementaire en grovere lichaam, want bij de dood daalt dit neer in de schoot van de aarde en herenigt zich met de fysieke elementen, terwijl de verschillende geesten naar de sterren terugkeren. De dieren hebben eveneens hun voorgevoelens, want ook zij hebben een astraal lichaam.[1]

Van Helmont, die een leerling van Paracelsus was, zegt ongeveer hetzelfde, hoewel zijn theorieën over magnetisme breder zijn ontwikkeld en nog zorgvuldiger zijn uitgewerkt. Het *magnale magnum*, het middel waardoor de verborgen magnetische eigenschap 'de mensen in staat stelt elkaar wederzijds te beïnvloeden', wordt door hem toegeschreven aan die universele sympathie die tussen alle dingen in de natuur bestaat. De oorzaak brengt het gevolg teweeg, het gevolg werkt weer terug op de oorzaak, en beide werken wederzijds op elkaar in. Hij zegt:

> Het magnetisme is een onbekende eigenschap van hemelse aard; het lijkt veel op de sterren, en wordt in het geheel niet belemmerd door grenzen van ruimte of tijd. . . . Elk schepsel bezit zijn eigen hemelse kracht en is nauw met de hemel verbonden. Deze magische kracht van de mens, die aldus uiterlijk kan werken, ligt als het ware in de innerlijke mens verborgen. Deze magische wijsheid en kracht slapen dus, maar worden alleen al door een ingeving geactiveerd en komen meer tot leven naarmate de uiterlijke mens van vlees en de duisternis in bedwang worden gehouden . . . en dit, zeg ik, wordt door de kabbalistische kunst teweeggebracht; ze geeft aan de ziel die magische maar natuurlijke kracht terug die haar had verlaten zoals de slaap wanneer men met een schok wakker wordt.[2]

---

[1] *Paracelsi opera omnia*, Genève, 1658.

[2] J.B. van Helmont, *Ortus medicinae*, Amsterdam, 1652, 'De magnetica vulnerum curatione', blz. 601, 610ev.

Van Helmont en Paracelsus zijn het eens over de grote macht van de wil in de toestand van extase; ze zeggen dat 'de geest overal verspreid is, en dat de geest de drager is van het magnetisme', en dat de zuivere, oorspronkelijke magie niet gebaseerd is op bijgelovige praktijken en ijdele ceremoniën maar op de oppermachtige, gebiedende wil van de mens. 'Niet de geesten van hemel en van hel zijn meester over de fysieke natuur, maar de ziel en de geest van de mens die in hem verborgen liggen, evenals het vuur verborgen is in de vuursteen.'

De theorie van de invloed van de sterren op de mens werd door alle middeleeuwse filosofen verkondigd. Cornelius Agrippa zegt:

> De sterren bestaan evengoed uit de elementen waaruit aardse lichamen bestaan, en daarom trekken de denkbeelden elkaar aan. . . . Invloeden worden slechts uitgeoefend door middel van de geest, maar deze geest is verspreid door het hele universum, en is volledig in overeenstemming met de menselijke geesten. De magiër die bovennatuurlijke krachten wil verkrijgen, moet *geloof*, *liefde* en *hoop* bezitten. . . . In alle dingen ligt een geheime kracht verborgen, en de wonderbaarlijke vermogens van de magie komen daaruit voort.[1] (171)

De moderne theorie van generaal Pleasonton[2] komt opmerkelijk overeen met de opvattingen van de vuurfilosofen. Zijn opvatting over de positieve en negatieve elektriciteit bij man en vrouw, en de onderlinge aantrekking en afstoting van alles in de natuur schijnen overgenomen te zijn van Robert Fludd, grootmeester van de rozenkruisers in Engeland. De vuurfilosoof zegt:

> Wanneer twee mensen elkaar naderen is hun magnetisme passief of actief, d.w.z. positief of negatief. Indien de emanaties die ze uitzenden, gebroken of teruggeworpen worden, ontstaat er antipathie. Maar wanneer de emanaties van beide kanten door elkaar heengaan, dan is er positief magnetisme aanwezig, want de stralen gaan van het middelpunt naar de omtrek. In dit geval hebben ze niet alleen invloed op ziekten, maar ook op ethische gevoelens. Dit magnetisme of deze sympathie wordt niet alleen bij dieren aangetroffen, maar ook bij planten en mineralen.[3]

En laten we nu eens kijken hoe er – toen Mesmer in Frankrijk zijn 'baquet' en zijn stelsel, dat geheel op de filosofie en de leer van de volgelingen van Paracelsus is gebaseerd, had ingevoerd – met deze grote psy-

[1] *De occulta philosophia*, 1531, blz. 17, 18, 23, 254.

[2] Zie *The Influence of the Blue Ray, etc*.

[3] Robert Fludd, *Philosophia Mosaica*, 1638, geciteerd door Ennemoser, *History of Magic*, deel 2, blz. 257.

chologische en fysiologische ontdekking door de artsen werd omgegaan. Er zal worden aangetoond hoeveel onwetendheid, oppervlakkigheid en vooroordeel door een wetenschappelijke instelling kunnen worden tentoongespreid, wanneer het onderwerp in strijd is met hun eigen geliefde theorieën. Het is des te belangrijker omdat de tegenwoordige materialistische neiging van de publieke opinie waarschijnlijk te wijten is aan nalatigheid van de commissie van de Franse Academie van 1784; en dit is zeer zeker het geval met de leemten in de atomistische filosofie, die deze, zoals haar meest toegewijde leraren hebben toegegeven, vertoont. De commissie van 1784 bestond uit grote figuren zoals De Borey, Sallin, D'Arcet en de beroemde Guillotin, aan wie later Franklin, Le Roy, Bailly en Lavoisier werden toegevoegd. De Borey stierf kort daarna, en Majault volgde hem op. Aan twee dingen kan men niet twijfelen: namelijk dat de commissie haar werk met sterke vooroordelen en slechts op last van de koning begon, en dat haar manier van waarnemen van de delicate feiten van het hypnotisme onoordeelkundig en kortzichtig was. Hun door Bailly opgestelde verslag was bedoeld om aan de nieuwe wetenschap een doodsteek te geven. Het werd met ophef verspreid in alle scholen en onder alle rangen en standen van de maatschappij, en wekte de bitterste gevoelens
(172) bij een groot deel van de aristocratie en van de rijke middenstand, die Mesmer in bescherming hadden genomen, en van zijn genezingen ooggetuigen waren geweest. Antoine L. de Jussieu, een lid van de Academie van de eerste rang, die met de eminente hofarts D'Eslon het onderwerp grondig had onderzocht, publiceerde een met de grootste nauwkeurigheid opgemaakt tegenrapport, waarin hij pleitte voor een zorgvuldig onderzoek door de medische faculteit naar de therapeutische werkingen van het magnetische fluïdum, en aandrong op de onmiddellijke publicatie van hun ontdekkingen en waarnemingen. Zijn verzoek werd beantwoord met het verschijnen van een groot aantal verhandelingen, polemische geschriften en dogmatische boeken die nieuwe feiten aan het licht brachten; en Thourets werk getiteld *Recherches et doutes sur le magnétisme animal*, die een grote kennis laat zien, moedigden aan tot onderzoek van de geschriften uit het verleden, en zo werden de magnetische verschijnselen in de elkaar opvolgende beschavingen sinds de vroegste oudheid aan het publiek voorgelegd.

De leer van Mesmer was eenvoudig een herformulering van de leringen van Paracelsus, Van Helmont, Santanelli en de Schot Maxwell; hij maakte zich zelfs schuldig aan het overschrijven van teksten uit het werk van Bertrand en liet deze voor zijn eigen beginselen doorgaan.[1] In prof.

[1] *Du magnétisme animal en France*, Parijs, 1826.

Stewarts boek[1] beschouwt de schrijver ons heelal, dat bestaat uit atomen met daartussen een of andere middenstof, als een machine, en de energiewetten als de wetten die deze machine moet volgen. Prof. Youmans noemt dit 'een moderne leer', maar we vinden onder de 27 stellingen die door Mesmer in 1775, precies een eeuw eerder, zijn geschreven in zijn *Brief aan een buitenlandse arts*, het volgende:

1. *De hemellichamen, de aarde en levende lichamen beïnvloeden elkaar.*

2. *Een fluïdum, overal zonder hiaten door het heelal verspreid, zodat er van een vacuüm geen sprake kan zijn, van onvergelijkelijke fijnheid, en dat door zijn aard in staat is alle bewegingsindrukken te ontvangen, door te geven en kenbaar te maken, is de drager van deze invloed.*

Hieruit blijkt dat de theorie per slot van rekening niet zo nieuw is. Prof. Balfour Stewart zegt: 'We kunnen het heelal beschouwen in het licht van een enorme fysieke machine'. En Mesmer:

3. *Deze wisselwerking is onderworpen aan mechanische wetten die tot nu toe onbekend zijn.*

Prof. Mayer bevestigt Gilberts leer dat de aarde een grote magneet is, en merkt op dat de mysterieuze variaties in de intensiteit van haar kracht onderworpen schijnen te zijn aan emanaties vanuit de zon, 'die veranderen met de schijnbare dagelijkse en jaarlijkse omwentelingen van die bol, en in harmonie trillen met de reusachtige vuurgolven die over haar oppervlakte strijken'. Hij spreekt over 'de voortdurende fluctuatie, de eb en vloed van de invloed die de aarde beheerst'. En Mesmer: (173)

4. *Uit deze werking ontstaan wisselende gevolgen, die men kan beschouwen als een eb en vloed.*

6. *Door deze werking (de meest algemene van de werkingen die de natuur ons laat zien) ontstaan de actieve betrekkingen tussen de hemellichamen, de aarde en haar samenstellende delen.*

Er zijn nog twee stellingen die interessante lectuur zijn voor onze huidige wetenschappers.

7. *De eigenschappen van de stof, en van een georganiseerd lichaam, berusten op deze werking.*

8. *Het dierlijke lichaam ondervindt de wisselende gevolgen van deze kracht; en door door te dringen in de substantie van de zenuwen, heeft ze een onmiddellijke invloed op die zenuwen.*

Naast andere belangrijke werken die verschenen tussen 1798 en 1824, toen de Franse Academie een tweede commissie benoemde om het hypnotisme te onderzoeken, zijn de *Annales du magnétisme animal* door baron

[1] *The Conservation of Energy*, New York, 1875, voorwoord.

D'Henin de Cuvillier, luitenant-generaal, ridder van de Orde van de Heilige Lodewijk, lid van de Academie van Wetenschappen en corresponderend lid van veel geleerde genootschappen in Europa, nuttig om te raadplegen. In 1820 droeg de Pruisische regering aan de Berlijnse Academie op om een prijs van 300 gouddukaten uit te loven voor de beste stelling over het hypnotisme. Het Koninklijk Wetenschappelijk Genootschap in Parijs loofde onder het voorzitterschap van Zijne Koninklijke Hoogheid, de hertog van Angoulême, een gouden medaille uit voor hetzelfde doel. De markies De Laplace, pair van Frankrijk, een van de *veertig* van de Academie van Wetenschappen en erelid van de geleerde genootschappen van de belangrijkste Europese regeringen, gaf een werk uit getiteld *Essai philosophique sur les probabilités*, waarin de eminente wetenschapper zegt (3de ed., blz. 121):

> Van alle instrumenten die we kunnen gebruiken om de onwaarneembare krachten van de natuur te leren kennen, zijn de zenuwen het gevoeligst, vooral wanneer bijzondere invloeden hun gevoeligheid verhogen. . . . De opmerkelijke verschijnselen die het gevolg zijn van deze uiterste gevoeligheid van de zenuwen van sommige mensen, hebben verschillende meningen doen ontstaan over het bestaan van een nieuwe kracht, die men dierlijk magnetisme heeft genoemd. . . . We weten nog zo weinig van alle krachten van de natuur en hun verschillende manieren van werken dat het niet filosofisch zou zijn de verschijnselen te ontkennen, eenvoudig omdat ze bij de huidige stand van onze kennis onverklaarbaar zijn.

Het is eenvoudig onze plicht ze te onderzoeken met een aandacht die veel nauwgezetter moet zijn juist omdat het moeilijk is het bestaan ervan aan te nemen.

De experimenten van Mesmer werden sterk verbeterd door markies De Puységur, die helemaal geen apparaten gebruikte en onder de pachters van
(174) zijn landgoed in Busancy opmerkelijke genezingen teweegbracht. Toen deze genezingen werden openbaar gemaakt deden veel andere ontwikkelde mensen proeven met een even goed resultaat, en in 1825 deed Foissac aan de Academie van Geneeskunde het voorstel om een nieuw onderzoek in te stellen. Een bijzondere commissie bestaande uit Adelon, Pariset, Marc, Burdin sr., met Husson als verslaggever, deed eensgezind de aanbeveling dat het voorstel moest worden aangenomen. Ze bekennen ridderlijk dat 'in de wetenschap geen enkele beslissing absoluut en onherroepelijk is', en bieden ons de gelegenheid de conclusies van de Franklin-commissie van 1784 op de juiste waarde te schatten, door te zeggen dat 'de experimenten, op basis waarvan men tot dit oordeel was gekomen, schenen te

zijn gehouden zonder dat alle leden van de commissie op hetzelfde moment samenkwamen, wat toch nodig was, en ook *met morele vooroordelen*, wat, in verband met de aard van het feit dat ze moesten onderzoeken, tot de *volledige mislukking ervan moest leiden*'.

Wat ze over het magnetisme als een verborgen geneeswijze zeggen, is door de achtenswaardigste schrijvers over het tegenwoordige spiritisme al vaak gezegd, namelijk: 'Het is de plicht van de Academie het te bestuderen, aan proeven te onderwerpen, en ten slotte om het gebruikmaken en toepassen ervan te ontzeggen aan personen die geheel onbekend zijn met deze kunst, die deze middelen misbruiken en er een voorwerp van winstbejag en speculatie van maken.'

Dit verslag lokte lange debatten uit, maar in mei 1826 benoemde de Academie een commissie die uit de volgende beroemde figuren bestond: Leroux, Bourdois de la Motte, Double, Magendie, Guersant, Husson, Thillaye, Marc, Itard, Fouquier en Guénau de Mussy. Ze gingen onmiddellijk aan het werk, gingen hiermee vijf jaar door en lieten Husson het resultaat van hun waarnemingen bekendmaken aan de Academie. Het rapport bevat verslagen van verschijnselen, gerangschikt in 34 hoofdstukken, maar, omdat dit werk niet speciaal aan de kennis van het magnetisme is gewijd, moeten we ons tevredenstellen met enkele korte fragmenten. Ze beweren dat aanraking met de handen, wrijven of strijkbewegingen niet altijd nodig zijn, omdat bij verschillende gelegenheden de wil, de vaste blik, voldoende waren om magnetische verschijnselen teweeg te brengen, zelfs zonder medeweten van de gemagnetiseerde. 'Door getuigenverklaringen bevestigde verschijnselen van genezing' berusten alleen op magnetisme, en kunnen zonder dat niet worden teweeggebracht. De toestand van hypnotische slaap bestaat en 'brengt de ontwikkeling van nieuwe vermogens teweeg, die men *helderziendheid*, intuïtie en innerlijk vooruitzien heeft genoemd'. Slaap (namelijk de magnetische) werd opgewekt onder omstandigheden waarbij zij die gemagnetiseerd werden niet konden zien welke middelen gebruikt werden om die tevoorschijn te roepen en daarmee geheel onbekend waren. De magnetiseur kan wanneer hij eenmaal zijn proefpersoon in zijn macht heeft 'deze geheel onder hypnose brengen, of zonder zijn medeweten, buiten zijn gezichtsveld, op zekere afstand en door gesloten deuren heen weer daaruit doen ontwaken'. De uiterlijke zintuigen van de slaper schijnen geheel verlamd te zijn, en een tweede stel zintuigen (175)
schijnt actief te worden.

> Meestal zijn ze geheel doof voor uiterlijke, onverwachte geluiden die bij hun oren worden gemaakt, zoals het geluid van koperen vaten waar krachtig op wordt geslagen, van de val van een zwaar voorwerp,

> enz. . . . Men kan hen zoutzuur of ammoniak laten inademen zonder dat het hen hindert of zonder dat ze er zelfs iets van merken.

De commissie kon

> hun voeten, neusgaten en de ooghoeken met een veer kietelen, hun huid knijpen tot er bloeduitstorting optrad, de huid onder de nagels tot op een aanzienlijke diepte met spelden prikken, zonder enige pijn op te wekken of zonder dat ze enig teken gaven dat ze het ook maar merkten. Kortom, we hebben iemand gezien die ongevoelig was voor een van de allerpijnlijkste chirurgische operaties, en van wie het gelaat, de pols of de ademhaling geen blijk gaf van ook maar de minste emotie.

Tot zover wat de uiterlijke zintuigen betreft; laten we nu kijken wat ze te zeggen hebben over de innerlijke, waarvan men gerust kan zeggen dat ze een duidelijk verschil laten zien tussen een mens en het protoplasma van een schaap. De commissie zegt:

> Zolang ze in deze toestand van hypnose verkeren, behouden de gemagnetiseerde personen die we onderzochten, het gebruik van de vermogens die ze in de waaktoestand hebben. Hun geheugen schijnt zelfs nauwkeuriger en meeromvattend te zijn. . . . We hebben gezien dat twee gehypnotiseerde personen, met de ogen dicht, de vóór hen geplaatste voorwerpen onderscheidden; ze noemden de kleur en de waarde van kaarten zonder ze aan te raken; ze lazen woorden die met de hand werden geschreven of enkele regels van blindelings opengeslagen boeken. Dit verschijnsel trad zelfs op wanneer de opening van de oogleden zorgvuldig met de vingers werd dichtgehouden. We namen bij twee gehypnotiseerden het vermogen waar om min of meer ingewikkelde handelingen van het organisme te voorspellen. Een van hen kondigde verschillende dagen, zelfs verschillende maanden tevoren, de dag, het uur en de minuut aan dat epileptische aanvallen zich zouden voordoen en herhalen; de ander noemde het tijdstip van herstel. Hun voorspellingen kwamen opvallend precies uit.

De commissie zegt dat ‘ze gegevens heeft verzameld en meegedeeld die belangrijk genoeg zijn om haar ervan te overtuigen dat de Academie het onderzoek over het magnetisme zou moeten aanmoedigen als een zeer merkwaardig onderdeel van de psychologie en van de biologie’. De commissie komt tot de conclusie dat de feiten *zó bijzonder zijn* dat ze zich nauwelijks kan voorstellen dat de Academie het bestaan ervan zal toegeven, maar verklaart steeds te zijn geleid door edele motieven, ‘de liefde voor de wetenschap, en de noodzaak om de verwachtingen die de Academie wat onze ijver en toewijding betreft koesterde, te rechtvaardigen’.

Hun angst werd volkomen gerechtvaardigd door het gedrag van althans een van hun leden die de experimenten niet had bijgewoond, en zoals Husson ons meedeelt, 'het niet juist achtte het rapport te ondertekenen'. Dit was de fysioloog Magendie, die, ondanks het door het officiële rapport (176) vermelde feit dat hij 'niet bij de experimenten aanwezig was geweest', niet aarzelde om vier bladzijden van zijn beroemde boek *Précis élémentaire de physiologie* aan het onderwerp hypnose te wijden; na de verschijnselen ervan die zouden hebben plaatsgevonden kort te hebben samengevat zonder ze zo onvoorwaardelijk te bevestigen zoals de geleerdheid en de wetenschappelijke kennis van zijn medecommissieleden schenen te vereisen, zegt hij:

> Zelfrespect en de waardigheid van het ambt vragen op deze punten om voorzichtigheid. Hij [de goed geïnformeerde arts] zal eraan denken hoe gemakkelijk geheimzinnigheid ongemerkt overgaat in kwakzalverij, en hoe gemakkelijk het ambt zelfs door de schijn ervan kan worden verlaagd wanneer deze steun vindt bij gerespecteerde medici.

Geen enkel woord in deze context geeft zijn lezers het geheim prijs dat hijzelf door de Academie formeel was aangewezen om in de commissie van 1826 zitting te nemen, dat hij de zittingen ervan niet had bijgewoond, en dat hij daardoor de waarheid over de verschijnselen van hypnose niet te weten was gekomen, en dat hij nu een partijdig oordeel uitsprak. 'Zelfrespect en de waardigheid van het ambt' vroegen waarschijnlijk om een stilzwijgen!

Achtendertig jaar later verlaagde een Engelse wetenschapper, een specialist op het gebied van de natuurkunde en van wie de reputatie zelfs nog groter is dan die van Magendie, zich tot een even oneerlijke manier van handelen. Toen de gelegenheid zich voordeed om de spiritistische verschijnselen te onderzoeken en mee te werken om deze uit handen te houden van onwetende of oneerlijke onderzoekers, vermeed prof. John Tyndall daarop in te gaan; maar in zijn *Fragments of Science* maakte hij zich schuldig aan de onwaardige uitdrukkingen die we elders hebben geciteerd.

Maar we vergissen ons; hij deed één poging en dat was voldoende. Hij deelt ons in de *Fragments* mee dat hij eens onder een tafel ging kijken hoe het geklop werd veroorzaakt, en dat hij opstond met een gevoel van wanhoop voor de mensheid zoals hij nog nooit eerder had gevoeld! Israel Putnam, die op handen en voeten rondkroop om de wolvin in haar hol te doden, biedt ons tot op zekere hoogte een vergelijkbare situatie om de moed van de scheikundige te peilen om in het donker naar de lelijke waarheid te zoeken; maar Putnam doodde zijn wolvin, en Tyndall werd door de

zijne verslonden! *Sub mensa desperatio* moet het motto op zijn wapen zijn.

Over het rapport van de commissie van 1824 zegt dr. Alphonse Teste, een groot wetenschapper uit die tijd, dat het grote indruk op de Academie maakte, hoewel het slechts enkelen kon overtuigen:

> Niemand kon twijfelen aan de waarheidsliefde van de commissieleden, van wie de goede trouw en grote kennis onmiskenbaar waren, maar men vermoedde dat ze het slachtoffer van bedrog waren. In feite *zijn er bepaalde ongelukkige waarheden die hen die erin geloven in opspraak brengen, en vooral hen die zo openhartig zijn om in het openbaar te erkennen dat ze deze onderschrijven*.

Hoe waar dit is kan de geschiedenis vanaf de vroegste tijden tot op de dag van vandaag bewijzen. Toen prof. Robert Hare de voorlopige resultaten
(177) van zijn spiritistisch onderzoek bekendmaakte, werd hij, hoewel hij een van de meest vooraanstaande natuur- en scheikundigen in de wereld was, toch beschouwd als het slachtoffer van bedrog. Toen hij bewees dit niet te zijn, werd hij beschuldigd niet goed bij zijn hoofd te zijn geworden; de professoren uit Harvard beschuldigden hem van 'krankzinnig geloof in die enorme volksverlakkerij'.

Toen de professor in 1853 aan zijn onderzoek begon, maakte hij bekend dat hij zich 'tegenover zijn medemensen verplicht voelde om alle invloed die hij bezat aan te wenden om te proberen de stroom van volkswaanzin in te dammen, die, ondanks gezond verstand en wetenschap, snel groter werd ten gunste van het *grove bedrog*, spiritisme genaamd'. Hoewel hij, zoals hij verklaarde, 'geheel instemde met Faraday's theorie over de tafeldans', had hij de ware grootsheid die de vorsten van de wetenschap kenmerkt om een grondig onderzoek in te stellen en daarna de waarheid mee te delen. Laten we zijn eigen woorden citeren over hoe hij werd beloond door hen met wie hij zijn hele leven had samengewerkt. In een toespraak die hij in september 1854 in New York hield, zegt hij dat 'hij zich meer dan een halve eeuw had beziggehouden met wetenschappelijk onderzoek en dat zijn nauwkeurigheid nooit in twijfel was getrokken totdat hij spiritist werd, en er bovendien in zijn leven nooit aanvallen waren geweest op zijn integriteit als mens tot de professoren uit Harvard in hun rapport heftig waren uitgevaren tegen datgene waarvan *hij wist* dat het waar was, en waarvan zij *niet wisten* dat het onwaar was'.

Wat een gevoel van diepe droefheid wordt er in deze woorden uitgedrukt! Een oude man van 76 jaar, al een halve eeuw wetenschapper, in de steek gelaten omdat hij de waarheid zegt! En nu wordt over A.R. Wallace, die vroeger tot de grootste Britse wetenschappers werd gerekend, medelij-

dend gesproken nadat hij heeft verklaard in het spiritisme en hypnotisme te geloven. Prof. Nicholas Wagner uit St. Petersburg, die als zoöloog een bijzonder grote reputatie heeft, betaalt op zijn beurt de prijs voor zijn buitengewone oprechtheid want hij wordt door de Russische wetenschappers schandelijk behandeld!

Er zijn wetenschappers en *wetenschappers*; en al lijden de occulte wetenschappen in het geval van het moderne spiritisme onder de onwelwillendheid van één categorie, toch hebben ze in alle tijden verdedigers gevonden onder mensen met namen die aan de wetenschap glans hebben gegeven. Bovenaan staat Isaac Newton, 'het licht van de wetenschap', die vast geloofde in het magnetisme, zoals Paracelsus, Van Helmont en de vuurfilosofen in het algemeen het onderwezen. Niemand zal durven ontkennen dat zijn leer van de universele ruimte en aantrekking zuiver een theorie van het magnetisme is. Indien zijn eigen woorden iets betekenen, dan betekenen ze dat hij al zijn beschouwingen baseerde op de 'ziel van de wereld', de grote, universele, magnetische kracht, die hij het *goddelijke sensorium* noemde. Hij zegt:

> We hebben hier te maken met een heel subtiele geest, die alles doordringt, zelfs de hardste lichamen, en die in hun substantie verborgen ligt. Door de kracht en activiteit van deze geest trekken lichamen elkaar aan, en blijven ze bij elkaar wanneer ze met elkaar in aanraking zijn gebracht. Door deze geest werken elektrische lichamen zowel op grote afstand als dichtbij, door aan te trekken en af te stoten; door deze geest stroomt ook het licht en wordt het gebroken en weerkaatst, en verwarmt het lichamen. Alle zintuigen worden door deze geest gestimuleerd, en door middel van die geest bewegen de dieren hun ledematen. Maar deze dingen kunnen niet in een paar woorden worden verklaard, en we hebben nog niet voldoende ervaring om de wetten waardoor deze universele geest werkt, volledig vast te stellen.[1] (178)

Er zijn twee manieren van magnetiseren: de eerste is zuiver *dierlijk*; de andere is transcendent en hangt af van zowel de wil en de kennis van de hypnotiseur als de graad van spirituele ontwikkeling van de proefpersoon en zijn gevoeligheid voor de indrukken van het astrale licht. Maar het is nu zo goed als zeker dat helderziendheid veel meer van eerstgenoemde dan van laatstgenoemde afhangt. Aan de macht van een adept, zoals Du Potet, zal de meest *zelfbewuste* proefpersoon zich moeten onderwerpen. Indien zijn blik door de hypnotiseur, magiër of geest vakkundig wordt gericht, moet het licht zijn meest verborgen optekeningen voor ons onderzoek vrijgeven, want, al

[1] I. Newton, *Mathematical Principles of Natural Philosophy*, ed. A. Motte, 1729, 'General Scholium'.

is het een boek dat eeuwig gesloten blijft voor hen 'die zien en toch niet begrijpen', zo is het aan de andere kant altijd geopend voor iemand die *wil* dat het zich voor hem opent. Het bewaart een onverminkt verslag van al wat was, is of ooit zal zijn. De geringste daden uit ons leven staan erin opgetekend, en zelfs onze gedachten blijven op zijn eeuwige tafelen gefotografeerd. Het is het boek dat we de engel in de *Openbaring* zien openslaan, 'het Boek van het leven, en waaruit de doden worden geoordeeld naar hun werken'. Het is kortom het *geheugen* van *God*! 'De orakels beweren dat de indruk van personen en andere goddelijke visioenen in de aether verschijnen. . . . Hierin hebben de dingen zonder vorm vormen', zegt een oud fragment van de *Chaldeeuwse orakels* van Zarathoestra.[1]

Zowel de oude als de tegenwoordige wijsheid, voorspellingskunst en wetenschap bevestigen dus de beweringen van de kabbalisten. Op de onvernietigbare tafelen van het astrale licht is de indruk gegrift van elke gedachte die we denken, en van elke daad die we verrichten; en daarop zijn toekomstige gebeurtenissen – gevolgen van lang vergeten oorzaken – reeds geschetst als een levendig schilderij, zichtbaar voor de ziener en de profeet. Het geheugen – de wanhoop voor de materialist, het raadsel voor de psycholoog, de sfinx voor de wetenschap – is voor de onderzoeker van de oude filosofieën slechts een naam om het vermogen uit te drukken dat
(179) de mens onbewust uitoefent en met veel van de lagere dieren deelt, om met het innerlijke oog in het astrale licht te zien, en daar de beelden van vroegere indrukken en gebeurtenissen waar te nemen. In plaats van in de hersenzenuwknopen te zoeken naar 'microbeelden van de levenden en de doden, van taferelen die we hebben bijgewoond, van gebeurtenissen waarbij we een rol hebben gespeeld',[2] gingen ze naar de uitgestrekte bewaarplaats waar de verslagen van zowel elk mensenleven als elke hartslag van de zichtbare kosmos voor alle eeuwigheid worden bewaard!

Die flits van herinnering die, zoals men zegt, aan iemand die verdrinkt elk lang vergeten voorval in zijn sterfelijk leven zou tonen – zoals het landschap dat door met tussenpozen verschijnende bliksemschichten aan de reiziger wordt getoond – is eenvoudig de plotselinge glimp die de worstelende ziel opvangt van de stille galerijen waar haar geschiedenis in onvergankelijke kleuren staat afgebeeld.

Het bekende feit – dat door de persoonlijke ervaring van negen van de tien mensen wordt bevestigd – dat voorvallen, landschappen en gesprekken die we voor de eerste keer zien of horen en soms zelfs in nooit eerder

[1] Simplicius, *Physica*, 143-4; vgl. Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 271.

[2] Draper, *The History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 134.

bezochte landen, ons vaak voorkomen alsof ze ons bekend zijn, is een gevolg van dezelfde oorzaken. Zij die in reïncarnatie geloven, voeren dit aan als nog een bewijs dat we vroeger in andere lichamen hebben geleefd. Dit herkennen van mensen, landen en voorwerpen, die we nooit gezien hebben, wordt door hen toegeschreven aan flitsen van herinnering van de ziel aan vroegere ervaringen. Maar de Ouden hadden, evenals de middeleeuwse filosofen, duidelijk een andere mening.

Zij beweerden dat, hoewel dit psychische verschijnsel een van de sterkste argumenten vóór onsterfelijkheid en vóór het voorbestaan van de ziel was, het toch geen bewijs was voor reïncarnatie, omdat de ziel met een individueel geheugen is begiftigd, los van dat van onze fysieke hersenen. Zoals Éliphas Lévi het zo mooi uitdrukt: 'de natuur sluit de deur achter alles wat erdoor gaat, en stuwt het leven voorwaarts' in meer volmaakte vormen. De pop wordt een vlinder, en deze kan nooit meer een rups worden. In de stilte van de nachtelijke uren, wanneer onze lichamelijke zintuigen stevig gevangen zitten in de boeien van de slaap, en ons fysieke lichaam rust, wordt de astrale vorm vrij. Deze *vloeit* dan uit zijn aardse gevangenis, 'houdt', zoals Paracelsus het beschrijft, 'een praatje met de buitenwereld', en reist door zowel de zichtbare als de onzichtbare werelden. 'In de slaap', zegt hij, 'is het astrale lichaam (de ziel) vrijer in zijn bewegingen; dan stijgt ze op naar haar ouders, en onderhoudt zich met de sterren.' Dromen, voorgevoelens, voorkennis, voortekens en voorboden zijn indrukken die door onze astrale geest op onze hersenen zijn achtergelaten, die ze meer of minder duidelijk ontvangen, evenredig met de hoeveelheid bloed die tijdens de uren van slaap daardoorheen stroomt. Hoe meer het lichaam is uitgeput, des te vrijer is de spirituele mens, en des te levendiger zijn de indrukken van het geheugen van onze ziel. In zware, diepe, droomloze en ongestoorde slaap zal men zich daarvan bij het (180)
ontwaken van het uiterlijke bewustzijn soms niets herinneren. Maar de indrukken van voorvallen en landschappen die het astrale lichaam op zijn omzwervingen heeft gezien, zijn er niettemin, hoewel ze latent zijn door de druk van de stof. Ze kunnen elk ogenblik worden gewekt, en dan is er, gedurende zulke flitsen van het innerlijke geheugen van de mens, een ogenblikkelijke uitwisseling van energieën tussen de zichtbare en onzichtbare werelden. Er ontstaat een stroom tussen de 'microbeelden' van de hersenzenuwknopen en de foto-scenografische galerijen van het astrale licht. Hij die weet dat hij nooit in zijn lichaam het landschap of de persoon heeft bezocht of gezien die hij herkent, kan met recht beweren dat hij ze toch heeft gezien en kent, want de kennis werd opgedaan toen hij in 'de geest' reisde. Hiertegen kunnen de fysiologen maar één bezwaar maken. Ze

zullen antwoorden dat in de natuurlijke, volkomen en diepe slaap, 'de helft van onze wilskrachtige natuur in een toestand van inertie verkeert', dus niet in staat is te reizen, en dit temeer omdat het bestaan van zo'n individueel astraal lichaam of ziel door hen als weinig meer dan een poëtische mythe wordt beschouwd. Blumenbach[1] verzekert ons dat in de slaap elk contact tussen geest en lichaam is verbroken, een bewering die door dr. Richardson, FRS, wordt ontkend; deze is zo eerlijk de Duitse wetenschapper eraan te herinneren dat 'omdat de juiste betrekkingen en grenzen tussen geest en lichaam onbekend zijn', dit meer is dan men kan verantwoorden. Deze bekentenis, samen met die van de Franse fysioloog Fournié en de nog latere van dr. Allchin, een vooraanstaande arts uit Londen, die in een toespraak tot de studenten oprecht bekende dat 'van al het wetenschappelijke werk dat van praktisch belang is voor de gemeenschap, er misschien geen enkel is dat zo'n onzekere basis heeft als de geneeskunde', geeft ons een zeker recht om de hypothesen van wetenschappers uit de oudheid te stellen tegenover die van deze tijd.

Niemand, hoe grof en materialistisch ook, kan vermijden dat hij een dubbel bestaan leidt, één in de zichtbare wereld, het andere in de onzichtbare. Het levensbeginsel dat zijn fysieke gestel bezielt zetelt hoofdzakelijk in het astrale lichaam; en wanneer de meer dierlijke gedeelten van hem in rust zijn, kennen de meer spirituele geen grenzen of belemmeringen. We zijn ons volkomen bewust dat veel wetenschappers en ook niet-wetenschappers bezwaar zullen maken tegen zo'n nieuwe theorie over de verdeling van het levensbeginsel. Ze zouden de voorkeur eraan geven in gelukzalige onwetendheid te blijven, en te blijven erkennen dat niemand weet of kan doen alsof men weet vanwaar deze mysterieuze werkzame kracht komt en waarheen ze gaat, in plaats van ook maar één ogenblik aandacht te schenken aan wat ze als oude en allang achterhaalde theorieën beschouwen. Sommigen kunnen op theologische gronden tegenwerpen dat redeloze wezens geen onsterfelijke ziel hebben en dus geen astrale geest kunnen bezitten, *want zowel theologen als leken verkeren in de onjuiste*
(181) *veronderstelling dat ziel en geest één en hetzelfde zijn.* Maar als we Plato en andere filosofen uit de oudheid bestuderen, zullen we al snel inzien dat terwijl de '*redeloze* ziel' – waarmee Plato ons astrale lichaam of de meer etherische weergave van onszelf bedoelde – hooguit slechts een meer of minder lang voortbestaan na de dood kan hebben, de goddelijke geest – door de kerk ten onrechte *ziel* genoemd – in zijn diepste essentie onsterfelijk is. (Elke Hebraïst die het verschil begrijpt tussen de woorden *ruach* (רוח) en *nefesh* (נפש) zal gemakkelijk het verschil inzien.) Als het levens-

[1] *Institutiones physiologicae*, Londen, 1807.

beginsel iets is dat losstaat van de astrale geest en er op geen enkele manier mee in verband staat, hoe komt het dan dat de intensiteit van de helderziende vermogens zozeer afhangt van de lichamelijke onderworpenheid van de proefpersoon? Hoe dieper de trance, hoe minder tekenen van leven het lichaam toont, des te helderder worden de spirituele waarnemingen, en des te krachtiger zijn de vermogens van de ziel om te zien. De ziel, bevrijd van de last van de lichamelijke zintuigen, laat een veel krachtiger activiteit zien dan wanneer ze zich in een sterk en gezond lichaam bevindt. Brierre de Boismont geeft verschillende voorbeelden van dit feit.[1] De waarnemingsorganen van het gezicht, de reuk, de smaak, het gevoel en het gehoor blijken veel scherper te worden in een gehypnotiseerde proefpersoon, die ze niet lichamelijk kan gebruiken, dan tijdens het gebruik ervan in zijn normale toestand.

Zulke feiten alléén al zouden, als ze eenmaal zijn aangetoond, als onomstotelijke bewijzen moeten gelden voor de voortzetting van het individuele leven, tenminste gedurende een bepaalde tijd nadat het lichaam door ons is verlaten, of dit nu gebeurt omdat het versleten is of door een ongeluk. Maar al lijkt onze ziel gedurende haar korte verblijf op aarde misschien op een licht dat is verborgen onder een korenmaat, toch schijnt ze meer of minder helder en trekt invloeden van verwante geesten aan; en wanneer een goede of slechte gedachte in onze hersenen opkomt, trekt ze even onweerstaanbaar *impulsen* van gelijksoortige aard aan als de magneet ijzervijlsel aantrekt. Deze aantrekking is ook evenredig aan de intensiteit waarmee de gedachte-impuls zich in de ether voelbaar maakt; en zo kan men begrijpen hoe één mens zo sterk zijn stempel kan drukken op het tijdperk waarin hij leeft, dat zijn invloed – door middel van de steeds op elkaar inwerkende energiestromen tussen de twee werelden, de zichtbare en de onzichtbare – van de ene eeuw op de andere wordt voortgezet, totdat hij een groot gedeelte van de mensheid bereikt.

In hoeverre de schrijvers van het bekende boek *The Unseen Universe* in deze richting zijn gaan denken is moeilijk te zeggen, maar dat ze niet *alles* hebben meegedeeld wat ze konden, zou men kunnen opmaken uit het volgende fragment:[2]

> Bekijk het zoals u wilt; er is geen twijfel aan dat de eigenschappen van de ether in de geheimen van de natuur van veel hogere orde zijn *dan die van de tastbare stof*. En omdat zelfs de hogepriesters van de wetenschap vinden dat laatstgenoemde, behalve in talrijke, kleine en vaak opzichzelfstaande bijzonderheden, hun begrip nog *ver te boven gaat*, (182)

[1] *Des hallucinations*, Eng. vert., Philadelphia, 1853, blz. 244, 257.

[2] B. Stewart en P.G. Tait, *The Unseen Universe*, Londen, 1894, hfst. 4, §148.

> zou het ons niet passen daarover verder te speculeren. Het is voor ons doel voldoende te weten dat de ether *tot oneindig veel meer in staat is* – omdat dit zeker het geval is – *dan iemand nog heeft durven zeggen*.

Een van de interessantste recente ontdekkingen is die van het vermogen waardoor een bepaalde soort sensitieve personen in staat is van elk voorwerp dat in de hand of tegen het voorhoofd wordt gehouden, indrukken te krijgen over het karakter of uiterlijk van de persoon, of van enig ander voorwerp waarmee deze vroeger in aanraking is geweest. Zo geeft een handschrift, een schilderij, een kledingstuk of een sieraad, ongeacht hoe oud het is, aan de sensitieve een levendig beeld van de schrijver, schilder of drager, zelfs al leefde hij in de tijd van Ptolemaeus of Henoch. Nog sterker, een brokstuk van een oud gebouw zal de geschiedenis ervan en zelfs de taferelen die er binnen of in de nabijheid plaatsvonden, doen herleven. Een stuk erts zal de blik van de ziel terugvoeren naar de tijd toen het in wording was. Dit vermogen wordt door de ontdekker ervan – prof. J.R. Buchanan uit Louisville, Kentucky – *psychometrie* genoemd. Aan hem dankt de wereld deze zeer belangrijke bijdrage aan de psychologie; en wanneer de scepsis door zo'n opeenstapeling van feiten zal zijn geveld, zal het nageslacht voor hem misschien een standbeeld moeten oprichten. Toen prof. Buchanan zijn grote ontdekking aan het publiek bekendmaakte, waarbij hij zich beperkte tot het vermogen van de psychometrie om menselijke karakters te beschrijven, zei hij:

> De verstandelijke en fysiologische invloed die aan schrift wordt meegedeeld, schijnt onvergankelijk te zijn, omdat de oudste exemplaren die ik onderzocht hun indrukken weergeven met een duidelijkheid en kracht die door de tijd slechts weinig waren verminderd. Oude manuscripten waarvoor een kenner van de oudheid nodig was om het vreemde, oude schrift te ontcijferen, werden door het psychometrische vermogen gemakkelijk geïnterpreteerd. . . . De eigenschap om de gemoedsindruk vast te houden is niet tot het schrift beperkt. Tekeningen, schilderijen, alles wat door mensen is aangeraakt, of waaraan denk- en wilskracht zijn besteed, kunnen met dat denken en dat leven in verband worden gebracht, zodat ze kunnen herleven voor het geestesoog van een ander die ermee in aanraking komt.

En de professor voegt, misschien zonder in de eerste tijd na zijn grootse ontdekking de volle betekenis van zijn eigen profetische woorden in te zien, eraan toe: 'Deze ontdekking zal, toegepast op de kunsten en de geschiedenis, een schat aan interessante kennis blootleggen.'[1]

[1] J.R. Buchanan, MD, *Outlines of Lectures on the Neurological System of Anthropology*, Cincinatti, 1854, blz. 124-5.

Het bestaan van dit vermogen werd voor het eerst in 1841 aan de hand van experimenten aangetoond. Sindsdien is het bestaan ervan door een duizendtal psychometristen in verschillende delen van de wereld bewezen. Het bewijst dat elke gebeurtenis in de natuur – hoe klein of onbelangrijk ook – haar onuitwisbare indruk op de fysieke natuur achterlaat; en omdat er geen waarneembare moleculaire verstoring is opgetreden, is de enig (183) mogelijke conclusie dat deze beelden zijn veroorzaakt door die onzichtbare, universele kracht – ether, of het astrale licht.

De geoloog prof. Denton[1] geeft in zijn prachtige boek *The Soul of Things* een uitvoerige beschouwing over dit onderwerp. Hij geeft een groot aantal voorbeelden van het psychometrische vermogen dat Mw. Denton in opvallende mate bezit. Een stuk van Cicero's huis in Tusculum stelde haar in staat, zonder de minste aanwijzing over de aard van het tegen haar voorhoofd geplaatste voorwerp, om niet alleen de omgeving te beschrijven van de grote redenaar, maar ook de vorige eigenaar van het gebouw, Cornelius Sulla Felix, of Sulla de Dictator zoals hij gewoonlijk wordt genoemd. Een stuk marmer van de oude christelijke kerk van Smyrna bracht voor haar geestesoog de verzamelde menigte en diensdoende priesters. Voorwerpen uit Ninevé, China, Jeruzalem, Griekenland, Ararat en andere plaatsen over de hele wereld brachten taferelen tevoorschijn uit het leven van verschillende personen van wie de as al duizenden jaren geleden was verstrooid. In veel gevallen verifieerde prof. Denton de verklaringen door historische verslagen te raadplegen. Sterker nog – een stuk van het geraamte of van de tand van een antediluviaal dier deed de zieneres het wezen aanschouwen zoals het was toen het leefde, en deed haar zelfs enkele korte ogenblikken het leven ervan leiden, en zijn zintuiglijke gewaarwordingen ervaren. Voor het geestdriftige onderzoek van de psychometrist ontsluieren de meest verborgen schuilhoeken van de natuur hun geheimen; en de gebeurtenissen van tijdperken uit het verste verleden evenaren wat duidelijkheid van indrukken betreft de vervliegende gebeurtenissen van gisteren.

In hetzelfde boek zegt de schrijver:

> Geen blad wuift, geen insect kruipt, geen rimpeling beweegt zich voort, zonder dat iedere beweging door duizend getrouwe schrijvers in onfeilbaar en onuitwisbaar schrift wordt opgetekend. En dit geldt evenzeer voor het hele verleden. Vanaf het eerste gloren van het licht op deze jonge aardbol, toen gordijnen van stoom rond zijn wieg hingen,

[1] Wm. en Elizabeth M.F. Denton, *The Soul of Things; or Psychometric Researches and Discoveries*, 3de herz. ed., Boston, 1866.

tot aan het huidige moment, is de natuur druk bezig geweest om alles te fotograferen. Wat een beeldengalerij bezit zij![1]

Het lijkt ons volkomen onmogelijk zich voor te stellen dat taferelen in het oude Thebe of in een prehistorische tempel uitsluitend op basis van de substantie van bepaalde atomen fotografisch worden vastgelegd. De beelden van de gebeurtenissen zijn vastgelegd in die allesdoordringende, universele en voor altijd bewarende stof die de filosofen 'de ziel van de wereld' en Denton 'de ziel van de dingen' noemt. Door een stuk van de een of andere substantie tegen zijn voorhoofd te houden brengt de psychometrist zijn *innerlijke zelf* in contact met de innerlijke ziel van het voorwerp dat hij betast. Men erkent nu dat de universele ether alle dingen in de natuur doordringt, zelfs de meest massieve. Men begint ook toe te geven
(184) dat deze de beelden bewaart van alles wat er gebeurt. Wanneer de psychometrist zijn proefobject onderzoekt, wordt hij in contact gebracht met de stroom van het astrale licht die met dat proefobject verband houdt en die beelden bevat van de gebeurtenissen die betrekking hebben op de geschiedenis ervan. Deze beelden trekken volgens Denton met de snelheid van licht aan zijn geestesoog voorbij; het ene tafereel verdringt het andere met zo'n snelheid dat hij alleen door de uiterste inspanning van zijn wil in staat is om één ervan lang genoeg in zijn gezichtsveld te houden om het te kunnen beschrijven.

De psychometrist is helderziend; dat wil zeggen, hij ziet met het innerlijke oog. Tenzij zijn wilskracht zeer sterk is, tenzij hij zich grondig heeft geoefend in het oproepen van dit bijzondere verschijnsel, en de kennis van de vermogens om te zien groot is, moeten zijn waarnemingen van plaatsen, personen en gebeurtenissen noodzakelijkerwijs heel verward zijn. Maar onder hypnose, waarin ditzelfde helderziende vermogen wordt ontwikkeld, kan de hypnotiseur, van wie de wil die van de proefpersoon beheerst, hem dwingen om zijn aandacht lang genoeg op een bepaald beeld te concentreren om alle kleine details ervan waar te nemen. Bovendien zou iemand onder leiding van een ervaren hypnotiseur de geboren helderziende of psychometrist overtreffen omdat hij toekomstige gebeurtenissen duidelijker en helderder vooruitziet dan laatstgenoemde. Aan hen die misschien tegen de mogelijkheid om te zien wat 'er nog niet is' bezwaar maken, kunnen we de vraag stellen: waarom is het onmogelijker te zien wat zal komen, dan voor het oog terug te roepen wat voorbij is en niet meer bestaat? Volgens de kabbalistische leer bestaat de toekomst in het astrale licht in de kiem, evenals het heden in de kiem in het verleden bestond.

[1] *The Soul of Things*, deel 1, blz. 31.

Terwijl de mens vrij is om te handelen zoals hij verkiest, was de manier waarop hij *zal* handelen altijd al vooraf bekend, niet op basis van fataliteit of noodlot, maar eenvoudig op grond van de universele, onveranderlijke harmonie – evengoed als men vooruit kan weten dat de trillingen van een aangeslagen muzieknoot niet zullen en niet kunnen veranderen in trillingen met een andere toon. Bovendien kan de eeuwigheid geen verleden of toekomst maar alleen een heden hebben, en evenzo kan grenzeloze ruimte, in strikt letterlijke zin, noch verafgelegen noch nabijgelegen plaatsen hebben. Onze voorstellingen, die beperkt zijn door het kleine gebied van onze ervaring, proberen voor tijd en ruimte toch tenminste een begin zo niet een eind vast te stellen; maar geen van beide bestaat in werkelijkheid, want in dat geval zou tijd niet eeuwig en ruimte niet grenzeloos zijn. Zoals we zeiden: het verleden bestaat evenmin als de toekomst; alleen onze herinneringen blijven bestaan, en deze zijn slechts de glimpen die we opvangen van de weerspiegeling van dit verleden in de stromen van het astrale licht, evenals de psychometrist ze opvangt van de astrale emanaties van het voorwerp dat hij vasthoudt.

Over de invloeden van licht op lichamen en over het daardoor vormen van beelden op die lichamen, zegt prof. E. Hitchcock:

> Het schijnt dus dat deze fotografische invloed de hele natuur doordringt; we kunnen ook niet zeggen waar die invloed ophoudt. We weten het niet, maar het is mogelijk dat daardoor onze karakteristieke eigen- (185)
> schappen, zoals die door verschillende hartstochten worden veranderd, op de wereld rondom ons worden afgedrukt, zodat de natuur wordt gevuld met daguerreotype-afdrukken van al onze handelingen; . . . het kan ook zijn dat er methoden bestaan volgens welke de natuur, bekwamer dan alle fotografen, deze portretten tevoorschijn kan brengen en kan fixeren, zodat *scherpere* zintuigen dan de onze ze zullen zien als op een groot, over het stoffelijke heelal uitgespreid, doek. *Misschien* verdwijnen ze ook nooit van dat doek, maar gaan ze deel uitmaken van de grote beeldengalerij van de eeuwigheid.[1]

Dit 'misschien' van prof. Hitchcock is nu, zoals de psychometrie aantoont, veranderd in zegevierende zekerheid. Zij die deze psychische en helderziende vermogens begrijpen, zullen bezwaar maken tegen prof. Hitchcocks denkbeeld dat er scherpere zintuigen dan de onze nodig zijn om deze beelden op het door hem veronderstelde kosmische doek te zien, en beweren dat hij zijn beperkingen had moeten bepalen tot de uiterlijke zintuigen van het lichaam. *De menselijke geest, die een deel is van de*

[1] E. Hitchcock, *The Religion of Geology and its Connected Sciences*, 1851, blz. 391.

goddelijke, onsterfelijke geest, maakt geen verschil tussen verleden of toekomst, maar ziet alles als in het heden. De in het vorige citaat genoemde daguerreotypes worden op het astrale licht afgedrukt, waar, zoals we al zeiden – en volgens de hermetische leer, waarvan het eerste gedeelte door de wetenschap reeds wordt aangenomen en aangetoond – verslagen worden bewaard van al wat was, is of ooit zal zijn.

Onlangs hebben sommige van onze wetenschappers bijzondere aandacht geschonken aan een onderwerp dat tot nu toe als 'bijgeloof' werd gebrandmerkt. Ze beginnen gedachten te vormen over hypothetische en onzichtbare werelden. De schrijvers van *The Unseen Universe* waren de eersten die daarmee moedig het voortouw namen, en ze vinden al een navolger in prof. Fiske, van wie de speculaties in *The Unseen World* worden meegedeeld. Het is duidelijk dat de wetenschappers de onzekere bodem van het materialisme onderzoeken en, nu ze die onder hun voeten voelen beven, zich voorbereiden op een minder oneervol neerleggen van de wapens in geval van een nederlaag. Jevons is het met Babbage eens, en beiden geloven vast dat elke gedachte de hersendeeltjes verplaatst en in beweging brengt, en deze door het heelal verspreidt; ook zijn ze van mening dat 'elk deeltje van de bestaande stof een register moet zijn van alles wat er is gebeurd'.[1] Aan de andere kant nodigt dr. Thomas Young ons in zijn lezingen over natuurfilosofie nadrukkelijk uit om 'vrij te speculeren over de mogelijkheid van het bestaan van onafhankelijke werelden, waarvan sommige zich op verschillende plaatsen bevinden, andere elkaar in dezelfde ruimte *doordringen zonder dat men ze ziet of kent*, terwijl ruimte voor weer andere misschien geen noodzakelijke bestaanswijze is'.

Indien wetenschappers een strikt wetenschappelijke opvatting volgen, zoals die van de mogelijkheid van het overbrengen van energie naar het onzichtbare heelal – en in overeenstemming met het beginsel van de continuïteit zich overgeven aan zulke speculaties – waarom zou dan datzelfde voorrecht aan occultisten en spiritisten worden ontzegd? Zenuwindrukken
(186) worden op het oppervlak van gepolijst metaal opgetekend en kunnen volgens de wetenschap voor onbepaalde tijd worden bewaard; prof. Draper geeft een zeer dichterlijke toelichting van dit feit. 'Er valt nooit een schaduw op een muur', zegt hij, 'zonder daarop een blijvend spoor achter te laten, een spoor dat door gebruik te maken van de daarvoor benodigde middelen zichtbaar zou kunnen worden gemaakt. . . . De portretten van onze vrienden, of beelden van landschappen blijven op de gevoelige plaat voor het oog misschien verborgen, maar ze zullen onmiddellijk verschijnen zodra men van geschikte ontwikkelaars gebruikmaakt. Een spook-

[1] W.S. Jevons, *The Principles of Science*, Londen, 1874, deel 2, blz. 455.

verschijning blijft op een zilveren of glazig oppervlak onzichtbaar tot we haar door onze necromantie in de zichtbare wereld tevoorschijn laten komen. Op de muren van onze intiemste vertrekken, waar we denken dat het oog van indringers geheel is buitengesloten en onze afzondering nooit kan worden geschonden, bestaan de sporen van al onze daden, schaduwbeelden van alles wat we hebben gedaan.'[1]

Indien op die manier een onuitwisbare indruk op anorganische stof kan worden gemaakt, en indien niets in het heelal verloren gaat of geheel verdwijnt, waarom zou men dan zo'n wetenschappelijk wapengekletter richten tegen de schrijvers van *The Unseen Universe*? Op welke grond kunnen ze de hypothese verwerpen dat '*het denken, wanneer men aanneemt dat het de stof van een ander heelal gelijktijdig met het onze beïnvloedt, een toekomstige gebeurtenis kan verklaren*'?[2]

Indien de psychometrie een van de grootste bewijzen is voor de onvernietigbaarheid van de stof, die eeuwig de indrukken van de uiterlijke wereld bewaart, is het bezit van dat gezichtsvermogen door ons innerlijke oog een nog groter bewijs ten gunste van de onsterfelijkheid van de individuele geest van de mens. Waarom zou ze, wanneer ze in staat is gebeurtenissen te onderscheiden die honderdduizenden jaren geleden voorvielen, datzelfde vermogen niet toepassen op een toekomst die opgaat in de eeuwigheid, waarin er geen verleden of toekomst kan zijn maar slechts één grenzeloos heden?

Ondanks de door de wetenschappers zelf afgelegde bekentenissen van hun verbazingwekkende onwetendheid op sommige punten, ontkennen ze toch het bestaan van die mysterieuze spirituele kracht die buiten het bereik van de gewone natuurwetten valt. Ze hopen nog steeds de wetten waarvan ze hebben ontdekt dat deze gelden voor de dode stof, ook op levende wezens te kunnen toepassen. Nadat ze hadden ontdekt wat de kabbalisten 'de grove zuiveringen' van de ether noemen – licht, warmte, elektriciteit en beweging – verheugden ze zich over hun succes, en telden de trillingen ervan bij het teweegbrengen van de kleuren van het spectrum, en, trots op hun resultaten, weigeren ze verder onderzoek doen. Verschillende wetenschappers hebben min of meer nagedacht over zijn proteus-achtige essentie en, niet in staat deze met hun lichtmeters te meten, noemden ze het 'een *hypothetische* middenstof van grote elasticiteit en bijzondere ijlheid, die de hele ruimte, zelfs het binnenste van vaste lichamen, zou doordringen, en de middenstof zou zijn voor de overdracht van licht en warmte' (woorden- (187)

[1] J.W. Draper, *The History of the Conflict between Religion and Science*, hfst 5, blz. 132-3.

[2] *The Unseen Universe*, Londen, 1894, hfst. 7, §199.

boek). Anderen, die we 'de dwaallichtjes' van de wetenschap – haar valse zonen – zullen noemen, onderzochten haar ook, en zeggen ons dat ze zich zelfs de moeite gaven haar 'door sterke vergrootglazen' nauwkeurig te onderzoeken. Maar omdat ze noch geesten, noch spoken erin opmerkten en evenmin in zijn verraderlijke golven iets ontdekten van meer wetenschappelijke aard, veranderden ze van mening en noemden allen die in onsterfelijkheid geloven in het algemeen en spiritisten in het bijzonder, 'krankzinnige dwazen' en 'gekke fantasten';[1] dit alles op een droevige toon die volmaakt paste bij zo'n treurige mislukking.

De schrijvers van *The Unseen Universe* zeggen:

> We hebben de werking van het mysterie dat we *leven* noemen, uit het objectieve heelal verdreven. . . . De gemaakte fout ligt daarin dat ze zich verbeeldden dat ze zich hierdoor geheel bevrijdden van iets dat ze op die manier voor zich uitdrijven, en dat het voorgoed uit het heelal verdwijnt. Dat gebeurt niet. Het verdwijnt alleen uit die *kleine lichtcirkel* die we het heelal van de *wetenschappelijke waarneming* kunnen noemen. Er zijn drie grote mysteries (een drie-eenheid): het mysterie van de stof, het mysterie van het leven en het mysterie van God; en deze drie zijn *één*.[2]

Ervan uitgaande dat 'het zichtbare heelal, *zeker wat omzetbare energie, en waarschijnlijk wat stof betreft* – aan een einde moet komen' en dat 'het beginsel van de continuïteit . . . toch het voortbestaan van het heelal eist', zien de schrijvers van dit opmerkelijke boek zich gedwongen te geloven 'dat er iets is *achter* datgene wat zichtbaar is' en dat het zichtbare stelsel niet het gehele heelal is, maar misschien slechts een heel klein deel ervan.[3] Bovendien redeneren de schrijvers als volgt, waarbij ze zowel voor- als achteruit kijken naar de oorsprong van dit zichtbare heelal: 'indien het zichtbare heelal *alles* is wat er bestaat, dan is de eerste plotselinge manifestatie ervan evengoed als zijn uiteindelijke vernietiging een onderbreking van de continuïteit'.[4] Omdat zo'n onderbreking in strijd is met de aangenomen wet van de continuïteit, komen de schrijvers tot de volgende conclusie:

> Is het niet natuurlijk zich voor te stellen dat zo'n heelal, *waarvan we reden hebben aan te nemen dat het bestaat* en banden van energie heeft met het zichtbare heelal, ook in staat is daarvan energie te ontvangen? . . . Kunnen we de ether, of de middenstof, niet beschouwen als slechts

[1] F.R. Marvin, *The Philosophy of Spiritualism, etc*.
[2] *The Unseen Universe*, ed. 1876, §234.
[3] *Op.cit*. §84.
[4] *Op.cit.* §85.

> een brug[1] tussen de ene orde van dingen en een andere, een soort cement als het ware, waarmee de verschillende orden van het heelal aan elkaar worden vastgesmeed en tot één worden gemaakt? Dat wat we gewoonlijk ether noemden is per slot van rekening misschien niet slechts een middenstof, maar een middenstof *plus* de onzichtbare orde van de dingen, zodat, wanneer de bewegingen van het zichtbare heelal naar de ether worden overgebracht, een gedeelte daarvan als het ware over *een brug* naar het onzichtbare heelal wordt overgebracht, en daar wordt gebruikt en opgeslagen. Is het zelfs nodig aan het denkbeeld van een brug vast te houden? Kunnen we niet gelijk zeggen dat, wanneer energie van stof naar ether wordt overgebracht, zij van het zichtbare naar het onzichtbare wordt gevoerd, en wanneer zij van ether naar stof wordt gebracht, zij van het onzichtbare naar het zichtbare wordt overgebracht?[2] (188)

Juist; en als de wetenschap nog enkele stappen meer in die richting zou zetten, en de 'hypothetische middenstof' serieuzer zou onderzoeken, wie weet of Tyndalls onoverbrugbare kloof tussen de fysieke processen van de hersenen en *bewustzijn* niet – tenminste verstandelijk – met verbazingwekkend gemak en zekerheid zou worden overbrugd?

Al in 1856 had iemand die in zijn tijd voor een geleerde doorging – dr. Jobard uit Parijs – beslist dezelfde denkbeelden over ether als de schrijvers van *The Unseen Universe*, toen hij de pers en de wetenschappelijke wereld schokte door de volgende verklaring:

> Ik heb een ontdekking gedaan die me bang maakt. Er zijn twee soorten elektriciteit, de ene, redeloos en blind, wordt voortgebracht door metalen en zuren die met elkaar in contact komen' (de grove zuivering); . . . de andere is intelligent en *helderziend*! . . . Onder de handen van Galvani, Nobili en Matteucci heeft elektriciteit zich gesplitst. De ruwe kracht van de stroom is door Jacobi, Bonelli en Moncal gevolgd, en de intelligente door Bois-Robert, Thilorier en Chevalier Duplanty. De elektrische bal of de bolvormige elektriciteit houdt een denkbeeld in dat zich niet houdt aan Newton en Mariotte, en zijn eigen grillen volgt. . . . We hebben in de verslagen van de Academie duizenden bewijzen voor de

[1] *Op.cit.*, §198.

[2] Kijk! Grote wetenschappers uit de 19de eeuw bevestigen de wijsheid van de in het vorige hoofdstuk geciteerde Scandinavische fabel. Enkele duizenden jaren geleden werd het denkbeeld van een brug tussen de zichtbare en onzichtbare werelden door onwetende 'heidenen' in het 'Edda-lied Völuspá', 'Het visioen van Vala, de zieneres', allegorisch voorgesteld. Want wat is deze brug van Bifröst – de schitterende regenboog die de goden voert naar hun plaats van bijeenkomst dichtbij de Urdarbron – anders dan het denkbeeld dat door de schrijvers van *The Unseen Universe* aan de oplettende lezer wordt aangeboden?

> INTELLIGENTIE *van de bliksem*. . . . Maar misschien heb ik al te veel gezegd. Door nog meer te zeggen *zou ik u de sleutel hebben verstrekt* waarmee de universele geest al snel aan ons zal worden onthuld.[1]

Het voorafgaande, samen met de verbazingwekkende bekentenissen van de wetenschap en met wat we zojuist uit *The Unseen Universe* hebben geciteerd, werpt nog meer licht op de wijsheid van lang vervlogen eeuwen. In een van de voorafgaande hoofdstukken[2] hebben we gewezen op een citaat uit Cory's *Ancient Fragments*, waaruit blijkt dat een van de *Chaldeeuwse orakels* ditzelfde denkbeeld over de ether uitspreekt, en wel
(189) in een taal die opmerkelijk veel lijkt op die van de schrijvers van *The Unseen Universe*. Het zegt dat alle dingen uit aether zijn voortgekomen en daarheen zullen terugkeren, dat de beelden van alle dingen daar onuitwisbaar op staan afgedrukt, en dat de aether de voorraadschuur is van de kiemen of van de overblijfselen van alle zichtbare vormen en zelfs van denkbeelden. Het schijnt dat dit op een merkwaardige manier onze bewering bevestigt dat, welke ontdekkingen men in onze tijd ook zal doen, men zal ontdekken dat onze 'onwetende voorouders' ons vóór zijn geweest.

Nu het door de materialisten tegenover paranormale verschijnselen aangenomen standpunt volkomen is bepaald, kunnen we, op het punt waarop we nu zijn aangekomen, gerust beweren dat, al lag deze sleutel op de drempel van de 'afgrond', geen enkele van onze Tyndalls zou bukken om hem op te rapen.

Hoe schuchter zouden deze pogingen om het GROTE MYSTERIE van de universele ether op te lossen sommige kabbalisten toeschijnen! Hoewel ver vooruitlopend op alles wat filosofen in deze tijd leren was datgene waarover de intelligente onderzoekers van *The Unseen Universe* speculeren, voor de meesters van de hermetische filosofie een wetenschap waarmee ze vertrouwd waren. Voor hen was de ether niet slechts een brug die de zichtbare en onzichtbare delen van het heelal verbond, maar over zijn overspanning volgden ze stoutmoedig de weg die door de mysterieuze poorten leidde die filosofen in deze tijd niet willen of *niet kunnen* ontsluiten.

Hoe dieper het onderzoek van de wetenschapper gaat, des te vaker komt hij tegenover de ontdekkingen van de Ouden te staan. Wanneer de grote Franse geoloog Élie de Beaumont[3] een toespeling maakt op de circulatie in de aarde, in verband met bepaalde elementen in de aardkorst, dan ziet hij dat de oude filosofen hem vóór zijn geweest. Als we aan eminente technologen vragen wat de laatste ontdekkingen over de oorsprong van

[1] *L'ami des sciences*, 2 maart 1856, blz. 67.
[2] Blz. 110-11.
[3] *Recherches sur quelques-unes des révolutions de la surface du globe*, 1830.

metaalhoudende lagen zijn, dan horen we een van hen, prof. Thomas Sterry Hunt, wanneer hij aantoont dat water een *universeel oplosmiddel* is, de leer verkondigen die door de oude Thales meer dan 25 eeuwen geleden werd aangehangen en onderwezen, namelijk dat water het beginsel was van alle dingen. Wanneer we naar dezelfde professor luisteren, met De Beaumont als autoriteit, dan horen we hem de circulatie in de aarde en de schei- en natuurkundige verschijnselen van de stoffelijke wereld verklaren. Terwijl we met genoegen lezen dat hij 'niet bereid is te bevestigen dat schei- en natuurkundige processen *het hele geheim van het organische leven omvatten*', merken we met nog groter genoegen de volgende eerlijke bekentenis van hem op:

> Toch brengen we in veel opzichten de verschijnselen van de organische wereld dichter bij die van het mineralenrijk; en we leren tegelijkertijd dat deze zozeer voor elkaar van belang zijn en van elkaar afhangen dat *we beginnen in te zien dat er enige waarheid* ten grondslag ligt aan de opvatting van die oude filosofen die het denkbeeld van een levenskracht uitbreidden tot het mineralenrijk, en die hen ertoe bracht over de aarde te spreken als een groot *levend* organisme, en de verschillende veranderingen van haar lucht, wateren en rotsachtige diepten te beschouwen als processen die tot het leven van onze planeet behoren.

Alles in deze wereld moet een begin hebben. Wetenschappers zijn de (190)
laatste tijd zo ver gegaan met hun vooroordelen dat het bijna een wonder is dat men zelfs hiervan de eer aan de oude filosofie heeft gegund. De arme, onvervalste, oorspronkelijke elementen zijn al lang verbannen, en onze eerzuchtige wetenschappers wedijveren met elkaar om te bepalen wie aan het jonge gebroed van de 63 of meer elementaire stoffen er nog een zal toevoegen. Intussen woedt er in de hedendaagse scheikunde een oorlog over termen. Men ontzegt ons het recht deze stoffen 'scheikundige elementen' te noemen, want het zijn niet de 'oorspronkelijke beginselen of opzichzelfstaande essenties, waaruit het heelal werd opgebouwd'.[1] Zulke met het woord *element* samenhangende denkbeelden waren goed genoeg voor de 'oude Griekse filosofie', maar de hedendaagse wetenschap verwerpt ze; want, zoals prof. Cooke zegt, 'het zijn ongelukkige termen', en de experimentele wetenschap wil 'niets te maken hebben met enige soort essentie die ze niet kan zien, ruiken of proeven'. Ze moet die hebben die in het oog, de neus of de mond kunnen worden gestoken! Ze laat de andere over aan de metafysici.

Wanneer Van Helmont ons dus meedeelt dat 'een homogeen deel ele-

[1] J.P. Cooke, *The New Chemistry*, blz. 111.

mentaire aarde kunstmatig kan worden veranderd in water', maar nog steeds ontkent 'dat dit door de natuur zonder hulp kan worden gedaan, want geen natuurkracht is in staat het ene element in het andere om te zetten', en hij daarvoor als reden opgeeft dat de elementen altijd gelijk blijven, dan moeten we hem zoal niet voor een grote domkop dan toch tenminste voor een weinig gevorderde leerling van de beschimmelde 'oude Griekse filosofie' houden. Wat kon hij of zijn oude meester, Paracelsus, die leefde en stierf in gelukzalige onbekendheid met de toekomstige 63 *stoffen*, bereiken? Natuurlijk niets dan *metafysische* en dwaze speculaties, gehuld in een nietsbetekenend jargon, eigen aan alle middeleeuwse en oude alchemisten. Niettemin vinden we, bij het vergelijken van aantekeningen, in het meest recente boek over scheikunde, het volgende:

> De studie van de scheikunde heeft een merkwaardig soort stoffen aan het licht gebracht; uit geen enkele daarvan is ooit door enig scheikundig proces een tweede stof voortgekomen die minder weegt dan de oorspronkelijke stof. . . . Door geen enkel scheikundig proces kunnen we uit ijzer een stof verkrijgen die minder weegt dan het metaal dat bij de vervaardiging ervan werd gebruikt. Kortom, we kunnen aan ijzer niets anders onttrekken dan ijzer.[1]

Bovendien schijnt het, volgens prof. Cooke, dat 'men *75 jaar geleden* niet wist dat er enig verschil was' tussen elementaire en samengestelde stoffen, want in de oudheid hadden alchemisten nooit begrepen 'dat *gewicht de maateenheid voor de stof is*, en dat, op die manier gemeten, geen stof ooit verloren gaat'; maar ze beeldden zich daarentegen in dat bij zulke experimenten 'de betrokken stoffen een *mysterieuze verandering* ondergaan'.
(191) Kortom, 'eeuwen werden verspild in vergeefse pogingen om de lagere metalen om te zetten in goud'.[2]

Heeft prof. Cooke, die zo bekwaam is in de moderne scheikunde, het even ver gebracht in de kennis waarover de alchemisten al of niet beschikten? Is hij zo zeker ervan dat hij de betekenis van het taalgebruik van de alchemisten begrijpt? Wij niet. Maar laten we zijn opvattingen, zoals ze hierboven zijn weergegeven, vergelijken met fragmenten uit de vertalingen van Van Helmont en Paracelsus, geschreven in duidelijke en goede, hoewel ouderwetse taal. We vernemen uit hun eigen beweringen dat alkahest de volgende veranderingen teweegbrengt:

> (1) De alkahest vernietigt nooit de *zaad-eigenschappen* van de lichamen die erdoor worden opgelost: goud, bijvoorbeeld, wordt door

[1] Cooke, *The New Chemistry*, blz. 108, 111.
[2] *Op.cit.*, blz. 106.

> de werking ervan herleid tot een *zout* van goud, antimoon tot *een zout van antimoon*, enz., met dezelfde zaad-eigenschappen of eigenschappen van dezelfde aard als de oorspronkelijke vaste stof. (2) Het *voorwerp*, dat aan de inwerking wordt *blootgesteld*, wordt herleid tot zijn drie beginselen: zout, zwavel en kwik, en later alleen tot zout, dat dan vluchtig wordt, en uiteindelijk in zuiver water wordt veranderd. (3) Alles wat erdoor wordt opgelost, kan door een zandverhitting vluchtig worden gemaakt; en wanneer het lichaam uit het vluchtig gemaakte oplosmiddel wordt gedistilleerd, blijft er zuiver, smakeloos water over, maar altijd *in een hoeveelheid gelijk aan het oorspronkelijke lichaam*.

Verder zien we dat Van Helmont, de oudere, over dit zout zegt dat het de moeilijkst te bewerken materialen zal oplossen in stoffen met dezelfde zaad-eigenschappen '*in gewicht gelijk aan de opgeloste stof*', en hij voegt eraan toe: 'Dit zout verliest, na verschillende keren te zijn samengebracht met Paracelsus' *sal circulatum*, al zijn vastheid, en wordt ten slotte een smakeloos water, *in hoeveelheid gelijk* aan het zout waarvan het werd gemaakt.'[1]

Het bezwaar dat prof. Cooke namens de moderne wetenschap tegen de hermetische uitdrukkingen zou kunnen maken, zou evenzeer van toepassing zijn op de Egyptische hiëratische geschriften – ze verbergen wat men verborgen wilde houden. Wanneer hij lering wil trekken uit de inspanningen uit het verleden, dan moet hij gebruikmaken van de diensten van een cryptograaf en niet van die van een satiricus. Paracelsus maakte, evenals alle anderen, gebruik van al zijn scherpzinnigheid bij het omzetten van letters en het afkorten van woorden en zinnen. Bijvoorbeeld, als hij *sutratur* schreef, bedoelde hij tartar (wijnsteen), en *mutrin* betekende nitrum (salpeter), enz. De zogenaamde verklaringen van de betekenis van de *alkahest* waren niet te tellen. Sommigen dachten dat het een vervluchtigd alkalisch wijnsteenzout was, anderen dat het *Allgeist* betekende, een Duits woord dat algeest of geestrijk betekent. Paracelsus noemde zout gewoonlijk 'de kern van water, waarin metalen moeten sterven'. Dit gaf aanleiding tot de onzinnigste veronderstellingen, en sommigen – zoals Glauber – dachten dat alkahest de geest van zout was. Er is heel wat stoutmoedigheid voor nodig om te beweren dat Paracelsus en zijn collega's de aard van elementaire en samengestelde stoffen niet kenden; ze hebben ze misschien niet bij dezelfde namen genoemd die nu in gebruik zijn, maar dat ze ermee bekend (192)
waren wordt door de bereikte resultaten aangetoond. Wat doet het ertoe hoe Paracelsus het gas noemde dat vrijkomt wanneer ijzer in zwavelzuur

[1] J.B. Van Helmont, *Ortus medicinae*, 'Elementa', §11; zie ook J.S. Weidenfeld, *De secretis adeptorum*; Eugenius Philalethes, enz.

wordt opgelost, wanneer zelfs onze bekende autoriteiten erkennen dat hij de ontdekker van *waterstof* is?[1] Zijn verdienste blijft dezelfde; en al heeft Van Helmont misschien onder de naam 'zaad-eigenschappen' zijn kennis verborgen van het feit dat elementaire stoffen hun oorspronkelijke eigenschappen hebben, die slechts tijdelijk worden gewijzigd en nooit worden vernietigd door op te gaan in samengestelde stoffen, toch was hij de grootste scheikundige van zijn tijd, en geheel de gelijke van de wetenschappers van deze tijd. Hij beweerde dat door middel van de alkahest *aurum potabile* (drinkbaar goud) kon worden verkregen, door het hele stuk goud in zout om te zetten, waarbij het zijn zaad-eigenschappen behield, en oplosbaar was in water. Wanneer scheikundigen leren wat hij bedoelde met *aurum potabile*, alkahest, zout en zaad-eigenschappen – wat hij werkelijk bedoelde, niet wat hij zei dat hij bedoelde en ook niet wat men dacht dat hij ermee bedoelde – dan, en niet eerder, kunnen onze scheikundigen zich gerust zo aanmatigend gedragen tegenover de vuurfilosofen en die oude meesters van wie ze de mystieke leringen met eerbied hebben bestudeerd. Eén ding is in elk geval duidelijk. Wanneer men deze woorden van Van Helmont alleen in hun exoterische vorm beschouwt, bewijzen ze dat hij de oplosbaarheid van metalen in water kende, die Sterry Hunt tot grondslag maakt voor zijn theorie van de metaalhoudende neerslag. We zouden wel eens willen weten wat voor termen onze wetenschappelijke tijdgenoten zouden uitvinden om hun gedurfde veronderstelling 'dat de asachtige stof van de hersenen van de mens zijn enige God is' te verbergen en ze toch half bekend te maken, indien er in de onderaardse gewelven van het nieuwe Court House of van de kathedraal aan Fifth Avenue een martelkamer was waar een rechter of kardinaal hen naartoe zou kunnen sturen.

Prof. T. Sterry Hunt zegt in een van zijn lezingen:

> De alchemisten zochten vergeefs naar een universeel oplosmiddel; maar we weten nu dat water, in sommige gevallen geholpen door warmte, druk en de aanwezigheid van enkele algemeen voorkomende stoffen, zoals koolzuur, carbonaten en sulfiden, de meest onoplosbare stoffen zal oplossen, zodat het per slot van rekening kan worden beschouwd als de langgezochte alkahest of het universele oplosmiddel.[2]

Dit lijkt bijna op een vrije weergave van Van Helmont of Paracelsus zelf! Zij kenden de eigenschappen van het water als oplosmiddel evengoed als de scheikundigen van nu; bovendien maakten ze er geen geheim van, waaruit blijkt dat dit niet *hun* universele oplosmiddel was. Veel commen-

[1] E.L. Youmans: *A Class-Book of Chemistry*, New York, 1889, blz. 169-70; en W.B. Kemshead, FRAS, *Inorganic Chemistry*.

[2] *The Origin of Metalliferous Deposits*.

taren en kritieken op hun werken bestaan nog, en men kan bijna geen boek over het onderwerp opslaan zonder minstens een van hun beschouwingen te vinden die ze nooit geheim hebben willen houden. Het volgende vinden (193) we in een oud werk over alchemisten – een satire nog wel – geschreven in 1820 toen de nieuwe theorieën over het scheikundige vermogen van water nog nauwelijks in de kinderschoenen stonden.

> We scheppen misschien wat meer duidelijkheid door op te merken dat Van Helmont, en ook Paracelsus, *water beschouwde als het universele werktuig* [*middel?*] *van de scheikunde* en van de natuurwetenschap, en aarde als de onveranderlijke basis van alle dingen; dat vuur werd beschouwd als de voldoende oorzaak van alle dingen; dat de zaadindrukken in het mechanisme van de aarde worden bewaard; dat water door deze aarde op te lossen en te vergisten, wat door middel van vuur gebeurt, alles voortbrengt, waaruit oorspronkelijk de dieren-, planten- en mineralenrijken zijn ontstaan.[1]

De alchemisten kennen dit universele vermogen van water heel goed. In de werken van Paracelsus, Van Helmont, Philalethes, Pantatem, Tachenius en zelfs Boyle wordt 'de grote eigenschap van de alkahest', 'om alle ondermaanse stoffen op te lossen en te veranderen – met uitzondering van *alleen water*' – uitdrukkelijk vermeld. En is het mogelijk te geloven dat Van Helmont, die een onkreukbaar karakter had en een grote geleerdheid die algemeen werd erkend, plechtig zou verklaren dat hij het geheim kende, indien dit slechts ijdele grootspraak zou zijn?[2]

In een kortgeleden in Nashville, Tennessee, gehouden toespraak gaf prof. Huxley een bepaalde regel aan voor de geldigheid van door mensen afgelegde getuigenis als basis voor geschiedenis en wetenschap, die we volkomen bereid zijn op het onderhavige geval toe te passen. Hij zegt:

> Het is onmogelijk dat het praktische leven van de mens niet meer of minder wordt beïnvloed door onze opvattingen over hoe de geschiedenis van de dingen die achter ons liggen, is geweest. Eén daarvan is het *door mensen afgelegde getuigenis* in zijn verschillende vormen – alle getuigenis van ooggetuigen, door overlevering overgebrachte getuigenis van *hen die ooggetuigen zijn geweest*, en het getuigenis van hen die hun indrukken in schrift of druk hebben weergegeven. . . . Als u Caesars *Commentaren* leest dan stelt u overal waar hij verslag doet van zijn gevechten met de Galliërs, een zekere mate van vertrouwen in zijn mededelingen. U neemt zijn getuigenis op dat punt aan. *U voelt aan dat Caesar deze mededelingen niet zou hebben gedaan, als hij ze niet voor waar had gehouden*.

[1] J.S. Forsyth, *Demonologia*, ed. 1827, 'Alkahest, or Alcahest', blz. 88.
[2] Zie *The Works of Robert Boyle*, Londen, 1772.

Het zou onlogisch zijn Huxley's filosofische regel eenzijdig op Caesar toe te passen. Die figuur was van nature óf waarheidlievend, óf een leugenaar; en nu Huxley dat punt tot zijn voldoening, wat de feiten van de krijgsgeschiedenis betreft, in het voordeel van Caesar heeft beslist, beweren we dat Caesar ook een bevoegde getuige is op het punt van voorspellers, waarzeggers en psychische feiten. Evenzo zouden Herodotus en alle andere autoriteiten van de oudheid zelfs over burgerlijke of militaire zaken niet moeten worden geloofd, tenzij ze van nature waarheidlievend waren. *Falsus in uno, falsus in omnibus* (wie onbetrouwbaar is in het ene, is in alles onbetrouwbaar). En evenzo zouden ze, indien ze geloofwaardig zijn op het punt van fysieke dingen, als even geloofwaardig moeten worden beschouwd in spirituele zaken; want, zoals prof. Huxley zegt, de menselijke natuur was vroeger precies zoals nu. Verstandige en gewetensvolle mensen logen niet uit een genoegen het nageslacht in verwarring te brengen of tegen de borst te stuiten.

(194)

Nu de waarschijnlijkheid dat zulke mensen de zaken verkeerd voorstellen zo duidelijk door een wetenschapper is aangegeven, is het voor ons niet meer nodig die vraag te bespreken in verband met Van Helmont en zijn vermaarde maar ongelukkige meester, de vaak verguisde Paracelsus. Hoewel Deleuze in werken van eerstgenoemde veel 'mystieke, bedrieglijke denkbeelden' vindt – misschien alleen omdat hij ze niet kon begrijpen – kent hij niettemin een uitgebreide kennis en 'een scherp onderscheidingsvermogen' aan hem toe, en gelooft ook dat hij de wereld 'grote waarheden' heeft geschonken. 'Hij was de eerste', voegt hij eraan toe, 'die de naam *gas* gaf aan luchtvormige vloeistoffen. Zonder hem zou het staal waarschijnlijk geen nieuwe impuls aan de wetenschap hebben gegeven.'[1] Door welke toepassing van de kansrekening zouden we de waarschijnlijkheid kunnen bepalen dat onderzoekers die in staat zijn om scheikundige stoffen op te lossen en nieuwe verbindingen te maken – het wordt algemeen erkend dat ze dit hebben gedaan – onbekend waren met de aard van elementaire stoffen, met hun krachten om zich te verbinden, en met het oplosmiddel of de oplosmiddelen, die ze zouden doen uiteenvallen als we dat wilden? Als ze alleen een reputatie als theoretici hadden zou het anders zijn, en zou onze bewering haar kracht verliezen, maar hun scheikundige ontdekkingen, door hun ergste vijanden met tegenzin erkend, rechtvaardigen het gebruik van veel krachtiger taal dan we ons hebben veroorloofd, uit angst om als te partijdig te worden beschouwd. Omdat dit boek boven-

[1] Deleuze, 'De l'opinion de Van Helmont sur la cause, la nature et les effets du magnétisme', in *Bibliothèque du magnétisme animal*, Parijs, 1877, deel 1, blz. 45 en deel 2, blz. 198.

dien is gebaseerd op het denkbeeld dat de mens een hogere natuur heeft, dat zijn ethische en verstandelijke vermogens psychologisch moeten worden beoordeeld, aarzelen we niet nogmaals te beweren dat, omdat Van Helmont 'plechtig' verklaarde dat hij het geheim van de alkahest kende, geen criticus in deze tijd het recht heeft hem als een leugenaar of fantast te beschouwen vóór er iets met meer zekerheid bekend is over de aard van dit zogenaamde universele oplosmiddel.

'Je kunt niet om de feiten heen', merkt A.R. Wallace op in het voorwoord van zijn *On Miracles and Modern Spiritualism*.[1] Omdat feiten onze sterkste bondgenoten moeten zijn, zullen we er zoveel naar voren brengen (195)
als de 'wonderen' van de oudheid en van onze nieuwere tijd ons maar kunnen verschaffen. De schrijvers van *The Unseen Universe* hebben *wetenschappelijk* bewezen dat bepaalde zogenaamd paranormale verschijnselen mogelijk waren door gebruik te maken van de universele ether. Wallace heeft even wetenschappelijk bewezen dat de hele lijst van tegenovergestelde beweringen, waaronder de sofismen van Hume, niet houdbaar zijn wanneer ze strikt logisch worden getoetst. Crookes heeft aan de sceptische wereld zijn eigen experimenten gegeven, die meer dan drie jaar duurden vóór hij door het onweerlegbare bewijs – dat van zijn eigen zintuigen – werd overtuigd. Een hele lijst van wetenschappers zou men kunnen opstellen die van dat feit getuigenis hebben afgelegd; en Camille Flammarion, de bekende Franse astronoom en schrijver van veel boeken, waardoor hij in de ogen van de sceptici samen met Wallace, Crookes en Hare tot de 'misleiden' zou moeten worden gerekend, bevestigt onze woorden in het volgende fragment:

> Ik aarzel niet mijn op persoonlijk onderzoek van het onderwerp gebaseerde overtuiging mee te delen dat elke wetenschapper die beweert dat de verschijnselen die 'magnetisch', 'somnambulistisch', 'mediamiek' worden genoemd, en andere die nog niet door de wetenschap zijn verklaard, onmogelijk zijn, iemand is die spreekt zonder te weten waarover hij het heeft, en evenzeer dat ieder mens die door zijn beroep met wetenschappelijk onderzoek vertrouwd is, volkomen en absolute zekerheid kan verkrijgen over de werkelijkheid van de feiten waarop is gezinspeeld, wanneer hij tenminste niet bevooroordeeld is door vooropgezette meningen, en zijn verstandelijke blik niet verblind is door die tegenovergestelde soort begoocheling die helaas in de wetenschappelijke wereld maar al te gebruikelijk is, en daarin bestaat dat men zich *inbeeldt dat we de wetten van de natuur reeds kennen* en dat alles wat de grens van onze huidige formules schijnt te overschrijden, onmogelijk is.

[1] Londen, 1875.

Crookes haalt op blz. 101 van zijn *Researches in the Phenomena of Spiritualism* sergeant Cox aan, die deze onbekende kracht *psychisch* noemt en haar als volgt verklaart:

> Omdat het organisme zelf vanbinnen wordt bewogen en geleid door een kracht die de ziel, de geest of het verstand is of daardoor wordt beheerst . . . en die het individuele wezen vormt dat we 'de mens' noemen, is het een even redelijke conclusie dat de kracht die de bewegingen buiten de grenzen van het lichaam teweegbrengt, *dezelfde kracht is die binnen de grenzen van het lichaam beweging voortbrengt*. En omdat de uitwendige kracht vaak door intelligentie wordt geleid, is het een even redelijke conclusie dat de leidende intelligentie van de uitwendige kracht dezelfde intelligentie is die de innerlijke kracht leidt.

Om deze theorie beter te begrijpen, kunnen we haar in vier stellingen formuleren, en aantonen dat sergeant Cox denkt:

1. Dat de kracht die fysieke verschijnselen teweegbrengt, voortkomt *uit* (en dus wordt voortgebracht *in*) het medium;

(196) 2. Dat de intelligentie die de kracht bestuurt die de verschijnselen teweegbrengt (*a*) soms een andere *kan* zijn dan die van het medium, maar dat het 'bewijs' daarvoor 'onvoldoende' is; daarom (*b*) is de leidende intelligentie waarschijnlijk die van het medium zelf. Dit noemt Cox 'een redelijke conclusie'.

3. Hij neemt aan dat de kracht die de tafel in beweging brengt, dezelfde kracht is die het lichaam van het medium zelf in beweging brengt.

4. Hij is het helemaal oneens met de spiritistische theorie, of beter gezegd de bewering, dat 'geesten van de doden de *enige* werkzame krachten zijn bij het teweegbrengen van *alle* verschijnselen'.

Voordat we beginnen met onze analyse van zulke opvattingen, moeten we de lezer eraan herinneren dat we ons tussen twee uitersten bevinden, vertegenwoordigd door twee partijen – zij die geloven in deze tussenkomst van menselijke geesten, en zij die daarin niet geloven. Geen van beide schijnt in staat dit punt op te lossen dat door Cox naar voren wordt gebracht; want terwijl de spiritisten in hun goedgelovigheid zozeer alles slikken dat ze denken dat elk geluid en elke beweging in een *kring* wordt veroorzaakt door *ontlichaamde* mensen, ontkennen hun antagonisten dogmatisch dat iets door 'geesten' kan worden voortgebracht – omdat er geen geesten zijn. Geen van beide partijen verkeert dus in een positie om het onderwerp onbevooroordeeld te onderzoeken.

Wanneer ze denken dat de kracht die 'in het lichaam beweging veroorzaakt' en de kracht 'die de beweging veroorzaakt buiten de grenzen van het lichaam' dezelfde *essentie* hebben, dan hebben ze misschien gelijk. Maar de

overeenkomst tussen die twee krachten houdt hier op. Het levensbeginsel dat het lichaam van Cox bezielt is van dezelfde aard als dat van zijn medium; maar toch is hij niet het medium, en laatstgenoemde niet de heer Cox.

Deze kracht, die we om Cox en Crookes een genoegen te doen evengoed *psychisch* als iets anders kunnen noemen, werkt *door middel van*, niet *vanuit* het individuele medium. In het laatste geval zou deze kracht in het medium zijn ontstaan, en we kunnen aantonen dat dit niet het geval kan zijn, noch bij levitatie van menselijke lichamen, het zonder aanraking laten bewegen van meubels en andere voorwerpen, noch in die gevallen waarin de kracht gezond verstand en intelligentie vertoont. Het is een aan mediums en spiritisten bekend feit dat hoe passiever het medium is des te beter de manifestaties zijn; en elk van de bovengenoemde verschijnselen vereist een *bewuste*, vooraf gerichte *wilskracht*. Bij levitatie zouden we moeten geloven dat deze zelfverwekte kracht de inerte massa van de grond optilt, haar door de lucht stuurt en weer neerzet waarbij ze alle obstakels ontwijkt en daardoor van intelligentie getuigt, en toch automatisch handelt, terwijl het medium al die tijd *passief* blijft. Als dat het geval was, zou het medium een bewuste tovenaar zijn, en zou elke aanspraak dat hij een passief werktuig in de handen van onzichtbare intelligenties is, nutteloos worden. Evengoed als het aannemen van zo'n technische ongerijmdheid (197)
zou men kunnen beweren dat een hoeveelheid stoom, voldoende om een ketel te vullen zonder hem te doen barsten, de ketel zal opheffen, of dat een Leidse fles vol elektriciteit de traagheid van de fles zal overwinnen. Elke analogie schijnt erop te wijzen dat de kracht die in aanwezigheid van een medium op uiterlijke voorwerpen inwerkt, uit een bron komt die achter het medium zelf ligt. We kunnen het enigszins vergelijken met waterstof die de traagheid van een ballon opheft. Het gas wordt onder leiding van een intelligentie in de gashouder opgehoopt in voldoende hoeveelheid om de aantrekking van de gezamenlijke massa daarvan op te heffen. Deze kracht laat volgens hetzelfde beginsel meubels bewegen, en veroorzaakt andere manifestaties; en hoewel in haar essentie identiek aan de astrale geest van het medium, kan ze niet alleen zijn geest zijn, want het medium blijft, wanneer het mediumschap echt is, al die tijd in een soort cataleptische verdoving. Daarom schijnt het eerste punt van Cox niet goed te zijn gesteld; het is gebaseerd op een hypothese die technisch onhoudbaar is. Natuurlijk redeneren we in de veronderstelling dat levitatie een waargenomen feit is. Wil de theorie van de psychische kracht volmaakt zijn, dan moet ze 'alle zichtbare bewegingen . . . in vaste stoffen' verklaren, en daartoe behoort levitatie.

Wat zijn tweede punt betreft, ontkennen we dat 'er onvoldoende bewijs

is' dat de kracht die de verschijnselen teweegbrengt soms door andere intelligenties wordt geleid dan door de ziel van het medium. Integendeel, er is zo'n overvloed aan bewijs om aan te tonen dat de ziel van het medium in de meeste gevallen niets met de verschijnselen te maken heeft dat we er niet tevreden mee kunnen zijn dat de gedurfde bewering van Cox niet wordt weersproken.

Even onlogisch lijkt ons zijn derde stelling, want als het lichaam van het medium niet de voortbrenger maar eenvoudig het kanaal is van de kracht die de verschijnselen teweegbrengt (een vraag waarop Cox' onderzoek geen enkel licht werpt), dan volgt daaruit niet dat, omdat de 'ziel, de geest of het verstand' van het medium het organisme van het medium bestuurt, deze 'ziel, geest of dat verstand' daarom een stoel opheft, of klopt tijdens het opzeggen van de letters van het alfabet.

Op de vierde stelling, namelijk 'dat geesten van de doden de enige werkzame krachten zijn bij het teweegbrengen van alle verschijnselen', hoeven we op het ogenblik niet in te gaan, omdat de aard van de geesten die mediamieke verschijnselen teweegbrengen in andere hoofdstukken uitvoerig wordt behandeld.

De filosofen, en vooral diegenen die in de mysteriën waren ingewijd, beweerden dat de astrale ziel de ontastbare dubbelganger is van de grove, uiterlijke vorm die we het lichaam noemen. Ze is de *périsprit* van de volgelingen van Kardec, en de *geest-vorm* van de spiritisten. Boven deze innerlijke dubbelganger zweeft de goddelijke geest, die haar verlicht zoals
(198) de warme zonnestraal de aarde verlicht, de kiem bevrucht en de daarin sluimerende latente eigenschappen spiritueel tot leven brengt. De astrale *périsprit* bevindt zich in het fysieke lichaam, opgesloten als ether in een fles of als magnetisme in gemagnetiseerd ijzer. Ze is een centrum en een werktuig van kracht, gevoed uit de universele voorraad van kracht, en beheerst door dezelfde algemene wetten die de hele natuur doordringen en alle kosmische verschijnselen teweegbrengen. Haar inherente activiteit veroorzaakt de onophoudelijke fysieke werkingen van het dierlijke organisme, en resulteert door overmatig gebruik uiteindelijk in de vernietiging van het laatstgenoemde, en in haar eigen ontsnapping. Ze is de gevangene, niet de vrijwillige bewoner van het lichaam. Ze wordt zo sterk tot de uiterlijke universele kracht aangetrokken dat ze, na haar omhulsel te hebben versleten, ten slotte daarheen ontsnapt. Hoe sterker, grover, stoffelijker het haar omhullende lichaam is, des te langer duurt haar gevangenschap. Sommige mensen zijn met zo'n buitengewoon gestel geboren dat de deur, die anderen afsluit voor verkeer met de wereld van het astrale licht, gemakkelijk kan worden ontsloten en geopend, zodat hun zielen in die wereld

kunnen zien of haar zelfs kunnen betreden en weer terugkeren. Zij die dit bewust en naar welgevallen doen, worden magiërs, hiërofanten, zieners, adepten genoemd; zij die gedwongen worden het te doen, hetzij door het fluïdum van de hypnotiseur of van 'geesten', zijn 'mediums'. De astrale ziel wordt, wanneer de barrières eenmaal zijn weggenomen, met zo'n kracht door de universele, astrale magneet aangetrokken dat ze soms haar omhulsel mee oplicht en het in de lucht zwevende houdt, tot de zwaartekracht van de stof haar oppermacht opnieuw doet gelden en het lichaam weer op aarde neerdaalt.

Voor elke objectieve manifestatie – de beweging van een levend lichaamsdeel of van een anorganisch lichaam – zijn twee voorwaarden vereist: wil en kracht – plus *materie*, of datgene wat het aldus in beweging gebrachte voorwerp voor ons oog zichtbaar maakt; en deze drie zijn onderling verwisselbare krachten, of de wisselwerking van krachten van de wetenschap. Op hun beurt worden ze geleid, of beter gezegd overschaduwd, door de goddelijke intelligentie, die deze wetenschappers zo angstvallig buiten beschouwing laten, maar zonder deze zou zelfs het kruipen van de nietigste aardworm nooit kunnen plaatshebben. Het eenvoudigste en ook het meest alledaagse van alle natuurverschijnselen – het ruisen van de bladeren die trillen onder de zachte aanraking van een briesje – vereist de voortdurende uitoefening van deze vermogens. Wetenschappers noemen ze met recht onveranderlijke kosmische wetten. Achter deze wetten moeten we zoeken naar de intelligente oorzaak die nadat ze die wetten eenmaal heeft geschapen en in beweging heeft gebracht, de essentie van haar eigen bewustzijn erin heeft uitgestort. Of we dit nu de eerste oorzaak, de universele wil, of God noemen, het moet altijd intelligentie bezitten.

En we zouden nu kunnen vragen: hoe kan een wil zich tegelijk intelligent en onbewust manifesteren? Het is moeilijk, zo niet onmogelijk, zich intelligentie voor te stellen los van bewustzijn. Onder bewustzijn verstaan we niet noodzakelijk fysiek of lichamelijk bewustzijn. *Bewustzijn is een* (199)
eigenschap van het gewaarwordende beginsel of, met andere woorden, de ziel; en deze laatste vertoont vaak activiteit, zelfs terwijl het lichaam slaapt of verlamd is. Wanneer we mechanisch onze arm oplichten kunnen we ons verbeelden dat we het onbewust doen, omdat onze oppervlakkige zintuigen niet het interval kunnen waarnemen tussen het formuleren van het doel en de realisatie ervan. Hoewel onze waakzame wil ons latent toescheen, ontwikkelde ze toch kracht, en bracht onze stof in beweging. De alledaagse mediamieke verschijnselen bevatten geen elementen die de theorie van Cox aannemelijk maken. Als de intelligentie die zich door deze kracht manifesteert al geen bewijs is dat ze aan een ontlichaamde geest toebe-

hoort, dan is ze nog veel minder een bewijs dat ze onbewust van het medium uitgaat. Crookes zelf vermeldt gevallen waarin de intelligentie niet vanuit iemand in de kamer kon zijn geëmaneerd; zoals in het geval waar het woord 'echter', dat door zijn vinger was bedekt en zelfs hemzelf onbekend was, door de planchette juist werd geschreven.[1] Geen enkele verklaring kan hiervoor worden gevonden; de enig houdbare hypothese – wanneer we de tussenkomst van een geest-kracht uitsluiten – is dat er helderziende vermogens bij werden gebruikt. Maar wetenschappers ontkennen het bestaan van helderziendheid; en wanneer ze, om te ontkomen aan het ongewenste alternatief de verschijnselen aan een spirituele bron toe te schrijven, het feit dat helderziendheid bestaat erkennen, brengt dit voor hen met zich mee dat ze óf de kabbalistische verklaring van wat dit vermogen is moeten aannemen, óf de tot nu toe onuitvoerbare taak moeten volbrengen om een nieuwe theorie te ontwikkelen die bij de feiten past.

Nogmaals, als men ter wille van de redenering zou erkennen dat Crookes' woord 'echter' helderziend had kunnen worden gelezen, wat moeten we dan zeggen van mediamieke mededelingen die een profetisch karakter dragen? Kan enige theorie over mediamieke kracht de gave verklaren om gebeurtenissen te voorspellen die onmogelijk aan de spreker of de toehoorder bekend kunnen zijn? Cox zal het opnieuw moeten onderzoeken.

Zoals we eerder al zeiden, zijn de moderne psychische kracht en de oude orakelfluïden, hetzij aards of hemels, in essentie identiek: eenvoudig een blinde kracht. Dat is lucht ook. Terwijl in een gesprek de geluidsgolven die door het spreken worden voortgebracht dezelfde lucht beïnvloeden, betekent dit niet dat er enige twijfel bestaat dat twee mensen met elkaar spreken. Is het redelijker te zeggen dat, wanneer er door medium en 'geest' een gemeenschappelijke kracht wordt gebruikt om met elkaar in contact te komen, er noodzakelijkerwijs slechts één intelligente kracht aan het werk is? Evenals de lucht nodig is voor het onderling uitwisselen van hoorbare geluiden, zo zijn bepaalde stromen van het astrale licht of van de ether, gericht door een *intelligente kracht*, nodig voor het voortbrengen van de verschijnselen die veroorzaakt zouden zijn door geesten. Plaats
(200) twee gesprekspartners in het leeggezogen reservoir van een luchtpomp, en als ze erin konden leven, zouden hun woorden onverstaanbare gedachten blijven, want er zou geen lucht zijn die kon trillen, en dus zou geen enkel geluidsgolfje hun oren bereiken. Breng het sterkste medium in een isolerende atmosfeer zoals een krachtige hypnotiseur, bekend met de eigenschappen van de magische kracht, die rondom zich kan scheppen, en er zullen geen manifestaties plaatsvinden – totdat een daartegenin werkende

[1] *Researches in the Phenomena of Spiritualism*, blz. 96.

intelligente kracht, die sterker is dan de wilskracht van de hypnotiseur, deze laatste overwint en een einde maakt aan de astrale traagheid.

De Ouden wisten heel goed onderscheid te maken tussen een blinde kracht die spontaan werkt en eenzelfde kracht die door intelligentie wordt bestuurd.

Wanneer Plutarchus, de priester van Apollo, spreekt over de orakeldampen – die slechts een onderaards gas verzadigd met bedwelmende magnetische eigenschappen waren – toont hij de tweeledigheid van hun aard aan, als hij ze met de volgende woorden toespreekt: 'En wie bent u? Zonder een God die u schept en doet rijpen, zonder een *daimon* [geest] die, werkende onder de bevelen van God, u leidt en regeert, kunt u niets doen en bent u *niets* dan een nutteloze ademtocht.' Zonder de inwonende ziel of intelligentie zou 'psychische kracht' dus ook maar een 'nutteloze ademtocht' zijn.

Aristoteles beweert dat dit gas, of deze astrale emanatie, die van binnenuit de aarde ontsnapt en van binnen naar buiten werkt, de enige *voldoende oorzaak* is voor het tot leven wekken van alle levende wezens en alle planten op de buitenste aardkorst. Als antwoord op sceptische ontkenners van zijn eeuw, roept Cicero, door gerechtvaardigde boosheid gedreven, uit:

> En wat kan goddelijker zijn dan de uitwasemingen van de aarde, die de menselijke ziel zo beïnvloeden dat ze haar in staat stellen de toekomst te voorspellen? Zou de hand van de tijd zo'n kracht kunnen doen vervliegen? Denkt u dat u spreekt over een soort wijn of over gezouten vlees?[1]

Willen de hedendaagse onderzoekers beweren dat ze wijzer zijn dan Cicero, en zeggen dat deze eeuwige kracht is vervlogen, en dat de bronnen van de profetie zijn opgedroogd?

Men zegt dat alle profeten van vroeger – geïnspireerde mediums – hun voorspellingen onder dezelfde omstandigheden uitspraken, hetzij onder invloed van de rechtstreekse uitstroming van de astrale emanatie, of van een soort vochtige stroom die uit de aarde opsteeg. Deze astrale stof dient als tijdelijke bekleding voor de zielen die zich in dit licht vormen. Cornelius Agrippa spreekt hetzelfde oordeel uit over de aard van deze geestverschijningen, en beschrijft ze als dampig of vochtig: '*In spirito turbido* HUMIDOQUE.'[2]

Voorspellingen worden op twee manieren gedaan: bewust, door

---

[1] *De divinatione*, 2:57.

[2] *De occulta philosophia*, boek 3, hfst. 42.

magiërs, die in staat zijn waarnemingen in het astrale licht te doen, en
(201) onbewust, door hen die handelen in een toestand van 'inspiratie'. Tot de laatste groep behoorden en behoren de bijbelse profeten en de huidige sprekers in trance. Plato was zo goed bekend met dit feit dat hij over zulke profeten zegt: 'Geen mens die bij zinnen is, bereikt profetische waarheid en inspiratie . . . maar alleen wanneer hij door ziekte of bezetenheid [door een daimonion of geest] niet bij zinnen is . . .'[1] 'Sommige mensen noemen hen profeten; ze weten niet dat het slechts *napraters* zijn . . . en helemaal geen profeten moeten worden genoemd, maar alleen *overbrengers* van visioenen en voorspellingen', voegt hij eraan toe.

Cox sluit aan bij deze redenering en zegt:

> De vurigste spiritisten geven het bestaan van een psychische kracht bijna toe, onder de weinig toepasselijke naam magnetisme (waarmee het in het geheel geen verwantschap heeft), want ze beweren dat de geesten van de gestorvenen de aan hen toegeschreven handelingen slechts kunnen volbrengen door gebruik te maken van het magnetisme (of de psychische kracht) van de mediums.[2]

Hier ontstaat opnieuw een misverstand als gevolg van het geven van verschillende namen aan datgene wat misschien een en dezelfde onweegbare samengestelde kracht blijkt te zijn. Al werd elektriciteit geen wetenschap vóór de 18de eeuw, toch zal niemand beweren dat die kracht niet sinds de schepping heeft bestaan; bovendien zijn we in staat te bewijzen dat zelfs de oude Hebreeën ermee bekend waren. Maar het feit dat de exacte wetenschap pas in 1819 toevallig de nauwe verwantschap tussen magnetisme en elektriciteit ontdekte, belet volstrekt niet dat deze twee krachten geheel identiek zijn. Indien een ijzeren staaf magnetisch kan worden gemaakt door de stroom van galvanische elektriciteit te leiden langs een geleider die op een bepaalde manier dicht bij de staaf is geplaatst, waarom kan men dan niet als voorlopige theorie aannemen dat een medium op een seance ook een *geleider* kan zijn, en niet méér dan dat? Is het onwetenschappelijk te zeggen dat de intelligentie van 'psychische kracht', die aan de ethergolven stromen van elektriciteit onttrekt en daarbij het medium als geleider gebruikt, het latente magnetisme, waarvan de atmosfeer van de seancekamer doortrokken is, ontwikkelt en tot activiteit brengt, waardoor de gewenste gevolgen worden teweeggebracht? Het woord *magnetisme* is even geschikt als elk ander, tot de wetenschap ons iets meer geeft dan een puur hypothetische kracht, begiftigd met veronderstelde eigenschappen.

---

[1] *Timaeus*, 71e.

[2] Crookes, *Researches in the Phenomena of Spiritualism*, blz. 101.

Sergeant Cox zegt:

> Het verschil tussen de voorstanders van een psychische kracht en de spiritisten bestaat hierin dat we beweren dat er tot nu toe onvoldoende bewijs is voor het bestaan van enige andere leidende kracht dan het verstandelijke vermogen van het medium, en er *geen enkel bewijs* is voor de werking van de 'geesten' van de gestorvenen.[1]

We zijn het met Cox helemaal eens over het gebrek aan bewijs dat die (202)
kracht te maken heeft met de geesten van de gestorvenen; maar voor de rest is het een heel merkwaardige conclusie uit 'een grote overvloed aan feiten' om de uitdrukking van Crookes te gebruiken, die verder opmerkt: 'Als ik mijn aantekeningen doorneem, vind ik . . . zo'n overvloed aan bewijs, zo'n overweldigende hoeveelheid getuigenissen . . . dat ik verschillende nummers van de *Quarterly* ermee zou kunnen vullen.'[2]

Sommige van deze feiten van 'overweldigende bewijskracht' zijn de volgende: 1. Het bewegen van zware lichamen die worden aangeraakt, maar zonder mechanische krachtsinspanning. 2. Verschijnselen die bestaan uit geluiden van slaginstrumenten en andere geluiden. 3. Gewichtsverandering van lichamen. 4. Bewegingen van zware voorwerpen *die zich op een afstand van het medium bevinden*. 5. Het van de grond omhoogkomen van tafels en stoelen, *zonder dat iemand ze aanraakt*. 6. LEVITATIE VAN MENSEN.[3] 7. 'Lichtende verschijningen'. Crookes zegt:

> Ik heb onder de meest strikt gecontroleerde omstandigheden een vast, lichtgevend lichaam gezien, zo groot als en met ongeveer de vorm van een kalkoenei, dat geruisloos door de kamer zweefde, zich nu eens hoger bevond dan waartoe iemand die op zijn tenen staat kan reiken, en dan weer langzaam naar de vloer neerdaalde. Het was meer dan tien minuten zichtbaar, en vóór het verdween sloeg het driemaal op de tafel met een geluid als van een hard, vast lichaam.[4]

---

[1] *Op.cit.,* blz. 101.

[2] *Op.cit.*, blz. 83.

[3] In 1854 schreef Foucault, een vooraanstaande arts en lid van het Institut de France, een van de tegenstanders van De Gasparin, die zelfs de mogelijkheid van zulke manifestaties verwierp, de volgende gedenkwaardige woorden: 'De dag, waarop ik erin zou slagen uitsluitend door de werking van mijn wil een strootje te laten bewegen, zou ik doodsbang zijn!' Deze woorden geven veel te denken. Omstreeks hetzelfde jaar herhaalde de astronoom Babinet in zijn artikel in de *Revue des deux mondes* tot vervelens toe de volgende zin: 'Het opheffen van een lichaam *zonder aanraking* is even *onmogelijk* als een perpetuum mobile, want op de dag dat dit gebeurde, *zou de wereld uit elkaar vallen*.' Gelukkig zien we tot nog toe geen tekenen van zo'n ramp; en toch laat men voorwerpen zweven.

[4] *Researches in the Phenomena of Spiritualism*, blz. 91.

(We moeten hieruit afleiden dat het ei van dezelfde aard was als Babinets meteoorkat, die in de werken van Arago bij andere natuurverschijnselen wordt gerangschikt.) 8. Het verschijnen van handen, hetzij zelf lichtgevend, of zichtbaar bij gewoon licht. 9. 'Rechtstreeks schrift' door diezelfde lichtgevende, losse, kennelijk met verstand begiftigde handen. (Psychische kracht?) 10. 'Spookgestalten en gezichten'. Daarbij kwam de psychische kracht 'uit een hoek van de kamer' als een 'spookgestalte', nam een accordeon in de hand, en zweefde dan door de kamer, terwijl hij het instrument bespeelde; het medium Home was daarbij volledig in zicht.[1] Van al het voorgaande was Crookes in zijn eigen huis getuige; hij onderzocht het, en na zich op wetenschappelijke manier van de echtheid van het verschijnsel te hebben overtuigd, deed hij er verslag van aan de Royal
(203) Society. Werd hij begroet als de ontdekker van nieuwe belangrijke natuurverschijnselen? Laat de lezer zijn werk raadplegen voor het antwoord op die vraag.

Naast deze spelletjes, die de 'psychische kracht' met de menselijke lichtgelovigheid speelt, vertelt Crookes over een ander soort verschijnselen, die hij 'bijzondere gebeurtenissen' noemt, en die 'op de werking van een intelligente kracht *van buitenaf schijnen* [?] te wijzen'.[2]

Crookes zegt:

> Ik ben bij Mej. Fox geweest toen ze bezig was automatisch een bericht te schrijven aan een persoon die daar aanwezig was, terwijl een bericht aan iemand anders, over een *ander* onderwerp, alfabetisch werd meegedeeld door middel van 'kloppen', en zij de hele tijd rustig met een derde praatte, over een onderwerp dat met de beide andere niets te maken had. . . . Gedurende een seance met Home bewoog zich een kleine lat over de tafel naar mij toe, *in het volle licht*, en gaf mij een bericht door mij op de hand te tikken; ik zei het alfabet op en de lat gaf me een tik bij de juiste letters . . . terwijl hij zich op enige afstand van de handen van Home bevond.

Dezelfde lat gaf Crookes op zijn verzoek, 'door tikken op mijn hand een telegrafisch bericht in het Morse-alfabet' (de Morse-code was de aanwezigen in het geheel niet en hemzelf slechts onvolledig bekend); Crookes voegt eraan toe: 'het gaf me de overtuiging dat er een goede Morse-telegrafist aan de andere kant van de lijn was, WAAR DAT OOK IS.'[3] Zou het in dit geval ongepast zijn te veronderstellen dat Cox de telegrafist in diens eigen rijk – het psychische land – moest zoeken? Maar dezelfde lat doet

[1] *Researches in the Phenomena of Spiritualism*, blz. 86-94.
[2] *Op.cit.*, blz. 94.
[3] *Op.cit.*, blz. 95.

nog meer en betere dingen. Bij het volle licht in de kamer van Crookes wordt *aan de lat* gevraagd om een bericht te geven.

> . . . een potlood en enkele vellen papier lagen midden op tafel; ogenblikkelijk *verhief het potlood zich op zijn punt*, en viel neer na met horten en stoten in de richting van het papier te zijn gegaan. Toen richtte het zich op en viel weer neer. . . . Na drie mislukte pogingen *gleed* een kleine, houten lat [de Morse-telegrafist], die dichtbij op tafel lag, *naar het potlood toe*, *en verhief zich* enkele duimen boven de tafel; het potlood richtte zich weer op, *en terwijl het tegen de lat steunde*, deden de twee samen een poging om op het papier te schrijven. Het viel, en toen werd opnieuw *een gezamenlijke poging* gedaan. Na een derde poging gaf de lat het op, en *keerde naar zijn plaats terug*; het potlood lag zoals het op het papier was gevallen, en een alfabetisch bericht meldde ons: 'We hebben geprobeerd te doen wat u vroeg, maar *onze kracht* is uitgeput.'[1]

Het woord *onze*, als de gezamenlijke verstandelijke pogingen van de welwillende lat en het potlood, zou ons doen veronderstellen dat er *twee* psychische krachten aanwezig waren.

Is er in dit alles enig bewijs dat 'het verstand van het medium' de besturende werkzame kracht was? Wijst daarentegen niet alles erop dat de bewegingen van de lat en het potlood door geesten 'van de doden', of tenminste door die van andere onzichtbare intelligente entiteiten werden bestuurd? Ongetwijfeld verklaart het woord magnetisme in dit geval even (204)
weinig als de uitdrukking *psychische kracht*; hoe het ook zij, er is meer reden om eerstgenoemde benaming te gebruiken dan de laatste, al was het maar om het eenvoudige feit dat het *transcendente* magnetisme of hypnotisme verschijnselen teweegbrengt die in hun gevolgen gelijk zijn aan die van het spiritisme. Het verschijnsel van de *betoverde* cirkel van baron Du Potet en Regazzoni is evenzeer in strijd met de aangenomen wetten van de fysiologie als het omhoogkomen van een tafel, zonder dat ze wordt aangeraakt, in strijd is met de wetten van de natuurkunde. Evenmin als sterke mannen soms onmogelijk een tafeltje konden optillen dat maar een paar pond woog, en het bij hun poging in stukken braken, waren een dozijn onderzoekers, waaronder soms academici, totaal niet in staat om over een door Du Potet op de grond getrokken krijtlijn te stappen. Bij één zo'n gelegenheid hield een Russische generaal, die bekendstond om zijn scepsis, zolang vol, tot hij onder hevige stuiptrekkingen op de grond viel. In dit geval bestond het magnetische fluïdum, dat zo'n tegenstand bood, uit de psychische kracht van Cox, die aan de tafels een buitengewoon en boven-

[1] *Op.cit.*, blz. 94.

natuurlijk gewicht gaf. Als ze dezelfde psychische en fysiologische gevolgen teweegbrengen, is er goede reden om te geloven dat ze min of meer identiek zijn. We geloven niet dat men redelijkerwijs tegen die gevolgtrekking bezwaar zou kunnen maken. En zelfs al werd het feit ontkend, dan is dit nog geen reden waarom het niet zo zou zijn. Er was een tijd dat alle academies van de christelijke wereld waren overeengekomen te ontkennen dat er bergen op de maan zijn, en er was een tijd dat, wanneer iemand zo stoutmoedig was geweest te beweren dat er leven is in de hogere gebieden van de atmosfeer en ook in de peilloze diepten van de oceaan, hij voor een dwaas of een domkop zou zijn gehouden.

'De duivel bevestigt het – dus moet het een leugen zijn' zei de vrome abt Almignana altijd als hij sprak met een 'door een geest bezielde tafel'. Al snel zal blijken dat we die uitspraak terecht kunnen parafraseren, zodat ze luidt: 'De wetenschap ontkent het – dus moet het waar zijn.'

7

Elementen, elementalen en elementaren

U grote eerste oorzaak, het minst begrepen van alles.
– Pope, *Universal Prayer*, 5

Vanwaar deze hoopvolle verwachting, dit diepe verlangen,
Dit hunkeren naar onsterfelijkheid?
Vanwaar die heimelijke afschuw, die innerlijke angst
Om tot niets te vervallen? Waarom krimpt de ziel
Van angst ineen, en schrikt ze terug voor vernietiging?
Het is het goddelijke dat zich binnenin ons roert.
Het is de hemel zelf die ons hiernamaals aanduidt,
En die de mens wijst op de eeuwigheid.
EEUWIGHEID! U heerlijk, verschrikkelijk denkbeeld!
– Addison

Er is een andere, betere wereld! – Kotzebue, *De vreemdeling*

Na zo uitvoerig te zijn ingegaan op de tegenstrijdige meningen van de wetenschappers over sommige occulte verschijnselen in deze tijd, is het niet meer dan redelijk dat we aandacht schenken aan de speculaties van middeleeuwse alchemisten en enkele andere bekende figuren. Bijna zonder uitzondering geloofden geleerden in de oudheid en de middeleeuwen in de leringen van de esoterische wijsheid. Deze omvatten alchemie, de Chaldeeuws-joodse kabbala, de esoterische stelsels van Pythagoras en de oude magiërs, en die van de latere platonische filosofen en theürgen. We zijn ook van plan in de volgende bladzijden de Indiase gymnosofisten en de Chaldeeuwse astrologen te behandelen. We moeten niet nalaten de grote waarheden duidelijk te maken die ten grondslag liggen aan de verkeerd begrepen religies van het verleden. De vier elementen van onze voorouders – aarde, lucht, water en vuur – bevatten voor de onderzoeker van de alchemie en de oude psychologie – of zoals het nu wordt genoemd, de *magie* – veel dingen waarvan onze filosofie nog nooit heeft gedroomd. We moeten niet vergeten dat wat door de kerk tegenwoordig *necromantie*, en door mensen die er nu in geloven *spiritisme*, wordt genoemd, en dat het oproepen van geesten van gestorvenen omvat, een wetenschap is die vanaf de vroegste oudheid over de hele aarde bijna algemeen verspreid is geweest.

Hoewel Henry More van Cambridge University – een man die algemeen wordt gewaardeerd – geen alchemist, of tovenaar, of astroloog was, maar eenvoudig een groot filosoof, kan hij een scherpzinnig logisch denker, een wetenschapper en een metafysicus worden genoemd. Zijn leven lang geloofde hij vast in hekserij. Zijn geloof in onsterfelijkheid en zijn goed onderbouwde argumenten om het voortbestaan van de menselijke geest na de dood aan te tonen, zijn alle gebaseerd op het pythagorische stelsel, dat door Cardanus, Van Helmont en andere mystici werd aangenomen. De oneindige, ongeschapen geest, die we gewoonlijk God noemen, een substantie van de hoogste deugd en voortreffelijkheid, bracht door *op emanatie gebaseerde oorzakelijkheid* al het andere voort. God is dus de eerste substantie, de rest is secundair; indien God de stof schiep met het vermogen om zich te bewegen, is hij, de eerste substantie, ook de oorzaak van zowel die beweging als de stof; en toch is het juist te zeggen dat het de stof is die zichzelf doet bewegen. 'We kunnen dit soort geest waarover we spreken, omschrijven als een niet waarneembare substantie, die zichzelf kan doen bewegen, die zichzelf kan doordringen, zich kan samentrekken en kan uitzetten en die ook stof', die de derde emanatie is, 'kan doordringen, doen bewegen en veranderen.'[1] Hij geloofde vast in verschijningen, en verdedigde moedig de theorie van de individualiteit van elke ziel, waarin 'in de toekomstige staat persoonlijkheid, geheugen en geweten ongetwijfeld zullen voortbestaan'. Hij verdeelde de astrale geest van de mens na de uittreding ervan uit het lichaam in twee verschillende entiteiten: het 'lucht-' en het 'ether-voertuig'. Gedurende de tijd dat een ontlichaamd mens zich in zijn lucht-kleed beweegt, is hij onderworpen aan het *noodlot* – d.w.z. het kwaad en de verleiding – gehecht aan zijn aardse belangen, en daarom is hij dan niet volkomen zuiver; pas als hij dit omhulsel van de eerste sferen afwerpt en etherisch wordt, wordt hij zeker van zijn onsterfelijkheid.

(206)

> Want wat voor schaduw kan een lichaam werpen dat zuiver en doorschijnend licht is – zoals het etherische voertuig? Daarom gaat die orakelspreuk in vervulling wanneer de ziel is opgestegen naar die reeds door ons beschreven toestand; en alleen daar is ze buiten het bereik van noodlot en sterfelijkheid.[2]

Hij eindigt zijn boek met de uitspraak dat het bereiken van deze transcendente en goddelijk-zuivere toestand het enige doel van de pythagoreeërs was.

---

[1] *An Antidote against Atheism*, 1653, 1:4.

[2] Henry More, *The Immortality of the Soule*, 1659, boek 3, hfst. 19, blz. 548.

Over de sceptici van zijn tijd spreekt hij minachtend en onverbiddelijk. Scot, Adie en Webster noemt hij 'onze nieuwe geïnspireerde heiligen . . . beëdigde advocaten van de heksen, die dwaas en brutaal, tegen alle rede en verstand in, tegen de hele oudheid, tegen alle tekstverklaarders en tegen de Heilige Schrift zelf in, geen Samuel op het toneel willen hebben, maar een samenspannende schurk! Laat ieder voor zichzelf uitmaken of de Heilige Schrift, of deze binnenstormende gekken die bol staan van enkel onwetendheid, ijdelheid en domme trouweloosheid, moeten worden geloofd'.[1]

Wat voor taal zou deze voortreffelijke theoloog tegen de sceptici van onze 19de eeuw hebben gebruikt?

Hoewel Descartes de stof vereerde, was hij een van de meest toegewijde leraren van de leer van het magnetisme, en in zekere zin zelfs van de alchemie. Zijn natuurkundige stelsel leek veel op dat van andere grote filosofen. Ruimte, die oneindig is, bestaat uit, of beter gezegd is gevuld met, een fluïde en elementaire stof, en is de enige bron van alle leven; ze omsluit alle hemellichamen en houdt ze in voortdurende beweging. De (207)
magnetische stromen van Mesmer dragen bij hem de vermomming van de Cartesiaanse draaikolken; beide berusten op hetzelfde beginsel. Ennemoser aarzelt niet te zeggen dat beide meer met elkaar gemeen hebben 'dan mensen die geen zorgvuldige studie van het onderwerp hebben gemaakt, wel aannemen'.[2]

De gerespecteerde filosoof, Pierre Poiret Naudé, was in 1679 de vurigste verdediger van de leringen over het occulte magnetisme en van zijn eerste verkondigers.[3] De magisch-theosofische filosofie wordt in zijn werken volledig gesteund.

De bekende dr. Hufeland heeft een boek over magie geschreven[4], waarin hij de theorie verkondigt dat er tussen mensen, dieren, planten en zelfs mineralen een universele magnetische sympathie bestaat. De beweringen van Campanella, Van Helmont en Servius over de sympathie die er bestaat zowel tussen de verschillende delen van het lichaam als tussen de delen van alle organische en zelfs anorganische lichamen, worden door hem bevestigd.

Zo luidde ook de leer van Tenzel Wirdig. Men kan deze in zijn werken zelfs met veel meer duidelijkheid, logica en kracht uiteengezet vinden dan

---

[1] Glanvill, *Sadducismus triumphatus*, blz. 48 (brief van More aan Glanvill, 25 mei 1678).

[2] *The History of Magic*, deel 2, blz. 272.

[3] *Apologie pour tous les grands personnages qui ont été faussement soupçonnés de magie*, Den Haag, 1679.

[4] *Über die Sympathie, etc.*, Berlijn, 1817.

in die van andere mystieke schrijvers die hetzelfde onderwerp hebben behandeld. In zijn beroemde verhandeling, *De Nieuwe Geneeskunde van de Geest,* laat hij op grond van het later erkende feit van de universele aantrekking en afstoting – nu zwaartekracht genoemd – zien dat de hele natuur *bezield* is. Wirdig noemt deze magnetische sympathie 'de overeenstemming tussen geesten'. Elk ding wordt tot zijn gelijke aangetrokken, en komt samen met gelijkgestemde naturen. Uit deze sympathie en antipathie ontstaat een voortdurende beweging in de hele wereld en in al haar delen, en een onafgebroken contact tussen hemel en aarde, waaruit universele harmonie voortkomt. Alles leeft en sterft door magnetisme; het ene werkt zelfs op grote afstand in op het andere, en 'geestverwanten' kunnen op elk moment, ondanks de afstand die hen scheidt, door de macht van deze sympathie gezond of ziek worden gemaakt.[1] 'Hufeland', zegt Ennemoser, 'vertelt over een neus die uit de rug van een kruier was gesneden, maar die, toen de kruier stierf, ook stierf en van zijn kunstmatige plaats afviel. Het haar op een stuk huid', voegt Hufeland eraan toe, 'dat van een levend hoofd was genomen, werd op hetzelfde moment grijs als het haar op het hoofd waarvan het was weggenomen.'[2]

Kepler, de voorloper van Newton wat betreft veel grote waarheden, zelfs die van de algemene 'zwaartekracht', die hij terecht toeschreef aan magnetische aantrekking, gelooft, hoewel hij astrologie 'de waanzinnige dochter van een zeer wijze moeder' – de astronomie – noemt, in de
(208) kabbalistische opvatting dat de geesten van de sterren evenzoveel 'intelligente wezens' zijn. *Hij gelooft vast dat elke planeet de zetel is van een intelligent beginsel, en dat ze alle door spirituele wezens worden bewoond die invloed uitoefenen op andere wezens die grovere en stoffelijker bollen bewonen dan die van henzelf, en vooral* op die van onze aarde.[3] Zoals Keplers *spirituele* invloeden van de sterren werden vervangen door de draaikolken van de meer materialistische Descartes, wiens atheïstische neigingen hem niet beletten te geloven dat hij een dieet had uitgevonden dat zijn leven met meer dan vijfhonderd jaar zou verlengen, evenzo zullen de draaikolken en de sterrenkundige leringen van laatstgenoemde misschien eens plaatsmaken voor de *intelligente* magnetische

[1] *Nova medicina spirituum*, 1673.

[2] *The History of Magic*, deel 2, blz. 271.

[3] Het zou een nutteloos en te tijdrovend werk zijn om hier in te gaan op de verdediging van Keplers theorie over het verband tussen de vijf regelmatige stereometrische figuren en de grootte van de banen van de belangrijkste vijf planeten, dat door prof. Draper in zijn *Conflict, etc.*, nogal wordt bespot. Talrijk zijn de theorieën van de Ouden die door moderne ontdekkingen zijn gewroken. Voor de overige moeten we de tijd afwachten.

stromen die door de *anima mundi* worden geleid.

De geleerde Italiaanse filosoof Baptista Porta werd – ondanks zijn pogingen om aan de wereld aan te tonen dat hun beschuldiging dat magie slechts bijgeloof en tovenarij is ongegrond is – door latere critici met dezelfde onrechtvaardigheid behandeld als zijn collega's. Deze beroemde alchemist liet een boek na over *Natuurlijke Magie*[1], waarin hij alle occulte verschijnselen die bij de mens mogelijk zijn, baseert op de wereldziel die alles met alles verbindt. Hij toont aan dat het astrale licht in harmonie en sympathie met de hele natuur werkt, dat het de essentie is waaruit onze geest is gevormd, en dat ons sterrenlichaam, door in harmonie samen te werken met de bron waaruit het voortkomt, magische wonderen kan teweegbrengen. Het hele geheim berust op onze kennis van verwante elementen. Hij geloofde in de steen der wijzen, 'waarvan de wereld zo'n hoge dunk heeft, waarover in zoveel eeuwen is opgeschept, en *waarvan sommigen het geluk hebben die te verkrijgen*'. Ten slotte geeft hij veel waardevolle wenken over de 'spirituele betekenis' ervan. In 1631 verscheen er onder de mystici een monnik, pater Kircher, die over het universele magnetisme een hele filosofie onderwees. Zijn talrijke boeken[2] omvatten veel onderwerpen waarop door Paracelsus slechts werd gezinspeeld. Zijn definitie van magnetisme is heel origineel, want hij sprak Gilberts theorie tegen dat de aarde een grote magneet is. Hij beweerde dat, hoewel elk stofdeeltje en zelfs de ontastbare, onzichtbare 'krachten' magnetisch zijn, ze zelf geen magneet zijn. *Er is slechts één* MAGNEET *in het heelal, en daaruit vloeit de magnetisering van al het bestaande voort*. Die magneet is natuurlijk wat de kabbalisten de centrale spirituele zon, of God, noemen. (209)
De zon, maan, planeten en sterren, beweerde hij, zijn in hoge mate magnetisch, maar ze zijn dit geworden door inductie, door te leven in het universele magnetische fluïdum – het spirituele licht. Hij bewijst het bestaan van een mysterieuze sympathie tussen de lichamen van de belangrijkste drie natuurrijken, en geeft kracht aan zijn betoog door een verbazingwekkende lijst van voorbeelden. Vele daarvan werden door natuurwetenschappers geverifieerd, maar nog veel meer zijn onbevestigd gebleven; daarom worden ze volgens de gebruikelijke werkwijze en de zeer dubbelzinnige logica van onze wetenschappers ontkend. Hij toont bijvoorbeeld aan dat er verschil bestaat tussen mineraal magnetisme en zoömagnetisme of dierlijk magnetisme. Hij bewijst dit door het feit dat, behalve bij de magneetsteen, alle mineralen door de hogere kracht, het dierlijke magnetisme, worden gemagnetiseerd, terwijl het laatstgenoemde die kracht bezit als de recht-

[1] *Magia naturalis*, Leiden, 1569, boek 1, hfst. 5, 8, 10, 14.
[2] Onder andere, *Magnes, sive de arte magnetici*, Keulen, 1643.

streekse emanatie van de eerste oorzaak – de Schepper. Een naald kan worden gemagnetiseerd eenvoudig doordat iemand met een sterke wil haar in zijn hand houdt, en barnsteen ontwikkelt zijn vermogens meer door met de menselijke hand te worden gewreven dan door enig ander voorwerp; de mens kan dus iets van zijn eigen leven meegeven, en tot op zekere hoogte anorganische voorwerpen *bezielen*. Dit is 'in de ogen van dwazen tovenarij'. 'De zon is het meest magnetische van alle lichamen', zegt hij, waarbij hij meer dan twee eeuwen vooruitloopt op de theorie van generaal Pleasonton. 'De filosofen van de oudheid hebben dit feit nooit ontkend,' voegt hij eraan toe, 'maar hebben altijd beseft dat de emanaties van de zon alle dingen aan hem verbonden, en dat de zon dit verbindende vermogen overbrengt op alles waarop zijn stralen rechtstreeks vallen'.

Als bewijs daarvoor geeft hij het voorbeeld van een aantal planten die vooral naar de zon worden aangetrokken en andere naar de maan, en die hun onweerstaanbare sympathie voor eerstgenoemde tonen door haar in haar baan aan de hemel te volgen. De plant die bekend is als de Tithymallus[1], volgt trouw haar soeverein, zelfs wanneer deze door de mist onzichtbaar is. De acacia opent haar bloemblaadjes bij zonsopkomst, en sluit ze bij zonsondergang. Dat geldt ook voor de Egyptische lotus en de gewone zonnebloem. De nachtschade vertoont eenzelfde voorkeur voor de maan.

Als voorbeelden van antipathieën of sympathieën onder planten haalt hij de afkeer aan die de wingerd voelt voor de koolplant, en zijn voorliefde voor de olijfboom, de liefde van de ranonkel voor de waterlelie, en van de wijnruit voor de vijg. De afkeer die soms zelfs tussen verwante stoffen bestaat, wordt duidelijk aangetoond door het voorbeeld van de Mexicaanse granaatappel, waarvan de spruiten, wanneer ze aan stukken worden gesneden, elkaar met de 'meest uitzonderlijke woestheid' afstoten.

Kircher verklaart elk gevoel in de menselijke natuur als het gevolg van veranderingen in onze magnetische toestand. Boosheid, jaloezie, vriend-
(210) schap, liefde en haat – al deze zijn veranderingen van de magnetische atmosfeer, die in ons wordt ontwikkeld en voortdurend vanuit ons emaneert. Liefde is een van de meest veranderlijke, en daarom zijn de facetten ervan ontelbaar. Spirituele liefde, de liefde van een moeder voor haar kind, van een kunstenaar voor een of andere vorm van kunst, liefde die zuivere vriendschap is – dit zijn zuiver magnetische uitingen van sympathie in verwante naturen. *Het magnetisme van de zuivere liefde is de voortbrenger van al het geschapene*. In gewone zin is liefde tussen de geslachten elektriciteit, en hij noemt haar *amor febris speciei*, de koorts van de soort. Er

[1] Kircher, *Magnes, etc.*, boek 3, blz. 643.

zijn twee soorten magnetische aantrekking: sympathie en betovering, de ene heilig en natuurlijk, de andere slecht en onnatuurlijk. Aan laatstgenoemde – betovering – moeten we de macht toeschrijven van de giftige pad die, alleen al door zijn bek te openen, het voorbijgaande reptiel of insect dwingt zich daarin te storten en ten onder te gaan. Het hert wordt evengoed als kleinere dieren aangetrokken door de adem van de boa, en wordt onweerstaanbaar gedwongen binnen zijn bereik te komen. De elektrische vis, de sidderrog, stoot de arm af met een schok die deze voor een ogenblik verdooft. Om zo'n vermogen voor weldadige doeleinden te gebruiken, moet de mens aan drie voorwaarden voldoen: 1. adeldom van ziel, 2. een sterke wil en verbeeldingskracht, 3. een proefpersoon zwakker dan de magnetiseur, anders zal hij tegenstand bieden. Een mens vrij van wereldse motieven en wellust zal op die manier de meest 'ongeneeslijke' ziekten genezen, en hij kan helderziend worden en de gave van de profetie verkrijgen.

Een merkwaardig voorbeeld van bovengenoemde algemene aantrekking tussen alle lichamen van het planetenstelsel en alles wat daartoe behoort, zowel organisch als anorganisch, is te vinden in een curieus oud boek uit de 17de eeuw. Het bevat aantekeningen over reizen en een officieel verslag aan de koning van Frankrijk, door zijn ambassadeur De la Loubère, over wat hij in het koninkrijk Siam heeft gezien. 'In Siam', zegt hij, 'zijn twee soorten zoetwatervis, die ze respectievelijk *pla-out* en *placadi* vis noemen. Wanneer ze eenmaal zijn gezouten en ongesneden (in hun geheel) in de pot zijn gelegd, ziet men dat ze nauwkeurig de eb en vloed van de zee volgen, hoger en lager komende in de pot, naarmate de zee daalt en stijgt.'[1] De la Loubère nam met een staatstechnicus, Vincent genaamd, geruime tijd proeven met deze vis, en staat daarom in voor de waarheid van deze bewering, die eerst als een onbeduidende fabel werd afgedaan. Zo machtig is deze mysterieuze aantrekking dat het de vissen zelfs beïnvloedde toen hun lichamen geheel verrot waren en uiteenvielen.

We moeten vooral in landen die niet met beschaving zijn gezegend zoeken naar een verklaring van de aard van deze subtiele kracht die filosofen van de oudheid de 'wereldziel' noemden, en de gevolgen ervan observeren. Alleen in het Oosten en de eindeloze uitgestrektheden van het niet verken- (211)
de Afrika zal de onderzoeker van de psychologie overvloedig voedsel vinden voor zijn naar waarheid hongerende ziel. De reden is duidelijk. De atmosfeer is in dichtbevolkte gebieden erg bedorven door de rook en walm van fabrieken, stoommachines, spoorwegen en stoomboten, en vooral door

[1] *New Historical Relation of the Kingdom of Siam*, door De la Loubère, ambassadeur van Frankrijk in Siam in de jaren 1687-88; Londen, 1693, deel 2, blz. 35.

de schadelijke uitwasemingen van de levenden en de doden. Om te kunnen werken is de natuur even afhankelijk van de omstandigheden als een mens, en haar krachtige adem kan, om zo te zeggen, even gemakkelijk worden gehinderd en tegengehouden, en de wisselwerking van haar krachten kan op een bepaalde plaats even gemakkelijk worden vernietigd, alsof ze een mens was. Niet alleen het klimaat maar ook dagelijks gevoelde occulte invloeden, wijzigen niet alleen de fysiek-psychische aard van de mens, maar zelfs de samenstelling van zogenaamde anorganische stof in een mate die door de Europese wetenschap nog niet volledig wordt beseft. Zo raadt de Londense *Medical and Surgical Journal* artsen aan geen lancetten naar Calcutta mee te nemen, omdat persoonlijke ervaring heeft uitgewezen 'dat Engels staal de atmosfeer van India niet kan verdragen'; zo zal een bos Engelse of Amerikaanse sleutels, wanneer ze naar Egypte wordt gebracht, in 24 uur geheel met roest zijn bedekt, terwijl voorwerpen gemaakt van binnenlands staal in die landen niet roesten. Zo heeft men ook opgemerkt dat een Siberische sjamaan, die onder zijn landgenoten, de Tschoektschen, verbazingwekkende bewijzen van zijn occulte vermogens had vertoond, geleidelijk en vaak volledig van die vermogens werd beroofd wanneer hij in het rokerige en mistige Londen kwam. Is het innerlijk organisme van de mens minder gevoelig voor invloeden van het klimaat dan een stuk staal? Zo niet, waarom zouden we dan het getuigenis van reizigers in twijfel trekken, die misschien de sjamaan in eigen land dag in dag uit de meest verbazingwekkende verschijnselen hebben zien teweegbrengen, en de mogelijkheid ontkennen dat zulke vermogens en zulke verschijnselen bestaan, alleen omdat hij hetzelfde niet in Londen of Parijs kan doen? In zijn lezing *The Lost Arts* bewijst Wendell Phillips niet alleen dat de psychische aard van de mens door verandering van klimaat wordt beïnvloed, maar ook dat oosterse volkeren veel scherpere fysieke zintuigen hebben dan Europeanen. De Franse ervers van Lyon, die niemand in vakkundigheid kan overtreffen, 'hebben een theorie dat er een bepaalde zachte tint blauw bestaat die Europeanen niet *kunnen zien*. . . . [en] in Kashmir, waar de meisjes sjaals maken die $30.000 waard zijn, zullen ze hem [de verver uit Lyon] 300 verschillende kleuren tonen die hij niet alleen niet kan maken, *maar zelfs niet kan onderscheiden*.' Wanneer er zo'n groot verschil bestaat in de scherpte van uiterlijke zintuigen van twee rassen, waarom zou er dan niet eenzelfde verschil worden gevonden in hun psychische vermogens? Bovendien is het oog van een meisje uit Kashmir in staat *objectief* een kleur te zien die bestaat, maar die door een Europeaan niet kan worden waargenomen, en dus voor hem niet bestaat. Waarom zou men niet erkennen dat sommige bijzonder begaafde organismen, van wie men denkt dat ze het mysterieuze

vermogen bezitten dat men het *tweede gezicht* noemt, hun beelden even objectief zien als het meisje de kleuren; en dat die beelden daarom – in (212)
plaats van slechts subjectieve in de verbeelding voortgebrachte hallucinaties – weerspiegelingen zijn van werkelijke dingen en personen, afgedrukt in de astrale ether, zoals wordt verklaard in de oude filosofie van de *Chaldeeuwse orakels*, en door de tegenwoordige ontdekkers, Babbage, Jevons en de schrijvers van *The Unseen Universe*, wordt vermoed?

Paracelsus leert:

> De mens wordt door drie geesten gedreven en bezield; drie werelden gieten hun stralen over hem uit; maar alle drie slechts als het beeld en de echo van één en hetzelfde alles opbouwende en verenigende beginsel van voortbrenging. De eerste is de geest van de elementen [het aardse lichaam en de levenskracht in haar ruwe toestand], de tweede is de geest van de sterren [het siderische of astrale lichaam – de ziel]; de derde is de *goddelijke* geest [*augoeides*].

Omdat ons menselijk lichaam uit 'oorspronkelijke aardstof' bestaat, zoals Paracelsus het noemt, kunnen we gemakkelijk begrijpen dat het moderne wetenschappelijke onderzoek ertoe neigt 'om de processen van zowel het dierlijke als het plantaardige leven als zuiver natuur- en scheikundig te beschouwen'. Deze theorie bevestigt echter des te meer de beweringen van filosofen van de oudheid en van de mozaïsche *Bijbel* dat onze lichamen uit het stof van de aarde werden gemaakt, en dat ze tot stof zullen weerkeren. Maar we moeten bedenken:

> Stof bent u, tot stof zult u weerkeren,
> Werd niet over de ziel gezegd.[1]

De mens is een kleine wereld – een microkosmos in het grote heelal. Als een foetus hangt hij, aan al zijn *drie* geesten, in de schoot van de macrokosmos; en terwijl zijn aardse lichaam in voortdurende sympathie verkeert met zijn moeder, de aarde, leeft zijn astrale ziel verenigd met de siderische *anima mundi*. Hij is in haar, zoals zij in hem, want het werelddoordringende element vult alle ruimte, en *is* de ruimte zelf, grenzeloos en oneindig. Wat zijn derde, de goddelijke geest betreft, wat is die anders dan een oneindig kleine straal, een van de talloze uitstralingen die rechtstreeks voortkomen uit de hoogste oorzaak – het spirituele licht van de wereld? Dit is de drie-eenheid van de organische en anorganische natuur, de spirituele en de fysieke, die drie in één zijn, en waarover Proclus zegt: 'de eerste monade is de eeuwige God; de tweede is de eeuwigheid, de derde is het voorbeeld of patroon van het heelal', en de drie vormen samen de kenbare

[1] H.W. Longfellow, *A Psalm of Life*, 1775-76.

triade. Alles in dit zichtbare heelal is de uitstroming van deze triade, en is zelf een microkosmische triade. En aldus bewegen ze zich in een majestueuze stoet door de velden van de eeuwigheid, rond de spirituele zon, zoals de hemellichamen in het heliocentrische stelsel zich rond de zichtbare zonnen bewegen. Misschien blijft de *monade* van Pythagoras, die 'in eenzaamheid en duisternis' leeft, op deze aarde voor de experimentele wetenschap voor altijd onzichtbaar, ongrijpbaar en onbewezen. Toch zal dit hele universum daaromheen draaien, zoals het dat deed vanaf 'het
(213) begin van de tijd', en elke seconde naderen de mens en het atoom meer dat plechtige ogenblik in de eeuwigheid dat de onzichtbare Tegenwoordigheid voor hun spirituele ogen duidelijk zal worden. Wanneer elk stofdeeltje, zelfs het meest veredelde, zal zijn afgeworpen van de laatste vorm die de uiterste schakel is van die keten van dubbele evolutie die gedurende miljoenen eeuwen en opeenvolgende gedaanteveranderingen de entiteit voorwaarts heeft gestuwd; en wanneer het tot de ontdekking komt dat het opnieuw bekleed is met die oorspronkelijke essentie, gelijk aan die van zijn Schepper, dan zal dit eens ongrijpbare, organische atoom zijn loop hebben volbracht, en de zonen van God zullen opnieuw 'juichen' bij de terugkeer van de pelgrim.

'De mens' zegt Van Helmont, 'is de spiegel van het heelal, en zijn drievoudige natuur heeft banden met alle dingen.' De wil van de Schepper, door middel waarvan alle dingen werden gemaakt en hun eerste levensimpuls ontvingen, is elk levend wezen eigen. De mens, bovendien begiftigd met spiritualiteit, is daarvan op deze planeet het rijkst voorzien. Het hangt van de mate van de stof in hem af of hij zijn magische vermogens met meer of minder succes zal kunnen aanwenden. Hij heeft die goddelijke kracht gemeen met elk anorganisch atoom, en gebruikt die, hetzij bewust of onbewust, zijn leven lang. In het eerste geval zal hij, wanneer hij in het volle bezit van zijn vermogens is, de meester zijn, en het *magnale magnum* (de universele ziel) zal door hem worden beheerst en geleid. Dit etherische fluïdum, dat alle dingen doordringt, drijft, omdat het geen tegenstand ondervindt en zijn gang kan gaan, dieren, planten, mineralen en zelfs de gemiddelde mens in de richting die door de impuls ervan wordt bepaald. Elk schepsel in deze ondermaanse sfeer wordt uit het *magnale magnum* gevormd, en staat ermee in verband. De mens bezit een dubbel hemels vermogen en is met de hemel verbonden. Dit vermogen bevindt zich

> niet alleen in de uiterlijke mens, maar tot op zekere hoogte ook in de dieren en misschien in alle anderen dingen, omdat alle dingen in het heelal met elkaar verband houden; in ieder geval is God in alle dingen, zoals de Ouden met waardige juistheid hebben opgemerkt. De magische

> kracht moet zowel in de uiterlijke als in de innerlijke mens worden opgewekt. . . . En als we dit een magisch vermogen noemen, dan kunnen alleen onontwikkelde mensen door die woorden angst worden aangejaagd. Maar indien u daaraan de voorkeur geeft, kunt u het een spirituele kracht noemen – *spirituale robur vocitaveris*. . . . Er bevindt zich dus zo'n magisch vermogen in de innerlijke mens. Omdat er echter een zekere band bestaat tussen de innerlijke en de uiterlijke mens, moet deze kracht in de hele mens verspreid zijn.[1]

In een uitvoerige beschrijving van de religieuze rituelen, het kloosterleven en het 'bijgeloof' van de Siamezen, vertelt De la Loubère onder andere over de wonderbaarlijke invloed die de *talapoins* (de monniken, of de heilige mannen van Boeddha) op wilde dieren uitoefenen. Hij zegt: (214)

> De talapoins van Siam brengen vaak hele weken in de dichte bossen door onder een dunne beschutting van takken en palmbladeren, zonder ooit 's nachts een vuur aan te leggen om de wilde dieren te verjagen, zoals alle andere mensen doen die door de bossen van dit land reizen. Het volk beschouwt het als een wonder dat er nooit een talapoin wordt verslonden. De tijgers, olifanten en neushoorns, die in die omgeving in grote aantallen leven, laten hem ongemoeid; en reizigers die zich in een veilige schuilplaats hadden opgesteld, hebben vaak gezien dat die wilde dieren de handen en voeten van de slapende talapoins likten.[2]

'Ze maken allen gebruik van magie', voegt de Fransman eraan toe, 'en beschouwen de hele natuur als bezield. Ze geloven in beschermgeesten.' Maar het meest schijnt de schrijver zich te ergeren aan het bij de Siamezen heersende denkbeeld 'dat alles wat de mens in zijn belichaamde leven was hij ook na de dood zal zijn'. De la Loubère merkt op:

> Toen de Tartaar die nu over China regeert de Chinezen wilde dwingen om hun haar volgens Tartaars gebruik te scheren, gaven vele van hen de voorkeur eraan te sterven in plaats van, zoals ze zeiden, naar de andere wereld te gaan en zonder haar aan hun voorouders te verschijnen, en ze dachten dus dat zij ook het hoofd van de ziel schoren![3]

'En wat in deze dwaze opvatting volkomen misplaatst is', voegt de ambassadeur eraan toe, 'is dat de oosterling liever een menselijke gedaante dan iets anders aan de ziel toekennen.' Zonder zijn lezers in te lichten over de bijzondere vorm die deze onwetende oosterlingen voor hun ontlichaamde zielen hadden moeten kiezen, gaat De la Loubère voort zijn woede over

[1] J.B. van Helmont, *Ortus medicinae*, 1652, blz. 610ev.
[2] De la Loubère, *Kingdom of Siam*, deel 3, blz. 115.
[3] *Op.cit.,* deel 3, blz. 119-20.

deze 'wilden' uit te storten. Ten slotte valt hij de nagedachtenis van de oude koning van Siam aan, de vader van degene naar wiens hof hij was gezonden, door hem ervan te beschuldigen in zijn dwaasheid meer dan twee miljoen livres te hebben uitgegeven aan het zoeken naar de steen der wijzen. Hij zegt:

> De Chinezen die bekendstaan om hun wijsheid waren drie of vier duizend jaar lang zo dwaas te geloven in het bestaan van, en te zoeken naar, een universeel middel, waardoor ze hoopten vrijgesteld te worden van de noodzaak om te sterven. Ze baseren dit op enige dwaze overleveringen over enkele *uitzonderlijke* figuren, over wie wordt gezegd dat ze goud hebben gemaakt, en enkele eeuwen hebben geleefd; er bestaan enkele diepgewortelde verhalen onder de Chinezen, Siamezen en andere oosterlingen over hen die weten hoe ze onsterfelijk kunnen worden, hetzij absoluut, of zodanig dat ze niet anders kunnen sterven dan door een gewelddadige dood. Ter illustratie geven ze de namen van sommige personen die zich uit het gezicht van de mensen hebben teruggetrokken om een vrij en vreedzaam leven te leiden. Ze vertellen over wonderen die verband houden met de kennis van deze zogenaamde onsterfelijken.[1]

Wanneer Descartes, een Fransman en wetenschapper die in de beschaafde wereld leefde, vast kon geloven dat zo'n universeel middel was
(215) gevonden, en dat hij, indien hij het bezat, ten minste 500 jaar kon leven, waarom mogen oosterlingen dan niet hetzelfde geloven? De belangrijkste vraagstukken over leven en dood zijn door westerse fysiologen nog niet opgelost. Zelfs de slaap is een verschijnsel over de oorzaak waarvan onder hen veel meningsverschil bestaat. Hoe kunnen ze zich dan aanmatigen te bepalen wat mogelijk en wat onmogelijk is?

Vanaf de vroegste tijden hebben filosofen gewezen op de bijzondere invloed van muziek op sommige ziekten, vooral op zenuwziekten. Kircher beveelt muziek aan, omdat hijzelf de goede uitwerking ervan had ondervonden, en hij geeft een uitvoerige beschrijving van het instrument dat hij gebruikte. Het was een soort harmonica bestaande uit vijf op een rij geplaatste drinkglazen van zeer fijn glas. In twee van die glazen waren twee verschillende soorten wijn, in het derde cognac, in het vierde olie, in het vijfde water. Hij ontlokte er op de gewone manier vijf welluidende klanken aan, eenvoudig door met zijn vinger over de rand van de glazen te wrijven.[2] Het geluid oefent een aantrekkingskracht uit; het trekt de ziekte naar buiten; deze stroomt dan de muzikale golf tegemoet, en de twee vloei-

[1] *Kingdom of Siam*, deel 2, blz. 63.
[2] Kircher, *Magnes, etc.*, Keulen, 1643.

en ineen en verdwijnen in de ruimte. Asclepiades paste ongeveer twintig eeuwen geleden met hetzelfde doel muziek toe; hij blies op een trompet om ischias te genezen; het lang aangehouden geluid deed dan de zenuwweefsels trillen en steevast verdween de pijn. Democritus bevestigde evenzo dat veel ziekten door de welluidende klanken van een fluit konden worden genezen. Mesmer gebruikte voor zijn magnetische genezingen dezelfde harmonica als door Kircher wordt beschreven. De beroemde Schot Maxwell bood verschillende medische faculteiten aan te bewijzen dat hij door bepaalde magnetische middelen die tot zijn beschikking stonden, elke ziekte zou kunnen genezen die door hen ongeneeslijk was verklaard, zoals epilepsie, impotentie, krankzinnigheid, verlamming, waterzucht en de meest hardnekkige koortsen.[1]

In dit verband zal iedereen het bekende verhaal van het uitdrijven van 'de boze geest van God', waarvan Saul bezeten was, te binnen schieten. Het wordt aldus verteld: 'En telkens als die boze geest van God Saul overmande, nam David een harp en speelde erop. Dat gaf Saul verlichting; hij voelde zich beter en de boze geest week van hem.'[2]

Maxwell brengt in *De medicina magnetica* de volgende stellingen naar voren, die alle geheel overeenstemmen met de leringen van de alchemisten en kabbalisten.

> Wat de mensen de wereldziel noemen, is een leven, gelijk vuur, zo spiritueel, vluchtig, licht en etherisch als het licht zelf. Het is een levensgeest die overal aanwezig en overal dezelfde is. . . . Alle stof is bewegingloos tenzij ze door deze geest wordt bezield. Deze geest zorgt ervoor dat alle dingen in hun eigen toestand blijven. Hij wordt in de natuur gevonden, vrij van alle boeien, en degene die weet hoe hij deze (216)
> met een ermee harmoniërend lichaam kan verenigen, bezit een schat die alle rijkdommen overtreft.
>
> Deze geest is het gemeenschappelijke verbindende element van alle delen van de aarde, en doordringt alles en woont in alles – *adest in mundo quid commune omnibus mextis, in quo ipsa permanent.*
>
> Hij die deze universele levensgeest kent en hem kan toepassen, kan alle verwondingen voorkomen.[3]
>
> Indien u van deze geest kunt gebruikmaken en hem op een bepaald lichaam kunt richten, zult u het mysterie van de magie beoefenen.
>
> Hij die met deze universele geest op mensen weet in te werken, kan genezen, en wel op elke gewenste afstand.[4]

[1] *De medicina magnetica,* Frankfurt, 1679, voorwoord.
[2] *1 Samuel* 16:23.
[3] *Aforisme* 22.
[4] *Aforisme* 69.

> Hij die de persoonlijke geest kracht kan geven door de universele, *zou zijn leven eeuwig kunnen laten voortduren.*[1]

> Geesten, of emanaties, vermengen zich, zelfs als ze ver van elkaar verwijderd zijn. En wat is dat voor vermenging? Het is een eeuwig en onophoudelijk uitzenden van de stralen van het ene lichaam naar het andere.

'Intussen', zegt Maxwell, 'is het niet *zonder gevaar* dit onderwerp te behandelen. Op veel manieren kan hiervan afschuwelijk misbruik worden gemaakt.'

Laten we nu zien wat dit misbruik van hypnotische en magnetische krachten bij sommige genezende mediums inhoudt.

Genezen vereist, om die naam te verdienen, óf geloof bij de zieke, óf een krachtige gezondheid en een sterke wil bij de genezer. *Door hoop, versterkt door geloof, kan men zichzelf van bijna elke ziekte genezen*. Het graf van een heilige, een heilige relikwie, een talisman, een stuk papier of een kledingstuk dat door de veronderstelde genezer is aangeraakt, een panacee, een ceremonieel, handoplegging, of het met nadruk uitspreken van enige woorden, zijn elk op zich voldoende. Het is een kwestie van temperament, verbeeldingskracht, zelfgenezing. In duizenden gevallen kreeg de arts, de priester of de relikwie de eer voor genezingen die eenvoudig uitsluitend te danken waren aan de onbewuste wil van de zieke. Tegen de vrouw met de bloedingen, die door de menigte drong om het kleed van Jezus aan te raken, werd gezegd dat haar 'geloof' haar had genezen.[2]

De invloed van de geest op het lichaam is zo sterk dat daardoor in alle eeuwen wonderen zijn verricht.

Salverte zegt:

> Veel onverhoopte, plotselinge en wonderbaarlijke genezingen zijn door verbeeldingskracht veroorzaakt. Onze medische handboeken staan vol met dit soort feiten, die gemakkelijk voor wonderen kunnen doorgaan.[3]

Maar wanneer de zieke geen geloof heeft, wat dan? Wanneer hij fysiek
(217) negatief en ontvankelijk is, en de genezer sterk, gezond, positief en vastbesloten, dan kan de ziekte door de gebiedende wil van de hypnotiseur worden verdreven; die wil wordt, bewust of onbewust, aangetrokken tot, en versterkt zich door, de universele geest van de natuur, en herstelt het verstoorde evenwicht in de aura van de patiënt. Hij kan, zoals Gassner

[1] *Aforisme* 70.
[2] *Mattheus* 9:20.
[3] *The Philosophy of Magic*, Londen, 1846, deel 2, blz. 87.

deed, een crucifix als hulpmiddel gebruiken, of zijn handen opleggen en 'willen' zoals de Franse zoeaaf Jacob deed, evenals vele anderen onder wie onze beroemde Amerikaan Newton, die vele duizenden zieken genas, of hij kan, zoals Jezus en sommige apostelen, door het bevelend woord genezen. De werkwijze is in alle gevallen dezelfde.

In al deze gevallen is de genezing volkomen en werkelijk, en zonder nadelige neveneffecten. Maar wanneer iemand die zelf fysiek ziek is, probeert anderen te genezen, schiet hij daarin niet alleen tekort, maar draagt vaak ook zijn ziekte over op zijn patiënt, en berooft hem van de weinige kracht die hij misschien nog heeft. De afgetobde koning David versterkte zijn ontoereikende levenskracht met het gezonde magnetisme van de jeugdige Abisag[1], en de medische handboeken vertellen over een oude dame in Bath, Engeland, die op dezelfde manier achtereenvolgens het gestel van twee dienstmeisjes ondermijnde. De oude wijzen, en ook Paracelsus, namen ziekten weg door een gezond organisme op het zieke deel te leggen, en in de werken van bovengenoemde vuurfilosoof wordt hun leer duidelijk en categorisch uiteengezet. Wanneer een zieke – medium of niet – probeert te genezen, kan het voorkomen dat zijn kracht voldoende is om de ziekte te verplaatsen, namelijk haar uit de huidige plaats te verwijderen en te dwingen naar een andere te verhuizen, waar ze zich kort daarna zal vertonen; de patiënt denkt intussen dat hij genezen is.

Maar wat gebeurt er als de genezer in moreel opzicht ziek is? Dan kunnen de gevolgen oneindig veel schadelijker zijn, want het is gemakkelijker een lichamelijke ziekte te genezen, dan een gestel te reinigen dat moreel verdorven is. Het mysterie van Morzine in Cévennes en dat van de jansenisten zijn voor zowel fysiologen als psychologen nog een groot mysterie. Indien zowel de gave van het voorspellen als hysterie en stuiptrekkingen door 'infectie' kunnen worden overgebracht, waarom dan niet iedere ondeugd? De genezer brengt in zo'n geval op zijn patiënt – die nu zijn slachtoffer is – het morele vergif over dat zijn eigen geest en hart besmet. Zijn magnetische aanraking brengt bezoedeling, zijn blik ontheiliging. De passief-ontvankelijke proefpersoon kan zich tegen deze verraderlijke besmetting niet beschermen. De genezer houdt hem in zijn macht, betoverd en machteloos, zoals de slang dat doet met een arm, zwak vogeltje. Het kwaad dat zo'n 'genezend medium' kan doen, is onberekenbaar groot, en zulke genezers zijn er bij honderden.

Maar, zoals we al zeiden, er zijn werkelijke, God-gelijke genezers die, ondanks alle kwaadwilligheid en scepsis van hun onverdraagzame tegenstanders, beroemd zijn geworden in de wereldgeschiedenis. Dat zijn bij- (218)

[1] *1 Koningen* 1:1-4, 15.

voorbeeld de pastoor d'Ars van Lyon, Jacob en Newton. En dat waren ook Gassner, predikant van Klorstele, en de bekende Valentine Greatrakes, een onontwikkelde, arme Ier, die in 1670 openlijk gesteund werd door de beroemde Robert Boyle, voorzitter van de Royal Society in Londen. In 1870 zou hij samen met andere 'genezers' naar Bedlam (een psychiatrische inrichting) zijn gestuurd, wanneer een andere voorzitter van dezelfde Society erover had mogen beslissen, of prof. Lankester zou hem hebben 'gedagvaard' op grond van de wet op de landloperij wegens het toepassen van '*handlijnkunde* of iets dergelijks' op de onderdanen van hare majesteit.

Maar om de lijst van getuigen, die onbeperkt zou kunnen worden verlengd, te besluiten, is het voldoende te zeggen dat van de eerste tot de laatste, van Pythagoras tot Éliphas Lévi, van de hoogste tot de meest eenvoudige, iedereen leert *dat magische vermogens nooit worden aangetroffen bij hen die zich aan verdorven praktijken overgeven*. Alleen de reinen van hart 'zien God', of oefenen goddelijke vermogens uit; alleen zij kunnen de kwalen van het lichaam genezen, en zich met betrekkelijke zekerheid door 'onzichtbare krachten' laten leiden. Alleen zij kunnen rust geven aan het verontruste gemoed van hun broeders en zusters, want geneeskrachtig water komt niet uit een giftige bron, druiven groeien niet aan doornstruiken, en dorens brengen geen vijgen voort![1] Maar, niettemin 'heeft magie niets bovennatuurlijks'. Het is een wetenschap, en zelfs het vermogen om 'duivels uit te bannen' was een tak ervan, waarvan de ingewijden bijzondere studie maakten. 'De bedrevenheid in het uitdrijven van duivels uit menselijke lichamen is een wetenschap die nuttig en heilzaam is voor de mensen', zegt Josephus.[2]

Bovenstaande schetsen zijn voldoende om aan te tonen waarom we ons voor de wetmatigheden van de betrekkingen tussen verschillende werelden en voor de occulte vermogens van de mens liever beroepen op de wijsheid van de oudheid dan op nieuwe theorieën die misschien op de gebeurtenissen van deze tijd zijn gebaseerd. Al hebben verschijnselen van fysieke aard misschien waarde als middel om de belangstelling van materialisten te wekken, en, zo niet volledig dan toch als gevolgtrekking, ons geloof in het voortleven van onze ziel en geest te bevestigen, toch is het de vraag of de verschijnselen in hun huidige vorm niet meer kwaad dan goed doen. Velen die hongeren naar bewijzen voor onsterfelijkheid, vervallen snel tot fanatisme; en, zoals Stow opmerkt, 'fanatici worden meer door hun verbeelding dan door hun gezonde verstand geleid'.

Ongetwijfeld kunnen zij die in de huidige verschijnselen geloven, aan-

[1] *Lucas* 6:44.

[2] Josephus, *De oude geschiedenis van de Joden*, boek 8, hfst. 2, §5.

spraak maken op een grote verscheidenheid van gaven, maar het 'waarnemen van geesten' komt op deze lijst van 'spirituele' gaven blijkbaar niet voor. A.J. Davis, de grote Amerikaanse ziener, merkt over de 'diakka', die hij op een mooie ochtend in een schaduwrijk hoekje van het 'zomerland' had ontdekt, op:

> Een diakka is iemand die er een dwaas genoegen in schept iemand *in moeilijkheden te brengen*, om *streken* uit te halen, om tegenovergestelde *personages* uit te beelden, voor wie gebeden en wereldse uitingen dezelfde waarde hebben, die geheel vervuld is van een hartstocht voor lyrische vertellingen; . . . hij is moreel onvolwaardig en kent geen gevoel van rechtvaardigheid, menslievendheid of tedere genegenheid. Hij weet niets van het gevoel dat de mensen dankbaarheid noemen; haat en liefde zijn voor hem hetzelfde; zijn lijfspreuk is vaak vreselijk en afschrikwekkend voor anderen – het ZELF is het enige dat waarde heeft in het persoonlijke bestaan, en *het doel van al het persoonlijke leven* is een verheven vernietiging. Onlangs nog zei een van hen die zich Swedenborg noemde, tegen een vrouwelijk medium het volgende: 'Al wat is, geweest is, zal zijn, of kan zijn, *dat* BEN IK; persoonlijk leven bestaat slechts uit de gezamenlijke hersenschimmen, kloppingen van het denken, die, wanneer ze zich voordoen, snel vooruitstormen naar het centrale hart van de eeuwige dood!'[1] (219)

Porphyrius, van wie de werken – om de uitdrukking van een geïrriteerde aanhanger van het fenomenalisme te gebruiken – 'zoals alle andere oude rommel in de kasten van de vergetelheid liggen te beschimmelen', spreekt aldus over deze in de 19de eeuw opnieuw ontdekte diakka, als dat hun naam is:

> Met de rechtstreekse hulp van deze kwade demonen wordt elke soort tovenarij verricht . . . deze is het resultaat van hun werk; mensen die hun medeschepselen door bezweringen kwaad doen, bewijzen gewoonlijk grote eer aan deze kwade demonen, en vooral aan hun leider. Deze geesten brengen hun tijd door met ons te bedriegen door een groot vertoon van goedkope wonderen en illusies; hun ambitie is om voor goden door te gaan, en hun leider eist als de hoogste god te worden erkend.[2]

De geest (die zo-even uit Davis' *Diakka* werd geciteerd) die zich

[1] *The Diakka and their Earthly Victims; being an explanation of much that is false and repulsive in spiritualism*, New York, 1873, blz. 10-11. Zie het hoofdstuk over de menselijke geesten die de bewoners van de *achtste* sfeer worden, van wie het einde gewoonlijk bestaat in de *vernietiging* van de persoonlijke individualiteit.

[2] Porphyrius, *De abstinentia*, 2:41-2.

Swedenborg noemde, en erop zinspeelde dat hij de IK BEN is, lijkt opvallend veel op deze leider van Porphyrius' boze demonen.

Deze verachting van bepaalde mediums voor de ervaren theürgen van de oudheid ligt voor de hand, wanneer we zien dat Iamblichus, de toelichter van de spiritualistische theürgie, alle pogingen om zulke verschijnselen teweeg te brengen streng verbiedt als er geen lange voorbereiding door morele en fysieke zuivering onder leiding van ervaren theürgen heeft plaatsgevonden, en wanneer hij bovendien verklaart dat het op enkele uitzonderingen na een zeker bewijs is van bezetenheid door *boze* demonen, als iemand '*eruitziet of hij langer of dikker is geworden, of in de lucht wordt opgeheven*'.[1]

Alles in deze wereld heeft zijn tijd; en hoezeer ook de waarheid op onweerlegbaar bewijs berust, ze kan toch geen wortel schieten of groeien wanneer ze niet, zoals een plant, op de juiste tijd in de bodem wordt gezet.
(220) 'Het tijdperk moet worden voorbereid', zegt prof. Cooke; 30 jaar geleden zou dit nederige werk door zijn eigen inhoud tot zelfvernietiging gedoemd zijn geweest. Maar de verschijnselen in deze tijd worden sterker en de feiten ervan groeien in aantal, zo niet in wijsheid en geest, ondanks de dagelijkse ontmaskeringen, de spot waarmee ze door iedere materialist worden behandeld en de talrijke eigen fouten ervan. Wat men 20 jaar geleden eenvoudig belachelijk zou hebben gevonden, daar kan men tegenwoordig gerust naar luisteren nu grote wetenschappers de verschijnselen onderschrijven. Helaas is er, al nemen de manifestaties dagelijks in kracht toe, geen overeenkomstige verbetering van de filosofie. Het waarnemen van geesten gebeurt nog even gebrekkig als ooit.

Onder alle spiritistische schrijvers van nu geniet misschien niemand meer achting om zijn karakter, ontwikkeling, oprechtheid en bekwaamheid dan Epes Sargent uit Boston, Massachusetts. Zijn monografie, getiteld *The Proof Palpable of Immortality*, neemt terecht een hoge plaats in onder de werken over het onderwerp. Ondanks zijn neiging om welwillend en verdedigend voor mediums en hun verschijnselen op te treden, voelt Sargent zich toch verplicht de volgende taal te gebruiken:

> Het vermogen van geesten om schijnbeelden te vormen van personen die het aardse leven hebben verlaten, doet de vraag rijzen: in hoeverre kunnen we zeker zijn van de identiteit van welke geest ook, ongeacht de testmethode die wordt toegepast? We zijn nog niet tot dat stadium van verlichting gekomen dat ons in staat zou stellen om vol vertrouwen op deze vraag te antwoorden. . . . Er is veel dat nog raad-

[1] *On the Mysteries of the Egyptians, etc.*, 3:5ev. (Eng. vert. Thomas Taylor).

selachtig is in de taal en de daden van deze soort gematerialiseerde geesten.[1]

Wat het intellectuele gehalte van de meeste geesten die achter de fysieke verschijnselen schuilgaan betreft, zal men Sargent ongetwijfeld als een heel bekwame expert beschouwen, en hij zegt: 'de grote meerderheid behoort, evenals in deze wereld, tot de intellectueel niet ontwikkelden'. Indien het niet te veel gevergd is, zouden we willen vragen waarom ze verstandelijk zo gebrekkig ontwikkeld zijn, indien het menselijke geesten zijn? Óf intelligente menselijke geesten *kunnen* zich *niet* materialiseren, óf de geesten die zich materialiseren hebben geen menselijke intelligentie, en daarom kunnen het, zoals Sargent zelf aantoont, evengoed 'elementaire' geesten zijn, die geheel opgehouden hebben menselijk te zijn, of die demonen die volgens de Perzische magiërs en Plato een tussenstadium vormen tussen goden en ontlichaamde mensen.

Er is goed bewijsmateriaal, dat van Crookes bijvoorbeeld, om aan te tonen dat veel 'gematerialiseerde' geesten met hoorbare stem spreken. We hebben aangetoond dat volgens de Ouden de stem van menselijke geesten geen verstaanbare klanken voortbrengt, en ook *niet kan* voortbrengen, omdat ze volgens Emanuel Swedenborgs verklaring 'een diepe zucht' is. Wie van de twee soorten getuigen kan het meest worden vertrouwd? Zijn het de Ouden die zoveel eeuwen ervaring met theürgische praktijken hadden, of de hedendaagse spiritisten die deze helemaal niet hebben gehad en die geen feitenmateriaal bezitten waarop ze een oordeel kunnen baseren, behalve dat wat ze verkregen door 'geesten' van wie ze de identiteit op geen enkele manier kunnen bewijzen? Er zijn mediums die vanuit hun (221)
organisme soms honderden van deze zogenaamd 'menselijke' vormen hebben opgeroepen. En toch herinneren we ons niet er één gehoord of gezien te hebben die iets meer meedeelde dan de meest alledaagse denkbeelden. Dit feit zou ongetwijfeld de aandacht moeten trekken van zelfs de minst kritische spiritist. Indien een geest al kan spreken, en indien de weg voor zowel intelligente als niet-verstandelijke wezens openstaat, waarom zouden ze ons dan geen mededelingen doen die qua gehalte ook maar enigszins in de buurt komen van de berichten die we door 'rechtstreeks schrift' ontvangen? Sargent brengt hierover een zeer tot nadenken stemmende en belangrijke gedachte naar voren: 'In hoeverre zij in hun denken en in hun herinnering beperkt zijn door de activiteit van het materialiseren, en in hoeverre door de intellectuele horizon van het medium, is nog een vraag.'[2] Indien hetzelfde soort 'geesten' zich materialiseert dat het rechtstreekse

[1] Blz. 44-5.

[2] Epes Sargent, *Proof Palpable of Immortality*, blz. 45.

schrift veroorzaakt, en beide soorten zich door mediums manifesteren, en de ene praat onzin, terwijl de andere ons vaak verheven filosofische leringen geeft, waarom zou dan hun denken in het ene geval meer dan in het andere 'door de intellectuele horizon van het medium' worden beperkt?' De materialiserende mediums zijn – tenminste voor zover onze waarneming gaat – niet verder ontwikkeld dan veel boeren of monteurs die op verschillende tijden door bovenaardse invloeden, diepzinnige en verheven denkbeelden aan de wereld hebben gegeven. De geschiedenis van de psychologie kent talrijke voorbeelden ter illustratie hiervan, waaronder dat van Böhme, de geïnspireerde maar onontwikkelde schoenmaker, en dat van onze landgenoot Davis opmerkelijk zijn. Wat het gebrek aan verstand betreft, denken we dat er niet naar sprekender gevallen hoeft te worden gezocht dan die van de kindprofeten van Cévennes en van de dichters en zieners, die in eerdere hoofdstukken zijn genoemd. Wanneer geesten zich eenmaal hebben voorzien van stemorganen om te kunnen spreken, zou het voor hen zeker niet moeilijker moeten zijn dan voor mensen om te praten over de ontwikkeling, intelligentie en maatschappelijke rang die ze tijdens hun leven bezaten, in plaats van onveranderlijk te vervallen tot eentonige gemeenplaatsen, en maar al te vaak tot platheden. Op de hoopvolle opmerking van Sargent dat 'wij, omdat de wetenschap van het spiritisme nog in de kinderschoenen staat, op meer licht op dit onderwerp mogen hopen', vrezen we te moeten antwoorden, dat *dit licht nooit via 'donkere kamertjes' zal schijnen*.[1]

Het is eenvoudig belachelijk en absurd om van elke onderzoeker die als getuige voor de hedendaagse wonderen en paranormale verschijnselen optreedt, te verlangen dat hij een universitaire graad heeft behaald. De ervaring van de laatste 40 jaar levert het bewijs dat diegenen die het meest 'wetenschappelijk onderlegd' zijn, niet altijd het geschiktst zijn voor zaken waarbij het om gezond verstand en waarheidsliefde gaat. Niets verblindt
(222) zozeer als fanatisme of een eenzijdige kijk op een onderwerp. We kunnen ter illustratie zowel de oosterse magie of het oude spiritualisme als de tegenwoordige verschijnselen aanhalen. Honderden, ja duizenden, volkomen betrouwbare getuigen, teruggekeerd van een verblijf of van reizen in het Oosten, hebben getuigenis afgelegd van het feit dat onontwikkelde fakirs, sjeiks, derwisjen en lama's in hun tegenwoordigheid zonder helpers of mechanische hulpmiddelen wonderen hebben verricht. Ze bevestigden dat de door hen vertoonde verschijnselen in strijd zijn met alle *bekende* wetten van de wetenschap, en dus het bestaan van vele tot nu toe onbekende occulte vermogens in de natuur leken te bewijzen, schijnbaar

[1] Zie *Mattheus* 24:26.

geleid door bovenmenselijke intelligenties. Welk standpunt hebben onze wetenschappers tegenover dit onderwerp ingenomen? In hoeverre maakte het getuigenis van de meest 'wetenschappelijk' geoefende denkers indruk op het denken in hun eigen gelederen? Bracht het onderzoek van de professoren Hare en De Morgan, van Crookes en Wallace, De Gasparin en Thury, Wagner en Butlerof en anderen hun scepsis één ogenblik aan het wankelen? Hoe werden de persoonlijke ervaringen van Jacolliot met de Indiase fakirs ontvangen, en hoe werden de psychische onthullingen van prof. Perty uit Genève beoordeeld? Hoeveel worden ze beïnvloed door de luide roep van de mensheid, die sterk verlangt naar tastbare bewijzen voor het bestaan van een God, van een individuele ziel en van de eeuwigheid; en wat is hun antwoord? Ze breken elk spoor van spirituele dingen af en vernietigen het, maar ze bouwen niets op. 'We kunnen zulke bewijzen niet krijgen door distilleerkolven of smeltkroezen', zeggen ze; 'en dus is dit alles slechts bedrog!' In deze eeuw van nuchter verstand en vooroordeel moet zelfs de kerk om hulp aankloppen bij de wetenschap. Op zand gebouwde geloofsbelijdenissen en hoogdravende maar ontwortelde dogma's brokkelen af onder de koude adem van het onderzoek, en nemen de *ware* religie mee in hun val. Maar in het menselijk hart blijft het verlangen naar het één of andere uiterlijke teken voor het bestaan van een God en een leven in het hiernamaals even hardnekkig als ooit bestaan. Alle wetenschappelijke sofisterij is zinloos; ze kan de stem van de natuur nooit het zwijgen opleggen. Maar haar vertegenwoordigers hebben de zuivere wateren van het eenvoudige geloof vergiftigd, en nu spiegelt de mensheid zich in het water dat troebel is gemaakt door alle modder die vanaf de bodem van de ooit zuivere bron is opgewoeld. De antropomorfe God van onze voorouders is vervangen door antropomorfe monsters, en wat nog erger is, door de weerspiegeling van de mensheid zelf in deze wateren, waarvan de golven de misvormde beelden van de waarheid en van de feiten aan haar teruggeven zoals deze door haar misleide verbeelding zijn opgeroepen. Eerw. Brooke Herford schrijft:

> We hebben geen behoefte aan een wonder, maar we willen tastbaar bewijs hebben van het spirituele en het goddelijke. Niet tot de profeten roepen de mensen om zo'n 'teken', maar veeleer tot de wetenschappers. De mensen hebben het gevoel dat al dat tastend zoeken aan de buitenste rand of in de binnenste schuilhoeken van de schepping de onderzoeker ten slotte dicht bij de diepe, achterliggende feiten van alle dingen zal brengen – tot enkele onmiskenbare tekenen van God.

De tekenen zijn er en ook de wetenschappers; wat kunnen we meer van

(223) hen verwachten, nu ze hun plicht zo goed hebben gedaan? Hebben deze titanen van het denken God niet uit zijn schuilhoek gejaagd, en ons in plaats daarvan het *protoplasma* gegeven?

Sir William Thomson zei in 1871 op de bijeenkomst van de British Association in Edinburgh: 'De wetenschap is volgens een eeuwige erecode verplicht om onbevreesd elk vraagstuk onder ogen te zien dat haar redelijkerwijs kan worden voorgelegd.' Prof. Huxley merkt op zijn beurt op: 'Met betrekking tot het onderwerp wonderen kan ik alleen zeggen dat volgens mij het woord 'onmogelijk' niet van toepassing is op filosofische vraagstukken.' De grote Humboldt merkt op dat een 'aanmatigend scepticisme, dat feiten zonder onderzoek naar de waarheid ervan verwerpt, in sommige opzichten nog schadelijker is dan lichtgelovigheid zonder vragen te stellen'.

Deze mannen blijken ontrouw te zijn aan hun eigen leringen. Ze hebben de hun bij het ontsluiten van het Oosten geboden gelegenheid om zelf de verschijnselen te onderzoeken, die volgens alle reizigers in die landen zouden plaatsvinden, niet aangegrepen. Hebben onze fysiologen en pathologen er zelfs maar aan gedacht om die kans te benutten om dit heel belangrijke onderwerp van het menselijke denken op te lossen? Welnee, want dat zouden ze nooit aandurven. Het is niet te verwachten dat de belangrijkste academici van Europa en Amerika gezamenlijk een reis naar Tibet en India zullen ondernemen, en ter plekke het wonder van de fakir zullen onderzoeken! En als een van hen als een eenzame pelgrim zou gaan, en getuige zou zijn van alle wonderen van de schepping in dat land van wonderen, van wie van zijn collega's zou men kunnen verwachten dat hij zijn getuigenis zou geloven?

Het zou even vervelend als overbodig zijn de feiten die door anderen zo overtuigend zijn uiteengezet, nog eens te herhalen. Wallace en W. Howitt[1] hebben herhaaldelijk en adequaat de duizend en één bespottelijke fouten beschreven die de geleerde genootschappen van Frankrijk en Engeland door hun blinde scepsis hebben gemaakt. Wanneer Cuvier het fossiel dat in 1828 door de Franse geoloog Boué was opgegraven, terzijde kon schuiven, alleen omdat de anatoom dacht dat hij wijzer was dan zijn collega en niet wilde geloven dat skeletten van mensen op 25 meter diepte in het slijk van de Rijn konden worden gevonden; en wanneer de Franse Académie de beweringen van Boucher de Perthes in 1846 kon verwerpen, alleen om op haar beurt in 1860 te worden bekritiseerd toen de waarheid van De Perthes' ontdekkingen en waarnemingen door alle geologen volle-

[1] Zie Wallace, *Miracles and Modern Spiritualism*, en W. Howitt, *History of the Supernatural*, deel 2.

dig werd bevestigd toen ze vuursteenwapens vonden in de kiezellagen van Noord-Frankrijk; en wanneer werd gelachen om het getuigenis van McEnery in 1825, dat hij in Kents Cavern[1] bewerkte vuursteen had ontdekt samen met de overblijfselen van uitgestorven dieren; en daarna het gelijksoortige getuigenis van Godwin Austen in 1840 zo mogelijk nog meer (224)
belachelijk werd gemaakt; en wanneer aan al die buitensporige wetenschappelijke scepsis en die vrolijkheid in 1865 ten slotte een droevig einde kwam toen kon worden bewezen dat ze geheel misplaatst waren geweest, omdat toen – zegt Wallace – 'alle eerdere rapporten over een periode van 40 jaar werden bevestigd, en zelfs nog minder wonderbaarlijk bleken te zijn dan de werkelijkheid' – wie kan dan zo goedgelovig zijn om in de onfeilbaarheid van onze wetenschap te geloven? En waarom zou men verbaasd zijn over het vertonen van zo'n gebrek aan morele moed door individuele leden van dit grote, koppige lichaam dat bekendstaat als de moderne wetenschap?

Zo is feit na feit in twijfel getrokken. Van alle kanten horen we voortdurend klachten. 'Men weet heel weinig van psychologie!' verzucht een FRS. 'We moeten bekennen dat we weinig of niets van fysiologie weten', zegt een ander. 'Van alle wetenschappen is er geen die op zo'n onzekere grondslag berust als de geneeskunde', erkent een derde met tegenzin. 'Wat weten we van de veronderstelde zenuwstromen? . . . Nog niets', voegt een vierde eraan toe; enzovoort, in elke tak van wetenschap. En intussen worden verschijnselen die wat belang betreft alle andere natuurverschijnselen overtreffen, en die alleen door de fysiologie, de psychologie en de 'tot nu toe onbekende' fluïden kunnen worden verklaard, als hersenschimmen verworpen, of de wetenschappers 'stellen er geen belang in', zelfs al zijn ze waar. Of, wat nog erger is, wanneer een *proefpersoon* van wie het organisme de belangrijkste kenmerken van zulke occulte hoewel natuurlijke vermogens vertoont, zich voor een onderzoek aanbiedt, laat een wetenschapper (?), in plaats van een eerlijk experiment met hem uit te voeren, hem in de val lopen, en zijn moeite wordt beloond met een vonnis van drie maanden gevangenisstraf! Dat is werkelijk veelbelovend.

Het is gemakkelijk te begrijpen dat een feit dat in 1731 wordt meegedeeld en dat als bewijs moet dienen voor een ander feit dat voorviel onder paus Paulus III, bijvoorbeeld, in 1876 niet wordt geloofd. Wanneer aan wetenschappers wordt meegedeeld dat de Romeinen gedurende talloze jaren lichten in hun grafkelders lieten branden op basis van de *olieachtigheid van goud*, en dat zo'n eeuwig brandende lamp helder brandend werd

[1] Zie Wallace's lezing voor de Dialectical Society in 1871: 'Answer to Hume, etc.', *Op.cit.*, blz. 19.

aangetroffen in het graf van Tullia, de dochter van Cicero, ondanks dat het graf 1550 jaar gesloten was geweest[1], dan hebben zij enig recht om te twijfelen en zelfs om de bewering niet te geloven, tot ze zich met hun eigen zintuigen ervan overtuigen dat zoiets mogelijk is. In zo'n geval kunnen ze het getuigenis van alle oude en middeleeuwse filosofen verwerpen. Het begraven van levende fakirs en hun wederopstanding na 30 dagen te zijn begraven kan er voor hen enigszins verdacht uitzien. Hetzelfde geldt voor het zich toebrengen van dodelijke wonden, en het aan de aanwezigen vertonen van hun eigen ingewanden door verschillende lama's, die zulke wonden bijna ogenblikkelijk genezen.

(225) Sommige mensen, die de bewijzen van hun eigen zintuigen ontkennen met betrekking tot verschijnselen die in hun eigen land in tegenwoordigheid van talrijke getuigen werden teweeggebracht, moeten de verhalen die bij de klassieken en in reisbeschrijvingen te vinden zijn, natuurlijk absurd toeschijnen. Maar wat we nooit zullen kunnen begrijpen is de gezamenlijke koppigheid van de Academies, wanneer ze worden geconfronteerd met zulke bittere lessen uit het verleden voor deze instellingen die zo vaak 'hun meningen hebben versluierd met woorden waaraan kennis ontbreekt'. Evenals de Heer Job antwoordde 'vanuit een storm', kan de magie tot de moderne wetenschap zeggen: 'Waar was u toen ik de aarde grondvestte? zeg het als u het begrijpt!' En wie bent u, dat u tot de natuur durft zeggen: 'Tot hier en niet verder zult u gaan; en hier zullen uw trotse golven tot staan worden gebracht'?[2]

Maar wat doet het ertoe of ze de verschijnselen ontkennen? Kunnen ze voorkomen dat er zich in de vier windstreken verschijnselen voordoen, als hun scepsis duizend keer zo groot zou zijn? Fakirs zullen toch begraven worden en uit de dood opstaan om de nieuwsgierigheid van Europese reizigers te bevredigen; en lama's en hindoe-asceten zullen zich verwonden, verminken en zelfs hun ingewanden laten zien terwijl ze zich er goed bij voelen; en de ontkenningen van de hele wereld zullen niet voldoende wind veroorzaken om de eeuwig brandende lampen in bepaalde onderaardse gewelven van India, Tibet en Japan uit te blazen. Een van zulke lampen wordt genoemd door Eerw. S. Mateer[3] van de zendingspost van Londen. In de tempel van Trevandrum, in het koninkrijk Travancore, in Zuid-India 'is een diepe bron binnenin de tempel, waarin jaar in jaar uit veel kostbaarheden worden geworpen, en op een andere plaats, in een door een steen bedekte holte, brandt nog steeds een grote gouden lamp, die meer dan 120

[1] Nath. Bailey, Φιλόλογος, ed. 1731.
[2] *Job* 38:1, 2, 4, 11.
[3] Vgl. *The Land of Charity*, blz. 161.

jaar geleden werd aangestoken', zegt deze zendeling in zijn beschrijving van de stad. Katholieke missionarissen schrijven deze lampen natuurlijk toe aan de werken van de duivel. De meer voorzichtige protestantse geestelijke vermeldt het feit, maar geeft geen commentaar. Abbé Huc heeft een van deze lampen gezien en onderzocht, en dat geldt ook voor anderen die het geluk hadden het vertrouwen en de vriendschap van oosterse lama's en geestelijken te winnen. Evenmin kunnen de wonderen die door kapitein Lane in Egypte zijn gezien, worden ontkend, noch de ervaringen van Jacolliot in Benares en die van Sir Charles Napier; noch de levitatie van mensen in vol daglicht, en die alleen kunnen worden verklaard zoals in het inleidende hoofdstuk van dit boek[1]. Over zulke levitaties is getuigenis afgelegd door Crookes en ook door prof. Perty, die zegt dat hij ze in de open lucht heeft zien volbrengen, en dat ze soms 20 minuten duurden; al deze verschijnselen en nog veel meer hebben plaatsgevonden, vinden plaats en zullen plaatsvinden in elk land van de wereld, en dat ondanks alle sceptici en wetenschappers die zich ooit uit de silurische modder hebben ontwikkeld.

Tot de bespotte beweringen van de alchemisten behoort die van de *eeuwig brandende* lampen. Indien we de lezer meedelen dat we zulke lampen hebben gezien, zou men ons – wanneer de oprechtheid van onze persoonlijke opvatting niet in twijfel wordt getrokken – kunnen vragen hoe we kunnen weten dat de lampen die we hebben gezien, voortdurend blijven branden, omdat de tijd van onze waarneming maar beperkt was. Eenvoudig hierom: omdat we de gebruikte grondstoffen, en de manier waarop ze worden gemaakt, en de natuurwet die hier van toepassing is kennen, zijn we ervan overtuigd dat onze bewering door onderzoek op de juiste plaats kan worden bevestigd. Waar die plaats is en van wie die kennis kan worden geleerd, moeten onze critici ontdekken door dezelfde moeite te doen die wij hebben gedaan. Intussen zullen we enkele van de 173 autoriteiten citeren die over het onderwerp hebben geschreven. Geen van hen heeft, naar we ons herinneren, beweerd dat deze graflampen eeuwig zouden branden, maar slechts voor een onbepaald aantal jaren, en er zijn voorbeelden opgetekend dat ze vele eeuwen bleven branden. Men zal niet ontkennen dat, indien er een natuurwet bestaat waardoor een lamp kan worden gemaakt die zonder te worden bijgevuld tien jaar kan blijven branden, er geen reden is waarom volgens dezelfde wet het branden niet honderd of duizend jaar zou kunnen voortduren. (226)

Onder de vele bekende personen die vast geloofden en hardnekkig volhielden dat zulke graflampen al enkele honderden jaren brandden, en *mis-*

[1] Zie onder het trefwoord 'aethrobatie' (blz. 23ev).

schien wel eeuwig zouden blijven branden indien ze niet waren gedoofd of door een ongeluk waren gebroken, kunnen we de volgende namen noemen: Clemens van Alexandrië, Hermolaus Barbarus, Appianus, Burattinus, Citesius, Caelius, Foxius, Costaeus, Casalius, Cedrenus, Delrius, Ericius, Gesnerus, Jacobonus, Leander, Libavius, Lazius, P. della Mirandola, Philalethes, Licetus, Maiolus, Maturantius, Baptista Porta, Pancirollus, Ruscellius, Scardeonius, Ludovicus Vives, Volaterranus, Paracelsus, verscheidene Arabische alchemisten, en ten slotte Plinius, Solinus, Kircher en Albertus Magnus.

De oude Egyptenaren, die zonen van het land van de chemie,[1] maken aanspraak op de ontdekking ervan. Ze waren immers een volk dat op grond van hun religieuze leringen veel meer van deze lampen gebruikmaakte dan enig ander land. Ze geloofden dat de astrale ziel van de mummie zich nabij het lichaam ophield gedurende de hele periode van 3000 jaar van de cyclus van noodzakelijkheid, en met het lichaam was verbonden door een magnetische draad, die alleen door eigen inspanning kon worden verbroken. De Egyptenaren hoopten dat de eeuwig brandende lamp, het symbool van hun onvergankelijke en onsterfelijke geest, ten slotte de meer stoffelijke ziel zou doen besluiten zich van haar aardse woning te scheiden, en zich voor altijd met haar goddelijke ZELF te verenigen. Daarom werden er in de grafkelders van de rijken lampen opgehangen. Zulke lampen worden vaak
(227) gevonden in de onderaardse grafkelders, en Licetus heeft een dik boekdeel geschreven om te bewijzen dat in zijn tijd, telkens wanneer een grafkelder werd geopend, er in die kelder een brandende lamp werd gevonden, die echter door de *ontheiliging* onmiddellijk uitging. T. Livius, Burattinus en Michael Schatta bevestigen in hun brieven aan Kircher[2] dat ze in de onderaardse kelders van het oude Memphis veel lampen vonden. Pausanias[3] spreekt over de gouden lamp in de tempel van Minerva in Athene, die volgens hem door Callimachus was vervaardigd en een heel jaar brandde. Plutarchus[4] bevestigt dat hij er een in de tempel van Jupiter Ammon zag, en dat de priesters hem verzekerden dat ze jaren achtereen had gebrand, en dat, hoewel ze in de open lucht stond, wind noch water haar kon uitdoven. St. Augustinus, de katholieke autoriteit, beschrijft ook een lamp in de tempel van Venus, van dezelfde soort als de andere, die noch door de sterkste wind noch door water kan worden uitgedoofd.[5] Cedrenus zegt dat er in

[1] *Psalmen* 105:23, 27. 'Het land van Cham' of חם; Sahidisch κημε; Koptisch χημι waarvan de termen alchemie en chemie afkomstig zijn.

[2] A. Kircher, *Oedipus aegyptiacus*, deel 3, Theatrum hieroglyphicum, blz. 544.

[3] *Beschrijving van Griekenland*, 'Attica', 26:7.

[4] *Ethica*, Over het zwijgen van de orakels, §2.

[5] *De civitate Dei*, 21:6.

Edessa een lamp werd gevonden 'die, verborgen bovenin een bepaalde poort, 500 jaar brandde'. Maar van al zulke lampen is die waarvan Maximus Olybius van Padua melding maakt, verreweg het verbazingwekkendst. Ze werd gevonden bij Atteste, en Scardeonius[1] geeft er een levendige beschrijving van: 'In een grote urn van aardewerk bevond zich een kleinere, en daarin een brandende lamp, die 1500 jaar was blijven branden door middel van een zeer zuivere vloeistof in twee flessen, de een van goud en de andere van zilver. Deze worden bewaard door Franciscus Maturantius, en worden door hem bijzonder waardevol geacht.[2]

Terwijl we overdrijvingen buiten beschouwing laten, en de bewering van de moderne wetenschap dat zulke lampen niet kunnen bestaan als slechts een onbewezen ontkenning terzijde stellen, zouden we willen vragen waarom, indien men tot de ontdekking komt dat die niet te doven vuren in de tijdperken van 'wonderen' werkelijk hebben bestaan, de brandende lampen op christelijke altaren en op de altaren van Jupiter, Minerva, en andere heidense godheden anders moeten worden beoordeeld? Volgens sommige theologen schijnen eerstgenoemde (want ook het christendom beweert zulke lampen te bezitten) door een *goddelijke*, wonderbaarlijke kracht te hebben gebrand, en dat het licht van de laatste, dat door 'heidense' kunst was gemaakt, door kunstgrepen van de duivel werd onderhouden. Kircher en Licetus[3] beweren dat ze op deze twee verschillende wijzen werden instandgehouden. De lamp in Antiochië, die 1500 jaar buiten en in een openbare ruimte boven de deur van een kerk brandde, werd instandgehouden door de '*macht van God*', die 'zo'n oneindig aantal sterren met eeuwig licht laat branden'. Wat de heidense lampen betreft, verzekert Augustinus ons dat ze het werk van de duivel waren, 'die ons op duizenden manieren bedriegt'. Wat is voor Satan gemakkelijker dan hen die voor het eerst zo'n onderaards gewelf binnengaan, te misleiden door een lichtstraal of een heldere vlam? Dit werd in de tijd van paus Paulus III door alle goede christenen beweerd, toen bij (228)
het openen van een graf in de Via Appia in Rome het complete lichaam van een jong meisje werd gevonden, dat in een heldere vloeistof lag waardoor het zo goed bewaard was gebleven dat het gezicht er mooi uitzag en scheen te leven. Aan haar voeten brandde een lamp, waarvan de vlam bij het openen van het graf uitging. Uit enkele gegraveerde inschriften bleek het meer dan 1500 jaar geleden begraven te zijn, en zou het gaan om het

[1] Boek 1, Class 3, laatste hfst.

[2] Vgl. Thomas Taylor, *Description of Greece by Pausanias*, Londen, 1824, deel 3, blz. 217-19.

[3] *De lucernis antiquorum*.

lichaam van Tulliola, of Tullia, de dochter van Cicero.[1]

Scheikundigen en natuurkundigen ontkennen dat eeuwig brandende lampen kunnen bestaan, omdat alles wat overgaat in damp of rook volgens hen niet blijvend kan zijn, maar moet verteren; en omdat de olieachtige brandstof van een brandende lamp tot damp vervliegt, kan het vuur bij gebrek aan voedsel niet eeuwig blijven branden. Aan de andere kant ontkennen alchemisten dat alle bestanddelen van brandend vuur noodzakelijk in damp moeten overgaan. Ze zeggen dat er in de natuur stoffen bestaan die niet alleen de kracht van het vuur kunnen weerstaan en dus niet zullen worden verteerd, maar die ook onuitblusbaar zullen blijken te zijn door hetzij wind of water. In een oud scheikundeboek uit 1700, *Νεκροκηδεια* getiteld, weerlegt de schrijver een aantal beweringen van verschillende alchemisten. Maar hoewel hij ontkent dat men een vuur *eeuwig* kan laten branden, is hij halfgeneigd het voor mogelijk te houden dat een lamp een paar honderd jaar brandt. Bovendien hebben we veel getuigenissen van alchemisten die jaren aan deze experimenten wijdden, en tot de conclusie kwamen dat het mogelijk was.

Er bestaan enkele bijzondere preparaten van goud, zilver en kwik, ook van nafta, petroleum en andere bitumineuze oliën. Alchemisten vermelden ook dat de olie van kamfer en amber, de *Lapis asbestos seu Amianthus*, de *Lapis Carystius*, *Cyprius* en *Linum vivum seu Creteum* voor zulke lampen werden gebruikt. Ze beweren dat die stof kan worden bereid uit goud of zilver, tot vloeistof herleid, en zeggen dat goud het geschiktste voedsel voor hun wonderbaarlijke vlam is, omdat van goud, van alle metalen, het minste verloren gaat wanneer het wordt verhit of gesmolten, en men het bovendien zijn olieachtige vocht, onmiddellijk na verdamping, weer kan laten opnemen, zodat het, als het eenmaal brandt, voortdurend zijn eigen vlam voedt. De kabbalisten beweren dat het geheim aan Mozes bekend was, die het van de Egyptenaren had geleerd, en dat de lamp die op bevel van de 'Heer' op de tabernakel brandde, een onuitdoofbare lamp was. 'En u zult de kinderen van Israël gebieden, dat ze u zuivere olijfolie brengen, geperst voor het licht, *opdat de lamp altijd zal branden*' (*Exodus* 27:20).

Licetus ontkent ook dat deze lampen van metaal waren gemaakt, maar
(229) vermeldt op blz. 44 van zijn boek, een preparaat van kwikzilver dat zeven keer door wit zand en vuur is gefilterd, waarvan volgens hem lampen werden gemaakt die eeuwig konden branden. Maturantius en Citesius geloven beiden vast dat iets dergelijks door een zuiver scheikundig proces kan worden verkregen. Deze uit kwikzilver vervaardigde vloeistof stond onder

[1] De bijzonderheden van dit verhaal kan men vinden in het werk van Erasmus Franciscus, die Pflaumerus, Pancirollus en vele anderen citeert.

alchemisten bekend als *aqua mercurialis*, *materia metallorum, perpetua dispositio* en *materia prima artis*, en ook wel als *oleum vitri*. Tritheim en Bartolomeus Korndorf maakten beiden preparaten voor het onuitdoofbare vuur, en lieten hun recepten ervoor na.[1]

[1] ‘℞ 4 ons *Sulphur*. *Alum*; sublimeer deze tot 2 ons bloem, en voeg daar 1 ons kristalzuivere Venetiaanse borax (in poedervorm) aan toe; giet hierop sterk gezuiverde spiritus, en laat het oplossen; distilleer het dan en giet er nog meer over heen; herhaal dit totdat de zwavel op een hete koperen plaat als was smelt zonder enige rook: dit is voor het pabulum (voedsel); maar de pit moet op de volgende manier worden gemaakt: voeg de draden of garens van de *lapis asbestos* bij elkaar tot de dikte van uw middelvinger en de lengte van uw pink is bereikt, leg ze dan in een Venetiaans glas, en bedek ze met de bovengenoemde gezuiverde zwavel of voedsel, zet het glas 24 uur in zand dat zo heet is dat de zwavel al die tijd kan borrelen. De aldus gesmeerde en geoliede pit moet in een glas in de vorm van een kammosselschelp worden gezet, zodanig dat een gedeelte ervan boven de massa geprepareerde zwavel komt te liggen; zet dan dit glas op heet zand en laat de zwavel smelten, zodat hij zich aan de pit kan vasthechten, en wanneer hij wordt aangestoken, zal hij met een eeuwigdurende vlam branden, en kunt u de lamp overal neerzetten waar u maar wilt.’

Het andere recept luidt als volgt:

‘℞ *Salis tosti*, 1 pond; giet daar sterke wijnazijn overheen en distilleer dit tot het de vastheid krijgt van olie; doe er dan verse azijn op, en laat het inwerken en distilleer het als te voren. Herhaal dit vier keer achtereen, doe dan in deze azijn 1 pond *vitr. antimonii subtilis laevigat*; plaats het in een gesloten pan gedurende zes uur op de hete as om er een aftreksel van te krijgen; giet de vloeistof af, doe er nieuwe op, en laat die weer aftrekken; herhaal dit zo vaak tot alle roodheid is verdwenen. Laat uw extract stollen tot de vastheid van olie is verkregen, en distilleer het in Balneo Mariae [bain Marie]. Neem dan het antimonium, waaruit het aftreksel was getrokken, stamp het tot zeer fijn poeder en doe het in een glazen distilleerkolf; giet daarop de gedistilleerde olie, maak er een aftreksel van en herhaal dit zeven keer, totdat het poeder alle olie heeft geabsorbeerd en geheel droog is. Laat dit weer aftrekken met spiritus, totdat alle essentie eruit is getrokken; doe deze in een Venetiaanse distilleerkolf, met vijfvoudig papier goed afgesloten, en distilleer het zodat de geest eruit trekt, en er op de bodem een onverteerbare olie achterblijft die moet worden gebruikt met een pit, op dezelfde manier als we hierboven hebben beschreven bij zwavel.’

‘Dit zijn de eeuwige lichten van Trithemius’, zegt Libavius, zijn commentator, ‘die, hoewel ze niet dezelfde bestendigheid als nafta heeft, toch als illustratie van elkaar kunnen dienen. Nafta is niet zo bestendig dat ze niet opbrandt, want ze verdampt en ontvlamt, maar wanneer ze wordt vastgelegd door er het sap van de *Lapis asbestinos* aan toe te voegen, kan ze tot eeuwigdurende brandstof dienen’, zegt deze geleerde.

We kunnen hieraan nog toevoegen dat wijzelf getuige waren van het maken van zo’n lamp, en men zegt ons dat ze sinds 2 mei 1871, toen ze de eerste keer werd aangestoken, nog niet is uitgegaan. Omdat wij de persoon die dit experiment uitvoert kennen als iemand die niet tot bedriegen in staat is, en omdat hijzelf een hartstochtelijke onderzoeker is van hermetische geheimen, hebben we geen reden om zijn bewering in twijfel te trekken.

Asbest, dat bij de Grieken bekendstond onder de naam ἄσβεστος, of *onuitdoofbaar*, is een soort steen, die, zoals Plinius en Solinus ons melden,
(230) wanneer hij eenmaal in brand is gestoken, niet kan worden geblust. Albertus Magnus beschrijft het als een ijzerkleurige steen die vooral in Arabië wordt gevonden. Hij wordt meestal gevonden bedekt met een nauwelijks waarneembaar olieachtig vocht dat wanneer men er met een brandende kaars bij komt, onmiddellijk in brand vliegt. Door scheikundigen zijn veel experimenten gedaan om aan de steen die onoplosbare olie te onttrekken, maar die zouden alle zijn mislukt. Maar zijn onze scheikundigen bereid te zeggen dat de bovengenoemde werkwijze geheel onmogelijk is? Indien die olie eenmaal eruit kon worden gewonnen, dan zou er geen twijfel over bestaan of ze zou een eeuwigdurende brandstof opleveren. De Ouden kunnen er werkelijk trots op zijn het geheim ervan te hebben bezeten, want – we herhalen dit – er bestaan ook nu nog onderzoekers die daarin zijn geslaagd. Scheikundigen die het vergeefs hebben geprobeerd, beweren dat het vocht of de vloeistof die scheikundig aan die steen werd onttrokken, meer een waterige dan een olieachtige aard had, en zo onzuiver en drabbig was dat ze niet kon branden; anderen beweerden daarentegen dat de olie, zodra ze met de lucht in aanraking kwam, zo dik en compact werd dat ze nauwelijks meer vloeibaar was, en wanneer ze werd aangestoken, gaf ze geen vlam, maar ging in donkere rook op, terwijl de lampen van de Ouden met de zuiverste en helderste vlam zouden hebben gebrand, zonder de geringste rook te geven. Kircher, die de mogelijkheid aantoont om haar te zuiveren, acht dit zo moeilijk dat het hem alleen mogelijk lijkt voor de hoogste adepten in de alchemie.

Augustinus, die al deze kunsten aan de christelijke zondebok, de duivel, toeschrijft, wordt vierkant tegengesproken door Ludovicus Vives,[1] die aantoont dat al zulke zogenaamd magische verrichtingen het resultaat zijn van de inspanningen van mensen en hun grondige bestudering van de verborgen geheimen van de natuur, hoe schitterend en wonderbaarlijk die misschien ook zijn. Podocattarus, een ridder uit Cyprus,[2] bezat vlas en linnen dat van een ander soort asbest was gemaakt, en waarvan Porcacchius zegt[3] dat hij het in het huis van deze ridder heeft gezien. Plinius noemt dit vlas *linum vinum* en Indiaas vlas, en zegt dat het gemaakt is uit *asbeston sive asbestinum*, een soort vlas waarvan men linnen maakte dat gereinigd moest worden door het in het vuur te werpen. Hij voegt eraan toe dat het even kostbaar was als parels en diamanten, want niet alleen werd het

[1] Commentaar op Augustinus' *De civitate Dei* (De stad van God), boek 22.
[2] Schrijver van *De rebus Cypriis*, 1566.
[3] *Funerali antichi* (Boek over de oude begrafenissen), Venetië, 1591.

zelden gevonden, maar het was heel moeilijk te weven, omdat de draden zo kort waren. Nadat het met een hamer is platgeslagen, wordt het geweekt in warm water, en wanneer het gedroogd is kunnen de vezels evenals vlas gemakkelijk in draden worden verdeeld en tot linnen worden geweven. Plinius beweert dat hij enkele doeken heeft gezien die ervan waren gemaakt, en dat hij aanwezig was bij een experiment om ze te zuiveren door vuur.[1] Baptista Porta meldt ook dat hij dezelfde stof in Venetië in de handen van een dame uit Cyprus zag; hij noemt deze ontdekking van de alchemie een *secretum optimum*.

Dr. Grew spreekt in zijn *Catalogue of Curiosities at Gresham College* (Londen, 1681) de mening uit dat de kunst om zulk linnen te vervaardigen (231)
en het gebruik ervan geheel verloren zijn gegaan, maar dit schijnt niet juist te zijn, want we zien dat het Museum Septalius zich nog in 1726 beroemt op het bezit van draad, touw, papier en netwerk die van deze stof zijn gemaakt; sommige van deze voorwerpen zijn zelfs eigenhandig door Septalius gemaakt, zoals we lezen in Greenhills *Art of Embalming*, blz. 361. 'Grew', zegt de schrijver, 'schijnt *Asbestinus Lapis* en *Amianthus* voor hetzelfde te houden, en noemt ze in het Engels thrum-stone[2]; hij zegt dat het in korte draden groeit van ongeveer een halve tot tweeënhalve cm lengte, evenwijdig en glanzend, even fijn als de kleine, losse draden die de zijdeworm spint, en zeer buigzaam zoals vlas of hennep.' Dat het geheim niet geheel verloren is gegaan, wordt bewezen door het feit dat sommige boeddhistische kloosters in China en Tibet in het bezit ervan zijn. Of het gemaakt was uit de vezel van een van deze stenen, kunnen we niet zeggen, maar we zagen in een klooster van vrouwelijke talapoins een geel kleed, zoals door boeddhistische monniken wordt gedragen, dat in een grote kuil vol gloeiende kolen werd geworpen, en dat er twee uur later even schoon uitkwam alsof het met water en zeep was gewassen.

Nadat asbest in onze tijd in Europa en Amerika even zware proeven had doorstaan, wordt de stof voor verschillende industriële doeleinden toegepast, zoals voor het bedekken van daken, onbrandbare kleren en vuurvaste brandkasten. Een belangrijke opslagplaats ervan op Staten Island, in de haven van New York, levert het mineraal in bundels als droog hout, met vezels van een paar voet lang. De fijnere soort asbest, door de Ouden ἀμίαντος (onbezoedeld) genoemd, ontleende zijn naam aan zijn witte, satijnachtige glans.

De Ouden maakten de pit van hun eeuwig brandende lampen ook van een andere steen, die ze *Lapis Carystius* noemden. De bewoners van de

[1] *Naturalis historia*, 19:4.

[2] Grof-garen-steen.

stad Carystos schenen er geen geheim van te hebben gemaakt, want Matthaeus Raderus schrijft in zijn boek[1] dat ze 'deze donzige steen kamden, sponnen en weefden tot mantels, tafellinnen en dergelijke, die, als ze vuil waren geworden, met vuur in plaats van met water werden schoongemaakt'. Pausanias beweert in zijn *Beschrijving van Griekenland* ('Attica', 26), evenals Plutarchus[2], dat de lampenpitten van deze steen werden gemaakt; maar Plutarchus voegt eraan toe dat deze in zijn tijd niet meer was te vinden. Licetus is geneigd te geloven dat de eeuwig brandende lampen die de Ouden in hun grafkelders gebruikten, helemaal geen pit hadden, omdat er heel weinig zijn gevonden; maar Ludovicus Vives heeft een andere mening, en bevestigt dat hij er een flink aantal heeft gezien.

Licetus is bovendien vast ervan overtuigd dat een 'brandstof kan worden vervaardigd van zo'n gelijkmatige aard dat ze pas na vele eeuwen kan
(232) verbranden, en wel zo dat de stof niet zal verdampen, maar krachtig tegen het vuur bestand zal blijven, en het vuur de stof niet zal verbranden maar haar als het ware door een ketting zal beletten op te stijgen'. Hierover merkt Sir Thomas Browne[3] op, sprekende over lampen die gesloten in kleine omhulsels vele honderden jaren brandden, dat 'dit komt door de zuiverheid van de olie, die geen roetachtige bestanddelen voortbracht die het vuur zouden kunnen verstikken, want als de lucht de vlam had gevoed, zou ze slechts enkele minuten hebben gebrand; in dat geval zou de olie ongetwijfeld door het vuur zijn verbruikt en verteerd'. Maar, voegt hij eraan toe, 'de kunst om deze onverteerbare olie te bereiden is verloren gegaan'.

Niet helemaal; en de tijd zal het bewijzen, al zou alles wat we nu schrijven tot mislukking gedoemd zijn, evenals zoveel andere waarheden.

Men zegt ons, namens de wetenschap, dat ze geen andere manier van onderzoek erkent dan waarneming en experiment. Akkoord; en hebben we niet de verslagen van laten we zeggen 3000 jaar waarneming van feiten om te bewijzen dat de mens occulte vermogens bezit? En wat experimenten betreft, welke betere gelegenheid zou men zich kunnen wensen dan door de zogenaamde moderne verschijnselen wordt geboden? In 1869 werden verschillende Engelse wetenschappers door de Londense Dialectic Society uitgenodigd te helpen bij een onderzoek van deze verschijnselen. Laten we eens zien wat onze filosofen daarop antwoordden. Prof. Huxley schreef: 'Ik heb geen tijd voor zo'n onderzoek, dat veel moeite en ergernis met zich mee zou brengen (tenzij het geheel anders is dan al dat soort onderzoeken die me

[1] *Commentaar op het 77ste Epigram van het 9de Boek van Martialus*.
[2] *Ethica*, Over het zwijgen van de orakels, §2, 43.
[3] *Enquiries into Vulgar Errors*, Londen, 1646, blz. 124.

bekend zijn). . . . Ik stel geen belang in het onderwerp . . . maar zelfs als de verschijnselen echt zijn, ze interesseren me niet.'[1] George H. Lewes zegt wijze woorden in de volgende zin: 'Wanneer iemand zegt dat verschijnselen niet door de bekende wetten van de fysica worden teweeggebracht, dan beweert hij de wetten te kennen waardoor ze worden teweeggebracht.'[2] Prof. Tyndall betwijfelt of het mogelijk is om op een seance waarbij hij aanwezig zou zijn, goede resultaten te krijgen. Zijn aanwezigheid brengt volgens Varley alles in de war.[3] Prof. Carpenter schrijft:

> Ik heb me door persoonlijk onderzoek ervan overtuigd dat er bepaalde verschijnselen zijn die geheel echt zijn, en die als goede onderwerpen voor wetenschappelijke studie zijn te beschouwen, terwijl een groot aantal die ervoor doorgaan [d.w.z. manifestaties van geesten] het gevolg zijn van opzettelijk bedrog, en veel andere van zelfbegoocheling . . . de bron van deze verschijnselen ligt niet in enig contact *ab-extra*, maar hangt af van de *subjectieve* toestand van het individu, die bepaalde erkende fysiologische wetten volgt . . . een proces waaraan ik de naam '*onbewuste hersenwerking*' heb gegeven . . . speelt een grote rol bij het teweegbrengen van de verschijnselen die als spiritistisch bekendstaan.[4] (233)

Zo wordt door de spreekbuis van de exacte wetenschap de wereld ervan op de hoogte gebracht dat *onbewuste hersenwerking* het vermogen heeft verkregen om gitaren door de lucht te doen vliegen en meubels te dwingen om allerlei komische streken uit te halen!

Tot zover de opvattingen van de Engelse wetenschappers. De Amerikanen hebben het niet veel beter gedaan. In 1857 waarschuwde een commissie van Harvard University het publiek tegen het instellen van een onderzoek naar dit onderwerp, dat 'de moraal bederft en het verstand verlaagt'. Ze noemden het bovendien 'een besmettelijke invloed, die zeker ertoe leidt om de waarheidsliefde bij de man, en de zuiverheid van de vrouw te verminderen'. Later, toen de grote scheikundige prof. Robert Hare de opvattingen van zijn tijdgenoten trotseerde door het spiritisme te onderzoeken, en erin ging geloven, werd hij onmiddellijk *non compos mentis* (niet bij zijn verstand) verklaard; en toen in 1874 een van de New Yorkse kranten een circulaire aan de belangrijkste wetenschappers van dit land richtte met het verzoek een onderzoek in te stellen, en met het aanbod de kosten te zullen dragen, begonnen ze zich, evenals gasten die uitgeno-

[1] London Dialectical Society's *Report on Spiritualism*, blz. 229.
[2] *Op.cit.,* blz. 230.
[3] *Op.cit.*, blz. 265.
[4] *Op.cit.,* blz. 266-7.

digd worden voor het avondeten, 'eenstemmig te verontschuldigen'.

Toch hebben ondanks de onverschilligheid van Huxley, de scherts van Tyndall, en de 'onbewuste hersenwerking' van Carpenter, veel even bekende wetenschappers het onwelkome onderwerp onderzocht, en zijn, overweldigd door de bewijzen, bekeerd. Een andere wetenschapper en tevens een groot schrijver – hoewel geen spiritist – legt dit eervolle getuigenis af:

> Dat de geesten van de doden nu en dan de levenden weer bezoeken, of in hun vroegere woonplaatsen rondwaren, is door alle eeuwen heen in alle Europese landen een vast geloof geweest dat zich niet beperkte tot boeren, maar dat ook door de ontwikkelden werd gedeeld. . . . Wanneer getuigenis van mensen over zulke onderwerpen van enige waarde kan zijn, dan is er een grote hoeveelheid bewijs vanaf de vroegste eeuwen tot in de huidige tijd, en even *uitgebreid en onaantastbaar* als er ter ondersteuning van welk feit dan ook te vinden is.[1]

Helaas is de menselijke scepsis een vesting die elke hoeveelheid getuigenis kan trotseren. Te beginnen met Huxley, nemen onze wetenschappers slechts zoveel ervan aan als hun uitkomt, en niet meer.

> O schande voor de mensheid! Zelfs verdoemde duivels zijn eendrachtig verenigd.
>
> Van alle logisch denkende wezens zijn alleen *mensen* het onderling oneens.[2]

Hoe kunnen we zulke uiteenlopende opvattingen verklaren bij mensen die uit dezelfde leerboeken zijn onderwezen, en hun kennis uit dezelfde
(234) bron hebben geput? Kennelijk is dit slechts nóg een bevestiging van de onmiskenbare waarheid dat geen twee mensen dezelfde zaak op precies dezelfde manier zien. Dit denkbeeld is prachtig geformuleerd door dr. J.J. Garth Wilkinson in een brief aan de Dialectical Society.

> Ik ben door mijn levenservaring als onderzoeker van verschillende onorthodoxe opvattingen, die al snel orthodoxe opvattingen worden, reeds lang ervan overtuigd dat bijna elke waarheid ons is aangeboren of ons wordt ingegeven in neigingen en intuïties, en dat discussie en onderzoek niet veel meer doen dan voedsel geven aan dit aangeboren gevoel.

Deze diepzinnige waarnemer had aan zijn ervaring die van Bacon kunnen toevoegen, die opmerkt dat 'een *beetje* filosofie het denken van de mens tot atheïsme doet neigen, maar *diepte* in de filosofie brengt het denken van de mens tot religie'.

---

[1] Draper, *The History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 120-1.

[2] Milton, *Paradise Lost*, boek 2.

Prof. Carpenter roemt de vergevorderde filosofie van de huidige tijd, die 'geen feit, hoe vreemd ook, waarvan de waarheid door geldig bewijs kan worden bevestigd, negeert', en toch zou hij de eerste zijn om de aanspraken van de Ouden op filosofische en wetenschappelijke kennis te verwerpen, hoewel die berusten op even 'geldig' bewijs als dat waarop mensen van onze tijd hun aanspraken op de betiteling 'filosofisch' of 'wetenschappelijk' baseren. Laten we op het gebied van de wetenschap de onderwerpen elektriciteit en elektromagnetisme als voorbeeld nemen, die de namen van Franklin en Morse zo'n hoge plaats op onze lijst van beroemdheden hebben bezorgd. Zes eeuwen vóór de christelijke jaartelling zou Thales de elektrische eigenschappen van barnsteen hebben ontdekt; en toch heeft het latere onderzoek van Schweigger, zoals vastgelegd in zijn uitgebreide werken over symboliek, duidelijk aangetoond dat alle oude mythologieën op de wetenschap van de natuurkunde waren gebaseerd, en laten zien dat de occultste eigenschappen van elektriciteit en magnetisme bekend waren aan de theürgen van de oudste mysteriën die in de geschiedenis worden vermeld, namelijk die van Samothrake. Diodorus van Sicilië, Herodotus en Sanchoniathon, de Feniciër – de oudste historici – zeggen ons dat deze mysteriën in de nacht van de tijd ontstonden, eeuwen en waarschijnlijk duizenden jaren vóór het historische tijdperk. Een van de beste bewijzen daarvoor vinden we in een heel merkwaardige plaat in Raoul-Rochette's *Monuments inédits d'antiquité figurée*,[1] waarop bij alle figuren, evenals 'Pan met het rechtopstaande haar', het haar naar alle richtingen uitstaat, behalve bij de centrale figuur van Demeter, de kabir, van wie de kracht uitstroomt, en bij een ander, een knielende man.[2] De plaat stelt volgens Schweigger kennelijk een deel van de inwijdingsceremonie voor. En toch is het niet zo lang geleden dat men inleidende boeken over natuurkunde ging versieren met platen van *geëlektriseerde* hoofden, met haar dat onder invloed van elektrische (235)
stroom naar alle richtingen uitstaat. Schweigger toont aan dat een *verloren geraakte natuurwetenschap van de oudheid* in verband stond met de belangrijkste religieuze ceremoniën. Hij toont uitvoerig aan dat de *magie* in de prehistorie een rol speelde in de mysteriën, en dat de verhevenste verschijnselen, de zogenaamde wonderen – hetzij heidense, joodse of christelijke – in werkelijkheid berustten op esoterische kennis van de natuurkunde en van alle takken van de scheikunde, of beter gezegd de alchemie, van de oude priesters.

We zijn van plan in hoofdstuk 11, dat geheel aan de wonderbaarlijke

[1] Parijs, 1833, plaat 58.

[2] Ennemoser, *The History of Magic*, deel 2, blz. 51; en Schweigger, *Introduction to Mythology through Natural History*, Halle, 1836, blz. 132, 228.

prestaties van de Ouden is gewijd, onze beweringen vollediger te bewijzen. We zullen op getuigenis van de betrouwbaarste klassieken aantonen dat de geleerde priesters van de heiligdommen – in een tijdperk lang vóór het beleg van Troje – volkomen bekend waren met elektriciteit, en zelfs met bliksemafleiders. We zullen nu nog slechts enkele woorden eraan toevoegen voordat we het onderwerp afsluiten.

De theürgen waren zo goed bekend met de bijzondere eigenschappen van het magnetisme dat Schweigger en Ennemoser in staat waren, zonder de verloren sleutel tot hun verborgen kennis te bezitten maar geheel afgaande op wat in hun moderne tijd over het elektromagnetisme bekend was, na te gaan dat de 'tweelingen', de dioscuren, identiek waren met de polariteit van elektriciteit en magnetisme. Symbolische mythen die men vroeger voor zinloze verhalen hield, blijken nu volgens Ennemoser 'de meest ingenieuze en tegelijkertijd diepzinnigste uitdrukkingen te zijn van een zuiver wetenschappelijk omschreven natuurfeit'.[1]

Onze natuurkundigen beroemen zich op de prestaties van onze eeuw, en zingen elkaar om de beurt lofzangen toe. De welsprekende manier van uitdrukken en de bloemrijke taal van hun lezingen hebben maar weinig aanpassingen nodig om deze lezingen in welluidende sonnetten te veranderen. Onze moderne Petrarchussen, Dante's en Torquato Tasso's wedijveren met de troubadours van voorheen in dichterlijke ontboezemingen. In hun grenzeloze verheerlijking van de stof bezingen ze de amoureuze vermenging van de zwervende atomen, en de liefdevolle uitwisseling van protoplasmen, en betreuren de flirterige wispelturigheid van de 'krachten', die zo irritant verstoppertje spelen met onze ernstige professoren in het grote levensdrama dat door hen 'wisselwerking van krachten' wordt genoemd. Na de stof tot enige en autocratische soeverein van het grenzeloze heelal te hebben uitgeroepen, zouden ze haar met geweld van haar metgezel willen scheiden, en de tot weduwe gemaakte koningin op de grote troon van de natuur willen plaatsen, die is vrijgekomen omdat de geest verbannen is. En nu proberen ze haar er zo aantrekkelijk mogelijk uit te laten zien door bij het door henzelf gemaakte altaar wierook te branden en te bidden. Vergeten ze – of zijn ze zich geheel onbewust van – het
(236) feit dat deze troon in afwezigheid van zijn wettige soeverein slechts een gepleisterd graf is, waarbinnen alles verdorven en ontaard is? Vergeten ze dat stof zonder de geest die haar bezielt, en waarvan zij slechts 'de grove zuivering' is om een hermetische uitdrukking te gebruiken, niets anders is dan een zielloos lijk, waarvan de ledematen alleen in vooraf bepaalde richtingen kunnen worden bewogen door een intelligente kracht die de

[1] *The History of Magic*, deel 2, blz. 23.

grote galvanische batterij die LEVEN wordt genoemd, bedient?

In welk opzicht staat de kennis van deze eeuw dan zoveel hoger dan die van de Ouden? Wanneer we spreken over kennis, dan bedoelen we niet die schitterende en duidelijke beschrijving van bijzonderheden tot in het onbeduidendste detail die onze hedendaagse wetenschappers in elke tak van exacte wetenschap geven; dat onderwijs dat een passende benaming vindt voor elk detail hoe onbetekenend en microscopisch klein het misschien ook is; een naam voor elke zenuw en elke ader in menselijke en dierlijke organismen, een benaming voor elke cel, elke vezel en nerf van een plant; maar we bedoelen de filosofische en uiteindelijke omschrijving van elke waarheid in de natuur.

De grootste filosofen van de oudheid worden beschuldigd van gebrek aan diepgang en oppervlakkige kennis van deze details in de exacte wetenschappen waarop men tegenwoordig zo prat gaat. Plato is volgens verschillende van zijn commentatoren volslagen onbekend met de anatomie en de functies van het menselijk lichaam, met het gebruik dat we van de zenuwen maken om gewaarwordingen over te brengen, en ze beweren dat hij niets beters te bieden had dan ijdele speculaties over fysiologische vraagstukken. Hij heeft eenvoudig de verdelingen van het menselijk lichaam gegeneraliseerd, zeggen ze, en niets gegeven wat ons aan de feiten van de anatomie doet denken. Omdat de microkosmos in zijn gedachtegang het miniatuurbeeld van de macrokosmos is, zijn zijn eigen opvattingen over het menselijk lichaam veel te transcendentaal dan dat onze exacte en materialistische sceptici er de geringste aandacht aan zouden wijden. Het denkbeeld dat dit lichaam evenals het heelal uit driehoeken is gevormd, schijnt velen van zijn vertalers volkomen belachelijk toe. Slechts een van hen, prof. Jowett, merkt in zijn inleiding tot de *Timaeus* eerlijk op dat de moderne natuurkundige 'in zijn denken nauwelijks de verdienste erkent van het feit dat Plato's ideeën de 'doodsbeenderen' zijn op basis waarvan hijzelf tot hogere kennis is gestegen',[1] omdat hij vergeet hoeveel de metafysica van de oudheid de 'fysica' van nu van dienst is geweest. Indien we, in plaats van te twisten over de ontoereikendheid en het hier en daar ontbreken van strikt wetenschappelijke termen en definities in Plato's werken, deze zorgvuldig analyseren, dan zullen we zien dat alleen al de *Timaeus* in zijn beperkte ruimte de kiemen van elke nieuwe ontdekking blijkt te bevatten. De bloedsomloop en de wet van de zwaartekracht worden duidelijk genoemd, al is misschien het eerste feit niet zo duidelijk omschreven om het hoofd te kunnen bieden aan de herhaalde aanvallen van de moderne wetenschap; want volgens prof. Jowett was de bijzondere (237)

[1] B. Jowett, MA, *The Dialogues of Plato*, 1871, deel 2, blz. 508.

ontdekking dat het bloed aan de ene kant door de slagaderen het hart uitstroomt en aan de andere kant door de aderen weer binnenkomt, hem onbekend, hoewel Plato zeer goed wist 'dat bloed een vloeistof in voortdurende beweging is'.

Plato's methode was, evenals die van de meetkunde, om van algemene begrippen af te dalen tot bijzonderheden. De moderne wetenschap zoekt vergeefs een eerste oorzaak in de transformaties van de moleculen; Plato zocht en vond haar te midden van de majestueuze voortgang van de werelden. Voor hem was het genoeg het grote plan van de schepping te kennen, en in staat te zijn om het spoor van de machtigste bewegingen van het heelal in hun veranderingen te volgen tot hun eerste oorzaak. De filosofen van de oudheid schonken maar weinig aandacht aan de nietige bijzonderheden, waarvan de waarneming en classificatie het geduld van de moderne wetenschappers hebben aangetoond door het zozeer op de proef te stellen. Vandaar dat een leerling van de vijfde klas van de middelbare school meer geleerdheid kan uitkramen over de onbetekenende details van de natuurkunde dan Plato zelf, terwijl aan de andere kant de domste van Plato's leerlingen meer kon vertellen over grote kosmische wetten en hun onderlinge verband, en meer blijk kon geven van bekendheid met en beheersing van de occulte krachten die daaraan ten grondslag liggen, dan de geleerdste professor aan de beste universiteit van nu.

Dit feit waarvan Plato's vertalers zich zo weinig bewust zijn en waar ze nooit bij stil hebben gestaan, verklaart de zelfverheerlijking waaraan wij, mensen van deze tijd, ons ten koste van die filosoof en zijn collega's overgeven. Hun vermeende fouten in de anatomie en fysiologie worden buitensporig vergroot om aan onze eigenliefde te voldoen, totdat we, door het denkbeeld te ontwikkelen dat wijzelf een verhevener kennis bezitten, de intellectuele luister uit het oog verliezen die vroegere tijdperken siert; het is alsof iemand in zijn verbeelding de zonnevlekken zoveel vergroot tot hij gelooft dat de heldere ster daardoor in glans geheel wordt overtroffen.

De onvruchtbaarheid van het huidige wetenschappelijke onderzoek wordt duidelijk door het feit dat, terwijl we voor het nietigste deeltje van mineralen, planten, dieren en mensen een naam hebben, de knapsten van onze leraren niet in staat zijn om een duidelijke uitspraak te doen over de levenskracht die de veranderingen in deze verschillende rijken teweegbrengt. Ter bevestiging van deze bewering hoeft men niet verder te zoeken dan de werken van onze hoogste wetenschappelijke autoriteiten zelf.

Voor iemand die in zijn vak een grote naam heeft, is er veel morele moed nodig om recht te doen aan de verworven kennis van de Ouden, terwijl men geconfronteerd wordt met een publieke opinie die met niets

anders tevreden is dan met hun vernedering. Wanneer zich zo'n geval voordoet, leggen we graag lauweren aan de voeten van die stoutmoedige en eerlijke wetenschapper. Zo iemand is prof. Jowett, afgestudeerd aan Balliol College, en Regius-professor in het Grieks aan de Universiteit van Oxford, die in zijn vertaling van Plato's werken, wanneer hij 'de natuurkunde van de Ouden in het algemeen bespreekt', ten gunste van hen het (238)
volgende zegt: 1. 'Dat de nevelvlektheorie door de oude natuurkundigen algemeen werd aanvaard.' Daarom kon ze niet, zoals Draper beweert[1], op de ontdekkingen van Herschel met zijn telescoop berusten. 2. 'Dat Anaximenes in de 6de eeuw v.Chr. aannam dat dieren zich ontwikkelden uit kikkers die aan land kwamen, en de mens zich uit de dieren had ontwikkeld.' De professor had eraan kunnen toevoegen dat deze theorie misschien van enige duizenden jaren vóór Anaximenes dateerde, dat ze bij de Chaldeeën een algemeen aanvaarde leer was, en dat Darwins theorie over apen en zijn evolutie van de soorten dateren van vóór de zondvloed. 3. 'Dat zelfs door Philolaus en de eerste pythagoreeërs de aarde werd beschouwd als een lichaam dat evenals de andere sterren door de ruimte rondwentelde.'[2] Dus gaf Galileï, die enkele fragmenten van de werken van Pythagoras bestudeerde, waarvan Reuchlin aantoonde dat ze in de tijd van de wiskundige uit Florence nog bestonden[3], en die bovendien goed bekend was met de leringen van de filosofen van de oudheid, slechts een nieuwe formulering van een sterrenkundige leer die in India sinds de vroegste oudheid algemeen was. 4. De Ouden 'dachten dat zowel planten als dieren een geslacht hadden'. Dus hoefden onze moderne natuurwetenschappers slechts in de voetstappen van hun voorgangers te treden. 5. 'Dat muziektonen afhangen van de betrekkelijke lengte of spanning van de snaren waarop ze werden aangeslagen, en door getalsverhoudingen werden berekend.' 6. 'Dat wiskundige wetten de wereld doordringen, en dat men zelfs van kwalitatieve verschillen aannam dat ze hun oorsprong hebben in getallen.' 7. 'De ver-

[1] *The History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 240.

[2] Plutarchus, *Levens*, Numa, §11.

[3] Sommige kabbalistische geleerden beweren dat de Griekse oorspronkelijke pythagorische uitspraken van Sextus, die nu verloren zouden zijn, toen nog in een klooster in Florence bestonden, en dat Galileï met die geschriften bekend was. Ze voegen bovendien eraan toe dat een verhandeling over astronomie, een manuscript van Archytas, een rechtstreekse leerling van Pythagoras, waarin alle belangrijkste leringen van hun school waren opgetekend, in het bezit was van Galileï. Had de een of andere Rufinus ze in handen gekregen, dan zou hij ze zeker hebben verdraaid, zoals de presbyter Rufinus de bovenvermelde uitspraken van Sextus verminkte door er een valse versie van te maken, waarvan hij het auteurschap aan een zekere bisschop Sextus probeerde toe te schrijven. Zie *Iamblichus' Life of Pythagoras*, vert. T. Taylor, Londen, 1818, inleiding, blz. xvii.

nietiging van de stof werd door hen ontkend, en slechts voor een *transformatie* gehouden.' 'Al kan een van deze ontdekkingen aan een gelukkig toeval worden toegeschreven,' voegt Jowett eraan toe, 'we kunnen ze toch niet alle aan alleen toeval toeschrijven.'[1]

Kortom, de platonische filosofie was er een van orde, samenhang en verhoudingen; ze omvatte de evolutie van werelden en soorten, de wisselwerking en het behoud van energie, de omzetting van de stoffelijke vormen, de onvernietigbaarheid van stof en geest. Hun standpunt is in dit laatste opzicht de moderne wetenschap ver vooruit, en dicht de boog van
(239) hun filosofische stelsel met een even volmaakte als onbeweeglijke sluitsteen. Indien de wetenschap de laatste tijd zulke grote stappen vooruit heeft gedaan – indien we een zoveel helderder beeld van de natuurwetten hebben dan de Ouden – waarom blijven dan onze vragen over de aard en de bron van het leven onbeantwoord? Indien de huidige laboratoria zoveel meer vruchten van experimenteel onderzoek opleveren dan die uit de oudheid, hoe komt het dan dat we slechts vooruitgaan op paden die lang vóór de christelijke jaartelling al werden betreden? Hoe komt het dan dat het verst gevorderde standpunt dat in onze tijd is bereikt, ons alleen maar in staat stelt in de wazige verte op het hoge alpenpad van de kennis de monumentale bewijzen te zien die vroegere onderzoekers hebben achtergelaten om de hoogvlakten aan te duiden die zij hadden bereikt en bezet?

Als de tegenwoordige meesters de oude zover vooruit zijn, waarom geven ze ons dan niet de verloren kunsten van onze postdiluviale voorouders terug? Waarom geven ze ons niet de niet-vervagende kleuren van Luxor, het Tyrische purper, het heldere vermiljoen en het verblindende blauw die de muren van deze plaats versieren, en die even helder zijn als op de dag waarop ze werden aangebracht? Het onverwoestbare cement van de piramiden en van oude aquaducten, de kling van het zwaard van Damascus, die in haar schede als een kurkentrekker kan worden omgedraaid zonder te breken; de schitterende, ongeëvenaarde tinten van het gekleurde glas dat in het stof van oude ruïnes wordt gevonden en glinstert in de vensters van oude kathedralen; en het geheim van het echte buigzame glas? En als de scheikunde zelfs niet in staat is in sommige kunsten de vroege middeleeuwen te evenaren, waarom pocht ze dan op prestaties die naar alle waarschijnlijkheid duizenden jaren geleden volkomen bekend waren? Hoe verder de archeologie en de filologie vorderen, des te meer onze trots wordt gekrenkt door de ontdekkingen die dagelijks worden gedaan, en des te roemrijker getuigen ze ten gunste van diegenen die, misschien op grond van de lange tijd die ze van ons afstaan, tot nu toe als

[1] Jowett, *The Dialogues of Plato*, 1871, deel 2, inleiding tot de *Timaeus*, blz. 508.

onwetende stuntelaars in de diepste poel van bijgeloof werden beschouwd.

Waarom zouden we vergeten dat eeuwen voordat de boeg van de avontuurlijke Genuees de westerse wateren doorkliefde, de Fenicische schepen de aardbol waren rondgevaren en beschaving hadden gebracht in gebieden die nu stil en verlaten zijn? Welke archeoloog zal durven beweren dat de ontwerper van de piramiden van Egypte, van Karnak en de duizend ruïnes die nu op de zandige oevers van de Nijl tot vergetelheid verbrokkelen, *niet* dezelfde is die het monumentale Angkor Wat van Cambodja heeft opgericht, of de hiërogliefen heeft aangebracht op de obelisken en deuren van het verlaten indiaanse dorp dat kortgeleden door Lord Dufferin in Brits Columbia is ontdekt, of die op de ruïnes van Palenque en Uxmal in Midden-Amerika? Spreken de overblijfselen die we in onze musea bewaren – laatste herinneringen aan al lang 'verloren kunsten' – niet luid ten gunste van de oude beschaving? En bewijzen ze niet telkens dat volkeren en continenten die zijn heengegaan, kunsten en wetenschappen met zich in (240)
het graf hebben meegenomen, die noch door de eerste smeltkroes die ooit in een middeleeuws klooster werd verhit, noch door de laatste die door een hedendaagse scheikundige werd gebroken, weer tot leven zijn gebracht, en ook niet zullen herleven – althans niet in deze eeuw?

De Ouden 'stelden het niet geheel zonder kennis van de optica', erkent prof. Draper grootmoedig; anderen ontzeggen hun nadrukkelijk zelfs dat weinige. 'De in Nimrud gevonden bolle lens toont aan dat ze niet onbekend waren met vergrootglazen.'[1] Werkelijk? Als ze daarmee onbekend waren, dan zouden alle klassieke schrijvers moeten hebben gelogen. Want, als Cicero ons vertelt dat hij de hele *Ilias* had gezien, geschreven op perkament van zo kleine afmeting dat het gemakkelijk in een notendop kon worden opgerold, en Plinius[2] ons verzekert dat Nero een ring had met een klein glaasje erin door middel waarvan hij de verrichtingen van de gladiatoren op een afstand volgde – zou men dan nog aanmatigend kunnen zijn? Wanneer ons wordt gezegd dat Mauritius van het voorgebergte van Sicilië de hele zee tot de kust van Afrika kon overzien met een instrument, *nauscopiet* genoemd, dan moeten we óf denken dat al deze getuigen logen, óf dat de Ouden meer dan oppervlakkig bekend waren met optica en vergrootglazen. Wendell Phillips beweert dat een vriend van hem een eigenaardige ring bezit, 'misschien 2 cm in doorsnee, waarop de naakte figuur van de god Hercules staat afgebeeld. Met behulp van een vergrootglas kan men de dooreengevlochten spieren zien, en *elk afzonderlijk haartje van de wenkbrauwen tellen*. . . . Rawlinson bracht een steen mee, ongeveer 50 cm

[1] *The History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 14.
[2] *Naturalis historia*, 37:16.

lang en 25 cm breed, die een volledige verhandeling over wiskunde bevatte. Ze zou zonder vergrootglas volkomen onleesbaar zijn. . . . In dr. Abbotts museum bevindt zich een ring van Cheops, die Bunsen op 500 jaar v.Chr. dateert. Het zegel van de ring heeft de omvang van een quarter (munt van 25 dollarcent), en het graveersel is zonder vergrootglas *onzichtbaar*. In Parma kan men u een sieraad laten zien dat Michelangelo eens aan zijn vinger droeg, waarvan het graveersel 2000 jaar oud is, en waarop de figuren van *zeven* vrouwen staan afgebeeld. U moet over een krachtig vergrootglas beschikken om de figuren zelfs maar te onderscheiden. . . . Zo dateert de microscoop', voegt de geleerde spreker eraan toe, 'niet uit onze tijd maar heeft zijn broeders in de boeken van Mozes – en dit zijn nog jonge broeders.'

Bovengenoemde feiten schijnen niet te bewijzen dat de Ouden slechts '*enige* kennis van de optica hadden'. Daarom zijn we het in dit opzicht geheel oneens met prof. Fiske en zijn kritiek op prof. Drapers *Conflict* in zijn *Unseen World*, en is de enige aanmerking die we hebben op het bewonderenswaardige boek van Draper het feit dat hij als kritische historicus soms zijn eigen optische instrumenten op de verkeerde plaats gebruikt. Terwijl hij, om het atheïsme van de pythagoreeër Bruno te ver-
(241) groten, door bolle lenzen kijkt, ziet hij, wanneer hij over de kennis van de Ouden spreekt, de dingen kennelijk altijd door *holle* lenzen.

Wanneer we in verschillende hedendaagse boeken de behoedzame pogingen volgen van zowel vrome christenen als sceptische, maar zeer geleerde onderzoekers, om een scheidslijn te trekken tussen wat we bij schrijvers uit de oudheid wel, en wat we niet dienen te geloven, moeten die wel onze verwondering wekken. Telkens wanneer er geloof aan hen wordt gehecht, gaat dit gepaard met een waarschuwing die de waarde ervan inperkt. Wanneer Strabo ons vertelt dat het oude Ninevé 47 mijl in omtrek was en zijn getuigenis wordt aangenomen, waarom moet dat dan anders zijn zodra hij getuigenis aflegt van het uitkomen van sibillijnse voorspellingen? Waar blijft het gezonde verstand, wanneer men Herodotus de 'vader van de geschiedenis' noemt, en hem dan steeds in één adem beschuldigt van dwaas gebazel, als hij vertelt over verbazingwekkende verschijnselen waarvan hij ooggetuige was? Misschien is zo'n behoedzaamheid in deze tijd per slot van rekening meer dan ooit nodig nu dit de eeuw van de ontdekkingen is gedoopt. De ontgoocheling zou voor Europa wel eens te groot kunnen blijken te zijn. Over buskruit, dat lang werd beschouwd als een uitvinding van Bacon en Schwartz, wordt nu in de schoolboeken verteld dat het eeuwen vóór het begin van onze jaartelling door de Chinezen werd gebruikt om heuvels te egaliseren en rotsen op te

blazen. 'In het museum van Alexandrië', zegt Draper, 'bevond zich een machine die iets meer dan 100 jaar v.Chr was uitgevonden door de wiskundige Hero. Ze draaide door middel van stoom, en was van het model dat we nu een turbine zouden noemen. . . . De uitvinding van de moderne stoommachine had niets te maken met toeval.'[1] Europa gaat prat op de ontdekkingen van Copernicus en Galileï, en nu wordt ons gezegd dat de astronomische waarnemingen van de Chaldeeën teruggaan tot minder dan honderd jaar na de zondvloed, en Bunsen stelt de zondvloed op niet minder dan 10.000 jaar vóór onze jaartelling[2]. Bovendien liet een Chinese keizer meer dan 2000 jaar v.Chr. (d.w.z. vóór Mozes) zijn twee belangrijkste astronomen ter dood brengen, omdat ze een zonsverduistering niet hadden voorspeld.

Als voorbeeld van de onjuistheid van de hedendaagse opvattingen over de aanspraken van de wetenschap in deze eeuw kan worden gewezen op de mening dat de ontdekking van de onvernietigbaarheid van de stof en die van de wisselwerking van krachten, vooral laatstgenoemde, tot onze grootste triomfen behoren. Het is 'de belangrijkste ontdekking van deze eeuw', zo drukte Sir William Armstrong zich uit in zijn beroemde toespraak als voorzitter van de British Association. Maar deze 'belangrijke ontdekking' is alles welbeschouwd volstrekt geen ontdekking. Haar oorsprong, afgezien van de onmiskenbare sporen ervan die men bij de filosofen van de oudheid vindt, verliest zich in de duistere schaduwen van de prehistorie. De eerste sporen ervan ontdekt men in de dromerige bespiegelingen van de (242)
vedische theologie, in de leer van emanatie en opneming, kortom het nirvāṇa. Johannes Erigena gaf in de 8ste eeuw een schets ervan in zijn gedurfde filosofie; ieder die zich van deze waarheid wil overtuigen nodigen we uit zijn *De divisione naturae* te lezen. De wetenschap zegt dat, toen de theorie van de onvernietigbaarheid van de stof werd bewezen (tussen twee haakjes: ook dit was een heel, heel oud denkbeeld van Democritus) het nodig werd dit uit te breiden tot kracht. Geen stofdeeltje kan ooit verloren gaan; geen enkel deel van de in de natuur bestaande kracht kan verdwijnen, dus was het bewezen dat kracht evenzeer onvernietigbaar is; en van haar verschillende manifestaties of krachten, onder verschillende aspecten, werd aangetoond dat ze wederzijds in elkaar kunnen worden omgezet, en slechts verschillende manieren van beweging van de stofdeeltjes zijn. En zo werd de wisselwerking van krachten opnieuw ontdekt. Grove gaf reeds in 1842 aan elk van deze krachten, zoals warmte, elektriciteit, magnetisme en licht, het karakter van omzetbaarheid, en verklaarde ze in staat om het

[1] *The History of the Conflict between Religion and Science*, hfst. 11, blz. 311.
[2] *Egypt's Place in Universal History*, deel 5, blz. 88.

ene moment oorzaak, het volgende gevolg te zijn[1]. Maar vanwaar komen deze krachten, en waarheen gaan ze, wanneer we ze uit het oog verliezen? Op dit punt zwijgt de wetenschap.

De theorie van de 'wisselwerking van krachten' kan, al wordt ze volgens onze tijdgenoten als 'de grootste ontdekking van de eeuw' beschouwd, noch het ontstaan noch het einde van een van deze krachten verklaren, en evenmin kan de theorie de oorzaak ervan aanwijzen. Krachten kunnen dan misschien omzetbaar zijn, en de een brengt misschien de andere voort, toch is geen exacte wetenschap in staat de alfa en omega van het verschijnsel te verklaren. In welk opzicht zijn we dan verder dan Plato, die in de *Timaeus* bij de bespreking van de primaire en de secundaire eigenschappen van de stof, en van de zwakte van het verstand van de mens, Timaeus laat zeggen: 'God kent de oorspronkelijke eigenschappen van de dingen; de mens kan slechts hopen waarschijnlijkheid te bereiken.'[2] We hoeven slechts een van de vele boekjes van Huxley en Tyndall op te slaan om precies dezelfde bekentenis te vinden; maar zij verbeteren Plato door zelfs God niet toe te staan meer te weten dan zijzelf, en misschien baseren ze hierop hun aanspraken op superioriteit? De oude hindoes baseerden hun leer van emanatie en opneming op precies dezelfde wet. Het τὸ ὄν, de oorspronkelijke punt in de grenzeloze cirkel 'waarvan de omtrek nergens en het middelpunt overal is', emaneert alle dingen vanuit zichzelf en brengt ze in het zichtbare heelal in uiteenlopende vormen tot manifestatie, waarbij de vormen afwisselen en zich vermengen, en na een geleidelijke omzetting van de zuivere geest (of het boeddhistische '*niets*') in de grofste stof, beginnen ze zich terug te trekken en even geleidelijk naar hun oorspronkelijke toestand terug te keren, wat het opgaan in nirvāṇa[3] is – wat is dit anders dan wisselwerking van krachten?

(243) De wetenschap zegt ons dat kan worden aangetoond dat warmte elektriciteit doet ontstaan, en elektriciteit warmte voortbrengt, dat magnetisme elektriciteit doet ontstaan, en omgekeerd. Beweging, zo zegt men ons, is

---

[1] W.R. Grove, *The Correlation of Physical Forces*, Londen, 1843, voorwoord.

[2] Jowett, *The Dialogues of Plato*, 1871, deel 2, Introductie tot de *Timaeus*, §8.

[3] Van Godfrey Higgins tot Max Müller heeft iedere archeoloog en filoloog, die oprecht en ernstig de oude religies heeft bestudeerd, ingezien dat indien ze letterlijk worden opgevat, deze hen slechts op een dwaalspoor konden brengen. Al of niet bewust misvormde dr. Lardner de oude leringen en stelde ze op de ergste manier verkeerd voor. De *pravritti* of het bestaan van de natuur wanneer ze leeft en actief is, en de *nivritti* of rust, de toestand van niet-leven – dit is de boeddhistische esoterische leer. Het 'zuivere niets' of niet-bestaan zou in esoterische zin vertaald betekenen: de 'zuivere geest', het NAAMLOZE, of iets dat ons verstand niet kan begrijpen, dus niets. Maar daarover zullen we later spreken.

zelf het gevolg van beweging, enz., *ad infinitum*. Dit is het ABC van het occultisme en van de eerste alchemisten. Nu de onvernietigbaarheid van stof en kracht is ontdekt en bewezen, is het grote raadsel van de eeuwigheid opgelost. Wat voor behoefte hebben we nu nog aan geest? De nutteloosheid daarvan is vanaf nu wetenschappelijk aangetoond!

Men kan dus zeggen dat de tegenwoordige filosofen geen stap verder zijn gegaan dan wat de priesters van Samothrake, de hindoes en zelfs de christelijke gnostici heel goed wisten. Genoemde priesters hebben dat laten zien in die wonderbaarlijk ingenieuze mythe van de dioscuren, of 'de zonen van de hemel', de tweelingbroers, over wie Schweigger spreekt, 'die voortdurend samen sterven en tot het leven terugkeren, terwijl het absoluut noodzakelijk is dat de ene sterft opdat de andere kan leven'.[1] Ze wisten evengoed als onze natuurkundigen dat wanneer een kracht is verdwenen, ze eenvoudig in een andere kracht is omgezet. Al heeft de archeologie misschien geen oud apparaat voor zulke bijzondere omzettingen ontdekt, toch is het volkomen redelijk om redenerend naar analogie te beweren dat bijna alle oude religies waren gebaseerd op die onvernietigbaarheid van stof en kracht – plus de emanatie van het geheel uit een etherisch, spiritueel vuur, of de centrale zon, die God is of geest; en op de kennis van de vermogens daarvan is de oude theürgische magie gebaseerd.

In zijn manuscript met een toelichting over magie zegt Proclus het volgende:

> Op dezelfde manier als minnaars geleidelijk overgaan van die schoonheid die zichtbaar is in waarneembare vormen, tot die welke goddelijk is, stelden ook de oude priesters – toen ze merkten dat de dingen in de natuur een zekere affiniteit en sympathie voor elkaar hebben, evenals gemanifesteerde dingen voor occulte krachten, en ontdekten dat alle dingen inherent aan elkaar zijn – op basis van deze wederzijdse sympathie en gelijkvormigheid een heilige wetenschap op. Aldus erkenden ze verheven dingen in dingen die ondergeschikt zijn, en het ondergeschikte in het verhevene; aardse eigenschappen, die op een oorzakelijke en een hemelse manier bestaan in de hemelse gebieden; en hemelse eigenschappen op aarde, maar in overeenstemming met aardse omstandigheden.[2]

Proclus wijst vervolgens op bepaalde mysterieuze eigenschappen van planten, mineralen en dieren, die alle aan onze natuurwetenschappers be- (244)
kend zijn, maar die geen van alle worden verklaard. Bijvoorbeeld de draaiende beweging van de zonnebloem, van de heliotroop, van de lotus – die

[1] *Introduction to Mythology through Natural History*, blz. 132, 228.

[2] M. Ficino, *Procli de anima ac daemone, de sacrificio et magia*, Venetië, 1497.

vóór zonsopkomst zijn bladeren opvouwt en de bloemblaadjes om zo te zeggen naar binnen trekt, en ze dan naarmate de zon opkomt geleidelijk uitspreidt en ze weer naar binnen trekt als de zon naar het westen afdaalt – van de zonne- en maanstenen en de helioselenus, van de haan en de leeuw en andere dieren. Hij zegt:

> De Ouden, die over deze wederzijdse sympathie van de dingen [hemelse en aardse] hadden nagedacht, gebruikten voor occulte doeleinden zowel hemelse als aardse entiteiten, door middel waarvan ze – door gebruik te maken van een zekere overeenstemming – goddelijke krachten naar dit lagere verblijf trokken. . . . Alle dingen zijn vol goddelijke entiteiten; aardse entiteiten ontvangen de volheid van die welke hemels zijn, maar hemelse van boven-hemelse essenties, terwijl elke orde van dingen geleidelijk in een prachtige neerdaling verdergaat van *de hoogste naar de laagste*[1]. Want alle afzonderlijke delen die zijn samengevoegd tot één die boven de orde van de dingen staat, worden later bij het neerdalen verspreid, waarbij *verschillende zielen onder hun verschillende heersende godheden worden verdeeld.*[2]

Kennelijk verdedigt Proclus hier niet eenvoudig een bijgeloof, maar wetenschap; want al is magie occult, en onbekend aan onze wetenschappers, die de mogelijkheden ervan ontkennen, toch is ze een wetenschap. Ze is stevig en uitsluitend gebaseerd op de mysterieuze verwantschap die bestaat tussen organische en anorganische lichamen, tussen de zichtbare voortbrengselen van de vier rijken en de onzichtbare krachten van het heelal. Wat de wetenschap zwaartekracht noemt, noemden de Ouden en de middeleeuwse hermetici magnetisme, aantrekking, affiniteit. Het is de universele wet, die door Plato in de *Timaeus* werd opgevat en verklaard als de aantrekking van kleinere lichamen tot grotere, en van gelijksoortige lichamen tot elkaar, waarbij laatstgenoemde veeleer een magnetische kracht vertonen dan dat ze de wet van de zwaartekracht volgen. De formule van de tegenstanders van Aristoteles, dat *de zwaartekracht alle lichamen met dezelfde snelheid doet dalen zonder rekening te houden met hun gewicht*, en dat het verschil door een andere *onbekende* kracht wordt veroorzaakt, lijkt veel meer te duiden op magnetisme dan op zwaartekracht, omdat eerstgenoemde veeleer aantrekt op basis van substantie dan van gewicht. Een diepe kennis van de occulte eigenschappen van al wat in de natuur bestaat, zowel zichtbaar als onzichtbaar; hun onderlinge verband, aantrekking en afstoting; de oorzaak daarvan, teruggevoerd tot het *spirituele*

[1] Dit is precies het tegenovergestelde van de moderne evolutietheorie.

[2] M. Ficino, *Op.cit*. Vgl. T. Taylor, *The Works of Plato*, Londen, 1804, deel 1, 63-65, noot.

beginsel dat alle dingen doordringt en daaraan leven schenkt; het vermogen om aan dit beginsel de beste omstandigheden te verschaffen om zich te manifesteren, met andere woorden, een diepe en uitputtende kennis van de natuurwetten – dit alles *was* en *is* de grondslag van magie.

Richard A. Proctor zegt in zijn aantekeningen over geesten en spoken, (245)
bij het bespreken van enkele feiten die door sommige beroemde verdedigers van de spiritistische verschijnselen, zoals prof. De Morgan, Robert Dale Owen en Wallace, worden aangevoerd, dat hij

> geen bewijskracht kan vinden in de volgende opmerkingen van prof. Wallace: 'hoe kan een bewijs zoals dit', zegt hij [Wallace], sprekend over een van Owens verhalen, 'worden weerlegd of verklaard? Tientallen, zelfs honderden even welbewezen feiten zijn opgetekend, maar er wordt geen poging gedaan ze te verklaren. Ze worden eenvoudig genegeerd, en in veel gevallen wordt erkend dat ze niet te verklaren zijn'.

Hierop antwoordt Proctor spottend, dat omdat

> onze filosofen verklaren dat ze reeds langgeleden hebben besloten dat deze spookverhalen alle bedrog zijn, ze *daarom* alleen maar genegeerd hoeven te worden; en ze maken zich grote zorgen dat er nieuw bewijs zou worden aangevoerd, en nieuwe bekeerlingen zouden worden gemaakt, waarvan sommigen zo onredelijk zijn om een nieuw onderzoek te verlangen omdat de eerdere uitspraak in strijd was met het aangevoerde bewijsmateriaal.

Hij vervolgt:

> Dit alles is een uitstekende reden dat de 'bekeerden' niet moeten worden bespot om hun opvattingen, maar er moeten meer zinvolle argumenten worden aangevoerd voordat men van 'de filosofen' kan verwachten dat ze veel van hun tijd aan het vereiste onderzoek zullen wijden. Men moet aantonen dat *het welzijn van de mensheid in belangrijke mate hierbij betrokken is*, terwijl de onbeduidende aard van al het tot nu toe opgetekende gedrag van geesten zelfs door bekeerden wordt toegegeven!'[1]

Mw. Emma Hardinge-Britten heeft uit wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke bladen een groot aantal authentieke feiten verzameld, die laten zien welke ernstige vraagstukken onze wetenschappers soms behandelen in plaats van het netelige onderwerp 'geesten en spoken'. Ze haalt uit een Washingtonse krant een verslag aan van een van deze plech-

[1] R.A. Proctor, *The Borderland of Science, etc.*, Londen, 1873, blz. 436-7.

tige vergaderingen, gehouden op de avond van 29 april 1854. De eerbiedwaardige scheikundige prof. Hare uit Philadelphia, die algemeen werd gerespecteerd om zijn persoonlijke karakter en om zijn levenslange werk voor de wetenschap, werd door prof. Henry op ruwe wijze 'het zwijgen opgelegd', zodra hij het onderwerp spiritisme had aangeroerd. 'Het onbeschaamde gedrag van een van de leden van de American Scientific Association', zegt de schrijfster, 'werd goedgekeurd door de meerderheid van die voorname organisatie, en vervolgens door allen in hun notulen onderschreven.'[1] De volgende ochtend gaf de *Spiritual Telegraph* in het verslag van de zitting het volgende commentaar op de gebeurtenissen:

> Men zou denken dat een onderwerp als dit [dat door prof. Hare naar voren werd gebracht] in het bijzonder op het terrein van de 'wetenschap' zou liggen. Maar de American Association for the Promotion of
> (246) Science[2] besliste dat het óf hun aandacht onwaardig was óf dat het gevaarlijk voor hen was om zich ermee te bemoeien, en zo besloten ze om de uitnodiging terzijde te leggen. . . . We kunnen niet nalaten in dit verband te vermelden dat de American Association for the Promotion of Science in diezelfde zitting een zeer geleerde, uitvoerige, ernstige en diepgaande discussie hield *over de oorzaak waarom hanen 's nachts tussen twaalf en één uur kraaien*!'

Een onderwerp filosofen waardig; en bovendien één waarvan moet zijn aangetoond dat dit in *zeer 'belangrijke* mate' invloed heeft op het 'welzijn van de mensheid'.

Wanneer iemand geloof hecht aan het bestaan van een mysterieuze sympathie tussen het leven van sommige planten en dat van mensen, kan men er zeker van zijn dat dit voldoende is om belachelijk te worden gemaakt. Niettemin zijn er veel duidelijk bewezen gevallen die de werkelijkheid van zo'n verwantschap kunnen aantonen. Er zijn gevallen van mensen die ziek werden op het moment dat een boom die op hun geboortedag was geplant werd ontworteld, en ze stierven toen de boom stierf. Omgekeerd zijn er gevallen bekend dat een boom die onder dezelfde omstandigheden was geplant, tegelijk verdorde en stierf met de persoon van wie hij, om zo te zeggen, de tweelingbroer was. Het eerste zou door Proctor 'een gevolg van de verbeelding', het laatste 'een merkwaardige samenloop van omstandigheden' worden genoemd.

Max Müller geeft een aantal van dat soort gevallen in zijn artikel 'On

---

[1] E. Hardinge-Britten, *Modern American Spiritualism*, New York, 1870, blz. 119.

[2] De volledige en juiste naam van dit geleerde genootschap is: 'The American Association for the *Advancement* of Science'. Kortheidshalve wordt het echter vaak 'The American Scientific Association' genoemd.

manners and customs'. Hij toont aan dat deze volksoverlevering in Midden-Amerika, in India en in Duitsland bestaat. Hij vindt de sporen ervan in bijna heel Europa; hij vindt haar onder de Maori-strijders, in Brits-Guyana, en in Azië. Bij het bespreken van Tylers *Researches into the Early History of Mankind*, een boek waarin een groot aantal van zulke overleveringen is bijeengebracht, merkt de grote filoloog terecht het volgende op:

> Wanneer ze alleen voorkwamen in Indiase en Germaanse verhalen, zouden we ze als een oud Indo-Europees eigendom kunnen beschouwen, maar wanneer we ze ook in Midden-Amerika aantreffen, dan blijft er niets anders over dan óf een later contact tussen Europese kolonisten en inheemse Amerikaanse sprookjesvertellers aan te nemen . . . óf om te onderzoeken of er niet een begrijpelijk en werkelijk menselijk element is in deze veronderstelde sympathie tussen het leven van bloemen en dat van de mens.[1]

De huidige generatie mensen die in niets geloven wat buiten het oppervlakkige bewijs van hun zintuigen valt, zal ongetwijfeld het hele denkbeeld verwerpen dat er zo'n sympathisch vermogen in planten, dieren en zelfs stenen bestaat. De sluier die hun innerlijke gezicht bedekt, laat hen slechts zien wat ze redelijkerwijs niet kunnen ontkennen. De schrijver van de *Asclepian Dialogue* geeft ons een reden daarvoor, die in de huidige tijd misschien geldt en deze epidemie van ongeloof kan verklaren. In onze eeuw, evenals toen, 'is er een betreurenswaardige vermindering van god- (247)
delijkheid in de mens, want niets de hemel of hemelse aangelegenheden waardig wordt vernomen of geloofd, en alle goddelijke stemmen zijn verstomd in een *noodzakelijk* stilzwijgen'.[2] Of zoals keizer Julianus zegt, 'de *kleine* ziel van de scepticus is inderdaad scherpzinnig, maar ze ziet niets met een gezonde en verstandige blik'.

We bevinden ons op het laagste punt van een cyclus en kennelijk in een overgangstoestand. Plato verdeelt de intellectuele vooruitgang van het heelal tijdens elke cyclus in vruchtbare en onvruchtbare perioden. In de ondermaanse gebieden blijven de sferen van de verschillende elementen eeuwig in volkomen harmonie met de goddelijke natuur, zegt hij; 'maar hun delen zijn', omdat ze te dicht bij de aarde zijn en door hun vermenging met het *aardse* (wat stof is, en dus het rijk van het kwade) 'soms in overeenstemming en soms in strijd met de (goddelijke) natuur'. Wanneer deze circulaties – die Éliphas Lévi 'stromen van het astrale licht' noemt – in de universele ether die ieder element in zich bevat, in harmonie met de god-

[1] *Chips from a German Workshop*, 2de ed., 1868, deel 2, blz. 274.

[2] L. Ménard, *Hermès Trismégiste*, blz. 139; T. Taylor, *Select Works of Plotinus*, Londen, 1817, blz. 553ev.

delijke geest plaatsvinden, geniet onze aarde en alles wat daartoe behoort, een vruchtbare periode. De occulte vermogens van planten, dieren en mineralen sympathiseren magisch met de 'hogere entiteiten', en de goddelijke ziel van de mens staat in volmaakte verstandhouding met deze 'lagere' entiteiten. Maar tijdens de onvruchtbare perioden verliezen laatstgenoemde hun magische sympathie, en wordt het spirituele gezichtsvermogen van de meerderheid van de mensheid zo verduisterd dat deze ieder begrip van de hogere krachten van haar eigen goddelijke geest verliest. We zijn nu in een onvruchtbare periode: de 18de eeuw, waarin de kwaadaardige koorts van de scepsis zo onstuitbaar uitbrak, heeft het ongeloof als een erfelijke ziekte op de 19de eeuw overgebracht. Het goddelijke intellect is in de mens versluierd, alleen zijn dierlijke hersenen *filosoferen*.

Vroeger was de magie een universele wetenschap, en geheel in handen van de priestergeleerde. Hoewel haar kern zorgvuldig bewaard bleef in de heiligdommen, verlichtten haar stralen de hele mensheid. Hoe kunnen we anders de bijzondere overeenkomst verklaren van 'bijgeloof', gewoonten, overleveringen en zelfs gezegden, die zich herhalen in volksspreekwoorden, op zo uiteenlopende plaatsen van de ene pool tot de andere dat we onder de Tartaren en de Lappen precies dezelfde denkbeelden vinden als onder de volkeren van Zuid-Europa, de bewoners van de Russische steppen, en de oorspronkelijke bewoners van Noord- en Zuid-Amerika. Tyler wijst bijvoorbeeld erop dat een van de oude pythagorische voorschriften – 'men moet het vuur niet opporren met een zwaard' – algemeen voorkomt bij een aantal volkeren die geen enkele betrekking met elkaar hebben. Hij citeert De Plano Carpini, die deze overlevering al in 1246 bij de Tartaren aantrof. Een Tartaar zal voor geen geld ter wereld erin toestemmen een mes in het vuur te steken, of het met een scherp of puntig voorwerp aan te raken, uit angst om 'het hoofd van het vuur' af te snijden. De bewoners van
(248) Kamtsjatka in Noordoost-Azië beschouwen het als een grote zonde om dat te doen. De Sioux-indianen van Noord-Amerika durven het vuur niet met een naald, een mes of enig scherp voorwerp aan te raken. De Kalmukken hebben dezelfde angst, en een Abyssiniër zou liever zijn blote armen tot aan zijn ellebogen in gloeiende kolen steken dan een mes of bijl te gebruiken. Al deze feiten noemt Tyler ook 'slechts merkwaardige toevalligheden'. Max Müller denkt echter dat ze veel van hun kracht verliezen door het feit dat de pythagorische leer eraan ten grondslag ligt.[1]

Elke uitspraak van Pythagoras heeft, zoals de meeste oude spreuken, een dubbele betekenis; naast een occulte fysieke betekenis die letterlijk in de woorden was uitgedrukt, hield ze een ethisch voorschrift in dat door

[1] *Chips, etc.*, 2de ed., 1868, deel 2, blz. 276.

Iamblichus in zijn *Leven van Pythagoras* wordt verklaard. Dit: 'Men moet het vuur niet opporren met een zwaard' is het negende symbool in de *Protreptica* van deze neoplatonist. 'Dit symbool maant aan tot voorzichtigheid', zegt hij. Het wijst erop

> dat men niet met scherpe woorden moet optreden tegen iemand die vol vuur en boosheid is – niet met hem moet twisten. Want vaak zult u door onbeschaafde taal een onwetende schokken en verontrusten, en u zult zelf eronder lijden. . . . Ook Heraclitus bevestigt de waarheid van dit symbool. Hij zegt namelijk: 'Het is moeilijk te strijden met boosheid; immers wat noodzakelijk moet worden gedaan, bevrijdt de ziel.' En dit is naar waarheid gezegd. Want velen hebben, door aan boosheid toe te geven, de toestand van hun ziel veranderd, en hebben de dood verkozen boven het leven. Maar door de tong te beheersen en kalm te blijven, wordt uit strijd vriendschap geboren, wanneer het vuur van de boosheid is uitgedoofd en u zelf ervan blijk geeft verstandig te zijn.[1]

We hebben soms getwijfeld aan de onpartijdigheid van ons eigen oordeel, en aan ons vermogen om met eerbied kritiek te leveren op het werk van zulke reuzen als sommige van onze moderne filosofen – Tyndall, Huxley, Spencer, Carpenter en enkele anderen. Met onze enorme liefde voor de 'Ouden' – de oorspronkelijke wijzen – waren we steeds bang de grenzen van de rechtvaardigheid te overschrijden, en aan hen die het verdienen te onthouden wat hun toekomt. Langzamerhand verminderde deze natuurlijke angst doordat we onverwachts versterking kregen. We ontdekten dat we slechts de zwakke echo waren van de publieke opinie, die, hoewel onderdrukt, soms steun vond in knap geschreven artikelen, die overal in de tijdschriften van het land verschijnen. Zo'n artikel kan men vinden in *The National Quarterly Review* van december 1875, getiteld 'Our sensational present-day philosophers'. Het is een heel knap artikel, dat onverschrokken de aanspraken bespreekt van verschillende van onze wetenschappers op nieuwe ontdekkingen met betrekking tot de aard van de stof, van de menselijke ziel, het bewustzijn, het heelal, hoe het heelal ontstond, enz. 'De godsdienstige wereld is nogal geschrokken', zegt de schrijver, 'en behoorlijk opgewonden over uitspraken van mensen zoals (249)
Spencer, Tyndall, Huxley, Proctor en enkele anderen van dezelfde school.' Hoewel de schrijver opgewekt erkent hoeveel de wetenschap aan elk van deze heren verschuldigd is, ontkent hij toch 'zeer nadrukkelijk' dat ze ook maar één ontdekking hebben gedaan. Er is niets nieuws in de beschouwingen zelfs van de meest gevorderde daarvan, niets dat niet duizenden jaren

[1] *Iamblichus' Life of Pythagoras*, vert. Thomas Taylor, Londen, 1818, blz. 338.

geleden in een of andere vorm al bekend was en onderwezen werd. Hij zegt niet dat deze wetenschappers

> hun theorieën als hun ontdekkingen naar voren brengen, maar ze laten het er stilzwijgend in besloten liggen, en de kranten doen de rest. . . . Het grote publiek dat noch tijd, noch lust heeft om de feiten te onderzoeken, neemt het geloof van de kranten over . . . en is nieuwsgierig, wat er nog meer zal volgen! . . . De zogenaamde uitvinders van zulke opzienbarende theorieën worden in de kranten aangevallen. Soms verdedigen de verfoeide wetenschappers zichzelf, maar we kunnen ons geen enkel voorbeeld herinneren, waarin ze ronduit zeiden: 'Heren, wees niet boos op ons; we knappen slechts verhalen op die bijna even oud zijn als de bergen.' Dit zou eenvoudig de waarheid zijn geweest; maar zelfs wetenschappers of filosofen zijn niet altijd bestand tegen de verleiding om elke gedachte aan te moedigen die hun naar hun mening kan verzekeren van een plaatsje onder de onsterfelijken.[1]

Huxley, Tyndall en zelfs Spencer zijn de laatste tijd de grote orakels, de 'onfeilbare pausen', geworden op het gebied van de dogma's van protoplasma, moleculen, oorspronkelijke vormen en atomen. Ze hebben voor hun grote ontdekkingen meer lauweren en zegepalmen geoogst dan Lucretius, Cicero, Plutarchus en Seneca haren op hun hoofd hadden. Niettemin wemelen de werken van laatstgenoemden van denkbeelden over protoplasma, oorspronkelijke vormen, enz., om niet te spreken van de atomen, op basis waarvan Democritus bekendstond als de *atomistische* filosoof. In hetzelfde nummer van de *Review* (blz. 93-4) vinden we deze opzienbarende aanklacht:

> Wie, *onder de naïeven*, heeft zich niet verbaasd over de wonderbaarlijke resultaten die, zelfs in het afgelopen jaar, werden verkregen met zuurstof? Wat een opwinding hebben Tyndall en Huxley teweeggebracht door op hun ingenieuze, orakelachtige manier precies dezelfde leringen te verkondigen die we zojuist uit Liebig hebben geciteerd. Toch vertaalde prof. Lyon Playfair de meest 'geavanceerde' werken van baron Liebig al in 1840 in het Engels.
>
> Een andere uitspraak die onlangs een groot aantal naïeve en vrome mensen deed opschrikken, is, dat elke gedachte die we tot uitdrukking brengen of proberen te brengen, een bepaalde verbazingwekkende verandering in de hersensubstantie teweegbrengt. Maar voor deze en nog veel meer soortgelijke uitspraken hoefden onze filosofen slechts de werken van baron Liebig op te slaan. Die wetenschapper verklaart bijvoor-
> (250) beeld: 'In de fysiologie zijn voldoende doorslaggevende redenen voor de mening dat *elke gedachte*, *elke gewaarwording* vergezeld gaat van een

[1] *The National Quarterly Review*, dec. 1875, blz. 78-9.

verandering in de samenstelling van de *hersensubstantie*, en dat elke beweging, elke manifestatie van kracht het gevolg is van een transformatie van de structuur of van de substantie ervan.'[1]

Zo kunnen we overal in de opzienbarende lezingen van Tyndall bijna op elke bladzijde Liebigs beschouwingen in hun geheel terugvinden, nu en dan afgewisseld met de nog oudere opvattingen van Democritus en andere heidense filosofen. Een mengelmoes van oude hypothesen die door de grote autoriteit van deze tijd zijn verheven tot quasi-bewezen formules, en worden opgediend op die pathetische, schilderachtige, aangenaam meeslepende en welsprekende manier die hem zo eigen is.

Verder toont dezelfde recensent ons in de werken van dr. Joseph Priestley, schrijver van *Disquisitions on Matter and Spirit*, en zelfs in Herders *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*, veel soortgelijke denkbeelden en al het materiaal dat nodig is om de grote ontdekkingen van Tyndall en Huxley te bewijzen.

'Priestley', voegt de schrijver eraan toe 'werd niet door de regering lastiggevallen, eenvoudig omdat hij niet de ambitie had om naam te willen maken door zijn atheïstische opvattingen van de daken te verkondigen. Deze filosoof . . . was de schrijver van 70 tot 80 boekdelen, en de ontdekker van zuurstof.' In deze werken verkondigt 'hij precies dezelfde denkbeelden die als uitspraken van onze tegenwoordige filosofen zo 'verbazingwekkend', 'stoutmoedig', enz., zijn genoemd'.

'Onze lezers', vervolgt hij, 'herinneren zich wat een opwinding er ontstond door de uitspraken van sommige van onze tegenwoordige filosofen over de oorsprong en de aard van denkbeelden, maar die uitspraken bevatten evenmin iets nieuws als andere die eraan voorafgingen of erna kwamen.' 'Een denkbeeld', zegt Plutarchus, 'is een onlichamelijk *wezen*, dat niet op zichzelf bestaat, maar dat gestalte en vorm geeft aan vormloze stof, en *de oorzaak van haar manifestatie wordt.*'[2]

Geen enkele hedendaagse atheïst, ook Huxley niet, kan Epicurus in materialisme overtreffen; hij kan hem slechts na-apen. En wat is zijn 'protoplasma' anders dan een omgewerkte vorm van de speculaties van de hindoe-svābhāvika's of pantheïsten, die beweren dat alle dingen, zowel goden als mensen en dieren, uit svabhāva of hun eigen natuur worden geboren?[3] Wat Epicurus betreft, Lucretius laat hem het volgende zeggen:

De op die manier voortgebrachte ziel moet *stoffelijk* zijn, omdat we

[1] *New Materialism* (Liebig), gecit. in *National Quarterly Review*, dec. 1875, blz. 93.
[2] *Ethica*, Over meningen van filosofen, boek 1, hfst. 10.
[3] Burnouf, *Introduction à l'histoire du bouddhisme indien*, blz. 118.

> zien dat ze uit een stoffelijke bron ontstaat, omdat ze bestaat en alleen bestaat in een stoffelijk stelsel, gevoed wordt door stoffelijk voedsel, groeit met de groei van het lichaam, volwassen wordt met het volwassen worden van het lichaam, achteruitgaat met het verval ervan; en ze
> (251) moet dus, of ze nu tot een mens of tot een dier behoort, met de dood daarvan sterven.

We willen de lezer evenwel eraan herinneren dat Epicurus hier spreekt over de *astrale ziel*, niet over de goddelijke geest. Toch is, wanneer we het bovenstaande goed begrijpen, Huxley's 'schapenprotoplasma' van heel oude oorsprong, en kan het Athene opgeven als zijn geboorteplaats, en de hersenen van de oude Epicurus als zijn wieg.

De schrijver, die bang is om verkeerd te worden begrepen of schuldig te worden bevonden aan het minachten van het werk van een van onze wetenschappers, besluit zijn artikel met de opmerking:

> We willen slechts aantonen dat tenminste dat deel van het publiek dat zichzelf als intelligent en verlicht beschouwt, zijn geheugen zou moeten oefenenen, en zich de 'gevorderde' denkers van het verleden veel beter zou moeten herinneren dan het geval is. Vooral zij zouden dat moeten doen die op zich nemen, vanaf hetzij de lessenaar of het spreekgestoelte of de kansel, allen te onderwijzen die door hen onderricht willen worden. Dan zou er veel minder ongegronde angst, veel minder kwakzalverij, en bovenal minder *plagiaat* zijn dan nu.[1]

Terecht zegt Cudworth dat de grootste onwetendheid waarvan onze moderne wijsneuzen de Ouden beschuldigen hun geloof in de onsterfelijkheid van de ziel betreft. Evenals de oude sceptici in Griekenland zijn onze wetenschappers – om een uitdrukking van dezelfde dr. Cudworth te gebruiken – bang dat wanneer ze toegeven dat er geesten en geestverschijningen bestaan, ze ook het bestaan van God moeten toegeven; en voor hen is geen enkele veronderstelling te absurd, voegt hij eraan toe, als daardoor het bestaan van God kan worden uitgesloten.[2] De meerderheid van de materialisten uit de oudheid, hoe sceptisch ze ons ook toeschijnen, dacht er anders over; Epicurus, die de onsterfelijkheid van de ziel verwierp, geloofde toch in een God, en Democritus gaf de werkelijkheid van geestverschijningen volkomen toe. Bijna alle wijzen uit de oudheid geloofden in een voorbestaan en in de goddelijke krachten van de menselijke geest. De magie van Babylonië en Perzië baseerde daarop de leer van hun *machagistia*. De *Chaldeeuwse orakels*, waarover door Pletho en

[1] *The National Quarterly Review*, dec. 1875, blz. 96.
[2] *The True Intellectual System*, *etc*., deel 2, blz. 114.

Psellus zoveel is geschreven, verklaarden en verduidelijkten voortdurend hun getuigenis.[1] Zarathoestra, Pythagoras, Epicharmus, Empedocles, Cebes, Euripides, Plato, Euclides, Philo, Boëthius, Vergilius, Marcus Cicero, Plotinus, Iamblichus, Proclus, Psellus, Synesius, Origenes, en ten slotte *Aristoteles* zelf, ontkennen onze onsterfelijkheid in het geheel niet, maar ondersteunen haar met klem. Evenals Cardanus en Pompanatius, 'die geen vrienden waren van de onsterfelijkheid van de ziel', zoals Henry More zich uitdrukt, 'komt Aristoteles uitdrukkelijk tot de conclusie dat de verstandelijke ziel een ander wezen is dan de wereldziel, maar wel van dezelfde essentie', en dat 'ze reeds bestaat voordat ze in het lichaam komt'.[2]

Het is al jaren geleden dat graaf Joseph De Maistre een zin opschreef die, indien ze al van toepassing was op de tijd van Voltaire waarin hij leefde, met nog meer recht van toepassing is op onze tijd van absolute (252)
scepsis. Deze eminente man schrijft: 'Ik heb duizenden goede grappen gehoord en gelezen over de onwetendheid van de Ouden, die steeds overal geesten zagen; het lijkt me dat we veel dommer zijn dan onze voorouders door ze nu nooit ergens te zien.'[3]

[1] Vgl. de appendix van Gallaeus, *Sibyllina oracula*, Amsterdam, 1869; zie onder 'Oracula magica Zoroastris cum scholiis Plethonis et Pselli'.

[2] Aristoteles, *De anima*, boek 1, hfst. 3.

[3] De Maistre, *Soirées de St. Pétersbourg*, ed. 1822, deel 1, blz. 364.

8

Enkele natuurgeheimen

Denk niet dat mijn magische wonderen worden verricht
Met behulp van engelen van de Styx, ontboden uit de hel,
Beschimpt en vervloekt door hen die probeerden
De sombere ifrieten en divs te dwingen,
Maar door het waarnemen van de verborgen krachten
Van minerale bronnen in de diepste schuilhoeken van de natuur,
Van kruiden, verscholen in groene priëlen,
En van de sterren die zich boven de bergtoppen en torens bewegen.
– Tasso, *La Gerusalemme Liberata*, Gezang 14:42

Wie met twee tongen spreekt, wordt door mijn hart veracht als de poorten van de hel!
– Homerus, *Ilias*, boek 9, 1. 412 (naar Eng. vert. Pope)

Indien de mens ophoudt te bestaan wanneer hij in het graf verdwijnt, dan is men gedwongen te verklaren dat hij het enig bestaande wezen is dat door de natuur of de voorzienigheid is bedrogen en misleid door hem vermogens te geven die geen doel hebben.
– Bulwer-Lytton, *A Strange Story*, deel 2, hfst. 30

Het voorwoord van Richard A. Proctors meest recente boek over astronomie, getiteld *Our Place among Infinities*, bevat de volgende bijzondere tekst:

> Juist hun onbekendheid met de plaats van de aarde in de oneindigheid bracht de Ouden ertoe om aan de hemellichamen een gunstige of ongunstige invloed op het lot van mensen en volkeren toe te schrijven, en de dagen in groepen van zeven te wijden aan de zeven planeten van hun astrologische stelsel.

Proctor doet in deze zin twee verschillende beweringen: 1. dat de Ouden onbekend waren met de plaats van de aarde in de oneindigheid, en 2. dat ze aan de hemellichamen een invloed toeschreven op het lot van mensen en volkeren, hetzij ten goede of ten kwade.[1] We zijn ervan over-

[1] We hoeven niet zover terug te gaan om ons ervan te overtuigen dat veel grote figuren hetzelfde geloofden. De eminente astronoom Kepler stemde volledig in met het denkbeeld dat de sterren en alle hemellichamen, zelfs onze aarde, een levende en denkende ziel bezitten.

tuigd dat er tenminste goede gronden zijn om aan te nemen dat de Ouden vertrouwd waren met de bewegingen, de plaats en de onderlinge betrekkingen van de hemellichamen. De getuigenissen van Plutarchus, prof. Draper en Jowett zijn duidelijk genoeg. Maar dan zouden we Proctor willen vragen hoe het komt dat de weinige fragmenten van oude literatuur die door de tand des tijds zijn gespaard, zoveel kennis bevatten die – al is ze in duistere taal geformuleerd – door de meest recente wetenschappelijke ontdekkingen is bevestigd, indien de oude astronomen zo onbekend waren met de wet van geboorte en dood van werelden. Vanaf blz. 10 van bovengenoemd boek schetst Proctor ons de theorie van het ontstaan van onze (254)
aarde en de achtereenvolgende veranderingen die ze onderging, tot ze voor de mens bewoonbaar werd. In levendige kleuren schildert hij de geleidelijke aangroei van kosmische stof tot gasvormige bollen, omringd door 'een vloeibaar, niet-duurzaam omhulsel'; de verdichting van beide; de uiteindelijke verharding van de buitenste korst; het langzame afkoelen van de massa; de chemische gevolgen van de inwerking van intense hitte op de oorspronkelijke aardstof; de vorming van de aardlagen en hun verdeling; de verandering in de samenstelling van de atmosfeer; het verschijnen van planten en dierlijk leven; en ten slotte de komst van de mens.

Laten we ons nu richten op het oudste geschrift dat ons door de Chaldeeën is nagelaten, het hermetische *Boek van de getallen*[1], en zien wat we in de allegorische taal van Hermes, Kadmos of Tehuti, de in drie opzichten grootste Trismegistus, vinden.

> In het begin van de tijd had de grote onzichtbare zijn heilige handen vol met hemelse stof, die hij door heel de oneindigheid strooide; en zie! het werden bollen van vuur en bollen van klei; en ze verdeelden zich evenals beweeglijk metaal[2] in vele kleinere bollen, en begonnen zonder ophouden te draaien; en sommige ervan, die bollen van vuur waren, werden bollen van klei; en bollen van klei werden bollen van vuur; en de bollen van vuur wachtten hun tijd af om bollen van klei te worden; en de anderen benijdden hen, en wachtten hun tijd af om bollen van zuiver goddelijk vuur te worden.

---

[1] We weten niet of een exemplaar van dit oude boek in de catalogus van een Europese bibliotheek is te vinden; maar het is een van de boeken van Hermes, en in de geschriften van een aantal filosofen uit de oudheid en uit de middeleeuwen wordt ernaar verwezen, en komen citaten eruit voor. Deze autoriteiten zijn onder andere te vinden in Arnoldus de Villa Nova's *Rosarium philosophorum*, Francesco Arnolphims *Lucensis opus de lapide*, Hermes Trismegistus' *Tractatus de transmutatione metallorum* en *Tabula smaragdina,* en vooral in de verhandeling van Raymond Lully, *Ab angelis opus divinum de quinta essentia*.

[2] Kwikzilver.

Zou iemand zich een duidelijker omschrijving kunnen wensen van de kosmische veranderingen die Proctor zo elegant uiteenzet?

Hier hebben we de verdeling van de stof door de ruimte; daarna haar concentratie tot de bolvorm; het afscheiden van kleinere bollen van de grotere; aswenteling; de geleidelijke verandering van de bollen van de gloeiende tot de aardse toestand; en ten slotte het volledige verlies van warmte, wat het begin aanduidt van het stadium van de planetaire dood. Materialisten zouden de verandering van de bollen van klei in bollen van vuur opvatten als een verschijnsel vergelijkbaar met het plotselinge opvlammen van de ster in Cassiopeia in 1572 en die in Serpentarius in 1604, die door Kepler werd waargenomen. Maar blijkt uit deze omschrijving van de Chaldeeën dat ze een diepere filosofie bezitten dan die van onze tijd? Betekent die verandering in bollen 'van zuiver goddelijk vuur' een voort-
(255) gaand planetair bestaan, overeenkomend met het spirituele leven van de mens aan gene zijde van dat ontzagwekkende mysterie van de dood? Wanneer de werelden, zoals de astronomen ons vertellen, hun tijdperken van embryonale toestand, kindertijd, puberteit, volwassenheid, verval en dood hebben, kunnen ze dan niet, evenals de mens, een voortgezet bestaan hebben in een verfijnde, etherische of spirituele vorm? De magiërs bevestigen dit, en zeggen ons dat de vruchtbare moeder aarde aan dezelfde wetten is onderworpen als elk van haar kinderen. Op het vastgestelde moment brengt ze alle schepselen voort; aan het einde van haar leven gaat ze over naar het graf van de werelden. Haar grofstoffelijke lichaam ontdoet zich langzaam van zijn atomen onder de onverbiddelijke wet die een nieuwe combinatie ervan in andere samenstellingen eist. Haar eigen volmaakte, bezielende geest gehoorzaamt aan de eeuwige aantrekking die haar naar die centrale spirituele zon trekt, waaruit ze oorspronkelijk is ontstaan, en die we vaag kennen onder de naam God.

> En de hemel was zichtbaar in zeven cirkels, en de planeten verschenen in stervorm met al hun kenmerken, en de sterren werden verdeeld en genummerd met de heersers die in hen waren, en hun *omwenteling* werd begrensd door *de lucht, en* door de werking van de goddelijke GEEST werd een cirkelvormige baan gevolgd.[1]

We dagen iedereen uit één fragment in de werken van Hermes aan te wijzen dat bewijst dat hij schuldig is aan die allergrootste dwaasheid van de roomse kerk, die op basis van de geocentrische theorie van de astronomie beweerde dat de hemellichamen voor ons gebruik en genoegen waren

[1] *Hermes*, 4:6. (Vgl. Dunlap, *Sōd, the Son of the Man*, blz. 50.) Geest betekent hier de godheid – pneuma, ὁ θεός.

gemaakt; en dat het voor de enige zoon van God de moeite loonde om op dit kosmische stipje af te dalen, en te sterven voor de verzoening van onze zonden! Proctor vertelt ons over een vloeibaar, niet-blijvend omhulsel van ongestolde stof, die een 'stroperige, kneedbare oceaan' omsluit, waarbinnen 'weer een andere, inwendige, *vaste aardbol* ronddraait'.[1] Op onze beurt wenden we ons tot de *Magia Adamica* van Eugenius Philalethes, uitgegeven in 1650; in de inleiding vinden we het volgende citaat uit Trismegistus:

> Hermes verklaart dat de aarde in het begin een moeras of een trillende geleiachtige massa was, wat niets anders was dan water gestold door de broei en warmte van de goddelijke geest; *cum adhuc* (zegt hij) *terra tremula esset, lucente sole compacta est*.

In hetzelfde werk zegt Philalethes op zijn vreemde symbolische manier:

> De aarde is onzichtbaar . . . bij mijn ziel, zo is het, en bovendien heeft het *oog* van de *mens* de *aarde* nog nooit *gezien*, en zonder *magie* kan men haar niet *zien*. Het *zichtbaar* maken van dit *element* is het *grootste geheim* in de *magie*; wat dit *troebele*, grove *lichaam* betreft, *waarop wij lopen*, het is een *mengsel*, en geen aarde, *maar het heeft aarde in zich*, . . . kortom, alle *elementen* zijn *zichtbaar* op *één* na, namelijk de *aarde*; en wanneer u zo'n graad van *volmaking* heeft bereikt dat u weet waarom *God* de *aarde in het verborgene* heeft geplaatst[2], dan (256)
> heeft u een uitstekend beeld om *God zelf* te kennen en te weten hoe hij *zichtbaar*, en hoe hij *onzichtbaar*, is.[3]

---

[1] *Our Place among Infinities*, blz. 18.

[2] *Magia Adamica*, blz. xi-xii.

[3] *De onbekendheid van de Ouden met de bolvorm van de aarde wordt zonder bewijs aangenomen*. Welk bewijs hebben we daarvoor? Alleen de literaire intelligentsia gaven blijk van zo'n onwetendheid. Zelfs al in de tijd van Pythagoras onderwezen de heidenen het; Plutarchus getuigt ervan, en Socrates stierf ervoor. Bovendien werd, zoals we herhaaldelijk hebben verklaard, alle kennis bewaard in de heiligdommen van de tempels, vanwaar ze zich slechts zelden onder de niet-ingewijden verbreidde. Indien de wijzen en priesters van de vroegste oudheid deze sterrenkundige waarheid niet kenden, waarom gaven ze Kneph, de geest van het *eerste uur*, dan weer met op zijn lippen een ei – dat onze aardbol voorstelt – dat hij met zijn adem leven inblaast? Indien onze critici, omdat het moeilijk is om het Chaldeeuwse *Boek van de getallen* te raadplegen, bovendien citaten uit andere bronnen wensen, dan kunnen we hen verwijzen naar Diogenes Laërtius, die zegt dat Manetho onderwees dat de aarde de vorm van een bal had. Bovendien verklaart dezelfde schrijver, waarbij hij hoogstwaarschijnlijk het *Handboek van de natuurwetenschap* citeert, het volgende over de Egyptische leer: 'Het begin is stof (ἀρχῆν μὲν εἶναι ὕλην), en daaruit scheidden zich de vier elementen af. . . . De ware vorm van God is onbekend, maar de wereld had

Eeuwen voordat onze geleerden van de 19de eeuw werden geboren drukte een wijze oosterling zich bij het toespreken van de onzichtbare godheid als volgt uit: 'Want uw almachtige hand, die de wereld uit *vormloze stof* heeft geschapen.'[1]

In deze uitspraak ligt veel meer besloten dan we bereid zijn toe te lichten, maar we willen wel zeggen dat het geheim het zoeken waard is; misschien bevat deze vormloze stof, de voor-adamitische aarde, een 'vermogen' waarmee Tyndall en Huxley zich graag vertrouwd zouden willen maken.

(257) Maar om af te dalen van algemeenheden tot bijzonderheden, van de oude theorie van de planetaire evolutie tot de evolutie van plantaardig en dierlijk leven, in tegenstelling tot de theorie van een bijzondere schepping, rijst de vraag: hoe zou Proctor het volgende citaat van Hermes iets anders kunnen noemen dan een voorloper van de moderne theorie van de evolutie van soorten?

> Nadat God zijn machtige handen had gevuld met die dingen die in de natuur zijn, en in dat wat de natuur omsluit, sloot hij ze weer en zei: 'Ontvang van mij, o heilige aarde! die bestemd is de *moeder van alles* te worden, opdat het u aan niets ontbreekt.' Toen hij daarna zijn handen weer opende, handen zoals een God die hoort te hebben, stortte hij alles uit naar omlaag wat nodig was voor het opbouwen van de dingen.

Hier hebben we de oerstof, doortrokken van 'de belofte en het vermogen

---

een begin, en is daarom vergankelijk. . . . De maan wordt verduisterd wanneer ze door de schaduw van de aarde gaat' (Diogenes Laërtius, *Leven en leer van beroemde filosofen*, voorwoord, §7). Bovendien wordt gezegd dat Pythagoras onderwees dat de aarde rond was, dat ze draaide, en slechts een planeet was, evenals alle andere van deze hemellichamen. (Zie Fénelons *Les vies des anciens philosophes*.) In de meest recente vertaling van Plato (*The Dialogues of Plato*, door prof. Jowett) is de schrijver in zijn inleiding tot de *Timaeus* geneigd, ondanks 'een ongelukkige twijfel' voortvloeiend uit het woord ἴλλεσθαι, dat door 'ronddraaiend' of door 'samengepakt' kan worden vertaald, aan te nemen dat Plato bekend was met de rotatie van de aarde. Plato's leer wordt in de volgende woorden uitgedrukt: 'De aarde die onze voedster is, (samengepakt of) *ronddraaiend* om de pool die zich door het heelal uitstrekt.' Maar wanneer we Proclus en Simplicius mogen geloven dan hechtte Aristoteles aan dit woord in de *Timaeus* de betekenis van ronddraaiend of omwentelend (*De caelo,* 2:13), en Jowett geeft bovendien zelf toe dat 'Aristoteles aan Plato de leer van de rotatie van de aarde toeschreef'. (Zie *Op.cit.*, inleiding tot de *Timaeus*, deel 2, blz. 501-2). Het zou op zijn zachtst gezegd vreemd zijn geweest dat Plato, die zo'n bewonderaar van Pythagoras was, en die ongetwijfeld, als ingewijde, toegang moet hebben gehad tot de geheimste leringen van deze grote wijze uit Samos, onbekend zou zijn geweest met zo'n eenvoudige sterrenkundige waarheid.

[1] *Wijsheid van Salomo* 11:17.

om elke toekomstige levensvorm te ontwikkelen', terwijl van de aarde wordt gezegd dat ze is voorbestemd om de moeder te worden van alles wat vanaf dat moment uit haar schoot zal ontstaan.

Nog duidelijker is de taal van Marcus Antoninus in zijn gesprek met zichzelf:

> De natuur van het heelal schept nergens zoveel genoegen in als om alle dingen te veranderen en ze in een andere vorm te presenteren. Het is haar een lust om, terwijl ze bezig is met het ene spel, al weer aan een ander te beginnen. De stof staat haar ter beschikking als een stuk was, en ze maakt er alle vormen en gedaanten van. Nu maakt ze *een vogel*, *dan uit de vogel een dier* – nu een *bloem*, dan een kikker, en ze verheugt zich over haar eigen magische prestaties, zoals mensen plezier hebben in de producten van hun eigen verbeelding.[1]

Voordat een van onze tegenwoordige leermeesters aan evolutie dacht, onderwezen de Ouden ons, in de geschriften van Hermes, dat de natuur niet abrupt te werk gaat, dat ze nooit met horten en stoten vooruitgaat, dat alles in haar werken langzame harmonie is, en dat er niets plotseling gebeurt, zelfs niet een gewelddadige dood.

De langzame ontwikkeling uit vroeger bestaande vormen was een lering van de rozenkruiser-illuminati. De *tres matres* (drie moeders) toonden Hermes de mysterieuze voortgang van hun werk, vóór ze zich aan de alchemisten van de middeleeuwen openbaarden. Deze drie moeders zijn, in de hermetische taal, het symbool van licht, warmte, en elektriciteit of magnetisme; de laatste twee zijn even omzetbaar als alle krachten of werkingen die een rol spelen bij de moderne 'wisselwerking van krachten'. Synesius vermeldt stenen boeken die hij in de tempel van Memphis vond, waarop de volgende zin stond gegraveerd: 'De ene *natuur* verheugt zich in de andere, de ene natuur zegeviert over de andere, de ene natuur schuift de andere terzijde, en alle tezamen zijn *één*.'[2]

De rusteloosheid, die een ingewortelde eigenschap is van de stof, wordt weergegeven in het gezegde van Hermes: 'Het leven van Ptah is activiteit'; en Orpheus noemt de natuur πολυμήχανος μήτηρ, 'de moeder die vele dingen maakt', of de ingenieuze, de ontwerpende, de vindingrijke moeder.

Proctor zegt: 'Alles *wat op en in de aarde is, alle plantenvormen*, en (258)
alle diervormen, onze lichamen, onze hersenen, zijn gevormd uit grondstoffen, die vanuit de diepten van de ruimte die ons aan alle kanten

[1] *Op.cit.* (*Coelum terrae*).

[2] Toegeschreven aan de zoroastriër *Osthán*, of Hostanes.

omringt, zijn aangetrokken.' De hermetici en de latere rozenkruisers beweerden dat alle zichtbare en onzichtbare dingen door de strijd tussen licht en duisternis werden voortgebracht, en dat elk stofdeeltje een vonk van de goddelijke essentie – of licht, *geest* – in zich heeft, die, door zijn neiging om zich uit zijn inwikkeling te bevrijden en tot de centrale bron terug te keren, beweging in de deeltjes teweegbracht; en uit beweging ontstonden vormen. Hargrave Jennings citeert het volgende uit Robertus de Fluctibus:

> Zo hebben alle mineralen in deze levensvonk de rudimentaire mogelijkheden van planten en groeiende organismen; zo hebben alle planten rudimentaire gewaarwordingen die hen (in de loop van de eeuwen) misschien in staat zullen stellen zich te vervolmaken en zich om te vormen tot nieuwe zich voortbewegende wezens, lager of hoger van graad, edeler of onedeler in hun verrichtingen; zo zouden alle planten en alle gewassen (via zijwegen) als het ware op belangrijker hoofdwegen van onafhankelijke, meer volledige vooruitgang kunnen komen, door hun oorspronkelijke vonk zich te laten uitbreiden en met een grotere en levendiger kracht te laten trillen, en vooruit te stuwen met een ruimer, verder ontwikkeld doel, alles tot stand gebracht door planetaire invloed, bestuurd door de onzichtbare geesten (of werkers) van de grote oorspronkelijke architect.[1]

Licht, het eerst in *Genesis* vermeld, wordt door de kabbalisten sefira genoemd, of de goddelijke *intelligentie*, de moeder van alle sefiroth, terwijl de *verborgen wijsheid* de vader is. Licht is de eerstgeborene en de eerste uitstraling van het allerhoogste; en licht is leven, zegt de evangelist. Beide zijn elektriciteit – het levensbeginsel, de *anima mundi*, die het heelal doordringt, de elektrische bezieler van alle dingen. Licht is de grote proteïsche magiër, en onder de goddelijke wil van de architect schonken zijn veelsoortige, almachtige golven het leven aan iedere vorm en aan ieder levend wezen. Uit zijn uitzettende, elektrische schoot komen *stof* en *geest* voort. In zijn stralen ligt het begin van alle natuurkundige en scheikundige werking en van alle kosmische en spirituele verschijnselen; het bezielt en ontbindt; het geeft leven en veroorzaakt de dood, en vanuit zijn oorspronkelijke punt kwamen geleidelijk de ontelbare werelden, zichtbare en onzichtbare hemellichamen, tot bestaan. Aan de straal van deze *eerste* moeder, één in drie, 'ontstak God' volgens Plato 'een vuur, dat we nu de zon noemen',[2] en dat *niet* de oorzaak is van licht en ook niet van warmte, maar alleen het brandpunt of, zoals we misschien kunnen zeggen, de lens

[1] Hargrave Jennings, *The Rosicrucians*, 1870, blz. 204.
[2] *Timaeus*, 39b.

waardoor de stralen van het oorspronkelijke licht worden verstoffelijkt, en geconcentreerd op ons zonnestelsel. Deze stralen brengen alle wisselwerkingen van krachten teweeg.

Tot zover wat de eerste van Proctors stellingen betreft; laten we ons nu (259)
richten op de tweede.

Het boek waarop we de aandacht hebben gevestigd, bevat een reeks van twaalf artikelen, waarvan het laatste is getiteld 'Gedachten over astrologie'. De schrijver behandelt het onderwerp met zoveel meer eerbied dan gebruikelijk is bij mensen van zijn soort, dat hij er kennelijk veel aandacht aan heeft gewijd. Hij gaat zelfs zover dat hij zegt: 'Wanneer we de zaak goed beschouwen, moeten we erkennen . . . dat, van alle vergissingen die mensen maken in hun verlangen de toekomst te doorgronden, de astrologie de waardigste, we kunnen zelfs zeggen de redelijkste, is.'[1]

Hij erkent dat: 'De hemellichamen het lot van mensen en volkeren *inderdaad* onmiskenbaar beheersen; we zien immers dat zonder de regelende en weldadige invloeden van de belangrijkste van die bollen – de zon – elk levend wezen op aarde moet sterven.'[2] Hij erkent ook de invloed van de maan, en ziet niets vreemds in de redenering van de Ouden naar analogie dat, indien twee van deze hemellichamen zoveel invloed hebben op de aarde, het 'vanzelfsprekend is om aan te nemen dat ook de andere aan de Ouden bekende bewegende lichamen hun bijzondere vermogens bezitten'.[3] De professor ziet zelfs niets onredelijks in hun veronderstelling dat de invloeden die door de langzamer bewegende planeten worden uitgeoefend, 'zelfs krachtiger zouden kunnen zijn dan die van de zon zelf'. Proctor denkt dat het astrologische stelsel

> geleidelijk en misschien experimenteel is ontstaan'. Sommige invloeden kunnen zijn afgeleid uit waargenomen gebeurtenissen, bijvoorbeeld het lot van deze of gene koning of bevelhebber, die astrologen ertoe brachten om bijzondere invloeden toe te schrijven aan de planetaire aspecten zoals die zich op het moment van zijn geboorte voordeden. Andere kunnen zijn verzonnen, en later algemeen zijn aangenomen omdat ze door enkele *merkwaardige samenlopen van omstandigheden* werden bevestigd.[4]

Een geestige grap kan heel aardig klinken, zelfs in een geleerd artikel, en de uitdrukking 'samenloop van omstandigheden' kan worden toegepast op alles wat we niet graag aanvaarden. Maar een sofisme is geen onmis-

[1] *Our Place among Infinities*, blz. 313.
[2] *Op.cit*.
[3] *Op.cit*., blz. 313-14.
[4] *Op.cit.*, blz. 314-15.

kenbare waarheid, en nog minder een wiskundig bewijs, en alleen dit zou als baken moeten dienen – tenminste voor astronomen. De astrologie is een *even onfeilbare* wetenschap als de astronomie zelf, maar op voorwaarde dat de uitleggers ervan even onfeilbaar zijn; en het is deze zo moeilijk te verwezenlijken voorwaarde, *sine qua non*, die steeds een struikelblok voor beide is gebleken. De astrologie verhoudt zich tot exacte astronomie als de psychologie tot de exacte fysiologie. In de astrologie en de psychologie moet men zich buiten de zichtbare wereld van de stof begeven en het gebied van de transcendente geest betreden. Het is de oude strijd tussen de scholen van Plato en van Aristoteles, en in onze eeuw van sadducese scep-
(260) sis zal eerstgenoemde niet zegevieren over de tweede. Proctor gedraagt zich in zijn vak zoals de liefdeloze mens in de Bergrede, die altijd bereid is de aandacht van het publiek te vestigen op de splinter in het oog van zijn verachte broeder, maar de balk in zijn eigen oog niet opmerkt. Als we de fouten en belachelijke misslagen van de astronomen moesten vermelden dan vrezen we dat deze in aantal die van de astrologen verre zouden overtreffen. De gebeurtenissen van onze tijd rechtvaardigen Nostradamus volledig, die door onze sceptici zo werd bespot. In een oud boek met voorspellingen, uitgegeven in de 15de eeuw (een uitgave van 1453), lezen we onder andere astrologische voorspellingen het volgende:[1]

Over tweemaal tweehonderd jaar
Zal de Beer de Halve Maan aanvallen;
Maar als de Haan en de Stier zich verenigen
Zal de Beer niet zegevieren.
En tweemaal tien jaar later –
Laat de Islam dan weten en vrezen
Dat het Kruis standhoudt, de Halve Maan zal afnemen,
Ontbinden en verdwijnen.

Precies tweemaal tweehonderd jaar na de datum van die voorspelling hadden we de Krimoorlog, waarin het verbond van de Franse Haan en de Engelse Stier zich mengde in de politieke plannen van de Russische Beer. In 1856 was de oorlog voorbij, en Turkije, of de Halve Maan, ontsnapte ternauwernood aan zijn ondergang. Dit jaar (1876) hebben de meest onverwachte politieke gebeurtenissen plaatsgevonden, en *tweemaal tien jaar* zijn voorbijgegaan sinds de vrede werd getekend. Alles schijnt op de

[1] De bibliotheek van een familielid van de schrijfster bevat een exemplaar van een Franse uitgave van dit unieke werk. De voorspellingen worden gedaan in oud-Frans, en zijn voor een lezer van hedendaags Frans heel moeilijk te ontcijferen. We geven daarom een Engelse vertaling ervan, die zou zijn ontleend aan een boek dat in het bezit is van een heer uit Somersetshire in Engeland.

vervulling van de oude voorspelling te wijzen; de toekomst zal ons leren of de islamitische Halve Maan, die inderdaad schijnt *af te nemen*, onherroepelijk zal 'afnemen, ontbinden en verdwijnen' als gevolg van de huidige moeilijkheden.

Om de ketterse feiten waarop hij in zijn streven naar kennis schijnt te zijn gestuit, weg te redeneren, is Proctor in zijn werk meer dan eens genoodzaakt zijn toevlucht te nemen tot deze 'merkwaardige samenlopen van omstandigheden'. Een van de merkwaardigste wordt door hem in de volgende woorden in een voetnoot (blz. 301) meegedeeld:

> Ik zal hier niet stilstaan bij de merkwaardige samenloop van omstandigheden dat – indien Chaldeeuwse astrologen de ring van Saturnus niet hadden ontdekt – zij de god in overeenstemming daarmee weergaven in een ring, en *drievoudig*. . . . Een zeer middelmatige kennis van de optica – waartoe we op grond van de aanwezigheid van optische instrumenten onder Assyrische overblijfselen redelijkerwijs (261)
> kunnen concluderen – zou tot de ontdekking van de ringen van Saturnus en de manen van Jupiter hebben kunnen leiden. . . . (Bel, de Assyrische Jupiter, werd soms voorgesteld met vier vleugels met sterren op de uiteinden.) *Maar het is mogelijk dat dit slechts samenlopen van omstandigheden zijn*.

Kortom, deze theorie van de samenloop van omstandigheden van Proctor doet ons tenslotte meer aan een wonder denken dan de feiten zelf. Onze vrienden de sceptici schijnen een onverzadigbare honger te hebben naar samenlopen van omstandigheden. We hebben in het vorige hoofdstuk voldoende bewijzen bijeengebracht om aan te tonen dat de Ouden even goede optische instrumenten moeten hebben gebruikt als die welke wij nu bezitten. Waren de instrumenten van Nebukadnezar van zo middelmatige sterkte, en de kennis van zijn astronomen zo verachtelijk gering, wanneer, volgens Rawlinsons interpretatie van de tegels, de Birs-Nimrud, of tempel van Borsippa, zeven verdiepingen had die de concentrische cirkels van de zeven sferen symboliseerden, en elke verdieping was gebouwd van tegels en metalen die overeenkwamen met de kleur van de heersende planeet van de sfeer die men wilde weergeven? Is het opnieuw een samenloop van omstandigheden dat ze aan elke planeet de kleur toekenden die volgens onze meest recente ontdekkingen met een telescoop de juiste bleek te zijn?[1] En is het alweer een samenloop van omstandigheden dat Plato in de *Timaeus* liet blijken dat hij bekend was met de onvernietigbaarheid van de stof, het behoud van energie en van de wisselwerking van krachten? 'Het laatste woord van de moderne filosofie', zegt Jowett, 'is continuïteit en

[1] Zie Rawlinson, in *Journal of the Royal Asiatic Society*, deel 18, blz. 17-19.

ontwikkeling, maar voor Plato *is dit het begin en de grondslag van de wetenschap*.'[1]

Het oorspronkelijke element van de oudste religies was in essentie *sabaeïsch*, en we beweren dat hun mythen en allegorieën – indien ze op de juiste manier en grondig worden verklaard – bij de meest exacte astronomische denkbeelden van deze tijd zullen passen. We gaan zelfs verder: er is bijna geen wetenschappelijke wet – hetzij van de fysische astronomie of van de fysische geografie – die niet gemakkelijk in hun vindingrijk samengestelde fabels zou kunnen worden aangewezen. Ze allegoriseerden zowel de belangrijkste als de geringste oorzaken van de bewegingen van de hemellichamen; de aard van elk verschijnsel werd verpersoonlijkt; en in de mythische levensbeschrijvingen van de Olympische goden en godinnen kan iemand die goed op de hoogte is van de meest recente grondbeginselen van de natuur- en scheikunde, hun oorzaken, onderlinge werkingen en betrekkingen in de houding en het gedrag van de wispelturige goden belichaamd vinden. De atmosferische elektriciteit wordt in haar neutrale en latente toestand gewoonlijk belichaamd in halfgoden en -godinnen, van wie het werkterrein meer tot de aarde beperkt is, en die, wanneer ze van tijd tot tijd naar hogere goddelijke gebieden opstijgen, de elektrische lading van hun temperament altijd *strikt in verhouding tot de grotere afstand tot het aardoppervlak* laten blijken; de wapens van Hercules en Thor waren nooit dodelijker (262) dan wanneer de goden zich in de wolken verhieven. We moeten niet vergeten dat de Olympische Jupiter, voordat hij door het genie van Phidias werd vermenselijkt tot de almachtige God, de *Maximus*, de God van de goden, en op die manier aan de verering van de menigte werd overgeleverd, in de vroegste en duistere wetenschap van de symboliek het geheel van alle kosmische krachten in zijn persoon en in zijn eigenschappen belichaamde. De mythe was minder metafysisch en ingewikkeld, maar als uitdrukking van de natuurfilosofie welsprekender. Zeus, het mannelijke element van de schepping – met Chthonia-Vesta (de aarde) en Mētis (het water), de eerste van de Oceaniden (de vrouwelijke beginselen) – werd volgens Porphyrius en Proclus beschouwd als de *zōon-ek-zōōn*, het hoofd van alle levende wezens. In de theogonie van Orpheus, de oudste van alle, vertegenwoordigde hij metafysisch gesproken zowel de *potentia* (macht) als de *actus* (handeling), de ongeopenbaarde *oorzaak* en de demiurg, of actieve schepper als emanatie vanuit de onzichtbare macht. In laatstgenoemde hoedanigheid (van demiurg) ontdekken we in hem, samen met zijn partners, de machtigste werktuigen van de kosmische evolutie – namelijk scheikundige affiniteit, atmosferische elektriciteit, aantrekking en afstoting.

[1] Jowett, *The Dialogues of Plato,* inleiding tot de *Timaeus*, deel 2, blz. 509.

Wanneer we de beschrijvingen van hem in deze fysieke hoedanigheid bestuderen, ontdekken we hoe goed de Ouden bekend waren met alle leringen van de natuurkunde in hun recente ontwikkeling. In de pythagorische bespiegelingen werd Zeus later de metafysische drie-eenheid, de monade die vanuit haar onzichtbare ZELF de *actieve* oorzaak, het gevolg en de intelligente wil ontwikkelt, die gezamenlijk de *tetraktis* vormen. Nog later zien we dat de eerste neoplatonisten de oorspronkelijke monade geheel buiten beschouwing laten, omdat ze voor het menselijk verstand volkomen onbegrijpelijk is, en alleen speculeren over de *demiurgische triade* van deze godheid, die in haar gevolgen zichtbaar en begrijpelijk zou zijn; vandaar de metafysische voortzetting van deze opvatting van Zeus de vader, Zeus *Poseidon*, of *dunamis*, de zoon en de macht, en de geest of *nous*, bij Plotinus, Porphyrius, Proclus en andere filosofen. Deze triade werd ook in haar geheel aangenomen door de school van Irenaeus in de 2de eeuw; het belangrijkste verschil tussen de leringen van de neoplatonisten en die van de christenen berustte slechts op het geforceerde versmelten door de christenen van de onbegrijpelijke monade met haar scheppende, zich verwerkelijkende drie-eenheid.

In zijn astronomische aspect heeft Zeus-Dionysus zijn oorsprong in de dierenriem, het oude zonnejaar. In Lybië nam hij de vorm aan van een ram, en is hij identiek met de Egyptische Amun, die Osiris, de stiergod, verwekte. Osiris is ook een verpersoonlijkte emanatie van de Vader-Zon, en hijzelf is de zon in de Stier. De Moeder-Zon is de zon in Ram. Als laatstgenoemde wordt Jupiter in de gedaante van een ram voorgesteld, en als Jupiter-Dionysus of Jupiter-Osiris is hij de stier. Dit dier is, zoals bekend, het symbool van de scheppende kracht; bovendien verklaart de kabbala, in de geschriften van een van zijn belangrijkste uitleggers (263)
Shimon ben Yochai,[1] de oorsprong van deze vreemdsoortige verering van stieren en koeien. Noch Darwin noch Huxley – de grondleggers van de evolutieleer en haar noodzakelijke complement, de transformatie van de soorten – kunnen iets inbrengen tegen de redelijkheid van dit symbool, behalve misschien een natuurlijk gevoel van onbehagen als ze zien dat de Ouden hun zelfs in deze nieuwe ontdekking vóór waren. Elders zullen we de leer van de kabbalisten geven, zoals deze door Shimon ben Yochai wordt onderwezen.

Het is gemakkelijk te bewijzen dat sinds onheuglijke tijden Saturnus of Kronos, van wie de ring zeer beslist door de Chaldeeuwse astrologen was ontdekt, en van wie de symboliek geen ‘samenloop van omstandigheden’ is, werd beschouwd als de vader van Zeus, vóórdat deze zelf de vader van

[1] Hij leefde in de 1ste eeuw n.Chr.

alle goden, en de hoogste godheid, werd. Hij was de Bel of Baäl van de Chaldeeën, en was oorspronkelijk bij hen ingevoerd door de Akkadiërs. Rawlinson houdt vol dat laatstgenoemden uit Armenië kwamen, maar als dat zo is, hoe kunnen we dan het feit verklaren dat Bel slechts een Babylonische verpersoonlijking is van Śiva of Bala van de hindoes, de vuurgod, de almachtige, scheppende en tegelijkertijd vernietigende godheid, in vele opzichten hoger dan Brahmā zelf?

Een orfische hymne zegt:

> Zeus is de eerste en de laatste, het hoofd en de ledematen; uit hem kwamen alle dingen voort. Hij is een man en een onsterfelijke nimf (het mannelijke en vrouwelijke element); de ziel van alle dingen, de belangrijkste drijvende kracht in het vuur; hij is de zon en de maan; de bron van de oceaan; de demiurg van het heelal; één kracht, één God; de machtige schepper en heerser van de kosmos. Alles, vuur, water, aarde, ether, nacht, de hemelen, Mētis, de oorspronkelijke architecte (de Sophia van de gnostici en de Sefira van de kabbalisten), de schone Eros, Cupido, alles ligt besloten binnen de reusachtige omvang van zijn schitterende lichaam![1]

Deze korte hymne omvat de basis van elk mythisch denkbeeld. De verbeelding van de Ouden bleek even grenzeloos als de zichtbare manifestaties van de godheid zelf, die hun de onderwerpen voor hun allegorieën verschafte. Toch weken deze, hoe buitensporig ze ook schijnen, nooit af van de twee hoofddenkbeelden die men in hun heilige beeldspraak altijd naast elkaar kan vinden, namelijk een streng vasthouden aan zowel het fysieke als het ethische of spirituele aspect van de natuurwet. Hun metafysisch onderzoek kwam nooit in botsing met wetenschappelijke waarheden, en hun religies kunnen met recht de psychofysiologische geloofsovertuigingen van de priesters en wetenschappers worden genoemd, die ze bouwden op de overleveringen van de jeugdige wereld zoals de nietverfijnde denkers van de eerste rassen deze hadden ontvangen, en op hun eigen proefondervindelijke kennis die rijk is aan alle wijsheid van de tussenliggende eeuwen.

(264) Wat de zon betreft, zou men geen beter beeld kunnen vinden voor Jupiter die zijn gouden stralen uitzendt dan door deze uitstraling te verpersoonlijken in Diana, de alles verlichtende maagd Artemis, van wie de oudste naam Diktynna was, letterlijk de uitgezonden *straal*, afgeleid van het woord *dikein*. De maan geeft zelf geen licht, en schijnt alleen door het weerkaatste licht van de zon; vandaar de symboliek van zijn dochter, de

[1] Stobaeus, *Eclogae*; vgl. T. Taylor, *Mystical Hymns of Orpheus*, Londen, 1896, blz. 48.

godin van de maan, en van haarzelf als Luna, Astartē of Diana. Als de Diktynna van Kreta draagt ze een krans, gemaakt van de magische plant *diktamnon* of *dictamnus*, de altijd groene struik; het aanraken daarvan zou tegelijkertijd leiden tot somnambulisme en ten slotte tot het volledig genezen daarvan; als Eilithyia en Juno Pronuba is ze de godin die heerst over de geboorten; ze is een asclepische godheid, en het gebruik van de dictamnuskrans in verband met de maan bewijst nog eens de nauwkeurige waarnemingen van de Ouden. Deze plant is in de plantkunde bekend om haar sterk kalmerende werking; ze groeit overvloedig op de berg Dikti op Kreta; volgens de beste autoriteiten op het gebied van dierlijk magnetisme werkt de maan in op de sappen en het zenuwstelsel of de zenuwcellen, de zetel waaruit alle zenuwvezels voortkomen die zo'n belangrijke rol spelen bij hypnose. Gedurende de bevalling werden de Kretenzer vrouwen met deze plant bedekt, en de wortels ervan werden haar toegediend als het beste middel om acute pijn te verzachten en de prikkelbaarheid te verminderen die op dat moment zo gevaarlijk is. Ze werden bovendien binnen de omheining gebracht van de aan de godin gewijde tempel, en zo mogelijk onder de directe stralen van de schitterende dochter van Jupiter – de heldere, warme oosterse maan.

De brahmanen en boeddhisten hebben ingewikkelde theorieën over de invloed van de zon en de maan (de mannelijke en vrouwelijke elementen), die de negatieve en positieve beginselen, de tegengestelden van de magnetische polariteit, zouden bevatten. 'De invloed van de maan op vrouwen is welbekend', zeggen alle schrijvers over magnetisme; en zowel Ennemoser als Du Potet bevestigen de theorieën van de hindoezieners in alle bijzonderheden.

De opmerkelijke eerbied die de boeddhisten betoonden aan de saffier, die ook in alle andere landen aan de maan was gewijd, kan wel eens veel meer op wetenschappelijke juistheid blijken te berusten dan op ongegrond bijgeloof. Ze schreven er een heilige magische kracht aan toe, wat elke onderzoeker van de psychische hypnose onmiddellijk zal begrijpen, want zijn gepolijste, donkerblauwe oppervlak brengt bijzondere somnambulistische verschijnselen teweeg. De verschillende invloeden van de kleuren van het prisma op de groei van planten, en vooral die van de 'blauwe straal', zijn pas kortgeleden erkend. De wetenschappers twistten over het verschil in verwarmingsvermogen van de stralen van het prisma, totdat generaal Pleasonton door een reeks proeven bewees dat de groei van dieren en planten onder de blauwe straal, de meest elektrische van alle, met magische snelheid toenam. Zo toont Amoretti's onderzoek naar de elektrische polariteit van edelstenen aan dat de diamant, de granaat en de amethist elektrisch (265)

negatief zijn, terwijl de saffier positief is[1]. Zo kunnen we bewijzen dat de meest recente wetenschappelijke experimenten slechts bevestigen wat aan de hindoewijzen bekend was vóór een van de moderne universiteiten was gesticht. Een oude hindoelegende zegt dat Brahmā-Prajāpati, die op zijn eigen dochter Ushas (de hemel, soms ook de dageraad) verliefd was geworden, de vorm aannam van een hertenbok (*riśya*), en Ushas die van een ree (*rohit*), en zo de eerste zonde beging.[2] Toen de goden zo'n ontheiliging zagen, werden ze zo bang dat ze hun meest afschrikwekkende lichamen verenigden – iedere god bezit zoveel lichamen als hij wil – en ze Bhūtavat (de geest van het kwaad) voortbrachten, die door hen opzettelijk was geschapen om de *incarnatie* van de eerste zonde die door Brahmā zelf was begaan, te vernietigen. Toen hij dit zag had Brahmā-Hiraṇyagarbha[3] bitter berouw, begon mantra's, of zuiveringsgebeden, op te zeggen, en liet in zijn verdriet een traan op de aarde vallen, de *heetste* die ooit uit een oog viel; en daaruit ontstond de eerste saffier.

Deze half volks-, half gewijde legende toont aan dat de hindoes wisten welke van de prismatische kleuren de meest elektrische was; bovendien was de bijzondere invloed van de saffier even goed omschreven als die van alle andere mineralen. Orpheus leert ons hoe het mogelijk is door een magneet een heel gezelschap te beïnvloeden;[4] Pythagoras besteedt bijzondere aandacht aan de kleur en aard van edelstenen, terwijl Apollonius van Tyana zijn leerlingen de verborgen eigenschappen van al die stenen meedeelt, zijn met edelstenen bezette ringen dagelijks wisselt, waarbij hij elke dag van de maand een bepaalde steen draagt, overeenkomstig de wetten van de goddelijke astrologie.[5] De boeddhisten beweren dat de saffier gemoedsrust en gelijkmoedigheid teweegbrengt, en alle kwade gedachten verjaagt door in de mens een gezonde bloedsomloop te bevorderen. Dat doet een batterij met een goed gericht fluïdum ook, zeggen onze elektriciens. 'De saffier', zeggen de boeddhisten, 'zal [voor de geest van de mens] gesloten deuren en woningen openen, wekt het verlangen om te bidden op, en brengt meer rust dan elke andere edelsteen; maar hij die hem wil dragen moet een zuiver en heilig leven leiden.'[6]

---

[1] D.G. Kieser, *Archiv für den Thier-Magnetismus*, deel 4, blz. 62. In feite waren veel oude symbolen slechts woordspelingen op namen.

[2] Zie het *Aitareya-Brāhmaṇam*, boek 3, hfst. 3, 33.

[3] Brahmā wordt door de hindoe-brahmanen ook *Hiraṇyagarbha* of de eenheidsziel genoemd, terwijl *Amrita* de hoogste ziel is, de eerste oorzaak die vanuit zichzelf de scheppende Brahmā emaneerde.

[4] Gesnerus, *Orpheōs apanta*, zie onder *Magnes*, blz. 321.

[5] Philostratus, *Vita Apollonii*, 3:41.

[6] *Marbodi liber lapidum*, Göttingen, 1799.

Diana-Luna is de dochter van Zeus bij Proserpina, die de aarde in haar actieve toestand voorstelt, en volgens Hesiodus is ze als Diana-Eilythia-Lucina Juno's dochter. Maar Juno, door Kronos of Saturnus verslonden, en (266) door de Oceanide Mētis weer tot leven gewekt, is ook bekend als de aarde. Saturnus – als de evolutie van de tijd – verzwelgt de aarde in een van de prehistorische catastrofes; en pas wanneer Mētis (de wateren) het vasteland bevrijdt door zich in haar vele beddingen terug te trekken, zou Juno haar eerste gedaante weer worden teruggegeven. Het denkbeeld wordt uitgedrukt in vers 9 en 10 van het eerste hoofdstuk van *Genesis*. In de veelvuldige echtelijke twisten tussen Juno en Jupiter wordt het altijd zo voorgesteld dat Diana de rug toekeert aan haar moeder en haar vader toelacht, hoewel ze zijn vele pleziertjes afkeurt. Men zegt dat de Thessalische magiërs gedurende zulke verduisteringen door de macht van hun betoveringen en bezweringen haar aandacht op de aarde moesten doen richten, en de Babylonische astrologen en magiërs hielden met hun bezweringen niet op vóór ze een verzoening tussen het geprikkelde echtpaar tot stand hadden gebracht, waarna Juno 'stralend glimlachte tegen de schitterende godin' Diana, die, terwijl ze haar voorhoofd met haar halve maan tooide, naar haar jachtveld in de bergen terugkeerde.

Volgens ons stelt deze mythe de verschillende schijngestalten van de maan voor. Wij bewoners van de aarde zien nooit meer dan de ene helft van onze schitterende satelliet, die dus aan haar moeder Juno *de rug* toekeert. De zon, de maan en de aarde veranderen ten opzichte van elkaar voortdurend van plaats. Met de *nieuwe* maan komt er altijd verandering van weer; en soms zouden wind en stormen ons heel goed kunnen doen denken aan een twist tussen de zon en de aarde, vooral wanneer eerstgenoemde achter rommelende donderwolken schuilgaat. Bovendien is de nieuwe maan onzichtbaar wanneer haar donkere kant naar ons is toegekeerd; pas na een *verzoening* tussen zon en aarde wordt een schitterende halve maan zichtbaar aan de kant die het dichtst bij de zon is, hoewel de maan ditmaal niet door *rechtstreeks* ontvangen zonlicht wordt verlicht, maar door zonlicht dat van de aarde wordt weerkaatst naar de maan en door haar weer naar ons. Vandaar dat men over de Chaldeeuwse astrologen en de Thessalische magiërs, die waarschijnlijk de loop van de hemellichamen even nauwkeurig waarnamen en bepaalden als een Babinet, zei dat ze door hun bezweringen de maan dwongen op de aarde neer te dalen, d.w.z. haar sikkel te tonen, wat ze pas kon doen nadat ze 'de stralende glimlach' van haar moeder – de aarde – had ontvangen, die deze pas na de echtelijke verzoening vertoonde. Na haar hoofd met haar halve maan te hebben getooid, keert Diana-Luna terug naar *haar bergen* om te jagen.

Wat het in twijfel trekken van de werkelijke kennis van de Ouden op grond van hun '*bijgelovige* conclusies uit natuurverschijnselen' betreft, dit is even gepast als wanneer onze nakomelingen over 500 jaar de leerlingen van prof. Balfour Stewart als domoren *uit de oudheid* en hemzelf als een filosoof zonder diepgang zouden beschouwen. Indien de moderne wetenschap, vertegenwoordigd door deze geleerde, het niet beneden zich acht
(267) experimenten te doen om uit te maken of het verschijnen van de vlekken op de oppervlakte van de zon op een of andere manier verband houdt met de aardappelziekte, en ontdekt dat *dit het geval is*, en bovendien dat 'de aarde ernstig wordt beïnvloed door wat er in de zon plaatsvindt'[1], waarom moeten de astrologen uit de oudheid dan voor dwazen of domoren worden uitgemaakt? Tussen natuurlijke en goddelijke astrologie bestaat hetzelfde verband als tussen fysiologie en psychologie, het fysieke en het ethische. Al werden deze wetenschappen in latere eeuwen door enkele op geld beluste bedriegers tot kwakzalverij verlaagd, is het dan juist om de beschuldiging uit te breiden tot die indrukwekkende figuren uit de oudheid die door hun volhardende studie en heilige leven aan Chaldea en Babylonië onsterfelijke roem hebben gegeven? We kunnen deze Ouden toch moeilijk als bedriegers beschouwen nu blijkt dat ze vanaf het observatorium op de top van de 'met wolken omgeven Bel', zoals prof. Draper het uitdrukt, juiste astronomische waarnemingen hebben gedaan, die teruggaan tot 'minder dan 100 jaar na de zondvloed'. Indien hun methode om de grote sterrenkundige waarheden in te prenten in de denkwereld van het volk, verschilde van het 'onderwijsstelsel' van onze eeuw en sommigen belachelijk toeschijnt, dan blijft de vraag nog onbeantwoord: welk van de twee stelsels was het beste? Bij hen ging wetenschap hand in hand met religie, en was het denkbeeld van God onafscheidelijk van dat van zijn werken. Terwijl in onze eeuw niet één op de 10.000 mensen weet – als hij dit feit zelfs al ooit heeft geweten – dat de planeet Uranus volgt op Saturnus, en in 84 jaar om de zon draait, en dat Saturnus volgt op Jupiter en 29½ jaar nodig heeft om zijn baan geheel te doorlopen, terwijl Jupiter zijn omloop in 12 jaar volbrengt, en terwijl aan de ongeletterde massa van het volk van Babylon en Griekenland het denkbeeld was bijgebracht dat Uranus de vader van Saturnus, en Saturnus die van Jupiter was, en terwijl zij ze verder evenals al hun satellieten en manen als godheden beschouwden, dan kunnen we daaruit misschien afleiden dat er, terwijl de Europeanen Uranus pas in 1781 ontdekten, in de bovengenoemde mythen een merkwaardige samenloop van omstandigheden kan worden opgemerkt.

[1] *The Sun and the Earth*, lezing door prof. Balfour Stewart, Manchester, 13 november 1872.

We hoeven slechts een algemeen boek over astrologie op te slaan, en de beschrijvingen die in de *Fabel van de twaalf huizen* besloten liggen te vergelijken met de meest recente ontdekkingen van de wetenschap over de aard van de planeten en van de elementen in elke ster, om in te zien dat de Ouden zonder enige spectroscoop daarvan volledig op de hoogte waren. Tenzij men ook dit feit beschouwt als 'een samenloop van omstandigheden', kunnen we tot op zekere hoogte de hoeveelheid zonnewarmte en zonlicht op, en de aard van, de planeten leren kennen, eenvoudig door een studie te maken van hun symbolische weergave in de Olympische goden en de twaalf tekens van de dierenriem, aan elk waarvan in de astrologie een bijzondere eigenschap wordt toegekend. Indien de godinnen van onze eigen planeet in geen enkel opzicht verschillen van andere goden en godin- (268)
nen, maar allemaal dezelfde fysieke aard hebben, volgt hieruit dan niet dat de wachters, die dag en nacht uitkeken vanaf de top van de toren van Bel en contact onderhielden met de als helden voorgestelde godheden, veel eerder dan wij het fysieke één-zijn van het heelal hadden opgemerkt, en ook het feit dat de planeten hierboven van precies dezelfde scheikundige elementen zijn gemaakt als onze eigen planeet? De zon in Ram – in de astrologie omschreven als een mannelijk, dag-, hoofd-, equinoctaal, oostelijk teken, warm en droog – weerspiegelt volledig de aard die aan de wispelturige 'Vader van de goden', Jupiter, wordt toegeschreven. Wanneer de boze Zeus-Akrios uit zijn vurige gordel de bliksemflitsen rukt, die hij vanuit de hemel slingert, scheurt hij de wolken uiteen, en daalt als Jupiter *Pluvius* in regenvlagen neer. Hij is de grootste en hoogste god, en zijn bewegingen zijn even snel als de bliksem zelf. Het is bekend dat de planeet Jupiter zo snel om zijn as wentelt dat ieder punt aan zijn evenaar met een snelheid van 725 km per minuut ronddraait. Een ontzaglijk grote middelpuntvliedende kracht aan de evenaar zou een grote afplatting van de planeet aan de polen hebben teweeggebracht; in Kreta werd de verpersoonlijkte god Jupiter weergegeven zonder oren. De schijf van de planeet Jupiter is omringd door donkere gordels die in breedte verschillen, en in verband schijnen te staan met zijn aswenteling. Ze worden teweeggebracht door verstoringen in zijn atmosfeer. Het gelaat van vader Zeus kreeg volgens Hesiodus vlekken van boosheid toen hij zag dat de titanen van plan waren in opstand te komen.

In Proctors boek schijnen vooral astronomen door de voorzienigheid gedoemd te zijn om allerlei merkwaardige 'samenlopen van omstandigheden' tegen te komen, want hij geeft ons veel gevallen uit het 'grote aantal' en zelfs uit de '*duizenden* feiten [sic]'. Aan deze lijst kunnen we het leger egyptologen en archeologen toevoegen die de laatste tijd de uitver-

koren gunstelingen van de wispelturige *Mevrouw Toeval* zijn geweest, die bovendien gewoonlijk '*welgestelde* Arabieren' en andere oosterse heren uitkiest om voor oriëntalisten die in moeilijkheden verkeren, de rol van welwillende *geniussen* te spelen. Prof. Ebers is een van de meest recente bevoorrechten. Het is een bekend feit dat als Champollion belangrijke schakels nodig had, hij altijd op allerlei onverwachte manieren ermee in aanraking kwam.

Voltaire, de grootste 'ongelovige' van de 18de eeuw, zei altijd dat als er geen God was, men er één moest uitvinden. Volney, ook een 'materialist', ontkent nergens in zijn talrijke geschriften het bestaan van God. Integendeel, hij verklaart verschillende keren duidelijk dat het heelal het werk is van de 'Alwijze', en hij is ervan overtuigd dat er een hoogste instrument, een universele en voor iedereen dezelfde maker is, aangeduid met de naam God.[1] Voltaire wordt tegen het eind van zijn leven een pythagoreeër, en komt tot de volgende conclusie:

(269) Ik heb 40 jaar van mijn pelgrimstocht . . . besteed aan het zoeken naar de steen der wijzen, waarheid genoemd. Ik heb alle adepten van de oudheid, Epicurus en Augustinus, Plato en Malebranche geraadpleegd, en nog verkeer ik in onwetendheid. . . . Het enige wat ik heb verkregen door het vergelijken en combineren van de stelsels van Plato, van de leermeester van Alexander, Pythagoras, en die uit het Oosten, is dit: '*Toeval is een woord zonder betekenis*' . . . De wereld is volgens wiskundige wetten ingericht.[2]

Het is hier op zijn plaats om op te merken dat het struikelblok van Proctor hetzelfde is als dat waarover alle materialistische wetenschappers, van wie hij de meningen slechts herhaalt, zijn gevallen; hij verwart de fysieke en spirituele werkingen van de natuur. Zijn eigen theorie dat de Ouden waarschijnlijk door inductieve redenering kwamen tot het denkbeeld van subtiele invloeden van de meer verafgelegen planeten, door ze te vergelijken met de bekende krachtige invloeden van zon en maan op onze aarde, toont de richting van zijn denken aan. Omdat de wetenschap *bevestigt* dat de zon ons fysieke *warmte* en *licht* schenkt, en de maan invloed heeft op het getij, denkt hij dat de Ouden moeten hebben gedacht dat de andere hemellichamen fysiek dezelfde soort invloed op ons, en indirect op onze lotgevallen, uitoefenen.[3] Hier moeten we enige toelichting geven.

Hoe de Ouden de hemellichamen beschouwden is voor iemand die onbekend is met de esoterische verklaring van hun leringen heel moeilijk

[1] C.F. de Volney, *La loi naturelle*.
[2] *Dictionnaire philosophique*, zie onder 'Philosophie'.
[3] *Our Place among Infinities*, blz. 313ev.

te bepalen. Hoewel de filologie en de vergelijkende theologie zijn begonnen aan het moeilijke werk om dit te analyseren, hebben ze tot nu toe maar weinig resultaat geboekt. De allegorische taal heeft onze commentatoren vaak zozeer van de wijs gebracht, dat ze oorzaken met gevolgen hebben verward, en omgekeerd. Bij het verbazingwekkende verschijnsel van de wisselwerking van krachten zouden zelfs onze grootste wetenschappers veel moeite hebben om uit te maken welke van deze krachten oorzaak, en welke gevolg is, omdat elk van deze om beurten het één en het ander kan zijn en in de andere kan overgaan. Wanneer we dus aan de natuurkundigen vragen: brengt licht warmte voort, of warmte licht? dan zouden we naar alle waarschijnlijkheid als antwoord krijgen dat het beslist zo is dat licht warmte voortbrengt. Goed; maar hoe dan? Bracht de grote maker eerst licht voort, of maakte hij eerst de zon, die de enige verspreider van licht en dus ook van warmte zou zijn? Op het eerste gezicht lijken deze vragen op onwetendheid te wijzen, maar misschien krijgen ze een ander aanzien als we er diep over nadenken. In *Genesis* schept de 'Heer' eerst *licht*, en er zouden drie dagen en drie nachten voorbijgaan vóór hij de zon, de maan en de sterren schept. Deze grove fout tegen de *exacte* wetenschap heeft onder de materialisten veel hilariteit teweeggebracht. Hun lachen zou zeker gerechtvaardigd zijn indien hun stelling dat ons licht en onze warmte van de zon afkomstig zijn, onbetwistbaar was. Tot voor kort is er niets gebeurd (270)
om deze theorie te verwerpen, die, bij gebrek aan een betere, om de uitdrukking van een predikant te gebruiken, 'de alleenheerschappij heeft in het rijk van de hypothese'. De oude zonaanbidders beschouwden de grote Geest als een natuurgod, identiek met de natuur, en de zon als de godheid 'in wie de Heer van het leven woont'. Yama is volgens de hindoetheologie de zon, en 'de zon is de bron van de zielen en van *al het leven*'.[1] Agni, het 'goddelijke vuur', de godheid van de hindoes, is de zon,[2] want het vuur en de zon zijn hetzelfde. Ormazd is licht, de Zon-God of de Gever van Leven. In de hindoefilosofie 'komen de zielen voort uit de ziel van de wereld, en keren erin terug als vonken naar het vuur'.[3] Maar op een andere plaats wordt gezegd dat '*de zon* de ziel *van alle dingen* is; alles is daaruit voortgekomen en zal daarin terugkeren',[4] waaruit blijkt dat de zon hier allegorisch wordt bedoeld, en verwijst naar de *centrale*, onzichtbare zon, GOD, van wie de eerste openbaring sefira was, de emanatie van ain sof – kortom licht.

---

[1] A. Weber, *Indische Studien*, deel 1, blz. 290.
[2] H.H. Wilson, *Rig Veda Saṃhitā*, deel 2, blz. 143.
[3] M. Duncker, *Geschichte des Alterthums*, deel 2, blz. 162.
[4] Adolf Wuttke, *Geschichte des Heidenthums*, deel 2, blz. 262.

Ezechiël zegt: 'Toen keek ik, en zie, een stormwind kwam uit het noorden, een grote wolk, en daarin hulde zich een vuur, en was omgeven door een glans . . . en iets wat de vorm had van een troon en daarboven iets wat eruitzag als een mens . . . en ik zag iets als vuur omgeven door een glans' (*Ezechiël* 1:4, 26, 27). En Daniël spreekt als volgt over de 'Oude van dagen', de kabbalistische ain sof: 'zijn troon bestond uit vuurvlammen, de wielen daarvan uit laaiend vuur. . . . Een stroom van vuur welde op en vloeide voor hem uit'.[1] Zoals de heidense Saturnus, die zijn kasteel van vlammen in de zevende hemel had, had de joodse Jehovah zijn 'kasteel van vuur boven de zevende hemel'.[2]

Indien de beperkte ruimte van dit boek het toeliet, zouden we gemakkelijk kunnen aantonen dat geen van de Ouden, onder wie de zonaanbidders, onze zichtbare zon anders beschouwde dan als een symbool van hun metafysische, onzichtbare, centrale zonnegod. Bovendien geloofden ze *niet* wat de moderne wetenschap ons leert, namelijk dat licht en warmte uit *onze* zon voortkomen, en dat het deze planeet is die alle leven aan onze zichtbare natuur geeft. 'Haar glans is onverwoestbaar', zegt de *Rig-Veda*, 'de intens schitterende, allesdoordringende, ononderbroken, onvergankelijke stralen van Agni houden niet op, nacht noch dag.' Dit sloeg kennelijk op de spirituele, centrale zon, van wie de stralen allesdoordringend en ononderbroken zijn, de eeuwige en onbegrensde gever van leven. HIJ is het *punt*, het middelpunt (dat overal is) van de cirkel (die nergens is), het etherische, spirituele vuur, de ziel en de geest van de allesdoordringende, mysterieuze ether; de wanhoop en het raadsel van de materialist die eens
(271) zal ontdekken dat datgene wat de talloze kosmische krachten in eeuwige wisselwerking doet manifesteren, slechts goddelijke elektriciteit, of beter gezegd *galvanisme*, is, en dat de zon slechts een van de myriaden *magneten* is, die door de ruimte verspreid zijn – een reflector, zoals generaal Pleasonton het noemt; dat de zon niet meer warmte in zich heeft dan de maan of de menigte glinsterende sterren waarmee de ruimte is bezaaid; dat er geen *zwaartekracht* is in de betekenis die Newton daaraan geeft[3],

[1] *Daniël* 7:9-10.

[2] *Book of Enoch*, Oxford, 1838, 14:10ev.

[3] Deze stelling, die als *belachelijk* zal worden bestempeld, maar waarvan we, op gezag van Plato, bereid zijn om aan te tonen dat het een pythagorische lering is (zie Jowetts inleiding tot de *Timaeus*, laatste blz.), evenals die andere dat de zon slechts de lens is waar het licht doorheen gaat, wordt nu door de waarnemingen van generaal Pleasonton uit Philadelphia merkwaardigerwijs bevestigd. Deze onderzoeker komt moedig in opstand tegen de moderne wetenschap, en noemt Newtons middelpuntvliedende en middelpuntzoekende kracht en de wet van de zwaartekracht 'misvattingen'. Onbevreesd verdedigt hij zijn mening tegen de Tyndalls en Huxley's van

maar slechts magnetische aantrekking en afstoting, en dat de beweging van de planeten van het zonnestelsel in hun respectieve banen door hun magnetisme wordt bepaald, op basis van het nog krachtiger magnetisme van de zon, en niet door hun gewicht of door zwaartekracht. Dit en nog veel meer kunnen ze leren, maar tot dat moment moeten we tevreden zijn om alleen maar uitgelachen te worden, in plaats van wegens goddeloosheid levend te worden verbrand, of in een psychiatrische inrichting te worden opgesloten.

De wetten van Manu zijn de leringen van Plato, Philo, Zarathoestra, Pythagoras en van de kabbala. Door middel van laatstgenoemde kan de esoterie van elke religie worden verklaard. De kabbalistische leer van de allegorische vader en zoon, of πατήρ en λόγος, is identiek aan de basis waarop het boeddhisme rust. Mozes kon de verheven geheimen van de religieuze bespiegeling niet aan de menigte onthullen, evenmin als de kosmogonie van het heelal; het geheel berust op de *illusie* van de hindoes, een geschikt masker om het *heilige der heiligen* te verhullen, waardoor zoveel theologen zijn misleid.[1]

De kabbalistische ketterijen krijgen onverwachte steun van de onortho- (272)
doxe theorieën van generaal Pleasonton. Volgens zijn opvatting (die hij op veel onbetwistbaarder feiten baseert dan die waarop orthodoxe weten-

---

onze tijd. We zijn blij zo'n geleerde verdediger aan te treffen van een van de oudste (tot nu toe beschouwd als de *meest absurde*) hermetische *hersenschimmen* (?). (Zie generaal Pleasontons boek, *The Influence of the Blue Ray of the Sunlight, and of the Blue Color of the Sky, in developing Animal and Vegetable Life*, gericht aan het Philadelphisch Genootschap ter Bevordering van de Landbouw.)

[1] In geen enkel land werden de werkelijk esoterische leringen op schrift gesteld. De brahmamaya van de hindoes werd van de ene generatie op de andere *mondeling* overgeleverd. De kabbala werd nooit opgetekend; Mozes vertrouwde die mondeling alleen aan zijn uitverkorenen toe. Het oorspronkelijke, zuivere oosterse gnosticisme was bij de verschillende latere sekten geheel verbasterd en ontaard. Philo zegt in zijn *De sacrificiis Abelis et Caini*, §15, dat er een mysterie is dat *niet* aan de oningewijden *mag worden onthuld*. Plato zwijgt over veel dingen, en zijn leerlingen wijzen voortdurend op dit feit. Iedereen die deze filosofen zelfs maar oppervlakkig heeft bestudeerd, zal bij het lezen van de wetten van Manu duidelijk zien dat ze allemaal uit dezelfde bron hebben geput. 'Dit heelal', zegt Manu (hfst. 1, § 5 en 6) 'bestond alleen *in de eerste goddelijke gedachte*, *nog niet ontvouwd*, *als gewikkeld in duisternis*, niet waarneembaar, niet te omschrijven, niet te ontdekken door het verstand, en niet ontdekt *door openbaring*, alsof het volkomen in slaap verzonken was; toen verscheen in onverminderde glorie de enige zelfbestaande kracht, die zelf niet wordt waargenomen, *haar gedachte uitbreidend,* of *de duisternis* verdrijvend.' Aldus spreekt het eerste wetboek van het boeddhisme. Plato's idee is de *wil*, of logos, de godheid die zich manifesteert. Deze is het eeuwige licht waaruit het zichtbare, *stoffelijke* licht als een *emanatie* voortkomt.

schappers zich baseren) moet de ruimte tussen de zon en de aarde gevuld zijn met een stoffelijke tussenstof, die, voor zover we uit zijn beschrijving kunnen opmaken, met ons kabbalistische astrale licht overeenkomt. Het hierdoorheen gaan van licht moet enorme wrijving veroorzaken. Wrijving brengt elektriciteit voort; en deze elektriciteit en het daarmee verband houdende magnetisme vormen die geweldige natuurkrachten die in, op en rondom onze planeet de verschillende veranderingen teweegbrengen die we overal waarnemen. Hij bewijst dat de warmte van de aarde *niet* direct aan de zon *kan* zijn ontleend, omdat warmte *opstijgt*. De kracht waardoor warmte ontstaat, is een afstotende kracht, zegt hij; en omdat ze verband houdt met positieve elektriciteit, wordt ze aangetrokken naar de hogere luchtlagen door de negatieve elektriciteit daarvan, die altijd samengaat met kou, die tegengesteld is aan positieve elektriciteit. Hij versterkt zijn bewering door aan te tonen dat de aarde, wanneer ze met sneeuw bedekt is en dus niet door de zonnestralen kan worden beïnvloed, het warmst is waar de sneeuwlaag het dikst is. Dit verklaart hij door de theorie dat de warmteuitstraling vanuit het binnenste van de aarde, die positief elektrisch geladen is, aan de *oppervlakte* van de aarde in aanraking komt met de sneeuw die negatief elektrisch geladen is, en warmte veroorzaakt.

Zo toont hij aan dat het helemaal niet de zon is, waaraan we licht en warmte te danken hebben, dat licht een schepping *sui generis* is, die ontstond op het ogenblik dat de godheid zijn *wil uitoefende* en zei: 'Er zij licht', en dat het deze onafhankelijke stoffelijke kracht is die door haar voortdurende, reusachtige snelheid warmte doet ontstaan *door wrijving*. Kortom, het is de eerste kabbalistische emanatie, die generaal Pleasonton aan ons voorstelt, sefira of de goddelijke *intelligentie* (het vrouwelijke beginsel), die samen met ain sof of goddelijke wijsheid (het mannelijke beginsel) al wat zichtbaar en onzichtbaar is voortbracht. Hij lacht om de gangbare theorie van het gloeien van de zon en zijn gasachtige substantie. De weerkaatsing vanuit de fotosfeer van de zon moet volgens hem bij het passeren van de met planeten en sterren gevulde ruimte een enorme hoeveelheid elektriciteit en magnetisme hebben voortgebracht. Elektriciteit ontwikkelt door het verenigen van haar tegengestelde polariteiten warmte, en verschaft magnetisme aan alle stoffen die geschikt zijn om het op te nemen. De zon, de planeten, sterren en nevelvlekken zijn allemaal magneten, enz.[1]

Indien deze moedige man zijn stelling zou bewijzen, zullen toekomstige generaties maar weinig de neiging hebben om te lachen om Paracelsus en zijn siderische of astrale licht en om zijn leer van de magnetische

[1] *The Influence of the Blue Ray*, *etc.*, blz. 36ev.

invloed die door de sterren en planeten op elk levend schepsel, elke plant (273)
of elk mineraal op onze aardbol wordt uitgeoefend. Bovendien zal, indien de hypothese van Pleasonton is bewezen, de allesovertreffende roem van prof. Tyndall nogal worden verduisterd. Volgens de publieke opinie doet de generaal een verschrikkelijke aanval op de geleerde natuurkundige die aan de zon warmte-effecten toeschrijft, die hij op een alpentocht waarnam, en die eenvoudig het gevolg waren van zijn eigen levenselektriciteit.[1]

Het feit dat zulke revolutionaire denkbeelden in de wetenschap de overhand krijgen, geeft ons de moed aan de vertegenwoordigers van de wetenschap te vragen of ze kunnen verklaren *waarom* het getij de maan in haar omcirkelende beweging volgt? Het is een feit dat ze zo'n algemeen bekend verschijnsel, dat zelfs voor nieuwelingen in alchemie en magie geen geheim is, niet kunnen verklaren. We zouden ook graag weten of ze evenmin in staat zijn ons mee te delen waarom de stralen van de maan voor sommige organismen zo giftig, zelfs dodelijk zijn, waarom in sommige streken in Afrika en India iemand die in het maanlicht slaapt, vaak krankzinnig wordt, waarom de crises bij sommige ziekten overeenstemmen met de verandering van de maan, waarom slaapwandelaars een grotere invloed ondergaan als de maan vol is, en waarom tuinlieden, boeren en houthakkers zo hardnekkig vasthouden aan het idee dat het plantenleven maaninvloeden ondergaat? Verschillende mimosasoorten openen en sluiten hun bloemblaadjes afwisselend, wanneer de volle maan uit de wolken tevoorschijn komt of erdoor wordt bedekt. En de hindoes van Travancore hebben een heel suggestief volksgezegde dat luidt: 'Vriendelijke taal is beter dan harde; de zee wordt aangetrokken door de koele maan en niet door de hete zon'. Misschien wist die ene of wisten de velen die dit gezegde in de wereld brachten, meer over de oorzaak van die aantrekking van het water door de maan dan wij. Indien de wetenschap de oorzaak van deze fysieke invloed niet kan verklaren, wat kan ze dan weten over de ethische en

[1] Het schijnt dat Tyndall bij het afdalen van de Mont Blanc vreselijk te lijden had van de warmte, hoewel hij toen tot zijn knieën door de sneeuw ging. De professor schreef dit toe aan de brandende zonnestralen, maar Pleasonton stelt dat de zonnestralen, wanneer ze zo intens waren geweest als hij beschreef, de sneeuw zouden hebben doen smelten, wat niet het geval was. Hij komt tot de conclusie dat de warmte waaraan de professor leed, uit zijn eigen lichaam voortkwam, en werd veroorzaakt door de elektrische werking van het zonlicht op zijn donkere wollen kleren, die door de warmte van zijn lichaam elektrisch positief waren geladen. De koude droge ether van de planetaire ruimte en de hogere luchtlagen van de aarde werden elektrisch negatief geladen, en zorgden, toen ze in aanraking kwamen met zijn warme lichaam en kleren die elektrisch positief waren geladen, voor een toename van warmte (zie *The Influence of the Blue Ray, etc*., blz. 39-41, enz.).

occulte invloeden die de hemellichamen op de mensen en hun lot kunnen uitoefenen, en waarom spreekt ze iets tegen waarvan ze de onjuistheid onmogelijk kan bewijzen? Wanneer bepaalde aspecten van de maan tastbare gevolgen teweegbrengen, waarmee mensen van alle tijden bekend zijn geweest, welk geweld doen we de logica dan aan door de mogelijkheid aan te nemen dat een bepaalde combinatie van sterreninvloeden eveneens meer of minder kracht kan uitoefenen?

Indien de lezer bedenkt wat de geleerde schrijvers van *The Unseen*
(274) *Universe*[1] hebben gezegd over het duidelijke effect dat in de universele ether wordt teweeggebracht door zo'n kleine oorzaak als de ontwikkeling van gedachten in de hersenen van één mens, is het dan niet logisch dat de enorme impulsen die aan deze gemeenschappelijke tussenstof worden gegeven door de beweging van de myriaden vlammende bollen die door 'de interstellaire diepten' schieten, ons en de aarde waarop we leven sterk zouden beïnvloeden? Wanneer astronomen ons niet de occulte wet kunnen uitleggen, volgens welke de ronddrijvende deeltjes kosmische stof zich tot werelden samenvoegen en dan hun plaats innemen in de majestueuze processie die zich voortdurend rondom het één of andere centrale aantrekkingspunt beweegt, hoe kan iemand dan zeggen wat voor mystieke invloeden al dan niet door de ruimte schieten en het leven op deze en op andere planeten beïnvloeden? Er is bijna niets bekend over de wetten van het magnetisme en de andere onweegbare krachten, en ook niet over de uitwerking ervan op ons lichaam en ons bewustzijn; zelfs dat wat wél bekend is en bovendien duidelijk is aangetoond, wordt aan toeval en een merkwaardige *samenloop van omstandigheden* toegeschreven. Maar door deze samenloop van omstandigheden[2] weten we wél dat 'er tijden zijn dat bepaalde ziekten, neigingen, voor- en tegenspoed voor de mensheid vaker voorkomen dan op andere tijden'. Er zijn tijden van epidemieën in ethische en fysieke aangelegenheden. In het ene tijdperk

> zal een geest van godsdiensttwist de hevigste hartstochten opwekken waarvoor de menselijke natuur vatbaar is, en aanleiding geven tot wederzijdse vervolging, bloedvergieten en oorlogen; in een ander tijdperk zal een epidemie van verzet tegen het gevestigde gezag zich over de halve wereld verspreiden (zoals in het jaar 1848), snel en overal tegelijk zoals de kwaadaardigste lichamelijke ziekte. Bovendien wordt het

[1] Hfst. 7, §196, enz.

[2] De merkwaardigste van alle 'merkwaardige samenlopen van omstandigheden' is volgens ons dat onze wetenschappers feiten naast zich neerleggen die zo opvallend zijn dat ze bij het bespreken ervan zo'n uitdrukking gebruiken, in plaats van aan het werk te gaan om ons een filosofische verklaring ervan te geven.

> *collectieve karakter* van mentale verschijnselen duidelijk door de abnormale psychische toestand die zich van duizenden en duizenden meester maakt en hen beheerst, waardoor ze alleen tot onbewust handelen in staat zijn, en bij het volk de mening ontstaat dat er demonische bezetenheid in het spel is, een mening die in zekere zin door de satanische hartstochten, emoties en handelingen die zich in zo'n toestand voordoen, wordt gerechtvaardigd. In de ene periode is er een algemene neiging tot afzondering en contemplatie, vandaar de talloze kandidaten voor het klooster- en kluizenaarsleven; in een andere periode richt de manie zich op *handelen* en streeft men naar een of ander utopisch plan, even onuitvoerbaar als nutteloos; vandaar de myriaden die hun familieleden, hun huis en hun vaderland hebben verlaten, op zoek naar een land waar de stenen van goud zijn, of om een vernietigingsoorlog te voeren om het bezit van waardeloze steden en onbegaanbare woestijnen.[1]

De schrijver van het bovenstaande citaat zegt dat 'de zaden van (275)
ondeugd en misdaad onder de oppervlakte van de maatschappij schijnen te zijn gezaaid, en ontstellend vlug en verlammend snel achter elkaar schijnen op te komen en vrucht te dragen'.

Tegenover deze opvallende verschijnselen staat de wetenschap sprakeloos; ze probeert niet eens naar de oorzaak ervan te gissen; natuurlijk niet, want ze heeft nog niet geleerd buiten deze bol van klei waarop we leven, en zijn zware atmosfeer, te zoeken naar de verborgen invloeden die dag in dag uit, en zelfs van minuut tot minuut, op ons inwerken. Maar de Ouden, van wie Proctor aanneemt dat ze 'onwetend' zijn, beseften volledig dat de onderlinge banden tussen de planetaire lichamen even volmaakt zijn als die tussen de bloedlichaampjes die in een gemeenschappelijke vloeistof zweven, en dat elk daarvan de gezamenlijke invloeden van alle andere ondergaat, zoals elk op zijn beurt alle andere beïnvloedt. Zoals de planeten in grootte, afstand en activiteit van elkaar verschillen, evenzo verschillen hun invloeden op de ether of het astrale licht in kracht, en dit geldt ook voor de magnetische en andere subtiele krachten die ze in bepaalde delen van de hemel uitstralen. Muziek is het combineren en moduleren van klanken, en geluid is het gevolg dat wordt voortgebracht door het trillen van de ether. Wanneer men de invloeden die de verschillende planeten op de ether uitoefenen, vergelijkt met de tonen die door de verschillende toetsen van een muziekinstrument worden teweeggebracht, is het niet moeilijk zich voor te stellen dat de pythagorische 'harmonie van de sferen' iets meer is dan pure fantasie, en dat bepaalde planetaire aspecten verstoringen in de ether van onze planeet met zich meebrengen, en sommige andere rust en

[1] Charles Elam, MD, *A Physician's Problems*, Londen, 1869, blz. 159.

harmonie betekenen. Bepaalde soorten muziek brengen ons tot waanzin, andere verheffen de ziel tot religieuze aspiraties. Kortom, er bestaat nauwelijks een menselijke schepping die niet op bepaalde trillingen van de atmosfeer reageert. Hetzelfde geldt voor kleuren; sommige prikkelen ons, andere stemmen ons kalm en doen ons goed. De non kleedt zich in het zwart om de neerslachtigheid van een geloof te symboliseren, dat gebukt gaat onder het gevoel van de erfzonde; de bruid kleedt zich in het wit; rood roept bij sommige dieren woede op. Indien wijzelf en de dieren worden beïnvloed door trillingen die op zeer kleine schaal werken, waarom kunnen we dan niet als geheel worden beïnvloed door trillingen die op grootse schaal werken als gevolg van de gezamenlijke invloeden van de sterren?

Dr. Elam zegt:

> We weten dat sommige pathologische toestanden de neiging hebben epidemisch te worden *als gevolg van oorzaken die nog niet zijn onderzocht*. . . . We zien hoe sterk de neiging is van een eenmaal bekendgemaakte opvatting om een epidemische vorm aan te nemen; geen opvatting, geen hersenschim is te dwaas om dit collectieve karakter aan te nemen. We zien ook hoe dezelfde denkbeelden zich merkwaardigerwijs herhalen en *in opeenvolgende eeuwen opnieuw verschijnen*, . . . geen misdaad is te afschuwelijk om niet populair te worden, of het nu gaat om moord, kindermoord, zelfmoord, vergiftiging of enig ander
> (276) duivels plan. . . . Bij epidemieën *blijft* de oorzaak van de snelle verspreiding in die specifieke periode *een mysterie*!

Deze paar regels bevatten een onmiskenbaar *psychologisch* feit, geschetst door een meesterlijke pen, en tegelijkertijd een halve bekentenis van volslagen onwetendheid – '*oorzaken die nog niet zijn onderzocht*'. Waarom voegt men er niet eerlijk aan toe 'en die met de huidige wetenschappelijke methoden *onmogelijk* kunnen worden onderzocht'?

Bij het bespreken van een epidemie van brandstichting citeert dr. Elam uit de *Annales d'hygiène publique* de volgende gevallen:

> Een meisje van omstreeks 17 jaar werd onder verdenking opgepakt. . . . Ze bekende dat ze tweemaal uit *instinct*, uit een *onweerstaanbare drang* woningen in brand had gestoken. . . . Een ongeveer 18-jarige jongen verrichtte vele soortgelijke daden. Hij werd niet door enige hartstocht gedreven, maar het uitslaan van de vlammen gaf hem een heel aangenaam gevoel.[1]

Wie heeft niet in krantenkolommen soortgelijke gevallen opgemerkt? Ze vallen ons dagelijks op. Bij allerlei soorten moord en bij andere misda-

[1] *A Physician's Problems*, blz. 190-3.

den van duivelse aard wordt de daad in negen van de tien gevallen door de schuldigen zelf toegeschreven aan een *onweerstaanbare bezetenheid*. '*Iets* fluisterde voortdurend in mijn oor. . . . *Iemand* drong er voortdurend bij mij op aan en dwong me.' Dit zijn de maar al te vaak gehoorde bekentenissen van misdadigers. Artsen schrijven ze toe aan hallucinaties van een verward verstand, en noemen de drang tot moord een tijdelijke *waanzin*. Maar wordt de waanzin zelf door ook maar één psycholoog begrepen? Is de oorzaak ervan ooit verklaard door een hypothese die de toets van een onbevooroordeelde onderzoeker kan doorstaan? De omstreden geschriften van onze hedendaagse psychiaters geven zelf het antwoord daarop.

Plato erkent dat de mens de speelbal is van het element van noodzakelijkheid, waar hij mee te maken krijgt wanneer hij in deze stoffelijke wereld verschijnt; hij wordt door uiterlijke oorzaken beïnvloed, en deze oorzaken zijn *daimonia*, zoals die van Socrates. Gelukkig is de mens die fysiek zuiver is, want indien zijn *uiterlijke* ziel (het lichaam) zuiver is, zal ze de tweede (het astrale lichaam) krachtiger maken, of de ziel die door hem de *hogere sterfelijke ziel* wordt genoemd, zal, hoewel ze geneigd is van haar eigen motieven af te dwalen, steeds kiezen voor het gezonde verstand en niet voor de dierlijke neigingen van het lichaam. De lusten van de mens ontstaan als gevolg van zijn vergankelijke stoffelijke lichaam, en dat geldt ook voor andere ziekten; maar hoewel Plato misdaden soms beschouwt als *onvrijwillig* begaan, want ze zijn evenals lichamelijke ziekte het gevolg van uiterlijke oorzaken, maakt hij toch duidelijk een groot onderscheid tussen deze *oorzaken*. Hij erkent dat het noodlot de mensheid regeert, maar dat sluit de mogelijkheid niet uit om ze te vermijden; want al worden pijn, angst, boosheid en andere gevoelens door de *noodzakelijkheid* aan de mensen gegeven, 'toch zouden zij, indien ze deze overwonnen, deugdzaam, en indien ze hierdoor werden overwonnen, zondig leven'.[1] De *tweeledige* mens, d.w.z. hij van wie de (277)
goddelijke *onsterfelijke* geest is heengegaan en voor wie slechts de dierlijke vorm en het astrale lichaam (Plato's hogere *sterfelijke* ziel) zijn overgebleven, wordt geheel aan zijn *instincten* overgelaten, want hij werd beheerst door al het kwaad dat aan de stof is verbonden; dus wordt hij een volgzaam werktuig in de handen van de *onzichtbare* wezens van fijnere stof, die in onze atmosfeer zweven en altijd klaar staan diegenen te beïnvloeden die terecht door hun *onsterfelijke* raadsman, de goddelijke geest (door Plato 'genius' genoemd), zijn verlaten.[2] Volgens deze grote filosoof en ingewijde zou hij

[1] Jowett, inleiding tot de *Timaeus,* blz. 467.
[2] Jowett, *Timaeus*, §90, blz. 580.

> die gedurende de hem toegewezen tijd goed leefde, terugkeren naar het verblijf *van zijn ster*, en daar een gezegend en voor hem geschikt bestaan hebben. Maar indien hij dit niet in de tweede generatie bereikte, zou hij *een vrouw* worden [hulpeloos en zwak als een vrouw worden].[1] En als hij zich in die toestand niet onthield van het kwade, zou hij worden veranderd in een dier dat in zijn slechte eigenschappen op hem leek, en hij zou niet van zijn zware inspanningen en gedaanteveranderingen worden verlost vóór hij het oorspronkelijke beginsel van gelijkheid en overeenstemming in zichzelf volgde, en, met behulp van het gezonde verstand de latere afscheidingen van oproerige en redeloze *elementen* (elementaire demonen), samengesteld uit vuur, lucht, water en aarde, had overwonnen en tot de vorm van zijn eerste en betere natuur was teruggekeerd.[2]

Maar dr. Elam denkt er anders over. Op blz. 194 van zijn boek *A Physician's Problems* zegt hij dat de oorzaak van de snelle verspreiding van epidemieën van bepaalde ziekten die hij bespreekt, 'een mysterie blijft', maar over brandstichting merkt hij op dat 'we daarin niets geheimzinnigs vinden, hoewel het een wijdverbreide epidemie is'. Vreemde tegenspraak! De Quincey behandelt in zijn artikel 'Murder considered as one of the fine arts' de moordepidemie tussen 1588 en 1635, waarin zeven
(278) vooraanstaande figuren uit die tijd door de hand van moordenaars het leven verloren, en noch hij noch een van de anderen die erover hebben geschreven, was in staat de mysterieuze oorzaak van deze moordmanie te verklaren.

Als we bij deze heren aandringen op een verklaring die ze ons als zoge-

[1] Volgens generaal Pleasontons theorie van de positieve en negatieve elektriciteit, die aan alle psychische, fysiologische en kosmische verschijnselen ten grondslag ligt, doet het misbruik van alcoholische drank een man in een vrouw veranderen en omgekeerd, door hun *elektriciteit* te veranderen. 'Wanneer deze verandering in de toestand van zijn elektriciteit heeft plaatsgevonden,' zegt de schrijver, 'worden zijn eigenschappen [die van een dronkaard] *vrouwelijk*; hij is prikkelbaar, onredelijk, lichtgeraakt . . . hij wordt gewelddadig, en wanneer hij zijn vrouw ontmoet, van wie de normale elektrische toestand op dat ogenblik gelijk is aan de zijne, namelijk positief, stoten ze elkaar af, schelden elkaar over en weer uit, komen tot strijd en doodslag; en de kranten van de volgende dag berichten over de uitspraak van de jury over het geval. . . . Wie zou verwachten dat de aanleidende oorzaak van al deze vreselijke misdaden te vinden is in het zweet van de misdadiger? En toch heeft de wetenschap aangetoond dat de gedaanteverandering van *een man in een vrouw*, door het veranderen van de negatieve toestand van zijn elektriciteit in de *positieve* elektriciteit van een vrouw, met al haar eigenschappen, blijkt uit de aard van zijn zweet, veroorzaakt door het gebruik van alcoholische drank!' (*The Influence of the Blue Ray*, blz. 118-19.)

[2] Jowett, *Timaeus*, §42, blz. 535.

naamde filosofen zouden moeten geven, krijgen we als antwoord dat het veel *wetenschappelijker* is zulke 'epidemieën toe te schrijven aan 'onrust in het denken', 'een tijd van politieke spanning (1830)', 'navolging en impulsief handelen', 'snel geïrriteerde werkloze jongens' en '*hysterische* meisjes', dan als een dwaas in een hypothetisch astraal licht bevestiging van bijgelovige overleveringen te zoeken. Indien door een wonderbaarlijke wending van het lot *hysterie* geheel uit het menselijk gestel zou verdwijnen, dan zou de medische stand volgens ons niet weten hoe ze een grote groep verschijnselen moet verklaren, die nu gemakshalve onder het hoofd 'normale symptomen van bepaalde pathologische toestanden van de zenuwcentra' worden gerangschikt. De hysterie is tot nu toe de laatste toevlucht van sceptische pathologen geweest. Wanneer een slonzige boerenmeid plotseling vloeiend verschillende vreemde talen begint te spreken, die ze tot dat moment niet kende, en gedichten gaat schrijven, dan is ze 'hysterisch'! Wanneer een medium in aanwezigheid van een dozijn getuigen levitatie ondergaat, en uit een raam van de derde verdieping naar buiten zweeft, en door een ander raam weer terug dan komt dit door 'verstoring van de zenuwcentra, gevolgd door *collectieve* hysterische waanvoorstelling'.[1] Een Schotse terriër, die zich tijdens een manifestatie in de kamer bevond, werd door een onzichtbare hand door de kamer geslingerd, brak in zijn *salto mortale* een kroonluchter onder een vijf meter hoog plafond, om daarna dood neer te vallen[2] – '*honden-hallucinatie*'!

'De ware wetenschap heeft geen geloof,' zegt dr. Fenwick in Bulwer-Lyttons *Strange Story*; 'de ware wetenschap . . . kent slechts drie bewustzijnstoestanden: ontkenning, vaste overtuiging en de grote tussenruimte tussen die twee, die geen geloof is, maar een *opschorten van ons oordeel*.' Zo was misschien de ware wetenschap in de tijd van dr. Fenwick. Maar de ware wetenschap van onze nieuwe tijd gaat anders te werk; óf ze ontkent botweg zonder enig voorafgaand onderzoek, óf ze bevindt zich tussen ontkenning en overtuiging in, en bedenkt met het woordenboek in de hand nieuwe Grieks-Latijnse benamingen voor niet-bestaande soorten hysterie!

De epidemieën en de *fysieke* (hoewel voor anderen onzichtbare) manifestaties, die de wetenschap toeschrijft aan epilepsie, bloed- en zenuwstoornissen en wat al niet van *lichamelijke oorsprong*, zijn door sterk helderzienden en bekwame hypnotiseurs vaak beschreven zoals hun heldere blik ze in het astrale licht zag. Ze bevestigen dat de 'elektrische golven' in hevige beroering waren, en dat ze een direct verband konden zien tussen deze etherische verstoring en de op dat moment heersende mentale of

[1] Littré, in *Revue des deux mondes*, feb. 1856.

[2] Des Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, hfst. 2, blz. 97.

(279) fysieke epidemie. Maar de wetenschap heeft geen aandacht aan hen besteed, maar is voortgegaan met haar encyclopedische werk om voor oude dingen nieuwe namen te bedenken.

Du Potet, de koning van de Franse hypnotiseurs, zegt:

> De geschiedenis bewaart maar al te goed de droevige verslagen van tovenarij. Deze feiten waren maar al te werkelijk, en leenden zich maar al te gemakkelijk tot de afschuwelijke kwade praktijken van die kunst, tot monsterlijk misbruik! . . . Maar hoe kwam ik achter deze kunst? Waar leerde ik haar? In mijn gedachten? Nee; de *natuur* zelf onthulde me het geheim. En hoe? Door voor mijn eigen ogen, zonder te wachten tot ik ernaar zocht, onbetwistbare feiten van tovenarij en magie tevoorschijn te brengen. . . . Wat is slaapwandelen eigenlijk? *Een gevolg van de macht van de magie*. En waardoor worden deze aantrekkingen, deze *plotselinge aandrang*, deze om zich heen grijpende epidemieën, bevliegingen, antipathieën en crises bepaald – deze uitbarstingen die *men blijvend kan laten zijn*? . . . Waardoor worden ze bepaald, als het niet is door *juist dat beginsel* dat we toepassen, die werkzame kracht die *aan de Ouden zo goed bekend was*? Wat u zenuwfluïdum of *magnetisme* noemt, noemden de mensen in de oudheid *occulte kracht*, of het vermogen van de ziel, onderwerping, MAGIE! . . .
>
> Magie berust op het bestaan van een gevarieerde wereld die zich *buiten*, niet *binnen*, ons bevindt, en waarmee we in aanraking kunnen komen door bepaalde vaardigheden en praktijken toe te passen. . . . Een element *dat in de natuur voorkomt* maar aan de meeste mensen onbekend is, maakt zich van iemand meester en doet hem wegkwijnen en richt hem te gronde, zoals de vreselijke orkaan het waterriet knakt; het jaagt de mensen ver uiteen, het treft hen op *duizend plaatsen tegelijk*, zonder dat ze de onzichtbare vijand opmerken, of in staat zijn zich te beschermen . . . dit alles is *bewezen*; maar dat dit element vrienden en *gunstelingen* kan kiezen, hun *gedachten* kan gehoorzamen, reageren op de menselijke stem, en de betekenis van ergens op *aangebrachte tekens* kan begrijpen, dat kunnen de mensen niet inzien en wordt *door hun gezonde verstand verworpen*, en toch *heb ik dat gezien*; en ik zeg hier nadrukkelijk dat het voor mij een voor altijd bewezen feit en *waarheid* is.[1]

'Indien ik nog meer in bijzonderheden trad, zou men gemakkelijk begrijpen dat er zowel *rondom als in ons* mysterieuze wezens bestaan die *kracht* en *vorm* hebben, die ondanks goed gesloten deuren wanneer ze dat willen naar binnen en naar buiten kunnen gaan.'[2] Verder leert de grote

---

[1] Du Potet, *La magie dévoilée*, Parijs, 1875, blz. 54-5, 155-6, 161.

[2] *Op.cit.*, blz. 213-14.

hypnotiseur ons dat het vermogen om dit fluïdum te richten een 'fysieke eigenschap is die uit ons organisme voortkomt . . . het gaat door alle lichamen heen . . . alles kan als geleider voor magische werkingen worden gebruikt, en het zal de kracht behouden om op zijn beurt gevolgen teweeg te brengen'. Deze theorie hebben alle hermetische filosofen gemeen. De kracht van het fluïdum is zo groot 'dat *geen natuur- of scheikundige krachten haar kunnen vernietigen*. . . . Er is heel weinig overeenkomst tussen de onweegbare fluïden die aan de natuurkundigen bekend zijn en dit dierlijke (280)
magnetische fluïdum.'[1]

Als we onze aandacht op de middeleeuwen richten, zien we dat Cornelius Agrippa, naast anderen, ons precies hetzelfde vertelt:

> De steeds veranderende universele kracht, de 'ziel van de wereld', kan alles bevruchten door er haar eigen hemelse eigenschappen in te blazen. Ingedeeld volgens de ons door de *wetenschap* geleerde formule verkrijgen deze voorwerpen de gave hun eigenschappen op ons over te brengen. Het is voldoende ze te dragen om onmiddellijk te voelen dat ze op zowel ziel als lichaam inwerken. . . . Omdat de menselijke ziel dezelfde essentie heeft als de hele schepping, bezit ze een *verbazingwekkende kracht*. Iemand die dit geheim kent, kan in wetenschap en kennis zo hoog stijgen als zijn verbeelding hem kan voeren, maar alleen op voorwaarde dat hij zich nauw met deze universele kracht verbindt. . . . De waarheid, zelfs de toekomst, kan dan altijd aan de ziel worden getoond; dit feit is vaak bewezen doordat dingen gebeurden zoals tevoren was gezien en beschreven . . . tijd en ruimte verdwijnen voor de arendsblik van de onsterfelijke ziel . . . haar macht wordt onbegrensd . . . ze kan door de ruimte schieten en iemand met haar tegenwoordigheid omhullen, *ongeacht de afstand*; ze kan op hem neerstorten en hem doordringen en hem de stem doen horen van de persoon aan wie ze toebehoort, alsof die persoon in de kamer was.[2]

Indien men niet bereid is in de middeleeuwse, hermetische filosofie naar bewijzen of kennis te zoeken, kunnen we nog verder in de oudheid teruggaan, en uit het grote aantal filosofen uit de voorchristelijke eeuwen iemand kiezen die helemaal niet van bijgeloof en lichtgelovigheid kan worden beschuldigd, namelijk Cicero. Over hen die hij *goden* noemt, en die óf menselijke óf atmosferische geesten zijn, zegt de redenaar uit de oudheid:

> We weten dat van alle levende wezens de mens de beste vorm heeft, en, omdat de goden tot deze groep behoren, moeten ze een menselijke

[1] Baron Du Potet, *Cours de magnétisme*, blz. 107-8.
[2] *De occulta philosophia*, blz. 332-58.

> vorm hebben. . . . Ik bedoel daarmee niet dat de goden van vlees en bloed zijn, maar ik zeg dat het *schijnt* alsof ze lichamen van vlees en bloed bezitten. . . . Epicurus, voor wie de verborgen dingen bijna tastbaar waren alsof hij ze met zijn vinger had aangeraakt, leert ons dat goden gewoonlijk niet zichtbaar zijn, maar dat ze *verstandelijk kenbaar* zijn; dat ze geen lichamen zijn die een bepaalde vastheid bezitten . . . maar dat wij ze kunnen herkennen aan hun *voorbijgaande* beelden; en, omdat er genoeg *atomen* in de oneindige ruimte zijn *om zulke beelden voort te brengen*, worden ze voor onze ogen voortgebracht en . . . doen ons begrijpen wat deze gelukkige, onsterfelijke wezens zijn.[1]

En Lévi zegt op zijn beurt:

(281) Wanneer het bewustzijn van de ingewijde volkomen helder is, kan hij, wanneer hij dat wil, in de massa van het astrale licht *magnetische* trillingen teweegbrengen en in elke door hem gewenste richting leiden. . . . Wanneer *het* [het licht] op het ogenblik van de conceptie in menselijk licht is omgezet, wordt het het *eerste omhulsel van de ziel*; door zich te verbinden met de ijlste fluïden vormt het een etherisch lichaam, of het *siderische spook*, dat *pas* op het moment van de dood geheel vrijkomt.[2]

Dit etherische lichaam te kunnen projecteren, ongeacht op welke afstand; het meer objectief en tastbaar te maken door om de fluïdische vorm heen de golven van de ouder-essentie te verdichten, dat is het grote geheim van de adept-*magiër*.

De theürgische magie is de ultieme uitdrukkingsvorm van de occulte psychologie. De academici verwerpen haar als de hallucinatie van een ziek verstand, of brandmerken haar met de schandvlek van de kwakzalverij. We ontzeggen hun zeer nadrukkelijk het recht een oordeel uit te spreken over een onderwerp dat ze nooit hebben onderzocht. Ze hebben met hun huidige staat van kennis even weinig recht om over magie en spiritisme te oordelen, als een bewoner van de Fiji-eilanden om zijn mening te geven over het werk van Faraday of Agassiz. Ongeveer het enige wat ze kunnen doen is elke dag de fouten van gisteren te verbeteren. Bijna 3000 jaar geleden, nog vóór de tijd van Pythagoras, verklaarden de oude filosofen dat licht weegbaar – en dus *stof* – is, en dat licht kracht is. De deeltjestheorie werd, op grond van bepaalde mislukte pogingen van Newton om haar te verklaren, bespot, en de golftheorie, die verklaart dat licht *onweegbaar* is, werd aangenomen. En de wereld staat versteld nu Crookes met zijn radiometer licht *weegt*! De pythagoreeërs beweerden dat noch de zon, noch de sterren

[1] Cicero, *De natura deorum*, boek 1, hfst. 18-19.

[2] Éliphas Lévi, *Dogme et rituel de la haute magie*, deel 1, hfst. 6 en 8.

de *bron* van licht en warmte zijn, en dat de zon slechts een werktuig is, maar tegenwoordig leert men het tegenovergestelde.

Hetzelfde kan over Newtons wet van de zwaartekracht worden gezegd. Plato beweerde strikt overeenkomstig de pythagorische leer dat zwaartekracht niet alleen een wet is volgens welke kleinere lichamen magnetisch worden aangetrokken tot grotere, maar een magnetische afstoting inhoudt van lichamen met gelijke lading en aantrekking van lichamen met ongelijke lading. 'Wanneer dingen die een tegengestelde natuur hebben bij elkaar worden gebracht', zegt hij, 'zijn ze vanzelfsprekend met elkaar in strijd, en stoten elkaar af.'[1] Dit betekent niet dat er noodzakelijkerwijs afstoting zou moeten plaatsvinden tussen lichamen met ongelijke eigenschappen, maar eenvoudig dat wanneer van nature tegengestelde lichamen bij elkaar worden gebracht, ze elkaar afstoten. Het onderzoek van Bart en Schweigger laat ons weinig of geen twijfel dat de Ouden goed bekend waren met de wederzijdse aantrekking van ijzer en magneetsteen, evenals met de positieve en negatieve eigenschappen van elektriciteit, welke naam ze daaraan misschien ook hebben gegeven. Het wederzijds magnetisch verband tussen (282)
de planeetbollen, die alle magneten zijn, was bij hen een erkend feit, en meteoorstenen werden door hen niet alleen magnetische stenen genoemd, maar ze werden in de mysteriën gebruikt voor doeleinden waarvoor wij nu een magneet gebruiken. Toen prof. A.M. Mayer van het Stevens Institute of Technology in 1872 aan de Yale Scientific Club meedeelde dat de aarde een grote magneet is, en dat 'bij elke plotselinge beroering van de oppervlakte van de zon het magnetisme van de aarde een grote evenwichtsverstoring ondergaat die onregelmatige trillingen in de magneten van onze observatoria veroorzaakt, en die grote uitbarstingen van poollicht teweegbrengt waarvan de spelende vlammen dansen op de maat van de trillende naald',[2] herhaalde hij dus slechts in goed Engels wat ontelbare eeuwen vóór de eerste christen-filosoof het levenslicht aanschouwde, in goed Dorisch werd onderwezen.

De wonderen die door de priesters van de theürgische magie zijn verricht, zijn zo goed vastgelegd, en het bewijs is – indien door mensen gegeven getuigenis al enige waarde heeft – zo overweldigend dat Sir David Brewster liever vroom erkent dat de heidense theürgen grote meesters

---

[1] Zie *Timaeus*. Op grond van zulke uitspraken zei prof. Jowett in zijn inleiding, blz. 510, dat Plato onderwees dat gelijksoortige lichamen elkaar aantrekken. Maar zo'n bewering zou erop neerkomen dat de grote filosoof zelfs een elementaire kennis van de wetten van de magnetische polen werd ontzegd.

[2] Alfred Marshall Mayer, PhD, *The Earth a Great Magnet*, een lezing gehouden voor de Yale Scientific Club, 14 feb. 1872.

waren in de natuurkunde en in alles wat met natuurwetenschap in verband staat, dan toe te geven dat ze de christenen in het teweegbrengen van wonderen verre overtroffen. De wetenschap staat voor een heel onaangenaam dilemma. Ze moet óf erkennen dat de oude natuurkundigen hun moderne collega's in kennis ver vooruit waren, óf dat er iets in de natuur bestaat dat hoger is dan natuurwetenschap, en dat de *geest* vermogens bezit waarvan onze filosofen nog nooit hebben gedroomd.

'De fout die we maken in de ene wetenschap, die we in het bijzonder hebben beoefend', zegt Bulwer-Lytton, 'kan vaak alleen worden gezien bij het licht van een heel andere wetenschap waarvan iemand anders evenzeer een bijzondere studie heeft gemaakt.'[1]

Niets kan gemakkelijker worden verklaard dan de grootste mogelijkheden van de magie. Bij het schitterende licht van de universele magnetische oceaan, waarvan de elektrische golven de kosmos bijeenhouden en in hun onophoudelijke beweging elk atoom en molecule van de grenzeloze schepping doordringen, bespeuren zij die het mesmerisme bestuderen – hoeveel hun verschillende experimenten ook tekortschieten – intuïtief de alfa en omega van het grote mysterie. Alleen het bestuderen van deze actieve kracht, die de goddelijke adem is, kan de geheimen ontsluieren van de psychologie en fysiologie, van kosmische en spirituele verschijnselen.

Psellus zegt:

> De magie vormde het hoogste deel van de priesterlijke wetenschap. Ze onderzocht de aard, vermogens en eigenschappen van alle aardse dingen: van de elementen en hun samenstelling, van dieren, alle verschillende planten en hun vruchten, van stenen en kruiden. Kortom, ze onderzocht de essentie en de kracht van alles. Op basis daarvan bracht
> (283) ze haar gevolgen teweeg. En ze maakte [gemagnetiseerde] *beelden* die gezondheid schenken, en allerlei figuren en dingen [talismans], die evengoed instrumenten konden worden om ziekte als om gezondheid te bevorderen. Vaak ook roept de magie het hemelvuur tevoorschijn, en dan lachen beelden, en worden lampen vanzelf aangestoken.'[2]

Hoewel Galvani's moderne ontdekking de ledematen van een dode kikker kan laten bewegen, en het gelaat van een dode door het vervormen van zijn gelaatstrekken de meest verschillende gewaarwordingen van vreugde tot duivelse woede, wanhoop en verschrikking kan laten uitdrukken, verrichtten de heidense priesters, indien men het gezamenlijke getuigenis van

[1] *A Strange Stor*y, deel 1, hfst. 31.

[2] Psellus, *Graecorum opiniones de daemonibus*, in T. Taylor, *The Description of Greece by Pausanias*, deel 3, blz. 292-3. Vgl. T. Taylor, *The Eleusinian and Bacchic Mysteries*, blz. 159ev.

de meest betrouwbare mensen uit de oudheid mag geloven, het nog grotere wonder hun stenen en metalen beelden te laten zweten en lachen. Het *hemelse*, zuivere vuur van het heidense altaar was elektriciteit, onttrokken aan het astrale licht. Daarom zou men, zonder van bijgeloof te kunnen worden beschuldigd, aan beelden die op de juiste manier zijn vervaardigd, de eigenschap kunnen toeschrijven dat ze bij aanraking gezondheid en ziekte veroorzaken, evengoed als elke moderne galvanische gordel of te sterk geladen batterij dit kan.

Schoolmeesterachtige sceptici, en ook onwetende materialisten, hebben zich de laatste twee eeuwen erg geamuseerd met de *dwaasheden* die aan Pythagoras worden toegeschreven door zijn biograaf Iamblichus. Men zegt dat de filosoof van Samos een berin ertoe heeft gebracht geen mensenvlees meer te eten, dat hij een witte adelaar heeft gedwongen om vanuit de wolken naar hem af te dalen en hem tam heeft gemaakt door hem zacht met de hand te strelen en toe te spreken. Bij een andere gelegenheid bracht Pythagoras een os ertoe om geen bonen meer te eten, alleen maar door iets in het oor van het dier te fluisteren![1] O, hoe belachelijk lijken de onwetendheid en het bijgeloof van onze voorouders in de ogen van onze verlichte generaties! Laten we echter deze dwaasheden analyseren. Elke dag zien we ongeletterde mensen, eigenaren van rondreizende menagerieën, de wildste dieren temmen en volkomen onderwerpen door de kracht van hun onweerstaanbare wil. Sterker nog, er zijn op dit ogenblik in Europa verschillende jonge, fysiek zwakke meisjes, van nog geen 20 jaar, die dit zonder angst doen. Iedereen is wel eens getuige geweest of heeft wel eens gehoord van de schijnbaar magische kracht van sommige hypnotiseurs. Ze zijn in staat, zolang ze dat willen, hun patiënten geheel aan zich te onderwerpen. De hypnotiseur Regazzoni, die zoveel opzien baarde in Frankrijk en Londen, heeft veel opmerkelijker resultaten bereikt dan wat hierboven aan Pythagoras is toegeschreven. Waarom zou men dan de oude biografen van mensen zoals Pythagoras en Apollonius van Tyana beschuldigen van het geven van een onjuiste voorstelling van zaken of van dwaas bijgeloof? Wanneer we beseffen dat de meesten van hen die zo sceptisch (284)
staan tegenover de magische vermogens waarover de oude filosofen beschikten, en die lachen om de oude theogonieën en de misvattingen van de mythologie, niettemin stilzwijgend geloven in de verhalen en de inspiratie van hun *Bijbel*, en zelfs nauwelijks die enorme dwaasheid durven betwijfelen dat Jozua de loop van de zon stuitte, dan mogen we wel *Amen* zeggen bij Godfrey Higgins' gerechtvaardigde verzuchting: 'Wanneer ik geleerde mensen *Genesis letterlijk* zie geloven, terwijl de Ouden met al

[1] *Iamblichus' Life of Pythagoras*, vert. T. Taylor, Londen, 1818, hfst. 13, blz. 40-1.

hun tekortkomingen te veel gezond verstand hadden om het anders dan allegorisch op te vatten, dan ben ik geneigd te twijfelen aan de werkelijke vooruitgang van het menselijke verstand.'[1]

Een van de weinige commentatoren van oude Griekse en Latijnse schrijvers die de Ouden heeft gegeven wat hun met betrekking tot hun verstandelijke ontwikkeling rechtmatig toekomt, is Thomas Taylor. In zijn vertaling van Iamblichus' *Leven van Pythagoras* maakt hij de volgende opmerking:

> Omdat Pythagoras, zoals Iamblichus ons vertelt, ingewijd was in alle mysteriën van Byblus en Tyre, in de heilige verrichtingen van de Syriërs, en in de mysteriën van de Feniciërs, en ook 22 jaar in de adyta [allerheiligste ruimten] van tempels in Egypte doorbracht, samenwerkte met de magiërs van Babylon en door hen in hun eerbiedwaardige kennis werd onderwezen, is het helemaal niet verwonderlijk dat hij bedreven was in magie of theürgie, en daarom in staat was dingen te doen die de gewone menselijke vermogens te boven gaan, en die het grote publiek ongelooflijk toeschijnen.[2]

De universele ether was in hun ogen niet alleen maar iets dat zich zonder bewoners door de hele hemelruimte uitstrekte; hij was een grenzeloze oceaan die evenals de ons bekende zeeën met monsterlijk grote en kleinere schepselen was bevolkt, en die in elk van zijn moleculen de kiemen van leven bevatte. Zoals de verschillende vissoorten, die in onze oceanen en kleinere wateren krioelen, hun eigen *woonplaats* hebben waaraan ze zich op een ingenieuze manier hebben aangepast, en sommige de mens vriendschappelijk en andere hem vijandig gezind zijn, sommige aantrekkelijk en andere angstaanjagend zijn om te zien, sommige een schuilplaats zoeken in rustige verborgen hoekjes en door het land ingesloten havens, en andere grote wateren doorkruisen, evenzo bewoonden de verschillende klassen van *elementale* geesten volgens hen de verschillende gedeelten van de grote etherische oceaan, en waren ze nauwkeurig aangepast aan de specifieke toestand waarin ze zich bevonden. Wanneer we slechts zouden bedenken dat planeten die door de ruimte schieten evenzeer een verstoring in deze buigzame en ijle middenstof moeten teweegbrengen als een kanonschot in de lucht, of een stoomboot in het water, maar dan op kosmische schaal, dan kunnen we, aangenomen dat onze veronderstellingen juist zijn, begrijpen dat sommige planeetaspecten een veel heviger beroering kunnen veroorzaken en veel krachtiger stromingen in een bepaalde richting kunnen doen vloeien dan andere. Uitgaande van dezelfde veronderstellingen

[1] *Anacalypsis*, deel 1, blz. 807.
[2] *Iamblichus' Life of Pythagoras*, blz. 296-7.

kunnen we ook inzien waarom onder zulke verschillende aspecten van de sterren zwermen vriendschappelijke of vijandelijke 'elementalen' in onze (285) atmosfeer, of een bepaald deel ervan, kunnen worden uitgestort, en dit feit waarneembaar maken door de gevolgen die eruit voortvloeien.

Volgens de leringen uit de oudheid kwamen de zielloze elementale geesten tot ontwikkeling door de voortdurende beweging die het astrale licht eigen is. Licht is kracht, en deze wordt voortgebracht door de *wil*. Omdat deze wil voortkomt uit een intelligentie die geen fouten kan maken – want ze heeft niets van de stoffelijke organen van het *menselijke* denken in zich, omdat ze de fijnste, zuivere emanatie van de hoogste godheid zelf (Plato's Vader) is – gaat deze vanaf het begin van de tijd volgens onveranderlijke wetten verder met het ontwikkelen van dit elementaire weefsel dat nodig is voor de achtereenvolgende generaties van wat wij mensenrassen noemen. Bij al deze laatste, of ze nu tot deze planeet of tot een van de talloze andere planeten in de ruimte behoren, wordt het aardse lichaam in de baarmoeder ontwikkeld uit de lichamen van een bepaalde klasse van deze elementalen die naar de onzichtbare werelden zijn overgegaan. In de oude filosofie was er geen ontbrekende schakel die moest worden aangevuld door wat Tyndall een 'getrainde verbeelding' noemt, geen leemte die moest worden opgevuld met boekdelen materialistische beschouwingen, noodzakelijk geworden door de dwaze poging om een vergelijking op te lossen met slechts één stel gegevens; onze 'onwetende' voorouders volgden het spoor van de wet van evolutie door het gehele heelal. Zoals de regel blijft gelden bij de geleidelijke vooruitgang van een sterrennevel tot de ontwikkeling van het fysieke lichaam van de mens, evenzo ontdekten ze in alles, vanaf de universele ether tot de geïncarneerde menselijke geest, een ononderbroken opeenvolging van entiteiten. Dit waren ontwikkelingen vanuit de wereld van de geest naar die van de grove stof, en vandaar weer terug naar de bron van alle dingen. De 'afstamming van de soorten' was bij hen een afstamming vanuit de geest, de oerbron van alles, naar de 'verlaagde toestand van de stof'. In deze volledige keten van ontvouwingen hadden de elementaire, spirituele wezens evenzeer een eigen plaats, halverwege tussen de twee uitersten, als Darwins ontbrekende schakel tussen aap en mens.

In de literaire wereld gaf geen enkele schrijver ooit een meer waarheidsgetrouwe of dichterlijke beschrijving van deze wezens dan Sir E. Bulwer-Lytton, de schrijver van *Zanoni*. Zelf 'een wezen niet van stof' maar een 'gedachte van vreugde en licht' – zijn woorden klinken meer als de getrouwe echo van de herinnering dan als louter het product van een rijke verbeelding.

'De arrogantie van de mens is evenredig aan zijn onwetendheid', laat hij de wijze Mejnour tegen Glyndon zeggen.

> Eeuwenlang zag hij in de talloze werelden die in de ruimte glinsteren als luchtbellen van een oeverloze oceaan, slechts de nietige kaarsjes . . . die de voorzienigheid met groot genoegen heeft aangestoken met geen ander doel dan om de nacht voor de mens aangenamer te maken. . . . De astronomie heeft deze misvatting van de menselijke ijdelheid rechtgezet, en nu erkent de mens aarzelend dat de sterren werelden zijn, groter en heerlijker dan zijn eigen wereld. . . . Overal in dit onmetelijke
> (286) plan brengt de wetenschap nieuw leven aan het licht. . . . Naar analogie redenerend is het duidelijk dat als elk blad, elke druppel water, niet minder dan die ster daarboven, een bewoonbare en ademende wereld is – als de mens zelf een wereld is voor andere levens, en er miljoenen en myriaden in de stromen van zijn bloed leven, en zijn gestel bewonen, zoals de mens de aarde bewoont – dan zou het gezonde verstand (indien onze docenten dit hadden) moeten volstaan om aan te tonen dat de ons omringende oneindigheid die men de ruimte noemt – het grenzeloze, ontastbare dat de aarde van de maan en de sterren scheidt – eveneens vol is met haar overeenkomstige en daarvoor geschikte leven. Is het niet zonder meer dwaas om te veronderstellen dat het op elk blad krioelt van leven, en dit tegelijkertijd in de onmetelijkheden van de ruimte niet aanwezig zou zijn! De wet van het grote stelsel verbiedt het verspillen van zelfs één atoom; ze kent geen plaatsje waar niet iets levends ademt. . . . Kunt u zich dan voorstellen dat alleen de ruimte, die de oneindigheid zelf is, een woestenij zou zijn, dat alleen zij levenloos zou zijn, dat alleen zij minder nuttig zou zijn voor het ene plan van het universele zijn . . . dan het dichtbevolkte blad, dan de waterdruppel die krioelt van leven? De microscoop toont u de wezens op het blad; *er is nog geen mechanische buis uitgevonden om de edeler en meer getalenteerde wezens te ontdekken die in de grenzeloze lucht zweven*. Toch bestaat er tussen deze laatste en de mens een mysterieuze, *vreselijke affiniteit*. . . . Maar om die grens te doorbreken moet de ziel waarmee u luistert eerst door groot enthousiasme worden gescherpt en van alle aardse verlangens worden gezuiverd. . . . Wanneer ze aldus is voorbereid, kan de wetenschap te hulp worden geroepen; het gezichtsvermogen zelf kan scherper worden gemaakt, de zenuwen gevoeliger, de geest levendiger en meer naar buiten gericht, en het element zelf – de lucht, de ruimte – kan door bepaalde geheimen van de hogere scheikunde tastbaarder en zichtbaarder worden gemaakt. En ook dit is geen *magie*, zoals de lichtgelovigen het noemen; zoals ik vroeger al zo vaak heb gezegd, bestaat er geen magie (een wetenschap die tegen de natuur ingaat); *alleen door de wetenschap* kan de natuur worden beheerst. In de ruimte zijn er miljoenen wezens *die niet in letterlijke zin spiritueel zijn*, want ze hebben allen, evenals de

> diertjes die onzichtbaar zijn voor het blote oog, bepaalde vormen van stof, al is het van stof die zo teer is, als gemaakt van lucht, en zo fijn dat het als het ware slechts een vlies, een spinrag is, die de geest omhult. . . . Toch lopen deze klassen in feite sterk uiteen . . . sommige zijn buitengewoon wijs, sommige vreselijk boosaardig, sommige zijn de mens vijandig gezind, andere vriendelijk als boodschappers tussen hemel en aarde. . . . Onder de wachters op de drempel is er ook één die in boosaardigheid en haat alle andere overtreft; één van wie de ogen de dappersten met lamheid hebben geslagen, van wie de macht over de geest toeneemt naarmate deze meer angst heeft.[1]

Dit is de ontoereikende schets van elementale wezens zonder goddelijke geest, gegeven door iemand van wie velen terecht dachten dat hij meer wist dan hij tegenover een ongelovig publiek wilde erkennen.

In het volgende hoofdstuk zullen we proberen enkele esoterische be- (287)
schouwingen van de ingewijden in het heiligdom, over wat de mens was, is en nog kan worden, te verklaren. De leringen die ze in de mysteriën (de bron waaruit het Oude en gedeeltelijk het Nieuwe Testament ontstond) onderwezen, behoorden tot de hoogste denkbeelden van ethiek en religieuze *openbaringen*. Terwijl de letterlijke verklaring ervan werd overgelaten aan het fanatisme van de onnadenkende lagere klassen van de maatschappij, studeerden de hogere, waarvan de meerderheid uit *ingewijden* bestond, in de plechtige stilte van de tempels, en aanbaden daar de *ene* God van de Hemel.

De beschouwingen van Plato over de schepping van de oorspronkelijke mens in het *Gastmaal*, en de verhandeling over de kosmogonie in de *Timaeus*, moeten, indien we ze willen aannemen, allegorisch worden opgevat. De neoplatonisten probeerden, voor zover hun theürgische gelofte van geheimhouding hun dat toestond, deze verborgen pythagorische inhoud van de *Timaeus*, *Cratylus* en *Parmenides* en enkele andere trilogieën en dialogen te verklaren. De pythagorische leer dat *God het universele bewustzijn is dat alles doordringt*, en het dogma van de onsterfelijkheid van de ziel, zijn de belangrijkste denkbeelden in deze schijnbaar onsamenhangende leringen. De vroomheid van Plato en zijn diepe eerbied voor de MYSTERIËN zijn voldoende waarborg dat hij zijn loslippigheid het niet zou laten winnen van dat diepe gevoel van verantwoordelijkheid dat door iedere adept wordt gevoeld. ‘Alleen door zich voortdurend te vervolmaken in volmaakte MYSTERIËN wordt een mens daarin werkelijk volmaakt,’ zegt hij in de *Phaedrus*.[2]

---

[1] Bulwer-Lytton, *Zanoni*, boek 4, hfst. 4.

[2] *Phaedrus*, 249c.

Hij nam niet de moeite om zijn ongenoegen te verbergen dat de mysteriën minder geheim waren geworden dan vroeger. In plaats van ze te ontwijden door ze binnen het bereik van het grote publiek te brengen, zou hij ze angstvallig willen beschermen tegen allen, behalve de ernstigste en waardigste van zijn leerlingen.[1] Hoewel hij op elke bladzijde over de goden spreekt, kan toch niet in twijfel worden getrokken dat hij een monotheïst was, want de hele draad van zijn betoog toont aan dat hij met de term *goden* een klasse van wezens bedoelt die van veel lagere graad zijn dan godheden, en slechts één graad hoger dan mensen. Zelfs Josephus merkte dit feit op, en bevestigde het, ondanks het vanzelfsprekende vooroordeel van zijn volk. In zijn beroemde aanval op Apion zegt deze historicus:[2]

> Zij echter onder de Grieken die *in overeenstemming met de waarheid* filosofeerden, waren nergens onwetend van . . . ook waren ze zich
> (288) bewust van de ontmoedigende oppervlakkigheid van de mythische allegorieën, op grond waarvan zij ze terecht minachtten. Plato die hierdoor was getroffen zegt dat het niet nodig is een van de andere dichters in 'de regering' op te nemen, en hij *stuurt* Homerus vriendelijk *weg*, na hem te hebben gekroond en gezalfd, opdat hij vooral niet door *zijn mythen het orthodoxe geloof in één God* zou vernietigen.

Zij die de ware geest van Plato's filosofie kunnen onderscheiden, kunnen moeilijk tevreden zijn met het oordeel daarover dat Jowett aan zijn lezers voorlegt. Hij zegt ons dat de invloed die door de *Timaeus* op het nageslacht wordt uitgeoefend, gedeeltelijk is toe te schrijven aan het verkeerd begrijpen van de leer van Plato door de neoplatonisten. Hij wil ons doen geloven dat de verborgen betekenissen die zij in deze *Dialoog* vonden, 'geheel in tegenspraak zijn met de geest van Plato'.[3] Dit staat gelijk met de bewering dat Jowett weet wat deze geest werkelijk was, terwijl zijn kritiek op dit bepaalde punt veeleer aantoont dat hij de geest ervan helemaal niet heeft begrepen. Indien de christenen, zoals hij ons meedeelt, in dit werk hun drie-eenheid, het woord, de kerk en de schepping van de wereld in joodse zin schijnen te vinden, dan is dat omdat dit alles inder-

---

[1] Deze bewering wordt door Plato zelf duidelijk bevestigd wanneer hij zegt: 'U zegt dat ik in mijn vorige uiteenzetting u niet voldoende de aard van het *Eerste* heb verklaard. *Ik sprak met opzet in raadsels*, opdat wanneer het tablet, hetzij te land of ter zee, een ongeluk mocht overkomen, niemand, *zonder enige voorafgaande kennis van het onderwerp, de inhoud ervan zou kunnen begrijpen*' (*Brieven* 2:312d; Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 310).

[2] Josephus, *Tegen Apion*, boek 2, §37.

[3] Jowett, *The Dialogues of Plato*, 1871, deel 2, inleiding tot de *Timaeus*, blz. 468.

daad erin te vinden is, en daarom is het niet meer dan natuurlijk dat ze het erin vonden. De uiterlijke opzet is dezelfde; maar de geest die de dode letter van de leringen van de filosoof bezielde, is verdwenen, en we zouden er in de dorre dogma's van de christelijke theologie vergeefs naar zoeken. De Sfinx is nog dezelfde als vier eeuwen voor de christelijke jaartelling, maar de Oedipus is er niet meer. Hij is verslagen, omdat hij aan de wereld iets heeft gegeven waar de wereld nog niet aan toe was. Hij was de belichaming van de waarheid, en hij moest sterven, zoals elke verheven waarheid, voordat ze evenals de feniks van weleer uit haar as kan herrijzen. Alle vertalers van Plato's werken merkten de merkwaardige overeenkomst op tussen de filosofie van de esoterici en de christelijke leringen, en ieder van hen heeft geprobeerd dit in overeenstemming met zijn eigen religieuze gevoelens te verklaren. Zo probeert Cory in zijn *Ancient Fragments* te bewijzen dat het maar een uiterlijke gelijkenis is; hij doet zijn best om de pythagorische monade in de openbare achting te doen dalen, en op de overblijfselen ervan de latere antropomorfe godheid te verheffen. Taylor, die de monade verdedigt, behandelt de mozaïsche God op een even onhoffelijke manier. Zeller lacht ronduit om de aanmatiging van de kerkvaders die, ondanks de geschiedenis en haar chronologie, en ongeacht of de mensen ervan gediend zijn of niet, volhouden dat Plato en zijn school aan het christendom zijn kenmerkende eigenschappen hebben ontroofd. Het is even gelukkig voor ons als het ongelukkig is voor de roomse kerk dat zo'n knap gegoochel als dat waartoe Eusebius zijn toevlucht nam, in onze eeuw nogal moeilijk is. Het was in de tijd van de bisschop van Caesarea gemakkelijker de chronologie te vervalsen 'met het doel synchronismen te scheppen' dan nu, en zolang er geschiedenis bestaat kan niemand er iets aan doen dat de mensen weten dat Plato 600 jaar eerder leefde dan het moment waarop Irenaeus het in zijn hoofd kreeg een *nieuwe* leer samen te stellen (289)
uit de overblijfselen van Plato's oudere Academie.

Deze leer dat God het universele bewustzijn is dat alles doordringt, ligt ten grondslag aan alle oude filosofieën. De boeddhistische basisleringen, die nooit beter kunnen worden begrepen dan door de pythagorische filosofie – de getrouwe weerspiegeling ervan – te bestuderen, zijn evenals de brahmaanse religie en het vroege christendom uit deze bron voortgekomen. Het zuiveringsproces van de transmigraties – de metempsychose – hoezeer ook later grof geantropomorfiseerd, moet slechts als een aanvullende lering worden beschouwd, door theologische spitsvondigheid misvormd om door middel van een volksbijgeloof een steviger greep op de gelovigen te krijgen. Noch Gautama Boeddha, noch Pythagoras hadden de bedoeling deze zuiver metafysische allegorie *letterlijk* te onderwijzen.

Esoterisch wordt ze verklaard in het 'mysterie' van de *kumbum,*[1] en slaat ze op de zuiver spirituele omzwervingen van de menselijke ziel. Wetenschappers kunnen niet verwachten dat ze in de dode letter van de boeddhistische heilige geschriften de ware oplossing van hun metafysische verfijning zullen vinden. Laatstgenoemde putten het denken uit door de onvoorstelbare diepgang van hun redeneringen, en de onderzoeker is nooit verder van de waarheid dan wanneer hij het dichtst bij de ontdekking ervan denkt te zijn. De kennis van iedere lering van het verbijsterende boeddhistische stelsel kan alleen worden verkregen door strikt volgens de methode van Pythagoras en Plato van algemeenheden af te dalen tot bijzonderheden. De sleutel ervan ligt in de subtiele, mystieke leringen over de spirituele instroming van het goddelijke leven. Boedha zegt:

> Wie onbekend is met mijn wet en in die toestand sterft, moet naar de aarde terugkeren, tot hij een volmaakte śamana wordt. Om dit doel te bereiken moet hij in zichzelf de drie-eenheid van māyā[2] vernietigen. Hij moet zijn hartstochten uitdoven, zich verenigen en vereenzelvigen met *de Wet* [het onderricht in de geheime leer], en de religie van de *vernietiging* begrijpen.

Hier slaat vernietiging slechts op de *stof*, namelijk die van zowel het zichtbare als het onzichtbare lichaam, want de astrale ziel (*périsprit*) is nog altijd stof, hoe verfijnd ze ook is. Hetzelfde boek zegt dat Fo (Boeddha) bedoelde dat

> de oorspronkelijke substantie eeuwig en onveranderlijk is. De hoogste openbaring ervan is de zuivere, lichtgevende ether, de grenzeloze oneindige ruimte, niet een leegte als gevolg van de afwezigheid van vormen, maar integendeel, *de basis van alle vormen*, en aan deze voorafgaand. Maar juist de aanwezigheid van *vormen* duidt aan dat het de schepping van māyā is, en al haar werken zijn als niets vergeleken met het *ongeschapen* wezen, de GEEST, in wiens diepe en heilige rust alle beweging voor altijd moet ophouden.

(290) Daarom betekent *vernietiging* in de boeddhistische filosofie alleen het verstrooien van de stof, welke vorm of *schijn* van vorm deze ook heeft; want al wat vorm heeft werd geschapen, en moet dus vroeg of laat vergaan, dat wil zeggen van gedaante veranderen. Daarom is het als iets tijdelijks, hoewel schijnbaar blijvends, slechts een illusie, māyā; want, omdat de eeu-

[1] Zie hoofdstuk 9, blz. 393.

[2] Illusie; stof in haar drievoudige manifestatie in de aardse, en de astrale of oorspronkelijke ziel, of het lichaam, en de platonische tweevoudige ziel, de redelijke en de redeloze ziel. Zie het volgende hoofdstuk.

wigheid begin noch einde heeft, gaat de kortere of langere duur van een bepaalde vorm als het ware als een ogenblikkelijke bliksemflits voorbij. Vóór we tijd hebben te beseffen dat we haar hebben gezien, is ze voorbij en voor altijd verdwenen; daarom zijn zelfs onze astrale lichamen – zuivere ether – slechts illusies van stof zolang ze hun aardse omhulsel behouden. Laatstgenoemde verandert, zegt de boeddhist, overeenkomstig de verdiensten en tekortkomingen van de persoon gedurende zijn leven, en dit is metempsychose. Pas wanneer de spirituele *entiteit* zich voor altijd van elk stofdeeltje losmaakt, komt ze in het eeuwige en onveranderlijke nirvāṇa. Ze leeft in de geest, in *niets*; als vorm, gedaante, uiterlijke schijn is ze volkomen *vernietigd*, en zal dus niet meer sterven, want alleen geest is geen māyā, maar de enige WERKELIJKHEID in een heelal van illusie van steeds voorbijgaande vormen.

Op deze boeddhistische leer baseerden de pythagoreeërs de belangrijkste stellingen van hun filosofie. 'Kan die geest, die leven en beweging geeft, en deelheeft aan de natuur van het licht, tot een niet-entiteit worden teruggebracht?' vragen ze. 'Kan die gevoelige geest in dieren, die hun geheugen laat werken, een van de vermogens van het verstand, sterven en tot niets worden?' En Whitelock Bulstrode verduidelijkte in zijn bekwame verdediging van Pythagoras deze lering door eraan toe te voegen:

> Indien u zegt dat zij [de dieren] hun geest in de lucht uitblazen en daar verdwijnen, dan is dat het enige wat ik beweer. De lucht is inderdaad de geschikte plaats om hen te ontvangen, omdat hij, volgens Laërtius vol zielen is, en volgens Epicurus vol atomen, de beginselen van alle dingen; want zelfs deze lucht waarin we lopen, en de vogels vliegen, is zo spiritueel van aard dat ze onzichtbaar is, en daarom kan ze heel goed de ontvanger van vormen zijn, want dat zijn de vormen van alle lichamen ook; we kunnen alleen de gevolgen ervan zien en horen; de lucht zelf is te fijn en gaat het waarnemingsvermogen van onze tijd te boven. Wat is dan de ether in de sfeer hierboven, en welke zijn de invloeden of vormen die daarvandaan neerdalen?

De pythagoreeërs beweren dat de *geesten* van wezens emanaties zijn van de meest verfijnde gedeelten van de ether: ADEMTOCHTEN, *maar geen vormen*. Ether is onvergankelijk, daarover zijn alle filosofen het eens, en wat onvergankelijk is, staat zo ver af van iets wat vernietigd wordt wanneer het van de vorm wordt bevrijd, dat het heel goed aanspraak kan maken op ONSTERFELIJKHEID. 'Maar wat is het dat geen lichaam, geen *vorm* heeft, dat onweegbaar, onzichtbaar en ondeelbaar is, dat bestaat en toch *niet is*?' vragen de boeddhisten. 'Het is nirvāṇa is het antwoord. Het is NIET-IETS, niet een gebied, maar veeleer een toestand. Wanneer nirvāṇa

(291) eenmaal is bereikt, is de mens bevrijd van de gevolgen van de 'vier waarheden', want een gevolg kan alleen worden teweeggebracht door een bepaalde oorzaak, en in deze toestand is elke oorzaak *vernietigd*.

Deze 'vier waarheden' zijn de grondslag van de hele boeddhistische leer over nirvāṇa. Deze zijn volgens het boek over *prajñāpāramitā*[1]: 1. het bestaan van het lijden; 2. het veroorzaken van het lijden; 3. de vernietiging van het lijden; 4. de weg tot vernietiging van het lijden. Wat is de bron van het lijden? Het bestaan. Waar geboorte is, volgen verval en dood; want overal waar een vorm is, daar is een *oorzaak* voor verdriet en lijden. Alleen *geest* heeft geen vorm, daarom *kan men van hem niet zeggen dat hij bestaat*. Wanneer de mens (de etherische, innerlijke mens) dat punt bereikt waarop hij geheel spiritueel, dus vormloos, wordt, dan heeft hij een toestand van volmaakte gelukzaligheid bereikt. DE MENS als objectief wezen wordt vernietigd, maar de spirituele entiteit met haar subjectieve leven zal eeuwig leven, want geest is onvergankelijk en onsterfelijk.

Uit de geest van de leringen van Boeddha en Pythagoras kunnen we gemakkelijk inzien dat hun leer identiek is. De allesdoordringende universele ziel, de anima mundi, is nirvāṇa, en boeddha als algemene term is de antropomorf voorgestelde *monade* van Pythagoras. Rustend in nirvāṇa, de uiteindelijke gelukzaligheid, is boeddha de stille monade, wonend in duisternis en stilte; hij is ook het vormloze brahman, de verheven maar *onkenbare* godheid, die onzichtbaar het gehele heelal doordringt. Telkens wanneer deze zich manifesteert, en ernaar verlangt haar wezen op de mensheid af te drukken in een gedaante die voor ons verstand begrijpelijk is, of we deze nu een avatāra, een koning-messias, of een *transformatie* van de goddelijke geest, logos, christos, noemen, betreft dit één en dezelfde zaak. In ieder geval is het 'de Vader', die in de *Zoon* is, en de Zoon in 'de Vader'. De onsterfelijke geest overschaduwt de sterfelijke mens. Hij treedt in hem, en maakt door zijn hele wezen te doordringen van hem een god, die in zijn aardse tabernakel neerdaalt. Ieder mens kan een boeddha worden, zegt de leer. En zo zien we in de eindeloze reeks tijdperken nu en dan mensen die er min of meer in slagen zich 'met God' te *verenigen*, zoals de uitdrukking luidt, met hun *eigen geest*, zoals wij het zouden moeten interpreteren. Boeddhisten noemen zulke mensen *arhats*. Een arhat staat een trap lager dan een boeddha, en niemand evenaart hem in geïnspireerde kennis of in *verbazingwekkende* vermogens. Sommige fakirs laten, zoals Jacolliot aantoonde, duidelijke praktijkvoorbeelden zien van deze theorie.

Zelfs de *fabelachtig* genoemde verhalen uit bepaalde boeddhistische boeken blijken, wanneer ze van hun allegorische betekenis worden ont-

[1] Volmaking van wijsheid.

daan, de geheime leringen te bevatten die door Pythagoras werden onderwezen. In de Pāli-boeken die *Jātaka's* worden genoemd, worden de 550 incarnaties of metempsychosen van Boeddha gegeven. Ze vertellen hoe hij (292)
in elke vorm van dierlijk leven verscheen, en elk levend wezen op aarde bezielde, van het uiterst kleine insect tot de vogel, het dier en ten slotte de mens, het microkosmische beeld van God op aarde. Moet dit *letterlijk* worden opgevat? Is het bedoeld als een beschrijving van de *feitelijke* gedaanteveranderingen en het bestaan van één en dezelfde individuele, onsterfelijke, goddelijke geest, die op hun beurt elk soort levend wezen heeft bezield? Moeten we het, met de boeddhistische metafysici, niet veeleer zo opvatten dat hoewel de individuele, menselijke geesten ontelbaar zijn, ze toch gezamenlijk één zijn, zoals elke druppel water uit de oceaan figuurlijk gesproken een individueel bestaan kan hebben en toch één is met de andere druppels die samen die oceaan vormen, omdat elke menselijke geest een vonkje van het ene, allesdoordringende licht is? En dat deze goddelijke geest de bloem, het granietstofje op de berghelling, de leeuw, de mens bezielt? De Egyptische hiërofanten beweerden oorspronkelijk, evenals de brahmanen, de boeddhisten uit het Oosten en sommige Griekse filosofen, dat dezelfde geest die het stofdeeltje bezielt maar daarin latent is, de mens bezielt, en zich in hem in de hoogste staat van activiteit manifesteert. Ook was de leer van een geleidelijk weer opgaan van de menselijke *ziel* in de essentie van de oorspronkelijke ouder-geest eens algemeen. Maar deze leer hield nooit de vernietiging van het hogere, spirituele *ego* na de aardse dood van de mens of gedurende zijn verblijf op aarde in, maar alleen de verstrooiing van de *uiterlijke vormen* van de mens. Wie zijn beter geschikt om ons de mysteries van na de dood, die zo ten onrechte als ondoorgrondelijk worden beschouwd, mee te delen dan die mensen die door zelfbeheersing en een zuiver leven en zuivere intenties erin slaagden zich met hun 'God' te verenigen, en aan wie *enig* inzicht, hoe onvolmaakt ook, in de grote waarheid werd geboden?[1] Deze zieners vertellen ons vreemde verhalen over de *verscheidenheid* van vorm die ontlichaamde astrale zielen aannemen; vormen, die alle een spirituele hoewel concrete weerspiegeling zijn van de abstracte bewustzijnstoestand en van de gedachten van de eens levende mens.

Het is eenvoudig belachelijk om de boeddhistische filosofie te beschuldigen van het verwerpen van het bestaan van een hoogste wezen – God – en van de onsterfelijkheid van de ziel, kortom van atheïsme, omdat vol-

[1] Porphyrius deelt over zijn leermeester Plotinus mee dat deze gedurende zijn leven vier keer met 'God' verenigd is geweest, en beklaagt zich dat hijzelf dit slechts twee keer heeft bereikt.

gens hun leringen nirvāṇa *vernietiging* betekent, en *svabhavat* GEEN *persoon, maar niets is*. De ain van de joodse ain sof betekent ook *nihil* of *niets*, dat wat niet is (*quo ad nos*[1]); maar niemand heeft het ooit gewaagd de joden van atheïsme te beschuldigen. In beide gevallen draagt de werkelijke betekenis van de term *niets* [nothing] het denkbeeld in zich dat God geen ding [not a thing] is, geen concreet en zichtbaar wezen waaraan een naam kan worden toegekend die betrekking heeft op *enig* ons op aarde bekend voorwerp.

[1] Vertaling: 'voor zover het ons betreft'.

9

Cyclische verschijnselen

> Datgene waarvan u niets blijkt te weten, kunt u geen dwaasheid noemen. – Tertullianus, *Apologie*

> Dit is geen zaak van gisteren of vandaag,
> Ze heeft vanaf de oudste tijden bestaan,
> En niemand heeft ons verteld vanwaar ze kwam, en hoe!
> – Sophocles

> Het geloof in het bovennatuurlijke is een natuurlijk, oorspronkelijk, algemeen, en zich steeds voordoend feit in het leven en de geschiedenis van de mensheid. Ongeloof in het bovennatuurlijke brengt materialisme voort, materialisme genotzucht, en genotzucht maatschappelijke beroeringen; en te midden van de stormen daarvan leert de mens opnieuw te geloven en te bidden. – Guizot

> Indien iemand deze dingen onaannemelijk vindt, laat hij dan zijn mening voor zich houden, en niet hen tegenspreken die door zulke gebeurtenissen worden aangespoord tot de beoefening van de deugd.
> – Josephus

Na het bespreken van de opvattingen van Plato en Pythagoras over stof en kracht zullen we ons nu richten op de kabbalistische filosofie over de oorsprong van de mens, en haar vergelijken met de theorie van de natuurlijke selectie die door Darwin en Wallace wordt verkondigd. Misschien zullen we evenveel reden vinden om in dit opzicht de oorspronkelijkheid van de Ouden te erkennen als in wat we al hebben beschouwd. Volgens ons heeft men geen sterker bewijs voor de theorie van de cyclische vooruitgang nodig dan de betrekkelijk verlichte opvatting van vroegere eeuwen en van de kerk van de eerste kerkvaders, over de vorm van de aarde en de bewegingen van het planetenstelsel. Zelfs als elk ander bewijs ontbrak, zou de onwetendheid van Augustinus en Lactantius, die het hele christendom tot de tijd van Galileï toe over deze vraagstukken op een dwaalspoor hebben gebracht, de periode van verduistering kenmerken waar de menselijke kennis van eeuw tot eeuw doorheen gaat.

De ‘rokken van vellen’ die volgens hoofdstuk 3 van *Genesis* aan Adam en Eva werden gegeven, worden door bepaalde filosofen uit de oudheid

verklaard als de lichamen van vlees waarmee in de loop van de cyclussen de voorouders van de mensheid werden bekleed. Ze beweerden dat de goddelijke, fysieke vorm steeds grover werd totdat het onderste punt van wat de laatste spirituele cyclus kan worden genoemd was bereikt, en de mensheid aan de opgaande boog van de eerste menselijke cyclus begon. Toen begon een onafgebroken reeks cyclussen of yuga's; het juiste aantal jaren waaruit elk daarvan bestond bleef een onschendbaar geheim binnen de muren van de heiligdommen, en werd alleen aan de ingewijden onthuld. Zodra de mensheid in een nieuwe cyclus kwam, begon het stenen tijdperk waarmee de vorige cyclus was geëindigd, geleidelijk over te gaan in het volgende hogere tijdperk. Met elke achtereenvolgende eeuw of tijdperk
(294) werden de mensen beschaafder, totdat het hoogtepunt van volmaaktheid dat in die bijzondere cyclus mogelijk was, was bereikt. Dan nam de terugwijkende golf van de tijd de sporen van menselijke, maatschappelijke en verstandelijke vooruitgang mee terug. Cyclus volgde op cyclus met nauwelijks waarneembare overgangen; hoogbeschaafde, bloeiende volkeren namen in macht toe, bereikten het hoogtepunt van hun ontwikkeling, raakten in verval en stierven uit; en de mensheid werd, wanneer het laagste punt van de cyclus was bereikt, in een toestand van barbaarsheid teruggeworpen zoals aan het begin. Koninkrijken zijn ten onder gegaan, en natie volgde op natie vanaf het begin tot op de huidige dag, terwijl de volkeren afwisselend tot het hoogste punt van ontwikkeling stegen en naar het laagste punt ervan afdaalden. Draper merkt op dat er geen reden bestaat om aan te nemen dat de een of andere cyclus voor de hele mensheid gold. Integendeel, terwijl de mens op één deel van de planeet in een toestand van teruggang was, kon hij op een ander deel vooruitgaan in verlichting en beschaving.

Hoezeer stemt deze theorie overeen met de wet van de beweging van de planeten, die de afzonderlijke bollen om hun as laat wentelen, de verschillende stelsels om hun respectieve zon laat draaien, en de hele sterrenmenigte een gemeenschappelijk pad rond een gemeenschappelijk middelpunt laat volgen! Leven en dood, licht en duisternis, dag en nacht op de planeet terwijl ze om haar as draait en de cirkel van de dierenriem doorloopt, vertegenwoordigen de kleinere en grotere cyclussen.[1] Denk aan het hermetische axioma: 'Zo boven, zo beneden; zoals in de hemel, zo ook op aarde'.

Alfred R. Wallace redeneert volgens gezonde logica dat de ontwikke-

[1] Men zegt dat Orpheus de duur van de grote cyclus op 120.000 jaar heeft gesteld, en Cassandrus op 136.000. Zie Censorinus, *De die natali*, Leiden, 1642, hfst. 18.

ling van de mens meer uitgesproken is geweest in zijn mentale gestel dan in zijn uiterlijke vorm. Volgens hem bestaat het verschil tussen dier en mens daarin dat de mens grote veranderingen in de omstandigheden en in zijn hele omgeving kan doorstaan zonder zeer opvallende wijzigingen in lichamelijke vorm en bouw. Aan klimaatveranderingen biedt hij het hoofd door een overeenkomstige wijziging in zijn kleding, onderkomen, wapens en landbouwwerktuigen. Zijn lichaam wordt misschien minder behaard, meer rechtop en krijgt een andere kleur en andere verhoudingen; 'het hoofd en het gezicht staan in onmiddellijk verband met het denkorgaan, en omdat ze beide een instrument zijn om de meest verfijnde veranderingen van zijn aard tot uitdrukking te brengen', veranderen alleen zij met de ontwikkeling van zijn verstand. Er was een tijd toen 'hij nog niet die prachtig ontwikkelde hersenen, het orgaan van het denkvermogen had verkregen, dat hem nu, zelfs in de laagst ontwikkelde individuen, ver boven de hoogste dieren verheft, in een tijdperk toen hij wel de vorm, maar nog nauwelijks de aard van de mens had, toen hij noch menselijke spraak noch gevoelens van sympathie en ethiek kende'. Verder zegt Wallace dat 'de mensen eens een homogeen ras kunnen zijn geweest – ja volgens mij *moeten zijn geweest* . . . bij de mens is het behaarde bekleedsel van het lichaam (295)
bijna geheel verdwenen'. Over de grotbewoners van Les Eyzies merkt Wallace vervolgens op: 'de grote breedte van het gelaat, de enorme ontwikkeling van de verticale tak van de onderkaak . . . wijzen op enorme spierkracht en de gewoonten van een primitief, ruw ras'.

Dit is de vluchtige blik die de antropologie ons geeft op de mens, die hetzij aan het laagste punt van een cyclus is gekomen, of aan een nieuwe begint. Laten we zien in hoeverre dit door helderziendheid wordt bevestigd. Prof. Denton liet zijn vrouw een stuk van een fossiel been onderzoeken, zonder dat hij haar enige aanwijzing gaf wat voor voorwerp het was. Het riep bij haar onmiddellijk beelden van mensen en taferelen op, waarvan hij denkt dat ze tot het stenen tijdperk behoorden. Ze zag mensen die erg veel op apen leken, met een erg behaard lichaam, en het leek 'alsof het natuurlijke haar tot kleding diende'. 'Ik betwijfel of hij volkomen rechtop kan staan; zijn heupgewricht schijnt zo gevormd te zijn dat hij het niet kan', voegde ze eraan toe.

> Nu en dan zie ik een deel van het lichaam van een van deze wezens, dat er betrekkelijk glad uitziet. Ik kan de huid zien, die lichter gekleurd is . . . ik weet niet of hij tot hetzelfde tijdperk behoort. . . . Op een afstand schijnt het gezicht plat, het onderste deel ervan is zwaar; ze hebben wat men, denk ik, vooruitstekende jukbeenderen zou noemen. Het voorhoofd is laag, en het onderste gedeelte steekt heel ver vooruit en

> vormt een ronde plooi over het voorhoofd, vlak boven de wenkbrauwen. . . . Nu zie ik een gezicht, dat lijkt op dat van een mens, hoewel er toch iets aapachtigs aan is. Al deze mensen schijnen van die soort te zijn, want ze hebben lange armen en een behaard lichaam.[1]

Of de wetenschappers nu wel of niet bereid zijn de juistheid te erkennen van de hermetische leer dat de mens zich fysiek uit een hoger, meer spiritueel wezen heeft geëvolueerd, zijzelf tonen ons hoe de mens zich van het laagst waargenomen punt tot zijn tegenwoordige staat heeft ontwikkeld. En is het, omdat de hele natuur op basis van analogieën schijnt te zijn opgebouwd, onredelijk te beweren dat diezelfde opwaartse ontwikkeling van individuele vormen bij de bewoners van het *onzichtbare* heelal heeft plaatsgevonden? Indien op onze kleine onbeduidende planeet door evolutie zulke wonderbaarlijke gevolgen zijn teweeggebracht dat met verstand en intuïtie begiftigde mensen uit een hoger type van de familie van de apen werden voortgebracht, waarom zou men dan aannemen dat de grenzeloze gebieden van de ruimte slechts door ontlichaamde *engelachtige* gedaanten worden bewoond? Waarom geeft men in dat uitgestrekte gebied niet een plaats aan de spirituele dubbelgangers van deze behaarde, langarmige, halfverstandige voorouders, hun voorgangers en al hun opvolgers tot in onze tijd? Natuurlijk zouden de spirituele delen van zulke oorspronkelijke leden van de menselijke familie even onbeschaafd en onontwikkeld zijn
(296) als hun fysieke lichaam. Hoewel de hermetische filosofen geen poging deden om de duur van de 'grote cyclus' te berekenen, beweerden ze toch dat de nu levende mensheid volgens de cyclische wet onvermijdelijk eens gezamenlijk tot dat vertrekpunt moest terugkeren, waar de mens voor het eerst met 'rokken van vellen' werd bekleed; of, om het duidelijker uit te drukken, de mensheid moet overeenkomstig de wet van de evolutie ten slotte *fysiek* worden vergeestelijkt. Zolang Darwin en Huxley niet kunnen bewijzen dat de mens van onze eeuw als een fysiek en moreel dier de hoogste volmaaktheid heeft bereikt, en dat, nu de evolutie haar hoogtepunt heeft bereikt, alle verdere vooruitgang bij het huidige geslacht *Homo* moet ophouden, begrijpen we niet hoe ze zo'n logische conclusie zouden kunnen weerleggen.

In zijn *Contributions to the Theory of Natural Selection* besluit Wallace zijn bewijsvoering over de ontwikkeling van de mensenrassen onder die wet van selectie door te zeggen dat, wanneer zijn conclusies juist zijn,

> daaruit noodzakelijkerwijs volgt dat de hogere – de meer verstandelijke en morele – rassen de plaats moeten innemen van de lagere, meer ont-

[1] W. en E. Denton, *The Soul of Things*, deel 1, blz. 204-11.

> aarde; en de kracht van de 'natuurlijke selectie', die nog steeds op zijn mentale gestel inwerkt, moet altijd leiden tot een meer volmaakte aanpassing van de hogere vermogens van de mens aan de toestand van de hem omringende natuur en aan de eisen van de maatschappij. Terwijl zijn uiterlijke vorm waarschijnlijk altijd onveranderd zal blijven, afgezien van de ontwikkeling van die volmaakte schoonheid . . . verfijnd en veredeld door de hoogste verstandelijke vermogens en gevoelens van sympathie, kan zijn mentale gestel zich blijven ontwikkelen en verbeteren, totdat de wereld weer door één enkel, nagenoeg homogeen ras wordt bewoond, waarvan geen enkel individu lager zal staan *dan de edelste individuen van de nu bestaande mensheid*.

Nuchtere, wetenschappelijke methoden en voorzichtigheid bij het opstellen van hypothetische mogelijkheden hebben kennelijk een rol gespeeld bij deze uitspraak van de grote antropoloog. Toch is wat hij hierboven zegt in geen enkel opzicht in strijd met onze kabbalistische beweringen. Laat de zich steeds ontwikkelende natuur en de grote wet van 'de overleving van de sterksten' één stap verdergaan dan de conclusies van Wallace, en we hebben in de toekomst de mogelijkheid, ja de zekerheid, dat er een ras komt dat evenals de Vril-ya van Bulwer-Lyttons *Coming Race* slechts één stadium verwijderd zal zijn van de oorspronkelijke 'zonen van God'.

Men zal opmerken dat deze filosofie van de cyclussen, die door de Egyptische hiërofanten door de 'cyclus van noodzakelijkheid' werd gesymboliseerd, tevens de beeldspraak van de 'zondeval' verklaart. Volgens de Arabische beschrijvingen was elk van de zeven kamers van de piramiden – die verhevenste van alle kosmische symbolen – genoemd naar een planeet. De bijzondere architectuur van de piramiden getuigt op zichzelf al van het metafysische denken van de bouwers ervan. De top verliest zich in de heldere, blauwe lucht van het land van de farao's, en stelt symbolisch het oorspronkelijke punt voor, dat zich verliest in het onzichtbare heelal, (297)
vanwaar het eerste ras van de spirituele prototypen van de mens begon. Elke mummie verloor vanaf het moment dat ze werd gebalsemd in één opzicht haar fysieke individualiteit; ze stelde zinnebeeldig de mensheid voor. Ze werd zó geplaatst dat het uittreden van de 'ziel' het best werd bevorderd; deze moest dan door de zeven planeetkamers gaan, vóór ze door de symbolische top naar buiten kon treden. Elke kamer stelde tegelijkertijd een van de zeven sferen en een van de zeven hogere typen van de fysiek-spirituele mensheid voor, die er boven onze mensheid zouden zijn. Elke 3000 jaar moest de ziel, als vertegenwoordigster van haar ras, naar haar oorspronkelijke vertrekpunt terugkeren vóór ze een nieuwe ontwikkeling tot een spiritueel en fysiek meer volmaakte gedaante doormaakte. We

moeten ver doordringen in de diepzinnige metafysica van de oosterse mystiek vóór we het oneindige aantal onderwerpen, die in één keer door het majestueuze denken van haar vertegenwoordigers werden omvat, volledig kunnen begrijpen.

De tweede Adam, de 'mens van stof', de Adam van hoofdstuk 2 van *Genesis*, begint zijn levensloop als een zuiver en volmaakt spiritueel wezen, en streeft in zijn trots ernaar – ontevreden over de positie die hem door de demiurg (die de oudste eerstgeborene, de Adam-Kadmon is) is toegewezen – om op zijn beurt schepper te worden. Deze Adam heeft zich ontwikkeld uit de androgyne Kadmon, en is zelf androgyn; want volgens het oudste geloof dat in Plato's *Timaeus* allegorisch wordt voorgesteld, werden de prototypen van onze rassen alle omvat door de microkosmische boom, die in en onder de grote macrokosmische of wereldboom groeide en zich ontwikkelde. Omdat de goddelijke geest als een eenheid wordt beschouwd, hoe talrijk de stralen van de grote spirituele zon ook zijn, had de mens toch evenals alle andere vormen, hetzij organisch of anorganisch, zijn oorsprong in deze ene bron van eeuwig licht. Zelfs als we de hypothese van de androgyne mens, in verband met de fysieke evolutie, moesten verwerpen, zou de spirituele betekenis van de allegorie niettemin onaangetast blijven. Zolang de eerste god-mens, die de eerste twee beginselen van de schepping, het tweevoudige mannelijke en vrouwelijke element, voorstelt, niet dacht aan goed en kwaad, kon hij de 'vrouw' niet als een zelfstandig wezen beschouwen, want zij was in hem, evenals hij in haar. Pas toen de *stof* zich verdichtte – als gevolg van de boze aansporingen van de slang – en door haar aanraking met de elementen afkoelde in de spirituele mens, werden de vruchten van de mens-boom – die zelf die boom van kennis is – voor hem zichtbaar. Vanaf dat moment kwam er een einde aan de androgyne vereniging, en de man ontwikkelde vanuit zichzelf de vrouw als een afzonderlijke entiteit. Ze hebben de draad tussen zuivere geest en zuivere stof verbroken. Voortaan zullen ze niet meer *spiritueel*, maar uitsluitend door de kracht van hun wil, scheppen; de mens is een fysieke schepper geworden, en het koninkrijk van de geest kan alleen door een langdurige gevangenschap in de stof worden verworven. De betekenis
(298) van Gogard, de mazdeïsche levensboom, de heilige eik, tussen de weelderige takken waarvan een slang huist die *niet* van zijn plaats *kan* worden verwijderd,[1] wordt daardoor duidelijk. De wereldslang kruipt uit het oorspronkelijke *slijk*, wordt stoffelijker, en met elke nieuwe evolutie groeit zijn kracht en macht.

[1] Zie de kosmogonie van Pherecydes. Vgl. F. Lenormant, *Les premières civilisations*, 1874, appendix 3.

De eerste Adam, of Kadmon, de logos van de joodse mystici, is dezelfde als de Griekse Prometheus, die de goddelijke wijsheid probeert te evenaren; hij is ook de Poimandres van Hermes, of de MACHT VAN HET GODDELIJKE DENKEN in zijn meest spirituele aspect, want hij werd door de Egyptenaren minder verpersoonlijkt dan de twee eerstgenoemden. Zij allen scheppen mensen, maar slagen er niet in hun uiteindelijke doel te bereiken. Prometheus – die de mens wil begiftigen met een onsterfelijke geest, opdat hij door de drie-eenheid tot een eenheid samen te voegen geleidelijk tot zijn oorspronkelijke, spirituele staat zou terugkeren zonder zijn individualiteit te verliezen – slaagt niet in zijn poging het *goddelijke* vuur te stelen, en wordt veroordeeld om voor zijn misdaad te boeten op de berg Kazbek. Prometheus is ook de logos van de oude Grieken, evenals Heracles. In de *Codex Nazaraeus*[1] zien we Bahak-Ziwa de hemel van zijn vader verlaten, terwijl hij erkent dat hij, hoewel hij de vader van de genii is, niet in staat is 'schepselen te maken', want hij is onbekend met zowel de Orcus als 'het verterende vuur dat geen licht geeft'. En Fetahil, een van de 'krachten', zit in het 'slijk' (de stof) en vraagt zich af waarom het levende vuur zo is veranderd.

Al deze logoi probeerden de mens te begiftigen met de onsterfelijke geest, maar ze schoten tekort, en over bijna alle logoi wordt gezegd dat ze voor hun poging streng werden gestraft. Diegenen onder de eerste christelijke kerkvaders die evenals Origenes en Clemens van Alexandrië goed bekend waren met de heidense symboliek, omdat ze hun loopbaan als filosoof waren begonnen, voelden zich erg in verlegenheid gebracht. Ze konden niet ontkennen dat hun leringen al in de oudste mythen waren te vinden. De meest recente logos was volgens hun leringen ook verschenen om de mensheid de weg te wijzen naar onsterfelijkheid, en in zijn verlangen om de wereld door middel van het pinkstervuur eeuwig leven te geven, had hij volgens de overlevering zijn leven verloren. Zo ontstond de heel onbeholpen verklaring waarvan onze moderne geestelijkheid vrijelijk gebruikmaakt, dat al deze mythische figuren de profetische geest vertonen die, door Gods barmhartigheid, zelfs aan de heidense afgodendienaren werd geschonken! De heidenen hadden, zo beweren ze, in hun voorstellingswereld het grote drama van de Kalvariënberg weergegeven – vandaar de overeenkomst. Aan de andere kant beweerden de filosofen, met onbetwistbare logica, dat de vrome kerkvaders zich eenvoudig meester hadden gemaakt van een kant-en-klare grondslag, óf omdat ze dit gemakkelijker vonden dan om hun eigen verbeelding in te spannen, óf in verband met het grotere aantal onwetende bekeerlingen dat door zo'n bijzondere overeen-

[1] Zie enkele bladzijden verder over het citaat uit de *Codex Nazaraeus*.

(299) komst met hun eigen mythologie, tenminste voor zover het de uiterlijke vorm van de meest essentiële leringen betreft, tot de nieuwe leer werden aangetrokken.

De allegorie van de val van de mens en het vuur van Prometheus is ook een andere versie van de mythe over de opstand van de trotse Lucifer, die in de bodemloze afgrond, de Orcus, werd geslingerd. In de religie van de brahmanen wordt Mahāsura, de hindoe-Lucifer, jaloers op het schitterende licht van de schepper; aan het hoofd van een legioen lagere geesten komt hij in opstand tegen Brahmā, en verklaart hem de oorlog. Evenals Hercules, de trouwe titan, die Jupiter helpt en hem zijn troon terugbezorgt, slingert Śiva, de derde persoon van de drie-eenheid van de hindoes, ze allemaal uit het hemelse verblijf naar Andhera, het gebied van eeuwige duisternis. Maar hier moeten de gevallen engelen berouw tonen over hun slechte daad, en in de hindoeleer krijgen ze allemaal de kans om vooruit te komen. In het Griekse verhaal daalt Hercules, de zonnegod, af naar de Hades om de slachtoffers van hun martelingen te verlossen; en de christelijke kerk laat ook haar vleesgeworden God afdalen in de sombere gebieden van Pluto, en de opstandige voormalige aartsengel overwinnen. De kabbalisten verklaren op hun beurt de allegorie op een halfwetenschappelijke manier. Adam de tweede, of het eerstgeschapen ras, dat Plato goden en de *Bijbel* de elohim noemt, was niet drievoudig van aard, zoals de aardse mens, dat wil zeggen, hij bestond niet uit lichaam, ziel en geest, maar was een samenstel van verfijnde astrale elementen, waarin de 'Vader' een onsterfelijke, goddelijke geest had geblazen. Laatstgenoemde streed krachtens zijn goddelijke aard altijd om zichzelf uit de boeien van die broze gevangenis te bevrijden; vandaar dat de 'zonen van God' in hun onvoorzichtige pogingen de eersten waren om een toekomstig model voor de cyclische wet te schetsen. Maar de mens moet niet 'gelijk één van ons' zijn, zegt de scheppende godheid, één van de elohim 'aan wie het vervaardigen van het lagere dierlijke is toevertrouwd'.[1] En zo kwam het dat de mensen van het eerste ras hun evenwicht verloren toen ze de top van de eerste cyclus hadden bereikt; hun tweede omhulsel, het grovere kleed (astraal lichaam), trok hen langs de tegenovergestelde boog naar omlaag.

Deze kabbalistische versie van de zonen van God (of van het licht) wordt gegeven in de *Codex Nazaraeus*. Aan Bahak-Ziwa, de 'vader van de genii, wordt bevolen, 'wezens te scheppen''. Maar omdat hij 'niets weet over de Orcus', slaagt hij daarin niet, en roept Fetahil, een nog zuiverder geest, te hulp, die nog meer tekortschiet.[2]

[1] Zie Plato's *Timaeus*.

[2] *Codex Nazaraeus*, deel 1, blz. 177.

Dan verschijnt de 'geest'[1] (wat eigenlijk zou moeten worden vertaald met 'ziel', want het is de anima mundi, die bij de nazarenen en de gnos- (300)
tici *vrouwelijk* was) op het toneel van de schepping, en omdat deze zag dat voor Fetahil,[2] de *nieuwste mens* (de meest recente), de glans was 'veranderd', en daarvoor in de plaats 'achteruitgang en lijden' waren gekomen, wekt hij Karabtanos[3], 'die razend en *zonder begrip en oordeel* was', en zegt tegen hem: 'Sta op en zie, de glans (het licht) van de *nieuwste* mens (Fetahil) is er niet in geslaagd (mensen voort te brengen of te scheppen); de vermindering van deze glans is zichtbaar. Sta op, kom met uw MOEDER (de *spiritus*), en bevrijd u van de beperkingen die u binden, en die meer omvatten dan de hele wereld.' Hierop volgt de vereniging van de razende en blinde stof, geleid door de aanwijzingen van de geest (niet de *goddelijke* adem, maar de *astrale* geest, die door zijn tweevoudige aard al door de stof is besmet). Nadat het aanbod van de MOEDER is aangenomen, vormt de Spiritus 'zeven figuren', die Irenaeus voor de zeven *sterren* (planeten) wil houden, maar die de zeven *hoofdzonden* voorstellen, de nakomelingen van een astrale ziel die is gescheiden van haar goddelijke bron (geest), en van *stof*, de blinde demon van de wellust. Als hij dit ziet, strekt Fetahil zijn hand uit naar de afgrond van de stof en zegt: 'Laat de aarde bestaan, zoals ook de woonplaats van de machten heeft bestaan.' Terwijl hij zijn hand in de chaos steekt, die door hem wordt verdicht, schept hij onze planeet.[4]

De *Codex* vertelt vervolgens hoe Bahak-Ziwa werd gescheiden van de Spiritus, en de genii – of engelen – van de opstandelingen.[5] Dan roept Mano[6] (de grootste), die bij de *grootste* FERHO verblijft, Kebar-Ziwa (ook bekend onder de naam Nebat-Iavar bar Iufin-Ifafin), de halm en de *wijn-*

---

[1] Op gezag van Irenaeus, Justinus de Martelaar en de *Codex* zelf, toont Dunlap aan dat de nazarenen hun 'geest', of beter gezegd ziel, als een vrouwelijke en *boze macht* beschouwden. Irenaeus, die de gnostici van ketterij beschuldigt, noemt Christus en de Heilige Geest 'het *gnostische paar*, dat de eonen voortbrengt' (Dunlap, *Sōd, the Son of the Man*, blz. 52, noot).

[2] Fetahil was bij de nazarenen de koning van het licht, en de *schepper*, maar in dit geval is hij de ongelukkige Prometheus, die er niet in slaagt het *levende vuur* te bemachtigen dat nodig is voor het vormen van de goddelijke ziel, omdat hij niet bekend is met de *geheime* naam (de onuitsprekelijke of niet meedeelbare naam van de kabbalisten).

[3] De geest van de stof en van wellust.

[4] Norberg, *Codex Nazaraeus*, deel 1, blz. 178-9, en Dunlap, *Sōd, the Son of the Man*, blz. 51-2.

[5] *Codex Nazaraeus*, deel 2, blz. 233.

[6] Deze Mano van de nazarenen lijkt vreemd genoeg op de Manu van de hindoes, de hemelse mens uit de *Rig-Veda*.

stok van het voedsel van het leven[1], omdat hij het *derde leven* is en, begaan met de wegens hun grote eerzucht opstandige en dwaze genii, zegt hij:

> Heer van de genii[2] (eonen), zie wat de genii, de opstandige engelen, doen, en waarover ze beraadslagen. Ze zeggen: 'Laten we de wereld in het leven roepen, en laten we de 'machten' tot bestaan brengen. De genii zijn de *vorsten*, de zonen van het licht, maar u bent de *boodschapper van het leven*.[3]

(301) Om de invloed tegen te gaan van de zeven 'slechtgezinde' beginselen, de nakomelingen van *Spiritus*, brengt KEBAR-ZIWA, de machtige heer van de luister, *zeven andere levens* voort (de hoofddeugden), die in hun eigen gedaante en licht 'vanuit de hemel' schijnen[4], en herstelt zo het evenwicht tussen goed en kwaad, licht en duisternis.

Maar deze schepping van wezens, zonder de vereiste instroming in hen van de zuivere goddelijke adem, die onder de kabbalisten bekendstond als het 'levende vuur', bracht slechts wezens van stof en astraal licht voort.[5] Zo werden de dieren voortgebracht, die aan de mens op deze aarde voorafgingen. De spirituele wezens, de 'zonen van het licht', zij die trouw bleven aan de grote *Ferho* (de eerste oorzaak van alles), vormen de hemelse of engelenhiërarchie, de Adonim, en de grote aantallen *nooit belichaamde* spirituele mensen. De volgelingen van de opstandige en dwaze genii, en de afstammelingen van de 'verstandeloze' zeven door Karabtanos en de Spiritus voortgebrachte geesten, werden, na eerst door elke 'schepping' van elk van de elementen te zijn heengegaan, na verloop van tijd 'de mensen van onze planeet'.[6] Ze zijn vanaf dit levensstadium gevolgd door Darwin, die ons toont hoe onze *hoogste* vormen zich uit de *laagste* hebben

---

[1] Ik ben de *ware wijnstok*, en mijn Vader is de landman (*Joh*. 15:1).

[2] Bij de gnostici was zowel Christus als Michaël, die in sommige opzichten met hem identiek is, het 'hoofd van de eonen'.

[3] *Codex Nazaraeus*, deel 1, blz. 135.

[4] *Op.cit.*, deel 3, blz. 61.

[5] Het astrale licht, of anima mundi, is tweevoudig en tweeslachtig. Het mannelijke gedeelte ervan is zuiver goddelijk en spiritueel, het is de *wijsheid*, terwijl het vrouwelijke gedeelte (de spiritus van de nazarenen) in zekere zin door de stof is besmet, en daarom al slecht is. Het is het levensbeginsel van ieder levend wezen, en verschaft aan mensen, dieren, vogels in de lucht en alles wat leeft, de astrale ziel, de beweeglijke *périsprit*. De dieren hebben als derde beginsel slechts de kiem van de hoogste onsterfelijke ziel. Deze zal zich pas na een reeks van talloze evoluties ontwikkelen; de leer over deze evolutie ligt besloten in het kabbalistische axioma: 'Een steen wordt een plant; een plant een dier; een dier een mens; een mens een geest; en de geest een god.'

[6] Zie commentaar op *Idra Zuta,* door rabbi Eleazar.

ontwikkeld. De antropologie durft de kabbalist niet te volgen in zijn metafysische vlucht *buiten* onze planeet, en het is te betwijfelen of haar leraren de moed hebben de *ontbrekende schakel* in de oude kabbalistische manuscripten te zoeken.

Zo werd de *eerste cyclus* in beweging gebracht, die in zijn *neerwaartse* omwentelingen een uiterst klein deel van de geschapen *levens* naar onze planeet van *slijk* bracht. Toen het laagste punt was bereikt van de boog van de cyclus die aan het leven op deze aarde onmiddellijk voorafging, deed de zuivere goddelijke vonk die in de Adam nog zwakjes voortleefde, een poging om zich van de astrale geest te scheiden, want 'de mens verviel geleidelijk tot de voortplanting', en het omhulsel van vlees verdichtte zich bij elke handeling meer en meer.

En nu komt een mysterie, een *sōd*[1], een geheim dat rabbi Shimon[2] (302)
slechts aan heel weinig ingewijden meedeelde. Het werd eens in de zeven jaar gedurende de mysteriën van Samothrake opgevoerd, en het verslag ervan vindt men afgedrukt op de bladeren van de Tibetaanse heilige boom, de mysterieuze KUMBUM in het lamaklooster van de heilige adepten[3].

In de oeverloze oceaan van de ruimte straalt de centrale, spirituele en *onzichtbare* zon. Het heelal is zijn lichaam, geest en ziel; en naar dit ideale model zijn *alle dingen* gevormd. Deze drie emanaties zijn de drie levens, de drie graden van het gnostische *pleroma* (de volheid), de drie 'kabbalistische gezichten', want de Oude van de Ouden, de heilige Oude van Dagen, de grote ain sof 'heeft een vorm en ook weer geen vorm'. De onzichtbare 'nam een vorm aan toen hij het heelal tot bestaan bracht', zegt de *Zohar*, het Boek van de Schittering.[4] Het *eerste* licht is zijn ziel, de oneindige, grenzeloze en onsterfelijke adem; en door de uitstroming daarvan verheft het heelal zijn machtige schoot, en vervult de hele schepping met *intelligent* leven. De *tweede* emanatie verdicht de komeetstof, en brengt binnen de kosmische cirkel vormen voort, laat de ontelbare werelden in de elektrisch geladen ruimte zwerven, en blaast het *niet-intelligente*, blinde levensbeginsel in elke vorm. De derde brengt het gehele heelal van fysieke stof voort; en, omdat ze zich langzamerhand steeds meer terugtrekt van het centrale goddelijke licht, vermindert haar helderheid, en wordt ze

[1] *Sōd* betekent een religieus mysterie. Cicero spreekt over de *sōd*, als onderdeel van de mysteriën van *Ida* (*De Senectute*, §13). 'De leden van de *priesterscholen* werden *sodales* genoemd', zegt Dunlap waarbij hij het Latijnse woordenboek van Freund (4:448) citeert (in *Sōd, the Mysteries of Adoni*, blz. xii).

[2] De schrijver van de *Zohar*, het grote kabbalistische werk uit de 1ste eeuw n.Chr.

[3] Zie abbé Huc, *Travels in Tartary, Thibet, etc.*, 2:2.

[4] *Zohar*, 3:288.

duisternis en het *kwade* – louter stof, de 'grove zuiveringen van het hemelse vuur' van de hermetici.

Toen de centrale Onzichtbare (Ferho, de Heer) de pogingen van de goddelijke *Vonk* zag om zich te bevrijden, omdat ze niet dieper in de ontaarding van de stof wilde worden meegesleurd, stond hij haar toe om uit haarzelf een monade uit te zenden, waarover de goddelijke Vonk (de ziel), eraan vastgehecht als door de fijnste draad, gedurende haar onophoudelijke zwerftochten van de ene vorm naar de andere moest waken. Zo werd de monade omlaag geschoten in de eerste vorm van stof, en werd opgesloten in steen; daarna kroop de monade in de loop van de tijd door de gezamenlijke inspanningen van het *levende vuur* en het *levende water*, die beide hun *weerspiegeling* op de steen deden schijnen, als een korstmos uit haar gevangenis, naar het zonlicht toe. Van de ene verandering na de andere klom de monade steeds verder omhoog, terwijl ze bij elke nieuwe transformatie meer glans ontleende aan haar ouder Vonk, waar ze bij elke transformatie dichterbij kwam. Want 'de eerste oorzaak had gewild dat ze zich in deze volgorde zou ontwikkelen', en had haar bestemd om nog hoger te kruipen, totdat haar fysieke vorm weer de Adam *van stof* werd, gevormd naar het beeld van de Adam-Kadmon. Voordat het uitwendige bekleedsel van de monade zijn laatste aardse transformatie doormaakt, gaat het, vanaf het moment van zijn bevruchting als embryo, nog eens achtereenvolgens door alle fasen van de verschillende rijken heen. In zijn
(303) fluïde gevangenis neemt het in de verschillende perioden van de zwangerschap een vage gelijkenis aan met een plant, een reptiel, een vogel en een dier, totdat het een menselijk embryo wordt.[1] Bij de geboorte van de toekomstige mens verliest de monade, die straalt met alle heerlijkheid van haar onsterfelijke vader die vanuit de zevende sfeer over haar waakt, het bewustzijn.[2] Ze verliest alle herinnering aan het verleden, en keert slechts geleidelijk tot bewustzijn terug, wanneer het instinct van de kindertijd plaatsmaakt voor rede en verstand. Nadat de scheiding tussen het levensbeginsel (de astrale geest) en het lichaam heeft plaatsgehad, herenigt de bevrijde ziel – de monade – zich verheugd met de vader- en moedergeest, de schitterende augoeides, en deze twee tot één versmolten, vormen, met een heerlijkheid die evenredig is aan de spirituele zuiverheid van het pas geëindigde aardse leven, de Adam die de cyclus van noodzakelijkheid heeft voltooid, en van het laatste spoor van zijn fysieke omhulsel is bevrijd. Vanaf dat moment begint hij bij elke stap van zijn opwaartse vooruitgang meer en meer te stralen, en beklimt het schitterende pad dat

[1] Évérard, *Mystères physiologiques*, blz. 132.
[2] Zie Plato's *Timaeus*.

eindigt op het punt vanwaar hij aan de GROTE CYCLUS begon.

De hele theorie van de natuurlijke selectie van Darwin ligt besloten in de eerste zes hoofdstukken van *Genesis*. De 'mens' van hoofdstuk 1 is heel verschillend van de 'Adam' van hoofdstuk 2, want de eerste werd 'mannelijk en vrouwelijk' geschapen, dat is tweeslachtig, en naar het beeld van God; terwijl de tweede volgens vers 7 werd gevormd uit het stof van de aarde, en 'een levende ziel' werd, nadat de Heer God 'de adem van het leven in zijn neusgaten had geblazen'. Bovendien was *deze Adam* een mannelijk wezen, en in vers 20 wordt ons meegedeeld dat 'er geen metgezel voor hem was'. De adonai, die zuivere, spirituele entiteiten zijn, hadden geen geslacht, of beter gezegd hadden beide geslachten in zich verenigd, zoals hun schepper; en de Ouden begrepen dit zo goed dat ze veel van hun goden als tweeslachtig voorstelden. De onderzoeker van de *Bijbel* moet óf deze interpretatie aannemen, óf de fragmenten uit de twee genoemde hoofdstukken elkaar onzinnig laten tegenspreken. Zo'n letterlijk aanvaarden van teksten gaf de atheïsten het recht het mozaïsche verhaal belachelijk te maken; juist de dode letter van de oude tekst veroorzaakt het materialisme van onze tijd. Niet alleen worden deze twee rassen van wezens dus in *Genesis* duidelijk aangegeven, maar zelfs een derde en een vierde worden in hoofdstuk 4 bij de lezer geïntroduceerd, waar over de 'zonen van God' en over het ras van de 'reuzen' wordt gesproken.

Terwijl we dit schrijven, verschijnt er in een Amerikaanse krant, *The Kansas City Times*, een bericht over de belangrijke ontdekking van de overblijfselen van een prehistorisch *reuzenras*, waardoor de beweringen van de kabbalisten en de bijbelse allegorieën tegelijkertijd worden bevestigd. Het is het bewaren waard:

> Rechter E.P. West ontdekte bij zijn onderzoek in de bossen van West-Missouri een aantal kegelvormige grafheuvels, die op een soortgelijke manier zijn gebouwd als de in Ohio en Kentucky gevonden bouwwerken. Deze grafheuvels vindt men op de hoge steile oevers van de Missouri, en de grootste en meer in het oog vallende vindt men in Tennessee, Mississippi en Louisiana. Tot drie weken geleden vermoedde men niet dat de bouwers van die grafheuvels deze streek in prehistorische tijd als woonplaats hadden, maar nu heeft men ontdekt dat dit vreemde, uitgestorven ras eens dit land bewoonde, en een uitgestrekt kerkhof in de vorm van een aantal hoge grafheuvels op de steile heuvels van Clay County heeft achtergelaten. (304)
>
> Tot nu toe is slechts een van deze grafheuvels geopend. Rechter West ontdekte ongeveer twee weken geleden een skelet, en deed daarover verslag aan andere leden van het genootschap. Ze vergezelden hem naar die grafheuvel, en groeven niet ver onder de oppervlakte de over-

blijfselen van twee skeletten op, die ze eruithaalden. De beenderen zijn heel groot, zelfs zo groot dat ze, vergeleken met een gewoon skelet uit onze tijd, deel van een reus schijnen te hebben uitgemaakt. De beenderen van het hoofd, voor zover ze niet zijn weggerot, zijn enorm groot. De onderkaak van één skelet is bewaard gebleven, en is twee keer zo groot als de kaak van een beschaafd mens. De tanden in deze kaak zijn groot, en schijnen afgeslepen en versleten te zijn door contact met wortels en dierlijk voedsel. Het kaakbeen wijst op enorme spierkracht. Het dijbeen ziet er, vergeleken met dat van een gewoon hedendaags skelet, uit als dat van een paard. De lengte, dikte en spierontwikkeling zijn opmerkelijk. Maar het merkwaardigste deel van het skelet is het voorhoofdsbeen. Het is heel laag, en verschilt volkomen van alle exemplaren die men ooit hiervan heeft gezien. Het vormt één dikke rand van been, ongeveer 2,5 cm breed, die zich uitstrekt boven de ogen. Het is een smalle, maar vrij zware rand van been die, in plaats van zich naar boven uit te strekken, zoals nu in deze tijd van beschaving het geval is, vanaf de wenkbrauwen terugweek, zodat een plat hoofd werd gevormd, wat op een heel primitief mensenras wijst. De wetenschappers die deze ontdekkingen doen, denken dat deze beenderen de overblijfselen zijn van een prehistorisch mensenras. Ze lijken niet op het huidige ras van indianen, en ook zijn de grafheuvels niet gebouwd volgens enig patroon of model waarvan men weet dat het bij een nu in Amerika levend volk in gebruik was. De lichamen zijn in zittende houding in de grafheuvels gevonden, en tussen de beenderen zijn stenen wapens aangetroffen, zoals messen en schrapers van vuursteen, die alle in vorm volkomen verschillen van de pijlpunten, strijdbijlen en andere stenen werktuigen en wapens waarvan men weet dat ze door de indianen van dit land werden gebruikt toen dit door de blanken werd ontdekt. De heren die deze merkwaardige beenderen beheren, hebben ze bij dr. Foe in Main Street in bewaring gegeven. Ze zijn van plan de grafheuvels op de steile hel-
(305) lingen tegenover deze stad verder en nauwkeuriger te onderzoeken. Ze zullen op de volgende vergadering van de Academie van Wetenschappen verslag uitbrengen van hun werk, en verwachten tegen die tijd in staat te zijn tot een duidelijk oordeel te komen. Het staat echter vrijwel zeker vast dat de skeletten van een mensenras zijn dat nu niet meer bestaat.

De schrijver van een uitgebreid werk[1] dat onlangs is verschenen, ziet enige aanleiding tot vrolijkheid in de vereniging van de zonen van God met de 'dochters van de mensen', *die mooi waren*, waarop in *Genesis* wordt gezinspeeld, en die uitvoerig wordt beschreven in die verbazing-

[1] *Supernatural Religion: an inquiry into the reality of divine revelation,* Londen 1874, deel 1, hfst. 4.

wekkende legende, het boek *Henoch*. Het valt des te meer te betreuren dat onze ruimdenkende geleerden hun scherpe en meedogenloze logica niet gebruiken om de eenzijdigheid ervan te compenseren door te zoeken naar de ware geest die deze oude allegorieën deed ontstaan. Deze geest was beslist *wetenschappelijker* dan sceptici nu al willen erkennen. Maar elk jaar kan een of andere nieuwe ontdekking hun beweringen bevestigen, totdat van alles in de oudheid de waarheid is aangetoond.

In de Hebreeuwse tekst is ten minste één ding aangetoond, namelijk dat er een ras bestond van zuiver fysieke, en een ander van zuiver spirituele wezens. Het beschrijven van de evolutie en 'transformatie van de soorten', die nodig zijn om de kloof tussen beide te overbruggen, wordt aan bekwamer antropologen overgelaten. We kunnen slechts de filosofie van de Ouden herhalen, die zegt dat de vereniging van deze twee rassen een derde voortbracht: het adamitische ras. Omdat het in de aard van zijn beide voorouders deelt, is het evenzeer geschikt om in de stoffelijke als in de spirituele wereld te leven. Aan de fysieke helft van de menselijke aard is het verstand verbonden, dat hem in staat stelt zijn macht over de lagere dieren te handhaven, en de natuur aan zijn doeleinden ondergeschikt te maken. Aan zijn spirituele deel is zijn *geweten* verbonden, dat hem tot onfeilbare gids zal dienen om weerstand te bieden aan de verleidingen van de zintuigen; want het geweten is dat ogenblikkelijke inzicht in goed en kwaad dat alleen de geest kan hebben, die, omdat hij een deel van de goddelijke wijsheid en zuiverheid is, volmaakt zuiver en wijs is. Zijn aansporingen zijn onafhankelijk van het verstand; en het kan zich alleen dan duidelijk manifesteren, wanneer het niet door de lagere aantrekkingen van onze tweevoudige natuur wordt belemmerd.

Omdat het verstand een vermogen van onze fysieke hersenen is, en terecht wordt omschreven als het vermogen om conclusies te trekken uit veronderstellingen, en omdat het volledig van het getuigenis van andere zintuigen afhangt, kan het geen eigenschap zijn die rechtstreeks tot onze goddelijke geest behoort. Deze laatste *weet*, zodat elke redenering die discussie en meningsverschillen inhoudt, nutteloos zou zijn. Zo moet een entiteit, indien ze beschouwd moet worden als een rechtstreekse emanatie van de eeuwige geest van wijsheid, geacht worden dezelfde eigenschappen te bezitten als de essentie of het geheel waarvan ze een deel is. Vandaar dat (306)
de oude theürgen met enige logica beweerden dat het *verstandelijke* deel van de ziel (geest) van de mens zijn lichaam nooit volledig binnentrad, maar het slechts min of meer overschaduwde door middel van de *redeloze* of astrale ziel, die als tussenschakel, of als middelaar tussen geest en lichaam, dient. De mens die de stof voldoende heeft overwonnen om het

licht van zijn schitterende *augoeides* rechtstreeks te ontvangen, voelt de waarheid intuïtief aan; hij zou geen fouten kunnen maken in zijn oordeel, ondanks alle bedrieglijke door het koude verstand geopperde redeneringen, want hij is *verlicht*. Daarom zijn profetie, de gave van het voorspellen, en de zogenaamde goddelijke inspiratie eenvoudig de gevolgen van deze verlichting van bovenaf door onze eigen onsterfelijke geest.

Swedenborg, die een aanhanger was van de mystieke leringen van de hermetische filosofen, wijdde een aantal boekdelen aan het uitleggen van de 'innerlijke betekenis' van *Genesis.* Hij was ongetwijfeld een 'geboren magiër', een ziener, maar hij was *geen adept*. Hoe nauwkeurig hij de ogenschijnlijk duidelijke interpretatie van de alchemisten en mystieke schrijvers misschien ook heeft gevolgd, toch schoot hij daarin gedeeltelijk tekort, en dit temeer omdat het voorbeeld dat hij bij zijn methode had gekozen, iemand was die, hoewel een groot alchemist, evenmin een adept was – in de volle zin van het woord – als de Zweedse ziener zelf. Eugenius Philalethes had nooit 'de hoogste kennis van het vuur' bereikt, om de omschrijving van de mystieke filosofen te gebruiken. Maar hoewel beiden de hele waarheid niet in detail hebben begrepen, heeft Swedenborg toch praktisch dezelfde verklaring van hoofdstuk 1 van *Genesis* gegeven als de hermetische filosofen. Zowel de ziener als de ingewijden tonen ondanks hun gesluierde taal duidelijk aan dat de eerste hoofdstukken van *Genesis* slaan op de *herschepping*, of een nieuwe geboorte, van de mens, niet op de schepping van ons heelal en zijn bekroning – de *mens*. Het feit dat de termen van de alchemisten, zoals *zout*, *zwavel* en *kwik*, door Swedenborg[1] zijn omgezet in *ens*, *oorzaak* en *gevolg*, doet niets af aan de achterliggende gedachte om de problemen van de mozaïsche boeken op te lossen volgens de enig mogelijke methode – die waarvan de hermetici gebruikmaken – namelijk de methode van de analogie.

Zijn leer van de analogie, of van de hermetische symboliek, is die van Pythagoras en de kabbalisten: 'zo boven, zo beneden'. Ze is ook die van de boeddhistische filosofen, die, in hun nog meer abstracte metafysica, de gebruikelijke manier van definiëren van onze *grote* geleerden omkeren door de onzichtbare denkbeelden de enige werkelijkheid te noemen, en al het andere de gevolgen van de oorzaken, of zichtbare vormen – *illusies*. Hoe tegenstrijdig hun verschillende verklaringen van de *Pentateuch* oppervlakkig gezien misschien ook lijken, door elk ervan wordt toch min of meer bewezen dat de heilige geschriften van elk land, de *Bijbel* evengoed als de *Veda's* of de boeddhistische geschriften, alleen in het licht van
(307) de hermetische filosofie kunnen worden begrepen en geheel kunnen wor-

[1] Zie zijn *Hemelse arcana*.

den doorgrond. De grote wijzen van de oudheid, van de middeleeuwen, en ook de mystieke schrijvers van onze nieuwere tijd waren allen *hermetici*. Of het licht van de waarheid hen nu had verlicht door middel van hun intuïtieve vermogens, of als gevolg van studie en de gebruikelijke inwijding, ze hadden in feite de methode aangenomen en het pad gevolgd die hun door mensen zoals Mozes, Gautama Boeddha en Jezus waren gewezen. De waarheid, die door sommige alchemisten wordt gesymboliseerd als de *dauw uit de hemel*, was in hun hart neergedaald, en ieder van hen had haar verzameld op de *toppen van de bergen*, nadat hij *schone* linnen *lappen* had uitgespreid om haar op te vangen; zo hadden ze dus in één opzicht, ieder voor zich en op zijn eigen manier, het *universele oplosmiddel* bemachtigd. In hoeverre ze dit mochten delen met het publiek is een andere vraag. Die sluier die het gezicht van Mozes zou hebben bedekt toen hij, na van de berg Sinaï te zijn afgedaald, aan zijn volk het woord van God onderwees, kan niet enkel en alleen worden weggetrokken wanneer de leraar dat wenst. Het hangt van de toehoorders af of zij óók de sluier zullen verwijderen 'die over hun hart ligt'. Paulus zegt het duidelijk, en zijn aan de Corinthiërs[1] gerichte woorden zijn van toepassing op iedere man of vrouw, en in elke eeuw van de wereldgeschiedenis. Indien 'hun denken wordt verblind' door het schitterende omhulsel van de goddelijke waarheid, kan de hermetische sluier, ongeacht of hij van het gezicht van de leraar wordt weggetrokken of niet, niet van hun hart worden weggenomen tenzij '*het zich tot de Heer wendt*'. Maar de laatste benaming moet niet worden toegepast op een van de drie vermenselijkte personen van de drieeenheid, maar op de 'Heer', zoals Swedenborg en de hermetische filosofen zich die voorstellen – de Heer, die het *leven* en de *mens* is.

De eeuwigdurende strijd tussen de wereldreligies – christendom, jodendom, brahmanisme, heidendom, boeddhisme – komt voort uit deze ene gedachte, namelijk dat de waarheid slechts aan enkelen bekend is; de anderen, niet bereid om de sluier van hun hart te rukken, beelden zich in dat hij de ogen van hun medemens bedekt. De god van elke exoterische religie, waaronder het christendom, is, ondanks zijn aanspraken op het mysterie, een afgod, een fictie, en kan niets anders zijn. Mozes spreekt tot de eigenzinnige volksmenigte in *sterk versluierde* taal over Jehovah, de wrede, vermenselijkte godheid, als over de hoogste God, terwijl hij diep in zijn hart die waarheid verbergt 'waarover niet kan worden gesproken en die niet kan worden geopenbaard'. Kapila raakt met het scherpe zwaard van zijn sarcasme de brahmaanse yogī's, die beweren in hun mystieke visioenen de *allerhoogste* te zien. Gautama Boeddha verbergt de waarheid

[1] *2 Corinthiërs* 3:14, 16.

onder een ondoordringbaar kleed van metafysische scherpzinnigheid, en wordt door het nageslacht als *een atheïst* beschouwd. Pythagoras wordt met zijn allegorische mystiek en metempsychose voor een handige bedrieger aangezien, en andere filosofen, zoals Apollonius en Plotinus, krijgen na hem dezelfde reputatie; ze worden in het algemeen fantasten, zo niet
(308) kwakzalvers, genoemd. Plato, van wie de geschriften door de meeste van onze *grote* geleerden nooit anders dan oppervlakkig werden gelezen, wordt door velen die ze hebben vertaald, van dwaasheden en kinderachtigheden beschuldigd, en zelfs van een gebrekkige kennis van zijn eigen taal; hoogstwaarschijnlijk omdat hij over de allerhoogste zei dat 'zo'n onderwerp niet in woorden kan worden uitgedrukt, zoals andere dingen die moeten worden geleerd',[1] en omdat hij Protagoras te veel nadruk liet leggen op het gebruik van 'sluiers'. We zouden een heel boekdeel kunnen vullen met namen van verkeerd begrepen wijzen, van wie de geschriften in het algemeen voor mystieke dwaasheden doorgaan, alleen omdat onze materialistische critici zich niet in staat achten de 'sluier' die ze bedekt, op te lichten. Het belangrijkste aspect van dit schijnbaar onbegrijpelijke mysterie is misschien te vinden in de ingewortelde gewoonte van de meeste lezers om een werk te beoordelen naar de woorden en de denkbeelden ervan die niet voldoende zijn verduidelijkt, terwijl ze de geest ervan buiten beschouwing laten. Men ziet vaak dat filosofen van heel verschillende scholen een grote verscheidenheid van uitdrukkingen gebruiken, sommige duister en metaforisch – al deze zijn symbolisch, terwijl ze toch hetzelfde onderwerp behandelen. Zoals elk van de duizend uiteengaande stralen van een vuurbal toch naar het middelpunt wijst, zo hadden alle mystieke filosofen – of hij nu toegewijd, vroom en enthousiast was zoals Henry More, of een heetgebakerde alchemist die de taal van de vismarkt gebruikte, zoals zijn tegenstander Eugenius Philalethes, of een *atheïst* (?) zoals Spinoza – hetzelfde onderwerp in gedachten, namelijk de *mens*. Spinoza is echter degene die misschien de beste sleutel geeft voor een deel van dit ongeschreven geheim. Terwijl Mozes verbiedt 'gesneden beelden' te maken van hem wiens naam niet ijdel mag worden gebruikt, gaat Spinoza een stap verder. Hij komt duidelijk tot de conclusie dat God zelfs niet mag worden *beschreven*. Menselijke taal schiet volledig tekort om zich een idee te vormen van dit 'wezen' dat in alle opzichten uniek is. Of nu Spinoza of de christelijke theologie wat hun uitgangspunt en hun conclusie betreft gelijk heeft, laten we aan het oordeel van de lezer zelf over. Elke poging in tegenovergestelde richting brengt een volk ertoe de godheid waarin het gelooft te vermenselijken, en het gevolg daarvan

[1] *Zevende brief*.

ziet men bij Swedenborg. In plaats van te zeggen dat God de mens maakte naar zijn beeld, zouden we naar waarheid moeten zeggen 'dat de mens zich God *voorstelt* naar zijn beeld'[1], waarbij hij vergeet dat hij een spiegelbeeld van zichzelf gaat aanbidden.

Waar is dan het ware, werkelijke, geheim te vinden, waarover door de hermetici zoveel wordt gesproken? Dat er een geheim was en is, zal geen enkele eerlijke onderzoeker van de esoterische literatuur ooit in twijfel trekken. Genieën – zoals veel hermetische filosofen ontegenzeglijk waren – zouden zich niet belachelijk hebben gemaakt door te proberen anderen enkele duizenden jaren lang voor de gek te houden. In elk tijdperk heeft men vermoed dat dit grote geheim, dat gewoonlijk 'de steen der wijzen' wordt genoemd, zowel een spirituele als een fysieke betekenis had. De schrijver van *Remarks upon Alchemy and the Alchemists* merkt terecht op dat de *mens* het onderwerp van de hermetische kunst is, en dat het doel van (309)
de kunst de vervolmaking van de mens is.[2] Maar we kunnen het niet met hem eens zijn dat alleen zij die hij 'geldzuchtige dwazen' noemt, ooit probeerden het zuiver *ethische* doel (van de alchemisten) over te brengen naar het gebied van de fysieke wetenschap. Alleen al het feit dat de mens in hun ogen een drie-eenheid is, die ze verdelen in *zon*, water van *kwik*, en *zwavel*, dat het *geheime vuur* is, of, om duidelijke taal te gebruiken, in *lichaam*, *ziel* en *geest*, bewijst dat het vraagstuk een fysieke kant heeft. De mens is spiritueel gezien de *steen* der wijzen: 'een drie-eenheid of drievuldigheid in één', zoals Philalethes het uitdrukt. Maar fysiek is hij ook die steen. Deze laatste is slechts het gevolg van de oorzaak, en de oorzaak is het universele oplosmiddel van alles – goddelijke geest. De mens is een wisselwerking van scheikundige, fysieke krachten, en ook een wisselwerking van spirituele vermogens. Laatstgenoemde hebben een grotere invloed op de fysieke vermogens van de mens naarmate de aardse mens verder is ontwikkeld. Een alchemist zegt:

> Het werk wordt voltooid overeenkomstig de deugd van lichaam, ziel en geest, want het lichaam zou nooit doordringbaar zijn als de *geest* er niet was, en ook zou de geest niet altijd in zijn bovenvolmaakte staat blijven als er geen lichaam was, en evenmin zouden deze twee op elkaar kunnen inwerken zonder de ziel, *want de geest is iets onzichtbaars*, en verschijnt nooit zonder OMHULSEL, en dat omhulsel is de ZIEL.[3]

De 'vuurfilosofen' beweerden zoals hun leider, Robert Fludd, zegt, dat sympathie het kind is van het licht, en 'antipathie zijn ontstaan dankt aan

[1] E. Swedenborg, *The True Christian Religion*.
[2] E.A. Hitchcock, *Remarks upon Alchemy and the Alchemists*.
[3] Eirenaeus Philaletha, *Ripley Reviv'd, etc.*, 1678, blz. 7-8.

de duisternis'. Bovendien onderwezen ze evenals andere kabbalisten dat 'tegenstellingen in de natuur ontstaan uit één eeuwige essentie, of uit de wortel van alle dingen'. De eerste oorzaak is dus de bron van zowel goed als kwaad. De schepper – die *niet* de hoogste God is – is de vader van de stof, die *slecht* is, en ook van de geest die uit de hoogste, onzichtbare oorzaak emaneert, en door hem heengaat als door een voertuig, en het hele universum doordringt. Robertus de Fluctibus (Robert Fludd) merkt op:

> Het staat vast dat, omdat er in het universele organisme een oneindig aantal *zichtbare* schepselen is, er ook een oneindige verscheidenheid onzichtbare wezens van allerlei aard is. En dit was de mysterieuze naam van God, die Mozes zo graag van hem [Jehovah] wilde horen en leren kennen, toen hij van hem dit antwoord kreeg: *Jehovah is mijn eeuwige naam*. Wat de andere naam betreft, deze is zo zuiver en eenvoudig dat hij *door de menselijke stem niet kan worden uitgesproken of samengesteld, of op de juiste manier tot uitdrukking kan worden gebracht* . . . alle andere namen . . . liggen geheel daarin besloten, want hij bevat de eigenschap van zowel *niet willen* als *willen*, van gebrek en van voorspoed, van dood en van leven, van vloek en van zegen, van goed en van
(310) kwaad (hoewel idealiter niets in hem slecht is), van haat en onenigheid, en daarom van sympathie en antipathie . . .[1]

Het laagst op de levensladder staan die onzichtbare wezens die door de kabbalisten 'elementaren' worden genoemd. Hiervan bestaan drie verschillende klassen. De hoogste in intelligentie en vaardigheid zijn de zogenaamde aardgeesten, waarover we in andere gedeelten van dit boek meer in detail zullen spreken. Het is voorlopig voldoende te zeggen dat ze de larvae of schaduwen zijn van hen die op aarde leefden, elk spiritueel licht weigerden, diep in de modder van de stof verzonken bleven en stierven, en van hun zondige ziel heeft de goddelijke geest zich geleidelijk losgemaakt. De tweede klasse bestaat uit de onzichtbare tegenhangers van mensen die geboren zullen worden. Geen vorm – van de hoogste tot de laagste – kan tot objectief bestaan komen voordat het abstracte ideaal van die vorm – of zoals Aristoteles het zou noemen de latentie van die vorm[2] – tevoorschijn is geroepen. Voordat een kunstenaar een schilderij schildert, bestaat elk onderdeel ervan reeds in zijn verbeelding; voordat we een horloge kunnen waarnemen, moet het in abstracte vorm in het bewustzijn van de horlogemaker hebben bestaan. Zo is het ook met toekomstige mensen.

Volgens de leer van Aristoteles hebben natuurlijke lichamen drie begin-

[1] *Philosophia mosaica*, Londen, 1659, boek 2, blz. 173.
[2] *Metafysica,* 5:22, 7:7, enz.

selen: latentie, stof en vorm.[1] Deze beginselen kunnen op dit geval worden toegepast. De latentie van het kind dat gaat komen, zullen we lokaliseren in het onzichtbare bewustzijn van de grote architect van het heelal – want in de filosofie van Aristoteles wordt latentie niet beschouwd als een beginsel in de samenstelling van een lichaam, maar als een uiterlijke eigenschap bij de voortbrenging ervan; want de voortbrenging is een verandering waardoor de stof overgaat van de vorm die ze niet heeft naar de vorm die ze zal aannemen. Hoewel de latentie van de vorm van het ongeboren kind – evenals van de toekomstige vorm van het nog niet gemaakte horloge – datgene is wat nog geen substantie of omvang of een bepaalde eigenschap heeft, noch enige soort van bestaan is, is het toch iets dat *is*, hoewel zijn contouren om te bestaan een objectieve vorm moeten aannemen; kortom, het abstracte moet concreet worden. Zodra dus deze latentie van de stof door kracht op de universele ether wordt overgebracht, wordt ze een stoffelijke vorm, hoe verfijnd ook. Wanneer de moderne wetenschap leert dat het *menselijke* denken 'tegelijk met dit heelal de stof van een ander heelal beïnvloedt', hoe kan dan iemand die in een intelligente eerste oorzaak gelooft, ontkennen dat het goddelijke denken eveneens, volgens dezelfde energiewet, op onze gemeenschappelijke middelaar, de universele ether – de wereldziel – wordt overgebracht? En wanneer dat zo is, dan volgt daaruit dat het goddelijke denken, wanneer het daar eenmaal is, zich objectief manifesteert, waarbij de energie dan getrouw de contouren weergeeft van datgene waarvan de latentie eerst in het goddelijke bewustzijn was geboren. Maar men moet het niet zo opvatten dat dit *denken* stof schept. Het schept slechts het plan voor de toekomstige vorm, terwijl de stof, die dient (311)
om dit ontwerp te maken, altijd heeft bestaan en, als gevolg van evolutie, door een reeks steeds verdergaande transformaties is voorbereid om een menselijk lichaam te vormen. De vormen vergaan, de denkbeelden die ze schiepen, en het materiaal dat er objectiviteit aan gaf, blijven bestaan. Deze modellen, nog niet begiftigd met de onsterfelijke geest, zijn 'elementalen' – eigenlijk *psychische embryo's* – die, wanneer hun tijd aanbreekt, in de onzichtbare wereld sterven, en in deze zichtbare wereld als kinderen worden geboren, waarbij ze die goddelijke adem, die geest wordt genoemd, ontvangen die de mens tot een volmaakt geheel maakt. Deze klasse kan niet *objectief* met mensen in contact komen.

De derde klasse zijn de eigenlijke 'elementalen', die zich nooit tot mensen ontwikkelen, maar als het ware een specifieke sport op de levensladder innemen, en vergeleken met de andere eigenlijk natuurgeesten of kosmische natuurkrachten moeten worden genoemd, omdat alle beperkt

[1] *Op.cit.*, 7:3, 12:4.

zijn tot hun eigen element, en nooit de grenzen van andere overschrijden. Tertullianus noemde hen de 'vorsten van de krachten van de lucht'.

Men neemt aan dat deze klasse slechts een van de drie samenstellende delen van de mens bezit. Ze hebben noch een onsterfelijke geest, noch een tastbaar lichaam, maar slechts een astrale vorm, die in bijzondere mate deel uitmaakt van het element waartoe ze behoren, en ook van de ether. Ze zijn een combinatie van verfijnde stof en een rudimentair verstand. Sommige zijn onveranderlijk, maar hebben toch geen afzonderlijke individualiteit; ze handelen zogezegd gezamenlijk. Andere, tot bepaalde elementen en soorten behorend, veranderen van vorm volgens een vaste wet die door de kabbalisten wordt verklaard. Het meest vaste van hun lichamen is gewoonlijk juist onstoffelijk genoeg om aan de waarneming door ons fysieke gezichtsvermogen te ontsnappen, maar niet zo onstoffelijk dat ze niet goed kunnen worden herkend door het innerlijke of helderziende gezicht. Ze komen niet alleen in ether voor waarin ze alle kunnen leven, maar ze kunnen die even gemakkelijk gebruiken en richten om fysieke gevolgen teweeg te brengen als wij lucht of water voor hetzelfde doel kunnen samendrukken met behulp van pneumatische en hydraulische apparaten; en in dat werk worden ze graag bijgestaan door 'menselijke elementaren'. Meer dan dat; ze kunnen de ether zo verdichten dat ze hun lichaam tastbaar maken, en dit door hun proteus-achtige vermogens elke gewenste gedaante laten aannemen, door de beelden die ze in het geheugen van de aanwezige personen afgedrukt vinden als voorbeeld te nemen. Het is niet nodig dat een van de aanwezigen op dat moment denkt aan degene die wordt weergegeven. Zijn beeld kan vele jaren geleden zijn verflauwd. Het bewustzijn ontvangt een onuitwisbare indruk, zelfs van een toevallige kennismaking of van personen die men slechts één keer heeft ontmoet. Zoals het gedurende enige seconden blootstellen van de gevoelig gemaakte fotografische plaat het enige is wat nodig is om voor onbepaalde tijd het beeld van de poserende te behouden, zo is het ook met het bewustzijn.

Volgens de leer van Proclus behoorden de hoogste sferen, vanaf het
(312) zenith van het heelal tot aan de maan, toe aan de goden of planeetgeesten, overeenkomstig hun hiërarchieën en klassen. De hoogsten onder hen waren de twaalf *hyper-ouranioi*, of bovenhemelse goden, die hele legioenen ondergeschikte demonen onder hun bevel hadden. In rang en macht worden ze direct gevolgd door de *egkosmioi*, de interkosmische goden, die allen aan het hoofd staan van een groot aantal demonen, die ze laten delen in hun macht die ze naar goeddunken van de een op de ander overbrengen. Dit zijn blijkbaar de verpersoonlijkte natuurkrachten in hun wisselwerking; laatstgenoemde worden dan voorgesteld door de derde

klasse of de 'elementalen', die we zojuist hebben beschreven.

Verderop toont hij, op basis van het hermetische axioma over vormen en oervormen, aan dat de lagere sferen evengoed hun onderverdelingen en klassen van wezens hebben als de hoogste hemelsferen; eerstgenoemde zijn steeds ondergeschikt aan de hogere. Hij dacht dat de vier elementen alle vol zijn met *demonen*, beweerde met Aristoteles dat het heelal vol is, en dat er in de natuur geen leegte is. De demonen van de aarde, de lucht, het vuur en het water zijn van een elastische, etherische, halflichamelijke essentie. Deze klassen doen dienst als middelaars tussen goden en mensen. Hoewel minder intelligent dan de *zesde* orde van de hogere demonen, heersen deze wezens direct over de elementen en het organische leven. Ze leiden de groei, de bloei, de eigenschappen en de verschillende veranderingen van de planten. Ze zijn de verpersoonlijkte denkbeelden of deugden die uit de hemelse *hulē* in de anorganische stof worden uitgestort; en omdat het plantenrijk één trede hoger staat dan het mineralenrijk, nemen deze emanaties van de hemelse goden de vorm en het wezen van een plant aan; ze worden haar *ziel*. Dat is het wat in de leer van Aristoteles de *vorm* wordt genoemd in de drie beginselen van natuurlijke lichamen, door hem geclassificeerd als latentie, stof en vorm. Zijn filosofie leert dat er naast de oorspronkelijke stof nog een ander beginsel noodzakelijk is om de drie-ene aard van elk deeltje te voltooien, en dit is vorm; een onzichtbaar, maar toch in ontologische zin substantieel wezen, dat feitelijk verschilt van de eigenlijke stof. Dus moet er in een dier of een plant – naast de beenderen, het vlees, de zenuwen, de hersenen en het bloed bij het dier, en het vruchtvlees, het weefsel, de vezels en het sap in de plant, waarvan het bloed of het sap door te circuleren door de aderen en de vezels al hun delen voedt; en naast de dierlijke geest, die het beginsel van beweging is; en naast de chemische energie die in het groene blad in levenskracht wordt omgezet – nog een substantiële vorm zijn, die Aristoteles in het paard de *ziel van het paard*, Proclus de *demon* van elk mineraal, elke plant of elk dier, en de middeleeuwse filosofen de *elementaren* van de vier rijken noemden.

Dit alles wordt in onze eeuw als metafysica en grof bijgeloof beschouwd. Toch ligt er volgens strikt ontologische beginselen in deze oude hypothesen wel enige schijn van waarschijnlijkheid, de een of andere aanwijzing voor de verbijsterende 'ontbrekende schakels' van de exacte (313)
wetenschap. Deze is de laatste tijd zo dogmatisch geworden dat al wat buiten het gezichtsveld van de *inductieve* wetenschap ligt verbeelding wordt genoemd; we zien prof. Joseph Le Conte verklaren dat sommige van de beste wetenschappers 'het gebruik van de term 'levenskracht' of vitaliteit

als een overblijfsel *van bijgeloof* belachelijk maken'.[1] De Candolle beveelt de term 'levensbeweging' aan in plaats van levenskracht,[2] en bereidt op die manier een laatste wetenschappelijke sprong voor die de onsterfelijke, denkende mens zal veranderen in een automaat met een uurwerk erin. 'Maar', werpt Le Conte tegen, 'kunnen we ons beweging voorstellen zonder kracht? En als beweging bijzondere kenmerken heeft, dan geldt dat ook voor *de vorm van kracht*.'

In de joodse kabbala stonden de natuurgeesten bekend onder de algemene naam *shedim*, en ze waren in vier klassen verdeeld. De Perzen noemden ze alle *daēva's*; de Grieken betitelden ze zonder onderscheid als *demonen*; de Egyptenaren kenden ze onder de naam *ifrieten*. Volgens Kaiser geloofden de oude Mexicanen in talrijke verblijfplaatsen van geesten; in één daarvan werden de schimmen van onschuldige kinderen in afwachting van een definitief oordeel ondergebracht; naar een andere in de zon gelegen plaats stegen de dappere zielen van de helden op, terwijl de afzichtelijke schimmen van onverbeterlijke zondaars werden veroordeeld om in wanhoop rond te zwerven in onderaardse grotten, vastgehouden door de ketenen van de aardse atmosfeer, niet bereid en niet in staat om zich te bevrijden. Ze brachten hun tijd door met het in contact treden met stervelingen, en degenen die hen konden zien schrik aan te jagen. Sommige Afrikaanse stammen kennen ze onder de naam *yowahoos*. In het Indiase pantheon zijn er niet minder dan 330 miljoen verschillende soorten geesten, waaronder elementalen; voor laatstgenoemde gebruikten de brahmanen de term daitya's. Adepten weten dat deze wezens tot bepaalde hemelstreken worden aangetrokken door iets van die mysterieuze eigenschap die de magneetnaald naar het noorden laat draaien, en sommige planten aan dezelfde aantrekking laat gehoorzamen. Men gelooft ook dat elk van de verschillende soorten een bijzondere voorkeur heeft voor een bepaald temperament bij de mens, en daarover gemakkelijker macht uitoefent dan over andere. Zo zou een opvliegend, sloom, zenuwachtig of optimistisch individu gunstig of ongunstig worden beïnvloed door toestanden van het astrale licht, voortvloeiend uit verschillende aspecten van de planeten. Wanneer een ervaren astroloog, na waarnemingen te hebben opgetekend die zich over een onbepaald aantal jaren of eeuwen uitstrekken, tot dit algemene beginsel is gekomen, zou hij slechts hoeven te weten welke planetaire aspecten zich op een bepaalde vroegere datum voordeden, en zijn kennis van de opeenvolgende veranderingen in de hemellichamen

[1] J. Le Conte, 'Correlation of vital with chemical and physical forces', *The Popular Science Monthly*, dec. 1873, blz. 168.

[2] *Archives des Sciences*, deel 45, dec. 1872, blz. 345.

slechts hoeven toe te passen om met vrij grote nauwkeurigheid de wisselingen in het lot van de persoon van wie de horoscoop was gevraagd, te kunnen nagaan, en zelfs zijn toekomst te voorspellen. De nauwkeurigheid van de horoscoop zou natuurlijk evenzeer afhangen van de kennis van de (314) occulte krachten en ontwikkelingsstadia van de natuur die de astroloog had, als van zijn astronomische kennis.

Éliphas Lévi verklaart in zijn *Dogme et rituel de la haute magie* vrij duidelijk de wet van de wederzijdse invloeden tussen de planeten, en hun gezamenlijke invloed op het mineralen-, planten- en dierenrijk, en op onszelf. Hij zegt dat de astrale atmosfeer van dag tot dag en van uur tot uur even onophoudelijk verandert als de lucht die we inademen. Hij citeert met instemming de leer van Paracelsus, dat ieder mens, dier en plant uiterlijke en innerlijke bewijzen in zich draagt van de invloeden die op het moment dat de kiem zich begon te ontwikkelen overheersend waren. Hij herhaalt de oude kabbalistische leer dat niets in de natuur onbelangrijk is, en dat zelfs zoiets kleins als de geboorte van één kind op onze onbeduidende planeet zijn uitwerking op het heelal heeft, evenals het hele universum op hem reageert en invloed op hem uitoefent.

Hij merkt op:

> De sterren zijn met elkaar verbonden door de krachten van aantrekking, die ze in evenwicht houden en de oorzaak zijn van hun regelmatige beweging door de ruimte. Dit netwerk van licht strekt zich van alle sferen tot alle sferen uit, en er is op geen enkele planeet ook maar één punt waaraan niet een van deze onvernietigbare draden is verbonden. De juiste plaats en ook het uur van de geboorte moeten dus door de ervaren astroloog worden vastgesteld; wanneer hij dan een nauwkeurige berekening van de sterreninvloeden heeft gemaakt, rest hem nog om de mogelijkheden van zijn positie in het leven, de hulp of de belemmeringen die hij waarschijnlijk zal ontmoeten . . . en zijn natuurlijke drang tot het vervullen van zijn lot te berekenen.[1]

Hij beweert ook dat rekening moet worden gehouden met de individuele kracht van de persoon, die aangeeft in hoeverre hij in staat is moeilijkheden te overwinnen en ongunstige neigingen te onderdrukken, en zo zijn lot vorm te geven, of passief af te wachten wat het blinde noodlot hem zal brengen.

Als we het onderwerp vanuit het standpunt van de Ouden bekijken, zal het ons, zoals men zal zien, een heel ander beeld geven dan het beeld dat prof. Tyndall in zijn beroemde toespraak in Belfast schetst. Hij zegt:

> De macht en heerschappij over de natuurverschijnselen werden toegeschreven aan bovenzinnelijke wezens die, hoe machtig en onzicht-

[1] *Dogme et rituel de la haute magie*, deel 1, hfst. 17.

> baar ook, niets anders waren dan een soort *menselijke schepsels*, die misschien uit de mensheid waren voortgekomen en alle menselijke hartstochten en lusten hadden behouden.

Om zijn standpunt kracht bij te zetten citeert Tyndall handig de bekende passage uit Euripides in het werk van Hume: 'De goden brengen alles in de war, vermengen alles met het tegenovergestelde ervan, opdat wij allen, uit onwetendheid en onzekerheid, hen des te meer zullen aanbidden en vereren.' Hoewel Euripides in de *Chrysippus* verschillende pythagorische leringen verkondigt, wordt hij toch door alle oude schrijvers als onorthodox beschouwd; daarom steunt het citaat uit het werk van deze filosoof (315) Tyndalls redenering volstrekt niet.

Over de *menselijke* geest hadden de filosofen uit de oudheid en de middeleeuwse kabbalisten in het algemeen dezelfde denkbeelden, hoewel deze in details verschilden, zodat de leer van de een als de leer van de ander kan worden beschouwd. Het belangrijkste verschil betrof de plaats die aan de onsterfelijke of goddelijke geest van de mens werd toegekend. Terwijl de oude neoplatonisten beweerden dat de augoeides nooit als persoon in de levende mens afdaalt, maar alleen min of meer zijn glans op de innerlijke mens – de astrale ziel – uitstraalt, beweerden de kabbalisten van de middeleeuwen dat de geest zich uit de oceaan van licht en geest losmaakte en de ziel van de mens binnentrad, waar hij gedurende het leven in het astrale omhulsel opgesloten bleef. Dit verschil was het gevolg van het feit dat de christelijke kabbalisten min of meer in de dode letter van de allegorie van de val van de mens geloofden. Ze zeiden dat de ziel door de val van Adam besmet was geraakt met de stoffelijke wereld, of Satan. Vóór ze met de door haar omsloten goddelijke geest in de tegenwoordigheid van de Eeuwige kon verschijnen, moest ze zich zuiveren van de onzuiverheden van de duisternis. Ze vergeleken

> de in de ziel gevangen gehouden geest met een druppel water die in een omhulsel van gelatine is opgesloten, en in de oceaan wordt geworpen; zolang het omhulsel heel blijft, blijft de druppel water afgezonderd; maak het omhulsel kapot, en de druppel wordt een deel van de oceaan; zijn individuele bestaan is geëindigd. Zo is het ook met de geest. Zolang hij is omsloten door zijn plastische middelaar, de ziel, heeft hij een individueel bestaan. Maak het omhulsel stuk, wat kan gebeuren als gevolg van de folteringen van een weggekwijnd geweten, misdaad en een aangetast moreel, en de geest keert naar zijn oorspronkelijke verblijf terug. Zijn individualiteit is weg.

Aan de andere kant beschouwden de filosofen die 'de val in de stof' op

hun eigen manier verklaarden, de geest als iets dat volkomen van de ziel verschilt. Ze erkenden zijn aanwezigheid in het astrale omhulsel slechts voor zover het de spirituele emanaties of stralen van 'de schijnende' betrof. Mens en ziel moesten hun onsterfelijkheid veroveren door naar het éénzijn op te stijgen, waarmee ze, indien ze slaagden, ten slotte werden verbonden, en waarin ze, om zo te zeggen, werden opgenomen. De individualisatie van de mens na de dood hing af van de geest, niet van zijn ziel en zijn lichaam. Hoewel het woord 'persoonlijkheid', in de zin waarin het gewoonlijk wordt opgevat, iets absurds is wanneer men het letterlijk toepast op onze onsterfelijke essentie, is laatstgenoemde toch een afzonderlijke entiteit, en noodzakelijkerwijs onsterfelijk en eeuwig; en wanneer, zoals bij reddeloos verloren misdadigers, de glinsterende draad die vanaf het moment van de geboorte van een kind de geest aan de ziel verbindt, met geweld knapt, en de ontlichaamde entiteit het lot moet delen van de lagere dieren – namelijk om langzamerhand in de ether te worden opgelost en zijn individualiteit vernietigd te zien – zelfs dan blijft de geest een afzonderlijk wezen. Hij wordt een planeetgeest, een engel; want *de goden van de heidenen of de aartsengelen van de christenen*, de rechtstreekse emanaties van de eerste oorzaak, *waren*, ondanks de gewaagde bewering van Swedenborg, *nooit mensen en zullen dat ook nooit worden*, tenminste niet op onze planeet. (316)

Deze indeling is in alle eeuwen het struikelblok van de metafysici geweest. De hele esoterie van de boeddhistische filosofie is gebaseerd op deze mysterieuze leer, die door zo weinig mensen wordt begrepen, en door veel knappe wetenschappers zo volkomen verkeerd wordt voorgesteld. Zelfs metafysici zijn te veel geneigd om het gevolg met de oorzaak te verwarren. Iemand kan onsterfelijkheid hebben bereikt, en eeuwig hetzelfde *innerlijke zelf* blijven dat hij op aarde was, maar dit betekent niet noodzakelijkerwijs dat hij de meneer Smit of De Bruin moet blijven die hij op aarde was of anders zijn individualiteit verliest. Daarom kunnen de astrale ziel en het aardse lichaam van de mens in het duistere hiernamaals in de kosmische oceaan van verfijnde elementen worden opgenomen, en ophouden zijn *ego* te voelen wanneer dit *ego* het niet verdiende om naar grotere hoogten te stijgen; en de goddelijke geest kan toch een onveranderde entiteit blijven, hoewel deze aardse ervaring van zijn emanaties op het moment van de scheiding van het onwaardige voertuig misschien volledig wordt uitgewist.

Wanneer de 'geest' of het goddelijke deel van de ziel eeuwig als een afzonderlijk wezen heeft voorbestaan, zoals Origenes, Synesius en andere christelijke kerkvaders en filosofen onderwezen, en als hij hetzelfde is als

de metafysisch-objectieve ziel en niets anders dan dat, hoe kan hij dan iets anders dan eeuwig zijn? En wat doet het er in zo'n geval toe of de mens een dierlijk of een zuiver leven leidt, indien hij – wat hij ook doet – zijn individualiteit nooit kan verliezen? Deze leer is even verderfelijk in haar gevolgen als die van het plaatsvervangend lijden. Indien dit laatste dogma, met het onjuiste denkbeeld dat we allemaal onsterfelijk zijn, in zijn ware licht aan de wereld was verklaard, dan zou de mensheid door de verspreiding ervan beter zijn geworden. Misdaad en zonde zouden worden vermeden, niet uit angst voor aardse straf of een belachelijke hel, maar ter wille van wat in het diepst van onze innerlijke natuur is geworteld, namelijk het verlangen naar een individueel en afzonderlijk leven na de dood, de nadrukkelijke verzekering dat we dat niet kunnen verkrijgen tenzij we 'het koninkrijk van de hemel met geweld nemen', en de overtuiging dat noch menselijke gebeden, noch het bloed van een ander mens ons zal redden van individuele vernietiging na de dood, tenzij we ons gedurende ons aardse leven krachtig verbinden met onze eigen onsterfelijke geest – onze *god*.

Volgens Pythagoras, Plato, Timaeus van Locris, en de hele Alexandrijnse school is de ziel voortgekomen uit de universele wereldziel, en laatstgenoemde is volgens hun eigen leringen de ether – iets van zo'n verfijnde aard dat deze alleen door ons innerlijke gezicht kan worden waargenomen. Daarom kan deze niet de essentie van de monas of *oorzaak* zijn, omdat de anima mundi slechts het gevolg, de objectieve emanatie van
(317) eerstgenoemde is. De menselijke geest en de ziel hebben beide een voorbestaan. Maar terwijl eerstgenoemde bestaat als een afzonderlijke entiteit, een individualisatie, bestaat de ziel als voorbestaande stof, een onwetend deel van een intelligent geheel. Beide werden oorspronkelijk gevormd uit de eeuwige oceaan van licht, maar – zoals de theosofen het uitdrukten – er is zowel een zichtbare als een onzichtbare geest in vuur. Ze maakten onderscheid tussen de dierlijke en de goddelijke ziel. Empedocles was ervan overtuigd dat alle mensen en dieren twee zielen bezitten, en we zien bij Aristoteles dat hij de ene de redenerende ziel noemt – νοῦς – en de andere de dierlijke ziel – ψυχή. Volgens deze filosofen komt de redenerende ziel van *buiten* uit de universele ziel, en de andere van *binnenuit*. Dit goddelijke, hoogste gebied, waarin zij de onzichtbare, hoogste godheid plaatsten, werd door hen (door Aristoteles zelf) als een vijfde element beschouwd, zuiver spiritueel en goddelijk, terwijl de eigenlijke anima mundi beschouwd werd als samengesteld uit een fijn, vurig en etherisch iets, dat door het gehele heelal is verspreid – kortom: ether. De stoïcijnen, de grootste materialisten uit de oudheid, verklaarden dat de onzichtbare God en de goddelijke ziel (geest) vrij waren van zo'n stoffelijke aard. Hun tegen-

woordige commentatoren en bewonderaars grepen gretig de gelegenheid aan om op die uitspraak de veronderstelling te baseren dat de stoïcijnen noch in God noch in een ziel geloofden. Maar Epicurus die met zijn leer – die direct in strijd is met de tussenkomst van een opperwezen en goden bij het vormen of besturen van de wereld – wat atheïsme en materialisme betreft veel verder ging dan de stoïcijnen, leerde niettemin dat de ziel een verfijnde, tere essentie heeft, gevormd uit de gladste, rondste en meest verfijnde atomen; en deze beschrijving brengt ons weer bij dezelfde verfijnde ether. Arnobius, Tertullianus, Irenaeus en Origenes dachten, ondanks hun christendom, met de meer moderne Spinoza en Hobbes, dat de ziel stoffelijk is, hoewel van zeer fijne aard.

De leer dat het mogelijk is zijn ziel en dus zijn individualiteit te verliezen, is in strijd met de ideële theorieën en de vooruitstrevende denkbeelden van sommige spiritisten, hoewel Swedenborg haar volledig aanneemt. Ze zullen nooit de kabbalistische leer onderschrijven, die zegt dat individueel leven na de dood alleen kan worden verkregen door zich te houden aan de wet van harmonie, en dat hoe verder de mens zich innerlijk en uiterlijk verwijdert van deze bron van harmonie die in onze goddelijke geest zijn oorsprong heeft, des te moeilijker het is om dat terrein te herwinnen.

Terwijl de spiritisten en aanhangers van het christendom weinig of geen inzicht hebben in het feit van de mogelijke dood en de vernietiging van de menselijke persoonlijkheid door het scheiden van het onsterfelijke van het sterfelijke deel, begrijpen de aanhangers van Swedenborg het volledig. Een van de meest gerespecteerde predikanten van de Nieuwe Kerk, Eerw. Chauncey Giles, DD, in New York, lichtte dit punt onlangs in een openbare lezing als volgt toe: De fysieke dood, of de dood van het lichaam, is een voorziening in het goddelijke stelsel ten bate van de mens door middel waarvan hij de hogere doeleinden van zijn bestaan bereikt. Maar er is (318) een andere dood die een verbreking vormt van de goddelijke orde, en de vernietiging van elk menselijk element in het wezen van de mens, en van elke kans op menselijk geluk. Dit is de spirituele dood, die plaatsheeft vóór de ontbinding van het lichaam. ‘Er kan een grote ontwikkeling van het verstand van de mens plaatsvinden, zonder dat die ontwikkeling gepaard gaat met een sprankje liefde voor God, of met onzelfzuchtige liefde voor de mens.’ Wanneer iemand liefde voor zichzelf, en voor de wereld met haar genoegens, gaat koesteren, en de goddelijke liefde voor God en zijn medemens verliest, dan vervalt hij van leven tot dood. De hogere beginselen die de essentiële elementen van hem als mens vormen, sterven af, en hij leeft alleen op het gebied van zijn lagere vermogens. Fysiek bestaat hij, maar spiritueel is hij dood. Voor alles wat tot het hogere en als enige blijvende

deel van zijn bestaan behoort is hij even dood als zijn lichaam – wanneer de geest het heeft verlaten – dood is voor alle activiteiten, genoegens en gewaarwordingen van de wereld. Deze spirituele dood is het gevolg van ongehoorzaamheid aan de wetten van het spirituele leven, waarop dezelfde straf volgt als op ongehoorzaamheid aan de wetten van het stoffelijke leven. Maar diegenen die spiritueel dood zijn, hebben nog hun genoegens; ze hebben hun verstandelijke gaven en vermogens en dingen waarmee ze zich intensief bezighouden. Ze koesteren alle dierlijke genoegens, en voor grote aantallen mannen en vrouwen vormen ze het hoogste ideaal van menselijk geluk. Het onvermoeibaar nastreven van rijkdom, van vermaak en de genoegens van sociaal verkeer, van het aankweken van goede omgangsvormen, een goede smaak in kleding, het beklimmen van de maatschappelijke ladder, en van wetenschappelijk aanzien, bedwelmen en verrukken deze levende doden; maar, merkt de welsprekende predikant op, 'deze schepsels met al hun bevalligheden, rijke gewaden en schitterende prestaties zijn dood in het oog van de Heer en de engelen, en wanneer ze volgens de enige ware en onveranderlijke maatstaf worden beoordeeld, leven ze net zomin als skeletten waarvan het vlees tot stof is geworden'. Een hoge ontwikkeling van de verstandelijke vermogens wijst nog niet op een spiritueel en waarachtig leven. Veel van onze grote wetenschappers zijn slechts levende lijken; ze hebben geen spiritueel inzicht, omdat hun geest hen heeft verlaten. Zo zouden we alle eeuwen kunnen doornemen, alle activiteiten kunnen onderzoeken, alle menselijke verworvenheden wegen, en alle maatschappelijke vormen aan een onderzoek onderwerpen, en overal zouden we deze *mensen die spiritueel dood zijn* aantreffen.

Pythagoras onderwees dat het hele heelal één groot stelsel van wiskundig juiste combinaties is. Plato toont aan dat de godheid *meetkundig* te werk gaat. De wereld wordt gaande gehouden door dezelfde wet van evenwicht en harmonie, volgens welke ze is opgebouwd. De middelpuntzoekende kracht zou zich zonder de middelpuntvliedende kracht bij de harmonische omwentelingen van de bollen niet kunnen manifesteren; alle vormen zijn het product van deze tweevoudige kracht in de natuur. Ter verduidelijking van ons voorbeeld zouden we dus de geest de middelpuntvliedende en de ziel de middelpuntzoekende spirituele energieën kunnen
(319) noemen. Wanneer ze in volmaakte harmonie zijn, brengen beide krachten één gevolg teweeg; verbreek of beschadig de middelpuntzoekende beweging van de aardse ziel die naar het middelpunt neigt dat haar aantrekt, houd haar vooruitgang tegen door haar te belasten met een groter gewicht aan stof dan ze dragen kan, en de harmonie van het geheel, die haar leven was, wordt vernietigd. Individueel leven kan slechts voortduren wanneer

het door deze tweevoudige kracht wordt gesteund. De minste afwijking van de harmonie schaadt het; wanneer deze is verstoord, zonder enige kans op herstel, gaan de krachten uiteen, en wordt de vorm langzamerhand vernietigd. Na de dood van ontaarde en slechte mensen breekt een kritiek moment aan. Indien tijdens het leven de laatste wanhopige poging van het innerlijke zelf om zich te verenigen met de zwak glinsterende straal van zijn goddelijke ouder wordt genegeerd, indien deze straal hoe langer hoe meer door de dikker wordende korst van stof wordt buitengesloten, dan volgt de ziel, wanneer ze eenmaal van het lichaam is bevrijd, haar aardse neigingen, en wordt magnetisch aangetrokken tot, en gehouden binnen de dikke mist van de stoffelijke atmosfeer. Dan zinkt ze steeds verder naar omlaag, totdat ze, eenmaal tot bewustzijn teruggekeerd, ontdekt dat ze zich bevindt in wat de Ouden de *Hades* noemden. De vernietiging van zo'n ziel vindt nooit onmiddellijk plaats; het kan wel eeuwen duren, want de natuur werkt nooit met sprongen of schokken, en omdat de astrale ziel uit elementen is gevormd, moet de wet van de evolutie haar tijd afwachten. Dan begint de vreselijke wet van vergelding, de *yin-yuan* van de boeddhisten.

Deze klasse van geesten wordt ter onderscheiding van de andere klassen '*aardse*' elementaren genoemd, zoals we in het inleidende hoofdstuk duidelijk hebben gemaakt. In het Oosten staan ze bekend als de 'broeders van de schaduw'. Ze zijn sluw, laag en wraakzuchtig, en terwijl ze proberen hun lijden op de mensheid te verhalen, worden ze vampiers, spoken en uitstekende toneelspelers, tot ze ten slotte worden vernietigd. Ze zijn de belangrijkste 'sterren' op het grote spiritistische toneel van 'materialisatie'; ze brengen die verschijnselen teweeg met behulp van de meer intelligente onder de als 'elementalen' geboren wezens, die rondzweven en hen met genoegen in hun eigen sferen welkom heten. De grote Duitse kabbalist Heinrich Khunrath geeft op een plaat in zijn zeldzame werk, *Amphitheatrum sapientiae aeternae*, afbeeldingen van de vier klassen van deze menselijke 'elementaren'. Wanneer een adept eenmaal de drempel van het heiligdom van de inwijding heeft overschreden, eenmaal 'de sluier van Isis', de mysterieuze en jaloerse godin, heeft opgelicht, hoeft hij nergens bang voor te zijn, maar tot die tijd is hij voortdurend in gevaar.

Hoewel Aristoteles zelf, vooruitlopend op de huidige fysiologen, het menselijk verstand als een stoffelijke substantie beschouwde, en de hylozoïsten bespotte, geloofde hij toch volkomen in het bestaan van een 'dubbele' ziel, of geest en ziel.[1] Hij lachte om Strabo, omdat deze dacht dat stofdeeltjes per se in voldoende mate leven en bewustzijn in zich konden

[1] Aristoteles, *De generatione et corruptione*, boek 2.

(320) hebben om trapsgewijs zo'n veelvormige wereld tot stand te kunnen brengen als de onze.[1] Aristoteles heeft aan een grondige studie van de *Ethische fragmenten van Pythagoras* de verheven normen en waarden van zijn nichomachiaanse ethiek te danken, want het kan gemakkelijk worden aangetoond dat die fragmenten de bron waren waaruit hij zijn denkbeelden had geput, al had hij misschien niet gezworen 'bij degene die de tetraktis had bedacht'[2]. Maar wat weten we met zekerheid over Aristoteles? Zijn filosofie is zo diepzinnig dat hij het voortdurend aan de lezers overlaat om de ontbrekende schakels in zijn logische conclusies met hun eigen verbeelding aan te vullen. Bovendien weten we dat zijn werken, vóór ze onze wetenschappers bereikten, die genieten van zijn schijnbaar atheïstische argumenten ter verdediging van zijn leer over het noodlot, door te veel handen zijn gegaan om zuiver te blijven. Van Theophrastus, zijn erflater, gingen ze over op Neleus, wiens erfgenamen ze bijna 150 jaar lang in onderaardse kelders lieten beschimmelen;[3] daarna, zo vernemen we, werden zijn manuscripten overgeschreven en verspreid door Apellicon van Teos, die de onleesbaar geworden gedeelten met zijn eigen gissingen aanvulde, waarvan vele waarschijnlijk uit de diepten van zijn innerlijk bewustzijn werden geput. De wetenschappers van de 19de eeuw zouden ongetwijfeld veel hebben aan het voorbeeld van Aristoteles, als ze er evenzeer naar verlangden om hem in de praktijk na te volgen als om zijn inductieve methode en materialistische theorieën de platonisten naar het hoofd te slingeren. We nodigen hen uit even zorgvuldig *feiten* te verzamelen als hij deed, in plaats van die feiten te ontkennen waarover ze niets weten.

Wat we in het inleidende hoofdstuk en elders over mediums en de neiging van hun mediumschap hebben gezegd, is niet op gissingen maar op werkelijke ervaring en waarneming gebaseerd. Er is bijna geen aspect van het mediumschap, van welke aard ook, waarvan we in de afgelopen 25 jaar in verschillende landen geen voorbeelden hebben gezien. India, Tibet, Borneo, Thailand, Egypte, Klein-Azië, Noord- en Zuid-Amerika en andere delen van de wereld hebben alle aan ons hun bijzondere soort mediamieke verschijnselen en magische vermogens getoond. Onze verschillende ervaringen hebben ons twee belangrijke waarheden geleerd, namelijk: dat voor het uitoefenen van laatstgenoemde, persoonlijke zuiverheid en een getrainde en onverzettelijke wil onmisbaar zijn, en dat spiritisten zich nooit kunnen overtuigen van de echtheid van mediamieke manifestaties, tenzij deze plaatsvinden in het licht en onder zodanige redelijke proefvoorwaar-

[1] Aristoteles, *De partibus animalium*, boek 1, hfst. 1.
[2] Een pythagorische eed. De pythagoreeërs zwoeren bij hun meester.
[3] Zie Lemprière, *Un dictionnaire classique*, Parijs, 1788.

den dat een poging tot bedrog onmiddellijk zou worden ontdekt.

Bang om verkeerd te worden begrepen, zouden we willen opmerken dat, terwijl fysieke verschijnselen in de regel door de natuurgeesten uit eigen beweging en voor hun eigen genoegen worden teweeggebracht, goede ontlichaamde menselijke geesten in *uitzonderlijke* omstandigheden (zoals het sterke verlangen van een zuiver hart, of het zich onverwachts voordoen van gunstige omstandigheden) hun aanwezigheid door middel van elk verschijnsel *behalve door persoonlijke materialisatie* kunnen laten blijken. Maar het moet wel een heel krachtige aantrekking zijn, die een zuivere, ontlichaamde geest vanuit zijn schitterende verblijf kan aantrekken naar de vuile atmosfeer waaruit hij bij het verlaten van zijn aardse lichaam ontsnapte. (321)

Magiërs en theürgische filosofen verzetten zich krachtig tegen 'het oproepen van zielen'. 'Breng haar [de ziel] niet tevoorschijn, opdat ze bij haar vertrek niet iets meeneemt', zegt Psellus.[1]

> Het past u niet ze te aanschouwen *voordat uw lichaam is ingewijd*,
> Omdat ze de zielen van de niet-ingewijden strikken door ze steeds te verleiden,

zegt een andere filosoof.[2]

Ze verzetten zich om verschillende goede redenen ertegen. 1. 'Het is bijzonder moeilijk een goede demon van een kwade te onderscheiden', zegt Iamblichus. 2. Wanneer een menselijke ziel erin slaagt door de dichtheid van de aardse atmosfeer heen te dringen (die voor haar altijd benauwend en vaak weerzinwekkend is) bestaat nog steeds het gevaar dat de ziel niet in de nabijheid van de stoffelijke wereld kan komen zonder te kunnen vermijden 'bij het vertrek iets ervan mee te nemen', dat wil zeggen haar zuiverheid te bezoedelen, waarvoor ze na haar vertrek min of meer moet lijden. Daarom zal de ware theürg vermijden deze zuivere bewoner van de hogere sfeer meer leed aan te doen dan in het belang van de mensheid volstrekt noodzakelijk is. Alleen de zwarte magiër dwingt door krachtige bezweringsformules de bevlekte zielen van de doden die een slecht leven hebben geleid en die bereid zijn hem bij zijn zelfzuchtige plannen behulpzaam te zijn, om te verschijnen. Over het contact met de *augoeides*, door middel van de mediamieke vermogens van *subjectieve* mediums, spreken we op een andere plaats. De theürgen gebruikten chemicaliën en mineralen om kwade geesten te verjagen. Van laatstgenoemde was een steen, μνίζουριν genaamd, een van de krachtigste middelen.

---

[1] Psellus, 3, in Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 278.

[2] Proclus, *Over 1 Alcibiades*, in Cory, *Op.cit.*, blz. 278.

Wanneer u een *aardse* demon ziet naderen,
Spreek dan de naam uit van, en offer de steen mnizourin,

zegt een orakel van Zarathoestra.[1]

Om nu van de hoogte van de theürgisch-magische dichtkunst af te dalen naar de 'onbewuste' magie van deze 19de eeuw, en het proza van een tegenwoordige kabbalist, zullen we deze bespreken aan de hand van het volgende:

In dr. Morins *Journal de magnétisme* dat enkele jaren geleden in Parijs
(322) werd uitgegeven, in de tijd toen de 'tafeldans' in Frankrijk een rage was, werd een merkwaardige brief gepubliceerd.

De anonieme auteur schreef:

> Geloof me, mijnheer, er zijn geen geesten, geen spoken, geen engelen, geen demonen *opgesloten in een tafel*; maar toch kunnen ze er alle in worden gevonden, want dat hangt af van *onze eigen wil* en onze verbeelding. . . . Dit *mensa*bulisme[2] [tafeldans] is een oud verschijnsel dat door ons, mensen van deze tijd, verkeerd wordt begrepen, maar dat toch natuurlijk is, en in de natuurkunde en de psychologie thuishoort; helaas moest het onbegrijpelijk blijven tot de ontdekking van elektriciteit en heliografie, omdat we, ter verklaring van een feit van spirituele aard, ons moeten baseren op een overeenkomstig feit van stoffelijke aard. . . .
>
> Zoals we allemaal weten, kunnen niet alleen voorwerpen maar ook hun spiegelbeelden indrukken op de daguerreotype-plaat achterlaten. Het bedoelde verschijnsel, dat men *mentale fotografie* zou moeten noemen, veroorzaakt, naast *werkelijkheden*, ook de dromen van onze verbeelding, en wel zo getrouw dat we heel vaak niet in staat zijn een kopie van iemand die aanwezig is, te onderscheiden van een negatief, verkregen op basis van een *afbeelding*. . . .
>
> Het *magnetiseren* van een tafel of van een mens is in zijn gevolgen volkomen identiek; het is het verzadigen van een ander lichaam, hetzij door *intelligente* levenselektriciteit, of door de gedachten van de magnetiseur en van de aanwezigen.

Niets kan hiervan een beter of nauwkeuriger beeld geven dan een batterij, die de vloeistof op haar geleider verzamelt, en daaraan een *ruwe* kracht ontleent, die zich in lichtvonken, enz., manifesteert. Zo verkrijgt de in een geïsoleerd lichaam opgehoopte elektriciteit een aan de actie gelijkstaand vermogen tot reactie, hetzij om op te laden, te magnetiseren, te ontbinden, te doen ontvlammen, of haar trillingen ver weg te ontladen. Dit

---

[1] Psellus, 40, in Cory, *Op.cit.*, blz. 287.

[2] Van het latijnse woord *mensa* – tafel. Deze merkwaardige brief is in zijn geheel opgenomen in *La science des esprits* van Éliphas Lévi.

zijn de zichtbare uitwerkingen van de *blinde* of ruwe elektriciteit, die door blinde elementen wordt teweeggebracht; het woord blind werd door de tafel zelf gebruikt in tegenstelling tot de *intelligente* elektriciteit. Maar er bestaat blijkbaar een daarmee overeenkomende elektriciteit die door de hersensubstantie van de mens wordt voortgebracht; deze *zielselektriciteit*, deze spirituele, universele ether – die de *omringende tussennatuur van het metafysische heelal*, of beter gezegd van het *niet-stoffelijke* heelal, is – moet door de wetenschap worden bestudeerd vóór ze het bestaan ervan erkent, en omdat ze er niets over weet, zal ze, tot dit wel het geval is, nooit iets van het grote verschijnsel van het leven begrijpen.

> Het schijnt dat de hersenelektriciteit, om zich te kunnen manifesteren, de hulp nodig heeft van de gewone statische elektriciteit; wanneer deze in de atmosfeer ontbreekt – bijvoorbeeld wanneer de lucht heel vochtig is – kunt u noch van tafels noch van mediums iets gedaan krijgen. . . .
>
> Het is niet nodig dat de gedachten in de hersenen van de aanwezigen heel nauwkeurig worden geformuleerd; de *tafel* ontdekt en formuleert ze (323)
> *zelf*, in proza of dichtvorm, maar altijd juist; de tafel heeft tijd nodig om een vers te maken; ze begint, dan wist ze een woord uit, verbetert het, en stuurt soms het epigram naar ons terug . . . wanneer de aanwezigen elkaar sympathiek gezind zijn, maakt *zij* grappen en lacht met ons, zoals ieder levend mens zou kunnen doen. Wat de dingen van de buitenwereld betreft, moet ze zich evengoed als wijzelf met veronderstellingen tevredenstellen; *zij* [de tafel] ontwerpt filosofische stelsels, en bespreekt en verdedigt die zoals de slimste redenaar zou kunnen doen. Kortom, ze schept voor zichzelf een geweten en een verstand, die haar feitelijk toebehoren, maar uit het materiaal dat ze in ons aantreft. . . .
>
> De Amerikanen zijn ervan overtuigd dat ze met hun doden spreken; sommigen denken [nauwkeuriger gezegd] dat het *geesten* zijn, anderen houden ze voor engelen, weer anderen voor duivels . . . terwijl het [de *intelligentie*] de vorm aanneemt die past in ieders overtuiging en vooropgezette mening; dit gold ook voor de ingewijden van de tempels van Serapis, van Delphi en andere theürgisch-medische instellingen van dezelfde soort. Ze waren van te voren overtuigd dat ze met hun goden in contact zouden treden, en *zij* slaagden altijd daarin.
>
> Wij die de waarde van het verschijnsel goed kennen . . . zijn volkomen zeker ervan dat we, na de tafel met onze magnetische *uitstroming* te hebben geladen, een intelligentie in het leven hebben geroepen of geschapen, gelijk aan de onze, die evenals wij met een vrije wil is begiftigd, die met een hoge graad van helderheid met ons kan spreken en redeneren, waarbij we in aanmerking nemen dat de resultante sterker is dan het individu, of beter gezegd dat het geheel groter is dan een deel ervan.

. . . We moeten Herodotus niet beschuldigen van het vertellen van leugens wanneer hij de vreemdste gebeurtenissen meedeelt, want we moeten ze als even waar en juist beschouwen als de andere historische feiten die men bij alle heidense schrijvers van de oudheid kan vinden. . . .

Het verschijnsel is zo oud als de wereld. . . . De priesters van India en China hielden zich er al vóór de Egyptenaren en de Grieken mee bezig. Primitieve volkeren en de Eskimo's zijn er goed mee bekend. Het is het verschijnsel van geloof, de enige bron van alle wonderen. 'Het geschiede u overeenkomstig *uw geloof*.' Hij die deze diepzinnige leer verkondigde, was werkelijk het geïncarneerde woord van de waarheid; hij bedroog zichzelf niet en wilde anderen niet bedriegen; hij verkondigde een axioma dat we hier herhalen, zonder veel hoop dat we zullen meemaken dat het wordt aangenomen.

De mens is een microkosmos, of een kleine wereld; hij draagt een deel van het grote *Al* in zich – in een chaotische toestand. De taak van onze halfgoden is om door onophoudelijke, verstandelijke en fysieke inspanning het deel dat hun toebehoort daaruit te bevrijden. Ze hebben hun taak te vervullen – namelijk het voortdurend uitvinden van nieuwe voortbrengselen, van een nieuwe ethiek en het op juiste wijze rangschikken van de ruwe en vormloze stof die hun door de schepper wordt
(324) verschaft, die hen schiep naar zijn eigen beeld, opdat zij op hun beurt zouden scheppen, en op die manier het werk van de schepping hier zouden afmaken; een enorm werk, dat pas kan worden voltooid wanneer het *geheel* zo volmaakt zal worden dat het aan God zelf gelijk zal zijn, en zo zelfstandig zal kunnen overleven. We staan nu nog ver van dat beslissende moment af, want we kunnen gerust zeggen dat alles op onze aardbol, wat organisaties, hulpmiddelen en voortbrengselen betreft, nog moet worden gedaan, ongedaan moet worden gemaakt, en moet worden *overtroffen*.

Mens non solum agitat sed creat molem.[1]

We leven in dit leven in een ons omringend, verstandelijk centrum, waarin mensen en voorwerpen in een noodzakelijke, voortdurende wisselwerking met elkaar staan; elk stel hersenen is een zenuwknoop, een station van een universele *neurologische* telegraaf, dat door de gedachtetrillingen in voortdurend contact staat met het centraal station en andere stations.

De spirituele zon schijnt voor de zielen, zoals de stoffelijke zon schijnt voor de lichamen, want het heelal *is dubbel*, en volgt de wet van de paren. De onwetende telegrafist legt de goddelijke berichten verkeerd uit, en levert ze vaak op een verkeerde en belachelijke manier af.

[1] Vertaling: Het verstand brengt de stof niet alleen in beweging, maar schept haar ook.

> Alleen studie en ware wetenschap kunnen het bijgeloof en de onzin vernietigen, die door de onwetende uitleggers – aangesteld bij de *stations van onderwijs* van elk volk van deze wereld – worden verspreid. Deze blinde verklaarders van het *verbum*, het WOORD, hebben altijd geprobeerd hun leerlingen de verplichting op te leggen om, zonder nader onderzoek, te zweren op alles wat de leermeester heeft gezegd.
>
> Helaas! Méér zouden we niet verlangen indien ze een juiste weergave zouden geven van de *innerlijke* stemmen die iemand nooit bedriegen, tenzij hij een *leugenachtige geest* in zich heeft. 'Het is onze plicht', zeggen ze, 'orakels te verklaren; we hebben als enigen daarvoor de opdracht vanuit de hemel ontvangen; de geest blaast waarheen hij wil, en hij blaast alleen op ons.'
>
> Hij blaast *op iedereen*, en de stralen van het spirituele licht verlichten elk geweten . . . en wanneer alle lichamen en alle zielen dit tweevoudige licht in gelijke mate zullen weerspiegelen, zullen de mensen heel wat helderder zien dan nu.

We hebben bovenstaande fragmenten wegens hun grote originaliteit en waarheidszin vertaald en geciteerd. We kennen de schrijver; hij heeft de reputatie een groot kabbalist te zijn, en enkele vrienden kennen hem als een waarheidlievend en eerlijk man.

De brief bewijst bovendien dat de schrijver een goede en zorgvuldige studie heeft gemaakt van de kameleonachtige aard van de intelligenties die spiritistische seances leiden. Dat ze van dezelfde soort en klasse zijn als die waarvan in de oudheid zo vaak melding wordt gemaakt, is aan even weinig twijfel onderhevig als dat het tegenwoordige mensengeslacht van dezelfde aard is als de mensen in de tijd van Mozes. Subjectieve manifestaties worden onder harmonische omstandigheden teweeggebracht door (325)
die wezens die in de oudheid bekendstonden als de 'goede demonen'. Soms, maar zelden, brengen de planeetgeesten – wezens in een ander ontwikkelingsstadium dan het onze – ze teweeg; soms gebeurt dit door de geesten van onze overleden, geliefde vrienden, soms door natuurgeesten van een of meer van de talloze stammen, maar meestal aardse elementaire geesten, ontlichaamde slechte mensen, de diakka van A. Jackson Davis.

We zijn niet vergeten wat we elders over *subjectieve* en *objectieve* mediamieke verschijnselen hebben geschreven. We houden het onderscheid altijd in gedachte. Er zijn van beide soorten goede en slechte. Een onzuiver medium zal even onvermijdelijk de slechte, verdorven, boosaardige invloeden tot zijn onzuivere, innerlijke zelf aantrekken als een zuiver medium de goede en zuivere invloeden aantrekt. Kan er een edeler voorbeeld van laatstgenoemde soort medium worden gevonden dan de beminnelijke barones Adelma von Vay uit Oostenrijk (geboren als gravin

Wurmbrandt), die door een correspondent van ons wordt omschreven als 'de voorzienigheid van haar omgeving'? Ze gebruikt haar mediamieke vermogen om zieken te genezen en treurenden te troosten. Voor de rijken is ze een fenomeen, maar voor de armen een zorgzame engel. Vele jaren zag en herkende ze de natuurgeesten of kosmische elementaren, en ze bleken haar altijd gunstig gezind. Maar dit was omdat ze een zuivere, goede vrouw was. Andere correspondenten van de Theosophical Society zijn er niet zo goed van afgekomen bij deze aapachtige en ondeugende wezens. Wat er in Havana is gebeurd, en wat elders is beschreven, is hiervan een voorbeeld.

Hoezeer spiritisten hun bestaan ook in twijfel trekken, toch bestaan die natuurgeesten werkelijk. Indien de gnomen, sylfen, salamanders en undinen van de rozenkruisers in hun tijd bestonden, dan moeten ze ook nu bestaan. Bulwer-Lyttons *wachter op de drempel* is een modern denkbeeld, gevormd naar het oude voorbeeld van de *sulanuth* van de Hebreeën en Egyptenaren, dat in het boek *Jasher*[1] wordt genoemd.

De christenen gaven hun de naam 'duivels', 'Satans kabouters' en soortgelijke namen. Ze zijn niets van dien aard, maar eenvoudig schepselen van etherische stof, onverantwoordelijk, en noch goed noch slecht, tenzij ze door een hogere intelligentie worden beïnvloed. Het is heel vreemd
(326) om vrome katholieken de natuurgeesten te horen bespotten en in een verkeerd daglicht te horen stellen, terwijl een van hun hoogste autoriteiten, Clemens van Alexandrië, dit punt heeft afgehandeld door deze schepsels te beschrijven zoals ze werkelijk zijn. Clemens, die misschien zowel theürg als neoplatonist was en dus met gezag kon spreken, merkt op dat het belachelijk is hen duivels te noemen,[2] want het zijn slechts *lagere* engelen, 'de krachten die de elementen bewonen, de wind in beweging brengen, regenbuien doen neervallen, en als zodanig werktuigen zijn van, en onderworpen zijn aan, God'.[3] Origenes die vóór hij christen werd ook tot de platonische school behoorde, heeft dezelfde mening. Porphyrius beschrijft deze demonen nauwkeuriger dan wie dan ook.

---

[1] 'En toen de Egyptenaren zich verborgen wegens de zwerm' (een van de plagen die door Mozes zou zijn teweeggebracht) '. . . sloten ze hun deuren, en God beval de *sulanuth*' (een *zeemonster*, verklaart de vertaler naïef in een voetnoot), 'die toen in de zee was, om naar boven te komen en naar Egypte te gaan . . . en zij had lange armen, tien el lang . . . en zij ging de daken op, en legde de daksparren bloot en hakte ze in stukken . . . en strekte haar arm uit tot in het huis, en nam het slot en de grendel eraf, en opende de huizen van Egypte . . . en de zwerm dieren vernietigde de Egyptenaren, en bracht hun bijzonder veel leed.' – *Jasher*, 80:19-22.

[2] *Stromateis*, 6:17.

[3] *Op.cit.*, 6:3.

Wanneer de mogelijke aard van de zich manifesterende intelligenties, die volgens de wetenschap een 'psychische kracht' en volgens de spiritisten de geesten van de doden zelf zijn, beter bekend wordt, zullen de academici en gelovigen zich voor het verkrijgen van kennis tot de filosofen van de oudheid wenden.

Laten we ons een moment een intelligente orang-oetan of een Afrikaanse mensaap die ontlichaamd is, voorstellen, d.w.z. zonder zijn fysieke lichaam en in het bezit van een astraal, hoewel niet onsterfelijk, lichaam. We troffen in spiritistische bladen veel voorbeelden aan waarbij verschijningen van gestorven schoothondjes en andere dieren werden gezien. Daarom moeten we op spiritistisch getuigenis aannemen dat zulke dierlijke 'geesten' werkelijk verschijnen, al behouden we ons het recht voor om het met de Ouden eens te zijn dat die vormen slechts te danken zijn aan streken van de elementalen. Als de deur voor verkeer tussen de aardse en de geestenwereld eenmaal openstaat, wat belet dan de aap om fysieke verschijnselen teweeg te brengen, zoals hij menselijke geesten ziet doen? En waarom kunnen die niet in handigheid en vindingrijkheid vele overtreffen van die waarvan men in spiritistische kringen getuige is geweest? Laat de spiritisten hierop eens antwoorden. De Borneose orang-oetan staat wat verstand betreft weinig of niet lager dan een primitieve mens. Wallace en andere grote natuurwetenschappers geven voorbeelden van zijn verbazingwekkende scherpzinnigheid, hoewel zijn hersenen een geringere inhoud hebben dan die van weinig ontwikkelde primitieve mensen. Het ontbreekt deze apen alleen aan spraakvermogen, anders zouden ze primitieve mensen zijn. De schildwachten die door apen worden uitgezet, de slaapkamers die door orang-oetans worden uitgezocht en gebouwd, hun voorgevoel dat er gevaar dreigt en hun inschattingen daarvan die op meer dan alleen instinct wijzen, het kiezen van leiders aan wie ze gehoorzamen, en het uitoefenen van veel van hun vermogens, geven hun zeker het recht om op gelijke hoogte met veel plathoofdige Australiërs te worden geplaatst. Wallace zegt hierover: 'De verstandelijke vermogens die primitieve mensen nodig hebben en de vermogens die ze in feite uitoefenen, staan maar heel weinig boven die van de dieren.'

Men neemt aan dat er in de andere wereld geen apen kunnen zijn, omdat apen geen 'ziel' hebben. Maar apen schijnen evenveel verstand te (327)
hebben als sommige mensen; waarom zouden dan deze mensen, die in geen enkel opzicht boven de apen staan, een onsterfelijke geest hebben, en de apen niet? De materialisten zullen antwoorden dat noch de één noch de ander een geest heeft, maar dat bij de fysieke dood vernietiging het lot van allen is. Maar de spirituele filosofen van alle tijden zijn het erover eens dat

de mens één trede hoger staat dan het dier, en iets bezit wat het dier mist, of hij nu de meest ongeschoolde en onbeschaafde mens is of de wijste filosoof. Zoals we zagen, onderwezen de Ouden dat, terwijl de mens een drieeenheid is van lichaam, astrale geest en onsterfelijke ziel, het dier slechts een dualiteit is, een wezen dat een fysiek lichaam bezit en een astrale geest die dit bezielt. Wetenschappers kunnen geen verschil zien tussen de elementen die het lichaam van een mens of dat van een dier samenstellen, en de kabbalisten zijn het in zoverre met hen eens dat het astrale lichaam (of, zoals de natuurkundigen het noemen, 'het levensbeginsel') van dieren en mensen in essentie *identiek* is. De fysieke mens is niets anders dan de hoogste ontwikkeling van het dierlijke leven. Indien, zoals de wetenschappers ons zeggen, zelfs het *denken* stof is, en elk gevoel van pijn of genoegen, ieder voorbijgaand verlangen vergezeld gaat van een verstoring van de ether, en wanneer die moedige theoretici, de schrijvers van *The Unseen Univers*e, geloven dat het denken 'gelijktijdig invloed uitoefent op de stof van een ander heelal en van het onze'[1], waarom zou dan het grove, dierlijke denken van een orang-oetan of een hond dat zich evengoed als het denken van de mens afdrukt op de etherische golven van het astrale licht, het dier niet verzekeren van het voortduren van het leven na de dood, of van 'een toekomstig leven'?

De kabbalisten dachten, en denken nog steeds, dat het onfilosofisch is om aan te nemen dat het astrale lichaam van de mens de dood van het fysieke lichaam kan overleven, en beweren tegelijkertijd dat het astrale lichaam van de aap in afzonderlijke moleculen wordt opgelost. Dat wat als een *individualiteit* na de dood van het lichaam voortleeft is de *astrale ziel*, die Plato in de *Timaeus* en in de *Gorgias* de *sterfelijke* ziel noemt, want volgens de hermetische leer werpt ze bij iedere volgende stap naar een hogere sfeer haar meer stoffelijke deeltjes af. Socrates vertelt aan Callicles[2] dat deze *sterfelijke* ziel na de dood van het lichaam alle kenmerken daarvan behoudt; zelfs in die mate dat iemand die de merktekens van de zweep draagt, een astraal lichaam 'vol littekens' zal hebben. De astrale geest is een getrouw duplicaat van het lichaam, zowel in fysieke als spirituele zin. Het goddelijke, de hoogste en *onsterfelijke* geest, kan noch bestraft noch beloond worden. Het verkondigen van zo'n leer zou zowel belachelijk als godslasterlijk zijn, want het is niet slechts een vlam die is aangestoken aan de centrale, onuitputtelijke lichtbron, maar werkelijk een deel ervan, en heeft dezelfde essentie. Het verzekert het individuele astrale wezen van onsterfelijkheid in verhouding tot de bereidheid daarvan om

[1] Hfst. 7, §199.
[2] *Gorgias* 524c.

deze te ontvangen. Zolang de *dubbele* mens – dat is de mens van vlees en (328)
geest – de grenzen van de wet van de spirituele continuïteit niet overschrijdt, zolang de goddelijke vonk in hem voortleeft, hoe zwak ook, is hij op weg naar onsterfelijkheid in een toekomstig leven. Maar zij die zich aan een materialistisch bestaan overgeven, die de goddelijke stralen die door hun geest in het begin van hun aardse pelgrimstocht werden uitgezonden, buitensluiten, en de waarschuwende stem van die trouwe schildwacht, het geweten, die als brandpunt dient voor het licht in de ziel, verstikken – zulke wezens zullen, na geweten en geest achter zich te hebben gelaten en de grenzen van de stof overschreden te hebben, noodzakelijkerwijs haar wetten moeten volgen.

De stof is even onverwoestbaar en eeuwig als de onsterfelijke geest zelf, maar slechts wat haar deeltjes betreft, en niet als georganiseerde vormen. Wanneer het lichaam van een grof materialistisch persoon, zoals hierboven is beschreven, vóór de fysieke dood door zijn geest wordt verlaten, vormt de plastische stof, de astrale ziel, overeenkomstig de wetten van de blinde stof, zich geheel volgens het model dat de ondeugd gedurende het aardse leven van het individu geleidelijk ervoor heeft gereedgemaakt. Dan neemt het, zoals Plato zegt, de vorm aan van 'het dier waarop het gedurende het leven door zijn slechte gewoonten leek'[1]. 'Het is een oud gezegde', vertelt hij, 'dat de zielen die van hier gaan, in Hades verblijf houden, en hier terugkeren en *uit de doden tevoorschijn komen* . . .[2] Maar zij van wie blijkt dat ze een voortreffelijk en heilig leven hebben geleid, bereiken de zuivere verblijfplaats BOVEN, en WONEN OP DE HOGERE DELEN van de aarde'[3] (het etherische gebied). In *Phaedrus* zegt hij ook dat, wanneer mensen hun *eerste* leven (op aarde) hebben voltooid, sommigen naar plaatsen van bestraffing gaan *onder* de aarde.[4] De kabbalisten vatten dit gebied *onder* de aarde niet op als de plaats binnenin de aarde, maar beweren dat het een sfeer is die in ontwikkeling veel lager staat dan de aarde, en veel stoffelijker is.

Van iedereen die in onze tijd over de schijnbare tegenstrijdigheden van het Nieuwe Testament heeft nagedacht, schijnen alleen de schrijvers van *The Unseen Universe* iets te hebben begrepen van de kabbalistische waarheden erin over de gehenna van het heelal.[5] Deze gehenna, die door de occultisten (van boven naar beneden tellende) de *achtste* sfeer wordt

---

[1] *Timaeus* 42c.
[2] *Phaedo*, 70c.
[3] *Phaedo,* 114b, c.
[4] *Phaedrus*, 249a.
[5] 1876, hfst. 7, §253.

genoemd, is eenvoudig een planeet zoals de onze; *ze is met laatstgenoemde verbonden en volgt haar in haar halfschaduw*; ze is een soort vuilnisbak, een 'plaats waar al haar afval en vuil wordt verteerd', om een uitdrukking van bovengenoemde schrijvers te gebruiken, en waar alle schuim en slakken van de tot onze planeet behorende kosmische stof voortdurend in een andere toestand worden omgezet.

De geheime leer verkondigt dat de mens, wanneer hij de onsterfelijkheid bereikt, altijd de drie-eenheid blijft die hij tijdens het leven is geweest,
(329) en ook door alle sferen heen zal blijven. Het astrale lichaam, dat in dit leven bedekt is met een grofstoffelijk omhulsel, wordt – wanneer het door de lichamelijke dood van die bedekking is ontdaan – op zijn beurt de schil van een ander, meer etherisch lichaam. Dit begint zich onmiddellijk na de dood te ontwikkelen, en is voltooid wanneer het astrale lichaam van de aardse vorm zich ten slotte ervan afscheidt. Men zegt dat dit proces bij iedere nieuwe overgang van de ene sfeer naar de andere wordt herhaald. Maar de onsterfelijke ziel, 'de zilveren vonk', die door dr. Fenwick in Margrave's hersenen werd opgemerkt,[1] en door hem niet bij dieren werd aangetroffen, verandert nooit, en 'kan niet worden vernietigd door iets – wat dan ook – dat haar omhulsel vernietigt'. De beschrijvingen door Porphyrius, Iamblichus en anderen, van de geesten van de dieren die het astrale licht bewonen, worden bevestigd door die van vele van de betrouwbaarste en verstandigste helderzienden. Soms worden op een spiritistische seance de diervormen door materialisatie zelfs voor alle aanwezigen zichtbaar gemaakt. In zijn *People from the other World* beschrijft kolonel H.S. Olcott een gematerialiseerd eekhorentje dat de geestverschijning van een vrouw tot binnen het gezichtsveld van de toeschouwers volgde, verschillende keren voor hun ogen verdween en weer verscheen, en ten slotte de geest volgde en in het kabinet verdween.

Laten we een stap verder gaan in onze redenering. Wanneer er na de dood van het fysieke lichaam zoiets als een leven in de spirituele wereld bestaat, dan moet dat in overeenstemming zijn met de wet van de evolutie. Het neemt de mens van zijn plaats aan de top van de piramide van de stof weg, en verheft hem tot een bestaanssfeer waar dezelfde onverbiddelijke wet hem volgt. En wanneer die wet voor hem geldt, waarom geldt deze dan niet eveneens voor al het andere in de natuur? Waarom niet voor dieren en planten, die alle een levensbeginsel hebben, en waarvan de grove vormen

[1] Zie Bulwer-Lytton, *A Strange Story*, deel 1, hfst. 32. We zouden niet weten waar men in de literatuur een levendiger en mooiere beschrijving kan vinden van dit verschil tussen het levensbeginsel van een mens en dat van een dier, dan in de passages waarnaar we hier kort hebben verwezen.

evenals de zijne vergaan wanneer dat levensbeginsel ze verlaat? Wanneer zijn astrale lichaam fijner wordt bij het binnentreden van dat andere gebied, waarom geldt dit dan niet voor dat van hen? Zij, zowel als hij, zijn ontwikkeld uit verdichte kosmische stof; onze natuurkundigen kunnen niet het geringste verschil zien tussen de moleculen van de vier natuurrijken, die door prof. Le Conte[1] als volgt worden onderscheiden:

4. Dierenrijk.
3. Plantenrijk.
2. Mineralenrijk.
1. Elementen.

Het fijner worden van de stof van elk van deze gebieden naar die van het daarboven gelegen gebied verloopt vloeiend; volgens Le Conte bestaat er geen kracht in de natuur die in staat is om stof ineens van nr. 1 te doen stijgen naar nr. 3, of van nr. 2 naar nr. 4, zonder op het tussenliggende gebied stil te houden en er een andere soort krachtstoename te ondergaan. (330)

Zou iemand durven beweren dat van een gegeven aantal moleculen, die *oorspronkelijk onveranderlijk homogeen waren en alle door hetzelfde evolutiebeginsel werden gestimuleerd*, een bepaald aantal deze vier rijken kan doorlopen tot het uiteindelijke resultaat van de ontwikkeling van de onsterfelijke mens, terwijl de andere niet verder mogen gaan dan de gebieden 1, 2 en 3? Waarom zouden niet *al* deze moleculen dezelfde toekomst vóór zich hebben, zodat het mineraal een plant, de plant een dier, en het dier een mens wordt – zo niet op *deze* aarde, dan ten minste ergens in de grenzeloze gebieden van de ruimte? De harmonie die, zoals de meetkunde en de wiskunde – de enige exacte wetenschappen – aantonen, de wet van het heelal is, zou worden vernietigd wanneer de evolutie haar volmaakte vorm slechts bereikte in de mens, en in de lagere rijken beperkt was. De psychometrie bewijst wat de logica doet vermoeden; zoals we al zeiden, is het niet onwaarschijnlijk dat wetenschappers eens een monument zullen oprichten voor Joseph R. Buchanan, de ontdekker ervan in onze tijd. Wanneer een stukje van een mineraal, een fossiele plant of een diervorm de psychometrist even levendige en nauwkeurige beelden van hun vroegere omstandigheden geeft als een stukje menselijk gebeente die geeft van het individu aan wie het toebehoorde, dan lijkt het erop dat dezelfde subtiele geest de hele natuur doordringt, en onafscheidbaar is van organische of anorganische stoffen. Wanneer antropologen, fysiologen en psychologen allen even verbijsterd zijn over de eerste en laatste oorzaak, en omdat ze zoveel overeenkomsten aantreffen in alle vormen die de stof aanneemt, maar zulke

[1] 'Correlation of vital, etc.', *Pop. Science Monthly*, dec. 1873, blz. 157.

enorme verschillen bij de geest, dan komt dat misschien omdat hun onderzoek zich tot onze zichtbare aardbol beperkt, en ze niet daarbuiten kunnen of durven gaan. Het zou kunnen dat de geest van een mineraal, plant of dier zich hier begint te vormen en miljoenen eeuwen later op andere, bekende of onbekende, voor de astronomen zichtbare of onzichtbare, planeten zijn uiteindelijke ontwikkeling bereikt. Want wie kan de hierboven naar voren gebrachte theorie weerleggen dat de aarde zelf ten slotte, evenals de levende schepsels waaraan zij het leven heeft geschonken, na door het stadium van haar eigen dood en ontbinding te zijn heengegaan, een etherische, astrale planeet wordt? 'Zo boven, zo beneden'; harmonie is de grote wet van de natuur.

Harmonie in de fysieke en wiskundige wereld van de zintuigen, is *rechtvaardigheid* in de spirituele wereld. Rechtvaardigheid veroorzaakt harmonie, en onrechtvaardigheid disharmonie, en disharmonie op kosmische schaal betekent chaos – vernietiging.

Indien zich in de mens een ontwikkelde, onsterfelijke geest bevindt, dan moet deze ook aanwezig zijn in alle andere dingen, tenminste in latente of kiemtoestand, en het kan voor elk van deze kiemen slechts een kwestie van tijd zijn om geheel tot ontwikkeling te komen. Wat een grove onrechtvaardigheid zou het zijn als een misdadiger, die uit vrije wil een gruwelijke moord had begaan en geen berouw toont, een onsterfelijke geest zou bezit-
(331) ten, die na verloop van tijd geheel van zonde kan worden gezuiverd, en volmaakt geluk genieten, terwijl een arm paard, dat nooit enige misdaad heeft begaan, zijn leven lang zou moeten zwoegen, en onder de meedogenloze kwellingen van zijn meesters zweep zou moeten lijden om daarna bij zijn dood te worden vernietigd? Zo'n geloof houdt een grove onrechtvaardigheid in, en is slechts denkbaar bij mensen die zijn opgevoed in het dogma dat alles ten behoeve van de mens is geschapen, en dat alleen hij heerser is van het heelal – een heerser zo machtig dat het voor de God van het heelal niet te veel was hem van de gevolgen van zijn eigen misdaden te verlossen, door te sterven om zijn eigen gerechtvaardigde toorn te verzoenen.

Indien de meest verachtelijke primitieve mens, met hersenen 'zeer weinig inferieur aan die van de filosoof'[1] (welke laatste zich gedurende eeuwen van beschaving fysiek hebben ontwikkeld), toch, wat de feitelijke uitoefening van zijn verstandelijke vermogens betreft, heel weinig boven het dier staat, is het dan redelijk daaruit te concluderen dat zowel hij als de aap niet de kans zullen krijgen om een filosoof te worden; de aap in deze wereld, de mens op een andere planeet, eveneens bevolkt met wezens geschapen naar *een ander beeld* van God?

[1] A.R. Wallace, *Contributions to the Theory of Natural Selection*.

Over de toekomst van de psychometrie zegt prof. Denton:

> De astronomie zal de hulp van dit vermogen niet beneden zich achten. Zoals nieuwe vormen van organisch leven worden onthuld naarmate we verder teruggaan in de vroegere geologische tijdperken, evenzo zullen nieuwe sterrengroepen, nieuwe sterrenbeelden worden gevonden als de hemel van die oude tijdperken door de doordringende blik van toekomstige psychometristen wordt onderzocht. Een nauwkeurige kaart van de sterrenhemel in het siluur kan ons veel geheimen onthullen die wij niet hebben kunnen ontdekken. . . . Waarom zouden we de geschiedenis van de verschillende hemellichamen niet kunnen nagaan . . . hun geologische geschiedenis, de geschiedenis van hun planten en dieren, en misschien ook die van hun mensheid? . . . Ik heb goede reden aan te nemen dat geoefende psychometristen van planeet tot planeet zullen kunnen reizen, en hun huidige toestand en hun geschiedenis in detail zullen kunnen nagaan.[1]

Herodotus deelt ons mee dat in de achtste toren van Belus in Babylon, die door de priester-astrologen werd gebruikt, een heiligdom was, een kamer bovenin de toren, waar de profeterende priesteressen sliepen om mededelingen van de god te ontvangen. Naast de rustbank stond een gouden tafel, waarop allerlei stenen lagen, die volgens Manetho alle meteoorstenen waren. De priesteressen ontwikkelden hun profetische blik door een van deze heilige stenen tegen hoofd en boezem te drukken. Hetzelfde deed men in Thebe, en in Patara in Lycië.[2]

Dit zou erop schijnen te wijzen dat de psychometrie bij de Ouden bekend was en uitgebreid werd beoefend. We hebben ergens gelezen dat de diepgaande kennis over de planeten en hun onderlinge verband, die de (332) oude Chaldeeuwse astrologen volgens Draper bezaten, meer werd verkregen door waarzeggerij met behulp van de betylos of meteoorsteen, dan door sterrenkundige instrumenten. Strabo, Plinius en Hellanicus spreken allen over het elektrisch of elektromagnetisch vermogen van de betyli. Ze werden in de verre oudheid in Egypte en Samothrake vereerd als magnetische stenen ‘die zielen bevatten die uit de hemel waren gevallen’, en de priesters van Cybelē droegen een kleine betylos op hun lichaam. Wat een merkwaardige overeenkomst tussen de handelwijze van de priesters van Belus en de experimenten van prof. Denton!

Zoals prof. Buchanan naar waarheid over de psychometrie zegt, zal ze ons in staat stellen

> ondeugd en misdaad te ontdekken. Geen misdadige handeling . . . kan

[1] W. Denton, *The Soul of Things*, deel 1, blz. 273.
[2] Herodotus, *Historiën*, boek 1, §181-2.

> aan waarneming door de psychometrie ontsnappen, wanneer haar vermogen op de juiste manier wordt toegepast . . . de onfeilbare ontdekking van de schuldige door psychometrie (hoezeer de daad ook in het geheim werd begaan) zal elke poging om haar te verbergen nutteloos maken.[1]

Porphyrius zegt over elementaren:

> Deze onzichtbare wezens zijn door mensen als goden vereerd . . . algemeen neemt men aan dat ze heel kwaadaardig kunnen worden; volgens dit geloof richt hun boosheid zich op hen die nalaten rechtmatige eer aan hen te bewijzen.[2]

Homerus beschrijft ze in de volgende bewoordingen:

> Onze *goden* verschijnen aan ons wanneer we ze offeranden aanbieden . . . *Ze gaan bij ons aan tafel zitten, en nemen deel aan onze feestmaaltijden*. Wanneer ze een eenzame Feniciër op reis ontmoeten, *dienen ze hem als gids*, en maken op andere wijze hun aanwezigheid kenbaar. We kunnen zeggen dat *onze vroomheid* ons tot hen brengt, evenzeer als misdaad en bloedvergieten de cyclopen en het woeste reuzenras tot elkaar brengen.[3]

Dit laatste bewijst dat deze goden vriendelijke, weldoende demonen waren en, of het nu *ontlichaamde* geesten of elementaren waren, ze waren geen *duivels*.

Porphyrius, die zelf een rechtstreekse leerling van Plotinus was, gebruikt voor de aard van deze geesten nog duidelijker taal:

> Demonen zijn onzichtbaar; maar ze kunnen *zich kleden* in vormen en gedaanten die aan allerlei veranderingen onderhevig zijn, wat kan worden verklaard door het feit dat hun aard *veel lichamelijke aspecten* bezit. Ze verblijven in de nabijheid van de aarde . . . . en *wanneer ze aan de waakzaamheid van de goede demonen kunnen ontsnappen, is er geen kwaad waarvoor ze terugdeinzen*. De ene keer zullen ze bruut geweld gebruiken, de andere keer *list*.[4]

Verder zegt hij:

(333) > Het is voor hen kinderspel lage hartstochten in ons op te wekken, aan landen en volkeren opruiende leringen mee te delen, waardoor oorlogen, opstanden en nationale rampen worden teweeggebracht, en dan zeggen ze u 'dat dat alles het werk van de goden is'. Deze gees-

[1] *Outlines of Lectures on the Neurological System of Anthropology*, blz. 125.
[2] *De abstinentia*, deel 2, §37.
[3] *Odyssee*, boek 7.
[4] *De abstinentia*, deel 2, §39.

> ten brengen hun tijd door met het misleiden en bedriegen van stervelingen door illusies en wonderen om hen heen te scheppen; *hun grootste ambitie* is voor *goden* en *zielen* [ontlichaamde geesten] door te gaan.[1]

Iamblichus, de grote theürg van de neoplatonische school, een man bedreven in de heilige magie, leert dat 'goede demonen *werkelijk* aan ons verschijnen, terwijl de kwade zich alleen kunnen manifesteren in de *schaduwachtige gedaanten van spoken*'. Verder bevestigt hij de uitspraken van Porphyrius en zegt dat '. . . de *goede het licht niet schuwen* terwijl de kwade *duisternis nodig hebben*. . . . De gevoelens die ze in ons opwekken, doen ons geloven in de aanwezigheid en de werkelijkheid van de dingen die ze vertonen, al zijn die dingen er niet.'[2]

Zelfs de meest bedreven theürgen kwamen in hun omgang met sommige elementaren soms in gevaar; zo deelt Iamblichus mee dat

> de goden, de engelen en de demonen, evengoed als de *zielen*, door aanroeping en gebed kunnen worden opgeroepen. . . . Maar pas op wanneer er bij theürgische handelingen een fout wordt gemaakt! Denk niet dat u contact onderhoudt met welwillende godheden die aan uw ernstige gebed gehoor hebben gegeven; nee, want het zijn kwade demonen, slechts vermomd als goede! Want de elementaren doen zich vaak voor als de goede, en matigen zich een veel hogere rang aan dan ze in werkelijkheid bezitten. Hun opscheppen verraadt hen.[3]

Ongeveer 20 jaar geleden gaf baron Du Potet, vol afschuw over de onverschilligheid van de wetenschappers die in de grootste paranormale verschijnselen slechts de gevolgen van handig bedrog bleven zien, in de volgende woorden lucht aan zijn verontwaardiging:

> Hier ben ik – dat kan ik oprecht zeggen – op weg naar het land van de wonderen! Ik ben van plan elke mening te choqueren, en de lachlust op te wekken van onze beroemdste wetenschappers . . . want ik ben ervan overtuigd dat er *buiten ons entiteiten met immense krachten* bestaan, dat ze *bij ons kunnen binnentreden*, onze ledematen en organen kunnen doen bewegen, en ons – als ze dat willen – kunnen gebruiken. Per slot van rekening geloofden onze voorouders en de hele oudheid hierin. Elke religie erkende het bestaan van *spirituele entiteiten*. . . . Wanneer ik me de ontelbare verschijnselen herinner die ik ten overstaan van duizenden mensen heb teweeggebracht, en wanneer ik dan de *beestachtige onverschilligheid* van de *officiële* wetenschap zie tegenover een

---

[1] *Op.cit.*, deel 2, §40, 42.
[2] *De mysteriis aegyptorum*, 2:4, 10.
[3] *Op.cit.*, 2:10.

ontdekking die het bewustzijn de gebieden van het onbekende [sic] binnenleidt, dan ben ik, een oude man, juist op het *moment dat ik pas*
(334) *geboren zou moeten worden* . . . er niet zeker van of het niet beter voor me was geweest om in de algemene onwetendheid te delen.

Ik heb lasterlijke aantijgingen moeten aanhoren zonder ze te weerleggen. . . . De ene keer is het eenvoudig onwetendheid die spreekt, en zwijg ik; een andere keer verheft de oppervlakkigheid met veel gebral haar stem, en aarzel ik of ik al of niet zal spreken. Is dit onverschilligheid of luiheid? Heeft angst de macht mijn geest te verlammen? Nee, geen van deze oorzaken heeft invloed op mij; ik weet alleen dat men moet bewijzen wat men beweert, en dit houdt mij tegen. Want wanneer ik een rechtvaardiging geef van mijn beweringen door het levende FEIT te laten zien dat mijn oprechtheid en de waarheid bewijst, dan deel ik BUITEN DE MUREN VAN DE TEMPEL de heilige inscriptie mee DIE EEN NIETINGEWIJD OOG NOOIT MAG LEZEN.

Twijfelt u aan het bestaan van tovenarij en magie? O waarheid! het is een zware last u te bezitten![1]

Des Mousseaux citeert bovenstaande woorden met een fanatisme dat men buiten de kerk, in het belang waarvan hij schrijft, vergeefs zou zoeken, en beschouwt ze als een positief bewijs dat deze toegewijde geleerde, en allen die zijn overtuiging delen, zich aan de heerschappij van de *Boze* hebben overgegeven!

Voor de hedendaagse spiritist is zelfvoldaanheid de ernstigste belemmering om kennis te verkrijgen. Hij denkt dat zijn 30-jarige ervaring met de verschijnselen voldoende is om het contact tussen de twee werelden op een onbetwistbare basis tot stand te hebben gebracht. Die 30 jaar hebben hem niet alleen de overtuiging geschonken dat de doden mededelingen doen, en daarmee de onsterfelijkheid van de geest bewijzen, maar hebben in zijn geest ook het denkbeeld doen ontstaan dat over de andere wereld weinig of niets kan worden geleerd, behalve via mediums.

Óf de verslagen van het verleden bestaan niet voor de spiritisten, óf, indien ze met de daarin vergaarde schatten bekend zijn, beschouwen ze deze als iets wat losstaat van hun eigen ervaringen. En toch zijn de vraagstukken die hen zo kwellen, duizenden jaren geleden opgelost door de theürgen die de sleutels hebben nagelaten aan hen die er met de juiste instelling en gewapend met kennis naar willen zoeken. Is het mogelijk dat de natuur haar werkwijze heeft veranderd, en dat we te maken hebben met andere geesten en andere wetten dan die van vroeger? Of kan een spiritist zich verbeelden over mediamieke verschijnselen of de aard van verschil-

[1] Du Potet, *La magie dévoilée*.

lende geesten meer te weten dan, of zelfs evenveel als, een priesterkaste waarvan de leden hun hele leven hebben doorgebracht met theürgische praktijken, die gedurende ontelbare eeuwen bekend waren en bestudeerd werden? Indien men de mededelingen van Owen en Hare, van Edmonds, Crookes en Wallace serieus neemt, waarom dan niet die van Herodotus, de 'vader van de geschiedenis', van Iamblichus en Porphyrius en van honderden andere schrijvers uit de oudheid? De theürgen uit de oudheid konden (335) evenals sommige spiritisten hun verschijnselen onder proefvoorwaarden teweegbrengen, en hun geschriften bewijzen bovendien dat ze deze naar wens konden teweegbrengen en wijzigen. De dag waarop men dit feit zal erkennen, en waarop de nutteloze bespiegelingen van de hedendaagse onderzoekers zullen plaatsmaken voor de geduldige bestudering van de werken van de theürgen, zal het begin betekenen van nieuwe, belangrijke ontdekkingen op het gebied van de psychologie.

10

De innerlijke en uiterlijke mens

> Τῆς δὲ γὰρ ἐκ τριάδος πᾶν πνεῦμα πατὴρ ἐκέρασε.
> – Lydus, *De mensibus*, 20[1]

> De sterkere zielen begrijpen de waarheid uit zichzelf, en hebben een meer scheppende aard. Die zielen worden, volgens het orakel, door hun eigen kracht gered. – Proclus, *Over 1 Alcibiades*[2]

> Omdat de ziel voortdurend voortgaat en in de loop van een bepaalde tijdsperiode *alle dingen doorloopt*, wordt ze daarna gedwongen om door alle dingen heen terug te gaan, en in de wereld hetzelfde web van voortbrenging te spinnen . . . want even vaak als dezelfde oorzaken terugkeren, zullen dezelfde gevolgen op dezelfde manier terugkomen.
> – M. Ficino, *Theologia platonica de immortalitate animae*[3]

> Wanneer ze niet op een bepaald doel is gericht,
> Is de studie een bedrieglijke futiliteit van het verstand.
> – Young

Vanaf het moment dat het embryo wordt gevormd, totdat de mens, oud geworden, zijn laatste adem uitblaast en sterft, wordt begin noch einde door de dogmatische wetenschap begrepen; al wat vóór ons ligt is een leegte, alles achter ons een chaos. Voor haar is er geen bewijsmateriaal over het verband tussen geest, ziel en lichaam, hetzij vóór of na de dood. Het levensbeginsel alleen al vormt een onoplosbaar raadsel, en bij het bestuderen daarvan heeft het materialisme vergeefs zijn intellectuele vermogens uitgeput. Wanneer een sceptische fysioloog bij een lijk staat weet hij niets te zeggen als zijn leerling hem vraagt waar de vroegere bewoner van dit lege omhulsel vandaan kwam, en waar hij naartoe is gegaan. De leerling moet óf, evenals zijn meester, tevreden zijn met de verklaring dat het protoplasma de mens heeft gemaakt, en dat kracht zijn lichaam het leven schonk en het nu zal verteren, óf hij moet zich buiten de muren van het universiteitsgebouw en de boeken van de bibliotheek

[1] In: Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 253. Vertaling: De Vader liet elke geest van deze triade uitstromen.

[2] *Op.cit.*, blz. 267.

[3] *Op.cit.*, blz. 267.

ervan begeven om een verklaring van het mysterie te vinden.

Het is soms even interessant als leerzaam om de twee grote rivalen, de wetenschap en de theologie, in hun veelvuldige woordenwisselingen gade te slaan. Niet alle zonen van de kerk hebben zo weinig succes in hun pogingen om een pleidooi te houden als de arme abbé Moigno in Parijs. Deze eerbiedwaardige en ongetwijfeld goedbedoelende geestelijke schoot bij zijn vruchteloze pogingen om de vrijdenkers-redeneringen van Huxley, Tyndall, Du Bois-Raymond en vele anderen te weerleggen, op treurige wijze tekort. Bij zijn als tegengif dienende argumenten was zijn succes meer dan twijfelachtig, en als beloning voor zijn moeite verbiedt de 'Congregatie van de Index' de verspreiding van zijn boek onder de gelovigen.

Het is een gevaarlijk experiment om geheel alleen een duel met wetenschappers aan te gaan over onderwerpen die proefondervindelijk duidelijk zijn bewezen. Ze zijn onaantastbaar in wat ze wél weten, en totdat de oude formule door hun eigen hand is vernietigd en vervangen door een later ontdekte, is het nutteloos tegen Achilles te strijden, tenzij men werkelijk zo gelukkig is om de snelvoetige god bij zijn kwetsbare hiel te grijpen. Die (337)
hiel is dat waarvan ze erkennen dat ze het niet weten!

Het was een listig plan, waartoe een bekende predikant zijn toevlucht nam om deze kwetsbare plek te bereiken. Vóór we beginnen met het verhaal van de vreemde maar wel bewezen feiten die we in dit hoofdstuk zullen geven, is het verstandig opnieuw aan te tonen hoe feilbaar de moderne wetenschap is bij elk natuurfeit dat niet met een distilleerkolf of smeltkroes kan worden onderzocht. Het volgende bevat enkele fragmenten uit een reeks preken gehouden door pater Félix van de Notre-Dame, getiteld *Het mysterie en de wetenschap*. Ze zijn het waard om te worden vertaald voor, en geciteerd in, een boek dat met geheel hetzelfde doel wordt geschreven als dat wat de predikant blijkt na te streven. Bij uitzondering legde de kerk de arrogantie van haar traditionele vijand, in aanwezigheid van geleerde academici, enige tijd het stilzwijgen op.

Het was bekend dat de grote predikant, als antwoord op het algemene verlangen van de gelovigen en mogelijk in opdracht van zijn kerkelijk superieuren, zich op een grote oratorische krachtsinspanning had voorbereid, en daarom was de historische kathedraal gevuld met een enorme menigte. Na een diepe stilte begon hij zijn rede, waarvan de volgende fragmenten voor ons doel voldoende zijn:

> Een dreigend woord is tegen ons uitgesproken om christendom en vooruitgang tegenover elkaar te stellen – WETENSCHAP. Zo luidt de geduchte kreet waarmee ze ons schrik proberen aan te jagen. Tegen alles wat wij kunnen zeggen om de vooruitgang op het christendom te base-

ren, hebben zij altijd een antwoord gereed: dat is niet *wetenschappelijk*. Wij spreken van een openbaring; een openbaring is niet wetenschappelijk. Wij zeggen een wonder; een wonder is niet wetenschappelijk.

Zo beweert de anti-christelijkheid, aan haar traditie getrouw, nu meer dan ooit, ons af te zullen maken door de wetenschap. Zelf beginsel *van de duisternis*, dreigt ze ons met licht. Ze verkondigt van zichzelf dat ze licht is. . . .

Honderdmaal heb ik me afgevraagd: wat is dan die verschrikkelijke wetenschap die zich gereedmaakt om ons te verslinden? . . . Is het de wiskunde? . . . maar wij hebben ook onze wiskundigen. Is het de natuurkunde? Astronomie? Fysiologie? Geologie? Maar wij hebben in het katholicisme onze astronomen, natuurkundigen, geologen en fysiologen, die van enige betekenis zijn in de wetenschappelijke wereld[1], die een eigen plaats innemen in de Academie, en naam hebben in de geschiedenis. Het schijnt ons toe dat wat ons moet verpletteren noch deze noch gene wetenschap is, maar wetenschap in het algemeen.

En waarom voorspellen ze dat het christendom door de wetenschap ten val wordt gebracht? Luister: . . . We moeten volgens de wetenschap ten onder gaan, omdat wij mysteries leren, en omdat de christelijke mys-
(338) teries lijnrecht in strijd zijn met de moderne wetenschap. . . . Het mysterie is het ontkennen van het gezond verstand; de wetenschap verwerpt het; de wetenschap veroordeelt het; ze heeft gesproken – anathema!

Ja! u heeft gelijk; indien het christelijke mysterie is wat u beweert, spreek er dan in naam van de wetenschap het anathema over uit. Niets staat de wetenschap zo tegen als dat wat dwaas is en zichzelf tegenspreekt. Maar – de waarheid komt eer toe! – het mysterie van het christendom is dat niet. Indien dat zo was, zou u dit meest onoplosbare mysterie nog moeten verklaren: hoe komt het dat zoveel voortreffelijke denkers en zeldzame genieën bijna 2000 jaar lang onze mysteries hebben aangenomen, zonder dat het bij hen opkwam de wetenschap te verwerpen of afstand te doen van de rede?[2] U kunt praten zoveel u wilt over uw moderne wetenschap, het huidige denken en het huidige genie; ook vóór 1789 waren er wetenschappers.

Indien onze mysteries zo opvallend dwaas en tegenstrijdig zijn, hoe komt het dan dat zulke grote genieën ze zonder enige twijfel hebben aanvaard? . . . Maar God bewaar me ervoor dat ik zou moeten bewijzen dat het mysterie niet in strijd is met de wetenschap! . . . Wat voor zin heeft het om door metafysische abstracties te bewijzen dat de weten-

---

[1] We vragen ons af of pater Félix bereid is Augustinus, Lactantius en Bede tot deze categorie te rekenen.

[2] Bijvoorbeeld Copernicus, Bruno en Galileï? Zie voor verdere bijzonderheden de *Index Expurgatorius*. Vol wijsheid zijn volksgezegden zoals: 'Door stoutmoedigheid worden steden in één klap ingenomen.'

schap zich met het mysterie kan verzoenen, wanneer alle feiten van de schepping onweerlegbaar aantonen dat het mysterie de wetenschap overal verbijstert? U vraagt ons dat we u boven alle twijfel aantonen dat de exacte wetenschap geen ruimte laat voor het bestaan van het mysterie; ik antwoord u beslist dat ze er niet aan kan ontkomen. Het mysterie is het NOODLOT van de wetenschap.

Zullen we bewijzen zoeken? Kijk dan eerst om u heen naar de zuiver stoffelijke wereld, van het kleinste atoom tot de meest majestueuze zon. Indien u daar, in één enkele wet al deze lichamen en hun bewegingen probeert samen te vatten, indien u het woord zoekt dat in dit uitgestrekte panorama van het heelal deze verbazingwekkende harmonie verklaart, waar alles aan de heerschappij van één enkele kracht schijnt te gehoorzamen, dan spreekt u een woord uit om dat uit te drukken, en dan zegt u *aantrekkingskracht*! . . . Ja, aantrekkingskracht, dat is het verheven sleutelwoord van de wetenschap van de hemellichamen. U zegt dat deze lichamen elkaar overal in de ruimte herkennen en aantrekken; u zegt dat ze elkaar aantrekken naar evenredigheid van hun massa en omgekeerd evenredig aan het kwadraat van hun afstand. En in feite is er tot nu toe niets gebeurd dat deze bewering weerlegt, maar alles heeft een formule bevestigd die nu in het RIJK VAN DE HYPOTHESE oppermachtig heerst, en dus voortaan de eer moet genieten een onaantastbare waarheid te zijn.

Heren, met heel mijn hart betuig ik mijn wetenschappelijke respect aan de oppermacht van de aantrekkingskracht. In de wereld van de stof zou ik niet graag een licht verduisteren dat terugschijnt op de geestenwereld. Het rijk van de aantrekkingskracht is dus tastbaar; het is oppermachtig; het is overduidelijk aanwezig! (339)

Maar, wat is deze aantrekkingskracht? Wie heeft haar gezien? Wie heeft haar ontmoet? Wie heeft haar aangeraakt? Hoe oefenen deze zwijgende, *intelligente*, ongevoelige lichamen onbewust onderling deze actie en reactie op elkaar uit, waardoor ze in een gemeenschappelijk evenwicht en algehele harmonie worden gehouden? *Is deze kracht*, die zon tot zon, en atoom tot atoom trekt, een onzichtbare middelaar, die van de één naar de ander gaat? En wanneer dit zo is, wat is dan die middelaar? Vanwaar komt deze kracht, die als middelaar optreedt, en deze alomvattende macht, waaraan de zon evenmin als het atoom kan ontkomen? Maar is deze kracht niets anders dan de elementen zelf die elkaar aantrekken? . . . Mysterie! Mysterie!

Ja, heren, deze aantrekking, die zo schitterend door de hele stoffelijke wereld schijnt, blijft voor u in wezen een ondoordringbaar mysterie. . . . Welnu, wilt u, omdat ze een mysterie is, de werkelijkheid ervan die u treft, en haar heerschappij waaraan u bent onderworpen, ontkennen? . . . Let er alstublieft ook op dat het mysterie zozeer aan alle

wetenschap ten grondslag ligt, dat u, indien u het mysterie zou willen buitensluiten, gedwongen zou zijn de wetenschap zelf op te heffen. *Neem welke wetenschap u maar wilt*, volg de schitterende reeks van haar deducties . . . wanneer u bij haar bron komt, komt u tegenover het *onbekende* te staan.[1]

Wie is in staat geweest het geheim te doorgronden van het vormen van een lichaam, van het voortbrengen van één enkel atoom? Wat is er, ik zal niet zeggen in het middelpunt van een zon, maar in het middelpunt van een atoom? Wie heeft de diepte die ligt in een zandkorrel, tot op de bodem gepeild? De zandkorrel, heren, is 4000 jaar door de wetenschap bestudeerd; ze heeft die van alle kanten bekeken; ze verdeelt hem en onderverdeelt hem; ze kwelt hem met haar experimenten; ze valt hem lastig met haar vragen om hem het laatste woord over zijn geheime samenstelling te ontrukken; ze vraagt met een onverzadigbare nieuwsgierigheid: 'Zal ik u tot in het oneindige verdelen?' Maar dan, terwijl ze boven deze diepte hangt, aarzelt de wetenschap, ze struikelt, ze voelt zich verblind, ze wordt duizelig en zegt wanhopig: IK WEET HET NIET!

Maar als u zo rampzalig onbekend bent met de oorsprong en de verborgen aard van een zandkorrel, hoe zou u dan enig idee kunnen hebben over het ontstaan van één enkel levend wezen? Waar komt in een levend wezen het leven vandaan? Waar begint het? Wat is het levensbeginsel?'[2]

(340) Kunnen de wetenschappers de welsprekende monnik antwoorden? Kunnen ze aan zijn meedogenloze logica ontkomen? Ongetwijfeld beperkt het mysterie hen aan alle kanten, en het *ultima Thule*, van hetzij Herbert Spencer, Tyndall of Huxley, heeft op de gesloten poorten de woorden ONBEGRIJPELIJK, ONKENBAAR, geschreven. Wie van beeldspraak houdt, zou de wetenschap kunnen vergelijken met een fonkelende ster die met schitterende glans schijnt door scheuren in een dikzwarte wolkenbank. Indien haar volgelingen die mysterieuze aantrekkingskracht – die de stofdeeltjes waaruit het kleinste kiezelsteentje op het strand van de oceaan bestaat, tot een vaste massa verenigt – niet kunnen omschrijven, hoe kunnen ze dan de grenzen bepalen waar het mogelijke ophoudt en het onmogelijke begint?

Waarom zou er wel aantrekking bestaan tussen de moleculen van de stof, en niet tussen die van de geest? Als uit het stoffelijke deel van de ether

[1] Waarschijnlijk zullen noch Herbert Spencer noch Huxley deze bewering willen betwisten. Maar pater Félix schijnt niet te beseffen wat hijzelf aan de wetenschap verschuldigd is; indien hij dit in februari 1600 had gezegd, had hij misschien het lot van de arme Bruno moeten delen.

[2] *Le mystère et la science*, conférences, Père Félix de Notre Dame; in Des Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, 1864, blz. xiv-xix.

op grond van de inherente rusteloosheid van zijn deeltjes de vormen van werelden en hun planten- en diersoorten kunnen worden ontwikkeld, waarom zouden dan uit het spirituele deel van de ether niet de opeenvolgende rassen van wezens, vanaf het stadium van monade tot dat van de mens zijn ontwikkeld; waarbij elke lagere vorm een hogere ontplooit totdat het werk van de evolutie op onze aarde wordt voltooid in het voortbrengen van de onsterfelijke mens? Men zal opmerken dat we voorlopig de verzamelde feiten die dit bewijzen geheel buiten beschouwing laten, en de logica hierover laten beslissen.

Hoe de natuurkundigen het activerende beginsel in de stof misschien noemen, is van geen belang; het is iets ijls dat onafhankelijk van de stof zelf bestaat, en het moet, omdat het aan hun waarneming ontsnapt, iets anders zijn dan stof. Indien men erkent dat de wet van de aantrekking het ene beheerst, waarom zou men haar dan uitsluiten bij het beïnvloeden van het andere? We laten het aan de logica over hierop te antwoorden, en wenden ons tot de algemene ervaring van de mensheid, en vinden daar, als we maar naar analogie oordelen, een grote hoeveelheid bewijsmateriaal dat de onsterfelijkheid van de ziel bevestigt. Maar er is meer – we hebben het onaantastbare getuigenis van duizenden en duizenden dat er een werkelijke wetenschap van de ziel bestaat die, al wordt haar nu het recht op een plaats onder de andere wetenschappen ontzegd, *toch een wetenschap is*. Deze wetenschap leert ons, door veel dieper in de geheimen van de natuur door te dringen dan onze moderne filosofie ooit zelfs in een droom voor mogelijk hield, hoe het *onzichtbare* kan worden gedwongen zichtbaar te worden; ze leert het bestaan van elementalen, de aard en de magische eigenschappen van het astrale licht, en het vermogen van levende mensen om door middel van het laatstgenoemde in contact te komen met eerstgenoemden. Laat hen met de lamp van ervaring de bewijzen onderzoeken, en noch de Academie, noch de kerk, waarvoor pater Félix zo overtuigend sprak, kan ze ontkennen.

De moderne wetenschap staat voor een dilemma; ze moet óf toegeven dat onze hypothese juist is, óf de mogelijkheid erkennen dat er wonderen plaatsvinden. Als ze dit doet, betekent dit dat ze zegt dat natuurwetten kunnen worden overtreden. Indien dit in één geval kan gebeuren, welke zekerheid hebben we dan dat dit niet oneindig vaak kan worden herhaald, zodat (341)
die onveranderlijkheid van de wet, dat volmaakte evenwicht van krachten waardoor het heelal wordt beheerst, wordt vernietigd? Dit is een heel oude en onweerlegbare redenering. Het getuigt van onvergeeflijke koppigheid om het verschijnen van bovenzinnelijke wezens onder ons te ontkennen, terwijl ze op verschillende momenten en in verschillende landen zijn

gezien, niet slechts door duizenden maar door miljoenen mensen; en het is noodlottig voor het grondbeginsel van de wetenschap om te zeggen dat de verschijning in het ene of het andere geval door een wonder is veroorzaakt. Wat moeten ze doen? Wat kunnen ze anders doen, wanneer ze uit de verlammende bedwelming van hun trots zullen zijn ontwaakt, dan de feiten verzamelen en proberen de grenzen van het terrein van hun onderzoek te verruimen?

Het bestaan van geest in de gemeenschappelijke tussenstof, de ether, wordt door het materialisme ontkend, terwijl de theologie er een persoonlijke god van maakt. Maar de kabbalist is van mening dat beide ongelijk hebben en dat de elementen in de ether slechts stof zijn – de blinde kosmische natuurkrachten; en dat geest de intelligentie is die ze bestuurt. De hermetische, orfische en pythagorische kosmogonische leringen, en ook die van Sanchoniathon en Berosus, zijn alle gebaseerd op één onweerlegbare formule, namelijk dat de ether en de chaos, of in de taal van Plato, het denkvermogen en de stof, de twee oorspronkelijke en eeuwige beginselen van het heelal waren, volkomen onafhankelijk van al het andere. Het eerstgenoemde was het alles tot leven brengende beginsel van het intellect, terwijl de chaos een vormloos veranderlijk beginsel was, zonder 'gedaante of verstand'. Uit de vereniging van deze twee ontstond het heelal, of beter gezegd de universele wereld, de eerste androgyne godheid – waarbij de chaotische stof het lichaam werd en de ether de ziel. In de bewoordingen van een *Fragment* van Hermeias: 'De chaos, die uit deze vereniging met de geest *verstand* verkreeg, straalde van blijdschap, en zo werd het *prōtogonos* (eerstgeboren) licht voortgebracht.'[1] Dit is de universele drieeenheid, gebaseerd op de metafysische denkbeelden van de Ouden die, naar analogie redenerend, van de mens – een samenstel van verstand en stof – de microkosmos van de macrokosmos, of het grote heelal, maakten.

Indien we deze leer vergelijken met de beschouwingen van de wetenschap, die bij het grensgebied van het onbekende tot stilstand komt, en terwijl ze niet in staat is het mysterie op te lossen niemand anders wil toestaan over het onderwerp te speculeren, of met het grote theologische dogma dat de wereld door een hemelse goocheltruc in het leven werd geroepen, dan aarzelen we niet te geloven dat de hermetische leer, bij het ontbreken van een beter bewijs, verreweg de redelijkste is, hoe diep metafysisch ze ook schijnt te zijn. Het heelal is er, en we weten dat we bestaan; maar hoe is het er gekomen, en hoe zijn we erin verschenen? Als de vertegenwoordi-

[1] Damascius, in *De principiis rerum*, noemt het Dis, 'hij die over alle dingen beschikt'. Vgl. Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 302, 320.

gers van de natuurwetenschap ons het antwoord schuldig blijven, en we (342)
door de geestelijke overweldigers wegens onze godslasterlijke nieuwsgierigheid worden vervloekt en in de ban gedaan, wat kunnen we dan om kennis te verkrijgen anders doen dan ons te wenden tot de wijzen die eeuwen vóór de moleculen van onze filosofen zich in de etherische ruimte samenvoegden, over het onderwerp hebben nagedacht?

Dit zichtbare heelal van geest en stof, zeggen ze, is slechts het concrete beeld van de ideële abstractie; het werd gebouwd volgens het model van de eerste goddelijke IDEE. Ons heelal heeft dus eeuwig in een latente toestand bestaan. De ziel die dit zuiver spirituele heelal in leven houdt, is de centrale zon, de hoogste godheid zelf. Niet hijzelf bouwde de concrete vorm van zijn idee, maar zijn eerstgeborene; en omdat het werd opgebouwd volgens de meetkundige figuur van de dodecaëder[1] 'behaagde het de eerstgeborene 12.000 jaar over zijn schepping te doen'. Dit laatste getal komt tot uitdrukking in de Tyrrheense kosmogonie[2], die zegt dat de mens in het 6de millennium werd geschapen. Dit komt overeen met de Egyptische theorie van 6000 'jaar'[3] en met de Hebreeuwse berekening. Sanchoniathon verklaart in zijn *Kosmogonie* dat toen de wind (geest) verliefd werd op zijn eigen beginselen (de chaos), er een innige vereniging plaatsvond; deze verbinding werd *pothos* genoemd en hieruit ontstond de kiem van alles. En de chaos kende zijn eigen voortbrengsel niet, want hij had *geen zintuigen*; maar uit zijn omarming met de wind ontstond mōt of de ilus (modder). Hieruit kwamen de kiemen van de schepping en de voortbrenging van het heelal voort.[4]

De Ouden, die slechts vier elementen noemden, maakten van de ether een vijfde. Hij werd als de middenstof tussen deze wereld en de volgende beschouwd, omdat zijn essentie door de onzichtbare tegenwoordigheid goddelijk werd gemaakt. Ze beweerden dat, wanneer de besturende intelligenties zich uit enig deel van de ether terugtrokken, uit een van de vier rijken waarop ze toezicht moeten houden, de ruimte in handen kwam van *het kwade*. Een adept die zich voorbereidde om met de 'onzichtbaren' in contact te komen, moest zijn ritueel goed kennen, en volledig op de hoogte zijn van de voorwaarden die voor het volmaakte evenwicht van de vier elementen in het astrale licht vereist zijn. Vóór alles moest hij de essentie zui-

[1] Plato, *Timaeus*, 55c.

[2] Suidas, Grieks *Lexicon*, zie onder 'Tyrrhenia'.

[3] De lezer zal begrijpen dat met 'jaren' 'tijdperken' worden bedoeld, en niet tijdvakken van 13 maanmaanden elk.

[4] Zie de Griekse vertaling door Philo Byblius, die bewaard is gebleven in Eusebius, *Praeparatio evangelica*, boek 1, hfst. 10. Vgl. Cory, *Ancient Fragments,* ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 1.

veren, en de elementen in evenwicht brengen binnen de cirkel waarin hij de zuivere geesten probeerde aan te trekken, om te voorkomen dat de elementaren in hun respectieve sfeer binnendringen. Maar wee de onvoorzichtige onderzoeker die in onwetendheid verboden terrein betreedt; gevaar bedreigt hem bij elke stap. Hij roept krachten op die hij niet kan beheersen; hij wekt schildwachten die alleen hun meesters laten passeren. Want, om de woorden van de onsterfelijke rozenkruiser[1] te gebruiken:

> (343) Wanneer u eenmaal het besluit heeft genomen een medewerker te worden van de geest van de *levende* God, let er dan op hem niet in zijn werk te hinderen; want wanneer uw warmte de natuurlijke verhouding te boven gaat, dan heeft u de boosheid van de *vochtige naturen* opgewekt, en deze zullen opstaan tegen het *centrale vuur*, en het centrale vuur tegen hen, en er zal een verschrikkelijke verdeeldheid in de *chaos* zijn.[2]

De geest van harmonie en eendracht zal de door de onvoorzichtige hand verstoorde elementen verlaten, en de stromen van blinde krachten zullen onmiddellijk worden geteisterd door talloze stoffelijke, instinctmatig handelende wezens – de kwade demonen van de theürgen, de duivels van de theologie; de gnomen, salamanders, sylfen en undinen zullen degene die onbezonnen heeft gehandeld in velerlei ijle gedaanten aanvallen. Omdat ze niet in staat zijn zelf iets te bedenken, zullen ze uw geheugen tot op de bodem doorzoeken; vandaar de zenuwuitputting en de mentale beklemming bij sommige gevoelige mensen op spiritistische seances. De elementalen zullen lang vergeten herinneringen uit het verleden aan het licht brengen, gedaanten, beelden, prettige herinneringen en vertrouwde zins-

---

[1] Deze kabbalist leefde en schreef zijn werken in de 17de eeuw. Hij wordt algemeen beschouwd als een van de beroemdste alchemisten onder de hermetische filosofen.

[2] De meest positieve materialistische filosofen zijn het erover eens dat al wat bestaat uit ether werd ontwikkeld; vandaar dat lucht, water, aarde en vuur, de vier oorspronkelijke elementen, ook uit ether en chaos, de eerste *duade* moeten voortkomen; alle imponderabilia, hetzij nu bekend of onbekend, komen voort uit dezelfde bron. Als er een spirituele essentie in de stof aanwezig is, en die essentie haar dwingt miljoenen individuele vormen aan te nemen, waarom is het dan onlogisch te beweren dat elk van deze spirituele rijken in de natuur bevolkt is met wezens die uit haar eigen materiaal zijn geëvolueerd? De scheikunde leert ons dat lucht, water, aarde en warmte of vuur zich in het lichaam van de mens bevinden – *lucht* is aanwezig in zijn samenstellende delen; *water* in de afscheidingen; *aarde* in de anorganische bestanddelen; en *vuur* in de dierlijke warmte. De kabbalist weet uit ervaring dat een elementaal er slechts één bevat, en dat elk van de vier rijken zijn eigen bijzondere elementaal heeft; omdat de mens hoger is dan zij, vindt men een illustratie van de wet van de evolutie in de combinatie van alle vier in hem.

wendingen, die reeds lang uit ons geheugen waren uitgewist, maar levendig bewaard waren in de onnaspeurlijke diepten van ons geheugen en op de astrale tafelen van het onvergankelijke 'BOEK VAN HET LEVEN'.

Alle organische wezens in deze wereld, zichtbare en onzichtbare, hebben een element dat voor hen geschikt is. De vis leeft en ademt in het water; de plant verbruikt koolzuur, dat voor dieren en mensen dodelijk is; sommige wezens zijn geschikt om in ijle luchtlagen te leven, andere leven alleen in de dichtste. Voor sommige is het leven afhankelijk van het zonlicht, voor andere van de duisternis; zo maakt de wijze ordening van de natuur voor elke bestaande toestand een passende levensvorm. Deze analogieën rechtvaardigen de conclusie dat er in de universele natuur niet alleen geen onbewoond deel bestaat, maar ook dat er voor elk levend wezen bijzondere omstandigheden worden geschapen die, omdat ze zijn geschapen, voor dat leven noodzakelijk zijn. Wanneer we aannemen (344)
dat het heelal een onzichtbare kant heeft, dan rechtvaardigt de vaste gewoonte van de natuur de conclusie dat deze helft evenals de andere helft bewoond is, en dat alle groepen van haar bewoners worden voorzien van de onmisbare bestaansomstandigheden. Het is even onlogisch te denken dat aan allen precies dezelfde omstandigheden worden verschaft, als om zo'n theorie te verkondigen voor de bewoners van het gebied van de zichtbare natuur. Uit het feit dat er geesten zijn volgt dat er allerlei geesten zijn, want mensen zijn verschillend en menselijke geesten zijn slechts ontlichaamde mensen.

Het is even dwaas om te beweren dat alle geesten gelijk zijn, of geschikt zijn voor dezelfde atmosfeer, of over gelijksoortige vermogens beschikken, of beheerst worden door dezelfde aantrekking – elektrisch, magnetisch, odisch, astraal, het doet er niet toe welke – als dat iemand zou zeggen dat alle planeten dezelfde aard hebben, of dat alle dieren amfibieën zijn, of dat alle mensen met hetzelfde eten kunnen worden gevoed. Het getuigt van gezond verstand om aan te nemen dat de geesten met de grofste aard zullen afdalen naar de laagste diepten van de spirituele atmosfeer – met andere woorden, het dichtst bij de aarde zullen worden aangetroffen. Omgekeerd, zouden de zuiverste het verst verwijderd zijn. Het is in wat wij, wanneer we een term moesten bedenken, de *psychomatica* van het occultisme zouden noemen, even onverdedigbaar om aan te nemen dat een van deze graden van geesten de plaats kan innemen van de ander, of kan overleven onder omstandigheden die geschikt zijn voor de ander, als om in de hydraulica te verwachten dat twee vloeistoffen van verschillende dichtheid hun graad op de schaal van Beaume's hydrometer zouden kunnen verwisselen.

Görres vertelt over een gesprek dat hij met enkele hindoes aan de Malabar-kust had, en dat ze op zijn vraag of er zich geesten onder hen bevonden, antwoordden:

> Ja, maar we weten dat het *kwade geesten* zijn . . . goede kunnen bijna nooit verschijnen. Het zijn voornamelijk de geesten van *zelfmoordenaars* en *moordenaars*, of van hen die een gewelddadige dood zijn gestorven. Ze zweven voortdurend heen en weer en verschijnen als spoken. De nacht is voor hen een gunstige tijd; dan verleiden ze de zwakken van geest, en brengen anderen op duizend verschillende manieren in verzoeking.[1]

Porphyrius deelt ons enige afschuwelijke feiten mee, waarvan de waarheid door de ervaring van alle onderzoekers van de magie wordt bevestigd. Hij zegt:

> Omdat de *ziel*[2] zelfs na de dood een zekere genegenheid voelt voor haar lichaam, een affiniteit die evenredig is aan de hevigheid waarmee de vereniging tussen beide werd verbroken, zien we veel geesten in wanhoop om hun aardse overblijfselen zweven; we zien zelfs dat ze gretig op zoek zijn naar de verrotte overblijfselen van andere lichamen, en vooral naar pas vergoten bloed dat hun tijdelijk enige vermogens van levende wezens schijnt te geven.[3]

(345) Laat spiritisten, die de woorden van de theürg in twijfel trekken, bij hun volgende seance eens onderzoeken wat het effect is van ongeveer een half pond pas-gevloeid mensenbloed!

'De goden en engelen', zegt Iamblichus, 'verschijnen aan ons in vrede en harmonie; de kwade demonen brengen alles in verwarring. . . . Wat de *gewone zielen* betreft, deze kunnen we minder vaak waarnemen, etc.'[4]

Apuleius zegt:

> De menselijke ziel [het astrale lichaam] is een demon, die we in onze taal een genius kunnen noemen. Ze is een *onsterfelijke god*, hoewel ze in zekere zin tegelijkertijd wordt geboren met de mens in wie ze zich bevindt. Daarom kunnen we zeggen dat ze op dezelfde manier sterft als dat ze wordt geboren.
>
> De ziel wordt in deze wereld geboren bij het verlaten van *een andere wereld* [anima mundi], waarin haar bestaan voorafgaat aan dat wat wij

---

[1] J.J. von Görres, *Die christliche Mystik*, deel 3, blz. 63.

[2] De Ouden noemden de geest van slechte mensen 'de ziel'; de 'ziel' was de *larva* en *lemure*. Goede menselijke geesten werden goden.

[3] Porphyrius, *De abstinentia*, deel 2, §47.

[4] *On the Mysteries of the Egyptians, etc.*, vert. T. Taylor, 2:3.

allen [op aarde] kennen. De goden die haar daden in alle stadia van de verschillende bestaansvormen en als één geheel afwegen, straffen haar soms voor zonden die in een vroeger leven zijn begaan. Ze sterft wanneer ze zich losmaakt van een lichaam waarin ze de overtocht van dit leven als in een broos schip heeft gemaakt. Dit is, als ik me niet vergis, de verborgen betekenis van het voor de ingewijde zo eenvoudige opschrift op grafheuvels: '*Aan de goden, manes die leefden.*' Maar dit soort dood vernietigt niet de ziel, hij vormt haar slechts om tot een *lemure*. Lemuren zijn de manes of geesten die we kennen onder de naam lares. Wanneer ze op een afstand blijven, en ons *weldoen en beschermen*, dan eren we in hen de beschermgoden van de huiselijke haard; maar als hun misdaden bewijzen dat ze verkeerd handelen, noemen we hen *larvae*. Ze worden een plaag voor slechte mensen, en de *ijdele schrik* van de goeden.'[1]

Deze taal kan men nauwelijks dubbelzinnig noemen, en toch citeren de voorstanders van de reïncarnatieleer Apuleius ter bevestiging van hun theorie dat de mens een opeenvolging van fysieke menselijke geboorten op deze planeet doormaakt, tot hij ten slotte van de droesem van zijn natuur wordt gezuiverd. Maar Apuleius zegt duidelijk dat we op deze aarde komen van een andere, waar we een bestaan hebben gehad, waarvan de herinnering is vervaagd. Zoals een horloge in een fabriek van hand tot hand, en van werkruimte naar werkruimte, gaat, waarbij hier het ene onderdeel eraan wordt toegevoegd, en daar weer een ander, tot het tere mechanisme is voltooid volgens het plan dat de meester zich in zijn geest vormde vóór er met het werk werd begonnen, evenzo neemt, volgens de oude filosofie, het eerste goddelijke ontwerp van de mens langzamerhand vorm aan in de verschillende afdelingen van de universele werkplaats, en ten slotte verschijnt de volmaakte mens op ons toneel.

Deze filosofie leert dat de natuur haar werk nooit onvoltooid laat; wanneer haar eerste poging niet lukt, probeert ze het opnieuw. Wanneer ze een (346)
menselijk embryo voortbrengt, is het haar bedoeling dat er – fysiek, verstandelijk en spiritueel – een volmaakte mens zal ontstaan. Zijn lichaam moet groeien, volwassen worden, verslijten en sterven, zijn bewustzijn zich ontvouwen, rijpen en in harmonisch evenwicht komen. Zijn goddelijke geest moet de *innerlijke* mens verlichten, en daarmee moeiteloos één harmonisch geheel gaan vormen. Geen mens voltooit zijn grote cyclus, of de 'cyclus van noodzakelijkheid', tot dit alles tot stand is gebracht. Zoals de achterblijvers in een race in het eerste gedeelte zwoegen en ploeteren, terwijl de overwinnaar over de eindstreep snelt, zo overtreffen sommige

[1] 2de eeuw n.Chr. *Du Dieu de Socrate*, ed. Nisard, blz. 143-5.

zielen in de race naar onsterfelijkheid alle andere, en bereiken ze de eindstreep, terwijl duizenden van hun medestanders nog dicht bij het startpunt zwoegen onder de last van de stof. Sommige ongelukkigen vallen geheel af en verliezen elke kans op de prijs; enkelen keren terug op hun schreden en beginnen opnieuw. Dit is wat de hindoe het meest vreest – *transmigratie* en *reïncarnatie*, slechts op andere en lagere planeten, nooit op deze.[1] Maar er is een manier om dat te vermijden, en de Boeddha onderwees dit in zijn leer van de armoede, van de beheersing van de zintuigen, van volmaakte onverschilligheid voor de voorwerpen van dit aardse tranendal, van het vrij zijn van hartstocht, en van veelvuldig innerlijk contact met ātman. De oorzaak van reïncarnatie ligt in onze onwetendheid over onze zintuigen, en in het denkbeeld dat er in de wereld enige werkelijkheid is, iets anders dan abstract bestaan. Door de zintuigen ontstaat de 'hallucinatie' die we aanraking noemen, 'door aanraking ontstaat begeerte, door begeerte gewaarwording [wat ook een misleiding door ons lichaam is], door gewaarwording het zich hechten aan bestaande lichamen, door het hechten daaraan een nieuw bestaan, en door dat nieuwe bestaan ziekte, verval en dood.'

> Er is dus een geregelde opeenvolging van dood en geboorte, even regelmatig als de omwentelingen van een wiel, en de morele oorzaak ervan is het hechten aan bestaande voorwerpen, terwijl de directe oorzaak gunstig en ongunstig *karma* [de kracht die het heelal beheerst en het tot activiteit aanzet] is. Het grote doel van alle wezens die *van het lijden van de opeenvolgende geboorten* willen worden bevrijd, is dus de vernietiging na te streven van de morele oorzaak – het hechten aan bestaande voorwerpen, of slechte verlangens. . . . Zij in wie slechte verlangens geheel zijn uitgeroeid, worden *arhats* genoemd. Vrij zijn van slechte verlangens garandeert het bezit van een *wonderbaarlijke* macht. Na zijn dood [reïncarneert de arhat nooit;] hij bereikt onveranderlijk nirvāṇa.[2]

Nirvāṇa is een woord dat, tussen twee haakjes, door de christelijke geleerden en sceptische commentatoren onjuist wordt verklaard. Nirvāṇa is de wereld van de *oorzaken*, waarin alle bedriegelijke gevolgen of begoochelingen van onze zintuigen verdwijnen. Nirvāṇa is de hoogst bereikbare sfeer. De *pitri's* (de voor-adamitische geesten) worden door de boeddhistische filosoof als gereïncarneerd beschouwd, zij het op een veel hoger niveau dan

[1] Noot vert.: Verbeterd door H.P. Blavatsky als volgt: 'de hindoes vrezen reïncarnatie in andere en lagere lichamen, van beesten en dieren, of transmigratie' (*Lucifer*, deel 3, 1889, blz. 527). Zie ook *Isis ontsluierd*, deel 2, appendix, blz. 759.

[2] R.S. Hardy, *Eastern Monachism,* blz. 6.

de aardse mens. Sterven zij niet op hun beurt? Lijden hun astrale lichamen (347)
niet, verheugen ze zich niet en voelen ze niet dezelfde vloek van misleidende gevoelens als wanneer ze een fysieke vorm aannemen?

Wat in de 6de eeuw v.Chr. in India door Boeddha werd onderwezen, onderwees Pythagoras in de 5de in Griekenland en Italië. Gibbon toont aan hoezeer de farizeeën van dit geloof in de transmigratie van de ziel waren doordrongen.[1] De Egyptische cyclus van noodzakelijkheid staat onuitwisbaar afgedrukt op de eerbiedwaardige monumenten van de oudheid. En Jezus gebruikte, wanneer hij de zieken genas, onveranderlijk deze uitdrukking: 'Uw zonden zijn u vergeven.' Dit is een zuiver boeddhistische lering.

> De joden zeiden tegen de blinde man: Jij, sinds je geboorte een en al zonde, wil jij ons de les leren? [*Joh*. 9:34]. De lering van de discipelen [van Christus] stemt overeen met het 'gunstige en ongunstige karma' van de boeddhisten, want de zieken herstelden, *indien hun zonden hun waren vergeven*.[2]

Maar dit *vroegere leven* waarin de boeddhisten geloven, is geen leven *op deze* planeet[3], want de boeddhistische filosoof hechtte meer waarde aan de grote leer van de cyclussen dan enig ander volk.

De beschouwingen van Dupuis, Volney en Godfrey Higgins over de verborgen betekenis van de cyclussen of de kalpa's en de yuga's van de brahmanen en boeddhisten hadden weinig te betekenen, omdat ze de sleutel misten tot de esoterische, spirituele leer die daarin besloten ligt. Geen enkele filosofie speculeerde ooit over God als een *abstractie*, maar hij werd in zijn verschillende manifestaties beschouwd. De 'eerste oorzaak' van' de Hebreeuwse bijbel, de pythagorische 'monade', het 'Ene Bestaan' van de hindoewijze, en de kabbalistische 'ain sof' – het *grenzeloze* – zijn alle identiek. De Bhagavat van de hindoes schept niet; hij treedt het wereld-ei binnen, en komt daaruit tevoorschijn als Brahmā, op dezelfde manier als de pythagorische duade zich ontwikkelt uit de hoogste en alleenstaande monas.[4] De monas van de filosoof van Samos is het manas (348)

[1] *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire,* hfst. 67.

[2] S.F. Dunlap, *Vestiges of the Spirit-History of Man*, blz. 368; R.S. Hardy, *A Manual of Buddhism*, hfst. 9, blz. 392.

[3] Noot vert.: Verbeterd door H.P. Blavatsky als volgt: '. . . is geen leven in dezelfde cyclus en persoonlijkheid' (*Lucifer*, deel 3, 1889, blz. 527). Zie ook *Isis ontsluierd*, deel 2, appendix, blz. 760.

[4] Lemprière (*Un dictionnaire classique*, art. 'Pythagoras') zegt dat 'er goede reden is om de waarheid van het hele verhaal van Pythagoras' reis naar India te betwijfelen', en besluit met te zeggen dat deze filosoof de gymnosofisten en hun land nooit had gezien. Indien dit zo is, hoe moet men dan Pythagoras' leer van de

(denkvermogen) van de hindoes 'dat geen eerste oorzaak (apūrva) of stoffelijke oorzaak heeft, en niet kan worden vernietigd'.[1] Als *Prajāpati* manifesteert Brahmā zich eerst als '12 lichamen', of eigenschappen, die worden voorgesteld door de 12 goden. Deze symboliseren: 1, vuur; 2, de zon; 3, Soma, die alwetendheid geeft; 4, alle levende wezens; 5, Vāyu, of de stoffelijke ether; 6, de dood, of de adem van vernietiging – Śiva; 7, de aarde; 8, de hemel; 9, Agni, het onstoffelijke vuur; 10, Āditya, de onstoffelijke, vrouwelijke onzichtbare zon; 11, het denkvermogen; 12, de grote oneindige cyclus, 'die niet kan worden tegengehouden'.[2] Daarna lost Brahmā zichzelf op in het zichtbare heelal, waarvan elk atoom hijzelf is. Nadat dit is gebeurd, trekt de niet-gemanifesteerde, ondeelbare en onbepaalde monas zich terug in de onverstoorde, majestueuze eenzaamheid van zijn eenheid. De gemanifesteerde godheid, die eerst een duade was, wordt nu een triade; haar drie-enige eigenschap emaneert voortdurend spirituele krachten die onsterfelijke goden (zielen) worden. Elk van deze zielen moet op haar beurt met een mens worden verenigd, en vanaf het moment dat ze zich bewust is, begint ze aan een reeks van geboren worden en sterven. Een oosterse kunstenaar heeft geprobeerd de kabbalistische leer van de cyclussen in beeldvorm weer te geven. De afbeelding bedekt de hele

metempsychose verklaren, die in haar bijzonderheden veel meer lijkt op die van de hindoes dan die van de Egyptenaren? Maar, bovenal, hoe moet men het feit verklaren dat de naam MONAS, die door hem aan de eerste oorzaak wordt toegekend, geheel dezelfde benaming is die in het Sanskriet aan dat wezen wordt gegeven? We kunnen zeggen dat in 1792-97, toen Lemprière's *Dictionnaire* verscheen, het Sanskriet geheel onbekend was; dr. Haugs vertaling van het *Aitareya Brāhmaṇa*, waarin dit woord voorkomt, werd pas ongeveer *twintig* jaar geleden uitgegeven. Vóór die waardevolle toevoeging aan de literatuur van de oudheid was voltooid, en zolang de juiste ouderdom van het 'Aitareya' – dat nu door Haug op 2000-2400 v.Chr. wordt gesteld – een mysterie was, had men, evenals bij de christelijke symbolen, kunnen veronderstellen dat de hindoes het van Pythagoras *hadden overgenomen*. Maar, tenzij de vergelijkende taalwetenschap kan aantonen dat het een 'samenloop van omstandigheden' is, en dat het woord *monas* in zijn nauwkeurigste omschrijving niet hetzelfde is, hebben we het recht te beweren dat Pythagoras in India is geweest, en dat de gymnosofisten aan hem zijn metafysische theologie hebben onderwezen. Het feit alleen dat 'het Sanskriet, vergeleken met het Grieks en Latijn, een oudere zuster is', zoals door Max Müller wordt aangetoond, is niet voldoende om de volledige overeenkomst van de Sanskriet- en Griekse woorden MANAS en MONAS in hun meest metafysische en diepzinnige betekenis, te verklaren. Het Sanskrietwoord deva (god) is het Latijnse *deus* geworden, en wijst op een gemeenschappelijke bron; maar we vinden in de *Zend-Avesta* van Zarathoestra hetzelfde woord, dat precies het tegenovergestelde betekent, en *daēva* of kwade geest wordt, waar het woord *duivel* van is afgeleid.

[1] Zie Haug, *Aitareya Brāhmaṇam*, boek 5, hfst. 4, 25.

[2] *Op.cit.*

binnenmuur van een onderaardse tempel vlakbij een grote boeddhistische pagode, en geeft een opvallend goed beeld ervan. Laten we proberen enig idee van de tekening te geven, zoals we ons haar herinneren.

Stel u een gegeven punt in de ruimte voor als het oorspronkelijke punt; trek dan met een passer een cirkel om dit punt; waar het begin en het einde samenkomen, ontmoeten emanatie en wederopneming elkaar. De cirkel zelf is samengesteld uit ontelbare kleinere cirkels, zoals de ringen van een armband, en al die kleine ringen vormen de gordel van de godin die dat gebied vertegenwoordigt. Wanneer de kromming van de boog het uiterste punt van de halve cirkel – het laagst punt van de cyclus – nadert, waar onze planeet door de mystieke schilder is geplaatst, wordt het gelaat van elke daaropvolgende godin duisterder en afschuwelijker dan de Europese verbeelding zich kan voorstellen. Elke gordel is bedekt met de voorstellingen van planten, dieren en mensen, die behoren tot de fauna, flora en mensheid van dat specifieke gebied. Tussen elk van de gebieden is opzettelijk enige afstand gelaten; want na het volledig doorlopen van de cirkels door verschillende transmigraties heen, wordt aan de ziel een tijdelijk nirvāṇa toe- (349)
gestaan, gedurende welke periode de ātman alle herinnering aan vroeger lijden verliest. De tussenliggende etherische ruimte is met eigenaardige wezens gevuld. Die tussen de hoogste ether en de aarde beneden zijn de schepsels met een 'midden-natuur', natuurgeesten, of elementalen, zoals de kabbalisten ze soms noemen.

Deze afbeelding is óf een kopie van die welke Berosus, de priester van de tempel van Belus in Babylon, voor het nageslacht heeft beschreven, óf het origineel. We laten het aan de scherpzinnigheid van de moderne archeoloog over om dat uit te maken. Maar de muur is bedekt met precies zulke schepsels als worden beschreven door de halfdemon, of halfgod, Oannes, de Chaldeeuwse vis-mens[1], 'afschuwelijke wezens, die door een tweevoudig beginsel' – het astrale licht en de grovere stof – 'werden voortgebracht'.

Zelfs de overblijfselen van door de oudste volkeren nagelaten bouwwerken zijn tot nu toe door de oudheidkundigen jammerlijk genegeerd. De grotten van Ajanta die zich slechts 300 km van Bombay in het Chandorgebergte bevinden, en de ruïnes van de oude stad Aurangabad, waarvan de vervallen paleizen en merkwaardige graven vele eeuwen lang in verlaten eenzaamheid hebben gelegen, hebben pas kortgeleden de aandacht getrokken. Eeuwenlang liet men toe dat deze overblijfselen van een lang achter ons liggende beschaving wilde dieren tot schuilplaats dienden, vóór ze het

[1] Berosus, fragment bewaard door Alexander Polyhistor: 'Of the cosmogony and the deluge'. Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 17ev.

waard werden bevonden wetenschappelijk te worden onderzocht, en pas onlangs gaf *The Observer* een enthousiaste beschrijving van deze archaïsche voorlopers van Herculaneum en Pompeï. Na terecht verwijten te hebben gemaakt aan het plaatselijke bestuur dat 'heeft gezorgd voor een gebouwtje waar de reiziger onderdak en veiligheid kan vinden, maar dat is ook alles', volgt het verhaal van de wonderen die op deze afgelegen plaats te zien zijn, dat we hier citeren:

> In een diepe vallei, hoog in de bergwand, ligt een groep grottempels, die de verbazingwekkendste grotten van de wereld zijn. Het is tegenwoordig niet bekend hoeveel er in de diepe schuilhoeken van de bergen zijn, maar 27 zijn onderzocht, nauwkeurig in kaart gebracht en tot op zekere hoogte van afval gezuiverd. Ongetwijfeld zijn er nog vele andere. Het is moeilijk zich voor te stellen wat een onvermoeibare inspanning het heeft gekost om deze schitterende grotten uit de harde amandelstenen rots te houwen. Men zegt dat ze geheel van boeddhistische oorsprong zijn, en dat ze voor religieuze en ascetische doeleinden werden gebruikt. Als kunstwerken nemen ze een hoge plaats in. Ze strekken zich over meer dan 150 meter langs een hoge steile rotswand uit, en zijn heel merkwaardig uitgehouwen, waardoor ze in hoge mate getuigen van de smaak, het talent en de volhardende ijver van de hindoebeeldhouwers.
>
> (350) Aan de buitenkant zijn deze grottempels fraai uitgesneden en gebeeldhouwd, maar vanbinnen waren ze tot in het kleinste detail bewerkt en versierd met een overdaad aan beeldhouwwerk en schilderijen. De lang verlaten tempels hebben geleden van vocht en verwaarlozing, en de schilderingen en fresco's zijn niet wat ze honderden jaren geleden waren. Maar de kleuren zijn nog altijd schitterend, en vrolijke en feestelijke taferelen zijn nog op de wanden zichtbaar. Sommige groepen figuren die in de rots zijn uitgehouwen worden beschouwd als bruiloftsoptochten en taferelen uit het huiselijke leven, die als vreugdevol zijn afgebeeld. De vrouwenfiguren zijn mooi, verfijnd en goed verzorgd zoals Europese vrouwen. Elk van die voorstellingen is artistiek, en alle zijn in het geheel niet grof of onfatsoenlijk, zoals bij soortgelijke brahmaanse voorstellingen vaak wel het geval is.
>
> Deze grotten worden door een groot aantal oudheidkundigen bezocht, die proberen de hiërogliefen op de muren te ontcijferen en de ouderdom van deze merkwaardige tempels te bepalen.
>
> De ruïnes van de oude stad Aurangabad liggen niet ver van deze grotten. Het was een ommuurde stad van grote faam, maar nu is ze verlaten. Er zijn niet alleen gebroken muren, maar ook vervallen paleizen. Ze werden zeer stevig gebouwd; enkele van de muren lijken even massief als de eeuwige bergen.

Er zijn in die streek heel veel plaatsen waar hindoe-overblijfselen zijn, bestaande uit diepe grotten en uit de rots gehouwen tempels. Veel van die tempels zijn omgeven door een cirkelvormige omheining, die vaak met beelden en zuilen is versierd. Veel voorkomend is de afbeelding van een olifant die als een soort schildwacht voor of naast de opening van een tempel staat. Honderden en duizenden nissen zijn fraai uitgehouwen in de massieve rots, en, toen deze tempels vol waren met gelovigen, bevond zich in elke nis een beeld of afbeelding, gewoonlijk in de uitbundige stijl van deze oosterse beeldhouwwerken. Het is een treurige waarheid dat bijna alle afbeeldingen hier schaamteloos zijn geschonden en verminkt. Men heeft vaak gezegd dat geen hindoe zal buigen voor een onvolmaakte afbeelding, en dat de moslims dit wisten en opzettelijk al die beelden verminkten om de hindoes te verhinderen ze te aanbidden. Dit wordt door de hindoes als heiligschennis en godslastering beschouwd, waardoor de bitterste vijandschap is gewekt, die elke hindoe van zijn vader erft, en die de eeuwen niet hebben kunnen uitwissen.

Hier zijn ook de overblijfselen van begraven steden – treurige ruïnes – in het algemeen zonder één enkele inwoner. In de grootse paleizen, waar eens koningen samenkwamen en feesten vierden, vinden wilde dieren een schuilplaats. Op verschillende plaatsen is de spoorweg aangelegd over of door die ruïnes heen, en is het materiaal gebruikt voor de onderlaag van de weg. . . . Enorme stenen zijn duizenden jaren lang op hun plaats gebleven, en zullen er waarschijnlijk nog duizenden jaren blijven liggen. Zowel deze uit de rots gehouwen tempels als deze ver- (351)
minkte standbeelden geven blijk van een vakkundigheid die door geen werk dat nu door de lokale bevolking wordt uitgevoerd, kan worden geëvenaard[1]. Het is duidelijk dat er honderden jaren geleden op deze heuvels een grote menigte mensen actief was, waar alles nu volkomen verlaten is, zonder bebouwing of bewoners, en aan wilde dieren is overgeleverd.

Het zijn goede jachtgronden, en, omdat de Engelsen grote jagers zijn, geven ze misschien de voorkeur eraan deze bergen en ruïnes onveranderd te laten.

We hopen vurig dat dit het geval zal zijn. In vroegere eeuwen is genoeg vandalisme bedreven om tenminste in deze eeuw van onderzoek en kennis de hoop te kunnen koesteren dat de wetenschap, in haar vakgebieden archeologie en filologie, niet zal worden beroofd van deze zeer waarde-

[1] Bisschop Heber heeft zijn woorden heel goed gekozen bij het beschrijven van de majesteit van de oude hindoemonumenten en de prachtige afwerking van hun beeldhouwwerk. ‘Ze bouwden’, zegt hij, ‘als reuzen, en zorgden als edelsmeden voor de afwerking.’

volle verslagen, die zijn aangebracht op onvergankelijke tafelen van graniet en rots.

We zullen nu enkele fragmenten geven van die mysterieuze reïncarnatieleer – wel te onderscheiden van metempsychose – die we van een autoriteit hebben. Reïncarnatie, d.w.z. het tweemaal verschijnen van hetzelfde individu, of beter gezegd van zijn astrale monade, op dezelfde planeet[1] is geen regel in de natuur; het is een uitzondering, evenals het teratologische verschijnsel van een kind met twee hoofden. Ze wordt voorafgegaan door een schending van de wetten van harmonie in de natuur, en vindt slechts plaats wanneer deze, terwijl ze haar verstoorde evenwicht probeert te herstellen, de astrale monade, die door een misdaad of ongeluk uit de cyclus van noodzakelijkheid was geslingerd, met geweld in het aardse leven terugwerpt. Zo wordt bij een miskraam, bij kinderen die vóór een bepaalde leeftijd sterven, en bij kinderen die verstandelijk zwaar gehandicapt worden geboren, het oorspronkelijke plan van de natuur om een volmaakte mens voort te brengen verstoord. Terwijl dus de grove stof van al die verschillende entiteiten bij de dood het lot te wachten staat zich te verspreiden door het grote rijk van het zijn, moeten de onsterfelijke geest en de astrale monade van het individu – waarvan laatstgenoemde tot taak had een lichaam te bezielen, en eerstgenoemde om zijn goddelijke licht op het lichamelijke gestel te laten schijnen – voor de tweede keer proberen om het plan van de scheppende intelligentie uit te voeren.

Indien het verstand zover is ontwikkeld dat het actief is en onderscheidingsvermogen bezit, dan vindt er geen onmiddellijke[2] reïncarnatie op deze aarde plaats, want dan zijn de drie delen van de drie-enige mens verenigd, en is hij in staat zijn weg te vervolgen. Maar wanneer het nieuwe wezen niet verder is gekomen dan de toestand van monade of wanneer, zoals bij de verstandelijk zwaar gehandicapte, de drie-eenheid niet volledig is bereikt, dan moet de onsterfelijke vonk die het verlicht, het aardse gebied opnieuw betreden, omdat zijn eerste poging werd verijdeld. Anders
(352) zouden de sterfelijke of astrale, en de onsterfelijke of goddelijke ziel niet samen verder kunnen, en doorgaan naar het erboven gelegen gebied. De geest volgt een weg die parallel verloopt aan die van de stof; en de spirituele evolutie gaat hand in hand met de fysieke. Evenals in het geval dat door prof. Le Conte wordt toegelicht (zie ons vorige hoofdstuk, blz. 425),

---

[1] Noot vert.: Verbetering door H.P. Blavatsky: ‘op dezelfde planeet’ moet zijn ‘in dezelfde cyclus (van devachanische rust)’ (*Lucifer*, deel 3, 1889, blz. 527). Zie ook *Isis ontsluierd*, deel 2, appendix, blz. 760.

[2] Noot vert.: Dit woord is later door H.P. Blavatsky toegevoegd. Zie deel 2, appendix, blz. 755.

'is er geen kracht in de natuur' – en die regel is van toepassing op zowel de spirituele als de fysieke evolutie – 'die in staat is geest of stof ineens van nr. 1 te doen stijgen naar nr. 3, of van 2 naar 4, zonder *op het tussenliggende gebied* stil te houden en er een ander soort krachtstoename te ondergaan'.[1] Dat wil zeggen dat de monade die in het elementaire wezen gevangen werd gehouden – de rudimentaire of laagste astrale vorm van de toekomstige mens – na door de *hoogste* fysieke gedaante van een dier zonder spraak – bijvoorbeeld van een orang-oetan of een olifant, een van de intelligentste dieren – te zijn gegaan en deze te hebben verlaten, volgens ons het fysieke en verstandelijke gebied van de aardse mens niet kan overslaan en plotseling tot het daarboven gelegen spirituele gebied kan worden toegelaten. Welke beloning of straf kan er op dat gebied van de ontlichaamde menselijke entiteiten zijn voor een foetus of een menselijk embryo dat zelfs geen tijd heeft gehad om hier op aarde te ademen, en veel minder nog de gelegenheid om de goddelijke vermogens van de geest te gebruiken? Of voor een onverantwoordelijk kind, van wie de verstandeloze monade, die latent blijft in het astrale en fysieke omhulsel, evenmin kan voorkomen dat het zelf of iemand anders levend wordt verbrand? Of voor iemand die vanaf de geboorte verstandelijk zwaar gehandicapt is en van wie de hersenwindingen slechts 20 tot 30 procent zijn van die van mensen die gezond van geest zijn[2], en die daarom noch verantwoordelijk is voor zijn gesteldheid, noch voor zijn daden noch voor de onvolmaaktheden van zijn ongedurige, halfontwikkelde verstand?

Het is onnodig op te merken dat deze theorie, ook al is ze maar hypothetisch, niet belachelijker is dan veel andere die als strikt orthodox worden beschouwd. We moeten bedenken dat de fysiologie zelf, hetzij door de onbekwaamheid van de specialisten of door een andere oorzaak, de wetenschap is die het minst is vooruitgegaan en het minst wordt begrepen, en dat sommige Franse artsen, met dr. Fournié, in feite wanhopen of ze daarin ooit verder zullen komen dan het formuleren van louter hypothesen.

Verder erkent dezelfde occulte leer een andere mogelijkheid, zij het ook zo zeldzaam en zo vaag dat het werkelijk nutteloos is haar te vermelden. Zelfs de moderne westerse occultisten ontkennen die, hoewel ze in oosterse landen algemeen wordt aangenomen. Wanneer een ontlichaamde geest, als gevolg van ondeugd, vreselijke misdaden en dierlijke hartstochten in de achtste sfeer – de allegorische Hades, en de *gehenna* uit de *Bijbel* – die het dichtst bij onze aarde is – is terechtgekomen, dan kan hij met behulp van dat glimpje verstand en bewustzijn dat hem rest, berouw heb-

[1] 'Correlation of vital, etc.', *Pop. Science Monthly*, dec. 1873, blz. 158.

[2] Mich. V.G. Malacarne, *Anatomia cerebrale*, Milaan.

ben; dat wil zeggen, hij kan, met de overblijfselen van zijn wilskracht omhoog streven, en zich als een drenkeling opnieuw naar de oppervlakte
(353) werken. In de 'Chaldeeuwse orakels van Zarathoestra' zien we iemand de mensheid waarschuwen en zeggen:

> Verlaag u niet, want onder de aarde ligt een afgrond,
> Die u omlaagtrekt *langs een trap met* ZEVEN *treden*, waaronder
> De troon van trieste noodzakelijkheid staat.[1]

Een sterke aspiratie om de oorzaken van zijn ellende weg te nemen, een duidelijk verlangen, zal hem opnieuw naar de aardse atmosfeer trekken. Hier zal hij rondzwerven, en min of meer lijden in treurige eenzaamheid. Door zijn instincten zal hij gretig contact zoeken met levende mensen. . . . Deze geesten zijn de onzichtbare en maar al te tastbare magnetische vampiers, de *subjectieve* demonen, zo goed bekend aan middeleeuwse extatici, nonnen en monniken, aan de door *De heksenhamer* zo bekend geworden 'heksen' en aan sommige gevoelige helderzienden, zoals deze zelf erkennen. Dit zijn de bloed-demonen van Porphyrius, de *larvae* en *lemuren* van de Ouden, de duivelse werktuigen, waardoor zoveel ongelukkige en zwakke slachtoffers op de pijnbank en de brandstapel kwamen. Origenes beschouwde alle demonen die de in het Nieuwe Testament genoemde bezetenen in hun macht hadden als *menselijke* 'geesten'. Juist omdat Mozes zo goed wist wat ze waren, en hoe verschrikkelijk de gevolgen waren voor zwakke mensen die zich aan hun invloed overgaven, vaardigde hij de wrede, moorddadige wet tegen die zogenaamde 'heksen' uit; maar Jezus, vol rechtvaardigheid en goddelijke liefde voor de mensheid, *genas* hen, in plaats van hen te *doden*. Onze geestelijkheid, de zogenaamde voorbeelden van christelijke beginselen, volgden daarop de wet van Mozes door tienduizenden van zulke beweerde 'heksen' te verbranden, en negeerden de wet van hem die zij hun 'ene levende God' noemen.

Heks! een veelbetekenende term, die in het verleden de belofte inhield van een oneervolle dood, en die tegenwoordig slechts hoeft te worden uitgesproken om een wervelwind van spot en een tornado van sarcasmen op te roepen! Hoe komt het dan dat er altijd verstandige en geleerde mensen zijn geweest, die nooit dachten dat ze hun reputatie van geleerdheid zouden verliezen of dat hun waardigheid zou worden aangetast, wanneer ze in het openbaar de mogelijkheid van het bestaan van zoiets als een 'heks', in de juiste zin van het woord, erkenden. Een van die onbevreesde helden was de grote 17de eeuwse geleerde uit Cambridge, Henry More. Het is zeer de

[1] Psellus, 6, Pletho, 2; Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, 'Magische en filosofische voorschriften', blz. 278.

moeite waard om te zien hoe knap hij het vraagstuk heeft behandeld.

In 1677 schreef een geestelijke, John Webster genaamd, *The Saints Guide: Displaying of Supposed Witchcraft, being criticisms and interpretations of Scripture* tegen het bestaan van heksen en ander 'bijgeloof'. Dr. More, die het boek 'een zwak en schaamteloos stuk' vond, bekritiseerde het in een brief aan Glanvill, de schrijver van *Sadducismus triumphatus*, en (354)
zond als bijlage een verhandeling over hekserij en verklaringen van het woord *witch* (heks) zelf. Dit geschrift is heel zeldzaam, maar we bezitten het in fragmentarische vorm in een oud manuscript; overigens hebben we het slechts genoemd gezien in een in 1820 verschenen onbetekenend boek over verschijningen, want het schijnt dat het geschrift zelf, al langgeleden was uitverkocht.

De woorden *wizard* (tovenaar) en *witch* betekenen volgens dr. More niet meer dan een wijze man of een wijze vrouw. In het woord *wizard* is dit op het eerste gezicht duidelijk; en 'de eenvoudigste en minst gezochte afleiding van het woord *witch* is van *wit*, waarvan een bijvoeglijk naamwoord *wittigh* of *wittich* en later door samentrekking *witch* kan worden afgeleid, omdat het woord *wit* komt van het werkwoord *to weet*, dat weten betekent. Zodat een heks tot zover niets anders is dan een vrouw die weet, wat nauwkeurig overeenstemt met het Latijnse woord *saga*, volgens de woorden van Festus, *sagae dictae anus quae multa sciunt* [oude vrouwen die veel weten worden sagae genoemd].'[1]

Deze omschrijving van het woord schijnt ons des te aannemelijker, omdat ze nauwkeurig overeenkomt met de evidente betekenis van de Slavisch-Russische woorden voor 'witches' en 'wizards'. De eerste wordt *vyèdma* genoemd, en de tweede *vyèdmak*. Beide komen van het werkwoord weten, *védat* of *vyedāt*; de wortel is bovendien duidelijk Sanskriet. 'De oorspronkelijke betekenis van Veda', zegt Max Müller, in zijn 'Lecture on the *Vedas*', 'is weten of kennis . . . Veda is hetzelfde woord dat in het Grieks voorkomt als οἶδα, ik weet [de digamma *wau* is dan weggelaten], en in het Engelse 'wise', 'wisdom', 'to wit'.'[2] Verder betekent het Sanskrietwoord *vidma*, dat overeenkomt met het Duitse *wir wissen*, letterlijk 'wij weten'. Het is heel jammer dat de eminente filoloog, terwijl hij in zijn lezing de vergelijkbare Sanskriet-, Griekse, Gothische, Angelsaksische en Duitse wortels van dit woord geeft, geen acht heeft geslagen op de Slavische.

Een andere Russische benaming voor heks en tovenaar (de bovengenoemde is zuiver Slavisch), is *znahar* en *znaharka* (vrouwelijk), van hetzelfde werkwoord *znāt*, weten. Dr. More's in 1678 gegeven omschrijving

[1] *Sadducismus triumphatus*, blz. 20 (More's brief aan Glanvill).
[2] *Chips from a German Workshop*, 2de ed., 1868, deel 1, blz. 8.

van het woord is dus volkomen juist, en stemt in alle bijzonderheden met de moderne vergelijkende taalwetenschap overeen. Deze geleerde zegt:

> In het gebruik werd het woord ongetwijfeld steeds toegepast op het soort vaardigheid en kennis dat buiten het normale lag of bijzonder was. *En deze eigenaardigheid hield geen enkele onwettigheid in*. Later werd echter een verdere beperking gemaakt, en in onze tijd worden de woorden heks en tovenaar alleen in die zin gebruikt, en wel voor iemand die de kennis en vaardigheid bezit om dingen op een bijzondere manier te doen of te zeggen op basis van een uitdrukkelijk of stilzwijgend verbond of bondgenootschap met sommige *kwade geesten*.

In de strenge wet van Mozes worden zoveel namen met die van heks opgesomd dat het moeilijk en nutteloos is hier de omschrijving van elk ervan te (355) geven, zoals men die in dr. More's knappe verhandeling kan vinden. 'Er mag bij u geen plaats zijn voor . . . waarzeggers, wolkenschouwers, wichelaars, heksen, bezweerders, en voor hen die geesten raadplegen of doden oproepen' (*Deuter*. 18:10-11). We zullen verderop het werkelijke doel van die strengheid duidelijk maken. Voor het ogenblik merken we op dat dr. More, nadat hij een geleerde omschrijving van elk van die benamingen geeft, en de waarde van hun werkelijke betekenis in de tijd van Mozes aantoont, bewijst dat er een groot verschil is tussen de 'wichelaars', 'wolkenschouwers', enz., en een heks.

> In dit verbod van Mozes zijn zoveel termen opgesomd, opdat, evenals in ons gewone rechtstelsel, de betekenis beter zal vaststaan en geen ruimte zal laten om eraan te ontkomen. En dat de term 'heks' niet slaat op handige trucs zoals van gewone goochelaars die het volk op de kermis of markt misleiden, maar dat het de term is voor hen die door magie geesten oproepen om de mensen te bedriegen, en dus beslist heksen zijn – vrouwen en mannen die een *kwade geest* in zich hebben – blijkt duidelijk uit *Exodus* 22:18: 'U zult niet toelaten dat een heks [מכשפה, *mecashefah*] blijft leven.' Wat een uiterst strenge, of beter gezegd wrede, wet zou zijn tegen een arme goochelaar vanwege zijn hocus-pocus-trucs.[1]

Alleen iemand die onder de zesde benaming valt, iemand die geesten raadpleegde, of een heks, haalde zich dus de grootste straf uit de wet van Mozes op de hals, want alleen een *heks* moest men *niet* laten voortleven, terwijl alle anderen eenvoudig worden opgesomd als mensen met wie het volk van Israel wegens hun afgoderij, of beter gezegd hoofdzakelijk wegens hun religieuze opvattingen en hun kennis, geen omgang mocht hebben. Dit zesde woord is שואל אוב, *shoel ob*, dat we kunnen vertalen als 'hij

[1] *Sadducismus triumphatus*, blz. 25-6.

die geesten raadpleegt', maar dat de Septuagint vertaalt met ἐγγαστρίμυθος, iemand die een waarzeggende geest *in zich* heeft, iemand die bezeten is door de geest van waarzeggerij, die door de Grieken als een python werd beschouwd, en door de Hebreeën als een *ob*, de oude slang; in zijn esoterische betekenis de geest van de begeerte en van de *stof*, die volgens de kabbalisten altijd een elementaire *menselijke* geest van de achtste sfeer is.

Henry More zegt: 'Ik geloof dat men het zo moet opvatten, dat *shoel ob* de heks zelf betekent, die raad vraagt van haar of zijn waarzeggende geest. Het woord *ob* wordt gebruikt, omdat die term eerst werd toegepast op die geest die in het lichaam van de betrokkene zat en dit deed opzwellen.' De stem scheen dan altijd als uit een fles te komen; daarom werden ze *buiksprekers* genoemd. *Ob* betekent hetzelfde als *pytho,* dat oorspronkelijk kwam van de *pythii vates*, een geest die verborgen dingen, of dingen die gebeuren zullen, meedeelt. In *Handelingen* 16:16, staat πνεῦμα πύθωνος (een waarzeggende geest hebbende). 'Toen Paulus er genoeg van kreeg, sprak hij de geest als volgt toe: Ik beveel je in de naam van Jezus Christus: verlaat haar. En op datzelfde moment ging de geest uit haar weg' (16:18).[1] De woorden geobsedeerd of *bezeten* zijn dus synoniemen van het woord heks; en deze *pytho* van de achtste sfeer zou niet uit haar kunnen (356)
gaan, als hij niet een afzonderlijke geest was. Zo vinden we in *Leviticus* 20:27: 'Een man of vrouw die een waarzeggende geest in zich heeft, of een tovenaar [een onverantwoordelijke jidegnoni] is, moet *ter dood* worden *gebracht*. Zulke mensen moeten worden gestenigd en *hun bloed zal* op hen *zijn.*'

Ongetwijfeld een wrede en onrechtvaardige wet, en een wet die de onwaarheid aantoont van een recente bewering van 'geesten', uitgesproken door een van de populairste *geïnspireerde* mediums van onze tijd, dat het moderne taalkundige onderzoek bewijst dat de mozaïsche wet nooit de bedoeling had de arme 'mediums' of *heksen* van het Oude Testament te doden, maar dat de woorden, 'u zult niet toelaten dat een heks blijft leven', betekenen, leven op basis van hun mediumschap, d.w.z. in hun levensonderhoud voorzien! Een even vindingrijke als nieuwe uitleg. Inderdaad, nergens anders dan in de bron van zo'n *inspiratie* zouden we zo'n taalkundige diepzinnigheid kunnen vinden![2]

---

[1] *Op.cit.*, blz. 27-9.

[2] Om niet door sommige spiritisten te worden tegengesproken, geven we de desbetreffende mededeling letterlijk, als een voorbeeld van de onbetrouwbaarheid van de orakelachtige uitingen van sommige 'geesten'. Ze mogen dan menselijke of elementale geesten zijn, maar geesten die tot zo'n onbeschaamdheid in staat zijn,

'Doe de deur dicht voor de neus van de demon', zegt de kabbala, 'en hij zal steeds van u weglopen alsof u hem achternazat.' Met andere woorden: u moet zulke obsederende geesten geen greep op u laten krijgen door ze aan te trekken tot een atmosfeer van zonde, waarmee ze zich verwant voelen.

Deze demonen proberen het lichaam van eenvoudige mensen en verstandelijk zwaar gehandicapten binnen te dringen, en daar te blijven tot ze er door een krachtige, *zuivere* wil worden uitgedreven. Jezus, Apollonius en enkele apostelen hadden het vermogen *duivels* uit te drijven door de atmosfeer *in* en *buiten* de zieke te zuiveren, en daardoor de onwelkome bewoner tot vluchten te dwingen. Sommige vluchtige zouten zijn hun bijzonder onaangenaam; de uitwerking van de in een schaaltje gedane chemicaliën die onder het bed van Varley in Londen[1] werden gezet, met het doel 's
(357) nachts enige onaangename fysieke verschijnselen te voorkomen, bevestigen deze grote waarheid. Zuivere of zelfs alleen maar niet-agressieve onschuldige menselijke geesten zijn nergens bang voor, want omdat ze zich van *aardse* stof hebben bevrijd, kunnen aardse samenstellingen hen op geen enkele manier beïnvloeden; zulke geesten zijn gelijk een *ademtocht*. Dit

kunnen door occultisten terecht als allesbehalve veilige gidsen in de filosofie, de exacte wetenschap of de ethiek worden beschouwd. 'Men zal zich herinneren' zegt Mw. Cora V. Tappan in een openbare lezing over de 'Geschiedenis van het occultisme en zijn verband met het spiritisme' (zie *Banner of Light*, 26 aug. 1876), 'dat het gebruik van het oude woord hekserij, of de uitoefening daarvan, bij de Hebreeën verboden was. De vertaling luidt dat men niet moet toelaten dat een heks blijft leven. Men hield dat voor de letterlijke vertaling; op basis daarvan brachten uw zeer vrome en toegewijde voorouders, zonder voldoende bewijsmateriaal, talloze zeer intelligente, wijze en oprechte mensen, onder de beschuldiging van hekserij, ter dood. Het is nu gebleken dat de verklaring of vertaling moet luiden dat geen heksen door het uitoefenen van hun kunst hun levensonderhoud mogen verdienen. Dat wil zeggen dat ze niet tot een beroep mag worden gemaakt.' Mogen we zo brutaal zijn aan de beroemde spreekster te vragen, door *wie* of *volgens welke* autoriteit iets dergelijks ooit *is gebleken*?

[1] Cromwell F. Varley, de bekende elektrotechnische ingenieur van de Atlantic Cable Company, deelt het resultaat van zijn waarneming mee tijdens een debat van de Psychological Society of Great Britain, dat in *The Spiritualist* (Londen, 14 april 1876, blz. 174-5) is gepubliceerd. Hij dacht dat vrij salpeterzuur in de atmosfeer datgene wat hij 'onaangename geesten' noemt kon verdrijven. Hij dacht dat zij die thuis door onaangename geesten werden gehinderd, daarvan zouden worden verlost door in een schaaltje één ons vitriool over twee ons salpeter, in de vorm van fijn poeder, te gieten, en dit mengsel onder het bed te zetten. Ziehier een wetenschapper met een grote reputatie in twee werelddelen, die een recept geeft om kwade geesten te verdrijven. En toch spot het grote publiek met de kruiden en wierook die door hindoes, Chinezen, Afrikanen en andere volkeren worden gebruikt om precies hetzelfde te bereiken, en beschouwt het als *bijgeloof*.

geldt niet voor de aan de aarde gebonden zielen en de natuurgeesten.

Juist voor deze vleselijke, aardse *larvae*, ontaarde menselijke geesten, koesterden de oude kabbalisten de hoop op *reïncarnatie*. Maar wanneer en hoe? Op een geschikt moment, en wanneer ze worden geholpen door de oprechte wens van een krachtige, sympathiserende persoon om zich te verbeteren en berouw te koesteren, of door de wil van een adept, of zelfs door een van de dwalende geest zelf uitgaande wens, wanneer die krachtig genoeg is om hem de last van de zondige stof te doen afwerpen. De eens zo schitterende monade verliest alle bewustzijn, en wordt weer gevangen in de maalstroom van onze aardse evolutie, ze gaat weer door de lagerstaande rijken heen, en ademt weer als een levend kind. Het zou onmogelijk zijn de tijd te berekenen die nodig is voor de voltooiing van dit proces. Omdat er in de eeuwigheid geen waarneming van tijd is, zou die poging slechts een verspilling van energie zijn.

Zoals we zeiden, geloven maar enkele kabbalisten hierin; en deze leer is afkomstig van bepaalde astrologen. Toen ze de horoscoop trokken van bepaalde historische figuren die om enkele karaktereigenaardigheden bekendstonden, kwamen ze tot de ontdekking dat de stand van de planeten volkomen klopte met opmerkelijke orakels en voorspellingen over andere personen die eeuwen later werden geboren. Waarnemingen, en wat nu een 'merkwaardige samenloop van omstandigheden' wordt genoemd, samen met openbaringen gedurende de 'heilige slaap' van de neofiet brachten de vreselijke waarheid aan het licht. Zo afschuwelijk is de gedachte dat zelfs zij die ervan overtuigd moeten zijn, de voorkeur eraan geven haar te negeren, of tenminste vermijden over dat onderwerp te spreken.

Deze manier om orakels te verkrijgen, werd in de vroegste oudheid toegepast. In India wordt deze verheven lethargie 'de heilige slaap van * * *' genoemd. Het is een toestand van vergetelheid waarin de betreffende persoon door bepaalde magische processen, en geholpen door het drinken van het somasap, wordt gebracht. Het lichaam van de slaper blijft verschillende dagen in een toestand die lijkt op de dood, en wordt door de vermogens van de adept van zijn aardsheid gezuiverd en geschikt gemaakt om tijdelijk de ontvanger te worden van de heerlijkheid van de onsterfelijke (358)
augoeides. In deze toestand laat men het verdoofde lichaam de glorie van de hogere sferen weerkaatsen, zoals een gepolijste spiegel de stralen van de zon. De slaper heeft geen besef van het tijdsverloop, maar denkt, wanneer hij na vier of vijf dagen trance ontwaakt, dat hij slechts enkele ogenblikken heeft geslapen. Hij zal nooit weten welke woorden van zijn lippen komen; maar omdat de geest ze bestuurt, kunnen ze niets dan goddelijke waarheid spreken. De arme, hulpeloze aardklomp wordt tijdelijk de ver-

blijfplaats van de heilige tegenwoordigheid, en wordt veranderd in een orakel, duizend keer zo onfeilbaar als de bedwelmde pythische waarzegster van Delphi; en in tegenstelling tot haar voorspellende razernij, die aan de menigte werd vertoond, werd deze heilige slaap binnen de heilige muren slechts bijgewoond door die enkele adepten die waardig zijn in de tegenwoordigheid van de ADONAI te verschijnen.

De beschrijving die Jesaja geeft van de zuivering die een profeet moet ondergaan vóór hij waardig is de spreekbuis van de hemel te zijn, is op dit geval van toepassing. In de gebruikelijke symbolische taal zegt hij (6:6-7): 'Maar een van de serafijnen vloog naar me toe, en had een gloeiende kool in zijn hand, die hij met een tang van het altaar had genomen . . . en hij raakte mijn mond daarmee aan en zei: zie! deze heeft uw lippen aangeroerd, zo wordt al uw zondigheid weggenomen.'

Het aanroepen door de gezuiverde adept van zijn eigen augoeides wordt door Bulwer-Lytton in *Zanoni* weergaloos mooi beschreven; hij laat ons daar weten dat de geringste aandoening door sterfelijke hartstocht de hiërofant ongeschikt maakt om in contact te staan met zijn smetteloze ziel. Niet alleen zijn er maar weinigen die de ceremonie met goed gevolg kunnen volbrengen, maar zelfs zij nemen slechts zelden hun toevlucht ertoe, behalve om sommige neofieten te onderwijzen en kennis te verkrijgen van heilige zaken van groot belang.

Hoe weinig wordt de door die hiërofanten als een schat bewaarde kennis door het grote publiek begrepen of gewaardeerd! De schrijver van *Art Magic* zegt:

> Er bestaat een andere verzameling geschriften en overleveringen die de titel *Kabbala* draagt en aan oosterse geleerden wordt toegeschreven, maar omdat dit opmerkelijke werk van weinig of geen waarde is zonder een sleutel, die *slechts door oosterse broederschappen kan worden verschaft*, zou een exemplaar ervan voor de gewone lezer geen waarde hebben.[1]

En wat worden ze belachelijk gemaakt door elke laagstaande handelsreiziger die op zoek naar 'opdrachten' door India trekt, en aan de *Times* schrijft, en verkeerd voorgesteld door elke vingervlugge bedrieger die beweert door middel van hocus pocus aan de hem aangapende menigte de knappe verrichtingen van de ware oosterse magiërs te kunnen vertonen!

Maar Robert-Houdin, een autoriteit op het gebied van de goochelkunst, gaf, ondanks zijn partijdigheid in de Algerijnse zaak, een eerlijke getuigen-
(359) verklaring over de Franse mediums, en Moreau-Cinti, eveneens een auto-

[1] *Art Magic*, blz. 97.

riteit, deed dat ook. Ze verklaarden beiden, toen ze door leden van de Academie scherp werden ondervraagd, dat alleen 'mediums' de verschijnselen van het tafelkloppen en levitatie zonder passende voorbereiding, en zonder meubelen die voor het doel waren aangepast, konden teweegbrengen. Ze toonden ook aan dat de zogenaamde 'levitaties zonder aanraking' verrichtingen waren die geheel buiten het bereik lagen van de *beroeps*goochelaar, dat het teweegbrengen van zulke levitaties voor hen *onmogelijk* was, behalve in een kamer die van geheime werktuigen en holle spiegels was voorzien. Ze voegden er nog aan toe dat de eenvoudige verschijning van een doorschijnende hand op een plaats waar hulp van handlangers onmogelijk was gemaakt omdat het medium immers van te voren was gefouilleerd, het bewijs was dat het *niet het werk van mensen was*, aan welke andere werking het dan ook moest worden toegeschreven. *Le Siècle* en andere Parijse kranten gaven onmiddellijk hun verdenking te kennen dat die twee heel handige beroepsgoochelaars een verbond hadden gesloten met de spiritisten!

Prof. Pepper, directeur van het Polytechnisch Instituut in Londen, vond een ingenieus apparaat uit om op het toneel spiritistische verschijningen teweeg te brengen, en verkocht zijn patent in 1863 in Parijs voor 20.000 francs. De spoken leken echt en waren vergankelijk, want ze waren slechts effecten teweeggebracht door de weerkaatsing van een sterk verlicht voorwerp op spiegelglas. Ze schenen te verschijnen en te verdwijnen, op het toneel rond te wandelen en hun rollen volmaakt te spelen. Soms ging een van de spoken op een bank zitten: één van de levende toneelspelers begon dan met hem te twisten, greep een zware bijl en hakte de geest het hoofd van de romp. Maar tot grote verbazing van het publiek voegde het spook zijn twee delen weer bijeen, en verscheen dan opnieuw op een paar meter afstand. De vinding werkte uitstekend, en trok elke avond massa's mensen. Maar om deze spoken op te roepen had men een toneelmachinerie en meer dan één helper nodig. Niettemin waren er enkele verslaggevers die in deze vertoning een voorwendsel vonden om de *spiritisten* belachelijk te maken – alsof er ook maar het geringste verband tussen de twee soorten verschijnselen bestond!

Wat de spoken van Pepper beweerden te doen, kunnen werkelijke ontlichaamde menselijke geesten, wanneer hun weerspiegeling door de elementalen wordt gematerialiseerd, feitelijk doen. Ze zullen zich door kogels of door het zwaard laten doorboren, of zich ledematen laten afslaan, en zich dan ogenblikkelijk opnieuw vormen. Maar bij kosmische en menselijke elementaren is het een ander geval, want een zwaard of dolk of zelfs een puntige stok zal hen verschrikt doen verdwijnen. Dit zal onverklaar-

baar toeschijnen aan hen die niet begrijpen uit welke stoffelijke substantie de elementaren zijn samengesteld, maar de kabbalisten begrijpen het volkomen. De verslagen uit de oudheid en de middeleeuwen, om niet te spreken van de moderne wonderen in Cideville, die voor ons door beëdigde verklaringen zijn gestaafd, bevestigen deze feiten.

(360) Sceptici en zelfs sceptische spiritisten hebben mediums vaak ten onrechte van bedrog beschuldigd wanneer het op de proef stellen van de geesten, wat zij als hun onvervreemdbare recht beschouwden, hun niet werd toegestaan. Maar tegenover één dergelijk geval zijn er 50 waarin spiritisten zich door bedriegers lieten misleiden, terwijl eerstgenoemden nalieten werkelijke manifestaties, die hun mediums voor hen teweegbrachten, naar waarde te schatten. Omdat zulke mensen onbekend zijn met de wetten van het mediumschap, weten ze niet dat een eerlijk medium niet langer zijn eigen meester is, wanneer de geesten, hetzij ontlichaamde of elementale, eenmaal bezit van hem hebben genomen. Hij kan de handelingen van de geesten en zelfs zijn eigen handelingen niet beheersen. Ze maken een marionet van hem, die naar hun pijpen danst, terwijl zij achter de schermen aan de touwtjes trekken. Het oneerlijke medium kan schijnbaar in trance zijn en toch voortdurend bedrog plegen, terwijl het werkelijke medium in het volle bezit van zijn zintuigen kan schijnen te zijn, hoewel hij in feite ver weg is, en zijn lichaam door zijn 'Indiase gids' of 'geest van een gestorvene' wordt bezield. Of hij kan in zijn werkkamer in trance liggen, terwijl zijn astrale lichaam (dubbel) of dubbelganger door de kamer loopt, in beweging gebracht door een andere intelligentie.

Van alle verschijnselen is dat van de *terugslag*, dat in nauw verband staat met de verschijnselen van het op twee plaatsen tegelijk verschijnen en het door de lucht 'reizen', het meest verbazingwekkende. In de middeleeuwen werd het gerekend tot de tovenarij. De Gasparin behandelt dit onderwerp uitvoerig wanneer hij de bewering tegenspreekt dat de in Cideville voorgevallen vreemde feiten wonderen zouden zijn; maar deze beweerde verklaringen werden alle op hun beurt weerlegd door De Mirville en Des Mousseaux, die, hoewel ze niet slaagden in hun poging om de verschijnselen aan de duivel toe te schrijven, niettemin de spirituele oorsprong ervan aantoonden.

Des Mousseaux zegt:

> Het wonder van de terugslag doet zich voor wanneer een klap, die aan de zichtbare of onzichtbare geest van een afwezig *levend* persoon, of aan de geestverschijning die hem voorstelt, wordt gegeven, deze persoon zelf op hetzelfde moment en op precies dezelfde plaats treft waar de geest of zijn dubbel wordt geraakt! We moeten daarom aannemen dat

de klap terugslaat, alsof hij van het beeld van de levende persoon – zijn schimachtige dubbelganger[1] – terugkaatst en de oorspronkelijke persoon in vlees en bloed treft, waar die zich ook bevindt.

Zo verschijnt aan mij bijvoorbeeld een individu, of het verklaart mij de oorlog, terwijl het onzichtbaar blijft, dreigt, en ervoor zorgt dat ik met bezetenheid wordt bedreigd. Ik sla toe op de plaats waar ik zijn geestverschijning waarneem, waar ik hem hoor bewegen, waar ik *iemand* voel, iets dat me kwelt en zich tegen me verzet. Ik sla toe; soms zal er op die plaats bloed verschijnen, en soms kan een kreet worden gehoord; *hij* is gewond – misschien wel dood! Het is gebeurd, en ik heb het feit verklaard.

Ondanks dat is zijn aanwezigheid op een andere plaats, op het (361)
moment dat ik hem trof, authentiek bewezen; . . . ik zag – ja, ik zag duidelijk dat de geestverschijning op de wang of op de schouder werd gewond, en precies diezelfde wond wordt gevonden op de levende mens, teruggeslagen op zijn wang of schouder. Het wordt dus duidelijk dat de gevallen van terugslag in nauw verband staan met die van gelijktijdige verschijning op twee plaatsen of *verdubbeling*, hetzij spiritueel of lichamelijk.[2]

De geschiedenis van de hekserij in Salem, zoals we die beschreven vinden in de werken van Cotton Mather, Calef, Upham en anderen, geeft een merkwaardige bevestiging van het werkelijke bestaan van het dubbel, evenals van de gevolgen, wanneer men elementaren hun eigen zin laat doen. Dit tragische hoofdstuk in de Amerikaanse geschiedenis is nog nooit naar waarheid beschreven. Een gezelschap van vier of vijf jonge meisjes had zich tot mediums 'ontwikkeld' door seances te houden met een West-Indische negerin, die *obeah* beoefende. Ze begonnen allerlei fysieke kwellingen te onder-

[1] Dit spook wordt *scin laeca* genoemd door Bulwer-Lytton, *A Strange Story,* hfst. 40.

[2] *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 144-5. Paracelsus schrijft in de Straatsburgse uitgave van zijn werken (1603) over de wonderbaarlijke *magische* kracht van de geest van de mens. 'Mijn geest kan', zegt hij, 'zonder hulp van het lichaam, en alleen door een vurige wil, en zonder zwaard, anderen neersteken en verwonden. Ook kan ik de geest van mijn tegenstander in een beeld onderbrengen, en hem vervolgens dubbelvouwen en verminken . . . in de geneeskunde is de wilsinspanning een punt van groot belang. . . . Alle verbeelding van de mens komt door het hart, want dit is de zon van de microkosmos, en uit de microkosmos treedt de verbeelding tevoorschijn in de grote wereld (de universele ether) . . . de verbeelding van de mens is een *stoffelijk* zaadje.' (Onze tegenwoordige atoomwetenschappers hebben dit bewezen; zie Babbage en prof. Jevons.) 'Geconcentreerd denken is ook een middel om een bepaald doel te bereiken. De magie is een grote *verborgen wijsheid*, en verstand is een grote openbare dwaasheid. Geen wapenrusting beschermt tegen de magie, want deze treft de *innerlijke* levensgeest.'

gaan, zoals knijpen, spelden die in hen werden gestoken, en het verschijnen van blauwe plekken en afdrukken van tanden op verschillende delen van hun lichaam. Ze verklaarden steeds dat ze door de geestverschijningen van verschillende personen werden verwond, en we vernemen uit het beroemde *Verhaal van Deodat Lawson* (Londen, 1704) dat

> sommigen van hen bekenden dat ze werkelijk de lijdenden (d.w.z. deze jonge meisjes) kwetsten op de tijd en op de manier waarvan ze werden beschuldigd; op de vraag hoe ze hen verwondden, zeiden sommigen dat ze spelden prikten in poppen gemaakt van lappen, was en andere materialen. Eén, die bekende nadat haar doodvonnis was geveld, zei dat ze hen geregeld kwetste door haar handen stevig samen te knijpen, en door te *wensen* in welk lichaamsdeel en op welke manier ze hen wilde verwonden, en *dan gebeurde dat*.[1]

Upham vertelt ons dat Abigail Hobbs, één van deze meisjes, erkende dat ze een verbond had gesloten met de duivel, die 'tot haar kwam in de vorm van een man', en haar beval de meisjes te verwonden; 'hij bracht dan houten beeldjes mee die op hen leken, en dorens waarmee ze in die beeldjes moest prikken, en dat deed ze; de meisjes gilden daarop dat ze door haar werden verwond'.

(362) Hoe volkomen wordt de leer van Paracelsus bevestigd door deze feiten waarvan de juistheid door onaantastbaar getuigenis voor de rechtbank werd bevestigd. Het is buitengewoon vreemd dat een zo ontwikkelde geleerde als Upham in de duizend bladzijden van zijn twee delen, zo'n massa wettig bewijs heeft verzameld, waaruit het optreden van aan de aarde gebonden zielen en ondeugende natuurgeesten in deze tragedies blijkt, zonder de waarheid te vermoeden.

Eeuwen geleden liet Lucretius de oude Ennius zeggen:

> Bis duo sunt homines: manes, caro, *spiritus*, umbra;
> Quatuor ista loca bis duo suscipiunt;
> Terra tegit carnem, tumulum circumvolat umbra,
> Orcus habet manes, spiritus astra petit.[2]

Hier, evenals in alle soortgelijke gevallen, beweren de wetenschappers dat het *niet waar kan* zijn, omdat ze het feit niet kunnen verklaren.

We zullen nu enkele historische voorbeelden geven om aan te tonen dat

---

[1] C.W. Upham, *Salem Witchcraft,* Boston, 1867, deel 2, blz. 527-34.

[2] Vertaling: Tweemaal twee zijn [de bestanddelen] van de mens, de schim, het vlees, de geest en zijn schaduw. Vier plaatsen nemen deze vier op: de aarde bedekt het vlees, de schaduw vliegt rondom de grafheuvel, de onderwereld heeft de schim, de geest stijgt op naar de sterren.

sommige demonen of elementaren bang zijn voor zwaarden, messen en alles wat scherp is. We beweren niet de rede daarvan te zullen verklaren. Dat behoort tot het terrein van de fysiologie en psychologie. Helaas hebben fysiologen zelfs nog niet het verband tussen de spraak en het denken kunnen vaststellen, en dit vraagstuk dus doorgespeeld aan de metafysici die, volgens Fournié, op hun beurt niets hebben gedaan. Ze hebben niets gedaan, zeggen wij, maar op van alles aanspraak gemaakt. Geen feit kon sommigen van hen worden voorgelegd dat voor deze geleerde heren te groot was om tenminste te proberen het in een hokje te stoppen, voorzien van een etiket met één of andere prachtige Griekse naam die alles uitdrukt, behalve de werkelijke aard van het verschijnsel.

'Helaas, helaas! mijn zoon!' zei de wijze mufti van Aleppo tegen zijn zoon Ibrahim, die zich verslikte in de kop van een grote vis. 'Wanneer zul je inzien dat je maag kleiner is dan de oceaan?' Of, zoals Mw. Catherine Crowe opmerkt in *The Night-Side of Nature* (blz. 10), wanneer zullen onze wetenschappers erkennen dat 'hun verstand geen maat is voor de plannen van God Almachtig?'

We zullen niet vragen welke schrijver uit de oudheid feiten noemt van schijnbaar *bovennatuurlijke* aard, maar veeleer welke dat niet doet? Bij Homerus vinden we dat Ulysses de geest oproept van zijn vriend, de waarzegger Tiresias. Ulysses trekt zijn zwaard wanneer hij zich voor de ceremonie van het 'bloedfeest' gereedmaakt, en verjaagt op die manier de duizenden geestverschijningen die door het offer worden aangetrokken. Zijn vriend zelf, de lang verwachte Tiresias, durft niet dichterbij te komen zolang Ulysses het gevreesde wapen in zijn hand houdt.[1] Aeneas maakt zich gereed in het rijk van de schaduwen af te dalen, en zodra ze de ingang ervan naderen, waarschuwt de sibille de Trojaanse held, die zij geleidt, (363)
en beveelt hem zijn zwaard te trekken en zich een weg te banen door de dichte menigte van heen en weer schietende gedaanten:

> Tuque invade viam, vaginaque eripe ferrum.[2]

Glanvill vertelt een verbazingwekkend verhaal over de verschijning van de 'trommelslager van Tedworth', die in 1661 werd gezien;[3] daarin was de *scin-lecca*, of het dubbel van de trommelslager-tovenaar, kennelijk erg bang voor het zwaard. Psellus geeft in zijn werk[4] een lang verhaal over

[1] *Odyssee*, boek 11.

[2] *Aeneis*, boek 6, regel 260. Vertaling: Betreed de weg en trek het zwaard uit de schede.

[3] *Sadducismus triumphatus*, deel 2, blz. 97ev.

[4] *Dialogus de daemonum energia seu operatione*, hfst. 'Quomodo daemones occupent'.

zijn schoonzuster die door een elementaire *demon* die bezit van haar nam, in een afschuwelijke toestand werd gebracht. Ze werd ten slotte genezen door een bezweerder, een vreemdeling, Anaphalangis genaamd, die de onzichtbare bewoner van haar lichaam met een *ontbloot zwaard* begon te dreigen, tot hij hem ten slotte uitdreef. Psellus stelt een hele catechismus van de demonologie op die, voor zover we ons herinneren, als volgt luidt:

De bezweerder vroeg:

> U wilt weten of de lichamen van de geesten door het zwaard of door een ander wapen kunnen worden verwond?[1] Ja, dat kan. Elk hard voorwerp dat hen treft, geeft hun een gevoel van pijn; en hoewel hun lichaam niet stevig of hard is, voelen ze het niettemin, want bij wezens die met gevoel begiftigd zijn, hebben niet alleen de zenuwen het vermogen om te voelen, maar evenzeer de geest die daarin woont. Het lichaam van een geest kan gevoelig zijn als *geheel*, en ook in elk van zijn delen. Zonder hulp van enig fysiek organisme kan de geest zien, horen en uw aanraking voelen. Wanneer u hem in tweeën deelt, zal hij de pijn voelen, zoals elke levende mens, want hij is nog van *stof*, hoewel zo verfijnd dat hij gewoonlijk voor ons oog onzichtbaar is. . . . Eén ding onderscheidt hem echter van de levende mens, en wel dat wanneer de ledematen van een mens eenmaal gescheiden zijn, de delen daarvan niet erg gemakkelijk weer kunnen worden herenigd. Maar snijd een *demon* in tweeën, en u zult zien dat hij de delen onmiddellijk weer samenvoegt. Zoals water of lucht weer aaneensluit achter een vast lichaam[2] dat er doorheen gaat en geen spoor achterlaat, evenzo sluit het lichaam van een demon zich weer wanneer het doorborende wapen uit de wond wordt getrokken. Maar elke gapende wond veroorzaakt hem niettemin pijn. *Daarom zijn demonen* bang voor de punt van een zwaard of van een ander scherp wapen. Laten zij die hen willen zien vluchten, de proef maar eens nemen.

Ook de demonoloog Bodin, een van de grootste wetenschappers van
(364) zijn eeuw, dacht dat zowel menselijke als kosmische elementaren ‘heel erg bang waren voor zwaarden en dolken’. Dit is ook de mening van Porphyrius, Iamblichus en Plato. Plutarchus maakt er verschillende keren melding van. De theürgen wisten dit heel goed en handelden dienovereenkomstig; en velen van hen verklaren dat ‘de demonen lijden door elke wond die in hun lichaam wordt gemaakt’. Bodin vertelt ons in zijn boek over demonen een prachtig verhaal waaruit dit blijkt:

---

[1] Numquid daemonum corpora pulsari possunt? Possunt sane, atque dolere solido quodam *percussa* corpore.

[2] Ubi secatur, mox in se iterum recreatur et coalescit . . . dictu velocius daemoniacus spiritus in se revertitur.

> Ik herinner me dat in 1557 een elementale demon, een van die groep die *donder*-demonen wordt genoemd, tegelijk *met de bliksem* in het huis van de schoenmaker Poudot neerviel en onmiddellijk stenen door de kamer begon te gooien. We raapten er zoveel op dat de hospita, na de ramen en deuren zorgvuldig te hebben gesloten, een grote kist ermee vulde, en toen de kist zelf afsloot. Maar dit verhinderde de demon niet in het minst om andere stenen de kamer in te gooien, waarbij echter niemand werd verwond. Latomi, die toen *Kwartier-President*[1] was, kwam kijken wat er aan de hand was. Onmiddellijk na zijn binnenkomst sloeg de geest hem de pet van het hoofd, en joeg hem op de vlucht. Het was al meer dan zes dagen aan de gang toen Jean Morgnes, raadsman bij het hooggerechtshof, mij kwam halen om getuige te zijn van het mysterie. Toen ik het huis binnenging, raadde iemand de heer des huizes aan met zijn hele ziel tot God te bidden, en in de kamer met een zwaard door de lucht rond te zwaaien, en dat deed hij. De volgende dag vertelde de hospita ons dat ze vanaf dat moment niet het geringste geluid meer in het huis hoorden, maar dat ze gedurende de zeven daaraan voorafgaande dagen, zolang het duurde, geen ogenblik rust konden krijgen.[2]

De boeken over hekserij uit de middeleeuwen staan vol met zulke verhalen. Het zeldzame en interessante boek van Glanvill, *Sadducismus triumphatus*, behoort samen met het bovengenoemde werk van Bodin tot de beste. Maar we moeten nu aandacht besteden aan enkele verhalen van de oudere filosofen, die tegelijkertijd een verklaring geven van wat ze beschrijven.

Op het punt van wonderen neemt Proclus de eerste plaats in. Ontzagwekkend is zijn lijst van feiten, waarvan hij de meeste onderbouwt door het citeren van getuigenverklaringen – soms van bekende filosofen. Hij vermeldt uit zijn tijd veel gevallen van doden waarvan men had ontdekt dat ze hun liggende houding in het graf hadden verwisseld voor een zittende of staande, wat hij toeschrijft aan het feit dat ze *larvae* waren, en wat, naar hij zegt, 'door de Ouden over Aristius, Epimenides en Hermodorus wordt verteld'. Hij geeft uit de geschiedenis van Clearchus, de leerling van Aristoteles, vijf van die gevallen. 1. de Athener Cleonymus. 2. Polykritus, een beroemde figuur onder de Aeoliërs. Door de historicus Nomachius wordt verteld dat Polykritus stierf, en in de 9de maand na zijn dood terugkwam. 'De Efeziër Hiero, en andere historici', zegt Taylor, de vertaler (365)
van zijn werken, 'getuigen van de waarheid daarvan.' 3. In Nicopolis gebeurde hetzelfde met een zekere Eurinus. Deze kwam weer tot leven op de

[1] Een districtsmagistraat.

[2] Jean Bodin, *De la démonomanie des sorciers*, Parijs, 1580, boek 3, hfst. 6, blz. 158, blz. 292.

15de dag na zijn begrafenis, leefde enige tijd daarna en leidde een voorbeeldig leven. 4. Rufus, een priester in Thessaloniki, kwam de 3de dag na zijn dood weer tot leven om zoals beloofd bepaalde heilige ceremoniën te verrichten; hij kwam zijn verplichtingen na en stierf opnieuw, om niet weer terug te keren. 5. Nu volgt het geval van een zekere Philinnion, die leefde onder de regering van Philippus. Ze was de dochter van Demostratus en Charito van Amphipolos. Ze trouwde tegen haar wil met een zekere Craterus en stierf kort daarna. Maar in de 6de maand na haar dood kwam ze weer tot leven, zoals Proclus zegt, 'door haar liefde voor een jongeman, Machates genaamd, die uit Pella naar haar vader, Demostratus, kwam'. Ze bezocht hem vele nachten achtereen, maar toen dit ten slotte werd ontdekt, stierf ze, of beter gezegd de vampier die haar uitbeeldde, van woede. Vóór dit gebeurde, verklaarde ze dat ze op deze manier handelde overeenkomstig de wil van *aardse demonen*. Bij deze tweede dood werd haar dode lichaam, liggend in haar vaders huis, door iedereen in de stad gezien. Toen die familieleden van haar die, omdat ze op dat punt ongelovig waren, de grafkelder waarin haar lijk was bijgezet, openden om zich van de waarheid te overtuigen, bleek deze leeg te zijn. Het verhaal wordt bevestigd in de *Brieven van Hipparchus*, en die van Arridaeus aan Philippus.[1]

Proclus zegt:

> Veel andere schrijvers uit de oudheid hebben verhalen verzameld over mensen die schijnbaar stierven, en later weer tot leven kwamen. Tot deze behoort de natuurfilosoof Democritus. In zijn geschriften over de Hades beweert hij dat de dood [in een bepaald geval dat werd besproken] niet was wat hij scheen te zijn, namelijk het verlaten van al het leven uit het lichaam, maar het ophouden ervan veroorzaakt door een klap of misschien een wond; de ziel bleef echter nog verbonden met het merg, en diep in het hart lag nog het vuur van het leven; en omdat dit in stand bleef en het geschikt was om weer opgewekt te worden, kwam het lichaam weer tot leven.

Ook zegt hij:

> Dat het voor de ziel mogelijk is om het lichaam te verlaten en weer binnen te gaan, wordt duidelijk door iemand die volgens Clearchus op een slapende jongen een *ziel-aantrekkende* staf toepaste, en die, zoals Clearchus in zijn *Verhandeling over de slaap* vertelt, Aristoteles ervan overtuigde dat de ziel van het lichaam kan worden gescheiden, en dat ze het lichaam binnentreedt en dit als woning gebruikt. Want toen hij de

[1] Deze afschuwelijke gebeurtenis werd door de prefect van de stad officieel bevestigd, en de proconsul van de provincie legde het verslag ervan voor aan de keizer. Het verhaal wordt zonder overdrijving weergegeven door Mw. Catherine Crowe (zie *The Night-Side of Nature*, blz. 335-7).

> jongen met de staf aanraakte, dreef hij de ziel uit en geleidde haar, als het ware, om aan te tonen dat het lichaam onbeweeglijk was wanneer de ziel [het astrale lichaam] zich op een afstand ervan bevond, en dat ze zonder nadeel te ondervinden bewaard bleef; toen de ziel echter door (366) middel van de staf weer in het lichaam werd gebracht, vertelde ze, na haar binnentreden, alle bijzonderheden. Door deze gebeurtenis raakten zowel de toeschouwers als Aristoteles ervan overtuigd dat de ziel gescheiden van het lichaam bestaat.[1]

Men kan het misschien heel dwaas vinden om zo vaak in het volle licht van de 19de eeuw de feiten van hekserij in de herinnering te roepen. Maar de eeuw zelf wordt oud; en het lijkt wel of ze naarmate ze geleidelijk haar noodlottige einde nadert tot sufheid vervalt; niet alleen weigert ze zich te herinneren hoe overvloedig de feiten van de hekserij werden bewezen, maar ze wil zelfs niet inzien wat er in de afgelopen 30 jaar overal in de wereld is gebeurd. Na het verstrijken van enkele duizenden jaren kunnen we twijfelen aan de magische vermogens van de Thessalische priesters en hun 'tovenarij' zoals die door Plinius[2] worden vermeld; kunnen we de mededelingen in twijfel trekken die ons worden gedaan door Suidas, die vertelt over Medea's reis door de lucht, en op die manier vergeten dat de magie in de natuurwetenschap de hoogste kennis was; maar hoe kunnen we het veelvuldig voorkomen van precies zulke reizen 'door de lucht' afdoen, wanneer ze voor onze eigen ogen gebeuren en worden bevestigd door het getuigenis van honderden personen die duidelijk gezond van geest zijn? Indien het algemeen voorkomen van een overtuiging een bewijs is voor de waarheid ervan, dan zijn er weinig feiten die beter zijn bewezen dan die van de hekserij.

Thomas Wright, schrijver van *Sorcery and Magic,* en een sceptisch lid van het Institut de France, zegt:

> Elk volk, van het meest primitieve tot het meest verfijnde, en we kunnen eraan toevoegen in elk tijdperk, heeft geloofd in het soort bovennatuurlijke tussenkomst dat we onder die term verstaan. Ze was gebaseerd op het evenzeer algemeen verbreide geloof dat we, naast ons eigen zichtbare bestaan, leven in een onzichtbare wereld van spirituele wezens, die vaak onze daden en *zelfs onze gedachten* leiden, en die een zekere mate van macht uitoefenen over de elementen en over het normale verloop van het organische leven.

Hij verwondert zich bovendien erover dat deze mysterieuze wetenschap

[1] Proclus, *Over Plato's De Staat*. Vgl. T. Taylor, *The Works of Plato*, deel 1, blz. 466-9, noot.

[2] Plinius, *Naturalis historia*, 30:2.

overal bloeide, vermeldt verscheidene beroemde scholen voor magie in verschillende delen van Europa, licht dit aloude geloof toe, en omschrijft het verschil tussen hekserij en magie als volgt:

> De magiër verschilde van de heks hierin dat, *terwijl laatstgenoemde een onwetend instrument was in de handen van de demonen, eerstgenoemde door de machtige hulp van de wetenschap hun meester was geworden*, wat slechts binnen het bereik van weinigen lag, en aan wie deze wezens niet ongehoorzaam konden zijn.[1]

De schrijver zegt dat deze omschrijving die sinds de tijd van Mozes bekend en vastgesteld was, is ontleend aan 'de meest authentieke bronnen.
(367) Wanneer we van deze ongelovige onze aandacht nu richten op het gezag van een adept in die mysterieuze wetenschap, de anonieme schrijver van *Art Magic*, dan zien we dat deze het volgende beweert:

> De lezer kan zich afvragen waarin het verschil bestaat tussen een medium en een magiër. . . . Het medium is iemand bij wie andere geesten zich via zijn astrale geest kunnen manifesteren, die door verschillende soorten verschijnselen hun aanwezigheid kenbaar maken. Waaruit deze ook bestaan, het medium is slechts een passief werktuig in hun handen. Hij kan noch hun aanwezigheid noch hun afwezigheid *afdwingen*; hij kan nooit eisen dat een bepaalde handeling wordt uitgevoerd, noch de aard ervan bijsturen. De magiër daarentegen *kan de geesten naar wens oproepen en wegsturen*, kan door middel van zijn eigen geest veel daden van occulte aard verrichten, kan geesten van lagere graad dan hijzelf dwingen te komen en hem te helpen, en kan in het rijk van de natuur bij bezielde en onbezielde lichamen gedaanteveranderingen teweegbrengen.[2]

Deze geleerde schrijver vergat te wijzen op een opvallend verschil in het mediumschap, waarmee hij toch goed bekend moet zijn geweest. Fysieke verschijnselen zijn het gevolg van het beïnvloeden van krachten in het fysieke gestel van het medium door onzichtbare intelligenties, van welke aard die ook zijn. In één woord, fysiek mediumschap hangt af van een bepaalde structuur van het *fysieke* gestel; spiritueel mediumschap, dat gepaard gaat met het vertonen van subjectieve, verstandelijke verschijnselen, berust op een vergelijkbare bijzondere structuur van de *spirituele* aard van het medium. Evenals de pottenbakker uit de ene klomp klei een vat van oneer, en uit een andere een vat van eer vervaardigt, zo kan bij fysieke mediums de plastische astrale geest van het ene voor een bepaalde klasse

[1] *Narratives of Sorcery and Magic*, deel 1, blz. 1-2.
[2] *Art Magic*, New York, 1876, blz. 159-60.

van objectieve verschijnselen worden gereedgemaakt, en die van een ander weer voor andere. Wanneer het mediumschap eenmaal zo is gereedgemaakt, schijnt het moeilijk te zijn het van aard te doen veranderen, evenals een stalen staaf die in een bepaalde vorm is gesmeed, niet zonder moeite voor een ander dan zijn oorspronkelijke doel kan worden gebruikt. In de regel gaan mediums die zich voor één soort verschijnselen hebben ontwikkeld, zelden tot een andere soort over, maar herhalen dezelfde vertoning tot in het oneindige.

Psychografie, of het rechtstreeks schrijven van berichten door geesten, behoort tot beide vormen van mediumschap. Het schrijven zelf is een objectief fysiek feit, terwijl de gevoelens die het uitdrukt van de edelste aard kunnen zijn. Laatstgenoemde hangen geheel af van de morele staat van het medium. Het is niet nodig dat hij ontwikkeld is om filosofische verhandelingen te schrijven Aristoteles waardig, of dat hij een dichter is om verzen te schrijven die Byron of Lamartine tot eer zouden strekken; maar het is een vereiste dat de ziel van het medium zuiver genoeg is om als kanaal te dienen voor geesten die in staat zijn aan zulke verheven gevoelens uitdrukking te geven.

Een van de kostelijkste tafereeltjes die in *Art Magic* worden beschreven, is dat van een klein onschuldig kind-medium; in haar tegenwoordigheid zijn in de afgelopen drie jaar zonder pen, potlood of inkt door de geesten een manuscript van vier delen in oud Sanskriet geschreven. De schrijver zegt: (368)

> Het is voldoende de blanco vellen op een tafeltje met drie poten te leggen, zorgvuldig beschut tegen rechtstreekse lichtstralen, maar toch voor het oog van oplettende waarnemers vaag zichtbaar. Het kind zit op de grond en legt haar hoofd op het tafeltje, terwijl het de poten daarvan met haar armpjes omvat. In deze houding slaapt het meestal een uur; gedurende die tijd worden de vellen papier die op het tafeltje liggen, beschreven met prachtig gevormde letters in oud Sanskriet.[1]

Dit is zo'n merkwaardig voorbeeld van psychografisch mediumschap, en licht zo duidelijk het beginsel dat we hierboven hebben verklaard toe, dat we niet kunnen nalaten enkele regels uit een van de Sanskrietgeschriften te citeren, en dit temeer omdat het dat gedeelte van de hermetische filosofie belichaamt, dat betrekking heeft op de toestand van de mens in het verleden, en dat we op een andere plaats minder bevredigend hebben beschreven.

> De mens leeft in vele werelden, vóór hij deze bereikt. Ontelbare werelden krioelen in de ruimte waarin de ziel in rudimentaire bewust-

[1] *Op.cit.*, blz. 26.

> zijnstoestanden haar pelgrimstocht volbrengt, vóór zij de grote, schitterende planeet die de aarde wordt genoemd, bereikt, die als grootse taak heeft haar het *zelf-bewustzijn* te schenken. Pas op dat punt is ze een mens; in elk ander stadium van haar grote, wilde reis, is ze slechts een embryonaal wezen – een voorbijgaande tijdelijke stoffelijke gedaante – een schepsel, waarin *een deel* – slechts een deel – van de verheven, gevangen ziel naar buiten schijnt; een rudimentaire gedaante, met rudimentaire werkingen, altijd levend, stervend, een fladderend spiritueel bestaan leidend dat even rudimentair is als de stoffelijke gedaante waaruit ze is voortgekomen; een vlinder, tevoorschijn komend uit de pop, maar steeds, terwijl zij voortraast, in nieuwe geboorten, nieuwe sterfgevallen, nieuwe incarnaties, om onmiddellijk weer te sterven en weer te leven, maar toch zich opwaarts richtend, toch voorwaarts strevend, toch voortsnellend op het duizelig makende, vreselijke, afmattende, moeilijk begaanbare pad, totdat ze weer ontwaakt – om opnieuw te leven en een stoffelijke gedaante, een ding van stof, een wezen van vlees en bloed te worden, maar nu – *een mens*.[1]

In India woonden we eens een wedstrijd in psychische vaardigheid bij tussen een heilige *gossein*[2] en een tovenaar[3], die ons in dit verband te binnen schiet. We hadden een gesprek gehad over de betrekkelijke vermogens van de *pitri's* van de fakir – voor-adamitische geesten – en de onzichtbare bondgenoten van de goochelaar. Men kwam overeen een vaardigheidswedstrijd te houden, en de schrijfster werd gekozen als scheidsrechter. We hielden juist onze middagpauze aan een meertje in het noorden van India. Op de oppervlakte van het spiegelgladde water dreven ontelbare waterbloemen en grote glinsterende bladeren. De deelnemers plukten ieder een blad. De fakir legde het zijne tegen zijn borst, vouwde zijn handen eroverheen, en raakte korte tijd in een trance. Toen legde hij het blad met de bovenkant naar beneden op het water. De goochelaar beweerde de 'watermeester', de geest die in het water woont, te beheersen, en pochte dat hij de *kracht* zou dwingen de pitri's te beletten om enig verschijnsel in *hun* element op het blad van de fakir te laten optreden. Hij nam zijn eigen blad, en wierp het na een soort barbaarse bezwering in het water. Onmiddellijk vertoonde het een hevige beroering, terwijl het andere blad volkomen bewegingloos bleef. Na enkele seconden werden beide bladeren teruggehaald. Op dat van de fakir werd, tot grote verontwaardiging van de goochelaar, iets gevonden dat eruitzag als een van melkwitte letters gemaakte symmetrische tekening, alsof de sappen van de plant waren gebruikt als

(369)

[1] *Art Magic*, blz. 28.
[2] Fakir, bedelaar.
[3] Een zogenaamde goochelaar.

een bijtende stof om mee te schrijven. Toen het droog werd, en de gelegenheid zich voordeed om de lijnen zorgvuldig te onderzoeken, bleek het een reeks prachtig gevormde Sanskrietletters te zijn; in zijn geheel vormde het een zin die een verheven ethisch voorschrift inhield. Laten we eraan toevoegen dat de fakir lezen noch schrijven kon. Op het blad van de goochelaar werd in plaats van schrift een tekening gevonden van een afzichtelijk duivelachtig gezicht. Elk blad droeg daarom een afdruk of allegorische weerspiegeling van het karakter van de deelnemer, en gaf de kwaliteit weer van de spirituele wezens waardoor hij werd omringd. Maar tot onze grote spijt moeten we India met zijn blauwe hemel en mysterieuze verleden, zijn toegewijde gelovigen en zijn eigenaardige tovenaars weer verlaten, en ons op het vliegende tapijt van de historicus weer verplaatsen naar de muffe atmosfeer van de Franse Academie.

We zijn van plan om ter beoordeling van de aarzeling, het vooroordeel en de oppervlakkigheid die de behandeling van psychologische onderwerpen in het verleden hebben gekenmerkt, een boek te bespreken dat voor ons ligt. Het is de *Histoire du merveilleux dans les temps modernes*. Het boek is uitgegeven door de schrijver, de geleerde dr. Figuier, en staat vol met citaten van de meest opmerkelijke autoriteiten op het gebied van fysiologie, psychologie en geneeskunde. Dr. Calmeil, de bekende hoofddirecteur van Charenton, de beroemde Franse psychiatrische inrichting, is de sterke Atlas op wiens machtige schouders deze wereld van geleerdheid rust. Als de rijpe vrucht van het denken in het jaar 1860 moet het voor altijd een plaats blijven innemen onder de merkwaardigste *kunst*werken. Aangespoord door de rusteloze demon van de wetenschap, en vastbesloten het bijgeloof – en als gevolg daarvan het spiritisme – in één klap uit te roeien, geeft de schrijver ons een beknopt overzicht van de opmerkelijkste gevallen van mediamieke verschijnselen in de afgelopen twee eeuwen.

De bespreking omvat de profeten van Cévennes, de Camisards, de jansenisten, abbé De Paris en andere historische epidemieën, die we, omdat ze in de afgelopen 20 jaar door bijna alle schrijvers over hedendaagse verschijnselen zijn beschreven, zo kort mogelijk zullen vermelden. Het zijn niet de *feiten* die we weer ter sprake willen brengen, maar alleen de manier waarop zulke feiten werden beschouwd en behandeld door hen (370)
die, als artsen en erkende autoriteiten, bij zulke zaken grote verantwoordelijkheid droegen. Deze bevooroordeelde schrijver wordt nu aan onze lezers voorgesteld, alleen omdat zijn boek ons laat zien wat occulte feiten en manifestaties van de orthodoxe wetenschap kunnen verwachten. Wanneer de meest bekende psychische epidemieën van de wereld zo worden

behandeld, wat zal een materialist dan ertoe brengen andere even authentiek vastgestelde en even interessante maar toch minder algemeen bekende verschijnselen, te bestuderen? Bedenk dat de in die tijd door verschillende commissies aan hun respectieve academies uitgebrachte rapporten, evenals de verslagen van de rechtbanken, nog bestaan, en ter verificatie kunnen worden geraadpleegd. Uit zulke onaantastbare bronnen stelde dr. Figuier zijn bijzondere werk samen. We moeten, tenminste in hoofdzaak, de onvergelijkelijke redeneringen weergeven waarmee de schrijver elke vorm van geloof in het bovennatuurlijke probeert te weerleggen, evenals het commentaar daarop van demonoloog Des Mousseaux, die in een van zijn boeken[1] op zijn sceptische slachtoffer aanvalt zoals een tijger op zijn prooi.

De onbevooroordeelde onderzoeker die tussen de twee strijdende partijen – de materialist en de geloofsfanaticus – in staat, kan een goede oogst binnenhalen.

We beginnen met de convulsionnaires van Cévennes; hun epidemie van verbazingwekkende verschijnselen vond plaats in de tweede helft van de 18de eeuw. De meedogenloze maatregelen die de Franse katholieken namen om de geest van voorspelling bij een hele bevolking uit te roeien, zijn historisch, en hoeven hier niet te worden herhaald. Het feit alleen dat een handjevol mannen, vrouwen en kinderen, samen nog geen 2000 personen, jarenlang de troepen van de koning, die met de militie 60.000 man omvatten, konden weerstaan, is op zichzelf een wonder. De wonderen zijn alle opgetekend, en de processen-verbaal uit die tijd worden tot op de dag van vandaag in de Archives de France bewaard. Er bestaat onder andere een officieel rapport dat door de wrede abbé Chayla, prior van Laval, naar Rome werd gezonden, waarin hij klaagt dat de *Boze* zo machtig is dat geen marteling of inquisitoriale bezwering hem uit die Cévennois kunnen uitdrijven. Hij voegt eraan toe dat hij hun handen samenvouwde rond gloeiende kolen, en dat ze zelfs niet werden geschroeid, dat hij hun hele lichaam had gewikkeld in van *olie doordrenkte katoen, en hen had aangestoken*, en vaak op hun huid geen enkele blaar vond; dat kogels op hen werden afgevuurd, en afgeplat werden gevonden tussen de huid en de kleren, zonder hen te verwonden, enz., enz.[2]

Dr. Figuier neemt al het bovenstaande aan als een stevig fundament voor zijn geleerde redeneringen en zegt dan: ‘Tegen het einde van de 17de
(371) eeuw voert een oude dienstmeid in Cévennes de geest van voorspelling in. Ze brengt die (?) over op jonge jongens en meisjes, die hem op hun beurt

[1] *La magie au XIXme siècle*, blz. 427-33.

[2] Vgl. Howitt, *History of the Supernatural*, deel 2, hfst. 17.

verbreiden en in de hen omgevende atmosfeer verspreiden. . . . Vrouwen en kinderen worden het gevoeligst voor de besmetting.'[1] Mannen, vrouwen en *baby's* spreken door hogere ingeving, niet in hun gewone dialect, maar in het zuiverste Frans – een in die tijd in die streek geheel onbekende taal. Naar we uit de processen-verbaal vernemen, spraken kinderen van 12 maanden en zelfs nog jonger, die tevoren nauwelijks enkele korte lettergrepen konden uitspreken, vloeiend en deden voorspellingen. 'Acht duizend profeten', zegt Figuier, 'waren over het land verspreid; men liet bekwame artsen komen.' De helft van de medische faculteiten van Frankrijk, o.a. die van Montpellier, haastte zich naar die plek. Consulten werden gehouden, en de artsen verklaarden 'dat zij verrukt, en vervuld van verbazing en bewondering waren, toen ze jonge meisjes en jongens, die onontwikkeld en ongeletterd waren, redevoeringen hoorden houden over dingen *die zij nooit hadden geleerd*'.[2] Het vonnis dat Figuier uitsprak over deze verraderlijke beroepsbroeders wegens hun verrukking over de jonge profeten, luidt dat zij 'zelf niet begrepen wat ze zagen'[3]. Veel profeten deelden met geweld hun geest mee aan hen die de betovering probeerden te verbreken.[4] Een groot aantal van hen was *tussen 3 en 12 jaar oud*; weer anderen *lagen aan de borst*, en spraken duidelijk en correct Frans.[5] Deze redevoeringen, die vaak enkele uren duurden, zouden de kleine sprekers onmogelijk zijn geweest, indien ze in hun natuurlijke of normale toestand hadden verkeerd.[6]

'Wel,' vraagt de schrijfster, 'welke betekenis wordt aan zo'n reeks wonderen gegeven, die in Figuiers boek alle volledig worden erkend?' 'In het geheel geen! Het was niets', zegt hij, 'dan het gevolg van een 'tijdelijke vervoering van de verstandelijke vermogens'.'[7] 'Deze verschijnselen', voegt hij eraan toe, 'kunnen bij verschillende hersenaandoeningen worden waargenomen.'

'Een vele uren durende, *tijdelijke vervoering in de hersenen van baby's van minder dan één jaar oud*, die nog niet gespeend zijn, en goed Frans spreken, vóór ze één woord in hun eigen dialect hadden leren spreken! O wonder van de fysiologie! Ze zouden *wonderkinderen* moeten worden genoemd!' roept Des Mousseaux uit.

Zo merkt Figuier op:

[1] *Histoire du merveilleux dans les temps modernes*, deel 2, blz. 261.
[2] *Op.cit.*, deel 2, blz. 262.
[3] *Op.cit.*
[4] *Op.cit.*, blz. 265.
[5] *Op.cit.*, blz. 267, 401-2.
[6] *Op.cit.*, blz. 266ev, 399-402.
[7] *Op.cit.*, blz. 403.

> Dr. Calmeil komt in zijn werk over krankzinnigheid bij zijn verslag over de extatische *theomanie* van de calvinisten tot de conclusie dat de ziekte in de lichtere gevallen moet worden toegeschreven aan *hysterie*, en in die van ernstiger aard aan *epilepsie* . . . We neigen meer tot de mening dat het een ziekte sui generis was, en dat we als een geschikte
> (372) naam voor zo'n ziekte ons moeten tevredenstellen met die van de bevende convulsionnaires van Cévennes.[1]

Opnieuw *theomanie* en *hysterie*! De medische stand moet zelf bezeten zijn door een ongeneeslijke *atomomanie*; waarom zouden ze anders zulke dwaasheden voor wetenschap laten doorgaan, en hopen dat men deze accepteert?

'Zo groot was de woede om duivels uit te bannen en *mensen te roosteren*', vervolgt Figuier, 'dat monniken overal bezetenheid door demonen zagen, wanneer ze de behoefte hadden aan wonderen, hetzij om meer licht te werpen op de almacht van de duivel, of om te zorgen dat hun potje in het klooster blijft koken.'[2]

De vrome Des Mousseaux betuigt zijn oprechte dankbaarheid aan Figuier voor dit sarcasme, want, merkt hij op, 'hij is *in Frankrijk* een van de eerste schrijvers die we tot onze verrassing de verschijnselen die sinds lang *onomstotelijk* zijn, *niet zien ontkennen*'. Bewogen door een gevoel van verheven superioriteit en zelfs van minachting voor de door zijn voorgangers gebruikte methode, wil Figuier dat zijn lezers weten dat hij *niet* dezelfde weg volgt als zij. Hij zegt:

> We zullen geen *feiten* als ongeloofwaardig verwerpen, alleen omdat ze voor ons denkstelsel lastig zijn. Integendeel, we willen alle feiten verzamelen die hetzelfde historische bewijsmateriaal ons heeft overgeleverd . . . en waaraan dus evenveel geloof zou moeten worden gehecht; en op al deze feiten gezamenlijk zullen we de *natuurlijke verklaring baseren*, die wij op onze beurt moeten aanbieden als vervolg op de verklaringen van de wetenschappers die zich vóór ons met dit onderwerp hebben beziggehouden.[3]

Daarop gaat dr. Figuier verder. Hij doet enkele stappen, begeeft zich midden onder de convulsionnaires van St. Médard, en nodigt zijn lezers uit onder zijn leiding wonderen te onderzoeken die voor hem slechts eenvoudige werkingen van de natuur zijn.[4]

Maar vóór we op onze beurt verder gaan om dr. Figuiers opvatting weer

---

[1] *Histoire du merveilleux dans les temps modernes*, deel 2, blz. 397.
[2] *Op.cit.*, deel 1, blz. 26-7.
[3] *Op.cit.*, deel 1, blz. 238.
[4] Des Mousseaux, *La magie au XIXme siècle*, blz. 428.

te geven, moeten we het geheugen van de lezer opfrissen door op basis van historisch bewijsmateriaal te schetsen waaruit de wonderen van de jansenisten bestonden.

Abbé De Paris was een jansenist die in 1727 stierf. Onmiddellijk na zijn heengaan begonnen zich bij zijn graf heel verbazingwekkende verschijnselen voor te doen. Het kerkhof was van 's morgens vroeg tot 's avonds laat overvol met mensen. Jezuïeten, die zich eraan ergerden dat ketters wonderbaarlijke genezingen en andere werken verrichtten, kregen de overheid zover dat deze een verordening uitvaardigde waarin de toegang tot het graf van de abbé geheel werd verboden. De wonderen hielden echter ondanks alle tegenstand meer dan 20 jaar aan. Bisschop Douglas, die in 1749 alleen met dat doel naar Parijs ging, bezocht de plaats, en bericht dat de wonderen onder de convulsionnaires nog steeds plaatsvonden. Toen elke poging om ze te laten ophouden mislukte, was de katholieke geestelijkheid gedwongen de werkelijkheid ervan te erkennen, maar verschool zich zoals (373)
gewoonlijk achter de duivel. Hume zegt in zijn *Philosophical Essays*:

> Ongetwijfeld werd er nooit aan één mens zo'n groot aantal wonderen toegeschreven als die welke de laatste tijd in Frankrijk op het graf van abbé De Paris zouden zijn teweeggebracht. Overal vertelde men dat door toedoen van het heilige graf zieken werden genezen, en het gehoor aan doven en het gezicht aan blinden werd gegeven. Maar wat nog vreemder is, veel wonderen werden onmiddellijk *op de plaats zelf* bewezen, ten overstaan van vooraanstaande rechters die volkomen betrouwbaar waren, in een eeuw van wetenschappelijke kennis, en op het belangrijkste toneel dat er nu in de wereld bestaat. . . . En ook de jezuïeten waren – ondanks het feit dat ze geleerde mensen waren die door de rechterlijke macht werden gesteund en beslist vijandig stonden tegenover de meningen ten gunste waarvan men zei dat de wonderen werden verricht – nooit in staat ze onmiskenbaar te weerleggen of te ontmaskeren . . . dat is historisch bewezen.[1]

Dr. Middleton verklaart in zijn *Free Enquiry*, een boek dat hij schreef toen de manifestaties reeds aan het afnemen waren, d.w.z. ongeveer 19 jaar nadat ze waren begonnen, dat de bewijzen voor deze wonderen nog even sterk zijn als voor de wonderen die van de apostelen zijn opgetekend.

De verschijnselen die door duizenden getuigen ten overstaan van de rechters, en ondanks de katholieke geestelijkheid, zo goed zijn bewezen, behoren tot de wonderbaarlijkste in de geschiedenis. Carré de Montgeron, een parlementslid en iemand die beroemd werd door zijn band met de jansenisten, vermeldt ze zorgvuldig in zijn boek. Het bestaat uit vier dikke

[1] Hume, *Philosophical Works*, Londen, 1874-5, deel 2, 'Of miracles'.

kwarto delen, waarvan het eerste aan de koning is opgedragen, en is getiteld: *La vérité des miracles opérés par l'intercession de M. de Paris . . . démontrée contre l'Archevêque de Sens. Ouvrage dédié au Roi, par M. de Montgeron, Conseiller au Parlement*. De schrijver voert voor de waarheid van elk geval een grote hoeveelheid persoonlijk en officieel bewijsmateriaal aan. Montgeron werd wegens het zich *oneerbiedig* uitlaten over de roomse geestelijkheid in de Bastille geworpen, maar zijn boek werd goedgekeurd.

En nu geven we de opvattingen van dr. Figuier over deze merkwaardige en ongetwijfeld historische verschijnselen.

De geleerde schrijver citeert uit de processen-verbaal:

> Een convulsionnaire buigt zich in een boog achterover, terwijl haar lendenen worden ondersteund door de scherpe punt van een pin. Het genoegen waarom ze vraagt, is om te worden gebeukt door een steen, die 50 pond weegt en is opgehangen aan een touw dat over een aan de zoldering vastgemaakte katrol loopt. De steen wordt zo hoog mogelijk opgehesen, en valt dan met zijn volle gewicht op de buik van het slachtoffer, terwijl haar rug al die tijd op de scherpe punt van de pin rust. Montgeron en talrijke andere getuigen verklaarden dat noch het vlees noch de huid van de rug ooit de geringste verwonding vertoonden, en dat het meisje om te bewijzen dat ze volstrekt geen pijn leed, voortdurend uitriep: 'Sla harder – harder!'[1]
>
> (374) Jeanne Maulet, een meisje van 20 jaar, kreeg, terwijl ze met haar rug tegen een muur leunde, op haar buik honderd slagen met een 30 pond zware hamer; de slagen, die door een hele sterke man werden toegebracht, waren zo verschrikkelijk dat ze de muur deden schudden. Om de kracht van de slagen te testen, probeerde Montgeron ze uit op de stenen muur waartegen het meisje leunde. . . . Hij neemt een van de geneeswerktuigen van de jansenisten, de 'GRAND SECOURS' genoemd. 'Bij de 25ste slag raakte de steen waarop ik sloeg, die bij de vorige pogingen reeds had geschud, plotseling los, en viel aan de anderen kant van de muur, en maakte een gat van meer dan een halve voet in omvang.'

Wanneer de slagen met geweld worden toegebracht op een ijzeren drilboor die tegen de buik van een convulsionnaire wordt gehouden (die soms maar een zwakke vrouw is), 'dan lijkt het', zegt Montgeron, 'alsof hij tot aan de ruggengraat zou doordringen, en alle ingewanden onder de kracht van de slagen zou doen scheuren'. 'Maar verre van dat roept ze met een uitdrukking van volmaakt genot op haar gezicht, uit, 'O, wat heerlijk! O, dat doet me goed! Houd moed, broeder; sla twee keer zo hard, als u kunt!' . . . Nu

[1] *Histoire du merveilleux dans les temps modernes*, deel 1, blz. 380.

rest ons nog', vervolgt dr. Figuier, 'te proberen de vreemde verschijnselen die we hebben beschreven, te verklaren.'[1]

> We zeiden in de inleiding van dit boek dat in het midden van de 19de eeuw een van de beroemdste epidemieën van bezetenheid in Duitsland uitbrak: die van de *Nonnains*, die alle wonderen verrichtten die sinds de tijd van St. Médard het meest werden bewonderd, en zelfs nog grotere; ze maakten salto's, BEKLOMMEN BLINDE MUREN en spraken VREEMDE TALEN.[2]

Het officiële verslag van de wonderen, dat vollediger is dan dat van Figuier, voegt er nog verdere bijzonderheden aan toe, bijvoorbeeld dat

> de getroffen personen uren achtereen op hun hoofd stonden, en gebeurtenissen die zich op een afstand voordeden, juist beschreven, zelfs feiten die voorvielen in de huizen van de commissieleden, zoals later werd geverifieerd. Mannen en vrouwen bleven door een onzichtbare kracht in de lucht zweven, en de gezamenlijke inspanning van de commissieleden was niet voldoende om hen naar beneden te trekken. Oude vrouwen beklommen met de vlugheid van wilde katten loodrechte muren van 10 meter hoog, enz., enz.

Nu zou men verwachten dat de geleerde criticus, de beroemde arts en psycholoog, die niet alleen in zulke ongelooflijke verschijnselen gelooft, maar ze zelf in detail en om zo te zeggen *con amore* beschrijft, ook noodzakelijkerwijs het lezend publiek zou verrassen met een verklaring die zo bijzonder is dat zijn wetenschappelijke opvattingen een ware stormloop op de onverkende gebieden van de psychologie zouden teweegbrengen. Welnu, hij verrast ons ook, want met betrekking tot dit alles merkt hij kalm op: 'Men nam zijn toevlucht *tot het huwelijk* om deze onregelmatig- (375)
heden van de convulsionnaires te doen ophouden!'[3]

Voor deze ene keer was Des Mousseaux zijn vijand de baas. Hij merkt op:

> Huwelijk, begrijpt u dat? Het huwelijk geneest hen van dit vermogen om als zovele vliegen blinde muren te beklimmen, en om vreemde talen te spreken. O, wat een vreemde eigenschappen had het huwelijk in die opmerkelijke dagen!

Figuier vervolgt:

> Men dient eraan toe te voegen dat de slagen bij de fanatici van St.

[1] *Op.cit.*, blz. 383, 397.
[2] *Op.cit.*, blz. 401.
[3] *Op.cit.*, blz. 401.

> Médard alleen werden toegebracht gedurende de crisis van de stuiptrekkingen; en dus dat, zoals dr. Calmeil opmerkt, uitzetting van de onderbuik, de *krampachtige toestand* van de baarmoeder bij vrouwen, en van het voedingskanaal bij allen, de toestand van *samentrekking*, *van overspanning en van zwelling van de vleesachtige omhulling van de spierlagen* die de onderbuik, de borst en de voornaamste bloedvaten en beenachtige oppervlakten beschermen, *er in het bijzonder toe hebben kunnen bijdragen* om de kracht van de slagen *te verminderen en zelfs teniet te doen*!
>
> De verbazingwekkende weerstand die de huid, het bindweefsel, de oppervlakte van het lichaam en de ledematen van de convulsionnaires boden aan voorwerpen die deze ogenschijnlijk zouden moeten hebben verscheurd of gebroken, is iets wat nog meer de verwondering zou moeten wekken. Niettemin kan hij worden verklaard. Deze weerstand biedende kracht, deze ongevoeligheid, schijnt te behoren tot de extreme veranderingen in gevoeligheid die gedurende een tijd van grote opwinding in het lichamelijke gestel kunnen voorkomen. Boosheid, angst, in één woord elke hartstocht, mits die tot een toestand van razernij wordt gebracht, kan deze ongevoeligheid teweegbrengen.[1]

Dr. Calmeil, die door Figuier wordt geciteerd, voegt eraan toe:

> Laten we bovendien opmerken dat bij het slaan op de lichamen van de convulsionnaires werd gebruikgemaakt van massieve voorwerpen met een plat of afgerond oppervlak, óf van cilindervormige en stompe. De werking van zulke fysieke instrumenten is, wat het eraan verbonden gevaar betreft, niet te vergelijken met dat van koorden, van buigzame instrumenten of van die met een scherpe kant. Kortom, de aanraking en de schok van de slagen had op de convulsionnaires *het effect van een weldadige massage*, en verminderde het geweld van de kwellingen van de HYSTERIE.[2]

We wijzen de lezer erop dat dit niet bedoeld is als een grap, maar de nuchtere theorie van een van de beroemdste Franse artsen, grijs van ouderdom en ervaring, de hoofddirecteur van de Rijksinrichting voor Psychiatrie in Charenton. Door de hierboven gegeven verklaring zou de lezer een vreemd vermoeden kunnen krijgen. We zouden misschien kunnen denken
(376) dat dr. Calmeil enkele jaren langer in het gezelschap van de aan zijn zorgen toevertrouwde patiënten heeft verkeerd dan voor de gezonde werking van zijn eigen hersenen goed was.

Wanneer Figuier spreekt over massieve en cilindervormige en stompe voorwerpen, vergeet hij ongetwijfeld de scherpe zwaarden, de puntige

[1] *Histoire du merveilleux dans les temps modernes*, blz. 410-11.
[2] *Op.cit.*, blz. 413.

ijzeren pinnen en de bijlen, waarvan hijzelf een levendige beschrijving geeft op blz. 409 van zijn eerste deel. Hij vertelt daarin over de broer van Elie Marion die zich met enorme kracht met de scherpe punt van een mes in zijn maag en buik steekt, 'terwijl zijn lichaam al die tijd weerstand biedt alsof het van ijzer was gemaakt'.[1]

Op dit punt aangekomen verliest Des Mousseaux alle geduld, en roept verontwaardigd uit:

> Was de geleerde dokter wel helemaal wakker toen hij bovenstaande zinnen schreef? . . . Indien dr. Calmeil en dr. Figuier misschien ernstig aan hun beweringen willen vasthouden en bij hun theorie blijven, zijn we bereid hun het volgende te antwoorden: 'We willen u graag geloven. Maar wilt u ons eerst de waarheid van uw theorie op een meer praktische manier bewijzen voordat u zo'n bovenmenselijke inspanning van minachting levert? Laten we bijvoorbeeld bij u een hevige, verschrikkelijke hartstocht opwekken; boosheid, razernij, als u dat verkiest. U zult ons een enkel moment toestaan om in uw ogen irritant, grof en beledigend te zijn. Natuurlijk zullen we dat alleen zijn op *uw verzoek*, en in het belang van de wetenschap en van uw zaak. Onze contractuele verplichting zal erin bestaan u tot het uiterste te vernederen en te tergen. We zullen u beledigen ten overstaan van een publiek dat niets van onze overeenkomst mag weten, maar dat u van de waarheid van uw beweringen moet overtuigen; . . . we zullen u zeggen dat uw geschriften een hinderlaag vormen voor de waarheid, een belediging zijn voor het gezonde verstand, een schande die alleen het papier kan verdragen, maar die het publiek streng moet bestraffen. We zullen eraan toevoegen dat u *liegt tegen de wetenschap*, dat u liegt tegen de onwetende, domme dwazen die met open mond om u heen staan, zoals de volksmenigte om een onbetekenende kwakzalver. . . . En wanneer u buiten uzelf bent van woede, met een vuurrood gezicht en opgezwollen van nijd, dan zult u uw *lichaamsvloeistoffen hebben verplaatst*; wanneer uw woede het punt heeft bereikt dat u bijna barst, zullen we ervoor zorgen dat er krachtig op uw *opgezwollen* spieren wordt geslagen; uw vrienden zullen ons de ongevoeligste plekken aanwijzen; we zullen er een volmaakte stortbui, een lawine van stenen op laten vallen . . . want zo werd het vlees behandeld van de vrouwelijke convulsionnaires, van wie het verlangen naar zulke slagen nooit kon worden bevredigd. Maar om u het genot van een *weldadige massage* – zoals u het zo kostelijk uitdrukt – te verschaffen, zullen uw ledematen alleen worden bewerkt met voorwerpen die een *stomp oppervlak* en een *cilindervorm* hebben, met knotsen en stokken die niet buigzaam zijn, en, wanneer u daaraan de voorkeur geeft, netjes op een draaibank gedraaid.[2]

---

[1] *Op.cit.*, deel 1, blz. 409; deel 2, blz. 407.

[2] *La magie au XIXme siècle*, blz. 430-1.

Zo vooruitstrevend is Des Mousseaux, zo vastbesloten zijn tegenstanders alle mogelijke gelegenheid te geven om hun theorie te bewijzen, dat
(377) hij hun de keus geeft bij het experiment hun vrouwen, moeders, dochters en zusters te nemen in plaats van henzelf, 'omdat u', zegt hij, 'heeft opgemerkt dat het zwakkere geslacht bij deze vreselijke beproevingen het sterkste is en daartegen het meest bestand'.

Onnodig op te merken dat Des Mousseaux' uitdaging onbeantwoord bleef.

11

Psychische en fysieke wonderen

> Het is een vreemde gesteldheid van de menselijke geest die het nodig schijnt te maken dat hij zich lang bezighoudt met *misvattingen* vóór hij de *waarheid* durft te naderen. – Magendie

> La vérité que je défends est empreinte sur tous les monuments du passé. Pour comprendre l'histoire, il faut étudier les symboles anciens, les signes sacrés du sacerdoce, et l'art de guerir dans les temps primitifs, art oublié aujourd'hui.[1] – baron Du Potet

> Het is een eeuwige waarheid dat verzamelde feiten die ongeordend zijn, enige orde beginnen te vertonen indien daarover een hypothese wordt gevormd. – Herbert Spencer

En nu moeten we de geschiedenis van de magie doorzoeken om soortgelijke gevallen te vinden aan die welke in het vorige hoofdstuk werden beschreven. Deze ongevoeligheid van het menselijk lichaam voor zware klappen en dit vermogen om weerstand te bieden aan het doorboren met scherpe punten en geweerkogels zijn in alle tijden en landen een goed bekend verschijnsel. Terwijl de wetenschap helemaal geen redelijke verklaring van het mysterie kan geven, schijnt het vraagstuk geen moeilijkheid op te leveren voor mesmeristen, die de eigenschappen van het fluïdum goed hebben bestudeerd. Hij die door enkele strijkbewegingen over een arm of been te maken een plaatselijke verlamming kan teweegbrengen zodat dit geheel ongevoelig wordt voor vuur, messteken en het prikken met naalden, hoeft zich over de verschijnselen van de jansenisten maar weinig te verwonderen. Wat de adepten in de magie betreft, in het bijzonder in Siam en Oost-Indië, deze zijn zelfs zo goed bekend met de eigenschappen van het ākāśa, het mysterieuze levensfluïdum, dat ze de ongevoeligheid van de convulsionnaires niet als een heel bijzonder verschijnsel beschouwen. Het astrale fluïdum kan om iemand heen worden samengeperst, zodat

---

[1] Vertaling: De waarheid die ik verdedig is gegrift op alle monumenten uit het verleden. Om de geschiedenis te begrijpen moet men de symbolen van de oudheid, de heilige tekens van het priesterschap en de geneeskunst in de oudheid, een nu vergeten kunst, bestuderen.

het een elastische schil vormt, die volkomen ondoordringbaar is voor alle fysieke voorwerpen, hoe groot de snelheid ook is waarmee ze zich verplaatsen. Kortom, het weerstandsvermogen van dit fluïdum kan worden gelijkgemaakt aan dat van water of lucht, en dat zelfs overtreffen.

In India, Malabar en enkele plaatsen van Centraal-Afrika zullen de bezweerders elke reiziger vrijelijk toestaan met zijn geweer of revolver op hen te schieten, zonder dat ze zelf het wapen ook maar aanraken of de kogels uitzoeken. In Laings *Travels in the Timmannee, Kooranko and Soolima Countries, in Western Africa* komt een beschrijving voor van een heel merkwaardig tafereel, gegeven door een Engelse reiziger, de eerste blanke die de stam van de Soolima, bij de bronnen van de Dialliba, bezocht. Een troep elitesoldaten schoot op een opperhoofd dat niets had om zich mee te verdedigen behalve bepaalde talismans. Hoewel hun geweren op de juiste manier werden geladen en gericht, kon geen kogel hem treffen. Salverte beschrijft een soortgelijk geval in zijn *Philosophy of Magic*[1]:

(379) In 1568 veroordeelde de Prins van Oranje een Spaanse gevangene in Gulik om te worden doodgeschoten; de soldaten bonden hem aan een boom en schoten, maar hij was onkwetsbaar. Ten slotte trokken ze hem zijn kleren uit om te zien wat voor harnas hij droeg, maar vonden slechts een *amulet*. Toen men hem deze had afgenomen, *viel hij bij het eerste schot dood neer*.

Dit is heel wat anders dan het handige bedrog waartoe Houdin in Algerije zijn toevlucht nam. Hij maakte zelf kogels van talk, maakte ze met roet zwart, en verwisselde ze handig met de echte kogels, die de Arabische sjeiks in hun pistolen meenden te doen. De eenvoudige inlanders, die alleen werkelijke magie kenden die ze van hun voorouders hadden geërfd, en die altijd bestaat in het één of ander dat ze kunnen doen zonder te weten waarom en hoe, dachten, toen ze Houdin, zoals ze dachten, dezelfde resultaten op een meer indrukwekkende wijze zagen bereiken, dat hij een grotere magiër was dan zijzelf. Veel reizigers, onder wie de schrijfster, waren getuige van zulke gevallen van onkwetsbaarheid, waarbij bedrog onmogelijk was. Enkele jaren geleden woonde er in een Afrikaans dorp een Abyssiniër die voor een tovenaar doorging. Op een keer vermaakte een gezelschap Europeanen dat op weg was naar Soedan, zich een paar uur lang door met hun eigen pistolen en geweren op hem te schieten, een voorrecht dat hij hun voor een kleine vergoeding verleende. Niet minder dan vijf schoten werden tegelijkertijd afgevuurd door een Fransman, Langlois genaamd, en de monden van de vuurwapens waren

[1] Engelse ed. (Thomson), Londen, 1846, deel 1, blz. 199vn.

niet meer dan twee meter van de borst van de tovenaar verwijderd. Steeds verscheen de kogel, tegelijk met de vlam, even voor de mond van het geweer, trilde in de lucht, en viel dan, na een korte parabool te hebben beschreven zonder kwaad te doen op de grond. Een Duitser van het gezelschap, die op zoek was naar struisvogelveren, bood de magiër een vijffrank-stuk, als hij hem wilde toestaan zijn geweer af te vuren terwijl de mond zijn lichaam aanraakte. De man weigerde eerst, maar stond het, na zich naar het scheen met iemand onder de grond te hebben onderhouden, ten slotte toe. De Duitser die dit experiment uitvoerde laadde zorgvuldig zijn geweer, drukte na een moment van aarzelen de mond van het wapen tegen het lichaam van de tovenaar, en schoot; de loop barstte tot de kolf toe in stukken, maar de tovenaar bleef ongedeerd.

Dit vermogen tot onkwetsbaarheid kan zowel door levende adepten als door geesten aan mensen worden verleend. In onze tijd hebben verschillende bekende mediums vaak, in tegenwoordigheid van achtenswaardige getuigen, niet alleen gloeiende kolen in hun handen genomen en werkelijk hun gezicht in een vuur gelegd zonder dat een haar werd geschroeid, maar ze hebben zelfs brandende kolen op het hoofd en de handen van toeschouwers gelegd, zoals bij Lord Lindsay en Lord Adair. Het bekende verhaal van het indiaanse opperhoofd dat aan Washington bekende dat hij bij de nederlaag in Braddock zijn geweer 17 keer op korte afstand op hem had afgevuurd zonder hem te kunnen treffen, zal de lezer in dit verband te binnen schieten. In feite hebben veel soldaten geloofd dat het leven van hun grote aanvoerders ‘door tovenarij werd beschermd’; van vorst Emile von (380)
Sayn-Wittgenstein, een generaal in het Russische leger, zegt men dat hij één van dat soort mensen was.

Hetzelfde vermogen dat iemand in staat stelt het astrale fluïdum zo samen te persen dat het een ondoordringbare schil om hem heen vormt, kan worden gebruikt om een straal van het fluïdum, om zo te zeggen, met dodelijke kracht op een gegeven voorwerp te richten. Vele keren is op die duistere manier wraak genomen, en in zulke gevallen zal het onderzoek van de lijkschouwer niets aan het licht brengen dan een plotselinge dood, schijnbaar tengevolge van een hartkwaal, een beroerte of een andere natuurlijke, maar toch niet de werkelijke oorzaak. Veel mensen zijn ervan overtuigd dat bepaalde personen het vermogen van het boze oog bezitten. Het *mal’occhio* of de *jettatura* is een geloof dat overal in Italië en Zuid-Europa voorkomt. Men denkt dat de paus – misschien onbewust – die onaangename gave bezit. Er zijn personen die padden, alleen door ernaar te kijken, kunnen doden en die zelfs mensen kunnen neervellen. Door hun boosaardige begeerte worden kwade krachten geconcentreerd, en de dode-

lijke straal wordt dan uitgezonden, als een kogel uit een geweer.

In 1864 leefde er in Frankrijk, in het departement Var, bij het dorpje Brignoles, een boer, Jacques Pélissier genaamd, die zijn brood verdiende met het doden van vogels, alléén door *wilskracht*. Hierover is verslag gedaan door de bekende dr. d'Alger, op wiens verzoek de uitzonderlijke jager aan verschillende wetenschappers zijn manier van werken toonde. Het verhaal luidt als volgt:

> Op 10 à 15 meter afstand zag ik een alleraardigste kleine weidespreeuw, die ik Jacques aanwees. 'Let goed op hem, meneer', zei hij, 'hij is van mij'. Hij strekte onmiddellijk zijn rechterhand naar de vogel uit, en naderde hem voorzichtig. De spreeuw blijft stilstaan, beweegt zijn mooie kopje op en neer, spreidt zijn vleugels uit, maar kan niet vliegen; ten slotte kan hij geen stap meer verzetten, en laat zich vangen, terwijl hij alleen zwak fladderend zijn vleugels beweegt. Ik onderzoek de vogel; zijn ogen zijn stijf dicht en zijn lijfje is stijf als een lijk, hoewel de hartslagen heel duidelijk waarneembaar zijn; het is een echte cataleptische slaap, en alle verschijnselen wijzen onbetwistbaar op een magnetische werking. Binnen een uur werden op deze manier veertien vogeltjes gevangen; niet één kon aan de kracht van Jacques weerstand bieden, en alle vertoonden dezelfde cataleptische slaap, een slaap die bovendien ophoudt wanneer de jager – van wie deze vogeltjes de onderdanige slaven zijn geworden – dat wil.
>
> Misschien wel honderd keer vroeg ik Jacques om zijn gevangenen leven en beweging terug te geven, ze maar gedeeltelijk te betoveren, zodat ze over de grond konden huppelen, en ze dan weer geheel onder betovering te brengen. Aan al mijn verzoeken werd precies voldaan, en geen enkele keer schoot deze merkwaardige Nimrod tekort, die ten slotte tegen me zei: 'Als u wilt, zal ik de vogels die u aanwijst doden zonder ze aan te raken.' Voor het experiment wees ik er twee aan, en op 20 à 25 meter afstand bracht hij in minder dan 5 minuten tot stand wat hij had beloofd.[1]

(381) Een opmerkelijk aspect van het bovengenoemde geval is dat Jacques alleen volkomen macht had over mussen, roodborstjes, goudvinken en weidespreeuwen; soms kon hij veldleeuweriken betoveren, maar 'ze ontsnappen me vaak', zegt hij.

Ditzelfde vermogen wordt in nog sterkere mate gebruikt door personen die bekendstaan als temmers van wilde dieren. Aan de oevers van de Nijl kunnen sommige leden van de lokale bevolking door magie de krokodillen met een eigenaardig melodieus, zacht gefluit, uit het water laten komen,

[1] *Revue spiritualiste*, Parijs, J. Piérart (red.), deel 4, 1861, blz. 254-7.

en zonder gevaar met ze omgaan, terwijl anderen dat soort macht hebben over de dodelijkste slangen. Reizigers vertellen dat ze de slangenbezweerders omringd zagen door een groot aantal van die reptielen, die ze op hun gemak afmaken.

Bruce, Hasselquist en Lemprière[1] bevestigen dat ze in Egypte, Marokko, Arabië en vooral in de Sennar hebben gezien dat sommige leden van de plaatselijke bevolking niet de minste acht slaan op beten van giftige slangen, en evenmin op steken van schorpioenen. Ze gaan met ze om en spelen met ze, en brengen ze, wanneer ze willen, in een toestand van verdoving. Salverte zegt:

> Tevergeefs verzekeren de Latijnse en Griekse schrijvers ons dat de gave om giftige reptielen te betoveren sinds onheuglijke tijden in bepaalde families erfelijk was, dat de Psylliërs in Afrika diezelfde gave bezaten, en dat de Marsiërs in Italië en de Ophiogenes op Cyprus haar hadden. . . . De sceptici vergeten dat in Italië, zelfs in het begin van de 16de eeuw, mensen die beweerden af te stammen van de familie van de apostel Paulus, evenals de Marsiërs, de beten van slangen konden weerstaan.[2]

Hij vervolgt:

> Alle twijfel op dit punt werd voor altijd weggenomen tijdens de expeditie van de Fransen in Egypte, en het volgende verhaal wordt door duizenden ooggetuigen bevestigd. De Psylliërs, die, zoals Bruce berichtte, dat vermogen zouden bezitten . . . gingen van huis tot huis om allerlei soorten slangen te doden. . . . Een verbazingwekkend instinct trok hen eerst naar de plaats waar de slangen zich verborgen hielden; woest, huilend en schuimbekkend . . . daar grepen zij ze en scheurden ze met hun nagels en tanden in stukken.

'Laten we', zegt Salverte, zelf een onverbeterlijke scepticus, 'het huilen en de woede aan kwakzalverij toeschrijven; maar toch is het instinct dat aan de Psylliër de aanwezigheid van de slangen verried, op een diepere (382)
werkelijkheid gebaseerd.' Op de Antillen ontdekken de negers een slang die ze niet zien, door haar geur.[3]

> Over ditzelfde vermogen dat men vroeger bezat om slangen te jagen en te ontdekken, zelfs op een afstand die zo groot is dat de uitwasemingen voor de afgestompte organen van een Europeaan niet waarneem-

[1] Bruce, *Travels to Discover the Source of the Nile*, deel 10, blz. 402-47; Hasselquist, *Voyage in the Levant*, deel 1, blz. 92-100; Lemprière, *Voyage dans l'Empire de Maroc, etc., en 1790,* blz. 42-3.

[2] Salverte, *The Philosophy of Magic*, deel 1, blz. 348.

[3] Thibault de Chanvalon, *Voyage à la Martinique*, etc.

> baar zouden zijn, wordt in Egypte nog steeds door mensen beschikt die dit van jongs af aan hebben geleerd en die met deze erfelijke gave zouden zijn geboren. Het belangrijke feit, namelijk het vermogen om gevaarlijke dieren alleen door ze aan te raken machteloos te maken, is goed bewezen, en we zullen de aard van dit in de oudheid geroemde en tot in onze tijd bij onontwikkelde mensen bewaard gebleven geheim, misschien nooit beter gaan begrijpen.[1]

Iedereen houdt van muziek. Zacht fluiten, melodieus gezang, of het geluid van een fluit zal in landen waar reptielen voorkomen, deze steeds aantrekken. We zijn herhaaldelijk getuige geweest van dit feit en kunnen het bevestigen. Elke keer dat onze karavaan in Boven-Egypte stilhield, vermaakte een jonge reiziger die dacht dat hij uitstekend fluit speelde, het gezelschap met zijn spel. De kameeldrijvers en andere Arabieren weerhielden hem steevast hiervan, omdat ze verschillende keren werden opgeschrikt door het onverwachte verschijnen van verschillende soorten reptielen die mensen gewoonlijk mijden. Ten slotte ontmoette onze karavaan een gezelschap waaronder zich professionele slangenbezweerders bevonden, en als experiment werd de virtuoos toen uitgenodigd zijn vaardigheid te tonen. Nauwelijks was hij begonnen, of men hoorde een zacht geritsel, en de musicus werd met afschuw vervuld toen hij plotseling een grote slang gevaarlijk dicht bij zijn benen zag verschijnen. De slang kroop langzaam als in trance vooruit, met opgeheven kop en de ogen op hem gevestigd, terwijl ze haar lichaam rustig heen en weer liet gaan, en elke beweging van hem volgde. Toen verscheen er op enige afstand nog één, toen een derde en een vierde, die snel door andere werden gevolgd, tot we ons in een heel exclusief gezelschap bevonden. Verschillende reizigers vluchtten op de rug van hun kamelen, terwijl anderen een toevlucht zochten in de tent die als eetruimte diende. Maar het was loos alarm. De bezweerders, drie in getal, begonnen met hun gezangen en rituelen waardoor de reptielen tot hen werden aangetrokken, en zaten al snel van top tot teen onder deze dieren. Zodra de slangen de mannen naderden, vertoonden ze tekenen van verdoving, en waren al snel in een diepe catalepsie gedompeld. Hun ogen waren half gesloten en glazig, hun koppen hingen naar beneden. Er bleef er maar één over die zich verzette, een groot, glanzend zwart exemplaar met gestippelde huid. Deze *melomaan* van de woestijn bleef gracieus knikken en springen, alsof hij zijn hele leven op zijn staart had gedanst, terwijl hij de maat volgde van de tonen van de fluit. Deze slang liet zich niet verleiden door de 'betovering' van de Arabieren, maar
(383) bleef zich langzaam voortbewegen in de richting van de fluitspeler, die

[1] Salverte, *The Philosophy of Magic*, deel 1, blz. 350-1.

zich ten slotte uit de voeten maakte. De hedendaagse Psylliër nam toen uit zijn tas een halfverdorde plant, waarmee hij steeds in de richting van de slang wuifde. Ze rook sterk naar kruizemunt, en zodra het reptiel de geur ervan opving volgde het de Arabier, en terwijl het nog altijd rechtop op zijn staart stond, naderde het de plant. Enkele seconden later zag men de 'erfvijand' van de mens om de arm van zijn bezweerder gewikkeld, nadat hij op zijn beurt verdoofd was geraakt; alle werden toen, nadat hun koppen waren afgehakt, gezamenlijk in een poel geworpen.

Veel mensen denken dat al dergelijke slangen voor dit doel worden voorbereid en geoefend, en dat ze óf van hun giftanden worden ontdaan óf dat hun bek wordt dichtgenaaid. Ongetwijfeld kunnen er enkele minder geoefende goochelaars zijn die door hun bedrog aanleiding hebben gegeven tot deze opvatting. Maar de *echte* slangenbezweerder heeft zijn reputatie in het Oosten te goed gevestigd om tot zo'n goedkoop bedrog zijn toevlucht te nemen. Op dit punt is er het getuigenis van te veel betrouwbare reizigers, waaronder enkele wetenschappers, om hen van zo'n kwakzalverij te kunnen beschuldigen. Forbes heeft vastgesteld dat de slangen die betoverd zijn om te dansen en om ongevaarlijk te zijn, nog giftig zijn. 'Omdat de muziek te plotseling ophield, of door een andere oorzaak,' zegt hij, 'schoot de slang, die in een kring van mensen uit die streek had gedanst, tussen de toeschouwers, en bracht een jonge vrouw een wond toe in de hals, waarop deze binnen een half uur in een hevige doodstrijd stierf.'[1]

Volgens de verhalen van veel reizigers munten de negerinnen uit Suriname, de obeah-vrouwen, uit in het temmen van zeer grote slangen, die *ammodites* of *papa* worden genoemd; ze laten ze uit de bomen komen, hen volgen en gehoorzamen, alleen door tegen ze te spreken.[2]

In India zagen we een kleine broederschap van fakirs die zich hadden gevestigd rond een meertje, of beter gezegd een diepe poel, waarvan de bodem letterlijk met enorm grote alligators was bedekt. Deze in het water levende monsters kruipen daaruit tevoorschijn en warmen zich op in de zon op een afstand van een paar voet van de fakirs, waarvan sommige onbeweeglijk zitten, verdiept in gebed en contemplatie. Zolang een van deze heilige bedelaars in het gezicht blijft, zijn de krokodillen zo onschuldig als jonge poesjes. Maar we zouden een vreemdeling nooit aanraden om zich alleen binnen enkele meters van die monsters te wagen. De arme Fransman Pradin vond een voortijdig graf in een van die verschrikkelijke

[1] Forbes, *Oriental Memoirs*, Londen, 1813, deel 1, blz. 44; deel 2, blz. 387.

[2] J.G. Stedman, *Narrative of a Five Years Expedition against the Revolted Negroes of Surinam*, deel 3, blz. 64-5.

sauriërs, door de hindoes gewoonlijk *moudela* genoemd.[1] (Dit woord moet zijn *nihang* of *ghariyāl.*)

Wanneer Iamblichus, Herodotus, Plinius of een andere schrijver uit de oudheid ons vertelt over priesters die adders tevoorschijn lieten komen uit het altaar van Isis, of van thaumaturgen die met één blik de wildste dieren
(384) temmen, worden ze als leugenaars en onwetende dwazen beschouwd. Wanneer reizigers uit onze tijd ons vertellen over dezelfde wonderen die in het Oosten worden volbracht, dan worden ze als fanatieke brabbelaars of *onbetrouwbare* schrijvers afgeschilderd.

Maar ondanks alle materialistische scepsis bezit de mens werkelijk zo'n vermogen, zoals uit bovengenoemde voorbeelden blijkt. Wanneer de psychologie en de fysiologie het waardig worden om als wetenschap te worden betiteld, zullen de Europeanen overtuigd worden van de eigenaardige en ontzagwekkende kracht die eigen is aan de menselijke wil en verbeelding, of deze nu bewust of onbewust wordt gebruikt. En toch, hoe gemakkelijk is het ons bewust te zijn van zo'n vermogen *in de geest*, wanneer we slechts denken aan die grootse waarheid in de natuur dat elk atoom, zelfs het onbeduidendste, in beweging wordt gebracht door *de geest*, die in essentie *één* is, want het kleinste deeltje ervan vertegenwoordigt het *geheel*; en dat de stof uiteindelijk slechts de tastbare kopie is van het abstracte denkbeeld. Laten we in dit verband enkele voorbeelden citeren van de majestueuze kracht van zelfs de *onbewuste* wil om overeenkomstig de verbeelding te scheppen, of beter gezegd het vermogen om beelden in het astrale licht waar te nemen.

We hoeven slechts het heel bekende verschijnsel van de *stigmata*, of moedervlekken, in de herinnering te roepen, waarbij gevolgen worden teweeggebracht door de onbewuste werking van de verbeelding van de moeder als gevolg van spanning. Het feit dat de moeder invloed kan uitoefenen op het uiterlijk van haar ongeboren kind, was bij de Ouden zo goed bekend dat het bij rijke Grieken de gewoonte was mooie beelden bij het bed te plaatsen, opdat ze voortdurend een volmaakt model voor ogen zou hebben. De slimme truc waardoor de Hebreeuwse aartsvader Jacob (*Genesis* 30:32ev) gevlekte en gespikkelde kalveren geboren deed worden, is een illustratie van deze wet bij de dieren. Aricante vertelt 'over vier opeenvolgende worpen jonge honden, geboren uit gezonde ouders, en waarvan in iedere worp sommige goed gevormd waren, terwijl de andere de voorpoten misten en een hazenlip hadden'. De boeken van Geoffroy Saint-Hilaire, Burdach en Elam bevatten verslagen van een groot aantal van dat soort gevallen, en in dr. Prosper Lucas' belangrijke boek, *Traité de*

[1] Zie *Edinburgh Review*, deel 80, blz. 428.

l'hérédité naturelle, zijn er vele te vinden. Elam citeert uit Prichard een voorbeeld waarin het kind van een neger en een blanke op verschillende delen van het lichaam zwarte en witte plekken had. Hij voegt met prijzenswaardige oprechtheid eraan toe: 'Er bestaan uitzonderlijke gevallen die bij de huidige stand van de wetenschap niet kunnen worden verklaard.'[1] Het is jammer dat zijn voorbeeld niet op grotere schaal werd nagevolgd. Onder de Ouden geven Empedocles, Aristoteles, Plinius, Hippocrates, Galenus, Marcus Damascenus en anderen ons verslagen die even verbazingwekkend zijn als die van de huidige schrijvers.

In een in 1659 in Londen uitgegeven boek[2] wordt een krachtige redenering gehouden om die van de materialisten te weerleggen, en wel door (385)
de macht aan te tonen die de menselijke geest heeft over de subtiele krachten van de natuur. De schrijver, dr. More, beschouwt de foetus als een plastische substantie, die door de moeder tot een aangename of onaangename gedaante kan worden gevormd, die ze kan laten lijken op een persoon of gedeeltelijk op verschillende personen, en waarop ze het beeld – of beter gezegd het astrografische beeld – afdrukt van een voorwerp dat haar levendig voor de geest staat. Deze gevolgen kunnen gewild of ongewild, bewust of onbewust, zwak of krachtig worden teweeggebracht. Dit hangt af van haar bekendheid of onbekendheid met de diepe geheimen van de natuur. Bij de meeste vrouwen kan het afdrukken van beelden op het embryo meer als toevallig dan als het resultaat van een plan worden beschouwd; en, omdat ieders atmosfeer in het astrale licht bevolkt is met de beelden van zijn of haar naaste familie, is het heel waarschijnlijk dat op de gevoelige oppervlakte van de foetus, die bijna kan worden vergeleken met de met collodium bestreken fotografische plaat, het beeld zal worden afgedrukt van een nauwe verwante of verre voorvader, die de moeder nooit heeft gezien, maar die op een kritiek moment als het ware in het brandpunt van de camera van de natuur verscheen. Dr. Elam zegt:

> Dichtbij me zit een bezoekster uit een verafgelegen werelddeel, waar ze werd geboren en opgevoed. Het portret van een van haar verre vrouwelijke voorouders, vele jaren terug in de vorige eeuw, hangt aan de muur. In elke gelaatstrek is de een de nauwkeurige weergave van de ander, hoewel de één Engeland nooit heeft verlaten, en de ander een Amerikaanse was van geboorte en voor de helft van afkomst.

De invloed van de verbeelding op onze fysieke toestand, zelfs nadat we volwassen zijn geworden, wordt op vele ons allen bekende manieren

[1] C. Elam, *A Physician's Problems*, blz. 25.

[2] *The Immortality of the Soule*, door Henry More, Fellow of Christ's College, Cambridge.

bewezen. In de geneeskunde aarzelt de verstandige arts niet er een grotere genezende of ziekteverwekkende kracht aan toe te schrijven dan aan zijn pillen en drankjes. Hij noemt haar de *geneeskracht van de natuur*, en zijn eerste streven is om het vertrouwen van zijn patiënt zo volledig te winnen dat hij de natuur de ziekte kan laten uitdrijven. Angst veroorzaakt vaak de dood; en verdriet heeft zo'n invloed op de subtiele vloeistoffen van het lichaam dat het niet alleen de innerlijke organen verstoort maar zelfs het haar wit laat worden. Ficino vermeldt het op de foetus afdrukken van afbeeldingen van kersen en verschillende vruchten, kleuren, haren en uitgroeisels, en erkent dat de verbeelding van de moeder deze kan vervormen tot de gelijkenis van een aap, een varken of een hond, of welk dier dan ook. Marcus Damascenus vertelt over een meisje dat geheel met haar was bedekt en, zoals onze hedendaagse Julia Pastrana, een volle baard had; Gulielmus Paradinus schrijft over een kind waarvan de huid en nagels leken op die van een beer; Balduinus Ronsaeus over een kind geboren met halskwabben als van een kalkoen; Pareus over een kind met een hoofd als van een kikker; en Avicenna over kuikens met havikskoppen.[1] In dit laatste geval, dat een volmaakt voorbeeld geeft van het vermogen van dieren om dezelfde verbeeldingskracht uit te oefenen, moet op het embryo een beeld zijn afgedrukt op het moment van de conceptie, toen de hen werkelijk – of in haar verbeelding – een havik zag. Dit is kennelijk zo, want dr.
(386) More, die dit geval op gezag van Avicenna citeert, merkt terecht op dat, omdat het desbetreffende ei op honderd mijl afstand van de hen kan zijn uitgebroed, het op het embryo afgedrukte microscopische beeld van de havik zich met de groei van het kuiken moet hebben vergroot en vervolmaakt, geheel onafhankelijk van enige latere invloed van de hen.

Cornelius Gemma vertelt over een kind dat werd geboren met een voorhoofd dat verwond was en stroomde van het bloed, als gevolg van het feit dat zijn vader zijn moeder bedreigde 'met een getrokken zwaard dat hij op haar voorhoofd richtte'. Sennertius vertelt over een zwangere vrouw die een slager met zijn bijl een varkenskop in tweeën zag hakken, en haar kind toen ter wereld bracht met een gezicht waarvan de bovenkaak, het gehemelte en de bovenlip, zelfs tot aan de neus gespleten waren. In Van Helmonts *Ortus medicinae*[2] wordt verslag gedaan van enkele heel verbazingwekkende gevallen: de vrouw van een kleermaker in Mechelen stond bij haar deur, en zag dat bij een ruzie de hand van een soldaat werd afgehakt, wat zo'n indruk op haar maakte dat daardoor te vroeg barensweeën werden opgewekt, en haar kind met maar één hand werd geboren, terwijl

[1] Vgl. F. Licetus, *De monstris*, Amsterdam, 1668.
[2] De injectus materialibus, §9.

de andere arm bloedde. In 1602 begonnen bij de vrouw van Marcus Devogeler, een koopman uit Antwerpen, die een soldaat zag die zojuist zijn arm had verloren, de weeën, en ze bracht een dochter ter wereld met, evenals in het eerste geval, één afgehakte, bloedende arm. Van Helmont geeft een derde voorbeeld van een andere vrouw die getuige was van het onthoofden van 13 mannen op bevel van de hertog van Alva. De afschuw over het schouwspel was zo overweldigend dat ze

> plotseling barensweeën kreeg, en een volmaakt gevormd kind ter wereld bracht; alleen het hoofd ontbrak, maar de nek was bloederig evenals de lichamen die ze had gezien en waarvan de hoofden waren afgehakt. En wat het wonder nog groter maakte is dat noch de hand, noch de arm noch het hoofd van deze kinderen te vinden was.[1]

Indien het mogelijk zou zijn zich in de natuur zoiets als een wonder voor te stellen, dan zouden de boven beschreven gevallen van het plotselinge verdwijnen van gedeelten van het ongeboren menselijk lichaam zo moeten worden genoemd. We hebben vergeefs bij de meest recente autoriteiten op het gebied van de fysiologie van de mens gezocht naar een toereikende theorie om de minst opmerkelijke afdrukken van beelden op een foetus te verklaren. Het beste wat ze kunnen doen, is gevallen optekenen van wat ze 'spontane afwijkingen van de soort' noemen, en dan hun toevlucht nemen óf tot Proctors 'merkwaardige samenloop van omstandigheden' óf tot de oprechte erkenning dat men het niet weet, zoals men die kan vinden bij schrijvers die niet helemaal tevreden zijn over het geheel van de door de mens bereikte kennis. Magendie erkent dat ondanks het wetenschappelijke onderzoek betrekkelijk weinig over het leven van de foetus bekend is. Op blz. 518 van de Amerikaanse uitgave van zijn *Précis élémentaire de physiologie* geeft hij een voorbeeld van 'een geval waarbij de navelstreng was afgescheurd en de wond geheel tot een litteken was geworden', en vraagt dan 'hoe de bloedsomloop in dit orgaan gaande werd (387)
gehouden'. Op de volgende bladzijde zegt hij: 'Er is op dit moment niets bekend over de manier van spijsvertering van de foetus', en stelt over zijn voeding de volgende vraag: 'Wat kunnen we dan zeggen over de voeding van de foetus? Fysiologische werken bevatten op dit punt slechts *vage gissingen*.' Op blz. 520 staat het volgende: 'Als gevolg van een *onbekende oorzaak* ontwikkelen de verschillende delen van de foetus zich soms op een onnatuurlijke manier.' Geheel in strijd met zijn eerdere erkenningen van de onwetendheid van de wetenschap op alle door ons genoemde punten voegt hij eraan toe:

[1] Dr. H. More, *The Immortality of the Soule*, blz. 393.

> *Er is geen reden te geloven dat de verbeelding van de moeder enige invloed kan hebben op de vorming van deze kinderen met aangeboren afwijkingen*; bovendien worden dit soort voortbrengselen dagelijks waargenomen bij nakomelingen van andere dieren en zelfs bij planten.

Wat een volmaakt voorbeeld van de werkwijze van wetenschappers! Zodra ze buiten de kring van hun waargenomen feiten komen, schijnt hun oordeel volkomen verwrongen te raken. Hun conclusies op basis van hun eigen onderzoek zijn vaak van een veel lager gehalte dan die welke worden getrokken door anderen die de feiten uit de tweede hand moeten vernemen.

Wetenschappelijke literatuur geeft voortdurend voorbeelden van deze waarheid, en als we de redeneringen van materialistische onderzoekers over paranormale verschijnselen beschouwen, dan is de regel opvallend duidelijk. Zij die *zielenblind* zijn, zijn met hun gestel niet in staat psychische oorzaken te onderscheiden van stoffelijke gevolgen, zoals kleurenblinden geen rood van zwart kunnen onderscheiden.

Elam, die helemaal geen spiritist is, en zelfs een tegenstander van hun ideeën, geeft de opvatting van eerlijke wetenschappers als volgt weer: 'het is beslist onverklaarbaar hoe stof en geest op elkaar kunnen inwerken; allen erkennen dat het een onoplosbaar mysterie is, en waarschijnlijk altijd zal blijven'.[1]

Het grote Engelse gezaghebbende werk over misvormingen is *The Science and Practice of Medicine* door dr. Wm. Aitken in Edinburg, hoogleraar pathologie aan de Army Medical School; de Amerikaanse uitgave daarvan, verzorgd door prof. dr. Meredith Clymer van de University of Pennsylvania, heeft in de Verenigde Staten een even grote invloed. Op blz. 233 van deel 1 wordt het onderwerp uitvoerig behandeld. De schrijver zegt daarin het volgende:

> Het bijgeloof, de dwaze denkbeelden en de vreemde oorzaken waaraan het voorkomen van zulke misvormingen wordt toegeschreven, zijn nu snel aan het verdwijnen als gevolg van de heldere uiteenzettingen van die beroemde anatomen die een speciale studie hebben gemaakt van de ontwikkeling en de groei van het ei. Het is voldoende hier de namen J. Muller, Rathke, Bischoff, Saint-Hilaire, Burdach, Allen Thomson, G. en W. Vrolik, Wolff, Meckel, Simpson, Rokitansky en Von Ammon te vermelden, als bewijs dat de waarheden van de wetenschap na verloop van tijd de nevels van onwetendheid en bijgeloof zullen uiteenjagen.

(388) Uit de zelfingenomen toon die door deze eminente schrijver wordt aangeslagen, zou men gaan denken dat we in het bezit waren zoal niet van de

[1] Charles Elam, *Op.cit.*, blz. 238.

middelen om dit ingewikkelde probleem gemakkelijk op te lossen, dan toch ten minste van een aanwijzing om ons te leiden door de doolhof van onze moeilijkheden. Maar in 1872 zien we dat hij, na gebruik te hebben gemaakt van al het werk en de vindingrijkheid van bovengenoemde beroemde pathologen, eenzelfde bekentenis van onwetendheid aflegt als die van Magendie in 1838. Hij zegt:

> Niettemin is de oorsprong van de misvormingen nog steeds in grote geheimzinnigheid gehuld; bij het vaststellen van de oorsprong ervan spelen twee vragen een rol, namelijk: 1. Zijn ze ontstaan als gevolg van een oorspronkelijke misvorming van de kiem? 2. Of zijn ze ontstaan uit latere misvormingen van het embryo als gevolg van oorzaken die op de ontwikkeling ervan inwerkten? Wat de eerste vraag betreft: men denkt dat de kiem oorspronkelijk misvormd of gebrekkig kan zijn als gevolg van *een invloed die of in de vrouw of in de man zijn oorzaak heeft*, zoals bij herhaalde voortbrenging van dezelfde soort misvorming door dezelfde ouders, en waarbij misvormingen van elk van de ouders kunnen worden overgeërfd.

Omdat de pathologen niet over een eigen filosofie beschikken om de beschadigingen te verklaren, nemen ze – trouw aan hun beroepsinstinct – hun toevlucht tot ontkennen.

> Er zijn geen duidelijke bewijzen dat gedachtebeelden die zwangere vrouwen zijn ingeprent zo'n misvorming kunnen teweegbrengen. Moedervlekken, vlekken op de huid die worden toegeschreven aan aangetaste vliezen van de eicel. . . . Een algemeen erkende oorzaak van misvorming bestaat in de belemmerde ontwikkeling van de foetus, *waarvan de oorzaak niet altijd duidelijk is, maar grotendeels verborgen is. . . . De overgangsvormen van de menselijke foetus kunnen worden vergeleken met de blijvende vormen van vele lagere dieren.*

Kan de geleerde professor verklaren waarom? '*Vandaar dat misvormingen die voortvloeien uit het stilstaan van de ontwikkeling, vaak een dierlijk uiterlijk krijgen*.'

Volkomen juist; maar waarom verklaren de pathologen ons niet waarom dit zo is? Iedere anatoom die 'een speciale studie heeft gemaakt' van de ontwikkeling en de groei van het embryo en de foetus, kan zonder veel hersenwerk meedelen wat dagelijkse ervaring en het getuigenis van zijn eigen ogen hem laten zien, namelijk dat het menselijk embryo tot een bepaalde periode een reproductie is van een jong kikvorsachtig dier in het stadium dat volgt op het kikkerdril – een kikkervisje. Maar geen enkele fysioloog of anatoom schijnt op het idee te zijn gekomen om op de ontwik-

keling van de mens – vanaf zijn eerste fysieke verschijnen als kiem tot zijn uiteindelijke vorming en geboorte – de pythagorische esoterische leer van de metempsychose toe te passen, die door de critici zo verkeerd wordt uitgelegd. De betekenis van het kabbalistische axioma: 'een steen wordt een plant, een plant een dier, een dier een mens, enz.', werd al elders gegeven in verband met de spirituele en fysieke evolutie van de mens op deze aarde. We zullen er nu een paar woorden aan toevoegen om de zaak duidelijker te maken.

Wat is de oorspronkelijke vorm van de toekomstige mens? Een zaadje,
(389) een stofdeeltje, zeggen sommige fysiologen; een molecule, een ei van het ei, zeggen anderen. Indien het kon worden geanalyseerd – met de spectroscoop of op een andere manier – waaruit moeten we dan verwachten dat het is samengesteld? Naar analogie redenerend, zouden we zeggen: uit een kern van anorganische stof, vanuit de circulatie afgezet op het kiempunt, en verbonden met een neerslag van organische stof. Met andere woorden, deze uiterst kleine kern van de toekomstige mens is samengesteld uit dezelfde elementen als een steen – uit dezelfde elementen als de aarde, die de mens bestemd is te bewonen. Mozes heeft volgens de kabbalisten gezegd dat er aarde en water nodig zijn om een levend wezen te maken, en zo zou men kunnen zeggen dat de mens het eerst als een steen verscheen.

Na verloop van drie of vier weken heeft het ei het uiterlijk van een plant aangenomen; het ene uiteinde is bolvormig geworden en het andere spits toelopend als een wortel. Bij het ontleden blijkt het evenals een ui te zijn samengesteld uit heel tere laagjes of vliezen, waarin zich een vloeistof bevindt. De laagjes naderen elkaar aan het ondereinde en het embryo hangt aan de wortel van de navelstreng, vrijwel zoals een vrucht aan een tak. De steen is nu door 'metempsychose' veranderd in een plant. Dan begint het embryonale wezen zijn ledematen van binnen naar buiten uit te steken en ontwikkelt het zijn gelaatstrekken. De ogen worden zichtbaar als twee zwarte stippen; de oren, de neus en de mond vormen indeukingen als de punten van een ananas, voordat ze beginnen uit te steken. Het embryo ontwikkelt zich tot een op een dier lijkende foetus – in de vorm van een kikkervisje – en leeft en groeit in het water als een amfibisch reptiel. Zijn monade is nog niet menselijk of onsterfelijk geworden, want de kabbalisten delen ons mee dat dit pas in het 'vierde uur' gebeurt. Eén voor één neemt de foetus de kenmerken van de mens aan; het eerste zuchtje van de onsterfelijke adem gaat door zijn wezen; hij beweegt; de natuur opent voor hem de weg, laat hem in de wereld binnengaan, en de goddelijke essentie vestigt zich in het kinderlichaam, dat ze tot het moment van de fysieke dood, wanneer de mens een geest wordt, zal bewonen.

Dit mysterieuze vormingsproces van negen maanden wordt door de kabbalisten de voltooiing van de 'individuele cyclus van evolutie' genoemd. Zoals de foetus zich in het vruchtwater in de baarmoeder ontwikkelt, zo ontkiemen de werelden in de universele ether, of het astrale fluidum, in de schoot van het heelal. Deze kosmische kinderen zijn evenals hun dwergbewoners eerst kernen; dan eitjes; dan worden ze geleidelijk rijp, worden op hun beurt moeders en ontwikkelen minerale, plantaardige, dierlijke en menselijke vormen. Van het middelpunt tot de omtrek, van het onwaarneembare blaasje tot de verst denkbare grenzen van de kosmos, volgen deze verheven denkers, de kabbalisten, cyclus na cyclus die in elkaar overgaan en die een eindeloze reeks vormen en daarvan deel uitmaken. Het embryo evolueert in zijn prenatale sfeer, het individu in zijn gezin, het gezin in de staat, de staat in de mensheid, de aarde in ons stelsel, dat stelsel in zijn centrale heelal, het heelal in de kosmos, en de kosmos in de eerste oorzaak – het grenzeloze en oneindige. Zo luidt hun filosofie van de evolutie: (390)

> Alle zijn slechts delen van één ontzagwekkend geheel,
> Waarvan het lichaam de natuur is, en God de ziel.[1]
>
> Talloze werelden
> Liggen als kinderen in deze schoot.

Terwijl de fysiologen het unaniem erover eens zijn dat fysieke oorzaken, zoals klappen, ongelukken en het eten van voedsel van slechte kwaliteit door de moeder, de foetus op een manier beïnvloeden waardoor zijn leven in gevaar wordt gebracht, en terwijl ze ook toegeven dat morele oorzaken, zoals angst, plotselinge schrik, hevige droefheid of zelfs uitzinnige vreugde, de groei van de foetus kunnen vertragen of hem zelfs doden, zijn velen van hen het eens met de uitspraak van Magendie: 'er is geen reden te geloven dat de verbeelding van de moeder enige invloed kan hebben op de vorming van kinderen met aangeboren afwijkingen', en dat alléén omdat 'dit soort voortbrengselen dagelijks wordt waargenomen bij nakomelingen van andere dieren en zelfs bij planten'.

In deze mening wordt hij gesteund door de voornaamste teratologen in onze tijd. Hoewel Geoffroy Saint-Hilaire deze naam aan die nieuwe wetenschap gaf, zijn de feiten ervan gebaseerd op de grondige experimenten van Bichat, die in 1802 als grondlegger van de analytische en filosofische anatomie werd erkend. Een van de belangrijkste bijdragen tot deze literatuur is de monografie van dr. G.J. Fisher, uit Sing Sing, NY, getiteld *Diploteratology: an Essay on Compound Human Monsters*. Deze schrijver rang-

[1] Pope, *Essay on Man*, 1:267.

schikt de foetussen met aangeboren afwijkingen in geslachten en soorten, en voorziet de beschrijvingen van beschouwingen over hun bijzonderheden. In navolging van Saint-Hilaire verdeelt hij de geschiedenis van het onderwerp in een mythisch, een positief en een wetenschappelijk tijdperk.

Voor ons doel is het voldoende te zeggen dat volgens de huidige stand van de wetenschap twee punten als vaststaand worden beschouwd: 1. dat de geestestoestand van de moeder geen invloed heeft op het voortbrengen van kinderen met aangeboren afwijkingen; 2. dat de meeste soorten aangeboren afwijkingen kunnen worden verklaard volgens de theorie van het *stilstaan* en *vertragen* van de ontwikkeling. Fisher zegt:

> Door zorgvuldige studie van de wetten van de ontwikkeling, en van de volgorde waarin de verschillende organen in het embryo zich ontwikkelen, heeft men ontdekt dat kinderen met aangeboren afwijkingen als gevolg van een gebrek of stilstand in de ontwikkeling, tot op zekere hoogte onontwikkelde embryo's zijn. De abnormale organen geven eenvoudig de primitieve toestand van hun vorming weer, zoals die bestond in een vroeg stadium van embryonaal of foetaal leven.[1]

Gezien de duidelijk chaotische toestand waarin de fysiologie zich nu
(391) bevindt lijkt het enigszins stoutmoedig voor een teratoloog, hoe belangrijk de resultaten die hij op anatomisch, histologisch of embryologisch gebied heeft bereikt misschien ook zijn, om zo'n gevaarlijk standpunt in te nemen door te beweren dat de moeder geen invloed op haar kinderen heeft. Terwijl de microscopen van Haller en Prolik, Dareste en Laraboulet ons veel interessante feiten hebben onthuld over enkelvoudige of dubbele primitieve kenmerken op het dooierzakje, schijnt er door de moderne wetenschap met betrekking tot de embryologie nog veel meer onontdekt te zijn. Indien we al aannemen dat kinderen met aangeboren afwijkingen het gevolg zijn van een stilstand in de ontwikkeling – ja, indien we verder gaan en erkennen dat de toekomst van de foetus van tevoren uit de kenmerken van het dooierzakje kan worden opgemaakt – wat doen de teratologen dan als we de *daaraan voorafgaande* psychische oorzaak van beide willen weten? Dr. Fisher heeft misschien enkele honderden gevallen zorgvuldig bestudeerd, en voelt zich misschien gerechtigd een nieuwe classificatie van hun geslachten en soorten samen te stellen, maar feiten zijn feiten, en het schijnt dat er buiten het terrein van zijn waarneming, zelfs wanneer we slechts naar onze eigen persoonlijke ervaring oordelen, in verschillende landen overvloedige bewijzen te vinden zijn dat hevige emoties van de moeder zich vaak weerspiegelen in tastbare, zichtbare en blijvende mis-

[1] *Transactions of the Medical Society of N.Y.*, 1865, blz. 249.

vormingen van het kind. Bovendien schijnen deze gevallen dr. Fishers bewering dat aangeboren afwijkingen voortkomen uit oorzaken die kunnen worden gevonden in 'de eerste stadia van embryonaal of foetaal leven', te weerspreken. Eén geval was dat van een rechter van het keizerlijke gerechtshof in Saratov in Rusland, die altijd een verband droeg om het teken van een muis aan de linkerkant van zijn gezicht te bedekken. Het was een goed gevormde muis, waarvan het lichaam in hoog reliëf op de wang was afgebeeld; de staart liep naar boven over de slaap, en verloor zich in zijn haar. Het lichaam zag er glanzig, grijs en heel natuurlijk uit. Volgens zijn eigen zeggen had zijn moeder een onoverkomelijke afkeer van muizen, en werd haar bevalling vroegtijdig teweeggebracht, omdat ze een muis uit haar naaidoos zag springen.

In een ander geval, waarvan de schrijfster getuige was, zag een zwangere vrouw, twee of drie weken vóór haar bevalling, een schaal frambozen, en kreeg een onbedwingbaar verlangen om ervan te eten, maar dit werd haar geweigerd. Opgewonden greep ze op enigszins theatrale wijze met haar rechterhand naar haar nek, en riep uit dat zij ze *moest* hebben. Het kind dat drie weken later voor onze ogen werd geboren, had een duidelijk afgetekende framboos op de rechterkant van zijn nek; en tot op de dag van vandaag wordt zijn geboorteteken, wanneer die vrucht rijp wordt, diep karmozijnrood, terwijl het tijdens de winter heel bleek is.

Gevallen als deze, waarmee veel moeders, hetzij uit eigen ervaring of door die van kennissen, bekend zijn, zijn overtuigend, ondanks de theorieën van alle teratologen in Europa en Amerika. Uit het feit dat bij dieren en planten wordt waargenomen dat zij, evengoed als mensen, misvormingen van hun soort voortbrengen, concluderen Magendie en zijn school dat soortgelijke menselijke misvormingen helemaal niet het gevolg zijn van (392)
de verbeelding van de moeder, *omdat dit bij eerstgenoemde niet het geval is*. Indien fysieke oorzaken in de lagere natuurrijken fysieke gevolgen teweegbrengen, dan volgt daaruit dat dezelfde regel ook voor ons moet gelden.

Maar prof. Armor van het Long Island Medical College heeft tijdens een onlangs in de Detroit Academy of Medicine gehouden discussie een geheel eigen theorie naar voren gebracht. Tegenover de orthodoxe opvattingen die dr. Fisher verkondigt, stelt prof. Armor dat misvormingen het gevolg kunnen zijn van twee oorzaken: 1. een afwijking of abnormale toestand in de geslachtscellen waaruit de foetus wordt ontwikkeld, of 2. ziekelijke invloeden die op de *foetus in de baarmoeder* inwerken. Hij beweert dat de geslachtscellen in hun samenstelling alle weefsels en de hele structuur en vorm vertegenwoordigen, en dat *verworven* eigenaardigheden van

structuur op zo'n manier kunnen worden overgedragen dat de geslachtscellen geen gezonde en even goed ontwikkelde nakomelingen kunnen voortbrengen. Aan de andere kant kunnen de geslachtscellen op zichzelf uitstekend zijn, maar wanneer de nakomelingen gedurende de zwangerschap aan ziekelijke invloeden zijn blootgesteld, zullen ze noodzakelijkerwijs afwijkingen vertonen.

Om consistent te zijn, moet deze theorie een verklaring geven van diploteratologische gevallen (misvormde kinderen met dubbele hoofden of ledematen), wat moeilijk schijnt te zijn. We kunnen misschien erkennen dat het hoofd van het embryo in gebrekkige geslachtscellen misschien niet is vertegenwoordigd, of dat een ander deel van het lichaam onvolkomen is; maar het lijkt nauwelijks denkbaar dat er twee, drie of meer vertegenwoordigers van een enkel lid zouden zijn. Ook schijnt het dat, wanneer de geslachtscellen erfelijk besmet zijn, *alle* daaruit voortkomende nakomelingen in dezelfde mate misvormd moeten zijn, terwijl het een feit is dat de moeder in veel gevallen aan een aantal gezonde kinderen het leven heeft geschonken, voordat het kind met aangeboren afwijkingen verschijnt, terwijl toch allen de nakomelingen van dezelfde vader zijn. Dr. Fisher haalt veel van dit soort gevallen aan; o.a. citeert hij het geval van Catherine Corcoran[1], een

> heel gezonde vrouw, 30 jaar oud, die, vóór ze het leven schonk aan dit kind met aangeboren afwijkingen, vijf goed gevormde kinderen ter wereld had gebracht, waaronder geen enkele tweeling . . . Het had aan beide uiteinden een hoofd, twee borsten, volledige armen, twee buik- en bekkenholten die van boven tot onder aan elkaar vastzaten, vier benen, twee aan elke kant op de plaats waar de twee aan elkaar verbonden waren.

Sommige delen van het lichaam waren echter niet dubbel, zodat hier niet kan worden beweerd dat het een geval betreft van het samengroeien van tweelingen.

Een ander voorbeeld is dat van Maria Teresa Parodi.[2] Deze vrouw, die eerder aan acht goedgevormde kinderen het leven had geschonken, is bevallen van een meisje waarvan alleen het bovenste deel dubbel is. De
(393) voorbeelden waarbij de kinderen *vóór* en *na* de geboorte van een kind met aangeboren afwijkingen volkomen gezond waren, zijn talrijk; en indien anderzijds het feit dat afwijkingen even algemeen voorkomen bij dieren als bij mensen, een algemeen aanvaard argument is tegen de volksovertuiging dat die misvormingen te danken zijn aan de verbeelding van de

[1] *Dublin Quarterly Journal of Medical Science*, deel 15, 1853, blz. 263.

[2] E.R.A. Serres, *Recherches d'anatomie transcendante et pathologique, etc.*, Parijs, 1832.

moeder, en indien ook dat andere feit (dat er geen verschil bestaat tussen de eicel van een zoogdier en van een mens) wordt erkend, wat blijft er dan over van prof. Armors theorie? In dat geval is een voorbeeld van een misvorming van een dier even goed als dat van een mens met aangeboren afwijkingen; en nu lezen we in dr. Samuel L. Mitchells artikel 'On two-headed serpents':

> Een wijfjesslang werd gedood, tegelijk met haar hele gebroed jongen, 120 in getal, waarvan er *drie misvormd waren*. Eén had twee afzonderlijke hoofden, één een dubbel hoofd en slechts drie ogen, en één een dubbele schedel met daarin drie ogen en één enkele onderkaak; deze laatste had twee lichamen.[1]

De *geslachtscellen* waaruit deze *drie monsters* ontstonden, waren toch beslist volkomen identiek aan die waaruit de andere 117 voortkwamen? Armors theorie is dus even onvolmaakt als alle andere.

De moeilijkheid komt voort uit de gebrekkige manier van redeneren die gewoonlijk wordt gevolgd – *inductie*; een methode die beweert door middel van *experimenten* en waarneming alle feiten *binnen* haar bereik te verzamelen, maar die in feite experimenten verzamelt en analyseert, en daaruit conclusies trekt; en omdat volgens de schrijver van *Philosophical Inquiry* 'deze conclusie niet kan worden doorgetrokken buiten dat wat door de experimenten wordt gerechtvaardigd, is inductie een instrument van bewijskracht en *beperking*'. Hoewel deze beperking bij elk wetenschappelijk onderzoek een rol speelt, wordt ze zelden erkend en worden er voor ons hypothesen opgesteld alsof de onderzoekers tot de conclusie waren gekomen dat het wiskundig bewezen stellingen waren, terwijl het op zijn hoogst eenvoudig benaderingen zijn.

Voor een onderzoeker van de occulte filosofie die op grond van deze voortdurende beperkingen op zijn beurt de inductieve methode verwerpt, en de platonische indeling van de oorzaken – namelijk de directe, de formele, de materiële en de uiteindelijke oorzaak – evenals de eleatische methode om elke gegeven stelling te onderzoeken volledig aanvaardt, is het niet anders dan natuurlijk om op basis van het volgende standpunt van de neoplatonische school te redeneren: het onderwerp is wat men denkt dat het is, of niet. Daarom vragen we ons af: bevat de universele ether, bij de kabbalisten bekend als het 'astrale licht', elektriciteit en magnetisme, of niet? Het antwoord moet bevestigend luiden, want de 'exacte wetenschap' zelf leert ons dat er, omdat de lucht en de aarde geheel doortrokken zijn van deze twee in elkaar om te zetten krachten, een voortdurende uitwisse-

[1] *Silliman's Journal of Science and Art*, deel 10, blz. 48.

ling van elektriciteit en magnetisme tussen hen plaatsheeft. Nu deze vraag
(394) is opgelost, moeten we onderzoeken *wat er gebeurt*: ten eerste, met *haar* met betrekking tot *zichzelf*; ten tweede, met *haar* met betrekking tot *alle andere* dingen; ten derde met *alle andere dingen* met betrekking tot *haar*; ten vierde, met *alle andere dingen* met betrekking tot *henzelf*.

ANTWOORDEN: 1. Met betrekking tot *zichzelf*: dat inherente eigenschappen van elektriciteit die vroeger latent waren, onder gunstige omstandigheden actief worden, en dat de subtiele allesdoordringende kracht het ene moment de vorm van magnetische kracht aanneemt, en het andere moment die van elektrische kracht.

2. Met betrekking tot alle andere dingen: door alle andere dingen waarmee ze affiniteit heeft, wordt ze aangetrokken, door alle andere afgestoten.

3. Met alle andere dingen met betrekking tot haar: steeds wanneer ze in aanraking komen met elektriciteit, worden ze erdoor beïnvloed, evenredig met hun geleidingsvermogen.

4. Met alle andere dingen met betrekking tot henzelf: dat hun moleculen door de van de elektrische kracht ontvangen impuls, en evenredig met de intensiteit daarvan, hun onderlinge betrekkingen veranderen; dat ze óf worden uiteengerukt, zodat het – organische of anorganische – voorwerp dat ze vormden, wordt vernietigd, óf dat ze, wanneer hun evenwicht was verstoord, weer in evenwicht worden gebracht (zoals bij ziekte); óf de verstoring is slechts oppervlakkig, en op het voorwerp wordt het beeld van een ander voorwerp afgedrukt dat het fluïdum had ontmoet vóór het hen bereikte.

Laten we bovenstaande stellingen op het besproken geval toepassen: Er bestaan verschillende erkende wetenschappelijke beginselen, bijvoorbeeld dat een zwangere vrouw fysiek en mentaal heel vatbaar is voor indrukken. De fysiologie leert ons dat haar verstandelijke vermogens verzwakt zijn, en dat ze in buitengewone mate wordt beïnvloed door de meest onbetekenende gebeurtenissen. Haar poriën staan open, ze scheidt door haar huid een eigenaardig zweet af; ze schijnt in een toestand te verkeren waarin ze ontvankelijk is voor alle invloeden van de natuur. Reichenbachs leerlingen bevestigen dat haar *odische* toestand bijzonder krachtig is. Du Potet waarschuwt ervoor haar niet onvoorzichtig te hypnotiseren, uit angst haar nakomelingen te beïnvloeden. Haar ziekten worden op hen overgebracht, en vaak nemen ze deze geheel over; haar pijn en genoegens reageren op hun temperament en op hun gezondheid; spreekwoordelijk hebben grote figuren grote moeders, en omgekeerd. '*Het is waar dat haar verbeelding invloed uitoefent op de foetus*', erkent Magendie, en daarbij spreekt hij tegen wat hij elders heeft gezegd, en hij voegt eraan toe dat 'plotselinge schrik de dood

van de foetus kan veroorzaken, *of de groei ervan kan vertragen*'.[1]

Bij een jongen die door blikseminslag was gedood, waarover de Amerikaanse kranten onlangs berichtten, werd, toen het lichaam werd ontkleed, op zijn borst afgedrukt een getrouwe afbeelding gevonden van een bij het raam staande boom, waarnaar hij op het moment van het ongeluk (395) keek, en die eveneens door de bliksem was geveld. Deze elektrische fotografie, die door blinde krachten van de natuur was teweeggebracht, biedt een analogie, waardoor we kunnen begrijpen hoe de gedachtebeelden van de moeder op een ongeboren kind worden overgebracht. Haar *poriën* zijn geopend; ze zendt een *odische* emanatie uit, die slechts een andere vorm is van het *ākāśa*, de elektriciteit of het levensbeginsel, dat volgens Reichenbach hypnotische slaap teweegbrengt, en dus *magnetisme* is. Magnetische stromen zetten zich bij het verlaten van het lichaam om in elektriciteit. Wanneer een voorwerp een krachtige indruk maakt op het bewustzijn van de moeder, wordt het beeld daarvan onmiddellijk geprojecteerd op het astrale licht of de universele ether, die, zoals Jevons en Babbage en ook de schrijvers van *The Unseen Universe* ons meedelen, de bewaarplaats is van de *spirituele* beelden van alle vormen, en zelfs van menselijke gedachten. Haar magnetische emanaties trekken de neergaande stroom die het beeld reeds in zich draagt, aan, en verenigen zich ermee. Deze kaatst terug, en drukt zich met een meer of minder heftige weerslag af op de foetus, geheel volgens de regel van de fysiologie, die laat zien dat alle gevoelens van de moeder invloed hebben op het kind. Is deze kabbalistische theorie meer hypothetisch of onbegrijpelijk dan de teratologische leer die wordt onderwezen door de leerlingen van Geoffroy Saint-Hilaire? De leer, waarover Magendie zo terecht opmerkt dat 'men haar om haar *vaagheid* en duisterheid handig en gemakkelijk vindt', en die 'op niets minder aanspraak maakt dan op het scheppen van een nieuwe wetenschap, waarvan de theorie berust op bepaalde niet erg begrijpelijke wetten, zoals die van het tot stilstand brengen of vertragen van de ontwikkeling, die van de *vergelijkbare* of *excentrieke* positie, in het bijzonder de *grote wet*, zoals ze wordt genoemd, van *het zelf voor het zelf*'.[2]

Éliphas Lévi, die op bepaalde punten ongetwijfeld een van de beste autoriteiten onder de kabbalisten is, zegt:

> Zwangere vrouwen worden meer dan anderen beïnvloed door het astrale licht, dat helpt bij het vormen van hun kind en aan hen voortdurend de herinneringen voorhoudt van de vormen waarmee het is gevuld. Zo halen zeer deugdzame vrouwen door twijfelachtige gelijkenissen

[1] *Précis élémentaire de physiologie*, blz. 520.
[2] *Op.cit.*, blz. 521.

> zich soms de woede op de hals van waarnemers. Ze drukken vaak op de vrucht van hun huwelijk een beeld af dat hen in een droom heeft getroffen, en zó worden dezelfde gelaatsuitdrukkingen van eeuw tot eeuw in stand gehouden.
>
> Het kabbalistische gebruik van het pentagram kan dus de gelaatstrekken van ongeboren kinderen bepalen, en een ingewijde vrouw zou haar zoon de gelaatstrekken van Nereus of Achilles, of ook die van Lodewijk XV of Napoleon, kunnen geven.[1]

Indien hierdoor een andere theorie zou worden bevestigd dan die van dr. Fisher, zou hij de laatste moeten zijn om zich te beklagen, want hijzelf
(396) legt de bekentenis af, die door zijn eigen voorbeeld wordt bevestigd:

> Een van de grootste belemmeringen voor de vooruitgang van de wetenschap . . . is altijd *het zich blind onderwerpen aan gezag* geweest. . . . Het denken losmaken van de invloed van louter gezag, opdat het ruimte heeft voor het onderzoeken van feiten en wetten die in de natuur bestaan en werken, is de verheven voorwaarde die noodzakelijk is voor wetenschappelijke ontdekkingen en voortdurende vooruitgang.[2]

Indien de verbeelding van de moeder de groei van de foetus kan belemmeren of zijn leven kan vernietigen, waarom kan deze dan niet zijn fysieke uiterlijk beïnvloeden? Enkele artsen hebben hun leven en vermogen eraan besteed om de oorzaak van deze misvormingen te achterhalen, maar zijn enkel tot de overtuiging gekomen dat deze slechts ‘een samenloop van omstandigheden’ zijn. Het zou ook heel onfilosofisch zijn om te zeggen dat dieren geen verbeeldingskracht bezitten, en terwijl het als het toppunt van metafysische bespiegeling kan worden beschouwd om zelfs maar de gedachte te opperen dat leden van het plantenrijk – bijvoorbeeld de *mimosa’s* en de groep vleesetende planten – instinct en zelfs een eigen rudimentaire verbeeldingskracht bezitten, heeft dit denkbeeld toch voorstanders. Indien grote natuurkundigen zoals Tyndall worden gedwongen te bekennen dat ze zelfs bij de met verstand en spraak begiftigde mens niet in staat zijn de kloof tussen geest en stof te overbruggen, en de vermogens van de verbeelding te omschrijven, hoeveel groter moet dan het mysterie zijn van wat er plaatsvindt in de hersenen van een dier dat niet kan spreken?

Wat is verbeeldingskracht? *Psychologen zeggen ons dat het het vormende of scheppende vermogen van de ziel is*, maar materialisten verwarren het met fantasie. Het essentiële verschil tussen de twee werd door Wordsworth in zijn voorwoord tot zijn *Lyrical Ballads* echter zo duidelijk aangegeven dat het onverdedigbaar is om die woorden nog langer te ver-

[1] *Dogme et rituel de la haute magie*, deel 1, hfst. 5.

[2] *Transactions of the Medical Society of N.Y.*, 1865, blz. 246.

wisselen. Pythagoras beweerde dat verbeeldingskracht de herinnering is aan vroegere spirituele, verstandelijke en fysieke toestanden, terwijl fantasie de wanordelijke voortbrengselen zijn van het stoffelijke brein.

Vanuit welk gezichtspunt we de stof ook beschouwen en onderzoeken, de eeuwenoude filosofische gedachte dat ze werd bezield en bevrucht door de eeuwige idee, of verbeelding – het abstract schetsen en voorbereiden van het model voor de concrete vorm – is onontkoombaar. Indien we deze leer verwerpen, wordt de theorie van een kosmos die zich geleidelijk uit zijn chaotische wanorde ontwikkelt, een dwaasheid; want het is heel onfilosofisch om te denken dat inerte stof, die alleen door blinde kracht wordt gedreven, en niet door verstand wordt geleid, zich uit zichzelf zou vormen tot een heelal van zo'n bewonderenswaardige harmonie. Indien de ziel van de mens werkelijk voortkomt uit de essentie van deze universele ziel, een oneindig klein fragment van dit eerste scheppende beginsel, dan moet ze noodzakelijkerwijs in zekere mate deelhebben aan alle eigenschappen van de demiurgische macht. Zoals de schepper de chaotische massa van passieve dode stof uiteenjoeg en tot een vorm kneedde, evenzo zou de mens, (397)
indien hij zijn krachten kende, tot op zekere hoogte hetzelfde kunnen doen. Zoals Phidias de losse stukjes klei verzamelde en met water bevochtigde, en zo een plastische vorm kon geven aan het door zijn scheppend vermogen opgeroepen verheven denkbeeld, evenzo kan een moeder die haar kracht kent, het toekomstige kind modelleren in elke door haar gewenste vorm. De beeldhouwer die zijn vermogens niet kent, brengt slechts een onbezield, hoewel verrukkelijk beeld van inerte stof voort, terwijl de ziel van de moeder, krachtig beïnvloed door haar verbeelding, in het astrale licht blindelings een beeld projecteert van het voorwerp dat zich op haar heeft afgedrukt, en dit wordt door weerslag op de foetus afgedrukt. De wetenschap zegt ons dat de wet van de zwaartekracht ons verzekert dat elke verplaatsing die in het binnenste van de aarde plaatsvindt, overal in het universum zal worden gevoeld, 'en we kunnen ons zelfs voorstellen dat datzelfde geldt voor de moleculaire bewegingen die met het denken samengaan'.[1] Over het overbrengen van energie – overal in de universele ether of het astrale licht – zegt diezelfde autoriteit: 'Voortdurend worden op die manier van alles wat er gebeurt foto's gemaakt en bewaard. Men kan dus zeggen dat een groot deel van de energie van het heelal in zulke beelden is vastgelegd.'

Dr. Fournié van het Franse Nationale Doofstommen-Instituut zegt in hoofdstuk 2 van zijn boek,[2] bij het bespreken van de foetus, dat de krach-

[1] Fournié, *Physiologie du système nerveux cérébro-spinal*, Parijs, 1872.
[2] *Op.cit*.

tigste microscoop ons niet het geringste verschil kan laten zien tussen de eicel van een zoogdier en van een mens, en over de eerste of laatste beweging van de eicel stelt hij de volgende vragen: 'Wat is het? Heeft ze bijzondere eigenschappen die haar van elke andere eicel onderscheiden?' en antwoordt terecht:

> Tot nu toe heeft de wetenschap geen antwoord gegeven op deze vragen, en, zonder een pessimist te zijn denk ik niet dat *zij dat ooit zal doen*; vanaf de dag waarop haar onderzoeksmethoden haar zullen veroorloven het verborgen mechanisme van de strijd tussen het levensbeginsel en de stof te ontdekken, zal zij het leven zelf kennen, en in staat zijn het voort te brengen.

Indien deze schrijver de preek van pater Félix had gelezen, hoe toepasselijk had hij dan zijn Amen! kunnen uitspreken na de uitroep van de priester – MYSTERIE! MYSTERIE!

Laten we de bewering van Magendie beschouwen in het licht van de opgetekende voorbeelden van de kracht van de verbeelding bij het voortbrengen van monsterlijke misvormingen, wanneer het geen zwangere vrouwen betreft. Hij geeft toe dat deze bij jongen van lagere dieren dagelijks voorkomen. Hoe verklaart hij het uitbroeden van kuikens met havikskoppen anders dan volgens de theorie dat het verschijnen van de erfvijand inwerkte op de verbeelding van de hen, die op haar beurt de stof waaruit de kiem is samengesteld in een bepaalde beweging bracht die, voordat deze zich kon verbreiden, de monsterlijke kuikens voortbracht? We kennen
(398) een soortgelijk geval waarin een tamme duif, die een ons bekende dame toebehoorde, dagelijks door een papegaai bang werd gemaakt; bij haar volgende broedsel waren toen twee jonge duiven met papegaaienkoppen; de gelijkenis strekte zich zelfs uit tot de kleur van de veren. We zouden ook Columella, Youatt en andere autoriteiten kunnen citeren, evenals de ervaring van alle dierenfokkers, om aan te tonen dat het uiterlijk van de jongen voor een groot deel kan worden beïnvloed door de verbeelding van de moeder te prikkelen. Deze voorbeelden hebben niets te maken met erfelijkheid, want ze betreffen slechts bijzondere, kunstmatig teweeggebrachte variaties van de soort.

Catherine Crowe[1] bespreekt uitvoerig de invloed van de geest op de stof, en haalt ter illustratie veel duidelijk aangetoonde voorbeelden ervan aan. Dat eigenaardige verschijnsel dat de *stigmata* wordt genoemd, bijvoorbeeld, houdt duidelijk verband met dit punt. Deze tekens komen voor op het lichaam van personen van elke leeftijd, en altijd als gevolg van een

[1] *The Night-Side of Nature*, blz. 434ev.

in vervoering gebrachte verbeelding. Bij de Tiroolse extatica, Katharina Emmerick, en bij vele anderen, zegt men dat de kruiswonden er echt uitzagen alsof ze op die manier waren ontstaan. Een zekere Mw. B. von N. droomde op een nacht dat iemand haar een rode en een witte roos aanbood, en dat zij de laatste koos. Bij het ontwaken voelde ze een brandende pijn in haar arm, en geleidelijk verscheen daar het beeld van een roos, volmaakt van vorm en kleur; het ontstond eigenlijk bovenop de huid. De afdruk werd tot de achtste dag steeds duidelijker; daarna begon ze te vervagen, en ongeveer op de 14de dag was ze niet meer zichtbaar. Twee jonge dames in Polen stonden tijdens een onweer bij een open raam; de bliksem sloeg dicht bij hen in, en de gouden halsketting om de nek van één van hen smolt. Een volmaakte afbeelding ervan werd op de huid afgedrukt, en bleef daar haar hele leven. Het andere meisje, ontzet over het ongeluk dat haar vriendin was overkomen, stond enkele minuten als aan de grond genageld van schrik, en viel toen flauw. Langzamerhand verscheen dezelfde afbeelding van de halsketting die zo plotseling op het lichaam van haar vriendin was afgedrukt, op haar eigen lichaam, en bleef daar enkele jaren, waarna ze geleidelijk verdween.

Dr. Justinus Kerner, de eminente Duitse schrijver, vertelt over een nog vreemder geval:

> In de tijd van de Franse inval had een kozak een Fransman achtervolgd tot in een *cul-de-sac*, een doodlopende steeg, en er ontstond tussen hen een vreselijk gevecht, waarbij laatstgenoemde ernstig gewond raakte. Iemand die in deze doodlopende straat een toevlucht had gezocht en niet kon wegkomen, was zo verschrikkelijk bang dat er, toen hij thuiskwam, op zijn lichaam precies dezelfde wonden ontstonden die de kozak zijn vijand had toegebracht![1]

In dit geval, evenals in die gevallen waarbij organische gebreken en zelfs (399)
de fysieke dood het gevolg zijn van een plotselinge emotie die een uitwerking heeft op het lichaam, zou het Magendie moeilijk vallen dit gevolg aan een andere oorzaak dan de verbeelding toe te schrijven; en als hij een occultist zou zijn, zoals Paracelsus of Van Helmont, dan zou de zaak niet langer een mysterie zijn. Hij zou begrijpen dat de menselijke wil en verbeelding – de eerste bewust, de laatste onwillekeurig – het vermogen hebben om de universele ether te gebruiken om fysiek en mentaal leed toe te brengen, niet alleen aan uitgekozen slachtoffers, maar ook onbewust aan zichzelf door een reflexwerking. Het is een van de grondbeginselen van de magie dat indien een stroom van dit subtiele fluïdum niet met voldoende kracht wordt gedreven om zijn doel te bereiken, deze zal terugkeren tot het individu dat hem

[1] *Op.cit.*, blz. 435.

uitzendt, evenals een rubber bal van de muur waar hij tegenaan kaatst zonder er doorheen te kunnen dringen, terugspringt naar de hand die hem heeft geworpen. Er bestaan veel voorbeelden van gevallen waarin zogenaamde tovenaars slachtoffer van zichzelf werden. Van Helmont zegt:

> Als de verbeeldingskracht van een vrouw hevig wordt geprikkeld, brengt deze een denkbeeld voort dat het verbindingsmiddel is tussen lichaam en geest. Dit wordt overgebracht op het wezen waarmee de vrouw de nauwste banden heeft, en drukt daarop het beeld af dat haar het meest heeft geraakt.[1]

Deleuze heeft in zijn *Bibliothèque du magnétisme animal* een aantal opmerkelijke feiten verzameld die zijn ontleend aan Van Helmont; we zullen ons beperken tot het daaruit citeren van het volgende als tegenhanger van het geval van de vogelvanger Jacques Pélissier. Hij zegt dat

> mensen de dood van dieren kunnen teweegbrengen door hen met vaste blik een kwartier lang aan te kijken. Rousseau bevestigt dit door zijn eigen ervaring in Egypte en het Oosten, waar hij verschillende padden op die manier had gedood. Maar toen hij dit de laatste keer probeerde in Lyon, draaide de pad, toen ze zag dat ze niet aan zijn oog kon ontsnappen, zich om, blies zich op, en staarde hem, zonder haar ogen te bewegen, zo woest aan dat hij verzwakte, en zelfs flauwviel, en men enige tijd dacht dat hij dood was.

Om echter op de teratologie terug te komen: J. Wier vertelt in zijn *De praestigiis daemonum* over een kind dat werd geboren uit een vrouw die niet lang vóór zijn geboorte door haar man werd bedreigd, waarbij hij zei dat ze de duivel in zich droeg, en dat hij die zou doden. De schrik van de moeder was zo groot dat haar kind er ‘onder het middel goedgevormd uitzag, maar daarboven bezaaid was met zwartrode vlekken, met ogen in zijn voorhoofd, een mond als een sater, oren als een hond en gebogen horens op zijn hoofd zoals een bok’. In een demonologisch werk van Peramatus komt een verhaal voor van een in St. Lawrence in West-Indië in het jaar 1573 geboren mismaakt kind, waarvan de echtheid wordt bevestigd door de hertog van Medina-Sidonia.

> Afgezien van de afschuwelijke misvorming van zijn mond, oren en neus, had het kind twee horens op het hoofd, zoals die van jonge bokken, lang haar op zijn lichaam, een vlezige dubbele gordel rond zijn
> (400) middel, waaraan een stuk vlees hing in de vorm van een geldzak, en een bel van vlees in zijn linkerhand, zoals door indianen wordt gebruikt als ze dansen, witte laarzen van vlees aan zijn voeten, met neergeslagen

[1] J.B. van Helmont, *Ortus medicinae,* editie 1652, blz. 287.

> kappen. Kortom, de hele gestalte was angstaanjagend en duivels, en men dacht dat ze was veroorzaakt doordat de moeder op een keer was geschrokken van de groteske dansen van de indianen.[1]

Dr. Fisher verwerpt al zulke voorbeelden als niet bewezen en fabelachtig.

Maar we zullen de lezer niet vermoeien met een verdere selectie uit de talloze teratologische gevallen die in de standaardwerken van bekende schrijvers zijn te vinden; het bovenstaande moet voldoende zijn om aan te tonen dat er reden is om deze afwijkingen van het fysiologische model toe te schrijven aan een wisselwerking tussen de geest van de moeder en de universele ether. Om te voorkomen dat de autoriteit van Van Helmont als wetenschapper door sommigen in twijfel wordt getrokken, verwijzen we hen naar het werk van de bekende fysioloog Fournié, waar hij op de volgende manier wordt gekarakteriseerd:

> Van Helmont was een eminente scheikundige; hij had in het bijzonder luchtvormige fluïden bestudeerd, en gaf daaraan de naam *gas*; tegelijkertijd was hij vroom tot aan het mystieke toe, en gaf zich uitsluitend over aan contemplatie over de godheid. . . . Van Helmont steekt boven al zijn voorgangers uit, doordat hij het *levensbeginsel*, rechtstreeks en, naar hij ons meedeelt, tot op zekere hoogte experimenteel, in verband brengt met de kleinste bewegingen van het lichaam. Het is de onophoudelijke werking van deze entiteit, die door hem op geen enkele wijze met de stoffelijke elementen in verband wordt gebracht, maar die een afzonderlijke individualiteit blijft, die we niet kunnen begrijpen. Niettemin heeft een beroemde school zich grotendeels op deze entiteit gebaseerd.[2]

Van Helmonts 'levensbeginsel' of *archaeus* is niets meer of minder dan het astrale licht van alle kabbalisten, en de universele ether van de moderne wetenschap. Indien de minder belangrijke beelden die zijn afgedrukt op de foetus niet het gevolg zijn van de verbeelding van de moeder, aan welke andere oorzaak zou Magendie dan de vorming van hoornachtige schubben, bokkenhorens en de harige vacht van dieren, waardoor mismaakte nakomelingen in bovenstaande voorbeelden werden gekenmerkt, willen toeschrijven? Er waren beslist geen latente kiemen van deze karakteristieke kenmerken van het dierenrijk die door een plotselinge impuls van de verbeelding van de moeder konden worden ontwikkeld. Kortom, de enig mogelijke verklaring is die welke door de adepten in de occulte wetenschappen wordt geboden.

Voordat we van dit onderwerp afstappen, willen we nog iets zeggen

[1] Henry More, *The Immortality of the Soule*, boek 3, blz. 399.

[2] *Physiologie*, blz. 717.

over de gevallen waarin hoofd, arm en hand plotseling waren verdwenen, hoewel kennelijk in al die gevallen het hele lichaam van het kind volmaakt gevormd was geweest. Waaruit bestaat een kinderlichaam bij zijn geboorte? De scheikundigen zullen ons zeggen dat het ongeveer 5 kg verdicht gas bevat, een paar ons asachtige bestanddelen, wat water, zuurstof, waterstof,
(401) stikstof, koolzuur, een beetje kalk, magnesium, fosfor en enkele andere mineralen – dat is alles! Waar kwamen deze vandaan? Hoe werden ze samengebracht? Hoe werden deze deeltjes, die volgens Proctor werden aangetrokken vanuit 'de diepten van de ons aan alle kanten omringende ruimte', tot een mens gevormd en gemodelleerd? We hebben gezien dat het nutteloos is de overheersende school, waarvan Magendie een beroemde vertegenwoordiger is, daarnaar te vragen, want hij erkent dat ze niets weten over de voeding, spijsvertering of bloedsomloop van de foetus; en de fysiologie leert ons dat de eicel, terwijl ze zich in de graafse follikels bevindt waarvan ze deel uitmaakt, een onlosmakelijk deel van de algemene bouw van de moeder vormt. Na het breken van het blaasje wordt ze bijna even onafhankelijk van haar voor datgene wat het lichaam van het toekomstige wezen moet opbouwen, als de kiem in het ei van een vogel nadat de moeder het in het nest heeft gelegd. De bewezen feiten van de wetenschap bevatten ongetwijfeld heel weinig waardoor het denkbeeld wordt weerlegd dat de verhouding van het embryo tot de moeder veel verschilt van die van de bewoner tot het huis, van de beschutting waarvan hij voor zijn gezondheid, warmte en comfort afhankelijk is.

Volgens Democritus ontstaat de ziel[1] uit het zich opeenhopen van atomen, en Plutarchus geeft de volgende beschrijving van zijn filosofie: Er bestaan substanties, oneindig in aantal, ondeelbaar, ongestoord, zonder verschillen, zonder eigenschappen, die zich bewegen door de ruimte waarin ze verspreid zijn; wanneer ze elkaar naderen, verenigen ze zich, verbinden ze zich aan elkaar, en vormen door hun samenhang water, vuur, een plant of een mens. Al deze substanties, die hij op grond van hun compactheid *atomen* noemt, kunnen noch verandering noch wijziging ondergaan. 'Maar', voegt Plutarchus eraan toe, 'we kunnen geen kleur maken uit iets dat kleurloos is, en geen substantie of ziel uit iets wat zonder ziel en zonder eigenschappen is.'[2] Prof. Balfour Stewart zegt dat deze leer in handen van John Dalton 'de menselijke geest in staat heeft gesteld kennis te verkrijgen van de wetten die scheikundige veranderingen beheersen, en ook

[1] Noch Democritus noch de andere filosofen verstonden onder het woord *ziel* de *nous* of *pneuma*, de goddelijke *onstoffelijke* ziel, maar de *psuchē,* of het astrale lichaam, wat Plato altijd de tweede *sterfelijke* ziel noemt.

[2] Plutarchus, *Ethica*, Tegen Colotes, §8.

om zich voor te stellen wat er gebeurt'. Na met instemming Bacons denkbeeld te hebben geciteerd dat mensen voortdurend de uiterste grenzen van de natuur onderzoeken, stelt hij een maatstaf op aan de hand waarvan hij en zijn medefilosofen goed zouden doen hun gedrag te bepalen. 'We moeten', zegt hij, 'beslist heel voorzichtig zijn vóór we een tak van kennis of een gedachtegang als volkomen nutteloos verwerpen.'[1]

Dat zijn moedige woorden. Maar hoeveel wetenschappers brengen ze in praktijk?

Democritus van Abdera toont aan dat de ruimte vol is met atomen, en (402)
de astronomen van onze tijd laten ons zien hoe deze atomen zich tot werelden vormen, en later tot de rassen die ze bevolken, waaronder ons eigen ras. Nu we het bestaan van het vermogen van de menselijke wil hebben aangetoond, dat, door stromen van die atomen op een bepaald doel te richten, een kind kan scheppen overeenkomstig de wensen van de moeder, rijst de vraag waarom men dan niet evengoed kan geloven dat ditzelfde vermogen, wanneer het door de moeder wordt uitgeoefend, door een hevige, hoewel onbewuste, omkering van die stromen elk lichaamsdeel of zelfs het hele lichaam van haar ongeboren kind kan oplossen en doen verdwijnen? Hier doet zich ook het probleem van de schijnzwangerschap voor, dat arts en patiënt vaak zo volkomen onbegrijpelijk voorkomt. Indien hoofd, arm en hand van de drie door Van Helmont genoemde kinderen konden verdwijnen als gevolg van een gevoel van afschuw, waarom zou dezelfde of een andere even sterke emotie dan niet de volledige vernietiging van de foetus bij een zogenaamde schijnzwangerschap kunnen teweegbrengen? Zulke gevallen zijn zeldzaam, maar ze komen voor, en doen bovendien de wetenschap versteld staan. Er is in de bloedsomloop van de moeder beslist geen scheikundig oplosmiddel dat krachtig genoeg is om haar kind te doen oplossen zonder dat ze zichzelf vernietigt. We bevelen het onderwerp bij de medici aan, in de hoop dat ze als medische stand niet de conclusie van Fournié zullen aannemen, die zegt:

> Bij deze reeks verschijnselen moeten we ons beperken *tot de rol van historicus*, omdat we zelfs nog niet hebben geprobeerd het waarom en waarvoor van deze dingen te verklaren, want daarin liggen de ondoorgrondelijke levensmysteriën, en naarmate we voortgaan met onze uiteenzetting zullen we verplicht zijn te erkennen dat dit voor ons *verboden terrein* is.[2]

Binnen de grenzen van zijn verstandelijke vermogens kent de ware

[1] Balfour Stewart, LL.D., FRS, *The Conservation of Energy*, blz. 133-4.
[2] Fournié, *Physiologie du système nerveux*, blz. 16.

filosoof geen verboden terrein, en mag hij zich niet erbij neerleggen dat enig mysterie van de natuur als ondoorgrondelijk of onschendbaar wordt beschouwd.

Geen onderzoeker van de hermetische filosofie en geen enkele spiritualist zal bezwaar maken tegen het door Hume beschreven abstracte beginsel dat een *wonder* onmogelijk is, want het toelaten van die mogelijkheid zou betekenen dat het heelal door bijzondere in plaats van door algemene wetten wordt beheerst. Dit is een van de essentiële geschilpunten tussen wetenschap en theologie. Eerstgenoemde, die op basis van universele ervaring redeneert, beweert dat er een algemene eenvormigheid in de loop van de natuur bestaat, terwijl laatstgenoemde aanneemt dat de heersende geest kan worden ingeroepen om de algemene wet op te heffen om bijzondere noodsituaties te verhelpen. John Stuart Mill zegt:

> Indien we niet al in bovennatuurlijke krachten geloven, kan geen wonder ons het bestaan ervan bewijzen. Het wonder zelf, eenvoudig beschouwd als een bijzonder feit, kan door onze zintuigen of door getuigenis voldoende worden bevestigd, maar niets kan ooit bewijzen dat het
> (403) een wonder is. Er is nog een andere hypothese mogelijk, namelijk dat het het gevolg is van een onbekende natuurlijke oorzaak; en deze mogelijkheid kan niet zo volledig worden uitgesloten dat er geen alternatief overblijft dan om het bestaan en de tussenkomst te erkennen van een wezen dat boven de natuur verheven is.[1]

Dit is precies het punt dat we aan onze logici en natuurkundigen hebben proberen duidelijk te maken. Zoals Mill zelf zegt:

> We kunnen niet aannemen dat een stelling een natuurwet is, en toch een feit geloven dat er werkelijk mee in tegenspraak is. We moeten het beweerde feit niet aannemen, óf geloven dat we ons hebben vergist toen we de veronderstelde wet aannamen.[2]

Hume haalt de 'vaste en *onveranderlijke* ervaring' van de mensheid aan, op basis waarvan de wetten worden vastgesteld waarvan de werking wonderen in feite onmogelijk maakt. De moeilijkheid ligt in zijn gebruik van het cursief gedrukte bijvoeglijke naamwoord, want daarin ligt de veronderstelling besloten dat onze ervaring nooit zal veranderen, en dat we dus altijd dezelfde experimenten en dezelfde waarnemingen zullen doen om ons oordeel op te baseren. Ze veronderstelt ook dat alle filosofen dezelfde feiten zullen hebben om rekening mee te houden. Ook gaat ze geheel voorbij aan al die verzamelde verslagen van filosofische experimenten en

[1] *A System of Logic*, 8ste uitg., 1872, deel 2, blz. 165.
[2] *Op.cit.*, hfst. 25.

wetenschappelijke ontdekkingen waarover we tijdelijk niet kunnen beschikken. Zo heeft de wereld door het verbranden van de bibliotheek van Alexandrië en de verwoesting van Ninevé het vele eeuwen moeten stellen zonder de nodige gegevens om de werkelijke esoterische en exoterische kennis van de Ouden te kunnen beoordelen. Maar de ontdekking van de Rosetta-steen, de papyrussen van Ebers, d'Orbiney, Anastasi en anderen, en de opgraving van de tegel-bibliotheken, hebben onlangs binnen enkele jaren een heel terrein van archeologisch onderzoek geopend, dat waarschijnlijk tot wezenlijke veranderingen in deze 'vaste en onveranderlijke ervaring' zal leiden. De schrijver van *Supernatural Religion* merkt terecht op dat 'iemand die uitsluitend op grond van een veronderstelling die niet kan worden bewezen, iets gelooft wat in strijd is met een volledige inductieve redenering, eenvoudig lichtgelovig is; maar zo'n veronderstelling kan het werkelijke bewijs daarvoor niet aantasten'.

In een door Hiram Corson, hoogleraar in de Angelsaksische letterkunde aan Cornell University in Ithaca, NY, voor de afgestudeerden van St. John's College, Annapolis, in juli 1875 gehouden lezing, gaf de spreker de wetenschap terecht een standje en zei:

> Er zijn dingen die de wetenschap nooit kan doen, en die voor haar aanmatigend zijn om te proberen ze te doen. Er was een tijd toen godsdienst en kerk zich buiten hun rechtmatige terrein begaven en invallen deden in dat van de wetenschap, het plunderden en haar een zware schatting oplegden. Maar het schijnt dat hun vroegere betrekkingen tot elkaar een algehele verandering ondergaan, en dat de wetenschap haar grenzen heeft overschreden en een inval doet in het gebied van godsdienst en kerk, en dat we in gevaar verkeren onder een wetenschappelijk in plaats van onder een godsdienstig pausdom te worden gebracht; in feite zijn we al onder zo'n pausdom gebracht. En evenals in de 16de eeuw in het belang van de intellectuele vrijheid protest werd aangetekend tegen een godsdienstig en kerkelijk despotisme, zo vragen in deze 19de eeuw de spirituele en eeuwige belangen van de mens dat protest wordt aangetekend tegen een zich snel ontwikkelend wetenschappelijk despotisme, en dat wetenschappers niet alleen binnen hun rechtmatige gebied van het fenomenale en het beperkte blijven, maar dat ze ook hun 'gedachtegoed opnieuw nagaan, zodat we ons ervan kunnen verzekeren in hoeverre de voorraad goudstaven in de kelder – op het bestaan waarvan zoveel papiergeld in goed vertrouwen in omloop is gebracht – werkelijk het massieve goud van de waarheid is'. (404)
>
> Indien dit in de wetenschap niet evengoed als in gewone zaken wordt gedaan, zijn de wetenschappers geneigd de waarde van hun kapitaal te hoog te schatten, en dus gevaarlijk opgeblazen bezig te zijn.

> Vooral sinds prof. Tyndall zijn toespraak in Belfast heeft gehouden, is door de vele antwoorden die deze uitlokte, aangetoond dat het kapitaal van de filosofische evolutie-school, waartoe hij behoort, lang zo groot niet is als velen van het niet-wetenschappelijke maar intelligente deel van de wereld vroeger vermoedden. Het is voor een niet-wetenschapper bepaald verrassend zich ervan bewust te worden hoe groot het zuiver hypothetische terrein is dat dat van de gevestigde wetenschap omgeeft, en waarop wetenschappers zich vaak beroemen als deel van de vaststaande en door haar bereikte overwinningen.

Precies; en tegelijkertijd ontzeggen ze datzelfde recht aan anderen. Ze protesteren tegen de 'wonderen' van de kerk, en verwerpen met evenveel logica de huidige verschijnselen. Met het oog op het feit dat wetenschappelijke autoriteiten zoals dr. Youmans en anderen erkennen dat de wetenschap van nu een overgangstijdperk doormaakt, schijnt het ons toe dat het tijd is dat de mensen eens ophouden bepaalde dingen als ongeloofwaardig te beschouwen, alleen omdat ze wonderbaarlijk zijn, en omdat ze in strijd lijken te zijn met wat we gewend zijn als universele wetten te beschouwen. Er zijn in deze eeuw een flink aantal goed bedoelende mensen die de herinnering aan martelaren van de wetenschap zoals Agrippa, Palissy en Cardanus willen wreken, maar die niettemin door een gebrek aan het nodige materiaal er niet in slagen hun denkbeelden goed te begrijpen. Ze denken ten onrechte dat de neoplatonisten meer aandacht wijdden aan transcendentale filosofie dan aan exacte wetenschap.

'De mislukkingen waarvan Aristoteles zelf zo vaak blijk geeft,' merkt prof. Draper op, 'zijn geen bewijs voor de onbetrouwbaarheid van zijn werkwijze, maar eerder van haar betrouwbaarheid. Het zijn mislukkingen die het gevolg zijn van een onvoldoende aantal feiten.'[1]

Welke feiten? zouden we kunnen vragen. Van een wetenschapper kan niet worden verwacht dat hij zal toegeven dat deze feiten door de occulte wetenschap kunnen worden verschaft, omdat hij daarin niet gelooft.
(405) Niettemin zal de toekomst deze waarheid misschien bewijzen. Aristoteles heeft zijn inductieve methode aan onze wetenschappers nagelaten, maar zolang ze die niet aanvullen met 'de universele beginselen van Plato', zullen ze nog meer 'mislukkingen' ervaren dan de grote leermeester van Alexander. De universele beginselen zijn slechts een kwestie van geloof zolang ze niet door het verstand kunnen worden bewezen en op een onafgebroken reeks ervaringen kunnen worden gebaseerd. Wie van onze hedendaagse filosofen kan volgens diezelfde inductieve methode aantonen dat de Ouden *niet* zulke bewijzen bezaten op basis van hun esoterische

[1] Draper, *The History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 22.

studies? Hun eigen ontkenningen, die niet door bewijs worden gesteund, getuigen voldoende ervan dat ze niet altijd de inductieve methode volgen waarop ze zo prat gaan. Verplicht als ze zijn om hun theorieën, of ze dat nu willen of niet, te baseren op de fundamenten van filosofen van de oudheid, zijn hun moderne ontdekkingen slechts de scheuten, voortgesproten uit de door eerstgenoemden geplante kiemen. En toch zijn zelfs die ontdekkingen over het algemeen onvolledig, zo niet geheel mislukt. De oorzaak ervan is in duisternis gehuld, en het uiteindelijke gevolg ervan wordt niet voorzien. Prof. Youmans zegt:

> We moeten vroegere theorieën niet als slechts achterhaalde vergissingen beschouwen, noch de tegenwoordige theorieën als onveranderlijk. Het levende en groeiende lichaam van de waarheid heeft in zijn voortgang naar een hogere en krachtiger toestand zijn oude bekleedsels slechts bedekt.[1]

Deze woorden die door een van de eerste filosofische scheikundigen en een van de meest gedreven schrijvers van onze tijd zijn toegepast op de moderne scheikunde, geven de overgangstoestand aan waarin de moderne wetenschap blijkt te verkeren; maar wat waar is voor de scheikunde, is ook waar voor al haar zusterwetenschappen.

Sinds de opkomst van het spiritisme staan artsen en pathologen meer dan ooit klaar om grote filosofen zoals Paracelsus en Van Helmont als bijgelovige kwakzalvers en bedriegers te behandelen, en hun opvattingen over de *archaeus*, of *anima mundi*, evenals het belang dat ze aan kennis van de invloed van de sterren toekenden, belachelijk te maken. En toch, hoeveel wezenlijke vooruitgang heeft de geneeskunde geboekt sinds de tijd dat Lord Bacon haar onder de *speculatieve* wetenschappen rangschikte?

Filosofen zoals Democritus, Aristoteles, Euripides, Epicurus, of beter gezegd zijn biograaf Lucretius, Aeschylus en andere schrijvers uit de oudheid die door de materialisten zo graag worden geciteerd als gezaghebbende tegenstanders van de dromerige platonisten, waren slechts theoretici, geen adepten. Als laatstgenoemden al iets hadden geschreven, werden hun werken óf door het christelijk gepeupel verbrand, óf ze gebruikten bewoordingen die alleen voor ingewijden begrijpelijk waren. Wie van hun hedendaagse lasteraars kan ervoor instaan dat hij *alles* weet over wat zij wisten? Diocletianus alleen al verbrandde hele bibliotheken met boeken over de 'verborgen kunsten'; geen manuscript dat handelde over de kunst om goud en zilver te maken, ontsnapte aan de woede van

[1] Edward L. Youmans, MD, *A Class-book of Chemistry*, blz. 4.

deze onbeschaafde tiran.[1] Wetenschap en beschaving hadden in wat we nu de oudheid noemen, zo'n ontwikkeling bereikt dat we bij Manetho lezen
(406) dat Ateth, de *tweede* koning van de *eerste* dynastie, een werk schreef over anatomie,[2] en koning Necho over astrologie en astronomie. Blantasus en Cynchrus waren twee geleerde geografen uit de tijd van vóór Mozes. Aelianus spreekt over de Egyptenaar Iachus, wiens nagedachtenis gedurende eeuwen werd geëerd om zijn wonderbaarlijke genezingen. Hij maakte, alleen door middel van bepaalde ontsmettende dampen, een einde aan de verdere verspreiding van verschillende epidemieën. Een werk van Apollonides, bijgenaamd Orapios, getiteld het *Goddelijke Boek*, wordt vermeld door Theophilus, patriarch van Antiochië;[3] het geeft de geheime biografie en oorsprong van alle Egyptische goden. En Ammianus Marcellinus[4] spreekt over een geheim werk, waarin de *juiste ouderdom van de stier Apis* was opgetekend – een sleutel tot veel mysteries en het berekenen van cyclussen.[5] Wat is er van al deze boeken geworden, en wie kent de schatten van geleerdheid die ze misschien hebben bevat? Slechts één ding weten we zeker, en dat is dat heidense en christelijke vandalen zulke literaire schatten vernietigden *waar ze ze maar konden vinden*, en dat keizer Alexander Severus heel Egypte doortrok om de heilige boeken over mystiek en mythologie te verzamelen, waarbij hij alle tempels plunderde, en dat de Ethiopiërs – hoe oud de Egyptenaren ook waren in kunsten en wetenschappen – beweerden dat ze hen zowel wat ouderdom als geleerdheid betreft overtroffen, wat ook heel goed het geval kan zijn geweest want ze waren in India bekend bij het eerste begin van de geschiedenis. We weten ook dat Plato in Egypte meer geheimen hoorde dan hij mocht bekendmaken, en dat, volgens Champollion, al wat werkelijk goed en wetenschappelijk is in de werken van Aristoteles, die in onze tijd door de hedendaagse inductionisten zo worden gewaardeerd, te danken is aan zijn *goddelijke* meester;[6] en omdat Plato de diepe geheimen die hij van de Egyptische priesters had gehoord, mondeling had meegedeeld aan zijn ingewijde leerlingen, die ze op hun beurt van de ene generatie van adepten aan de andere overdroegen, wisten laatstgenoemden logischerwijs méér over de occulte krachten van de natuur dan de filosofen van deze tijd.

[1] Suidas, *Greek Lexicon*, 1:595, zie onder Διοκλητιανός, en 3:669, zie onder χημεία.

[2] Manetho, geciteerd in werk van Julius Africanus en Eusebius.

[3] *Ad Autolycum*, 2:6.

[4] *Historia Romana*, 22:14:7.

[5] Champollion-Figeac, *Égypte ancienne*, blz. 138.

[6] *Op.cit.*, blz. 139.

En hier zouden we ook de werken van Hermes Trismegistus kunnen noemen. Wie of hoevelen hadden de gelegenheid die te lezen, zoals ze in de Egyptische heiligdommen lagen? Iamblichus schrijft in zijn *Egyptische mysteriën* aan Hermes 1200 boeken toe, en Seleucus stelt het aantal van zijn werken vóór de tijd van Menes op niet minder dan 20.000. Eusebius zag 'in zijn tijd', zegt hij, daarvan slechts 42; en het laatste van de zes boeken over geneeskunde handelde over die kunst zoals ze in de duisterste eeuwen werd beoefend.[1] En Diodorus zegt dat Mnevis, de oudste van de wetgevers en de (407)
derde opvolger van Menes, ze van Hermes ontving.

Van die manuscripten die tot ons zijn gekomen, zijn de meeste niet anders dan Latijnse her-vertalingen van Griekse vertalingen, hoofdzakelijk gemaakt door de neoplatonisten op basis van de oorspronkelijke, door sommige adepten bewaarde boeken. Marsilio Ficino, die de eerste was die ze in 1488 in Venetië publiceerde, gaf ons slechts uittreksels; en de belangrijkste gedeelten scheen men óf over het hoofd te hebben gezien óf opzettelijk te hebben weggelaten als te gevaarlijk om in die tijd van ketterverbranding te publiceren. En zo komt het dat wanneer een kabbalist die zijn hele leven aan de studie van het occultisme heeft gewijd en het grote geheim heeft leren kennen, durft op te merken dat alleen de kabbala tot de kennis van het absolute in het oneindige, en van het oneindige in het eindige leidt, hij wordt bespot door hen die, omdat ze weten dat het onmogelijk is de kwadratuur van de cirkel als natuurkundig vraagstuk op te lossen, ook de mogelijkheid ontkennen dit in metafysische zin te doen.

De psychologie is volgens de grootste autoriteiten op dat gebied een

[1] Sprengel doet het in zijn *Geschichte der Arzneikunde* voorkomen alsof Van Helmont zich ergerde aan de kwakzalverij en de domme verwaandheid van Paracelsus. Sprengel zegt:

> De werken van laatstgenoemde die hij [Van Helmont] aandachtig had gelezen, wekten in hem een geest van hervorming op; maar deze waren op zichzelf voor hem niet voldoende, omdat zijn kennis en oordeel oneindig veel hoger stonden dan die van die schrijver, en hij *verachtte* deze *dwaze egoïst*, deze onwetende, belachelijke vagebond, die vaak tot waanzin scheen te zijn vervallen.

Deze bewering is volkomen onwaar. We hebben de geschriften van Van Helmont zelf om dit te weerleggen. Van Helmont nam op zich een einde te maken aan het bekende geschil tussen twee schrijvers, Goclenius, professor in Marburg, die de grote doeltreffendheid onderschreef van de door Paracelsus ontdekte sympatische zalf bij het genezen van alle wonden, en pater Robert, een jezuïet, die al die geneesmiddelen veroordeelde, omdat hij ze aan de duivel toeschreef. De reden die hij opgaf voor zijn tussenkomst was dat al zulke geschillen 'Paracelsus als de ontdekker ervan en *hemzelf als zijn leerling* onaangenaam troffen' (Zie *Ortus medicinae,* 'De magnetica vulnerum curatione', editie 1652, blz. 594).

tot nu toe bijna onbekende tak van wetenschap. De fysiologie verkeert volgens Fournié, een Franse autoriteit op dat gebied, in zo'n slechte toestand dat hij het recht heeft in het voorwoord van zijn geleerde boek *Physiologie du système nerveux* te zeggen, dat 'we ten slotte opmerken dat de fysiologie van de hersenen niet alleen niet is uitgewerkt, maar ook dat er *in het geheel geen fysiologie van het zenuwstelsel bestaat*'. De scheikunde is de laatste paar jaar geheel hervormd; daarom staat het kind, evenmin als elke andere nieuwe wetenschap, nog niet zo stevig op zijn benen. De geologie heeft de antropologie nog niet kunnen zeggen hoe lang de mens heeft bestaan. De astronomie, de meest *exacte* wetenschap, is nog vol verbijstering aan het nadenken over kosmische energie en veel andere even belangrijke zaken. Volgens Wallace bestaat er in de antropologie veel verschil van mening over enkele zeer essentiële vragen over de aard en de oorsprong van de mens. Verschillende eminente artsen hebben over de geneeskunde gezegd dat ze niet meer is dan wetenschappelijk giswerk. Overal onvolledigheid, nergens volmaaktheid. Wanneer we kijken naar deze ernstige mensen die in het duister rondtasten om de ontbrekende schakels van hun gebroken ketenen te zoeken, dan komen ze ons voor als mensen die langs uiteengaande paden tevoorschijn komen uit een gemeenschappelijke, peilloze afgrond. Deze eindigen alle aan de rand van
(408) een kloof die ze niet kunnen onderzoeken. Aan de ene kant missen ze de middelen om in de verborgen diepten ervan af te dalen, en aan de andere kant worden ze bij elke poging door afgunstige schildwachten, die hen niet willen laten passeren, teruggedreven. En zo gaan ze door met het bespieden van de lagere krachten van de natuur, en van tijd tot tijd lichten ze het publiek in over hun *grote* ontdekkingen. Zijn ze niet in feite gestuit op de levenskracht, en hebben ze haar niet betrapt bij haar spel van wisselwerking met natuur- en scheikundige krachten? Dat zijn ze wél. Maar als we hen vragen: Waar komt deze levenskracht vandaan? Hoe komt het dat zij die nog maar kortgeleden ervan overtuigd waren dat de stof vernietigbaar was en verdwijnen kon, en nu even overtuigd geloven dat dit niet het geval is, ons er niet méér over kunnen vertellen? Waarom zijn ze in dit geval genoodzaakt, evenals in vele andere, terug te komen op een leer die 24 eeuwen geleden door Democritus werd gegeven?[1] Vraag het hun, en ze zullen antwoorden:

> Het scheppen of vernietigen van stof, het vermeerderen of verminderen van stof liggen *buiten het terrein van de wetenschap*; haar terrein is geheel beperkt tot de veranderingen van de stof. . . . Het terrein van

[1] Democritus zei dat, omdat uit niets niets kon worden voortgebracht, er evenmin iets was dat ooit *tot niets* kon worden teruggebracht.

> de wetenschap ligt binnen de grenzen van deze veranderingen – schepping en vernietiging liggen buiten haar terrein.[1]

Integendeel, ze liggen slechts buiten het bereik van *materialistische* wetenschappers. Maar waarom zou men hetzelfde beweren over de wetenschap? En indien ze zeggen dat 'kracht niet kan vernietigen behalve door dezelfde macht die haar schiep', dan geven ze stilzwijgend het bestaan van zo'n *macht* toe, en hebben daarom *geen recht* hindernissen in de weg te leggen van hen die, moediger dan zijzelf, proberen *dieper* door te dringen, en ontdekken dat ze dat alleen kunnen doen door *de sluier van Isis op te lichten*.

Maar onder al die jonge takken van wetenschap moet er toch ten minste één zijn waarvan het werk is afgerond! Het schijnt ons toe dat we een luid gejuich, 'als de stem van vele wateren', hoorden bij de ontdekking van het proto- plasma. Maar helaas! toen we Huxley gingen lezen, vernamen we dat de geleerde vader van het pasgeboren kind zegt:

> Strikt genomen is het waar dat het scheikundig onderzoek ons rechtstreeks *weinig* of *niets* kan zeggen over de samenstelling van de levende stof en . . . het is strikt genomen ook waar dat we op dit moment *niets weten* over de samenstelling van enig lichaam, welk dan ook![2]

Dit is een treurige bekentenis. De aristotelische methode van inductie blijkt dus in sommige gevallen toch een mislukking te zijn. Dit schijnt ook te verklaren waarom deze modelfilosoof met al zijn nauwgezette studie van bijzonderheden, alvorens tot algemene beginselen over te gaan, onderwees dat de aarde *in het middelpunt* van het heelal ligt, terwijl Plato, die zich verloor in de doolhof van pythagorische 'grillen', en van algemene (409)
beginselen uitging, volkomen bekend was met het heliocentrische stelsel. We kunnen dit feit gemakkelijk bewijzen door ter wille van Plato van genoemde inductieve methode gebruik te maken. We weten dat de broederschaps-eed van de ingewijde in de mysteriën hem ervan weerhield zijn kennis in duidelijke taal aan de wereld mee te delen. Champollion zegt:

> Het was de droom van zijn leven om een boek te schrijven, en daarin de leringen die door de Egyptische hiërofanten werden onderwezen, volledig weer te geven; hij sprak er vaak over, maar door de 'plechtige eed' was hij genoodzaakt ervan af te zien.[3]

Wanneer we onze hedendaagse filosofen volgens de *vice-versa* methode beoordelen, namelijk door te redeneren van algemene beginselen naar bij-

---

[1] J. Le Conte, 'Correlation of vital, etc.', *Pop. Science Monthly*, dec. 1873, blz. 171.
[2] *On the Physical Basis of Life*, blz. 129.
[3] Champollion-Figeac, *Égypte ancienne*, blz. 139.

zonderheden, en daarbij de wetenschappers als individuen buiten beschouwing laten, om eenvoudig onze mening over hen, als een geheel beschouwd, te geven, dan zijn we genoodzaakt dit hoogst eerbiedwaardige gezelschap te verdenken van uiterst kleingeestige gevoelens tegenover hun oudere, oude en alleroudste broeders. Het lijkt er werkelijk op dat ze altijd het gezegde 'doof de *zon*, en de *sterren* zullen schijnen' in gedachten hadden.

We hebben een lid van de Franse Academie, een man van grote geleerdheid, de opmerking horen maken dat hij graag zijn eigen reputatie wilde opofferen om de herinnering aan de vele belachelijke vergissingen en mislukkingen van zijn collega's uit het geheugen van het publiek gewist te krijgen. Maar deze mislukkingen kunnen bij het in overweging nemen van onze beweringen en de zaak die we voorstaan, niet *te* vaak in herinnering worden gebracht. De tijd zal komen dat de kinderen van onze wetenschappers, tenzij ze de zielenblindheid van hun sceptische ouders erven, zich zullen schamen voor het onterende materialisme en de bekrompenheid van hun voorouders. Om een uitdrukking van de eerbiedwaardige William Howitt te gebruiken:

> Ze haten nieuwe waarheden, zoals de uil en de dief de zon haten. . . . Verstandelijke verlichting alleen kan het spirituele niet herkennen. Zoals de zon een vuur overtreft, zo overtreft de geest de ogen van het verstand alleen.[1]

Het is een oud, oud verhaal. Sinds de tijd dat de Prediker (1:8) schreef: 'het oog wordt niet verzadigd van zien, en het oor wordt niet vervuld van horen', hebben wetenschappers zich gedragen alsof dat gezegde geschreven was om hun eigen gemoedstoestand te beschrijven. Hoe getrouw schildert Lecky, zelf een rationalist, onbewust deze neiging van wetenschappers om alle nieuwe dingen te bespotten, in zijn beschrijving van de manier waarop 'ontwikkelde mensen' een bericht ontvangen over een wonder dat heeft plaatsgehad! 'Ze ontvangen het', zegt hij,[2] 'met een volstrekt en zelfs spottend ongeloof, dat elk onderzoek van het bewijsmateriaal achterwege laat!' Nadat ze met moeite een plaats in de Academie hebben veroverd, worden ze bovendien zo doortrokken van het populaire scepticisme, dat ze van opvatting veranderen en op hun beurt de rol van vervolgers gaan spelen. Howitt zegt:

> Het is een eigenaardigheid van de wetenschap dat Benjamin Franklin, die bij zijn pogingen om de aard van de bliksem en de elektri-

[1] *History of the Supernatural*, deel 2, blz. 235.
[2] *History of European Morals*, ed. 1869, deel 1, blz. 369-70.

citeit vast te stellen, zelf de bespotting van zijn landgenoten had ondervonden, deel uitmaakte van de commissie van wetenschappers die in 1778 in Parijs de beweringen van het mesmerisme onderzocht, en het als volstrekte kwakzalverij veroordeelde![1] (410)

Indien wetenschappers zich ertoe beperkten om nieuwe ontdekkingen te wantrouwen, dan zouden ze misschien enigszins zijn te verontschuldigen op grond van hun door de langdurige gewoonte om geduldig te onderzoeken verworven neiging tot conservatisme. Ze willen niet alleen doorgaan voor oorspronkelijke denkers – wat niet door de feiten wordt bevestigd – maar verwerpen minachtend elke bewering dat mensen in de oudheid evenveel en zelfs meer wisten dan zij. Het is jammer dat deze tekst uit *Prediker* niet in al hun laboratoria hangt: 'Is er iets waarvan men kan zeggen: Kijk, dit *is* nieuw? Het was er al in de eeuwen die er vóór ons waren.'[2] In het vers dat op het hier geciteerde volgt, zegt de wijze: 'Er is geen herinnering aan de dingen van vroeger', zodat deze uitspraak elke nieuwe ontkenning kan verklaren. Misschien verdient Meldrum lof voor zijn meteorologische waarneming van cyclonen op Mauritius, en spreekt Baxendell uit Manchester geleerd over de convectiestromen van de aarde, en brengen dr. Carpenter en commandant Maury voor ons de equatoriale stroom in kaart, en toont prof. Henry aan hoe de vochtige wind zijn last aflegt om stroompjes en rivieren te vormen, alleen om weer uit de oceaan te worden bevrijd en naar de toppen van de bergen te worden teruggebracht; maar hoor eens wat Koheleth zegt: 'De wind gaat naar het zuiden en *draait* naar het noorden, aldoor draaiend gaat hij voort en in zijn cyclus keert de wind weer terug.'[3]

'Alle rivieren stromen naar de zee, toch wordt de zee niet vol; naar de plaats waarheen de rivieren stromen, daarheen stromen ze altijd weer.'[4]

De leer van de verdeling van warmte en vocht door middel van stijgende en dalende stromen tussen de evenaar en de polen is nog heel nieuw; maar bijna 3000 jaar lang heeft een aanwijzing hierover onopgemerkt gelegen in het boek waarmee we het meest vertrouwd zijn. En zelfs nu, bij het citeren, moeten we het feit in herinnering brengen dat Salomo een kabbalist was, en in de bovenstaande teksten eenvoudig herhaalt wat duizenden jaren vóór zijn tijd werd opgetekend.

Afgesneden als ze zijn van het verzamelen van feiten over de ene helft

[1] *History of the Supernatural*, deel 2, blz. 240. Het jaartal is onjuist, het moet zijn 1784.

[2] *Prediker* 1:10.

[3] *Op.cit.* 1:6.

[4] *Op.cit.* 1:7.

van het heelal, en wel de belangrijkste, zijn de huidige wetenschappers natuurlijk niet in staat een filosofisch stelsel op te bouwen dat hunzelf, laat staan anderen, voldoening schenkt. Ze zijn als mannen in een kolenmijn die de hele dag werken en pas 's avonds naar buiten komen, waardoor ze de schoonheid en heerlijkheid van de zonneschijn niet kunnen waarderen of begrijpen. Het leven omvat voor hen de duur van de menselijke activi-
(411) teit, en de toekomst biedt aan hun verstandelijke inzicht slechts een afgrond van duisternis. Geen hoop op een eeuwigheid van onderzoek, succes en dus vreugde, verzacht de hardheid van het huidige bestaan, en geen andere beloning voor de inspanningen wordt geboden dan het verdienen van het dagelijks brood, naast de nevelachtige en nutteloze hersenschim dat hun naam, nadat het graf zich over hun overblijfselen heeft gesloten, misschien enkele jaren lang niet zal worden vergeten. De dood betekent voor hen het uitblussen van de levensvlam en het verspreiden van de onderdelen van de lamp over de oneindige ruimte. Berzelius, de grote scheikundige, zei in zijn laatste uur, terwijl hij in tranen uitbarstte:

> Verwonder u niet erover dat ik huil. U moet niet denken dat ik een zwakkeling ben, of dat ik me ongerust maak over wat de arts me zal vertellen. Ik ben op alles voorbereid. Maar ik moet *de wetenschap vaarwel zeggen*, en u moet u niet erover verbazen dat dit me zwaar valt.[1]

Hoe bitter moeten de overdenkingen van zo'n groot onderzoeker van de natuur zijn, als hij ziet dat zijn werk plotseling gewelddadig wordt afgebroken, halverwege de voltooiing van een belangrijke studie, het samenstellen van een verheven stelsel, de ontdekking van een mysterie dat de mensheid eeuwenlang heeft verbijsterd, maar waarvan de stervende filosoof had durven hopen dat hij het zou oplossen! Kijk naar de wetenschappelijke wereld van deze tijd, en zie hoe de atomisten de aan flarden gescheurde mantels oplappen die de onvolmaaktheden laten zien van hun opzichzelfstaande specialismen. Zie hoe ze de voetstukken herstellen om daarop opnieuw de afgoden te zetten die waren gevallen van de plaatsen waar ze werden aanbeden vóór deze revolutionaire theorie door John Dalton uit het graf van Democritus werd opgegraven! Ze werpen hun netten in de oceaan van de stoffelijke wetenschap, alleen om de mazen ervan te zien scheuren wanneer een onverwacht en monsterlijk probleem op hen af komt. Het water ervan is, zoals de Dode Zee, bitter van smaak, en zo dicht dat ze zich er nauwelijks in kunnen onderdompelen, laat staan tot de bodem duiken, want het heeft geen uitwatering, en geen leven onder zijn golven of langs zijn kust. Het is een duistere, onherbergzame, ongebaande

[1] Siljeström, *Minnesfest öfver Berzelius*, blz. 79.

woestenij, die niets oplevert waar men iets aan heeft, want wat ze oplevert heeft geen leven en geen ziel.

Er is een tijd geweest dat de geleerde academici zich bijzonder vrolijk maakten alleen al over het vertellen van enkele wonderen die volgens de Ouden hadden plaatsgevonden en door hen waren waargenomen. Wat een arme stumpers, misschien leugenaars, schenen die Ouden in de ogen van een verlichte eeuw! Beschreven ze niet paarden en andere dieren, waarvan de voeten enige gelijkenis vertoonden met de handen en voeten van mensen? En in 1876 zien we Huxley geleerde lezingen houden waarin de *protohippus* die zich in een quasi-menselijke onderarm verheugt, en de *orohippus* met zijn vier tenen en oorsprong in het eoceen, en de hypothetische *pedactylus equus*, de oudoom van moederszijde van het tegenwoordige paard, de hoofdrollen spelen. Het wonder wordt bevestigd! (412)
Materialistische pyrronisten van de 19de eeuw wreken de beweringen van bijgelovige platonisten, de antediluviale figuren die zich alles lieten wijsmaken. En vóór Huxley vertoonde Geoffroy Saint-Hilaire een voorbeeld van een paard dat duidelijk vingers had die door vliezen waren gescheiden.[1] Toen de Ouden spraken over een ras van dwergen in Afrika, werden ze van bedrog beschuldigd. En toch werden zulke pygmeeën in 1840 door een Franse wetenschapper op zijn reis in de Tenda Maia, aan de oevers van de Rio Grande gezien en onderzocht;[2] door Bayard Taylor in Caïro in 1874, en door Bond, van de Indiase Landmeetkundige Dienst, die een onbeschaafd, dwergachtig ras ontdekte, dat woonde in de wildernis op de heuvels van de Western Ghats ten zuidwesten van de Palini-bergen, een ras waarvan de Dienst nooit eerder een spoor had gevonden, hoewel men er vaak over had gehoord. 'Dit is een nieuw ras van pygmeeën, dat in grootte, uiterlijk en gewoonten lijkt op de Afrikaanse Obongos van Du Chaillu, de Akkas van Schweinfurth, en de Dokos van dr. Krapf.'[3]

Herodotus werd als een krankzinnige beschouwd omdat hij melding maakte van een volk waarvan men hem had verteld dat het sliep gedurende een nacht die zes maanden duurde. Wanneer we het woord 'sliep' verklaren als een begrijpelijk misverstand, dan is het heel gemakkelijk de rest te verklaren als een zinspeling op de nacht van de poolstreken.[4] Plinius geeft in zijn werk massa's feiten die tot zeer onlangs als fabels werden verworpen. Onder andere vermeldt hij een ras van kleine dieren, waarvan de

---

[1] *Séance de l'Académie de Paris*, 13 aug. 1807.

[2] Mollien, *Voyage dans l'intérieur de l'Afrique*, deel 2, blz. 210.

[3] *The Popular Science Monthly,* New York, mei 1876, blz. 110. Vgl. Plinius, *Naturalis historia*, 7:2.

[4] Malte-Brun, *Géogr. Math.*, blz. 372-3; Herodotus, *Historiën*, boek 4, §25.

mannetjes hun jongen zogen. Deze bewering bracht onder onze geleerden veel vrolijkheid teweeg. Maar C.H. Merriam beschrijft in zijn *Report of the Geological Survey of the Territories* van 1872 een zeldzaam en bijzonder soort konijn (*Lepus bairdi*) dat de dennenbossen aan de bovenloop van de Wind en de Yellowstone rivieren in Wyoming bewoont.[1] Merriam bemachtigde vijf exemplaren van dit dier,

> die *de eerste exemplaren zijn van deze soort, die aan de wetenschappelijke wereld zijn getoond*. Een heel merkwaardig feit is dat *alle mannetjes tepels hebben*, en *deelnemen aan het zogen van hun jongen*! . . . Volwassen mannetjes hadden grote tepels vol melk, en het haar rond de tepel van een van hen was nat, en kleefde eraan vast, wat aantoont dat deze, toen hij werd beetgepakt, bezig was geweest met het zogen van zijn jong.

In het Carthaagse verslag over de eerste reizen van Hanno werd een uitgebreide beschrijving gevonden van 'onbeschaafde mensen . . . van wie het lichaam behaard was, en die door de tolken *gorilla's* werden genoemd'; ἄνθρώπων ἀγρίων, zoals de tekst luidt, waarmee duidelijk wordt bedoeld
(413) dat die onbeschaafde mensen apen waren. Tot in de 19de eeuw werd dit bericht als een praatje beschouwd, en de echtheid van het manuscript en de inhoud ervan werd door Dodwell volledig verworpen.[2] Het vermaarde Atlantis wordt door de meest recente vertaler en commentator van Plato's werken toegeschreven aan een van Plato's 'edele leugens'.[3] Zelfs de openhartige erkenning van de filosoof in de *Timaeus*, dat '*zij zeggen* dat . . . de bewoners van dit eiland [Poseidonis] in hun tijd een *overlevering* bewaarden, die zij van hun voorouders hadden ontvangen, over het bestaan van het Atlantische eiland dat verbazingwekkend groot was . . . enz.',[4] behoedt de grote leraar niet voor de beschuldiging van de 'huidige onfeilbare school' dat hij zou liegen.

Onder de grote massa volkeren die diep in de bijgelovige onwetendheid van de middeleeuwen waren gedompeld, bevonden zich slechts enkele onderzoekers van de hermetische filosofie uit de oudheid die hun voordeel deden met wat deze hun had geleerd, en daardoor de ontdekkingen konden voorzien die de trots van deze eeuw zijn, terwijl op hetzelfde moment de

---

[1] F.V. Hayden, *Report of the U.S. Geological Survey*, deel 6, blz. 666.

[2] Het origineel hing in de tempel van Saturnus in Carthago. Falconer schreef er twee verhandelingen over, en is het met Bougainville eens door het te dateren in de 6de eeuw v.Chr. Zie Cory, *Ancient Fragments*, 'Periplus of Hanno', ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 217.

[3] Jowett, *The Dialogues of Plato*.

[4] Proclus, *Over de Timaeus*. Vgl. Cory, *Op.cit.*, blz. 243.

voorouders van onze moderne hogepriesters van de tempel van de Heilige Molecule in het eenvoudigste natuurverschijnsel nog de sporen van de hoeven van Satan zagen. Prof. A. Wilder zegt:

> Roger Bacon [13de eeuw] wijdt in zijn verhandeling over de *Bewonderenswaardige kracht van kunst en natuur* het eerste deel van zijn werk aan natuurfeiten. Hij zinspeelt op het buskruit, en voorspelt het gebruik van stoom als drijfkracht. De hydraulische pers, de duikerklok en de caleidoscoop worden alle beschreven.[1]

De Ouden spreken over wateren die *in bloed* waren veranderd, over bloedregen, over sneeuwstormen gedurende welke de aarde over vele mijlen met sneeuw *van bloed* werd bedekt. Het is bewezen dat deze neerslag van karmozijnrode deeltjes, evenals al het andere, slechts een natuurverschijnsel was. Het is op verschillende momenten voorgekomen, maar de oorzaak ervan blijft tot op de dag van vandaag een raadsel.

De Candolle, een van de voortreffelijkste botanisten van deze eeuw, probeerde in 1825, toen het water van het meer van Morat schijnbaar in dik bloed was veranderd, te bewijzen dat het verschijnsel gemakkelijk kan worden verklaard. Hij schreef het toe aan de ontwikkeling van myriaden van die wezens, half plantaardig en half infusiediertjes, die hij *Oscellatoria rubescens* noemt, en die de schakel vormen tussen dierlijke en plantaardige organismen.[2] Op een andere plaats doen we verslag van de rode sneeuw die kapitein Ross in de poolstreken waarnam. Over dit (414)
onderwerp zijn door de knapste natuurwetenschappers veel verhandelingen geschreven, maar geen twee van hen zijn het over hun hypothesen eens. Enkelen noemen het 'stuifmeel van een soort dennenboom', anderen kleine insecten, en prof. Agardt erkent heel openhartig dat hij de oorzaak van die verschijnselen niet kan verklaren, en evenmin de aard van de rode substantie.[3]

Men zegt dat het eenstemmige getuigenis van de mensheid een onweerlegbaar bewijs voor de waarheid is; en waarover bestond ooit een meer eenstemmig getuigenis dan over het feit dat er duizenden eeuwen lang, zowel onder beschaafde als onder de meest barbaarse volkeren, een krachtig en onwankelbaar geloof in magie bestond? Laatstgenoemde houdt alleen in de geest van onwetenden het overtreden van de natuurwetten in; en indien men zo'n onwetendheid moet betreuren bij oude, onontwikkelde volkeren, waarom betreuren onze beschaafde en *hoog*ontwikkelde klassen

[1] *New Platonism and Alchemy,* Albany, 1869, 'Alchemy, or the Hermetic Philosophy', blz. 29.

[2] Zie *Revue encyclopédique*, deel 33, blz. 676.

[3] *Bulletin de la Société de Géographie*, deel 6, blz. 209-20.

van gedreven christenen dit dan niet ook bij zichzelf? De mysteries van de christelijke religie konden evenmin als de bijbelse wonderen een vuurproef doorstaan. Alleen magie in de ware zin van het woord geeft een sleutel tot de wonderen van de Aäronsstaf en de verrichtingen van de magiërs van de farao, die zich tegen Mozes verzetten; en dat doet ze in het algemeen zonder de waarheidsliefde van de schrijvers van *Exodus* aan te tasten, of voor de profeet van Israël meer aanspraken te maken dan voor anderen, of de mogelijkheid te erkennen van het bestaan van ook maar één voorbeeld waarin een 'wonder' kan gebeuren in strijd met de natuurwetten. Uit vele 'wonderen' kunnen we ter illustratie dat kiezen van de 'in bloed veranderde rivier'. De tekst zegt: 'Neem uw staf, en strek uw hand [met de *staf* erin] uit over de wateren van de Egyptenaren, over hun stromen, enz. . . . opdat ze bloed worden' (*Exodus* 7:19).

We aarzelen niet te zeggen dat we datzelfde op kleine schaal herhaaldelijk hebben zien doen; het experiment werd in die gevallen niet toegepast op een rivier. Vanaf de tijd van Van Helmont – die in de 17de eeuw, ondanks de spot waaraan hij zich blootstelde, bereid was de juiste voorschriften te geven voor het zogenaamd voortbrengen van alen, kikkers en allerlei soorten infusiediertjes – tot aan de voorstanders van de spontane voortplanting in onze eigen eeuw, is bekend geweest dat zo'n versneld ontkiemen mogelijk is zonder de hulp in te roepen van een wonder om de natuurwet te overtreden. De experimenten van Pasteur en Spallanzani, en de onenigheid tussen de panspermisten en de heterogenisten – leerlingen van Buffon, onder wie Needham – hebben te lang de aandacht van het publiek beziggehouden dan dat we eraan zouden mogen twijfelen dat wezens altijd in het leven kunnen worden geroepen, zolang er maar lucht is en er gunstige omstandigheden zijn wat betreft vochtigheid en temperatuur. De verslagen van de officiële bijeenkomsten van de Academie van
(415) Wetenschappen in Parijs[1] bevatten beschrijvingen van het veelvuldig voorkomen van zulke bloedrode sneeuw- en regenbuien. Deze bloedvlekken werden *lepra vestium* genoemd, en waren niets anders dan die infusoriën van korstmos. Ze werden het eerst waargenomen in 786 en 959; in beide jaren heersten er grote plagen. Het is tot op deze dag nog niet vastgesteld of dit planten of dieren waren, en geen natuurwetenschapper zou met zekerheid durven zeggen tot welke afdeling van een organisch natuurrijk ze behoren. Evenmin kunnen de huidige scheikundigen ontkennen dat zulke microben zich onder geschikte omstandigheden in ongelooflijk korte tijd kunnen vermenigvuldigen. Indien de scheikunde aan de ene kant middelen heeft gevonden om de lucht van de daarin zwevende kiemen te ont-

[1] Zie *Revue encyclopédique*, deel 33, blz. 676; deel 34, blz. 395.

doen, en onder tegenovergestelde omstandigheden deze organismen kan doen of kan laten ontwikkelen, waarom zouden de magiërs van Egypte 'met hun *toverspreuken*' dat dan niet kunnen doen? Men kan zich veel gemakkelijker voorstellen dat Mozes, die volgens Manetho een Egyptische priester was geweest en alle geheimen van het land *Chemia* had geleerd, 'wonderen' teweegbracht in overeenstemming met de natuurwetten, dan dat God zelf de vastgestelde orde van zijn heelal geweld aandeed. We herhalen dat we dit veranderen van water in bloed door oosterse adepten hebben zien volbrengen. Het kan op twee manieren worden gedaan: In het ene geval gebruikte de proefnemer een sterk elektrisch geladen magnetische *staf*, die hij heen en weer bewoog boven een hoeveelheid water in een metalen kom, waarbij hij een voorgeschreven procedure volgde – we hebben op dit moment niet het recht deze nader te omschrijven – na ongeveer tien uur scheidde het water een soort roodachtig schuim af, dat na nog twee uur een soort mos werd, zoals de *lepraria kermasina* van baron Wrangel. Daarop veranderde het in een bloedrode gelei, die van het water een vuurrode vloeistof maakte, die 24 uur later krioelde van levende organismen. Het tweede experiment bestond daarin dat de oppervlakte van een trage beek, die een modderige bodem had, werd bestrooid met het poeder van een plant die in de zon was gedroogd en daarna tot poeder was gestampt. Hoewel dit poeder ogenschijnlijk door de stroom werd meegevoerd, moet toch iets ervan zich op de bodem hebben vastgezet, want de volgende ochtend werd het water aan de oppervlakte dik en scheen bedekt te zijn met wat De Candolle beschrijft als *Oscellatoria rubescens* van karmozijnrode kleur, en wat hij beschouwt als de verbindingsschakel tussen plantaardig en dierlijk leven.

Wanneer we het bovenstaande in aanmerking nemen, zien we niet in waarom de geleerde alchemisten en natuurkundigen – *natuurkundigen* zeggen wij – uit de tijd van Mozes niet eveneens het natuurgeheim zouden hebben bezeten om in enkele uren myriaden van een soort van deze bacteriën te doen ontwikkelen, waarvan sporen in de lucht, in het water en in de meeste plantaardige en dierlijke weefsels worden aangetroffen. De *staf* speelt in de handen van Aäron en Mozes een even belangrijke rol als in alle zogenaamde 'magische rituelen' van de kabbalistische magiërs in de middeleeuwen, die nu als bijgelovige dwaasheid en kwakzalverij worden beschouwd. Om de staf van Paracelsus (zijn kabbalistische drietand) en de vermaarde toverroeden van Albertus Magnus, Roger Bacon en Heinrich (416)
Khunrath moet evenmin worden gelachen als om de staven die onze natuurkundigen bij hun studie van het elektromagnetisme gebruiken om lading te meten. Dingen, die aan onwetende kwakzalvers en zelfs aan geleerde

wetenschappers van de 18de eeuw absurd en onmogelijk toeschenen, beginnen nu de nevelachtige contouren van waarschijnlijkheden aan te nemen, en zijn in veel gevallen voldongen feiten. Ja, zelfs enkele geleerde kwakzalvers en onwetende wetenschappers beginnen deze waarheid te erkennen.

In een door Eusebius bewaard fragment doet Porphyrius, in zijn *Brief aan Anebo*, een beroep op Chaeremon, de 'hiërogrammatist', om te bewijzen dat de leer van de magische kunsten – adepten daarin 'konden zelfs de goden schrik aanjagen' – door Egyptische wijzen werkelijk werd gesteund.[1] Wanneer we nu de door Huxley in zijn toespraak in Nashville opgestelde regel voor het historisch bewijs in gedachten houden, dan dringen zich met onweerstaanbare kracht twee conclusies aan ons op: ten eerste dat Porphyrius, die zo'n onbetwiste reputatie als een ethisch hoogstaand en achtenswaardig mens genoot, die zich in zijn uitspraken niet aan overdrijving overgaf, niet in staat was over deze zaak een leugen te vertellen, en *niet* loog; en ten tweede dat het, omdat hij zo geleerd is in elke tak van menselijke kennis die hij behandelt,[2] hoogst onwaarschijnlijk is dat hij met betrekking tot de magische 'kunsten' zou zijn bedrogen, en dat hij dan ook niet werd bedrogen. Daarom dwingt de leer van de kansberekening, waarop de theorie van prof. Huxley steunt, ons om aan te nemen: 1. dat er werkelijk zoiets als magische 'kunsten' bestond, en 2. dat deze bekend waren aan en beoefend werden door de Egyptische magiërs en priesters, van wie zelfs Sir David Brewster erkent dat ze mensen waren met grote wetenschappelijke kennis.

---

[1] Vgl. T. Taylor, *Iamblichus on the Mysteries, etc.*, Londen, 1821, blz. 1-16; Eusebius, *Praeparatio evangelica*, boek 5, hfst. 10.

[2] 'Porphyrius', zegt *Un dictionnaire classique* van Lemprière, 'was een man met universele kennis die, volgens het getuigenis van de Ouden, zijn tijdgenoten in kennis van geschiedenis, wiskunde, muziek en *filosofie* overtrof.'

12

De ‘onoverkomelijke afgrond’

> De werkelijk filosofische verdedigers van de leer van de eenvormigheid hoort u nooit spreken over *onmogelijkheden* in de natuur. Ze zeggen nooit – waarvan ze voortdurend worden beschuldigd – dat het voor de bouwer van het heelal onmogelijk is om zijn werk te veranderen. . . . Geen enkele theorie brengt hen [de Engelse geestelijkheid] van hun stuk. . . . Als de meest vernietigende hypothese maar in taal *die onder heren gebruikelijk is*, wordt bekendgemaakt, dan zullen ze haar onder ogen zien. – Tyndall, *Fragments of Science*

> De wereld zal een of andere religie hebben, al zou ze daarvoor haar toevlucht moeten nemen tot de intellectuele *afgodendienst van het ‘spiritisme’*. – Tyndall, *Fragments of Science*

> Maar als vampier naar de aarde gezonden
> Zal uw lijk eerst uit zijn graf worden gerukt, . . .
> En het bloed uit uw hele ras zuigen.
> – Lord Byron, *Giaour*

We naderen nu het heilige terrein van die Janus-god – de moleculaire Tyndall. Laten we dat op blote voeten betreden. Wanneer we langs het gewijde allerheiligste van de tempel van kennis lopen, naderen we de gloeiende zon van het Huxleyocentrische stelsel. Laten we onze ogen neerslaan opdat we niet worden verblind.

We hebben de verschillende onderwerpen die in dit boek zijn behandeld met zoveel gematigdheid besproken als we maar konden gezien de houding die de wetenschappelijke en theologische wereld eeuwenlang heeft volgehouden tegenover hen van wie ze de algemene beginselen van alle kennis die ze nu bezitten, hebben geërfd. Wanneer we ons aan de kant opstellen, en als toeschouwer zien hoeveel de Ouden wisten, en hoeveel de hedendaagse mensen denken te weten, dan zijn we verbaasd dat de oneerlijkheid van de geleerden van onze tijd onopgemerkt blijft.

Elke dag brengt nieuwe erkenningen van de wetenschappers zelf, en kritieken van goed ingelichte leken. In een krant vinden we ter illustratie het volgende bericht:

> Het is opmerkelijk de verschillende meningen te zien die bij wetenschappers bestaan over de gewoonste natuurverschijnselen. Het noorderlicht is een opvallend voorbeeld daarvan. Descartes beschouwde het als een meteoor die vanuit de hoogste lagen van de atmosfeer valt. Halley schreef het verschijnsel toe aan het magnetisme van de aardbol, en Dalton deelde deze mening. Coats veronderstelde dat het noorderlicht ontstond uit het gisten van een uit de aarde emanerende stof. Marion was van mening dat het het gevolg was van contact tussen de heldere atmosfeer van de zon en de atmosfeer van onze planeet. Euler dacht dat het noorderlicht ontstond uit de trillingen in de ether van de deeltjes van de aardse atmosfeer. Canton en Franklin beschouwden het
> (418) als een zuiver elektrisch verschijnsel, en Parrot schreef het toe aan de verbranding van koolwaterstof die als gevolg van het rotten van plantaardige substanties uit de aarde ontsnapte, en beschouwde de vallende sterren als de eerste oorzaak van die verbranding. De la Rive en Oersted kwamen tot de conclusie dat het een elektromagnetisch maar zuiver aards verschijnsel was. Olmsted vermoedde dat een bepaald nevelachtig lichaam in een vaste tijd om de zon wentelde, en dat een deel van de gasachtige stof ervan zich met onze atmosfeer vermengde wanneer dit lichaam in de buurt van de aarde kwam, en dat dit de oorsprong was van het verschijnsel van het noorderlicht.

Soortgelijke overzichten zouden we voor elke tak van wetenschap kunnen geven.

Het schijnt dus dat wetenschappers in hun opvattingen over zelfs de gewoonste natuurverschijnselen lang niet eenstemmig zijn. Er is geen onderzoeker of theoloog die, bij het behandelen van de subtiele relaties tussen geest en stof, hun ontstaan en uiteindelijke bestemming, geen magische cirkel trekt – het gebied dat hij *verboden terrein* noemt. Een predikant gaat daarheen waar het geloof hem dat toelaat, want, zoals Tyndall zegt, ‘zij missen niet het positieve element, namelijk de liefde voor de waarheid; maar het negatieve element, de angst om fouten te maken, overheerst’. Het probleem is echter dat hun dogmatische geloofsovertuiging de lichtvoetigheid van hun verstand bezwaart, zoals de kogel en ketting de bewegingen van een gevangene belemmeren.

Wat de vorderingen van wetenschappers betreft, juist hun geleerdheid wordt door de volgende twee oorzaken belemmerd: hun uit hun zielsgesteldheid voortkomende onvermogen om de spirituele kant van de natuur te begrijpen, en hun angst voor de publieke opinie. Niemand heeft zich scherper tegen hen uitgesproken dan prof. Tyndall, als hij opmerkt: ‘in feite moeten de grootste lafaards van deze tijd niet onder de geestelijkheid, maar in kringen van de wetenschap zelf worden

gezocht'.[1] Indien er de geringste twijfel aan de toepasselijkheid van deze minachtende betiteling had bestaan, dan werd deze weggenomen door het gedrag van prof. Tyndall zelf, want in zijn toespraak in Belfast als voorzitter van de British Association onderscheidde hij in de stof niet alleen '*de belofte en het vermogen* om elke vorm en eigenschap van het leven te doen ontstaan', maar schetste ook een beeld waarin de wetenschap 'aan de theologie het hele gebied van de kosmologische theorie ontrukte'; en toen hij een vijandige publieke opinie tegenover zich kreeg, maakte hij daarop een herziene versie van de toespraak, waarin hij zijn uitdrukking had gewijzigd door de woorden '*elke vorm en eigenschap van het leven*' te vervangen door '*al het aardse leven*'. Dit is meer dan laf; het is een schandelijk verzaken van de door hemzelf beleden beginselen. Tijdens de bijeenkomst in Belfast had Tyndall aan twee dingen een grondige hekel: theologie en spiritisme. Wat hij van de eerste dacht is al aangetoond; laatstgenoemde omschreef hij als 'een onterend geloof'. Toen de kerk hem wegens vermeend atheïsme zeer in het nauw had gebracht, haastte hij zich de beschuldiging tegen te spreken en om vrede te smeken; maar omdat zijn (419)
verstoorde 'zenuwcentra' en 'hersenmoleculen' zich in evenwicht moesten houden door hun kracht in de een of andere richting te ontplooien, richtte hij zich tegen de hulpeloze, want lafhartige, spiritisten, en beledigde in zijn *Fragments of Science* hun geloof als volgt: 'De wereld zal een of andere religie hebben, al zou ze daarvoor haar toevlucht moeten nemen tot de intellectuele *afgodendienst van het 'spiritisme'*.' Wat een afschuwelijke ongerijmdheid, dat enkele miljoenen verstandige mensen zich op die manier laten beschimpen door een leider van de wetenschap, die ons zelf heeft gezegd dat 'datgene wat zowel in als buiten de wetenschap in toom moet worden gehouden 'dogmatisme' is!'

We willen niet te veel plaats inruimen voor het bespreken van de etymologische waarde van deze betiteling. Terwijl we de wens uitspreken dat ze in toekomstige eeuwen door de wetenschap niet als een *Tyndallisme* zal worden beschouwd, willen we deze welwillende heer eenvoudig herinneren aan een bijzondere karaktertrek van hemzelf. Een van onze intelligentste, achtenswaardigste en geleerdste spiritisten, een schrijver van niet geringe reputatie,[2] heeft deze trek geestig omschreven als 'zijn [Tyndalls] gelijktijdig flirten met tegenovergestelde meningen'. Wanneer we de door Tyndall gegeven betiteling in al haar grofheid moeten aanvaarden, dan is ze minder van toepassing op spiritisten, die trouw zijn aan hun geloof, dan

[1] *Fragments of Science*, 'On the scientific use of the imagination'.

[2] Epes Sargent. Zie zijn brochure, *Materialism's Last Assault. Does Matter do it All?*

op de atheïstische wetenschapper, die de liefdevolle omarmingen van het materialisme verlaat om zich in de armen van een geminacht theïsme te werpen, alleen om daarmee zijn voordeel te doen.

We hebben gezien dat Magendie openhartig erkent dat de fysiologen onwetend zijn van enkele van de belangrijkste levensvraagstukken, en dat Fournié het met hem eens is. Prof. Tyndall geeft toe dat de evolutiehypothese het laatste mysterie niet oplost en niet beweert op te lossen.

We hebben ook over prof. Huxley's beroemde lezing *On the Physical Basis of Life* zoveel nagedacht als onze ingeboren vermogens ons toelaten, opdat datgene wat we in dit boek misschien zeggen over de richting waarin het hedendaagse wetenschappelijke denken zich ontwikkelt, vrij zal zijn van uit onwetendheid voortvloeiende verkeerde beweringen. Wanneer we zijn theorie zo kort mogelijk samenvatten, kan deze als volgt worden omschreven: uit kosmische stof worden alle dingen geschapen; ongelijke vormen zijn het gevolg van verschillende verbindingen en samenstellingen van deze stof; de stof heeft 'de geest verslonden', daarom bestaat er geen geest; het denken is een eigenschap van de stof; bestaande vormen sterven opdat andere hun plaats kunnen innemen; de ongelijkheid van organismen is alleen te danken aan de wisselende scheikundige werking in dezelfde levensstof – omdat alle protoplasma aan elkaar gelijk is.

Het kan zijn dat prof. Huxley's stelsel geen fouten bevat voor zover het de scheikunde en microscopie betreft, en de grote sensatie die overal in de wereld door de bekendmaking ervan werd gewekt, kan dan ook gemakkelijk worden begrepen. Maar de tekortkoming ervan is dat de draad van zijn logica nergens begint, en in een leegte eindigt. Hij heeft van het beschikbare materiaal zo goed mogelijk gebruikgemaakt. Als men uitgaat van een
(420) heelal vol moleculen, die begiftigd zijn met een werkzame kracht, en die het levensbeginsel in zich bevatten, dan is de rest eenvoudig; één stel ingeboren krachten zet aan tot het zich verenigen tot werelden, en een tweede tot het evolueren van de verschillende vormen van plantaardig en dierlijk leven. Maar wat gaf aan deze moleculen de eerste impuls, en begiftigde ze met dat mysterieuze levensvermogen? Waarin bestaat die occulte eigenschap die ervoor zorgt dat het protoplasma van mens, dier, reptiel, vis of plant zich verschillend ontwikkelt, en elk steeds zijn eigen soort evolueert en nooit een andere? En nadat het fysieke lichaam 'van hetzij paddestoel of eik, worm of mens' zijn samenstellende delen aan de aarde en de lucht heeft overgegeven, wat wordt er dan van het leven dat eens dat lichaam bezielde?

Moet de wet van de evolutie, die zo onontkoombaar is in de werkwijze van de natuur, vanaf de tijd dat de kosmische moleculen ronddrijven tot de

tijd dat ze menselijke hersenen vormen, op dat punt plotseling worden afgebroken, en moet haar niet worden toegestaan meer volmaakte entiteiten te vormen op basis van deze 'voorafbestaande wet van de vormen'? Is Huxley bereid vol te houden dat het voor de mens onmogelijk is om na de fysieke dood een bestaanstoestand te bereiken waarin hij omringd zal zijn door nieuwe vormen van plantaardig en dierlijk leven, het gevolg van nieuwe groeperingen van nu gesublimeerde stof?[1] Hij erkent dat hij niets weet van de verschijnselen van de zwaartekracht, behalve dat, aangezien volgens alle menselijke ervaring, 'stenen die niet ondersteund worden, op de grond zijn gevallen, er geen reden is om aan te nemen dat één steen onder deze omstandigheden niet op de grond zal vallen'. Maar hij wijst elke poging om deze waarschijnlijkheid in een noodzakelijkheid te veranderen volstrekt af, en zegt in feite: 'Ik verwerp en verban de indringer absoluut. Ik ken feiten, en ik ken wetten, maar wat is deze noodzakelijkheid anders dan een ijle schaduw, die door mijn eigen denken is voortgebracht?'[2] Alles wat er in de natuur gebeurt, is echter het gevolg van noodzakelijkheid, en een wet die éénmaal werkt, zal voor onbepaalde tijd doorgaan op die manier te werken, tot ze door een tegenovergestelde wet van gelijke kracht wordt geneutraliseerd. Het is dus vanzelfsprekend dat de steen, gehoorzamend aan één kracht, op de grond valt, en het is even vanzelfsprekend dat hij niet valt of na zijn val weer naar boven gaat, gehoorzamend aan een andere, even sterke kracht, waarmee Huxley al dan niet bekend is. Het is dus vanzelfsprekend dat een stoel op de grond blijft staan wanneer hij daar eenmaal is neergezet, en het is even vanzelfsprekend (zoals het getuigenis van honderden betrouwbare getuigen bewijst) dat hij (421)
zich in de lucht verheft zonder door een zichtbare, sterfelijke hand te worden aangeraakt. Is het niet Huxley's plicht zich eerst van de werkelijkheid van dit verschijnsel te overtuigen, en dan een nieuwe wetenschappelijke naam te bedenken voor de kracht die de oorzaak ervan is?

'Feiten ken ik', zegt Huxley, 'en wetten ken ik.' Door welke middelen werd hij bekend met feiten en wetten? Ongetwijfeld door zijn eigen zintui-

[1] De grote zoöloog, Louis Agassiz, merkt in zijn *Essay on Classification* (§17, blz. 99) op: 'De meeste argumenten voor de onsterfelijkheid van de mens gelden evenzeer voor het blijvende bestaan van dit beginsel in andere levende wezens. Kan ik er niet aan toevoegen dat een toekomstig leven waarin het de mens zou ontbreken aan die grote bron van vreugde en van verstandelijke en ethische vooruitgang die voortvloeit uit het overdenken van de harmonieën van een organische wereld, een betreurenswaardig verlies zou betekenen? En kunnen we een spirituele samenwerking tussen de verschillende werelden en *al* hun bewoners, in tegenwoordigheid van hun schepper, niet beschouwen als de hoogste opvatting van het paradijs?'

[2] *On the Physical Basis of Life*, blz. 143-4.

gen; en deze alerte dienaren stelden hem in staat genoeg te ontdekken van wat hij als waarheid beschouwt om daarmee een stelsel op te bouwen, waarvan hijzelf erkent dat het 'het gezonde verstand bijna stuitend voorkomt'. Indien zijn getuigenis moet worden aanvaard als de basis voor een algemene reconstructie van religieuze opvattingen, terwijl die feiten per slot van rekening alleen maar tot een theorie hebben geleid, waarom zou dan het gezamenlijke getuigenis van miljoenen mensen over het zich voordoen van verschijnselen, die juist de grondslagen van die theorie ondermijnen, geen soortgelijke eerbiedige overweging waard zijn? Huxley is *niet geïnteresseerd* in deze verschijnselen, maar dat zijn deze miljoenen mensen wel; en terwijl hij bezig was zijn 'boterhammen met protoplasma van schapenvlees' te verteren om kracht te verzamelen voor nog hogere metafysische vluchten, herkenden zij het vertrouwde door geestenhanden geschreven schrift van hen van wie zij het meest hebben gehouden, en onderscheidden ze de schaduwachtige schimmen van hen die, na hier te hebben geleefd en de door de dood veroorzaakte verandering te hebben ondergaan, zijn geliefkoosde theorie tot een leugen maken.

Zolang de wetenschap erkent dat haar terrein *binnen* de grenzen van deze veranderingen van de stof ligt, en de scheikunde verzekert dat de stof door 'van de vaste of vloeibare in de gastoestand' over te gaan, alleen maar van zichtbaar, *onzichtbaar* wordt, en dat onder al die veranderingen dezelfde hoeveelheid stof blijft bestaan, heeft ze *geen recht* te dogmatiseren. Ze is onbevoegd ja of nee te zeggen, en moet het terrein ruimen voor mensen die meer intuïtie bezitten dan haar vertegenwoordigers.

Hoog boven alle andere namen schrijft Huxley in zijn pantheon van het nihilisme die van David Hume. Hij is van mening dat de grote dienst die deze filosoof aan de mensheid heeft bewezen, bestaat in het onweerlegbaar aantonen van 'de grenzen van het filosofisch onderzoek', en dat de basisleringen 'van het spiritisme' en andere '*ismen*' daarbuiten liggen. Het is waar dat het tiende hoofdstuk van Hume's *An Enquiry Concerning Human Understanding* door de schrijver ervan zo hoog werd geschat dat hij van mening was dat dit 'voor wijze en geleerde mensen voorgoed een toetssteen' zou vormen 'voor allerlei soorten bijgelovig bedrog', wat voor hem eenvoudig een andere term was voor het geloven in bepaalde verschijnselen die vroeger onbekend waren, en die hij willekeurig als wonderen had geclassificeerd. Maar Hume's uitspraak dat 'een wonder een overtreding is van de natuurwetten', is, zoals Wallace terecht zegt, onjuist; want dit veronderstelt in de eerste plaats dat we alle natuurwetten kennen, en ten tweede dat een ongewoon verschijnsel een wonder is. Wallace stelt voor een wonder te definiëren als 'elke daad of gebeurtenis, die noodzakelijkerwijs

het bestaan en de tussenkomst van bovenmenselijke intelligenties in- (422)
houdt'. Hume zelf zegt dat 'eensluidende ervaringen gelijkstaan aan bewijs', en Huxley geeft in die beroemde verhandeling van hem toe dat het enige wat we van het bestaan van de wet van de zwaartekracht kunnen weten is dat er, omdat volgens alle menselijke ervaring niet ondersteunde stenen op de grond zijn gevallen, geen reden is om aan te nemen dat ditzelfde onder dezelfde omstandigheden niet weer zal gebeuren, maar integendeel alle reden bestaat te geloven dat dit wel zal gebeuren.

Indien het zeker was dat de grenzen van de menselijke ervaring nooit konden worden uitgebreid, dan zou Hume's bewering dat hij bekend was met al wat volgens de natuurwetten kon gebeuren enige waarheid kunnen bevatten, en zou er een redelijk excuus zijn voor de minachtende toon die alle toespelingen van Huxley op het spiritisme kenmerkt. Maar omdat uit de geschriften van deze beide filosofen duidelijk blijkt dat ze onbekend zijn met wat er op het gebied van paranormale verschijnselen mogelijk is, kan men niet voorzichtig genoeg zijn als men aan hun dogmatische beweringen belang wil hechten. Men zou werkelijk denken dat iemand die zich zo'n grove kritiek op spiritistische manifestaties veroorlooft, zich door de nodige studie voor het ambt van censor had bekwaamd. Huxley doet echter in een brief aan de London Dialectical Society, na gezegd te hebben dat hij geen tijd aan het onderwerp kon besteden en dat het hem niet interesseerde, de volgende bekentenis, die ons laat zien op wat een smalle basis de huidige wetenschappers soms zeer uitgesproken meningen vestigen. '*Het enige geval van spiritisme*', schrijft hij, '*dat ik ooit de gelegenheid had* zelf *te onderzoeken*, was het grootste bedrog dat ik ooit heb meegemaakt.'

Wat zou deze protoplasmische filosoof wel denken van een spiritist die slechts één gelegenheid had gehad om door een telescoop te kijken en die bij die ene gelegenheid door een handige assistent op de sterrenwacht voor de gek was gehouden, en die de astronomie onmiddellijk uitmaakte voor 'een onterend geloof'? Dit feit laat zien dat wetenschappers in het algemeen alleen nuttig zijn als verzamelaars van fysieke feiten; hun generaliseren op basis daarvan is vaak zwakker en veel minder logisch dan dat van lekencritici. En dit is ook de reden dat ze oude leringen verkeerd voorstellen.

Prof. Balfour Stewart bewijst veel eer aan de filosofische intuïtie van Heraclitus van Efeze, die vijf eeuwen v.Chr. leefde, de 'huilende' filosoof die verklaarde dat 'vuur de grote oorzaak is, en dat alle dingen voortdurend veranderen'. De professor zegt:

> Het lijkt me duidelijk dat Heraclitus een levendig beeld moet hebben gehad van de ingeboren rusteloosheid en energie van het heelal, een

> opvatting die aansluit bij, en alleen *minder nauwkeurig* is dan, die van de moderne filosofen die de stof als in essentie dynamisch beschouwen.[1]

Hij beschouwt de term *vuur* als erg vaag; en dat is heel natuurlijk, want het bewijs ontbreekt dat prof. Balfour Stewart (die minder tot materialisme
(423) schijnt te neigen dan sommige van zijn collega's) of een van zijn tijdgenoten begrijpt in welke betekenis het woord vuur werd gebruikt.

Zijn denkbeelden over de oorsprong van de dingen waren dezelfde als die van Hippocrates. Beiden hadden dezelfde opvattingen over een hoogste macht,[2] en wanneer dus hun opvattingen over het oorspronkelijke vuur, beschouwd als een stoffelijke kracht, kortom zoals een kracht in het *dynamisme* van Leibniz, 'minder nauwkeurig' waren dan die van de hedendaagse filosofen – een zaak die nog moet worden beslist – was toch aan de andere kant hun metafysische inzicht daarin veel filosofischer en redelijker dan de eenzijdige theorieën van onze tegenwoordige wetenschappers. Hun denkbeelden over vuur waren precies dezelfde als die van de latere 'vuurfilosofen', de rozenkruisers en de vroegere zoroastriërs. Ze beweerden dat de wereld uit vuur was geschapen, en dat de *goddelijke geest* daarvan een almachtige en alwetende GOD was. De wetenschap was zo goed hun beweringen, voor zover het het fysieke vraagstuk betreft, te bevestigen.

Het vuur werd in de oude filosofie van alle tijden en landen, waaronder onze eigen tijd, als een drievoudig beginsel beschouwd. Zoals water bestaat uit een zichtbare vloeistof waarin onzichtbare gassen besloten liggen, en achter dit alles het spirituele beginsel van de natuur staat, dat deze hun dynamische energie geeft, evenzo zagen zij in vuur: ten eerste, zichtbare vlammen; ten tweede, onzichtbaar of astraal vuur – onzichtbaar wanneer het inert is, maar wanneer het actief is, brengt het warmte, licht, scheikundige kracht en elektriciteit, de moleculaire krachten, voort; ten derde, geest. Dezelfde regel pasten ze op alle elementen toe; en al wat zich uit de samenstellingen en onderlinge verbindingen daarvan ontwikkelde, waaronder de mens, werd door hen als drie-enig beschouwd. Volgens de rozenkruisers, die niets anders dan de opvolgers van de theürgen waren, was het vuur de bron van niet alleen de stoffelijke atomen maar ook van de krachten die ze van energie voorzien. Wanneer een zichtbare vlam wordt gedoofd, is hij niet alleen voor altijd uit het gezicht maar ook uit het denken van de materialist verdwenen. Maar de hermetische filosoof volgt hem door de 'scheidingsmuur van de wereld van het kenbare heen naar het onkenbare', evenals hij de ontlichaamde menselijke geest, 'de levensvonk

[1] *The Conservation of Energy*, blz. 133.

[2] Diogenes Laërtius, *Leven en leer van beroemde filosofen*, 'Heraclitus', §6.

van de hemelse vlam', naar het aethereum voorbij het graf volgt.[1]

Dit punt is te belangrijk om er zonder enig commentaar aan voorbij te gaan. De houding van de natuurwetenschappen tegenover de spirituele helft van de kosmos blijkt volkomen duidelijk uit hun grove opvatting van vuur. Op dit punt bevat hun filosofie, evenals elke andere tak van wetenschap, geen enkele deugdelijke steunbalk; ze zijn alle zwak en vol hiaten. De werken van hun eigen autoriteiten die vol staan met vernederende bekentenissen, geven ons het recht te zeggen dat de bodem waarop ze staan zo (424)
onstabiel is, dat op elk moment de één of andere nieuwe ontdekking van iemand uit hun eigen gelederen de steunbalken kan wegslaan en het hele zaakje in elkaar kan doen storten. Ze verlangen zo vurig ernaar om het idee van geest uit hun denkbeelden te verdrijven, dat er, zoals Balfour Stewart zegt, 'een neiging is om in het tegenovergestelde uiterste te vervallen, en fysieke denkbeelden tot in het buitensporige uit te werken'. Hij geeft op het juiste moment een waarschuwing door eraan toe te voegen:

> Laten we voorzichtig zijn dat we niet bij het vermijden van Scylla in Charybdis terechtkomen, want het heelal levert meer dan één gezichtspunt op, en er zijn misschien gebieden die hun schatten niet willen afstaan aan de meest vastberaden natuurkundigen, die slechts gewapend zijn met kilogrammen en meters en standaardklokken.[2]

Op een andere plaats bekent hij: 'We weten niets, of bijna niets, over de uiteindelijke bouw en eigenschappen van de stof, hetzij organisch of anorganisch.'[3]

Over de andere grote vraag vinden we bij Macaulay een nog openhartiger verklaring:

> Over de vraag wat er na de dood met de mens gebeurt – we zien niet in dat een hoogontwikkelde Europeaan die alleen op zijn verstand is aangewezen, meer kans heeft het bij het juiste eind te hebben dan een Zwartvoet-indiaan. Geen enkele van de vele wetenschappen waarin we de Zwartvoet-indianen overtreffen, werpt het geringste licht op de toestand van de ziel nadat het dierlijke leven is geëindigd. In feite schijnt het ons toe dat alle filosofen, oude en moderne, vanaf Plato tot Franklin, die hebben geprobeerd zonder hulp van openbaringen de onsterfelijkheid van de mens te bewijzen, jammerlijk zijn tekortgeschoten.

Er bestaan openbaringen van de spirituele zintuigen van de mens die

---

[1] Zie de werken van Robertus de Fluctibus (Robert Fludd); en *The Rosicrucians* door Hargrave Jennings, hfst. 24, enz.

[2] *The Conservation of Energy*, blz. 136.

[3] *Op.cit.*, blz. 2.

veel meer kunnen worden vertrouwd dan alle spitsvondigheden van het materialisme. Wat in de ogen van Plato en zijn leerlingen een bewijs en een succes was, wordt nu beschouwd als de buitensporige voortbrengselen van een pseudofilosofie en een mislukking. De wetenschappelijke methoden zijn radicaal veranderd. Het getuigenis en de bewijzen van de mensen van de oudheid, die dichter bij de waarheid stonden omdat ze dichter bij de geest van de natuur stonden – het enige gezichtspunt waaruit de godheid zich wil laten beschouwen en begrijpen – worden verworpen. Hun bespiegelingen zijn – als we de hedendaagse denkers moeten geloven – slechts de uitdrukking van een overdaad van onstelselmatige meningen van mensen die onbekend zijn met de wetenschappelijke methode van deze eeuw. Dwaas baseerden ze het weinige wat ze van fysiologie wisten op welbewezen psychologie, terwijl de geleerde van onze tijd de psychologie – waarvan hijzelf bekent volstrekt niets te weten – baseert op de fysiologie, die voor hem tot nu toe een gesloten boek is, en, zoals Fournié ons vertelt, zelfs geen eigen methode heeft. Wat het laatste bezwaar in Macaulay's redenering betreft, daarop gaf Hippocrates eeuwen geleden het volgende antwoord:

> Alle kennis, alle vaardigheden zijn in de natuur te vinden; indien we
> (425) haar *op de juiste manier* ondervragen, zal ze de waarheden die bij elk van deze en bij onszelf horen, aan ons openbaren. Wat is de werking van de natuur anders dan de godheid die zelf haar aanwezigheid openbaart? Hoe moeten we haar ondervragen? En hoe moet ze ons antwoorden? We moeten met *vertrouwen* te werk gaan in de vaste overtuiging ten slotte de hele waarheid te zullen ontdekken; en de natuur zal ons haar antwoord laten weten door ons *innerlijke* zintuig, dat ons met behulp van onze kennis van een bepaalde *vaardigheid* of *wetenschap* de waarheid zo duidelijk openbaart dat verdere twijfel onmogelijk wordt.[1]

In dit geval waarbij het gaat om het *innerlijke* zintuig van de mens dat hem verzekert dat hij onsterfelijk is, is het instinct van Macaulay's Zwartvoet-indiaan dus meer te vertrouwen dan het meest geschoolde en ontwikkelde verstand. Instinct is de universele gave van de natuur afkomstig van de geest van de Godheid zelf; verstand is de langzame ontwikkeling van ons fysieke gestel, een evolutie van onze volwassen stoffelijke hersenen. Het instinct is latent aanwezig als een goddelijke vonk in het onbewuste zenuwcentrum van de zakpijp, een weekdier, en manifesteert zich in het eerste stadium van de werking van zijn zenuwstelsel als wat de fysioloog reflexwerking noemt. Het komt zowel voor in de laagste klassen

[1] P.J.G. Cabanis, *Histoire de la médecine*.

van de koploze dieren als bij dieren die duidelijk een kop hebben; het groeit en ontwikkelt zich volgens de wet van de dubbele evolutie, fysiek en spiritueel; en wanneer het het bewuste stadium van zijn ontwikkeling en vooruitgang bereikt in de soorten met koppen, die al een centraal zenuwstelsel en symmetrisch gerangschikte zenuwknopen bezitten, dan is deze reflexwerking – ongeacht of wetenschappers haar *automatisch* noemen, zoals bij de laagste soorten, of *instinctief*, zoals bij de meer gecompliceerde organismen die handelen onder leiding van het centraal zenuwstelsel en onder de prikkel die voortkomt uit duidelijke gewaarwording – toch één en hetzelfde gevoel. Het is het *goddelijke instinct* dat zich continu verder ontwikkelt. Dit instinct van de dieren – die alle vanaf het moment van hun geboorte handelen binnen de hun door de natuur voorgeschreven grenzen, en die feilloos voor zichzelf weten te zorgen, behalve in omstandigheden die het gevolg zijn van een hoger instinct dan dat van hen – kan, om het nauwkeurig te omschrijven, automatisch worden genoemd; maar het moet, hetzij in het dier dat dit bezit, of *erbuiten*, de *intelligentie* van iemand of iets hebben om het te leiden.

Deze opvatting is niet in strijd met de leer van de evolutie en van de geleidelijke ontwikkeling, die door voortreffelijke denkers van onze tijd wordt aangenomen, maar vereenvoudigt haar en vult haar aan. Ze kan het gemakkelijk stellen zonder de speciale schepping van elke soort, want indien de eerste plaats aan de vormloze geest moet worden toegekend, dan zijn vorm en stoffelijke substantie van secundair belang. Elke in de fysieke evolutie tot volmaking gebrachte soort biedt de leidende intelligentie meer mogelijkheden om in het verbeterde zenuwstelsel te werken. Een musicus kan zijn golven van harmonie beter ten gehore brengen op een (426)
koninklijke Erard-piano dan op een spinet uit de 16de eeuw. Daarom is het voor het huidige onderwerp van geen belang of deze *instinctieve* impuls rechtstreeks werd gegeven aan het zenuwstelsel van het eerste insect, of dat deze in elke soort zelf geleidelijk werd ontwikkeld door instinctief de daden van zijn soortgenoten na te bootsen, zoals volgens de meer verfijnde leer van Herbert Spencer het geval is. Het gaat alleen om de *spirituele* evolutie. En indien we deze hypothese als onwetenschappelijk en onbewezen verwerpen, dan zal men het fysieke aspect van de evolutie op zijn beurt moeten afwijzen, want het ene is even onbewezen als het andere, en de spirituele intuïtie van de mens wordt niet toegestaan die twee met elkaar te verbinden onder het voorwendsel dat het 'onfilosofisch' is. Of we willen of niet, we zullen moeten terugkomen op de oude vraag uit Plutarchus' *Tafelgesprekken*: wie verscheen het eerst, de kip of het ei?

Nu het gezag van Aristoteles evenals dat van Plato tot in zijn grond-

slagen geschokt is, nu onze wetenschappers elk gezag verwerpen, zo niet haten – behalve ieder het zijne – nu de algemene waardering van de gezamenlijke menselijke wijsheid haar laagste punt heeft bereikt, keert de mensheid, voorgegaan door de wetenschap zelf, toch onafwendbaar tot het uitgangspunt van de oudste filosofieën terug. We zien dat ons denkbeeld zuiver wordt weergegeven door een schrijver in de *Popular Science Monthly*. Osgood Mason zegt:

> De goden van sekten en van mensen met bijzondere opvattingen ontvangen misschien niet de eerbied waaraan ze gewend zijn, maar intussen verschijnt er in de wereld, met zachter en serener licht, het denkbeeld – ook al is het nog onvolmaakt – van een bewuste, voortbrengende, allesdoordringende, actieve ziel – de 'Overziel', de Oorzaak, de Godheid, die niet geopenbaard is in menselijke gedaante of taal, maar elke levende ziel in het wijde heelal in haar eigen mate vervult en bezielt, *die de natuur als haar tempel heeft*, en die aanbeden wordt door haar te bewonderen.

Dit is zuiver platonisme, boeddhisme; dit zijn de verheven maar juiste opvattingen van de oudste Indo-Europeanen in hun vergoddelijking van de natuur. En zo wordt de basisgedachte van elke theosoof, kabbalist, en occultist in het algemeen, tot uitdrukking gebracht. Vergelijken we haar met het citaat van Hippocrates, dat aan het bovenstaande voorafgaat, dan zullen we daarin precies dezelfde gedachte en geest vinden.

Laten we terugkeren tot ons onderwerp. Het kind heeft geen verstand omdat dit tot nu toe in hem latent is, en intussen is het, wat het eigenlijke instinct betreft, de mindere van het dier. Het zal zich branden of verdrinken, vóór het heeft geleerd dat vuur en water kunnen vernietigen en gevaarlijk voor hem zijn, terwijl het jonge katje beide instinctief zal vermijden. Het weinige instinct dat een kind bezit, verdwijnt naarmate het verstand zich stap voor stap ontwikkelt. Men zal misschien tegenwerpen dat het instinct geen spirituele gave kan zijn, omdat dieren het in hogere mate bezitten dan de mens, en dieren hebben *geen ziel*. Die opvatting is onjuist en is op heel onzekere gronden gebaseerd. Ze ontstond omdat de
(427) innerlijke aard van het dier nog minder kon worden gepeild dan die van de mens, die begiftigd is met spraakvermogen en ons zijn psychische vermogens kan tonen.

Maar wat voor bewijzen, behalve negatieve, hebben we dat een dier geen voortlevende, zo niet onsterfelijke, ziel bezit? We kunnen op strikt wetenschappelijke gronden evenveel argumenten *ervoor* als *ertegen* aanvoeren. Om het duidelijker uit te drukken, mens noch dier kan het bewijs leveren van het al of niet voortleven van hun ziel na de dood. En vanuit

het gezichtspunt van de wetenschappelijke ervaring is het onmogelijk om iets, wat geen objectief bestaan heeft, binnen het gezichtsveld van enige exacte wetenschappelijke wet te brengen. Maar Descartes en Du Bois-Raymond hebben hun verbeeldingskracht met betrekking tot dit onderwerp uitgeput, en Agassiz kon zich zoiets als een toekomstig leven niet indenken wanneer het niet werd gedeeld met de dieren die we hebben liefgehad, en zelfs met het plantenrijk dat ons omringt. Het is genoeg om iemands gevoelens in opstand te doen komen tegen de beweerde rechtvaardigheid van de eerste Oorzaak, om aan te nemen dat, terwijl een harteloze, koelbloedige schurk met een onsterfelijke geest is begiftigd, de edele, brave hond, die vaak zelfverloochenend is tot de dood toe, die met gevaar voor eigen leven het kind of de mens die hij liefheeft beschermt, die hem nooit vergeet maar zich op zijn graf laat verhongeren, dat het dier waarin de zin voor rechtvaardigheid en edelmoedigheid soms tot verbazingwekkende graad is ontwikkeld, zal worden vernietigd! Nee, weg met het beschaafde verstand dat zo'n harteloze partijdigheid bedenkt. Beter, veel beter, is het om in zo'n geval bij ons *instinct* te blijven en te geloven zoals de indiaan van Pope, die zich met zijn 'ongeschoolde verstand' alleen een firmament kan voorstellen, waar

> . . . tot die rechtvaardige hemel toegelaten,
> Zijn trouwe hond hem gezelschap zal houden.

Ons ontbreekt de ruimte om de beschouwingen van bepaalde oude en middeleeuwse occultisten over dit onderwerp weer te geven. Het is voldoende te zeggen dat ze aan Darwin voorafgingen, bijna al zijn theorieën over natuurlijke selectie en de evolutie van de soorten omvatten, en de keten aan beide uiteinden belangrijk hadden uitgebreid. Bovendien waren deze filosofen even moedige onderzoekers op psychologisch als op fysiologisch en antropologisch gebied. Ze weken nooit af van het dubbele, parallel verlopende pad dat hun door hun grote meester Hermes was gewezen. 'Zo boven, zo beneden' was steeds hun axioma; en de fysieke evolutie verliep volgens hen gelijktijdig met de spirituele.

Op ten minste één punt zijn onze hedendaagse biologen heel consequent; omdat ze voorlopig niet in staat zijn het bestaan van een duidelijk individuele ziel in dieren aan te tonen, ontzeggen ze haar aan de mens. Het verstand heeft hen aan de rand van Tyndalls 'onoverkomelijke afgrond' tussen geest en stof gebracht; alleen het instinct kan hun leren die te overbruggen. Wanneer ze in hun wanhoop of ze ooit in staat zullen zijn het (428)
levensmysterie te doorgronden, op een dood punt zijn aanbeland, dan zal hun instinct zich misschien opnieuw laten gelden, en hen over de tot dus-

ver peilloze afgrond voeren. Dit is het punt dat prof. John Fiske en de schrijvers van *The Unseen Universe* schijnen te hebben bereikt, en waarover de antropoloog en voormalige materialist Wallace als eerste moedig schijnt te zijn heengestapt. Laat hen moedig doorgaan tot ze ontdekken dat het niet de geest is die in de stof woont, maar dat de *stof* zich tijdelijk vasthecht aan de geest, en dat alleen laatstgenoemde een eeuwige, onvergankelijke verblijfplaats is voor alle zichtbare en onzichtbare dingen.

Esoterische filosofen waren van mening dat alles in de natuur slechts de verstoffelijking is van geest. Volgens hen is de eeuwige eerste oorzaak vanaf het begin latente geest en stof. 'In het begin was het woord . . . en het woord was God.' Terwijl ze toegaven dat het denkbeeld van zo'n God een voor het menselijke verstand ondenkbare abstractie is, beweerden ze dat het door het onfeilbare menselijke instinct werd begrepen als een herinnering aan iets dat voor dit instinct concreet is, hoewel ontastbaar voor onze fysieke zintuigen. Met het eerste denkbeeld dat emaneerde vanuit de tweeslachtige en tot dan toe inactieve godheid, werd de eerste beweging overgebracht op het gehele heelal, en onmiddellijk werd de elektrische trilling overal in de grenzeloze ruimte gevoeld. Geest bracht kracht voort, en kracht stof; op die manier manifesteerde de verborgen godheid zich als een scheppende energie.

Wanneer gebeurde dit; op welk moment in de eeuwigheid; of hoe? Die vraag moet altijd onbeantwoord blijven, want het menselijke verstand is niet in staat het grote mysterie te begrijpen. Maar hoewel geest-stof al eeuwig bestond, bevond ze zich in een latente toestand; de evolutie van ons zichtbare heelal moet een begin hebben gehad. Aan ons zwakke verstand schijnt dit begin misschien zo veraf dat het ons de eeuwigheid zelf toeschijnt, een tijdperk dat niet in cijfers of woorden is uit te drukken. Aristoteles beweerde dat de wereld eeuwig was, en dat ze altijd dezelfde zal zijn, dat de ene generatie van mensen altijd een andere heeft voortgebracht zonder dat ze ooit een begin heeft gehad dat door ons verstand kan worden vastgesteld. Hierin was zijn leer in haar exoterische betekenis in strijd met die van Plato, die leerde dat 'er een tijd was dat de mensen niet uit elkaar werden geboren', maar in de geest kwamen beide leringen overeen, want Plato voegt onmiddellijk eraan toe: 'dit werd gevolgd door het *aardse mensenras*; tijdens dit ras werd de oorspronkelijke geschiedenis langzamerhand vergeten, en zonk de mens dieper en dieper'; en Aristoteles zegt: 'Indien er een eerste mens is geweest dan moet hij zonder vader of moeder zijn geboren – wat in strijd is met de natuur. Want er zou geen eerste ei hebben kunnen bestaan dat het begin was voor de eerste vogels zonder dat er een eerste vogel was geweest die het eerste ei had gelegd, want

een vogel komt uit een ei.' Diezelfde regel achtte hij van kracht voor alle soorten, want hij dacht met Plato dat alles, vóór het op aarde verscheen, eerst in de geest bestond.

Dit mysterie van de eerste schepping, dat altijd de wanhoop van de (429)
wetenschap was, is onpeilbaar, tenzij we de leer van de hermetici aannemen. Hoewel stof en geest eeuwig samengaan, is die stof zeker niet onze zichtbare, tastbare en deelbare stof, maar de uiterste verfijning daarvan. Zuivere geest is maar één stap hoger. Wanneer we niet erkennen dat de mens uit deze oorspronkelijke geest-stof is geëvolueerd, hoe kunnen we dan ooit tot een redelijke hypothese over het ontstaan van bezielde wezens komen? Darwin begint zijn evolutie van de soorten op het laagste punt, en volgt die naar boven toe. Zijn enige fout is misschien dat hij zijn stelsel aan de verkeerde kant toepast. Als hij zijn onderzoek van het zichtbare naar het onzichtbare heelal kon overbrengen, dan zou hij misschien op de goede weg zijn. Maar dan zou hij het voetspoor van de hermetici volgen.

Dat onze filosofen, de positivisten, zelfs de geleerdsten van hen, nooit de geest van de mystieke leringen die door de oude filosofen – de platonisten – werden onderwezen, hebben begrepen, blijkt duidelijk uit dat voortreffelijke boek, *The History of the Conflict between Religion and Science*. Prof. Draper zegt aan het begin van hoofdstuk 5 van dat boek dat 'de heidense Grieken en Romeinen geloofden dat de *geest* van de mens lijkt op zijn lichamelijke vorm, dat zijn uiterlijk wijzigt met de veranderingen daarvan en samen met deze groeit'. Wat de onwetende massa dacht, doet er weinig toe, hoewel zelfs zij zich nooit aan zulke letterlijk opgevatte bespiegelingen hebben kunnen overgeven. Wat de Griekse en Romeinse filosofen van de platonische school betreft, zij geloofden zoiets niet over de *geest* van de mens, maar pasten bovenstaande leer toe op zijn ziel of psychische aard, die, zoals we al eerder hebben aangetoond, niet de goddelijke geest is.

Aristoteles geeft in zijn filosofische deductie *Over dromen* een duidelijke uiteenzetting over deze leer van de dubbele ziel, of ziel en geest. 'Het is noodzakelijk dat we erachter komen *in welk deel* van de ziel dromen zich voordoen', zegt hij. Alle oude Grieken geloofden dat er in de mens niet alleen een dubbele maar zelfs een *drievoudige* ziel huisde. En zelfs Homerus gebruikt de termen θυμός, de dierlijke of astrale ziel die door Draper de 'geest' wordt genoemd, en νοῦς, de *goddelijke* ziel – de term waarmee ook Plato de hogere geest aanduidde.

De jains uit India stellen zich voor dat de ziel, die ze *jīva* noemen, sinds alle eeuwigheid zelfs met twee verfijnde etherische lichamen verenigd is geweest, waarvan één onveranderlijk is en uit de goddelijke vermogens

van het *hogere* bewustzijn bestaat, terwijl het andere veranderlijk is en samengesteld uit de grovere hartstochten van de mens, zijn zinnelijke gevoelens en aardse eigenschappen. Wanneer de ziel na de dood wordt gezuiverd, verenigt ze zich met haar *Vaikārika*, of goddelijke geest, en wordt een god. De volgelingen van de *Veda's*, de geleerde brahmanen, geven in de Vedānta een toelichting van dezelfde leer. De ziel is, volgens hun leer, als een deel van de goddelijke universele geest of het onstoffelijke bewustzijn, in staat zich te verenigen met de essentie van haar hoog-
(430) ste entiteit. De lering is heel duidelijk; de *Vedānta* verklaart dat ieder die een grondige *kennis* verwerft van *zijn god*, een god wordt terwijl hij nog in zijn sterfelijke lichaam is, en macht krijgt over alle dingen.

Draper citeert uit de vedische theologie het vers dat zegt: 'Er is in feite maar één godheid, de hoogste geest; hij heeft dezelfde aard als de ziel van de mens', en geeft dan aan dat de boeddhistische leringen via Aristoteles Oost-Europa bereikten.[1] We vinden die bewering ongegrond, want Pythagoras, en na hem Plato, onderwezen die leringen lang vóór Aristoteles. Indien de latere platonisten daarna in hun dialectiek de redeneringen van Aristoteles over emanatie aannamen, dan gebeurde dit alleen omdat zijn opvattingen in sommige opzichten met die van de oosterse filosofen overeenkwamen. Het pythagorische getal van de harmonie en Plato's esoterische leringen over schepping zijn nauw verbonden met de boeddhistische emanatieleer; en het grote doel van de pythagorische filosofie, namelijk om de astrale ziel te bevrijden van de boeien van de stof en van de zintuigen, en haar daardoor geschikt te maken voor een eeuwige contemplatie over spirituele zaken, is een theorie die identiek is aan de boeddhistische leer van de uiteindelijke opneming. Het is het nirvāṇa, in zijn juiste betekenis opgevat – een metafysisch leerstuk waarvan onze Sanskrietgeleerden zich pas de laatste tijd enig idee beginnen te vormen.

Indien de leringen van Aristoteles op de latere neoplatonisten zo'n 'overheersende invloed' hebben uitgeoefend, hoe komt het dan dat noch Plotinus, noch Porphyrius, noch Proclus ooit zijn theorieën over dromen en profetische visioenen van de ziel heeft aanvaard? Terwijl Aristoteles van mening was dat de meesten van hen die profeteren aan krankzinnigheid lijden[2] – en op die manier aan sommige Amerikaanse plagiarissen en specialisten enkele redelijke denkbeelden verschafte om te misvormen – waren de meningen van Porphyrius, en dus ook die van Plotinus, precies het tegenovergestelde. Over de belangrijkste vraagstukken op het gebied van de metafysische beschouwingen wordt Aristoteles voortdurend door de

[1] *History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 121-2.
[2] *Problemata*, zie onder 'De Vatibus', §21.

neoplatonisten tegengesproken. Bovendien is het boeddhistische nirvāṇa óf niet de nihilistische leer zoals deze nu wordt voorgesteld, óf hebben de neoplatonisten haar niet in die zin opgevat. Draper zal toch zeker niet durven beweren dat Plotinus, Porphyrius, Iamblichus of enige andere filosoof van hun mystieke school, niet geloofde in de onsterfelijkheid van de ziel? Als men zegt dat één van hen extase zocht als een 'voorproef van het opgaan in de universele wereldziel' in de zin waarin alle Sanskrietgeleerden het boeddhistische nirvāṇa opvatten, doet men deze filosofen onrecht aan. Nirvāṇa is *niet*, zoals Draper beweert, een 'weer opgaan in de *universele kracht*, eeuwige rust en gelukzaligheid', maar betekent, wanneer het door de genoemde wetenschappers letterlijk wordt opgevat, het uitblazen, het *uitblussen*, de volledige *vernietiging*, en niet het opgaan in.[1] Niemand heeft, voor zover we weten, ooit op zich genomen om de *ware* (431)
metafysische betekenis van dit woord vast te stellen, die zelfs in het *Laṅkāvatāra*[2], waarin de verschillende opvattingen van de brahmaanse tīrthika's over nirvāṇa staan, niet is te vinden. Daarom zal iemand die deze passage in Drapers boek leest en alleen de gewoonlijk aangenomen betekenis van het nirvāṇa in gedachten houdt, natuurlijk denken dat Plotinus en Porphyrius *nihilisten* waren. Zo'n bladzijde in het *Conflict* geeft ons een zeker recht te veronderstellen dat de geleerde schrijver óf Plotinus en Porphyrius op één lijn stelt met Giordano Bruno, van wie hij geheel ten onrechte een atheïst maakt, óf dat hij nooit de moeite nam het leven van deze filosofen en hun opvattingen te bestuderen.

Voor iemand die prof. Draper kent, zelfs al is het maar van naam, is laatstgenoemde veronderstelling eenvoudig onzinnig. Daarom moeten we tot onze grote spijt wel aannemen dat hij een verkeerde voorstelling van hun religieuze aspiraties wilde geven. Het is bepaald lastig voor filosofen van deze tijd, die als enige doel schijnen te hebben om de denkbeelden over God en de onsterfelijke geest uit het menselijk bewustzijn te bannen, om de beroemdste van de heidense platonisten met historische onpartijdigheid te moeten behandelen. Om aan de ene kant hun grote geleerdheid, hun genialiteit, hun resultaten bij het oplossen van de meest diepzinnige filosofische vraagstukken, en dus hun wijsheid te moeten erkennen, en aan de andere kant hun onvoorwaardelijke vasthouden aan de leer van de onsterfelijkheid, en die van de uiteindelijke triomf van de geest over de stof, en hun onvoorwaardelijke geloof in God en de goden of geesten, in de terugkeer van *de doden*, verschijningen en andere 'spiritistische' zaken, is een

[1] Zie Max Müller, *Chips, etc.*, 'The meaning of Nirvāṇa'.

[2] Zie de fragmenten, vertaald door Burnouf, in zijn *Introduction à l'histoire du bouddhisme indien*, blz. 514ev.

dilemma waarvan men redelijkerwijs niet kon verwachten dat de academische menselijke natuur zich daaruit zo gemakkelijk zou kunnen bevrijden.

De handelwijze waartoe Lemprière[1] in een dilemma zoals het bovenstaande zijn toevlucht neemt, is grover dan die van prof. Draper, maar even doeltreffend. Hij beschuldigt de filosofen uit de oudheid van opzettelijke onwaarheid, bedrog en goedgelovigheid. Na Pythagoras, Plotinus en Porphyrius voor zijn lezers te hebben afgeschilderd als wonderen wat betreft hun geleerdheid, ethisch gedrag en bereikte resultaten, als voortreffelijke figuren op grond van hun persoonlijke waardigheid, zuivere leven, en zelfverloochening bij het nastreven van de goddelijke waarheden, aarzelt hij niet 'deze beroemde filosoof' (Pythagoras) te rangschikken onder de oplichters, terwijl hij aan Porphyrius 'lichtgelovigheid, gebrek aan oordeel, en oneerlijkheid' toeschrijft. Hoewel hij door de feiten van de geschiedenis gedwongen is in de loop van zijn verhaal hun te geven wat hun toekomt, geeft hij in de tussen haakjes gemaakte opmerkingen die hij zich veroorlooft, blijk van zijn bekrompen vooroordeel. Van deze ouderwetse schrijver uit de 18de eeuw leren we dat een mens tegelijkertijd eerlijk en een bedrieger kan zijn; zuiver, deugdzaam en een grote filosoof, en toch oneerlijk, een leugenaar en een dwaas!

We hebben elders aangetoond dat de 'geheime leer' niet zonder onder-
(432) scheid aan alle mensen onsterfelijkheid toekent. 'Het oog zou nooit de zon kunnen zien, indien het niet de aard van de zon zou hebben', zei Plotinus. Alleen 'door de grootste zuiverheid en kuisheid zullen we nader tot God komen, en door het overdenken van hem ware kennis en inzicht verkrijgen', schrijft Porphyrius. Indien de menselijke ziel haar leven lang heeft verzuimd haar verlichting te ontvangen van haar goddelijke geest, onze *persoonlijke* god, wordt het moeilijk voor de grove, zinnelijke mens zijn fysieke dood lange tijd te overleven. Evenmin als een extreem mismaakt kind na zijn fysieke geboorte lang kan leven, kan de ziel, wanneer ze eenmaal *te* stoffelijk is geworden, na haar geboorte in de spirituele wereld bestaan. De levensvatbaarheid van de astrale vorm is zo gering dat de deeltjes niet stevig bijeen kunnen blijven wanneer ze eenmaal uit het beperkende omhulsel van het uitwendige lichaam is weggeglipt. Haar deeltjes gehoorzamen geleidelijk aan de ontbindende aantrekking van de universele ruimte, en vliegen ten slotte uiteen zonder de mogelijkheid zich weer bijeen te voegen. Wanneer zo'n ramp plaatsvindt, houdt het individu op te bestaan; zijn schitterende augoeides heeft hem verlaten. Gedurende de tijd tussen de dood van zijn lichaam en het uiteenvallen van de astrale vorm, waart deze laatste, door magnetische aantrekking geketend aan haar

[1] *Un dictionnaire classique*, 1788.

afstotelijke lijk, rond, en zuigt levenskracht uit daarvoor vatbare slachtoffers. Omdat deze mens elke straal van goddelijk licht heeft buitengesloten, is hij verloren in de duisternis, en klampt zich dus aan de aarde en het aardse vast.

Geen enkele astrale ziel, zelfs niet die van een zuiver, goed en deugdzaam mens, is in strikte zin onsterfelijk; 'uit de elementen werd ze gevormd – tot de elementen moet ze terugkeren'. Terwijl de ziel van de slechten echter verdwijnt en zonder kans op verlossing wordt opgenomen, verwisselt die van ieder ander persoon, die zelfs maar middelmatig zuiver is, haar etherische deeltjes voor nog etherischer deeltjes; en zolang daarin een vonk van het *goddelijke* blijft, kan de individuele mens, of beter gezegd zijn persoonlijke *ego*, niet sterven. Proclus zegt:

> Na de dood blijft de ziel [de geest] voortleven in het luchtlichaam [de astrale vorm], tot ze geheel van alle hartstochten van boosheid en wellust is gezuiverd . . . dan werpt ze bij een *tweede sterven* het luchtlichaam af, evenals ze het aardse lichaam heeft afgeworpen. De Ouden zeggen dan dat er een hemels lichaam is dat altijd met *de ziel* verbonden is, en dat *onsterfelijk*, *lichtgevend* en *sterachtig* is.

Maar na deze uitweiding zullen we nader aandacht besteden aan het *verstand* en het *instinct*. Laatstgenoemde kwam volgens de Ouden voort uit het goddelijke, het eerste uit het zuiver menselijke. Het ene (het instinct) is het voortbrengsel van de zintuigen, een vermogen dat we delen met de laagste dieren, zelfs die welke geen verstand bezitten; het is het αἰσθητικόν; het andere is het voortbrengsel van de verstandelijke vermogens, νοητικόν, en duidt scherpzinnigheid en menselijke intellectuele vermogens aan. Daarom heeft een dier dat geen verstandelijke vermogens bezit, in zijn aangeboren instinct een onfeilbaar vermogen dat slechts die vonk van het goddelijke is die in elk deeltje anorganische stof – zelf verstoffelijkte geest – verborgen aanwezig is. In de joodse kabbala worden (433)
hoofdstuk 2 en 3 van *Genesis* als volgt verklaard: Wanneer de tweede Adam 'uit het stof' wordt geschapen, is de stof zo grof geworden dat ze oppermachtig is. Uit haar zinnelijke lusten ontstaat de vrouw, en Lilith heeft de overhand op de geest. De Here God 'die in de tuin wandelde in de *avondkoelte*' (3:8) (het ondergaan van de zon van de geest, of het goddelijke licht dat wordt verduisterd door de schaduwen van de stof) vervloekt niet alleen hen die de zonde hebben begaan, maar zelfs de bodem zelf, en alle levende wezens, vooral de verleider, de slang-stof.

Wie anders dan de kabbalisten kunnen deze schijnbare daad van onrechtvaardigheid verklaren? Hoe moeten we dit vervloeken van alle

geschapen wezens die aan geen enkele misdaad schuldig zijn, opvatten? De allegorie is duidelijk. De vloek ligt in de stof zelf. Vanaf dat moment is ze gedoemd tegen haar eigen grofheid te strijden om te worden gezuiverd; de latente vonk van de goddelijke geest is nog aanwezig, hoewel ze wordt verstikt, en de onoverwinnelijke aantrekking ervan naar boven dwingt haar met pijn en moeite te strijden om zich te bevrijden. De logica toont ons dat, omdat alle stof een gemeenschappelijke oorsprong had, ze ook eigenschappen gemeen moet hebben, en, zoals de goddelijke levensvonk zich in het stoffelijk lichaam van de mens bevindt, evenzo moet ze verborgen liggen in alle lagere soorten. Het latente denkvermogen dat men in de lagere rijken herkent als halfbewustzijn, bewustzijn en instinct, is in de mens voor een groot deel onderdrukt. Het verstand, het voortbrengsel van de fysieke hersenen, ontwikkelt de geest ten koste van het instinct – de flikkerende herinnering aan een vroegere goddelijke alwetendheid. Het verstand, het kenmerk van de soevereiniteit van de fysieke mens over alle andere fysieke organismen, wordt vaak beschaamd door het instinct van het dier. Omdat zijn hersenen volmaakter zijn dan die van enig ander schepsel, moeten de emanaties ervan natuurlijk de hoogste resultaten van verstandelijke werking voortbrengen, maar het verstand kan alleen dienen voor het beschouwen van stoffelijke zaken; het is niet in staat de bezitter ervan te helpen bij het verkrijgen van kennis over de geest. Door zijn instinct te verliezen verliest de mens zijn intuïtieve vermogens, die de kroon en de hoogste vorm van instinct zijn. Het verstand is het onhandige wapen van de wetenschappers – intuïtie de onfeilbare gids van de ziener. Instinct leert plant en dier hun jaargetijde voor de voortplanting van hun soort, en leidt het redeloze dier bij het vinden van het geschikte geneesmiddel in het uur van ziekte. Het verstand – de trots van de mens – kan de neigingen van zijn stof niet in toom houden, en verdraagt geen beteugeling van de onbeperkte bevrediging van zijn zintuigen. In plaats van hem ertoe te brengen zijn *eigen* arts te zijn, leiden de subtiele spitsvondigheden ervan hem maar al te vaak naar zijn eigen vernietiging.

Niets kan gemakkelijker worden bewezen dan de stelling dat de volmaking van de stof ten koste van het instinct wordt bereikt. Het aan de onderzeese rots vastgehechte plantdier vertoont, wanneer het zijn bek opent om het voedsel aan te trekken dat voorbijdrijft, in verhouding tot zijn lichaamsomvang meer instinct dan de walvis. De mier, met zijn verbazingwekkende architectonische, maatschappelijke en politieke bekwaamheden,
(434) staat op een oneindig veel hogere trap dan de sluwe koningstijger die op zijn prooi aast. ‘Met eerbied en verbazing’, roept Du Bois-Raymond uit, ‘moet de onderzoeker van de natuur die microscopische molecule zenuw-

stof beschouwen die de zetel is van de hard werkende, opbouwende, ordelijke, loyale, onverschrokken ziel van de mier!'

Evenals al het andere dat zijn oorsprong heeft in mysteries van de psyche, is het instinct door de wetenschap te lang verwaarloosd. Hippocrates zegt:

> We zien wat de mens de weg wees om verlichting te vinden voor al zijn lichamelijke kwalen. Het is het instinct van de vroegere rassen, toen het koude verstand de innerlijke visie van de mens nog niet had verduisterd. . . . Zijn aanwijzingen moeten nooit worden geminacht, want alleen aan het instinct hebben we onze eerste geneesmiddelen te danken.[1]

Het instinct, de ogenblikkelijke en onfeilbare kennis van een alwetende geest, verschilt in alles van het beperkte verstand; en bij de aarzelende vooruitgang van het laatstgenoemde, wordt de goddelijke aard van de mens, telkens wanneer hij het goddelijke licht van de intuïtie buitensluit, vaak helemaal verzwolgen. De een kruipt, de ander vliegt; het verstand is het vermogen van de man, de intuïtie het van te voren weten van de vrouw!

Plotinus, de leerling van de grote Ammonius Saccas, de voornaamste stichter van de neoplatonische school, leerde dat de menselijke kennis drie opklimmende niveaus had: oordeel, wetenschap en *verlichting*. Hij verklaart dit door te zeggen:

> Het middel of werktuig voor het oordeel is het zintuiglijk vermogen of de gewaarwording; voor de wetenschap, redeneerkunst; voor de verlichting, *intuïtie* [of goddelijk instinct]. Aan laatstgenoemde *is het verstand ondergeschikt*; ze is absolute kennis, gebaseerd op het zich vereenzelvigen van het bewustzijn met het gekende voorwerp.

Het gebed opent het spirituele inzicht van de mens, want het gebed is verlangen, en verlangen ontwikkelt WIL; de magnetische emanaties die van elke – verstandelijke of fysieke – inspanning van het lichaam uitgaan, brengen zelfmagnetisering en extase teweeg. Plotinus beval voor het gebed afzondering aan als het krachtigste middel om te verkrijgen wat men vraagt; en Plato raadde mensen die baden aan om 'stilzwijgend in tegenwoordigheid van de goddelijke wezens te blijven, tot zij de wolk van uw ogen wegnemen, en u in staat stellen te zien *bij het licht dat van hen uitgaat*'. Apollonius zonderde zich altijd van de mensen af gedurende het 'gesprek' dat hij met God hield; en altijd wanneer hij behoefte had aan goddelijke contemplatie en gebed, wikkelde hij zich, hoofd en al, in de plooien van zijn witte wollen mantel. 'Wanneer u bidt, *ga in uw binnen-*

[1] Zie P.J.G. Cabanis, *Histoire de la médecine*.

kamer, sluit uw deur en bid tot uw Vader in het verborgene' zegt de man uit Nazareth, de leerling van de essenen (*Matth*. 6:6).

Alle mensen zijn geboren met een onontwikkeld innerlijk zintuig, *intuïtie* genoemd, dat kan worden ontwikkeld tot wat de Schotten het (435) 'tweede gezicht' noemen. Alle grote filosofen, die evenals Plotinus, Porphyrius en Iamblichus dit vermogen gebruikten, onderwezen deze leer.

Iamblichus schrijft:

> Er bestaat een vermogen van het menselijke bewustzijn dat verheven is boven al wat geboren of voortgebracht is. Daardoor kunnen we ons verenigen met de hogere intelligenties, ons verheffen boven de gebeurtenissen van deze wereld, en deelhebben aan het hogere leven en de bijzondere vermogens van de hemelse wezens.[1]

Wanneer er geen innerlijk *gezicht* of intuïtie bestond, zouden de joden nooit hun *Bijbel*, en de christenen nooit hun Jezus hebben gehad. Wat zowel Mozes als Jezus aan de wereld gaven, was de vrucht van hun intuïtie of verlichting. Wat de op hen volgende ouderlingen en leraren de wereld lieten begrijpen, waren dogmatische verkeerde voorstellingen, en maar al te vaak godslasteringen.

De *Bijbel* aannemen als een 'openbaring' en zijn geloof vast verbinden aan een letterlijke vertaling, is erger dan dwaasheid; het is laster tegen de goddelijke majesteit van de 'Onzichtbare'. Indien we – nu de taalwetenschap met reuzenschreden vooruitgaat op het terrein van de vergelijkende godsdiensten – de godheid en de geestenwereld naar hun menselijke verklaarders moeten beoordelen, dan kan het geloof in God en in de onsterfelijkheid van de ziel geen eeuw langer het hoofd bieden aan de aanvallen van het *verstand*. Wat het geloof van de mens in God en een toekomstig spiritueel leven in stand houdt, is de *intuïtie*, dat goddelijke voortbrengsel van ons innerlijke zelf dat de holle rituelen van de rooms-katholieke priester en zijn belachelijke afgoden tart, evenals de duizend en één ceremoniën van de brahmaan en zijn afgoden, en de jeremiaden van de protestantse predikant en zijn troosteloze en saaie geloof met uiteindelijk geen andere afgoden dan een grenzeloze hel en vervloeking. Zonder deze intuïtie die nooit sterft, al is ze vaak onzeker omdat ze zo wordt belemmerd door de stof, zou het menselijk leven een klucht, en de mensheid bedrog zijn. Dit onuitroeibare gevoel van de aanwezigheid van iemand *buiten* en *binnenin* ons kan in de mensheid noch door dogmatische tegenstrijdigheden noch door uiterlijke vormen van verering worden vernietigd, wat de wetenschappers en de geestelijkheid ook doen. Bewogen door zulke gedachten

[1] *Iamblichus' Life of Pythagoras*, vert. Thomas Taylor, hfst. 29, etc.

over de grenzeloosheid en de onpersoonlijkheid van de godheid, riep Gautama Boeddha, de christus van de hindoes, uit:

> Evenals de vier rivieren die in de Ganges uitstromen hun namen verliezen zodra ze hun wateren met de heilige rivier vermengen, evenzo houden allen die in Boeddha geloven op brahmanen, kshatriya's, vaiśya's en śūdra's te zijn!

Het Oude Testament werd samengesteld en geordend uit de mondelinge overlevering; het volk kende nooit de werkelijke betekenis ervan, want aan Mozes werd bevolen de 'verborgen waarheden' slechts mee te delen aan zijn 70 ouderlingen aan wie de Heer van dezelfde *geest* die de wetgever bezielde, had gegeven. Maimonides, van wie het gezag en de kennis van de heilige geschiedenis moeilijk kunnen worden ontkend, zegt:

> Iedereen die achter de ware betekenis van het *boek Genesis* komt, moet ervoor zorgen deze niet openbaar te maken. . . . Indien iemand *de ware betekenis ervan* uit zichzelf, of met behulp van een ander zou ontdekken, dan moet hij zwijgen, of, indien hij erover spreekt, moet hij er slechts bedekt en op raadselachtige wijze over spreken. (436)

Dat datgene wat in de Heilige Schrift geschreven staat slechts een allegorie is, werd ook door andere joodse autoriteiten dan Maimonides erkend; want we zien dat Josephus[1] zegt dat Mozes '*filosofeerde*' (in allegorische taal raadselen sprak), toen hij het boek *Genesis* schreef. De moderne wetenschap die nalaat de ware betekenis van de *Bijbel* te ontraadselen, en het hele christendom laat voortgaan met het geloven in de dode letter van de joodse theologie, maakt zich daardoor stilzwijgend tot bondgenoot van de fanatieke geestelijkheid. Ze heeft niet het recht de verslagen te bespotten van een volk dat ze nooit heeft geschreven met de gedachte dat ze door een vijandige godsdienst op zo'n vreemde manier zouden worden geïnterpreteerd. Het is een heel treurig aspect van het christendom dat hun heiligste teksten tegen hen worden gebruikt, en dat de beenderen van de doden de geest van de waarheid konden verstikken.

'De goden bestaan,' zegt Epicurus, 'maar ze zijn *niet* wat de menigte, οἱ πολλοί, denkt dat ze zijn.'[2] En toch wordt Epicurus, zoals die gewoonlijk door oppervlakkige critici wordt beoordeeld, omschreven en afgeschilderd als een materialist.

Noch de grote eerste oorzaak noch haar emanatie – de menselijke, onsterfelijke geest – zijn echter 'zonder getuige' gebleven. We hebben het

[1] Voorwoord tot *De oude geschiedenis van de Joden*, §4.

[2] Diogenes Laërtius, *Leven en leer van beroemde filosofen*, 'Epicurus'.

hypnotisme en het huidige spiritisme om van de grote waarheden te getuigen. Dankzij de meedogenloze vervolgingen door die grote vandalen uit de vroegchristelijke geschiedenis, Constantijn en Justinianus, ontaardde de oude WIJSHEID langzaam gedurende meer dan 15 eeuwen, tot ze geleidelijk verzonk in het diepste slijk van monniken-bijgeloof en onwetendheid. De pythagorische 'kennis van de dingen die zijn', de diepe geleerdheid van de gnostici, de over de hele wereld en in alle tijden geëerde leringen van de grote filosofen werden alle verworpen als leringen van de antichrist en het heidendom, en aan de vlammen prijsgegeven. Met de laatste zeven wijzen van het Oosten, de overgebleven groep neoplatonisten, Hermeias, Priscianus, Diogenes, Eulalius, Damascius, Simplicius en Isidorus, die voor de fanatieke vervolgingen van Justinianus naar Perzië vluchtten, eindigde de heerschappij van de wijsheid. De boeken van Thoth (of Hermes Trismegistus), die in hun heilige bladzijden de spirituele en fysieke geschiedenis van de schepping en de vooruitgang van onze wereld bevatten, liet men eeuwenlang in vergetelheid en verachting beschimmelen. In het christelijke Europa vonden ze niemand die ze kon verklaren; de philalethen of wijze 'minnaars van de waarheid' waren er niet meer; ze waren vervangen door de vluchtelingen voor het licht, de geschoren monniken met een kap van het pauselijke Rome, die bang zijn voor de waarheid, in welke vorm en uit welke hoek ze ook verschijnt, indien ze ook maar enigszins in strijd is met hun dogma's.

Wat de sceptici betreft – hier volgt wat prof. Alexander Wilder in zijn
(437) *New Platonism and Alchemy* over hen en hun volgelingen opmerkt:

> Een eeuw is voorbijgegaan sinds de samenstellers van de Franse *Encyclopedie* het scepticisme in het bloed van de beschaafde wereld brachten, en het als ongepast deden beschouwen om in het werkelijke bestaan te geloven van iets dat niet in smeltkroezen kan worden onderzocht of door kritische redeneringen kan worden bewezen. Zelfs nu vereist het zowel oprechtheid als moed een onderwerp te behandelen dat jarenlang is vermeden en veracht, omdat het niet goed of niet juist werd begrepen. Wie de hermetische filosofie voor iets anders houdt dan voorgewende wetenschap moet over durf beschikken en, omdat hij dat denkt, vraagt hij zijn gehoor voor de verkondiging ervan om geduld. Toch waren de aanhangers ervan eens de vorsten van het geleerde onderzoek, en de helden van het grote publiek. Bovendien moet men niets minachten waarin mensen met eerbied hebben geloofd; en minachting voor de ernstige overtuigingen van anderen is zelf een teken van onwetendheid en van een kleinzielige geest.

En nu zullen we, bemoedigd door deze woorden van een wetenschap-

per, die noch fanatiek noch conservatief is, enkele dingen in het geheugen roepen die reizigers verklaren in Tibet en India te hebben gezien, en die door de lokale bevolking worden gekoesterd als praktische bewijzen voor de waarheid van de filosofie en wetenschap die door hun voorouders zijn overgeleverd.

Eerst willen we dat opmerkelijke verschijnsel beschouwen dat in de tempels van Tibet is waargenomen, en waarvan de verslagen van andere ooggetuigen dan katholieke missionarissen – van wie we het getuigenis om voor de hand liggende redenen zullen uitsluiten – naar Europa zijn gekomen. Een wetenschapper uit Florence, een scepticus, correspondent van het Institut de France, aan wie was toegestaan om in vermomming door te dringen binnen de heilige muren van een boeddhistische tempel waar een heel plechtige ceremonie plaatsvond, vertelt begin 19de eeuw over het volgende dat door hemzelf is waargenomen. Een altaar staat in de tempel gereed om de weer opgestane Boeddha te ontvangen, die door de ingewijde priesters is gevonden, en die aan de hand van bepaalde geheime tekens is herkend als een reïncarnatie van zichzelf in een pasgeboren kind. De baby, slechts enkele dagen oud, wordt binnengebracht, en eerbiedig op het altaar gelegd. Plotseling richt het kind zich op in een zittende houding, en spreekt met luide, mannelijke stem de volgende zinnen uit: 'Ik ben Boeddha, ik ben zijn geest; en ik, Boeddha, uw dalai lama, heb mijn oude, versleten lichaam verlaten in de tempel van . . . , en het lichaam van deze jonge baby gekozen als mijn volgende aardse woning.' Toen ten slotte de priesters aan onze wetenschapper toestonden om de baby met gepaste eerbied in zijn armen te nemen en op zo'n afstand van hen te dragen dat hij zich ervan kon overtuigen dat hij niet door buiksprekerij werd bedrogen, keek het kind de ernstige academicus aan met ogen die hem 'kippenvel bezorgden', zoals hij het uitdrukte, en herhaalde de woorden die hij al eerder had geuit. Een uitvoerig verslag van dit avontuur, bevestigd door de handtekening van deze ooggetuige, werd naar Parijs gezonden; maar de (438)
leden van het Institut kwamen, in plaats van het getuigenis van een wetenschappelijke waarnemer van erkende geloofwaardigheid te aanvaarden, tot de conclusie dat de Florentijn *óf leed aan een zonnesteek*, óf door een handige akoestische truc was bedrogen.

Hoewel er, volgens Stanislas Julien, de Franse vertaler van de heilige Chinese teksten, in de *Lotus*[1] een vers voorkomt waarin staat: 'Een boeddha is even moeilijk te vinden als de bloemen van de uḍumbara en palāśa', vindt zo'n verschijnsel, indien we verschillende ooggetuigen moeten geloven, werkelijk plaats. Natuurlijk gebeurt het zelden, want het doet

[1] *Le lotus de la bonne loi,* door E. Burnouf, vertaald uit het Sanskriet.

zich alleen voor bij de dood van elke grote dalai lama, en deze eerbiedwaardige oude heren leven spreekwoordelijk lang.

De arme abbé Huc, van wie de reisverhalen over Tibet en China zo bekend zijn, doet verslag van hetzelfde feit van de wederbelichaming van Boeddha. Hij voegt bovendien als bijzonderheid eraan toe dat het kindorakel zijn bewering dat het een oude geest in een jong lichaam is, bewijst door aan mensen die het hem vragen, 'en die hem in zijn vorige leven hebben gekend, de nauwkeurigste details over zijn vorige aardse bestaan' mee te delen.[1]

Het is opmerkelijk dat Des Mousseaux, die het verschijnsel uitvoerig bespreekt en het als vanzelfsprekend aan de duivel toeschrijft, over de abbé zelf ernstig opmerkt dat het feit dat hij uit de orde was gestoten (*défroqué*) 'een toevallige omstandigheid is waarvan ik erken dat ze niet bepaald ertoe bijdraagt om ons vertrouwen te versterken'. Volgens onze bescheiden mening versterkt deze kleine omstandigheid dit des te meer.

Abbé Huc zag zijn werk op de *Index* geplaatst wegens de door hem meegedeelde waarheid dat de boeddhistische rituelen overeenkomen met die van de rooms-katholieken. Hij werd bovendien voor zijn missiewerk geschorst omdat hij te *oprecht* was.

Indien dit voorbeeld van een wonderkind op zichzelf stond, zouden we redelijkerwijs enigszins kunnen aarzelen alvorens het te geloven; maar – om even te zwijgen over de profeten van de Camisard in 1707, onder wie zich de door Jacques Dubois beschreven jongen van 15 maanden bevond die goed Frans sprak, 'alsof God via zijn mond sprak', en over de kinderen in Cévennes, van wie het spreken en profeteren door de beste wetenschappers van Frankrijk werden bijgewoond – in onze tijd komen even merkwaardige gevallen voor. *Lloyd's Weekly Newspaper* van maart 1875 bevatte een verslag van het volgende verschijnsel:

> In Saar-Louis, in Frankrijk, werd een kind geboren. De moeder was juist bevallen, de vroedvrouw praatte volop 'over het gezegende schepseltje', en de vrienden feliciteerden de vader met zijn geluk, toen iemand vroeg hoe laat het was. U kunt zich voorstellen hoe verbaasd iedereen was toen men de pasgeboren baby duidelijk hoorde antwoor-
> (439) den: 'Twee uur!' Maar dit was niets, vergeleken met wat er volgde. Het gezelschap keek in sprakeloze verwondering en schrik naar het kind, toen het zijn ogen opende en zei: 'Ik ben naar de wereld gezonden om u te zeggen dat 1875 een goed jaar zal zijn, maar dat 1876 een jaar zal zijn van bloed.' Na deze voorspelling te hebben gedaan, draaide het op zijn zij en stierf, een half uur oud.

[1] *Travels in Tartary, Thibet and China*, 1:8.

Het is ons niet bekend of de echtheid van dit wonder door de burgerlijke autoriteiten officieel is vastgesteld – van de geestelijkheid zouden we dit natuurlijk niet verwachten, omdat er geen voordeel of eer door kon worden verkregen – maar zelfs als een fatsoenlijke Britse handelskrant niet voor het verhaal verantwoordelijk was, werd het van bijzonder belang door het resultaat. Het jaar 1876 dat juist voorbij is (we schrijven in februari 1877) was zeer zeker, en vanuit het standpunt van maart 1875 onverwacht, een jaar van bloed. In de Donau-vorstendommen werd een van de bloedigste hoofdstukken geschreven in de geschiedenis van oorlog en roof, een hoofdstuk van gewelddadigheden van moslims tegen christenen, dat nauwelijks is geëvenaard sinds katholieke soldaten de argeloze inheemse bevolking van Noord- en Zuid-Amerika bij tienduizenden slachtten, en protestantse Engelsen stap voor stap door rivieren van bloed waadden naar de keizerlijke troon in Delhi. Al was de profetie van Saar-Louis maar een krantensensatie, toch verhief de loop van de gebeurtenissen haar tot de rang van een vervulde voorspelling; 1875 *was* een jaar van grote overvloed, en 1876 tot ieders verbazing een jaar van bloedige slachtingen.

Maar zelfs als men tot de conclusie zou komen dat de babyprofeet zijn lippen helemaal niet had geopend, dan is er altijd nog het geval van de kleine Jencken om de onderzoeker in verwarring te brengen. Dit is een van de verrassendste gevallen van mediumschap. De moeder van het kind is de beroemde Kate Fox, zijn vader H.D. Jencken, MRI, advocaat in Londen. Het werd in 1873 in Londen geboren, en vertoonde, vóór het drie maanden oud was, tekenen een geesten-medium te zijn. Kloppingen kwamen voor op zijn kussen en wieg, en ook op zijn vader, wanneer hij het kind op schoot hield en Mw. Jencken niet thuis was. Twee maanden later werd door zijn hand een bericht van twintig woorden geschreven, zonder ondertekening. Een notaris in Liverpool, J. Wason genaamd, was op dat moment daarbij aanwezig, en schreef met de moeder en de kindermeid een schriftelijke verklaring, die in de Londense *Medium and Daybreak* van 8 mei 1874 werd gepubliceerd. Het beroep en de wetenschappelijke positie van Jencken maken het hoogst onwaarschijnlijk dat hij zich zou inlaten met bedrog. Bovendien woonde het kind zo dicht bij het Koninklijk Instituut, waarvan zijn vader lid is, dat prof. Tyndall en zijn medewerkers geen excuus hadden om na te laten een onderzoek in te stellen, en de wereld over dit paranormale verschijnsel in te lichten.

Omdat de heilige baby van Tibet zo ver weg is, vinden ze het het gemakkelijkst het gebeurde domweg te ontkennen, met zinspelingen op een zonnesteek en akoestische werktuigen. Wat de Londense baby betreft, is de (440)
zaak nog gemakkelijker; laten ze wachten tot het kind groot is geworden en

heeft leren schrijven, en dan het verhaal botweg ontkennen!

Evenals andere reizigers doet abbé Huc ons verslag van die wonderbaarlijke boom uit Tibet, *kumbum* genaamd, dat wil zeggen de boom met de 10.000 afbeeldingen en lettertekens. Hij kan op geen andere breedte groeien, hoewel men soms ermee heeft geëxperimenteerd, en hij kan zelfs niet door stekken worden vermenigvuldigd. De overlevering luidt dat hij voortkwam uit het haar van een van de avatāra's (lama Tsong-kha-pa), één van de incarnaties van Boeddha. Maar we zullen abbé Huc de rest van het verhaal laten vertellen:

> Elk van de bladeren ervan dragen, indien ze worden geopend, óf een letter óf een in heilige lettertekens geschreven religieuze volzin, en deze letters zijn in hun soort zo volmaakt dat de lettergieterijen van Didot ze in geen enkel opzicht kunnen overtreffen. Open de bladeren, die de plantengroei bezig is te doen ontrollen, en u zult zien dat daar letters of bepaalde woorden op het punt staan te verschijnen – en dat is het wonder van deze unieke boom! Verplaats uw aandacht van de bladeren van de plant naar de bast van haar takken, en uw oog zal op nieuwe letters vallen! Laat uw belangstelling niet verslappen; licht de lagen van die bast op, en weer ANDERE LETTERTEKENS zullen zich vertonen onder die waarvan de schoonheid u had verrast. Want denk niet dat deze op elkaar liggende lagen dezelfde *afdruk* herhalen. Integendeel, want elk laagje dat u oplicht vertoont aan het oog zijn eigen afbeelding. Hoe kunnen we dan de verdenking koesteren dat er bedrog in het spel is? Ik heb mijn best gedaan in die richting om ook maar het geringste spoor van menselijke trucs te vinden; en mijn verbijsterde geest kan niet de geringste argwaan blijven koesteren.[1]

We zullen aan Hucs verhaal toevoegen dat de lettertekens die op de verschillende delen van de kumbum verschijnen, Senzar (of de taal van de zon) lettertekens (oud-Sanskriet) zijn, en dat de heilige boom op zijn verschillende gedeelten uitgebreid de hele geschiedenis van de schepping, en de hoofdinhoud van de heilige boeken van het boeddhisme bevat. In dit opzicht staat hij in dezelfde betrekking tot het boeddhisme, als de afbeeldingen in de tempel van Dendera in Egypte tot het oude geloof van de farao's. Laatstgenoemde zijn kort beschreven door prof. W.B. Carpenter, voorzitter van de British Association, in zijn in Manchester gehouden lezing over Egypte. Hij maakt duidelijk dat het joodse boek *Genesis* niets meer is dan een uitdrukking van de oude joodse denkbeelden, gebaseerd op de beeldverslagen van de Egyptenaren, onder wie ze leefden. Maar hij maakt niet duidelijk, al kan men het eruit opmaken, of hij gelooft dat de

[1] *Travels in Tartary, Thibet, etc.*, 2:2.

afbeeldingen in Dendera of de boeken van Mozes een allegorie zijn of een zogenaamd historisch verslag. Hoe een wetenschapper die zich heel oppervlakkig met een onderzoek van het onderwerp had beziggehouden, durfde te beweren dat de oude Egyptenaren dezelfde belachelijke opvattingen over de plotselinge schepping van de wereld hadden als de oude christe- (441)
lijke theologen, is onbegrijpelijk! Hoe kan hij zeggen dat ze, omdat de afbeelding in Dendera hun kosmogonie in één allegorie weergeeft, de bedoeling hadden om het zo voor te stellen dat de gebeurtenissen plaatsvonden in zes minuten, of in zes miljoen jaar? Het kan allegorisch evengoed zes opeenvolgende tijdperken of eonen, of de eeuwigheid aanduiden, als zes dagen. Bovendien maken de boeken van Hermes de beschuldiging beslist niet geloofwaardiger, en de *Avesta* noemt met nadruk zes tijdperken, waarvan elk duizenden jaren in plaats van dagen omvat. Veel Egyptische hiërogliefen weerspreken dr. Carpenters theorie, en Champollion heeft de Ouden in veel opzichten gewroken. Uit het bovenstaande zal het – naar we denken – de lezer duidelijk zijn geworden dat de Egyptische filosofie geen plaats had voor zulke primitieve bespiegelingen, als de Hebreeën ze zelf al ooit hebben geloofd; hun kosmogonie beschouwde de mens als het resultaat van evolutie, en zijn vooruitgang werd gekenmerkt door ontzaglijk lange cyclussen. Maar laten we nu terugkeren naar de wonderen van Tibet.

Als we over schilderijen spreken, dan kan het door Huc beschreven exemplaar dat in een bepaald lamaklooster hangt, werkelijk worden beschouwd als een van de wonderbaarlijkste die er bestaan. Het is een eenvoudig doek, zonder enig mechaniek, waarvan de bezoeker zich kan overtuigen door het op zijn gemak te onderzoeken. Het stelt een door de maan verlicht landschap voor, maar de maan is volstrekt niet bewegingloos en dood, integendeel, want volgens de abbé zou men zeggen dat onze maan zelf, of tenminste haar levende dubbelganger, het schilderij verlichtte. Elke schijngestalte, elk aspect, elke beweging van onze satelliet, wordt in *facsimile* in de beweging en de voortgang van de maan op het heilige schilderij herhaald.

> U ziet deze planeet op het schilderij zich voortbewegen als halve maan, of, wanneer ze vol is, helder schijnen, achter de wolken doorgaan, er vanachter tevoorschijn komen of ondergaan op een manier die opmerkelijk veel met de werkelijke lichtbol overeenkomt. Het is in één woord een schitterende en getrouwe reproductie van de bleke godin van de nacht, die in de oudheid door zoveel mensen werd vereerd.[1]

[1] Zie abbé Hucs gesprekken weergegeven door Des Mousseaux, *La magie au XIXme siècle*, blz. 114.

Wanneer we denken aan de verbazing die een van onze zelfingenomen academici bij het zien van zo'n schilderij onvermijdelijk zou voelen – en het is volstrekt niet het enige, want in andere delen van Tibet en ook in Japan bestaan schilderijen die de bewegingen van de zon voorstellen – wanneer we denken aan zijn verwarring omdat hij weet dat, indien hij het waagde de onverbloemde waarheid aan zijn collega's te vertellen, zijn lot waarschijnlijk hetzelfde zou zijn als dat van de arme Huc, en hij als een leugenaar of gek uit de academische zetel zou worden geworpen, dan kunnen we niet nalaten de anekdote van Tycho Brahe in de herinnering te roepen, die Humboldt vertelt in zijn *Kosmos*[1].

De grote Deense astronoom zegt:

(442) Op een avond toen ik volgens mijn gewoonte naar het hemelgewelf keek, zag ik tot mijn onbeschrijfelijke verwondering vlakbij het zenith, in Cassiopeia, een schitterende ster van buitengewone omvang. Stom van verbazing wist ik niet of ik mijn eigen ogen wel kon geloven. Enige tijd later vernam ik dat in Duitsland voermannen en andere mensen uit de lagere standen herhaaldelijk de wetenschappers hadden gewaarschuwd dat er aan de hemel een groot verschijnsel kon worden waargenomen, een feit dat aan zowel pers als publiek weer eens de gelegenheid bood om zich uit te leven in hun gebruikelijke grappen over de wetenschappers, die ook het verschijnen van verschillende eerdere kometen niet hadden voorspeld.

Sinds de vroegste oudheid was het bekend dat de brahmanen een verbazingwekkende kennis van allerlei magische vermogens bezaten. Vanaf Pythagoras, de eerste filosoof die wijsheid zocht bij de gymnosofisten, en Plotinus, die ingewijd was in het mysterie om zijn eigen zelf door abstracte contemplatie te verenigen met de godheid, tot aan de hedendaagse adepten toe, was het bekend dat de bronnen van de 'verborgen' wijsheid in het land van de brahmanen en van Gautama Boeddha moeten worden gezocht. Voor toekomstige tijden is het weggelegd deze grootse waarheid te ontdekken en haar als zodanig te erkennen, terwijl ze nu is verworden tot een laag bijgeloof. Wat wist iemand, zelfs de grootste wetenschapper, vóór het laatste kwart van de 19de eeuw, van India, Tibet en China? Die onvermoeibare geleerde, Max Müller, vertelt ons dat vóór die tijd geen enkel oorspronkelijk document van de boeddhistische religie voor Europese taalkundigen begrijpelijk was, dat er 50 jaar geleden 'geen enkele geleerde was die een regel van de *Veda*, een regel van de *Zend-Avesta* of een regel van de boeddhistische *Tripitaka*, laat staan van andere dialecten of talen, had kunnen

[1] Deel 3, hfst. 4, blz. 168.

vertalen.[1] En zelfs nu de wetenschap in het bezit is van verschillende heilige teksten, omvat datgene wat ze hebben slechts heel onvolledige uitgaven van die werken, en *niets*, helemaal niets over de geheime heilige literatuur van het boeddhisme. En het weinige waarop onze Sanskrietgeleerden de hand hebben gelegd, en wat eerst door Max Müller een treurige 'wildernis van religieuze literatuur – een uitstekende schuilplaats voor lama's en dalai lama's' – werd genoemd, begint nu een zwak licht te werpen in de oorspronkelijke duisternis. We lezen dat deze wetenschapper zegt dat wat op het eerste gezicht in de doolhof van de religies van de wereld, alleen maar duisternis, zelfbedrog en ijdelheid scheen te zijn, een andere vorm begint aan te nemen. Hij schrijft:

> Het klinkt als een ontering van het woord religie zelf om dat toe te passen op het wilde geraaskal van hindoeyogī's en de botte godslasteringen van Chinese boeddhisten. Maar wanneer we langzaam en geduldig onze weg door de akelige gevangeniscellen vervolgen, schijnen onze eigen ogen open te gaan, *en zien we een glimp licht*, waar alles eerst duisternis was.[2]

Hoe weinig zelfs de generatie die onmiddellijk aan de onze voorafging (443)
in staat was de religies en het geloof van enkele honderden miljoenen boeddhisten, brahmanen, en pārsī's te beoordelen, blijkt als de onderzoeker bijvoorbeeld de aankondiging raadpleegt van een in 1828 door prof. Dunbar uitgegeven boek, de eerste wetenschapper die wilde bewijzen dat het *Sanskriet is afgeleid van het Grieks*. Het verscheen onder de volgende titel: 'Een onderzoek naar de structuur en verwantschap van de Griekse en Latijnse taal; met enkele vergelijkingen met het Sanskriet en het Gothisch; met een appendix waarin wordt geprobeerd DE AFLEIDING VAN HET SANSKRIET UIT HET GRIEKS vast te stellen. Door George Dunbar, FRSE, en hoogleraar Grieks aan de Universiteit van Edinburgh. Prijs 18 sh.'[3]

Wanneer Max Müller toen met zijn huidige kennis zomaar uit de lucht was komen vallen onder de wetenschappers van die tijd, dan zouden we wel de bijnamen hebben willen verzamelen die door de geleerde academici aan de moedige vernieuwer werden gegeven! Iemand die bij het in een stamboom classificeren van talen zegt dat 'Sanskriet, vergeleken met Grieks en Latijn, een oudere zuster is . . . de oudste laag van de Indo-Europese taal'.

En dus kunnen we natuurlijk verwachten dat in 1976 terecht dezelfde kritische opmerkingen zullen worden gemaakt over veel wetenschappe-

[1] *Chips from a German Workshop*, 2de ed., 1868, deel 1, blz. 24.
[2] *Op.cit.*, deel 1, blz. 181.
[3] *The Classical Journal*, deel 4, blz. 107, 348.

lijke ontdekkingen die door onze wetenschappers nu als definitief en overtuigend worden beschouwd. Misschien vindt men dan dat wat nu de vele duizenden jaren geleden samengestelde bijgelovige praatjes en het koeterwaals van alleen maar heidenen en wilden wordt genoemd, de voornaamste sleutel bevat tot alle religieuze stelsels. De voorzichtige uitspraak van St. Augustinus – een geliefde naam in de lezingen van Max Müller – die zegt 'dat er geen onware religie is of hij bevat enkele elementen van de waarheid', kan nog wel eens zegevierend juist blijken te zijn, temeer omdat ze, in plaats van oorspronkelijk afkomstig te zijn van de bisschop van Hippo, door hem werd ontleend aan de werken van Ammonius Saccas, de grote leraar uit Alexandrië.

Deze 'door God onderwezen' filosoof, de *theodidaktos*, had diezelfde woorden ongeveer 140 jaar vóór Augustinus in zijn talrijke werken tot in het oneindige herhaald. Hij erkende dat Jezus 'een voortreffelijk mens en de vriend van God was', en beweerde steeds dat het niet zijn bedoeling was het verkeer met goden en demonen (geesten) af te schaffen, maar eenvoudig om de oude religies te zuiveren; dat

> de religie van de menigte hand in hand ging met de filosofie, en met haar het lot had gedeeld om langzamerhand door zuiver menselijke hoogmoed, bijgeloof en leugens te worden verbasterd en verduisterd; dat ze daarom weer tot haar *oorspronkelijke zuiverheid* moest worden teruggebracht door haar te zuiveren van deze droesem en haar volgens
> (444) filosofische beginselen uiteen te zetten; en dat het enige wat Christus voor ogen stond, was de wijsheid van de Ouden in haar oorspronkelijke zuiverheid te herstellen.[1]

Ammonius onderwees als eerste dat elke religie op één en dezelfde waarheid is gebaseerd – de wijsheid die gevonden wordt in de boeken van Thoth (Hermes Trismegistus), uit welke boeken Pythagoras en Plato hun hele filosofie hadden geleerd. En hij beweerde dat de leringen van eerstgenoemde geheel gelijk waren aan de oudste leringen van de brahmanen, die nu in de oudste *Veda's* zijn belichaamd. 'De naam Thoth', zegt prof. Wilder, 'betekent een college of vergadering'[2], en

> het is niet onwaarschijnlijk dat de boeken zo werden genoemd omdat ze de verzamelde orakels en leringen van de priester-broederschap van Memphis waren. Rabbi Wise had een soortgelijke hypothese opgesteld over de goddelijke uitspraken die in de Hebreeuwse Schrift zijn opgetekend. Maar de Indiase schrijvers beweren dat onder de regering van

[1] Mosheim, *An Ecclesiastical History*, Cent. 2, deel 2, hfst. 1, §8, 9.
[2] *New Platonism and Alchemy*, Albany, 1869, blz. 6.

> koning Kansa, de Yadus [Judeeërs?] of heilige stam India verlieten, naar het westen trokken, en de vier *Veda's* meenamen. Er bestond ongetwijfeld veel overeenkomst tussen de filosofische leringen en religieuze gebruiken van de Egyptenaren en die van de oosterse boeddhisten, maar of de boeken van Hermes en de vier *Veda's* identiek waren, is niet bekend.

Maar één ding is zeker bekend, en wel dat de 'geheime leer' of wijsheid in alle landen identiek was, vóór het woord filosoof voor het eerst door Pythagoras aan het hof van de koning van de Phliasiërs werd uitgesproken. Daarom moeten we in de oudste teksten – die welke het minst door latere vervalsingen zijn verminkt – de waarheid zoeken. Nu de filologie zich in het bezit heeft gesteld van Sanskrietteksten waarvan men zonder meer kan beweren dat deze documenten veel ouder zijn dan de *Bijbel* van Mozes, is het de plicht van de wetenschappers om aan de wereld waarheid te geven, en *niets dan de waarheid*. Ze zijn verplicht om, zonder rekening te houden met het vooroordeel van sceptici en theologen, onpartijdig beide documenten – de oudste *Veda's* en het Oude Testament – te onderzoeken, en dan te beslissen welke van de twee de oorspronkelijke *Śruti* of *Openbaring* is, en welke slechts de *Smriti*, een term die, zoals Max Müller aantoont, slechts herinnering of *overlevering* betekent.

Origenes schrijft dat de brahmanen altijd beroemd zijn geweest om de wonderbaarlijke genezingen die ze door bepaalde woorden teweegbrachten[1]; en in onze eeuw zien we Orioli, een geleerd corresponderend lid van het Institut de France[2], deze bewering van Origenes uit de 3de eeuw bevestigen, evenals die van Leonardo Vairo uit de 16de, waarin deze schreef:

> Er zijn ook mensen die, na het uitspreken van een bepaalde spreuk, een *toverformule*, blootsvoets over roodgloeiende kolen en op de punten van in de grond gestoken scherpe *messen* kunnen lopen; staan ze (445)
> eenmaal daarop, balancerend op één teen, dan kunnen ze een zware man of een andere zware last optillen. Evenzo kunnen ze met één enkel woord wilde paarden en de meest woeste stieren temmen.[3]

Dit *woord* is te vinden in de *mantra's* van de Sanskriet *Veda's*, zeggen sommige adepten. De filologen moeten nu zelf uitmaken of er zo'n woord in de *Veda's* voorkomt. Voor zover men op getuigenis van mensen kan afgaan, lijkt het erop dat zulke magische woorden werkelijk bestaan.

Het schijnt dat de eerwaarde paters jezuïeten op hun missiereizen veel

---

[1] Origenes, *Contra Celsum*, 1:24.

[2] *Fatti relativi al mesmerismo*, editie 1842, blz. 88-93.

[3] Leonardo Vairo, *Trois livres des charmes, etc.*, 2:2, Parijs, 1583. Vgl. *La magie au XIXme siècle*, blz. 307.

van die trucs hebben opgevangen. Baldinger gelooft hen op dit punt volkomen. Het chāmpnā – een Hindi-woord, waarvan het moderne woord *shampooing* is afgeleid – is een in Oost-Indië bekende magische handeling. De plaatselijke *tovenaars* passen het tot op de huidige dag met succes toe, en van hen leerden de paters jezuïeten hun wijsheid.

Camerarius vertelt in zijn *Horae subsecivae* dat er eens een grote wedijver in het verrichten van wonderen bestond tussen de augustijner monniken en de jezuïeten. Na een twistgesprek tussen de vader-overste van eerstgenoemden, die heel geleerd was, en de overste van de jezuïeten, die heel *onontwikkeld* was maar veel *magische* kennis bezat, stelde de laatste voor de zaak te beslissen door hun ondergeschikten op de proef te stellen door na te gaan wie van hen het meest bereid was zijn superieuren te gehoorzamen. Daarop richtte hij zich tot één van zijn jezuïeten en zei: 'Broeder Marcus, onze kameraden hebben het koud; ik gebied u, ingevolge de heilige gehoorzaamheid die u mij heeft gezworen, hier onmiddellijk uit het keukenvuur en in uw handen enkele gloeiende kolen te brengen, opdat zij zich boven uw handen kunnen warmen.' Broeder Marcus gehoorzaamde onmiddellijk, en bracht in beide handen roodgloeiende kolen, en hield ze vast tot het hele gezelschap zich had opgewarmd, waarna hij ze naar de keukenkachel terugbracht. De overste van de augustijner monniken was ontmoedigd, want geen van zijn ondergeschikten zou in zijn gehoorzaamheid aan hem zo ver gaan. De jezuïeten behaalden dus de overwinning.

Wanneer men het bovenstaande beschouwt als een ongeloofwaardige anekdote, dan willen we de lezer vragen wat we moeten denken van sommige hedendaagse 'mediums' die hetzelfde doen als ze *in trance* zijn. Het getuigenis van verschillende heel achtenswaardige en betrouwbare getuigen, zoals Lord Adair en S.C. Hall, is onbetwistbaar. 'Geesten', zullen de spiritisten zeggen. Misschien is dit het geval bij de Amerikaanse en Engelse *vuurvaste* mediums, maar niet in Tibet en India. In het Westen moet een medium in trance worden gebracht vóór hij door de leidende 'gidsen' onkwetsbaar kan worden gemaakt, en we dagen elk medium uit
(446) om in zijn of haar normale fysieke toestand de armen tot de ellebogen in gloeiende kolen te steken. Maar in het Oosten heeft degene die de kunst vertoont, of hij een heilige lama of een voor geld werkende tovenaar is (laatstgenoemde groep wordt in het algemeen 'goochelaars' genoemd), geen voorbereiding of abnormale toestand nodig om in staat te zijn vuur, roodgloeiende stukken ijzer of gesmolten lood aan te raken. We hebben in Zuid-India deze 'goochelaars' hun handen in een fornuis met brandende kolen zien houden tot deze kolen as waren geworden. Tijdens de religieuze ceremonie van Śiva-Rātri, of de nachtwake van Śiva, wanneer de mensen

hele nachten wakend en biddend doorbrengen, riepen enkele Śivaieten een Tamil goochelaar binnen, die de wonderbaarlijkste verschijnselen teweegbracht, eenvoudig door een geest, die ze *kutti-shāttan*, de kleine *demon*, noemen, te hulp te roepen. Maar in plaats van de mensen te laten denken dat hij door deze gnoom – want het was niets anders dan een gnoom – werd *geleid* of 'beheerst', berispte de man, terwijl hij zich over zijn kuil met vuur bukte, trots een katholieke missionaris die van de gelegenheid gebruikmaakte om de omstanders mee te delen dat de ellendige zondaar 'zich aan de duivel had verkocht'. Zonder zijn handen en armen uit de brandende kolen te halen, waarin hij ze opfriste, draaide de Tamil alleen maar zijn hoofd om, en wierp één trotse blik op de opgewonden missionaris. 'Mijn vader en mijn vaders vader', zei hij, 'hadden deze 'kleine' tot hun beschikking. Twee eeuwen lang is de Kutti een trouwe dienaar in ons huis, en nu zou u, meneer, de mensen willen wijsmaken dat *hij* mijn meester is! Ze weten wel beter.' Daarna haalde hij kalm zijn handen uit het vuur, en ging verder met andere vertoningen.

De verbazingwekkende gaven van voorspelling en helderziendheid die sommige brahmanen bezitten, zijn aan elke Europese bewoner van India bekend. Wanneer zij bij hun terugkeer naar 'beschaafde' landen om zulke verhalen lachen en ze soms zelfs vierkant ontkennen, doen ze alleen afbreuk aan hun goede trouw, en niet aan het feit. Deze brahmanen wonen hoofdzakelijk in 'heilige dorpen' en op afgezonderde plaatsen, vooral aan de westkust van India. Ze vermijden bevolkte steden, en vooral Europeanen, en laatstgenoemden slagen er slechts zelden in om op vertrouwelijke voet met de 'zieners' te komen. Men denkt in het algemeen dat dit komt door hun religieuze inachtneming van het kaste-verschil, maar we zijn ervan overtuigd dat dit in veel gevallen niet zo is. Jaren, eeuwen misschien, zullen voorbijgaan vóór men achter de werkelijke reden komt.

Wat de lagere kasten betreft, waarvan enkele door de missionarissen duivelaanbidders worden genoemd, voor hen heeft het woord duivel, zoals de christenen het opvatten, geen enkele betekenis – ondanks de vrome pogingen van katholieke missionarissen om in Europa hartverscheurende berichten te verspreiden over de ellende van deze 'aan de aartsvijand verkochte' mensen, en soortgelijke, misschien slechts iets minder belachelijke en dwaze, pogingen van protestantse zendelingen. Ze geloven in goede en kwade geesten, maar ze aanbidden noch vrezen de duivel. Hun 'aanbidding' is eenvoudig een ceremoniële voorzorgsmaatregel tegen 'aardse' en (447)
menselijke geesten, die ze veel meer vrezen dan de miljoenen elementalen van verschillende vormen. Ze gebruiken bij hun pogingen om de 'kwade geesten' (de elementaren) te verdrijven, allerlei soorten muziek, wierook

en geurstoffen. In dit geval moeten ze evenmin worden bespot als de bekende wetenschapper, een overtuigde spiritist, die aanraadde om vitriool en salpeter in poedervorm in de kamer te hebben om 'onaangename geesten' op een afstand te houden; en evenmin als hij doen ze daar verkeerd aan, want de ervaring van hun voorouders, die zich over vele duizenden jaren uitstrekt, heeft hun geleerd hoe ze tegen deze verachtelijke 'horde van geesten' moeten optreden. Dat het *menselijke* geesten zijn, blijkt uit het feit dat ze vaak proberen de 'larvae' van hun eigen dochters en familieleden ter wille te zijn en gunstig te stemmen, wanneer ze reden hebben om te vermoeden dat deze niet in een geur van heiligheid en kuisheid zijn gestorven. Zulke geesten noemen ze 'kanni', *slechte maagden*. Dit feit werd door verschillende zendelingen opgemerkt, o.a. door eerw. E. Lewis[1]. Maar deze vrome heren houden gewoonlijk vol dat ze duivels aanbidden, terwijl ze dat helemaal niet doen, want ze proberen alleen op goede voet met hen te blijven om niet lastig te worden gevallen. Ze bieden hun koeken en fruit en allerlei voedsel aan, waar ze tijdens hun leven van hielden, want velen van hen hebben de boosaardigheid ondervonden van deze terugkerende 'doden', van wie de vervolgingen soms vreselijk zijn. Ze handelen eveneens volgens dit beginsel tegenover de geesten van alle boosaardige mensen. Ze laten, wanneer ze zijn begraven, op hun graf of bij de plaats waar hun overblijfselen werden verbrand, voedsel en dranken achter, met het doel hen dichtbij die plaatsen te houden, en met de gedachte dat deze vampiers daardoor zullen worden verhinderd naar hun huis terug te keren. Dit is geen aanbidding, het is eerder een praktisch soort *spiritisme*. Tot 1861 heerste onder de hindoes de gewoonte om de voeten van terechtgestelde moordenaars te verminken, in de vaste overtuiging dat de ontlichaamde ziel daardoor zou worden belet rond te zwerven en nog meer kwaad te doen. Later werd hun door de politie verboden met die gewoonte door te gaan.

Een andere goede reden waarom de hindoes de 'duivel' niet aanbidden, is dat ze geen woord hebben dat die betekenis heeft. Ze noemen deze geesten *pūtana's*, wat eerder beantwoordt aan ons 'spook' of kwade geest; een andere term die ze gebruiken is *pey* en de Sanskrietterm *piśācha*, die beide geesten of 'terugkerenden' betekenen – in enkele gevallen misschien kabouters. De *pūtana's* zijn de verschrikkelijkste, want het zijn letterlijk '*kwel*geesten', die op aarde terugkomen om de levenden lastig te vallen. Men denkt dat ze in het algemeen de plek bezoeken waar hun lichaam werd verbrand. De 'vuur-' of 'Śiva-geesten' zijn dezelfde als de *gnomen* en *salamanders* van de rozenkruisers, want ze worden omschreven als dwer-

[1] *The Tinnevelly Shanars*, blz. 43.

gen met een vurig uiterlijk, die in aarde en vuur leven. De Ceylonese (448)
demon die *Dewal* wordt genoemd, is een zwaarlijvige, glimlachende vrouwenfiguur met een witte Elizabethkraag om de hals en een rood jasje aan.

Zoals dr. Warton terecht opmerkt: 'Er zijn geen wezens die meer typisch oosters zijn dan de draken uit verhalen en fabels; ze komen voor in alle overleveringen uit de oudheid, en bevatten in zichzelf een soort illustratief bewijs van hun afkomst.' Deze wezens spelen in geen geschriften een opvallender rol dan in de verslagen van het boeddhisme; deze bevatten bijzonderheden over de *nāga's* of koninklijke slangen, die de onderaardse holen bewonen, die overeenkomen met de verblijfplaatsen van Tiresias en de Griekse zieners, een rijk vol geheimzinnigheid en duisternis, waarin zich een groot deel van het proces van waarzeggerij en van antwoorden door orakels afspeelt, dat in verband staat met extase of een soort bezetenheid, die de geest van Python zelf, de door Apollo verslagen drakenslang, karakteriseert. Maar de boeddhisten geloven evenmin als de hindoes in de duivel van het christelijke stelsel – d.w.z. een entiteit die evenzeer losstaat van de mensheid als de godheid zelf. Boeddhisten leren dat er lagere goden zijn, die op onze of op een andere planeet mensen waren, maar die niettemin *mensen* zijn geweest. Ze geloven in de *nāga's* die op aarde *tovenaars*, *slechte mensen*, waren geweest, en die aan andere nog levende, slechte mensen het vermogen schenken om alle vruchten, waarnaar ze kijken, en zelfs mensenlevens, te verwoesten. Wanneer een Singalees de reputatie heeft dat een boom of mens waarnaar hij kijkt, verdort en sterft, dan zegt men van hem dat hij de *nāga-rājā* of koningsslang in zich heeft. De eindeloze waslijst van kwade geesten zijn geen *duivels* in de zin waarin de christelijke geestelijkheid wil dat we ze opvatten, maar slechts *spiritueel geïncarneerde* zonden, misdaden en menselijke gedachten, als we het zo mogen uitdrukken. De blauwe, groene, gele en purperen god-demonen zijn, evenals de lagere goden van Jugandere, eerder een soort leidende genii, en vele zijn even goed en welwillend als de *nat*-godheden zelf, hoewel ook reuzen, kwade genii en dergelijke, die de woestijn van de Jugandere-berg bewonen, tot de *nats* worden gerekend.

De ware leer van Boeddha zegt dat de demonen *mensen waren* toen de natuur de zon, maan en sterren voortbracht, maar dat ze als gevolg van hun zonden die staat van gelukzaligheid verloren. Indien ze grotere zonden begaan, ondergaan ze zwaardere straffen, en veroordeelde mensen worden door hen tot de *duivels* gerekend, terwijl daarentegen *demonen die sterven* (elementale geesten) en als mensen worden geboren of incarneren, en geen zonden meer bedrijven, de toestand van hemelse gelukzaligheid kunnen bereiken. Daarmee wordt aangetoond – merkt Edward Upham in zijn

History and Doctrine of Buddhism op – dat alle wezens, zowel goddelijke als menselijke, onderworpen zijn aan de wetten van de transmigratie, die voor allen gelden, overeenkomstig een schaal van het ethische gehalte van hun daden. Deze geloofsovertuiging omvat dus een diepgaand onderzoek naar een wet van ethische voorschriften en motieven, toegepast op de
(449) regelgeving en het bestuur van de mens, een onderzoek, voegt hij eraan toe, 'dat de studie van het boeddhisme voor de filosoof tot een belangrijk en interessant onderwerp maakt'.

De hindoes geloven evenzeer als de Serviërs of Hongaren in vampiers. Dit is ook de leer van Piérart, de beroemde Franse spiritist en hypnotiseur; zijn school bloeide ongeveer 12 jaar geleden.

Deze arts zegt:

> Het feit dat een spook terugkeert om mensenbloed uit te zuigen is niet zo onverklaarbaar als het schijnt, en hier doen we een beroep op de spiritisten, die het verschijnsel erkennen van het *dubbellichaam* of de *zielsverdubbeling.* De handen die we hebben gedrukt . . . die zo tastbare 'gematerialiseerde' ledematen . . . bewijzen duidelijk *hoeveel [voor astrale spoken] onder gunstige omstandigheden mogelijk is.*[1]

De gerespecteerde arts geeft de theorie van de kabbalisten weer. De *shedim* behoren in spiritueel opzicht tot de laagste categorieën. Maimonides, die ons meedeelt dat zijn landgenoten *verplicht* waren innig contact met hun overledenen te onderhouden, beschrijft het bloedige feest dat ze bij zulke gelegenheden hielden. Ze groeven een gat, goten daarin *vers bloed*, en plaatsten een tafel erboven; daarna kwamen de 'geesten' en beantwoordden al hun vragen.[2]

Piérart, van wie de leer op die van de theürgen is gebaseerd, is hevig verontwaardigd over het bijgeloof van de geestelijkheid, dat eist dat telkens wanneer een lijk van vampirisme wordt verdacht, er een paal door het hart wordt gestoten. Zolang de astrale vorm niet geheel van het lichaam is bevrijd, bestaat er kans dat deze door magnetische aantrekking wordt gedwongen er opnieuw binnen te gaan. Soms is ze er maar half uit, wanneer het lijk, dat schijnbaar dood is, wordt begraven. In die gevallen treedt de verschrikte astrale ziel met geweld haar omhulsel weer binnen, en dan zijn er twee mogelijkheden, óf het ongelukkige slachtoffer zal worden onderworpen aan de hartverscheurende kwelling van verstikking, óf hij wordt, indien hij grofmaterialistisch is geweest, een vampier. Het leven in twee lichamen begint, en deze ongelukkige begraven cataleptici onder-

[1] Piérart, *Revue spiritualiste*, deel 4, hfst. over 'Vampirisme', blz. 64.
[2] Maimonides, *Mishna Torah*, afd. 'Abodah Sarah', §11.

houden hun ellendige leven door hun astrale lichaam te gebruiken om het levensbloed van levende mensen te roven. De etherische vorm kan gaan waarheen hij wil, en zolang hij de schakel die hem aan het lichaam verbindt, niet verbreekt, is hij vrij om zichtbaar of onzichtbaar rond te zwerven, en zich met menselijke slachtoffers te voeden.

> Naar het schijnt, brengt deze 'geest' dan langs een mysterieuze, onzichtbare verbindingslijn, die ooit misschien zal worden verklaard, de vrucht van het uitzuigen over naar het stoffelijk lichaam dat onbeweeglijk op de bodem van het graf ligt, en helpt het daardoor in zekere zin zijn cataleptische toestand in stand te houden.[1]

Brierre de Boismont geeft een aantal van zulke authentiek verklaarde (450)
gevallen, die hij maar al te graag 'hallucinaties' noemt.[2] Bij een onlangs gehouden lijkschouwing is volgens een Franse krant 'vastgesteld dat in 1871 twee lijken op aandrang van de geestelijkheid werden blootgesteld aan de schandelijke behandeling die door het volksbijgeloof wordt verlangd. . . . O blind vooroordeel!' Maar Piérart, geciteerd door Des Mousseaux, die moedig verklaart in vampirisme te geloven, roept uit:

> Blind, zegt u? ja, zo blind als u maar wilt. Maar waar kwamen deze vooroordelen vandaan? Waarom blijven ze in alle eeuwen en in zoveel landen bestaan? Moeten we, nadat een massa vampiristische feiten zo vaak zijn bewezen, zeggen dat ze er niet meer zijn, en dat ze nooit ergens op gebaseerd waren? Er is niets dat uit niets ontstaat. Elk geloof, elke gewoonte komt voort uit feiten en oorzaken, die ze deden ontstaan. Indien men in bepaalde landen in de familiekring nooit wezens had zien verschijnen die zich hulden in de vorm van de bekende doden, en aldus kwamen om bloed te zuigen uit een of meer personen, en indien de dood van de slachtoffers als gevolg van uitmergeling niet daarop was gevolgd, zouden ze er nooit toe zijn overgegaan de lijken op kerkhoven op te graven, dan zouden we nooit het ongelooflijke feit door getuigen bevestigd hebben gezien dat de lijken van mensen die een aantal jaren geleden waren begraven, nog zacht bleken te zijn, soepel, met open ogen, met blozende gelaatskleur, met een mond en neus vol bloed, en waarbij het bloed, wanneer ze werden geslagen of onthoofd, uit de wonden stroomde.[3]

Een van de belangrijkste gevallen van vampirisme komt voor in de persoonlijke brieven van de filosoof, de markies van Argens; en in de *Revue Britannique* van maart 1837 beschrijft de Engelse reiziger Pashley er een

[1] Piérart, *Op.cit.,* deel 4, blz. 313.
[2] *Des hallucinations*, 1845, blz. 338-9, enz.
[3] Piérart, *Op.cit.*, deel 4, blz. 313-14.

paar die op het eiland Kreta onder zijn aandacht kwamen. Dr. Jobard, de antikatholieke en antispiritistische Belgische geleerde, legt van gelijksoortige ervaringen getuigenis af.[1]

Huet, de bisschop van Avranches, schreef:

> Ik zal niet onderzoeken of de vampiristische feiten, waarvan voortdurend verslag wordt gedaan, waar zijn of de vrucht van een algemene misvatting, maar het is zeker dat zoveel bekwame en betrouwbare schrijvers en *zoveel ooggetuigen* ze bevestigen dat niemand zonder de nodige voorzichtigheid over de zaak een oordeel zou moeten vellen.[2]

De galante Des Mousseaux die veel moeite heeft gedaan om materiaal te verzamelen voor zijn demonologische theorie, voert de meest angstaanjagende voorbeelden aan om te bewijzen dat al die gevallen worden veroorzaakt door de duivel, die lijken van kerkhoven gebruikt om zich in te hullen, en 's nachts rondzwerft om bloed uit mensen te zuigen. Ik denk dat we het heel goed kunnen stellen zonder deze duistere persoonlijkheid erbij te halen. Indien we al in de terugkeer van geesten moeten geloven, dan zijn er genoeg verdorven wellustelingen, vrekken en zondaars van andere aard
(451) – vooral zelfmoordenaars – die in boosaardigheid zelfs met de duivel in zijn beste tijd hadden kunnen wedijveren. Het is al meer dan genoeg om werkelijk gedwongen te worden te geloven in wat we zien, en *waarvan we weten dat het een feit is*, namelijk het bestaan van geesten, zonder aan ons pantheon van spoken ook nog de duivel toe te voegen die niemand ooit heeft gezien.

Toch kunnen er over het vampirisme bijzondere feiten worden verzameld, omdat het geloof in dit verschijnsel sinds de vroegste tijden in alle landen heeft bestaan. De Slavische volkeren, de Grieken, de Wallachiërs en de Serviërs zouden eerder aan het bestaan van hun vijanden, de Turken, twijfelen dan aan het feit dat er vampiers bestaan. De *vlkodlak* of *vurdalak*, zoals deze worden genoemd, zijn maar al te bekende gasten bij de Slavische haard. Heel bekwame schrijvers die zowel scherpzinnig als integer zijn, hebben het onderwerp besproken, en geloofden erin. Waar komt dan zo'n *bijgeloof* vandaan? Waarom wordt er door alle eeuwen heen zo eenstemmig geloof gehecht aan, en vanwaar die gelijkheid in details en die overeenkomst in de beschrijving van, dat ene bijzondere verschijnsel zoals we dat vinden in de getuigenverklaringen – meestal beëdigde verklaringen – van volkeren die elkaar vreemd zijn, en die op punten die ander *bijgeloof* betreffen, sterk verschillen?

[1] Piérart, *Op.cit.,* deel 4, blz. 61, 104-5. Vgl. Des Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 199.

[2] *Huetiana*, Parijs, 1722, blz. 81.

Dom Calmet, een sceptische benedictijner monnik uit de 18de eeuw, zegt:

> Er zijn twee verschillende manieren om het geloof in die zogenaamde geesten te vernietigen. . . . De eerste zou zijn om de wonderen van het vampirisme op basis van fysieke oorzaken *te verklaren*. De tweede is om de waarheid van al die verhalen *volledig te ontkennen*; het laatste zou ongetwijfeld het beste zijn, omdat het het wijste is.[1]

De eerste manier om het op basis van fysieke hoewel occulte, oorzaken te verklaren, wordt gevolgd door de mesmeristische school van Piérart. De spiritisten hebben zeker niet het recht de aannemelijkheid van deze verklaring te betwijfelen. De tweede manier wordt door wetenschappers en sceptici gevolgd. Ze ontkennen botweg. Zoals Des Mousseaux opmerkt, is er geen betere of zekerder manier, en geen enkele stelt minder filosofische of wetenschappelijke eisen.

Het spook van een dorpsherder, bij Kodom in Beieren, begon aan verschillende bewoners van die plaats te verschijnen, en in de daaropvolgende week stierven deze allemaal – door schrik of door een andere oorzaak. Tot wanhoop gedreven, groeven de boeren het lijk op, en maakten het met een lange stok aan de grond vast. Dezelfde nacht verscheen het weer, joeg mensen de stuipen op het lijf, en smoorde verschillende van hen. Toen leverden de dorpsautoriteiten het lichaam over aan de beul, die het naar een naburig veld bracht en verbrandde. 'Het lijk', zegt Des Mousseaux, die Dom Calmet citeert, 'huilde als een krankzinnige, en schopte en rukte, alsof het nog in leven was. Toen het weer met een stok met een scherpe (452)
punt werd doorboord, slaakte het doordringende kreten, en braakte massa's karmozijnrood bloed uit. De verschijningen van dit spook hielden pas op nadat het lijk tot as was verteerd.'[2]

Rechterlijke ambtenaren bezochten de plaatsen waar het zo zou spoken; de lijken werden opgegraven, en in bijna alle gevallen werd geconstateerd dat het lijk dat van vampirisme werd verdacht, er gezond en rozerood uitzag, en dat het vlees helemaal niet in een staat van ontbinding verkeerde. Men merkte op dat de voorwerpen die aan deze spoken hadden toebehoord, zich door het huis bewogen zonder dat iemand ze aanraakte. Maar de wettige autoriteiten weigerden over het algemeen tot crematie en onthoofding over te gaan vóór ze de voorschriften van de wettelijke procedure heel nauwgezet in acht hadden genomen. Getuigen werden opgeroepen, de

---

[1] Dom Calmet, *Dissertations sur les apparitions, etc.*, Parijs, 1751, deel 2, blz. 47; vgl. Des Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 193.

[2] *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 195.

getuigenverklaringen werden gehoord en zorgvuldig gewogen. Daarna werden de opgegraven lijken onderzocht, en wanneer ze de ondubbelzinnige en karakteristieke tekenen van vampirisme vertoonden, werden ze aan de beul overgeleverd.

Dom Calmet redeneert als volgt:[1]

> Maar het voornaamste probleem is om erachter te komen *hoe* deze vampiers hun graven kunnen verlaten en weer binnentreden, zonder dat ze *de aarde in het minst* schijnen te *hebben beroerd*; hoe komt het dat ze worden gezien in hun gewone kleding; hoe kunnen ze rondlopen, wandelen en *eten*? . . . Indien dit alles verbeelding is van hen die denken dat ze door zulke vampiers worden lastiggevallen, hoe komt het dan dat de beschuldigde spoken later in hun graf worden gevonden . . . zonder tekenen van ontbinding, vol bloed, soepel en fris? Wat is de *oorzaak van het feit dat men hun voeten met modder en vuil bedekt aantrof op de dag die volgde op de nacht* waarin ze aan hun buren waren verschenen en hen bang hadden gemaakt, terwijl iets dergelijks nooit bij andere lijken, die op hetzelfde kerkhof lagen begraven, werd gevonden?[2] En hoe komt het dat ze, nadat ze eenmaal zijn verbrand, nooit meer verschijnen? En dat deze gevallen *zó vaak* voorkomen in dit land dat men heeft geconstateerd dat het onmogelijk is de mensen van dit vooroordeel te genezen; want in plaats dat het bijgeloof wordt vernietigd, versterkt de dagelijkse ervaring het bij het volk, en doet het geloof erin toenemen.[3]

Er bestaat in de natuur een verschijnsel dat door de fysiologie en psychologie niet wordt begrepen, en dus wordt het in onze eeuw van ongeloof verworpen. Dit verschijnsel is de toestand van *half-dood* zijn. In feite is het lichaam dood; en bij personen bij wie de stof niet de overhand heeft over de geest, en de slechtheid niet zo groot is dat ze de spiritualiteit vernietigt, zal hun astrale ziel, indien ze aan zichzelf wordt overgelaten, zich door geleidelijke inspanning losmaken; en wanneer dan de laatste schakel is
(453) verbroken, is ze voor altijd van haar aardse lichaam gescheiden. De gelijke magnetische polariteit zal de etherische mens met kracht van de ontbindende organische massa afstoten. Het probleem ontstaat ten eerste doordat men denkt dat het moment waarop de wetenschap het lichaam *dood* verklaart, het laatste moment is waarop de scheiding tussen beide plaatsvindt, en ten tweede door een overheersend ongeloof bij dezelfde wetenschap in het bestaan van een ziel of geest in de mens.

Piérart probeert aan te tonen dat het in alle gevallen gevaarlijk is

[1] *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 196-7.

[2] Zie hetzelfde beëdigde getuigenis in officiële stukken: H. Blanc, *De l'inspiration des Camisards*, Parijs, Plon, 1859.

[3] Dom Calmet, *Apparitions*, deel 2, blz. 36, 212, etc.

mensen te snel te begraven, zelfs al vertoont het lichaam onmiskenbare tekenen van ontbinding.

> De [astrale] geest van arme dode cataleptici, die – alsof ze *helemaal* dood waren – zijn begraven op koude, droge plaatsen waar *ziekteoorzaken hun lichaam niet kunnen vernietigen*, omgeeft zich met een *fluïdisch* [etherisch] lichaam, en wordt ertoe gedreven het terrein van zijn graf te verlaten en op levende wezens handelingen te verrichten die eigen zijn aan het fysieke leven, in het bijzonder om zich te *voeden*; het resultaat daarvan wordt door een mysterieuze band tussen ziel en lichaam, die op een dag door de geesteswetenschap zal worden verklaard, overgebracht op het nog in zijn graf liggende stoffelijke lichaam, zodat dit wordt geholpen om zijn levende bestaan te laten voortduren. Men heeft deze geesten vaak in hun vluchtige lichamen *uit het kerkhof zien komen*; men weet dat ze zich aan hun levende medemensen hebben vastgeklampt en hun bloed hebben uitgezogen.[1]

Door gerechtelijk onderzoek is vastgesteld dat dit een vermagering van de slachtoffers tot gevolg had, die vaak uitliep op de dood.

Als we de goedbedoelde raad van Dom Calmet opvolgen, moeten we dus óf doorgaan met ontkennen, óf, indien beëdigde getuigenissen van mensen enige waarde hebben, de enig mogelijke verklaring aannemen. 'Dat heengegane zielen in luchtvormige of etherische voertuigen worden belichaamd, is volledig en duidelijk bewezen door die voortreffelijke geleerden, dr. C. en dr. More', zegt Glanvill; 'en ze hebben uitvoerig aangetoond dat dit de leer van de grootste filosofen en van onze vroegste voorouders was.'[2]

De Duitse filosoof Görres zegt het volgende, wat op hetzelfde neerkomt:

> God schiep de mens nooit als een dood lichaam, maar als een dier *vol leven*. Toen hij hem eenmaal aldus had voortgebracht en hem gereed bevond om de onsterfelijke adem te ontvangen, blies hij in zijn neusgaten, en zo werd de mens een dubbel meesterstuk in zijn handen. In de kern van het leven zelf vond deze mysterieuze inblazing in de eerste mens [ras?] plaats, en op basis daarvan werden de uit de aarde voortgekomen *dierlijke ziel* en de uit de hemel geëmaneerde *geest* verenigd.[3]

Met andere rooms-katholieke schrijvers roept Des Mousseaux uit: 'Deze stelling is volkomen antikatholiek.' Welnu, en als ze dat is? Ze kan (454)

[1] Piérart, *Revue spiritualiste*, deel 4, blz. 104.

[2] *Sadducismus triumphatus*, deel 2, blz. 70.

[3] J.J. von Görres, *Gesammelte Schriften*, München, 1854-60, deel 3, hfst. 7, blz. 132.

archi-antikatholiek zijn en toch logisch, en een oplossing geven voor veel psychologische raadsels. De zon van wetenschap en filosofie schijnt voor iedereen; en terwijl de katholieken, die in aantal nauwelijks een zevende deel van de wereldbevolking uitmaken, daarover niet tevreden zijn, zullen de vele miljoenen mensen van andere religies, die hen in aantal overtreffen, dat misschien wel zijn.

En nu zullen we, vóór we van dit weerzinwekkende onderwerp van het vampirisme afstappen, nog één voorbeeld ervan geven zonder enig ander bewijs dan de mededeling dat het ons door kennelijk betrouwbare getuigen werd aangereikt.

Omstreeks het begin van de 19de eeuw deed zich in Rusland een van de vreselijkste gevallen van vampirisme voor die zijn opgetekend. De gouverneur van de provincie Tch —— was een man van ongeveer 60 jaar, met een boosaardig, tiranniek, wreed en jaloers karakter. Hij was met despotisch gezag bekleed, en oefende dit zonder enige beperking uit, zoals zijn wrede instincten hem dat ingaven. Hij werd verliefd op de knappe dochter van een ondergeschikte ambtenaar. Hoewel het meisje verloofd was met een jongeman die ze liefhad, dwong de tiran haar vader erin toe te stemmen dat ze met hem trouwde, en ondanks haar wanhoop werd het arme slachtoffer zijn vrouw. Zijn jaloerse aard liet zich gelden. Hij sloeg haar, sloot haar wekenlang op in haar kamer, en belette haar iemand te spreken, behalve in zijn aanwezigheid. Ten slotte werd hij ziek en stierf. Toen hij zijn eind voelde naderen, liet hij haar zweren nooit weer te trouwen, en onder vreselijke aanroepingen dreigde hij dat hij, indien ze het wel zou doen, uit zijn graf zou terugkomen en haar zou doden. Hij werd op het kerkhof aan de overkant van de rivier begraven, en de jonge weduwe ondervond verder geen hinder totdat ze, toen haar verlangen het won van haar angst, luisterde naar de aanhoudende verzoeken van haar vroegere minnaar, en ze zich opnieuw verloofden.

In de nacht van het gebruikelijke verlovingsfeest, toen iedereen naar bed was gegaan, werd het oude huis wakker geschud door kreten die uit haar kamer kwamen. Men wierp de deuren open, en de ongelukkige vrouw werd liggend op haar bed gevonden; ze was flauwgevallen. Op datzelfde moment hoorde men een rijtuig de binnenplaats uitrollen. Men constateerde dat haar lichaam op sommige plaatsen zwart en blauw was als gevolg van knepen, en uit een klein prikje in haar nek kwamen druppels bloed tevoorschijn. Toen ze weer bijkwam, vertelde ze dat haar gestorven echtgenoot plotseling haar kamer was binnengekomen, er precies zo uitzag als tijdens zijn leven, behalve dat hij vreselijk bleek zag, dat hij haar haar onstandvastigheid had verweten, en haar toen allerwreedst had geslagen en

geknepen. Men geloofde haar verhaal niet, maar de volgende ochtend berichtte de wacht die gestationeerd was aan de andere kant van de brug die de rivier overspant, dat even voor middernacht een zwarte koets met zes paarden in woeste vaart langs hen was gereden naar de stad, zonder op hun aanhouding te reageren.

De nieuwe gouverneur die het verhaal van de verschijning niet geloofde, nam niettemin de voorzorg de wachten aan de andere kant van de brug te verdubbelen. Hetzelfde gebeurde echter, nacht na nacht; de soldaten ver- (455)
klaarden dat de slagboom bij hun tolhuis bij de brug vanzelf omhoogging, en het spookrijtuig, ondanks hun pogingen het tegen te houden, voorbijschoot. Iedere nacht rolde de koets op hetzelfde uur de binnenplaats van het huis op; de bewakers, en ook de familie van de weduwe en de bedienden, werden in een zware slaap gedompeld, en elke ochtend trof men het jonge slachtoffer evenals tevoren aan met blauwe plekken, bloedend en flauwgevallen. Er ontstond opschudding in de stad. De artsen konden geen verklaring geven; priesters kwamen de nacht doorbrengen in gebed, maar tegen middernacht werden allen overvallen door een verschrikkelijke lethargie. Ten slotte kwam de aartsbisschop van de provincie, en verrichtte persoonlijk de ceremonie van de duivelbanning, maar de volgende ochtend was de weduwe van de gouverneur er erger aan toe dan ooit. Ze stond nu met één voet in het graf.

De gouverneur werd uiteindelijk gedwongen de strengste maatregelen te nemen om aan de steeds toenemende paniek in de stad een einde te maken. Hij stationeerde 50 kozakken langs de brug, met het bevel het spookrijtuig tot elke prijs tegen te houden. Precies op het gebruikelijke uur hoorde en zag men het uit de richting van het kerkhof naderen. De officier van de wacht en een priester die een kruis droeg, gingen voor de slagboom staan en riepen samen: 'In naam van God en de tsaar, wie gaat daar?' Uit het raampje van de koets werd een hoofd gestoken, dat men zich goed herinnerde, en een bekende stem antwoordde: 'De Staatsraad en Gouverneur C——!' Op hetzelfde ogenblik werden de officier, de priester en de soldaten als door een elektrische schok opzijgeworpen, en vóór ze weer op adem konden komen, ging het spookrijtuig hen voorbij.

De aartsbisschop besloot toen als laatste redmiddel zijn toevlucht te nemen tot het aloude middel om het lichaam op te graven, en het aan de aarde vast te pennen met een door zijn hart gedreven eikenhouten stok. Dit werd met groot godsdienstig ceremonieel in tegenwoordigheid van de hele bevolking gedaan. Het verhaal gaat dat men het lichaam verzadigd van bloed aantrof, en met rode wangen en lippen. Op het moment dat de eerste slag op de stok werd gegeven, ontsnapte aan het lijk een gil, en een straal

bloed spoot hoog in de lucht. De aartsbisschop sprak de gebruikelijke bezwering uit, het lichaam werd weer begraven, en vanaf dat moment hoorde men niets meer van de vampier.

In hoeverre de feiten hier door de overlevering misschien zijn overdreven, kunnen we niet zeggen. Maar we hoorden ze jaren geleden van een ooggetuige, en ook nu nog zijn er in Rusland families van wie de oudere leden zich het vreselijke verhaal zullen herinneren.

Wat de in medische boeken te vinden bewering betreft dat personen vaak worden begraven terwijl ze zich slechts in een cataleptische toestand bevinden, en de hardnekkige ontkenningen door specialisten dat zoiets bijna nooit voorkomt, hoeven we slechts de kranten van alle landen erop
(456) na te slaan om bevestigingen van dit afschuwelijke feit te vinden. Eerw. H.R. Haweis, MA, schrijver van *Ashes to Ashes*[1], geeft in zijn ter verdediging van crematie geschreven werk een opsomming van enkele heel verontrustende gevallen van mensen die te vroeg zijn begraven. Op blz. 46 staat de volgende dialoog:

> ‘Maar zijn u veel gevallen van te vroeg begraven bekend?’
>
> ‘Zonder twijfel. Ik zal niet zeggen dat ze in ons gematigde klimaat talrijk zijn, maar ze komen wel voor. Als de graven van een kerkhof worden geopend, dan worden er bijna altijd kisten gevonden die lijken bevatten die niet alleen zijn omgedraaid, maar ook geraamten die zijn verwrongen in een laatste wanhopige strijd om het leven onder de grond. Het omdraaien kan veroorzaakt zijn door een onhandig schudden van de lijkkist, *maar het verwringen niet*.’

Daarna geeft hij de volgende recente gevallen:

> In Bergerac (Dordogne) nam de patiënt in 1842 een slaapdrankje . . . maar hij ontwaakte niet. . . . Hij werd adergelaten, en werd niet wakker. . . . Ten slotte verklaarde men dat hij dood was, en werd hij begraven. Toen men zich na enige dagen het slaapdrankje herinnerde, opende men het graf. Het lichaam was omgedraaid, en had een doodstrijd *gestreden*.
>
> *The Sunday Times* van 30 december 1838 bericht dat in Tonneins, Basse-Garonne, een man was begraven, maar later kwam er een onduidelijk geluid uit de kist; de roekeloze doodgraver vluchtte. . . . De lijkkist werd opgehesen en geopend. Een gezicht, verstijfd van schrik en wanhoop, een stukgetrokken doodskleed, en verwrongen ledematen vertelden de treurige waarheid – *te laat*.
>
> In mei 1874 bericht *The Times* dat in augustus 1873 een jonge vrouw kort na haar huwelijk stierf. . . . Binnen een jaar huwde de echtgenoot opnieuw, en de moeder van zijn eerste vrouw besloot het lijk van haar

[1] *Ashes to Ashes*, Londen, Daldy, Isbister and Co., 1875.

dochter over te brengen naar Marseille. Men opende de grafkelder, en vond het lichaam van de arme vrouw voorovergebogen, haar haar in de war, haar kleed in stukken gescheurd.[1]

Omdat we in verband met de wonderen in de *Bijbel* nog eens op het onderwerp moeten terugkomen, zullen we het voorlopig laten rusten, en naar de magische verschijnselen terugkeren.

Indien we een volledige beschrijving wilden geven van de verschillende manifestaties die onder adepten in India en andere landen plaatsvinden, zouden we boekdelen kunnen vullen, maar dit zou zinloos zijn, omdat er geen ruimte zou overblijven om ze te verklaren. Daarom kiezen we bij voorkeur manifestaties uit waarvan overeenkomstige gevallen zijn te vinden in moderne verschijnselen, óf waarvan door gerechtelijk onderzoek de authenticiteit is vastgesteld. Horst probeerde zijn lezers een indruk te geven van bepaalde Perzische geesten, maar tevergeefs; want alleen het noemen van enkele van hen zal de hersenen van iemand die erin gelooft, laten duizelen. Daar zijn de *daēva's* met hun bijzondere kenmerken, de *darwands* met hun akelige streken, de *shedim* en *djinns,* het enorme aantal geesten, demonen, kabouters en elfen van de Perzische kalender, en aan (457) de andere kant de joodse serafim, cherubim, sefiroth, malachim, elohim; en, voegt Horst eraan toe, 'de miljoenen astrale en elementaire geesten, de daartussenin staande geesten, spoken en denkbeeldige wezens van alle rassen en kleuren'.[2]

Maar de meeste van deze geesten hebben niets te maken met de door de oosterse magiërs bewust en weloverwogen teweeggebrachte verschijnselen. Laatstgenoemden verwerpen een dergelijke beschuldiging, en laten zelfs de hulp van elementalen en elementaren over aan tovenaars. De adept heeft over beide onbeperkte macht, maar maakt er zelden gebruik van. Voor het teweegbrengen van fysieke verschijnselen roept hij de natuurgeesten op als gehoorzame *krachten*, niet als intelligenties.

Omdat we altijd graag onze beweringen kracht bijzetten door getuigenissen van anderen dan wijzelf, is het misschien goed de mening van een krant, de Bostonse *Herald*, over verschijnselen in het algemeen en mediums in het bijzonder aan u voor te leggen. Omdat de schrijver met enkele oneerlijke mensen, die al of niet mediamiek kunnen zijn geweest, treurige mislukkingen had meegemaakt, gaf hij zich de moeite meer te weten te komen over enkele wonderen die in India zouden worden teweeggebracht, en vergelijkt ze met die van de moderne thaumaturgie.

[1] De schrijfster verwijst allen die zulke verhalen misschien in twijfel trekken, naar G.A. Walkers *Gatherings from Graveyards*, blz. 84-194, enz.

[2] Horst, *Zauber Bibliothek*, deel 5, blz. 52.

Het hedendaagse medium lijkt wat zijn methoden en handelingen betreft meer op de bekende magiër uit de geschiedenis dan enige andere vertegenwoordiger van de magische kunst. Hoever hij in zijn verrichtingen nog achterblijft bij zijn voorgangers wordt hieronder aangetoond. In 1615 bezocht een delegatie zeer ontwikkelde en eminente personen van de Engelse East India Company keizer Jahāngīr. Op hun reis waren ze getuige van veel hoogst wonderbaarlijke verrichtingen, zodat ze bijna twijfelden aan hun zintuigen, en zelfs niet het flauwste idee hadden hoe die konden worden verklaard. Van een gezelschap Bengaalse bezweerders en goochelaars die voor de keizer hun kunst vertoonden, werd verlangd dat ze daar ter plekke uit zaden tien moerbeibomen tevoorschijn zouden laten komen. Onmiddellijk plantten ze tien zaden, die in enkele minuten evenzoveel bomen voortbrachten. Op de plaats waar een zaadje was geplant, ging de grond uiteen, en er verschenen kleine blaadjes, direct gevolgd door ranke scheuten, die snel groot werden, bladeren en twijgen en takken deden uitspruiten, en zich ten slotte ver in de lucht uitspreidden, knop droegen, bloeiden en vruchten gaven, die op de plaats zelf rijp werden, en voortreffelijk bleken te zijn. En dit alles voordat de toeschouwer zijn ogen had afgewend. Tegelijkertijd en onder soortgelijke omstandigheden werden vijgen-, amandel-, mango- en notenbomen voortgebracht, waarvan ieder de vruchten gaf die bij elk ervan hoorden. Het ene wonder volgde op het andere. De takken zaten vol met vogels met mooie veren, die tussen de bladeren rondfladderden, en lieflijke melodieën zongen. De bladeren werden roodbruin, vielen af, tak-
(458) ken en twijgen verdorden, en ten slotte zonken de bomen terug in de aarde waaruit ze alle binnen een uur tevoorschijn waren gekomen.

Een ander had een boog en ongeveer 15 pijlen met stalen punten. Hij schoot een pijl in de lucht, en die pijl bleef op een aanzienlijke hoogte in de lucht vastzitten. Nog een pijl werd afgeschoten, en nog één, die zich alle vasthechtten in de schacht van de voorafgaande, tot ze alle een keten van pijlen in de lucht vormden, met uitzondering van het laatste schot dat, toen het de keten trof, alles weer in losse stukken naar beneden liet komen.

Ze stelden twee gewone tenten tegenover elkaar op, ongeveer op een boogschot afstand. Deze tenten werden door de toeschouwers kritisch onderzocht, evenals men dat met de kabinetten van mediums doet, en men verklaarde dat ze leeg waren. De tenten werden rondom aan alle kanten aan de grond vastgemaakt. Aan de toeschouwers werd vervolgens gevraagd te kiezen welke dieren of vogels ze uit deze tenten tevoorschijn wilden zien komen om samen te vechten. Khaun-e-Jahaun vroeg ongelovig om een gevecht te zien tussen twee struisvogels. Na enkele minuten kwam er uit elke tent een struisvogel; ze stortten zich met dodelijke ernst in het gevecht, en al snel begon het bloed van hen te

vloeien, maar ze waren zo goed aan elkaar gewaagd dat geen van beide de overwinning kon behalen, en ten slotte werden ze door de bezweerders gescheiden, en terug naar de tenten gebracht. Daarna werd aan de verschillende verzoeken van de toeschouwers om vogels en dieren precies voldaan, steeds met hetzelfde resultaat.

Er werd een grote kookpot neergezet, waarin een hoeveelheid rijst werd geworpen. Zonder enig teken van vuur begon deze rijst al snel te koken, en uit de kookpot werden meer dan honderd schotels gekookte rijst gehaald, elk met een gestoofde kip erbovenop. Deze truc wordt in deze tijd op kleinere schaal door de gewoonste fakir uitgevoerd.

Maar de ruimte ontbreekt om uit de verslagen uit het verleden aan te tonen hoe onbeduidend de vergelijkenderwijs akelig tamme prestaties van de mediums in deze tijd zijn, en hoe ze werden overschaduwd door die van andere tijden en bekwamere volkeren. Onder hun zogenaamde verschijnselen of manifestaties is er niet één verbazingwekkende stunt die niet ook werd gedaan, ja die niet nu beter wordt gedaan door andere handige goochelaars, van wie de band met de aarde, en de aarde alléén, te duidelijk is om betwijfeld te worden, zelfs al werd dit feit niet door hun eigen getuigenis gesteund.

Het is een vergissing om te zeggen dat fakirs of goochelaars altijd beweren door geesten te worden geholpen. Bij quasi-religieuze aanroepingen, zoals die welke Jacolliots Govinda Svāmin volgens de beschrijving in aanwezigheid van die Fransman heeft gedaan, nemen ze, wanneer de mensen werkelijk 'spiritistische' manifestaties willen zien, hun toevlucht tot pitri's, hun ontlichaamde voorouders, en andere *zuivere* geesten. Deze kunnen ze alleen door gebed oproepen. Wat alle andere verschijnselen betreft, die kunnen door de magiër en de fakir – als ze dat wensen – worden teweeggebracht. Ondanks de schijnbaar armzalige toestand waarin laatstgenoemde leeft, is hij vaak een ingewijde in de tempels, en evengoed op (459)
de hoogte van het occultisme als zijn rijkere broeders.

De Chaldeeën, die Cicero tot de oudste magiërs rekent, zochten de basis van alle magie in de innerlijke vermogens van de ziel van de mens, en in het inzicht in de magische eigenschappen van planten, mineralen en dieren. Met behulp daarvan verrichtten ze de verbazingwekkendste 'wonderen'. Magie was voor hen synoniem met religie en wetenschap. Pas later namen de religieuze mythen van het mazdeïsche dualisme, misvormd door de christelijke theologie en geëuhemeriseerd door bepaalde kerkvaders, de weerzinwekkende vorm aan waarin ze door katholieke schrijvers zoals Des Mousseaux worden geïnterpreteerd. De objectieve werkelijkheid van de middeleeuwse incubus en succubus – dat afschuwelijke bijgeloof van de middeleeuwen dat zoveel mensenlevens heeft gekost – die door deze

schrijver in een heel boekdeel wordt bepleit, is het afschuwelijke voortbrengsel van religieus fanatisme en epilepsie. Het kan geen *objectieve* vorm hebben; en om de gevolgen ervan aan de duivel toe te schrijven, is godslastering, want dat betekent dat God, na Satan te hebben geschapen, hem zou toestaan zo'n gedragslijn te volgen. Indien we gedwongen zijn in vampirisme te geloven, is dit op grond van twee onweerlegbare stellingen van de occulte psychologie: 1. De astrale ziel is een afzonderlijke afscheidbare entiteit van ons *ego*, en kan ver van het lichaam rondzwerven zonder de levensdraad te verbreken; 2. Het lijk is niet *volkomen* dood, en zolang de bewoner ervan het weer kan binnentreden, kan deze daaruit voldoende stoffelijke emanaties verzamelen om hem in staat te stellen in een quasi-aardse gedaante te verschijnen. Maar door met Des Mousseaux en De Mirville te beweren dat de duivel – aan wie de katholieken een macht toekennen, een tegengestelde kracht, die aan die van de hoogste godheid gelijkstaat – zich omvormt tot wolven, slangen en honden om aan zijn lusten te voldoen, en monsters voortbrengt, wordt een denkbeeld gecreeerd waarin de kiemen van duivelaanbidding, krankzinnigheid en heiligschennis verborgen liggen. De katholieke kerk, die ons niet alleen leert in deze afschuwelijke misvatting te geloven maar haar missionarissen dwingt zo'n dogma te prediken, hoeft niet in opstand te komen tegen de duivelaanbidding van sommige pārsī- en Zuid-Indiase sekten. Integendeel, want wanneer we een van de yezidi het bekende spreekwoord horen herhalen: 'blijf bevriend met de demonen, geef hun uw eigendom, uw bloed, uw dienst, dan hoeft u zich om God niet te bekommeren – *Hij zal u geen kwaad doen*', vinden we dat hij consequent is in zijn geloof, en eerbiedig tegenover de Allerhoogste; zijn logica is gezond en redelijk; hij eerbiedigt God te zeer om zich te verbeelden dat hij die het heelal en zijn wetten schiep, in staat is hem, arm atoom, kwaad te doen; maar er zijn *demonen*, ze zijn *onvolmaakt*, en daarom heeft hij goede reden bang voor hen te zijn.

Daarom kan het geloof in de duivel in zijn verschillende gedaanten slechts een misvatting zijn. Wanneer we ons verbeelden dat we hem zien, horen en voelen, dan is het maar al te vaak de weerspiegeling van onze eigen boosaardige, verdorven en bezoedelde ziel die we zien, horen en voelen. Gelijke zaken trekken elkaar aan, zegt men; in overeenstemming
(460) met de stemming waarin onze astrale vorm gedurende de uren van de slaap uit het lichaam gaat, in overeenstemming met ons denken, streven en dagelijkse bezigheden, die alle letterlijk worden afgedrukt op het plastische omhulsel dat de *menselijke ziel* wordt genoemd, trekt deze in haar omgeving spirituele wezens aan die aan haarzelf verwant zijn. Vandaar sommige dromen en visioenen die zuiver en prachtig zijn, andere die duivels en

beestachtig zijn. Men ontwaakt, en haast zich naar de biechtstoel, of lacht in harde onverschilligheid om de gedachte. In het eerste geval wordt hem de uiteindelijke verlossing beloofd voor de prijs van enkele aflaten (die hij van de kerk moet kopen), en misschien een voorproefje van het vagevuur of zelfs van de hel. Wat zou het? Hij is er immers zeker van eeuwig en onsterfelijk te zijn, wat hij ook doet. Het is de duivel. Weg met hem, met bel, boek en gewijde sprenkelaar! Maar de 'duivel' komt terug, en vaak wordt de ware gelovige gedwongen niet in God te geloven, omdat hij duidelijk ziet dat de duivel de overhand heeft op zijn schepper en meester. Dan blijft voor hem een tweede uitweg open. Hij blijft onverschillig, en geeft zich helemaal aan de duivel over. Hij sterft, en de lezer heeft in de voorafgaande hoofdstukken het vervolg kunnen lezen.

Dr. Ennemoser heeft de gedachte prachtig verwoord: 'De religie heeft hier [in Europa en China] niet zo diep wortel geschoten als onder de hindoes', zegt hij wanneer hij dit bijgeloof bespreekt.

> De geest van de Grieken en Perzen was minder standvastig. . . . Het filosofische denkbeeld van het goede en het kwade beginsel en van de spirituele wereld . . . moet de overlevering hebben geholpen bij het ontstaan van visioenen van hemelse en helse gedaanten en van de vreselijkste verwrongen beelden, die in India door een veel geestdriftiger fanatisme veel gemakkelijker werden teweeggebracht; daar *zag* de ziener *door het goddelijke licht*, hier verloor hij zich in een menigte uiterlijke voorwerpen, waarmee hij zijn eigen identiteit verwarde. Stuiptrekkingen, die in verafgelegen landen gepaard gaan met de afwezigheid van het bewustzijn in het lichaam, kwamen hier veel voor, want de verbeelding was minder standvastig en ook minder spiritueel.
>
> De uiterlijke oorzaken zijn ook verschillend, omdat de leefwijzen, de geografische ligging en hulpmiddelen verschillende wijzigingen hebben teweeggebracht. De leefwijze in West-Aziatische landen is altijd heel veranderlijk geweest, en verstoort en verdraait dus de activiteit van de zintuigen, en *het uiterlijke leven wordt dan weerspiegeld* in de innerlijke droomwereld. De geesten hebben daarom een eindeloze verscheidenheid aan gedaanten, en doen de mensen neigen tot het toegeven aan hun hartstochten, terwijl ze hun de middelen tonen om dat te doen, en daarbij zelfs tot in de kleinste details treden – *wat ver beneden* de verheven aard van Indiase zieners *was*.[1]

Laat de onderzoeker van de occulte wetenschappen zijn eigen aard even zuiver, en zijn gedachten even verheven maken als die van deze Indiase zieners, dan kan hij slapen zonder lastig gevallen te worden door

[1] *The History of Magic*, deel 1, blz. 223-4.

een vampier, incubus of succubus. Rond het gevoelloze lichaam van zo'n slaper stort de onsterfelijke geest een goddelijke kracht uit, die het tegen de nadering van kwaad beschermt alsof ze een kristallen muur was.

Hic murus aeneus esto: nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.[1]

[1] Horatius, *Brieven,* 1:61. Vertaling: Laat dit onze bronzen muur zijn: dat we geen schuldgevoelens in ons hart hebben, dat we geen misstappen begaan die ons in verlegenheid brengen.

13

Werkelijkheden en illusie

Alchemist: U spreekt altijd in raadsels. Zeg me of u die bron bent waarover Bernard Lord Trevisan schrijft?

Mercurius: Ik ben die bron niet, maar ik ben het water. De bron omgeeft mij. – Sendivogius, *Nieuw licht van de alchemie*

Het enige wat we beweren te doen is dat we de geheimen van het menselijk lichaam willen ontdekken, willen weten waarom zijn delen verstenen, en het bloed tot stilstand komt, en dat we voortdurend middelen toepassen om de gevolgen van de tijd tegen te gaan. *Dit is geen magie*; het is geneeskunde op de juiste manier opgevat.

– Bulwer-Lytton, *Zanoni*

Zie, krijger! het rode kruis
Wijst nu naar het graf van de machtige doden;
Daarbinnen brandt een wonderbaarlijk licht,
Om de geesten te verjagen die van de nacht houden.
Die lamp zal ondoofbaar branden,
Tot de eeuwige verdoemenis zal komen. . . .
Geen aardse vlam brandde ooit zo fel.

– Sir Walter Scott

Er zijn mensen van wie het verstand niet in staat zou zijn de intellectuele grootsheid van de Ouden, zelfs op het gebied van de natuurkunde, te begrijpen, ook al ontvingen ze het meest volledige bewijs van hun diepe geleerdheid en prestaties. Ondanks de les om voorzichtig te zijn die meer dan één onverwachte ontdekking hun gaf, gaan ze toch door met hun oude systeem van ontkennen, en, wat erger is, met het belachelijk maken van datgene waarvan ze de waarheid of onwaarheid niet kunnen bewijzen. Zo zullen ze bijvoorbeeld lachen om het idee dat talismans op een of andere manier enige uitwerking kunnen hebben. Dat de zeven geesten uit de *Openbaring* rechtstreeks verband houden met de zeven occulte krachten in de natuur, schijnt hun zwakke verstand onbegrijpelijk en belachelijk toe, en alleen al de gedachte dat een magiër beweert door middel van bepaalde kabbalistische rituelen wonderen tot stand te brengen, doet hen schudden van het lachen. Waar zij niets anders zien dan een op een papier, een stukje

metaal of andere stof getekende meetkundige figuur, kunnen ze zich niet voorstellen hoe een redelijk denkend mens daaraan enige occulte macht zou kunnen toeschrijven. Maar zij die de moeite hebben genomen zich op de hoogte te stellen, weten dat de Ouden even grote ontdekkingen deden op het gebied van de psychologie als op dat van de natuurkunde, en dat hun onderzoek maar weinig geheimen onontdekt liet.

Wat ons betreft, wanneer we beseffen dat een vijfpuntige ster een samengestelde figuur is die in concrete vorm een diepe waarheid van de natuur uitdrukt, dan kunnen we daarin niet iets belachelijkers zien dan in de figuren van Euclides, en niet iets dat ook maar half zo grappig is als de formules in een modern scheikundeboek. Wat kan de niet-ingewijde lezer
(462) dwazer voorkomen dan dat de formule Na_2CO_3, 'soda' betekent en dat C_2H_6O slechts een andere manier is om alcohol te schrijven! Hoe vermakelijk dat de alchemisten hun azoth, of het scheppende beginsel in de natuur (astraal licht), uitdrukten door het teken:

dat drie dingen omvat: 1. de goddelijke hypothese; 2. de filosofische synthese; 3. de fysieke synthese – dat wil zeggen een geloof, een denkbeeld en een kracht. Maar er is niets natuurlijker dan dat een moderne scheikundige die aan de studenten in zijn laboratorium de reactie van soda op een oplossing van wijnsteen wil tonen, de volgende formule gebruikt:

$$Na_2CO_3 + 2HKC_4H_4O_6 + Aq = 2NaKC_4H_4O_6 + H_2O + Aq + CO_2$$

Wanneer het de niet goed geïnformeerde lezer kan worden vergeven dat hij stomverbaasd dit abracadabra van de scheikunde beschouwt, waarom zouden dan haar leraren niet wachten met lachen tot ze de filosofische betekenis van de symboliek van de Ouden hebben geleerd? Ze zouden zich tenminste ervoor kunnen hoeden zich even belachelijk te maken als De Mirville, die, omdat hij het azoth van de hermetische filosofen verwarde met de 'azote' (stikstof) van de scheikundigen, beweerde dat eerstgenoemden stikstof aanbaden![1]

[1] Zie Éliphas Lévi, *La science des esprits*, voorwoord.

Breng een stuk ijzer in aanraking met een magneet, dan wordt het doortrokken van het ijle beginsel daarvan, en in staat om dit op zijn beurt op ander ijzer over te brengen. Het weegt niet méér en ziet er ook niet anders uit dan vóór die tijd. En toch is een van de fijnste krachten van de natuur zijn substantie binnengedrongen. Een talisman – op zichzelf misschien een waardeloos stukje metaal, een stukje papier, of een lapje van de één of andere stof – is niettemin doortrokken van de invloed van de allergrootste magneet, de menselijke wil, met een macht ten goede of ten kwade die in zijn gevolgen even herkenbaar en even werkelijk is als het subtiele vermogen dat ijzer verkreeg door aanraking met een fysieke magneet. Laat een bloedhond aan een kledingstuk ruiken dat door een vluchteling is gedragen, en hij zal door moeras en bos zijn spoor volgen tot in zijn schuilplaats. Geef één van prof. Buchanans 'psychometristen' een manuscript, ongeacht hoe oud het is, en hij zal u het karakter van de schrijver, en mis- (463)
schien zelfs zijn uiterlijk beschrijven. Overhandig een helderziende een haarlok of een voorwerp dat in aanraking is geweest met een persoon van wie men iets zou willen weten, en ze zal in zo'n nauwe betrekking met hem komen te staan dat ze zijn hele leven kan nagaan.

Fokkers zeggen ons dat jonge dieren niet samen met oude moeten worden gehoed, en verstandige artsen verbieden ouders dat jonge kinderen in hun bed slapen. Toen David oud en zwak was, werden zijn levenskrachten hersteld doordat een jong meisje in nauw contact met hem werd gebracht, zodat hij haar kracht in zich kon opnemen. De overleden keizerin van Rusland, de zuster van de huidige Duitse keizer, Wilhelm I, was in de laatste jaren van haar leven zo zwak dat haar artsen haar ernstig aanraadden 's nachts een krachtig en gezond jong boerenmeisje bij zich in bed te nemen. Ieder die de door dr. Kerner gegeven beschrijving van de zieneres van Prevorst, Mw. Hauffé, heeft gelezen, zal zich haar woorden goed herinneren. Ze verklaarde herhaaldelijk dat ze haar leven alleen in stand hield op basis van de atmosfeer van de haar omringende mensen en hun *magnetische emanaties*, die door haar aanwezigheid op een bijzondere manier werden gestimuleerd. De zieneres was heel duidelijk een magnetische *vampier*, die het leven aantrok en in zich opzoog van hen die sterk genoeg waren om haar hun levenskracht in de vorm van *vervluchtigd* bloed te kunnen afstaan. Dr. Kerner merkt op dat deze personen allen door dit gedwongen verlies min of meer werden beïnvloed.

Met deze bekende illustraties van de mogelijkheid dat een ijl fluïdum van het ene individu op het andere, of op substanties die hij aanraakt, wordt overgebracht, wordt het minder moeilijk te begrijpen dat door een gerichte concentratie van de wil een overigens inert voorwerp doortrokken

kan worden van een beschermende of vernietigende kracht, afhankelijk van het doel waarvoor het wordt bestemd.

Een onbewust teweeggebrachte magnetische emanatie wordt overweldigd door elke sterkere, waar deze misschien tegenover komt te staan. Maar wanneer een verstandige, krachtige wil de blinde kracht leidt, en haar op een bepaalde plaats concentreert, zal de zwakkere emanatie vaak de sterkere overheersen. Een menselijke *wil* heeft op het *ākāśa* dezelfde uitwerking.

Bij één gelegenheid waren we in Bengalen getuige van een uiting van wilskracht die een heel interessant aspect van het onderwerp laat zien. Een adept in de magie maakte enkele strijkbewegingen over een gewoon stukje tin, de binnenkant van de deksel van een schaal, die daar toevallig lag, en terwijl hij die enkele momenten aandachtig bekeek, leek hij handenvol van het onweegbare fluïdum te grijpen en tegen het oppervlak ervan te werpen. Nadat het tin ongeveer zes seconden aan de felle schittering van licht was blootgesteld, werd het heldere oppervlak plotseling als met een vlies bedekt. Daarna begonnen vlekken van donkerder kleur op zijn oppervlak te verschijnen, en toen het tin ons na ongeveer drie minuten weer werd overhandigd, vonden we er een afbeelding, of beter gezegd een
(464) foto, op afgedrukt van het landschap dat zich vóór ons uitstrekte, een getrouwe afbeelding van de werkelijkheid, waarop alle kleuren volmaakt waren weergegeven. Ze bleef ongeveer 48 uur in stand, en vervaagde toen geleidelijk.

Dit verschijnsel kan gemakkelijk worden verklaard. De wil van de adept liet op het tin een vlies van *ākāśa* neerslaan, waardoor het tijdelijk als een gevoelige fotografische plaat werkte. Het licht deed de rest.

Zo'n demonstratie van het vermogen van de wil om zelfs objectieve fysieke gevolgen teweeg te brengen, zal de onderzoeker voorbereiden om de uitwerking ervan te begrijpen bij het genezen van ziekte, namelijk door op levenloze voorwerpen die in contact worden gebracht met de patiënt, de gewenste geneeskracht over te brengen. Wanneer we een psycholoog zoals Maudsley[1] de verhalen zien citeren van enkele wonderbaarlijke genezingen die door Swedenborgs vader werden teweeggebracht, zonder dat hij ze tegenspreekt – verhalen die niet verschillen van honderden andere genezingen door andere 'fanatici', zoals hij ze noemt, oftewel magiërs en natuurgenezers – en zien hoe hij zich verlaagt door de intensiteit van hun geloof te bespotten zonder te proberen de feiten ervan te verklaren, zonder zich af te vragen of het geheim van die geneeskracht niet lag in de beheersing van occulte krachten die dat geloof gaf – dan betreuren we het dat er in onze tijd zoveel geleerdheid en zo weinig filosofie bestaat.

[1] Henry Maudsley, *Body and Mind*, deel 2, verhandeling over Swedenborg.

We kunnen werkelijk niet inzien dat de hedendaagse scheikundige ook maar iets minder een magiër is dan de oude theürg of hermetische filosoof, behalve in dit opzicht: dat laatstgenoemde, omdat hij de tweevoudigheid van de natuur inzag, een tweemaal zo groot gebied voor experimenteel onderzoek had als de scheikundige. De Ouden schonken aan standbeelden leven, en de hermetici riepen uit de elementen de gedaanten van salamanders, gnomen, undinen en sylfen in het leven, waarvan ze niet beweerden dat zij ze schiepen, maar eenvoudig dat zij ze zichtbaar maakten door de deur van de natuur open te houden, zodat ze onder gunstige omstandigheden zichtbaar konden worden. De scheikundige brengt twee elementen die zich in de atmosfeer bevinden met elkaar in aanraking, en schept, door een latente affiniteit tot ontwikkeling te brengen, een nieuwe substantie, namelijk water. In de sferoïdale en doorschijnende parels die uit deze vereniging van gassen worden geboren, ontstaan de kiemen van organisch leven; en in de ruimten tussen hun moleculen liggen warmte, elektriciteit en licht verborgen, precies zoals in het menselijk lichaam. Vanwaar komt dit leven in de waterdruppel die zojuist uit de vereniging van twee gassen is geboren? En wat is het water zelf? Hebben de zuurstof en waterstof een of andere transformatie ondergaan die hun eigenschappen gelijktijdig laat verdwijnen met het verdwijnen van hun vorm? Dit is het antwoord van de moderne wetenschap:

> Of de zuurstof en waterstof als zodanig in het water bestaan, of dat ze door een of andere onbekende en niet begrepen transformatie van hun substantie worden voortgebracht, is een vraag waarover we kunnen speculeren, maar waarover we geen kennis hebben.[1]

Zou het voor Maudsley, omdat hij niets weet over een zo eenvoudige zaak als de moleculaire samenstelling van water, of het diepere vraagstuk van (465)
het verschijnen van leven daarin, niet goed zijn om een voorbeeld te nemen aan zijn eigen beginsel, en 'te volharden in *een kalm berusten in onwetendheid totdat er licht komt*'?[2]

De beweringen van de vrienden van de esoterische wetenschap dat Paracelsus uit bepaalde verbindingen die tot nu toe aan de exacte wetenschap onbekend zijn, scheikundig *homunculi* vervaardigde, worden vanzelfsprekend verwezen naar de voorraad van ontzenuwde onzintheorieën. Maar waarom? Indien de *homunculi* niet door Paracelsus werden gemaakt, dan werden ze door andere adepten ontwikkeld, en dat nog geen duizend

[1] Josiah P. Cooke, *The New Chemistry*, New York, 1874, blz. 101.

[2] Henry Maudsley, *Body and Mind*, 'The limits of philosophical inquiry', blz. 266.

jaar geleden. Ze werden in feite volgens precies hetzelfde beginsel voortgebracht als de manier waarop de natuur- en scheikundige zijn *animalcula* in het leven roept. Enkele jaren geleden vervaardigde een Engelsman, Andrew Crosse uit Somersetshire, op de volgende manier *acari*:

> Zwarte vuursteen werd roodgloeiend gemaakt, en, na tot poeder te zijn gestampt, vermengd met kaliumcarbonaat, en gedurende 15 minuten aan grote hitte blootgesteld; het mengsel werd daarna uitgestort in een zwartgeblakerde smeltkroes in een hete-lucht-oven. Het werd, terwijl het warm was, tot poeder gemaakt, en vermengd met kokend water, enkele minuten aan de kook gehouden, en daarna werd er zoutzuur aan toegevoegd, tot het oververzadigd was. Nadat het 26 dagen aan een galvanische stroom was blootgesteld, verscheen er een volmaakt insect van het geslacht *acarus*, en in de loop van enkele weken verschenen er nog ongeveer honderd. Het experiment werd met andere scheikundige vloeistoffen herhaald met soortgelijke resultaten; en Weeks uit Sandwich bracht ook *acari* voort in ferrocyanide van kalium . . . Deze ontdekking leidde tot grote opwinding . . . Crosse werd nu beschuldigd van goddeloosheid, en van pogingen om te scheppen.

In zijn antwoord ontkende hij deze conclusie en zei dat hij '*scheppen*' beschouwde als '*het vormen van iets uit niets*'.[1]

Iemand anders, die door verschillende mensen als een groot wetenschapper werd beschouwd, heeft ons herhaaldelijk gezegd dat hij op het punt stond te bewijzen dat zelfs onbevruchte eieren konden worden uitgebroed door er een negatieve elektrische stroom doorheen te leiden.

De wilde alruin (*dudaim* of liefdesvrucht), die door Ruben, de zoon van Jacob, in het veld werd gevonden en die Rachels verbeelding opwekte, was ondanks alle ontkenning de kabbalistische *mandragora*; en de verzen die er betrekking op hebben, behoren in hun exoterische betekenis tot de *grofste* passages van het hele boek.[2] De alruin is een plant die de rudimentaire vorm heeft van een mens, met een hoofd, twee armen en twee benen die de wortels vormen. Het bijgeloof dat zegt dat ze met een menselijke stem schreeuwt wanneer ze uit de grond wordt getrokken, is niet geheel onge-
(466) grond. Als gevolg van de harsachtige stof van haar wortel, die men vrij moeilijk kan losrukken, maakt ze een soort piepend geluid, en ze bezit meer dan één verborgen eigenschap die de botanist volkomen onbekend is.

De lezer die zich een duidelijk beeld wil vormen van de omzetting van krachten en de overeenkomst tussen de levensbeginselen van planten, dieren en mensen, heeft misschien iets aan een artikel van prof. Alexander

[1] *Scientific American*, deel 19, 12 aug. 1868, blz. 99.
[2] *Genesis* 30:14-16.

Bain van de University of Aberdeen over het onderlinge verband tussen zenuw- en mentale krachten. Deze mandragora schijnt op aarde het punt in te nemen waar het planten- en het dierenrijk elkaar raken, evenals het geval is met de plantdieren en de poliepen in de zee; de grens is in beide gevallen zo onduidelijk dat men bijna niet kan waarnemen waar het ene eindigt en het andere begint. Het lijkt misschien onwaarschijnlijk dat er *homunculi* zouden zijn, maar zal één onderzoeker met het oog op de jongste uitbreiding van de natuurwetenschap durven zeggen dat het onmogelijk is? 'Wie zal er', zegt Bain, 'aan de mogelijkheden van het bestaan grenzen willen stellen?'

Er zijn veel onverklaarde mysteries in de natuur, en van die mysteries die zouden zijn verklaard, kan er nauwelijks van één worden gezegd dat men het helemaal heeft doorgrond. Er bestaat geen plant of mineraal die zijn eigenschappen tot de laatste toe aan de wetenschappers heeft onthuld. Wat weten de natuurwetenschappers over de innerlijke aard van het planten- en het mineralenrijk? Hoe kunnen ze ervan overtuigd zijn dat er tegenover elke eigenschap die ze hebben ontdekt, niet vele andere vermogens staan die in de *innerlijke* aard van de plant of steen verborgen liggen? En dat ze er slechts op wachten tot ze in verband worden gebracht met een andere plant, mineraal of natuurkracht om zich op zogenaamd 'bovennatuurlijke wijze' te manifesteren. Overal waar Plinius, de natuurwetenschapper, Aelianus en zelfs Diodorus – die met zo'n prijzenswaardige volharding de historische waarheid probeerde te onderscheiden in de bonte verzameling van overdrijvingen en fabels – aan een plant of mineraal een occulte eigenschap hebben toegeschreven die botanisten en natuurkundigen nu niet kennen, zijn hun beweringen zonder verdere omhaal als onzinnig terzijde geschoven, en niet meer ter sprake gebracht.

Sinds onheuglijke tijden hebben wetenschappers nagedacht over wat deze vitale kracht of dit levensbeginsel is. Volgens ons kan alleen de 'geheime leer' de sleutel geven. De exacte wetenschap erkent slechts vijf natuurkrachten – één *molaire* en vier *moleculaire*; de kabbalisten erkennen er zeven, en in deze twee extra krachten ligt het hele levensmysterie besloten. Een van deze is de onsterfelijke geest, waarvan de weerspiegeling door onzichtbare schakels zelfs verbonden is met de anorganische stof; we laten het aan iedereen zelf over om de andere te ontdekken. Prof. Joseph Le Conte zegt:

> Wat is de aard van het verschil tussen het levende en het dode organisme? We kunnen *geen* verschil ontdekken, natuurkundig noch scheikundig. Alle aan de gemeenschappelijke voorraad van de natuur onttrokken, en in het levende organisme belichaamde, natuurkundige en

(467) scheikundige krachten schijnen in het dode organisme nog aanwezig te zijn, totdat deze bij de ontbinding langzamerhand worden teruggegeven. Toch is het verschil enorm, is het onvoorstelbaar groot. Wat is de aard van dit verschil uitgedrukt in de formule van de natuurwetenschap? Wat is het dat is heengegaan, en waarheen is het gegaan? Er is hier iets wat de wetenschap nog niet kan begrijpen. Toch is juist dit verlies dat bij de dood plaatsvindt, en vóór de ontbinding, in de hoogste zin levenskracht![1]

Hoe moeilijk, ja onmogelijk, het de wetenschap ook toeschijnt de onzichtbare, universele motor van alles – het *leven* – te vinden, de aard ervan te verklaren, of zelfs een redelijke hypothese ervoor op te stellen, toch is het mysterie slechts een half mysterie voor de grote adepten en zieners, en ook voor hen die werkelijk en vast in het bestaan van een spirituele wereld geloven. Voor de eenvoudige gelovige, die niet gezegend is met een persoonlijk organisme waarvan het fijngevoelige stel zenuwen hem in staat zou stellen om het zichtbare heelal als in een helder glas, en als het ware objectief, weerspiegeld te zien in het onzichtbare heelal – zoals een ziener dat kan – resteert het goddelijke *geloof*. Dit is stevig geworteld in zijn innerlijke zintuigen, in zijn onfeilbare intuïtie, waarmee het koude verstand niets te maken heeft; hij *voelt aan* dat deze hem niet kan bedriegen. Door mensen gemaakte onjuiste dogma's en theologische spitsvondigheden spreken elkaar misschien tegen, de ene verdringt misschien de andere, en de subtiele drogredenen van de ene geloofsbelijdenis kunnen de geslepen redenering van een andere neersabelen, maar de waarheid blijft één, en er is geen religie, hetzij christelijk of heidens, die niet vast is gebouwd op de rots van de eeuwen – God en de onsterfelijke geest.

Alle dieren zijn min of meer begiftigd met het vermogen om zoal niet geesten dan toch ten minste iets waar te nemen wat voor gewone mensen voorlopig onzichtbaar blijft, en alleen door een helderziende kan worden waargenomen. We hebben honderden proeven genomen met katten, honden, allerlei soorten apen, en één keer met een tamme tijger. Een ronde, zwarte spiegel, bekend als het 'magische kristal', werd krachtig gemesmeriseerd door een hindoe uit India, die vroeger een inwoner van Dindigal was, en nu in een meer afgelegen plaats woont in de bergen die bekendstaan als de Westelijke Ghats. Hij had een tijgerwelp getemd, dat men hem had gebracht vanuit het gebied langs de Malabar-kust – een deel van India dat berucht is om zijn woeste tijgers; en met dit interessante dier voerden we onze experimenten uit.

[1] Le Conte, 'The correlation of vital with chemical and physical forces', *Pop. Science Monthly*, dec. 1873, blz. 170.

Evenals de oude Marsiërs en Psylliërs, de beroemde slangenbezweerders, beweerde deze man het mysterieuze vermogen te bezitten om elke diersoort te kunnen temmen. De tijger werd om zo te zeggen in een chronische *mentale verlamming* gebracht; hij was even onschadelijk en ongevaarlijk geworden als een hond. Kinderen konden hem plagen en aan zijn oren trekken, en dan schudde hij zich alleen, en huilde als een hond. Maar telkens wanneer hij werd gedwongen in de 'magische spiegel' te kijken, (468) raakte het arme dier onmiddellijk in een staat van opwinding. Zijn ogen waren vol *menselijke* angst; hij huilde van wanhoop, was niet in staat zich af te wenden van de spiegel waaraan zijn blik als door magnetische betovering scheen te zijn vastgeklonken, kromp ineen en beefde tot hij neerviel, stuiptrekkend van angst voor een visioen dat ons onbekend bleef. Daarna ging hij liggen, kreunde zachtjes, maar bleef nog steeds in de spiegel kijken. Wanneer die van hem werd weggenomen, lag het dier twee uur lang te hijgen, schijnbaar geheel uitgeput. Wat had hij gezien? Wat voor geestverschijning uit zijn eigen, onzichtbare *dieren*wereld kon op het wilde en van nature woeste en moedige dier zo'n angstaanjagende uitwerking hebben? Wie weet het? Misschien *hij* die het beeld had opgeroepen.

Dezelfde uitwerking op dieren werd waargenomen tijdens spiritistische seances met enkele heilige bedelaars, en ook toen een halfheidense, halfchristelijke Syriër uit Kunnamkulam (Cochin State), iemand die bekendstond als een tovenaar, werd uitgenodigd zich bij ons aan te sluiten om proeven te doen.

We waren in totaal met negen personen, zeven mannen en twee vrouwen; van laatstgenoemden was één een inheemse. Behalve wij bevonden zich in de kamer de jonge tijger die druk bezig was met een been; een *wanderoe* of baardaap, die met zijn zwarte huid, sneeuwwitte sik en bakkebaarden en slimme, schitterende oogjes eruitzag als de verpersoonlijking van ondeugendheid; en een mooie wielewaal, die op een stang zat die bij een groot raam van de veranda was geplaatst en rustig zijn felgekleurde staart schoonmaakte. In India worden 'spiritistische' seances niet, zoals in Amerika, in het donker gehouden, en er worden geen andere voorwaarden gesteld dan volmaakte stilte en harmonie. Het gebeurde in het volle daglicht dat door de geopende deuren en ramen scheen, met ver weg een gegons van leven uit de naburige wouden, terwijl de wildernis ons de echo zond van duizenden insecten, vogels en dieren. We zaten midden in een tuin waarin het huis was gebouwd, en in plaats van de verstikkende atmosfeer van een seancekamer in te ademen, bevonden we ons te midden van vuurrode trossen erythrina – de koraalboom – en snoven het heerlijke aroma op van bomen en struiken en van de bloemen van de bignonia,

waarvan de witte bloesems in de zachte bries trilden. Kortom, we waren omringd door licht, harmonie en aangename geuren. Grote boeketten van bloemen en struiken die gewijd waren aan de in India vereerde goden, waren speciaal ervoor geplukt en in de kamers gebracht. We hadden het heerlijke basilicum, de bloem van Vishṇu, want in Bengalen zal nooit enige religieuze ceremonie zonder deze worden gehouden; en de muren waren rijk versierd met de takken van de *ficus religiosa*, de aan dezelfde schitterende godheid gewijde boom, waarvan de bladeren zich vermengden met de rozerode bloesems van de heilige lotus en de Indiase tuberoos.

Terwijl de 'gezegende' – vertegenwoordigd door een heel vuile, maar niettemin werkelijk heilige fakir – in zelfcontemplatie verdiept bleef, en er onder leiding van zijn wil enkele spirituele wonderen plaatsvonden, ver-
(469) toonden de aap en de vogel maar weinig tekenen van onrust. Alleen de tijger beefde met tussenpozen zichtbaar, en keek de kamer rond alsof zijn fosforescerende groene oogappels een onzichtbaar wezen volgden, dat heen en weer zweefde. Wat tot nog toe door menselijke ogen niet werd waargenomen, moet dus voor hem *objectief zichtbaar* zijn geweest. Wat de wanderoe betreft, al zijn levendigheid was weg; hij leek versuft, en zat ineengehurkt en bewegingloos. De vogel gaf weinig of geen tekenen van onrust. Er was in de lucht een geluid als van zacht klappende vleugels; de bloemen, door onzichtbare handen verplaatst, zweefden door de kamer, en toen een prachtige blauwe bloem op de gevouwen armen van de aap viel, schrok deze zenuwachtig, en zocht een toevlucht onder de witte mantel van zijn meester. Deze vertoningen duurden een uur; het zou te lang duren om ze alle te vertellen; de merkwaardigste ervan sloot deze periode van wonderen af. Toen iemand klaagde over de warmte, werden we besproeid met fijn geparfumeerde dauw. Grote druppels vielen snel neer, en gaven een gevoel van onuitsprekelijke verfrissing, terwijl ze, nadat ze ons hadden aangeraakt, onmiddellijk opdroogden.

Toen de fakir zijn demonstratie van *witte* magie had beëindigd, maakte de 'tovenaar' of geestenbezweerder, zoals ze worden genoemd, zich gereed om zijn vermogens te laten zien. We werden getrakteerd op een opeenvolging van de wonderen waarmee de verhalen van reizigers de mensen vertrouwd hebben gemaakt; hij bewees onder andere dat dieren van nature een helderziend vermogen bezitten, en zelfs, naar het schijnt, de gave om goede en kwade geesten van elkaar te onderscheiden. Alle verrichtingen van de tovenaar werden voorafgegaan door het teweegbrengen van rook. Hij verbrandde takken van harshoudende bomen en struiken, die massa's rook deden opstijgen. Hoewel niets daarvan erop gericht was om een dier dat alleen zijn natuurlijke ogen gebruikte, vrees aan te jagen, ver-

toonden de tijger, de aap en de vogel een onbeschrijflijke angst. We wezen erop dat de dieren misschien angstig werden door de brandende stukken hout – we moesten daarbij denken aan de bekende gewoonte om vuren rondom een kamp te laten branden om wilde dieren op een afstand te houden. Om op dit punt geen twijfel te laten bestaan, naderde de Syriër de angstig neerhurkende tijger met een tak van de Baelboom[1], die aan Śiva is gewijd, en wuifde daarmee verschillende keren boven zijn kop, terwijl hij intussen zijn bezweringen mompelde. Het beest vertoonde onmiddellijk een onbeschrijflijke panische schrik. Zijn ogen kwamen als gloeiende vuurkogels uit hun holten tevoorschijn; hij schuimbekte; hij wierp zich op de grond alsof hij een gat zocht om zich in te verschuilen; hij uitte kreet na kreet, die vanuit de wildernis en de bossen als antwoord honderd echo's opriepen. Ten slotte maakte hij, na een laatste blik te hebben geworpen op de plaats waarvan zijn ogen geen moment waren afgedwaald, een wanhopige sprong, die zijn ketting deed knappen, en schoot weg door het raam (470)
van de veranda, waarbij hij een stuk van het houtwerk meesleurde. De aap was al veel eerder gevlucht, en de vogel viel als verlamd van zijn stang.

We vroegen noch de fakir noch de geestenbezweerder om een verklaring van de manier waarop hun respectieve verschijnselen waren teweeggebracht. Indien we dat hadden gedaan, zouden ze ongetwijfeld hebben geantwoord zoals een fakir een Franse reiziger antwoordde, die zijn verhaal als volgt vertelt in een onlangs verschenen nummer van een New Yorkse krant, *Le Franco-Américain* genaamd:

> Veel van deze hindoegoochelaars die in de stilte van de pagoden leven, volbrengen kunststukken die de goocheltrucs van Robert-Houdin verre overtreffen, en er zijn veel anderen die de merkwaardigste magnetische en cataleptische verschijnselen teweegbrengen bij de eerste de beste slachtoffers die ze onderweg ontmoeten, zodat ik me vaak heb afgevraagd of de brahmanen met hun occulte kennis geen grote ontdekkingen hebben gedaan op het gebied van vraagstukken die de laatste tijd in Europa worden besproken.
>
> Op een keer toen ik met anderen in een café samen was met Sir Maswell, beval hij zijn *dobochy* de bezweerder binnen te laten. Na enkele ogenblikken kwam er een magere hindoe, bijna naakt, met een ascetisch gezicht en gebronsde kleur, binnen. Om zijn nek, armen, dijen en lichaam kronkelden slangen van verschillende grootte. Na ons te hebben gegroet, zei hij: 'God zij met u; ik ben Chibh-Chondor, zoon van Chibh-Gontnalh-Mava.'
>
> 'We willen zien wat u kunt doen', zei onze gastheer.
>
> 'Ik gehoorzaam de bevelen van Śiva die me hierheen heeft gezon-

[1] De bos-appel.

den', antwoordde de fakir, en hurkte neer op een van de marmeren stenen.

De slangen richtten hun koppen omhoog, en sisten, maar zonder blijk te geven van enige boosheid. Nu nam hij een fluitje, dat vastgemaakt zat aan een koord in zijn haar, en maakte nauwelijks hoorbare geluiden, waarbij hij de *tailapaca* imiteerde, een vogel die zich voedt met opengesprongen kokosnoten. Daarop ontrolden de slangen zich, en de één na de ander gleed op de grond. Zodra ze de grond raakten, verhieven ze ongeveer een derde deel van hun lichaam, en begonnen de maat te houden van de muziek van hun meester. Plotseling liet de fakir zijn instrument vallen, en maakte met zijn handen verschillende strijkbewegingen boven de slangen, waarvan er ongeveer tien waren, alle van de giftigste soort van de Indiase cobra. Zijn oog nam een vreemde uitdrukking aan. We voelden allemaal een onbeschrijflijke angst, en probeerden onze blik van hem af te wenden. Op dit moment zwichtte een kleine shocra[1] (aap) – zijn taak was om in een klein komfoor vuur aan te geven om sigaren aan te steken – voor zijn invloed, ging liggen en viel in slaap. Vijf minuten gingen er zo voorbij, en we voelden dat indien zijn beïnvloeding nog enkele seconden langer duurde, we allemaal in slaap zouden vallen. Daarop stond Chondor op, maakte nog
(471) twee strijkbewegingen over de shocra en zei tegen hem: 'Geef de commandant wat vuur'. De jonge aap stond zonder te wankelen op, en bood zijn meester vuur aan. Hij werd geknepen, en heen en weer getrokken, tot er geen twijfel over bestond dat hij werkelijk sliep. Ook wilde hij niet van Sir Maswells zijde wijken tot de fakir hem dat beval.

Toen onderzochten we de cobra's. Verlamd door magnetische invloed lagen ze languit op de grond. Toen we ze optilden, merkten we dat ze zo stijf waren als een stok. Ze verkeerden in een toestand van volkomen verdoving. Toen liet de fakir ze ontwaken, waarop ze terugkwamen en zich weer om zijn lichaam kronkelden. We vroegen of hij ons zijn invloed kon laten voelen. Hij maakte enkele strijkbewegingen over onze benen, en onmiddellijk verloren we het gebruik van deze ledematen; we konden onze zitplaatsen niet verlaten. Hij bevrijdde ons even gemakkelijk als hij ons verlamd had gemaakt.

Chibh-Chondor besloot zijn seance door proeven te doen met levenloze voorwerpen. Enkel door strijkbewegingen met zijn handen in de richting van het voorwerp waarop moest worden ingewerkt, en zonder zijn zitplaats te verlaten, liet hij lichten in de verste gedeelten van de kamer verzwakken en uitgaan, meubels bewegen, waaronder de divans waarop we zaten, en opende en sloot hij deuren. Toen hij een hindoe zag die water optrok uit een put in de tuin, maakte hij een strijkbeweging in

[1] Onjuist; het hindoewoord voor aap is *rūkh-charhā*. Waarschijnlijk wordt bedoeld *chokra*, een kleine inlandse bediende.

zijn richting, en het touw hield plotseling op met naar beneden gaan, en bood weerstand aan alle pogingen van de verwonderde tuinman. Na een andere strijkbeweging ging het touw weer naar beneden.

Ik vroeg Chibh-Chondor: 'Maakt u bij het inwerken op levenloze voorwerpen gebruik van dezelfde middelen als op levende wezens?'

Hij antwoordde: 'Ik beschik over maar één middel.'

'Wat is dat?'

'De wil. De mens, het hoogtepunt van alle verstandelijke en stoffelijke krachten, moet over alles heersen. De brahmanen weten niets anders dan dit!'

Kolonel Yule zegt:

Sanang Setzen noemt verschillende wonderbaarlijke verrichtingen, die door middel van de *dhāraṇī* [mystieke hindoebezwering] konden worden gedaan. Dat waren bijvoorbeeld het slaan van een pin in een massieve rots, het in het leven terugroepen van de doden, het veranderen van een dood lichaam in goud, overal in doordringen *zoals lucht dat kan* [in astrale vorm], vliegen, wilde dieren met de hand vangen, gedachtelezen, water achteruit laten stromen, het eten van tegels, in de lucht zitten met de benen onder zich gekruist, enz.[1]

Oude legenden schrijven aan Simon Magus precies dezelfde vermogens toe.

'Hij deed standbeelden lopen, sprong in het vuur zonder zich te branden, vloog door de lucht, maakte brood uit stenen, veranderde zijn gedaante, nam tegelijkertijd twee gezichten aan, veranderde zich in een zuil, liet gesloten deuren vanzelf openspringen, liet de vaten in een huis uit zichzelf bewegen, enz.' De jezuïet Delrio klaagt dat goedgelovige (472)
vorsten, die overigens de naam hadden vroom te zijn, zouden hebben toegestaan dat er *duivelse* kunsten voor hen werden vertoond, 'bijvoorbeeld dat men ijzeren voorwerpen en zilveren bokalen of andere zware voorwerpen zich met sprongen van het ene eind van de tafel naar het andere liet bewegen, *zonder dat er van een magneet werd gebruikgemaakt* of dat ze aan iets waren vastgemaakt'.[2] We beschouwen WILSKRACHT als de machtigste magneet. Het voorkomen van zo'n magisch vermogen bij bepaalde personen *is bewezen*, maar het bestaan van de duivel is een verzinsel dat door geen theologie kan worden aangetoond.

'Er zijn bepaalde mensen die door de Tartaren meer dan wat ook ter wereld worden vereerd', zegt broeder Ricold, 'namelijk de *baxitae*, een soort afgod-priesters. Dit zijn mensen uit India, personen met diepe

[1] Kol. Henry Yule, *The Book of Ser Marco Polo, etc.*, ed. 1875, deel 1, blz. 306-7.

[2] Marsino Delrio, *Disquisitionum magicarum libri sex*, Leiden, 1608, boek 3, blz. 34, 100.

wijsheid, *van goed gedrag* en *die strenge ethische regels volgen*. Ze zijn gewoonlijk bekend met magische kunsten . . . ze scheppen vele illusies, en voorspellen toekomstige gebeurtenissen. Over een van hen, een eminente figuur, werd gezegd dat hij vloog; de waarheid was echter, zoals bleek, dat hij niet vloog, maar dicht bij de oppervlakte van de grond liep zonder die aan te raken, en *vaak leek het alsof hij ging zitten zonder door enige substantie te worden ondersteund*. Deze laatste kunst werd in Delhi bijgewoond door Ibn Batuta', voegt kolonel Yule eraan toe die de monnik citeert in het *Book of Ser Marco Polo*, 'in aanwezigheid van sultan Mohammed-Tughlak, en die kunst werd in deze eeuw in Madras openlijk vertoond door een brahmaan, ongetwijfeld een afstammeling van die brahmanen die Apollonius een meter boven de grond zag lopen. Het wordt ook beschreven door de achtenswaardige François Valentijn[1] als een kunst die in zijn eigen tijd in India bekend was en beoefend werd. Er wordt verteld, zegt hij, dat 'iemand eerst op drie stokken gaat zitten, die zo bij elkaar zijn gezet dat ze een drievoet vormen; daarna wordt eerst één stok onder hem vandaan weggenomen, dan een tweede, dan een derde, en de man valt niet, maar blijft nog steeds in de lucht zitten! Ik sprak echter met twee vrienden die dit op hetzelfde moment hadden gezien; en ik kan eraan toevoegen dat één van hen zijn eigen ogen wantrouwde en de moeite had genomen om met een lange stok te voelen of er niet iets was waarop het lichaam steunde, maar, zoals hij tegen me zei, kon hij zoiets noch voelen noch zien.'[2]

Elders hebben we verklaard dat hetzelfde vorig jaar aan de Prince of Wales en zijn gevolg werd vertoond. Prestaties zoals de bovenstaande zijn niets vergeleken met wat door beroepsgoochelaars wordt gedaan. Bovengeciteerde schrijver merkt op:

Prestaties die eenvoudig als verzinsel zouden kunnen worden beschouwd, indien ze door slechts één schrijver werden verteld, maar die *bijzondere aandacht* verdienen omdat ze worden meegedeeld door een reeks schrijvers die beslist onafhankelijk van elkaar zijn, en die met lange tussenpozen en op ver van elkaar gelegen plaatsen schrijven.
(473) Onze eerste getuige is Ibn Batuta, en het zal nodig zijn zowel hem als de anderen uitvoerig te citeren, om aan te tonen hoe nauw hun getuigenis overeenkomt. De Arabische reiziger was aanwezig bij een groot feest aan het hof van de onderkoning van Khansa. 'Diezelfde nacht trad een goochelaar op, een van de slaven van de khan, en de emir zei tegen hem: 'Kom, vertoon ons enkele van uw wonderen.' Daarop nam hij een houten bal, met verschillende gaten erin, waar lange riemen doorheen werden gestoken, greep één van deze en slingerde hem de lucht in. Hij

[1] Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, Amsterdam, 1724-26, deel 5, blz. 52.
[2] Kol. H. Yule, *Op.cit.*, deel 1, blz. 307-8.

> ging zo hoog dat we hem volledig uit het oog verloren. . . . (We bevonden ons midden op het plein voor het paleis.) Er bleef nu slechts een kort uiteinde van een riem in de hand van de tovenaar over, en hij wilde dat een van de jongens die hem hielpen dit zou beetpakken en naar boven zou klimmen. Hij deed dit en klom langs de riem omhoog; en we verloren ook hem uit het oog! De tovenaar riep hem toen drie keer; toen hij echter geen antwoord kreeg, greep hij ogenschijnlijk in grote woede een mes, pakte de riem en verdween eveneens! Al snel wierp hij een van de handen van de jongen naar beneden, toen een voet, toen de andere hand, en daarna de andere voet, daarop de romp, en ten slotte het hoofd! Toen kwam hijzelf blazend en hijgend naar beneden, met kleren rood van het bloed, en kuste de grond voor de emir, en zei iets tegen hem in het Chinees. De emir gaf als antwoord een bevel, waarop onze vriend de ledematen van de jongen nam, ze op hun plaats bij elkaar legde, en er een schop tegen gaf, en dadelijk kwam de jongen overeind en stond weer voor ons! Dit alles verwonderde mij mateloos, en ik had een aanval van hartkloppingen, zoals mij al eens eerder was overkomen in tegenwoordigheid van de sultan van India, toen hij me iets dergelijks liet zien. Ze gaven me echter een hartversterking, waardoor de aanval overging. De Kaji Afkharuddin stond naast me en zei: 'Wallah! Volgens mij is er niets naar boven gegaan noch naar beneden gekomen, en ook geen sprake van afsnijden en weer in elkaar zetten! Het is allemaal *hocus-pocus*![1]

En wie twijfelt er ook maar aan dat het een hocus-pocus is, een illusie of māyā, zoals de hindoes het noemen? Maar wanneer zo'n illusie kan worden opgedrongen aan, laten we zeggen, 10.000 mensen tegelijkertijd, zoals we tijdens een volksfeest hebben zien gebeuren, dan verdient het middel waardoor zo'n verbazingwekkende hallucinatie kan worden teweeggebracht zeker de aandacht van de wetenschap! Wanneer iemand die voor u staat in een kamer, waarvan u de deuren heeft gesloten en de sleutels in uw hand houdt, door zo'n *magie* plotseling als een lichtflits verdwijnt, en u ziet hem *nergens*, maar hoort zijn stem die u vanuit verschillende delen van de kamer toespreekt en u uitlacht om uw verwarring, dan is zo'n *kunst* Huxley of dr. Carpenter toch zeker niet onwaardig. Is het niet beslist evenzeer de moeite waard daaraan tijd te besteden als aan het kleinere mysterie waarom hanen op een boerenerf om middernacht kraaien?

Kolonel Yule vertelt dat Edward Melton, 'een Engels-Nederlandse reiziger', omstreeks het jaar 1670 in Batavia getuige was van iets dat Ibn Batuta, de Moor, rond het jaar 1348 in China zag. Melton zegt: (474)

[1] *Op.cit.*, blz. 308-9. *Voyages d'Ibn Batoutah*, Parijs, 1853, deel 4, blz. 39, 290ev.

> Een van dezelfde groep [goochelaars] nam een kluwen touw; hij nam één eind ervan in zijn hand en zwaaide het andere met zo'n kracht in de lucht dat het einde ervan uit ons gezicht verdween. Toen klom hij onbeschrijflijk snel in het touw. . . . Ik stond vol verbazing en begreep niet waarheen hij was verdwenen, toen er plotseling een been uit de lucht kwam vallen. Een moment later viel er een hand naar beneden, enz. . . . Kortom alle ledematen kwamen achter elkaar uit de lucht vallen, en werden door de bediende in de mand bij elkaar gegooid. Het laatste stuk was het hoofd, en het had nog maar nauwelijks de grond aangeraakt of de gene die alle ledematen had opgeraapt en in de mand had gelegd, wierp ze alle door elkaar er weer uit. Toen zagen we ogenblikkelijk *met eigen ogen dat al die ledematen weer naar elkaar toekropen*, en, kort gezegd, een hele man vormden, die direct kon gaan en staan precies als tevoren, zonder de minste verwonding te vertonen. . . . Nooit van mijn leven ben ik zo verbaasd geweest . . . en ik twijfelde er nu niet langer aan dat die misleide mensen dit met hulp van de duivel deden.[1]

In de memoires van keizer Jahāngīr werden de verrichtingen van zeven goochelaars uit Bengalen, die voor hem optraden, als volgt beschreven:

> Ten *negende*. Ze lieten een man zien bij wie ze ledemaat na ledemaat afhakten, en in feite het hoofd van de romp scheidden. Ze verspreidden die verminkte ledematen over de grond, en in die toestand lagen ze enige tijd. Daarop spreidden ze een laken uit over die plaats, en één van de mannen begaf zich onder het laken, en kwam na enkele minuten eronderuit, gevolgd door het individu dat in stukken zou zijn gesneden, volkomen gezond en wel. . . . Ten *drieëntwintigste*. Ze brachten een ketting mee, 50 el lang, en wierpen in mijn tegenwoordigheid het ene eind in de lucht, *waar deze bleef hangen alsof ze aan iets in de lucht was vastgemaakt*. Toen werd er een hond naar voren gehaald, die bij het ondereinde van de ketting werd gezet en onmiddellijk naar boven rende, en toen hij het andere uiteinde had bereikt, *onmiddellijk in de lucht verdween*. Op dezelfde manier werden achtereenvolgens een varken, een panter, een leeuw en een tijger langs de ketting omhoog gestuurd, en allen verdwenen eveneens aan het boveneinde van de ketting. Ten slotte haalden ze de ketting naar beneden, en deden haar in de zak, en niemand ontdekte ooit hoe men de verschillende dieren op de bovenbeschreven geheimzinnige manier in de lucht liet verdwijnen.[2]

We bezitten een geschilderd portret van zo'n Perzische goochelaar, met een man, of beter gezegd de verschillende ledematen van wat een minuut

---

[1] *Eduward Meltons, Engelsch Edelmans, Zeldzaame en Gedenkwaardige Zee- en Land-Reizen*, Amsterdam, 1702, blz. 468.

[2] *Tūzuk-i-Jahāngīrī, or Memoirs of the Emperor Jahāngīr*, blz. 99, 102.

tevoren een man was, verspreid voor hem liggend. We hebben meer dan eens en op verschillende plaatsen zulke goochelaars gezien en zulke verrichtingen bijgewoond.

Terwijl we steeds in gedachten houden dat we het denkbeeld van een (475)
wonder verwerpen, en nu weer terugkeren tot serieuzere verschijnselen, zouden we willen vragen welk logisch bezwaar men kan maken tegen de bewering dat het weer in het leven terugroepen van de doden door veel thaumaturgen werd volbracht? De in *Le Franco-Américain* beschreven fakir zou hebben kunnen zeggen dat de wilskracht van de mens zo enorm sterk is dat ze een schijnbaar dood lichaam weer tot leven kan brengen, door de vertrekkende ziel terug te halen die de draad die deze twee gedurende het leven had verbonden nog niet geheel had verbroken. Tientallen van zulke fakirs hebben zich voor de ogen van duizenden getuigen levend laten begraven, en werden weken later weer tot leven gebracht. Indien fakirs het geheim van dit kunstmatige proces bezitten dat geheel hetzelfde is aan, of overeenkomst vertoont met, de winterslaap, waarom zou men dan niet erkennen dat hun voorouders, de gymnosofisten, en Apollonius van Tyana, die bij hen in India had gestudeerd, en Jezus, en andere profeten en zieners die allemaal meer wisten over de mysteries van leven en dood dan een van onze tegenwoordige wetenschappers, dode mannen en vrouwen kunnen hebben opgewekt? Elisa, Jezus, Paulus en Apollonius, bezielde asceten en geleerde ingewijden die goed bekend waren met die kracht – dat geheimzinnige *iets* 'dat de wetenschap nog niet kan begrijpen', zoals prof. Le Conte erkent – en bovendien wisten 'vanwaar ze kwam en waarheen ze ging', zouden met gemak iedereen weer tot leven hebben kunnen brengen 'die niet dood was maar sliep', en dat zonder wonderen.

Indien de moleculen van een kadaver doortrokken zijn van de natuur- en scheikundige krachten van het levende organisme[1], wat kan ze dan beletten om opnieuw in beweging te worden gebracht, wanneer we tenminste de aard van de levenskracht kennen, en weten hoe haar te beheersen? De materialist kan zeker geen bezwaar maken, want voor hem is er geen sprake van een ziel die weer tot leven komt. Voor hem bestaat de ziel niet, en kan het menselijk lichaam eenvoudig worden beschouwd als een levende machine – een locomotief die op gang komt wanneer warmte en kracht worden aangewend, en stopt wanneer deze worden weggenomen. Voor de theoloog levert dit geval grotere problemen op, want volgens hem snijdt de dood de band door die ziel en lichaam verbindt, en de één kan zonder wonder evenmin in het andere worden teruggebracht, als een pas-

[1] J. Hughes Bennett, *Text Book of Physiology*, Lippincotts Amerikaanse uitgave, blz. 37-50.

geboren kind kan worden gedwongen zijn foetale leven te hervatten, na het baren en het afsnijden van de navelstreng. Maar de hermetische filosoof staat tussen deze twee onverzoenlijke tegenstanders in en is *meester van de situatie*. Hij kent de aard van de ziel – een uit zenuwfluïdum en atmosferische ether samengestelde vorm – en weet hoe de levenskracht naar willekeur actief of passief kan worden gemaakt, zolang er geen definitieve vernietiging van een van de onmisbare organen heeft plaatsgevonden. De beweringen van Gaffarel – die tussen twee haakjes in 1650 zo dwaas leken[1] – werden door de wetenschap later bevestigd. Hij beweerde dat elk
(476) in de natuur bestaand voorwerp, mits het niet kunstmatig was, wanneer het eenmaal was verbrand, toch in de as zijn vorm nog behield, waarin het bleef totdat het weer tevoorschijn werd gebracht. Du Chesne, een eminente scheikundige, overtuigde zich van dat feit. De in flesjes bewaarde as van verbrande planten vertoonde, wanneer ze werd verhit, weer hun verschillende vormen. Een kleine, donkere wolk ontstond langzamerhand in het flesje, nam een bepaalde vorm aan, en vertoonde aan het oog de bloem of de plant waaruit de as bestond.[2] Kircher, Digby en Vallemont hebben aangetoond dat de vormen van planten uit hun as weer tevoorschijn konden worden geroepen. Op een bijeenkomst van natuurwetenschappers in Stuttgart in 1834 werd een recept voor het uitvoeren van zulke experimenten in een werk van Oetinger gevonden. 'De aardse huls', schreef Oetinger, 'blijft in de kolf, terwijl de vluchtige essence *als een geest* opstijgt, volmaakt van vorm, maar zonder substantie.'[3]

Indien zelfs van een plant de astrale vorm in de as aanwezig blijft wanneer haar lichaam dood is, willen sceptici dan volhouden dat de ziel van de *mens*, het *innerlijke ego*, na de dood van de grovere vorm onmiddellijk wordt ontbonden, en niet meer bestaat? De filosoof zegt:

> Bij de dood scheidt het ene lichaam het andere uit door osmose en via de hersenen; het wordt door een dubbele aantrekking, een fysieke en spirituele, vastgehouden in de nabijheid van zijn oude gewaad, totdat dit uiteenvalt; en indien de geschikte omstandigheden worden geboden, kan de ziel dit weer binnengaan en het onderbroken leven hervatten. Ze doet dit in de slaap; ze doet dit vollediger in trance, en wat heel verrassend is op bevel en met behulp van de hermetische adept. Iamblichus verklaarde dat iemand die zo'n vermogen bezat om de doden op te wekken, 'vol is van God'. Alle ondergeschikte geesten van de hogere sferen staan onder zijn bevel, want hij is niet langer een sterveling, maar zelf

[1] *Curiositéz inouyes sur la sculpture talismanique des Persans*, Parijs, 1629.
[2] C. Crowe, *The Night-Side of Nature*, blz. 110-11.
[3] *Thoughts on the Birth and Generation of Things.*

> een god. In zijn *Eerste Brief aan de Corinthiërs* [14:32] merkt Paulus op dat 'de profeten macht hebben over hun geest'.

Sommige mensen hebben van nature het vermogen, andere hebben dit verworven, om het *innerlijke* lichaam naar willekeur uit het *uiterlijke* terug te trekken, het lange reizen te laten maken en zichtbaar te maken voor hen die het bezoekt. Talrijk zijn de gevallen waarin onkreukbare getuigen vertelden over de 'dubbelgangers' van mensen die men heeft gezien en met wie men heeft gesproken op honderden kilometers van de plaatsen waarvan men wist dat die personen zich daar bevonden. Indien we Plinius en Plutarchus[1] mogen geloven, kon Hermotimus naar willekeur in trance geraken, waarop zijn *tweede* ziel zich naar een door hem gekozen verafgelegen plaats begaf.

De abt Tritheim, de beroemde schrijver van *Steganographia*, die in de 17de eeuw leefde, kon zich enkel door de kracht van zijn wil met zijn vrienden onderhouden. Hij schreef:

> Ik kan mijn gedachten aan de ingewijden op vele honderden kilometers afstand bekendmaken, zonder woord, geschrift of geheime code, door elke willekeurige boodschapper. Laatstgenoemde kan mij nooit verraden, want hij weet niets. Zo nodig kan ik het zonder boodschapper stellen. Indien iemand aan wie ik iets wil meedelen, in de diepste kerker werd begraven, kon ik hem toch mijn gedachten zenden, zo duidelijk en zo vaak ik verkoos, en dit op heel eenvoudige wijze, zonder bijgeloof, zonder de hulp van geesten. (477)

Cardanus kon ook zijn geest zenden, of elke boodschap die hij verkoos. Wanneer hij dat deed, had hij het gevoel 'alsof een deur werd geopend, en ikzelf onmiddellijk erdoor ging terwijl het lichaam werd achtergelaten'.[2] Het geval van een Duitse hoge ambtenaar, een zekere raadsheer Wesermann, werd in een wetenschappelijk tijdschrift beschreven.[3] Hij beweerde in staat te zijn iedere vriend of bekende, op welke afstand ook, te laten dromen over elk voorwerp dat hij verkoos, of iemand, als hij dat wilde, te bezoeken. Zijn beweringen bleken juist te zijn, en bij verschillende gelegenheden werden ze door sceptici en geleerde vakmensen bevestigd. Hij kon ook overal waar hij wilde, zijn dubbelganger laten verschijnen, en tegelijkertijd door verschillende personen worden gezien. Door in hun oor

---

[1] Plinius, *Naturalis historia,* 7:52; Plutarchus, *Ethica*, Over de daemon van Socrates, §22.

[2] *De rerum varietate*, 8:43. Vgl. Plutarchus, *Ethica*, Over de daemon van Socrates, §22.

[3] Nasse, *Zeitschrift für Psychische Ärzte*, 1820.

een zin te fluisteren die door mensen die aan zijn vermogens twijfelden vooraf voor dat doel was opgegeven en afgesproken, werd zijn vermogen om de dubbelganger uit te zenden bewezen, zonder dat op dat punt verdere discussie mogelijk was.

Volgens Napier, Osborne, majoor Lawes, Quenouillet, Nikiforovitch en veel andere getuigen is nu bewezen dat fakirs door een lange periode dieet te houden, zich voor te bereiden en rust te nemen, hun lichaam in een toestand kunnen brengen die ze in staat stelt voor onbepaalde tijd twee meter onder de grond te worden begraven. Sir Claude Wade bevond zich aan het hof van Ranjit Singh, toen de door kapitein Osborne vermelde fakir zes weken lang levend werd begraven in een kist die in een cel één meter onder de vloer van de kamer werd geplaatst.[1] Om de kans op bedrog te voorkomen, was er een wacht aangewezen, bestaande uit twee compagnies soldaten; vier schildwachten 'werden geplaatst en elke twee uur, dag en nacht, afgelost, om te voorkomen dat iemand het gebouw binnendrong'. Sir Claude zegt:

> Toen we de kist openden, zagen we een lichaam dat in een zak van wit linnen zat, dat met een koord boven het hoofd was vastgemaakt . . . de bediende begon toen warm water over het lichaam te gieten . . . de benen en armen van het lichaam waren gerimpeld en stijf, het gelaat was vol, het hoofd hing op de schouder als dat van een lijk. Ik vroeg toen de arts die mij behandelde, naar beneden te komen en het lichaam te onderzoeken, wat hij deed, maar hij kon in het hart, de slapen of de arm geen hartslag ontdekken. Er was echter *enige warmte in de buurt van de hersenen*; maar geen ander deel van het lichaam vertoonde dit.

We betreuren het dat onze beperkte ruimte het citeren van de details
(478) van dit interessante verhaal niet toelaat, en zullen er alleen aan toevoegen dat het verloop van de wederopwekking onder andere bestond uit het bevochtigen met warm water, wrijven, het verwijderen van was en plukjes katoen uit de neusgaten en oren, het wrijven van de oogleden met boterolie of gezuiverde boter en, wat velen heel merkwaardig zal toeschijnen, het leggen van een warme tarwekoek van ongeveer tweeënhalve centimeter dik 'bovenop het hoofd'. Toen de koek voor de derde keer erop was gelegd, begon het lichaam hevig te stuiptrekken, de neusgaten vulden zich, de ademhaling begon weer, en de ledematen namen een natuurlijke volheid aan, maar de hartslag was nog steeds nauwelijks waarneembaar. 'De tong werd toen ingesmeerd met boterolie; de pupillen verwijdden zich, en kregen hun natuurlijke kleur terug, en de fakir herkende de aanwezigen, en

[1] W.G. Osborne, *The Court and Camp of Ranjit Singh*, 1840, blz. 49-52; James Braid, *Observations on Trance*.

sprak.' We merken op dat niet alleen de neusgaten en oren waren dichtgestopt, maar ook dat de tong naar achteren was gedraaid, zodat ze de keel afsloot, en zo de openingen doeltreffend afsloot voor het binnendringen van atmosferische lucht. Toen we in India waren, vertelde een fakir ons dat dit niet alleen werd gedaan om te voorkomen dat de lucht op de organische weefsels inwerkte, maar ook om zich te beschermen tegen een neerslag van kiemen van verval, die bij het onderbreken van het leven ontbinding zouden veroorzaken op precies dezelfde manier als bij elk ander aan de lucht blootgesteld vlees. Er zijn ook plaatsen waar een fakir zou weigeren zich te laten begraven, zoals veel plaatsen in Zuid-India die door witte mieren worden geplaagd; deze hinderlijke dieren worden tot de gevaarlijkste vijanden van de mens en zijn bezittingen gerekend. Ze zijn zo vraatzuchtig dat ze alles verslinden wat ze vinden, behalve misschien metalen. Wat hout betreft, er is geen houtsoort waarin ze geen gaten maken, en zelfs bakstenen en cement houden hun geduchte legers slechts weinig tegen. Ze werken zich geduldig door het cement heen, door dit stukje bij beetje te vernietigen; en een fakir, hoe heilig hijzelf en hoe sterk zijn tijdelijke doodkist misschien ook is, zou niet het gevaar willen lopen dat zijn lichaam zou zijn verslonden wanneer het voor hem tijd was weer tot het leven terug te keren.

Hier is dus een geval, slechts één van vele, dat wordt bevestigd door het getuigenis van twee Engelse heren – één van hen is een legerofficier – en een hindoevorst, die een even groot scepticus was als zij. Het plaatst de wetenschap voor dit moeilijke dilemma: ze moet óf vele onkreukbare getuigen als leugenaars aanmerken óf toegeven dat indien één fakir na zes weken kan herrijzen, andere fakirs dat ook kunnen; en indien een fakir dat kan, waarom dan niet een Lazarus, een Sunamitische jongen of de dochter van Jairus?[1]

Het is misschien niet misplaatst ons nu af te vragen welke zekerheid (479)
een arts kan hebben dat het lichaam werkelijk dood is, afgezien van het *uiterlijke* bewijs? De beste autoriteiten zeggen allemaal dat die zekerheid

[1] Mw. Catherine Crowe geeft ons in haar *Night-Side of Nature* (blz. 118) de bijzonderheden van een soortgelijke begrafenis van een fakir in tegenwoordigheid van generaal Ventura, samen met de mahārājā en veel van zijn sirdars. De resident in Ludhiana was 'aanwezig toen deze, tien maanden nadat hij was begraven, werd opgegraven'. De lijkkist of koffer die de fakir bevatte, 'werd in een kelder begraven; er werd aarde op geworpen en vastgestampt, waarna op die plaats gerst werd gezaaid, en schildwachten werden geplaatst om die te bewaken. De mahārājā was echter zo sceptisch dat hij hem ondanks al die voorzorgsmaatregelen in die tien maanden twee keer liet opgraven en onderzoeken, en beide keren werd hij *precies in dezelfde toestand* aangetroffen als toen ze hem hadden opgesloten.'

niet kan worden gegeven. Dr. Todd Thomson uit Londen[1] zegt nadrukkelijk dat 'de onbeweeglijkheid van het lichaam, zelfs zijn lijkachtige aanblik, de koude aan de buitenkant, de afwezigheid van ademhaling en hartslag, en de diepliggende ogen geen onmiskenbare bewijzen zijn dat het leven geheel is uitgeblust'. Alleen algehele ontbinding is een onweerlegbaar bewijs dat het *leven* voor altijd is geweken, en dat de tabernakel geen bewoner heeft. Democritus verkondigde dat er geen *onbetwistbare* tekens bestaan dat iemand werkelijk dood is.[2] Plinius beweerde hetzelfde. Asclepiades, een geleerde arts en een van de meest eminente figuren van zijn tijd, was van mening dat het bij vrouwen nog moeilijker was dit definitief vast te stellen dan bij mannen.[3]

De hierboven geciteerde Todd Thomson geeft verschillende opmerkelijke gevallen van zo'n onderbroken leven. Onder anderen noemt hij een zekere Francis Civile, een Normandiër, die twee keer schijnbaar overleed, en twee keer bijna werd begraven. Maar op het moment dat de lijkkist in het graf werd neergelaten, kwam hij spontaan weer tot leven. In de 17de eeuw overleed naar alle schijn Lady Russell; ze zou juist worden begraven, maar toen de klok voor haar begrafenis luidde, ging ze in haar lijkkist overeind zitten, en riep uit: 'Het is tijd om naar de kerk te gaan!' Diemerbroeck[4] maakt melding van een boer die drie dagen lang geen tekenen van leven gaf, maar weer tot leven kwam toen hij in zijn lijkkist bij het graf werd geplaatst, en daarna nog vele jaren leefde. In 1836 viel een achtenswaardige inwoner van Brussel op een zondagochtend in een diepe lethargie. Toen zijn bedienden op maandag voorbereidingen troffen om de deksel op de kist schroeven, ging het zogenaamde lijk overeind zitten, wreef zijn ogen uit, en vroeg om zijn koffie en een krant.[5]

Zulke gevallen van schijndood worden in kranten vaak vermeld. Terwijl we dit schrijven (april 1877) vinden we in een uit Londen verstuurde brief aan de New York *Times* het volgende fragment:

> De actrice Miss Annie Goodale stierf drie weken geleden. Gisteren was ze nog niet begraven. Het lijk is warm en slap, en de gelaatstrekken zijn zacht en levendig zoals tijdens het leven. Verschillende artsen hebben haar onderzocht, en bevolen dat het lichaam dag en nacht moet worden bewaakt. De arme vrouw is kennelijk in trance, maar het is onmogelijk te zeggen of ze weer tot leven zal komen.

---

[1] In zijn vertaling van Salverte, *Philosophy of Magic*, deel 2, blz. 123-4, noot.
[2] Aurelius Cornelius Celsus, *De re medica*, boek 2, hfst. 6.
[3] Plinius, *Naturalis historia*, 7:52.
[4] *Treatise on the Plague*, boek 4.
[5] *Morning Herald*, 21 juli 1836.

De wetenschap beschouwt de mens als een verzameling atomen die (480)
tijdelijk zijn verenigd door een mysterieuze kracht die het levensbeginsel wordt genoemd. Voor de materialist is het enige verschil tussen een levend en een dood lichaam dat die kracht in het ene geval actief en in het andere geval latent is. Wanneer ze niet meer actief of volkomen latent is, gehoorzamen de moleculen aan een hogere aantrekking, die ze uit elkaar trekt en door de ruimte verspreidt.

Deze verspreiding moet de dood zijn, indien het mogelijk is zich zoiets als de dood voor te stellen, wanneer de moleculen van het dode lichaam zelf een intense levensenergie vertonen. Indien de dood slechts het ophouden van een spijsverterings-, voortbewegings- en gedachten voortbrengende machine is, hoe kan de dood dan werkelijk en niet betrekkelijk zijn, voordat die machine geheel uit elkaar is gevallen, en de deeltjes ervan zijn verstrooid? Zolang nog enige ervan aan elkaar blijven kleven, kan de middelpuntzoekende levenskracht de verstrooiende middelpuntvliedende kracht overtreffen. Éliphas Lévi zegt:

> Verandering is een bewijs van beweging, en alleen beweging openbaart leven. Indien het lijk dood was, zou het niet tot ontbinding overgaan; alle moleculen die het samenstellen leven, en strijden om uit elkaar te gaan. En zou u denken dat de geest zich eerst van alles bevrijdt om daarna niet meer te bestaan? Dat het denken en de liefde sterven kunnen, terwijl de grofste stoffelijke vormen niet sterven? Indien verandering 'dood' zou moeten worden genoemd, sterven we elke dag en worden we elke dag opnieuw geboren, want onze vormen ondergaan elke dag verandering.[1]

De kabbalisten zeggen dat een mens niet dood is als zijn lichaam wordt begraven. De dood vindt nooit plotseling plaats, want volgens Hermes verloopt niets in de natuur door plotselinge overgangen. Alles gaat geleidelijk, en zoals het een lange, geleidelijke ontwikkeling vereist om de levende mens voort te brengen, evenzo is er tijd nodig om de levenskracht geheel uit het lijk terug te trekken. 'De dood kan evenmin een absoluut einde zijn als de geboorte een werkelijk begin. De geboorte bewijst het voorbestaan van het wezen, evenals de dood de onsterfelijkheid bewijst', zegt dezelfde Franse kabbalist.

Terwijl ontwikkelde christenen, die overigens verontwaardigd zouden zijn wanneer ze bijgelovig werden genoemd, onvoorwaardelijk geloven in de wederopwekking van de dochter van Jairus, de overste van de synagoge, en in andere bijbelse wonderen, behandelen ze al zulke gevallen als

[1] *La science des esprits*.

die van Apollonius en het meisje dat volgens zijn levensbeschrijver door hem in het leven was teruggeroepen, met minachtende scepsis. Diogenes Laërtius, die melding maakt van een vrouw die door Empedocles weer tot leven werd gebracht, wordt met even weinig eerbied behandeld, en de betiteling 'heidense thaumaturg' is in de ogen van christenen slechts synoniem voor bedrieger. Onze wetenschappers zijn tenminste een tikje redelijker; ze vatten alle bijbelse profeten en apostelen en de heidense wonderdoeners in twee categorieën samen: hallucinerende gekken en leugenachtige bedriegers.

Christenen en materialisten zouden echter door zich een beetje in te
(481) spannen blijk kunnen geven van zowel redelijkheid als logica. Om zo'n wonder teweeg te brengen, hoeven ze slechts erin toe te stemmen te begrijpen wat ze lezen, en dit te onderwerpen aan de onbevooroordeelde kritiek van hun beste oordeel. Laten we eens zien in hoeverre dit mogelijk is. We zullen het ongelooflijke verhaal van Lazarus buiten beschouwing laten en twee gevallen uitkiezen: de door Jezus in het leven teruggeroepen dochter van de overste van de synagoge, en de door Apollonius opgewekte Romeinse bruid. In het eerste geval gaat de geestelijkheid geheel voorbij aan de betekenisvolle woorden van Jezus: '*Het kind is niet gestorven maar slaapt*', en dwingt hun god zijn eigen wetten te verbreken, en op onredelijke wijze aan de één toe te staan wat hij aan alle anderen ontzegt, en dit met geen beter doel voor ogen dan een nutteloos wonder te verrichten. In het tweede geval beschuldigen ze Philostratus van opzettelijk bedrog, ondanks de woorden van Apollonius' levensbeschrijver, die zo duidelijk en nauwkeurig zijn dat er niet de minste reden is ze verkeerd op te vatten. Wie kon eerlijker zijn, wie kon minder worden blootgesteld aan de beschuldiging van misleiding dan hij, wanneer de levensbeschrijver, bij de beschrijving van het opwekken van het jonge meisje door de wijze van Tyana in tegenwoordigheid van een grote mensenmenigte, zegt: 'ze *scheen* te zijn gestorven'?

Met andere woorden, hij wijst heel duidelijk op een geval van onderbroken leven, en voegt dan onmiddellijk eraan toe, 'omdat de regen hard neerviel op het jonge meisje', terwijl ze naar de brandstapel werd gedragen, 'met haar gezicht naar boven gekeerd, kan dit *ook* eraan hebben bijgedragen dat ze weer bijkwam'.[1] Bewijst dit niet heel duidelijk dat Philostratus in die wederopwekking *geen* wonder zag? Indien er iets uit blijkt dan is het de grote geleerdheid en kennis van Apollonius, 'die evenals Asclepiades de verdienste had in een oogopslag werkelijke dood van schijndood te kunnen onderscheiden'.[2]

[1] Philostratus, *Vita Apollonii*, 4:45.
[2] Salverte, *The Philosophy of Magic*, deel 2, blz. 125.

Een wederopwekking, nadat ziel en geest geheel van het lichaam zijn gescheiden en de laatste elektrische draad is verbroken, is even onmogelijk als het voor een eenmaal ontlichaamde geest is om nogmaals op deze aarde te reïncarneren, behalve op de manier zoals in de voorafgaande hoofdstukken is beschreven. Éliphas Lévi zegt:

> Een eenmaal afgevallen blad hecht zich niet opnieuw vast aan de tak. De rups wordt een vlinder, maar de vlinder keert niet terug tot de rups. De natuur sluit de deur achter al wat er doorgaat, en stuwt het leven voorwaarts. Vormen gaan voorbij, de gedachte blijft, en roept niet terug wat ze eenmaal heeft verbruikt.[1]

Waarom zou men aannemen dat Asclepiades en Apollonius bijzondere vermogens bezaten om werkelijke dood te kunnen onderscheiden? Bezit één hedendaagse medische faculteit deze kennis om aan haar leerlingen mee te delen? Laat hun autoriteiten het antwoord geven. Voor deze wonderen van Jezus en Apollonius is zoveel getuigenbewijs aanwezig dat ze (482)
authentiek schijnen te zijn. Of het leven in één of beide gevallen eenvoudig werd onderbroken of niet, het belangrijke feit blijft bestaan dat beide wonderdoeners door een vermogen dat zij bezaten, de *schijndode* in een ogenblik in het leven terugriepen.[2]

Wordt de mogelijkheid daarvan ontkend, omdat de tegenwoordige artsen het geheim dat de theürgen blijkbaar bezaten, nog niet hebben ontdekt?

Nu de psychologie zo wordt verwaarloosd, en de fysiologie volgens de erkenning van haar oprechtste onderzoekers in zo'n vreemd chaotische toestand verkeert, is het zeker niet erg waarschijnlijk dat onze wetenschappers snel de verloren kennis van de Ouden weer zullen ontdekken. In de oudheid, toen profeten niet als kwakzalvers noch thaumaturgen als bedriegers werden behandeld, werden er scholen opgericht om het voorspellen en de occulte wetenschappen in het algemeen te onderwijzen. Samuel wordt genoemd als het hoofd van zo'n instelling in Rama; Elisa ook, van één in Jericho. De scholen voor *hazim*, profeten of zieners, waren in het hele land beroemd. Hillel had een reguliere academie, en van Socrates is

---

[1] *La science des esprits*, deel 2, hfst. 2.

[2] Het zou goed voor de mensheid zijn indien onze huidige artsen hetzelfde onschatbare vermogen bezaten, want dan zouden er minder afschuwelijke sterfgevallen *na* het begraven worden opgetekend. Mw. Catherine Crowe vermeldt in haar *The Night-Side of Nature*, in het hoofdstuk over 'Gevallen van trance', alleen al in Engeland *vijf* van die gevallen in deze eeuw. Onder deze is dr. Walker uit Dublin, en een zekere S——, van wie de stiefmoeder ervan werd beschuldigd hem te hebben vergiftigd, en die, toen hij werd opgegraven, op zijn buik liggend werd aangetroffen.

bekend dat hij verschillende van zijn leerlingen wegzond om de waarzeggerij te bestuderen. De studie van de magie of wijsheid omvatte alle takken van wetenschap, zowel metafysische als fysische, de gewone en occulte aspecten van de psychologie en fysiologie; de studie van de alchemie was universeel, want ze was zowel een fysische als een spirituele wetenschap. Waarom zou men dus eraan twijfelen of zich erover verbazen dat de Ouden, die beide aspecten van de natuur bestudeerden, ontdekkingen deden die voor onze hedendaagse natuurkundigen, die alleen haar dode letter bestuderen, een gesloten boek zijn?

Het punt waar het om gaat is dus niet of een *dood* lichaam weer kan worden opgewekt – want, dit te beweren zou het aanvaarden van de mogelijkheid van een wonder betekenen, wat onzin is – maar ons ervan te overtuigen of de gezaghebbende medici beweren het juiste moment van de dood te kunnen bepalen. De kabbalisten zeggen dat de dood intreedt op het moment waarop zowel het astrale lichaam, of levensbeginsel, als de geest zich voor altijd van het fysieke lichaam scheiden. De wetenschappelijk opgeleide arts die het bestaan van het astrale lichaam en de geest ontkent en slechts het bestaan van het levensbeginsel erkent, is van mening dat de dood intreedt wanneer het leven kennelijk is uitgeblust. Wanneer het kloppen van het hart en de werking van de longen ophouden, en de stijfheid van de dood optreedt, en vooral wanneer de ontbinding begint, verklaren ze de patiënt dood. Maar de annalen van de medische wetenschap staan
(483) vol voorbeelden van 'onderbroken leven', als gevolg van verstikking door verdrinking, het inademen van gassen en andere oorzaken; verdronken personen werden weer tot leven gebracht, zelfs nadat ze 12 uur lang schijndood waren geweest.

Bij somnambulistische trance ontbreekt geen enkel van de gewone tekenen van de dood; de ademhaling en de hartslag zijn opgehouden, de dierlijke warmte is verdwenen, de spieren zijn stijf, het oog is glazig en het lichaam is kleurloos. In het beroemde geval van kolonel Townshend bracht hij zich in die toestand in aanwezigheid van drie medici, die na enige tijd ervan overtuigd waren dat hij werkelijk dood was, en op het punt stonden de kamer te verlaten, toen hij langzaam weer tot leven kwam. Hij beschrijft zijn eigenaardige gave door te zeggen dat hij 'naar wens kon sterven of de geest geven, en toch door inspanning, of *op één of andere manier*, weer tot leven kon komen'.

Enkele jaren geleden deed zich in Moskou een opmerkelijk geval van schijndood voor. De vrouw van een rijke koopman lag 17 dagen in een toestand van catalepsie; in die periode deden de autoriteiten verschillende pogingen om haar te begraven; maar omdat er geen ontbinding was in-

getreden, blies de familie de plechtigheid af, en na afloop van die tijd kwam ze weer tot leven.

Bovenstaande gevallen tonen aan dat de geleerdste medici niet zeker ervan kunnen zijn wanneer iemand dood is. Wat ze 'onderbroken leven' noemen is die toestand waarvan de patiënt vanzelf herstelt door een inspanning van zijn eigen geest, die door één van vele oorzaken kan worden opgewekt. In deze gevallen is het astrale lichaam niet van het fysieke lichaam gescheiden; de uiterlijke werkingen ervan zijn eenvoudig onderbroken; de persoon verkeert in een toestand van verdoving, en het herstel is niets anders dan het bijkomen uit die toestand.

Maar bij wat fysiologen 'werkelijke dood' zouden noemen, en wat dit in feite niet is, heeft het astrale lichaam zich teruggetrokken; misschien is plaatselijk de ontbinding begonnen. Hoe moet de persoon weer tot leven worden gebracht? Het antwoord is dat het innerlijke lichaam gedwongen moet worden in het uiterlijke lichaam terug te keren, en in dit laatste moet de vitaliteit weer worden opgewekt. De klok is afgelopen, en ze moet worden opgewonden. Indien de dood absoluut is, indien de organen niet alleen hebben opgehouden te werken, maar ook de ontvankelijkheid voor hernieuwde werking hebben verloren, dan zou het gehele heelal in een toestand van chaos moeten worden gebracht om het lijk op te wekken – er zou een wonder nodig zijn. Maar, zoals we al eerder zeiden, de mens is niet dood wanneer hij koud, stijf, zonder hartslag en adem is, en zelfs tekenen van ontbinding vertoont; hij is niet dood wanneer hij begraven is, en ook niet daarna, tot een bepaald punt wordt bereikt. Dat punt is *wanneer de levensorganen zover zijn ontbonden dat ze, wanneer ze weer tot leven werden gewekt, hun gebruikelijke functies niet zouden kunnen vervullen*, wanneer de slagveer en de tandwielen van de machine, om zo te zeggen, door roest zo zijn weggevreten dat ze door het draaien van de sleutel zouden afknappen. Tot dit punt wordt bereikt, kan men, zonder een wonder te verrichten, het astrale lichaam zijn vroegere tabernakel weer doen binnengaan, hetzij door eigen wilsinspanning, of onder de onweerstaanbare drang (484)
van de wil van iemand die de krachten van de natuur kent, en weet hoe hij ze kan richten. De vonk is niet uitgedoofd, maar sluimert slechts – sluimert evenals het vuur in de vuursteen, of de warmte in koud ijzer.

Bij de diepste cataleptische helderziendheid, zoals werd verkregen door Du Potet, en die door wijlen prof. William Gregory in zijn *Letters on Animal Magnetism* treffend werd beschreven, is de geest zover losgemaakt van het lichaam dat het voor hem onmogelijk zou zijn om er zonder wilsinspanning van de hypnotiseur weer in terug te keren. De proefpersoon is zo goed als dood, en de geest zou, indien hij aan zichzelf werd overgela-

ten, voor altijd ontsnappen. De halfbevrijde geest is, hoewel onafhankelijk van het verdoofde fysieke omhulsel, nog steeds daarmee verbonden door een magnetisch koord, dat door helderzienden wordt beschreven als donker en op rook lijkend, in tegenstelling tot de onuitsprekelijke helderheid van de astrale atmosfeer waar zij doorheen kijken. Plutarchus vertelt het verhaal van Thespesius[1], die van een grote hoogte viel en drie dagen schijndood lag, en beschrijft de ervaring van laatstgenoemde gedurende zijn toestand van gedeeltelijke dood.

> Thespesius nam toen waar dat hij verschilde van de doden die hem omringden. . . . Ze waren doorschijnend en omgeven door een stralenglans, maar hij scheen een donkere glans of schaduwlijn achter zich mee te slepen.

Zijn hele beschrijving, nauwkeurig en uitvoerig in haar details, schijnt door helderzienden van alle tijden te worden bevestigd, en is belangrijk, voor zover men dit soort getuigenis kan aanvaarden. De kabbalisten, zoals die worden geïnterpreteerd in Éliphas Lévi's *La science des esprits*, zeggen:

> Wanneer een mens in zijn laatste slaap valt, wordt hij eerst in een soort droom gedompeld, vóór hij aan de andere kant van het leven bewustzijn verkrijgt. Hij ziet dan óf in een mooi visioen, óf in een vreselijke nachtmerrie, het paradijs of de hel, waarin hij gedurende zijn sterfelijke bestaan geloofde. Daarom gebeurt het vaak dat de geschrokken ziel zich met geweld terugstort in het aardse leven dat ze zojuist heeft verlaten, en daarom ontwaken sommigen die werkelijk dood waren – d.w.z. die, indien ze alleen en met rust waren gelaten, voorgoed vredig zouden zijn heengegaan in een toestand van onbewuste lethargie – in het graf weer tot het leven, wanneer ze te snel zijn begraven.

In dit verband zou de lezer zich misschien het bekende geval kunnen herinneren van de oude man die in zijn testament enige edelmoedige schenkingen aan zijn ouderloze nichtjes had gedaan; dit document had hij vlak voor zijn dood toevertrouwd aan zijn rijke zoon met de opdracht om zijn wensen uit te voeren. Maar hij was nog geen paar uur dood vóór de zoon die alleen was bij het lijk het testament verscheurde en verbrandde. De aanblik van die goddeloze daad riep de rondzwevende geest blijkbaar terug, en de oude man stond op van zijn doodsbed en uitte een hevige vervloeking tegen de van afgrijzen vervulde ellendeling, viel toen weer achterover, en gaf de geest – dit keer voorgoed. Dion Boucicault maakt in
(485) zijn indrukwekkende toneelstuk *Louis XI* gebruik van een soortgelijke gebeurtenis, en Charles Kean maakte in de rol van de Franse koning diepe

[1] *Ethica*, Over uitstel van goddelijke straf, §22.

indruk, als de dode een moment herleeft en de kroon grijpt wanneer de troonopvolger die nadert.

Lévi zegt dat wederopwekking niet onmogelijk is zolang het levensorganisme niet vernietigd en de astrale geest nog binnen bereik is.

> De natuur doet niets met plotselinge sprongen, en de eeuwige dood wordt altijd voorafgegaan door een toestand die wel wat overeenkomt met die van lethargie. Het is een verdoving die door een grote schok of door het magnetisme van een machtige wil kan worden opgeheven.

Op die manier verklaart hij de wederopwekking van een dode die op de beenderen van Elisa werd toegepast. Hij verklaart dit door te zeggen dat de ziel op dat moment dichtbij het lichaam zweefde; de begrafenisstoet werd volgens de overlevering door rovers aangevallen; omdat de schrik van de rouwdragers door trillingsverwantschap op haar ziel werd overgebracht, werd deze met afschuw vervuld bij de gedachte dat haar overblijfsel zou worden ontwijd, 'en haar ziel trad met geweld haar lichaam binnen, om het te doen opstaan en het te redden'. Zij die geloven in het voortleven van de ziel kunnen in deze gebeurtenis niets bovennatuurlijks zien; het is niets anders dan een volmaakte manifestatie van een natuurwet. Het zou nutteloos zijn een materialist zo'n geval te vertellen, hoe goed ook door getuigen bewezen; een theoloog, die altijd buiten de natuur naar een speciale voorzienigheid zoekt, beschouwt het als een wonder. Éliphas Lévi zegt: 'Ze schreven de wederopwekking toe aan het aanraken van de beenderen van Elisa, en het aanbidden van relikwieën dateert natuurlijk uit die tijd.'

Balfour Stewart heeft gelijk; wetenschappers 'weten niets of bijna niets over de uiteindelijke samenstelling en eigenschappen van de stof, hetzij organisch of anorganisch'.

We hebben nu zoveel vaste grond onder de voeten dat we nog een stap verder gaan. *Dezelfde kennis en beheersing van de occulte krachten, waaronder de levenskracht die de fakir in staat stelde zijn lichaam tijdelijk te verlaten en daarna weer binnen te treden, en evenzo Jezus, Apollonius en Elisa om verschillende mensen in het leven terug te roepen, maakten het de oude hiërofanten mogelijk standbeelden tot leven te brengen, en ze als levende wezens te laten handelen en spreken*. Dezelfde kennis en hetzelfde vermogen maakten het Paracelsus mogelijk zijn homunculi te scheppen, Aäron om zijn staf te veranderen in een slang en een uitbottende tak, Mozes om Egypte te overspoelen met kikkers en andere plagen, en de Egyptische theürg van onze tijd om zijn dwerg-mandragora te bezielen, die fysiek leven maar geen ziel heeft. Het is niet verbazingwekkender dat Mozes door de noodzakelijke voorwaarden te scheppen grote reptielen en

insecten in het leven riep, dan dat een natuurwetenschapper onder even gunstige voorwaarden de kleine wezens die hij bacteriën noemt, in het leven roept.

Laten we nu, in verband met de wonderdoeners en profeten uit de oudheid, de beweringen van de tegenwoordige mediums bespreken. We zien hen in onze tijd beweren dat ze bijna elk verschijnsel dat in de religieuze (486) en wereldlijke geschiedenis van de wereld is opgetekend, kunnen reproduceren. Uit de schijnbare wonderen kiezen we het laten zweven van zowel zware levenloze voorwerpen als menselijke lichamen, en we zullen aandacht schenken aan de omstandigheden waaronder het verschijnsel wordt gemanifesteerd. De geschiedenis vermeldt de namen van heidense theürgen, christelijke heiligen, hindoefakirs en spiritistische mediums, die op die manier levitatie ondergingen en soms aanzienlijke tijd in de lucht bleven hangen. Het verschijnsel is niet tot één land of één tijdperk beperkt gebleven, maar bijna altijd waren het religieuze extatici, adepten in de magie of, zoals nu, spiritistische mediums die leviteerden.

We nemen aan dat het feit zo duidelijk is vastgesteld dat we nu geen moeizame inspanning hoeven te doen om het bewijs te leveren dat zowel onbewuste manifestaties van geest-kracht als bewuste, hoog magische verrichtingen in alle landen en in alle eeuwen zijn voorgekomen, en bij zowel hiërofanten als onverantwoordelijke mediums. Toen de huidige hoogontwikkelde Europese beschaving nog in een pril stadium verkeerde, hield de occulte filosofie, reeds grijs van ouderdom, bespiegelingen over de eigenschappen van de mens naar analogie van die van zijn schepper. Later hebben figuren – hun namen zijn gegrift in de toegangspoort van de spirituele geschiedenis van de mens en zullen voor altijd onsterfelijk blijven – door hun persoonlijke voorbeeld laten zien hoever de goddelijke vermogens van de *microkosmos* konden worden ontwikkeld. Prof. A. Wilder zegt, wanneer hij de leerstellingen en belangrijkste leraren van de Alexandrijnse School beschrijft:

> Plotinus onderwees dat er in de ziel een terugkerende drang lag, de liefde, waardoor ze zich naar binnen richtte, naar haar oorsprong en kern, het eeuwige goede. Terwijl hij die niet begrijpt hoe de ziel het schone in zich bevat, met moeizame inspanning zal proberen schoonheid buiten zichzelf tot stand te brengen, herkent de wijze mens haar in zichzelf, ontwikkelt het denkbeeld door zich in zichzelf terug te trekken, door het concentreren van zijn aandacht, en aldus opwaarts te zweven naar de goddelijke bron, waarvan de stroom binnenin hem vloeit. Het oneindige wordt niet gekend door het verstand . . . maar door een vermogen hoger dan het verstand, door in een toestand te raken waarin het individu, om

zo te zeggen, ophoudt zijn eindige zelf te zijn, in welke toestand de goddelijke essentie aan hem wordt meegedeeld. Dit is EXTASE.[1]

Over Apollonius, die beweerde dat hij als gevolg van zijn sobere levensstijl 'het heden en de toekomst in een heldere spiegel' kon zien, merkt de professor heel mooi op:

> Dit zou men *spirituele fotografie* kunnen noemen. De ziel is de camera waarin feiten en gebeurtenissen, toekomst, verleden en heden gelijkelijk worden vastgelegd, en de geest wordt zich van deze bewust. Buiten onze alledaagse wereld van beperkingen is alles als één dag of toestand, verleden en toekomst liggen besloten in het heden.[2]

Waren deze goddelijke mensen 'mediums', zoals de orthodoxe spiritisten beweren? Beslist niet, indien we onder dat woord die 'ziekelijk- (487)
sensitieven' verstaan die met een bijzonder gestel worden geboren, en die, naarmate hun vermogens worden ontwikkeld, meer en meer onderworpen worden aan de onweerstaanbare invloed van verschillende, zuiver menselijke, elementaire of elementale geesten. Ongetwijfeld wél, indien we elk individu met een magnetische atmosfeer waarin de bewoners van hogere onzichtbare sferen zich kunnen bewegen en handelen en leven, als een medium beschouwen. In die betekenis is iedereen een medium. Mediumschap kan (1) zelfontwikkeld zijn, (2) door invloeden van buitenaf ontstaan, of (3) het hele leven latent blijven. *De lezer moet de definitie van de term in gedachte houden, want, indien dit niet duidelijk wordt begrepen, is verwarring onvermijdelijk*. Dit soort mediumschap kan actief of passief, afstotend of ontvankelijk, positief of negatief zijn. Mediumschap wordt bepaald door de kwaliteit van de aura waarmee het individu is omringd. Deze kan dicht zijn, wolkachtig, verderfelijk, verpestend, misselijk makend voor de zuivere geest, en kan uitsluitend die immorele wezens aantrekken die daarin genoegen scheppen, evenals de aal in troebel water; óf ze kan zuiver zijn, kristalhelder, doorschijnend, met schitterende kleuren zoals de morgendauw. Alles hangt af van het ethische gehalte van het medium.

Mensen zoals Apollonius, Iamblichus, Plotinus en Porphyrius werden omgeven door deze hemelse stralenkrans Hij werd ontwikkeld door de kracht van hun eigen ziel die zich door het bovenmenselijke ethische gedrag en de heiligheid van hun leven, en gesteund door regelmatige

[1] A. Wilder, *New Platonism and Alchemy: a Sketch of the Doctrines and Principal Teachers of the Eclectic or Alexandrian School*, Albany, New York, 1869, blz. 12-13.

[2] *Op.cit.*, blz. 15.

innerlijke extatische contemplatie, nauw had verbonden met hun geest. Zulke heilige mensen konden door zuivere spirituele invloeden worden genaderd. Omdat ze om zich heen een atmosfeer van goddelijke welwillendheid uitstraalden, joegen ze kwade geesten door hun tegenwoordigheid op de vlucht. Niet alleen is het voor deze onmogelijk in hun aura te leven, maar ze kunnen zelfs niet blijven in die van bezetenen, indien de thaumaturg zijn wil inspant of hen zelfs nadert. Dit is MIDDELAARSCHAP, geen *mediumschap*. Zulke personen zijn tempels waarin de geest van de levende God woont; maar indien de tempel door het binnenlaten van een kwade hartstocht, gedachte of begeerte wordt verontreinigd, betreedt de middelaar het terrein van de zwarte kunst. De deur wordt geopend, de zuivere geesten trekken zich terug, en de kwade dringen binnen. Dat is nog steeds middelaarschap, hoe slecht het ook is; de tovenaar vormt, evenals de zuivere magiër, zijn eigen aura, en onderwerpt lagere, zielsverwante geesten aan zijn wil.

Maar mediumschap, zoals het nu wordt opgevat en zich manifesteert, is iets anders. Omstandigheden kunnen onafhankelijk van zijn eigen wil, bij de geboorte of later, iemands aura wijzigen, zodat vreemdsoortige manifestaties, fysieke of mentale, duivelse of engelachtige, kunnen plaatsvinden. Zo'n mediumschap heeft, evenals het bovengenoemde middelaarschap, sinds het eerste verschijnen van de levende mens hier op aarde bestaan. Het eerstgenoemde is het toegeven van het zwakke, sterfelijke vlees aan de heerschappij en ingevingen van andere geesten en intelligenties dan iemands eigen onsterfelijke demon. Het zijn letterlijk *dwang-*
(488) *gedachten* en *bezetenheid*; en mediums die zich erop beroemen de trouwe slaven te zijn van hun 'gidsen', en met verontwaardiging het denkbeeld afwijzen 'invloed' op de manifestaties uit te oefenen, zouden dit feit moeilijk kunnen ontkennen zonder inconsequent te zijn. Dit mediumschap wordt getypeerd door het verhaal van Eva die bezwijkt voor de redeneringen van de slang, van Pandora die keek in de verboden doos en daardoor het verdriet en kwaad in de wereld vrijliet, en door Maria Magdalena die uiteindelijk van haar bezetenheid door 'zeven duivels' werd bevrijd doordat haar onsterfelijke geest, gesteund door de aanwezigheid van een heilige middelaar, zegevierde in de strijd tegen de indringer. Dit mediumschap, hetzij weldadig of boosaardig, is altijd *passief*. Gelukkig zijn zij met een zuiver hart, die juist door de zuiverheid van hun innerlijke aard onbewust de duistere geesten van het kwaad afweren. Want zij bezitten werkelijk geen andere verdedigingsmiddelen dan die aangeboren goedheid en zuiverheid. Het mediumschap dat in onze tijd wordt beoefend, is een nog minder aantrekkelijke gave dan de mantel van Nessus.

'Men kent de boom aan zijn vruchten.' In de loop van de wereldgeschiedenis verschijnen de passieve mediums zij aan zij met de actieve middelaars. Bij gebrek aan een betere term duiden we hen zo aan. De oude heksen en tovenaars, en zij die een 'huisgeest' hadden, maakten van hun gaven meestal hun beroep; en de door Henry More zo goed beschreven obeah-vrouw van Endor mag dan haar kalf voor Saul hebben geslacht, van andere bezoekers nam ze betaling aan. In India vertonen de goochelaars, die tussen twee haakjes nog minder goochelaars zijn dan veel hedendaagse mediums, en de *essaoua* of tovenaars en slangenbezweerders uit Azië en Afrika, allen hun gaven voor geld. Dit is niet het geval met de middelaars of hiërofanten. Boeddha was een bedelaar, en weigerde de troon van zijn vader. De 'Mensenzoon kon zijn hoofd nergens te ruste leggen'; de uitverkoren apostelen bezorgden zich 'noch goud, noch zilver, noch koper'. Apollonius gaf de ene helft van zijn vermogen aan zijn familieleden, de andere helft aan de armen; Iamblichus en Plotinus waren bekend om hun liefdadigheid en zelfverloochening; de fakirs of heilige bedelaars van India worden door Jacolliot naar waarheid beschreven; de pythagorische essenen en Therapeuten dachten dat hun handen door aanraking met geld werden verontreinigd. Toen men de apostelen geld bood voor het vertonen van spirituele vermogens, wees Petrus, al wordt in de *Bijbel* aangetoond dat hij een lafaard en een driedubbele afvallige is, dat toch verontwaardigd af en zei: 'U zult in het verderf worden gestort, u met uw geld, omdat u denkt te kunnen kopen wat God heeft geschonken.' Deze mannen waren middelaars, die alleen door hun eigen persoonlijke geest of goddelijke ziel werden geleid, en alleen van de hulp van geesten gebruikmaakten voor zover deze op het rechte pad blijven.

De gedachte op fysieke mediums een onrechtmatige smet te werpen is verre van ons. Ze worden door allerlei intelligenties gekweld, en door de overweldigende invloed daarvan – die hun zwakke, gespannen aard niet (489)
kan afschudden – in een ziekelijke toestand gebracht, die ten slotte chronisch wordt; op die manier beletten deze 'invloeden' hen om ander werk te doen. Ze worden verstandelijk en fysiek ongeschikt voor elk ander werk. Wie kan streng over hen oordelen wanneer ze, tot het uiterste gedreven, genoodzaakt zijn het mediumschap als beroep aan te nemen? En de hemel weet, zoals recente gebeurtenissen maar al te goed hebben aangetoond, of dit een beroep is dat iemand hen zou moeten benijden! Het zijn niet de mediums, de werkelijke, *ware*, echte mediums, die we ooit verwijten zouden maken, maar hun beschermers, de spiritisten.

Van Plotinus wordt gezegd dat hij, toen men hem vroeg een openbare eredienst voor de goden bij te wonen, trots antwoordde: 'Zij [de geesten]

dienen naar mij toe te komen.'[1] Iamblichus beweerde en bewees door zijn eigen voorbeeld, dat onze ziel in contact kan komen met de hoogste intelligenties, met 'wezens, verhevener van aard dan de ziel zelf', en verdreef zorgvuldig alle lagere geesten of slechte demonen van zijn theürgische ceremoniën,[2] en hij onderwees zijn leerlingen om die geesten te herkennen. Proclus, die volgens prof. Wilder[3] 'de hele theosofie en theürgie van zijn voorgangers in een volledig stelsel uitwerkte', 'geloofde met Iamblichus in de mogelijkheid goddelijke vermogens te verkrijgen, die door boven het aardse leven uit te stijgen een mens maakten tot een orgaan van de godheid'. Hij onderwees zelfs dat er een 'mystiek wachtwoord bestond, dat iemand van de ene graad van spirituele wezens kon brengen naar een andere, steeds hoger en hoger, tot hij het absolute goddelijke bereikte'. Apollonius verachtte de tovenaars en 'gewone waarzeggers', en verklaarde dat zijn 'bijzondere leefwijze van onthouding zo'n scherpte van de zintuigen teweegbracht en andere vermogens voortbracht dat de verhevenste en opmerkelijkste dingen kunnen plaatsvinden'. Jezus noemde de mens *de heer van de sabbat*, en op zijn bevel vluchtten de aardse en elementaire geesten uit hun tijdelijke verblijfplaatsen; Apollonius en vele anderen van de broederschap van de essenen van Judea en de Berg Carmel bezaten eveneens dit vermogen.

Het valt niet te ontkennen dat er goede redenen moeten zijn geweest waarom de Ouden *ongetrainde* mediums vervolgden. Waarom zouden ze anders in de tijd van Mozes en David en Samuel profeteren en voorspellen, astrologie en waarzeggen hebben aangemoedigd, en scholen en colleges in stand hebben gehouden waarin deze natuurlijke gaven werden versterkt en ontwikkeld, terwijl heksen en zij die voorspellingen deden door de geest van *Ob*, ter dood werden gebracht? Zelfs in de tijd van Christus werden de arme onderdrukte mediums verdreven naar de graven en het braakliggende land buiten de stadsmuren. Waarom deze schijnbaar grove onrechtvaardigheid? Waarom moesten verbanning, vervolging en dood het lot zijn van de fysieke mediums van die tijd, en werden hele
(490) gemeenschappen van thaumaturgen – zoals de essenen – niet alleen geduld, maar geëerd? Omdat de Ouden de geesten 'op de proef konden stellen', en het verschil tussen de goede en kwade, de menselijke en elementale konden onderscheiden, wat wij niet kunnen. Ze wisten ook dat ongecontroleerd contact met de geesten het individu de ondergang, en de gemeenschap onheil bracht.

---

[1] Porhyrius, *Plotini vita*, hfst. 10.

[2] Iamblichus was de stichter van de neoplatonische theürgie.

[3] *New Platonism and Alchemy*.

Deze opvatting van het mediumschap is misschien nieuw en weerzinwekkend voor veel hedendaagse spiritisten, maar het is niettemin de in de oude filosofie gehuldigde opvatting die door de ervaring van de mensheid sinds onheuglijke tijden wordt gesteund.

Het is onjuist om over een medium te zeggen dat het *vermogens* heeft ontwikkeld. Een passief medium heeft geen macht. Hij verkeert in een bepaalde morele en fysieke toestand die emanaties of een aura teweegbrengt, waarin de hem beheersende intelligenties kunnen leven, en door middel waarvan ze zich manifesteren. Hij is slechts het instrument door middel waarvan *zij* hun kracht tentoonspreiden. Deze aura verandert elke dag en, zoals uit de experimenten van Crookes blijkt, zelfs elk uur. Zij is het uiterlijke gevolg van innerlijke oorzaken. De morele toestand van het medium bepaalt het soort geesten die komen; en omgekeerd beïnvloeden de geesten die komen het medium, zowel verstandelijk als fysiek en moreel. De volmaaktheid van zijn mediumschap is evenredig aan zijn passiviteit, en het gevaar dat hij loopt, komt daarmee overeen. Wanneer hij geheel 'ontwikkeld' – volmaakt passief – is, kan zijn eigen astrale geest verdoofd en zelfs uit zijn lichaam gedrongen zijn, dat dan in bezit wordt genomen door een elementaal of, wat erger is, door een menselijke vijand uit de achtste sfeer, die het als zijn eigen lichaam gaat gebruiken. Maar al te vaak moet de oorzaak van de meest beruchte misdaad in zo'n bezetenheid worden gezocht.

Omdat fysiek mediumschap berust op passiviteit, ligt het tegenmiddel natuurlijk voor de hand: *laat het medium ophouden passief te zijn*. Geesten beheersen nooit personen met een positieve aard, die vastbesloten zijn aan alle uitwendige invloeden weerstand te bieden. De zwakken en besluitelozen, die zij tot hun slachtoffer kunnen maken, zetten zij aan tot ondeugd. Indien deze wonderdoende elementalen en ontlichaamde duivels, die men elementaren noemt, werkelijk de beschermengelen waren waarvoor ze de laatste 30 jaar zijn doorgegaan, waarom hebben ze hun trouwe mediums dan niet ten minste een goede gezondheid en huiselijk geluk gegeven? Waarom verlaten ze hen op de meest kritieke momenten van beproeving, wanneer ze van bedrog worden beschuldigd? Het is bekend dat de beste fysieke mediums óf ziekelijk zijn, óf soms, wat nog erger is, de neiging hebben tot de een of andere abnormale ondeugd. Waarom geven deze genezende 'gidsen', die hun mediums bij anderen de therapeut of thaumaturg laten spelen, hun niet de zegen van een gezonde fysieke levenskracht? In de oudheid genoot de thaumaturg en apostel in het algemeen, hoewel niet onveranderlijk, een goede gezondheid; hun magnetisme bracht bij de zieke patiënt nooit enige fysieke of morele smet teweeg, en ze werden

(491) nooit van VAMPIRISME beschuldigd, waarvan een spiritistisch tijdschrift enkele genezende mediums terecht wel beschuldigt.[1]

Indien we de bovengenoemde wet van het mediumschap en middelaarschap toepassen op het onderwerp levitatie, waarmee we deze bespreking openden, wat zien we dan? Hier zien we zowel een medium als iemand uit de categorie middelaars zich in de lucht verheffen – de eerste tijdens een seance, de ander in gebed of extatische contemplatie. Omdat het medium passief is, moet het *worden opgetild*; omdat de extaticus actief is, moet hij zichzelf verheffen. Eerstgenoemde wordt opgetild door de geesten waarmee hij contact heeft, wie of wat ze ook zijn, de laatste door de kracht van zijn eigen aspirerende ziel. Kunnen beiden, zonder onderscheid, *mediums* worden genoemd?

Maar men kan ons niettemin antwoorden dat dezelfde verschijnselen in tegenwoordigheid van een hedendaags medium en van een heilige uit de oudheid worden teweeggebracht. Ongetwijfeld; en dat was in de tijd van Mozes ook het geval, want we zijn van mening dat zijn in *Exodus* opgeeiste overwinning op de magiërs van de farao eenvoudig een nationale grootspraak van het 'uitverkoren volk' is. Hoogstwaarschijnlijk veroorzaakte de kracht die zijn verschijnselen teweegbracht, ook die van de magiërs, die bovendien de eerste leermeesters van Mozes waren en hem in hun 'wijsheid' onderwezen. Maar zelfs in die tijd schenen ze zich heel goed bewust te zijn geweest van het verschil tussen schijnbaar identieke verschijnselen. De nationale beschermgod van de Hebreeën (die *niet* de hoogste Vader is)[2] verbiedt zijn volk in *Deuteronomium*[3] uitdrukkelijk om 'de verfoeilijke praktijken van andere volkeren na te volgen. . . . Door het *vuur* te gaan, zich in te laten met *waarzeggers*, wolkenschouwers, wichelaars, tovenaars, bezweerders, of met hen die *geesten* raadplegen of doden oproepen'.

[1] Zie *Medium and Daybreak*, 7 juli 1876, blz. 428.

[2] In deel 2 zullen we duidelijk aantonen dat het Oude Testament vermeldt dat door de Israëlieten meer dan één god werd aanbeden. De El-Shaddai van Abraham en Jacob was niet de Jehovah van Mozes, of God de Heer, die zij 40 jaar lang in de woestijn aanbaden. En de 'God van de hemelse machten' van Amos is, indien we zijn eigen woorden moeten geloven, niet de God van Mozes, de godheid van de berg Sinaï, want we lezen het volgende: 'Ik heb een afkeer van jullie feesten . . . de vetgemeste beesten van jullie vredesoffers keur ik geen blik waardig. . . . Israëlieten, hebben jullie mij gedurende die 40 jaar in de woestijn ooit zulke offers en gaven gebracht? . . . Nu zullen jullie de beelden die jullie zelf gemaakt hebben – je koning Sakkut en je sterrengod Kivan [Saturnus] – met je mee moeten dragen, want ik zal jullie in ballingschap voeren . . . . Dit zegt de Heer, wiens naam is: God van de hemelse machten' (*Amos* 5:21-7).

[3] *Deuteronomium* 18:9-11.

Welk verschil bestond er dan tussen alle bovengenoemde verschijnselen zoals die door de 'andere volkeren' werden teweeggebracht, en wanneer de profeten dat deden? Blijkbaar was er een goede reden voor, en we vinden die in Johannes' *Eerste Brief*, hfst. 4, waarin staat: 'vertrouw niet *elke* geest, maar onderzoek of een geest van God komt, want er zijn veel valse profeten in de wereld verschenen'.

De enige manier waarop spiritisten en mediums van onze tijd de geesten kunnen *testen*, is door ze te beoordelen (1) naar hun daden en woorden, (2) naar hun bereidheid zich te manifesteren, en (3) of het doel dat men beoogt het verschijnen van een *ontlichaamde* geest waard is, en voor iemand een excuus is om *de doden* lastig te vallen. Saul stond op het punt ten onder te gaan, hijzelf en zijn zonen, en toch vroeg Samuel hem: 'Waarom heb je me op laten komen en mijn *rust verstoord*?'[1] Maar de 'intelligenties' die seancekamers bezoeken, komen op een wenk van elke grappenmaker die een uurtje zijn verveling wil verdrijven. (492)

In het nummer van de Londense *Spiritualist* van 14 juli vinden we een lang artikel waarin de schrijver probeert te bewijzen dat 'de verbazingwekkende wonderen van onze tijd, die deel uitmaken van het zogenaamde moderne spiritisme, in aard geheel overeenstemmen met de ervaringen van de aartsvaders en apostelen van de oudheid'.

We zijn gedwongen zo'n bewering ronduit tegen te spreken. Ze komen slechts in zoverre overeen dat ze door dezelfde natuurkrachten en occulte vermogens worden teweeggebracht. Maar al worden deze vermogens en krachten misschien alle door onzichtbare intelligenties geleid, wat zeer zeker het geval is, toch verschillen laatstgenoemde wat essentie, karakter en doel betreft onderling meer dan de mensheid zelf, samengesteld als deze nu is uit blanke, zwarte, bruine, rode en gele mensen, terwijl ze bovendien heiligen en misdadigers, genieën en idioten omvat. De schrijver maakt misschien gebruik van de diensten van een tamme orang-oetan of een Zuidzee-eilander, maar het feit alleen dat hij een bediende heeft, maakt noch deze noch hemzelf gelijk aan Aristoteles of Alexander. De schrijver vergelijkt het 'opheffen' en het brengen van Ezechiël naar de 'oostpoort van het huis van de Heer'[2] met de levitaties van sommige mediums, en de drie Hebreeuwse jongelingen in de 'oven van het brandende vuur' met andere *vuurbestendige* mediums; het 'geesteslicht' van John King wordt

[1] *1 Samuel* 28:15. Dit woord '*op*' komende van de geest van een profeet van wie de verblijfplaats ongetwijfeld de hemel moest zijn, en die dus had moeten zeggen 'mij naar beneden laten komen' geeft op zichzelf reeds veel te denken aan een christen die het paradijs en de hel op twee tegenovergestelde plaatsen lokaliseert.

[2] *Ezechiël*, 3:12-14.

vergeleken met de 'brandende lamp' van Abraham; en na veel van dat soort vergelijkingen wordt ten slotte het geval van de gebroeders Davenport, die uit de gevangenis van Oswego werden vrijgelaten, geplaatst naast dat van Petrus, die door de 'engel van de Heer' uit de gevangenis werd bevrijd!

Er komt in de *Bijbel* geen enkel geval van het '*oproepen* van de doden' voor, behalve in het verhaal van Saul en Samuel. De bewering dat dit geoorloofd zou zijn, wordt door alle profeten weersproken. Mozes spreekt het doodvonnis uit over hen die de geesten van de doden opwekken, de 'dodenbezweerders'. Nergens in het hele Oude Testament, noch bij Homerus noch bij Vergilius wordt omgang met de doden iets anders (493) genoemd dan necromantie. Philo Judaeus laat Saul zeggen dat zijn roem hem zal overleven indien hij alle waarzeggers en dodenbezweerders uit het land verbant.

Een van de belangrijkste redenen daarvoor was de leer van de Ouden dat geen ziel uit het 'verblijf van de gezegenden' naar de aarde zal terugkeren, tenzij haar verschijning in zeldzame gevallen nodig zou zijn om een groots doel tot stand te brengen, waardoor de mensheid wordt geholpen. In dit laatste geval hoeft de 'ziel' niet te worden *opgeroepen*. Ze kan dan haar gewichtige boodschap zenden, óf door een weer verdwijnend *schijnbeeld* van zichzelf, óf door *boodschappers* die in *stoffelijke* vorm kunnen verschijnen en de persoon van de dode getrouw kunnen voorstellen. Het werd noch veilig noch nuttig geacht om contact te hebben met de zielen die zo gemakkelijk konden worden opgeroepen. Dit waren de zielen, of beter gezegd *larvae*, uit de hel – de *sheol*, het gebied dat bij de kabbalisten bekendstond als de achtste sfeer, dat echter veel verschilt van de orthodoxe hel of Hades van de mythologen uit de oudheid. Horatius beschrijft dit oproepen en het daarmee gepaard gaande ceremonieel, en Maimonides geeft ons details over de joodse ritus. Alle ceremoniën van dodenbezwering vonden plaats op hoge plaatsen en heuvels, en men gebruikte bloed om deze menselijke *lijkenetende geesten* gunstig te stemmen.[1]

'Ik kan de heksen niet beletten hun beenderen op te rapen', zegt de dichter. 'Zie eens hoeveel bloed ze in de greppel gieten om de *zielen* te lokken die hun orakels zullen verkondigen!'[2] *Cruor in fossam confusus, ut inde manes elicirent, animas responsa daturas*.

'De *zielen*', zegt Porphyrius, 'geven bovenal de voorkeur aan *pas-vergoten* bloed, dat hun gedurende korte tijd enkele vermogens van een levende schijnt terug te geven.'[3]

---

[1] William Howitt, *History of the Supernatural*, deel 2, hfst. 1.
[2] Horatius, *Satiren*, 1:8:28.
[3] Porphyrius, *De abstinentia*, deel 2, §47, 42.

Wat de materialisaties betreft, daarvan komen talrijke en verschillende verhalen in de heilige geschriften voor. Maar kwamen ze onder dezelfde omstandigheden tot stand als bij hedendaagse seances? Het schijnt dat in die tijd van aartsvaders en magische vermogens duisternis geen vereiste was. De drie engelen die aan Abraham verschenen, kwamen in de volle zonneschijn 'terwijl hij op het heetst van de dag in de ingang van de tent zat', zegt het boek *Genesis* (18:1). De geesten van Elia en van Mozes verschenen eveneens overdag, omdat het niet waarschijnlijk is dat Christus en de apostelen tijdens de nacht een hoge berg zouden beklimmen. Jezus zou in de vroege ochtend in de hof zijn verschenen aan Maria Magdalena, en aan de apostelen op drie verschillende momenten en in het algemeen overdag; één keer 'toen het al ochtend werd' (*Johannes* 21:4). Zelfs toen de ezelin van Bileam de 'gematerialiseerde' engel zag, was het in het volle licht van het middaguur.

We zijn het volkomen eens met de schrijver in *The Spiritualist* dat we in het leven van Christus – en we kunnen eraan toevoegen, ook in het Oude Testament – 'een onafgebroken reeks spiritistische manifestaties' aantreffen, maar afgezien van het bezoek van Saul aan Sedecla, de obeah-vrouw van Endor, is er niets *mediamieks*, van fysieke aard, bij. Dit is een onderscheid van groot belang. (494)

Het is waar dat de belofte van de meester in duidelijke woorden werd gedaan: 'Grotere werken dan deze zult u doen' – werken van middelaarschap. Volgens Joël zou de tijd komen dat er een uitstorting zou zijn van de goddelijke geest: 'Uw zonen en uw dochters', zegt hij 'zullen profeteren, uw ouderen zullen dromen dromen, uw jongeren zullen visioenen hebben.' De tijd is gekomen, en ze doen nu al deze dingen; het spiritisme heeft zijn zieners en martelaren, zijn profeten en genezers. Evenals Mozes, David en Joram, zijn er mediums die direct schrift ontvangen van echte planeet- en menselijke geesten, en zelfs het beste daarvan brengt de mediums geen geldelijke beloning. De grootste voorvechter van hun zaak in Frankrijk, Leymarie, verkommert nu in een gevangeniscel, en is, naar hij met ontroerend pathos zegt, 'niet langer een mens, maar een *nummer*' in het gevangenisregister.

Er zijn enkele, heel weinig, redenaars voor het spiritisme die uit inspiratie spreken; en indien ze al iets weten van wat er wordt gezegd, bevinden ze zich in de door Daniël beschreven toestand: 'En ik verloor al mijn kracht. En ik hoorde de stem van zijn woorden; en toen ik de stem van zijn woorden hoorde, viel ik in een diepe slaap.'[1] En er zijn mediums – die over wie we spraken – voor wie de profetie in *Samuel* kon zijn geschreven: 'En

[1] *Daniël* 10:8-9.

dan zult u worden gegrepen door de geest van de Heer en ook in vervoering raken, en u zult *een ander mens worden.*'[1] Maar waar lezen we in de lange reeks bijbelwonderen over vliegende gitaren, over rinkelende tamboerijnen en bellen die in pikdonkere kamers worden aangeboden als bewijzen voor onsterfelijkheid?

Toen Christus ervan werd beschuldigd dat hij duivels uitdreef door de macht van Beëlzebub, ontkende hij dat, en gaf daarop een scherp antwoord door te vragen: 'Door wie drijven uw zonen of discipelen ze dan uit?' Ook beweren de spiritisten dat Jezus een medium was, en door één of meer geesten werd beheerst; maar toen men hem rechtstreeks hiervan beschuldigde, zei hij dat hij dat helemaal niet was. 'Zeggen we soms ten onrechte dat u een Samaritaan bent en een duivel heeft?', d.w.z. een daimonion, een obeah, of huisgeest in de Hebreeuwse tekst. Jezus antwoordde: 'Ik heb geen duivel.'[2]

De schrijver in *The Spiritualist* die we eerder citeerden, probeert ook een parallel te trekken tussen het door de lucht vliegen van Philippus en Ezechiël, en van Mw. Guppy en andere hedendaagse mediums. Hij is on-
(495) bekend met of zich niet bewust van het feit dat, terwijl levitatie zich in beide soorten gevallen voordeed als een gevolg, de oorzaken die dit teweegbrachten volkomen verschillend waren. Op de aard van dit verschil hebben we al gewezen. Levitatie kan worden teweeggebracht terwijl de betreffende persoon zich daarvan al of niet bewust is. De goochelaar bepaalt van te voren dat hij zich zal verheffen, hoelang en tot welke hoogte; hij beheerst de occulte krachten dienovereenkomstig. De fakir brengt door de kracht van zijn aspiratie en wil hetzelfde effect teweeg, en blijft meester over zijn bewegingen, behalve wanneer hij in extase verkeert. Hetzelfde geldt voor de priester uit Siam, wanneer hij zich in de heilige pagode met een kaars in de hand 15 meter in de lucht verheft en op eigen kracht van beeld tot beeld zweeft, de nissen verlicht, en zich even zelfverzekerd verplaatst als wanneer hij zich op de vaste grond zou bevinden. Dit is door mensen gezien, en daarvan is door hen getuigenis afgelegd. De officieren van het Russische eskader dat onlangs rond de wereldbol voer en lange tijd in Japanse wateren was gestationeerd, vertellen dat zij, naast veel andere wonderen, goochelaars midden in de lucht, zonder de geringste steun, van de ene boomtop naar de andere hebben zien lopen.[3] Ze zagen ook het klimmen in palen en touwen, dat door kolonel Olcott in zijn *People*

---

[1] *1 Samuel* 10:6.

[2] *Johannes* 8:48-9.

[3] Onze informant die een ooggetuige was, is N——ff uit St. Petersburg; als we ons niet vergissen, voer hij op het vlaggenschip, de *Almaz*.

from the Other World wordt beschreven, en dat zozeer in twijfel is getrokken door bepaalde spiritisten en mediums van wie het enthousiasme groter is dan hun kennis. De citaten uit het werk van kolonel Yule en andere schrijvers, die elders in dit boek worden gegeven, schijnen alle twijfel weg te nemen dat deze resultaten worden bereikt.

Wanneer zulke verschijnselen zich los van religieuze ceremoniën voordoen in India, Japan, Tibet, Siam en andere 'heidense' landen – verschijnselen honderd keer zo gevarieerd en zo verbazingwekkend als ooit in het beschaafde Europa of Amerika zijn waargenomen – worden ze nooit aan de geesten van de gestorvenen toegeschreven. De pitri's hebben met zulke openbare vertoningen niets te maken. En we hoeven slechts de lijst van de belangrijkste demonen of elementalen na te gaan om te zien dat alleen al hun namen hun beroep aanduiden, of duidelijker gezegd, de trucs waarvoor elke soort het meest geschikt is. Zo hebben we de mādan, een soortnaam die boze elementalen, halfbeesten, halfmonsters aanduidt, want mādan betekent iemand die eruitziet als een koe. Hij is de vriend van kwaadwillige tovenaars, en helpt hen hun gemene wraakplannen uit te voeren door mensen en vee plotseling ziek te maken en te laten sterven.

De *shudāla-mādan*, of vijand van het kerkhof, komt overeen met onze lijkenetende geesten. Hij bezoekt alle plaatsen waar misdaden en moorden zijn begaan, begraafplaatsen en plaatsen waar mensen ter dood worden gebracht. Evenals de *kutti-shāttan*, de toverkaboutertjes, helpt hij de goochelaar bij alle verschijnselen waarbij vuur te pas komt. Men zegt dat *shudāla* een half vuur- half waterdemon is, want hij kreeg van Śiva toestemming om elke gedaante aan te nemen die hij verkoos, en het ene ding in het andere te veranderen; en wanneer hij zich niet in het vuur bevindt, (496)
is hij in het water. Hij bedriegt de mensen, 'zodat ze zien wat ze *in werkelijkheid niet zien*'. *Shūla-mādan* is een ander ondeugend spook. Het is de *oven*-demon, ervaren in pottenbakken en bakkunst. Wanneer u hem te vriend houdt, zal hij u geen kwaad doen, maar wee hem die zich zijn boosheid op de hals haalt. Shūla houdt van complimenten en vleierij; omdat hij zich gewoonlijk onder de grond ophoudt, moet een goochelaar zijn hulp inroepen om in een kwartier tijd uit een zaadje een boom te laten groeien en zijn vruchten rijp te laten worden.

Kumil-mādan is de eigenlijke *undine*. Het is een elementale watergeest, en zijn naam betekent *blazend als een luchtbel*. Het is een heel vrolijke geest, die een vriend behulpzaam zal zijn in alles wat op zijn terrein ligt; hij zal het laten regenen, en het heden en de toekomst tonen aan hen die hun toevlucht nemen tot hydromantie, of waarzeggen door middel van water.

Poruthū-mādan is de 'worstel'demon; hij is de sterkste van allen; en steeds wanneer er vertoningen worden gehouden waarvoor fysieke kracht is vereist, zoals *levitaties* of het temmen van wilde dieren, helpt hij de uitvoerder door hem boven de grond te houden, of overweldigt hij een wild dier vóór de temmer tijd heeft zijn bezwering uit te spreken. Zo heeft elke 'fysieke manifestatie' haar eigen soort elementalen om er toezicht op te houden.

We komen nu terug op de levitaties van menselijke lichamen en levenloze voorwerpen in de hedendaagse seancekamers en verwijzen de lezer naar de inleiding van dit boek (zie onder 'aethrobatie'). In verband met het verhaal van Simon de Magiër hebben we de verklaring van de Ouden gegeven over de manier waarop de levitatie en verplaatsing van zware voorwerpen tot stand kon worden gebracht. We proberen nu een hypothese op te stellen over hetzelfde met betrekking tot *mediums*, dat wil zeggen personen van wie wordt verondersteld dat ze bewusteloos zijn op het moment van de verschijnselen, waarvan degenen die erin geloven beweren dat ze door ontlichaamde 'geesten' worden teweeggebracht. We hoeven dat wat vroeger al voldoende is verklaard niet te herhalen. Bewuste aethrobatie onder bepaalde magneto-elektrische voorwaarden is slechts mogelijk voor *adepten*, die nooit door een invloed buiten henzelf kunnen worden overweldigd, maar alleen zelf meester blijven over hun WIL.

We zeggen dat levitatie altijd moet plaatsvinden overeenkomstig een wet – een wet even onverbiddelijk als die waardoor een voorwerp dat niet erdoor wordt beïnvloed, op de grond blijft. Waar anders moeten we die wet zoeken dan in de leer van de moleculaire aantrekking? Het is een wetenschappelijke hypothese dat elektriciteit die vorm van kracht is die het eerst nevel- of sterrenstof in een snel wentelende draaikolk samenbrengt; en de moderne scheikunde wordt helemaal opgebouwd op basis van de theorie van de elektrische polariteit van de atomen. De waterhoos, de tornado, de wervelwind, de cycloon en de orkaan zijn ongetwijfeld alle het gevolg van elektrische werkingen. Dit verschijnsel is zowel van boven als van beneden af bestudeerd, omdat men zowel waarnemingen heeft gedaan op de grond als vanuit een ballon die boven de draaikolk van een onweersbui zweefde.

(497) Bedenk dat deze kracht bij een droge, warme atmosfeer aan de oppervlakte van de aarde een dynamische energie kan verzamelen die in staat is enorme hoeveelheden water op te heffen, de deeltjes van de atmosfeer samen te persen, en over het land te razen, waarbij ze bossen ontwortelt, rotsen oplicht, en gebouwen uiteenrukt en over de grond verspreidt. Wilde's elektriseermachine wekt elektromagnetische inductiestromen van

zo'n enorm vermogen op dat licht wordt voortgebracht waarbij in een donkere nacht op een afstand van drie kilometer van de plaats waar deze werkt, klein gedrukte tekst kan worden gelezen.

Al in 1600 zette Gilbert in zijn *De Magnete* het beginsel uiteen dat de aardbol zelf één grote magneet is, en enkele van onze vooruitstrevende elektrotechnici beginnen te beseffen dat ook de mens deze eigenschap bezit, en dat de wederzijdse aantrekking en afstoting tussen personen ten minste gedeeltelijk door dit feit kunnen worden verklaard. De ervaring van hen die spiritistische seances bijwonen, bevestigt die opvatting. Prof. Nicolaas Wagner van de universiteit van St. Petersburg zegt:

> De warmte, of *misschien de elektriciteit van de onderzoekers* die in de kring zitten, moet zich concentreren in de tafel, en langzamerhand overgaan in bewegingen. Tegelijkertijd, of iets later, sluit de psychische kracht zich daarbij aan en helpt de beide andere krachten. Onder *psychische kracht* versta ik die welke zich uit alle andere krachten van ons organisme ontwikkelt, een combinatie van verschillende afzonderlijke krachten tot één algemeen iets dat, wanneer die combinatie zich heeft gevormd, in staat is zich, afhankelijk van het individu, gedeeltelijk te manifesteren.

Hij is van mening dat de voortgang van de verschijnselen wordt beïnvloed door de koude of droogte van de atmosfeer. Wanneer we in herinnering roepen wat over de fijnere vormen van energie is gezegd, waarvan de hermetici het bestaan in de natuur hebben aangetoond, en we de door Wagner geformuleerde hypothese aanvaarden dat 'de kracht die deze manifestaties tevoorschijn roept, zich in het medium bevindt', is het dan niet mogelijk dat het medium, doordat het in zichzelf een kern vormt die op zijn manier even volmaakt is als het stelsel van permanente stalen magneten in Wilde's batterij, astrale stromen opwekt die krachtig genoeg zijn om in hun draaikolk een voorwerp op te heffen dat zelfs zo zwaar is als een menselijk lichaam? Het opgeheven voorwerp hoeft geen draaiende beweging aan te nemen, want het verschijnsel dat we waarnemen wordt, in tegenstelling tot een wervelwind, door een intelligentie geleid, die het lichaam dat moet worden opgeheven binnen de opwaarts gerichte stroom houdt en het ronddraaien ervan verhindert.

Levitatie zou in dit geval een zuiver mechanisch verschijnsel zijn. Het trage lichaam van het passieve medium wordt opgeheven door een draaikolk, die wordt teweeggebracht door de elementale geesten – misschien in enkele gevallen door menselijke geesten – en soms uitsluitend door ziekteverwekkende oorzaken, zoals bij prof. Perty's zieke somnambules. De levitatie van de adept daarentegen is, zoals we zojuist hebben gezegd,

(498) een elektromagnetisch gevolg. Hij heeft de polariteit van zijn lichaam tegengesteld gemaakt aan die van de atmosfeer, en gelijk aan die van de aarde, en kan dus door eerstgenoemde worden aangetrokken, terwijl hij intussen bij bewustzijn blijft. Zo'n levitatieverschijnsel is ook mogelijk wanneer ziekte de lichamelijke polariteit van een patiënt heeft veranderd, zoals ziekte altijd in meerdere of mindere mate doet. Maar in zo'n geval zou de opgeheven persoon waarschijnlijk niet bij bewustzijn blijven.

Bij een reeks waarnemingen van wervelwinden die in 1859 werden gedaan in het Great Basin van de Rocky Mountains 'werd een krant tot een hoogte van een 60 meter in de lucht gevoerd; ze werd daar geruime tijd boven de weg heen en weer geslingerd, terwijl ze tevens een voorwaartse beweging maakte'.[1] Wetenschappers zullen natuurlijk zeggen dat men geen vergelijking kan maken tussen dit geval en dat van de levitatie van mensen, dat in een kamer geen draaikolk kan worden gevormd waardoor een medium zou kunnen worden opgeheven. Maar dit is een kwestie van astraal licht en geest, die hun eigen dynamische wetten hebben. Zij die de laatstgenoemde begrijpen, beweren dat een menigte mensen die het slachtoffer zijn van mentale opwinding die op het fysieke gestel reageert, elektromagnetische emanaties uitzenden, die, wanneer ze krachtig genoeg zijn, de hele omringende atmosfeer in beroering kunnen brengen. In feite kan er genoeg kracht worden opgewekt om een elektrische draaikolk teweeg te brengen die sterk genoeg is om allerlei vreemde verschijnselen voort te brengen. Wanneer men dit weet, zal men inzien dat het wervelen van de derwisjen en de wilde dansen, het rondzwaaien, de gebaren, muziek en kreten van religieuze fanatici alle hetzelfde doel hebben, namelijk het scheppen van astrale omstandigheden die gunstig zijn voor paranormale en fysieke verschijnselen. De oorzaak van een religieuze opleving zal ook beter worden begrepen, wanneer men dit beginsel in gedachten houdt.

Maar er is nog een ander punt dat men in aanmerking moet nemen. Wanneer het medium een kern van magnetisme en een geleider van die kracht is, zal hij onderworpen zijn aan dezelfde wetten als een metalen geleider, en tot zijn magneet worden aangetrokken. Indien dus de onzichtbare krachten die de manifestaties leiden, een magnetisch centrum van de vereiste kracht onmiddellijk boven hem vormen, waarom zou dan zijn

[1] 'Welke krachten waren aan het werk waardoor dit heen en weer slingeren van de krant werd teweeggebracht?' vraagt J.W. Phelps, die het geval citeert. 'Het waren de snelle opwaartse beweging van verhitte lucht, de neerwaartse beweging van koude lucht, de verplaatsende beweging van de wind aan de oppervlakte, en de draaiende beweging van de wervelwind. Maar hoe konden deze zich zó combineren dat ze het heen en weer slingeren veroorzaakten?' (Lezing: 'Force electrically explained', 1859, blz. 98.)

lichaam, ondanks de aantrekkingskracht van de aarde, niet daarheen worden opgeheven? We weten dat men bij een medium dat zich niet bewust is van de manier waarop het gebeurt, eerst het feit moet erkennen dat er zo'n intelligentie bestaat, en vervolgens de mogelijkheid dat het experiment op de aangegeven wijze kan worden uitgevoerd. Maar gezien de verscheidenheid aan bewijzen, aangevoerd in niet alleen ons eigen onderzoek, dat geen (499) aanspraak maakt op gezag, maar ook in dat van Crookes en een groot aantal anderen, in vele landen en in verschillende tijden, zullen we ons niet afwenden van het hoofddoel om deze hypothese aan te reiken in een nutteloze poging een bewering te steunen die wetenschappers niet geduldig in overweging willen nemen, zelfs al wordt ze door de beroemdsten onder hen bevestigd.

Al in 1836 was het publiek bekend met bepaalde verschijnselen die even uitzonderlijk, zoal niet uitzonderlijker, waren dan alle in onze tijd teweeggebrachte manifestaties. De beroemde correspondentie tussen twee bekende mesmeristen, Deleuze en Billot, werd in Frankrijk gepubliceerd, en de wonderen werden een tijd lang in elk gezelschap besproken. Billot geloofde vast in het verschijnen van geesten, want hij heeft ze, zoals hij zegt, zowel gezien als gehoord en gevoeld. Deleuze was evenzeer overtuigd van deze waarheid als Billot, en verklaarde dat de onsterfelijkheid van de mens en de terugkeer van de doden, of beter gezegd van hun schaduwen, volgens hem het best bewezen feit was. Stoffelijke voorwerpen werden hem van verafgelegen plaatsen door onzichtbare handen gebracht, en hij had contact met de onzichtbare intelligenties over heel belangrijke onderwerpen. In dit verband merkt hij op: 'Ik kan niet begrijpen hoe spirituele wezens stoffelijke voorwerpen kunnen dragen.' Hoewel hij sceptischer en minder intuïtief was dan Billot, was hij het niettemin met hem eens dat 'het onderwerp spiritisme geen kwestie van meningen is, maar *van feiten*'.

Dat is precies dezelfde conclusie waartoe prof. Wagner in St. Petersburg ten slotte was gekomen. In de tweede brochure *Mediamieke verschijnselen*, door hem in december 1875 uitgegeven, geeft hij een van zijn materialistische critici, Shkliarevsky, de volgende berisping:

> Zolang de spiritistische manifestaties zwak waren en sporadisch voorkwamen, konden wij wetenschappers het ons veroorloven onszelf voor de gek te houden met theorieën over onbewuste spierwerking, of onbewuste hersenwerking, en de rest als goochelarij op één hoop te gooien. . . . Maar nu zijn deze wonderen te opvallend geworden; de geesten vertonen zich in de gedaante van tastbare, gematerialiseerde vormen, die door elke geleerde scepticus zoals u, wanneer hij wil, kunnen worden aangeraakt en betast, en zelfs gewogen en gemeten. We kunnen niet

langer ertegen strijden, want alle tegenstand wordt dwaas – en dreigt krankzinnigheid te worden. Probeer dit dus te beseffen, en bescheiden te worden tegenover de mogelijkheid van onmogelijke feiten.

IJzer wordt door aanraking met een magneet tijdelijk gemagnetiseerd, maar staal blijvend. Staal is niets anders dan ijzer dat een carbonisatieproces heeft ondergaan, en toch heeft die behandeling de aard van het metaal, voor zover het zijn betrekkingen met de magneet betreft, volledig veranderd. Evenzo kan men zeggen dat het medium niets anders is dan een gewoon mens die door een instroming vanuit het astrale licht is gemagne-
(500) tiseerd; en omdat de duurzaamheid van de magnetische eigenschap van het metaal wordt bepaald door zijn meer of minder staalachtige aard, kunnen we dan niet zeggen dat de intensiteit en duurzaamheid van het mediamieke vermogen evenredig zijn aan de verzadiging van het medium met magnetische of astrale kracht?

Deze toestand van verzadiging kan aangeboren zijn, of op een van de volgende manieren worden teweeggebracht: door hypnose, door tussenkomst van geesten, of door de eigen wil. Bovendien schijnt de toestand, evenals alle andere fysieke of verstandelijke eigenaardigheden, erfelijk te zijn; veel, en we kunnen zelfs zeggen de meeste, grote mediums hadden één of meer voorouders die een vorm van mediumschap vertoonden. Gehypnotiseerde proefpersonen bereiken gemakkelijk de hogere vormen van helderziendheid en mediumschap (zoals het nu wordt genoemd), zoals Gregory, Deleuze, Puysegur, Du Potet en andere autoriteiten ons meedelen. Wat het proces van zelfverzadiging betreft, hoeven we slechts kennis te nemen van de verhalen over de priester-fanatici zowel in Japan, Siam, China, India, Tibet en Egypte als in Europese landen, om overtuigd te raken van de werkelijkheid ervan. Het lang volgehouden, vaste besluit om de stof aan zich ondergeschikt te maken, brengt een toestand teweeg, waarin iemand niet alleen ongevoelig is voor indrukken van buitenaf, maar waarin zelfs de dood zelf, zoals we al zagen, kan worden nagebootst. De extaticus versterkt zijn wilskracht zo enorm dat hij de in het astrale licht gelegen krachten als in een draaikolk tot zich trekt om zijn eigen natuurlijke voorraad aan te vullen.

De verschijnselen bij hypnose kunnen door geen andere hypothese worden verklaard dan dat een stroom van kracht van de hypnotiseur op de proefpersoon wordt overgebracht. Wanneer iemand deze kracht door een wilsuiting van zich kan doen uitgaan, wat belet hem dan haar tot zich aan te trekken door de stroom om te keren? Tenzij men daartegen inbrengt dat de kracht in zijn lichaam wordt voortgebracht, en niet vanuit een voorraad buiten hem kan worden aangetrokken. Maar zelfs indien men dat veron-

derstelt, waarom kan hij, indien hij een zo overvloedige voorraad kan voortbrengen dat hij iemand anders of zelfs een levenloos voorwerp door zijn wil daarmee kan verzadigen, dan niet méér voortbrengen dan hij voor zelfverzadiging nodig heeft?

Prof. J.R. Buchanan wijst in zijn boek *Antropologie* op de neiging van natuurlijke gebaren om de aanwijzingen te volgen van de organen in het hoofd; de houding van strijdlustigheid is naar beneden en naar achteren, die van hoop en spiritualiteit naar boven en naar voren, die van standvastigheid naar boven en naar achteren, enz. De adepten van de hermetische wetenschap zijn zo goed met dit beginsel bekend dat ze de levitatie van hun eigen lichaam, wanneer dit gebeurt zonder dat ze erop verdacht zijn, verklaren door te zeggen dat de gedachten van hen zo vast gericht zijn op een punt boven hen dat het lichaam, wanneer het geheel van de astrale invloed is doortrokken, de mentale aspiratie volgt, en even gemakkelijk in de lucht opstijgt als een onder water gehouden kurk naar de oppervlakte stijgt wanneer haar drijfvermogen zich vrij kan doen gelden. Volgens datzelfde beginsel wordt de duizeligheid verklaard die sommige mensen voelen wanneer ze aan de rand van een afgrond staan. Jonge kinderen, die (501)
weinig of geen actieve verbeeldingskracht bezitten terwijl de ervaring niet genoeg tijd heeft gehad om angst bij hen te doen ontstaan, zijn zelden of nooit duizelig. Maar een volwassene met een bepaald verstandelijk temperament laat zich, wanneer hij de afgrond ziet en in zijn verbeelding de gevolgen van een val schildert, door de aantrekkingskracht van de aarde aantrekken, en *wanneer de betovering niet wordt verbroken*, zal zijn lichaam zijn gedachten naar de voet van de afgrond volgen.

Dat deze duizeligheid zuiver een kwestie van temperament is, wordt bewezen door het feit dat sommige mensen dat gevoel nooit ervaren, en een onderzoek zal waarschijnlijk aan het licht brengen dat die mensen weinig verbeeldingskracht bezitten. We hebben een geval op het oog – een heer die in 1858 zo koelbloedig was dat hij de aanwezigen met afschuw vervulde door met de armen over de borst gevouwen en zijn voeten half over de rand te staan bovenop de *Arc de Triomphe* in Parijs. Na die tijd werd hij bijziend, en raakte hij in paniek toen hij probeerde een uit planken bestaand voetpad over de binnenplaats van een hotel over te steken; het pad was ruim 75 centimeter breed, en er was geen gevaar. Hij keek naar de stenen onder hem, gaf zijn verbeelding vrij spel, en zou zijn gevallen als hij niet snel was gaan zitten.

Het is een wetenschappelijk dogma dat eeuwigdurende beweging onmogelijk is; een ander dogma is dat de bewering dat de hermetici het levenselixer hebben ontdekt, en dat sommigen van hen door dit te ge-

bruiken hun leven ver boven de gewone duur hebben verlengd, een bijgelovige dwaasheid is. En de bewering dat de lagere metalen werden omgezet in goud, en dat het universele oplosmiddel werd ontdekt, geeft slechts aanleiding tot minachting en spot in een eeuw die het bouwsel van de filosofie heeft bekroond met een sluitsteen van protoplasma. Het eerste wordt een *fysieke onmogelijkheid* genoemd, evenzeer als, volgens de astronoom Babinet, 'het opheffen van een voorwerp zonder dat het wordt aangeraakt'[1]; het tweede een fysiologische gril, voortgebracht door een verwarde geest; het derde een scheikundige ongerijmdheid.

Balfour Stewart zegt dat een wetenschapper – hoewel hij niet kan beweren 'goed bekend te zijn met alle natuurkrachten, en niet kan bewijzen dat eeuwigdurende beweging onmogelijk is, want in feite weet hij heel weinig van die krachten – wel denkt *dat hij tot in de geest en het plan van de natuur is doorgedrongen*, en daarom ontkent hij direct de mogelijkheid van zo'n werking'.[2] Zo hij al het plan van de natuur heeft ontdekt, dan geldt dit zeker niet voor *de geest*, want hij ontkent het bestaan daarvan in één betekenis; en doordat hij het bestaan van de geest ontkent, maakt hij dat volmaakte begrip van de universele wet onmogelijk dat de moderne filosofie zou verlossen van haar duizend kwellende dilemma's en misvattingen. Indien prof. B. Stewarts ontkenning niet op een betere analogie is
(502) gebaseerd dan die van zijn Franse tijdgenoot Babinet, dreigt voor hem het gevaar van een soortgelijke vernederende ramp. Het heelal zelf illustreert het bestaan van eeuwigdurende beweging; en de atoomtheorie, die zo'n balsem bleek te zijn voor het uitgeputte verstand van onze onderzoekers van de kosmos, is daarop gebaseerd. De telescoop die de ruimte doorzoekt, en de microscoop die doordringt in de mysteries van de kleine wereld in een waterdruppel, onthullen de werking van dezelfde wet; en omdat alles beneden overeenkomt met alles boven, wie zou dan durven zeggen dat men – als het behoud van energie beter wordt begrepen, en de twee extra krachten van de kabbalisten aan de lijst van de orthodoxe wetenschap worden toegevoegd – niet zou kunnen ontdekken hoe men een machine kan bouwen die zonder wrijving zal lopen, en zelf haar energie aanvult naar verhouding van haar verbruik? 'Vijftig jaar geleden', zegt de eerbiedwaardige De Lara, 'noemde een Hamburgse krant, die uit een Engelse krant een verslag citeerde van de opening van de Manchester and Liverpool Railway, deze een grof bedrog, en voegde als climax eraan toe: 'de goedgelovigheid van de Engelsen gaat zelfs zó ver''; de moraal is duidelijk. De recente ontdekking van een verbinding, *metalline* genoemd, door een

[1] *Revue des deux mondes*, 1858, blz. 414.
[2] *The Conservation of Energy*, blz. 139-40.

Amerikaans scheikundige, maakt het waarschijnlijk dat wrijving grotendeels kan worden opgeheven. Eén ding is zeker: wanneer iemand de eeuwigdurende beweging zal hebben ontdekt, zal hij in staat zijn door analogie alle natuurgeheimen te begrijpen; vooruitgang is recht evenredig aan de weerstand.

Hetzelfde kunnen we zeggen van het levenselixer, dat fysiek leven betreft, omdat de ziel natuurlijk alleen op grond van haar goddelijke onsterfelijke vereniging met de geest niet aan de dood onderhevig is. Maar *voortdurend* of *eeuwigdurend* betekent niet eindeloos. De kabbalisten hebben nooit beweerd dat een eindeloos fysiek leven of oneindige beweging mogelijk is. Het hermetische axioma luidt dat alleen de eerste oorzaak en haar rechtstreekse emanaties, onze geesten (vonken van de eeuwige centrale zon, die aan het einde van de tijd weer in hem zullen worden opgenomen), onvergankelijk en eeuwig zijn. Ze bezaten kennis van occulte natuurkrachten die door de materialisten nog niet zijn ontdekt, en beweerden dat zowel fysiek leven als mechanische beweging voor onbepaalde tijd kunnen worden verlengd. Aan de mysterieuze oorsprong van de steen der wijzen wordt meer dan één betekenis gehecht. Prof. Wilder zegt:

> De studie van de alchemie werd zelfs nog algemener beoefend dan de verschillende schrijvers over dat onderwerp schijnen te hebben geweten, en ze was altijd een hulpmiddel bij, zo niet identiek aan, de occulte wetenschappen van de magie, necromantie en astrologie, waarschijnlijk als gevolg van hetzelfde feit dat ze oorspronkelijk slechts vormen waren van een spiritualisme dat in alle tijden van de geschiedenis van de mensheid algemeen voorkwam.[1]

Het meest verbazen we ons erover dat juist dezelfde mensen die het menselijk lichaam eenvoudig als een 'spijsverteringsmachine' beschouwen, zich verzetten tegen het denkbeeld dat het zonder wrijving zou kunnen werken indien een equivalent van metalline tussen de moleculen ervan kon worden gebracht. Het menselijk lichaam is volgens *Genesis* uit aarde of stof gemaakt; deze allegorie verspert de weg voor de beweringen van (503) hedendaagse analisten dat zij als eersten de aard van de anorganische bestanddelen van het menselijk lichaam hebben ontdekt. Indien de schrijver van *Genesis* dit wist, en Aristoteles een identiek levensbeginsel voor planten, dieren en mensen onderwees, dan schijnt het dat onze verwantschap met moeder aarde al langgeleden was vastgesteld.

Élie de Beaumont[2] heeft onlangs de oude leer van Hermes bevestigd, dat er een circulatie door de aarde bestaat vergelijkbaar met de menselijke

[1] *New Platonism and Alchemy*, blz. 23vn.

[2] *Recherches sur quelques-unes des révolutions de la surface du globe*, 1830.

bloedsomloop. Omdat het een leer is die zo oud is als de tijd, dat de natuur voortdurend haar verbruikte energie aanvult door uit de bron van energie te putten, waarom zou dan het kind van de ouder verschillen? Waarom zou de mens niet, door de bron en de aard van deze herstel brengende energie te ontdekken, aan de aarde zelf het sap of de kwintessens kunnen onttrekken waarmee hij zijn eigen krachten weer kan aanvullen? *Misschien* is dit het grote geheim van de alchemisten geweest. Laat de circulatie van de aardse vloeistoffen ophouden en we hebben stilstand, verrotting, dood; laat de circulatie van de vloeistoffen in de mens ophouden, en stilstand, absorptie, verkalking door ouderdom, en dood zijn het gevolg. Indien de alchemisten eenvoudig een chemische verbinding hadden ontdekt die in staat was het verstoppen van de kanalen van onze bloedsomloop te voorkomen, zou de rest dan niet gemakkelijk volgen? En indien het water uit bepaalde minerale bronnen zo'n heilzame werking heeft om ziekte te genezen en fysieke kracht te herstellen, waarom is het dan, zouden we willen vragen, onlogisch te zeggen dat we, indien we de eerste stromen uit de distilleerkolf van de natuur in de ingewanden van de aarde konden krijgen, misschien zouden ontdekken dat de bron van jeugd toch geen mythe was? Jennings beweert dat het elixer door enkele adepten uit de geheime scheikundige laboratoria van de natuur werd gehaald, en de scheikundige Robert Boyle noemt een geneeskrachtige wijn of opwekkend middel dat dr. Lefèvre met verbazingwekkend resultaat op een oude vrouw uitprobeerde.

De alchemie is zo oud als de overlevering zelf. William Godwin zegt:

> De eerste authentieke mededeling over dit onderwerp is een edict van Diocletianus, ongeveer 300 n.Chr., waarin wordt bevolen in Egypte ijverig op zoek te gaan naar alle oude boeken die handelden over de kunst om goud en zilver te maken, opdat ze aan de vlammen zouden worden prijsgegeven. Dit edict doet noodzakelijkerwijs veronderstellen dat het uitoefenen van die kunst al vóór die tijd gebeurde; en de geschiedenis van overgeleverde verhalen vermeldt Salomo, Pythagoras en Hermes onder de beroemde personen die zich ermee hebben beziggehouden.[1]

En is dit denkbeeld van de transmutatie – deze alkahest of dit universele oplosmiddel, dat in de reeks van drie alchemistische middelen op het levenselixer volgt – zo dwaas dat het in deze eeuw van scheikundige ontdekkingen geen enkele overweging waard is? Hoe moeten we ons ontdoen van de historische anekdotes van mensen die werkelijk goud maakten en het weggaven, en van hen die getuigen dat ze het hen hebben zien doen?
(504) Libavius, Geberus, Arnoldus, Thomas van Aquino, Bernardus Comes,

[1] *Lives of the Necromancers*, Londen, 1876, blz. 18-19.

Joannes Rungius, Penotus, Quercetanus, Geber, de Arabische vader van de Europese alchemie, Eugenius Philalethes, Baptista Porta, Rubeus, Dornesius, Vogelius, Eirenaeus Philaletha Cosmopolita, en vele middeleeuwse alchemisten en hermetische filosofen bevestigen dit feit. Moeten we hen allen voor dromers en gekken houden, deze overigens grote geleerden? Francesco Pico geeft in zijn boek *De Auro* (Over goud) 18 gevallen waarin in zijn aanwezigheid op kunstmatige manier goud werd gemaakt; en Thomas Vaughan[1], die naar een goudsmid ging om hem voor een waarde van 1200 mark aan goud te verkopen, rende hard weg en liet het geld achter, toen de man achterdochtig opmerkte dat het goud te zuiver was om ooit uit een mijn te zijn gekomen. In een eerder hoofdstuk hebben we het getuigenis van een aantal schrijvers op dit punt geciteerd.

Marco Polo deelt ons mee dat er in sommige bergen van Tibet, die hij *Chingintala's* noemt, aderen voorkomen van de substantie waarvan *salamander* wordt gemaakt: 'want in werkelijkheid is salamander niet een beest, zoals men in ons deel van de wereld beweert, maar een substantie die in de aarde wordt gevonden'. Vervolgens voegt hij eraan toe dat een Turk, Zurficar genaamd, hem heeft verteld dat hij drie jaar lang bezig is geweest in dat gebied salamanders te verzamelen voor de Grote Khan.

> Hij zei dat ze die verkregen door in die berg te graven tot ze een bepaalde ader vonden. De substantie van die ader werd eruit gehaald en stuk geslagen, en na deze behandeling verdeelt ze zich als het ware in vezels wol, die ze dan lieten drogen. Als ze droog waren, werden deze vezels fijngestampt en gewassen, zodat alleen de vezels, als draden wol, overbleven. Deze werden dan gesponnen. . . . Wanneer ze pas zijn gemaakt, zijn deze doeken niet erg wit, maar wanneer ze een tijdje in het vuur worden gelegd, komen ze er zo wit als sneeuw uit tevoorschijn.[2]

Zoals verschillende deskundigen getuigen, is dit mineraal het beroemde asbest[3], dat volgens Eerw. A. Williamson in Shantung wordt gevonden. Maar er worden niet alleen onbrandbare draden van gemaakt. Er wordt een olie uit getrokken, die verschillende heel bijzondere eigenschappen heeft, en waarvan het geheim in handen is van bepaalde lama's en hindoeadepten. Wanneer het lichaam daarmee wordt ingewreven, laat ze geen uitwendige vlek of teken achter, maar niettemin kan dat lichaamsdeel, na op die manier te zijn ingewreven, met zeep en warm of koud water worden gewassen zonder dat de goede werking van de zalf in het minst verloren gaat. Hij die ermee is ingewreven kan zonder angst in het heetste vuur gaan

[1] Eugenius Philalethes.
[2] H. Yule, *The Book of Ser Marco Polo*, deel 1, 1875, blz. 215.
[3] Zie Sage, *Dictionnaire général des tissus*, deel 2, blz. 1-12.

staan; wanneer hij niet stikt, zal hij ongedeerd blijven. Een andere eigenschap van de olie is dat ze, wanneer ze met een andere substantie – die we
(505) niet mogen noemen – wordt vermengd, en men haar gedurende bepaalde door de plaatselijke astrologen aangegeven nachten aan het maanlicht blootgesteld laat staan, vreemde wezens zal voortbrengen. In zekere zin kunnen we ze infusiediertjes noemen, maar dan beginnen deze te groeien en zich te ontwikkelen. Over Kashmir merkt Marco Polo op dat men daar verbazend veel kennis bezit van de *duivelse streken* van tovenarij, zozeer dat men *zijn afgodsbeelden kan laten spreken*.[1]

Tot op de huidige dag kunnen de grootste magiër-mystici van deze gebieden in Kashmir worden gevonden. Aan de verschillende religieuze sekten van dit land werden altijd bovennatuurlijke vermogens toegeschreven, en ze vormden een toevlucht voor adepten en wijzen. Zoals kolonel Yule opmerkt 'vertelt Vambéry ons dat de derwisjen uit Kashmir zelfs in onze tijd onder hun moslim-broeders uitblinken door *slimheid*, geheime kunsten, bekwaamheid in het uitdrijven van geesten, en magie'.[2]

Maar niet alle hedendaagse scheikundigen zijn even dogmatisch in het ontkennen van de mogelijkheid van zo'n omzetting. Dr. Peisse, Desprez, en zelfs de alles ontkennende Louis Figuier uit Parijs, schijnen het denkbeeld helemaal niet te verwerpen. Dr. Wilder zegt:

> De mogelijkheid om de elementen tot hun oervorm terug te brengen, waarin ze zich zouden hebben bevonden in de vuurmassa waaruit de aardkorst zou zijn gevormd, wordt door natuurkundigen niet als zo'n dwaas denkbeeld beschouwd als wel eens is gezegd. Er bestaat een verwantschap tussen metalen, die vaak zo nauw is dat ze op oorspronkelijke gelijkheid wijst. Individuen die alchemisten worden genoemd, hebben daarom misschien hun krachten aan onderzoek naar deze dingen gewijd, zoals Lavoisier, Davy, Faraday, en anderen in onze tijd de geheimen van de scheikunde hebben verklaard.[3]

Een geleerde theosoof, een in dit land praktiserend arts, die gedurende meer dan 30 jaar de occulte wetenschappen en alchemie heeft bestudeerd, is erin geslaagd de elementen tot hun oervorm terug te brengen, en heeft gemaakt wat men 'voor-adamitische aarde' noemt. Deze verschijnt in de vorm van een aardachtige neerslag uit zuiver water, dat, wanneer het in beweging wordt gebracht, de schitterendste en levendigste kleuren vertoont.

'Het geheim', zeggen de alchemisten, alsof ze plezier hebben in de

---

[1] *The Book of Ser Marco Polo*, deel 1, blz. 230.

[2] A. Vambéry, *Travels in Central Asia*, blz. 9.

[3] 'Alchemy, or the Hermetic Philosophy' in *New Platonism and Alchemy*, blz. 24-5.

onwetendheid van de niet-ingewijden, 'is een mengsel van zout, zwavel en kwik, drie keer samengevoegd in azoth, door drie keer te sublimeren en drie keer te laten neerslaan'.

'Wat belachelijk dwaas!' zal een hedendaagse geleerde scheikundige uitroepen. Wel, de leerlingen van de grote Hermes begrijpen het bovenstaande even goed als een afgestudeerde van Harvard University de bedoeling van zijn scheikundeprofessor begrijpt, wanneer deze zegt:

> Met één hydroxyl-groep kunnen we alleen mono-atomaire samenstellingen maken; neem twee hydroxyl-groepen en we kunnen rond hetzelfde geraamte een aantal bi-atomaire verbindingen vormen. . . . Maak aan de kern drie hydroxyl-groepen vast, en het gevolg zal zijn tri- (506)
> atomaire verbindingen, waartoe een zeer bekende stof behoort, namelijk glycerine:

De alchemisten zeggen:

> Houd vast aan de vier letters van het tetragram, gerangschikt op de volgende manier: De letters van de onuitsprekelijke naam zijn daar, hoewel u ze misschien eerst niet kunt onderscheiden. Het niet meedeelbare axioma ligt hierin kabbalistisch besloten, en dit is wat de meesters het magische arcanum noemen.

Het arcanum – de vierde emanatie van het ākāśa, het LEVENSbeginsel, dat in zijn derde omzetting wordt voorgesteld door de vurige zon, het oog van de wereld of van Osiris, zoals de Egyptenaren het noemden. Een oog dat haar jongste dochter, vrouw en zuster – Isis, onze moeder aarde – liefdevol gadeslaat. Zie wat Hermes, de in drie opzichten grote meester, over haar zegt: 'Haar vader is de zon, haar moeder is de maan'.[1] Ze trekt aan en liefkoost, en stoot haar dan door een voortstuwende kracht af. Het is de taak van de onderzoeker van de hermetische wijsheid haar bewegingen na te gaan, haar fijne stromingen op te vangen, en ze te leiden en te richten met behulp van het *athanor*, de archimedische hefboom van de alchemist. Wat is dit mysterieuze athanor? Kan de natuurkundige het ons zeggen – hij die het dagelijks ziet en onderzoekt? Ja, hij ziet het, maar begrijpt hij de in geheim cijferschrift door de goddelijke vinger geschreven tekens op elke zeeschelp in de diepe oceaan, op elk blad dat trilt in de bries, in de schit-

[1] Smaragden Tafel.

terende ster, waarvan de spectraallijnen in zijn visie slechts zoveel meer of minder heldere lijnen behorende bij waterstof zijn?

'God *gaat meetkundig te werk*', zegt Plato.[1] 'De natuurwetten zijn de gedachten
(507) van God', riep Oersted 2000 jaar later uit. 'Zijn gedachten zijn onveranderlijk,' herhaalde de eenzame onderzoeker van de hermetische leer, 'daarom moeten we in de volmaakte harmonie en het volmaakte evenwicht van alle dingen de waarheid zoeken.' En hij ontdekte dat, vanuit de ondeelbare eenheid twee tegengestelde krachten emaneerden, waarvan elk door middel van de andere werkt en evenwicht teweegbrengt, en de drie waren slechts één, de pythagorische eeuwige monade. Het oorspronkelijke punt is een cirkel; de cirkel die zichzelf vanuit de vier hoofdwindstreken rechthoekig maakt, wordt een viertal, het volmaakte vierkant, dat aan elk van zijn vier hoeken een letter draagt van de verbazingwekkende naam, het heilige TETRAGRAM. Het zijn de vier boeddha's die zijn gekomen en zijn heengegaan, de pythagorische *tetraktis* – opgenomen en opgelost in het ene eeuwige NIET-ZIJN.

De overlevering luidt dat een isarim, een ingewijde, op het dode lichaam van Hermes in Hebron het schrijftablet vond, bekend als de Smaragden Tafel. Deze bevat in enkele zinnen de essentie van de hermetische wijsheid. Bij hen die deze slechts met hun fysieke ogen lezen, zullen de voorschriften geen nieuwe of bijzondere denkbeelden oproepen, want ze begint alleen met te zeggen dat ze niet spreekt over verzonnen dingen, maar over wat waar en heel zeker is.

---

[1] Zie Plutarchus, *Ethica*, Tafelgesprekken, 8:2:1. 'Diogenianas begon, en zei: 'Laten we Plato tot de bespreking toelaten en hem vragen waarom hij zegt – aannemend dat het een uitspraak van hem is – dat *God altijd meetkundig te werk gaat*.' Ik zei: 'Deze uitspraak stond niet openlijk in een van zijn boeken, maar er zijn goede argumenten voor aan te voeren dat ze van hem afkomstig is, en ze lijkt veel op zijn manier van uitdrukken.' Daarop voegde Tyndares eraan toe: 'Hij prijst de meetkunde als een wetenschap die de aandacht van de mensen afwendt van de waarneembare dingen, en ervoor zorgt dat ze zich toeleggen op de begrijpelijke en eeuwige natuur – de contemplatie daarvan is het doel van de filosofie, als een inzicht in de mysteriën van inwijding in heilige ceremoniën'.'

Wat beneden is is gelijk aan dat wat boven is en wat boven is is gelijk aan dat wat beneden is, om de wonderen van één ding te volbrengen.

Zoals alle dingen door bemiddeling van één wezen werden voortgebracht, zo werden alle dingen *door aanpassing* vanuit dit ene voortgebracht.

Zijn vader is de zon; zijn moeder is de maan.

Het is de oorzaak van alle volmaking overal op aarde.

Zijn macht is volmaakt, *indien het in aarde wordt veranderd*.

Scheid de aarde van het vuur, het fijne van het grove, en ga daarbij voorzichtig en met onderscheidingsvermogen te werk.

Stijg met de grootste scherpzinnigheid op van de aarde naar de hemel, en daal dan weer af naar de aarde, en verenig de kracht van lagere en hogere dingen; op die manier zult u het licht van de hele wereld bezitten, en alle duisternis zal van u wijken.

Dit ding heeft meer standvastigheid dan de standvastigheid zelf, omdat het *elk verfijnd ding zal overwinnen en elk vast ding doordringen*.

Daardoor werd de wereld gevormd.

Dit mysterieuze ding is het universele magische middel, het astrale licht, dat in de wisselwerking van zijn krachten de alkahest, de steen der wijzen en het levenselixer voortbrengt. De hermetische filosofie noemt het (508) azoth, de ziel van de wereld, de hemelse maagd, de grote magnes, enz. De natuurkunde kent het als 'warmte, licht, elektriciteit en magnetisme', maar omdat ze zijn spirituele eigenschappen en de occulte kracht die in de ether besloten ligt negeert, verwerpt ze alles wat ze niet weet. Ze verklaart en beschrijft de kristalachtige vormen van de sneeuwvlokken, en hun variaties van een zeshoekig prisma, waarvan een oneindig aantal fijne naaldjes uitschieten. Ze heeft ze zo nauwkeurig bestudeerd dat ze zelfs met de meest verbazingwekkende wiskundige precisie heeft berekend dat al deze naalden uiteengaan onder een hoek van 60°. Kan ze ons ook de oorzaak noemen van deze 'eindeloze verscheidenheid van de prachtigste vormen'[1], waarvan elk op zich een volmaakte meetkundige figuur is? Die bevroren, op sterren en bloemen lijkende bloesems zijn misschien, ongeacht wat de materialistische wetenschap ervan denkt, een regen van boodschappen die door handen van de geest vanuit de hogere werelden zijn uitgestort om hier beneden met ogen van de geest te worden gelezen.

Het filosofische kruis, de twee lijnen die in verschillende richting lopen, de horizontale en de verticale, de hoogte en de breedte, die de meetkundig te werk gaande godheid op het snijpunt deelt, en dat zowel het

[1] Prof. Ed. L. Youmans, *A Class-Book of Chemistry*, blz. 40.

magische als het wetenschappelijke viertal vormt wanneer het wordt ingeschreven in het volmaakte vierkant, is de basis van de occultist. Binnen de mystieke grenzen ervan ligt de hoofdsleutel die de deur tot elke wetenschap, zowel de fysieke als de spirituele, opent. Het symboliseert ons menselijke bestaan, want de levenscirkel omschrijft de vier punten van het kruis, die achtereenvolgens geboorte, leven, dood en ONSTERFELIJKHEID voorstellen. Alles in deze wereld is een drietal, volledig gemaakt door het viertal[1], en elk element kan volgens ditzelfde beginsel worden verdeeld. De fysiologie kan de mens tot in het oneindige verdelen, evenals de natuurkunde de vier eerste en belangrijkste elementen in enkele dozijnen andere heeft verdeeld; ze zal er niet in slagen één ervan te veranderen. Geboorte, leven en dood zullen altijd een drietal blijven, en pas aan het einde van de cyclus worden afgerond. Zelfs als de wetenschap de lang begeerde onsterfelijkheid in vernietiging zou kunnen veranderen, zal het nog altijd een viertal blijven, want God 'gaat meetkundig te werk'!

Daarom zal de alchemie misschien eens over haar zout, kwik, zwavel en azoth, haar symbolen en verbazingwekkende letters mogen spreken, en met de schrijver van 'Isomerism, and the synthesis of organic compounds' herhalen dat 'men moet bedenken dat deze groepering geen *product van de verbeelding* is, en dat er een goede reden kan worden gegeven voor de plaats van elke letter'.[2]

Dr. Peisse uit Parijs schreef in 1863 het volgende:

> Een woord over de alchemie. Wat moeten we denken van de hermetische kunst? Is het juist aan te nemen dat we metalen kunnen omzetten in andere, en goud kunnen maken? Wel, zelfverzekerde mensen, grote geesten uit de 19de eeuw, weet dat Figuier, doctor in de medicijnen, scheikundig analist aan de farmaceutische school van Parijs, zich over dat onderwerp niet wil uitlaten. Hij twijfelt, hij aarzelt. Hij kent verschillende alchemisten (want die zijn er) die zich baseren op moderne scheikundige ontdekkingen, vooral op de bijzondere omstandigheid van het door Dumas bewezen bestaan van equivalenten, en beweren dat metalen geen enkelvoudige stoffen zijn, geen werkelijke elementen in de absolute zin van het woord en dat ze daarom door ontleding kunnen worden gemaakt. . . . Dit geeft me de moed een stap verder te gaan, en ronduit te bekennen dat ik maar weinig verwonderd zou zijn als ik iemand goud zag maken. Ik kan daarvoor maar één reden aangeven, maar deze schijnt voldoende te zijn, en die is dat er niet altijd goud heeft bestaan; het is gemaakt door een scheikundige werking binnenin de

(509)

[1] Bij de oude volkeren was de godheid een drie-eenheid, aangevuld door een godin – de *Arba-il,* of viervoudige God (*Sefer Jetzirah*, boek 1).

[2] Josiah P. Cooke, *The New Chemistry*, blz. 311.

> gesmolten stof van onze bol;[1] misschien is dit proces voor een deel nog steeds aan de gang. De zogenaamde enkelvoudige stoffen van onze scheikunde zijn heel waarschijnlijk secundaire producten bij de vorming van de aardmassa. Het is bewezen dat dit bij water het geval is, een van de eerbiedwaardigste elementen van de oude natuurkunde. Tegenwoordig scheppen we water. Waarom zouden we geen goud maken? Desprez, een voortreffelijke onderzoeker, heeft diamant gemaakt. Het is waar, die diamant is slechts een *wetenschappelijke diamant*, een filosofische diamant, die niets waard zou zijn, maar dat doet er niet toe; mijn stelling blijft van kracht. Trouwens, er resten ons niet slechts gissingen. Er leeft iemand die in een in 1853 aan de wetenschappelijke organisaties gericht artikel deze woorden heeft benadrukt – ik heb de manier om kunstmatig goud te maken ontdekt, ik heb goud gemaakt. Deze adept is Théodore Tiffereau voormalig scheikundig assistent aan de *École Professionelle et Supérieure* in Nantes.[2]

Kardinaal de Rohan, het bekende slachtoffer van de samenzwering van het diamanten halssnoer, heeft getuigd dat hij graaf Cagliostro zowel goud als diamanten heeft zien maken. We nemen aan dat zij die het eens zijn met prof. T. Sterry Hunt, FRS, zich niet kunnen neerleggen bij de theorie van dr. Peisse, want ze zijn van mening dat al onze metaalhoudende afzettingen het gevolg zijn van de werking van organisch leven. Daarom zullen we hen hun geschil onderling laten uitvechten totdat ze tot overeenstemming komen over hun geschilpunten, zodat ze ons zekerheid kunnen geven over de aard van goud, en ons meedelen of het het product is van inwendige vulkanische alchemie, of van scheiding en filtratie aan de aardoppervlakte, en intussen zullen we geloof hechten aan de oude filosofen.

Prof. Balfour Stewart, die niemand onder de kortzichtige denkers zou (510)
willen rangschikken, en die de tekortkomingen van de moderne wetenschap veel vaker en veel eerlijker erkent dan één van zijn collega's, toont zich op dit punt echter even bevooroordeeld als andere wetenschappers. Eeuwigdurend licht is volgens hem slechts een andere naam voor eeuwigdurende beweging, en laatstgenoemde is onmogelijk omdat we geen middel hebben om het verbruik van de brandbare stoffen in evenwicht te brengen, en daarom is een hermetisch licht een onmogelijkheid.[3] Hij wijst op het feit dat een 'eeuwigdurend licht zou ontstaan door *magische* krachten', merkt verder op dat zo'n licht 'zeker niet van deze aarde is, waar licht en alle andere vormen van hogere energie in essentie vergankelijk zijn', en

[1] Prof. Sterry Hunts theorie van de metaalhoudende afzettingen weerspreekt dit; maar is ze juist?

[2] Peisse, *La médecine et les médecins*, deel 1, blz. 57ev.

[3] *The Conservation of Energy*, blz. 149.

redeneert alsof de hermetische filosofen altijd hadden beweerd dat de vlam, waarover ze spreken, een gewone aardse vlam was, voortkomend uit de verbranding van lichtgevende stof. Op dit punt zijn de filosofen voortdurend verkeerd begrepen en verkeerd voorgesteld.

Veel grote denkers – ongelovig vanaf het begin – zijn, na de 'geheime leer' te hebben bestudeerd, van mening veranderd, en hebben ontdekt hoe ze zich hadden vergist. En hoe tegenstrijdig schijnt het wanneer we zien dat Balfour Stewart het ene moment enkele filosofische beginselen van Bacon citeert – die hij de vader van de experimentele wetenschap noemt – en zegt 'uit deze opmerkingen moeten we ongetwijfeld een les trekken . . . en zeer voorzichtig zijn, *vóór we enige tak van kennis* of een gedachtegang als geheel waardeloos *verwerpen*', en dan het volgende moment de beweringen van de alchemisten als *geheel onmogelijk* verwerpt! Hij wijst erop dat Aristoteles 'het denkbeeld koesterde dat licht geen lichaam is, noch de emanatie van een lichaam, dat licht daarom een energie of werking is';[1] en ook al waren de Ouden de eersten die via Democritus aan John Dalton de atoomleer toonden, en via Pythagoras en zelfs via de oudste Chaldeeuwse orakels de leer dat ether een universeel middel is, toch zegt Stewart dat hun denkbeelden 'niet vruchtbaar waren'. Hij erkent dat ze 'over grote gaven en verstandelijke vermogens beschikten', maar voegt eraan toe dat 'ze tekortschoten in hun natuurkundige opvattingen, en dat hun denkbeelden als gevolg daarvan niet vruchtbaar waren'.[2]

Dit hele boek vormt een protest tegen zo'n oppervlakkige manier om de Ouden te beoordelen. Om volkomen bevoegd te zijn hun denkbeelden te bekritiseren, en zich ervan te overtuigen of hun ideeën wel duidelijk en 'in overeenstemming met de feiten' waren, moet men die denkbeelden tot op de bodem hebben onderzocht. Het is nutteloos te herhalen wat we zo vaak hebben gezegd, en wat iedere wetenschapper zou moeten weten, namelijk dat de kwintessens van hun kennis in handen van de priesters was, die deze nooit op schrift stelden, en in die van de 'ingewijden' die,
(511) evenals Plato, haar *niet durfden* op te schrijven. Daarom konden de weinige bespiegelingen over het stoffelijke en het spirituele heelal die ze wel op schrift hadden gesteld, het nageslacht niet in staat stellen hen goed te beoordelen, zelfs als de oude christelijke Vandalen, de latere kruisvaarders en de fanatici van de middeleeuwen niet driekwart hadden verwoest van wat er van de bibliotheek van Alexandrië en haar latere scholen overbleef. Prof. Draper wijst erop dat alleen al kardinaal Jiménez 'op de pleinen van Granada 80.000 Arabische manuscripten, waaronder veel vertalingen van

[1] *The Conservation of Energy*, blz. 135.
[2] *Op.cit.*, blz. 136.

klassieke schrijvers, aan de vlammen prijsgaf'.[1] In de bibliotheken van het Vaticaan vond men in de zeldzaamste en kostbaarste verhandelingen van de Ouden hele passages weggeschrapt en uitgewist, alleen om er dwaze psalmgezangen op te schrijven!

Wie van hen die zich afwenden van de 'geheime leer', omdat ze 'onfilosofisch' en daarom het wetenschappelijk denken onwaardig zou zijn, heeft dus het recht te zeggen dat hij de Ouden heeft bestudeerd, dat hij bekend is met alles wat zij wisten, en dat hij omdat hij nu veel meer weet, ook weet dat zij weinig of geen kennis hadden. Deze 'geheime leer' bevat de alfa en de omega van de universele wetenschap; daarin ligt de hoek- en de sluitsteen van alle oude en hedendaagse kennis, en alleen in deze 'onfilosofische' leer ligt het *absolute* in de filosofie van de duistere vraagstukken over leven en dood begraven.

'De grote krachten van de natuur zijn ons alleen door hun gevolgen bekend', zei Paley. Wanneer we van die zin een parafrase geven, dan kunnen we zeggen dat de grote prestaties uit de oudheid alleen door hun gevolgen aan het nageslacht bekend zijn. Indien iemand een boek over alchemie opslaat, en daarin de beschouwingen over goud en licht van de broeders van het rozenkruis ziet, dan zal hij zich zeker zeer verbazen, eenvoudig omdat hij ze helemaal niet zal begrijpen. Daar kan hij lezen:

> Het hermetische goud is het uitvloeisel van de zonnestraal, of van licht dat op onzichtbare, magische wijze in het lichaam van de wereld wordt verspreid. Licht is vervluchtigd goud, dat door de onzichtbare aantrekking van sterren uit stoffelijke diepten tevoorschijn wordt gebracht. Goud is dus de neerslag van licht, dat uit zichzelf voortbrengt. Licht in de hemelwereld is verfijnd, dampvormig, magisch veredeld goud, of '*geest van de vlam*'. Het goud trekt lagere wezens in de metalen aan, maakt ze krachtiger, vermenigvuldigt ze, en zet ze om in zichzelf.[2]

Feiten zijn echter feiten; en wat Billot over het spiritisme zegt, zouden wij over het occultisme in het algemeen en de alchemie in het bijzonder willen opmerken; het is geen kwestie van meningen maar van *feiten*; wetenschappers noemen een ondoofbare lamp een *onmogelijkheid*, maar niettemin hebben mensen zowel in onze tijd als in de dagen van onwetendheid en bijgeloof ze helder brandend aangetroffen, nadat ze eeuwenlang in oude gewelven waren opgesloten; en er bestaan andere mensen die het geheim bezitten zulke vuren verschillende eeuwen brandend te houden. (512)
Wetenschappers zeggen dat het oude en moderne spiritisme, magie en

[1] *The History of the Conflict between Religion and Science*, hfst. 4, blz. 104.

[2] Fragmenten van Robert Fludd in H. Jennings, *The Rosicrucians*, Londen, 1870, blz. 335-6.

mesmerisme kwakzalverij of bedrog zijn, maar er leven op onze aardbol 800 miljoen mensen, die volkomen gezond van geest zijn en in dit alles geloven. Wie moeten we nu geloven?

Lucianus zegt:

> Democritus geloofde niet in [wonderen] . . . hij legde zich erop toe zelf te ontdekken hoe de theürgen ze konden teweegbrengen; in één woord, zijn filosofie bracht hem tot de conclusie dat de magie geheel beperkt was tot het toepassen en *navolgen* van de wetten en de werken van de natuur.[1]

De mening van de 'lachende filosoof' is voor ons van het grootste belang, omdat de door Xerxes in Abdera achtergelaten magiërs zijn leermeesters waren, en hij bovendien heel lang bij de Egyptische priesters magie had bestudeerd.[2] Bijna 90 van zijn 109 levensjaren had deze grote filosoof experimenten verricht, en die opgetekend in een boek dat volgens Petronius[3] *over de natuur handelde* – feiten die hij zelf had geverifieerd. En we zien dat hij niet alleen niet gelooft in *wonderen*, en het bestaan daarvan absoluut ontkent, maar beweert dat alle wonderen die door ooggetuigen werden bevestigd, hadden plaatsgevonden en konden plaatsvinden, want alle, zelfs de *meest ongelooflijke*, werden in overeenstemming met de '*verborgen natuurwetten*' teweeggebracht.[4]

'Er zal nooit een dag komen dat een van de stellingen van Euclides zal worden ontkend', zegt prof. Draper[5], waarbij hij de school van Aristoteles prijst ten koste van de pythagoreeërs en platonisten. Moeten we in zo'n geval geen geloof hechten aan een aantal goed ingelichte autoriteiten (onder wie Lemprière) die beweren dat de 15 boeken over de *Elementen* niet geheel aan Euclides moeten worden toegeschreven, en dat veel waardevolle waarheden en bewijzen die daarin staan vermeld, hun bestaan danken aan Pythagoras, Thales en Eudoxus? Dat Euclides, ondanks zijn genialiteit, *de eerste* was die ze rangschikte, en er slechts theorieën van zichzelf doorheen vlocht om het geheel tot een volledig en samenhangend meetkundig stelsel te maken? En wanneer deze autoriteiten gelijk hebben, dan is het aan Pythagoras, die centrale zon van de metafysische wetenschap, en zijn school dat de mensen uit onze tijd rechtstreeks het bestaan te danken hebben van mensen zoals Eratosthenes, de wereldberoemde meetkundige en kosmograaf, Archimedes, en zelfs

---

[1] *Philopseudēs*.

[2] Diogenes Laërtius, *Leven en leer van beroemde filosofen*, 'Democritus'.

[3] *Satyricon*, 88; vgl. M. Vitruvius Pollio, *Handboek bouwkunde*, boek 9, hfst. 3.

[4] Vgl. Plinius, *Naturalis historia*, 30:2.

[5] *History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 33.

Ptolemaeus, ondanks zijn hardnekkig volgehouden misvattingen. Zonder de exacte wetenschap van zulke mensen, en zonder de brokstukken van hun werken die ze ons nalieten om er de beschouwingen van Galileï op te baseren, zouden de grote priesters van de 19de eeuw zich misschien nog in de slavernij van de kerk bevinden, en zich in 1876 bezighouden met (513) filosoferen over de kosmogonie van Augustinus en Bede, de omwenteling van het hemelgewelf om de aarde, en de majestueuze platheid van laatstgenoemde.

De 19de eeuw schijnt bepaald gedoemd te zijn tot het doen van vernederende erkenningen. Feltre (een stad in Italië) richt in het openbaar een standbeeld op 'voor *Panfilo Castaldi*, *de beroemde uitvinder van beweegbare drukletters*', en voegt in het opschrift de edelmoedige bekentenis eraan toe dat Italië hem '*dit te lang uitgestelde eerbewijs*' aanbiedt. Maar nauwelijks is het standbeeld geplaatst of de bewoners van Feltre worden door kolonel Yule aangeraden 'het openlijk in *ongebluste kalk* te verbranden'. Hij bewijst dat naast Marco Polo veel andere reizigers beweegbare houten drukletters vanuit China mee naar huis hadden gebracht, en exemplaren van Chinese boeken waarvan de hele tekst met zulke houten blokken was gedrukt.[1] We hebben in verschillende Tibetaanse kloosters waar men drukkerijen heeft, zulke blokken gezien, die als curiositeiten werden bewaard. Het is bekend dat ze heel oud zijn, omdat de drukletters waren vervolmaakt en de oude soorten samen met de oudste geschriften van het boeddhistische lamaïsme niet meer werden gebruikt. Ze moeten daarom in China vóór het christelijke tijdperk hebben bestaan.

Laat iedereen eens nadenken over de wijze woorden van prof. Roscoe in zijn lezing over *spectraalanalyse*.

> Men moet nuttig gebruikmaken van pas ontdekte waarheden. Noch u noch ik kunnen misschien het *hoe* en *wanneer* zien, maar dat elk moment de tijd kan komen waarop de duisterste natuurgeheimen opeens ten bate van de mensheid zullen worden gebruikt, zal door niemand die iets van wetenschap weet ook maar een moment worden betwijfeld. Wie heeft kunnen voorspellen dat de ontdekking dat de poten van een dode kikker omhoogspringen wanneer ze door twee verschillende metalen worden aangeraakt, binnen enkele jaren zou leiden tot de ontdekking van de elektrische telegraaf?

Prof. Roscoe zegt dat hij bij een bezoek aan Kirchhoff en Bunsen, toen ze bezig waren met hun grote ontdekkingen over de aard van de Fraunhoferlijnen, plotseling de gedachte kreeg dat er in de zon ijzer is; hij

[1] *The Book of Ser Marco Polo*, deel 1, blz. 133-5.

levert daarmee, evenals een miljoen voorgangers hebben gedaan, nog eens het bewijs dat grote ontdekkingen gewoonlijk *plotseling* en niet door redenering worden gedaan. Er staan ons nog veel meer van die plotselinge ingevingen te wachten. Misschien ontdekt men wel dat een van de laatste schitterende ontdekkingen van de moderne wetenschap – het fraaie groene spectrum van zilver – niets nieuws is, maar aan de natuur- en scheikundigen van de oudheid bekend was, ondanks hun gebrek aan 'optische instrumenten en de minderwaardigheid ervan'. Zilver en groen werden al in de tijd van Hermes met elkaar in verband gebracht. Luna, of Astartē (het hermetische zilver), is een van de belangrijkste twee symbolen van de rozen-
(514) kruisers. Het is een hermetisch axioma dat 'de oorzaak van de pracht en de verscheidenheid van de kleuren diep in de verwantschappen van de natuur verborgen ligt, en dat er een bijzonder en mysterieus verband bestaat tussen kleur en geluid'. De kabbalisten brengen hun 'tussenliggende natuur' rechtstreeks in verband met de maan; en de groene straal neemt een centrale positie in tussen de andere, omdat hij in het midden van het spectrum staat. De Egyptische priesters zongen de *zeven* klinkers als een tot Serapis gerichte hymne, en bij het geluid van de *zevende* klinker, evenals bij de 'zevende straal' van de opkomende zon, antwoordde het standbeeld van Memnon. Recente ontdekkingen hebben de wonderbaarlijke eigenschappen aangetoond van het blauwviolette licht – de *zevende* straal van het prismatische spectrum, chemisch de krachtigste van alle, die overeenstemt met de hoogste noot van de toonladder. De theorie van de rozenkruisers dat het hele universum een muziekinstrument is, is de pythagorische leer van de muziek van de sferen. Alle geluiden en kleuren zijn spirituele getallen; zoals de zeven prismatische stralen uit één plaats in de hemel komen, evenzo zijn de zeven krachten van de natuur – elk daarvan een getal – de zeven stralen van de eenheid, de centrale, spirituele ZON.

'Gelukkig is hij die de spirituele getallen begrijpt, en hun machtige invloed beseft!' roept Plato uit. En we kunnen eraan toevoegen, gelukkig is hij die, wanneer hij zich begeeft in de doolhof van de wisselwerking van krachten, niet nalaat hun spoor te volgen tot in deze onzichtbare zon!

Toekomstige onderzoekers zullen de eer oogsten om aan te tonen dat muzieknoten een schitterende uitwerking hebben op de plantengroei. En met het uitspreken van deze onwetenschappelijke misvatting zullen we het hoofdstuk besluiten, en voortgaan bij de geduldige lezer bepaalde dingen in de gedachten te roepen die de Ouden wisten, en die de mensen van onze tijd *denken* te weten.

14

Egyptische wijsheid

> De geschiedenis van onze stad Saïs is gedurende een periode van 8000 jaar in onze heilige geschriften opgetekend.
>
> – Plato, *Timaeus*, 23e

> De Egyptenaren beweren dat er vanaf de regering van Heracles tot die van Amasis 17.000 jaar zijn verlopen.
>
> – Herodotus, *Historïen*, boek 2, §43

> Kan de theoloog om de onsterfelijkheid van de ziel te verklaren geen licht ontlenen aan het zuivere, oorspronkelijke geloof dat uit de Egyptische hiërogliefen schijnt? Zal de historicus te trots zijn om de vroegere oorsprong van alle kunsten en wetenschappen in Egypte op te merken, duizend jaar voor de Pelasgen de eilanden en kapen van de archipel met hun forten en tempels bezaaiden?
>
> – Gliddon, *Ancient Egypt*, blz. 31

Hoe kwam Egypte aan zijn kennis? Wanneer brak de dageraad van die beschaving aan, waarvan de wonderbaarlijke volmaaktheid ons door de stukjes en fragmenten die de archeologen ons verschaffen, wordt aangeduid? Helaas! de lippen van Memnon zwijgen, en verkondigen niet langer orakels; de Sfinx is in haar zwijgzaamheid een groter mysterie geworden dan het aan Oedipus voorgelegde raadsel.

Wat Egypte anderen onderwees, verkreeg het zeker niet door de internationale uitwisseling van denkbeelden en ontdekkingen met zijn Semitische buurlanden, en ook werd het niet door hen aangespoord. 'Hoe meer we over de Egyptenaren te weten komen', merkt de schrijver van een onlangs verschenen artikel op, 'des te verbazingwekkender schijnen ze ons toe!'[1] Van wie konden ze hun wonderbaarlijke vaardigheden hebben geleerd, waarvan het geheim met hen is gestorven? Egypte zond geen vertegenwoordigers over de hele wereld uit om te leren wat anderen wisten, maar de wijzen van naburige volkeren begaven zich daarheen om kennis te verkrijgen. Zich trots terugtrekkend binnen haar betoverde domein, schiep de schone koningin van de woestijn wonderen als door het zwaaien

[1] 'About what the old Egyptians knew', in *Blackwood's Edinburgh Magazine*, aug. 1870.

met een toverstaf. 'Niets', zegt dezelfde schrijver, die we elders hebben geciteerd, 'bewijst dat beschaving en kennis daar opkomen en vooruitgaan, zoals bij andere volkeren het geval is, maar alles schijnt in dezelfde volmaaktheid *tot in de oudste tijden* te kunnen worden teruggevonden. Dat geen volk zoveel wist als zij is een door de geschiedenis bewezen feit.'

Kunnen we als reden daarvoor niet erop wijzen dat tot voor kort over het oude India niets bekend was? Dat deze twee volkeren, India en Egypte, verwant waren? Dat ze de oudste waren in de groep van volkeren, en dat de oosterse Ethiopiërs – de machtige bouwers – als een volwassen gewor-
(516) den volk uit India waren gekomen, hun beschaving met zich meebrachten, en het misschien onbewoonde Egyptische grondgebied koloniseerden? Maar we stellen een meer volledige behandeling van dit onderwerp uit tot ons tweede deel.[1]

Eusèbe Salverte zegt:

> De techniek werd door de Ouden tot een punt van volmaking gebracht dat in onze huidige tijd nooit is bereikt. We zouden willen vragen of hun uitvindingen in onze eeuw zijn overtroffen? Beslist niet; en worden we op de huidige dag, met alle middelen waarover de technici door de vooruitgang van de wetenschap en de nieuwe ontdekkingen beschikken, niet met talrijke moeilijkheden geconfronteerd als we proberen een van die uit één steen bestaande zuilen rechtop te zetten die de Egyptenaren 40 eeuwen geleden in zo grote aantallen voor hun gewijde gebouwen hebben opgericht?[2]

Zover we maar in de geschiedenis kunnen terugzien, teruggaand tot aan de regering van Menes, de vroegste koning over wie we iets weten, vinden we bewijzen dat de Egyptenaren veel beter bekend waren met de hydrostatica en waterbouwkunde dan wijzelf. Het reusachtige werk van het verleggen van de loop van de Nijl – of beter gezegd van zijn drie belangrijkste armen – en het leiden daarvan naar Memphis werd tot stand gebracht tijdens de regering van die vorst die ons even veraf schijnt in de afgrond van de tijd als een ver glinsterende ster aan de hemelkoepel. Wilkinson zegt: 'Menes berekende nauwkeurig de kracht waaraan hij weerstand moest bieden, en bouwde een dijk waarvan de hoge wallen en enorme oevers het water oostwaarts deden keren, en sinds die tijd stroomt de rivier in zijn nieuwe bedding.' Herodotus heeft ons een dichterlijke, maar toch nauwkeurige, beschrijving nagelaten van het meer Moeris, dat zo werd genoemd naar de farao die dit kunstmatige waterbekken liet aanleggen.[3]

---

[1] Hfst. 8.

[2] *The Philosophy of Magic*, deel 1, blz. 245.

[3] Herodotus, *Historiën*, boek 2, §149.

De historicus schreef dat dit meer 720 kilometer in omtrek was, en 100 meter diep. Het werd via kunstmatige kanalen door de Nijl gevoed, en was erop berekend een deel van het jaarlijkse wateroverschot te bewaren om het land vele kilometers in de omtrek te besproeien. Zijn talrijke sluizen, sluisdeuren, dammen en praktische machines waren met de grootste deskundigheid gebouwd. De Romeinen verkregen in een veel later tijdperk hun denkbeelden over waterbouwkundige werken van de Egyptenaren, maar onze jongste vooruitgang in de wetenschap van de waterbouwkunde heeft bewezen dat ze in sommige takken van die wetenschap ernstig tekortschoten. Zo schijnen ze bijvoorbeeld, wanneer ze al bekend waren met wat men in de waterbouwkunde de grote wet noemt, minder bekend te zijn geweest met wat onze hedendaagse ingenieurs kennen als waterdichte verbindingen. Hun onkunde wordt voldoende bewezen door het feit dat ze het water geleidden door grote aquaducten boven de grond in plaats van dit met minder kosten door ijzeren pijpen ondergronds te doen. Maar de Egyptenaren pasten bij hun kanalen en kunstmatige waterwerken kennelijk een veel betere methode toe. Niettemin lachten de hedendaagse ingenieurs die door De Lesseps voor het Suezkanaal in dienst waren genomen, en die (517) van de oude Romeinen alles hadden geleerd wat hun kunst hun kon leren, die op hun beurt hun kennis uit Egypte hadden verkregen, om de suggestie een oplossing voor enkele onvolmaaktheden in hun werk te zoeken door de inhoud van de verschillende Egyptische musea te bestuderen. Toch slaagden de ingenieurs erin de oevers van die 'lange, lelijke sloot', zoals prof. Carpenter het Suezkanaal noemt, sterk genoeg te maken zodat het een bevaarbare waterweg werd in plaats van een modderval voor schepen zoals het eerst was.

De afzetting van slib van de Nijl heeft de afgelopen 30 eeuwen het terrein van de Delta volkomen gewijzigd, zodat het voortdurend aangroeit in de richting van de zee, en het grondgebied van de Khedive vergroot. In de oudheid werd de voornaamste mond van de rivier de Pelusische genoemd, en het door een van de koningen aangelegde kanaal – het kanaal van Necho[1] – leidde van Suez naar deze tak. Na de nederlaag van Antonius en Cleopatra in Actium werd voorgesteld dat een deel van de vloot zich door dit kanaal naar de Rode Zee zou begeven, waaruit de diepte van het water blijkt die deze oude ingenieurs hadden weten te bereiken. Kolonisten in Colorado en Arizona hebben de laatste tijd grote stukken dor land door middel van een irrigatiestelsel in cultuur gebracht, en ontvingen van de kranten veel lof voor hun vindingrijkheid. Maar over een afstand van 800 kilometer boven Caïro strekt zich een strook land uit dat van de woestijn

[1] *Op.cit.*, §158.

is teruggewonnen, en volgens prof. Carpenter 'tot het vruchtbaarste land op aarde' is gemaakt. Hij zegt: 'duizenden jaren hebben deze zijkanalen vers water uit de Nijl aangevoerd om het land van deze lange, smalle strook, en ook dat van de Delta, vruchtbaar te maken'. Hij beschrijft het 'netwerk van kanalen door de Delta, dat uit een vroeg tijdperk van de Egyptische koningen dateert'.

De Franse provincie Artois heeft haar naam gegeven aan de Artesische put, alsof die vorm van techniek in dat district voor het eerst was toegepast, maar wanneer we de Chinese geschriften raadplegen, zien we dat zulke putten eeuwen vóór de christelijke jaartelling algemeen in gebruik waren.

Als we onze aandacht nu richten op de architectuur, dan vinden we voor onze ogen wonderen tentoongespreid die alle beschrijving tarten. Doelend op de tempels van Philae, Abu Simbel, Dendera, Edfu en Karnak, merkt prof. Carpenter op dat 'deze kolossale en prachtige bouwwerken . . . deze reusachtige piramiden en tempels' een 'grootsheid en schoonheid' bezitten die 'na verloop van duizenden jaren nog indrukwekkend zijn'. Hij is verbaasd over 'het bewonderenswaardige vakmanschap, omdat de stenen in de meeste gevallen met verbazingwekkende precisie zijn samengevoegd, zodat men nauwelijks een mes in de voegen kan steken'. Hij constateerde op zijn pelgrimstocht als amateur-archeoloog nog zo'n 'merkwaardige samenloop van omstandigheden' waarvoor zijne heiligheid de paus misschien enige belangstelling zou hebben. Hij spreekt over het op de oude monumenten gebeeldhouwde Egyptische *Dodenboek* en het oude
(518) geloof in de onsterfelijkheid van de ziel. 'Het is heel opmerkelijk', zegt de professor, 'te zien dat niet alleen dit geloof, maar ook de taal waarin het in de oude Egyptische tijd werd weergegeven, aan de christelijke Openbaring voorafgingen. Want in dit *Dodenboek* worden precies dezelfde zinnen gebruikt die we in het Nieuwe Testament aantreffen in verband met de dag van het laatste oordeel'; en hij erkent dat dit hiërogram 'waarschijnlijk 2000 jaar vóór Christus werd gegraveerd'.

Volgens Bunsen[1], die de nauwkeurigste berekeningen zou hebben gemaakt, heeft het metselwerk in de grote piramide van Cheops een omvang van 82.111.000 kubieke voet, en zou ze 6.316.000 ton wegen. Het reusachtige aantal rechthoekig gemaakte stenen bewijst ons het ongeëvenaarde vakmanschap van de Egyptische steenhouwers. Kenrick zegt over de Grote Piramide: 'De voegen zijn nauwelijks waarneembaar, niet breder dan de dikte van zilverpapier, en het cement is zo stevig dat stukken van de dekstenen nog in hun oorspronkelijke positie blijven, ondanks het voorbijgaan

[1] *Egypt's Place in Universal History*, deel 2, blz. 155.

van vele eeuwen en het geweld waarmee ze werden losgerukt.'[1] Wie van onze hedendaagse architecten en scheikundigen zal het onverwoestbare cement van de oudste Egyptische gebouwen opnieuw ontdekken?

'Het vakmanschap van de Ouden in het steenhouwen', zegt Bunsen, 'komt het meest tot uitdrukking in het uithouwen van de reusachtige blokken, waaruit obelisken en kolossale standbeelden werden gebeiteld – obelisken 30 meter hoog, en standbeelden 12 meter hoog, uit één steen gemaakt!' Zo zijn er vele. Ze lieten de blokken voor deze monumenten niet springen, maar pasten de volgende wetenschappelijke methode toe: in plaats van grote ijzeren wiggen te gebruiken, die de steen zouden hebben gespleten, hakten ze over de hele lengte van misschien 30 meter een smalle groef, en staken daar een groot aantal droge houten wiggen in, dicht bij elkaar; daarna goten ze water in de groef, en de wiggen, die opzwollen en gelijktijdig barstten, braken met geweldige kracht de grote steen uit, even netjes als een diamant een glasruit snijdt.

Hedendaagse geografen en geologen hebben aangetoond dat deze monolieten over reusachtige afstand werden aangevoerd, en hebben geen idee hoe ze werden vervoerd. Oude manuscripten zeggen dat dit gebeurde met behulp van draagbare rails. Deze rustten op opgeblazen leren zakken, die onverwoestbaar waren gemaakt door hetzelfde proces dat voor het conserveren van mummies werd gebruikt. Deze ingenieuze luchtkussens zorgden ervoor dat de rails niet in het diepe zand wegzonken. Manetho merkt erover op dat ze zo goed waren geprepareerd dat ze eeuwenlang het ruwste gebruik konden verdragen.

De ouderdom van de honderden piramiden in het dal van de Nijl kan onmogelijk volgens een van de regels van de moderne wetenschap worden vastgesteld, maar Herodotus deelt ons mee dat alle elkaar opvolgende koningen er één oprichtten als gedenkteken voor zijn regeerperiode, en om te dienen als zijn graf. Maar Herodotus vertelde niet alles, hoewel hij (519)
wist dat het *werkelijke* doel van de piramide een heel ander was dan hij eraan toeschreef. Had hij geen religieuze bezwaren gehad, dan had hij eraan kunnen toevoegen dat haar uitwendige vorm het scheppende beginsel van de natuur symboliseerde, en ook de beginselen van de meetkunde, wiskunde, astrologie en astronomie illustreerde. Vanbinnen was ze een majestueuze tempel, in de donkere schuilhoeken waarvan de mysteriën werden opgevoerd, en waarvan de muren vaak getuige waren geweest van de inwijdingen van leden van de koninklijke familie. De porfieren sarcofaag, die prof. Piazzi Smyth, Astronomer Royal of Scotland, tot een graantrog degradeert, was de *doopvont* waaruit de neofiet 'opnieuw

[1] *Ancient Egypt under the Pharaohs*, Londen, 1850, deel 1, blz. 124.

geboren' tevoorschijn kwam, en een *adept* werd.

Herodotus geeft ons echter een juist beeld van de enorme inspanning die werd geleverd om één van die reusachtige granietblokken te vervoeren. Het was 32 voet lang, 21 voet breed en 12 voet hoog. Hij schat het gewicht op meer dan 300 ton, en 2000 man waren drie jaar ermee bezig om het de Nijl af te vervoeren van Syene naar Saïs.[1] Gliddon citeert in zijn *Ancient Egypt* Plinius die een beschrijving geeft van de maatregelen die waren genomen om de in Alexandrië door Ptolemaeus Philadelphus opgerichte obelisk te verplaatsen. Een kanaal werd gegraven van de Nijl naar de plaats waar de obelisk lag. Men liet er twee boten onder drijven; deze waren beladen met stenen, elk van een kubieke voet; het gewicht van de obelisk was door de ingenieurs berekend, en de lading van de boten was daaraan nauwkeurig aangepast, opdat ze voldoende diep in het water zouden liggen om onder de monoliet door te varen wanneer die over het kanaal lag. Daarop werden de stenen geleidelijk weggenomen, de boten kwamen omhoog, tilden de obelisk op, en hij werd over de rivier vervoerd.

In de Egyptische afdeling van het museum van Dresden of Berlijn, we zijn vergeten welk, is een tekening van een arbeider die een onvoltooide piramide bestijgt met een mand met zand op zijn rug. Dit heeft sommige Egyptologen op het idee gebracht dat de blokken van de piramiden ter plaatse scheikundig werden gefabriceerd. Sommige hedendaagse ingenieurs denken dat Portlands cement, een dubbelsilicaat van kalk en aluinaarde, het onvergankelijke cement van de Ouden is. Maar aan de andere kant beweert prof. Carpenter dat de piramiden, met uitzondering van hun granieten bedekking, gemaakt zijn van wat 'de geologen *nummulitische* kalksteen noemen. Deze is nieuwer dan het oude krijt, en is gemaakt van de schelpen van dieren – nummulieten genoemd – gelijk aan kleine geldstukjes ongeveer ter grootte van een shilling.' Hoe deze openstaande vraag ook wordt beantwoord, niemand, van Herodotus en Plinius tot aan de laatste rondtrekkende ingenieur toe die deze majesteitelijke monumenten van reeds lang verdwenen dynastieën heeft aanschouwd, heeft ons kunnen vertellen hoe die enorme massa's werden vervoerd, en op hun plaats werden
(520) gebracht. Bunsen kent Egypte een ouderdom toe van 20.000 jaar. Maar zelfs op dit punt zouden we aan gissingen overgeleverd blijven, indien we afhankelijk waren van hedendaagse deskundigen. Ze kunnen ons niet zeggen waarvoor de piramiden werden gebouwd, noch onder welke dynastie de eerste werd opgericht, noch uit welk materiaal ze zijn gebouwd. Bij hen is alles giswerk.

Prof. Smyth heeft ons verreweg de nauwkeurigste wiskundige beschrij-

[1] Herodotus, *Historiën*, boek 2, §175.

ving van de Grote Piramide gegeven die in de literatuur is te vinden. Maar na de sterrenkundige betekenis van het bouwwerk te hebben aangetoond, blijkt hij de oude Egyptische denkbeelden zo weinig te begrijpen dat hij in feite beweert dat de porfieren sarcofaag in de koningskamer de maateenheid voor de twee meest verlichte landen van de aarde – Engeland en Amerika – is. Volgens een van de boeken van Hermes stonden enkele piramiden aan de kust van de zee, 'waarvan de golven in machteloze woede tegen hun fundamenten aansloegen'. Hieruit volgt dat de geografische kenmerken van het land zijn veranderd, en het kan erop wijzen dat we aan die oude 'graanpakhuizen', 'magisch-astrologische observatoria' en 'koninklijke graven' een oorsprong moeten toekennen die aan het omhoogkomen van de Sahara en andere woestijnen voorafgaat. Dit zou een veel hogere ouderdom betekenen dan de armzalige paar duizend jaar die egyptologen er zo edelmoedig aan toekennen.

Dr. Rebold, een Franse archeoloog van enige naam, geeft zijn lezers een kijkje op de beschaving die 5000 (?) jaar v.Chr. wijdverspreid was, door te zeggen dat er in die tijd niet minder dan '30 of 40 priesterscholen waren waar occulte wetenschappen en praktische magie werden bestudeerd'.[1]

Een schrijver in *The National Quarterly Review* van december 1875 zegt dat

> de meest recente opgravingen bij de ruïnes van Carthago sporen aan het licht hebben gebracht van een beschaving van overvloed en verfijnde kunst die zelfs die van het oude Rome moet hebben overtroffen; toen het bevel werd gegeven dat Carthago moet worden verwoest, wist de meesteres van de wereld heel goed dat ze op het punt stond er een te vernietigen die groter was dan zijzelf, want terwijl het ene rijk de wereld alleen door de kracht van wapens beheerste, was het andere de laatste en volmaaktste vertegenwoordigster van een ras dat eeuwen vóór men van Rome droomde, de beschaving, de kennis en het verstand van de mensheid had geleid.

Dit is het Carthago dat volgens Appianus reeds 1234 jaar v.Chr., of 50 jaar vóór de inname van Troje, bestond, en niet het Carthago waarvan men algemeen aanneemt dat het door Dido (Elissa of Astartē) vier eeuwen later werd gebouwd.

Hier hebben we weer een andere illustratie van de waarheid van de leer van de cyclussen. Drapers erkenning dat de oude Egyptenaren grote sterrenkundige geleerdheid bezaten, wordt in het bijzonder bevestigd door een interessant feit dat door J.M. Peebles wordt geciteerd uit een door wijlen prof. O. M'Knight Mitchell, een astronoom, in Philadelphia

[1] *A General History of Freemasonry*, *etc.*, Cincinnati, 1861, blz. 400.

gehouden lezing. Op de lijkkist van een mummie die zich nu in het British
(521) Museum bevindt, was de dierenriem afgebeeld met de juiste stand van de planeten op het moment van de herfstnachtevening van het jaar 1722 v.Chr. Prof. Mitchell berekende de exacte stand van de tot ons zonnestelsel behorende hemellichamen op de aangegeven tijd. 'Ik geef', zegt Peebles, 'het resultaat in zijn eigen woorden weer: 'Tot mijn verwondering . . . ontdekte ik dat op 7 oktober 1722 v.Chr. de maan en de planeten aan de hemel precies de plaatsen innamen die op de kist in het British Museum waren aangegeven.''[1]

In zijn scherpe aanval op dr. Drapers *History of the Intellectual Development of Europe* schrijft prof. John Fiske tegen de leer van de cyclische vooruitgang, en merkt op dat 'we het begin of het einde van een historische cyclus nooit hebben waargenomen, en dat we geen op inductie steunend bewijs hebben om aan te nemen dat we er nu één doormaken'.[2] Hij berispt de schrijver van dat welsprekende en diepzinnige boek wegens de door hem 'door het hele boek heen tentoongespreide eigenaardige neiging om niet alleen het beste deel van de Griekse beschaving te herleiden op een Egyptische bron, maar om onveranderlijk de niet-Europese beschaving te verheffen ten koste van de Europese'. We zijn van mening dat deze 'eigenaardige neiging' rechtstreeks zou kunnen worden bevestigd door wat grote Griekse historici zelf erkennen. Het zou prof. Fiske tot voordeel strekken als hij Herodotus nog eens zou lezen. De 'vader van de geschiedenis' erkent meer dan eens dat Griekenland alles dankt aan Egypte. Wat zijn bewering betreft dat de wereld nooit het begin of het einde van een historische cyclus heeft waargenomen, hoeven we slechts een terugblik te werpen op de vele roemrijke volkeren die zijn verdwenen, d.w.z. het einde van hun grote nationale cyclus hebben bereikt. Vergelijk het Egypte uit die tijd – met zijn volmaking in kunst, wetenschap en religie, zijn roemrijke steden en monumenten en zijn dichte bevolking – met het door vreemdelingen bevolkte Egypte van nu; zijn ruïnes zijn de schuilplaatsen van vleermuizen en slangen, en enkele kopten zijn de enige nog levende erfgenamen van al die grootsheid; en ga dan eens na of de theorie van de cyclussen niet opnieuw wordt bevestigd. Gliddon, die nu door Fiske wordt tegengesproken, zegt:

> Filologen, astronomen, scheikundigen, schilders, architecten en artsen moeten zich tot Egypte wenden om de oorsprong te leren kennen van de taal en het schrift, van de kalender en de beweging van de zon,

[1] J.M. Peebles, *Around the World, etc.*, 1875, blz. 305.

[2] John Fiske, 'The laws of history', *The North American Review*, juli 1869, blz. 205.

van de kunst om graniet te hakken met een koperen beitel, en om elasticiteit te geven aan een koperen zwaard, om glas te vervaardigen met de vele tinten van de regenboog, om hele blokken gepolijst syeniet, *900 ton* zwaar, over elke afstand over land en over water te vervoeren, om ronde en puntige bogen te bouwen met een tot op de huidige dag onovertroffen, en 2000 jaar aan de 'Cloaca Magna' van Rome voorafgaande, nauwkeurigheid wat het metselwerk betreft, om een Dorische zuil te beeldhouwen 1000 jaar vóór de Doriërs in de geschiedenis (522) bekend zijn, om fresco's te schilderen in onvergankelijke kleuren, om praktische kennis van de anatomie en voor het bouwen van de tijd trotserende piramiden.

Elke vakman kan aan de Egyptische monumenten zien hoe ver men 4000 jaar geleden in zijn kunst was gevorderd, en of het nu om een wagenmaker gaat die een rijtuig maakte, een schoenmaker die zijn draad trok, een leersnijder die in de oudheid een mes gebruikte dat precies dezelfde vorm had als die nu als de beste wordt beschouwd, een wever die dezelfde spoel wierp, een metaalwerker die een blaaspijp gebruikte met dezelfde vorm die pas onlangs als de meest efficiënte werd erkend, de zegelgraveerder die meer dan 4300 jaar geleden in hiërogliefen namen sneed zoals die van Schoeho – voor *al deze* en nog veel meer verbazingwekkende bewijzen dat Egypte ons hierin vóór was, hoeft men slechts één blik te werpen op de reliëfs van Rossellini.[1]

'Deze tempels en graven uit de tijd van Ramses waren werkelijk een even groot wonder voor de Griekse Herodotus als voor ons!' roept Peebles uit.[2]

Maar zelfs toen had de meedogenloze tand des tijds reeds zijn sporen op hun bouwwerken achtergelaten, en enkele daarvan zouden in de loop van de eeuwen in vergetelheid zijn geraakt indien de boeken van Hermes de herinnering eraan niet hadden bewaard. Koning na koning, dynastie na dynastie waren in schitterende pracht aan de ogen van de opeenvolgende generaties voorbijgetrokken, en hun roem had de bewoonbare wereld vervuld. Hetzelfde doodskleed van vergetelheid was zowel over hen als hun monumenten gevallen vóór de eerste van onze gezaghebbende historici, Herodotus, de herinnering aan dat wereldwonder, het grote Labyrint, voor het nageslacht bewaarde. De gedurende lange tijd aangenomen bijbelse chronologie heeft het denken van niet alleen de geestelijken maar zelfs ook van de wetenschappers die zich nauwelijks van hun ketenen hebben bevrijd, zo belemmerd dat ze bij het behandelen van prehistorische overblijfselen in verschillende delen van de wereld een voortdurende angst ver-

[1] G.R. Gliddon, *Ancient Egypt*, 1847, blz. 31.
[2] J.M. Peebles, *Around the World, etc.*, blz. 286.

tonen om de periode van 6000 jaar te overschrijden die tot nu toe door de theologie als ouderdom aan de wereld is toegekend.

Toen Herodotus het Labyrint bezocht, was het al een ruïne, maar niettemin kende zijn bewondering voor het genie van de bouwers ervan geen grenzen. Hij beschouwde het als een veel groter wonder dan de piramiden zelf, en beschrijft het als ooggetuige nauwkeurig. De Franse en Pruisische geleerden zijn het met andere egyptologen over de plaats ervan eens, en hebben de edele overblijfselen ervan herkend. Bovendien bevestigen ze het door de oude historicus ervan gegeven verslag. Herodotus zegt dat hij er 3000 kamers in vond, de helft onder, en de andere helft boven de grond. Hij zegt:

> De bovenkamers ben ik zelf doorgelopen, en onderzocht ik nauwkeurig. In de ondergrondse [die voor zover de archeologen weten *misschien nog steeds bestaan*] wilden de bewakers van het gebouw mij niet binnenlaten, want ze bevatten de graven van de koningen die het Labyrint bouwden, en ook die van de heilige krokodillen. Ik bekeek en
> (523) onderzocht de bovenkamers met eigen ogen, en ze bleken alle andere menselijke voortbrengselen te overtreffen.

Rawlinson laat in zijn vertaling Herodotus zeggen:

> De doorgangen door de huizen en de verschillende wendingen van de paden over de binnenpleinen wekten een grenzeloze bewondering bij mij op, terwijl ik me van de binnenpleinen naar de kamers, en vandaar weer naar zuilengalerijen, en van zuilengalerijen naar andere huizen, en dan weer naar nog niet eerder geziene binnenpleinen begaf. Het dak was evenals de muren overal van steen, en beide waren overal prachtig met figuren besneden. Elk binnenplein was omgeven door een zuilengalerij, die van witte, prachtig gebeeldhouwde stenen was gebouwd. Op de hoek van het Labyrint staat een 40 vadem[1] hoge piramide met grote gebeeldhouwde figuren erop; men treedt die door een grote onderaardse gang binnen.[2]

Indien het Labyrint er zo uitzag toen het door Herodotus werd bezichtigd, hoe zag het oude Thebe er dan uit, de stad die werd verwoest lang voor de tijd van Psammeticus, die zelf 530 jaar na de verwoesting van Troje regeerde? We zien dat in zijn tijd Memphis de hoofdstad was, terwijl er van het roemrijke Thebe slechts *ruïnes* over waren. Indien wij, die ons oordeel slechts kunnen baseren op de ruïnes van wat zoveel eeuwen voor onze jaartelling al ruïnes waren, bij het aanschouwen ervan nu versteld staan, wat

[1] Noot vert.: Een vadem is 1,82 meter.

[2] G. Rawlinson, *The History of Herodotus*, deel 2, blz. 228.

moet dan wel de algemene aanblik van Thebe zijn geweest in de tijd van zijn roem? Karnak – tempel, paleis, ruïnes, of hoe de archeologen het misschien ook noemen – is nu de enige vertegenwoordiger ervan. Maar eenzaam en alleen zoals het er staat, passend symbool van een majestueus rijk, als door de tijd vergeten in het voortschrijden van de eeuwen, getuigt het van de kunst en de vaardigheid van de Ouden. Het moet iemand wel ontbreken aan het spirituele vermogen om genialiteit te zien, als hij de intellectuele grootsheid van het volk dat het ontwierp en bouwde, niet kan zien en aanvoelen.

Champollion die bijna zijn hele leven besteedde aan het onderzoeken van archeologische overblijfselen, geeft in de volgende beschrijving van Karnak lucht aan zijn emoties:

> De grond die door het grote aantal overgebleven gebouwen wordt bedekt, is vierkant, en elke kant is 1800 voet lang. . . . Men is verbaasd en *getroffen door de grootsheid* van de indrukwekkende overblijfselen, de overvloed en de verhevenheid van het vakmanschap dat overal is te zien. . . . Geen volk uit de oudheid of uit deze tijd heeft de bouwkunst zo verheven en groots opgevat als de oude Egyptenaren; en de verbeelding, die zich in Europa ver boven onze zuilengangen verheft, blijft stilstaan, *en valt machteloos neer* aan de voet van de 140 zuilen van de galerij van Karnak! In één van zijn zalen zou de kathedraal van Notre Dame kunnen staan zonder het plafond te raken, en zou worden beschouwd als een klein ornament in het midden van de zaal![1]

Een schrijver in een nummer van een Engels tijdschrift uit 1870, die kennelijk spreekt met het gezag van een reiziger die beschrijft wat hij heeft gezien, drukt zich als volgt uit: 'Binnenpleinen, zalen, poorten, zuilen, obelisken, beelden uit één stuk gehouwen, beeldhouwwerken, en lange rijen sfinxen worden in Karnak in zo'n overvloed aangetroffen, dat de (524)
aanblik ervan voor het huidige bevattingsvermogen te veel is.'[2]

De Franse reiziger Denon zegt:

> Nadat men ze heeft gezien kan men bijna niet geloven dat zoveel op één plek bijeengebrachte gebouwen werkelijk bestaan, en kan men zich hun afmetingen, de vastbesloten volharding die voor het bouwen ervan nodig is geweest, en de onberekenbare kosten van zoveel pracht, bijna niet voorstellen! De lezer moet zich indenken dat wat hij voor zich ziet een droom is, zoals hij die de voorwerpen zelf ziet van tijd tot tijd betwijfelt of hij wel helemaal wakker is. . . . Er zijn meren en bergen *binnen het terrein van het heiligdom*. Deze twee gebouwen zijn als voorbeelden gekozen uit een *bijna onuitputtelijke* lijst. De hele vallei en

[1] J.F. Champollion, *Lettres écrites d'Égypte et de Nubie*, blz. 98, 303-4.
[2] *Blackwood's Edinburgh Magazine*, aug. 1870.

> delta van de Nijl stonden vanaf de watervallen tot aan de zee vol met tempels, paleizen, graftombes, piramiden, obelisken en zuilen. De uitvoering van de beeldhouwwerken is boven alle lof verheven. Het volmaakte vakmanschap waarmee kunstenaars werkten in graniet, serpentijnsteen, breccia en bazalt, is volgens alle experts verbazingwekkend . . . dieren en planten zien er bijna levensecht uit, en kunstvoorwerpen zijn prachtig gebeeldhouwd; zee- en veldslagen en tonelen uit het huiselijk leven zijn op al hun basreliëfs te vinden.[1]

'De monumenten', zegt een Engelse schrijver, 'die de reiziger daar opvallen, vervullen zijn geest met grote denkbeelden. Bij het zien van de kolossen en prachtige obelisken, die de grenzen van de menselijke natuur schijnen te overstijgen, kan hij niet nalaten uit te roepen: 'Dit was het werk van de mens', en dit gevoel schijnt zijn bestaan te veredelen.'[2]

Op zijn beurt zegt dr. Richardson over de tempel van Dendera: 'De vrouwenfiguren zijn zo bijzonder goed uitgevoerd dat ze bijna spreken; ze hebben een zachtheid van gelaat en uitdrukking die nooit werd overtroffen.'

Al deze stenen zijn met hiërogliefen bedekt, en hoe ouder ze zijn des te fraaier ze gebeeldhouwd blijken te zijn. Levert dit niet een nieuw bewijs op voor het feit dat de geschiedenis pas van de volkeren van de oudheid melding maakte toen de kunsten bij hen al snel achteruitgingen? De opschriften op de obelisken zijn vijf centimeter en soms meer diep, en ze zijn met de hoogste graad van perfectie gebeiteld. Men kan zich enig denkbeeld van hun diepte vormen uit het feit dat de Arabieren soms voor een klein bedrag tot bovenin een obelisk klimmen door hun tenen en vingers te steken in de uithollingen van de hiërogliefen. Er rest niet de minste historische twijfel dat al deze werken, waarbij stevigheid en schoonheid van uitvoering met elkaar wedijveren, tot stand werden gebracht vóór de tijd
(525) van de Exodus. (Alle archeologen zijn het nu erover eens dat, hoe verder we teruggaan in de geschiedenis, des te beter en fraaier deze kunstwerken worden.) Deze opvattingen zijn weer in strijd met de persoonlijke opinie van Fiske, die ons wil laten geloven dat 'de beeldhouwwerken op deze monumenten [van Egypte, Hindoestan en Assyrië] bovendien wijzen op een zeer *onontwikkelde* staat van de artistieke vermogens'.[3] Ja, de geleerde heer gaat nog verder. Hij stemt in met het verzet van Lewis tegen de beweerde geleerdheid – die de priesterkasten van de oudheid rechtmatig toekomt – en merkt minachtend op dat

---

[1] *Voyage dans la basse et la haute Égypte*, *etc.*, Parijs, 1802, deel 1, blz. 258ev.
[2] C.E. Savary, *Letters on Egypt*, Londen, 1786, deel 2, blz. 67.
[3] John Fiske, 'The laws of history', *North American Review*, juli 1869, blz. 209.

> de buitensporige theorie van een diepe kennis die de Egyptische priesterschap sinds de vroege oudheid zou hebben bezeten, en aan rondreizende Griekse filosofen zou hebben meegedeeld, door Sir G.C. Lewis geheel is ontkracht[1] . . . terwijl men over Egypte en Hindoestan, en ook Assyrië, kan zeggen dat de kolossale monumenten die deze landen sinds prehistorische tijden hebben verfraaid, getuigenis afleggen van het vroegere overheersen van een barbaars despotisme dat met edele maatschappelijke opvattingen, en dus met blijvende vooruitgang, geheel onverenigbaar is.[2]

Wat een merkwaardige redenering! Indien de omvang en grootsheid van openbare monumenten aan ons nageslacht als maatstaf moeten dienen om de 'vooruitgang in beschaving' aan af te meten die door de bouwers ervan is bereikt, dan is het voor Amerika, dat zo trots is op zijn beweerde vooruitgang en vrijheid, misschien wel verstandig om zijn gebouwen ogenblikkelijk tot één verdieping te verlagen. Anders zullen volgens prof. Fiske's theorie de archeologen van het jaar 3877, die op het 'oude Amerika' van 1877 de regel van Lewis toepassen, zeggen dat de *oude* Verenigde Staten 'beschouwd kunnen worden als een vorm van grootgrondbezit, of een plantage, die door de hele bevolking als slaven van de koning (de president) werd bebouwd'. De blanke Indo-Europese volkeren waren nooit zulke geboren 'bouwers' als de oosterse Ethiopiërs of donkere Kaukasiërs[3], en waren daarom nooit in staat zich met laatstgenoemden in het oprichten van zulke kolossale gebouwen te meten. Moeten we daarom concluderen dat deze grootse tempels en piramiden alleen onder de zweep van een meedogenloze despoot konden zijn opgericht? Wat een vreemde logica! Het is misschien verstandiger ons te houden aan de 'strenge maatstaf voor de kritiek' die door Lewis en Grote is opgesteld, en onmiddellijk eerlijk te bekennen dat we in feite weinig van die oude volkeren weten, en dat we, tenzij we in dezelfde richting studeren als de oude priesters, daartoe in de toekomst even weinig kans hebben en niet verder zullen komen dan zuiver hypothetische bespiegelingen. We weten alleen wat ze de oningewijden toestonden te weten; maar het weinige dat we door gevolgtrekkingen te maken over hen te weten komen, zou voldoende moeten zijn om (526)
ons de zekerheid te geven dat we zelfs in de 19de eeuw met al onze beweerde superioriteit in kunsten en wetenschappen, in het geheel niet in

[1] Sir G.C. Lewis, *An Historical Survey of the Astronomy of the Ancients*, Londen, 1862.

[2] J. Fiske, *Op.cit.*, blz. 210.

[3] In deel 2, hoofdstuk 8, zullen we proberen te bewijzen dat de oude Ethiopiërs nooit een Hamitisch volk zijn geweest.

staat zijn om – we zullen niet zeggen iets te bouwen zoals de monumenten van Egypte, Hindoestan of Assyrië – maar zelfs om de geringste van de oude '*verloren* kunsten' opnieuw te ontdekken. Bovendien geeft Sir Gardner Wilkinson op krachtige wijze uitdrukking aan deze opvatting over de opgegraven schatten van de oudheid door eraan toe te voegen dat 'hij geen *primitieve levenswijze*, geen barbaarse gewoonten, kan vinden, maar een beschaving die *vanaf de oudste tijden* min of meer constant is'. Tot dusver is de archeologie het oneens met de geologie, die beweert dat ze, naarmate ze verder teruggaat, de overblijfselen vindt van mensen die steeds barbaarser van aard zijn. Het valt te betwijfelen of de geologie het onderzoeksterrein dat haar in de grotten wordt geboden al heeft uitgeput; en het zou heel goed kunnen dat de opvattingen van de geologen, die op de huidige ervaring zijn gebaseerd, radicaal zullen veranderen wanneer ze de overblijfselen ontdekken van de voorouders van de mensen die ze nu de holbewoners noemen.

Wat illustreert de theorie van de cyclussen beter dan het volgende feit? Bijna 700 jaar v.Chr. werd in de scholen van Thales en Pythagoras de leer onderwezen van de ware beweging van de aarde, van haar vorm en van het hele heliocentrische stelsel. En in 317 n.Chr. zien we Lactantius, de leermeester van Crispus Caesar, de zoon van Constantijn de Grote, zijn leerling onderwijzen dat de aarde een plat vlak is, omgeven door de hemel die is samengesteld uit vuur en water, en hem waarschuwen tegen de ketterse leer van de bolvorm van de aarde![1]

Telkens wanneer we, trots op een of andere nieuwe ontdekking, een blik werpen in het verleden, vinden we tot onze verbijstering bepaalde tekenen die wijzen op de mogelijkheid, zo niet zekerheid, dat de zogenaamde ontdekking aan de Ouden niet geheel onbekend was.

Algemeen wordt beweerd dat noch de eerste bewoners uit de mozaïsche tijd, noch zelfs de meer beschaafde volkeren uit de tijd van Ptolemaeus bekend waren met elektriciteit. Indien we onverstoord bij deze mening blijven, dan komt dat niet door een gebrek aan bewijzen van het tegendeel. We kunnen het beneden ons achten om in enkele karakteristieke zinnen van Servius en andere schrijvers naar een diepere betekenis te zoeken, maar we kunnen ze niet zodanig doen verdwijnen, of de betekenis ervan zal ons op een dag in de toekomst in al haar veelbetekenende waarheid duidelijk worden. 'De eerste bewoners van de aarde', zegt hij, 'brachten nooit vuur naar hun altaren, maar deden door hun gebeden het hemelse vuur neerdalen.'[2] 'Prometheus ontdekte en openbaarde aan de mens de

[1] Lactantius, *Divinae institutiones*, 3:24.

[2] Servius, *Commentaar op Vergilius: Aeneis*, 12:200.

kunst om bliksem te doen neerdalen, en op de manier zoals hij het hun leerde, deden zij het vuur vanuit de hogere gebieden neerdalen.'[1]

Indien we, na over deze woorden te hebben nagedacht, ze nog steeds willen toeschrijven aan de uitdrukkingswijze van mythologische fabels, (527) dan zouden we onze aandacht kunnen richten op de tijd van Numa, de om zijn esoterische kennis zo geroemde koning-filosoof, en zullen het dan nog moeilijker vinden om zijn geval te verklaren. We kunnen hem niet beschuldigen van onwetendheid, bijgeloof of lichtgelovigheid, want indien men de geschiedenis mag geloven dan was hij vastbesloten om het polytheïsme en de afgodendienst uit te roeien. Hij had de Romeinen zo goed overtuigd van het verkeerde van afgoderij dat er in hun tempels bijna twee eeuwen lang geen standbeelden of afbeeldingen voorkwamen. Aan de andere kant delen oude historici ons mee dat Numa een opmerkelijke kennis van natuurkunde bezat. De overlevering zegt dat hij door de priesters van de Etruskische godheden werd ingewijd, en dat ze hem het geheim leerden om Jupiter, de Donderaar, op aarde te doen neerdalen.[2] Ovidius toont aan dat de Romeinen vanaf die tijd Jupiter Elicius begonnen te aanbidden. Salverte is van mening dat Numa, voordat Franklin zijn beheersbare elektriciteit ontdekte, daarmee met veel succes had geëxperimenteerd, en dat Tullus Hostilius het eerste in de geschiedenis vermelde slachtoffer was van die gevaarlijke 'hemelse gast'. Titus Livius en Plinius vertellen dat deze vorst, die in de boeken van Numa instructies had gevonden over de geheime offers die aan Jupiter Elicius werden opgedragen, een vergissing maakte, als gevolg waarvan hij 'in zijn eigen paleis door de bliksem werd getroffen en verbrandde'.[3]

Salverte merkt op dat Plinius bij het uiteenzetten van Numa's wetenschappelijke geheimen 'gebruikmaakt van uitdrukkingen die op twee afzonderlijke processen schijnen te wijzen'; door het ene verkreeg (*impetrare*) hij donder, door het andere dwong (*cogere*) hij de bliksem te verschijnen'.[4] 'Met Numa's boek als gids', zegt de door Plinius geciteerde Lucius Piso, 'probeerde Tullus de hulp van Jupiter in te roepen. . . . Omdat hij de rite echter niet goed had uitgevoerd, werd hij door de bliksem getroffen en kwam om.'[5]

Wanneer we nagaan welke kennis de Etruskische priesters van donder en bliksem bezaten, zien we dat Tarchon, de stichter van hun theürgie, om

---

[1] Vergilius, *Eclogae*, 6:42.
[2] Ovidius, *Fasti*, 3:285-346.
[3] Livius, *Historia Romana*, 1:31.
[4] Plinius, *Naturalis historia*, 2:53; vgl. Salverte, *Phil. of Magic*, deel 2, blz. 156.
[5] *Op.cit.*, 28:4.

zijn huis tegen bliksem te beschermen, het omringde met een heg van witte heggenrank[1], een klimplant die de eigenschap heeft blikseminslag te voorkomen. De theürg Tarchon leefde lang vóór het beleg van Troje. Waarschijnlijk is de puntige metalen bliksemafleider die we schijnbaar aan Franklin te danken hebben toch een *herontdekking*. Er bestaan veel gedenkpenningen die duidelijk erop schijnen te wijzen dat het beginsel in de oudheid bekend was. Het dak van de tempel van Juno was bedekt met een groot aantal puntige zwaardbladen.[2]

(528) Indien we maar weinig bewijzen hebben dat de Ouden een helder begrip hadden van *alle* werkingen van elektriciteit, dan is er in elk geval heel veel bewijsmateriaal voor het feit dat ze met elektriciteit zelf volkomen bekend waren. De schrijver van *The Philosophy of Magic* zegt: 'Ben David heeft verzekerd dat Mozes enige kennis bezat van de verschijnselen van elektriciteit.' Prof. Hirt uit Berlijn heeft dezelfde mening. Michaelis merkt op – *ten eerste* 'dat er geen aanwijzing bestaat dat de bliksem in duizend jaar tijd ooit de tempel van Jeruzalem trof. *Ten tweede* dat volgens Josephus[3] een woud van zeer scherpe, gouden punten het dak van de tempel bedekte. *Ten derde* dat dit dak door middel van pijpen in verbinding stond met de grotten in de heuvel waarop de tempel was gebouwd; die pijpen stonden in verbinding met het verguldsel dat de buitenkant van het gebouw geheel bedekte, zodat de punten als geleiders zouden werken.'[4]

Een beroemde historicus uit de 4de eeuw, Ammianus Marcellinus, een schrijver die algemeen wordt gerespecteerd om de eerlijkheid en juistheid van zijn mededelingen, zegt dat 'de magiërs in hun ovens een eeuwig brandend vuur bewaarden dat ze op een wonderbaarlijke manier uit de hemel verkregen'.[5] In de *Upanishads* van de hindoes komt een zin voor die luidt: 'Het vuur, de zon, de maan en de bliksem te kennen, is driekwart van de kennis van God.'[6]

Ten slotte toont Salverte aan dat in de tijd van Ctesias 'India bekend was met het gebruik van bliksemafleiders'. Deze historicus deelt duidelijk mee dat 'een stuk ijzer dat in de vorm van een zwaard *met de punt naar boven* op de bodem van een bron *is geplaatst*, de eigenschap bezit, zodra

[1] Columella, *De re rustica*, 10:346ev.

[2] Vgl. *Notice sur les travaux de l'Académie du Gard*, deel 1, blz. 304-14, door La Boëssière.

[3] *De joodse oorlog*, boek 5.

[4] *Magasin scientifique de Göttingen*, 3me année, 5me cahier, 1783.

[5] Ammianus Marcellinus, *Historia Romana*, boek 23, hfst. 6.

[6] Anquetil-Duperron, *Oupnek'hat*, hfst. 11, blz. 35; vgl. *Chhāndogya Upanishad*, 6:7:3-4.

het op die manier in de grond is vastgemaakt, om stormen en bliksem af te wenden'.[1] Wat kan duidelijker zijn?

Sommige hedendaagse schrijvers ontkennen dat er in de vuurtoren van de haven van Alexandrië een grote spiegel was geplaatst om schepen ver op zee te ontdekken. Maar de beroemde Buffon geloofde erin, want hij bekent eerlijk dat 'als die spiegel werkelijk bestond, waarvan ik overtuigd ben, aan de Ouden de eer toekomt van de uitvinding *van de telescoop*'.[2]

J.L. Stephens zegt in zijn boek over het Oosten[3] dat hij in Boven-Egypte spoorwegen heeft gevonden waarvan de holle sporen met ijzer waren bekleed. Canova, Powers en andere beroemde beeldhouwers van onze moderne tijd beschouwen het als een eer om met Phidias uit de oudheid te worden vergeleken; de strikte waarheid zou misschien terugdeinzen voor zo'n vleierij.

Prof. Jowett hecht geen geloof aan het verhaal over Atlantis in de (529)
Timaeus, en de verslagen over 8000 en 9000 jaar geleden zijn volgens hem oeroud bedrog. Maar Bunsen merkt op: 'Er is op zichzelf niets onwaarschijnlijks aan herinneringen en mededelingen over grote gebeurtenissen die 9000 v.Chr. in Egypte hebben plaatsgevonden, . . . want de oorsprong van Egypte gaat terug tot het 9de millennium' vóór Christus.[4] Wat dan te denken van de primitieve cyclopische vestingen in het oude Griekenland? Kan aan de muren van Tiryns, waarover volgens archeologische verslagen 'zelfs de Ouden berichtten dat ze het werk waren van de cyclopen'[5], een geringere ouderdom worden toegekend dan aan de piramiden? Stukken rots, waarvan sommige zo groot zijn als een kubus met zijden van 2 meter, en waarvan de kleinste, volgens Pausanias, niet eens door een span ossen kon worden verplaatst, en die zijn opgestapeld in muren van massief metselwerk, 8 meter dik en meer dan 13 meter hoog, worden nog steeds beschouwd als het werk van mensen van de aan onze geschiedenis bekende rassen!

Het onderzoek van Wilkinson heeft aan het licht gebracht dat veel uitvindingen die wij modern noemen en waarop we ons beroemen, door de oude Egyptenaren al waren vervolmaakt.[6] De onlangs door de Duitse archeoloog Ebers ontdekte papyrus bewijst dat noch onze moderne haar-

---

[1] Ctesias, in *Indica apud Photium,* Bibl. Cod., 72.

[2] Buffon, *Histoire naturelle des minéraux*, 6me mémoire, art. 2, blz. 450.

[3] *Incidents of Travel in Egypt, Arabia Petraea and the Holy Land*, New York, 1837.

[4] *Egypt's Place in Universal History*, deel 4, blz. 468.

[5] *Archaeologia*, deel 15, 1806, blz. 320.

[6] *Manners and Customs of the Ancient Egyptians*.

wrong, noch het huid-verfraaiende parelwit, noch het mondwater voor hen een geheim was. Meer dan één moderne arts – zelfs zij die beweren dat ze 'zich in zenuwaandoeningen hebben gespecialiseerd' – kan zijn voordeel doen met het raadplegen van de medische boeken van Hermes, die recepten bevatten van werkelijk therapeutische waarde.

De Egyptenaren muntten, zoals we zagen, in alle kunsten uit. Ze maakten papier van zo'n uitstekende kwaliteit dat het onvergankelijk was. 'Ze namen het merg uit de papyrus' zegt onze eerdergenoemde anonieme schrijver, 'sneden de vezel open, maakten die door een aan hen bekend proces plat, maakten het zo dun als ons foliopapier, maar veel duurzamer . . . Soms sneden ze het in stroken, en plakten die aan elkaar; er bestaan nog veel van zulke geschreven documenten.' De in het graf van de mummie van de koningin gevonden papyrus, en een andere, die in de sarcofaag uit de 'koninginnekamer' in Gizeh werd gevonden, zien eruit als het fijnste soort glanzige witte mousseline, terwijl hij de duurzaamheid bezit van het beste kalfsperkament. 'Lange tijd dachten de geleerden dat de papyrus was geïntroduceerd door Alexander de Grote' – zoals ze dat ten onrechte over veel andere zaken dachten – 'maar toen vond Lepsius papyrusrollen in graven en monumenten van de 12de dynastie; gebeeldhouwde afbeeldingen van papyrussen werden later gevonden op monumenten van de 4de dynastie', en nu is bewezen dat de schrijfkunst al in de tijd van de protomonarch Menes bekend was en werd beoefend; zo werd ten slotte ontdekt
(530) dat de schrijfkunst en hun manier van schrijven *vanaf het allereerste begin* volmaakt waren.

Aan Champollion danken we de eerste vertaling van hun vreemde schrift; en zonder zijn levenslange arbeid zouden we nog steeds onbekend zijn met de betekenis van dat beeldschrift, en zouden de Ouden, die ons in sommige kunsten en wetenschappen zo ver overtroffen, door de mensen uit onze tijd nog als onwetend worden beschouwd. Hij was de eerste die ontdekte wat een verbazingwekkend verhaal de Egyptenaren hadden te vertellen aan iemand die hun talloze manuscripten en monumenten kon lezen.

> Ze lieten ze na op iedere plaats en ieder voorwerp waarop lettertekens konden worden aangebracht. . . . Ze graveerden en beitelden en beeldhouwden ze op hun monumenten; ze brachten ze aan op meubels, rotsen, stenen, muren, doodkisten en graven, en ook op de papyrus. . . . Op schitterende wijze worden de beelden van hun dagelijks leven tot in de kleinste bijzonderheden voor onze verbijsterde ogen ontrold.[1]

Niets van wat we weten schijnt door de oude Egyptenaren over het hoofd

[1] *Blackwood's Edinburgh Magazine*, aug. 1870.

te zijn gezien. 'De geschiedenis van Sesostris toont ons hoe bedreven hij en zijn volk waren in de kunst en de praktijk van het oorlogvoeren. . . . De afbeeldingen tonen hoe ontzagwekkend ze waren om in een veldslag te ontmoeten. Ze maakten oorlogsmachines. . . . Homerus zegt dat uit elk van de 100 poorten van Thebe 200 mannen met paarden en strijdwagens naar buiten kwamen; deze waren prachtig gebouwd en heel licht'[1] vergeleken met onze moderne zware, onhandige en ongemakkelijke artilleriewagens. Kenrick beschrijft ze als volgt:

> Kortom, omdat we alle essentiële beginselen die het maken en trekken van wagens beheersen, geïllustreerd zien in de strijdwagens van de farao's, bestaat er niets wat door de moderne smaak en luxe voor hun verfraaiing is uitgedacht, waarvan we geen prototype vinden in de monumenten van de 18de dynastie.[2]

Veren – *metalen* veren – heeft men daarin aangetroffen en, ondanks Wilkinsons oppervlakkige onderzoek in die richting en de beschrijving daarvan in zijn studies, vinden we bewijzen dat deze werden gebruikt om het schokken van de wagens te voorkomen wanneer ze heel snel gingen. De basreliëfs laten ons bepaalde strijdtonelen en veldslagen zien waarin we het gebruik ervan en hun gewoonten tot in de kleinste bijzonderheden kunnen terugvinden. De zwaarbewapende mannen streden in maliënkolders, de infanterie had gevoerde uniformen en vilten helmen met metalen oplegstukken om hen beter te beschermen. Muratori, de hedendaagse Italiaanse uitvinder, die een jaar of tien geleden zijn 'ondoordringbare pantser' introduceerde, heeft met zijn uitvinding slechts nagevolgd wat hij kon begrijpen van de oude methode die hem op dit idee bracht. De manier om stoffen zoals bordpapier, vilt en andere weefsels ondoordringbaar te maken voor de sneden en steken met een scherp wapen, wordt nu tot de verloren kunsten gerekend. Muratori slaagde er slechts onvolkomen in zulke vilten pantsers te maken, en ondanks de resultaten waarop de hedendaagse scheikunde zich beroemt, kon hij op basis daarvan geen preparaat verkrijgen dat geschikt was om zijn doel te bereiken, en hij (531)
schoot tekort.

Wat een volmaking de scheikunde in de oudheid had bereikt, kan worden afgeleid uit een door Virey genoemd feit. Hij toont in zijn verhandelingen[3] aan dat Asclepiodotus, een generaal van Mithridates, langs scheikundige weg de ongezonde uitwasemingen van de heilige grot

[1] *Op.cit.*, aug. 1870.
[2] J. Kenrick, *Ancient Egypt under the pharaohs*, 1852, deel 1, blz. 191.
[3] *Journal de pharmacie*.

nabootste. Deze dampen brachten, evenals die van Cumae, de Pythones in een toestand van extatische profetie.

De Egyptenaren gebruikten handbogen, tweesnijdende zwaarden en dolken, werpspiezen, speren en pieken. De lichte troepen waren bewapend met werpspiezen en katapulten; de wagenmenners hanteerden knots en strijdbijl. In de belegeringskunst waren ze volmaakt. De anonieme schrijver zegt:

> De aanvallers gingen naar voren in een smalle, lange rij, waarvan de punt werd beschermd door een driehoekige ondoordringbare machine, door een onzichtbare troep mannen op een soort roller voor hen uitgeduwd. Ze hadden overdekte ondergrondse doorgangen met valdeuren en stormladders, en de bestormingskunst en militaire strategie waren door hen vervolmaakt. . . . Evenals andere zaken was ook de stormram hun bekend; omdat ze zo bedreven waren in het steenhouwen, konden ze een muur ondermijnen en doen omvallen.[1]

Dezelfde schrijver merkt op dat het voor ons veel voorzichtiger is te vermelden wat de Egyptenaren *wèl* dan wat ze *niet* wisten, want elke dag brengt een nieuwe ontdekking van hun wonderbaarlijke kennis; 'en indien we', voegt hij eraan toe, 'zouden ontdekken dat ze Armstrong-geschut gebruikten, dan zou dit feit niet verbazingwekkender zijn dan veel van de reeds aan het licht gebrachte feiten'.

Het bewijs dat ze bedreven waren in de wiskunde ligt in het feit dat die oude wiskundigen die we eren als de vaders van de meetkunde, naar Egypte gingen om te worden onderwezen. Prof. Smyth zegt, zoals hij door Peebles wordt geciteerd: 'de meetkundige kennis van de piramidenbouwers begon waar die van Euclides ophield'. Vóór Griekenland ontstond, waren bij de Egyptenaren de kunsten al rijp en oud. Met landmeting, een op meetkunde berustende kunst, waren de Egyptenaren ongetwijfeld goed bekend, want volgens de *Bijbel* had Jozua na de verovering van het Heilige Land genoeg ervaring om het te verdelen. En hoe zou een volk dat zó ver was in de natuurwetenschappen als de Egyptenaren niet naar verhouding even ver kunnen zijn in de psychologie en de spirituele filosofie? De tempel was de kweekplaats van de hoogste beschaving, en alleen deze bezat die hogere kennis van de magie die op zichzelf de kern van de natuurwetenschap vormde. In het diepste geheim werden de occulte krachten van de natuur onderwezen, en de wonderbaarlijkste genezingen vonden tijdens het opvoeren van de mysteriën plaats. Herodotus erkent[2] dat de Grieken

---

[1] *Blackwood's Edinburgh Magazine*, aug. 1870.

[2] *Historiën*, boek 2, hfst. 50.

alles wat ze wisten, waaronder de gewijde tempeldiensten, van de Egyptenaren leerden, en daarom waren hun belangrijkste tempels aan (532) Egyptische godheden gewijd. Wanneer Melampus, de beroemde genezer en waarzegger van Argos, wilde dat zijn genezing doeltreffend was, moest hij altijd zijn geneesmiddelen toepassen 'op de manier van de Egyptenaren', van wie hij zijn kennis had verkregen. Hij genas Iphicles van zijn impotentie en zwakheid door middel van *ijzerroest*, overeenkomstig de aanwijzingen van Mantius, zijn *magnetische slaper* of orakel.[1] Sprengel geeft, in zijn *Geschichte der Arzneikunde* veel wonderbaarlijke voorbeelden van zulke *magische* genezingen.[2]

Diodorus zegt in zijn werk over de Egyptenaren[3] dat Isis de onsterfelijkheid heeft verdiend, want alle volkeren van de aarde getuigen van het vermogen van deze godin om door haar invloed ziekten te genezen. 'Dit wordt bewezen,' zegt hij, 'niet zoals bij de Grieken door een fabel, maar door vaststaande feiten.' Galenus vermeldt verschillende geneesmiddelen die in de ziekenzalen van de tempels werden bewaard. Hij maakt ook melding van een universeel geneesmiddel dat in zijn tijd *Isis* werd genoemd.[4]

De leringen van verschillende Griekse filosofen die in Egypte waren onderwezen, bewijzen hun grote geleerdheid. Orpheus – die volgens Artapanus een leerling was van Moyses (Mozes)[5] – Pythagoras, Herodotus en Plato danken hun filosofie aan dezelfde tempels waarin de wijze Solon door de priesters werd onderwezen. 'Aristides vertelt', zegt Plinius, 'dat de letters werden uitgevonden in Egypte door iemand die Menos heette, 15.000 jaar vóór Phoroneus, de oudste koning van Griekenland.'[6] Jablonski toont aan dat de priesters van Egypte sinds onheuglijke tijden bekend waren met het heliocentrische stelsel en de bolvorm van de aarde. 'Deze theorie', voegt hij eraan toe, 'nam Pythagoras over van de Egyptenaren, die haar hadden verkregen van de brachmanes in India.'[7] Fénelon, de beroemde aartsbisschop van Cambrai, erkent in zijn *Abrégé des vies des anciens philosophes* (Korte verhandeling over het leven van de oude filosofen) dat Pythagoras die kennis bezat, en zegt dat de grote wiskundige niet alleen zijn leerlingen onderwees dat er omdat de aarde rond was tegenvoeters waren, want ze was overal bewoond, maar ook de eerste was die

---

[1] Apollodorus, *De mythologische bibliotheek*, boek 1, hfst. 9, §12.
[2] Deel 1, blz. 118-19.
[3] *Bibliotheca historica*, 1:25.
[4] *De compositione medicamentorum per genera*, boek 5.
[5] Cory, *Ancient Fragments,* ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 176.
[6] *Naturalis historia*, 7:56.
[7] *Pantheon Aegyptiorum*, hfst. 3, Prolegomena, 10.

ontdekte dat de morgen- en avondster dezelfde ster was. Indien we bedenken dat Pythagoras ongeveer in de 16de Olympiade, meer dan 700 jaar v.Chr., leefde, en dit feit al in zo'n vroege periode onderwees, dan moeten we aannemen dat het vóór hem aan anderen bekend was. De werken van Aristoteles, Laërtius en verschillende anderen, waarin Pythagoras wordt genoemd, laten zien dat hij zijn kennis over de helling van de ecliptica, het uit sterren bestaan van de melkweg, en het geleende licht van de maan, aan de Egyptenaren ontleende.

(533) Wilkinson zegt dat de Egyptenaren de tijd indeelden, de ware lengte van het jaar en de precessie van de equinoxen kenden, wat later door anderen is bevestigd. Door het opkomen en ondergaan van de sterren op te tekenen, begrepen ze de bijzondere invloeden die voortvloeien uit de standen en conjuncties van alle hemellichamen; en daarom konden hun priesters even nauwkeurig als onze moderne astronomen meteorologische veranderingen voorspellen, en konden bovendien astrologische voorspellingen doen op basis van de bewegingen van de sterren. Hoewel de nuchtere en welsprekende Cicero misschien gedeeltelijk gelijk heeft in zijn verontwaardiging over de overdrijvingen van de Babylonische priesters, die 'beweren dat ze op monumenten waarnemingen hebben bewaard die zich uitstrekken over een periode van 470.000 jaar'[1], ligt het tijdperk waarin de astronomie bij de Ouden was vervolmaakt altijd nog buiten het bereik van de hedendaagse berekeningen.

In een van onze wetenschappelijke tijdschriften merkt een schrijver op

> dat elke wetenschap tijdens haar ontwikkeling drie stadia doorloopt. Eerst hebben we het stadium van de waarneming, waarin veel onderzoekers op veel plaatsen feiten verzamelen en optekenen. Vervolgens hebben we het stadium van de generalisatie, wanneer deze zorgvuldig geverifieerde feiten methodisch worden gerangschikt, systematisch gegeneraliseerd, en logisch geclassificeerd, met het doel daaruit de wetten die hun regelmaat en volgorde beheersen, af te leiden en te verklaren. Ten slotte hebben we het stadium van de voorspelling, wanneer deze wetten zo worden toegepast dat gebeurtenissen die zullen voorvallen, met onfeilbare nauwkeurigheid kunnen worden voorspeld.

Toen Chinese en Chaldeeuwse astronomen duizenden jaren v.Chr. eclipsen voorspelden – of laatstgenoemden dat deden op basis van de saros of niet, doet er niet toe, het feit blijft hetzelfde – hadden ze het laatste en hoogste stadium van de astronomie bereikt; ze deden *voorspellingen*. Indien ze in het jaar 1722 v.Chr. de dierenriem konden beschrijven met de juiste posi-

[1] *De divinatione*, 2:46.

ties van de planeten op het moment van de herfstnachtevening, en dat zonder fouten zoals de astronoom prof. Mitchell heeft bewezen, dan kenden ze volkomen de wetten die 'nauwkeurig geverifieerde feiten' beheersen, en pasten deze met evenveel zekerheid toe als onze hedendaagse astronomen. Bovendien wordt van de astronomie gezegd dat ze in onze eeuw 'de enige wetenschap is die het *laatste stadium* geheel heeft bereikt . . . andere wetenschappen verkeren nog in verschillende stadia van groei; de elektriciteit heeft in enkele takken het derde stadium bereikt, maar verkeert in vele takken nog in haar kindertijd'.[1] Dit weten we uit de wanhopige bekentenissen van wetenschappers zelf, en we kunnen niet twijfelen aan de treurige waarheid daarvan in de 19de eeuw, omdat wijzelf daartoe behoren. Dat geldt niet voor de mensen die leefden in de tijd van de roem van Chaldea, Assyrië en Babylonië. Over de stadia die zij in andere wetenschappen hadden bereikt, weten we *niets*, behalve dat ze in de astronomie aan ons gelijkstonden, want ook zij hadden het derde en laatste stadium bereikt. Wendell Phillips beschrijft in zijn lezing *The Lost Arts* de toestand (534)
heel artistiek. 'We schijnen ons te verbeelden', zegt hij 'dat kennis, ongeacht of ze met ons sterft of niet, ongetwijfeld bij ons begon. . . . We hebben een waardering vol medelijden, een teder medelijden voor de bekrompenheid, onkunde en duisterheid van de achter ons liggende eeuwen.' Laten we onze eigen opvatting toelichten aan de hand van de slotzin van deze geliefde spreker, en bekennen dat we dit hoofdstuk, dat in zekere zin ons verhaal onderbreekt, zijn gaan schrijven om onze wetenschappers te vragen of ze er wel zo zeker van zijn dat ze zich op *goede gronden* op de borst slaan.

Het volgende lezen we over een volk dat volgens sommige geleerde schrijvers[2] net de bronstijd had verlaten en in de daaropvolgende ijzertijd was gekomen.

> Terwijl Chaldea, Assyrië en Babylonië in lang vervlogen tijden al blijk gaven van *verbazingwekkende en eerbiedwaardige oudheden*, had ook Perzië zijn wonderen die minder oud waren. De door zuilen ondersteunde zalen van Persepolis stonden vol met wonderen op het gebied van de kunst – beeldhouwwerken, voorwerpen van email, albasten bibliotheken, obelisken, sfinxen en kolossale stieren.

---

[1] *Telegraphic Journal*, art. 'Scientific prophecy'.

[2] Prof. Albrecht Müller, *Die ältesten Spuren des Menschen in Europa*, §4, blz. 46. De schrijver zegt: 'En deze bronstijd duurt in sommige landen voort *en overlapt* gedeeltelijk het begin van de historische periode, en omvat dus de grote tijdperken van het Assyrische en het Egyptische Rijk, rond 1500 v.Chr., en de eerste eeuwen van de daaropvolgende ijzertijd.'

> Ecbatana in Medië, het koele zomerverblijf van de Perzische koningen, werd verdedigd door zeven omringende muren van gehouwen en gepolijste blokken, die naar binnen toe steeds hoger werden, verschillende kleuren hadden, en astrologisch in overeenstemming waren met de zeven planeten. Het dak van het paleis bestond uit *zilveren tegels*; de balken ervan waren met goud bedekt. De verschillende rijen naftatoortsen in zijn zalen evenaarden rond middernacht de zon. Een paradijs, die luxe waarover de oosterse vorsten beschikten, was midden in de stad aangelegd. Het Perzische rijk was werkelijk de tuin van de wereld. . . . In Babylon stonden nog de muren ervan, die eens meer dan 100 km in omtrek en, na de verwoestingen van drie eeuwen en drie veroveraars, nog ruim 25 meter hoog waren; daar waren nog de ruïnes van de tempel van de door wolken omgeven Bel; bovenop was het observatorium geplaatst, waarin de eigenaardige Chaldeeuwse astronomen 's nachts contact onderhielden met de sterren; nog steeds waren er sporen van twee paleizen met hun hangende tuinen waarin bomen midden in de lucht groeiden, en het overblijfsel van het hydraulische mechanisme dat ze vanuit de rivier van water had voorzien. De gesmolten sneeuw van de Armeense bergen vond haar weg naar het kunstmatige meer met zijn grote werken van aquaducten en sluizen, en werd in haar loop door de stad binnen de dijken van de Eufraat gehouden. Het wonderbaarlijkste van alles was misschien de *tunnel onder de rivierbedding.*[1]

(535) In zijn *Die ältesten Spuren des Menschen in Europa* stelt Albrecht Müller een naam voor om het tijdperk te beschrijven waarin we leven, en zegt dat 'de papieren eeuw' misschien even goed is als elke andere waarover men van mening kan verschillen. We zijn het met de geleerde professor oneens. Onze vaste overtuiging is dat toekomstige generaties onze eeuw in het beste geval de *koperen* eeuw zullen noemen, en in het ergste geval de eeuw van nepzilver of nepgoud.

De gedachten van de hedendaagse commentator en criticus over de kennis in de oudheid zijn beperkt tot en richten zich op het *exoterisme* van de tempels; zijn inzicht kan of wil niet doordringen in het eerbiedwaardige allerheiligste van de oudheid, waar de hiërofant de neofiet leerde de openbare eredienst in zijn ware licht te beschouwen. Geen wijze van de oudheid zou hebben onderwezen dat de mens de koning van de schepping is, en dat de sterrenhemel en onze moeder aarde voor hem werden geschapen. Wie aan de juistheid van deze bewering twijfelt, zou de *Chaldeeuwse Orakels* van Zarathoestra kunnen opslaan, en in het volgende de bevestiging ervan vinden:

[1] *History of the Conflict between Religion and Science*, hfst. 1, blz. 10-11.

Richt uw geest niet op de grote afmetingen van de aarde,
Want de plant van de waarheid bevindt zich niet op de grond.
Meet ook niet de maten van de zon, om daarover regels op te stellen;
Want hij wordt door de eeuwige wil van de Vader gedragen, en *niet speciaal voor u*;
Denk niet dat de maan haar weg impulsief vervolgt,
Want ze wordt steeds door noodzakelijkheid gedreven.
De omloop van de sterren *werd niet speciaal voor u geschapen*.[1]

Een nogal vreemde lering uit de mond van hen van wie algemeen wordt aangenomen dat ze de zon, de maan en de menigte van sterren als goden aanbaden. Omdat de grote diepzinnigheid van de magische voorschriften *buiten* het bereik van het hedendaagse materialistische denken ligt, worden de Chaldeeuwse filosofen, evenals de onwetende massa, van sabaeïsme en zonaanbidding beschuldigd.

Er was een groot verschil tussen de *ware* eredienst die werd onderwezen aan hen die zich dit waardig toonden, en de staatsgodsdiensten. De magiërs worden van allerlei bijgeloof beschuldigd, maar zie wat hetzelfde *Chaldeeuwse orakel* zegt:

Het lezen van de vlucht van de vogels *schenkt geen waarheid*,
En evenmin het opensnijden van de ingewanden van slachtoffers.
Dat alles is maar spel, en *de basis van bedrog uit hebzucht*.
Houd u verre daarvan, indien u toegang wilt hebben tot het gewijde paradijs van vroomheid,
Waar deugd, wijsheid en rechtvaardigheid samenkomen.[2]

Ongetwijfeld mogen zij die de mensen tegen 'bedrog uit hebzucht' waarschuwen, niet daarvan worden beschuldigd; en wanneer ze daden verrichtten die wonderbaarlijk schijnen, wie kan dan in alle eerlijkheid (536)
ontkennen dat ze dit alleen konden doen omdat ze kennis van natuurwetenschap en psychologie bezaten in een mate die aan onze scholen onbekend is?

Wat wisten ze niet? Het is een duidelijk bewezen feit dat de ware meridiaan nauwkeurig werd vastgesteld vóór de eerste piramide werd gebouwd. Ze hadden klokken en zonnewijzers om tijd te meten; hun el was de vastgestelde eenheid van lengtemaat, ongeveer 1,707 Engelse voet (52 cm); volgens Herodotus kende men ook een eenheid van gewicht; als geld

[1] Psellus, 4; in Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 277; Psellus, in appendix van Gallaeus, *Sibyllina oracula*, blz. 93-4. Vgl. Fabricius, *Bibl. Graeca*, boek 5, hfst. 2, §40.

[2] *Op.cit.*

gebruikten ze gouden en zilveren ringen waarvan de waarde afhing van hun gewicht; vanaf de vroegste tijden kenden ze het tien- en het twaalftallig stelsel, en waren ze bedreven in algebra. 'Hoe konden ze anders', zegt een onbekende schrijver, 'zulke reusachtige mechanische krachten in werking zetten, wanneer ze niet een diepgaande kennis bezaten van de filosofie van wat wij de krachten van de mechanica noemen?'

Het is ook bewezen dat de kunst om linnen en fijne weefsels te maken een van hun kundigheden is geweest, want de *Bijbel* spreekt erover. Jozef kreeg van de farao een gewaad van fijn linnen, een gouden ketting en nog vele andere dingen. Het Egyptische linnen was over de hele wereld beroemd. Alle mummies zijn erin gewikkeld, en het linnen is prachtig bewaard gebleven. Plinius spreekt over een bepaald gewaad dat 600 jaar v.Chr. door koning Amasis aan Lindus werd gestuurd, en waarvan elke draad was samengesteld uit 360 kleinere in elkaar gevlochten draden. Herodotus geeft ons,[1] in zijn verhaal over Isis en de ter ere van haar opgevoerde mysteriën, een idee van de schoonheid en 'bewonderenswaardige zachtheid van het door de priesters gedragen linnen'. Deze droegen van papyrus gemaakte schoenen, en gewaden van *fijn linnen*, omdat deze godin als eerste het gebruik ervan onderwees; behalve dat ze dus *Isiaci* of priesters van Isis werden genoemd, stonden ze ook bekend onder de naam *linigera* of de 'linnen-dragenden'. Dit linnen werd gesponnen en geverfd in die schitterende en betoverende kleuren waarvan het geheim nu eveneens tot de verloren kunsten behoort. Op de mummies vinden we vaak het mooiste borduur- en kralenwerk als versiering van hun gewaden; een aantal daarvan kan men in het museum van Bulak (Caïro) zien en zijn van een onovertroffen schoonheid; de ontwerpen zijn prachtig, en er moet enorm veel werk aan zijn besteed. Het met veel moeite gemaakte en zozeer geprezen Gobelin-tapijt is maar een grof product wanneer men het met sommige borduurwerken van de oude Egyptenaren vergelijkt. We hoeven maar naar *Exodus* te verwijzen om te ontdekken hoe vakkundig de Israëlitische leerlingen van de Egyptenaren waren bij het maken van hun tabernakel en heilige ark. De priestergewaden met hun versierselen van 'granaatappelen en gouden belletjes' en de thummim, of het met juwelen versierde borstschild van de hogepriester, worden door Josephus beschreven als van onvergelijkelijke schoonheid en verbazend fijn bewerkt; en toch vinden we dat boven twijfel is vastgesteld dat de joden hun rituelen en ceremoniën en
(537) zelfs de bijzondere kledij van hun levieten, van de Egyptenaren hebben overgenomen. Clemens van Alexandrië geeft dit met grote tegenzin toe, evenals Origenes en andere kerkvaders, van wie enkelen de overeenstem-

[1] *Historiën*, 2:37.

ming vanzelfsprekend toeschrijven aan een handige streek van Satan om toekomstige gebeurtenissen vóór te zijn. De astronoom Proctor zegt in één van zijn boeken: 'het merkwaardige borstschild dat door de joodse hogepriester werd gedragen, was rechtstreeks aan de Egyptenaren ontleend'. Het woord *thummim* zelf is duidelijk van Egyptische oorsprong, en, evenals al het andere, door Mozes overgenomen, want verderop op dezelfde bladzijde zegt Proctor dat 'op de vaak herhaalde afbeelding van het dodenoordeel de overleden Egyptenaar te zien is, die wordt geleid door de god Horus [?], terwijl Anubis op één van de schalen van de weegschaal een vaas zet die zijn goede daden zouden bevatten; op de andere bevindt zich het symbool van de waarheid, een voorstelling van Thmei, de godin van de waarheid, die ook op het borstschild van de rechters werd gedragen'. Wilkinson toont in zijn *Manners and Customs of the Ancient Egyptians* aan dat het Hebreeuwse *thummim* een meervoudsvorm van het woord Thmei is.'[1]

Alle versieringskunsten schijnen aan de Egyptenaren bekend te zijn geweest. Hun juwelen van goud, zilver en edelstenen zijn prachtig gemaakt, en ook het slijpen en zetten ervan werd door hun juweliers op de meest verfijnde manier uitgevoerd. Een vingerring van een Egyptische mummie werd – als we het ons goed herinneren – uitgeroepen tot het meest artistieke sieraad van de London Exhibition van 1851. Hun imitaties van kostbare stenen in glas staan veel hoger dan alles wat tegenwoordig wordt gemaakt; en van de smaragd kan men zeggen dat hij volmaakt werd nagemaakt.

In Pompeï, zegt Wendell Phillips, ontdekte men een kamer vol glas; er was vloerglas, vensterglas, gesneden en gekleurd glas in allerlei soorten. Aan katholieke priesters, die 200 jaar geleden tot in China waren binnengedrongen, liet men een doorschijnend, kleurloos glas zien dat met een door de Chinezen gemaakte vloeistof was gevuld, en dat er even kleurloos als water uitzag. 'Deze vloeistof werd in het glas gegoten; en wanneer men dan erdoor keek, leek het alsof het met vissen was gevuld. Ze haalden het eruit, en herhaalden de proef, en opnieuw was het met vissen gevuld.' In Rome heeft men een stukje doorschijnend glas tentoongesteld, waar men licht op laat schijnen om te laten zien dat er niets in verborgen is, maar midden in het glas is een druppeltje gekleurd glas, misschien zo groot als een erwt, gespikkeld als een eend, dat zelfs met een miniatuurpenseel niet volmaakter kon worden gemaakt. 'Het is duidelijk dat deze druppel vloeibaar glas erin moet zijn gegoten, want er is geen naad. Dit moet door middel van een grotere hitte zijn gebeurd dan bij het gewone smelten van glas,

[1] Proctor, *Our Place among Infinities*, blz. 309vn; lezing getiteld 'Saturn and the sabbath of the Jews'.

want daarbij ontstaan scheuren.'[1] In verband met hun verbazingwekkende kunst om edelstenen na te maken, heeft de spreker het over de 'beroemde
(538) vaas van de kathedraal van Genua', die vele eeuwen lang als 'een massieve smaragd' werd beschouwd. 'De rooms-katholieke legende ervan was dat het een van de schatten was die de koningin van Sheba aan Salomo gaf, en dat het dezelfde beker was waaruit de verlosser bij het laatste avondmaal had gedronken.'[2] Naderhand ontdekte men dat het geen smaragd, maar een imitatie was, en toen Napoleon hem naar Parijs bracht en aan het Institut gaf, moesten de wetenschappers erkennen dat het *geen steen was*, en dat ze niet konden zeggen wat het wel was.

Over de bedrevenheid van de Ouden in het bewerken van metaal zegt dezelfde spreker vervolgens dat 'na de plundering van het zomerpaleis van de keizer van China door de Engelsen, de Europese kunstenaars verbaasd waren toen ze allerlei soorten merkwaardig gemaakte metalen vaten zagen waarvan het vakmanschap dat waarop Europese werklieden zich beroemen ver overtreft'. Afrikaanse stammen in het binnenland gaven aan reizigers *betere scheermessen* dan zijzelf hadden. 'George Thompson vertelde me', voegt hij eraan toe, 'dat hij in Calcutta iemand een handvol vloszijde in de lucht zag gooien, en een hindoe deze met zijn sabel van Indiaas staal in stukken zag snijden.' Hij besluit met de passende opmerking dat 'het staal de grootste triomf van de metaalbewerking, en de metaalbewerking de trots van de scheikunde is'. Hetzelfde was het geval bij de oude Egyptische en Semitische rassen. Ze dolven goud, en onttrokken het bijzonder deskundig uit het erts. Koper, lood en ijzer werden bij de Rode Zee in overvloed gevonden.

In een in 1873 gehouden lezing over de holbewoners van Devonshire beweerde W. Pengelly, FRS, op gezag van enkele egyptologen, dat het eerste in Egypte gebruikte ijzer van meteorieten afkomstig was, omdat de oudste vermelding van dit metaal in een Egyptisch document wordt gevonden waarin het de 'steen uit de hemel' wordt genoemd. Dit zou betekenen dat het enige ijzer dat in de oudheid in gebruik was, van meteorieten afkomstig was. Dit kan zo zijn geweest aan het begin van het tijdperk dat door het huidige geologische onderzoek wordt omvat, maar wie kan, vóór we bij benadering enigszins nauwkeurig de ouderdom van onze opgegraven overblijfselen kunnen berekenen, zeggen of we niet een fout maken van misschien wel enkele honderdduizenden jaren? Hoe onverstandig het is om te dogmatiseren over wat de oude Chaldeeën en Egyptenaren *niet* wisten over mijnbouw en metaalbewerking wordt ten

[1] *The Lost Arts*, blz. 12-14.
[2] *Op cit.*, blz. 14.

minste voor een deel aangetoond door de ontdekkingen van kolonel Howard Vyse.[1] Bovendien worden bij Homerus en in de Hebreeuwse geschriften veel van die edelstenen vermeld die alleen op grote diepte in mijnen worden gevonden. Hebben wetenschappers de juiste datum kunnen vaststellen waarop mensen voor het eerst mijnschachten hebben gegraven? Volgens dr. A.C. Hamlin werden de kunst van de goudsmid en die van het bewerken van edelstenen in India sinds een 'onbekende oudheid' beoefend. Het denkbeeld dat de Egyptenaren vanaf de oudste tijden wisten hoe staal moet worden gehard, of beschikten over iets dat nog beter en volmaakter was dan het gereedschap dat in onze tijd nodig is om in steen te beitelen, is een alternatief waaraan de archeologen niet kunnen ontkomen. Hoe konden ze anders zo'n artistiek graveerwerk hebben geleverd of zulk beeldhouwwerk hebben gemaakt zoals zij dat hebben (539)
gedaan? De critici kunnen uit twee dingen kiezen: stalen werktuigen van uitstekende kwaliteit, zoals zij denken, of een ander middel om syeniet, graniet en basalt te snijden, en dit moet in het laatste geval aan de lange lijst van verloren kunsten worden toegevoegd.

Prof. Albrecht Müller zegt:

> We kunnen het introduceren van bronzen voorwerpen in Europa toeschrijven aan een groot ras dat ongeveer 6000 jaar geleden uit Azië verhuisde, en dat ārya's werd genoemd. . . . De beschaving van het Oosten ging vele eeuwen aan die van het Westen vooraf. . . . Er zijn veel bewijzen dat er al bij haar allereerste begin een hoge graad van beschaving bestond. Brons was nog in gebruik, *maar ijzer eveneens*. Aardewerk werd niet alleen op de pottenbakkersschijf vormgegeven, maar ook flink rood gebakken. Glazen voorwerpen, goud en zilver worden voor het eerst aangetroffen. Op eenzame plaatsen in de bergen worden nog wel metaalslakken en de overblijfselen van ijzersmeltovens gevonden. . . . De aanwezigheid van deze metaalslakken wordt soms aan vulkanische werking toegeschreven, maar men vindt ze ook waar vulkanen nooit kunnen hebben bestaan.

Maar de vakkundigheid van dit verbazingwekkende volk komt het meest tot uitdrukking in de manier waarop ze mummies prepareerden. Alleen zij die een bijzondere studie van dit onderwerp hebben gemaakt, kunnen de bedrevenheid, het geduld en de kennis beoordelen die nodig waren voor het verrichten van dit onverwoestbare werk dat enkele maanden in beslag nam. Kennis van zowel scheikunde als geneeskunde waren daarvoor vereist. De mummies schijnen, wanneer ze in het droge klimaat van Egypte worden gelaten, bijna onvergankelijk te zijn, en vertonen, zelfs

[1] *Operations Carried on at the Pyramids of Gizeh in 1837*, Londen, 1840-42.

wanneer ze na een rust van enkele duizenden jaren worden verplaatst, geen tekenen van verandering. 'Het lichaam', zegt Herodotus, 'werd gevuld met myrrhe, kassia en andere gomsoorten, en daarna verzadigd met natron.' Dan volgde het wonderbaarlijke zwachtelen van het gebalsemde lichaam dat zo artistiek werd gedaan dat verpleegkundigen nu vol bewondering zijn over de uitstekende manier waarop dit gebeurde. Dr. Grandville zegt: '. . . er bestaat geen enkele manier van verbinden die aan de moderne geneeskunde bekend is, waarvan niet [*veel betere en handiger*] voorbeelden bij de gezwachtelde Egyptische mummies zijn te zien. Men heeft geconstateerd dat de stroken linnen tot 1000 meter lang waren zonder één enkele naad.' Rossellini legt in Kenricks *Ancient Egypt* een soortgelijk getuigenis af van de wonderbaarlijke verscheidenheid en bedrevenheid waarmee de verbanden werden aangelegd en dooreengevlochten. Er was geen breuk in het menselijk lichaam die in die oude tijden niet met succes door de priester-arts kon worden hersteld.

Wie herinnert zich niet goed de opwinding die ongeveer 25 jaar geleden werd veroorzaakt door de ontdekking van anesthesie? Stikstofoxide, zwavel- en chloorether, chloroform, 'lachgas', naast verschillende andere verbindingen daarvan, werden verwelkomd als evenzovele hemelse zegeningen voor het lijdende deel van de mensheid. De arme dr. Horace Wells uit Hartford was de ontdekker ervan in 1844, en dr. Morton
(540) en dr. Jackson oogstten in 1846 de eer en de verdiensten ervan, zoals in zulke gevallen gewoonlijk gebeurt. De anesthesie werd 'de grootste ontdekking' genoemd 'die ooit was gedaan'. En hoewel het beroemde *letheon* van Morton en Jackson (een verbinding van zwavel-ether), de chloroform van Sir James Y. Simpson en het stikstofoxide-gas, dat door Colton in 1843, en door Dunham en Smith, werd geïntroduceerd, van tijd tot tijd door gevallen met noodlottige afloop een terugslag ondervonden, verhinderde dit toch niet dat deze heren als weldoeners van de mensheid werden beschouwd. De met succes in slaap gebrachte patiënten ontwaakten soms niet meer; wat doet dat ertoe zolang aan anderen verlichting van hun pijn werd geschonken? Artsen verzekeren ons dat ongevallen nu slechts zelden zijn te vrezen. Misschien komt dat doordat de heilzame anesthesie zo spaarzaam wordt toegediend dat ze de helft van de tijd geen effect heeft, en de lijder wat zijn uiterlijke bewegingen betreft gedurende enkele seconden verlamt, terwijl hij echter zoals altijd de pijn intens voelt. Over het algemeen zijn chloroform en lachgas echter weldadige ontdekkingen geweest. Maar zijn dit, strikt genomen, de eerste anesthetica die ooit zijn ontdekt? Dioscorides spreekt over de steen van Memphis (*lapis memphiticus*), en beschrijft die als een kleine kiezelsteen – rond, glad en

glinsterend. Wanneer hij tot poeder werd gemalen, en als zalf op dat deel van het lichaam werd gesmeerd waar de chirurg zou gaan opereren, hetzij met zijn ontleedmes of met vuur, behoedde hij dat deel, maar *alleen dat deel*, voor alle pijn bij de operatie. Intussen was de steen volkomen onschadelijk voor het gestel van de patiënt, die al die tijd bij bewustzijn bleef, en was op geen enkele manier gevaarlijk in zijn gevolgen, en hij werkte zolang hij op het zieke gedeelte werd gelaten. Wanneer hij werd ingenomen in een mengsel van wijn of water, werd alle gevoel van lijden volkomen weggenomen.[1] Plinius geeft eveneens een volledige beschrijving ervan.[2]

Sinds onheuglijke tijd hebben de brahmanen even waardevolle geheimen in hun bezit gehad. De weduwe die geneigd is tot de zelfopoffering van weduweverbranding, *sahamaraṇa* genoemd, is niet bang om de geringste pijn te zullen lijden, want de vurigste vlammen zullen haar verteren zonder dat ze ook maar één pijnscheut voelt. De heilige planten die haar hoofd omkronen wanneer ze ceremonieel naar de brandstapel wordt geleid, de heilige wortel die om middernacht is geplukt op de plaats waar de Ganges en de Jumna samenvloeien, en het zalven van het lichaam van het zelfverkozen slachtoffer met vloeibare boter en heilige oliën, nadat ze met al haar kleren en versierselen aan heeft gebaad, zijn evenzovele *magische* anesthetica. Ondersteund door hen van wie ze wat haar lichaam betreft gaat scheiden, wandelt ze driemaal om haar vurige rustbank heen, wordt, na hen vaarwel te hebben gezegd, op het dode lichaam van haar echtgenoot geworpen, en verlaat deze wereld zonder één moment te lijden. 'De halfvloeibare boter' zegt een schrijver, een missionaris en ooggetuige van verschillende van die ceremoniën, 'wordt over de brandstapel uitgestort; deze staat onmiddellijk in brand, en de in een toestand van verdoving gebrachte weduwe sterft snel door *verstikking* vóór het vuur haar lichaam bereikt.'[3] (541)

Zoiets gebeurt niet indien de heilige ceremonie strikt volgens de voorgeschreven rituelen wordt uitgevoerd. De weduwen worden nooit verdoofd in de zin waarin wij dat woord gewoonlijk opvatten. Er worden alleen voorzorgsmaatregelen genomen tegen een zinloos fysiek martelaarschap – de afschuwelijke doodstrijd van het verbranden. Haar geest is even vrij en helder als altijd, zelfs meer dan anders. Ze gelooft vast in de belofte van een toekomstig leven, en haar hele geest is verdiept in het overdenken van de naderende gelukzaligheid – het geluk van de 'vrijheid' die

[1] Dioscorides, *Περὶ Ὕλης Ἰατρικῆς*, boek 5.
[2] Plinius, *Naturalis historia*, 36:11.
[3] Pater Paulin de St. Barthélémy, *Voyage aux Indes Orientales*, deel 1, blz. 358.

ze dadelijk zal bereiken. Over het algemeen sterft ze met de glimlach van hemelse verrukking op haar gelaat, en indien er op het uur van vergelding iemand moet lijden, dan is het niet zij die ernstig in haar religie gelooft, maar dan zijn het de sluwe brahmanen die heel goed weten dat zo'n wrede rite nooit werd voorgeschreven.[1] Wat het slachtoffer betreft, ze wordt, wanneer ze is verteerd, een *satī* – transcendente zuiverheid – en na haar dood wordt ze heilig verklaard.

Egypte is de geboorteplaats en de bakermat van de chemie. Kenrick[2] wijst erop dat de wortel van het woord *chemi* of *chem* is, wat de naam van het land was (*Psalmen* 105:27). Met de scheikunde van de kleuren schijnt men in dat land heel goed bekend te zijn geweest. Feiten zijn feiten. Waar moeten we onder onze schilders zoeken naar de kunstenaar die onze muren met onvergankelijke kleuren kan versieren? Eeuwen nadat onze dwergachtige gebouwen tot stof zullen zijn vergaan, en de steden waarin ze staan zelf vormloze hopen steen en metselspecie met vergeten namen zullen zijn geworden – lang daarna zullen de zuilen van Karnak en Luxor (El-Uxor) er nog staan, en de prachtige muurschilderingen daarin zullen ongetwijfeld over 4000 jaar nog even schitterend en levendig zijn als ze 4000 jaar geleden waren, en nu nog zijn. 'Balsemen en frescoschilderen' zegt onze schrijver, 'werden door de Egyptenaren niet bij toeval ontdekt, maar ontstonden evenals elke inductie van Faraday op basis van definities en grondregels.'

De Italianen van onze tijd pochen op hun Etruskische vazen en schil-
(542) deringen; de decoratieve boorden die men op Griekse vazen vindt, wekken de bewondering van liefhebbers van de oudheid, en worden aan de Grieken toegeschreven, terwijl ze in feite 'slechts kopieën waren van Egyptische vazen'. De figuren ervan kan men dagelijks zien op de muren van een graftombe uit de tijd van Amenhotep I, een tijd waarin Griekenland zelfs nog niet bestond.

[1] Max Müller, prof. Wilson, H.J. Bushby en verschillende andere onderzoekers van het Sanskriet, bewijzen dat 'zowel lokale als Europese kenners van het Oosten hebben aangetoond dat de rite van de weduweverbranding niet alleen onwettig, maar door de oudste en meest gezaghebbende hindoegeschriften zelfs uitdrukkelijk verboden was' (Bushby, *Widow-burning*, blz. 21). Zie Max Müllers lezing over 'Comparatieve Mythologie'. 'Prof. Wilson', zegt Max Müller, 'was de eerste die wees op de vervalsing van de tekst, en de verandering van *yonim agre* in *yonim agneh* [schoot van vuur]. . . . Volgens de hymnen van de *Rig-Veda* en het in de *Grihya-Sūtra's* opgenomen ceremonieel, vergezelt de vrouw het lijk van haar man naar de brandstapel, maar ze wordt daar toegesproken met een uit de *Rig-Veda* genomen vers, en haar wordt bevolen haar echtgenoot te verlaten, en naar de wereld van de levenden terug te keren' (*Chips from a German Workshop*, 2de ed., 1868, deel 2, blz. 36 en voetnoot).

[2] *Ancient Egypt*, deel 1, blz. 215.

Waar kunnen we op iets in onze tijd wijzen dat is te vergelijken met de rotstempels van Abu Simbel in Beneden-Nubië? Men kan daar zittende figuren zien, 21 meter hoog, uitgehouwen uit de rotsen. De romp van het standbeeld van Ramses II in Thebe is rond de schouders 18 meter, en de rest is naar verhouding. Naast beeldhouwwerk van zulke reusachtige omvang lijkt het onze dat van dwergen. IJzer was lang vóór de bouw van de eerste piramide aan de Egyptenaren bekend, wat volgens Bunsen meer dan 20.000 jaar geleden is. Het bewijs hiervan was vele duizenden jaren in de piramide van Cheops verborgen gebleven, tot *kolonel Howard Vyse het vond in de vorm van een stuk ijzer in een van de naden, waar het kennelijk was geplaatst toen deze piramide werd gebouwd*. Egyptologen voeren vele aanwijzingen aan voor het feit dat de Ouden in prehistorische tijden volkomen bekend waren met metaalbewerking. 'Tot op de huidige dag kunnen we in de Sinaï grote hopen metaalslakken vinden, afval van het smelten van metaal.'[1] Metaalbewerking en scheikunde, zoals die in die tijd werden beoefend, waren bekend onder de naam *alchemie*, en lagen ten grondslag aan de prehistorische magie. Bovendien bewees Mozes zijn kennis van de alchemistische scheikunde door het gouden kalf tot poeder te maken, en dit over het water te verspreiden.

Indien we onze aandacht richten op de scheepvaart, blijken we over gezaghebbende bronnen te beschikken om te kunnen bewijzen dat Necho II een vloot uitrustte in de Rode Zee, en die op onderzoek uitzond. De vloot bleef meer dan twee jaar weg, en voer, in plaats van zoals gebruikelijk was door de Straat van Bab-el-Mandeb terug te keren, door de Straat van Gibraltar terug. Herodotus gaf niet snel toe dat de Egyptenaren zulke grote maritieme prestaties hadden bereikt. Ze hadden, zegt hij, het bericht verspreid, dat ze 'bij hun terugkeer naar huis, de zon aan hun rechterhand zagen opgaan, iets wat me ongeloofwaardig lijkt'.[2] 'En toch', merkt de schrijver van het eerdergenoemde artikel op, 'is nu bewezen dat die ongeloofwaardige bewering *onbetwistbaar* is, zoals iedereen kan begrijpen die Kaap de Goede Hoop is omgevaren.' Het is daarom bewezen dat het oudste van deze volkeren een daad volbracht die vele eeuwen later aan Columbus[3] werd toegeschreven. Ze zeiden dat ze tweemaal op hun tocht voor anker gingen, koren zaaiden, het oogstten, en na daarop weer weggevaren te zijn, in triomf door de Zuilen van Hercules en door de Middellandse Zee naar het oosten voeren. Hij voegt eraan toe:

---

[1] Vandaar het verhaal dat Mozes daar de koperen slang of seraf vervaardigde, die de Israëlieten tot de regering van Hizkia aanbaden.

[2] *Historiën*, boek 4, §42.

[3] Noot vert.: Dit moet zijn: Vasco da Gama.

(543) Er was een volk dat veel meer de naam 'Ouden' verdiende dan de Romeinen en Grieken. De Grieken, jong in hun kennis, prezen hen uitbundig, en riepen de hele wereld op om hun bekwaamheid te bewonderen. Het oude Egypte, grijs geworden in zijn wijsheid, was zich zozeer bewust van zijn prestaties dat het niet om bewondering vroeg, en even weinig gaf om de mening van de praatzieke Griek, als wij tegenwoordig om die van een bewoner van de Fiji-eilanden.

'Solon, Solon', zei de oudste Egyptische priester tegen die wijze, 'jullie Grieken zijn altijd kinderlijk, omdat jullie geen oude opvattingen hebben, geen leringen van een reeds gevestigd stelsel!' En de grote Solon was werkelijk heel verbaasd, toen hij van de Egyptische priesters vernam dat zoveel goden en godinnen van het Griekse Pantheon slechts de vermomde goden van Egypte waren. Naar waarheid zei Zonaras: 'Al deze dingen kwamen tot ons van Chaldea naar Egypte, en werden vandaar overgebracht naar de Grieken.'

Sir David Brewster geeft een levendige beschrijving van verschillende automaten, en de 18de eeuw is trots op dat meesterwerk van mechanische kunst: 'de fluitspeler van Vaucanson'. Het weinige dat we van oude schrijvers aan duidelijke informatie over dat onderwerp kunnen verzamelen, geeft ons het recht aan te nemen dat de geleerde technici in de tijd van Archimedes, en sommigen van hen lang vóór de grote Syracusiër, in geen enkel opzicht onwetender of minder vindingrijk waren dan onze huidige uitvinders. Archytas, een inwoner van Tarente in Italië, de leermeester van Plato, een filosoof die bekend was door zijn resultaten op wiskundig gebied en door zijn verbazingwekkende ontdekkingen op het gebied van de praktische techniek, construeerde een houten duif. Dit moet een heel ingenieus mechaniek zijn geweest, want het vloog, klapte met zijn vleugels, en bleef geruime tijd in de lucht. Deze bekwame man, die 400 jaar v.Chr. leefde, vond, naast de houten duif, de schroef, de kraan en verschillende hydraulische werktuigen uit.[1]

Egypte perste zijn eigen druiven en maakte wijn. Tot zover is daaraan niets opmerkelijks, maar het brouwde zijn eigen bier, en in grote hoeveelheid – vervolgt onze egyptoloog. Het Ebers-manuscript bewijst nu zonder enige twijfel dat de Egyptenaren 2000 jaar v.Chr. bier dronken. Hun bier moet krachtig en van uitstekende kwaliteit zijn geweest, zoals al hun producten. Glas werd vervaardigd in al zijn soorten. Op veel Egyptische beeldhouwwerken vinden we voorstellingen van glasblazen en flessen; van tijd tot tijd worden bij archeologisch onderzoek glazen en glaswerk gevonden, en dat schijnt heel mooi te zijn geweest. Sir Gardner Wilkinson

[1] Aulus Gellius, *Noctes Atticae*, boek 10, hfst. 13.

zegt dat de Egyptenaren glas sneden, slepen en erop graveerden, en de kunst verstonden om goud aan te brengen tussen de twee oppervlakten van de substantie. Van parels, smaragden en alle edelstenen maakten ze met grote volmaaktheid imitaties in glas.[1]

De oudste Egyptenaren beoefenden eveneens de muziek, en begrepen (544)
goed welke invloed muzikale harmonie heeft op de menselijke geest. Op de oudste beeldhouwwerken en reliëfs vinden we taferelen waarop musici verschillende instrumenten bespelen. In ziekenzalen van tempels werd muziek gebruikt om zenuwaandoeningen te genezen. Op veel monumenten zien we mannen die samen musiceren, waarbij de leider de maat slaat door in zijn handen te klappen. In dat opzicht kunnen we dus bewijzen dat ze de wetten van de harmonie begrepen. Ze hadden hun gewijde, hun huis- en militaire muziek. De lier, de harp en fluit werden gebruikt voor uitvoeringen van gewijde muziek; voor feestelijke gelegenheden hadden ze de gitaar, de enkele en de dubbele fluit en de castagnetten; voor de troepen en in krijgsdienst gebruikten ze trompetten, tamboerijnen, trommels en cimbalen. Verschillende soorten harp werden door hen uitgevonden, zoals de lier, *sambuc* en *ashur*; enkele van deze hadden meer dan 20 snaren. De grotere voortreffelijkheid van de Egyptische lier vergeleken met de Griekse is een erkend feit. Het materiaal waaruit zulke instrumenten werden gemaakt, bestond vaak uit zeer kostbaar, zeldzaam hout, en ze waren fraai bewerkt; ze voerden dit soms uit verre landen in. Sommige waren beschilderd, ingelegd met parelmoer, en versierd met gekleurd leer. Ze gebruikten, evenals wij, kattendarmen voor de snaren. Pythagoras leerde muziek in Egypte, en maakte er in Italië een gangbare wetenschap van. Maar in de oudheid werden de Egyptenaren in het algemeen als de beste muziekleraren in Griekenland beschouwd. Ze verstonden volkomen de kunst om harmoniërende klanken aan een instrument te ontlokken door er snaren aan toe te voegen, en ook het vermenigvuldigen van tonen door de snaren op de hals ervan korter te maken; deze kennis wijst op grote vorderingen in de muziekkunst. Over harpen in een graftombe in Thebe merkt Bruce op dat

> ze alle tot nu toe gedane mededelingen over het vroegste stadium van de muziek en van de muziekinstrumenten in het Oosten tenietdoen, en door hun vorm, versierselen en omvang een onbetwistbaar bewijs zijn, *sterker dan duizend Griekse citaten*, dat meetkunde, tekenen, techniek en muziek de grootste volmaaktheid hadden bereikt toen deze instrumenten werden gemaakt, en dat de tijd waarin we de uitvinding van die kunsten plaatsen, slechts *het begin was van het tijdperk van hun herinvoering*.

[1] *Manners and Customs of Ancient Egypt*, 1837, hfst. 9.

Op de muren van het paleis van Amenhotep II in Thebe wordt de koning afgebeeld terwijl hij schaak speelt met de koningin. Deze monarch regeerde lang vóór de Trojaanse oorlog. Het is bekend dat dit spel minstens 5000 jaar geleden in India al werd gespeeld.

Wat hun kennis van de geneeskunde betreft: nu een van de verloren boeken van Hermes is gevonden en door Ebers is vertaald, kunnen de Egyptenaren zelf hun verhaal doen. Dat ze de bloedsomloop kenden, blijkt duidelijk uit de *medische handelingen* van de priesters, die wisten hoe ze bloed naar beneden konden laten stromen, de omloop ervan enige tijd
(545) konden laten ophouden, enz. Een meer zorgvuldige bestudering van hun basreliëfs waarop taferelen staan die plaatsvinden in de ziekenzaal van verschillende tempels, zal dit gemakkelijk bewijzen. Ze hadden hun tand- en oogartsen, en geen dokter mocht meer dan één specialisme beoefenen, wat zeker het recht geeft aan te nemen dat ze in die tijd minder patiënten verloren dan onze artsen nu. Sommige gezaghebbende schrijvers beweren ook dat de Egyptenaren het eerste volk ter wereld waren dat juryrechtspraak invoerde, hoewel wijzelf dit betwijfelen.

Maar de Egyptenaren waren niet het enige volk uit de verre oudheid van wie de roemrijke daden hen in de ogen van het nageslacht zo'n voorname plaats deden innemen. Naast anderen, van wie de geschiedenis nu achter de nevelen van de oudheid verborgen ligt – zoals de prehistorische rassen uit de twee Amerika's, van Kreta, van het gebied rond Troje, van de paalbewoners van Europa, van het verzonken continent van het fabelachtige Atlantis, dat nu tot de mythen wordt gerekend – krijgen de Feniciërs door hun daden bijna het karakter van halfgoden.

De eerder geciteerde schrijver in de *National Quarterly Review* zegt dat de Feniciërs de eerste zeevaarders van de wereld waren, de meeste koloniën in de Middellandse Zee stichtten en naar elke andere streek die maar bewoond was, reisden. Ze bezochten de noordelijke poolstreken, vanwaar ze verhalen meebrachten over eeuwige dagen zonder nacht, die Homerus voor ons in de *Odyssee* heeft bewaard. Vanuit de Britse eilanden importeerden ze tin in Afrika, en Spanje was een geliefde plaats waar ze koloniën stichtten. De beschrijving van Charybdis is zo volkomen van toepassing op de Maalstroom, dat het, zoals deze schrijver zegt, 'moeilijk is zich in te denken dat die op iets anders sloeg'. Ze maakten kennelijk verkenningsreizen in alle richtingen; hun zeilen kleurden zowel de Indische Oceaan als de Noorse fjorden wit. Verschillende schrijvers hebben aan hen de vorming van nederzettingen op verafgelegen plaatsen toegeschreven, terwijl de hele zuidkust van de Middellandse Zee door hun steden was bezet. Een groot deel van het Afrikaanse grondgebied zou zijn bevolkt

door de door Jozua en de kinderen van Israël verdreven rassen. In de tijd dat Procopius schreef, stonden er in Mauretania Tingitana zuilen die in Fenicische letters het opschrift droegen: 'Wij zijn degenen die vluchtten voor de rover Jozua, de zoon van Nun of Navé.'[1]

Sommigen vermoeden dat deze dappere zeevaarders van noordelijke en zuidelijke wateren de voorvaderen waren van de rassen die de tempels en paleizen van Palenque en Uxmal, van Copán en Arica bouwden.[2] Brasseur de Bourbourg geeft ons veel informatie over de gewoonten en gebruiken, de architectuur en de kunsten, en vooral over de magie en de magiërs van de oude Mexicanen. Hij vertelt ons dat Votan, hun legendarische held en de grootste van hun magiërs, op de terugweg van een lange (546) reis, koning Salomo bezocht in de tijd van de tempelbouw. Deze Votan schijnt dezelfde persoon te zijn als de gevreesde Quetzalcoatl, die in alle Mexicaanse legenden voorkomt, en vreemd genoeg vertonen deze legenden, voor zover ze betrekking hebben op de reizen en heldendaden van de Hittim, een opvallende gelijkenis met de verhalen uit de Hebreeuwse *Bijbel* over de hevieten, de afstammelingen van Heth, de zoon van Kanaän. Het verhaal zegt dat Votan 'aan Salomo de meest waardevolle bijzonderheden meedeelde over de mensen, dieren en planten, het goud en de kostbare houtsoorten van het Westen', maar ronduit weigerde enige aanwijzing te geven over de route die hij voer, of de manier om het mysterieuze land te bereiken. Salomo zelf doet verslag van dit gesprek in zijn *Geschiedenis van de Wonderen van het Heelal*, waarin het opperhoofd Votan allegorisch voorkomt in de vorm van de *varende slang*.[3] Stephens, die de verwachting koestert 'dat een sleutel, betrouwbaarder dan die van de Rosetta-steen, zal worden ontdekt', om de Amerikaanse hiërogliefen te kunnen lezen[4], zegt dat men denkt dat er nog steeds afstammelingen van de Caciques en de onderdanen van de Azteken leven in de ontoegankelijke bolwerken van de Cordilleras – 'wildernissen waarin nog nooit een blanke is doorgedrongen . . . waar ze leven zoals hun voorvaderen, en hetzelfde soort huizen bouwen . . . met gebeeldhouwde en gepleisterde versierselen, grote binnenplaatsen en hoge torens met lange reeksen treden, en op stenen tafels nog steeds dezelfde mysterieuze hiërogliefen uitsnijden'. Hij voegt eraan toe: 'Ik richt me op die grote, onbekende streek, door geen enkele weg door-

---

[1] Procopius, *De bello vandalico*.

[2] Dit is *niet* onze mening. Ze zijn waarschijnlijk door de Atlantiërs gebouwd.

[3] Brasseur de Bourbourg, *Cartas para servir de introducción á la historia primitiva de las naciones civilizadas de la América setentrional*, blz. 55, noot 34.

[4] *Incidents of Travel in Central America, Chiapas, and Yucatan*, New York, 12de ed., 1846, deel 2, blz. 457.

sneden, waar de verbeelding vanaf de hoogste bergreeks van de Cordilleras die mysterieuze stad voor zich ziet, met nooit onderworpen, door niemand bezochte en nooit ontdekte oerbewoners.'

Afgezien van het feit dat deze mysterieuze stad door moedige reizigers op grote afstand is waargenomen, is het op zichzelf niet onwaarschijnlijk dat ze bestaat, want wie kan zeggen wat er van het oorspronkelijke volk is geworden dat voor de hebzuchtige rovers van Cortés en Pizarro vluchtte? Dr. Tschudi vermeldt in zijn boek over Peru[1] een indiaanse legende dat een karavaan van 10.000 lama's, met goud beladen om het losgeld voor de ongelukkige Inca te betalen, in de Andes werd tegengehouden na het bericht van zijn dood, en dat de reusachtige schat zo doeltreffend werd verborgen dat er nooit een spoor van is teruggevonden. Evenals Prescott en andere schrijvers deelt hij ons mee dat de indianen tot op deze dag hun oude tradities en hun priesterkaste hebben behouden, en onvoorwaardelijk gehoorzamen aan de bevelen van de uit eigen kring gekozen heersers, terwijl ze tegelijkertijd in naam katholiek, en in feite onderdanen van de Peruviaanse regering zijn. Magische ceremoniën zoals die door hun voorvaderen werden uitgevoerd zijn bij hen nog algemeen gebruik, en er vinden magische verschijnselen plaats. Zo volhardend zijn ze in hun trouw aan
(547) het verleden dat het onmogelijk lijkt dat ze niet in contact zouden staan met een centrale bron van gezag die voortdurend hun geloof steunt, versterkt en levend houdt. Zouden de bronnen van die onsterfelijke trouw niet in deze mysterieuze stad kunnen liggen, waarmee ze in geheim contact staan? Of moeten we denken dat al het bovenstaande weer niets anders is dan een 'merkwaardige samenloop van omstandigheden'?

Het verhaal van deze mysterieuze stad werd in 1838-39 door een Spaanse pater aan Stephens verteld. De priester zwoer hem dat hij haar met eigen ogen had gezien, en deelde de volgende details mee aan Stephens, die er vast van overtuigd was dat ze op waarheid berustten.

> De pater van het dorpje bij de ruïnes van Santa Cruz del Quiché had in het dorp Chajul over de onbekende stad gehoord. . . . Hij was toen nog jong en beklom met veel moeite de kale top van de hoogste bergkam van de Sierra. Toen hij op een hoogte van 10 of 12 duizend voet was gekomen, keek hij uit over een enorme vlakte die zich uitstrekte tot Yucatán en de Golf van Mexico, en zag in de verte een grote stad met witte in de zon glinsterende torens, die zich over een enorm gebied uitstrekte. De overlevering zegt dat geen blanke die stad ooit heeft bereikt, dat de inwoners de Maya-taal spreken, weten dat vreemdelingen hun hele land hebben veroverd, en elke blanke die hun gebied probeert bin-

[1] J.J. von Tschudi en M.E. de Rivero, *Antigüedades Peruanas*, 1851.

> nen te komen vermoorden. . . . Ze hebben geen munt, geen paarden, vee, muildieren of andere huisdieren behalve kippen, en de hanen houden ze onder de grond om te voorkomen dat men hun kraaien hoort.[1]

Bijna hetzelfde werd ons ongeveer 20 jaar geleden persoonlijk meegedeeld door een oude inheemse priester, die we in Peru ontmoetten, en met wie we toevallig zaken moesten doen. Hij had zijn hele leven vergeefs geprobeerd zijn haat tegen de veroveraars – 'rovers' noemde hij hen – te verbergen; en hij bekende dat hij ter wille van zijn volk goede vrienden met hen bleef en ook met de katholieke godsdienst, maar in zijn hart was hij een even oprecht zonaanbidder als altijd. In zijn hoedanigheid van *bekeerde* inheemse missionaris had hij gereisd, was in Santa Cruz geweest, en was ook, zoals hij plechtig verzekerde, om enkele landgenoten te bezoeken door een 'onderaardse gang' gegaan die naar de mysterieuze stad leidde. We geloven zijn verhaal, want iemand die op het punt staat te sterven, zal zich zelden bezighouden met het verzinnen van onbeduidende verhalen, en een bevestiging van dit verhaal hebben we in Stephens' *Travels* gevonden. We kennen trouwens nog twee andere steden die aan Europese reizigers geheel onbekend zijn; niet dat de bewoners zich nu juist willen verbergen, want mensen uit boeddhistische landen komen hen van tijd tot tijd bezoeken. Maar hun steden staan niet op Europese of Aziatische kaarten; en met het oog op de al te ijverige en ondernemende christelijke missionarissen, en misschien om meer mysterieuze redenen die alleen aan hen bekend zijn, maken de weinige oorspronkelijke bewoners uit andere landen die van het bestaan van deze twee steden weten er nooit melding van. De natuur heeft aan haar gunstelingen vreemde hoekjes en schuilplaatsen geschonken, en helaas is de mens alleen ver van de zogenaamde (548)
beschaafde landen vrij om de godheid te aanbidden op de manier waarop zijn voorouders dit deden.

Zelfs de geleerde en verstandige Max Müller is om een of andere reden niet in staat zich te bevrijden van *samenlopen van omstandigheden*. Ze komen tot hem in de vorm van de meest onverwachte ontdekkingen. Deze Mexicanen bijvoorbeeld, van wie de duistere oorsprong volgens de wetten van de waarschijnlijkheid geen verband houdt met de ārya's in India, beelden niettemin, evenals de hindoes, een maansverduistering uit door 'de maan die door een draak wordt verslonden'.[2] En hoewel prof. Müller erkent dat Alexander von Humboldt vermoedde dat er in de loop van de geschiedenis contact is geweest tussen de twee volkeren, en hijzelf dit voor

[1] Stephens, *Op.cit.*, deel 2, blz. 195-6.
[2] *Chips from a German Workshop*, 2de ed., 1868, deel 2, blz. 275.

mogelijk houdt, voegt hij eraan toe dat het voorkomen van zo'n feit 'niet het gevolg hoeft te zijn van een historisch contact tussen beide'. Zoals we hierboven zeiden, is de oorsprong van de oorspronkelijke bewoners van Amerika een heel lastig vraagstuk voor hen die de verwantschap en de migratie van de volkeren willen nagaan. Ondanks het werk van Brasseur de Bourbourg en zijn nauwgezette vertaling van de beroemde *Popol Vuh*, die door Ixtlilxochitl zou zijn geschreven, tast de oudheidkundige na het overdenken van de inhoud daarvan evenzeer in het duister als ooit te voren. We hebben de *Popol Vuh* in zijn oorspronkelijke vertaling[1] gelezen, en ook de bespreking ervan door Max Müller, en uit eerstgenoemde zo'n schitterend licht zien schijnen dat het geen wonder is dat de nuchtere, sceptische wetenschappers erdoor werden verblind. Maar voor zover men een schrijver aan de hand van zijn geschriften kan beoordelen, is prof. Max Müller geen onredelijke scepticus, en bovendien ontgaat hem heel weinig dat van belang is. Hoe komt het dan dat een man van zo'n enorme en zeldzame geleerdheid – gewend als hij is om met een adelaarsblik de overleveringen, religieuze gebruiken en het bijgeloof van een volk te overzien, en daarbij de geringste overeenkomst te ontdekken en de kleinste details in zich op te nemen – niets van belang zag in of zelfs maar een vermoeden had van datgene wat de nederige schrijfster van dit boek, die helemaal niet wetenschappelijk geschoold of geleerd is, direct begreep? Hoe onjuist en ongegrond deze opmerking velen misschien ook toeschijnt, toch lijkt het ons dat de wetenschap meer verliest dan wint door het verwaarlozen van de oude, en zelfs de middeleeuwse esoterische literatuur, of beter gezegd van wat ervan over is. Voor iemand die zich aan zo'n studie wijdt, blijken veel samenlopen van omstandigheden natuurlijke gevolgen te zijn van aantoonbare, eraan voorafgaande oorzaken. We denken te weten waarom prof. Müller erkent 'dat men zich nu en dan verbeeldt bepaalde tijdperken en mijlpalen te onderscheiden, maar dat op de volgende bladzijde alles weer chaos is'.[2] Zou het niet mogelijk zijn dat die chaos nog wordt vergroot doordat de meeste wetenschappers alles wat ze als 'vaag, tegenstrijdig,
(549) wonderbaarlijk en absurd' beschouwen overslaan, terwijl ze al hun aandacht op de geschiedenis richten? Ondanks het gevoel dat er 'een basis was van edele opvattingen, die bedekt en verwrongen is geraakt door een latere aangroei van fantastische onzin', kan prof. Max Müller zich toch niet ervan weerhouden die onzin te vergelijken met de verhalen uit *Duizend-en-één-nacht*.

[1] Brasseur de Bourbourg, *Popol Vuh. Le livre sacré et les mythes de l'antiquité américaine*, Parijs, 1861.

[2] Max Müller, 'Popol Vuh', in *Chips, etc.*, 2de ed., 1868, deel 1, blz. 332.

Laten we ons verre houden van de belachelijke aanmatiging een wetenschapper te bekritiseren die om zijn kennis zozeer bewondering verdient als Max Müller. Maar we kunnen niet nalaten te zeggen dat zelfs in de fantastische onzin van de vermakelijke verhalen van *Duizend-en-één-nacht*, iets de moeite waard zou zijn, als het zou helpen om één of andere historische waarheid aan het licht te brengen. Homerus' *Odyssee* overtreft in fantastische onzin alle verhalen van *Duizend-en-één-nacht* tezamen, maar ondanks dat is nu van veel van zijn mythen bewezen dat ze méér zijn dan de schepping van de verbeeldingskracht van de oude dichter. Men vermoedt dat de Laestrygonen, die de metgezellen van Ulysses verslonden, het grote kannibalenras[1] zijn geweest dat in de oertijd de grotten van Noorwegen zou hebben bewoond. De geologie bevestigde door haar ontdekkingen de waarheid van sommige beweringen van Homerus waarvan men eeuwenlang had gedacht dat het slechts dichterlijke hallucinaties waren. Het eeuwige daglicht dat dit ras van de Laestrygonen genoot, wijst erop dat het bewoners waren van de Noordkaap, waar gedurende de hele zomer voortdurend daglicht is. De Noorse fjorden worden door Homerus in zijn *Odyssee* (10:110) volmaakt beschreven; en de reusachtige gestalten van de Laestrygonen worden bewezen door mensenbeenderen van ongewone afmeting die in grotten uit die streek zijn gevonden, en waarvan de geologen vermoeden dat ze hebben toebehoord aan een ras dat lang vóór de Indo-Europese immigratie was uitgestorven. In Charybdis heeft men, zoals we zagen, de Maalstroom herkend, en in de zwervende rotsen[2] de enorme ijsbergen van de poolzeeën.

Het zou werkelijk vreemd zijn als de achtereenvolgende pogingen tot het scheppen van de mens, die in de 'Kosmogonie van de Quichés'[3] worden beschreven, ons niet op de gedachte zouden brengen ze te vergelijken met enkele apocriefe boeken, met de joodse heilige boeken en de kabbalistische theorieën over de schepping. Zelfs het boek *Jasher*, dat als een grove vervalsing uit de 12de eeuw wordt verworpen, kan meer dan één aanwijzing verschaffen om de bevolking van het Ur van de Chaldeeën, waar vóór de tijd van Abraham het magisme bloeide, in verband te brengen met de volkeren van Midden- en Noord-Amerika. De 'tot het niveau van de menselijke natuur verlaagde' goddelijke wezens verrichtten geen vreemder of ongeloofwaardiger daden of trucs dan de wonderbaarlijke verrichtingen van Mozes en van de magiërs van de farao, en veel daarvan zijn

[1] Waarom brengt men dit niet in verband met het offeren van mensen bij de oude eredienst?

[2] *Odyssee*, 12:71.

[3] Brasseur de Bourbourg, *Popol Vuh*, deel 1, hfst. 2.

van dezelfde aard. Wanneer we bovendien naast dit laatste feit zo'n grote gelijkenis zien tussen bepaalde kabbalistische termen die beide halfronden gemeen hebben, dan moet er iets anders aan de hand zijn dan puur toeval
(550) om die omstandigheid te verklaren. Veel van zulke verrichtingen hebben duidelijk een gemeenschappelijke afkomst. Het verhaal van de twee broers in Midden-Amerika die, vóór ze aan hun reis naar Xibalba beginnen, 'elk midden in het huis van hun grootmoeder een bamboestengel planten, opdat ze door het bloeien of verwelken ervan zou weten of ze levend of dood zijn',[1] vindt zijn analogie in het geloof van veel andere landen. Men kan in de *Volksverhalen en overleveringen* van Sacharoff (Rusland) een soortgelijk verhaal vinden, en dit geloof in verschillende andere legenden terugvinden. En toch waren deze sprookjes, vele eeuwen vóór Amerika werd ontdekt, in Rusland algemeen verbreid.

Wanneer men in de goden van Stonehenge de godheden van Delphi en Babylon herkent, hoeft men zich daarover niet al te zeer te verbazen. Bel en de draak, Apollo en Python, Osiris en Typhon zijn, onder verschillende namen, allen één, en zijn naar her en der gereisd. De Both-al van Ierland verwijst rechtstreeks naar zijn eerste voorouder, de Betylos van de Grieken en de Beth-el van Kanaän. H. de la Villemarque zegt:

> De geschiedenis die in die lang vervlogen tijden geen aantekeningen bijhield, kan zich op gebrek aan feiten beroepen, maar de taalwetenschap bevestigt het. De filologie heeft met een dagelijks toenemende waarschijnlijkheid de nauwelijks verbroken keten tussen het Oosten en het Westen weer aaneengeschakeld.[2]

De ontdekking van eenzelfde overeenstemming tussen de oosterse mythen en oude Russische verhalen en overleveringen is evenmin opmerkelijk, want het is heel vanzelfsprekend om naar overeenstemmingen te zoeken tussen de geloofsovertuigingen van de Semitische en Indo-Europese volkeren. Maar wanneer we een bijna volledige overeenkomst ontdekken tussen Zarevna Militrissa met een *maan* op haar voorhoofd, die in voortdurend gevaar verkeert te worden verslonden door *Zmeij Gorenetch* (de slang of draak), die in alle Russische volksverhalen zo'n belangrijke rol speelt, en soortgelijke figuren in de Mexicaanse legenden die tot in de kleinste details daaraan gelijk zijn, dan is het goed om daarbij stil te staan en ons af te vragen of hier niet méér aan de hand is dan eenvoudig toeval.

Deze overlevering van de draak en de zon – af en toe vervangen door

[1] Max Müller, *Chips, etc.*, 2de ed., 1868, deel 2, blz. 273.
[2] Art. 'Poésie des cloîtres celtiques', in *Correspondant*, deel 60, 1863, blz. 570.

de maan – heeft tot in de meest verafgelegen delen van de wereld weerklank gevonden. Ze kan heel gemakkelijk worden verklaard door de eens universele religie van zonneverering. Er was een tijd dat in Azië, Europa, Afrika en Amerika overal aan de zon en de draken gewijde tempels stonden. De priesters namen de namen van hun godheden aan, en zo verbreidde de overlevering daarvan zich als een netwerk over de hele aardbol: 'Bel en de draak werden onveranderlijk aan elkaar gekoppeld, en de priester van de religie van de ophieten nam even onveranderlijk de naam van zijn god aan.'[1] Maar, 'al is de oorspronkelijke opvatting natuurlijk en begrijpelijk (551)
. . . en al hoeft het voorkomen daarvan niet het gevolg te zijn van enig historisch contact', zoals prof. Müller ons meedeelt, dan komen de bijzonderheden toch zo opvallend overeen dat we er niet van overtuigd kunnen zijn dat het raadsel helemaal is opgelost. Wanneer de oorsprong van deze universele symbolische eredienst in de nacht van de tijd verborgen ligt, zouden we veel meer kans hebben de waarheid te ontdekken door deze overleveringen tot aan hun bron terug te volgen. En waar is deze bron? Kircher plaatst de oorsprong van de religie van de ophieten en de zonaanbidding, en de vorm van de kegelvormige monumenten en obelisken, bij de Egyptische Hermes Trismegistus.[2] Waar anders dan in de boeken van Hermes moeten we de verlangde informatie zoeken? Is het waarschijnlijk dat tegenwoordige schrijvers meer of evenveel kunnen weten over oude mythen en erediensten als degenen die ze aan hun tijdgenoten hebben onderwezen? Het is duidelijk dat er twee dingen nodig zijn: ten eerste, de ontbrekende boeken van Hermes te vinden, en ten tweede de sleutel om ze te *begrijpen*, want het is niet voldoende ze te lezen. Wanneer onze geleerden hierin niet slagen, zijn ze overgeleverd aan vruchteloze bespiegelingen, zoals om eenzelfde reden geografen hun energie verspillen aan een vruchteloze zoektocht naar de bronnen van de Nijl. Egypte is werkelijk een land van raadsels!

Zonder stil te blijven staan bij de vraag of Hermes de 'vorst van de postdiluviale magie' was, zoals Des Mousseaux hem noemt,[3] of van de antediluviale, wat waarschijnlijker is, is één ding zeker: de echtheid, de betrouwbaarheid en het nut van de boeken van Hermes – of beter gezegd van wat er overgebleven is van de 36 aan de Egyptische magiër toegeschreven werken – worden volkomen erkend door Champollion, de jongere, en bevestigd door Champollion-Figeac, die dit vermeldt. Indien we door de kabbalistische werken nauwkeurig door te nemen – die alle aan die

[1] J.B. Deane, 'Obervations on Dracontia' in *Archaeologia*, deel 25, blz. 220.
[2] *Archaeologia*, deel 25, blz. 192.
[3] *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 58.

universele voorraadschuur van esoterische kennis zijn ontleend – de facsimile's vinden van veel door magische kunst teweeggebrachte zogenaamde wonderen, die eveneens door de Quichés zijn voortgebracht, en wanneer er zelfs in de van de oorspronkelijke *Popol Vuh* overgebleven fragmenten voldoende bewijs is te vinden dat de religieuze gewoonten van de Mexicanen, Peruvianen en andere Amerikaanse volkeren bijna geheel gelijk zijn aan die van de oude Feniciërs, Babyloniërs en Egyptenaren; en wanneer we bovendien ontdekken dat veel van hun religieuze termen etymologisch dezelfde oorsprong hebben, hoe kunnen we dan niet geloven dat ze afstammelingen zijn van hen van wie de voorouders 'vluchtten voor de rover Jozua, de zoon van Nun'?[1] 'Nuñez de la Vega zegt dat Nin of Imos van de Tzendalen, de Ninus van de Babyloniërs was.'[2]

Het is mogelijk dat dit tot zover op toeval berust, want het vereenzelvigen van de één met de ander rust slechts op een zwak argument. 'Maar het is bekend', voegt de Bourbourg eraan toe, 'dat deze vorst en, volgens
(552) anderen, zijn vader, Bel of Baäl, evenals de Nin van de Tzendalen, de eerbewijzen van zijn onderdanen ontving in de gedaante van een slang.' Deze laatste bewering is niet alleen fantasievol, maar wordt ook nergens in de Babylonische verslagen bevestigd. Het is volkomen waar dat de Feniciërs de zon voorstelden door het beeld van een draak, maar dat deden ook alle andere volkeren die hun zonnegoden symbolisch voorstelden. Belus, de eerste koning van de Assyrische dynastie, werd volgens Castor – en volgens Eusebius die hem citeert – vergoddelijkt, d.w.z., hij werd pas 'na zijn dood' tot de goden gerekend. Noch hijzelf, noch zijn zoon Ninus of Nin, konden dus hun onderdanen hebben ontvangen in de gedaante van een slang, ongeacht wat de Tzendalen hebben gedaan. Bel is volgens de christenen Baäl; en Baäl is de duivel, omdat de bijbelse profeten elke godheid van hun buurvolkeren zo begonnen te noemen. Daarom zijn Belus, Ninus en de Mexicaanse Nin slangen en duivels; en omdat de duivel, of vader van het kwaad, één is in vele vormen, daarom is de slang, onder welke naam ze ook verschijnt, de duivel. Vreemde logica! Waarom zeggen we niet dat Ninus de Assyriër, die wordt voorgesteld als de echtgenoot en het slachtoffer van de eerzuchtige Semiramis, zowel hogepriester als koning van zijn land was? En dat hij als zodanig op zijn tiara de heilige symbolen van de draak en de zon droeg? Bovendien: omdat de priester in het algemeen de naam van zijn god aannam, werd van Ninus gezegd dat hij zijn onderdanen ontving als de vertegenwoordiger van deze slangengod. Het denkbeeld is

[1] Procopius, *De bello vandalico*.

[2] Brasseur de Bourbourg, *Cartas, etc.*, brief 4, blz. 52; Nuñez de la Vega, *Constituciones Diocesanas de Chiapa*, Preámbulo, §33.

bij uitstek rooms-katholiek, en heeft, zoals al hun vindingen, heel weinig te betekenen. Indien Nuñez de la Vega zozeer verlangde de verwantschap vast te stellen tussen de Mexicanen en de bijbelse zonne- en slangvereerders, waarom toonde hij dan niet een andere, betere overeenstemming tussen hen aan, zonder de hoeven en horens van de christelijke duivel terug te voeren tot de Ninevieten en de Tzendalen?

Om te beginnen had hij kunnen wijzen op de *Historia* van Fuentes y Guzmán over het koninkrijk Guatemala, en het manuscript van Don Juan Torres, de kleinzoon van de laatste koning van de Quichés. In dit document, dat in het bezit zou zijn geweest van de door Pedro de Alvarado benoemde luitenant-generaal, staat dat de Tolteken zelf afstamden van de Israëlieten, die door Mozes werden bevrijd, en na de Rode Zee te zijn doorgetrokken, in afgoderij vervielen. Ze scheidden zich daarna van hun metgezellen af, en begonnen te zwerven onder leiding van een hoofd, Tanub genaamd, en terwijl ze van het ene land naar het andere reisden, kwamen ze in een plaats, de Zeven Grotten genaamd, in het koninkrijk Mexico waar ze de beroemde stad Tula stichtten, enz.[1]

Dat aan dit verhaal nooit méér waarde is gehecht, is eenvoudig te danken aan het feit dat het door de handen is gegaan van pater Francisco Vázquez, historicus van de Orde van St. Franciscus[2], en dit feit is, zoals Des Mousseaux het verwoordde in verband met het werk van de arme uit (553)
zijn ambt ontzette abbé Huc, 'niet geschikt om ons vertrouwen te versterken'. Maar er is een ander even belangrijk, zo niet belangrijker, punt, omdat het aan vervalsing door de ijverige katholieke paters schijnt te zijn ontsnapt, en in hoofdzaak berust op indiaanse overlevering. Een beroemde Tolteekse koning, van wie de naam voorkomt in de vreemde legenden van Utatlán, de vervallen hoofdstad van het grote indiaanse koninkrijk, droeg de bijbelse naam Balam Acán[3]; het eerste deel van die naam is in hoofdzaak Chaldeeuws, en doet onmiddellijk denken aan Bileam en zijn ezelin met menselijke stem. Naast de mededeling van Lord Kingsborough[4], die zo'n opvallende gelijkenis aantrof tussen de taal van de Azteken (de moedertaal) en de Hebreeuwse, hebben veel figuren op de basreliëfs van Palenque en op in Santa Cruz del Quiché opgegraven terracotta afgodsbeelden, om hun hoofd een band met een vierkant uitsteeksel erop, vóór het voorhoofd, dat veel lijkt op de phylacteria

[1] Domingo Juarros, *Compendio de la historia de la ciudad de Guatemala*, boek 2, verhandeling 4, deel 1, hfst. 1; zie ook Stephens, *Op.cit*., deel 2, blz. 172.

[2] *Crónica de la provincia del Santisimo Nombre de Jesús de Guatemala*, 1714.

[3] Zie F.A. de Fuentes y Guzmán, *Historia de Guatemala*, *etc*., deel 2, blz. 170.

[4] *The Antiquities of Mexico*, Londen, 1848.

(amuletten) die in de oudheid door de Hebreeuwse farizeeën tijdens het gebed werden gedragen, en zelfs door gelovigen in deze tijd, in het bijzonder de joden van Polen en Rusland. Maar omdat dit per slot van rekening misschien slechts verbeelding van ons is, zullen we niet stilstaan bij de details daarvan.

Uit verklaringen van de Ouden, die door hedendaagse ontdekkingen zijn bevestigd, weten we dat er in Egypte en Chaldea talrijke catacomben waren, waarvan enkele van enorme omvang. De beroemdste daarvan waren de onderaardse crypten van Thebe en Memphis. Eerstgenoemde begonnen aan de westelijke kant van de Nijl, strekten zich uit in de richting van de Libische woestijn, en waren bekend als de *Slangen*catacomben of -gangen. Daar werden de heilige mysteriën opgevoerd van de *kuklos anagkes*, de 'onontkoombare cyclus', meer algemeen bekend als de 'cyclus van noodzakelijkheid'; het onverbiddelijke vonnis dat na de dood van het lichaam over de ziel werd uitgesproken, nadat ze in het gebied van Amenti was beoordeeld.

In het boek van de Bourbourg beschrijft Votan, de Mexicaanse halfgod, wanneer hij vertelt over zijn tocht, een onderaardse gang die onder de grond doorliep en eindigde bij het begin van de hemel, en voegt eraan toe dat die gang een slangenhol was, '*un agujero de culebra*', en dat hij erin werd toegelaten, omdat hijzelf een 'zoon van de slangen' of een slang was.[1]

Dit geeft werkelijk veel te denken, want zijn beschrijving van het *slangenhol* is die van de bovengenoemde oude Egyptische crypte. Bovendien noemden de hiërofanten van Egypte, en ook van Babylon, zich in het algemeen de 'zonen van de slangengod' of 'zonen van de draak', niet – zoals Des Mousseaux zijn lezers wilde laten geloven – omdat ze nakomelingen waren van de Satan-incubus, de oude slang uit het paradijs, maar omdat de slang in de mysteriën het symbool was van WIJSHEID en onsterfelijkheid.
(554) 'De Assyrische priester droeg altijd de naam van zijn god', zegt Movers[2]. De druïden van de Keltisch-Britse gebieden noemden zich ook slangen. ''Ik ben een slang, ik ben een druïde!' riepen ze uit', zegt Taliesin.[3] Het Egyptische Karnak is de tweelingbroer van het Carnac van Bretagne; dit laatste Carnac betekent de slangenberg. De Dracontia bedekten eens het oppervlak van de aarde, en deze tempels waren gewijd aan de draak, alleen omdat deze het symbool was van de zon, die op zijn beurt het symbool was van de hoogste god – de Fenicische Elon of Elioun, die door Abraham

[1] *Cartas, etc.*, brief 4, blz. 56; *Popol Vuh*, Introduction, blz. lxxxix.
[2] *Die Phönizier*, deel 1, blz. 70.
[3] *Archeologia*, deel 25, blz. 220.

werd erkend als El Elion.[1] Behalve dat ze de bijnaam van slangen hadden, werden ze ook de 'bouwers', de 'architecten' genoemd, want de geweldige grootsheid van hun tempels en monumenten was zodanig dat de in puin gevallen overblijfselen ervan zelfs nu nog een uitdaging vormen voor de wiskundige berekeningen van onze hedendaagse ingenieurs.

De Bourbourg merkt op dat de opperhoofden met de naam Votan, de Quetzalcoatl of slangengod van de Mexicanen, de afstammelingen zijn van Cham en Kanaän. 'Ik ben Hivim', zeggen ze. 'Omdat ik een Hivim ben, behoor ik tot het grote ras van de draak (slang). Ik ben zelf een slang, want ik ben een Hivim.'[2] En Des Mousseaux, verheugd omdat hij denkt de slang, of beter gezegd de duivel, aardig op het spoor te zijn, haast zich uit te roepen: 'Volgens de geleerdste commentatoren van onze heilige boeken stammen de Chivim of Hivim of *Hevieten* af van Heth, de zoon van Kanaän, zoon van Cham', *de vervloekte*![3]

Maar recent onderzoek heeft onomstotelijk bewezen dat de hele stamboom uit het tiende hoofdstuk van *Genesis* betrekking heeft op denkbeeldige helden, en dat de slotverzen van het negende niet veel meer zijn dan een stukje Chaldeeuwse allegorie over Xisuthrus en de mythische zondvloed, verzameld en geordend om te passen in het verhaal over Noach. Maar stel eens dat de nakomelingen van deze Kanaänieten, 'de vervloekten', ontstemd waren over die onverdiende belediging? Het zou hun gemakkelijk vallen de bordjes te verhangen, en deze, op een *fabel* gebaseerde, hoon te beantwoorden met een door archeologen en kenners van de symboliek bewezen *feit*, namelijk dat Seth, Adams derde zoon, en de stamvader van heel Israël, de voorvader van Noach en de voorouder van het 'uitverkoren volk', niemand anders is dan Hermes, de god van de wijsheid, ook Thoth, Tat, Seth, Set en *Sat-an* genoemd, en dat hij verder, vanuit zijn slechte aspect beschouwd, Typhon, de Egyptische Satan was, die ook *Set* was. Voor het joodse volk, van wie de ontwikkelde mensen, evenals Philo of de historicus Josephus, de boeken van Mozes als een allegorie beschouwen, betekent zo'n ontdekking maar weinig. Maar voor christenen die, zoals Des Mousseaux, heel onverstandig de *bijbelse* verhalen letterlijk als geschiedenis beschouwen, ligt de zaak heel anders. (555)

Voor zover het de verwantschap betreft, zijn we het met deze vrome schrijver eens, en we zijn er elke dag even zeker van dat de afstamming van sommige Midden-Amerikaanse volkeren tot de Feniciërs en mozaï-

[1] Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 7; Eusebius, *Praeparatio evangelica*, boek 1, hfst. 10; *Genesis* 14.

[2] *Cartas, etc*., brief 4, blz. 51.

[3] *Les hauts phénomènes de la magie*, blz. 51.

sche Israëlieten zal worden teruggevoerd, als dat van deze laatsten zal worden bewezen dat ze even hardnekkig hebben vastgehouden aan dezelfde verafgoding – als het verafgoding is – van de zon en van de slangen als de Mexicanen. Er zijn bewijzen – bijbelse bewijzen – dat twee van Jacobs zonen, Levi en Dan, en ook Juda, Kanaänietische vrouwen hebben gehuwd, en de eredienst van hun vrouwen hebben gevolgd. Natuurlijk zullen alle christenen daartegen protesteren, maar het bewijs daarvoor kan zelfs in de vertaalde *Bijbel* worden gevonden, hoezeer die ook is gesnoeid. De stervende Jacob beschrijft zijn zonen aldus: 'Dan zal zijn als een *slang* langs de weg, een *adder* op het pad, die de achtervoeten van het paard bijt, zodat de ruiter achterover zal vallen. . . . Ik heb gewacht op uw redding, o Heer!' Over Simeon en Levi merkt de aartsvader (of Israël) op dat ze 'broeders zijn; in hun woningen zijn werktuigen van wreedheid. O mijn ziel, kom niet in *hun geheim*; in hun *vergadering*'.[1] In het origineel staat voor 'hun geheim' in feite hun SOD[2]. En Sod was de naam voor de grote mysteriën van Baäl, Adonis en Bacchus, die allen zonnegoden waren, en slangen als symbolen hadden. De kabbalisten verklaren de allegorie van de vurige slangen door te zeggen dat dit de naam was die men aan de stam Levi, kortom aan alle levieten, gaf, en dat Mozes het hoofd van de *Sodales* was.[3] En nu is het moment gekomen om onze beweringen te bewijzen.

Mozes wordt door verschillende oude historici een Egyptische priester genoemd; Manetho zegt dat hij een hiërofant was van Hiëropolis, en priester van de zonnegod Osiris, en dat zijn naam Osarsiph was. Die mensen uit onze tijd die het als een feit accepteren dat hij 'geleerd was in *alle* wijsheid' van de Egyptenaren, moeten zich ook neerleggen bij de juiste interpretatie van het woord wijsheid, dat over de hele wereld synoniem was met *inwij-*
(556) *ding* in de geheime mysteriën van de *magiërs*. Is bij de lezer van de *Bijbel* nooit de gedachte opgekomen dat een in een vreemd land geboren en opgevoede buitenlander onmogelijk *kon* en *zou zijn* toegelaten tot de laatste

---

[1] *Genesis* 49:17-18 en 49:5-6.

[2] Dunlap verklaart op gezag van Schindlers *Lexicon Pentaglotton* het woord 'Sod' als *geheim*, religieus mysterie. 'HET GEHEIM van de Heer is bij hen die hem vrezen', zegt *Psalmen* 25:14. Dit is een verkeerde vertaling van de christenen, want ze zou moeten luiden: '*Sod* Ihoh (de mysteriën van Iahoh) zijn *voor degenen die hem vrezen*' (Dunlap, *Sōd, The Mysteries of Adoni*, Introd., blz. xi). 'Al [El] is schrikwekkend in de grote Sōd van de *kadeshim* (de priesters, de heiligen, de *ingewijden*), *Psalmen* 89:8' (*Op.cit.*).

[3] 'De leden van de *priestercolleges* werden *sodales* genoemd' zegt Freunds Latijnse woordenboek (4:448). 'Er werden SODALITIA ingesteld in de Ida-mysteriën van de MACHTIGE MOEDER', schrijft Cicero (*De Senectute* [Over ouderdom], §13); Dunlap, *Op.cit.*, blz. xii.

inwijding, het grootste mysterie van alle – en zelfs niet tot de kennis van de lagere priesterschap, die tot de *kleine* mysteriën behoorde? In *Genesis* 43:32 lezen we dat geen Egyptenaar bij de broers van Jozef kon gaan zitten om met hen brood te eten, 'omdat dat de Egyptenaren een gruwel is'. Maar ook dat de Egyptenaren 'onderling met hem [Jozef] aten'. Het bovenstaande bewijst twee dingen. Ten eerste, dat Jozef, wat hij in zijn hart ook was, tenminste uiterlijk van religie was veranderd, met de dochter van een priester van het 'afgodendienende' volk was getrouwd, en zelf Egyptenaar was geworden; anders zouden de Egyptenaren geen brood met hem hebben gegeten. En ten tweede, dat Mozes, hoewel hij geen Egyptenaar van geboorte was, dat later werd door zijn toelating tot de priesterschap, en dus een SODALIS was. Als we daarmee rekening houden, wordt het verhaal over de 'koperen slang' (de caduceus van Mercurius of Asclepius, de zoon van de zonnegod Apollo-Python) logisch en begrijpelijk. We moeten bedenken dat de dochter van de farao, die Mozes redde en als kind aannam, door Josephus *Thermuthis* wordt genoemd, en dit is, volgens Wilkinson, de naam van de aan Isis gewijde *adder*;[1] bovendien wordt van Mozes gezegd dat hij afstamt van de stam Levi. In deel 2 zullen we de kabbalistische denkbeelden over de boeken van Mozes en over de grote profeet zelf vollediger uiteenzetten.

Indien Brasseur de Bourbourg en Des Mousseaux zo graag hadden willen vaststellen dat de Mexicanen identiek zijn met de Kanaänieten, zouden ze misschien veel betere en zwaarwegender bewijzen hebben gevonden dan alleen aan te tonen dat beide de 'vervloekte' nakomelingen van Cham waren. Ze hadden bijvoorbeeld kunnen wijzen op de Nergal, het Chaldeeuwse en Assyrische hoofd van de magiërs (Rab-Mag), en de Nagual, de hoofd-tovenaar van de Mexicaanse indianen. Beiden ontlenen hun naam aan de Assyrische god Nergal-Sarezer, en beiden hebben hetzelfde vermogen of dezelfde kracht, namelijk om een dienende *demon* bij zich te hebben, met wie ze zich volkomen vereenzelvigen. De Chaldeeuwse en Assyrische Nergal hield zijn demon, in de vorm van een of ander als heilig beschouwd dier, binnen de tempel; de indiaanse Nagual houdt de zijne waar hij maar kan – in het nabijgelegen meer of bos of thuis in de gedaante van een huisdier.[2]

We zien dat de *Catholic World* in een recent nummer van die krant bitter erover klaagt dat het oude heidense element van de oorspronkelijke

[1] Zie Wilkinson, *Manners and Customs of the Ancient Egyptians*, ed. 1837, deel 5, blz. 64-5, 239.

[2] Vgl. Brasseur de Bourbourg, *Histoire des nations civilisées du Mexique*, deel 1, blz. 382, deel 2, blz. 137, 564, enz.; en Fuentes y Guzmán, *Historia de Guatemala*, deel 2, blz. 44-5.

bewoners van Amerika, in de Verenigde Staten nog niet geheel schijnt te
(557) zijn uitgestorven. Zelfs daar waar stammen jarenlang onder de hoede van christelijke leraren hebben gestaan, worden in het geheim heidense rituelen uitgevoerd, en het heidendom van de crypte, of het *nagualisme*, bloeit nu nog evenzeer als in de tijd van Montezuma. Daarin staat: 'Nagualisme en voedoe-dienst' – zoals ze deze twee vreemde sekten noemt – 'zijn directe *duivelaanbidding*. In een in 1812 door Don Pedro Baptista Pino aan de Cortes gericht rapport staat:

> Alle pueblos hebben hun *artufas* – zo noemt de lokale bevolking de onderaardse kamers met slechts één deur, waar ze samenkomen om hun feestdagen te vieren en bijeenkomsten te houden. Dit zijn tempels waarin men niet kan doordringen . . . en de deuren zijn voor Spanjaarden altijd gesloten.
>
> Al deze pueblos kunnen, ondanks de invloed die de godsdienst op hen heeft gehad, een gedeelte van de aan hen overgeleverde geloofsovertuigingen niet vergeten, en delen deze weer zorgvuldig aan hun nakomelingen mee. Vandaar de eer die ze bewijzen aan de zon, de maan en andere hemellichamen, de eerbied die ze koesteren voor vuur, enz.
>
> Hun opperhoofden schijnen tegelijkertijd priesters te zijn; ze verrichten allerlei eenvoudige ceremoniën, waardoor de macht van de zon en van Montezuma wordt erkend, evenals (volgens sommige berichten) die van de Grote Slang, die ze, op gezag van Montezuma, als de bron van het leven moeten beschouwen. Ze hebben ook een officiële functie bij bepaalde ceremoniën waarbij om regen wordt gebeden. Er bestaan geschilderde afbeeldingen van de Grote Slang, samen met die van een misvormde, roodharige man, die Montezuma zou moeten voorstellen. Van deze laatste was er in het jaar 1845 in de pueblo Laguna ook een ruwe afbeelding of afgodsbeeld, dat blijkbaar alleen het hoofd van de godheid moest voorstellen.[1]

De volmaakte overeenkomst van de rituelen, ceremoniën, overleveringen en zelfs de namen van de godheden bij de Mexicanen en de oude Babyloniërs en Egyptenaren zijn voldoende bewijs dat Zuid-Amerika wordt bevolkt door een kolonie die op mysterieuze wijze haar weg vond over de Atlantische oceaan. Wanneer? In welk tijdperk? De geschiedenis zwijgt op dat punt; maar zij die van mening zijn dat er geen enkele door de eeuwen heen geheiligde overlevering bestaat zonder dat er een zeker bezinksel van waarheid aan ten grondslag ligt, geloven in de legende van *Atlantis*. Er bestaat, over de hele wereld verspreid, een handjevol nadenkende en in afzondering werkende onderzoekers die hun leven in vergetel-

[1] *Catholic World*, NY, januari 1877: artikel 'Nagualism, Voodooism, etc.'

heid, ver van het rumoer van de wereld, doorbrengen met het bestuderen van de grote vraagstukken van het fysieke en het spirituele heelal. Ze hebben hun geheime verslagen waarin de resultaten worden bewaard van de studie-inspanningen van de lange reeks kluizenaars van wie ze de opvolgers zijn. De kennis van hun verre voorouders, de wijzen van India, Babylonië, Ninevé en het keizerlijke Thebe; de legenden en overleveringen, verklaard door de leermeesters van Solon, Pythagoras en Plato in de marmeren zalen van Heliopolis en Saïs, overleveringen die al in hun tijd (558) bijna geen glans meer vertoonden vanachter het mistgordijn van het verleden – dit alles en nog veel meer is opgetekend op onverwoestbaar perkament, en wordt uiterst zorgvuldig van adept op adept doorgegeven. Deze mensen beschouwen de geschiedenis van Atlantis niet als een fabel, maar beweren dat er in verschillende tijdperken van het verleden, grote eilanden en zelfs continenten hebben bestaan, waar nu slechts een wilde onafzienbare watervlakte is. In die verzonken tempels en bibliotheken zou de archeoloog – kon hij ze maar onderzoeken – het materiaal vinden om alle hiaten aan te vullen die nu bestaan in dat waarvan wij aannemen dat het *geschiedenis* is. Ze zeggen dat een reiziger in lang vervlogen tijden bijna de hele afstand van wat nu de Atlantische Oceaan is, over land kon afleggen, en in boten kon oversteken van het ene eiland naar het andere, waartussen toen nauwe zeestraten bestonden.

Ons vermoeden van de verwantschap van de cis- en trans-Atlantische rassen wordt nog versterkt wanneer we lezen over de door Quetzalcoatl, de Mexicaanse magiër, verrichte wonderen. Zijn staf moet nauw verwant zijn aan de traditionele saffieren staf van Mozes, de staf die groeide in de tuin van Rehuel-Jethro, zijn schoonvader, en waarin de onuitsprekelijke naam was gekerfd. De 'vier mensen', beschreven als de werkelijke vier voorvaderen van de mensheid, 'die noch door de goden waren voortgebracht, noch geboren uit een vrouw', maar van wie 'het scheppen een door de Schepper verricht wonder was', en die werden geschapen nadat drie pogingen om mensen voort te brengen waren mislukt, vertonen eveneens enige opvallende punten van overeenkomst met de esoterische verklaringen van de hermetici[1]; ze doen ons ook onmiskenbaar denken aan de vier zonen van God uit de Egyptische theogonie. Bovendien zal, zoals iedereen kan concluderen, de overeenkomst van deze mythe met het in *Genesis* gegeven verhaal, zelfs voor een oppervlakkige waarnemer duidelijk zijn. Deze vier

[1] Hesiodus laat in *Werken en dagen* Zeus zijn *derde* mensenras uit essenbomen scheppen. In de *Popol Vuh* wordt ons verteld dat het *derde* mensenras is geschapen uit de boom *tzité*, en dat vrouwen worden gemaakt uit het merg van een riet dat *zibak* werd genoemd. Ook dit is een vreemd toeval.

voorvaderen 'konden redeneren en spreken, hun inzicht was onbeperkt, en ze kenden alle dingen ogenblikkelijk. Toen zij aan de Schepper hun dank hadden betuigd voor hun bestaan, *werden de goden bang*, en bliezen een wolk voor de ogen van de mensen, opdat deze slechts een bepaalde afstand zouden zien, en niet *aan de goden gelijk zouden zijn*'.[1] Dit slaat rechtstreeks op de uitspraak in *Genesis* (3:22): 'Zie, *de mens is geworden als een van ons*, door de kennis van goed en kwaad; nu dan, laat hij zijn hand niet uitstrekken en ook van de boom van het leven nemen', enz. En ook: '*terwijl zij sliepen*, gaf God vrouwen aan hen', enz.

(559) We ontkennen ook maar in het minst de bedoeling te hebben zo oneerbiedig te zijn denkbeelden aan de hand te doen aan mensen die zo wijs zijn dat ze geen wenk nodig hebben. Maar we moeten bedenken dat authentieke verhandelingen over oude magie uit de Chaldeeuwse en Egyptische leer niet overal verspreid liggen in openbare bibliotheken en veilinghuizen. Dat zulke verhandelingen bestaan, is niettemin voor veel onderzoekers van de esoterische filosofie een feit. Is het voor elke oudheidkundige niet van het grootste belang om tenminste oppervlakkig met de inhoud ervan bekend te zijn? Max Müller voegt eraan toe:

> De vier voorvaderen van het ras schijnen een lang leven te hebben gehad, en toen ze ten slotte stierven, verdwenen ze op mysterieuze wijze, en lieten aan hun zonen na wat de *verborgen majesteit* wordt genoemd, die nooit door mensenhanden mocht worden geopend. Wat het was, weten we niet.[2]

Indien er geen verwantschap bestaat tussen deze verborgen majesteit en de verborgen heerlijkheid van de Chaldeeuwse kabbala die, naar men zegt, door Henoch aan ons werd nagelaten toen hij op zo'n mysterieuze wijze van ons werd weggenomen (*Genesis* 5:24), dan moeten we alle bewijs uit aanwijzingen wantrouwen. Maar is het niet mogelijk dat deze 'vier voorvaderen' van het Quiché-ras in hun esoterische betekenis de vier elkaar opvolgende voorouders van de mens, die in *Genesis* 1, 2 en 6 worden genoemd, typeren? In het eerste hoofdstuk is de eerste mens tweeslachtig – 'man en vrouw schiep hij ze' – en komt hij overeen met de hermafrodiete godheden van de latere mythologieën; de tweede, Adam, werd gemaakt uit 'het stof van de aarde', is éénslachtig, en komt overeen met de 'zonen van God' uit hoofdstuk 6; de derde zijn de reuzen of *nefilim*, waarop in de *Bijbel* slechts wordt gezinspeeld, maar die elders volledig worden verklaard; de

---

[1] *Popol Vuh*, vert. Brasseur de Bourbourg, deel 3, hfst. 2, blz. 199-205; zie ook de bespreking door Max Müller, *Chips, etc.*, 2de ed., 1868, deel 1, blz. 314ev.

[2] *Op.cit.*, blz. 341.

vierde zijn de ouders van de mensen 'van wie de dochters mooi waren'.

Wanneer we als een erkend feit aannemen dat de Mexicanen vanaf de oudste tijden hun magiërs hebben gehad; dat ditzelfde geldt voor alle oude religies van de wereld; dat er een sterke overeenkomst bestaat niet alleen tussen de vormen van hun ceremoniële eredienst maar ook tussen de termen die worden gebruikt om bepaalde magische werktuigen aan te duiden; en ten slotte dat alle andere aanwijzingen, die in overeenstemming zijn met wetenschappelijke conclusies, zijn tekortgeschoten (enkele ervan omdat ze zijn opgeslokt in de bodemloze put van 'samenlopen van omstandigheden'), waarom zouden we ons dan niet wenden tot de grote autoriteiten op het gebied van de magie, om te zien of er misschien onder dit 'aangroeisel van fantastische onzin' niet een diepere laag van waarheid ligt? We willen op dit punt niet verkeerd worden begrepen. We sturen de wetenschappers niet naar de *kabbala* en de boeken van Hermes om magie te bestuderen, maar naar de gezaghebbende schrijvers over magie om materiaal te ontdekken voor geschiedenis en wetenschap. We zijn niet van plan ons de boze veroordelingen van de academici op de hals te halen door een onbezonnenheid zoals die van de arme Des Mousseaux, toen hij hen probeerde te dwingen zijn demonologische *Mémoire* te lezen, en een onderzoek in te stellen naar de duivel.

De *Historia* van Bernal Diáz del Castillo, iemand uit het gevolg van Cortés, geeft ons enig idee van de bijzondere verfijning en intelligentie van het volk dat ze overwonnen, maar de beschrijvingen zijn te lang om hier te (560)
worden opgenomen. Het is voldoende te zeggen dat de Azteken op meer dan één punt in beschaving en verfijning op de oude Egyptenaren schijnen te hebben geleken. Bij beide volkeren was de kennis van de magie of de esoterische natuurwetenschap tot de hoogste graad ontwikkeld. Voeg hieraan toe dat Griekenland, de 'latere bakermat van kunsten en wetenschappen', en India, de bakermat van religies, zich aan de studie en beoefening ervan wijdden en dit nog doen – en wie zal het dan wagen haar waardigheid als studievak, en haar diepte als tak van wetenschap in twijfel te trekken?

Meer dan één universele religie is er nooit geweest en kan er ook niet zijn, want er kan maar één waarheid over God zijn. Als een onmetelijke keten, waarvan het bovenste punt, de alfa, voortdurend onzichtbaar emaneert uit een godheid – in *statu abscondito* in iedere oorspronkelijke theologie – omcirkelt ze onze aardbol in alle richtingen; zelfs de donkerste hoeken laat ze niet onbezocht voordat het andere einde, de omega, op zijn weg terugkeert om weer daarin te worden opgenomen waaruit ze eerst emaneerde. Aan deze goddelijke keten werd de exoterische symboliek van ieder volk geregen. Haar verscheidenheid van vorm kan haar wezenlijke

inhoud niet aantasten, en onder hun verschillende ideële denkbeelden over het heelal van stof, die haar bezielde beginselen symboliseren, is het onvervalste, onstoffelijke beeld van de geest van het zijn, die hen leidt, overal hetzelfde.

Over hoever het menselijke verstand kan gaan bij de ideële interpretatie van het spirituele heelal, zijn wetten en krachten, werd het laatste woord eeuwen geleden gesproken; en al kunnen de *ideeën* van Plato, om ze gemakkelijker te begrijpen worden vereenvoudigd, de geest van hun inhoud kan noch worden veranderd noch worden weggenomen, zonder wezenlijke schade toe te brengen aan de waarheid. Laat de menselijke hersenen zich gedurende duizenden komende jaren pijnigen; laat de theologie het geloof in verwarring brengen, en het bedrieglijk nabootsen door het opdringen van onbegrijpelijke dogma's op het gebied van de metafysica; laat de wetenschap het scepticisme versterken door de wankelende overblijfselen van de spirituele intuïtie in de mensheid neer te halen door de feilbaarheid ervan aan te tonen – de eeuwige waarheid kan nooit worden vernietigd. We vinden de hoogst mogelijke uitdrukking ervan in onze menselijke taal in de Perzische logos, de Honover, of het levende *gemanifesteerde* woord van God. De zoroastrische Ahuna Vairya is precies hetzelfde als het joodse '*Ik ben*'; en de 'Grote Geest' van de arme ongeschoolde indiaan is de gemanifesteerde Brahmā van de hindoefilosoof. Een van hen, Charaka, een hindoe-arts, die 5000 jaar v.Chr. zou hebben geleefd, drukt zich in zijn verhandeling over de oorsprong van de dingen, Usa genaamd, op de volgende schitterende manier uit: 'Onze aarde is, evenals alle lichtende lichamen die ons omringen, een van de atomen van het onmetelijke geheel, waarvan we ons vaag een voorstelling kunnen maken door het 'het oneindige' te noemen.'

'Er is maar één licht en er is maar één duisternis', zegt een Siamees spreekwoord. *Daemon est Deus inversus*, de duivel is de schaduw van God, zegt het universele kabbalistische axioma. Zou licht kunnen bestaan
(561) zonder de oorspronkelijke duisternis? En strekte het schitterende, zonnige heelal zijn kinderarmpjes niet oorspronkelijk uit vanuit de windselen van de duistere, sombere chaos? Indien de christelijke '*vervulling van hem die alles in allen vervult*', een openbaring is, dan moeten we erkennen dat, indien er een duivel bestaat, hij in die *vervulling* besloten moet liggen, en een deel moet zijn van datgene wat 'alles in allen vervult'. Sinds onheuglijke tijden werd geprobeerd het bestaan van de godheid, en zijn afgescheidenheid van het bestaande kwaad, te verklaren; en dit doel werd door de oude oosterse filosofie bereikt door het stichten van de *theodikē*, maar hun metafysische opvattingen over de *gevallen geest* zijn nooit verminkt door

het scheppen van een persoonlijkheid van de duivel in mensengedaante, zoals later door vooraanstaande christelijke theologen is gedaan. Een persoonlijke vijand die de godheid tegenwerkt en de vooruitgang op haar weg naar volmaaktheid belemmert, moet alleen op aarde onder de mensheid worden gezocht, en niet in de hemel.

Zo komt het dat alle religieuze monumenten van de oudheid, in welk land en in welk klimaat ook, de uitdrukking zijn van dezelfde en identieke gedachten, waarvan de sleutel zich in de esoterische leer bevindt. Zonder laatstgenoemde te bestuderen zou het nutteloos zijn om te proberen de geheimen te ontraadselen die al eeuwenlang versluierd liggen in de tempels en ruïnes van Egypte en Assyrië, of in die van Midden-Amerika, Brits-Columbia en Angkor Wat van Cambodja. Al werd elk van deze door een ander volk gebouwd, en al hadden deze landen eeuwenlang geen contact met elkaar gehad, het staat vast dat alle onder het rechtstreekse toezicht van de priesters werden ontworpen en gebouwd. En de geestelijkheid van elk volk was, ook al voerde ze rituelen en ceremoniën uit die misschien uiterlijk verschilden, kennelijk ingewijd in dezelfde overgeleverde mysteriën die in de hele wereld werden onderwezen.

Om voorbeelden van prehistorische architectuur die op de verst van elkaar gelegen punten van de aarde zijn te vinden beter te kunnen vergelijken, hoeven we slechts te wijzen op de grootse hindoeruïnes van Ellora in Dekkan, de Mexicaanse Chichén-Itzá in Yucatán en de nog grootser ruïnes van Copán in Honduras. Ze vertonen zoveel punten van overeenkomst dat het onmogelijk lijkt om aan de conclusie te ontkomen dat ze werden gebouwd door volkeren die door dezelfde religieuze denkbeelden werden gedreven, en die eenzelfde peil hadden bereikt van de hoogste beschaving in kunsten en wetenschappen.

Er bestaan op het oppervlak van de hele aarde misschien geen indrukwekkender en omvangrijker ruïnes dan Angkor Wat, een wonder en raadsel voor Europese archeologen die zich in Siam wagen. Wanneer we spreken over ruïnes, dan is die uitdrukking eigenlijk niet juist, want nergens kan men gebouwen van zo'n enorme ouderdom in betere staat bewaard vinden dan Angkor Wat, en de ruïnes van Angkor Thom, de grote tempel.

Diepverborgen in de provincie Siem Reap – oostelijk Siam – te midden van een weelderige tropische vegetatie, omgeven door bijna ondoordringbare wouden van cacaobomen en betelpalmen, is 'het algemeen aanzien van de wonderbaarlijke tempel zowel mooi en romantisch als indrukwekkend en groots', zegt Vincent, die er kortgeleden heeft gereisd.[1] (562)

[1] Frank Vincent, Jr., *The Land of the White Elephant*, blz. 209ev.

> Wij die het geluk hebben in de 19de eeuw te leven, zijn gewend ons te beroemen op de volmaaktheid en superioriteit van onze huidige beschaving, en op de door ons verkregen grootse resultaten op het gebied van wetenschap, kunst, literatuur en wat al niet, vergeleken met hen die we de Ouden noemen; maar toch zijn we gedwongen te erkennen dat ze op veel gebieden onze recente inspanningen ver hebben overtroffen, en dit geldt vooral voor de schone kunsten zoals schilder-, bouw- en beeldhouwkunst. Zojuist schonken we aandacht aan een verbazingwekkend voorbeeld van de twee laatste kunsten, want in stijl en schoonheid van architectuur, stevigheid van constructie, en prachtige en gedetailleerde reliëfs en beeldhouwwerken, wordt de grote Angkor Wat in onze tijd niet overtroffen, en zeker niet geëvenaard. De eerste aanblik van de ruïnes is overweldigend.

Zo wordt de mening van nog een reiziger toegevoegd aan die van vele eerdere, onder wie archeologen en andere deskundige critici, die van oordeel waren dat de ruïnes van de vroegere Egyptische pracht geen hogere lof verdienen dan Angkor Wat.

Overeenkomstig ons voornemen zullen we onpartijdiger critici dan wijzelf de plaats laten beschrijven, omdat in een boek dat openlijk verklaart gewijd te zijn aan de rehabilitatie van de Ouden, aan het getuigenis van zo'n enthousiaste voorvechtster als de schrijfster ervan zou kunnen worden getwijfeld. Niettemin hebben we Angkor Wat onder bijzonder gunstige omstandigheden gezien, en kunnen daarom getuigenis afleggen van de algemene juistheid van Vincents beschrijving. Hij zegt:

> We betraden een reusachtige toegangsweg, waarvan de trappen geflankeerd waren door zes grote griffioenen, elk uit één enkel blok steen gehouwen. De toegangsweg is . . . 220 meter lang, en geplaveid met stenen, waarvan elk 1,2 meter lang en 0,6 meter breed is. Aan beide zijden zijn kunstmatige meren, door bronnen gevoed, en elk daarvan beslaat ongeveer 2 ha grond. . . . De buitenmuur van Angkor Wat [de stad van de kloosters] is 800 meter in het vierkant, met poorten . . . met fraai gebeeldhouwde figuren van goden en draken. De fundamenten zijn 3 meter hoog. . . . Het hele gebouw, waaronder het dak, is van steen, *maar zonder cement, en de voegen sluiten zo nauwkeurig aaneen dat ze zelfs nu nauwelijks zijn te onderscheiden*. . . . Het gebouw is langwerpig van vorm, namelijk 243 meter lang en 179 meter breed, terwijl de hoogste centrale pagode ongeveer 75 meter boven de grond uitsteekt, en vier andere, op de hoeken van het binnenplein, zijn elk ongeveer 45 meter hoog.[1]

[1] *Op.cit.*, blz. 210-13.

De hierboven cursief gedrukte regels moeten de aandacht trekken van reizigers die hetzelfde prachtige metselwerk bij de Egyptische overblijfselen hebben opgemerkt en bewonderd. Al hebben niet dezelfde werklieden (563) in beide landen de stenen gelegd, dan moeten we toch ten minste aannemen dat het geheim van dit weergaloze muren-bouwen aan de architecten van beide landen evengoed bekend was.

> Als we verdergaan, bestijgen we een terras . . . en treden de tempel zelf binnen door een overdekte zuilengang, waarvan de *façade* fraai in basreliëf is uitgesneden met oude mythologische onderwerpen. Van deze ingang loopt aan beide zijden een gang met een dubbele rij zuilen, gehouwen – zowel voetstuk als kapiteel – uit blokken van één steen, met een dubbel, ovaalvormig dak dat met reliëfs is bedekt, en op de buitenmuur bevindt zich een reeks opeenvolgende beeldhouwwerken. Deze galerij van beeldhouwwerken die het uitwendige van de tempel vormt, bestaat – over een lengte van 800 meter – uit een onafgebroken reeks afbeeldingen, in basreliëf uitgehakt in zandsteenplaten van 1,8 meter breed, en stelt onderwerpen voor uit de hindoemythologie, uit het *Rāmāyaṇa* – het Sanskriet-heldendicht van India, met zijn 25.000 verzen, dat de daden beschrijft van de god Rāma en de zoon van de koning van Oudh. De gevechten tussen de koning van Ceylon en Hanumān[1], de aap-god, worden levendig voorgesteld. In de boog van deze gang is *geen sluitsteen* gebruikt. Op de muren is het reusachtige aantal van 100.000 afzonderlijke figuren gebeeldhouwd. Eén afbeelding uit het

[1] De Hanumān is ruim één meter hoog, en zwart als steenkool. In het *Rāmāyaṇa*, dat de levensbeschrijving van deze heilige aap geeft, wordt verteld dat Hanumān vroeger een machtig opperhoofd was die, omdat hij de beste vriend van Rāma was, deze hielp om zijn vrouw Sītā te vinden, die door Rāvaṇa, de machtige koning van de reuzen, was weggevoerd naar Ceylon. Na vele avonturen werd Hanumān door laatstgenoemde gevangen genomen, terwijl hij als spion van Rāma de stad van de reus bezocht. Voor deze misdaad liet Rāvaṇa de staart van de arme Hanumān oliën en stak deze in brand; bij het blussen daarvan werd de aapgod zo zwart in zijn gezicht dat noch hijzelf noch zijn nakomelingen ooit die kleur konden kwijtraken. Indien we de hindoelegenden moeten geloven was deze zelfde Hanumān de *stamvader* van de Europeanen – een overlevering die, hoewel strikt darwinistisch en dus wetenschappelijk, voor ons helemaal niet vleiend is. De legende zegt dat de held en halfgod Rāma de dochters van de reuzen van Ceylon – de rākshasa's – aan de apenstrijders van zijn leger ten huwelijk gaf als dank voor bewezen diensten, en hun bovendien als bruidsschat het hele westelijke deel van de wereld schonk. De apen en hun reuzenvrouwen trokken daarheen, leefden er gelukkig, en hadden talrijke nakomelingen. Dit zijn de huidige Europeanen. In West-Europa worden Dravidische woorden gevonden die erop wijzen dat de bevolkingsgroepen oorspronkelijk tot één ras behoorden en één taal spraken. Kan dit geen aanwijzing zijn dat de overleveringen analoog zijn aan die over elfen en kabouterrassen in Europa, en in feite verwant zijn met die over apen in Hindoestan?

> *Rāmāyaṇa* beslaat 73 meter van de wand. . . . Men heeft in *Angkor Wat* niet minder dan 1.532 massieve zuilen geteld, en in alle ruïnes van Angkor . . . het reusachtige aantal van 6000; bijna alle zijn uit één enkel blok gehouwen, en artistiek gebeeldhouwd.

'Maar wie bouwde *Angkor Wat* en wanneer werd het gebouwd?' vraagt Vincent. 'Wetenschappers, hebben geprobeerd zich daarover een mening te vormen door de constructie, en in het bijzonder de versiering ervan te bestuderen', en zijn daarin niet geslaagd. Hij voegt eraan toe:

(564)

> Lokale historici uit Cambodja stellen het bouwen van de tempel op 2400 jaar geleden . . . Ik vroeg één van hen hoelang geleden Angkor Wat werd gebouwd. . . . 'Niemand kan zeggen wanneer. . . . Ik weet het niet, het moet óf uit de grond tevoorschijn zijn gekomen óf door reuzen zijn gebouwd, of misschien door de engelen' . . . was het antwoord.[1]

Toen Stephens de indianen ter plaatse vroeg: 'Wie heeft Copán gebouwd? . . . Welk volk heeft de hiërogliefentekens gemaakt, deze elegante figuren en reliëfs en die symbolische afbeeldingen gebeeldhouwd?' ontving hij het nietszeggende antwoord: '*¿Quién sabe?*' – wie weet het! 'Alles is een mysterie, een duister, ondoordringbaar mysterie', schrijft Stephens. 'In Egypte staan de kolossale geraamten van reusachtige tempels onbeschermd in alle eenzaamheid. Hier bedekte een reusachtig bos de ruïnes, en onttrok ze aan het oog.'[2]

Maar misschien zijn er allerlei bijzonderheden die voor archeologen die onbekend zijn met de 'nutteloze en fantasievolle' legenden van de oudheid niets betekenen, en dus over het hoofd worden gezien; anders zou de ontdekking daarvan hen misschien op een nieuwe reeks gedachten hebben gebracht. De ene is de onveranderlijke aanwezigheid van de aap op de Egyptische, Mexicaanse en Siamese tempelruïnes. De Egyptische hondskopmens neemt dezelfde houdingen aan als de hindoe- en Siamese Hanumān; en op de gebeeldhouwde fragmenten van Copán vond Stephens de overblijfselen van reusachtige apen of bavianen, 'die sterk in gestalte en uiterlijk leken op de vier enorme dieren die eens, vastgemaakt aan het voetstuk, voor de obelisk van Luxor stonden – die nu in Parijs[3] staat – en die onder de benaming hondskopmensen in Thebe werden aanbeden.' In bijna elke boeddhistische tempel zijn er afgodsbeelden van grote apen, en sommige mensen hebben in hun huis witte apen met het doel '*slechte* geesten te weren'.

---

[1] Vincent, *Op.cit.*, blz. 213-21.

[2] *Incidents of Travel in Central America*, deel 1, blz. 105.

[3] Ze staan er niet meer, want alleen de obelisk werd naar Parijs overgebracht.

Louis de Carné schrijft:[1]

> Bestond er bij de oude Cambodjanen beschaving in de complexe betekenis die we aan dat woord geven, zoals deze wonderen van bouwkunst schijnen aan te duiden? De tijd van Phidias was die van Sophocles, Socrates en Plato; Michelangelo en Raphael volgden op Dante. Er zijn van die schitterende tijdperken waarin de menselijke geest, door zich in elke richting te ontwikkelen, in alle triomfeert, en meesterstukken schept *die uit dezelfde inspiratie voortkomen*.

'Het bouwen van Angkor Wat', besluit Vincent, 'moet worden toegeschreven aan anderen dan de oude Cambodjanen. Maar aan wie? . . . Er bestaan *geen geloofwaardige* overleveringen, *alleen dwaze fabels en legenden*.'

Deze laatste zin is de laatste tijd een soort cliché geworden in de mond van reizigers en archeologen. Wanneer ze zien dat er, behalve in volks- (565)
legenden, geen aanwijzing te vinden is, wenden ze zich ontmoedigd af, en een eindoordeel wordt niet gegeven. Tegelijkertijd citeert Vincent een schrijver die opmerkt dat deze ruïnes 'even indrukwekkend zijn als de ruïnes van Thebe of Memphis, maar mysterieuzer'. Mouhot[2] denkt dat ze 'door de één of andere Michelangelo van de oudheid' werden gebouwd, en voegt eraan toe dat Angkor Wat 'grootser is dan enig gebouw dat ons door Griekenland of Rome is nagelaten'. Verder schrijft Mouhot het bouwen ook weer aan enkele van *de verloren stammen van Israël* toe, en wordt in die mening gesteund door Miche, de Franse bisschop van Cambodja, die bekent getroffen te zijn 'door het Hebreeuwse uiterlijk van de gezichten van veel van de wilde Stiêns'. Henri Mouhot denkt dat 'de oudste gedeelten van Angkor zonder overdrijving op meer dan 2000 jaar oud kunnen worden gesteld'. Dit zou ze dan, vergeleken met de piramiden, heel modern maken; die datering is des te onaannemelijker, omdat van de afbeeldingen op de muren kan worden bewezen dat ze behoren tot die oude tijden toen Poseidon en de kabiren in het hele land werden aanbeden. Indien Angkor Wat zou zijn gebouwd, zoals dr. Adolf Bastian[3] denkt, 'ter verwelkoming van de geleerde patriarch Buddhaghosha, die de heilige boeken van de *Tripitaka* vanuit Ceylon overbracht', of zoals bisschop Pallegoix denkt, die 'stelt dat dit gebouw tijdens de regeerperiode van Phra Pathum Suriving werd opgericht,' toen 'de heilige boeken van de boeddhisten vanuit Ceylon werden overgebracht, en het boeddhisme de religie

[1] Zie *The Land of the White Elephant*, blz. 221.

[2] H. Mouhot, *Voyages dans les royaumes de Siam, de Laos, de Cambodge*, etc, 1864.

[3] Voorzitter van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap in Berlijn. Zie zijn *Die Völker des östlichen Asien*, Jena, 1871.

van de Cambodjanen werd', hoe kan dan het volgende worden verklaard?

> We zien in dezelfde tempel gebeeldhouwde afbeeldingen van Boeddha met vier, en zelfs met tweeëndertig armen, en twee- en zestienhoofdige goden, de Indiase Vishṇu, goden *met vleugels*, Burmaanse hoofden, hindoefiguren en Ceylonese mythologie . . . Men ziet krijgslieden die rijden op olifanten en in wagens, soldaten te voet met schild en speer, boten, tijgers, griffioenen . . . slangen, vissen, krokodillen, ossen . . . soldaten met een reusachtige fysieke ontwikkeling, met helmen, en sommige mensen hebben baarden – waarschijnlijk Moren. De figuren staan ongeveer zoals die op de grote Egyptische monumenten, met hun zijde gedeeltelijk naar voren gewend . . . en ik merkte bovendien nog vijf met speer en zwaard gewapende ruiters op, die naast elkaar reden, zoals men ze ziet op de Assyrische panelen in het British Museum.[1]

We kunnen hieraan toevoegen dat er op de muren herhaaldelijk voorstellingen voorkomen van Dagon, de vis-mens van de Babyloniërs, en van de kabirische goden van Samothrake. Dit is misschien aan de aandacht van de enkele archeologen die de plaats hebben onderzocht, ontsnapt, maar bij nauwkeuriger onderzoek zullen ze daar worden gevonden, evenals de beweerde vader van de kabiren – Vulcanus met zijn bliksemstralen en
(566) hulpmiddelen. In zijn nabijheid is een koning met een scepter in de hand, die het evenbeeld is van die van Cheronaea, of de zogenaamde 'scepter van Agamemnon', die hem zou zijn geschonken door de kreupele god van Lemnos. Op een andere plaats vinden we Vulcanus, herkenbaar aan zijn hamer en nijptang, maar in de vorm van een aap, zoals hij door de Egyptenaren gewoonlijk wordt voorgesteld.

Wanneer Angkor Wat werkelijk een boeddhistische tempel is, hoe komt het dan dat hij op zijn muren basreliëfs heeft van zuiver Assyrische aard, en kabirische goden die, hoewel algemeen aanbeden als de oudste Aziatische mysteriegoden, toch al 200 jaar v.Chr. waren verlaten, terwijl de Samothrakische mysteriën zelf volkomen waren veranderd? Vanwaar komt de Cambodjaanse volksoverlevering over de vorst van Roma, een persoonlijkheid die genoemd wordt door alle plaatselijke historici, en die aan hem het stichten van de tempel toeschrijven? Is het niet mogelijk dat zelfs het *Rāmāyaṇa* zelf, het beroemde epos, slechts het origineel is van Homerus' *Ilias*, zoals enkele jaren geleden werd geopperd? De schone Paris, die Helena schaakt, lijkt heel veel op Rāvaṇa, de koning van de reuzen, die ervandoor ging met Sītā, Rāma's vrouw. De Trojaanse oorlog is een tegenhanger van de oorlog in het *Rāmāyaṇa*; bovendien verzekert Herodotus ons dat de Trojaanse helden en goden in Griekenland pas

[1] *The Land of the White Elephant*, blz. 215.

dateren van na de tijd van de *Ilias*. In dat geval zou Hanumān, de aapgod, niets anders zijn dan een vermomde Vulcanus, en dat temeer omdat de Cambodjaanse overlevering de stichter van Angkor laat komen uit *Roma*, dat ze in het westelijk uiteinde van de wereld lokaliseert, en omdat ook de hindoe Roma het westen toewijst aan de nakomelingen van Hanumān.

Ook al schijnt deze gedachte nu misschien hypothetisch, ze is toch het overwegen waard, al was het maar om te worden weerlegd. Abbé Jaquenet, een katholieke missionaris in Cochin China, die altijd bereid is het kleinste glimpje historisch licht in verband te brengen met het licht van de christelijke openbaring, schrijft:

> Of we nu de handelsbetrekkingen van de joden beschouwen . . . toen, op het hoogtepunt van hun macht, de gezamenlijke vloten van Hiram en Salomo uitvoeren om de schatten van Ofir te zoeken, of dat we teruggaan tot vroegere tijd, tot de verspreiding van de tien stammen die, in plaats van uit de gevangenschap terug te keren, wegtrokken van de oevers van de Eufraat, en de kust van de oceaan bereikten . . . het schijnen van het licht van de openbaring in het Verre Oosten is niettemin onbetwistbaar.[1]

Dat schijnt zeker 'onbetwistbaar' te zijn, wanneer we de zaak omkeren, en erkennen dat al het licht dat ooit de Israëlieten bescheen, hen uit dit 'verre Oosten' bereikte, na eerst over de Chaldeeën en de Egyptenaren te hebben geschenen. In de eerste plaats moet worden vastgesteld wie de Israëlieten zelf waren; dat is de belangrijkste vraag. Veel historici schijnen op goede grond te beweren dat de joden overeenkomst vertoonden of identiek waren met de Feniciërs van de oudheid, maar de Feniciërs waren zonder enige twijfel een Ethiopisch volk; bovendien heeft het tegen- (567)
woordige volk in de Punjab zich vermengd met de Aziatische Ethiopiërs. Herodotus voert de Hebreeën terug tot de Perzische Golf, en ten zuiden van die plaats woonden de *Himyarieten* (de Arabieren), en verderop de Chaldeeën en Susiniërs van de oudheid, de grote bouwers. Hieruit valt vrij zeker hun verwantschap met de Ethiopiërs af te leiden. Megasthenes zegt dat de joden een Indiase sekte waren, *Kalani* genoemd, en dat hun theologie op die van de Indiërs leek. Andere schrijvers vermoeden ook dat de gekoloniseerde joden of Judeeërs de *Yadus* uit Afghanistan – het oude India – waren.[2] Eusebius deelt ons mee dat 'de Ethiopiërs van de rivier de

[1] *Op.cit.*, blz. 224.

[2] De Fenicische Dido is het vrouwelijke van David, דוד, דידו. Onder de naam Astartē bestuurde ze de Fenicische koloniën, en een beeld van haar bevond zich op de boeg van hun schepen. Maar David en Saul zijn namen die ook in Afghanistan voorkomen.

Indus kwamen, en zich nabij Egypte vestigden'. Nader onderzoek kan aantonen dat de Tamil-hindoes, die door de missionarissen worden beschuldigd de duivel – *kutti-shāttan* – te aanbidden, per slot van rekening slechts Seth of Satan vereren, die door de bijbelse Hettieten werd aanbeden.

Maar indien de joden in de schemering van de geschiedenis de Feniciërs waren, dan kunnen laatstgenoemden zelf worden teruggevoerd tot de volkeren die de oude Sanskriettaal gebruikten. Carthago was een Fenicische stad, vandaar haar naam, want Tyrus heette eveneens *Kartha*. In de *Bijbel* worden herhaaldelijk de woorden *kir, kirjath* gevonden. Hun beschermgod werd *Melkarth* (Mel, Baäl), of beschermheer van de stad, genoemd. In het Sanskriet heette een stad of gemeenschap *kula*, en de heer ervan *hari*.[1] Her-cules is daarom de vertaling van Melkarth, en is van oorsprong Sanskriet. Bovendien waren alle cyclopische rassen Feniciërs. In de *Odyssee* zijn de Kuklopes (cyclopen) Libische schaapherders, en Herodotus beschrijft hen als mijnwerkers en grote bouwers. Het zijn de titanen of reuzen van de oudheid, die bij Hesiodus bliksemstralen smeden voor Zeus. Het zijn de bijbelse *Zamzummim* uit het land van de reuzen, de anakim.

Men kan gemakkelijk inzien dat zij die Ellora hebben uitgehakt, de bouwers van de oude pagoden, de architecten van Copán en van de ruïnes van Midden-Amerika, die van Angkor Wat, en die van de Egyptische overblijfselen, als ze al niet van hetzelfde ras waren, dan toch ten minste dezelfde religie hadden – namelijk die welke in de oudste mysteriën werd onderwezen. Bovendien zijn de figuren op de muren van Angkor zuiver archaïsch, en hebben niets te maken met de afbeeldingen en afgodsbeelden van Boeddha, die van veel latere datum kunnen zijn. Dr. Bastian zegt:

> Wat dit gedeelte bijzonder interessant maakt, is het feit dat de kunstenaar de verschillende nationaliteiten heeft afgebeeld met al hun karakteristieke kenmerken, van de primitieve mens met een platte neus in het met kwastjes omzoomde gewaad van de Pnom en de kortharige Lao, tot de Rājput met een rechte neus en met zwaard en schild, en de
> (568) *bebaarde Moor*, waardoor hij, als een tweede *Trajanuszuil*, een overzicht van nationaliteiten geeft wat betreft de kenmerkende fysieke eigenschappen van elk ras. Over het geheel genomen is het *Griekse* type, zowel in trekken en profiel als in de elegante houding van de ruiters, zo overheersend dat men zou kunnen denken dat Xenocrates uit

[1] Volgens prof. A. Wilder. Deze archeoloog zegt: 'Ik beschouw de Ethiopische, Kushitische en Hamitische rassen als het ras van bouwers en kunstenaars, dat Baäl (Śiva), of Bel, aanbad, tempels, grotten en piramiden maakte, en een bijzonder soort taal sprak. Rawlinson leidt die taal af van de *Turaniërs* in Hindoestan.'

> de oudheid, na zijn werkzaamheden in Bombay te hebben beëindigd, een uitstapje naar het Oosten had gemaakt.[1]

Als we de mogelijkheid erkennen dat de stammen van Israël iets te maken hebben gehad met de bouw van Angkor Wat, dan heeft dit geen betrekking op de opgesomde stammen die vanuit de wildernis van Paran werden uitgezonden om het land Kanaän te zoeken, maar op hun eerdere voorouders; en dat betekent dat die stammen geen weerspiegeling vormen van de *mozaïsche* openbaring. En waar is het uiterlijke *historische* bewijs dat men vóór de samenstelling van het Oude Testament door Ezra ooit van zulke stammen had gehoord? Er bestaan archeologen die sterk neigen tot de mening dat de twaalf stammen niets anders dan een mythe[2] zijn, want er heeft nooit een stam Simeon bestaan, en de stam Levi was een *kaste*. Hetzelfde probleem moet nog steeds worden opgelost – of de Judaeërs ooit vóór Cyrus in Palestina waren geweest. Van de zonen van Jacob, die allen met Kanaänitische vrouwen waren getrouwd, behalve Jozef wiens vrouw de dochter van een Egyptische zonnepriester was, tot aan het legendarische boek *Rechters*, erkende men dat er geregeld huwelijken voorkwamen tussen de genoemde stammen en de afgoden-dienende rassen. In *Rechters* (3:5-7) staat:

> En de kinderen van Israël woonden te midden van de Kanaänieten, de Hettieten, de Amorieten, de Ferezieten, de Hevieten en de Jebusieten, en ze namen zich hun dochters tot vrouwen, en gaven hun eigen dochters aan de zonen van die volkeren, en ze dienden hun goden . . . en de kinderen van Israël vergaten de Heer hun God, en ze dienden de Baäls en de bossen.

Deze Baäl was Moloch, Melkarth of Hercules. Overal waar de Feniciërs kwamen werd hij aanbeden. Hoe konden de Israëlieten als stammen ook maar bijeenblijven, terwijl volgens de *Bijbel* zelf jaar in jaar uit hele bevolkingsgroepen door Assyrische en andere veroveraars werden weggevoerd? ‘Zo werden de Israëlieten uit hun eigen land weggevoerd naar Assyrië, waar ze tot op de dag van vandaag wonen. De koning van Assyrië stuurde mensen uit Babel, Kuta, Awwa, Hamat en Sefarwaïm naar de steden van Samaria, waar hij hun een woonplaats toewees *in plaats van* de Israëlieten’ (*2 Koningen* 17:23-4).

Dat de taal van Palestina na verloop van tijd Semitisch werd, is te danken aan Assyrische invloed, want al in de tijd van Hiram was Fenicië een wingewest geworden, en de Feniciërs namen kennelijk in plaats van het

[1] *The Land of the White Elephant*, blz. 216.

[2] Prof. A. Wilder onder andere.

Hamitisch het Semitisch als taal aan. Assyrië was 'het land van Nimrod' (van *nimr*, gevlekt), en Nimrod was Bacchus, met zijn gevlekte luipaardvel. Dit luipaardvel is een heilig voorwerp in de 'mysteriën': het werd
(569) gebruikt in zowel de Eleusinische als de Egyptische mysteriën; het wordt in beeldhouwwerk gevonden op de basreliëfs van de Midden-Amerikaanse ruïnes als rugbedekking van de offeraars; het wordt vermeld in de oudste bespiegelingen van de brahmanen over de betekenis van hun offergebeden, het *Aitareya Brāhmaṇa*.[1] Het wordt gebruikt bij de agnishṭoma, de *inwijdingsceremoniën* van het soma-mysterie. Wanneer de neofiet moet 'worden wedergeboren', wordt hij met een luipaardvel bedekt, waaruit hij tevoorschijn komt als uit zijn moederschoot. De kabiren waren ook Assyrische goden. Ze droegen verschillende namen; in de gewone taal stonden ze bekend als Jupiter en Bacchus, en soms als Axiokersos, Axieros, Axiokersa en Casmilos; zelfs het juiste aantal van deze godheden was het volk niet precies bekend. In de 'heilige taal' droegen ze andere namen die alleen aan de hiërofanten en priesters bekend waren, en 'het was verboden deze uit te spreken'. Hoe komt het dan dat we ze in hun Samothrakische 'houdingen' weergegeven vinden op de muren van Angkor Wat? En hoe komt het dat we ze – zij het ook lichtelijk misvormd – horen uitspreken door de volkeren van Siam, Tibet en India op de manier zoals ze in diezelfde heilige taal bekend zijn?

De term kabiren is misschien een afleiding van אבר *abir*, groot; הבר, *ebir*, een astroloog, of חבר, *chabir*, een kameraad; ze werden aanbeden in Hebron, de stad van de *anakes* – de reuzen. De naam Abraham ziet er volgens dr. Wilder 'heel kabirisch uit'. Het woord *heber* of *gheber* is misschien etymologisch de stam van het woord Hebreeën, wanneer dit wordt toegepast op Nimrod en de bijbelse reuzen uit hoofdstuk 6 van *Genesis*, maar we moeten hun oorsprong in veel vroegere tijd zoeken dan die van Mozes. De naam *Feniciër* draagt zijn eigen bewijs in zich. Door Manetho worden ze Φοίνικες, of *Ph' Anakes,* genoemd, waaruit blijkt dat de Anakes of *Anakim* uit Kanäan, in welk volk de Israëlieten, als het als volk niet geheel identiek met hen was, door wederzijdse huwelijken geheel waren opgegaan, de Feniciërs of de problematische Hyksos waren, zoals Manetho hen noemt, en van wie Josephus ooit heeft verklaard dat ze de rechtstreekse voorouders van de Israëlieten waren. Daarom moeten we in deze wirwar van tegenstrijdige meningen, gezaghebbende bronnen, en historisch *olla podrida*, een oplossing van het mysterie zoeken. Zolang de afkomst van de Hyksos niet duidelijk vaststaat, kunnen we niets met zekerheid te weten komen over de Israëlieten die, al of niet bewust, hun chrono-

[1] Zie Martin Haugs vertaling.

logie en afkomst zo onontwarbaar in de knoop hebben gedraaid. Maar indien kan worden aangetoond dat de Hyksos de Pāli-herders van de Indus waren, die voor een deel naar het Oosten waren verhuisd, en afstammen van Indo-Europese nomaden in India, dan zou dit misschien verklaren waarom de bijbelse mythen zo vol staan met Indo-Europese en Aziatische mysteriegoden. Het is zoals Dunlap zegt:

> De Hebreeën begaven zich uit Egypte onder de Kanaänieten; ze hoeven niet verder te worden teruggevolgd dan de exodus. *Dit is hun historische begin*. Het is heel gemakkelijk deze gebeurtenis van langgeleden te verhullen door mythische overleveringen te vertellen, en er een verhaal over hun afkomst aan vooraf te laten gaan waarin de goden (patriarchen) de rol spelen van hun voorvaderen.[1] (570)

Voor de wereld van de wetenschap en de theologie is niet *hun historische begin* het belangrijkste probleem, maar het begin van hun *religie*. En indien we dat kunnen herleiden tot de Hyksos – Feniciërs, de Ethiopische bouwers en de Chaldeeën – of laatstgenoemden hun kennis nu aan de hindoes te danken hebben of dat de brahmanen haar van de Chaldeeën hebben verkregen, dan bezitten we een middel om elke zogenaamde *geopenbaarde* dogmatische bewering in de *Bijbel* tot haar oorsprong terug te voeren, die we moeten zoeken in de dageraad van de geschiedenis, en vóór de scheiding tussen de Indo-Europese en Semitische families. En hoe kunnen we dit beter of nauwkeuriger doen dan met de middelen die de archeologie ons verschaft? Beeldschrift kan worden vernietigd, maar indien het blijft bestaan, kan het niet liegen; en indien we dezelfde mythen, denkbeelden en geheime symbolen op monumenten over de hele wereld aantreffen, en indien bovendien kan worden bewezen dat die monumenten veel ouder zijn dan de twaalf 'uitverkoren' stammen, dan kunnen we onfeilbaar aantonen dat ze in plaats van een rechtstreekse goddelijke *openbaring* slechts een onvolledige herinnering of overlevering waren van een stam die eeuwenlang vóór het verschijnen van Abraham werd geïdentificeerd, en zich had vermengd, met alle drie de grote wereldfamilies, namelijk het Indo-Europese, het Semitische en het Turaanse volk, als ze zo moeten worden genoemd.

De *terafim* van Abrams vader, *Terah*, de 'maker van beelden', waren de kabirische goden, en we zien dat ze werden aanbeden door Micha, door de Danieten en anderen.[2] Terafim waren hetzelfde als serafim, en dit waren slangenbeelden waarvan de oorsprong de Sanskriet *sarpa* (de

[1] Dunlap, *Vestiges of the Spirit-History of Man*, blz. 266.
[2] *Rechters*, hfst. 17-18, enz.

slang) is, een symbool dat bij alle godheden een heilig symbool van onsterfelijkheid is. *Kiun*, of de god Kivan, die door de Hebreeën in de wildernis werd aanbeden, is zowel de hindoegodheid Śiva[1] als Saturnus.[2] Het Griekse verhaal vermeldt dat de Arcadiër Dardanus, die ze als huwelijksgeschenk had gekregen, ze naar Samothrake, en vandaar naar Troje bracht, en ze werden aanbeden lang vóór de roemrijke dagen van Tyrus of Sidon, hoewel eerstgenoemde in 2760 v.Chr. was gebouwd. Vanwaar heeft Dardanus ze verkregen?

Het is gemakkelijk om alleen aan de hand van uiterlijke kenmerken op basis van vermoedens een bepaalde ouderdom aan ruïnes toe te schrijven, maar het is moeilijker die te bewijzen. Intussen lijken de in de rots uitgehouwen werken van Ruad, Perytus en Marathos zelfs uiterlijk op die van
(571) Petra, Baalbek en andere Ethiopische werken. Aan de andere kant laten de beweringen van bepaalde archeologen die geen overeenkomst zien tussen de tempels van Midden-Amerika en die van Egypte en Siam, de kenner van de symboliek, die bekend is met de geheimtaal van het beeldschrift, geheel onverschillig. Hij ziet de symbolen van één en dezelfde leer op al die monumenten, en leest hun geschiedenis en verwantschap in tekens die voor de niet-ingewijde wetenschapper onwaarneembaar zijn. Er bestaan ook overleveringen; één daarvan vertelt over de laatste van de koning-ingewijden (die slechts zelden tot de hogere orden van de oosterse broederschappen werden toegelaten), die in 1670 regeerde. Het was deze koning van Siam, die door de Franse ambassadeur De la Loubère zozeer werd bespot als een gek die zijn hele leven naar de steen der wijzen had gezocht.

Een van die mysterieuze kenmerken betreft de bijzondere bouw van bepaalde bogen in de tempels. De schrijver van *The Land of the White Elephant* wijst op de bijzonderheid van 'het ontbreken van een sluitsteen in de bogen van het gebouw, en de niet te ontcijferen inscripties'.[3] In de ruïnes van Santa Cruz del Quiché werd door Stephens een booggang, eveneens zonder sluitsteen, aangetroffen. Wanneer hij de verlaten ruïnes van Palenque beschrijft, en opmerkt dat de bogen van de gangen alle volgens dit model werden gebouwd, en ook de plafonds die vorm hadden, veronderstelt hij dat 'de bouwers kennelijk onbekend waren met de begin-

[1] De Zendische *H* is in India een *S*. Hapta is dus sapta; *Hindū* is *Sindhaya* (A. Wilder). '. . . van Griekenland tot Calcutta, van de Kaukasus tot Egypte wordt de *S* geregeld verzacht tot *H*', zegt Dunlap. De letters *K*, *H* en *S* kunnen daarom onderling worden verwisseld.

[2] Dunlap, *Op.cit.*, blz. 269; Dunlap, *Sōd, the Son of the Man*, blz. 59; *Codex Nazaraeus*, deel 1, blz. 57.

[3] Blz. 225.

selen van de boogvorm, en dat de steun werd verkregen door de stenen, naarmate ze hoger lagen, elkaar te laten overlappen, zoals in Ocosingo en bij de cyclopische overblijfselen in Griekenland en Italië het geval is'.[1] In andere gebouwen, die echter tot dezelfde groep behoren, vond de reiziger de ontbrekende sluitsteen wél, wat voldoende bewijs is dat het ontbreken elders *opzettelijk* was.

Zouden we de oplossing van dit raadsel niet in een handboek van de vrijmetselaars kunnen vinden? De sluitsteen heeft een esoterische betekenis waarvan gevorderde vrijmetselaars op de hoogte zouden moeten zijn, indien dat nog niet het geval is. Het belangrijkste onderaardse gebouw dat in de beschrijving van de oorsprong van de vrijmetselarij wordt vermeld, werd door Henoch gebouwd. De patriarch wordt door de godheid, die hij in een visioen ziet, in de *negen* gewelven binnengeleid. Daarna bouwt hij, geholpen door zijn zoon, Methusalem, in het land Kanaän 'in het binnenste van de berg', negen vertrekken volgens de modellen die hem in het visioen werden getoond. Alle hadden een boogdak, en de top van elk werd *gevormd door een sluitsteen*, waarop de wonderbaarlijke letters stonden geschreven. Elk daarvan stelde bovendien een van de negen namen voor, geschreven in letters die symbolisch de eigenschappen voorstelden waarom de godheid volgens de oude vrijmetselarij bij de antediluviale broeders bekendstond. Daarop vervaardigde Henoch twee Delta's van het zuiverste goud, tekende op elk twee van de mysterieuze lettertekens, plaatste één ervan in het diepste gewelf, en vertrouwde Methusalem de andere toe, en deelde hem tegelijkertijd andere belangrijke geheimen mee *die nu voor de* (572)
vrijmetselarij verloren zijn gegaan.

En zo kan men onder deze oude geheimen die nu voor hun moderne opvolgers verloren zijn gegaan, ook het feit vinden dat de sluitstenen bij de bogen alleen worden gebruikt in bepaalde, voor bijzondere doeleinden bestemde, delen van de tempels. Een andere overeenstemming die de bouwkundige overblijfselen van de religieuze monumenten van elk land vertonen, kan worden gevonden in de volkomen gelijkheid van onderdelen, bouwlagen en maten. Al deze gebouwen zijn uit de tijd van Hermes Trismegistus, en hoe relatief modern of oud de tempel misschien ook lijkt, hun wiskundige verhoudingen blijken overeen te komen met die van de Egyptische religieuze gebouwen. Daar is een gelijksoortige indeling van binnenpleinen, het allerheiligste, doorgangen en trappen; het is dus, ondanks alle ongelijkheid in bouwstijl, een verdedigbare conclusie dat in al die gebouwen gelijksoortige religieuze ceremoniën werden uitgevoerd. Dr. Stukely zegt over Stonehenge:

[1] *Incidents of Travel in Central America*, deel 2, blz. 313-14.

> Deze constructie werd niet volgens Romeinse maat gebouwd, wat bewezen wordt door het grote aantal breuken dat het meten van elk deel volgens Europese maten te zien geeft. Daarentegen worden de cijfers rond, zodra we de meting volgens de oude ellenmaat verrichten, die de Hebreeuwse kinderen van Shem gemeen hadden zowel met de Feniciërs en de Egyptenaren, de kinderen van Cham [?], als met hen die deze monumenten nabootsten uit ongehouwen en orakelstenen.

De aanwezigheid van kunstmatige meren en hun eigenaardige ligging op de heilige gronden is ook een feit van grote betekenis. Men zal zien dat de meren binnen de omheining van Karnak, en die gelegen op het terrein van Angkor Wat, en rond de tempels in het Mexicaanse Copán en Santa Cruz del Quiché, dezelfde kenmerken vertonen. Behalve dat ze nog andere betekenissen hebben, was het hele terrein aangelegd met het oog op cyclische berekeningen. In de druïdische bouwwerken zal men dezelfde heilige, mysterieuze getallen aantreffen. De kring van stenen bestaat gewoonlijk uit óf 12, óf 21 óf 36 stenen. In deze kringen behoort de plaats in het midden toe aan Assar, Azon, of de god in de cirkel, of onder welke andere naam hij misschien bekendstond. De 13 Mexicaanse slangengoden vertonen een verre verwantschap met de 13 stenen van de druïdische overblijfselen. De ⊤ (tau) en het sterrenkundige kruis van Egypte ⊕ zijn in verschillende openingen van de ruïnes van Palenque duidelijk te zien. Op een van de basreliëfs van het Paleis van Palenque, aan de westkant, staat recht onder de zittende figuur als hiëroglief een *tau* afgebeeld. De staande figuur die zich over eerstgenoemde heenbuigt, bedekt het hoofd van deze met de linkerhand met de sluier van inwijding, terwijl hij zijn rechterhand uitstrekt met wijs- en middelvinger naar de hemel gericht. De houding is precies dezelfde als van een christelijke bisschop die zijn zegen geeft, of die waarin Jezus aan het laatste avondmaal vaak wordt afgebeeld. Zelfs
(573) de hindoegod van de wijsheid (of magische kennis) met het olifantenhoofd, Gaṇeśa, kan men aantreffen onder de gepleisterde figuren van de Mexicaanse ruïnes.

Welke verklaring kunnen de archeologen, taalkundigen, kortom de uitverkoren groep academici ons geven? Geen enkele. Op zijn hoogst hebben ze slechts veronderstellingen, en elk daarvan zal waarschijnlijk weer worden verworpen door haar opvolger – een pseudowaarheid misschien, evenals de vorige. De sleutels tot de bijbelse wonderen van de oudheid en van de verschijnselen van deze tijd, de vraagstukken van de psychologie en de fysiologie, en de vele 'ontbrekende schakels' die wetenschappers de laatste tijd zoveel hebben verbijsterd, zijn alle in handen van geheime broederschappen. Dit mysterie *moet* op een dag worden ontsluierd. Maar vóór die

tijd zal duistere scepsis voortdurend zijn lelijke, dreigende schaduw plaatsen tussen Gods waarheden en het spirituele oog van de mensheid; en er zullen veel mensen zijn die, besmet door de dodelijke epidemie van onze eeuw – een wanhopig materialisme – in twijfel en doodsangst zullen blijven, wanneer ze zich afvragen of de mens, wanneer hij sterft, zal herleven, hoewel die vraag door reeds lang heengegane generaties van wijzen al is opgelost. De antwoorden zijn er. Ze kunnen worden gevonden op de verweerde granieten bladzijden van grottempels, op sfinxen, voorportalen en obelisken. Ze hebben daar ontelbare eeuwen gestaan, en noch de ruwe aanvallen van de tijd, noch de nóg ruwere door christenhanden, zijn erin geslaagd hun verslagen uit te wissen. Alle staan vol met vraagstukken die werden opgelost – wie kan het zeggen? misschien wel door de oeroude voorvaderen van hen die ze hebben gebouwd – de oplossing volgt op iedere vraag; en deze konden de christenen zich niet toe-eigenen, want afgezien van de ingewijden begreep niemand het mystieke schrift. De sleutel werd bewaard door hen die wisten hoe ze in contact konden komen met de onzichtbare tegenwoordigheid, en die van de lippen van moeder natuur zelf haar grootse waarheden hadden ontvangen. En zo staan deze monumenten als zwijgende, vergeten schildwachten op de drempel van die *onzichtbare* wereld, waarvan de poorten voor slechts enkele uitverkorenen worden geopend.

Terwijl ze de tand des tijds, het nutteloze onderzoek van de wereldlijke wetenschap, en de beledigingen door de *geopenbaarde* religies trotseren, zullen ze hun raadsels alleen onthullen aan de afgezanten van diegenen door wie het MYSTERIE aan hen werd toevertrouwd. De koude, gevoelloze lippen van de eens sprekende Memnon en van die dappere sfinxen bewaren hun geheimen goed. Wie zal het zegel ervan verbreken? Wie van onze moderne, materialistische dwergen en ongelovige sadduceeën zal de SLUIER VAN ISIS durven oplichten?

15

India – de bakermat van de mensheid

> Stephano – 'Zijn hier duivels? Houdt u ons voor de gek met primitieve mensen, en mensen uit India?'
>
> – Shakespeare, *The Tempest*, 2de bedrijf, 2de toneel

> We hebben nu, voor zover het voor ons doel nodig is, de *aard en de functies van de ziel* beschouwd, en hebben duidelijk aangetoond dat ze een substantie is die van het lichaam verschilt.
>
> – dr. Henry More, *The Immortality of the Soule*, 1659

> Kennis is macht; onwetendheid is stommiteit.
>
> – E. Hardinge-Britten, *Ghost Land*

De 'geheime leer' is vele eeuwen lang geweest zoals de allegorische 'man die het lijden kende' van de profeet Jesaja. 'Wie heeft onze woorden geloofd?' hebben haar martelaren van de ene op de andere generatie herhaald. De leer is voor haar vervolgers opgegroeid 'als een teer plantje en als een wortel uit een dorre grond'; ze 'had geen vorm noch schoonheid', ze 'werd door mensen veracht en verworpen', en ze 'verborgen hun gezicht' voor haar; ze hebben haar 'geminacht' (*Jesaja* 53:2-3).

Er hoeft geen verschil van mening te bestaan over de vraag of deze leer al of niet in overeenstemming is met de iconoclastische neigingen van de sceptici van onze tijd. Ze stemt met de *waarheid* overeen, en dat is genoeg. Het zou nutteloos zijn te verwachten dat zij die haar hebben gekleineerd en belasterd, in haar zouden geloven. Maar de taaie levenskracht die ze overal op aarde vertoont waar een groepje mensen is om erover te twisten, is het beste bewijs dat het door onze voorvaderen aan 'de andere kant van de rivier' geplante zaad dat was van een machtige eik, en niet de spore van een snel opgekomen theologie. Geen bliksem van menselijke spot kan deze wereldboom van KENNIS neervellen, en geen door de Vulcanussen van de wetenschap gesmede bliksemstralen is krachtig genoeg om zijn stam te vernietigen, of zijn takken zelfs maar te schrammen.

We hoeven slechts aan hun letter die doodt geen aandacht te schenken en de verfijnde geest te ontdekken van hun verborgen wijsheid om in de boeken van Hermes – of ze nu het model zijn voor, of de kopie van, alle andere – de verborgen bewijzen te vinden voor een waarheid en filosofie

waarvan we aanvoelen dat ze op eeuwige wetten zijn gebaseerd. We begrijpen instinctief dat de vermogens van de mens, hoe beperkt ze misschien ook zijn zolang hij nog belichaamd is, toch nauw verwant moeten zijn aan de eigenschappen van een oneindige godheid; en we kunnen meer waardering opbrengen voor de verborgen betekenis van de door de *elohim* met gulle hand aan *H'Adam* geschonken gaven: 'Zie, ik heb u alles gegeven, wat op het aangezicht van de hele aarde is. . . *onderwerp* het,' en '*voer heerschappij*' over ALLE DINGEN.

Had men de in de eerste hoofdstukken van *Genesis* opgenomen allegorieën beter begrepen, zelfs in hun geografische en historische betekenis (575)
die volstrekt niets esoterisch omvatten, dan konden de beweringen van de ware uitleggers ervan, de kabbalisten, moeilijk zo lang zijn verworpen. Iedereen die de *Bijbel* bestudeert, moet zich ervan bewust zijn dat het eerste en tweede hoofdstuk van *Genesis* niet uit dezelfde pen kunnen zijn gevloeid. Het zijn duidelijk allegorieën en gelijkenissen[1], want de twee verhalen van de schepping en het bevolken van onze aarde spreken elkaar lijnrecht tegen in bijna alle details wat betreft volgorde, tijd, plaats en methoden die bij de zogenaamde schepping werden gevolgd. Door de verhalen letterlijk en als één geheel op te vatten, verlagen we de waardigheid van de onbekende godheid. We halen haar neer tot het niveau van de mensheid, en bekleden haar met de typisch menselijke persoonlijkheid, die de 'koelte van de avondwind' nodig heeft om zich te verkwikken, die uitrust na zijn werk, en in staat is boosheid en wraakzucht te koesteren tegen de mens, en zelfs om voorzorgsmaatregelen tegen hem te nemen 'opdat hij niet zijn hand uitsteekt, en ook van de boom van het leven neemt'. (Een stilzwijgende erkenning, tussen twee haakjes, door de godheid dat de mens *dat zou kunnen*, indien het hem niet door puur geweld werd belet.) Maar wanneer we inzien dat de beschrijving van wat historische feiten kunnen worden genoemd, allegorisch gekleurd is, voelen we onmiddellijk dat we vaste grond onder onze voeten hebben.

Om te beginnen – de Hof van Eden is als plaats helemaal geen mythe; hij behoort tot die oriëntatiepunten in de geschiedenis die aan de onderzoeker nu en dan onthullen dat de *Bijbel* niet slechts allegorie is. 'Eden, of het Hebreeuwse גן־עדן, GAN-EDEN, dat het park of de tuin van Eden betekent, is een archaïsche naam van het land dat door de Eufraat en zijn vele zijrivieren vanuit Azië en Armenië tot aan de Rode Zee van water wordt voorzien.' In het Chaldeeuwse *Boek van de getallen* wordt de plaats ervan door cijfers aangegeven, en in het in cijferschrift gestelde manuscript van de rozenkruisers dat door graaf de Saint-Germain is nagelaten, wordt deze

[1] Zie *Galaten* 4:24, en *Mattheus* 13:10-5.

volledig beschreven. Op de Assyrische kleitabletten wordt Eden weergegeven als *gan-dunyas*[1]. 'Zie,' zeggen de אלהים, elohim, van *Genesis*, 'de mens is als een van ons geworden.' De *elohim* kunnen in één betekenis worden opgevat als *goden* of krachten, en in een andere worden beschouwd als de *aleim* of priesters – de hiërofanten die waren ingewijd in het goede en kwade van deze wereld. Want er bestond een college van priesters, de *aleim* genoemd, terwijl het hoofd van hun kaste, of de voornaamste hiërofant, bekendstond als *java aleim*. In plaats van een neofiet te worden, en zijn esoterische kennis geleidelijk door regelmatige inwijding te verkrijgen, gebruikt een *adam* of een mens zijn intuïtieve vermogens, en proeft, daartoe aangezet door de slang – de *vrouw* en de stof – op onrechtmatige wijze van de boom van kennis – de esoterische of geheime leer. De priesters van Hercules of Melkarth, de 'Heer' van Eden, droegen allen 'rokken van vellen'. De tekst luidt: 'En *java aleim* maakte voor Adam en zijn vrouw
(576) כתנת עור, CHITONUTH OUR.'[2] Het eerste Hebreeuwse woord, *chiton*, is het Griekse woord χιτών, *chitōn*. Het werd een Slavisch woord door overname uit de *Bijbel*, en betekent een *jas*, een bovenkleed.

Hoewel de Hebreeuwse Schrift dezelfde ondergrond van esoterische waarheid bevat als elke vroege kosmogonie, draagt ze duidelijke sporen van een dubbele oorsprong. Haar *Genesis* is zuiver een herinnering uit de tijd van de Babylonische gevangenschap. De namen van plaatsen, mensen en zelfs voorwerpen die voorkomen in de oorspronkelijke tekst kunnen worden teruggevonden bij de Chaldeeën en Akkadiërs, de voorouders en de Indo-Europese leraren van eerstgenoemden. De opvatting dat de Akkadische stammen van Chaldea, Babylonië en Assyrië op enige wijze verwant waren met de brahmanen van Hindoestan wordt fel bestreden, maar er zijn meer bewijzen ten gunste van deze mening dan ertegen. De Semiet of Assyriër zou misschien een Turaniër moeten worden genoemd, en de Mongolen had men misschien Scythen moeten noemen. Maar als de Akkadiërs ooit echt hebben bestaan, in plaats van alleen in de verbeelding van sommige filologen en etnologen, zouden ze nooit een Turaanse stam zijn geweest, zoals sommige assyriologen ons willen laten geloven. Het waren eenvoudig emigranten die vanuit India, de bakermat van de mensheid, op weg waren naar Klein-Azië, en hun priester-adepten verbleven daar om een barbaars volk te beschaven en in te wijden. Halévy heeft de onjuistheid bewezen van de dwaze opvatting dat het Akkadische volk waarvan de naam al een dozijn keer is veranderd, van Turaanse afkomst is; en andere wetenschappers hebben bewezen dat de Babylonische be-

[1] A. Wilder zegt dat 'Gan-dunyas' een naam is voor Babylonië.
[2] *Genesis* 3:21.

schaving niet in dat land was ontstaan of ontwikkeld. Ze werd uit India ingevoerd, en de importeurs waren brahmaanse hindoes.

Prof. A. Wilder is van mening dat, indien de Assyriërs Turaniërs, en de Mongolen Scythen waren genoemd, de oorlogen van Iran en Turanië, Zohak en Jemshid, of Yima, in dat geval op de juiste manier zouden zijn opgevat als de strijd van de oude Perzen tegen de pogingen van de Assyrische satrapen om hen te overwinnen, die eindigde in de ondergang van Ninevé; 'en de spin weeft haar web in het paleis van Afrasiab'.[1]

Onze schrijver voegt eraan toe:

> De Turaniër van prof. Müller en zijn school was kennelijk de primitieve, nomadische Kaukasiër, uit wie de Hamitische of Ethiopische bouwers voortkomen, vervolgens de Semieten – misschien een kruising van Hamiet en Indo-Europeaan, en ten slotte de Indo-Europeaan – Meed, Pers, Hindoe; en later de Gothische en Slavische volkeren van Europa. Hij vermoedt dat de Kelten kruisingen zijn geweest, evenals de Assyriërs, van de Indo-Europese volkeren die Europa zijn binnengevallen, en de Iberische (waarschijnlijk Ethiopische) bevolking van Europa.

Wanneer dat zo is dan moet hij de mogelijkheid erkennen dat onze bewering juist is, dat de Akkadiërs een stam waren van de oudste hindoes. De vraag of het brahmanen waren uit de eigenlijk brahmaanse streek (577)
(40° NB), of uit India (Hindoestan), ofwel uit het Centraal-Aziatische India, zullen we overlaten aan de filologen van toekomstige eeuwen.

Een mening die voor ons neerkomt op een zekerheid, aangetoond door een inductieve methode van onszelf, die, vrezen we, door de orthodoxe methoden van de moderne wetenschap maar weinig zal worden gewaardeerd, is gebaseerd op wat aan laatstgenoemde slechts indirect bewijs zal toeschijnen. Jarenlang is het ons herhaaldelijk opgevallen dat dezelfde esoterische waarheden door identieke symbolen en allegorieën werden uitgedrukt in landen waartussen nooit enige historische verwantschap is aangetoond. We ontdekten dat de joodse *kabbala* en de *Bijbel* Babylonische 'mythen'[2] herhaalden, en dat oosterse en Chaldeeuwse allegorieën wat vorm en inhoud betreft worden meegedeeld in de oudste manuscripten

---

[1] De juiste omschrijving van de term 'Turaniër' is: elke etnische familie waarover etnologen niets weten. [Noot vert.: De nu niet meer gebruikte term Turaans werd vroeger door Europese etnologen en taalkundigen op een vage manier gebruikt om volkeren mee aan te duiden die niet Indo-Europese, niet Semitische en niet Hamitische talen spraken – in het bijzonder sprekers van Altaïsche, Dravidische, Oeralische talen, Japans, Koreaans, enz.]

[2] Zie Berosus en Sanchoniathon in o.a. Cory's *Ancient Fragments* en Movers, *Die Phönizier*.

van de Siamese talapoins (monniken), en in de oudste volksoverleveringen van Ceylon.

Op laatstgenoemd eiland woont een oude gewaardeerde kennis van ons, die we ook in andere delen van de wereld hebben ontmoet, een op Ceylon geboren Pāli-kenner, die een zeldzaam palmblad bezit dat door scheikundige processen zo duurzaam is gemaakt dat het bestand is tegen de tand des tijds, en bovendien een reusachtige schelp, of beter gezegd de ene helft van een schelp – want ze is in tweeën gespleten. Op het blad zagen we de afbeelding van een beroemde reus uit de Ceylonese oudheid, die blind was en – met zijn uitgestrekte armen die de vier middelste zuilen van een pagode omvatten – de hele tempel op een menigte gewapende vijanden doet ineenstorten. Zijn haar is lang en reikt bijna tot de grond. De eigenaar van deze merkwaardige relikwie deelde ons mee dat de blinde reus 'Somona, de kleine' was, zo genoemd ter onderscheiding van Somona-Kadom, de Siamese verlosser. Bovendien komt de Pāli-legende in belangrijke details overeen met die van de bijbelse Simson.

Op het parelachtige oppervlak van de schelp stond een gegraveerde voorstelling, die in twee vakken was verdeeld; het vakmanschap was zowel wat ontwerp als uitvoering betreft veel artistieker dan de kruisbeelden en andere godsdienstige snuisterijen die in onze tijd in Jaffa en Jeruzalem uit hetzelfde materiaal worden gemaakt. Op de eerste afbeelding staat Śiva met al zijn hindoe-attributen, die zijn zoon offert – we hebben er nooit aan gedacht om te informeren of dit de 'eniggeborene' of één uit velen is. Het slachtoffer is op een brandstapel gelegd, en de vader zweeft boven hem in de lucht met een opgeheven wapen, gereed om toe te stoten, maar het gezicht van de god is naar een wildernis gekeerd waarin een rinoceros zijn horen diep in een grote boom heeft gestoten en er niet uit kan trekken. Het paneel, of het gedeelte, ernaast
(578) stelt dezelfde rinoceros voor op de brandstapel met het wapen in zijn zijde gestoken, en het oorspronkelijk daarvoor bestemde slachtoffer – Śiva's zoon – is vrij, en helpt de god om het vuur op het offeraltaar beter te laten branden.

We hoeven slechts te bedenken dat Śiva en de Palestijnse Baäl, of Moloch, en Saturnus identiek zijn, dat Abraham tot op de huidige dag door de islamitische Arabieren in de Kaäba als Saturnus wordt beschouwd,[1] dat Abraham en Israël namen waren voor Saturnus,[2] en dat Sanchoniathon ons meedeelt dat Saturnus zijn eniggeboren zoon als offer aanbood aan zijn vader Ouranos, en zichzelf zelfs besneed en zijn hele huishouding en al

[1] Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 86.
[2] *Op.cit.*, deel 1, blz. 86, 132.

zijn bondgenoten dwong hetzelfde te doen,[1] om de bijbelse mythe onfeilbaar tot haar bron terug te voeren. Maar deze bron is noch Fenicisch noch Chaldeeuws; ze is zuiver Indiaas; het origineel ervan kan men in het *Mahābhārata* vinden. Maar of ze nu brahmaans of boeddhistisch is, ze moet beslist veel ouder zijn dan de joodse *Pentateuch*, zoals die door Ezra na de Babylonische gevangenschap werd samengesteld, en door de rabbi's van de Grote Synagoge werd herzien.

Daarom zijn we zo vrij om onze bewering te handhaven tegenover de mening van veel geleerden, die we niettemin als veel geleerder beschouwen dan onszelf. Wetenschappelijke gevolgtrekking is één ding, en *kennis van feiten*, hoe onwetenschappelijk die op het eerste gezicht misschien ook schijnen te zijn, is een tweede. Maar de wetenschap heeft genoeg ontdekt om ons mee te kunnen delen dat oorspronkelijke Sanskrietgeschriften uit Nepal door boeddhistische zendelingen in bijna alle Aziatische talen werden vertaald. Evenzo werden Pāli-manuscripten in het Siamees vertaald, en naar Birma en Siam overgebracht; het is dus gemakkelijk te verklaren waarom dezelfde religieuze legenden en mythen in al deze landen zijn verspreid. Maar Manetho vertelt ons ook over Pāli-herders die naar het westen trokken, en wanneer we enkele van de oudste overleveringen van Ceylon terugvinden in de Chaldeeuwse kabbala en de joodse *Bijbel*, dan moeten we óf aannemen dat de Chaldeeën of Babyloniërs in Ceylon of India zijn geweest, óf dat de oude Pāli sprekende volkeren dezelfde overleveringen bezaten als de Akkadiërs, van wie de oorsprong zo onzeker is. Stel dat zelfs Rawlinson gelijk had en dat de Akkadiërs uit Armenië kwamen, dan heeft hij ze toch niet verder teruggevoerd. Omdat de weg nu vrij is voor allerlei hypothesen, reiken we de gedachte aan dat die stam evengoed van achter de Indus naar Armenië had kunnen komen, hun weg vervolgend in de richting van de Kaspische Zee – een gedeelte dat ooit ook India was – en vandaar naar de Zwarte Zee. Of ze konden oorspronkelijk via dezelfde weg vanuit Ceylon zijn gekomen. Men heeft ingezien dat het onmogelijk is met enige graad van zekerheid de zwerftochten van deze Indo-Europese nomadenstammen te volgen; we kunnen dus slechts een oordeel vellen door logisch te redeneren, en door hun esoterische mythen te vergelijken. Abraham zelf kan, voor zover onze wetenschappers kunnen nagaan, één van deze Pāli-herders die naar het *westen* trokken, zijn geweest. Het is bewezen dat hij met zijn vader, Terah, wegtrok uit het (579)
'*Ur* van de Chaldeeën', en Sir H. Rawlinson vond de Fenicische stad Martu of Marathos vermeld in een inscriptie in *Ur*, en toont aan dat dit HET WESTEN betekent.

[1] Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 12.

Indien hun taal in één opzicht hun identiteit met de brahmanen van Hindoestan schijnt te weerleggen, dan zijn er toch andere gegevens die onze bewering bevestigen dat de bijbelse allegorieën uit *Genesis* hun oorsprong volledig te danken hebben aan deze nomadische stammen. Hun naam Ak-ad is van dezelfde aard als Ad-Am, Ha-va[1], of Ed-En – 'en betekent misschien', zegt dr. Wilder, 'zoon van *Ad*, evenals de zonen van Ad in het Arabië van de oudheid. In het Assyrisch is *Ak* schepper, en *Ad-ad* is AD, de vader'. In het Aramees betekent *Ad* ook *één*, en Ad-ad de *enige*, en in de kabbala is *Ad-am* de eniggeborene, de eerste emanatie van de onzichtbare schepper. *Adon* was de 'Here God van Syrië', en de echtgenoot van *Adargat* of *Aster-'t',* de Syrische godin, die Venus, Isis, Ishtar of Mylitta, enz., was; en elk van deze was 'de moeder *van al wat leeft*' – de *magna mater*.

Terwijl dus het eerste, tweede en derde hoofdstuk van *Genesis* slechts misvormde imitaties van andere kosmogonieën zijn, geven het vierde hoofdstuk, te beginnen bij vers zestien, en het vijfde hoofdstuk tot het einde toe, zuiver historische feiten; maar deze laatste werden nooit juist geïnterpreteerd. Ze zijn woord voor woord ontleend aan het geheime *Boek van de getallen* uit de grote oosterse *Kabbala*. Met de geboorte van Henoch, beschouwd als de eerste vader van de moderne vrijmetselarij, begint de stamboom van de zogenaamde Turaanse, Indo-Europese en Semitische families, mochten deze termen juist zijn. Elke vrouw staat symbool voor een land of stad; elke man en patriarch voor een ras, een tak of onderverdeling van een ras. De vrouwen van Lamech geven de sleutel tot het raadsel dat door een knappe geleerde, zelfs zonder de esoterische wetenschappen te bestuderen, gemakkelijk kan worden opgelost. 'En Adah baarde Jabal: dit was de vader van degenen die in tenten leven en *vee houden*', het Indo-Europese nomadenras; '. . . en zijn broer heette Jubal; hij was de vader van allen die *harp en orgel bespelen*, . . . en Silla baarde Tubal-Kaïn, een leermeester van *alle bewerkers van koper en ijzer*', enz.[2] Elk woord heeft een betekenis, maar het is geen *openbaring*. Het is eenvoudig een verzameling *historische* feiten, maar de geschiedenis is op dit punt te verward om te weten wat ze ermee aan moet. De bakermat van de mensheid en van de zonen van Adah moeten we zoeken in het gebied van

[1] In een oud brahmaans boek, getiteld de *Profetieën*, door Ramatsariar, en ook in de zuidelijke manuscripten, in de legende van Krishṇa, geeft laatstgenoemde bijna woord voor woord de eerste twee hoofdstukken van *Genesis*. Hij vertelt uitvoerig over de schepping van de mens – die hij in het Sanskriet *Ādima* noemt, de 'eerste mens' – en de eerste vrouw wordt *Heva* genoemd, dat wat het leven voltooit (*La Bible dans l'Inde*, deel 3, hfst. 4). Volgens Louis Jacolliot heeft Krishṇa bestaan, en werd zijn legende meer dan 3000 jaar v.Chr. geschreven (*Op.cit*., hfst. 9ev).

[2] *Genesis* 4:20-2.

de Zwarte Zee tot Kashmir en nog verder; en de specifieke Hof van Eden aan de Eufraat moeten we toeschrijven aan het college van vreemde astro- (580)
logen en magiërs, de aleim.[1] Geen wonder dat de ziener uit het noorden, Swedenborg, de mensen aanraadt het VERLOREN WOORD te zoeken bij de hiërofanten van Tartarije, China en Tibet, want daar is het, en op dit moment alleen daar, al vinden we het ook gegraveerd op de monumenten van de oudste Egyptische dynastieën.

De grootse poëzie van de vier *Veda's*; de boeken van Hermes; het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*; de *Codex Nazaraeus*; de kabbala van de tannaim; de *Sefer Jetzirah*; het *Boek van Wijsheid*, van Shlōmōh (Salomo); de geheime verhandeling over *Mukta* en *Baddha*[2], die door de boeddhistische kabbalisten wordt toegeschreven aan Kapila, de stichter van het Sānkhya-stelsel; de *Brāhmaṇa's*[3]; de *bsTan-'gyur*[4] van de Tibetanen – al deze werken hebben dezelfde basis. Terwijl ze alleen in hun allegorieën verschillen, onderwijzen ze dezelfde geheime leer die, wanneer ze eenmaal volledig eruit tevoorschijn is gehaald, de *ultima Thule* van de ware filosofie zal blijken te zijn, en zal onthullen wat dit VERLOREN WOORD is.

Het is niet te verwachten dat wetenschappers in deze werken iets van belang zullen vinden, behalve dat wat rechtstreeks verband houdt met filologie of vergelijkende mythologie. Zelfs Max Müller ziet, wanneer hij verwijst naar de mystiek en de metafysische filosofie die overal in de oude Sanskrietliteratuur is te vinden, daarin niets dan 'theologische ongerijmdheden' en 'fantastische onzin'.

---

[1] *Adah* is in het Hebreeuws עדה, en Eden, עדן. Het eerste is de naam van een vrouw, het tweede de aanduiding van een landstreek. Ze zijn nauw verwant, maar helemaal niet met de woorden Adam en Akkad – אדם, אקד die met een alef worden gespeld.

[2] De twee woorden komen overeen met de termen *macroprosopus* of *macrokosmos*, het volstrekte en grenzeloze, en de *microprosopus* van de kabbala, het 'korte gezicht' of de microkosmos – het eindige en beperkte. De verhandeling is niet vertaald, en zal waarschijnlijk ook niet worden vertaald. De Tibetaanse monniken zeggen dat het de werkelijke *Sūtra's* zijn. Sommige boeddhisten geloven dat Boeddha in een vroeger leven Kapila zelf is geweest. We begrijpen niet hoe sommige Sanskrietgeleerden kunnen denken dat Kapila een atheïst was, terwijl alle legenden aantonen dat hij de meest ascetische mysticus was, de stichter van de sekte van de yogī's.

[3] Enkele *Brāhmaṇa's* werden vertaald door dr. Haug; zie zijn *Aitareya-Brāhmaṇam*, Bombay, 1863.

[4] De *bsTan-'gyur* (tanjur) staat vol magische regels, de studie van occulte vermogens en het verkrijgen ervan, toverspreuken, bezweringen, enz., en wordt door leken-toelichters ervan even weinig begrepen als de joodse 'bijbel' door onze geestelijkheid, of de 'kabbala' door de Europese rabbi's.

Over de *Brāhmaṇa's*, die alle vol staan met *mysterieuze* en dus vanzelfsprekend absurde dingen, blijkt hij te zeggen dat 'het grootste deel ervan eenvoudig gewauwel is, en wat erger is, *theologisch gewauwel*. Iemand die vooraf niet weet welke plaats de *Brāhmaṇa's* in de geschiedenis van het Indiase denken innemen, zou niet meer dan tien bladzijden kunnen lezen *zonder ervan te walgen.*'[1]

We zijn niet verbaasd over de ernstige kritiek van deze geleerde weten-
(581) schapper. Hoe kunnen ze, zonder sleutel tot de werkelijke betekenis van dit 'gewauwel' over religieuze denkbeelden, aan de hand van het exoterische oordelen over het esoterische? In een andere heel interessante lezing van de Duitse geleerde vinden we het antwoord:

> Geen jood, geen Romein, geen brahmaan dacht er ooit over mensen te bekeren tot zijn eigen nationale vorm van eredienst. Religie werd als privé of nationaal eigendom beschouwd. Ze moest tegen vreemdelingen worden beschermd. De heiligste namen van de goden, de gebeden waardoor hun gunst kon worden verworven, werden geheim gehouden. Geen religie was exclusiever dan die van de brahmanen.[2]

Wanneer we daarom wetenschappers aantreffen die denken dat ze, omdat ze de betekenis van enkele exoterische rituelen van een śrotriya, een in de offermysteriën ingewijde brahmaanse priester, hebben vernomen, alle symbolen kunnen verklaren, en de hindoereligies nauwkeurig hebben onderzocht, kunnen we niet nalaten bewondering te hebben voor de volkomenheid van hun wetenschappelijke misvattingen. En zelfs nog meer nu Max Müller zelf blijkt te beweren dat, omdat 'men als brahmaan wordt geboren – nee *tweemaal* wordt *geboren* – en men dat niet kan worden, ook de laagste kaste, die van de śūdra's, zijn gelederen niet voor een vreemdeling zou openstellen.' Hoeveel minder waarschijnlijk is het dan dat hij die vreemdeling zou toestaan zijn heiligste religieuze mysteriën aan de wereld te onthullen, waarvan het geheim ontelbare eeuwen lang zo nauwlettend tegen ontheiliging is beschermd.

Nee, onze wetenschappers begrijpen de oude hindoeliteratuur niet goed; ze kunnen haar zelfs niet goed begrijpen, evenmin als een atheïst of materialist de gevoelens van een ziener, een mysticus, die zijn hele leven aan contemplatie wijdt, op hun juiste waarde kan schatten. Ze hebben volkomen het recht zichzelf tevreden te stellen met het lieflijke slaapliedje van hun zelfbewondering en het gerechtvaardigde besef van hun grote geleerdheid, maar helemaal geen recht om de wereld in hun eigen misvat-

---

[1] 'The *Aitareya-Brāhmaṇa*', lezing van Max Müller; *Chips, etc.*, deel 1, blz. 116-17.

[2] Lezing over 'Boeddhistische pelgrims', in *Chips, etc.*, deel 1, blz. 256.

ting mee te slepen door haar te doen geloven dat ze het laatste probleem van het denken van de oudheid in de Sanskriet- of andere literatuur hebben opgelost; dat er achter het uiterlijke 'gewauwel' niet veel meer ligt dan dat waarvan onze moderne exacte filosofie ooit heeft gedroomd; of dat er afgezien van het juiste weergeven van Sanskrietwoorden en -zinnen geen diepere gedachte in ligt, die begrijpelijk is voor enkele afstammelingen van hen die haar in de ochtenduren van de dag van de aarde een sluier hebben omgehangen, maar onbegrijpelijk voor de profane lezer.

We zijn helemaal niet verbaasd dat een materialist, en zelfs een orthodoxe christen, de oude brahmaanse werken of de voortbrengselen daarvan, de kabbala, de *Codex* van Bardesanes of de joodse *Schrift*, niet kan lezen zonder te walgen van de ongepastheid daarvan en van het schijnbare gebrek aan wat de niet-ingewijde lezer graag 'gezond verstand' noemt. Maar al kunnen we hen zo'n gevoel nauwelijks kwalijk nemen, vooral niet bij de Hebreeuwse en zelfs de Griekse en Latijnse literatuur, en al zijn we (582) volkomen bereid met prof. Fiske in te stemmen dat 'het een teken van wijsheid is om geen genoegen te nemen met gebrekkig bewijs', dan hebben we aan de andere kant het recht te verwachten dat ze erkennen dat het evenzeer een bewijs van eerlijkheid is om hun onwetendheid te erkennen in gevallen waarin het vraagstuk twee kanten heeft, en dat de wetenschapper even gemakkelijk als elke onnozele hals bij het oplossen daarvan fouten kan maken. Wanneer we zien dat prof. Draper in zijn omschrijving van de tijdperken in *Intellectual Development of Europe*[1] de tijd vanaf de dagen van Socrates, de voorloper en leraar van *Plato*, tot Karneades 'de eeuw van het geloof', en die van Philo tot de vernietiging van de neoplatonische scholen door Justinianus de 'eeuw van verval' noemt, dan mogen we daaruit afleiden dat de geleerde professor weinig heeft begrepen van de werkelijke strekking van de Griekse filosofie en de Attische scholen, zoals hij ook de ware aard van Giordano Bruno niet begreep. Wanneer we dus zien dat een van de beste Sanskrietgeleerden op eigen niet ondersteund gezag beweert dat het 'grootste deel van de *Brāhmaṇa's* eenvoudig theologisch gewauwel is', dan betreuren we het diep te moeten denken dat prof. Müller veel beter bekend is met de oude Sanskrietwerkwoorden en zelfstandige naamwoorden dan met het Sanskriet-denken, en dat een geleerde die zo onveranderlijk geneigd is de religies en de mensen van de oudheid eerlijk te behandelen, de christelijke theologen zo succesvol in de kaart speelt. 'Wat voor nut heeft het Sanskriet?' roept Jacquemont uit, die in zijn eentje meer onjuiste beweringen over het Oosten heeft gedaan dan alle oriëntalisten bij elkaar. Op die manier zou het inderdaad geen enkel nut hebben.

[1] Inhoudsopgave.

Wanneer we het ene lijk moeten verruilen voor het andere, dan kunnen we evengoed de dode letter van de joodse *Bijbel* ontleden als die van de *Veda's*. Wie niet intuïtief door de religieuze geest van de oudheid wordt gestimuleerd, zal nooit verder zien dan het exoterische 'gewauwel'.

Wanneer we voor het eerst lezen dat 'in de schedelholte van macroprosopus – het lange gezicht – de etherische WIJSHEID verborgen ligt die nergens is ontsloten, en ze wordt niet ontdekt en niet ontsloten', of ook dat 'de *neus* van de 'oude van dagen' in alle delen het *leven* is', dan zijn we geneigd dit te beschouwen als het onsamenhangende geraaskal van een krankzinnige. En wanneer bovendien de *Codex Nazaraeus* ons meedeelt dat 'zij, de Spiritus', haar zoon Karabtanos, 'die uitzinnig is en geen onderscheidingsvermogen heeft', uitnodigt zich te vergrijpen aan zijn eigen moeder, dan zijn we min of meer geneigd het boek vol walging opzij te leggen. Maar is dit alles uitsluitend zinloos geklets, uitgedrukt in grove en zelfs obscene taal? Het kan evenmin worden beoordeeld naar zijn uiterlijke schijn als de seksuele symbolen van de Egyptische en hindoereligie, of de grove openhartige manier van uitdrukken van de 'heilige' *Bijbel* zelf. Evenmin als de allegorie van Eva en de in verzoeking brengende slang van Eden. De altijd indringende, rusteloze geest brengt, wanneer hij eenmaal 'in de stof valt', Eva of Hava in verzoeking, die lichamelijk de chaotische stof, 'uitzinnig en zonder onderscheidingsvermogen', voorstelt. Want de
(583) *stof*, Karabtanos, is de zoon van *Geest*, of de *Spiritus* van de nazarenen, de *Sophia-Achamoth*; en laatstgenoemde is de dochter van de zuivere verstandelijke geest, de goddelijke adem. Wanneer de wetenschap ons afdoende de oorsprong van de stof zal hebben aangetoond, en de misvatting van de occultisten en de filosofen van de oudheid zal hebben bewezen, die (evenals hun afstammelingen in deze tijd) van mening waren dat stof slechts een van de wisselwerkingen is van geest, dan zal de wereld van de sceptici het recht hebben de oude wijsheid te verwerpen, of de oude religies van onfatsoenlijkheid te beschuldigen.

Mw. Lydia Maria Child zegt:

> Sinds onheuglijke tijden is in Hindoestan een symbool vereerd dat de schepping of de oorsprong van het leven vertegenwoordigt. Het is het meest algemeen voorkomende symbool van Śiva [Bala of Mahādeva], en staat overal steeds met zijn eredienst in verband. . . . Śiva was niet alleen degene die menselijke vormen opnieuw voortbrengt; hij stelde het vruchtbaar makende beginsel voor, de voortbrengende kracht die het heelal doordringt. . . . Kleine afbeeldingen van dit symbool in ivoor, goud of kristal worden als sieraad om de hals gedragen. . . . Het symbool voor moeder heeft eveneens een religieuze betekenis, en volgelin-

> gen van Vishṇu geven het weer door een horizontaal teken op hun voorhoofd. . . . Is het vreemd dat zij het grote mysterie van de geboorte van de mens met eerbied aanschouwden? Waren *zij* onrein om het op die manier te beschouwen? Of zijn wij onrein omdat we dat *niet* doen? We hebben grote omzwervingen gemaakt, en onrein zijn onze paden geweest, sinds de tijd dat deze oude kluizenaars in de plechtige diepten van hun eerste heiligdommen voor het eerst spraken over God en de ziel. Laten we niet glimlachen om de manier waarop zij het spoor van de oneindige, onbegrijpelijke oorzaak in alle mysteriën van de natuur volgen, opdat wij daardoor niet de schaduw van onze eigen grofheid op hun patriarchale eenvoud werpen.[1]

Veel wetenschappers hebben zo goed mogelijk geprobeerd het oude India eerlijk te behandelen. Colebrooke, Sir William Jones, Barthélemy Saint-Hilaire, Lassen, Weber, Strange, Burnouf, Hardy en ten slotte Jacolliot hebben allen getuigenis afgelegd van de prestaties van India op het gebied van wetgeving, ethiek, filosofie en religie. Geen volk ter wereld heeft ooit zo'n grootsheid van denken bereikt in het vormen van ideële begrippen van de godheid en haar nakomelingschap, de MENS, als de Sanskriet-metafysici en -theologen.

Jacolliot zegt:

> Mijn bezwaar tegen veel vertalers en oriëntalisten, hoewel ik hun diepe kennis bewonder, is, dat ze, *omdat ze niet in India hebben gewoond*, in nauwkeurigheid tekortschieten bij het beschrijven en het begrijpen van de *symbolische* betekenis van poëtische liederen, gebeden en ceremoniën, en zodoende maar al te vaak essentiële fouten maken, hetzij bij de vertaling of bij de interpretatie.[2]

Deze schrijver, die door een lang verblijf in India en het bestuderen van de Indiase literatuur beter bevoegd is daarover uitspraken te doen dan zij die er nooit zijn geweest, vertelt ons verder dat 'het leven van verschillende generaties nauwelijks voldoende zou zijn om de werken die het (584)
India van de oudheid ons heeft nagelaten over geschiedenis, ethiek, poëzie, filosofie, religie, verschillende wetenschappen, en geneeskunde zelfs maar te lezen'. En toch kan Louis Jacolliot alleen oordelen op basis van de weinige fragmenten die hij kon raadplegen dankzij de behulpzaamheid en vriendschap van enkele brahmanen met wie het hem gelukt was een vertrouwensrelatie op te bouwen. Lieten ze hem *al* hun schatten zien? Verklaarden ze hem *alles* wat hij wilde weten? We betwijfelen het, anders zou hij zelf hun religieuze ceremoniën niet zo haastig hebben beoordeeld,

[1] *The Progress of Religious Ideas through Successive Ages*, deel 1, blz. 17ev.
[2] *La Bible dans l'Inde*, deel 1, hfst. 1.

zoals hij bij verschillende gelegenheden, uitsluitend op basis van indirect bewijs, heeft gedaan.

Toch gaf geen reiziger blijk van een grotere eerlijkheid of onpartijdigheid tegenover India dan Jacolliot. Al oordeelt hij streng over haar tegenwoordige ontaarding, hij is nog strenger tegen hen die de oorzaak ervan zijn geweest – de priesterkaste van de laatste paar eeuwen; en zijn afkeuring is evenredig aan de grootte van zijn waardering voor haar vroegere grootsheid. Hij geeft de bronnen aan die de oorsprong zijn van de openbaringen van alle oude geloven, waaronder de geïnspireerde boeken van Mozes, en wijst rechtstreeks naar India als de bakermat van de mensheid, de vader van alle andere volkeren, en de kweekplaats van alle verloren kunsten en wetenschappen van de oudheid, en waarvoor het oude India al in de Egyptische duisternis van het archaïsche tijdperk was verdwenen. 'India bestuderen', zegt hij, 'betekent het spoor van de mensheid tot haar bron volgen.'

Hij voegt eraan toe:

> Op dezelfde manier als de moderne maatschappij bij iedere stap met de oudheid in aanraking komt, zoals onze dichters Homerus en Vergilius, Sophocles en Euripides, Plautus en Terentius hebben gekopieerd; zoals onze filosofen inspiratie hebben geput uit Socrates, Pythagoras, Plato en Aristoteles; zoals onze historici Titus Livius, Sallustius of Tacitus als voorbeeld hebben genomen, onze redenaars Demosthenes of Cicero, onze artsen Hippocrates bestuderen, en onze wetboeken Justinianus overschrijven – evenzo had de oudheid zelf ook een oudheid om te bestuderen, na te volgen en te kopiëren. Wat is er nu eenvoudiger en logischer dan dat? Gaan volkeren niet aan elkaar voorafd, en volgen ze elkaar niet op? Beperkt de met moeite door een volk verkregen kennis zich tot zijn eigen grondgebied, en sterft ze uit met de generatie die haar voortbracht? Is er iets absurds aan de veronderstelling dat het India van 6.000 jaar geleden – een schitterend, beschaafd en dichtbevolkt land – op Egypte, Perzië, Judea, Griekenland en Rome een even onuitwisbaar stempel heeft gedrukt, even diepe indrukken heeft gemaakt, als deze landen op ons?
>
> Het is tijd dat we ons ontdoen van die vooroordelen, waarbij de Ouden worden afgeschilderd alsof ze bijna plotseling volledig uitgewerkte filosofische, religieuze en ethische denkbeelden bezaten van de verhevenste aard – die vooroordelen, die in hun naïeve bewondering alle ontwikkeling op het gebied van wetenschap, kunsten en letteren toeschrijven aan de intuïtie van enkele grote figuren, en op het terrein van de religie aan openbaring.[1]

[1] *La Bible dans l'Inde.*

We geloven dat de tijd niet veraf is dat de tegenstanders van deze voor- (585)
treffelijke en geleerde schrijver door de kracht van onweerlegbare bewijzen tot zwijgen zullen worden gebracht. En wat zal de wereld ontdekken, wanneer *feiten* eenmaal zijn theorieën en beweringen zullen hebben bevestigd? Dat aan India – het land dat minder bekend en onderzocht is dan enig ander land – alle andere grote volkeren van de wereld hun talen, kunsten, wetgeving en beschaving te danken hebben. Haar vooruitgang, die gedurende enkele eeuwen vóór onze jaartelling werd belemmerd – want India had, zoals deze schrijver aantoont, in de tijd van de grote Macedonische veroveraar 'het tijdperk van haar glorie al achter zich' – werd in de eeuwen daarna volkomen verstikt. Maar het bewijs van haar vroegere roem ligt besloten in haar literatuur. Welk volk in de hele wereld kan zich beroemen op zo'n literatuur die, indien het Sanskriet niet zo moeilijk was, meer zou worden bestudeerd dan nu het geval is? Tot nu toe was het grote publiek voor zijn kennis afhankelijk van enkele wetenschappers die, ondanks hun grote geleerdheid en betrouwbaarheid, niet opgewassen zijn tegen de taak om meer dan enkele boeken te vertalen en toe te lichten uit het bijna ontelbare aantal dat, ondanks het vandalisme van de zendelingen, nog is overgebleven om de omvangrijke hoeveelheid Sanskrietliteratuur te doen groeien. En zelfs dat is voor een Europeaan een levenstaak. Vandaar dat de mensen haastig oordelen, en vaak de belachelijkste fouten maken.

Kortgeleden viel een zekere Eerw. Dunlop Moore uit New Brighton, Pennsylvania, die vastbesloten was in één klap zijn knapheid en vroomheid te tonen, de bewering aan van een theosoof in een bij de crematie van baron De Palm gehouden rede dat het *Wetboek van Manu* duizend jaar vóór Mozes al bestond. 'Alle oriëntalisten van enige naam,' zegt hij 'zijn het nu erover eens dat de *Grondstellingen van Manu* op verschillende tijden zijn geschreven. *Het oudste deel van de verzameling dateert waarschijnlijk uit de zesde eeuw vóór de christelijke jaartelling.*'[1] Wat andere oriëntalisten, die deze Pennsylvanische pandit hebben ontmoet, misschien ook denken, Sir William Jones heeft een andere mening. In het voorwoord van zijn *The Ordinances of Menu* zegt hij:

> Omdat deze grondstellingen slechts uit 2685 verzen bestaan, kunnen ze niet het volledige werk zijn van *Sumati*, dat zich waarschijnlijk onderscheidt door de naam *Vriddha,* of het oude *Mānava*, en niet in zijn geheel kan worden gevonden, hoewel verschillende passages eruit, die bij overlevering bewaard zijn gebleven, af en toe in nieuwe wetteksten worden geciteerd.

[1] *Presbyterian Banner*, 20 december 1876.

Jacolliot zegt:

> We lezen in het voorwoord van een verhandeling over wetgeving van Nārada, geschreven door een van zijn adepten, een beschermeling van de brahmaanse macht, het volgende: 'Toen Manu de wetten van Brahmā in 100.000 śloka's of disticha had geschreven, die 24 boeken en 1000 hoofdstukken vormden, gaf hij het werk aan Nārada, de wijze van
> (586) de wijzen, die het voor gebruik door de mensheid inkortte tot 12.000 verzen, die hij gaf aan een zoon van *Brighu*, *Sumati* genaamd, die ze tot groter gemak van de mens tot 4000 terugbracht.'[1]

Hier hebben we de mening van Sir William Jones die in 1794 verklaarde dat de fragmenten die in het bezit van de Europeanen waren, niet *Het Oude Wetboek van Manu* konden zijn, naast de mening van Louis Jacolliot die in 1868, na raadpleging van alle autoriteiten, waaraan hij het resultaat van zijn eigen langdurige geduldige onderzoek toevoegt, het volgende schrijft:

> De hindoewetten werden door Manu *meer dan 3000 jaar v.Chr*. gecodificeerd, en door de hele oudheid gekopieerd, in het bijzonder door Rome, dat het enige land is dat ons een geschreven wetboek heeft nagelaten – de *Codex Justinianus*, die als basis is gebruikt voor alle moderne wetgevingen.[2]

In een ander boek, getiteld *Christna et le Christ,* merkt Jacolliot in een wetenschappelijke aanval op een vrome, maar heel geleerde katholieke tegenstander, Textor de Ravisi, die probeert aan te tonen dat de schrijfwijze van de naam Christna niet door de Sanskrietspelling ervan wordt gerechtvaardigd en aan het kortste eind trekt, het volgende op: 'We weten dat de wetgever Manu zich verliest in de nacht van het prehistorische tijdperk van India, en dat geen kenner van India het heeft gewaagd hem de titel van de oudste wetgever ter wereld te ontzeggen' (blz. 350).

Maar Jacolliot had nooit van de Eerw. Dunlop Moore gehoord. Dit is misschien de reden dat hij en verschillende andere indologen proberen te bewijzen dat veel van de vedische teksten, evenals die van Manu, die door de Asiatic Society of Calcutta naar Europa zijn gezonden, *helemaal geen echte teksten zijn*, maar grotendeels te danken zijn aan de slimme pogingen van sommige jezuïtische missionarissen om de wetenschap te misleiden door apocriefe werken die erop gericht zijn om over de geschiedenis van het oude India een wolk van onzekerheid en duisternis te werpen, en

[1] *La Bible dans l'Inde*, blz. 76; Jones, *The Ordinances of Menu*, hfst. 11, en de algemene eindnoot.

[2] *Op.cit.*, blz. 33.

tegelijkertijd op de hedendaagse brahmanen en pandits de verdenking te werpen van stelselmatige vervalsing. 'Deze feiten,' voegt hij eraan toe, 'die in India zo vaststaan dat ze zelfs niet in twijfel worden getrokken, *moeten in Europa worden bekendgemaakt*.[1]

Bovendien maakt het *Wetboek van Manu*, dat aan de Europese oriëntalisten bekend is als dat waarop Brighu een commentaar heeft geschreven, zelfs geen deel uit van het oude Manu, de *Vriddha-Mānava* genaamd. Hoewel onze wetenschappers maar kleine fragmenten ervan hebben ontdekt, is het in bepaalde tempels volledig aanwezig, en Jacolliot bewijst dat de naar Europa gezonden teksten volkomen afwijken van dezelfde teksten zoals die in de pagoden van Zuid-India worden aangetroffen. We kunnen voor ons doel ook Sir William Jones citeren, die zich beklaagt over *Kullūka*, en opmerkt dat deze in zijn commentaren nooit schijnt te hebben bedacht dat 'veel van de wetten van Manu *zich tot de eerste drie tijdperken beperken*'.

Volgens de berekeningen zijn we nu in het tijdperk van het kaliyuga, (587)
het derde, gerekend vanaf dat van het satya- of kritayuga, het eerste tijdperk, waarin de hindoe-overlevering de wetten van Manu plaatst, en waarvan Sir William Jones stilzwijgend de echtheid heeft erkend. Wanneer we alles toegeven dat kan worden gezegd over de reusachtige overdrijvingen van de hindoetijdrekening – die, tussen twee haakjes, veel beter aansluit bij de moderne geologie en antropologie dan de belachelijke tijdrekening van 6000 jaar van de joodse *Schrift* – dan hebben we hier toch, omdat er 4500 jaar zijn verlopen sinds het vierde tijdperk van de wereld of het kaliyuga begon, een bewijs dat een van de grootste oriëntalisten die ooit hebben geleefd – en bovendien een christen en geen theosoof – van mening was dat Manu vele duizenden jaren ouder is dan de tijd van Mozes. Kennelijk moet een van twee dingen gebeuren: óf de Indiase geschiedenis moet ten behoeve van de *Presbyterian Banner* opnieuw worden bewerkt, óf de schrijvers voor dat blaadje moeten de hindoeliteratuur bestuderen vóór ze opnieuw een poging doen om theosofen te bekritiseren.

Maar afgezien van de persoonlijke opvattingen van deze eerwaarde heren van wie de meningen ons weinig interesseren, vinden we zelfs in de *New American Cyclopaedia* een duidelijke neiging om de oudheid en het belang van de hindoeliteratuur in twijfel te trekken. De *Wetten van Manu*, zegt een van de schrijvers, 'zijn niet ouder dan de 3de eeuw v.Chr.'. Deze uitdrukking is zeer rekbaar. Wanneer de schrijver met de *Wetten van Manu* de *verkorte versie* van deze wetten bedoelt, die door latere brahmanen is verzameld en gerangschikt om als gezaghebbend geschrift te dienen voor

[1] *Christna et le Christ*, blz. 347.

hun eerzuchtige plannen, en met het doel een wet te scheppen waarbij ze aan zichzelf de heerschappij toekennen, dan heeft hij in dat opzicht misschien gelijk, hoewel we zelfs dat zouden willen betwisten. In ieder geval is het even onjuist deze verkorte versie te laten doorgaan voor de werkelijk door Manu gecodificeerde oude wetten als te beweren dat de Hebreeuwse *Bijbel* niet uit oudere tijd dateert dan de 10de eeuw van onze jaartelling, omdat we geen Hebreeuws manuscript hebben uit oudere tijd, of dat de gedichten van Homerus' *Ilias* noch bekend noch geschreven waren vóór het oudste authentieke manuscript ervan werd gevonden. De Europese wetenschappers bezitten geen Sanskrietmanuscript dat veel ouder is dan vier of vijf eeuwen[1], een feit dat hen toch niet in het minst ervan weerhield om aan de *Veda's* een ouderdom van tussen de vier en vijfduizend jaar toe te schrijven. Er zijn heel sterke argumenten voor de grote ouderdom van de *Boeken van Manu*; zonder de moeite te nemen de opvattingen van verschillende wetenschappers te citeren, van wie er geen twee overeenstemmen, zullen we onze eigen mening naar voren brengen, tenminste over deze ongegronde bewering van de *Cyclopaedia*.

Wanneer de *Codex Justinianus* uit de *Wetten van Manu* werd overgeschreven, zoals Jacolliot aan de hand van de beschikbare tekst aantoont, moeten we allereerst de ouderdom van eerstgenoemde vaststellen, niet als
(588) geschreven en volmaakt wetboek, maar de oorsprong ervan. We denken dat het niet moeilijk is om dit te doen.

Volgens Varro werd Rome gebouwd in 3961 van het Juliaanse tijdperk (754 v.Chr.). De Romeinse wetgeving, zoals die op bevel van Justinianus werd geformuleerd, en die bekendstaat als het *Corpus Juris Civilis,* was, zo wordt ons gezegd, geen wetboek, maar een verzameling wetten uit het gewoonterecht van vele eeuwen. Hoewel feitelijk niets bekend is over de oorspronkelijke bronnen ervan, was de hoofdbron, waaraan het *jus scriptum*, of het geschreven recht, werd ontleend, het *jus non scriptum*, het ongeschreven gewoonterecht. En juist op dit gewoonterecht willen we onze redenering baseren. Bovendien werd de wet van de twaalf tafelen ongeveer 300 jaar na het stichten van Rome opgesteld, en zelfs deze werd, voor zover het privaatrecht betreft, *uit nog oudere bronnen samengesteld*. Indien deze oudere bronnen dus heel goed blijken overeen te stemmen met de *Wetten van Manu*, die volgens de brahmanen zijn gecodificeerd in het kritayuga, een tijdperk vóór het huidige kaliyuga, dan moeten we veronderstellen dat deze bron van de 'twaalf tafelen', als gewoonte- en overleveringsrecht, minstens enkele honderden jaren ouder is dan degenen die haar hebben gekopieerd. Dit alleen al voert ons onmiddellijk terug tot vóór 1000 v.Chr.

[1] Zie Max Müllers 'Lecture on the Vedas', *Chips, etc.*, deel 1, blz. 11.

Het *Mānava Dharma Śāstra*, waarin het hindoestelsel van kosmogonie wordt beschreven, zou wat zijn ouderdom betreft na de *Veda's* komen, en zelfs Colebrooke plaatst deze laatste in de 15de eeuw v.Chr. En wat is de etymologie van de naam *Mānava Dharma Śāstra*? Het is een samenstelling van *Manu*; *dharma*, grondregels; en *śāstra*, bevel of wet. Hoe kunnen de wetten van Manu dan pas uit de 3de eeuw v.Chr. dateren?

Het hindoe-wetboek heeft er nooit aanspraak op gemaakt een goddelijke openbaring te zijn. Het onderscheid dat de brahmanen zelf maken tussen de *Veda's* en alle andere heilige boeken, van welke eerbiedwaardige ouderdom ook, is daarvan een bewijs. Terwijl alle sekten de *Veda's* beschouwen als het rechtstreekse woord van God – *śruti* (openbaring) – wordt het *Wetboek van Manu* door hen eenvoudig aangeduid als de *smriti*, een verzameling mondelinge overleveringen. Toch behoren deze overleveringen of 'herinneringen' tot de oudste en ook de meest vereerde in het land. Het sterkste argument voor de ouderdom ervan, en de algemene hoge waardering die het geniet, ligt misschien in het volgende feit. Het valt niet te ontkennen dat de brahmanen in een ver verleden deze overleveringen hebben omgewerkt, en veel wetten, zoals die nu in het *Wetboek van Manu* voorkomen, hebben gemaakt om aan hun eerzuchtige plannen te voldoen. Daarom *moeten ze dit hebben gedaan in een tijd toen het verbranden van weduwen (satī) nog niet voorkwam en ook niet de bedoeling was*, en dit is nu al bijna 2500 jaar wél het geval. Zo'n wrede wet komt in het *Wetboek van Manu* evenmin voor als in de *Veda's*! Wie weet niet, tenzij hij volslagen onbekend is met de geschiedenis van India, dat dit land eens op de rand van een godsdienstopstand verkeerde, veroorzaakt door het verbieden van *satī* door de Engelse regering? De brahmanen beriepen zich op een (589)
vers uit de *Rig-Veda* dat het voorschreef. Maar onlangs is aangetoond dat dit vers was vervalst.[1] Indien de brahmanen de enige schrijvers van het *Wetboek van Manu* waren geweest, of indien zij het geheel hadden gemaakt, in plaats van het eenvoudig aan te vullen met hun tussenvoegingen om hun eigen belangen te dienen, wat pas in de tijd van Alexander gebeurde, hoe konden ze dan dit cruciale punt over het hoofd zien, en op die manier het gezag ervan in gevaar brengen? Dit alleen al bewijst dat het *Wetboek* als een van hun oudste boeken moet worden beschouwd.

Op grond van zulk indirect bewijsmateriaal – verkregen op basis van rede en logica – beweren we dat, als Egypte zijn beschaving aan Griekenland heeft gegeven, en dit de zijne weer aan Rome naliet, Egypte zelf, in

[1] Zie Roths artikel 'The Burial in India'; Max Müllers lezing over 'Comparative mythology' (*Chips, etc.*, deel 2); en H.H. Wilsons artikel, 'The supposed Vaidik authority for the burning of Hindu widows', enz.

die onbekende eeuwen waarin Menes regeerde[1], haar wetten, haar maatschappelijke instellingen, haar kunsten en haar wetenschappen van het voorvedische India had ontvangen,[2] en dat we daarom bij die oude inwijder van priesters – adepten van alle andere landen – de sleutel moeten zoeken van de grote mysteriën van de mensheid.

En wanneer we zonder nadere specificatie 'India' zeggen, dan bedoelen we niet het India van onze moderne tijd, maar dat uit het archaïsche tijdperk. In die oude tijden werden landen die we nu onder andere namen kennen, alle India genoemd. Er was een Opper-, Neder- en Westelijk India; dit laatste is nu Perzië-Iran. De landen die nu Tibet, Mongolië en Groot Tartarije worden genoemd, werden door schrijvers uit de oudheid eveneens als India beschouwd. We zullen nu een legende vertellen over die gebieden waarvan de wetenschap nu volkomen erkent dat ze de bakermat van de mensheid zijn geweest.

De overlevering zegt, en de verslagen in het *Grote Boek* verklaren, dat er lang vóór de tijd van Ad-am en zijn nieuwsgierige vrouw, He-va, op de plaats waar nu slechts zoutmeren en verlaten, dorre woestijnen zijn te vinden, een grote binnenzee was, die zich over Centraal-Azië uitstrekte, ten noorden van het trotse Himālayagebergte en zijn westelijke uitlopers. Een eiland, dat in onvergelijkelijke schoonheid in de wereld zijn weerga niet had, werd bewoond door het laatste overblijfsel van het ras dat aan het onze voorafging. Dit ras kon even gemakkelijk in water, lucht of vuur leven, want het had een onbegrensde macht over de elementen. Dit waren de 'zonen van God'; niet zij die de dochters van de mensen aanzagen, maar de echte *elohim*; hoewel ze in de oosterse kabbala een andere naam hebben. Ze hebben de mensen de vreemdste geheimen van de natuur meegedeeld, en hun het onuitsprekelijke en nu *verloren* 'woord' geopenbaard. Dit
(590) woord, dat geen woord is, is één keer de wereld rondgegaan en blijft nog steeds als een verre, wegstervende echo in het hart van enkele bevoorrechte mensen hangen. De hiërofanten van alle priesterscholen waren van het bestaan van dit eiland op de hoogte, maar het 'woord' was alleen bekend aan de *java aleim*, of de hoogste bestuurder van elke school, en werd pas op het moment van zijn dood aan zijn opvolger doorgegeven. Er bestonden veel van dergelijke scholen, en de oude klassieke schrijvers spreken erover.

We hebben al gezien dat het één van de universele overleveringen is die door alle volkeren van de oudheid werden aangenomen, dat er vóór onze

[1] Bunsen geeft 3645 v.Chr. als het eerste jaar van Menes, en Manetho 3892 v.Chr. Vgl. *Egypt's Place in Universal History*, deel 5, blz. 33-4.

[2] Louis Jacolliot bevestigt dit in *La Bible dans l'Inde*, deel 1, hfst. 6.

huidige rassen vele mensenrassen hebben bestaan. Elk van deze verschilde van het ras dat eraan voorafging, en alle verdwenen naarmate het volgende verscheen. Bij Manu worden duidelijk zes van die rassen genoemd, die elkaar hebben opgevolgd.

> Van deze Manu Svāyambhuva [de kleinere, die overeenkomt met Adam-Kadmon], voortgekomen uit Svāyambhuva, of het door zichzelf bestaande wezen, stamden zes andere manu's [mensen die voorouders voorstellen] af, die ieder het leven schonk aan een *mensenras*. . . . Ieder van deze manu's, die allen machtig waren, en van wie Svāyambhuva de eerste is, heeft *in zijn tijdperk – antara* – deze uit beweeglijke en onbeweeglijke wezens samengestelde wereld voortgebracht en geleid.[1]

In het *Śiva-Purāṇa*[2] staat het als volgt:

> O Śiva, god van het vuur, vernietig mijn zonden zoals het gras in de wildernis wordt vernietigd door vuur. Door uw machtige adem hebben Ādima (de eerste mens) en Heva (voltooiing van het leven, in het Sanskriet), *de voorouders van dit mensenras*, het leven gekregen en hun nakomelingen over de hele wereld verspreid.

Er was geen overzeese verbinding met het mooie eiland, maar onderaardse gangen die alleen aan de hoofden bekend waren, gaven er in alle richtingen toegang toe. De overlevering wijst op veel majestueuze ruïnes van India, Ellora, Elephanta en de grotten van Ajanta (Chandorgebergte), die eens tot deze colleges hebben behoord, en die met zulke onderaardse wegen in verbinding stonden.[3] Wie kan zeggen of het verloren Atlantis – dat ook in het *Geheime Boek* wordt genoemd, maar onder weer een andere (591)
naam, uitgesproken in de heilige taal – in die tijd niet nog bestond? Het grote verloren continent lag misschien ten zuiden van Azië en strekte zich

---

[1] *Manu*, boek 1, śloka's 61, 63.

[2] *Purāṇa* betekent oude, heilige geschiedenis of overlevering. Zie A. Loiseleur Des Longchamps' vertalingen van *Manu*; ook L. Jacolliot, *La genèse de l'humanité,* blz. 328.

[3] Er zijn archeologen die evenals James Fergusson de hoge ouderdom van ook maar één enkel monument in India ontkennen. In zijn boek *Illustrations of the Rock-Cut Temples of India* is de schrijver zo vrij de uitzonderlijke mening te verkondigen dat 'Egypte niet langer een natie was vóór de eerste grottempel van India werd uitgehouwen'. Kortom, hij ontkent het bestaan van ook maar één grottempel vóór de regering van Aśoka, en schijnt te willen bewijzen dat de meeste van deze in rotsen uitgehouwen tempels werden gemaakt tussen de tijd van die vrome boeddhistische koning en de vernietiging van de Andhra-dynastie van Magadha in het begin van de 5de eeuw. We vinden zo'n bewering volkomen willekeurig. Verdere ontdekkingen zullen ongetwijfeld aantonen hoe onjuist en ongegrond ze is.

uit van India tot Tasmanië.[1] Als deze hypothese – waaraan nu zo wordt getwijfeld, en die door sommige geleerde schrijvers die haar als een grap van Plato beschouwen, beslist wordt ontkend – ooit juist blijkt te zijn, dan zullen de wetenschappers misschien geloven dat de beschrijving van het door goden bewoonde continent niet helemaal een fabel was. En ze zullen dan misschien ontdekken dat de bedekte aanwijzingen van Plato en het feit dat hij het verhaal aan Solon en de Egyptische priesters toeschrijft, alleen maar een voorzichtige manier was om de waarheid aan de wereld mee te delen en, door handig waarheid en verdichting te combineren, zichzelf buiten een verhaal te houden dat hij als gevolg van de verplichtingen die hem bij zijn inwijding waren opgelegd, niet mocht onthullen.

En hoe kon de naam Atlanta zelf bij Plato zijn ontstaan? Atlanta is *geen* Griekse naam, en haar woordbouw heeft niets Grieks. Brasseur de Bourbourg probeerde dit al jaren geleden te bewijzen, en Baldwin citeert hem in zijn *Ancient America*, waar deze verklaart dat

> de woorden *Atlas* en *Atlantisch* etymologisch uit geen enkele in Europa bekende taal kunnen worden afgeleid. Het zijn geen Griekse woorden, en ze kunnen met geen enkele bekende taal van de oude wereld in verband worden gebracht. Maar in de *Nahuatl* [of Tolteekse] taal vinden we onmiddellijk de stamletter *a*, *atl*, wat water, oorlog en de kruin van het hoofd betekent. Daarvan komt een reeks woorden, zoals *atlan*, de rand van of middenin het water, en daarvan komt weer het bijvoeglijk naamwoord *Atlantisch*. Ook hebben we *atlaca*, strijden. . . . Toen Amerika door Columbus werd ontdekt, lag er aan de ingang van de Golf van Urabá in Darién een stad met een goede haven, *Atlan* genaamd. Deze is nu gereduceerd tot een onbelangrijke *pueblo* [dorp], Acla genaamd.[2]

Is het niet, om het zachtjes uit te drukken, heel vreemd om in Amerika een stad aan te treffen met een naam die een zuiver plaatselijk element bevat, en die bovendien in geen enkel ander land wordt teruggevonden, maar wel in het zogenaamd verzonnen verhaal van een filosoof uit 400 v.Chr? Hetzelfde kan worden gezegd over de naam *America*, waarvan men misschien ooit ontdekt dat ze meer verband houdt met Meru – volgens de hindoe-overlevering de heilige berg in het midden van de *zeven* continenten – dan met Amerigo Vespucci. Om onze redenering te ondersteunen voeren we de volgende argumenten aan:

(592) Ten eerste: Americ, Amerrique of Amerique is in Nicaragua de naam van het hoogland of de bergketen die ligt tussen Juigalpa en Libertad in de

[1] Het is een merkwaardig toeval dat toen Amerika werd ontdekt, enkele inheemse stammen het *Atlanta* bleken te noemen.

[2] J.D. Baldwin, *Ancient America*, blz. 179.

provincie Chontales, en die aan de ene kant reikt tot in het land van de Carcas-indianen, en aan de andere kant in dat van de Ramas-indianen.

Ic of *ique* als uitgang betekent groot, zoals *cacique*, enz. Columbus vermeldt op zijn vierde reis het dorp *Cariai*, waarschijnlijk Caîcai. Er waren zeer veel tovenaars of medicijnmannen bij dit volk; en dit was de streek van de Americ-keten, 3000 voet hoog. Toch vermeldt hij dit woord niet.

De naam *America Provincia* kwam het eerst voor op een in 1507 in St. Dié uitgegeven kaart. Vóór die tijd dacht men dat die streek een deel van India was. In 1522 werd Nicaragua door Gil González de Ávila veroverd.[1]

Ten tweede: 'De Noormannen die het continent – een lage vlakke kust, dicht bedekt met bossen – in de 10de eeuw bezochten', noemden het *Markland*, van *mark*, bos.[2] De *r* was rollend, zoals in *marrick*. Een soortgelijk woord vindt men in het land van de Himālaya's; en de naam van de wereld-berg, Meru, wordt in sommige dialecten uitgesproken als MeruAH, met de letter *h* sterk geaspireerd. Het belangrijkste doel is echter aan te tonen hoe het mogelijk was dat twee volkeren een woord konden aannemen met dezelfde klank, dat door elk in zijn eigen betekenis werd gebruikt, en dat toch hetzelfde gebied blijkt aan te duiden.

Prof. Wilder zegt:

> Het is heel aannemelijk dat de staat in Midden-Amerika, waar we de naam *Americ* vinden die [evenals de Meru van de hindoes, kunnen we eraan toevoegen] grote berg betekent, zijn naam gaf aan het continent. Vespucci zou zijn familienaam hebben gebruikt, als hij van plan was geweest het continent een naam te geven. Indien de theorie van abbé De Bourbourg over *Atlan* als oorsprong van Atlas en Atlantisch, wordt bevestigd, zouden de twee hypothesen prachtig overeenstemmen. Omdat Plato niet de enige schrijver was die over een wereld achter de zuilen van Hercules sprak, en omdat de zee nog ondiep is, en er overal zeewier groeit in het tropische deel van de Atlantische Oceaan, is het niet vreemd te denken dat dit continent een uitloper had, of dat er aan die kust een eilandengroep lag. De Grote Oceaan vertoont ook de tekenen een dichtbevolkt eilandenrijk van Maleiers of Javanen te zijn geweest, zo niet een continent midden tussen het noorden en zuiden. We weten dat Lemurië in de Indische Oceaan een droom is van sommige wetenschappers, en dat de Sahara en de middelste gordel van Azië misschien ooit zeebeddingen zijn geweest.

Om verder te gaan met de overlevering moeten we eraan toevoegen dat de klasse van de hiërofanten in twee afzonderlijke categorieën was ver- (593)

[1] Zie Thomas Belt, *The Naturalist in Nicaragua*, Londen, 1873.

[2] Torfaeus, *Historia Vinlandiae antiquae*.

deeld: zij die werden onderwezen door de 'zonen van God' van het eiland en die waren ingewijd in de goddelijke leer van de zuivere openbaring; en anderen die het verloren Atlantis bewoonden – als dat de naam ervan moet zijn geweest – en die, omdat ze van een ander ras waren, waren geboren met een waarnemingsvermogen dat alle verborgen dingen omvatte, en onafhankelijk was van zowel afstand als stoffelijke obstakels. Kortom, zij waren de in de *Popol Vuh* genoemde mensen van het *vierde* ras, van wie het waarnemingsvermogen onbeperkt was, en die alle dingen ogenblikkelijk wisten. Misschien waren ze wat we nu 'geboren mediums' zouden noemen, die zich noch inspanden noch leden om hun kennis te verkrijgen, en die haar verwierven zonder er enig offer voor te hoeven brengen. Terwijl eerstgenoemden de weg volgden van hun goddelijke leraren, stukje bij beetje kennis verkregen, en tegelijkertijd goed en kwaad leerden onderscheiden, volgden de geboren *adepten* van Atlantis blindelings de aansporingen van de grote, onzichtbare 'Draak', koning *Thevetat* (de slang van *Genesis*?). Thevetat had niets geleerd en geen kennis verworven, maar om met betrekking tot de in verzoeking brengende slang een uitdrukking van dr. Wilder te gebruiken, hij was 'een soort Socrates die *wist* zonder te zijn ingewijd'. Onder de kwade aansporingen van hun demon, Thevetat, werd het Atlantische ras dus een volk van boosaardige tovenaars. Als gevolg hiervan werd de oorlog verklaard, waarvan het verhaal te lang zou zijn om te vertellen; de hoofdzaken ervan kan men vinden in de verminkte allegorieën van het geslacht van Kaïn, de reuzen, en dat van Noach en zijn rechtschapen gezin. De strijd eindigde met de overstroming van Atlantis, die men terugvindt in de verhalen van de Babylonische en mozaïsche vloed. De reuzen en tovenaars en 'alle vlees' stierven en 'ieder mens'. Allen, behalve Xisuthrus en Noach, die in feite gelijk zijn aan de grote Vader van de Thlinkithiërs in de *Popol Vuh*, het heilige boek van de Guatemalteken, dat ook spreekt over zijn ontsnapping in een grote boot, evenals Vaivasvata – de Noach van de hindoes.

Indien we ook maar enig geloof hechten aan de overlevering, moeten we ook het verdere verhaal aannemen dat uit huwelijken tussen de nakomelingen van de hiërofanten van het eiland en de afstammelingen van de Atlantische Noach, een gemengd ras van rechtschapen en slechte mensen ontstond. Enerzijds had de wereld haar Henochs, Mozes-en, Gautama Boeddha's, haar talloze 'verlossers' en grote hiërofanten; anderzijds haar '*natuurlijke* tovenaars' die, door het ontbreken van een beteugelende kracht van een goede spirituele verlichting, en als gevolg van zwakte van hun fysieke en mentale gestel, onopzettelijk hun gaven voor slechte doeleinden misbruikten. Mozes sprak niet zijn afkeuring uit over deze adepten

in het voorspellen en met andere vermogens die waren onderwezen in de in de *Bijbel* genoemde colleges van esoterische wijsheid.[1] Zijn aanklacht betrof alleen hen die, al of niet bewust, de van hun Atlantische voorouders (594) geërfde vermogens verlaagden om kwade geesten te dienen, en daarmee de mensheid schade berokkenden. Zijn boosheid richtte zich tegen de geest van *Ob*, niet tegen die van Od.

* * *

Toen we dit hoofdstuk gereedmaakten voor de drukker, ontvingen we uit Parijs van John L. O'Sullivan de volledige werken van Louis Jacolliot in 21 delen. Ze gaan hoofdzakelijk over India en zijn oude overleveringen, filosofie en religie. Deze onvermoeibare schrijver heeft uit verschillende, grotendeels authentieke, bronnen een massa gegevens bijeengebracht. Hoewel we zijn persoonlijke opvattingen op tal van punten niet delen, erkennen we toch graag de enorme waarde van zijn uitgebreide vertalingen uit de heilige boeken van India. Temeer, omdat ze in elk opzicht onze beweringen blijken te bevestigen. Bijvoorbeeld over het onderwerp 'het verzinken van continenten in de prehistorie'.

In zijn *Histoire des Vierges: les peuples et les continents disparus* zegt hij:

> Een van de oudste legenden van India, die door mondelinge en schriftelijke overlevering in de tempels werd bewaard, vertelt dat er honderdduizenden jaren geleden in de Grote Oceaan een enorm continent bestond dat werd vernietigd door een geologische catastrofe en waarvan Madagaskar, Ceylon, Sumatra, Java, Borneo en de voornaamste eilanden van Polynesië de overblijfselen zijn.
>
> De hoogvlakten van Hindoestan en Azië zouden volgens deze hypothese in die langvervlogen tijdperken slechts zijn vertegenwoordigd door grote eilanden dichtbij het centrale continent. . . . Volgens de brahmanen had dit land een hoge beschaving bereikt, en heeft het schiereiland Hindoestan, dat door de verplaatsing van de wateren tijdens die grote ramp groter was geworden, de keten van de oorspronkelijke overleveringen die op deze plaats waren ontstaan slechts voortgezet. Deze overleveringen geven de naam *Ruta's* aan de volkeren die dit enorme tropische continent bewoonden, en uit hun taal *werd het Sanskriet afgeleid*. [In deel 2 zullen we meer zeggen over deze taal.]
>
> De Indo-Helleense overlevering, bewaard door de intelligente bevolking die uit de vlakten van India wegtrok, spreekt eveneens over het bestaan van een continent en een volk waaraan ze de namen Atlantis en Atlantiden geeft en dat ze plaatst in de Atlantische Oceaan in het noordelijke deel van de tropen.

[1] *2 Koningen* 22:14; *2 Kronieken* 34:22.

> Afgezien van het feit dat de veronderstelling dat er op die breedten een oud continent heeft gelegen, waarvan de sporen zijn te vinden op de vulkanische eilanden en de bergachtige oppervlakte van de Azoren, de Canarische en de Kaap-Verdische eilanden, geografisch niet geheel onwaarschijnlijk is, verschenen de Grieken, die bovendien uit angst voor de mysterieuze oceaan nooit voorbij de zuilen van Hercules durfden te gaan, zo laat in de oudheid dat de door Plato bewaarde verhalen niets anders kunnen zijn dan een echo van deze legende uit India. Als we verder een blik op de wereldkaart werpen, en kijken naar de eilanden en eilandjes die verspreid liggen van de Maleise Archipel tot Polynesië, van Straat Sunda tot Paaseiland, en we gaan ervan uit dat er aan onze continenten andere zijn voorafgegaan, dan is het onmogelijk het belangrijkste continent niet op die plek te situeren.
>
> Volgens een religieuze overtuiging die men aantreft in zowel Malakka als Polynesië, dat wil zeggen in de twee uiteinden van Oceanië, 'vormden al deze eilanden eens twee enorme landen, bewoond door gele en zwarte mensen die altijd met elkaar in oorlog waren; en droegen de goden, die deze strijd moe waren, de oceaan op de vrede te herstellen. Deze verzwolg de beide continenten; en sindsdien was het onmogelijk om hem ertoe te brengen zijn gevangenen vrij te laten. Alleen de bergtoppen en hoogvlakten zijn door de macht van de goden, die hun fout te laat bemerkten, aan overstroming ontsnapt.
>
> Wat er ook van deze overleveringen waar is, en waar ook de plek was waar zich een beschaving had ontwikkeld die ouder was dan die van Rome, van Griekenland, van Egypte en van India, het staat vast dat deze beschaving heeft bestaan, en het is voor de wetenschap heel belangrijk om de sporen ervan terug te vinden, hoe zwak en vluchtig deze ook zijn.[1]

Laatstgenoemde overlevering die door Louis Jacolliot uit de Sanskrietmanuscripten is vertaald, bevestigt de overlevering die we uit de 'Verslagen van de Geheime Leer' hebben meegedeeld. De genoemde oorlog tussen de gele en de zwarte mensen heeft betrekking op een strijd tussen de 'zonen van God' en de 'zonen van de reuzen', of de bewoners en tovenaars van Atlantis.

De eindconclusie van Jacolliot, die persoonlijk alle eilanden van Polynesië heeft bezocht en jaren aan de studie van de religie, de taal en overleveringen van bijna alle volkeren heeft gewijd, is als volgt:

> Wat het Polynesische continent betreft dat tijdens de laatste geologische rampen is verdwenen, het bestaan ervan berust op bewijzen waaraan we logisch gezien niet langer kunnen twijfelen.
>
> De hoogste drie toppen van dit continent, de Sandwich-eilanden,

[1] *Histoire des Vierges: les peuples et les continents disparus*, blz. 13-15.

Nieuw-Zeeland en Paaseiland, liggen tussen de 4500 en 5400 zeemijl van elkaar, en de tussenliggende eilandengroepen, Viti, Samoa, Tonga, Futuna, Uvea, Marquesas, Tahiti, Paumotu, en de Gambiereilanden liggen zelf 2100 of 2400 tot 3000 zeemijl van deze uiterste punten.

Alle zeevarenden zijn het erover eens dat de buitenste en de middengroepen, met het oog op hun huidige geografische ligging en de onvoldoende middelen die ze tot hun beschikking hadden, nooit met elkaar in verbinding konden hebben gestaan. Het is fysiek onmogelijk om zulke afstanden af te leggen in een prauw . . . zonder een kompas, en maanden te reizen zonder proviand.

Anderzijds hadden de oorspronkelijke bewoners van de Sandwicheilanden, Viti en Nieuw-Zeeland, van de centrale groepen, van Samoa, Tahiti, enz., vóór de komst van de Europeanen *elkaar nooit gekend, en nooit van elkaar gehoord. En toch beweerde ieder van deze volkeren dat hun eiland eens deel had uitgemaakt van een enorm uitgestrekt land, dat zich naar het westen, naar de kant van Azië had uitgestrekt*. En toen ze bij elkaar werden gebracht, bleken ze allen dezelfde taal te spreken, en dezelfde gebruiken, dezelfde gewoonten, en dezelfde religieuze opvattingen te hebben. En op de vraag: 'Waar stond de wieg van uw ras?' wezen *allen* als enig antwoord *naar de ondergaande zon*.[1]

* * *

De ruïnes waarmee beide Amerika's zijn bezaaid en die op veel West- (595)
Indische eilanden zijn te vinden, worden alle toegeschreven aan de bewoners van het verzonken Atlantis. Evenals de hiërofanten van de oude wereld, die in de tijd van Atlantis door land bijna met de nieuwe was verbonden, hadden de magiërs van het nu verzonken land een netwerk van onderaardse gangen die in alle richtingen liepen. In verband met die geheimzinnige catacomben, zullen we nu een merkwaardig verhaal vertellen dat ons is meegedeeld door een reeds langgeleden overleden Peruviaan, toen we samen in het binnenland van zijn land reisden. Het moet op waarheid berusten, want het werd later bevestigd door een Italiaan die de plaats had gezien, en die, wanneer hij maar over middelen en tijd had beschikt, zelf het verhaal, tenminste gedeeltelijk, zou hebben geverifieerd. De bron van de Italiaan was een oude priester aan wie het geheim in de biecht door een Peruviaanse indiaan was meegedeeld. We kunnen bovendien eraan toevoegen dat de priester werd gedwongen die mededeling te doen, omdat hij des- (596)
tijds geheel onder hypnotische invloed van de reiziger stond.

Het verhaal betreft de beroemde schatten van de laatste van de Inca's. De Peruviaan verzekerde dat het geheim sinds de bekende, verachtelijke

[1] *Op.cit.* blz. 307-8.

moord op laatstgenoemde door Pizarro, aan alle indianen bekend was geweest, behalve aan de *mestiezen*, die men niet kon vertrouwen. Het gaat als volgt: De Inca was gevangengenomen, en zijn vrouw bood voor zijn bevrijding een kamer vol goud aan 'van de vloer tot aan het plafond, zo hoog als zijn overwinnaar kon reiken', te leveren op de derde dag vóór zonsondergang. Zij hield haar belofte, maar volgens Spaanse gewoonte brak Pizarro zijn woord. Verwonderd over het tentoonspreiden van zulke schatten, verklaarde de veroveraar dat hij de gevangene niet zou loslaten, maar hem zou vermoorden, indien de koningin niet de plaats aanwees waar de schat vandaan kwam. Hij had gehoord dat de Inca's ergens een onuitputtelijke mijn hadden, een onderaardse weg of tunnel die zich vele kilometers ver onder de grond uitstrekte, en waar de opeengehoopte rijkdommen van het land werden bewaard. De ongelukkige koningin vroeg om uitstel, en ging de orakels raadplegen. Gedurende het offer toonde de hoofdpriester haar in de heilige 'zwarte spiegel'[1] de onvermijdelijke moord op haar echtgenoot, ongeacht of ze de schatten van de kroon aan Pizarro overhandigde of niet. Toen gaf de koningin bevel de ingang te sluiten, die werd gevormd door een in de rotsmuur van een kloof uitgehouwen deur. Onder leiding van de priester en magiërs werd dus het ravijn tot bovenaan toe gevuld met grote rotsmassa's, en werd de oppervlakte bedekt om dat werk te verbergen. De Inca werd door de Spanjaarden vermoord, en zijn ongelukkige koningin pleegde zelfmoord. De Spanjaarden werden het slachtoffer van hun eigen hebzucht, en het geheim van de begraven schatten lag opgesloten in het hart van enkele trouwe Peruvianen.

Onze Peruviaanse bron voegde eraan toe dat, als gevolg van bepaalde gevallen van loslippigheid op verschillende momenten, verschillende regeringen mensen hadden gestuurd om, onder het voorwendsel van een wetenschappelijke expeditie, naar de schat te zoeken. Ze hadden het hele land doorzocht, zonder echter hun doel te bereiken. Tot zover wordt deze overlevering bevestigd door de berichten van dr. Tschudi en andere geschiedschrijvers van Peru. Maar er zijn nog enkele bijzonderheden die,

[1] Deze 'magische spiegels', die gewoonlijk zwart zijn, zijn nog een bewijs voor het algemeen verspreid zijn van eenzelfde geloof. In India worden deze spiegels gemaakt in de provincie Agra, en ze worden ook in Tibet en China vervaardigd. En we vinden ze in het oude Egypte, vanwaar, volgens de door Brasseur de Bourbourg geciteerde lokale historicus, de voorouders van de Quichés ze naar Mexico brachten; de Peruviaanse zonaanbidders gebruikten ze ook. Toen de Spanjaarden aan land waren gegaan, zegt de historicus, gaf de koning van de Quichés zijn priesters opdracht de spiegel te raadplegen om het lot van zijn koninkrijk te weten te komen. 'De *demon* weerkaatste het heden en de toekomst als in een spiegel', voegt hij eraan toe (Brasseur de Bourbourg, *Histoire des nations civilisées du Mexique*, deel 1, blz. 124).

voor zover we weten, niet eerder zijn bekendgemaakt.

Enkele jaren nadat we het verhaal en de bevestiging ervan door de (597)
Italiaan hadden gehoord, bezochten we Peru opnieuw. Toen we van Lima overzee naar het zuiden voeren, bereikten we bij zonsondergang een punt in de buurt van Arica, en werden getroffen door de vorm van een reusachtige, bijna loodrechte rots die in treurige eenzaamheid, los van de bergketen van de Andes, aan de kust stond. Het was het graf van de Inca's. Wanneer de laatste stralen van de ondergaande zon op de rots schijnen, kan men met een gewone toneelkijker enkele merkwaardige hiërogliefen zien die op het vulkanische oppervlak staan gegraveerd.

Toen Cusco de hoofdstad van Peru was, stond daar een zonnetempel, die wijd en zijd beroemd was om zijn pracht. Het dak ervan was bedekt met dikke gouden platen, en de muren waren met datzelfde edelmetaal bedekt; de dakgoten waren ook van massief goud. In de westelijke muur hadden de architecten een opening gemaakt, zodanig dat wanneer de zonnestralen haar bereikten, ze binnenin het gebouw op één punt werden gericht. En de zonnestralen omgaven de muren als een gouden keten, zich uitstrekkend van het ene glinsterende punt naar het andere, verlichtten de macabere afgodsbeelden, en onthulden bepaalde mystieke tekens die op andere tijden onzichtbaar waren. Alleen indien men deze hiërogliefen begreep – die identiek zijn aan de hiërogliefen die men tot op de huidige dag op het graf van de Inca's kan zien – kon men het geheim van de tunnel en de toegangswegen daartoe te weten komen. Daarvan was er één in de buurt van Cusco, die nu zo goed verstopt is dat hij niet kan worden ontdekt. Deze leidt rechtstreeks naar een enorme onderaardse gang die van Lima naar Cusco loopt, en dan naar het zuiden afbuigt en zich tot in Bolivia uitstrekt. Op een bepaald punt wordt hij onderbroken door een koninklijk graf. Binnenin deze grafkamer zijn op vakkundige wijze twee deuren aangebracht, of beter gezegd twee enorme stenen platen die op spillen draaien, en zo nauw sluiten dat ze van de andere gedeelten van de gebeeldhouwde muren slechts kunnen worden onderscheiden door de geheime tekens, waarvan de sleutel in het bezit is van de trouwe beheerders. Een van deze draaiende platen bedekt de zuidelijke ingang van de tunnel naar Lima, de andere de noordelijke van de gang naar Bolivia. De laatste loopt naar het zuiden, en gaat door Tarapaca en Cobija, want Arica is niet ver van het riviertje, de Pay'quina[1] genaamd, die de grens vormt tussen Peru en Bolivia.

[1] Pay'quina of *Payaquina*, zo genoemd omdat zijn golven gewoonlijk stukjes goud aanvoerden vanuit Brazilië. We vonden enkele stofdeeltjes echt goud in een handvol zand, dat we mee terug namen naar Europa.

Niet ver van deze plaats liggen drie afzonderlijke pieken die een eigenaardige driehoek vormen; ze maken deel uit van de keten van de Andes. Volgens de overlevering ligt de enige bruikbare toegang tot de gang naar het noorden in een van deze pieken; maar zonder de geheime merktekens te kennen zou een regiment titanen vergeefs de rotsen kunnen laten splijten in een poging die te vinden. Maar zelfs al zou iemand zich een toegang verschaffen, en de weg vinden tot de draaiende plaat in de (598) muur van het graf, en proberen die op te blazen, dan zijn de daarboven liggende rotsen zo geplaatst dat ze het graf, zijn schatten en – zoals de mysterieuze Peruviaan het aan ons verwoordde – 'duizend krijgslieden' in een gemeenschappelijke ondergang zouden bedelven. Er is geen andere toegang naar de Arica-kamer dan door de deur in de berg bij Pay'quina. Over de hele lengte van de gang, van Bolivia naar Cusco en Lima, bevinden zich kleinere schuilplaatsen, vol met schatten van goud en edelstenen, verzameld door vele generaties van Inca's, waarvan de totale waarde onberekenbaar is.

We hebben in ons bezit een nauwkeurige plattegrond van de tunnel, het graf en de deuren, die ons destijds door de oude Peruviaan werd gegeven. Wanneer we er ooit aan hadden gedacht voordeel te trekken uit dat geheim, dan zou daarvoor op grote schaal de medewerking van de Peruviaanse en Boliviaanse regering nodig zijn geweest. Om nog maar te zwijgen over fysieke belemmeringen – noch één mens, noch een klein gezelschap zou zo'n onderzoek kunnen ondernemen zonder in aanraking te komen met het leger van smokkelaars en rovers die de kust onveilig maken, en waartoe in feite bijna de hele bevolking behoort. Alleen al het zuiveren van de verpestende lucht van de tunnel, die eeuwenlang niet was betreden, zou een moeilijk karwei zijn. Daar ligt evenwel de schat; en volgens de overlevering zal hij daar blijven liggen tot het laatste spoor van Spaanse heerschappij uit heel Noord- en Zuid-Amerika zal zijn verdwenen.

De door dr. Schliemann in Mycene opgegraven schatten hebben een algemene hebzucht gewekt, en de ogen van avontuurlijke speculanten richten zich op de plaatsen waar men vermoedt dat de rijkdom van volkeren van de oudheid begraven ligt, in crypte of grafkelder, of onder zand of alluviale sedimentlaag. Aan geen andere plaats, zelfs niet aan Peru, zijn zoveel overleveringen verbonden als aan de Gobi-woestijn. Indien de berichten daarover de waarheid spreken, bevond zich in het onafhankelijke Tartarije, die wildernis waar een gierende wind het zand voor zich uitdrijft, vroeger de zetel van een van de welvarendste rijken die de wereld ooit heeft gekend. Onder de oppervlakte zouden zulke schatten liggen aan goud, juwelen, standbeelden, wapens, gebruiksvoorwerpen en al wat wijst op

beschaving, luxe en schone kunsten, dat geen enkele nu bestaande hoofdstad van de christelijke wereld iets vergelijkbaars kan laten zien. Het zand in de Gobi verplaatst zich geregeld van oost naar west, voortgezwiept door verschrikkelijke stormwinden die voortdurend waaien. Van tijd tot tijd komen sommige verborgen schatten tevoorschijn, maar geen lokale bewoner durft ze aan te raken, want de hele streek verkeert in de ban van een machtige betovering. De dood zou daarvoor de straf zijn. Bahti – afzichtelijke maar trouwe aardgeesten – bewaken de verborgen schatten van dit prehistorische volk, en wachten de dag af waarop door het rondwentelen van de cyclische tijdperken hun verhaal opnieuw bekend zal worden en de mensheid kennis zal verschaffen.

Volgens plaatselijke overlevering bestaat het graf van Dzjengis Khan nog steeds in de buurt van het Tabasun-Nor-meer. Daarin ligt de Mongoolse Alexander, als in slaap. Over drie eeuwen zal hij ontwaken, en zijn volk tot nieuwe overwinningen en nieuwe roem leiden. Ook al zou deze profetische overlevering met nog zoveel korreltjes zout worden ontvangen, (599)
we kunnen het feit bevestigen dat het graf zelf geen verzinsel is, en dat de verbazingwekkende rijkdom ervan niet is overdreven.

De streek van de Gobi-woestijn, en in feite het hele gebied van onafhankelijk Tartarije en Tibet, wordt nauwlettend bewaakt om het binnendringen van vreemdelingen te voorkomen. Zij aan wie het is toegestaan erdoor te trekken, staan onder de bijzondere zorg en leiding van bepaalde tussenpersonen van het hoogste gezag, en hebben zich verbonden geen inlichtingen over plaatsen en personen aan de buitenwereld te geven. Zonder deze beperkende bepaling zouden zelfs wij voor deze bladzijden bijdragen kunnen leveren over verkenningstochten, avonturen en ontdekkingen die met belangstelling zouden worden gelezen. Vroeg of laat zal de tijd komen dat het vreselijke woestijnzand zijn lang begraven geheimen zal prijsgeven, en dan zal onze huidige ijdelheid inderdaad onverwachte vernederingen ondergaan.

'De mensen van *Pashai*'[1], zegt Marco Polo, de moedige reiziger uit de 13de eeuw, 'zijn zeer bedreven in tovenarij en duivelskunsten.' En zijn geleerde uitgever voegt eraan toe:

> Dit Pashai of Udyāna was het geboorteland van Padma-Sambhava, een van de belangrijkste apostelen van het lamaïsme, d.w.z. het Tibetaanse boeddhisme, en een edele meester in het doen van bezweringen. De leringen van Śākya, zoals die in oude tijden in Udyāna algemeen

[1] De streken ergens in de buurt van *Udyāna* en *Kashmir*, zoals de vertaler en uitgever van Marco Polo (kolonel Yule) denkt. *The Book of Ser Marco Polo*, ed. 1875, deel 1, blz. 173.

werden aanvaard, waren waarschijnlijk sterk gekleurd door Śivaïtische magie, en de Tibetanen beschouwen die streek nog altijd als het gebied bij uitstek van tovenarij en hekserij.

De 'oude tijden' zijn precies als de 'moderne tijden'; wat magische praktijken betreft is er niets veranderd, behalve dat ze nog meer esoterisch en geheim zijn geworden, en dat de voorzichtigheid van de adepten groter wordt evenredig met de nieuwsgierigheid van de reiziger. Hiuen-Tsang zegt over de bewoners: 'De mensen . . . houden veel van studeren, maar zetten het niet met bezieling door. *De kennis van magische formules is bij hen een officieel beroep geworden*.'[1] We zullen de eerbiedwaardige Chinese pelgrim op dit punt niet tegenspreken, en geven graag toe dat *sommigen* in de 7de eeuw 'een officieel beroep' maakten van de magie; dat doen *sommigen* ook nu nog, maar beslist niet de ware adepten. Hiuen-Tsang, de vrome, moedige man, die honderd keer zijn leven waagde om de gelukzaligheid te ervaren van het zien van de schaduw van de Boeddha in de grot van Peshawar, zou nooit de heilige lama's en de wonderdoende monniken ervan beschuldigen 'er een officieel beroep van te maken', om die aan de reizigers te laten zien. Het gebod van Gautama dat besloten ligt in zijn antwoord aan zijn bescher-
(600) mer, koning Prasenajit, die hem verzocht wonderen te verrichten, moet Hiuen-Tsang altijd voor de geest hebben gestaan. Gautama zei:

> Grote koning, ik onderwijs mijn leerlingen niet de wet door tegen hen te zeggen: 'ga heen, heiligen, en verricht door middel van jullie bovennatuurlijke vermogens, voor de ogen van de brahmanen en huisvaders, grotere wonderen dan enig mens kan verrichten.' Ik zeg hun wanneer ik ze de wet leer: 'Leef, heiligen, *waarbij jullie je goede daden verborgen houden en je zonden tonen*.'

Kolonel Yule was getroffen door de verhalen over vertoningen van magie, waarvan reizigers in Tartarije en Tibet op verschillende momenten in de geschiedenis getuige waren en die door hen werden opgetekend, en komt tot de conclusie dat de lokale bevolking

> de hele encyclopedie van de hedendaagse 'spiritisten' tot hun beschikking moet hebben gehad. Du Halde vermeldt onder hun toverkunsten de kunst om door bezweringen beelden van Lao-tse en hun godheden *in de lucht* tevoorschijn te roepen, en om *een potlood antwoorden op vragen te laten schrijven zonder dat iemand het aanraakt*.[2]

---

[1] *Voyages des pèlerins bouddhistes*, deel 2, blz. 131-2; en *Histoire de la vie de Hiouen-Thsang*, *etc.*, uit het Chinees in het Frans vertaald door Stanislas Julien.

[2] *The Book of Ser Marco Polo*, deel 1, blz. 318. Zie in dit verband ook de experimenten van Crookes, beschreven in hoofdstuk 6 van dit boek.

Eerstgenoemde bezweringen hebben betrekking op religieuze mysteries van hun heiligdommen; indien ze bij andere gelegenheden of *uit winstbejag* worden gedaan, dan worden ze beschouwd als *tovenarij*, het oproepen van de doden, en zijn streng verboden. Laatstgenoemde kunst – een potlood laten schrijven *zonder het aan te raken* – was in China en andere landen eeuwen vóór de christelijke jaartelling al bekend en werd daar beoefend. Het is in die landen het ABC van de magie.

Toen Hiuen-Tsang de schaduw van Boeddha wilde vereren, nam hij zijn toevlucht niet tot 'beroepstovenaars', maar tot de kracht van zijn eigen ziel om hem op te roepen: de kracht van gebed, geloof en contemplatie. Alles was duister en somber nabij de grot waarin het wonder soms zou hebben plaatsgevonden. Hiuen-Tsang trad binnen en begon met zijn religieuze oefeningen. Hij bracht 100 begroetingen, maar zag of hoorde niets. Daarop, omdat hij dacht dat hij te zondig was, werd hij wanhopig en huilde bittere tranen. Maar toen hij op het punt stond alle hoop op te geven, nam hij op de oostelijke muur een zwak licht waar, maar dit verdween weer. Hij hernieuwde zijn gebeden, dit keer vol hoop, en weer zag hij het licht, dat plotseling opflitste en vervolgens weer verdween. Daarop deed hij een plechtige gelofte: hij zou de grot niet verlaten vóór hij ten slotte in vervoering de schaduw van de 'eerbiedwaardige van de eeuw' zag. Daarna moest hij nog langer wachten, want pas na 200 gebeden

> baadde de donkere grot plotseling in het licht, en de schaduw van Boeddha, met een schitterend witte kleur, verscheen majestueus op de muur, zoals wanneer wolken plotseling vaneen scheuren en opeens het heerlijke beeld vertonen van de 'berg van licht'. Een verblindende glans verlichtte de goddelijke gelaatstrekken. Hiuen-Tsang was verdiept in contemplatie en verwondering, en wilde zijn ogen niet van het verheven en onvergelijkelijk mooie object afwenden. (601)

Hiuen-Tsang voegt er in zijn dagboek, *Si-yu-ki*, aan toe dat de mens, alleen wanneer hij 'oprecht en vol overtuiging bidt en vanboven een verborgen indruk heeft gekregen, de schaduw duidelijk ziet, maar hij kan van die aanblik maar korte tijd genieten'.[1]

Zij die de Chinezen zo gemakkelijk van ongodsdienstigheid beschuldigen, zullen er goed aan doen Schotts *Über den Buddhaismus in Hochasien und in China* te lezen.

> In de jaren Yuan-yeu van de Sung (1086-1093 n.Chr.) leefde een vrome matrone met haar twee dienstmeisjes geheel voor het Land van Verlichting. Een van deze zei op een dag tegen haar collega: 'Vannacht

[1] Max Müller, *Chips, etc.*, 2de ed., 1868, deel 1, blz. 274-5.

zal ik overgaan naar het gebied van Amita [Boeddha].' Dezelfde nacht vervulde een balsemieke geur het huis, en het meisje stierf zonder eerst enige ziekte te hebben gehad. De volgende dag zei het overgebleven dienstmeisje tegen haar mevrouw: 'Gisteren is mijn gestorven collega mij in een droom verschenen, en zei: 'Dankzij de volhardende smeekbeden van onze dierbare mevrouw ben ik een bewoonster geworden van het paradijs, en mijn gelukzaligheid kan niet in woorden worden uitgedrukt.' De matrone antwoordde: 'Indien ze ook aan mij verschijnt, dan zal ik alles geloven wat je hebt gezegd.' De volgende nacht verscheen de overledene werkelijk aan haar. De dame vroeg: 'Mag ik éénmaal het Land van Verlichting bezoeken?' 'Ja,' antwoordde de gelukzalige ziel, 'volg slechts uw dienares.' De dame volgde haar (in haar droom), en zag al snel een meer van onmetelijke uitgestrektheid, bedekt met ontelbare rode en witte lotusbloemen, van verschillende grootte, waarvan enkele bloeiden, en enkele aan het verwelken waren. Ze vroeg wat die bloemen zouden kunnen betekenen. Het meisje antwoordde: 'Dit zijn alle mensen op aarde van wie de gedachten op het Land van Verlichting zijn gericht. Het allereerste verlangen naar het paradijs van Amita doet een bloem ontstaan in het hemelse meer, en deze wordt dagelijks groter en mooier naarmate de zelfverbetering van de persoon die ze vertegenwoordigt, vordert; in het tegenovergestelde geval verliest ze haar schoonheid en verwelkt.'[1] De matrone wilde de naam weten van een verlichte die op een van de bloemen rustte en gekleed was in een wapperend, prachtig glanzend gewaad. Haar vroegere dienstmeisje antwoordde: 'Dat is Yang-kie.' Toen vroeg ze de naam van iemand anders,
(602) en kreeg als antwoord: 'Dat is Mahu.' Toen vroeg de dame: 'Op welke plek zal ik na de dood komen te leven?' Toen leidde de gelukzalige ziel haar een stuk verder, en liet haar een heuvel zien die blonk van goud en azuurblauw. 'Hier', zei ze, 'is uw toekomstige verblijf. U zult tot de eerste rang van de gelukzaligen behoren.' Toen de matrone ontwaakte, zond ze iemand uit om te informeren naar Yang-kie en Mahu. De eerste was reeds heengegaan, de ander was nog in leven en gezond. Op die manier vernam de dame dat de ziel van iemand die vooruitgang boekt in heiligheid en zich nooit van dat pad afwendt, reeds een bewoner van

[1] Kolonel Yule maakt over de bovenbeschreven Chinese mystiek een opmerking die we om haar edele oprechtheid graag citeren. 'In 1871', zegt hij, 'zag ik in Bond Street een tentoonstelling van de (zogenaamde) 'geesten'tekeningen, d.w.z. tekeningen die door een 'medium' zijn uitgevoerd onder onzichtbare leiding van buitenaf. Een aantal van die bijzondere werken (want ze waren ongetwijfeld bijzonder) zouden de 'spirituele bloemen' voorstellen van die en die personen; de verklaring daarvan, zoals die in de catalogus werd gegeven, was in hoofdzaak precies dezelfde als die in de tekst. Het is heel onwaarschijnlijk dat de kunstenaar iets wist van Schotts boek, zodat het zeker een heel opmerkelijke overeenstemming is' (*The Book of Ser Marco Polo*, 2de ed, deel 1, blz. 444).

> het Land van Verlichting kan zijn, zelfs al verblijft het lichaam nog in deze vergankelijke wereld.[1]

In dezelfde verhandeling staat een vertaling van een ander Chinees verhaal van dezelfde strekking: 'Ik heb een man gekend', zegt de schrijver,

> die tijdens zijn leven veel levende wezens had gedood, en ten slotte een beroerte kreeg. Het lijden dat zijn met zonden beladen ziel te wachten stond, deed me pijn in mijn hart; ik bezocht hem, en spoorde hem aan een beroep te doen op Amita, maar hij weigerde hardnekkig. Zijn ziekte verduisterde zijn verstand; als gevolg van zijn misdaden was hij verhard. Wat stond zo'n man te wachten, wanneer zijn ogen eenmaal waren gesloten? In dit leven volgt de nacht op de dag, en de winter op de zomer; daarvan zijn alle mensen zich bewust. Maar niemand wil eraan denken dat het leven wordt gevolgd door de dood. O, wat een verblinding en onverbeterlijkheid is dat toch![2]

Deze twee voorbeelden uit de Chinese literatuur bevestigen allerminst de beschuldiging van ongodsdienstigheid en volkomen materialisme, die gewoonlijk tegen dit volk wordt geuit. Het eerste mystieke verhaaltje is vol spirituele bekoring, en zou elk christelijk godsdienstig boek eer aandoen. Het tweede is even prijzenswaardig; we hoeven alleen 'Amita' te vervangen door 'Jezus' om, wat godsdienstige gevoelens en filosofische ethiek betreft, een heel orthodox verhaal te krijgen. Het volgende voorbeeld is nog treffender; we citeren dit voor de voorstanders van een heropleving van het christendom:

> Hoang-ta-tie uit T'ancheu, die onder de Sung leefde, was van beroep smid. Wanneer hij aan het werk was, riep hij altijd zonder ophouden de naam van Amita Boeddha aan. Eens overhandigde hij zijn buren de volgende door hemzelf gedichte verzen om te worden verspreid:
>
> Ding dong! De hamerslagen vallen lang en snel,
> Totdat op het laatst het ijzer wordt tot staal!
> Nu zal de lange, lange dag van rust beginnen,
> Het *Land van Eeuwige Gelukzaligheid* roept mij binnen!
>
> Daarop stierf hij. Maar zijn verzen verspreidden zich over heel Honan, en velen leerden Boeddha aan te roepen.[3]

Het is volkomen belachelijk te ontkennen dat de Chinezen, of enig volk in Azië – uit Centraal-Azië of uit de hogere of lagere delen ervan – enige (603)

[1] W. Schott, *Über den Buddhaismus in Hochasien und in China*, Berlijnse Academie van Wetenschappen, 1846, blz. 55-6.

[2] *Op.cit.*, blz. 93.

[3] Schott, *Op.cit.*, blz. 103.

kennis of zelfs enig begrip van spirituele zaken bezitten. Van het ene eind tot het andere is het land vol mystici, religieuze filosofen, boeddhistische heiligen en *magiërs*. Het geloof in een spirituele wereld, vol onzichtbare wezens, die bij bepaalde gelegenheden objectief aan stervelingen verschijnen, is algemeen.

I.J. Schmidt zegt:

> De volkeren van Centraal-Azië geloven dat de aarde en haar binnenste, en ook de haar omringende atmosfeer vol is met spirituele wezens, die een deels weldadige, deels kwaadaardige invloed uitoefenen op de hele organische en anorganische natuur. . . . Vooral woestijnen en andere woeste of onbewoonde gebieden, of streken waar de invloeden van de natuur zich op reusachtige en verschrikkelijke schaal vertonen, worden als de voornaamste verblijfplaats of plaats van samenkomst van kwade geesten beschouwd. Vandaar dat de steppen van Turanië en vooral de grote zandige Gobi-woestijn sinds de grijze oudheid als woonplaats van kwaadaardige wezens zijn beschouwd.[1]

Marco Polo vermeldt in het opmerkelijke boek over zijn reizen meer dan eens – als iets heel vanzelfsprekends – deze ondeugende natuurgeesten van de woestijnen. Eeuwenlang en vooral in de afgelopen eeuw werden zijn vreemde verhalen radicaal afgewezen. Niemand wilde hem geloven, toen hij zei dat hij herhaaldelijk, met eigen ogen, de wonderbaarlijkste magische kunststukken had zien verrichten door de onderdanen van Kublai-Khan en adepten uit andere landen. Op zijn sterfbed drong men er krachtig bij Polo op aan dat hij zijn als 'onwaarheden' bestempelde verklaringen zou intrekken, maar hij bezwoer plechtig de waarheid van wat hij had gezegd, en voegde eraan toe dat 'hij nog niet de *helft* had verteld van wat hij werkelijk had gezien!'[2] Nu de edities van Marsden en van kolonel Yule zijn verschenen, is het niet langer twijfelachtig dat hij de waarheid heeft gesproken. Het publiek heeft vooral veel aan laatstgenoemde te danken, omdat hij zoveel autoriteiten heeft bijeengebracht die Marco Polo's getuigenis bevestigen, en enkele van de verschijnselen op de gebruikelijke manier verklaart, want hij maakt het boven alle twijfel duidelijk dat de grote reiziger niet alleen een waarheidlievende maar ook een heel opmerkzame schrijver is geweest. De nauwkeurige redacteur geeft een warme verdediging van zijn schrijver en eindigt, na meer dan één tot nu toe bestreden en zelfs verworpen punt in de *Reizen* van deze Venetiaan te hebben vermeld, als volgt: 'Nee, de laatste twee jaar hebben zelfs op wat Marco

[1] Sanang-Setsen Chungtaidschi, *Geschichte der Ost-Mongolen*, St. Petersburg, 1829, blz. 352.

[2] *The Book of Ser Marco Polo*, deel 1, 2de ed., voorwoord.

Polo's *meest fantastische* verhalen schenen te zijn een belofte van licht geworpen; de beenderen van een echte RUC uit Nieuw-Zeeland liggen op de tafel in prof. Owens kabinet!'[1]

Nu de monsterlijke vogel uit *Duizend-en-één-nacht*, of de 'Arabische mythologie', zoals Webster de *Ruc* (of Roc) noemt, is gevonden, is het eerste wat ons te doen staat, te *ontdekken* en te erkennen dat ook *Aladdins* wonderlamp er aanspraak op kan maken werkelijk te hebben bestaan.

Bij het beschrijven van zijn tocht door de grote woestijn van Lop (604)
spreekt Marco Polo over iets verbazingwekkends, 'namelijk dat reizigers die 's nachts op pad zijn . . . geesten horen spreken. Soms noemen de geesten hen bij hun naam. . . . Zelfs overdag hoort men deze geesten spreken. En soms hoort men het geluid van verschillende muziekinstrumenten, en nog vaker dat van trommels.'[2]

In zijn aantekeningen haalt de vertaler de Chinese historicus Ma Twan-lin aan, die het bovenstaande bevestigt.

> Tijdens het reizen door deze wildernis hoort men soms het geluid van zingen, soms dat van gejammer, en het is vaak voorgekomen dat reizigers die van de weg afweken om te zien wat voor geluiden dat waren, zijn verdwaald en zijn omgekomen, want het waren stemmen van geesten en kabouters.[3]

'Deze kabouters komen niet alleen in de Gobi voor,' voegt de redacteur eraan toe, 'al schijnt die wel hun meest geliefde verblijfplaats te zijn geweest. *Hun ontzag voor de grote, eenzame woestijn trekt ze naar al dat soort plaatsen.*'[4]

Kolonel Yule zou er goed aan hebben gedaan de mogelijkheid onder ogen te zien dat het aannemen van zijn theorie ernstige consequenties heeft. Indien we erkennen dat de griezelige kreten in de Gobi-woestijn worden veroorzaakt door het *ontzag* dat 'de grote, eenzame woestijn' inboezemt, waarom zouden de boze geesten van de Gerasenen (*Lucas* 8:29) dan op meer welwillendheid aanspraak kunnen maken? En waarom zou het niet mogelijk zijn dat Jezus gedurende zijn veertigdaagse beproeving in de 'woestijn' een verkeerde voorstelling had van zijn feitelijke verleider? We zijn volkomen bereid de door kolonel Yule verkondigde theorie aan te nemen of te verwerpen, maar we staan erop dat ze onpartijdig wordt toegepast op alle gevallen. Plinius spreekt over de geesten die in de woes-

[1] *Op.cit.*

[2] *The Book of Ser Marco Polo*, deel 1, blz. 203.

[3] Visdelou, Suppl. bij B. d'Herbelots *Bibliothèque orientale*, Parijs, 1780, blz. 139.

[4] Kol Yule, *Op.cit.*, deel 1, blz. 205-6.

tijnen van Afrika verschijnen en weer verdwijnen;[1] de oude christelijke kosmograaf Aethicus vermeldt, hoewel hij niet erin gelooft, de verhalen die werden verteld over de stemmen van zangers en pretmakers in de woestijn, en 'Al-Masudi vertelt over de *ghūls*, die in de stille uren van de nacht in de woestijn aan reizigers verschijnen'[2] en ook over 'Apollonius van Tyana en zijn reisgenoten, die in een woestijn in de buurt van de Indus bij maanlicht een *empusa* of *ghūl* zagen, die allerlei vormen aannam. . . . Ze bespotten hem, en hij gaat heen onder het uiten van schrille kreten.'[3] En Ibn Batuta vertelt een soortgelijke legende van de westelijke Sahara: 'Indien de boodschapper alleen is, drijven de demonen de spot met hem en biologeren hem, zodat hij van de weg afdwaalt en omkomt.'[4] Indien al deze dingen op een 'rationele' manier kunnen worden verklaard – en in de meeste van deze gevallen is dit volgens ons mogelijk – dan hoeven de bijbelse duivels van de woestijn niet met meer toegeeflijkheid te worden behandeld, maar moet dezelfde regel op hen worden toegepast. Ook zij zijn wezens die zijn voortgebracht door grote angst, verbeelding en *bij-*
(605) *geloof*; de bijbelse verhalen moeten dus onwaar zijn, en indien één enkel vers erin onwaar is, dan wordt het recht van al het overige om als *goddelijke* openbaring te worden beschouwd, daarmee eveneens twijfelachtig. Wanneer men dit eenmaal erkent, dan is deze verzameling canonieke geschriften minstens evenzeer vatbaar voor kritiek als elk ander boek met verhalen.[5]

Er zijn veel plaatsen in de wereld waar de vreemdste verschijnselen zijn voortgekomen uit wat later natuurlijke fysieke oorzaken bleken te zijn. In Zuid-Californië zijn er bepaalde plaatsen aan de kust waar het zand,

---

[1] *Naturalis historia*, 7:2.

[2] *Les prairies d'or*, Parijs, 1861, deel 3, blz. 315, 324.

[3] Philostratus, *Vita Apollonii*, 2:4.

[4] *Voyages d'Ibn Batoutah*, deel 4, blz. 382.

[5] Er zijn vrome critici die aan de wereld het recht ontzeggen de *Bijbel* volgens de deductieve logica te beoordelen zoals men 'elk ander boek' beoordeelt. Zelfs de exacte wetenschap moet voor deze uitspraak buigen. In de laatste alinea van een artikel dat is gewijd aan een verschrikkelijke aanval op baron Bunsens 'Chronologie', die *niet volledig* met de *Bijbel overeenstemt*, roept een schrijver uit: 'het doel dat we ons hadden gesteld, is bereikt. . . . We hebben geprobeerd baron Bunsens aanvallen op de inspiratie van de *Bijbel* op basis van zijn eigen uitgangspunt te bestrijden. . . . Een geïnspireerd boek kan bij het weergeven van zijn eigen lering, of als onderdeel van zijn eigen verslag, nooit bewijzen geven van de onwaarheid of onjuistheid van feiten, hetzij historische of leerstellige. *Indien het in zijn getuigenis op één punt onwaar zou zijn, wie zal dan aan de waarheid ervan geloven op een ander punt*?' (*The Journal of Sacred Literature and Biblical Record*, onder redactie van Eerw. H. Burgess, okt. 1859, blz. 70).

wanneer het in beweging wordt gebracht, een harde welluidende klank voortbrengt. Het staat bekend als het 'muzikale zand', en het verschijnsel zou van elektrische aard zijn. De redacteur van *Marco Polo* zegt:

> Het geluid van muziekinstrumenten, voornamelijk van trommels, is een ander soort verschijnsel en wordt in bepaalde gevallen in feite voortgebracht tussen zandheuvels wanneer het zand in beweging wordt gebracht. Een heel treffend verslag van zo'n soort verschijnsel dat als *bovennatuurlijk* wordt beschouwd, geeft Broeder Odoric; zijn ervaring schrijf ik toe aan de *Reg Ruwán*, of het stuifzand ten noorden van Kabul.[1] Naast dit beroemde voorbeeld . . . heb ik kennis genomen van dat evenzeer bekende geval van de *Jibal Nakía* of 'Heuvel van de Bel' in de Sinaï-woestijn; . . . *Jibal-ul-Thabúl* of heuvel van de trommels. . . . Een Chinees verhaal uit de 10de eeuw zegt dat het verschijnsel in de buurt van *Kwachau*, op de oostgrens van de Lop-woestijn, bekendstond onder de naam 'het zingende zand'.[2]

Niemand kan eraan twijfelen dat dit alles natuurverschijnselen zijn. Maar wat te denken van de vragen en antwoorden die duidelijk hoorbaar worden gegeven en gehoord? Wat te zeggen van gesprekken tussen sommige reizigers en de *onzichtbare* geesten, of onbekende wezens, die soms in tastbare vorm aan hele karavanen verschijnen? Indien zo vele miljoenen mensen aan de mogelijkheid geloven dat geesten zich achter het gordijn van een 'medium' kunnen bekleden met stoffelijke lichamen en aan de *kring* verschijnen, waarom zouden ze dan diezelfde mogelijkheid verwerpen als het de elementalen van de woestijn betreft? Dit is het 'te zijn of niet te zijn' van Hamlet. Indien 'geesten' alles kunnen doen wat de (606)
spiritisten van hen beweren, waarom kunnen ze dan niet evengoed in wildernissen en op eenzame plaatsen aan reizigers verschijnen? Een pas verschenen wetenschappelijk artikel in een Russische krant schrijft die 'geest-stemmen' in de grote Gobi-woestijn toe *aan de echo*. Een heel redelijke verklaring, indien men tenminste kan bewijzen dat die stemmen eenvoudig herhalen wat eerder door een levend mens werd gezegd. Maar wanneer de 'bijgelovige' reiziger verstandige *antwoorden* krijgt op zijn vragen, dan vertoont die echo in de Gobi opeens een zeer nauwe verwantschap met de beroemde echo van het Théâtre de la Porte St. Martin in Parijs. 'Hoe maakt u het, meneer?' roept een van de acteurs in het stuk. 'Heel slecht, mijn zoon; dank je. Ik word oud, heel . . . heel oud!' antwoordt de echo beleefd!

---

[1] Yule, *Cathay and the Way Thither*, blz. ccxliv, 156, 398.

[2] J.P. Abel-Rémusat, *Histoire de la ville de Khotan*, blz. 74; Yule, *Marco Polo*, deel 1, blz. 206.

Wat een vrolijkheid en ongeloof moeten de *bijgelovige* en *absurde* verhalen van Marco Polo over de 'bovennatuurlijke' gaven van bepaalde Indiase bezweerders van haaien en wilde dieren, die hij *abraiaman* noemt, eeuwenlang hebben opgewekt. Bij het beschrijven van de Ceylonese parelvisserij zoals die in zijn tijd was, zegt hij dat de kooplieden 'verplicht zijn ook de mannen te betalen die de grote vissen bezweren, om ze te beletten de duikers kwaad te doen terwijl deze onder water parels aan het zoeken zijn, en wel een twintigste deel van hun vangst. Deze vissen-bezweerders worden abraiaman [brahman?] genoemd, en hun bezwering duurt slechts die ene dag, want 's nachts heffen ze de bezwering op, zodat de vissen dan zoveel kwaad kunnen doen als ze maar willen. Deze *abraiaman* kunnen ook dieren en vogels en alle levende wezens bezweren.'[1]

En in de verklarende aantekeningen van kolonel Yule over dit *ontaarde* Aziatische 'bijgeloof' vinden we het volgende:

> Marco Polo's verhaal over de parelvisserij is in hoofdzaak nog steeds juist. . . . In de diamantmijnen van de noordelijke Circars [districten] verrichten brahmanen een soortgelijke functie, namelijk om de beschermgeesten gunstig te stemmen. De haaien-bezweerders worden in het Tamil *kadal-katti*, 'zeebedwingers', en in het Hindi, *hai-banda*, of 'haaien-bedwingers' genoemd. In Aripo behoren ze tot één familie, die het monopolie van de bezwering zou bezitten.[2] De hoofd-bezweerder wordt (of werd enkele jaren geleden nog) *door de regering betaald*, en gedurende de vistijd ontving hij dagelijks ook tien oesters van elke boot. Tennent constateerde bij zijn bezoek dat degene die dit ambt bekleedde een *rooms-katholieke christen* [?] was, maar dit scheen geen invloed te hebben op de uitoefening van zijn functie. *Het is opmerkelijk dat gedurende de hele periode van de Britse bezetting niet meer dan één authentiek vastgesteld ongeluk door haaien is voorgekomen*.[3]

Twee punten uit bovenstaande alinea zijn het waard om naar voren te
(607) halen. Ten eerste, dat de Britse autoriteiten aan beroeps-haaienbezweerders salaris betalen voor het uitoefenen van hun kunst; en ten tweede, dat er sinds het ingaan van het contract maar *één leven* verloren is gegaan. (We moeten nog vernemen of het verlies van dit ene leven niet plaatsvond bij de rooms-katholieke *tovenaar*.) Wil men beweren dat het salaris wordt betaald als concessie aan een onterend Indiaas bijgeloof? Heel goed, maar

[1] Yule, *The Book of Ser Marco Polo*, deel 2, blz. 314.

[2] Evenals de *Psylliërs* of slangenbezweerders van Libië, van wie de gave erfelijk is.

[3] *The Book of Ser Marco Polo*, deel 2, blz. 321.

hoe staat het met de haaien? Worden ook zij door de Britse autoriteiten betaald uit het fonds van de geheime dienst? Iedereen die Ceylon heeft bezocht, zal weten dat de wateren van de parelkust vol zijn met haaien van de vraatzuchtigste soort, en dat het zelfs gevaarlijk is om te baden, laat staan om naar oesters te duiken. Als we wilden, zouden we nog verder kunnen gaan door de namen te noemen van Britse ambtenaren met de hoogste rang in de Indiase dienst die, na hun toevlucht te hebben genomen tot lokale 'magiërs' en 'tovenaars' om verloren voorwerpen terug te vinden, of bij het oplossen van lastige problemen van de een of andere soort, en na succes te hebben gehad en op dat moment hun dankbaarheid *in het geheim* te hebben uitgedrukt, weggingen, en hun aangeboren lafhartigheid voor de Areopagus van de wereld toonden door in het openbaar de waarheid van magie te ontkennen, en vooropliepen om het 'bijgeloof' van de hindoes te bespotten.

Nog niet zo lang geleden beschouwden wetenschappers het als een van de ergste soorten *bijgeloof* om aan te nemen dat het portret van de moordenaar afgedrukt bleef op het oog van de vermoorde, en dat eerstgenoemde gemakkelijk kon worden herkend door het netvlies zorgvuldig te onderzoeken. Volgens het 'bijgeloof' kon de gelijkenis nog treffender worden gemaakt door de vermoorde bepaalde berokingen door oude vrouwen te laten ondergaan, en dergelijke praatjes. En nu zegt een Amerikaanse krant van 26 maart 1877:

> Enkele jaren geleden trok een theorie de aandacht die stelde dat de laatste inspanning van het gezichtsvermogen zich materialiseerde en na de dood als een object afgedrukt bleef op het netvlies van het oog. Het is bewezen dat dit een feit is, door middel van een in tegenwoordigheid van dr. Gamgee, FRS, uit Birmingham in Engeland, en prof. Bunsen genomen proef waarbij een levend konijn werd gebruikt. Het middel waardoor men de waarde van de bewering bewees, was heel eenvoudig; de ogen werden geplaatst bij de opening in een luik, en hielden de vorm daarvan vast nadat het dier van het leven was beroofd.

Wanneer we ons van het land van afgoderij, onwetendheid en bijgeloof, zoals India door sommige zendelingen wordt genoemd, wenden naar het zogenaamde centrum van beschaving – Parijs – dan vinden we daar voorbeelden van dezelfde beginselen van de magie onder de naam *occult* spiritisme. John L. O'Sullivan, oud-minister en gezant van de Verenigde Staten in Portugal, was zo vriendelijk ons de eigenaardige details te verschaffen van een halfmagische seance die hij onlangs met verschillende belangrijke personen in Parijs bijwoonde. Omdat hij ons daarvoor toestemming gaf, drukken we zijn brief volledig af.

(608) New York, 7 februari 1877

Met genoegen voldoe ik aan uw verzoek om een schriftelijke verklaring van wat ik u mondeling meedeelde over de feiten waarvan ik de afgelopen zomer in Parijs getuige ben geweest in het huis van een zeer gerespecteerde arts; ik ben niet gemachtigd zijn naam te noemen, maar volgens de gebruikelijke Franse manier om iemand anoniem aan te duiden, zal ik hem dr. X noemen.

Ik werd daar geïntroduceerd door een Engelse vriend, Gledstanes, die in spiritistische kringen in Londen goed bekend is. Er waren ongeveer acht of tien bezoekers van beide geslachten aanwezig. We zaten in fauteuils die de helft van een lange zitkamer in beslag namen, luxueus en met een grote tuin. In de andere helft van de kamer stond een vleugel, waarvan we waren gescheiden door een grote open ruimte, waar nog enkele fauteuils stonden, die daar kennelijk waren gezet om nog door anderen te worden ingenomen. Een deur dicht daarbij leidde naar de privévertrekken.

Dr. X kwam binnen, en sprak ons ongeveer 20 minuten lang met snelle, vurige Franse welsprekendheid toe, waarvan ik geen verslag zou kunnen geven. Hij had meer dan 25 jaar lang occulte mysteries onderzocht, waarvan hij enkele verschijnselen zou vertonen. Zijn doel was zijn broeders uit de wetenschappelijke wereld aan te trekken, maar weinig of geen van hen kwamen om met eigen ogen te zien. Hij was van plan binnenkort een boek te publiceren. Daarop leidde hij twee dames binnen, waarvan de jongste zijn vrouw was, en de andere (die ik Mw. Y zal noemen) een medium of sensitieve, met wie hij bij het verrichten van dit onderzoek die hele tijd had gewerkt, en die haar hele leven aan dit werk met hem had gewijd en opgeofferd. Deze beide dames hadden hun ogen dicht, en waren blijkbaar in trance.

Hij plaatste hen aan de tegenovergestelde uiteinden van de lange vleugel (die gesloten was), en verzocht hen hun handen erop te leggen. Al snel begonnen zijn snaren geluiden voort te brengen, te marcheren, galopperen, trommels, trompetten, rollend geweervuur, kanonvuur, kreten en gekreun, in een woord een *veldslag*. Dit duurde, zou ik zeggen, ongeveer 5 tot 10 minuten.

Ik had nog moeten zeggen dat ik, vóór de twee mediums werden binnengebracht, (op aanraden van Gledstanes, die daar vroeger al eens was geweest) met potlood op een klein stukje papier de namen had geschreven van drie dingen die alleen aan mij bekend waren, namelijk een overleden *componist*, een *bloem* en een *soort gebak*. Ik koos *Beethoven*, een *marguerite* (madeliefje), en een soort Frans gebak, *plombières* genoemd, en rolde het papier tot een balletje dat ik in mijn hand hield, zonder zelfs aan mijn vriend de inhoud ervan mee te delen.

Toen de veldslag was afgelopen, plaatste hij Mw. Y in een van de

twee fauteuils, terwijl Mw. X alleen zat aan één kant van de kamer, en men vroeg mij mijn opgevouwen of opgerolde papier aan Mw. Y te geven. Ze hield het (ongeopend) in haar vingers op haar schoot. Ze was gekleed in een witte wollen japon die van haar hals ruim naar beneden viel en om haar middel nauw was ingehaald, en zat in een vloed van licht van de kroonluchters rechts en links van haar. Na een tijdje liet ze het opgerolde papiertje op de grond vallen, en ik raapte het op. Dr. X liet haar daarop opstaan, en beval haar, nu 'de doden op te roepen'. Hij zette de fauteuils weg, en gaf haar een stalen staf in handen van 1,40 of 1,50 m lang, waarbovenop een soort kruis was aangebracht – de Egyptische *tau*. Hiermee trok ze op de plaats waar ze stond een cirkel om zich heen met een middellijn van ongeveer 1,80 m. Ze hield het kruis niet als een handvat in haar hand, maar hield de staf juist aan het tegenovergestelde uiteinde vast. Daarop gaf ze hem weer aan dr. X. Ze bleef daar enige tijd onbeweeglijk staan, met haar handen naar beneden hangend en vóór zich samengevouwen, en met haar ogen enigszins naar boven gericht naar een van de tegenovergelegen hoeken van de lange zitkamer. Daarop begonnen haar lippen te bewegen en geluiden te mompelen, die na een tijdje duidelijk werden gearticuleerd in korte gebroken zinnen, wat veel leek op het reciteren van een litanie. Bepaalde woorden die op (609)
namen leken, kwamen van tijd tot tijd terug. Het klonk me enigszins in de oren zoals ik oosterse talen wel heb horen klinken. Haar gezicht was heel ernstig en had een levendige uitdrukking, waarbij ze soms licht met de wenkbrauwen fronste. Ik denk dat dit ongeveer 15 of 20 minuten duurde, terwijl het hele gezelschap muisstil was, en we dit vreemde toneel aanschouwden. Haar manier van spreken scheen ten slotte steeds vuriger en sneller te worden. Uiteindelijk strekte ze één arm uit naar de ruimte waarop haar ogen gevestigd waren geweest, en riep met een luide kreet, bijna een gil: 'Beethoven!' – en viel achterover languit op de grond.

Dr. X haastte zich naar haar toe, maakte ijverig magnetische strijkbewegingen over haar gezicht en hals, en legde kussens onder haar hoofd en schouders. Daar lag ze als iemand die ziek was en te lijden had, af en toe kreunde ze, keerde zich rusteloos om, enz. Ik vermoed dat er toen wel een half uur voorbijging waarin ze alle fasen van een langzaam sterfproces scheen door te maken (dat was, naar men mij zei, een herhaling van het sterven van Beethoven). Het zou veel tijd kosten het in detail te beschrijven, zelfs als ik me alles kon herinneren. We keken toe, alsof we een werkelijke doodstrijd bijwoonden. Ik zal alleen maar zeggen dat haar pols stilstond; er kon geen hartslag meer worden waargenomen; eerst werden haar handen, en daarna haar armen koud, terwijl onder haar oksels nog warmte voelbaar was; zelfs die werden ten slotte helemaal koud; haar voeten en benen werden eveneens koud, en ze

zwollen verbazingwekkend sterk op. De arts nodigde ons allen uit dichterbij te komen, en die verschijnselen te herkennen. Haar moeizame ademhaling kwam met langere en langere tussenpozen, en werd zwakker en zwakker. Ten slotte kwam het einde; haar hoofd viel opzij, en ook haar handen, die met de vingers aan haar japon hadden zitten plukken, vielen neer. De arts zei: 'nu is ze dood', en dat scheen inderdaad zo te zijn. Met grote haast haalde hij (ik zag niet vanwaar) twee kleine *slangen* tevoorschijn, die hij om haar hals en over haar borst liet kronkelen, terwijl hij ook ijverig overdwarse strijkbewegingen maakte boven haar hoofd en hals. Na een tijdje scheen ze langzaam te herleven, en ten slotte tilden de arts en enkele bedienden haar op, en droegen haar naar de privévertrekken, waaruit hij snel terugkwam. Hij zei dat dit alles zeer kritiek was, maar dat er volstrekt geen gevaar bij was, maar dat er geen tijd moest worden verloren, omdat anders de dood, die volgens hem echt was, blijvend zou zijn.

Ik hoef niet te zeggen wat een afschuwelijke indruk dit hele toneel op alle toeschouwers had gemaakt. Ook hoef ik niet erop te wijzen dat dit geen bedrog was van een acteur die werd betaald om ons versteld te doen staan. Het toneel speelde zich af in de elegante zitkamer van een gerespecteerde arts, waartoe men zonder introductie onmogelijk toegang kon krijgen, terwijl (afgezien van de wonderbaarlijke feiten) duizend niet in woorden weer te geven bijzonderheden van het taalgebruik, de houding, de gezichtsuitdrukkingen en de manier van doen, die gedetailleerde bewijzen voor oprechtheid en ernst gaven die de aanwezigen weten te overtuigen, al kan die overtuiging ook worden meegedeeld aan hen die alleen erover horen spreken of erover lezen.

Na enige tijd kwam Mw. Y terug, en werd in een van de eerdergenoemde fauteuils geplaatst, en ik werd uitgenodigd naast haar plaats te nemen in de andere. Ik had het ongeopende rolletje papier, dat de drie in het geheim door mij opgeschreven woorden bevatte, waarvan Beethoven het eerste was geweest, nog in de hand. Ze zat enkele minuten met haar handen open in haar schoot. Vervolgens begonnen ze rusteloos heen en weer te bewegen. 'O, het brandt, het brandt', zei ze, en haar gelaatstrekken trokken zich samen in een uitdrukking van pijn. Na enkele ogenblikken hief ze één hand op, en deze bevatte een *marguerite*, de bloem die ik als tweede woord had opgeschreven. Ik kreeg deze van haar, en bewaarde de bloem nadat ze door de rest van het gezelschap was onderzocht. Dr. X zei dat ze van een soort was die in dat deel van het land niet bekend is, een mening die beslist onjuist is, omdat ik dezelfde bloemen enkele dagen later op de bloemenmarkt bij de Madeleine zag. Of deze bloem onder haar handen was *gemaakt*, of eenvoudig een *apport* was, zoals bij de verschijnselen waarmee we in het spiritisme vertrouwd zijn, weet ik niet. Eén van beide moet het geval

zijn geweest, want ze had haar beslist niet toen ze daar naast me zat, onder een felle lamp, vóór de bloem tevoorschijn kwam. Alle fijne (610) blaadjes van de bloem waren volkomen fris.

Het derde woord dat ik op mijn stukje papier had geschreven, was de naam van een soort gebak – *plombières*. Ze begon nu bewegingen te maken alsof ze aan het eten was, hoewel er geen gebak was te zien, en vroeg me of ik misschien met haar naar *Plombières* wilde gaan – de naam van het gebak die ik had opgeschreven. Dit kan eenvoudig een geval van gedachtelezen zijn geweest.

Daarop volgde een tafereel waarin Mw. X, de vrouw van de arts, bezeten zou zijn – en daar leek het ook op – door de geest van Beethoven. De arts sprak haar aan als 'meneer Beethoven'. Ze sloeg er geen acht op tot hij de naam luid in haar oor riep. Ze reageerde erop met beleefde buigingen, enz. (Misschien herinnert u zich dat Beethoven erg doof was.) Na enige conversatie verzocht hij haar iets te spelen; ze ging daarop achter de vleugel zitten en speelde op schitterende wijze zowel enige van zijn bekende stukken als enkele improvisaties waarvan het gezelschap algemeen erkende dat het zijn stijl was. Later vertelde een dame die met Mw. X bevriend was me dat ze in normale toestand een heel matige pianiste was. Nadat ze een half uur bezig was geweest met muziek en gesprekken in de rol van Beethoven, met wie haar gelaatsuitdrukking en haar neerhangende haar een vreemde gelijkenis ging vertonen, gaf de arts haar een vel papier en een potlood in handen, en vroeg haar het gezicht te tekenen van de persoon die ze vóór zich zag. Ze maakte heel vlug een schets *en profil* van een hoofd en gezicht die leken op bustes van Beethoven, maar dan als jonge man, en ze kraste er vlug een naam onder, 'Beethoven', bij wijze van handtekening. Ik heb de schets bewaard, maar weet niet of het schrift met Beethovens handtekening overeenkomt.

Het was laat geworden, en het gezelschap ging uiteen, en ik had geen tijd dr. X te ondervragen over de dingen waarvan we getuige waren geweest. Maar ik bezocht hem enkele avonden later met Gledstanes. Ik ontdekte dat hij dacht dat er geesten aan het werk waren, en dat hij niet alleen spiritist was maar nog veel meer dan dat, omdat hij gedurende lange tijd een diepe studie had gemaakt van de occulte mysteriën van het Oosten. Ik dacht zijn woorden althans op die manier te moeten opvatten; hij scheen echter de voorkeur eraan te geven me te verwijzen naar zijn boek, dat hij waarschijnlijk in de loop van dit jaar zou uitgeven. Ik merkte op een tafel een aantal losse velletjes papier op, die alle vol stonden met mij onbekende oosterse letters – het werk van Mw. Y in trance, zoals hij antwoordde toen ik ernaar vroeg. Hij vertelde ons dat ze in het tafereel waarvan ik getuige was geweest *een priesteres van een van de oude Egyptische tempels* werd (d.w.z. naar ik aannam, door

deze was bezeten), en dat de oorzaak daarvan in het volgende lag: een van zijn geleerde vrienden was in Egypte in het bezit gekomen van de mummie van een priesteres, en had hem enkele van de linnen zwachtels gegeven waarin het lichaam was gewikkeld; als gevolg van het contact met die stof van 2000 of 3000 jaar oud, de toewijding van haar hele bestaan aan die occulte band en 20 jaar afzondering van de wereld, was zijn medium, de sensitieve Mw. Y, geworden zoals ik had gezien. De taal die ik haar had horen spreken was de heilige taal uit de tempels waarin ze was onderwezen, niet zozeer door inspiratie maar ongeveer zoals we nu talen studeren, door dictees, schriftelijke oefeningen, enz., waarbij ze zelfs berispt en bestraft werd wanneer ze sloom of traag was. Hij zei dat Jacolliot haar tijdens een soortgelijke sessie had gehoord, en klanken en woorden had herkend van de alleroudste heilige taal die in de tempels van India wordt bewaard, en die, als ik me goed herinner, uit een oudere tijd dateert dan die van het Sanskriet.

Over de *slangen* die hij had gebruikt bij de haastige handelingen om haar weer tot leven te brengen, of beter gezegd om de voltooiing van het sterfproces te verhinderen, zei hij dat er een vreemd geheim besloten lag in hun verband met de verschijnselen van leven en dood. Ik begreep daaruit dat ze onmisbaar waren. Er werd van ons ook verlangd dat we de hele sessie zwegen en stilzaten, en elke poging om hem gedurende die tijd vragen te stellen werd uitdrukkelijk, bijna boos, onderdrukt. Na afloop konden we komen om erover te praten, of het verschijnen van zijn boek afwachten, maar alleen hij scheen het recht te
(611) hebben om tijdens al deze vertoningen zijn spraakvermogen te gebruiken – wat hij zonder twijfel met grote radheid van tong deed, en met alle welsprekendheid en precisie van uitdrukking van een Fransman die wetenschappelijke ontwikkeling laat samengaan met een levendige verbeeldingskracht.

Ik was van plan er op een volgende avond weer naartoe te gaan, maar hoorde van Gledstanes, dat hij er voorlopig niet mee doorging, gegriefd omdat hij er niet in was geslaagd zijn vakgenoten ertoe te bewegen om te komen en getuige te zijn van wat hij hun wilde laten zien.

Dit is ongeveer alles wat ik me van die vreemde, griezelige avond kan herinneren, afgezien van enkele oninteressante details. Ik heb u de naam en het adres van dr. X in vertrouwen meegedeeld, omdat het me toeschijnt dat hij meer of minder ver op dezelfde weg is die u bij de studies in uw Theosophical Society volgt. Ik voel me verplicht die verder geheim te houden, omdat hij me niet heeft gemachtigd die op enigerlei wijze te gebruiken waardoor hij openbare bekendheid zou krijgen.

Hoogachtend,

Uw vriend en trouwe dienaar,

J.L. O'SULLIVAN

In dit interessante geval is het spiritisme boven zijn normale gang van zaken uitgestegen en het terrein van de magie binnengedrongen. De typische kenmerken van het mediumschap zijn aanwezig in het dubbele leven dat wordt geleid door de sensitieve Mw. Y, waarin ze een bestaan heeft dat geheel van het normale bestaan verschilt en waarin ze door haar individualiteit ondergeschikt te maken aan een vreemde wil de identiteit van een Egyptische priesteres aanneemt; en in het uitbeelden van de geest van Beethoven, en in de bewusteloze toestand van verstijving waarin ze geraakt. Aan de andere kant behoren de door dr. X op zijn proefpersoon uitgeoefende wilskracht, het trekken van de mystieke cirkel, de bezweringen, het materialiseren van de gevraagde bloem, de afzondering en opleiding van Mw. Y, het gebruikmaken van de staf en de vorm ervan, het scheppen en gebruikmaken van de slangen, de duidelijke beheersing van de astrale krachten, alle tot de magie. Zulke experimenten zijn voor de wetenschap van belang en van waarde, maar kunnen in handen van een minder nauwgezette beoefenaar dan de als dr. X aangeduide bekwame arts, worden misbruikt. Een echte oosterse kabbalist zou het herhalen ervan niet aanbevelen.

Onbekende sferen onder onze voeten, nog minder bekende en nog minder onderzochte sferen boven ons; tussen die twee een handjevol mollen, blind voor Gods grote licht, doof voor het gefluister van de onzichtbare wereld, en toch zich erop beroemend dat ze de mensheid leiden. Waarheen? Vooruit, beweren ze, maar we hebben het recht dit te betwijfelen. Onze grootste fysioloog zal, wanneer hij naast een hindoefakir komt te staan die niet kan lezen of schrijven, zich al snel even belachelijk voelen als een schooljongen die heeft verzuimd zijn les te leren. Vivisectie op levende dieren zal een fysioloog geen zekerheid verschaffen over het bestaan van de menselijke ziel, en evenmin kan hij haar met het lemmet van zijn mes uit het menselijk lichaam lossnijden. 'Welk verstandig mens' vraagt sergeant Cox, voorzitter van de London Psychological Society, 'die niets weet van magnetisme of fysiologie, en die nooit een experiment heeft bijgewoond of over de beginselen ervan iets heeft gehoord, zou zichzelf (612)
doen kennen als *een dwaas*, door de feiten ervan te ontkennen en haar theorieën te verwerpen?' Het juiste antwoord daarop zou zijn, 'tweederde van onze huidige wetenschappers'. De onbeschaamdheid, indien de waarheid al ooit onbeschaamd kan zijn, moet hem worden verweten die deze heeft geuit: één van de weinige wetenschappers die dapper en eerlijk genoeg zijn om nuttige, hoewel onaangename, waarheden te uiten. En in de werkelijke betekenis van de beschuldiging kan men zich niet vergissen, want onmiddellijk na de oneerbiedige vraag merkt de geleerde spreker even scherpzinnig op:

> De scheikundige kijkt voor zijn elektriciteitsleer naar de elektrotechnicus, de fysioloog verwacht zijn geologie van de geoloog – ieder van hen zou het een onbeschaamdheid van de ander vinden om een oordeel uit te spreken over iets dat op het vakgebied van de ander ligt. Vreemd is het, maar even waar als vreemd, dat deze verstandige regel bij de behandeling van de psychologie geheel uit het oog wordt verloren. *Natuurkundigen achten zichzelf bevoegd om op het gebied van de psychologie, en alles wat ermee verband houdt, een dogmatisch oordeel uit te spreken, zonder een van de verschijnselen ervan te hebben bijgewoond, en terwijl ze geheel onbekend zijn met de beginselen en de toepassing ervan*.[1]

We hopen oprecht dat de twee vooraanstaande biologen, Mendelejev in St. Petersburg, en Ray Lankester die in Londen bekendheid geniet, zich onder bovenstaande opmerkingen even flink zullen gedragen als hun levende slachtoffers wanneer deze liggen te sidderen onder hun ontleedmes.

Om universeel te zijn moet een geloof op een enorme hoeveelheid feiten zijn gebaseerd, die het van de ene generatie op de andere versterken. Van al die geloven komt de magie, of de occulte psychologie – indien men aan die uitdrukking de voorkeur geeft – op de eerste plaats. Wie van hen die haar reusachtige krachten juist weten te schatten, zelfs op basis van haar zwakke, halfverlamde werking in onze beschaafde landen, zou het in onze tijd wagen de beweringen van Porphyrius en Proclus in twijfel te trekken dat men zelfs levenloze voorwerpen, zoals standbeelden van goden, kon laten bewegen, en enkele ogenblikken lang een kunstmatig leven kon laten vertonen? Wie kan die beschuldiging tegenspreken? Zij die dagelijks met hun eigen handtekening verklaren dat ze tafels en stoelen hebben zien bewegen en wandelen, en potloden hebben zien schrijven zonder dat ze werden aangeraakt, misschien? Diogenes Laërtius vertelt ons over een filosoof, Stilpo, die door de Areopagus uit Athene was verbannen, omdat hij in het openbaar had durven ontkennen dat de Athena van Phidias iets anders was dan een blok marmer. Maar onze eigen eeuw is, na de oudheid in al het mogelijke te hebben nageaapt, zelfs tot in hun namen, zoals 'senaat', 'prefecten', 'consuls', enz., en na te hebben erkend dat Napoleon de Grote driekwart van Europa veroverde door de krijgsbeginselen toe te passen die door de Caesars en Alexanders werden geleerd, zoveel beter dan haar leermeesters op de hoogte van de psychologie dat ze iedereen die in 'bezielde tafels' gelooft, naar een psychiatrische inrichting zou willen sturen.

(613) Hoe dan ook, *de religie van de Ouden is de religie van de toekomst*. Nog enkele eeuwen, en in geen van de grote religies van de mensheid zal

[1] *The Spiritualist*, Londen, 10 nov. 1876.

er nog enig sektarisch geloof over zijn. Brahmanisme en boeddhisme, christendom en islam zullen alle verdwijnen wanneer ze worden geconfronteerd met de machtige stroom van *de feiten*. 'Ik zal mijn geest uitstorten over alle vlees' schrijft de profeet Joël. 'Voorwaar, zeg ik u, u zult grotere werken doen dan deze', belooft Jezus. Maar dit kan alleen gebeuren wanneer de wereld terugkeert tot de grootse religie van het verleden, de *kennis* van die majestueuze stelsels die lange tijd voorafgingen aan het brahmanisme en zelfs aan het oorspronkelijke monotheïsme van de oude Chaldeeën. Intussen moeten we ons de directe gevolgen van het geopenbaarde mysterie herinneren. De enige manier waarop de wijze priesters van de oudheid op de grovere zintuigen van het volk het denkbeeld konden afdrukken van de almacht van de scheppende *wil* of EERSTE OORZAAK, was door levenloze stof goddelijk te bezielen, de ziel daarin te blazen door de latente wil van de mens – het microkosmische beeld van de grote Architect – en door het verplaatsen van zware voorwerpen door de ruimte en door stoffelijke obstakels heen.

Waarom zou bijvoorbeeld een vrome rooms-katholiek zich met afkeer afwenden van de 'heidense' praktijken van de hindoe-Tamil? We hebben in het goede oude Napels het wonder bijgewoond van San Genarro, en hetzelfde zagen we in Nārgercoil in India. Wat is er voor verschil? Men laat tot groot genoegen van de lazzaroni het gestolde bloed van de katholieke heilige in zijn kristallen fles koken en dampen, en vanuit zijn met edelstenen bezette nis zendt het beeld van de martelaar stralende glimlachjes en zegeningen over de bijeengekomen christenen uit. Anderzijds wordt een met water gevulde bal in de open borst van de god Sūran gestopt; en terwijl de pater *zijn* flesje schudt en zijn 'wonder' van het bloed teweegbrengt, steekt de hindoepriester een pijl in de borst van de god, en brengt *zijn* wonder teweeg, want het bloed gutst in stromen eruit, en het water is veranderd in bloed. Zowel de christenen als de heidenen raken bij het zien van zo'n wonder in verrukking. Tot dusver zien we geen enkel verschil. Maar is het mogelijk dat de heiden het kunstje van San Genarro heeft geleerd?

Hermes zegt:

> 'Weet, o Asclepius, dat zoals de ALLERHOOGSTE de vader is van de hemelse goden, evenzo de mens *de werkman* is *van de goden die in de tempels wonen*, en die zich verheugen in het gezelschap van stervelingen. Trouw aan haar afkomst en aard volhardt de mensheid in dit nabootsen van de goddelijke vermogens, en wanneer de Vader en Schepper de *eeuwige goden* naar zijn beeld heeft gemaakt, maakt de mensheid op haar beurt haar goden naar haar eigen beeld.'
>
> 'Spreekt u over standbeelden van goden, o Trismegistus?'

> ‘Ja, Asclepius, en hoeveel u zich misschien ook verzet, beseft u niet dat deze beelden begiftigd zijn *met verstand*, dat ze voorzien zijn van een ziel, en dat ze de grootste wonderen kunnen teweegbrengen? Hoe
(614) kunnen we het bewijs verwerpen, wanneer we zien dat deze goden de gave bezitten de toekomst te voorspellen, wat ze moeten doen wanneer ze door magische middelen daartoe worden gedwongen, zoals door de lippen van de waarzeggers en hun visioenen? . . . Het is het wonder van de wonderen dat de mens goden heeft kunnen uitvinden en scheppen. . . . Het is waar, het geloof van onze voorouders ging fouten vertonen, en in hun trots begonnen ze te dwalen met betrekking tot de juiste essentie van deze goden . . . maar toch hebben ze die kunst zelf uitgevonden. Niet in staat om ziel en geest te scheppen, roepen ze de zielen van engelen en demonen op om deze in de gewijde standbeelden te plaatsen, en zo laten ze deze hun mysteriën leiden, door op de beelden hun eigen vermogen om *zowel goed als kwaad te doen*, over te brengen.’[1]

Niet alleen de oudheid is vol bewijzen dat standbeelden en afgodsbeelden soms blijk gaven van intelligentie en het vermogen om zich te verplaatsen. Diep in de 19de eeuw zien we de kranten verslag doen van de capriolen van het beeld van de Madonna in Lourdes. Deze barmhartige vrouw, de Franse *Notre Dame*, loopt vaak weg naar de bossen die aan haar gebruikelijke verblijfplaats, de parochiekerk, grenzen. De koster moet de wegloper meer dan eens nazitten, en weer thuisbrengen.[2] Daarop begint een reeks ‘wonderen’, genezingen, voorspellingen, het laten vallen van brieven uit de hemel, en wat al niet. Deze ‘wonderen’ worden onvoorwaardelijk aanvaard door miljoenen en miljoenen rooms-katholieken, van wie velen tot de verstandigste en meest ontwikkelde bevolkingsgroepen behoren. Waarom zouden we dan geen geloof hechten aan getuigenis van precies dezelfde aard, afgelegd door de meest betrouwbare en gerespecteerde historici – Titus Livius bijvoorbeeld – over soortgelijke verschijnselen die zich in hun tijd hadden voorgedaan? ‘Juno, zou u alstublieft de muren van Veii willen verlaten, en dit verblijf verruilen voor dat van Rome?’ vraagt een Romeinse soldaat aan de godin, na de verovering van die stad. Juno stemt toe; haar standbeeld knikt instemmend en antwoordt: ‘Ja, dat wil ik.’ Wanneer men daarop het beeld wegdraagt, schijnt dit onmiddellijk ‘*zijn reusachtige gewicht te verliezen*’, voegt de historicus eraan toe, en het standbeeld schijnt hen eerder te volgen dan dat het wordt gedragen.[3]

Met een naïviteit en een overtuiging die aan het ongelooflijke grenzen,

---

[1] Vgl. L. Ménard, *Hermès Trismégiste*, Parijs, 1910, blz. 135-6, 156-7.

[2] Lees een van de kranten uit de zomer en de herfst van 1876.

[3] Titus Livius, *Historia Romana*, boek 5; Valerius Maximus, *Facta et dicta memorabilia*, boek 1, hfst. 8.

stort Des Mousseaux zich moedig op de gevaarlijke overeenkomsten, en geeft een aantal voorbeelden van zowel christelijke als 'heidense' *wonderen* van die soort. Hij laat een lijst drukken van zulke wandelende beelden van heiligen en Madonna's, die hun gewicht verliezen en zich voortbewegen als evenzovele levende mannen en vrouwen, en komt met onweerlegbare bewijzen van hetzelfde verschijnsel afkomstig van klassieke schrijvers die hun *wonderen* beschreven.[1] Hij heeft maar één gedachte, één vurig, allesoverheersend verlangen – zijn lezers te bewijzen dat magie bestaat, en dat het christendom daarin het beste is. Niet dat de wonderen (615) daarvan talrijker of uitzonderlijker zijn of meer te denken geven dan die van de heidenen. Helemaal niet, en wat feiten en bewijzen betreft is hij een eerlijke historicus. Maar zijn argumenten en overwegingen zijn onbetaalbaar: het ene soort wonder wordt teweeggebracht door God, het andere door de duivel; hij haalt de Godheid naar beneden, plaatst haar recht tegenover Satan, en laat zo de aartsvijand de Schepper zonder twijfel verslaan. Maar hij geeft geen enkel degelijk, duidelijk bewijs om het essentiële verschil tussen de twee soorten wonderen aan te tonen.

Zullen we nagaan waarom hij in het ene geval de hand van God en in het andere de horen en de hoef van de duivel ziet? Luister naar het antwoord: 'De heilige rooms-katholieke en apostolische kerk verklaart dat de door haar trouwe zonen voortgebrachte wonderen door de wil van God worden teweeggebracht, en dat alle andere het werk zijn van de geesten van de hel.' Heel goed, maar op grond waarvan? Men toont ons een eindeloze lijst van heilige schrijvers, van heiligen die hun hele leven met de boze geesten hebben gestreden; en van kerkvaders van wie het woord en gezag door diezelfde kerk als 'het woord van God' worden aanvaard. Cyprianus roept uit:

> Uw afgodsbeelden, uw gewijde standbeelden zijn de verblijfplaats van *demonen*. Ja, deze *geesten* zijn het die uw waarzeggers inspireren, die de ingewanden van uw slachtoffers bezielen, die de vlucht van de vogels besturen, die steeds onwaarheid met waarheid vermengen, en orakeluitspraken doen en . . . wonderen teweegbrengen, en die als doel hebben om u ertoe te brengen hen onwankelbaar te aanbidden.[2]

Fanatisme op het gebied van godsdienst of wetenschap, of bij welk ander vraagstuk dan ook, wordt een stokpaardje, en kan onze zintuigen niet anders dan verblinden. Het is altijd nutteloos met een fanaticus te discus-

[1] *Les hauts phénomènes de la magie; La magie au XIXme siècle; Dieu et les dieux, etc.*

[2] *Cypriani opera*, Oxoniae, 1682, 'De idolorum vanitate', Verhandeling 6, afd. 7, blz. 14.

siëren. En hier kunnen we niet nalaten nog eens de diepe kennis van de menselijke natuur te bewonderen die aan sergeant Cox de volgende woorden, uitgesproken in dezelfde toespraak waar we al eerder naar verwezen, in de mond legde:

> Er is geen noodlottiger misvatting dan dat de waarheid door haar eigen kracht zal overwinnen, dat men haar slechts hoeft te zien om haar te omhelzen. In feite is het verlangen naar werkelijke waarheid slechts bij weinig mensen aanwezig, en het vermogen om haar te onderscheiden bij nog minder. Wanneer mensen zeggen dat ze de waarheid zoeken, bedoelen ze dat ze zoeken naar bewijzen voor een of ander vooroordeel of vooraf gevormde mening. Hun meningen zijn gevormd overeenkomstig hun wensen. Ze zien alles, en meer dan alles, wat schijnt te spreken vóór wat ze verlangen; ze zijn blind als vleermuizen voor al wat dit tegenspreekt. De wetenschappers zijn evenmin als anderen vrij van dit algemene gebrek.

We weten dat er sinds de oudste tijden een mysterieuze, ontzagwekkende wetenschap heeft bestaan, die de naam *theopoiia* droeg. Deze wetenschap onderwees de kunst om de verschillende symbolen van de
(616) goden met tijdelijk leven en intelligentie te bezielen. Standbeelden en blokken inerte stof werden door de machtige wil van de hiërofant bezield. Het door Prometheus gestolen vuur was in de strijd op de aarde gevallen; het omvatte de lagere gebieden van de hemel, en vestigde zich in de golven van de universele ether als het machtige ākāśa uit de hindoerituelen. Met iedere mondvol frisse lucht ademen en zuigen we het in ons organisme. Vanaf het moment van onze geboorte is het er vol van. Maar het wordt pas krachtig door de instroming van WIL en GEEST.

Wanneer het aan zichzelf wordt overgelaten, zal dit levensbeginsel blindelings de natuurwetten volgen, en zal, naar gelang van de omstandigheden, gezondheid en overvloed van *leven*, of *dood* en ontbinding, teweegbrengen. Maar wanneer het wordt geleid door de wil van de adept, wordt het gehoorzaam; zijn stromen herstellen het evenwicht in organische lichamen, ze vullen het verbruikte aan, en brengen fysieke en psychische, aan mesmeristen welbekende, wonderen teweeg. Wanneer ze worden ingeblazen in anorganische inerte stof, scheppen ze een schijn van leven, en dus beweging. Wanneer het dat leven ontbreekt aan individuele intelligentie, aan een persoonlijkheid, moet degene die deze handeling verricht óf zijn *scin-lecca*, zijn eigen astrale geest, uitzenden om het te bezielen, óf zijn macht over het gebied van de natuurgeesten gebruiken om een van hen te dwingen zijn wezen het marmer, hout of metaal te laten binnendringen, óf hij moet door menselijke geesten worden geholpen. Maar laatstgenoemden

willen – met uitzondering van de kwaadaardige, aan de aarde gebonden geesten[1] – hun essentie *niet* deze levenloze voorwerpen laten binnendringen. Ze laten het aan de lagere soorten over om de schijn van leven en bezieling voort te brengen, en zenden slechts dan hun invloed als een straal van goddelijk licht door de tussenliggende sferen, wanneer het zogenaamde 'wonder' nodig is voor een goed doel. De voorwaarden – dat is een wet in de spirituele natuur – zijn zuiverheid van motief, zuiverheid van de omringende magnetische atmosfeer, en persoonlijke zuiverheid van degene die deze handeling verricht. Daarom kan een heidens 'wonder' veel heiliger zijn dan een christelijk wonder.

Wie kan eraan twijfelen, als hij de prestaties van fakirs in Zuid-India heeft gezien, dat er in de oudheid een *theopoiia* heeft bestaan? Jacolliot, een onverbeterlijke scepticus, ziet zich, hoewel meer dan verlangend om elk verschijnsel aan goochelarij toe te schrijven, toch gedwongen om feiten te bevestigen, en wel feiten waarvan men dagelijks getuige kan zijn, indien men dat wil. Hij zegt over Chibh-Chondor, een fakir uit Jaffnapatnam:

> Ik waag het niet alle praktijken te beschrijven die hij beoefende. Er zijn dingen die men niet *durft* te zeggen, zelfs al heeft men ze bij- (617)
> gewoond, uit angst ervan beschuldigd te worden het slachtoffer te zijn geweest van een onverklaarbare illusie! En toch zag ik tien, zelfs twintig keer een fakir telkens weer dezelfde resultaten bereiken met inerte stof. . . . Het was slechts kinderspel voor de 'tovenaar' om de vlam van kaarsen, die volgens zijn aanwijzingen in de verste uithoeken van het vertrek waren geplaatst, naar willekeur zwakker te doen branden en geheel te doen uitgaan, de meubels, zelfs de sofa's waarop we zaten, te doen bewegen, de deuren herhaaldelijk te openen en te sluiten, en dat alles zonder de mat te verlaten waarop hij op de grond zat.
>
> Misschien zal men zeggen dat ik niet goed toekeek. Het is mogelijk; laat ik echter eraan toevoegen dat honderden en duizenden personen al wat ik heb gezien, en nog wonderlijker dingen, hebben gezien en nu nog steeds zien. Heeft een van al die mensen het geheim kunnen ontdekken, of deze verschijnselen kunnen nadoen? Ook kan ik niet vaak genoeg

[1] Na de dood van hun lichaam zijn deze niet in staat hoger te stijgen, vastgeketend als ze zijn aan aardse gebieden, en scheppen genoegen in het gezelschap van dat soort elementalen dat hen door hun affiniteit met het kwaad het meest aantrekt. Ze identificeren zich zozeer met hen dat ze heel snel hun eigen identiteit uit het oog verliezen, en een deel worden van de elementalen van wie ze de hulp nodig hebben om met sterfelijke mensen in contact te komen. Maar omdat de natuurgeesten niet *onsterfelijk* zijn, kunnen de menselijke elementaren die hun goddelijke gids – de geest – hebben verloren, niet langer voortbestaan dan dat de essentie van de elementen die hun astrale lichaam samenstellen, bijeenblijft.

herhalen dat dit alles niet gebeurt op een toneel dat ten behoeve van de goochelaar van mechanische hulpmiddelen is voorzien. Nee, het is een naakte op de vloer neergehurkte bedelaar, die op die manier de spot drijft met uw verstand, met uw zintuigen en met alles waarvan we onderling zijn overeengekomen om het de onveranderlijke natuurwetten te noemen, die hij echter naar willekeur schijnt te veranderen!

Brengt hij verandering in de loop van de natuur? 'Nee, maar hij laat haar werken door gebruik te maken van krachten die ons nog onbekend zijn' zeggen zij die daarin geloven. Hoe dan ook, ik heb wel twintig keer zulke optredens bijgewoond in gezelschap van heel vooraanstaande personen in Brits-India – professoren, artsen, officieren. Bij het verlaten van de zitkamer vatten ze zonder uitzondering hun indrukken als volgt samen: 'Dit is iets beangstigends voor het menselijk verstand!' Elke keer dat ik een fakir het experiment zag herhalen om slangen in cataleptische toestand te brengen, waarin deze dieren zo stijf zijn als een droge boomtak, kwam mij de bijbelse fabel [?] in gedachten die aan Mozes en de priesters van de farao datzelfde vermogen toekende.[1]

Ongetwijfeld moet het vlees van mens, dier en vogel even gemakkelijk van het magnetische levensbeginsel kunnen worden doortrokken als de inerte tafel van een hedendaags medium. Óf beide wonderen zijn mogelijk en waar, óf beide moeten worden verworpen samen met de wonderen uit de apostolische tijd en die van de meer recente kerk van de paus. Vraagt men ons doorslaggevende bewijzen ten gunste van de mogelijkheid van zulke dingen, dan kunnen we boeken genoeg noemen om een hele bibliotheek mee te vullen. Als het al zo is dat Sixtus V zelf een geducht legertje geesten, verbonden met verschillende talismans, opriep, werd zijn dreiging met de kerkelijke ban, gericht tegen iedereen die deze kunst beoefende, dan niet alleen maar uitgesproken omdat hij de kennis van dit geheim binnen de kerk wilde houden? Hoe zou het met zijn 'goddelijke' wonderen zijn gesteld, wanneer iedereen die volharding, sterke positieve magnetische kracht en een onbuigzame wil had, ze kon bestuderen en met succes (618) kon herhalen? Recente gebeurtenissen in Lourdes (natuurlijk ervan uitgaand dat de berichten daarover waar zijn) bewijzen dat het geheim niet geheel verloren is gegaan; en indien er onder de pij of het koorhemd geen krachtige magiër-mesmerist schuilgaat, dan wordt het standbeeld van onze Lieve Vrouwe door dezelfde krachten in beweging gebracht die elke gemagnetiseerde tafel op een spiritistische seance in beweging brengen. De aard van deze 'intelligenties' – of die nu tot de klasse van de menselijke geesten, de elementaren, of de elementalen behoren – hangt van verschillende omstandigheden af. Voor iemand die iets van mesmerisme en

[1] L. Jacolliot, *Voyage au pays des perles*, Parijs, 1874, blz. 95-7.

ook van de barmhartige geest van de rooms-katholieke kerk weet, moet het niet moeilijk zijn te begrijpen dat de onophoudelijke verwensingen van priesters en monniken, en de bittere vervloekingen die Pius IX – zelf een krachtig mesmerist, en die werd beschouwd als een *jettatore* (bezitter van het boze oog) – zo overvloedig uitspreekt, grote aantallen elementaren en elementalen onder leiding van de ontlichaamde Torquemada's hebben samengebracht. Dit zijn de 'engelen' die grappen uithalen met het beeld van de Koningin van de Hemel. Wie in het 'wonder' gelooft en er anders over denkt, lastert God.

Hoewel we al voldoende bewijzen schijnen te hebben gegeven dat de moderne wetenschap weinig of geen reden heeft om zich op oorspronkelijkheid te beroemen, willen we er toch, vóór we dit deel besluiten, nog een aantal aanvoeren om de zaak boven alle twijfel te verheffen. We hoeven daarvoor alleen zo kort mogelijk de verschillende aanspraken op nieuwe filosofieën en ontdekkingen te resumeren, waarvan de aankondiging de afgelopen twee eeuwen de ogen van de wereld zo wijd heeft geopend. We hebben al gewezen op de hoogte die de Egyptenaren, Grieken, Chaldeeën en Assyriërs van de oudheid op het gebied van kunsten, wetenschappen en filosofie hebben bereikt; we citeren nu uit het werk van een schrijver die vele jaren in India heeft doorgebracht met het bestuderen van hun filosofie. In het pas verschenen beroemde boek, *Christna et le Christ* (blz. 372-5), vinden we de volgende opsomming:

> *Filosofie* – De hindoes van de oudheid hebben de basis gelegd voor de twee stelsels van het spiritualisme en materialisme, en van metafysische en positieve filosofie. Het eerste werd onderwezen in de Vedānta-school, waarvan Vyāsa de stichter was, het tweede in de Sānkhya-school, waarvan Kapila de grondlegger was.
>
> *Astronomie* – Ze stelden de kalender vast, vonden de dierenriem uit, berekenden de precessie van de equinoxen, ontdekten de algemene bewegingswetten, namen de eclipsen waar, en voorspelden ze.
>
> *Wiskunde* – Ze vonden het tientallig stelsel, de algebra, de differentiaal- en integraalrekening uit. Ook ontdekten ze de meetkunde en driehoeksmeting, en in deze twee wetenschappen formuleerden en bewezen ze stellingen *die in Europa pas in de 17de en 18de eeuw werden ontdekt*. In feite waren het de brahmanen die als eersten de oppervlakte van een driehoek afleidden uit zijn drie zijden, en de verhouding tussen de (619)
> omtrek van de cirkel en de middellijn berekenden. Bovendien komt hen de eer toe van de stelling van het kwadraat van de hypotenusa, en van de tabel die zo ten onrechte pythagorisch wordt genoemd, omdat we haar op de *gopura's* van de meeste grote pagoden gegrift vinden.
>
> *Natuurkunde* – Ze stelden het beginsel vast dat ook nu nog het onze

is, namelijk dat het heelal een harmonisch geheel is, onderworpen aan wetten die door waarneming en experiment kunnen worden bepaald. Ze ontdekten de hydrostatica; en de beroemde stelling dat elk lichaam dat in water wordt gedompeld een deel van zijn gewicht verliest dat evenredig is aan het gewicht van het verplaatste water, is door de beroemde Griekse architect Archimedes slechts aan de brahmanen ontleend. De natuurkundigen van de pagoden berekenden de snelheid van het licht, en stelden onomstotelijk de wetten vast die het bij zijn weerkaatsing volgt. En ten slotte is het op grond van de berekeningen in de *Sūrya-Siddhānta* boven alle twijfel verheven dat ze de kracht van stoom kenden en berekenden.

Scheikunde – Ze kenden de samenstelling van water, en stelden voor gassen de beroemde wet op, *die we pas sinds kort kennen, dat het volume van gas omgekeerd evenredig is aan de druk ervan*. Ze konden zwavelzuur, salpeterzuur en zoutzuur maken, en ook koper-, ijzer-, lood-, tin- en zinkoxide; zwavelverbindingen van ijzer, koper, kwik, antimoon en arsenicum; sulfaten van zink en ijzer; carbonaten van ijzer, lood en natrium; zilvernitraat; en buskruit.

Geneeskunde – Hun kennis was werkelijk verbazingwekkend. In de werken van Charaka en Suśruta, de twee autoriteiten van de hindoe-geneeskunde, is het stelsel neergelegd dat Hippocrates zich later toeeigende. Suśruta zet vooral de beginselen uiteen van de preventieve geneeskunde of hygiëne, die hij ver boven de eigenlijke heelkunde stelt, die volgens hem maar al te vaak empirisch is. Zijn we nu verder gevorderd? Het is interessant om op te merken dat de Arabische artsen, die in de middeleeuwen een welverdiende roem genoten – onder anderen Averroës – voortdurend spraken over de hindoe-artsen, en hen beschouwden als de inwijders van de Grieken en van henzelf.

Farmacie – Ze kenden alle geneeskrachtige kruiden, hun eigenschappen en de toepassing ervan, en op dit punt kan Europa nog heel wat van hen leren. Onlangs hebben we van hen de behandeling van astma met datura gekregen.

Chirurgie – Op dit gebied zijn ze niet minder opmerkelijk. Ze verrichten niersteenoperaties, slaagden op bewonderenswaardige wijze in staaroperaties en keizersnedes, waarvan alle ongewone of gevaarlijke gevallen door Charaka met opmerkelijke wetenschappelijke nauwkeurigheid worden beschreven.

Grammatica – Ze vormden de schitterendste taal van de wereld, het Sanskriet, waaruit de meeste talen van het Oosten en van de Indo-Europese landen zijn ontstaan.

Dichtkunst – Alle stijlen hebben ze beoefend, en in alle toonden
(620) ze zich de grootste meesters. Śakuntalā, Avrita, de hindoe Phaedra, Sārańga en duizend andere toneelstukken vinden hun meerdere noch in

Sophocles, noch in Euripides, Corneille of Shakespeare. Hun beschrijvende dichtkunst is nooit geëvenaard. Men moet in de *Meghadūta* lezen, 'De jammerklacht van een banneling' die een voorbijgaande wolk smeekt zijn groeten over te brengen naar zijn huis, zijn familieleden en vrienden, die hij nooit zal terugzien, om zich een idee te kunnen vormen van de grootsheid die deze stijl in India heeft bereikt. Hun verhalen zijn door alle huidige en oude volkeren gekopieerd, en deze hebben zich zelfs niet de moeite genomen om het onderwerp van deze kleine toneelstukken anders in te vullen.

Muziek – Ze vonden lang voor Guido d'Arezzo de toonladder uit met zijn verschillende tonen en halve tonen. Dit is de hindoetoonschaal:

Sa – Ri – Ga – Ma – Pa – Da – Ni – Sa.

Architectuur – Ze schijnen al wat het menselijk genie zich maar kan denken te hebben bereikt. Onuitsprekelijk gedurfde koepels, spits toelopende koepeldaken, minaretten met ingelegd marmer, gothische torens, Griekse halve bogen, veelkleurige stijl – alle soorten en tijdperken zijn er, en getuigen van de oorsprong en ouderdom van de verschillende kolonies die met hun emigratie de herinneringen aan die kunst van hun geboortestreek met zich meebrachten.

Dat waren de resultaten die deze oude, indrukwekkende brahmaanse beschaving bereikte. Wat hebben wij te bieden dat daarmee kan worden vergeleken? Wat kunnen we naast zulke majestueuze prestaties van het verleden plaatsen, dat zo groots en verheven is dat het ons het recht geeft ons te beroemen op onze superioriteit ten opzichte van onze onwetende voorouders? Wat een dwergen lijken zelfs onze grootste biologen en theologen vergeleken bij deze ontdekkers van meetkunde en algebra, de makers van de menselijke taal, de vaders van de filosofie, de eerste verkondigers van religie, de adepten in psychologie en natuurkunde! Noem ons welke hedendaagse ontdekking dan ook, en we durven te zeggen dat de Indiase geschiedenis niet lang hoeft te worden doorzocht vóór men het prototype ervan daarin vermeld zal vinden. Hier staan we met een halfvoltooide overgang van de wetenschap, en met denkbeelden die alle bezig zijn zich opnieuw te ordenen naar de theorieën van de wisselwerking van krachten, natuurlijke selectie, polariteit van het atoom, en evolutie. En hier kunnen we tot onze schrik en wanhoop, en om de spot te drijven met onze verwaandheid, lezen wat Manu misschien wel 10.000 jaar v.Chr. zei:

De eerste levenskiem ontwikkelde zich uit water en warmte.
– *Manu*, boek 1, śloka 8-9

Het water stijgt naar de hemel als damp; van de zon daalt het neer als regen, uit de regen worden de planten geboren, en uit de planten dieren. – boek 3, śloka 76

Elk wezen verkrijgt de eigenschappen van dat wat onmiddellijk eraan voorafgaat, zodanig dat, hoe verder een wezen zich van het oer-
(621) atoom van zijn reeks verwijdert, het des te meer goede eigenschappen en volmaaktheden bezit. – boek 1, śloka 20

De mens zal door het heelal reizen, geleidelijk opklimmen en de stadia doorlopen van de rotsen, de planten, de wormen, insecten, vissen, slangen, schildpadden, wilde dieren, het vee en de hogere dieren. . . . Dat is de *lagere graad*. – boek 12, śloka 42

Dit zijn de transformaties die zijn bekendgemaakt, van de plant tot aan Brahmā, die in zijn wereld moeten worden doorlopen.
– boek 1, śloka 50

Jacolliot zegt:

Het Grieks is slechts Sanskriet. Phidias en Praxiteles hebben in Azië de meesterwerken bestudeerd van Daouthia, Ramana en Āryavosta. Plato verdwijnt in het niet vergeleken met Jaimini en Veda-Vyāsa, die hij letterlijk kopieert. Aristoteles wordt in de schaduw gesteld door de *Pūrva-Mimānsā* en de *Uttara-Mimānsā*, waarin men alle filosofische stelsels vindt die we nu bezig zijn opnieuw uit te geven, van het spiritualisme van Socrates en zijn school, het scepticisme van Pyrrho, Montaigne en Kant, *tot aan het positivisme van Littré*.

Laten zij die aan de juistheid van laatstgenoemde bewering twijfelen, de volgende zin lezen, letterlijk ontleend aan de *Uttara-Mimānsā* of *Vedānta* van Vyāsa, die in een tijdperk leefde dat door de brahmaanse chronologie wordt gesteld op 10.400 jaar voor onze tijdrekening:

We kunnen slechts verschijnselen bestuderen, ze verifiëren, en voor betrekkelijk waar houden, maar omdat niets in het heelal, noch door middel van waarneming, noch door gevolgtrekking, noch door de zintuigen, noch door redenering, het bestaan kan bewijzen van een Allerhoogste Oorzaak, die op een bepaald tijdstip het heelal kon voortbrengen, moet de wetenschap zich niet bezighouden met de mogelijkheid of onmogelijkheid van deze Allerhoogste Oorzaak.[1]

Zo zal langzaam maar zeker de hele oudheid worden gerehabiliteerd. De waarheid zal zorgvuldig van alle overdrijving worden gezuiverd; van veel zaken die nu als verzinsels worden beschouwd, zal misschien de waarheid worden bewezen, en veel ‘feiten en wetten’ van de moderne wetenschap zullen misschien blijken thuis te horen in het vergeetboek van de achterhaalde mythen. Eeuwen vóór onze tijdrekening beweerde de hindoe Brahmagupta dat het sterrengewelf onbeweeglijk was, en dat het dagelijks opkomen en ondergaan van de sterren bewijs is voor de beweging van

[1] *Voyage au pays des perles*, blz. 38-9.

de aarde om haar as; Aristarchus van Samos, geboren in 267 v.Chr., en de pythagorische filosoof Hicetas uit Syracuse, beweerden hetzelfde; maar welk geloof hechtte men vóór de tijd van Copernicus en Galileï aan hun theorieën? En hoe lang zal men dit stelsel van deze twee koningen van de wetenschap – een stelsel dat in de hele wereld een ommekeer heeft gebracht – geheel ongestoord en compleet laten bestaan? Is er op dit moment in Duitsland niet een wetenschapper, prof. Schöpffer, die in zijn openbare lezingen in Berlijn probeert aan te tonen, ten eerste dat de aarde onbeweeglijk is, ten tweede dat de zon maar weinig groter is dan ze schijnt te zijn, en ten derde dat Tycho Brahe volkomen gelijk en Galileï ongelijk (622)
had?[1] En wat houdt de theorie van Tycho Brahe in? Wel, dat de aarde onbeweeglijk in het middelpunt van het heelal staat, en dat het hele hemelgewelf elke 24 uur daaromheen, rond het middelpunt ervan, draait, en ten slotte dat de zon en de maan zich, los van deze beweging, voortbewegen langs hun eigen bijzondere bogen, terwijl Mercurius met de overige planeten een epicycloïde beschrijft.

We zijn zeker niet van plan tijd te verliezen met of ruimte te besteden aan het bestrijden of steunen van deze *nieuwe* theorie, die verdacht veel lijkt op de *oude* van Aristoteles en zelfs van Eerw. Bede. We zullen het geleerde leger moderne academici 'hun eigen vuile wasgoed laten schoonmaken', om een uitdrukking van de grote Napoleon te gebruiken. Maar we zullen niettemin gebruikmaken van zo'n goede gelegenheid als door deze ontrouw wordt geboden, om de wetenschap nog eens naar haar bewijs van of patent op onfeilbaarheid te vragen. Helaas! zijn dit dan de resultaten van de vooruitgang waarop ze zich zo beroemt?

Het is nog maar kortgeleden dat we op basis van de door onszelf waargenomen en door een groot aantal andere getuigen bevestigde feiten, schuchter durfden te beweren dat tafels, mediums en hindoefakirs soms levitatie ondergaan. Toen we daaraan toevoegden dat, indien zo'n verschijnsel ook maar één keer in een eeuw zou voorkomen, 'zonder dat er een zichtbare mechanische oorzaak voor was, het zweven dan de manifestatie was van een natuurwet die onze wetenschappers nog niet kennen', noemde men ons 'beeldenbestormers', en werden we op onze beurt door de kranten beschuldigd van onbekendheid met de wet van de zwaartekracht. Beeldenbestormers of niet, het is nooit bij ons opgekomen de wetenschap ervan te beschuldigen dat ze het draaien van de aarde om haar as of haar wentelen om de zon zou ontkennen. We dachten dat althans deze

[1] *Die Erde steht fest* (De aarde is bewegingloos). Een lezing waarin wordt aangetoond dat de aarde noch om haar as noch om de zon draait, gehouden in Berlijn door dr. Carl Schöpffer. Zevende druk.

twee lampen in het baken van de academie tot het einde der tijden netjes in orde en brandende zouden worden gehouden. Maar zie! daar komt een Berlijnse professor, en vernietigt onze laatste hoop dat de wetenschap zich in één specifiek geval exact zou tonen. De cyclus is werkelijk op zijn laagste punt gekomen, en een nieuw tijdperk is aangebroken. De aarde staat stil, en Jozua wordt in het gelijk gesteld!

Vroeger – in 1876 – geloofde de wereld in de middelpuntvliedende kracht; en de theorie van Newton, die het afplatten van de polen verklaarde door de draaiende beweging van de aarde om haar as, was orthodox. Volgens deze hypothese werd het grootste deel van de massa van de aardbol naar de evenaar getrokken; de middelpuntvliedende kracht, die op die massa het sterkst werkte, dwong deze op haar beurt zich op de evenaar te concentreren. Op die manier – zo dachten de lichtgelovige wetenschappers
(623) – draaide de aarde om haar as; want als dit niet zo zou zijn, zou er geen middelpuntvliedende kracht bestaan, en zonder deze kracht kon er geen aantrekking zijn naar de breedten bij de evenaar. Dit was een van de algemeen aanvaarde bewijzen voor het draaien van de aarde; en de Berlijnse professor zegt dat hij 'samen met vele andere wetenschappers' deze conclusie en ook verschillende andere 'verwerpt'. Hij besluit:

> Is het niet belachelijk, heren, dat we, vertrouwend op wat we op school hebben geleerd, het draaien van de aarde om haar as als een volledig bewezen feit aannemen, terwijl er in het geheel geen bewijzen voor zijn, en het *niet* kan worden bewezen? Is het niet verbazingwekkend dat de wetenschappers van de gehele beschaafde wereld, te beginnen met Copernicus en Kepler, ermee zijn begonnen om zo'n beweging van onze planeet aan te nemen, en er pas drieëneenhalve eeuw later naar bewijzen ervoor wordt gezocht? Maar helaas! hoe we ook zoeken, we vinden er geen, zoals te verwachten was. Het is alles, alles tevergeefs!

En zo verliest de wereld in één klap haar rotatie, en wordt het heelal van zijn bewakers en beschermers, de middelpuntvliedende en de middelpuntzoekende kracht, beroofd! Ja, de ether zelf, weggeblazen uit de ruimte, is slechts een 'misvatting', een mythe, ontstaan door de slechte gewoonte om lege woorden te gebruiken; de zon maakt aanspraak op afmetingen, waarop hij nooit recht heeft gehad; de sterren zijn flonkerende punten, en 'werden opzettelijk door de Schepper van het heelal op grote afstanden van elkaar geplaatst, waarschijnlijk met de bedoeling dat ze gelijktijdig de grote ruimten op het oppervlak van onze bol zouden verlichten' – zegt dr. Schöpffer.

Is het waar dat zelfs drieëneenhalve eeuw voor wetenschappers niet voldoende zijn geweest om één theorie op te stellen die geen enkele

universiteitsprofessor in twijfel zou durven trekken? Indien de astronomie, de enige wetenschap die op de onwrikbare grondslag van de wiskunde is gebaseerd, de enige van alle die even onfeilbaar en onaantastbaar wordt geacht als de waarheid zelf, op die manier oneerbiedig van valse beweringen kan worden beschuldigd, wat hebben we er dan bij gewonnen om Plato te geringschatten ten gunste van de Babinets? Hoe kunnen ze dan de spot drijven met een bescheiden waarnemer die zowel eerlijk als verstandig is, en misschien zegt een mediamiek of magisch verschijnsel te hebben bijgewoond? En hoe durven ze de 'grenzen van het filosofisch onderzoek' aan te geven die niet overschreden mogen worden? En deze ruziënde opstellers van hypothesen beschuldigen die reusachtige intellecten uit het verleden, die de natuurkrachten hanteerden als wereld-bouwende titanen, en de sterfelijke mens verhieven tot een hoogte waar hij zich verbond met de goden, nog steeds van onwetendheid en bijgeloof. Het is een vreemd lot voor een eeuw die zich erop beroemt de exacte wetenschap naar het hoogtepunt van haar roem te hebben gebracht, om nu te worden verzocht terug te gaan en het ABC van kennis opnieuw te leren!

Wanneer we nu het bewijsmateriaal dat dit boek bevat nog eens kort samenvatten, zien we, wanneer we beginnen met de archaïsche, onbekende tijden van de hermetische Poimandres, en doorgaan tot 1876, dat er door (624) al die eeuwen heen één universeel geloof in magie heeft bestaan. We hebben de denkbeelden van Hermes Trismegistus weergegeven, zoals die besloten liggen in zijn gesprek met Asclepius; en zonder de duizend-en-één bewijzen voor het algemeen voorkomen van dit geloof in de eerste eeuwen van het christendom te vermelden, hoeven we om ons doel te bereiken slechts een schrijver uit de oudheid en een hedendaagse schrijver te citeren. De eerste is de grote filosoof Porphyrius, die enkele duizenden jaren na de tijd van Hermes over de in zijn eeuw heersende scepsis het volgende opmerkt:

> We hoeven ons niet erover te verwonderen dat de volksmenigte (οἱ πολλοί) in standbeelden slechts steen en hout ziet. Zo is het in het algemeen gesteld met hen die, ongeletterd, niets dan steen zien in met inscripties bedekte stelae, en in geschreven boeken niets dan het papyrusweefsel.

En 1500 jaar later zien we sergeant Cox, wanneer hij verslag doet van de schandelijke vervolging van een medium door precies zo'n blinde materialist, zijn gedachten op de volgende manier uitdrukken:

> Ongeacht of het medium schuldig of onschuldig is, . . . het is zeker dat het proces het onverwachte gevolg heeft gehad dat de aandacht van

> het hele publiek werd gericht op het feit dat *er wordt beweerd dat* de verschijnselen bestaan, en dat een groot aantal bekwame onderzoekers *verklaren dat deze echt zijn*, en dat ieder die dat wenst, zich door feitelijk onderzoek van de echtheid ervan kan overtuigen, en zó voorgoed *de duistere* en *onterende leringen van de materialisten* kan wegvagen.

Toch voegt sergeant Cox, in overeenstemming met Porphyrius en andere theürgen, die beweerden dat de zich manifesterende 'geesten' en de persoonlijke geest of wil van de mens geheel verschillend van aard waren, eraan toe (waarbij hij zijn eigen mening buiten beschouwing laat):

> Het is waar, er bestaan verschillende meningen over de bronnen van de kracht die in deze verschijnselen wordt getoond, en dat zal misschien altijd het geval zijn; maar, of ze nu het gevolg zijn van de psychische kracht van de groep . . . of dat geesten van de doden de oorzaak zijn, zoals anderen zeggen, ofwel elementalen (wat voor wezens dit ook zijn) zoals een derde partij beweert, dit feit staat tenminste vast: dat de mens niet geheel stoffelijk is, dat het mechanisme van de mens in beweging wordt gebracht en wordt geleid door iets niet-stoffelijks – d.w.z. de één of andere niet-moleculaire structuur, die niet alleen intelligentie bezit, maar ook *een kracht kan uitoefenen op de stof*, waaraan we bij gebrek aan een betere benaming de naam ziel hebben gegeven. Dit heuglijke nieuws is door dit proces aan duizenden en tienduizenden mensen gebracht, van wie het geluk hier op aarde, en de hoop op een hiernamaals, door de materialisten waren vernietigd, die zo volhardend hebben gepreekt dat de ziel niets dan bijgeloof, de mens slechts een automaat, het bewustzijn slechts een bijproduct, het huidige bestaan zuiver dierlijk, en de toekomst een leegte, is.

En Poimandres zegt:

> Alleen de waarheid is eeuwig en onveranderlijk; de *waarheid* is de grootste zegen, maar de waarheid is niet op aarde, en kan niet op aarde zijn; het is mogelijk dat God soms enkele mensen begiftigt met het ver-
> (625) mogen om goddelijke zaken te begrijpen, en daarmee om de waarheid op de juiste manier op te vatten; maar op aarde is niets waar, want alles heeft stof om zich, is bekleed met een lichamelijke vorm die onderhevig is aan verandering, aan wijziging, aan ontaarding en aan nieuwe combinaties. De mens is niet *de* waarheid, want alleen dat wat zijn essentie aan zichzelf heeft onttrokken, en zichzelf en onveranderlijk blijft, is waar. Hoe kan dan dat wat verandert, zodat het ten slotte niet meer kan worden herkend, ooit waar zijn? Waarheid is dus alleen dat wat onstoffelijk is en bevindt zich niet in een lichamelijk omhulsel; ze is kleur- en vormloos, vrij van verandering en wijziging; dat wat EEUWIG is. Al wat tenietgaat is een leugen; de aarde is niets dan ontbinding en voort-

> brenging; elke voortbrenging komt uit een ontbinding voort; de dingen van de aarde zijn slechts *verschijnselen* en imitaties van de waarheid; ze zijn wat een afbeelding is vergeleken met de werkelijkheid. De dingen van de aarde zijn niet de WAARHEID! . . . Voor sommigen is de dood een kwaad dat hen met diepe afschuw vervult. Dit komt voort uit onwetendheid. . . . Sterven houdt de vernietiging van het lichaam in; het wezen daarin *sterft niet*. . . . Het stoffelijk lichaam verliest zijn vorm, die na verloop van tijd uiteenvalt; de zintuigen die het bezielden keren terug naar hun bron en hervatten hun taak, maar ze verliezen geleidelijk hun hartstochten en begeerten, en *de geest* stijgt op naar de hemel om HARMONIE te worden. In de eerste zone laat hij het vermogen om af en om toe te nemen achter zich; in de tweede, het vermogen om kwaad te doen en de tekortkomingen van luiheid; in de derde, misleidingen en wellust; in de vierde, onverzadigbare eerzucht; in de vijfde, arrogantie, brutaliteit en roekeloosheid; in de zesde, elk oneerlijk streven naar bezit; en in de zevende, leugenachtigheid. De geest die zo is gezuiverd door het effect dat de hemelse harmonie op hem heeft, komt weer in zijn oorspronkelijke toestand terug, verrijkt door zelfverworven verdiensten en vermogens, die hem toebehoren; dan pas gaat hij naar hen die eeuwig hun lofliederen zingen op de VADER. Dan neemt hij een plaats in onder de krachten, en heeft als zodanig de verheven zegeningen van kennis verworven. Hij is een GOD geworden! . . . Nee, de dingen van de aarde zijn geen waarheid.[1]

Na hun hele leven aan de studie van de geschriften van de oude Egyptische wijsheid te hebben gewijd, verklaarden Champollion-Figeac en Champollion jr. openlijk, ondanks vele vooroordelen waaraan sommige haastige en onverstandige critici zich hadden gewaagd, dat de boeken van Hermes 'werkelijk een groot aantal Egyptische overleveringen bevatten die door de meest authentieke geschriften en monumenten van het Egypte van de vroegste oudheid voortdurend worden bevestigd'.[2]

En aan het einde van zijn uitgebreide samenvatting van de psychologische leringen van de Egyptenaren, de verheven leringen van de heilige boeken van Hermes, en de prestaties van de ingewijde priesters op het (626)
gebied van de metafysica en de praktische filosofie, vraagt Champollion-Figeac zich, gezien het toen beschikbare bewijsmateriaal, terecht af

> of er in de wereld ooit een ander verbond of een andere kaste van mensen heeft bestaan die hen kon evenaren in verdienste, macht, geleerdheid en bekwaamheid, en in dezelfde mate van goed of kwaad? Nee, *nooit*! En die kaste werd later *vervloekt* en gebrandmerkt, maar alleen

[1] Champollion-Figeac, *Égypte ancienne*, ed. 1847, blz. 141-3.
[2] *Op.cit.*, blz. 139.

door hen die haar, onder ik weet niet wat voor moderne invloeden, beschouwden als de vijand van de mens en – de wetenschap.[1]

In de tijd dat Champollion deze woorden schreef, was het Sanskriet voor de wetenschap een bijna onbekende taal. Men had de respectieve verdiensten van de brahmanen en de Egyptische filosofen nog maar weinig kunnen vergelijken. Sindsdien heeft men echter ontdekt dat dezelfde denkbeelden, uitgedrukt in bijna dezelfde woorden, in de boeddhistische en brahmaanse literatuur zijn te vinden. Precies dezelfde filosofie van de onwerkelijkheid van de wereldlijke dingen en de bedrieglijkheid van de zintuigen – waarvan de essentie in onze tijd door de Duitse metafysici is geplagieerd – vormt de basis van de filosofie van Kapila en die van Vyāsa, en is te vinden in de 'vier waarheden', een van de hoofdleringen van Gautama Boeddha. Poimandres' uitdrukking 'hij is een god geworden', kan worden samengevat in dat ene woord, *nirvāṇa*, dat onze geleerde oriëntalisten geheel ten onrechte beschouwen als synoniem met *vernietiging*!

Deze opvatting van die twee eminente egyptologen is voor ons van grote waarde, al was het maar als antwoord op onze tegenstanders. De Champollions namen in Europa als eersten de onderzoeker van de archeologie bij de hand, leidden hem binnen in de zwijgende grafkelders van het verleden, en bewezen daardoor dat de beschaving niet met onze generaties is begonnen; want 'al is de oorsprong van het Egypte van de oudheid onbekend, toch heeft men ontdekt dat het met zijn grote wetten, zijn vaste gebruiken, zijn steden, koningen en goden, in die heel vroege perioden nog binnen het bereik van historisch onderzoek valt'; en nog vóór, lang vóór diezelfde perioden vinden we ruïnes die tot nog oudere tijdperken van nog hogere beschaving behoren. 'In Thebe kunnen we in delen van ruïnes de overblijfselen herkennen van nog oudere bouwwerken, waarvan materiaal had gediend voor het optrekken van diezelfde gebouwen die nu 36 eeuwen hebben bestaan!'[2] 'Alles wat Herodotus en de Egyptische priesters ons hebben meegedeeld, blijkt juist te zijn, en is door hedendaagse wetenschappers bevestigd', voegt Champollion eraan toe.[3]

Waar de beschaving van de Egyptenaren vandaan kwam, zal in deel 2 worden uiteengezet, en wat dit punt betreft zal blijken dat onze conclusies, hoewel gebaseerd op de overleveringen van de geheime leer, parallel lopen
(627) met die van een aantal van de meest gerespecteerde autoriteiten. In een bekend hindoewerk komt een zin voor die we in dit verband heel goed in herinnering kunnen roepen.

[1] *Égypte ancienne*, blz. 143.
[2] *Op.cit.*, blz. 2.
[3] *Op.cit.*, blz. 11.

> Onder de regering van Viśvāmitra, de eerste koning van de Soma-Vanśa-dynastie, trok Manu-Vena, de erfgenaam van die oude koningen, als gevolg van een veldslag die 5 dagen duurde, en na door de brahmanen te zijn achtergelaten, met al zijn metgezellen uit het land weg, trok door Ārya en de Barria-landen tot hij de kust van Masra bereikte.[1]

Ongetwijfeld zijn deze Manu-Vena en Menes, de eerste Egyptische koning, één en dezelfde persoon.[2]

Ārya is Iran (Perzië); Barria is Arabië, en Masra was de naam voor Caïro, dat tot op de huidige dag *Masr*, Musr en Misro wordt genoemd. De Fenicische geschiedenis noemt Maser als een van de voorouders van Hermes.

En nu zullen we de angst voor wonderen en haar voorstanders vaarwel zeggen, en aandacht besteden aan de vele aspecten van de manie voor wonderen. We zijn van plan in deel 2 de 'wonderen' van het heidendom te bespreken, en het bewijsmateriaal daarvoor op dezelfde balans te wegen als de christelijke theologie. Er staat ons niet alleen een strijd te wachten tussen wetenschap en theologie aan de ene kant, en de geest en zijn oeroude wetenschap, de magie, aan de andere kant, maar deze is al begonnen. We hebben al iets laten zien van de mogelijkheden van laatstgenoemde, maar er komt nog meer. De kleinzielige, bekrompen wereld, om de goedkeuring waarvan wetenschappers en magistraten, priesters en christenen strijden, is haar meest recente kruistocht begonnen door in één jaar, tegen alle regels van recht en rechtvaardigheid in, twee onschuldige mensen te veroordelen, één in Frankrijk, de ander in Londen. Evenals de apostel van de besnijdenis zijn ze steeds bereid tot driemaal toe te ontkennen dat ze bekend zijn met een vriend die niet populair is, uit angst door hun eigen collega's te worden verstoten. De psychomantici en de psychofobici zullen snel in een hevige strijd met elkaar verwikkeld raken. Hun sterke verlangen om hun verschijnselen door wetenschappelijke autoriteiten te laten onderzoeken en te bevestigen, heeft bij eerstgenoemden plaatsgemaakt voor een koude onverschilligheid. Als een natuurlijk gevolg van alle vooroordeel en onredelijkheid die men heeft getoond, vermindert hun respect voor wetenschappers snel, en de benamingen die de partijen elkaar naar het hoofd slingeren, worden verre van complimenteus. Wie van hen gelijk en wie ongelijk heeft, zal de tijd snel leren, en toekomstige generaties zullen dat weten. Maar men kan in ieder geval veilig voorspellen dat het *ultima thule* van Gods mysteriën, en de sleutel daartoe, ergens anders moeten worden gezocht dan in de draaikolk van Avogadro's moleculen.

---

[1] Kullūka-Bhaṭṭa, *History of India*.

[2] Vgl. Jacolliot, *Les fils de Dieu*, Parijs, blz. 215, 223, 323.

Zij die óf oppervlakkig oordelen, óf als gevolg van hun natuurlijke ongeduld in de verblindende zon zouden willen kijken nog vóór hun ogen geschikt zijn om lamplicht te verdragen, zijn geneigd te klagen over de ergerlijke duisterheid van de taal die de werken van de hermetici van de oudheid en van hun opvolgers kenmerkt. Ze noemen hun filosofische verhandelingen over magie onbegrijpelijk. We kunnen het ons niet veroorloven om
(628) aan de eerste groep tijd te verspillen; aan de tweede zouden we willen vragen hun verlangen te matigen, en de volgende gezegden van Espagnet in de herinnering te roepen: 'de waarheid ligt verborgen in de duisternis', en 'filosofen schrijven nooit bedrieglijker dan wanneer ze duidelijk schrijven, en nooit meer naar waarheid dan wanneer ze in duistere taal schrijven'. Bovendien is er nog een derde groep, die men te veel eer zou aandoen door te zeggen dat ze zich enig oordeel over het onderwerp vormen. Ze veroordelen eenvoudig *ex cathedra*. Ze behandelen de Ouden als dromerige dwazen, en hoewel ze slechts natuurkundigen en wondervrezende positivisten zijn, beweren ze gewoonlijk een monopolie op spirituele wijsheid te hebben!

We zullen Eirenaeus Philaletha citeren om deze laatste groep van repliek te dienen:

> In de wereld zullen onze geschriften een vreemd geslepen mes blijken te zijn; voor sommigen zullen ze lekkernijen snijden, anderen echter zullen ze slechts dienen om zich in de vingers te snijden; maar men moet dat ons niet verwijten, want we hebben allen die aan dit werk willen beginnen ernstig gewaarschuwd dat ze het hoogste stuk filosofie in de natuur ter hand nemen. Hoewel we duidelijke taal schrijven, zal onze stof voor sommigen toch even moeilijk zijn als het Grieks. Niettemin denken ze dat ze onze bedoeling goed begrijpen, terwijl ze haar helemaal verkeerd opvatten; want is het denkbaar dat zij die wat betreft de natuur dwazen zijn, wijs zouden zijn wat betreft de boeken die getuigen van de natuur?[1]

De enkele verheven geesten die de natuur ondervragen in plaats van wetten voor te schrijven om haar te leiden, die haar mogelijkheden niet beperken door de onvolmaaktheden van hun eigen vermogens, en die alleen niet geloven omdat ze niet weten, zouden we willen herinneren aan dat gezegde van Nārada, de hindoefilosoof uit de oudheid:

> Zeg nooit deze woorden: 'Dit is mij onbekend – daarom is het onwaar.' Men moet studeren om te weten, weten om te begrijpen, begrijpen om te oordelen.

EINDE VAN DEEL 1

[1] *Ripley Reviv'd, etc.*, 1678, blz. 159-60.